

Историческая Библіотека, т. XIX.

ПАМЯТНИКИ

…ИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ВЪ

Западной Руси

КНИГА ТРЕТЬЯ

Изданіе Императорской Археографической Коммиссіи

ПЕТЕРБУРГЪ—1903

№ 39

Русская Историческая Библіотека, т. XIX.

ПАМЯТНИКИ

ПОЛЕМИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

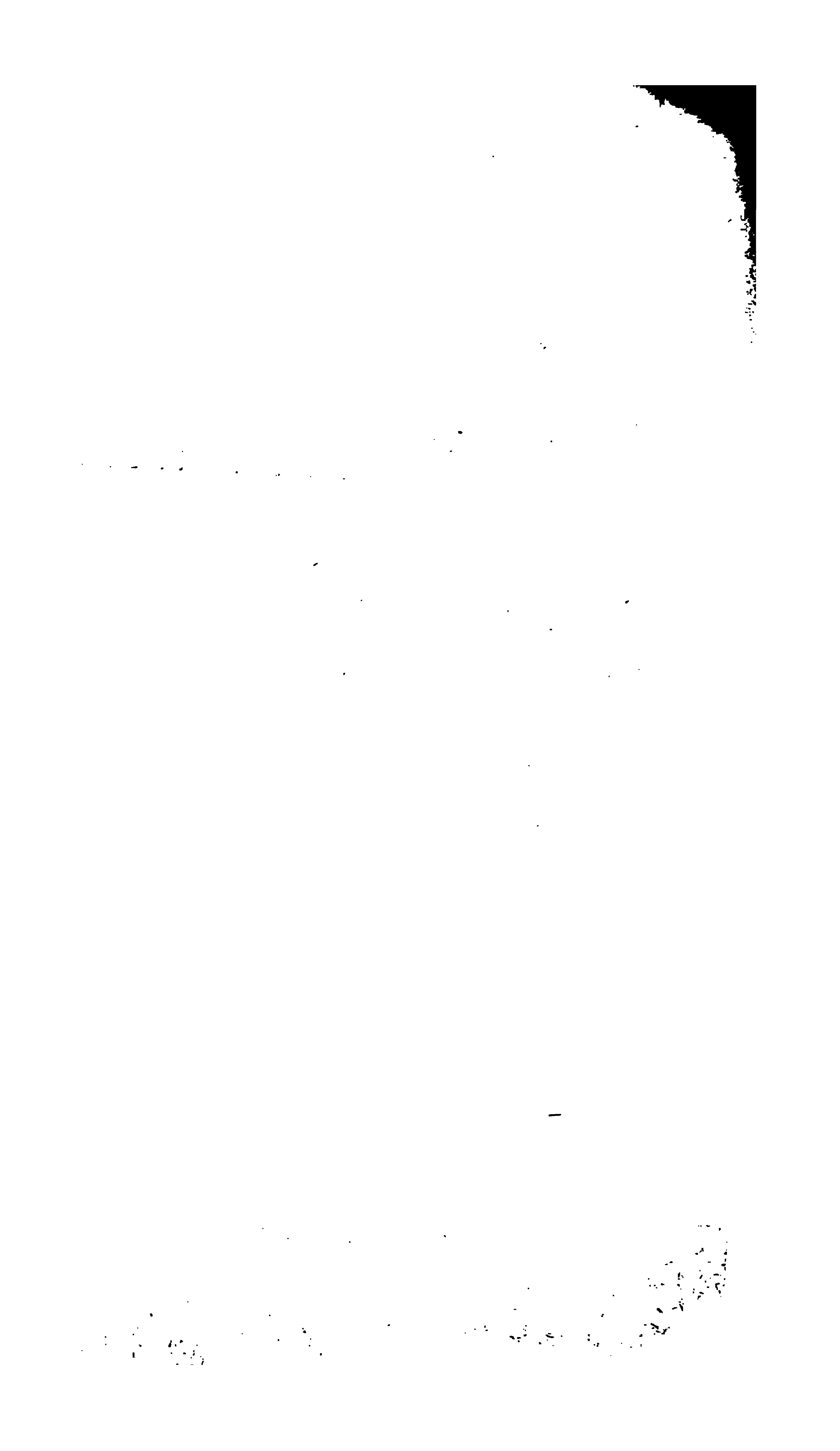
ВЪ

Западной Руси

КНИГА ТРЕТЬЯ

Изданіе Императорской Археографической Коммиссіи

ПЕТЕРБУРГЪ—1903

РУССКАЯ

ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛІОТЕКА.

РУССКАЯ
ИСТОРИЧЕСКАЯ БИБЛИОТЕКА

ИЗДАВАЕМАЯ

ИМПЕРАТОРСКОЮ

АРХЕОГРАФИЧЕСКОЮ КОММИССІЕЮ

ТОМЪ ДЕВЯТНАДЦАТЫЙ

ПЕТЕРБУРГЪ—1903

Русская Историческая Библіотека, т. XIX.

ПАМЯТНИКИ
ПОЛЕМИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
ВЪ
Западной Руси

КНИГА ТРЕТЬЯ

ПЕТЕРБУРГЪ—1903

Напечатано по распоряженію Императорской Археографической Коммиссіи.

СЕНАТСКАЯ ТИПОГРАФІЯ

Девятнадцатый томъ «Русской Исторической Библіотеки» заключаетъ въ себѣ третью книгу «Памятниковъ полемической литературы въ Западной Руси».

Составъ этой третьей книги слѣдующій:

1—2) Въ началѣ помѣщены два документа: Посланіе Венеціанскаго архіепископа Доминика къ Антіохійскому патріарху Петру объ опрѣснокахъ и подробное Отписаніе Антіохійскаго патріарха Петра. Когда издавалась первая книга «Памятниковъ полемической литературы», тогда эта переписка была напечатана въ Примѣчаніяхъ къ первой книгѣ (стр. 2—8) по единственному дефектному списку, безъ начала и середины. Нынѣ представилась возможность издать эти первостепенной важности документы вполнѣ, по двумъ спискамъ Русскаго перевода XVI вѣка, и въ сопровожденіи Греческаго оригинала XI вѣка.

3) Списаніе противъ Люторовъ напечатано въ двухъ редакціяхъ: первая—XVI вѣка (1580 года) по рукописи Императорской Публичной Библіотеки, вторая—XVII вѣка (самаго начала) по Чертковской рукописи. Обѣ рукописи—Западно-Русскаго происхожденія и представляютъ образчики тѣхъ сборниковъ («писма наши Рускіи»—называетъ ихъ Копыстенскій), на которые ссылаются Кревза, Копыстенскій и другіе полемисты.

4) Берестейскій соборъ и оборона его. Сочиненіе Петра Скарги, въ двухъ текстахъ: Польскомъ и Западно-Русскомъ. Польскій текстъ (изд. 1738 года) однажды былъ уже напечатанъ (во 2-ой книгѣ «Памятниковъ»), когда Западно-Русскій переводъ еще не былъ открытъ. Важность этой находки, существенныя дополненія и отличія, ею представляемыя, побудили Коммиссію (засѣданіе 8 марта 1894 г.) вновь напечатать рядомъ и Польскій текстъ съ болѣе древняго изданія (1610), нашедшагося въ Московской Типографской Библіотекѣ, причемъ Коммиссія поста-

новила: въ случаѣ переизданія второй книги «Памятниковъ», исключить изъ оной Польскій текстъ (1738 года) Берестейскаго собора. Въ единственномъ Западно-Русскомъ экземплярѣ, принадлежащимъ Виленской Публичной Библіотекѣ, недостаетъ послѣдняго листка, но зато сохранился заглавный листъ и «предмова», неимѣющіяся въ Польскихъ изданіяхъ 1610 и 1738 годовъ.

5) Ёктезисъ—извѣстнѣйшее сочиненіе, изданное православными и исключительно касающееся Берестейскаго собора 1596 г., послужило большимъ матеріаломъ для полемики.

6—7) Ипатій Потей, находившійся въ постоянныхъ сношеніяхъ съ кн. К. К. Острожскимъ, прислалъ ему письмо отъ 3 іюня 1598 года, на которое отвѣтить кн. Константинъ Константиновичъ поручилъ клирику Острожскому. Потей, печатая свой Антирисисъ, включилъ въ оный помянутое свое письмо, но опустилъ отвѣтъ клирика, и на этотъ опущенный отвѣтъ приложилъ свое возраженіе. Ради справедливости и полноты полемики, помѣщенъ этотъ опущенный Потеемъ «Отписъ клирика» по экземпляру Императорской Публичной Библіотеки, въ которомъ оказались попорченными первыя четыре строки на об. 1-го листа брошюры. Онѣ возстановлены по экземпляру Московской Типографской Библіотеки. Въ старопечатной брошюрѣ также помѣщена обѣщанная Острожскимъ клирикомъ «Исторія о разбойничьемъ Флорентійскомъ синодѣ».

8—10) Далѣе слѣдуетъ сочиненіе Ипатія Потея—«Антиризисъ», съ двумя къ нему приложеніями: «Листомъ Потея къ кн. К. К. Острожскому» и «Отвѣтомъ Ипатія клирику Острожскому». Вся эта книга напечатана въ двухъ текстахъ: Западно-Русскомъ и Польскомъ, по экземплярамъ рѣдчайшимъ. Русскій есть единственный, хранящійся въ Московскомъ Главномъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ. Въ немъ недостаетъ 36 страницъ: 0—24 (въ Польск. соотв. 2 ненум.+1—15), 29—32 (въ Пол. 17—19) и 263—270 (въ Пол. 112—116). Кромѣ того, даже въ сохранившихся страницахъ (изъ первыхъ двухъ сотенъ) нѣкоторыя мѣста истлѣли и разлѣзлись. Не малаго труда стоило подобрать ихъ и возстановить по экземпляру Польскому, принадлежащему Императорской Публичной Библіотекѣ.

11) «Посланіе до Латинъ изъ ихъ же книгъ»—оригинальное произведеніе неизвѣстнаго автора, относящееся къ 1582 г написанное весьма живо. Тезисъ всего посланія слѣдующій

Римский пишется вселенскимъ, и опокою, и викариемъ Хрістовымъ, и слугою слугъ Божиихъ; а съ тыхъ титуловъ ни одного не мастъ водле правъ Апостольскихъ и светыхъ отецъ». Печатано по двумъ спискамъ. Сюда же относятся помѣщенные въ Дополненіи: «Вѣрши прикладныи».

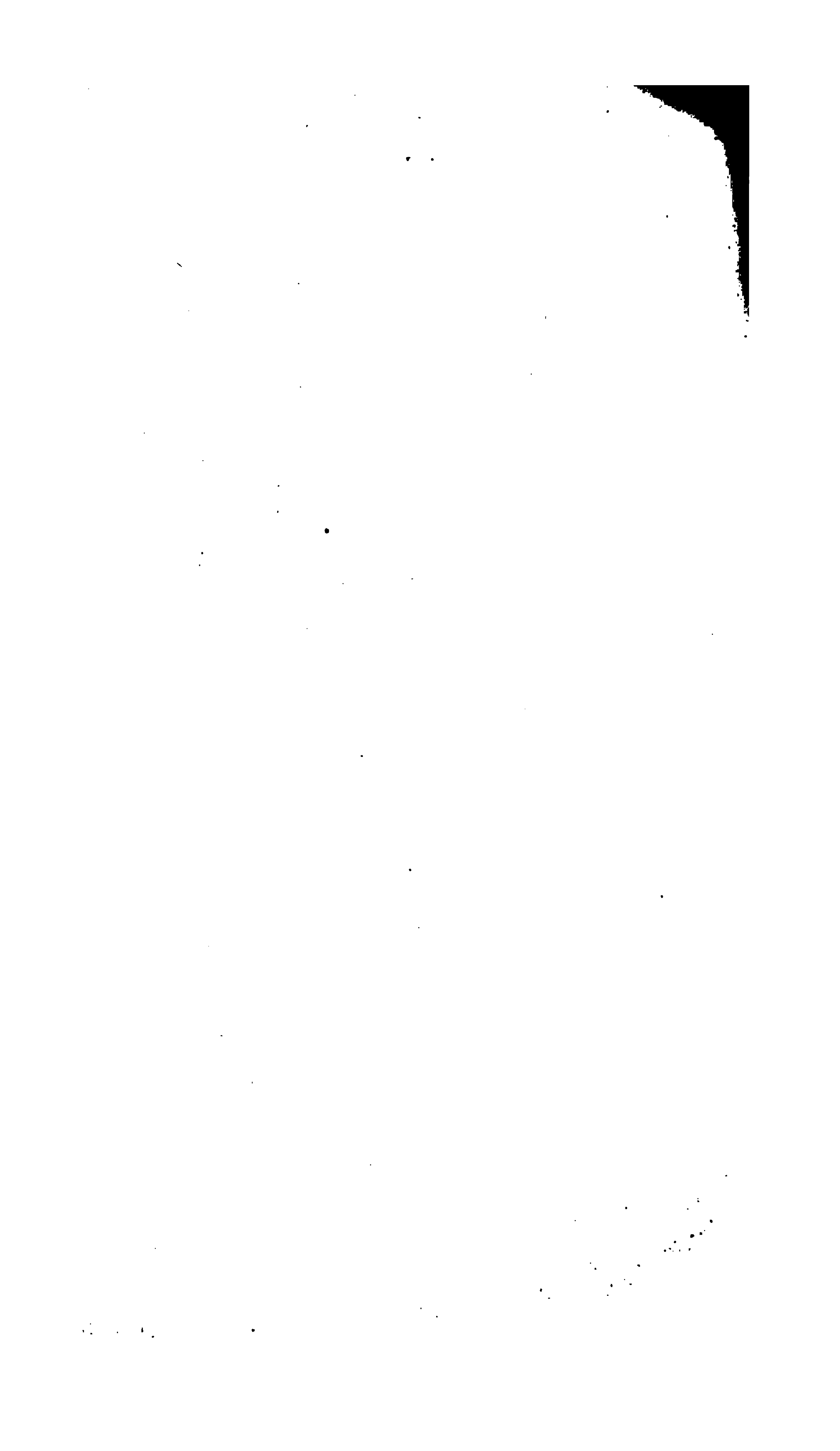
12) Въ концѣ текста третьей книги «Памятниковъ» помѣщено сочиненіе на старо-Польскомъ языкѣ извѣстнаго Мелетія Смотрицкаго Ἀντιγραφή, возражающее католическимъ и уніатскимъ противникамъ, и въ особенности автору доселѣ еще нерозысканнаго сочиненія: «Heresiae ignorantiae i polityka popow i mieszczan bractwa Wileńskiego».

Къ этому слѣдуетъ добавить, что въ Примѣчаніяхъ воспроизведены: грамота патріарха Іереміи, соборная грамота Западно-Русскихъ епископовъ (обѣ 1590 года; напечатаны на одномъ листѣ во Львовѣ въ 1591 году) и привѣтствіе («Просфони́ма») Михаилу Рагозѣ при посѣщеніи имъ Львова (напечатано тамъ же въ 1591 году).

Въ текстѣ Примѣчаній (стр. 5, 7, 16 и 37) помѣщены снимки изъ трехъ старопечатныхъ книгъ, изданныхъ Гедеономъ Балабаномъ: Служебника, Требника и Учительнаго Евангелія.

Примѣчаніямъ предшествуетъ двухчастный Указатель (Лица и Мѣста; Предметы и Рѣченія).

Девятнадцатый томъ «Русской Исторической Библіотеки» составленъ и изданъ подъ редакціею Члена Коммиссіи, Петра Гильтебрандта.

Оглавленіе.

Предисловіе . . . . V—VIII

Оглавленіе . . . . IX—XIII

Ошибки подлинника (неоговоренныя въ подстрочныхъ примѣчаніяхъ).

Замѣченныя опечатки.

Столбцы.

I.—Посланіе Венеціанскаго архіепископа Доминика къ Антіохійскому патріарху Петру объ опрѣснокахъ (Γράμμα Δομινίκου πατριάρχου Βενετίας πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην περὶ τοῦ ἀζύμου ἄρτου). Русскій переводъ XVI вѣка съ Греческимъ текстомъ . . . . 1—8

II.—Отписаніе Антіохійскаго патріарха Петра Венеціанскому архіепископу Доминику (Ἐπιστολὴ ἀντίγραφος Πέτρου πατριάρχου Ἀντιοχείας πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βενετίας). Русскій переводъ XVI в. съ Греческимъ текстомъ. 9—46

III.—Списаніе противъ Люторовъ. Въ двухъ редакціяхъ . . . . 47—182

(О поклоненю святымъ иконамъ, ижь потреба имъ кланятися и цѣловати, 47—76; о ѡбразу, 77—80; о крестопоклоненію, 79—100; о церквахъ, 99—108; сказание о Хрістѣ, ижъ есть истинный Богъ, 108—110; о молитвѣ святыхъ и ихъ похвалѣ, 110—113; о молебнохъ и о исповѣди и о приносехъ и о попехъ, 113—116; о святомъ причащеню святыхъ таинъ, 115—120; о поминкохъ по умершимъ, 119—138; о кадилѣ, 137—140; о свѣчахъ 139—142; о десятеромъ Божимъ приказаню Жидомъ, 141—148; о правилахъ 148—149; о чернечествѣ, 150—159; о постехъ и о мясояденіи, 159—169; о сѣмени женскомъ, 169—173; о науцѣ, 173—174; о вѣрѣ и учинкахъ, 174—176; прикладъ чернечскому житію—Іосѣи, 176—182).

Столбцы.

IV.—Берестейскій соборъ и оборона его. Сочиненіе Петра Скарги. Два текста: Польскій и Западно-Русскій. . . . . . 183—328

Столбцы.			
		Описаніе и оборона събору Рускóго Берестейского . . .	183
		Предмова до чытельника .	—
Synod Brzeski	185	Соборъ Берестейскій . .	186
Namowa posłow krola i. m. do oddzielonych w Brześciu, ktorzy synodś. rozrywać chcieli	195	Речь пословъ его королевской милости	196
List vniey świętey . . .	219	Листъ уніи святое . . .	220
Obrona synodu Brzeskiego .	227	Оборона събору Берестейского.	228
Iż ten synod porządnie y prawnie sgromadzony był. Rozdział I.	229	Ижъ тотъ соборъ порядне и правне зъгромажоный былъ. Роздѣлъ I	230
Iż nie była winna rzecz świetckim się z taką vniją opowiedać. R. II	235	Ижъ не была винная речъ светскимъ се съ такою униею оповедать. Р. 2	236
Jako monarchia abo iedynowładztwo kościelne w Ewangeliey fundowane iest. R. III .	243	Яко монархія або единовладство церковное въ Евангеліи фундовано есть. Р. 3 . . .	244
Jako rząd y przełożeństwo iednego pasterza z Piotrem ś. nie vmarło, ale na Rzymskich biskupach y papieżach stanęło. R. IV	249	Яко рядъ и преложенство одного пастыра съ Петромъ светымъ не умерло, але на Рымскихъ бискупахъ и папежахъ стануло. Р. 4. . . .	250
Iż tey zwierzchności swoiey Rzymski biskup vżymał nad wszytkiego świata kościoły— świadectwo Greckich doktorow. R. V	261	Ижъ тое зверхности своее Римскій бискупъ уживалъ надъ всего свѣта костелы—свѣдоцство Кгрецкихъ докторовъ. Р. 5	262
Jako biskupi ze wszystkiego chrześciaństwa do Rzymu appellowali; y o prawie kościelnym, o tym napisanym y w Ruskich Prawidłach oycow świętych nalezionym. R. VI .	263	Яко бискупы зо всего христіанства до Риму апелевали; и о правѣ костелномъ, о томъ написаномъ и въ Рускихъ Правилахъ отцовъ светыхъ найденомъ. Р. 6.	264
O Grekach y patryarchach Carogrodzkich, iako długo w iedności kolcie ney y pod posłuszeństwem papieskim żyli, y iako się od niego odrywaiąc zasię wracali. R. VII . . .	267	О Грекахъ и патріархахъ Цорогородскихъ, яко долго въ единости церковной и подъ послушенствомъ папежскимъ жыли, яко се одъ него одриваючи засъ ворочалисе. Р. 7.	268
O ostatnim ziednoczeniu Grekow na synodzie Florenskim. Rozdział VIII	281	О остатнемъ зъедноченю Кгрековъ на сынодѣ Ѳлорентейскомъ. Роздѣлъ 8 . . .	282
Co się działo z Greki y z Carogrodzkim państwem po synodzie Florenckim — powieść Gennadyusza, patryarchy Carogrodzkiego, R. IX	291	Што се дѣяло зъ Греки и съ Царогородскимъ панствомъ по соборѣ Ѳлерентейскомъ— повѣсть Генадея, патріярхи Царогородского. Р. 9 . . .	

			Столбцы.
Upominanie tegoż Gennadyusza do swoich Grekow, y zatym do narodow Ruskich y innych. R. X	297	Упоминане тогожъ Генадея до своихъ Кгрековъ, и затымъ до народовъ Рускихъ и иныхъ. Р. 10	298
Upominanie chrześciańskie do Ruskich narodow. R. XI	305	Оупоминанье христіянское до Рускихъ народовъ. Р. 11	306
Przestroga na potwarzy przeciwnikow synodu Brzeskiego. R. XII	317	Пересторога на потвары противниковъ собору Берестейского. Р. 12	318

V.—Ekthesis ado Krotkie zebranie spraw, ktore się działy na partykularnym, to iest, pomiastnym synodzie w Brześciu Litewskim. Православное полемическое сочинение 1597 года . . . . 329—376

(Przedmowa pomienioney sprawy, 331— 334; pierwszego dnia synodu co się działo, 334—336; paranagnosticum pierwsze, 336—337; wtorego dnia co się działo, 338; paranagnosticum wtore, 338—339; trzeciego duia to było, 339—340; kopije własna pisania, ktore dniem przed synodem posłane, 342—344; paronagnosticum trzecie, 345; первая рѣчь великаго протосингела Константинопольской Церкви Никифора, 346—354; рѣчь Кіевскаго архимандрита Никифора, 354—360; przyczyny odstąpienia, ktore skrycie władykowie vczynili bez wiadomości chreściańskiego mnostwa narodu Roskiego, czego posłowie z opowidaniem poświadczaią, 355—357; panowie posłowie, 357—358; summa wszytkich instrukciy poselskich, 358—360; czwartego dnia było, 361—371; вторая рѣчь великаго протосингела Константинопольской Церкви, 362—371; apofasis, to iest dekret, ktory składa odstępuiących Wschodniey cerkwie, 371—372; ogłoszenie dekretu, 372—373; подписи участниковъ въ Берестейскомъ православномъ соборѣ 373—376).

VI.—Отвѣтъ (отписъ) клирика Острожскаго Ипатію Потею 1598 года . . . . . . 377—432

(До чителника 378—382; предмова листу до отца епископа, 382—384: листъ 384—432).

VII.—Исторія о разбойничьемъ Флорентійскомъ соборѣ, изданная клирикомъ Острожскимъ въ 1598 году . . . . . 433—476

VIII.—Антиризисъ или Апологія противъ Христофора Филалета. Въ двухъ текстахъ: Западно-Русскомъ (1599) и Польскомъ (1600) . . . . 477—982

(Посвященіе Льву Сапѣгѣ, 478—481; przedmowa do czytelnika, 482—491; подробный разборъ «Апокрисиса»,

Столбцы.

съ выписками изъ «Филалета» и «отказами» ему 491—950; замкненье, съ прозбою и зъ упоминаньемъ до всихъ православныхъ хрестіянъ набоженства Рымского и Руского (Zamknienie), 949—982).

IX.—Листъ Ипатія Потвя къ князю Константину Константиновичу Острожскому, 3 іюня 1598 года. Въ двухъ текстахъ: Западно-Русскомъ и Польскомъ . . . 983—1040

X—Отвѣтъ (отписъ) Ипатія Потея клирику Острожскому, 1598—1599 года. Въ двухъ текстахъ: Западно-Русскомъ и Польскомъ . . . . 1041—1122

XI.—Посланіе до Латинъ изъ ихъ же книгъ. 1582 года . . . . 1123—1148

(Христово смиреніе, 1123—1128; пишется папа—слуга слугъ Божиихъ. А чомужъ въ корунѣ трегубей пануе? 1128—1129; выбранье на папежство и окоруноцене его, 1129—1130; о неволи цесарской отъ папежа, 1130—1132; рада епископъ трехъ., яко до папы, радячи ему, писали до него, 1132—1135).

XII.—Ἀντιγραφή albo odpowiedź na script vszczypliwy, przeciwko ludziom starożytneyreligiey Græckiey od apostatow cerkwie Wschodniey wydany, ktoremu tituł: „Heresiæ, Ignoranciæ y Politika popowymieszczanbractwa Wileńskiego“, tak też y na książkę, rychło potym ku obiaśneniu tegoż scriptu wydaną, nazwiskiem „Harmonią“. Православное полемическое сочиненіе Мелетія Смотрицкаго 1608 года . . . . 1149—1300

(Epigramma, 1150—1151; посвященіе кн. Янушу Константиновичу Острожскому, 1151—1155; przedmowa do czytelnika, 1155—1163; Rozdział I, w ktorym się zamyka odpowiedź na niektore płonne powieści, vszczypliwe przymowki y niewstydliwie zmyślone przeciwko nam pomowiska, 1164—1184; R. II. O pochodzeniu Ducha Świętego, 1185—1213; R. III. O pośrzednictwie Syna Bożego, 1213—1222; R. IV, w ktorym się zamyka odpowiedź na obiectie abo zadania z strony niektorych obrzędow y ceremoniy cerkwie Greckiey y Rzymskiego kościoła, 1222—1233; R. V. O tym, iż niesłusznie Rzymski kościoł w przasnym chlebie sakrament przyimować roskazuie, y niesłusznie kielich Now[...] Testamentu ludziom świetskim odeymuie, 1233—1[...] R. VI. Ktory w pierwszey części traktuie o dusza[...]ego świata zeszłych: ieśli

Столбцы

iuż doskonałą pryięli zapłatę, albo nie; w drugiey zasię części odpowiada na niektore dowody o zmyślonym czyścowym ogniu, 1254—1278; R. VII. W ktorym się zamyka odpowiedź na słowa rzkomo Gennadiusz, patryarchy Constantinopolskiego, ktoremi przemożenie bram piekelnych przeciwko cerkwi Orientalney z odmiany doczesnego szczęścia miarkuie, 1278—1300).

Дополненiе къ Посланiю до Латинъ изъ ихъ же книгъ . . . . 1301—1308

(Вѣрши прикладныи).

страницы

Указатель . . . . 1—104

(Лица и мѣста, предметы и реченiя).

Примѣчанiя . . . . 1—96

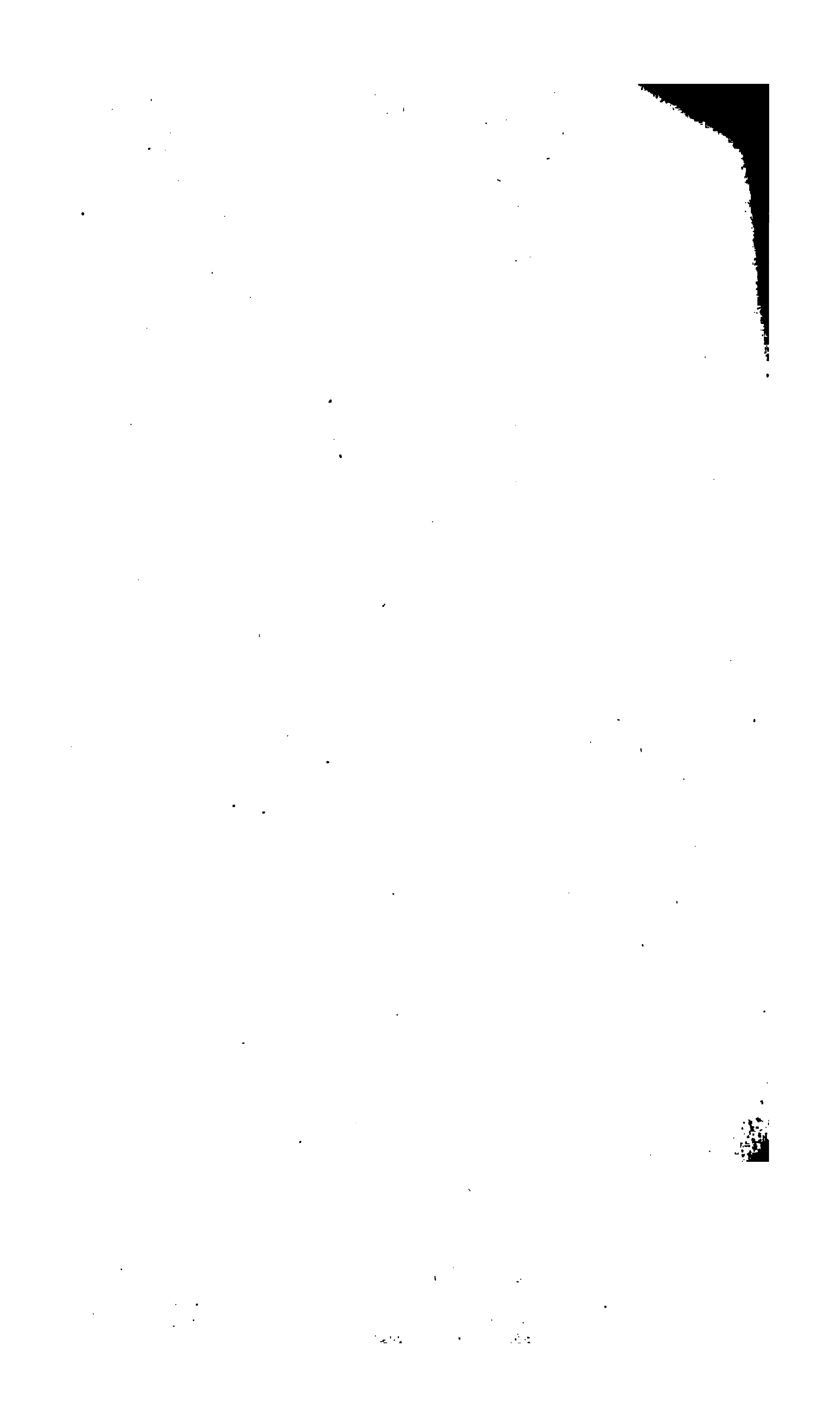
Ошибки подлинника,

неоговоренныя въ подстрочныхъ примѣчаніяхъ.

Столбецъ.	Строка.	Напечатано:	Нужно:
418	14 сн.	Амоса (эта ошибка есть и въ 1-й книгѣ)	Амона
1127	9 сн.	третемъ	точнѣе: 36
1288	14 сн.	Iana XIII	Iana XXIII
—	3 сн.	Ian 13	Ian 23

ЗАМѢЧЕННЫЯ ОПЕЧАТКИ.

Столбецъ.	Строка.	Напечатано:	Нужно:
39	7 св.	идеже	«идеже
146	18 св.	Манахійскый	манахійскыи (=подобно Манихеямъ)
221	9 св.	Piotra ś.	(Piotra ś.)
244	20 св.	учителевъ	(учителевъ)
311	24 св.	po Isydorze	(po Isydorze)
349—350	11 сн.	Сомпану	Сомнану
357	въ пагинаціи вывалилась первая цифра: 3		
464	11 св.	судій,	судій),
—	12 св.	мѣста)	мѣста
472	8 св.	наболшій	на болшій
545	3 св.	шесть	шесть—
—	2 св.	тры	тры—
595	8 св.	веоводы	воеводы
813	14 св.	ѡслепъ,	ѡслепъ
814	11 св.	oślep,	oślep
862	20 сн.	portalille	portatille
1122	14 св.	mowiąć:	mowiąc:
1127—1128	3 сн.	od	ad
1208	1 сн.	o Duchu Ś.,	o Duchu Ś.),
1209	1 св.	ne),	ne,
1246	19 св.	Gelazuis	Gelazius
1284	11 сн.	dopomogłly	dopomogły
32 (Указ.)	8 сн.	1156	1556
74	12 св.	«церемонія»	«усправедливене»
96	27 св.	σννήχθεια	συνήχθεια

ПОСЛАНІЕ

ВЕНЕЦІАНСКАГО АРХІЕПИСКОПА ДОМИНИКА КЪ АНТІОХІЙСКОМУ ПАТРІАРХУ ПЕТРУ ОБЪ ОПРѢСНОКАХЪ

въ Русскомъ переводѣ XVI вѣка [1].

(на обор. 181) Посланіе Домника архиепіскопа Венетийского [2], еже посла къ святѣйшему патриярху великіа Антиохіа киръ Петру, о опресноку жь и о прочіихъ своихъ [3].

Превысокаго престола, еже во Антиохійской церкви, п'ръвопрестолному и великому патриярху и апостоломъ ѿбразному мужу Петру. Домникъ милостію Божіею Граденскій и Акилинскія церкви архиепіскопъ.

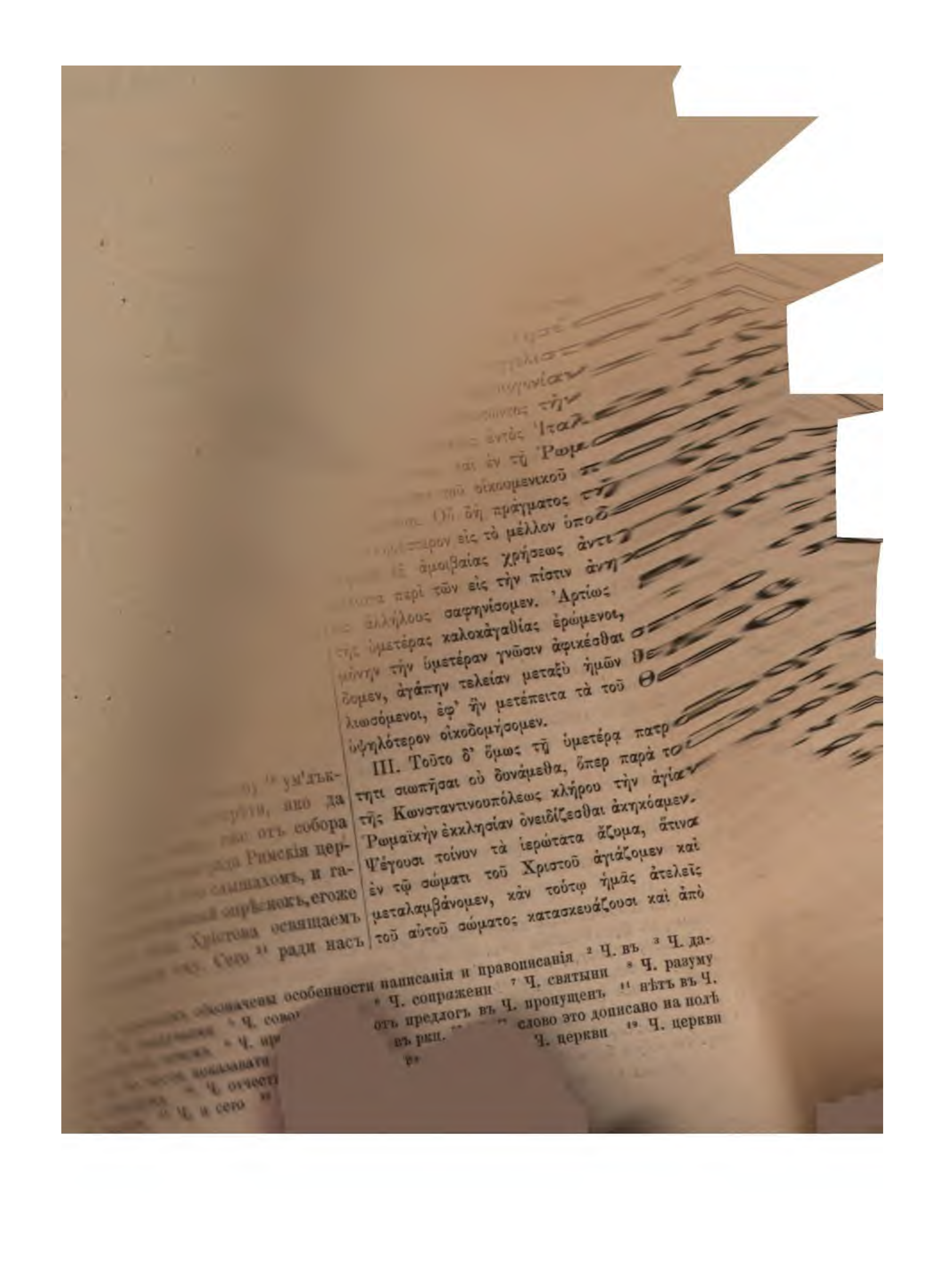
Всякою любовию и говѣніемъ и образомъ в'ръныя жертвы твою светыню срамлятися и почитати и молитвы приносити, отъ церкви вашея благоговѣнію и любъви поучаемся, яже нашея матере Римскіа церкве сестра есть и познавается, основателемъ ея, връховнымъ

Γράμμα Δομινίκου πατριάρχου Βενετίας πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην [4].

Τῷ τῆς ὑψηλοτάτης ἁγίας καθέδρας τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας προεδρεύοντι, ὑπερόχῳ πατριάρχῃ, μεγάλῳ καὶ ἀποστολικῷ ἀνδρί, Δομίνικος χάριτι Θεοῦ τῆς Γραδένσης [5] καὶ Ἀκυλίας ἐκκλησίας πατριάρχης.

I. Ἁπάσης ἐφέσεως καὶ εὐλαβείας εὐχῇ [6] μετὰ προσχήματος πιστοτάτης λατρείας τὴν σὴν ἁγιότητα αἰδεῖσθαι καὶ σεβάζεσθαι τῇ τῆς ὑμετέρας ἐκκλησίας εὐλαβείᾳ καὶ φιλίᾳ παραινούμεθα, ἥτις τῆς ἡμετέρας μητρὸς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀδελφὴ γνωρίζεται καὶ ταῖς τοῦ θεμελιωτοῦ αὐτῆς ἀριστείαις, τοῦ

[1] Это Посланіе было напечатано въ первой книгѣ «Памятниковъ полемической литературы», въ Примѣчаніяхъ (стр. 3), но безъ начала. Здѣсь оно воспроизводится по новому и полному списку, рядомъ съ Греческимъ текстомъ. Разночтенія же (Ч.) приводятся по списку, принадлежащему б. Чертковской библіотекѣ [2] на полѣ: «арцибискупъ Венацкій» [3] NB. черный (такъ-называемый «жирный») шрифтъ служитъ предупрежденіемъ, что напечатанныя имъ строки или буквы въ оригиналѣ писаны киноварью [4] codex reg. Scorialensis: Δομινίκου πατριάρχου Γραδένσης καὶ Ἀκυληΐας ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀντιοχείας πατριάρχην περὶ τοῦ ἀζύμου ἄρτου [5] Cotelerius: Γρανδέσης [6] Cot. εὐχὴν

... Οὗ δὴ πράγματος ...
... εἰς τὸ μέλλον ὑπο...
... ἀμοιβαίας χρήσεως ἀντι...
... περὶ τῶν εἰς τὴν πίστιν ἀνη...
... ἀλλήλους σαφηνίσομεν. Ἀρτίως
... ὑμετέρας καλοκἀγαθίας ἐρώμενοι,
... τὴν ὑμετέραν γνῶσιν ἀφικέσθαι ...
...δομεν, ἀγάπην τελείαν μεταξὺ ἡμῶν ...
λιωσόμενοι, ἐφ' ἣν μετέπειτα τὰ τοῦ ...
ὑψηλότερον οἰκοδομήσομεν.

III. Τοῦτο δ' ὅμως τῇ ὑμετέρᾳ πατρ... ...τητι σιωπῆσαι οὐ δυνάμεθα, ὅπερ παρὰ το... τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλήρου τὴν ἁγίαν Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ὀνειδίζεσθαι ἀκηκόαμεν. Ψέγουσι τοίνυν τὰ ἱερώτατα ἄζυμα, ἅτινα ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ ἁγιάζομεν καὶ μεταλαμβάνομεν, κἂν τούτῳ ἡμᾶς ἀτελεῖς ... κατασκευάζουσι καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σώματος

... ум'лък- ... ако да ... отъ собора ... Римскія цер- ... слышахомъ, и га- ... опрѣснокъ, егоже ... Христова освящаемъ ... Сего [21] ради насъ

... особенности написанія и правописанія [2] Ч. въ [3] Ч. да- ... [6] Ч. сопражени [7] Ч. святыни [8] Ч. разуму ... отъ предлогъ въ Ч. пропущенъ [11] нѣтъ въ Ч. ... слово это дописано на полѣ въ ркп. ... Ч. церкви [19] Ч. церкви

ышенѣхъ и неисправленѣхъ о Хрістовѣ творятъ, и отъ сово-я святыхъ церквей отлученыхъ [1] мутъ, еже бо кромѣ смешенія опрѣснокъ творимъ, и благода-:ер'тву приношаемъ имъ. Понеже рѣсночное обыченіе [3] не токмо ьскымъ, но и Хрістовѣмъ преда-ер'жимо. Обаче квасного хлѣба ное размѣшеніе отъ святыхъ пра-ыхъ отецъ въсточнымъ (об. 182) гъ предано есть и увѣрено и съдръжится, оба обычая вѣрна заемъ и разумъ духовне здраво [4] немъ. Ибо и [5] квасное и брашное еніе, еже восточныа съд'ръжитъ [6] въплощен'наго Слова являютъ во: просто же тѣсто опрѣсное [7], творимъ во церкви Римской [8], человѣческыя плоти, еюже бо-самое размѣсити изволи, безъ являя [9].

ради да [10] запретитъ [11] твое [12], яже [13] тако безъ страха свя-[14] и апостольская уставления не ютъ, еже бо паче укрепити по-ь, то вами укрѣплен'ная разсы-, и самое то [15] основаніе раско-ь [16]. И туне ли Петръ и Павелъ лін проповедаша, да аще вся ыя церкви отъ правыя вѣры и 'ныя жизни лишени суть? Къ сей ѣре никтоже приходить, аще не тенъ [18] будетъ тѣлу и крови Хрі-якоже Самъ рече [19]: «аще не ясте Сына Человѣческаго и крови Его те, не имате живота въ собѣ» [20]. убо опрѣсного хлѣба приношеніе тѣло Хрістово, мы вси тужди [21] живота. Сия убо отъ вашего свя-

τῆς ἑνότητος τῆς ἐκκλησίας κρίνουσιν ἀφωρισμένους· ὅτιπερ ἄνευ μίξεως ζύμης τὴν εὐχαριστίαν θύομεν. Ὅπου ἡμεῖς τὴν ἑνότητα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας φυλάξαι χωρὶς οἱουδηποτοῦν σχίσματος ἐπιθυμοῦντες, ἐς τὰ μάλιστα τὴν τῶν ἀζύμων συνήθειαν, οὐ μόνον τῇ ἀποστολικῇ, ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτῇ δὴ τοῦ Κυρίου κατέχομεν παραδόσει. Ὅμως ἐπεὶ ἡ τοῦ ἐνζύμου ἄρτου ἱερὰ φύρασις παρὰ τῶν ἁγιωτάτων καὶ ὀρθοδόξων πατέρων τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ληφθεῖσα πιστεύεται καὶ νομίμως σχεθεῖσα, ἑκατέραν συνήθειαν πιστῶς συνιῶμεν καὶ συνέσει πνευματικῇ ὑγιῶς διαβεβαιῶμεν. Ἡ γὰρ τῆς ζύμης καὶ τῆς ἀλεύρου φύρασις, ᾗ αἱ τῆς ἀνατολῆς χρῶνται ἐκκλησίαι, τὴν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου ἐμφαίνουσιν οὐσίαν· καὶ τὸ ἁπλοῦν φύραμα τῶν ἀζύμων, ὅπερ ἡ τῶν Ῥωμαίων κρατεῖ ἐκκλησία, τὴν καθαρότητα τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, ἣν ἡ θεότης αὐτῇ ἑνῶσαι ηὐδόκησεν, ἀναντιῤῥήτως παρίστησιν.

IV. Ἐπιτιμητέοι τοίνυν παρὰ τῆς ὑμετέρας πατρότητος οἱ οὕτως ἀναιδῶς τοῖς ἱεροῖς καὶ ἀποστολικοῖς θεσπίσμασι ἀντιλέγοντες, καὶ ἐν ὅσῳ οἰκοδομεῖν διανοοῦνται, οὐ μόνον τὰ οἰκοδομημένα [22] καθαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ θεμέλιον διορύττουσι. Μάτην γὰρ οἱ μακαριώτατοι Πέτρος καὶ Παῦλος τὴν Ἰταλίαν ἐκήρυξαν, εἰ πᾶσα ἡ δυτικὴ ἐκκλησία ἀπὸ τῆς εὐδαιμονίας τῆς ἀϊδίου ζωῆς ὑστερεῖται, πρὸς ἣν οὐδεὶς ἀφικνεῖται, ἐὰν μὴ μέτοχος γένηται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καθὼς Αὐτὸς διεμαρτύρατο· ἐὰν μὴ ἐσθίητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ αἷμα Αὐτοῦ πίνητε, οὐχ ἕξετε ζωὴν ἐν ὑμῖν. Εἰ οὖν ἡ τοῦ ἀζύμου ἄρτου προσφορὰ σῶμα Χριστοῦ οὐ τυγχάνει, ἡμεῖς ἅπαντες ἀλλότριοί ἐσμεν τῆς ζωῆς. Τούτων τοίνυν παρὰ τῆς ἁγιότητος

Ч. нѣтъ [2] въ Ч. нѣтъ [3] Ч. обычаніе [4] въ Ч. опущено [5] въ Ч. нѣтъ [6] Ч. восодержатъ [7] Ч. прѣсное [8] въ Ч. опущено [9] Ч. являетъ [10] въ Ч. нѣтъ пpети [12] Ч. отчествіе [13] Ч. иже [14] Ч. священная [15] Ч. тое [16] Ч. раскопаютъ . нѣтъ [18] Ч. причастникъ [19] Ч. рекъ [20] Ч. себѣ. Іоан. VI, 53 [21] Ч. чужди ημημένα

щен'ства скоро познаваема въ насъ, съ заповеданнемъ [1] и отъ вашея люб'ви знаменія [2] просимъ увѣдѣти и вашего изволенія хотеніе отписати [3].

По рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

ὑμῶν συντόμως νοουμένων, κατὰ τῆ[...] ρας στοργῆς σήματρα ἐξαιτοῦμεν [...] τῆς ὑμετέρας γνώμης διδάγματα ἡμ[...] γράφεσθαι.

Напечатано по изданію: Cor[...] Will, Acta et scripta quæ de contro[...] Ecclesiæ Græcæ et Latinæ sæculo u[...] mo composita extant. Lipsiæ et Mar[...] 1861 (стр. 205—208). *Срвн.* *ta*[...] Johannis Baptistæ Cotelerii—[...] siæ Græcæ monumenta. Tomus secu[...] Luteciæ Parisiorum, 1681 (стр. 108—

---

[1] въ Ч. вм. «съ заповеданнемъ»—«исповѣдуемъ» [2] Ч. знаменіе [3] Ч. описати

ОТПИСАНІЕ

АНТІОХІЙСКАГО ПАТРІАРХА ПЕТРА ВЕНЕЦІАНСКОМУ АРХІЕПИСКОПУ ДОМИНИКУ

въ Русскомъ переводѣ XVI вѣка [1].

---

(183) Отписаніе святѣйшаго патриярха Петра ко [2] Доминику архиепископу Венедійскому [3], противу писанію его послан'ному [4].

Честному и равноангелному владыце и духовному брату нашему архиепископу Грандейскому, еже есть Акилия, намъ же о Хрісте возлюблен'ному Доминику— Петръ, милостию Божіею патриярхъ Божияго града великия Антиохия.

Много веселіе и духовную радость принесоша намъ твоя священ'ная словеса, преподобне и Богомъ возлюблен'ниче [5], духовный брате и честный владыко! Възвеселихом' бо ся немало, яве отъ нихъ познавше юже [6] о Хрісте любовь твою и православную мудрость боговозлюбленія твоего. И понеже пишеши

Ἐπιστολὴ ἀντίγραφος Πέτρου πατριάρχου Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας, περί τε τοῦ μὴ ἑαυτὸν οἴεσθαι πατριάρχην καὶ περὶ ἀζύμων.

Τῷ σεβασμίῳ ἰσαγγέλῳ δεσπότῃ καὶ πνευματικῷ ἡμῶν ἀδελφῷ, τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Γραδένσης, ἤτοι Ἀκυλίας, Πέτρος ἐλέῳ Θεοῦ πατριάρχης Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας.

I. Πολλῆς ἡμῖν εὐφροσύνης καὶ μεγάλης πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως αἴτια τὰ σὰ καθέστηκεν ἱερὰ γράμματα, ἱερώτατε καὶ θεοφιλέστατε πνευματικὲ ἀδελφὲ καὶ τίμιε δέσποτα. Ἐχάρημεν γὰρ οὐ μικρῶς τῷ ὄντι, τὸ εἰλικρινὲς ἐξ αὐτῶν καταμαθόντες τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης σου καὶ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα τῆς θεοφιλίας σου· κἂν ὁ περὶ τῶν

[1] Это Отписаніе было напечатано въ первой книгѣ «Памятниковъ полемической литературы», въ Примѣчаніяхъ (стр. 3—8). Здѣсь оно воспроизводится по новому и полному списку, рядомъ съ Греческимъ текстомъ. Разночтенія же (Ч.) приводятся по списку, принадлежащему б. Чертковской библіотекѣ [2] въ Ч. нѣтъ этого предлога [3] Ч. Венацкому [4] NB. черный (или «жирный») шрифтъ служитъ предупрежденіемъ, что набранныя имъ строки или буквы въ оригиналѣ писаны киноварью [5] Ч. возлюбленне, и [6] Ч. яже

щен'ства скоро познаваема въ насъ, съ заповеданиемъ[1] и отъ вашея люб'ви знаменія[2] просимъ увѣдѣти и вашего изволенія хотеніе отписати[3].

По рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

ὑμῶν συντόμως νοουμένων, κατὰ τῆς ἡμετέρας στοργῆς σήμαντρα ἐξαιτοῦμεν καὶ τὰ τῆς ὑμετέρας γνώμης διδάγματα ἡμῖν ἀντιγράφεσθαι.

Напечатано по изданію: Cornelius Will, Acta et scripta quæ de controversiis Ecclesiæ Græcæ et Latinæ sæculo undecimo composita extant. Lipsiæ et Marpurgi, 1861 (стр. 205—208). *Срвн. также:* Johannis Baptistæ Cotelerii—Ecclesiæ Græcæ monumenta. Tomus secundus. Luteciæ Parisiorum, 1681 (стр. 108—111).

---

[1] въ Ч. вм. «съ заповеданиемъ»—«исповѣдуемъ» [2] Ч. знаменіе [3] Ч. описати

хоню, но яко равно ангеломъ [1] и велика архиерея Божіа писаніе твое [2] честию подоб'ною прияхъ и целовахъ, понеже бо измлада и до старости священ'ными писанми въспитахся, и сия прочитая присно упражняяся [3]—о, чюдо!—яко николиже ни до мала обрѣтохъ нѣкіимъ написано, или слышахъ [4], точію нынѣ [5] престольнику Акилинийскому [6], еже есть Венетіа [7], патрияpху [8] нарицатися. Пять бо патріярхъ въ всемъ мире благодатію Божею устроено есть быти: п'ръвый въ Риме, вторый въ Костянтинеграде, третій въ Александріи, четвер'тый 'во Ан'тиохіи, пятый въ Іерусалиме. Но то [9], ни сій кождо ихъ патриярхъ нарицается. Есть же убо сице: ‖(184) Римскый архиерей папа нарицается, Костянтина же града архиепіскопъ нарицается, Александрійскый же папа нарицается, единъ же токмо Антиохійскый нареченъ бысть патриярхъ слышати и зватися; Іерусалим'скый же такожде патриярхъ нарицается. И обрѣсти имать се любовъ твоя въ всѣхъ списаніихъ [10] яве опасно, аще поищеши.

ἀλλ' ὡς ἰσαποστόλου καὶ μεγάλου ἀρχιερέως Θεοῦ, τὰ γράμματά σου μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς ἐδέξατο καὶ ἠσπάσατο. Πλὴν ἐκ νηπίου μέχρι [15] γήρως τοῖς ἱεροῖς ἐντραφεὶς γράμμασι καὶ τῇ τούτων ἀναγνώσει σχολάζων ἀεί, οὐδέπω οὐδαμοῦ παρ' οὐδενὸς ἔμαθον ἢ ἤκουσα μέχρι τῆς ἄρτι, τὸν πρόεδρον Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας, πατριάρχην ὀνομάζεσθαι. Πέντε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῆς θείας ᾠκονομήθη χάριτος εἶναι πατριάρχας, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας καὶ τὸν Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' οὐδὲ τούτων ἕκαστος κυρίως πατριάρχης καλεῖται, καταχρηστικῶς δέ. Ἀνακηρύττονται δέ· ὁ μὲν ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης πάπας, ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Ἀλεξανδρείας πάπας καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπος, μόνος δὲ ὁ Ἀντιοχείας ἰδιαζόντως ἐκληρώθη πατριάρχης ἀκούειν καὶ λέγεσθαι. Καὶ τοῦτο εὑρήσει πολυπραγμονοῦσα ἡ ἀγάπη σου διὰ πάσης γραφῆς ὁμολογούμενον.

И внимай [11] се еже глаголю ти. Тѣло человѣчье единою главою водимо есть, въ немже уди мнози суть, и вси пятми чув'ствы устраяются; чувства же суть: зрѣнія, обоняніе, слухъ, вкусъ [12], осязаніе. Тѣло же [13] Хрістово, еже есть вѣрныхъ [14] церковъ, различными языкы яко уды съставляема есть, и яко пятми чув'ствы предречен'ными престолы устрояема и направляема, единою главою носима есть, Самѣмъ, глаголю, Хрістомъ. И якоже паче пяти чувъствъ другое чув'ство нѣсть, такожь паче пяти па-

IV. Καὶ πρόσχες, ὃ λέγω. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς, ἐν αὐτῷ δὲ μέλη πολλά, καὶ πάντα ὑπὸ πέντε μόνον οἰκονομεῖται αἰσθήσεων· αἱ δέ εἰσιν ὅρασις, ὄσφρησις, ἀκοή, γεῦσις καὶ ἁφή. Καὶ τὸ σῶμα δὲ πάλιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ τῶν πιστῶν λέγω ἐκκλησία, ἐν διαφόροις ὥσπερ μέλεσι συναρμολογούμενον [16] ἔθνεσι καὶ [17] ὑπὸ πέντε αἰσθήσεων οἰκονομούμενον [18], τῶν εἰρημένων μεγάλων θρόνων, ὑπὸ μιᾶς ἄγεται κεφαλῆς, Αὐτοῦ φημὶ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὥσπερ ὑπὲρ τὰς πέντε αἰσθήσεις ἑτέρα τις αἴσθησις οὐκ ἔστιν, οὕτως οὐδὲ ὑπὲρ τοὺς

[1] Ч. равна ангеломъ [2] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [3] послѣ сего въ Ч. прибавленъ союзъ «и» [4] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [5] Ч. до нынѣ [6] Ч. престолника Акилійскаго [7] Ч. Венацѣя [8] Ч. патриярхъ [9] Ч. ни той [10] Ч. писаніяхъ [11] Ч. вонми [12] Ч. вкушеніе [13] послѣ сего въ Ч. добавлено: «паки» [14] этого слова въ Ч. нѣтъ [15] въ другихъ καὶ μέχρι [16] въ иныхъ συναρμολογουμένη [17] въ иныхъ ὡς и καὶ ὡς [18] въ иныхъ οἰκονομουμένη

триарххъ другий патриярхъ [1] не можеть быти никтоже. Пятии же сими престолы, ихиже яко чувстви сущіимъ [2] въ телеси Хрістове, вси уди, сирѣчъ вся очьствия [3] языкъ, еже по всѣхъ мѣстехъ епіскопи суть, яко единою главою Хрістомъ истиннимъ Богомъ нашимъ устрояеми и боголѣпно водими и [4] правою славою [5] и единою вѣрою съставляеми и направля (об. 184) еми отъ нея.

А еже [о] поседаніи, яко седаеши одесную блажен'наго папы, оправдаеши себе и пишеши, да патриярха именуемъ тя, — приемлемъ и се. Но слыши о семъ, како епіскопи и архиіереи [6] отца нарипати слово навыче вѣрно; пер'венствующихъ же на всякомъ соборе началники и п'ръвосѣдал'ники навыче именовати. По сему же слову подобаетъ и тобѣ патриярху нарицатися [7], понеже п'ръвый въ соборе Римстемъ обретаешися, якоже и въ насъ п'ръвый во діяконехъ архидияконъ нарицается. Понеже бо како инако возможно есть намъ шестаго возвести [8] патриярха, не сущу шестому чув'ству въ телеси, якоже рѣхомъ? Ктомужь д'ръжавы многыя и великы въ мире [9] суть, паче твоея д'ръжавы, иже митрополиты и архіепископы водими и направляеми на благочестіе. Въспомяни и се, колика и [10] велика есть паче твоея д'ръжавы Бол'гарская страна?! Колика же паче [11] Вавилонія великая и Гомогиръ [12], еже есть Хорасанъ [13], и прочіи восточныя страны, въ нихже архиепіскопи нами поставлени [14] суть и митрополити, имѣюще подъ собою епіскопи?! Но ни единъ отъ нихъ патриярхъ нарицается. И о семъ убо доздо доволно есть.

πέντε πατριάρχας ἕτερον πατριάρχην δύνατας εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτων θρόνων, τῶν ὥσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἤγουν πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται καὶ θεοπρεπῶς διεξάγονται, ὥσπερ ἐν μιᾷ κεφαλῇ, Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, δι' ὀρθοδόξου καὶ μιᾶς πίστεως συναρμολογούμεναι καὶ ἀγόμεναι ὑπ' αὐτοῦ [15].

V. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαί σε ἐκ δεξιῶν τοῦ μακαριωτάτου πάπα δικαιοῖς σεαυτὸν, ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμεθα καὶ τοῦτο. Ἀλλ' ἄκουσον, πῶς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιερεῖς πατέρας ὁ πιστὸς οἶδε λόγος καλεῖν, τοὺς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἑκάστῃ συνόδῳ ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους καὶ προέδρους εἴωθεν ὀνομάζειν. Καθ' ὃν δὴ λόγον εἰκὸς καὶ σε πατριάρχην καλεῖσθαι ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συνόδου, καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τῶν διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἕκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα πατριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης, ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι; καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τὴν σὴν ἐνορίαν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων ῥυθμιζομένων καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσέβειαν. Ἀναλόγισαι γὰρ, ὅσον μείζων τῆς κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία, ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις [16] ἤτοι τὸ Χοροσὰν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης ἀνατολῆς ἐπαρχίαι, ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πέμπονται καὶ καθολικοί, χειροτονοῦντες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας ἔχοντας ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους πολλούς· ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη ποτέ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τούτοις.

[1] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [2] Ч. чювствомъ сущимъ [3] Ч. отечествія. Псал. XCV, 7 [4] въ Ч. нѣтъ этого союза [5] Ч. главою [6] Ч. архиерея [7] Ч. именоватися [8] Ч. вовести [9] Ч. въ Римѣ [10] этого союза нѣтъ въ Ч. [11] Ч. паки [12] Ч. и Ромогиръ [13] Ч. Хоросанъ [14] Ч. поставляеми [15] αὐτῆς [16] Ῥωμόγυρις

Иматъ же [1] и о семъ писаніе, священство ти [2], о святемъ и блажен'немъ патриярси Костянътинаграда, яко благочестную Римскую ‖(185) церковъ похуляетъ и поношаетъ и облогаетъ опрѣснаго [3] ради приношенія, и сего ради паче отлучаетъ васъ отъ п'равыя и непорочныя вѣры, еже вмѣсто тѣла Господня приемлете обычно, и отъ самого честнаго тѣла владычняго отсекаетъ, сирѣчъ отъ святыя соборныя церкви, енжь [4] правило содрѫжите съ всѣми западными церквами, яко главѣ тѣло съ всякымъ послушаніемъ последуетъ. Пишеши [5] же и о семъ, яко отъ ветхаго ученіа святыхъ апостолъ туждихъ [6] творимъ, иже опрѣснаго ради предания, и не точію отъ самѣхъ апостолъ, но отъ [7] Самого Владыкы нашего Хріста прияхомъ, глаголете. И не яко не вѣдуще, но вѣдяще [8], яко вси, иже по [9] восточной стране блажен'ніи отци, квасным хлѣбомъ безкровную ж'ръттву творити веляху, иже житиемъ и словомъ и поученіемъ всю вселенную научивше, и яко сию квасную ж'рьтву, юже мы творимъ, чистую имате, якоже опрѣсную, квасный бо хлѣбъ глаголете, по бывшему насъ ради съв'ръшеному человѣку, якоже сущу ему и Богу съвръшен'ну, а еже опрѣсная ж'ръттва чистоту и бестрастіе Божія Слова вочеловѣченіе являеть.

Сіа въ писаніи твоемъ обрѣтохомъ, написано къ намъ глаголюще, о нихже възвещаемъ благоразумно твоей люб'ви: яко не тако преосвящен'ный патриярхъ Костянтинаграда просто на васъ движется и неправославнѣхъ нарицаетъ васъ, и отсѣкаеть ‖(об. 185) отъ святыя и великія церкви, якожь писалъ ми

VI. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἁγιωσύνης σου καὶ περὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοτίμητον Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἁγιάζεσθαι, καὶ ὡς ἀλλοτριοῦσθε ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμίου δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτεμνόμενοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧς τῷ κανόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκκλησιῶν, ὥσπερ κεφαλῇ σῶμα μετὰ πάσης ὑποταγῆς ἕπεσθε. Προσέκειτο δὲ τῇ γραφῇ, ὅτι καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἀλλότριον ποιοῦμεν, οἵτινες τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ Αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάβομεν, οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀοίδιμοι πατέρες τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀναίμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ διατρέψαντες καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγήσαντες, καὶ ὅτι ταύτην ἁγίαν ἡγούμενοι, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν τῶν ἀζύμων· τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον λογίζεσθε τὸν δι' ἡμᾶς γεννώμενον [10] τέλειον ἄνθρωπον, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸν ὄντα Θεὸν τέλειον, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγωγίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

VII. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύνεσιν καὶ ἀγάπην σου, ὅτι οὐχ οὕτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καταγίνεται καὶ κακοδόξους ὑμᾶς ἀποκαλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας

[1] Ч. Отказъ на опрѣсноки. И можетъ [2] Ч. ваше [3] Ч. опрѣсночнаго [4] Ч. и еже [5] Ч. пишетъ [6] Ч. туждихъ [7] Ч. и отъ [8] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Ч. во [10] въ иныхъ γενόμενον

тріяр'хъ другый патріярхъ [1] не можетъ быти никтоже. Пятми же сими престолы, имиже яко чувствы сущіимъ [2] въ телеси Хрістове, вси уди, сирѣчъ вся очьствія [3] языкъ, еже по всѣхъ мѣстехъ епіскопи суть, яко единою главою Хрістомъ истиннымъ Богомъ нашимъ устрояеми и боголѣпно водими и [4] правою славою [5] и единою вѣрою съставляеми и направля (об. 184)еми отъ нея.

А еже [о] поседаніи, яко седаеши одесную блажен'наго папы, оправдаеши себе и пишеши, да патріярха именуемъ тя. — приемлемъ и се. Но слыши о семъ, како епіскопи и архіереи [6] отца нарицати слово навыче вѣрно; пер'венствующихъ же на всякомъ соборе началникы и п'ръвосѣдал'никы навыче именовати. По сему же слову подобаетъ и тобѣ патріярху нарицатися [7], понеже п'ръвый въ соборе Римстемъ обретаешися, якоже и въ насъ п'ръвый во діяконехъ архидіяконъ нарицается. Понеже бо како инако возможно есть намъ шестаго возвести [8] патріярха, не сущу шестому чув'ству въ телеси, якоже рѣхомъ? Ктомужъ д'ръжавы многыя и великы въ мире [9] суть, паче твоея д'ръжавы, иже митрополиты и архіепископы водими и направляеми на благочестіе. Въспомяни и се, колика и [10] велика есть паче твоея д'ръжавы Бол'гарская страна?! Колика же паче [11] Вавилонія великая и Гомогиръ [12], еже есть Хорасанъ [13], и прочіи восточныя страны, въ нихже архиепископи нами поставлени [14] суть и митрополити, имѣюще подъ собою епископи?! Но ни единъ отъ нихъ патріярхъ нарицается. И о семъ убо досде доволно есть.

πέντε πατριάρχας ἕτερον πατριάρχην δύο τις εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτ θρόνων, τῶν ὥσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἤγο πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κα τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται καὶ θε πρεπῶς διεξάγονται, ὥσπερ ἐν μιᾷ κεφαλ Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, δι᾽ ὀρθοδ ξου καὶ μιᾶς πίστεως συναρμολογούμεναι ἀγόμεναι ὑπ᾽ αὐτοῦ [15].

V. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαί σε ἐκ δεξι τοῦ μακαριωτάτου πάπα δικαιοῖς σεαυτ ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμε καὶ τοῦτο. Ἀλλ᾽ ἄκουσον, πῶς τοὺς ἐπ σκόπους καὶ ἀρχιερεῖς πατέρας ὁ πιστὸς οἶ λόγος καλεῖν, τοὺς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἑκ στῃ συνόδῳ ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους προέδρους εἴωθεν ὀνομάζειν. Καθ᾽ ὃν λόγον εἰκὸς καὶ σε πατριάρχην καλεῖσθ ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συν δου, καθὼς καὶ παρ᾽ ἡμῖν ὁ πρῶτος τ διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ π ἂν ἄλλως ἕκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα π τριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης, ὡς εἴρητ αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι; καὶ ταῦτα πολλ καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τ σὴν ἐνορίαν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μ τροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων ῥυθμιζομέν καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσέβειαν. Ἀναλ γισαι γάρ, ὅσον μείζων τῆς κατὰ σὲ χώρ ἡ Βουλγαρία, ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβ λὼν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις [16] ἤτοι τὸ Χ ρασάν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης ἀνατολ ἐπαρχίαι, ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ᾽ ἡμ πεμπονται καὶ καθολικοί, χειροτονοῦντες ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας ἔχοντ ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπισκόπους πολλούς· ἀλλ᾽ ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη πο Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τούτοις.

[1] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ. [2] Ч. чювственомъ сущимъ. [3] Ч. отечествія. Псал. XCV
[4] въ Ч. нѣтъ этого союза. [5] Ч. главою. [6] Ч. архиереи. [7] Ч. именоватися. [8] Ч. вовес
[9] Ч. въ Римѣ. [10] этого союза нѣтъ въ Ч. [11] Ч. паки. [12] Ч. и Ромогиръ. [13] Ч. Хороса
[14] Ч. поставляеми. [15] [illegible] [16] [illegible]

Иматъ же [1] **и** о семъ писаніе, священство ти [2], о святемъ и блажен'немь патриярси Костянътинаграда, яко благочестную Римскую ‖(185) церковъ похуляетъ и поношаетъ и облогаетъ опрѣснаго [3] ради приношенія, и сего ради паче отлучаетъ васъ отъ п'равыя и непорочныя вѣры, еже въмѣсто тѣла Господня приемлете обычно, и отъ самого честнаго тѣла владычняго отсекаетъ, сирѣчъ отъ святыя соборныя церкви, еижь [4] правило содръжите съ всѣми западными церквами, яко главѣ тѣю съ всякымъ послушаніемъ последуетъ. Пишеши [5] же и о семъ, яко отъ ветхаго ученіа святыхъ апостолъ туждихъ [6] творимъ, иже опрѣснаго ради предания, и не точію отъ самѣхъ апостолъ, но отъ [7] Самого Владыкы нашего Хріста пріяхомъ, глаголете. И не яко не вѣдуще, но вѣдяще [8], яко вси, иже по [9] восточной стране блажен'ніи отци, квасньмъ хлѣбомъ безкровную ж'рътву творити веляху, иже житиемъ и словомъ и поученіемъ всю вселенную научивше, и яко сию квасную ж'рьтву, юже мы творимъ, чистую имате, якоже опрѣсную, квасный бо хлѣбъ глаголете, по бывшему насъ ради съв'ръшеному человѣку, якоже сущу ему и Богу съвръшен'ну, а еже опрѣсная ж'рътва чистоту и бестрастіе Божія Слова вочеловѣченіе являеть.

Сіа въ писаніи твоемъ обрѣтохомъ, написано къ намъ глаголюще, о нихже възвещаемъ благоразумно твоей люб'ви: яко не тако преосвящен'ный патриярхъ Костянтинаграда просто на васъ движется и неправославнѣхъ нарицаетъ васъ, и отсѣкаеть ‖(об. 185) отъ святыя и великія церкви, якожь писалъ ми

VI. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἁγιωσύνης σου καὶ περὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοτίμητον Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἁγιάζεσθαι, καὶ ὡς ἀλλοτριοῦσθε ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμίου δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτεμνόμενοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧς τῷ κανόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκκλησιῶν, ὥσπερ κεφαλῇ σῶμα μετὰ πάσης ὑποταγῆς ἕπεσθε. Προσέκειτο δὲ τῇ γραφῇ, ὅτι καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἀλλότριον ποιοῦμεν, οἵτινες τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ Αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάβομεν, οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀοίδιμοι πατέρες τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀναίμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ διατρέψαντες καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγήσαντες, καὶ ὅτι ταύτην ἁγίαν ἡγούμενοι, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν τῶν ἀζύμων· τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον λογίζεσθε τὸν δι' ἡμᾶς γεννώμενον [10] τέλειον ἄνθρωπον, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸν ὄντα Θεὸν τέλειον, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγωγίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

VII. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύνεσιν καὶ ἀγάπην σου, ὅτι οὐχ οὕτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καταγίνεται καὶ κακοδόξους ὑμᾶς ἀποκαλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας

[1] Ч. Отказъ на опрѣснокн. И можетъ [2] Ч. ваше [3] Ч. опрѣсночнаго [4] Ч. и еже [5] Ч. пишетъ [6] Ч. туждиихъ [7] Ч. и отъ [8] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Ч. во [10] въ иныхъ γενόμενον

еси, но православнымъ і единомудреныхъ насъ имать о съвръшенемъ богословіи, животворящія и единосущныя Троица и о воплощеніи Господа нашего Іесуса Хріста. Се же отлучаетъ насъ опрѣсное разделеніе. О семъ убо стражетъ и болитъ, и скорбитъ, и отвращается насъ: како о божественныхъ святыхъ таинъ, по преданію святыя церкве, не единомудръствуете съ нами, послѣдовати четыремъ патріархомъ, и съвръшенымъ хлѣбомъ бескровную жрътву творити, якоже исправа самовидци и слугы Слова, святіи апостоли предаша намъ?[1]

Понеже убо иже опрѣсноку причащается, ветхой жрътвѣ причастникъ есть, а не новому завѣту. Понеже бо не опрѣсновъ пріимъ Господь и благодаривъ преломи и дастъ, но хлѣбъ съвръшенъ, сирѣчь квасенъ, якоже четыри евангелисты единогласно проповѣдаша и предаша, и Павелъ свидѣтелствуетъ глаголя: «азъ пріяхъ отъ Господа, еже и предахъ вамъ, яко Господь Іесусъ Христосъ въ нощь, въ нюже и преданъ бяше, пріемъ хлѣбъ, и благодаривъ преломи, и рече: пріимѣте и ядите, се есть тѣло Мое, за вы ломимо (раздробляемо), се творите въ Мое воспоминаніе» и прочая[2]. Ибо опрѣснокъ Іудеомъ закон[illegible] преданъ бысть на воспоминаніе исхода ихъ изъ Египта [illegible] (106) [illegible] Богъ, и пребудутъ въ заповѣдехъ Его, и [illegible] тѣлъ Его. Квасный же съвръшеный хлѣбъ, иже освященіемъ [illegible]

ἡμῖν περί τε τὴν ἀσφαλῆ θεολογίαν τῆς ζωαρχικῆς καὶ ὁμοουσίου ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καλῶς ἐπιστάμενος, ἐκ δὲ μόνου τούτου σχίζοντος, τῇ τῶν ἀζύμων διαφορᾷ, ἀποκναίει καὶ λυπεῖται καὶ ἀγανακτεῖ, ὅτι μὴ περὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ὁμοφρονοῦντας, τοὺς τέσσαρας ἐξακολουθοῦντας[1] ἁγίους πατριάρχας, καὶ διὰ τελείου ἄρτου τὴν ἀναίμακτον προσφορὰν θύοντας, καθὼς οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου παρέδωκαν ἡμῖν.

VIII. Ὁ γὰρ μετέχων ἀζύμων τῆς παλαιᾶς θυσίας μέτοχός ἐστι καὶ οὐ τῆς καινῆς διαθήκης. Οὐδὲ γὰρ ἄζυμον λαβὼν ὁ Κύριος, εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ τοῖς μαθηταῖς δέδωκεν, ἀλλ' ἄρτον, ὡς οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ὁμοφωνοῦντες[3] ἐκδιδάσκουσι, καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος λέγων· ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄζυμα [illegible] τοῖς Ἑβραίοις εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου [illegible] Ἰησοῦ Χριστοῦ [illegible]

[1] Лук. I, 2. [2] 1 Коринө. XI, 23—24. [3] въ [illegible]

хлѣбъ сей и чашу сію піете, смерть Господню возвѣщаете, дондеже пріидеть»[1]. И Павелъ апостолъ глаголеть: «чаша благословенія, юже благословяемъ, не причащеніе ли крове Хрістовы есть? и хлѣбъ, егоже раздробляемъ, не причащеніе ли тѣла Хрістова есть? Яко тѣло есми мнози, и отъ единаго хлѣба причащаемся вси» [2].

И разумѣй, преосвященʼный духовный нашь брате, яко везде хлѣбъ нарицается тѣло Господа нашего Іесусъ Хріста, понеже исполнь кваса съвʼръшенъ хлѣбъ есть, а не опреснокъ. Ибо опреснокъ яко мертвъ и бездушенъ есть, и несъвръшенъ до конца. Квасъ же въ тѣсто яко брашно влагаемъ, и бываеть ему яко душа и оживленіе. И како не рещи есть, яко неподобно есть лишеное и мертвое и бездушное, вмѣсто живаго и животвориваго тѣла Господа Спаса нашего Іесусъ Хріста, пріимати вѣрующимъ во-Нь! Яве убо есть, яко неподобно творите. **Т**ѣмже убо молю васъ, братіе, не прелщайтеся тако, нижѐ великое дѣло се и прегрешеное съдържите, нижѐ ищете свою волю съвръшити и составити, и победитися сему зле |**(об. 186)** хощете. Но правду паче возлюбите, и побѣжденомъ вамъ быти добромъ, яко прекословіе нѣсть предано намъ отъ звавшего насъ Хріста [3]. Аще бо и еще опресноку причащаемся, яве убо есть, яко подъ сѣнію Моисейскаго закона есмы еще, и трапезу Иудейску ямы, а не Божію словесную живую плоть Хрістову, и намъ насыщену, и единосущну. Аще бо вѣруемъ, яко плоть Хрістову приемлемъ и причащаемся съвʼръшенаго въ Божестве и человѣчестве, какова община есть одушевленой и живой плоти Божіи съ

εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστί; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; Ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

IX. Καὶ κατάμαθε, ἱερώτατε πνευματικὲ ἀδελφέ, ὅτι πανταχοῦ ἄρτος καταγγέλλεται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, διὰ τὸ ἐντελὲς καὶ ἄρτιον καὶ οὐκ ἄζυμον. Τὸ γὰρ ἄζυμον νεκρὸν καὶ ἄψυχον καὶ τὸ πᾶν ἐλλιπές. Ἡ δὲ ζύμη, τῷ φυράματι τοῦ ἀλεύρου ἐμβαλλομένη, γίνεται αὐτῷ ὥσπερ ψυχὴ καὶ σύστασις. Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον, τὸ ἐλλιπὲς καὶ νεκρὸν καὶ ἄψυχον, εἰς ζῶσαν καὶ ζωοποιὸν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλαμβάνειν τοὺς εἰς Αὐτὸν πιστεύοντας; Μὴ δὴ οὖν οὕτως, ἀδελφοί, περὶ τοιούτου μεγάλου πράγματος ἐπισφαλῶς διάκεισθε· μηδὲ τὴν ἰδίαν συστῆσαι ζητοῦντες πρόσληψιν [4], νικᾶν ἐπιθυμεῖτε κακῶς, ἀλλ᾽ ἐστὶν ἃ [5] καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς ἀνέχεσθε· ὅτι ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ Καλοῦντος ἡμᾶς, φησὶν ὁ ἀπόστολος. Εἰ γὰρ ἔτι τῶν ἀζύμων μετέχομεν, πρόδηλον, ὅτι ὑπὸ τὴν σκιὰν ἔτι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐσμὲν καὶ τράπεζαν Ἰουδαϊκὴν ἐσθίομεν, οὐχὶ δὲ Θεοῦ λογικὴν καὶ ζῶσαν σάρκα καὶ ἡμῖν τοῖς πεπιστευκόσιν ἐπιούσιόν τε καὶ ὁμοούσιον. Εἰ δὲ καὶ πιστεύομεν σάρκα Χριστοῦ ἐσθίειν ζῶσαν τοῦ τελείου ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τί κοινὸν ἐμψύχῳ καὶ ζώσῃ σαρκὶ Θεοῦ, καὶ ἀψύχοις ἀζύμοις καὶ νεκροῖς; Τὸ γὰρ ἄζυμον οὐκ ἄρτος, οὐ γὰρ ἄρτιον οὐδὲ αὐτοτελές, ἀλλ᾽ ἐλλιπὲς καὶ ἡμιτελὲς καὶ δεόμενον τοῦ πληρώματος τῆς προζύμης [6]. Ὁ ἄρτος δὲ ἄρτιος, αὐτοτελής, τέλειος καὶ πληρέστατος.

[1] 1 Коринѳ. XI, 26 [2] 1 Коринѳ. X, 16—17 [3] Галат. V, 8: «препрѣніе не отъ Призвавшаго вы» [4] въ иныхъ πρόληψιν [5] въ иныхъ οὐ [6] въ иныхъ ζύμης

опрѣснымъ и бездушнымъ и мертвымъ? Ибо опрѣснокъ не хлѣбъ нарицается, понеже несъвръшенъ есть, но неисплънъ есть и требуетъ исполненія кваса. Хлѣбъ же съвръшенъ исплънь кваса, сій есть съвръшенъ хлѣбъ.

И разумѣй разделеніе слова, аще хощеши праву познати, и видиши разумно, въ опреснокѣ ни едина есть сила животна[1], и живетъ тамо, сирѣчь духъ и вода и кровь, якоже и той Самого Христа ученикъ Іоаннъ, иже на прьси Его возлещи сподобися, свѣдетельствуетъ о словеси семъ, глаголя въ Откровеніи своемъ: «духъ и вода и кровь, три сіе въ единомъ суть»[2], сирѣчь въ телеси Христове. Иже во время распятія Христова[3] явлено бысть, егда[4] кровь и вода отъ пречистыхъ Его ребръ истекла[5] [illegible] Святый же Духъ [illegible] [illegible] (187) [illegible] Христа [illegible]

[illegible]

X. Καὶ σὺ [illegible] τοῦ λόγου [illegible] Χριστοῦ [illegible] Ἰωάννης [illegible] Ἀποκαλύψεως [illegible] Χριστοῦ [illegible]

XI. [illegible]

[illegible]

азъ Павелъ глаголю вамъ, яко аще обрезаетеся, ни кою [1] же пол'зу отъ Хріста имате, свѣдительствую же паки [2] всякому человѣку обрезающемуся, яко достоинъ [3] есть весь законъ хранити, и отлучается убо Хріста, иже закономъ оправдается, и благодати отпадаеть: мы бо духомъ и вѣрою надежду правды приемлемъ» [4]. Сия убо Павелъ глаголеть. Азъ же мало слово изменивъ, реку [5] подобное: аще опрѣсноке [6] причащаетеся, Хрістосъ васъ ничтоже ползуеть, понеже бо [7] на воспоминаніе Егvпетскаго избежанія Евреомъ предано бысть, а не спасенои [8] страсти Хрістове.

Но еже аще реку: вѣруй, яко и слезы плаканія [9] приходять ми, егда въспомяну, яко въ всѣхъ, въ нихже Богу угодно [10] есть, крѣпкому не [11] поучаетеся [12], и Хрістово имя дѣлы тѣхъ ради не [13] прослa(об. 187)вляется, и ходите по путехъ далнихъ, труждающеся отъ земля далняя, да реку же отъ края земнаго приходяще въ Іерусалимъ на поклаяніе животворащего гроба; въ семъ же единомъ разделеніе и съблазнъ божественнымъ церквамъ бываеть [14]. Понеже предстатель единыя церкве Римскія блажен'ный папа не хощетъ со прочими патриярхи о божествен'ныхъ таинахъ единомудрьствовати и совокупитися [15], но единъ той и отъ прочіихъ [16] отлучается, и свою волю съв'ръшити [17] тщится.

Но даже всяко прекословіе ино оставлю, еже о вашемъ отлученіи [18]. Възможно бо [19] имамъ убо Хрістовою помощію, аще бы благоволено [20] хотѣли слышати,

δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι· κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε· ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Παῦλος. Ἐγὼ δὲ μικρόν τι τοῦ ῥιτοῦ [21] ὑπαλλάξας, εἴποιμι ἂν προσφόρως· ἐὰν ἄζυμα ἐσθίητε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· ὅτι εἰς ἀνάμνησιν ταῦτα ἐνομοθετήθη τῆς ἐξ Αἰγύπτου φυγῆς, οὐχὶ δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους Αὐτοῦ.

XII. Ἀλλ' ὢ τί ἂν καὶ λαλήσω; εὐλογητὸς ὁ Θεός, δακρύειν [22] μοι ἐπέρχεται, ὅταν ἐνθυμηθῶ, ὅτι κατὰ πάντα, οἷς εὐαρεστεῖται Θεός, ἀσφαλῶς βιοῦσθε, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἔργοις αὐτοῖς δοξάζετε, καὶ στέλλεσθε πορείαν ἐπίπονον καὶ μακράν, ἀπ' ἄκρου γῆς κινοῦντες ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς προσκύνησιν του τιμίου καὶ [23] ζωοποιοῦ τάφου· ἐν ἑνὶ δὲ τούτῳ πρόσκομμα καὶ σκάνδαλον ταῖς τοῦ Θεοῦ ἁγίαις ἐκκλησίαις γίνεσθε, ἅτε τοῦ προεστῶτος τῆς μιᾶς ἐκκλησίας, ἤγουν τοῦ μακαριωτάτου πάπα Ῥώμης, οὐ καταδεχομένου τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις περὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ὁμοφρονεῖν καὶ συνέρχεσθαι καὶ μόνου τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιαζομένου καὶ τὸ ἴδιον σπεύδοντος ἐπικυροῦν βούλημα.

XIII. Ἵνα δὲ πᾶσαν ἄλλην καταλίπω δικαιολογίαν, δυνατῶς τέως ἔχω ἐν Χριστῷ ἀποδεῖξαι, εἰ εὐμενῶς ἀκούεις, ὅτι ὅτε συνεδείπνησεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς πρὸς

[1] Ч. нѣ кую [2] этого слова въ Ч. нѣтъ [3] Ч. долженъ [4] Галат. V, 2—5 [5] Ч. изреку [6] Ч. опрѣснокомъ [7] этого слова въ Ч. нѣтъ [8] Ч. опасной [9] покаянія [10] богоеугодно [11] вмѣсто этихъ двухъ словъ, въ Ч. «крѣпко» [12] Ч. поучается [13] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «тѣми» [14] Ч. бываете [15] Ч. совокуплятися [16] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «упорно» [17] Ч. совершати [18] обличеніи [19] нѣтъ въ Ч. [20] благоволно [21] въ иныхъ τὸ ῥητόν [22] въ иныхъ δάκρυον [23] у Котелерія этихъ двухъ словъ нѣтъ

трияр'хъ другый патриярхъ [1] не можетъ быти никтоже. Пятми же сими престолы, имиже яко чувствы сущінмъ [2] въ телесѣ Хрістове, вси уди, сирѣчъ вся очьствія [3] языкъ, еже по всѣхъ мѣстехъ епіскопи сутъ, яко единою главою Хрістомъ истиннымъ Богомъ нашимъ устрояеми и боголѣпно водими и [4] правою славою [5] и единою вѣрою съставляеми и направля‖**(об. 184)**еми отъ нея.

А еже [о] поседанію, яко седаеши одеснүю блажен'наго папы, оправдаеши себе и пишеши, да патриярха именуемъ тя,—приемлемъ и се. Но слыши о семъ, како епіскопи и архиіереи [6] отца нарицати слово навыче вѣрно; пер'венствующихъ же на всякомъ соборе началникы и п'ръвосѣдал'никы навыче именовати. По сему же слову подобаетъ и тобѣ патриярху нарицатися [7], понеже п'ръвый въ соборе Римстемъ обретаешися, якоже и въ насъ п'ръвый во діяконехъ архидияконъ нарицается. Понеже бо како инако возможно есть намъ шестаго возвести [8] патриярха, не сущу шестому чув'ству въ телеси, якоже рѣхомъ? Ктомужь д'ръжавы многыя и великы въ мире [9] суть, паче твоея д'ръжавы, иже митрополиты и архіепископы водими и направляеми на благочестіе. Въспомяни и се, колика и [10] велика есть паче твоея д'ръжавы Бол'гарская страна?! Колика же паче [11] Вавилонія великая и Гомогиръ [12], еже естъ Хорасанъ [13], и прочіи восточныя страны, въ нихже архиепіскопи нами поставлени [14] сутъ и митрополити, имѣюще подъ собою епіскопи?! Но ни единъ отъ нихъ патриярхъ нарицается. И о семъ убо дозде доволно есть.

πέντε πατριάρχας ἕτερον πατριάρχην δύναταί τις εἶναι. Ὑπὸ γοῦν τῶν πέντε τούτων θρόνων, τῶν ὥσπερ αἰσθήσεων ὄντων ἐν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, πάντα τὰ μέλη, ἤγουν πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐπισκοπαὶ οἰκονομοῦνται καὶ θεοπρεπῶς διεξάγονται, ὥσπερ ἐν μιᾷ κεφαλῇ, Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν, δι' ὀρθοδόξου καὶ μιᾶς πίστεως συναρμολογούμεναι καὶ ἀγόμεναι ὑπ' αὐτοῦ [15].

V. Εἰ δὲ ἐκ τοῦ καθῆσθαί σε ἐκ δεξιῶν τοῦ μακαριωτάτου πάπα δικαιοῖς σεαυτόν, ὡς ἔγραψας, πατριάρχην καλεῖσθαι, δεχόμεθα καὶ τοῦτο. Ἀλλ' ἄκουσον, πῶς τοὺς ἐπισκόπους καὶ ἀρχιερεῖς πατέρας ὁ πιστὸς οἶδε λόγος καλεῖν, τοὺς δὲ πρωτεύοντας ἐν ἑκάστῃ συνόδῳ ἐξάρχους καὶ πρωτοθρόνους καὶ προέδρους εἴωθεν ὀνομάζειν. Καθ' ὃν δὴ λόγον εἰκὸς καί σε πατριάρχην καλεῖσθαι ἅτε τὰ πρῶτα τῆς Ῥωμαϊκῆς φέροντα συνόδου, καθὼς καὶ παρ' ἡμῖν ὁ πρῶτος τῶν διακόνων καλεῖται ἀρχιδιάκονος. Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἕκτον ἐπεισάγειν δυνησόμεθα πατριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης, ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι; καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ κόσμῳ οὐσῶν ὑπὲρ τὴν σὴν ἐνορίαν ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν, ὑπὸ μητροπολιτῶν καὶ ἀρχιεπισκόπων ῥυθμιζομένων καὶ μεταγομένων πρὸς θεοσέβειαν. Ἀναλόγισαι γάρ, ὅσον μείζων τῆς κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία, ὅσον δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ Ῥωμάγυρις [16] ἤτοι τὸ Χοροσὰν, καὶ αἱ λοιπαὶ τῆς ἄλλης ἀνατολῆς ἐπαρχίαι, ἐν αἷς ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πέμπονται καὶ καθολικοί, χειροτονοῦντες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι μητροπολίτας ἔχοντας ὑπ' αὐτοὺς ἐπισκόπους πολλούς· ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη ποτέ. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐν τούτοις.

[1] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [2] Ч. чювствомъ сущимъ [3] Ч. отечествія. Псал. XCV, 7 [4] въ Ч. нѣтъ этого союза [5] Ч. главою [6] Ч. архиерея [7] Ч. именоватися [8] Ч. вовести [9] Ч. въ Римѣ [10] этого союза нѣтъ въ Ч. [11] Ч. паки [12] Ч. и Ромогиръ [13] Ч. Хоросанъ [14] Ч. поставляеми [15] αὐτῆς [16] Ῥωμόγυρις

Иматъ же [1] и о семъ писаніе, священство **ти** [2], о святемъ и блажен'немъ **патриярси** Костянътинаграда, яко благочестную Римскую (185) церковъ **похуляетъ** и поношаетъ и облогаетъ **опрѣснаго** [3] ради приношенія, и сего **ради** паче отлучаетъ васъ отъ п'равыя **и** непорочныя вѣры, еже вмѣсто тѣла Господня приемлете обычно, и отъ самогò честнаго тѣла владычняго отсекаетъ, сирѣчь отъ святыя соборныя церкви, еижь [4] правило содръжите съ **всѣми** западными церквами, яко главѣ тѣло съ всякымъ послушаніемъ последуетъ. Пишеши [5] же и о семъ, яко отъ ветхаго ученіа святыхъ апостолъ туждихъ [6] творимъ, иже опрѣснаго ради предания, и не точію отъ самѣхъ апостолъ, но отъ [7] Самого Владыкы нашего Хріста прияхомъ, глаголете. И не яко не вѣдуще, но вѣдяще [8], яко вси, иже по [9] восточной стране блажен'нiи отци, кваснымъ хлѣбомъ безкровную ж'рътву творити веляху, иже житиемъ и словомъ и поученіемъ всю вселенную научивше, и яко сию квасную ж'рьтву, юже мы творимъ, чистую имате, якоже опрѣсную, квасный бо хлѣбъ глаголете, по бывшему насъ ради съв'ръшеному человѣку, якоже сущу ему и Богу съвръшен'ну, а еже опрѣсная ж'рътва чистоту и бестрастіе Божія Слова вочеловѣченіе являеть.

VI. Διελάμβανε δὲ ἡ γραφὴ τῆς ἁγιωσύνης σου καὶ περὶ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι τὴν θεοτίμητον Ῥωμαϊκὴν ἐκκλησίαν ἐξουθενεῖ καὶ διαβάλλει καὶ βλασφημεῖ διὰ τὰ ἄζυμα, ἅτινα εἰς τύπον τοῦ Κυριακοῦ σώματος συνήθως λαμβάνοντες πιστεύετε ἁγιάζεσθαι, καὶ ὡς ἀλλοτριοῦσθε ὑπ' αὐτοῦ δι' αὐτὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως καὶ αὐτοῦ τοῦ τιμίου δεσποτικοῦ σώματος, ἀποτεμνόμενοι τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἧς τῷ κανόνι στοιχοῦντες μετὰ πασῶν τῶν κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκκλησιῶν, ὥσπερ κεφαλῇ σῶμα μετὰ πάσης ὑποταγῆς ἕπεσθε. Προσέκειτο δὲ τῇ γραφῇ, ὅτι καὶ τῆς παλαιᾶς διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων ἀλλότριον ποιοῦμεν, οἵτινες τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν οὐκ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων μόνον, ἀλλὰ καὶ Αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ παρελάβομεν, οὐκ ἀγνοοῦντες, ὅτι πάντες οἱ κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἀοίδιμοι πατέρες τὴν διὰ τοῦ ζυμίτου ἄρτου ἀναίμακτον θυσίαν ἐγίνωσκον· οἱ καὶ βίῳ καὶ λόγῳ διατρέψαντες καὶ ταῖς διδασκαλίαις πᾶσαν τὴν οἰκουμένην παιδαγωγήσαντες, καὶ ὅτι ταύτην ἁγίαν ἡγούμενοι, ὥσπερ δὴ καὶ τὴν τῶν ἀζύμων· τὸν μὲν ζυμίτην ἄρτον λογίζεσθε τὸν δι' ἡμᾶς γεννώμενον [10] τέλειον ἄνθρωπον, ἅτε δὴ καὶ αὐτὸν ὄντα Θεὸν τέλειον, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀζύμων μυσταγωγίαν, τὸ καθαρὸν καὶ ἀπαθὲς τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνανθρωπήσεως.

Сіа въ писаніи твоемъ обрѣтохомъ, написано къ намъ глаголюще, о нихже възвещаемъ благоразумно твоей люб'ви: яко не тако преосвящен'ный патриярхъ Костянтинаграда просто на васъ двизается и неправославнѣхъ нарицаетъ васъ, и отсѣкаетъ (об. 185) отъ святыя и великія церкви, якожь писалъ ми

VII. Ταῦτα τῆς γραφῆς ὑπαγορευούσης, ὑπεραπολογούμεθα πρὸς τὴν κατὰ Θεὸν σύνεσιν καὶ ἀγάπην σου, ὅτι οὐχ οὕτως ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποτόμως, ὡς ἔγραψας, τῆς ὑμετέρας ὑπολήψεως καταγίνεται καὶ κακοδόξους ὑμᾶς ἀποκαλεῖ, ἐκτέμνων τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' ὀρθοδόξους καὶ ὁμόφρονας

[1] Ч. Отказъ на опрѣсноки. И можетъ [2] Ч. ваше [3] Ч. опрѣсночнаго [4] Ч. и еже [5] Ч. пишетъ [6] Ч. туждиихъ [7] Ч. и отъ [8] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Ч. во [10] въ иныхъ γενόμενον

еси, но православныхъ і единомудреныхъ васъ имать о съвʼръшенемъ богословіи, животворащія и единосущныя Троица, и о воплощеніи Господа нашего Ісусъ Хріста. Се же отлучаеть васъ опрѣсное разделеніе. О семъ убо страждетъ и болитъ, и скорʼбитъ, и отвращается васъ: како о божественʼныхъ святыхъ таинъ, по преданію святыя церкве, не единомудръствуете съ нами, послѣдовати четыремъ патриярхомъ, и съвʼръшенымъ хлѣбомъ бескровную жʼрътву творити, якоже испʼръва самовидци и слугы Слова, святіи апостоли предаша намъ?! [1]

Понеже убо иже опрѣсному причащается, ветхой жʼрътвѣ причастникъ есть, а не новому завѣту. Понеже бо не опрѣснокъ пріимъ Господь, и благодаривъ преломи и дасть, но хлѣбъ съвръшенъ, сирѣчь квасенъ, якоже четыри ієvангелисты единогласно проповедаша и предаша, и Павелъ свидѣтельствуеть глаголя: «азъ прияхъ отъ Господа, еже и предахъ вамъ, яко Господь Ісусъ Хрістосъ въ нощь, въ нюже и преданъ бысть, пріемъ хлѣбъ, и благодаривъ преломи, и рече: пріимѣте и ядѣте, се есть тѣло Мое, васъ ради раздробляемо, се творите во Мое въспоминаніе» и прочая [2]. Ибо опрѣснокъ Іудеомъ законʼно преданъ бысть, на воспоминаніе исхода, егда изъ Египта изъбегоша, яко да творятъ жрътву опресночную, да воспоминають чудеса яже сотвори **(186)** съ ними Богъ, и пребудуть въ заповедехъ Его, и ктому не забудуть дѣлъ Его. Квасный же съвʼръшеный хлѣбъ, иже освященіемъ претворяется во пречистое и святое тѣло Господа нашего Ісусъ Хріста, на воспоминаніе данъ бысть плотскаго смотренія Его. Глаголеть бо: «елици ясте

ἡμῖν περί τε τὴν ἀσφαλῆ θεολογίαν τῆς ζωαρχικῆς καὶ ὁμοουσίου ἁγίας Τριάδος, καὶ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καλῶς ἐπιστάμενος, ἑνὶ δὲ μόνῳ τούτῳ σκάζοντας, τῇ τῶν ἀζύμων ἀναφορᾷ, δεινοπαθεῖ καὶ λυπεῖται καὶ ἀγανακτεῖ, ὅτι μὴ περὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας ὁμοφρονοῦντες, τοῖς τέσσαρσιν ἐξακολουθοῦντες [3] ἱεροῖς πατριάρχαις, καὶ διὰ τελείου ἄρτου τὴν ἀναίμακτον ἱερουργεῖτε θυσίαν, καθὼς οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ Λόγου παρέδοσαν ἡμῖν.

VIII. Τὸ γὰρ μετέχειν ἀζύμων τῆς παλαιᾶς θυσίας μετέχειν ἐστὶ καὶ οὐ τῆς καινῆς διαθήκης. Οὐδὲ γὰρ ἄζυμον λαβὼν ὁ Κύριος, εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ τοῖς μαθηταῖς ἔδωκεν, ἀλλ' ἄρτον, ὡς οἱ τέσσαρες εὐαγγελισταὶ ὁμοφρονοῦντες [4] διεβεβαιώσαντο, καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ ὁ ἀπόστολος λέγων· ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτί, ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε, τοῦτό Μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν Ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ τὰ μὲν ἄζυμα ἐνομοθετήθη τοῖς Ἑβραίοις εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου μετὰ σπουδῆς φυγῆς, ἵνα μνημονεύοντες ὧν ἐποίησε θαυμασίων μετ' αὐτῶν ὁ Θεός, ἐμμένωσι τοῖς προστάγμασιν Αὐτοῦ καὶ μηκέτι ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων Αὐτοῦ. Ὁ δὲ διὰ τῆς προζύμης τέλειος ἄρτος, ὁ διὰ τῆς ἁγιστείας μεταποιούμενος εἰς τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάμνησιν ἐδόθη τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας Αὐτοῦ. Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε, φησί, τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει· τὸ ποτήριον τῆς

[1] Лук. I, 2 [2] 1 Кориное. XI, 23—24 [3] въ иныхъ ἐξακολουθεῖτε [4] въ иныхъ ὁμοφωνοῦντες

хлѣбъ сей и чашу сію пиете, смерть Господню возвѣщаете, дондеже пріидеть»[1]. И Павелъ апостолъ глаголеть: «чаша благословенія, юже благословяемъ, не причащеніе ли крове Хрістовы есть? и хлѣбъ, егоже раздробляемъ, не причащеніе ли тѣла Хрістова есть? Яко тѣло есми многи, и отъ единаго хлѣба причащаемся вси» [2].

εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστί; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστίν; Ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

И разумѣй, преосвящен'ный духовный нашь брате, яко везде хлѣбъ нарицается тѣло Господа нашего Ісусъ Хріста, понеже исполнь кваса съв'ръшенъ хлѣбъ есть, а не опреснокъ. Ибо опреснокъ яко мертвъ и бездушенъ есть, и несъвръшенъ до конца. Квасъ же въ тѣсто яко брашно влагаемъ, и бываеть ему яко душа и оживленіе. И како не рещи есть, яко неподобно есть лишеное и мертвое и бездушное, вмѣсто живаго и животворивaго тѣла Господа Спаса нашего Ісусъ Хріста, пріимати вѣрующимъ во-Нь! Яве убо есть, яко неподобно творите. **Т**ѣмже убо молю васъ, братіе, не прелщайтеся тако, ниже великое дѣло се и прегрешеное съдържите, ниже ищете свою волю съвръшити и составити, и победитися сему зле |**(об. 186)** хощете. Но правду паче возлюбите, и побѣжденомъ вамъ быти добромъ, яко прекословіе нѣсть предано намъ отъ звавшего насъ Хріста [3]. Аще бо и еще опресноку причащаемся, яве убо есть, яко подъ сѣнію Моисейскаго закона есмы еще, и трапезу Иудейску ямы, а не Божію словесную живую плоть Хрістову, и намъ насыщену, и единосущну. Аще бо вѣруемъ, яко плоть Хрістову приемлемъ и причащаемся съв'ръшенаго въ Божестве и человѣчестве, какова община есть одушевленой и живой плоти Божіи съ

IX. Καὶ κατάμαθε, ἱερώτατε πνευματικὲ ἀδελφέ, ὅτι πανταχοῦ ἄρτος καταγγέλλεται τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, διὰ τὸ ἐντελὲς καὶ ἄρτιον καὶ οὐκ ἄζυμον. Τὸ γὰρ ἄζυμον νεκρὸν καὶ ἄψυχον καὶ τὸ πᾶν ἐλλιπές. Ἡ δὲ ζύμη, τῷ φυράματι τοῦ ἀλεύρου ἐμβαλλομένη, γίνεται αὐτῷ ὥσπερ ψυχὴ καὶ σύστασις. Καὶ πῶς οὐκ ἄτοπον, τὸ ἐλλιπὲς καὶ νεκρὸν καὶ ἄψυχον, εἰς ζῶσαν καὶ ζωοποιὸν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλαμβάνειν τοὺς εἰς Αὐτὸν πιστεύοντας; Μὴ δὴ οὖν οὕτως, ἀδελφοί, περὶ τοιούτου μεγάλου πράγματος ἐπισφαλῶς διάκεισθε· μηδὲ τὴν ἰδίαν συστῆσαι ζητοῦντες πρόσληψιν [4], νικᾶν ἐπιθυμεῖτε κακῶς, ἀλλ' ἐστὶν ἃ [5] καὶ ἡττᾶσθαι καλῶς ἀνέχεσθε· ὅτι ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ Καλοῦντος ἡμᾶς, φησὶν ὁ ἀπόστολος. Εἰ γὰρ ἔτι τῶν ἀζύμων μετέχομεν, πρόδηλον, ὅτι ὑπὸ τὴν σκιὰν ἔτι τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἐσμὲν καὶ τράπεζαν Ἰουδαϊκὴν ἐσθίομεν, οὐχὶ δὲ Θεοῦ λογικὴν καὶ ζῶσαν σάρκα καὶ ἡμῖν τοῖς πεπιστευκόσιν ἐπιούσιόν τε καὶ ὁμοούσιον. Εἰ δὲ καὶ πιστεύομεν σάρκα Χριστοῦ ἐσθίειν ζῶσαν τοῦ τελείου ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τί κοινὸν ἐμψύχῳ καὶ ζώσῃ σαρκὶ Θεοῦ, καὶ ἀψύχοις ἀζύμοις καὶ νεκροῖς; Τὸ γὰρ ἄζυμον οὐκ ἄρτος, οὐ γὰρ ἄρτιον οὐδὲ αὐτοτελές, ἀλλ' ἐλλιπὲς καὶ ἡμιτελὲς καὶ δεόμενον τοῦ πληρώματος τῆς προζύμης [6]. Ὁ ἄρτος δὲ ἄρτιος, αὐτοτελής, τέλειος καὶ πληρέστατος.

[1] 1 Коринѳ. XI, 26 [2] 1 Коринѳ. X, 16—17 [3] Галат. V, 8: «препрѣніе не отъ Призвавшаго вы» [4] въ иныхъ πρόληψιν [5] въ иныхъ οὐ [6] въ иныхъ ζύμης

опрѣснымъ и бездушнымъ и мертвымъ? Ибо опрѣснокъ не хлѣбъ нарицается, понеже несъв'ръшенъ есть, но неисплънь есть и требуетъ исполненіа кваса. Хлѣбъ же съвръшенъ исп'лънь кваса, сй есть съв'ръшенъ хлѣбъ.

И разумѣй разделеніе слова, аще хощеши правду познати, и вонми разумно, въ опресноци ни едина есть сила животна [1], и животъ дающа, сирѣчь духъ и вода и кровь, якоже и той Самого Хріста ученикъ Іоаннъ, иже на пръси Его возлещи сподобися, свѣдителствуеть о словеси семъ, глаголя въ Откровеніи(sic): «духъ и вода и кровь, три сіе въ единомъ суть» [2], сирѣчь въ телеси Хрістове. Иже во время распятіа Хрістова [3] явлено бысть, еда [4] кровъ и вода отъ пречистыхъ Его ребръ истекла [5], копиемъ прободену бывшу, Святый же Духъ пребысть въ Божественней [6] плоти Его, еяже ядущу [7] вѣрніи [8] хлѣба (187) Духомъ Святымъ въмѣсто тѣла Господа нашего Ісуса Хріста, живемъ въ Немъ, яко живу и обою [9] плоть приемлемъ.

X. Καὶ σύνες τῇ διαιρέσει τοῦ λόγου προσέχων, συνετώτατε· ἐν τοῖς ἀζύμοις οὐδεμία τίς ἐστι ζωτικὴ δύναμις· νεκρὰ γάρ, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες· ἐν δὲ τῷ ἄρτῳ, ἤγουν τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, τρία τὰ ζῶντα καὶ ζωὴν παρέχοντα τοῖς αὐτῶν μεταλαμβάνουσι· τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα· ὡς καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ ἐπιστήθιος Ἰωάννης συμμαρτυρεῖ τῷ λόγῳ, οὕτω λέγων διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως· τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσι· δηλονότι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ὃ καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τοῦ Κυρίου σταυρώσεως δῆλον γέγονεν, ὁπηνίκα τὸ αἷμα καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς ἀχράντου πλευρᾶς Αὐτοῦ ἔῤῥευσε, λόγχῃ νυγείσης Αὐτοῦ τῆς σαρκός· τὸ δὲ ζῶν Ἅγιον Πνεῦμα ἔμεινεν ἐν τῇ τεθεωμένῃ σαρκὶ Αὐτοῦ, ἣν ἐσθίοντες οἱ πιστοὶ ἐν τῷ μεταβαλλομένῳ ἄρτῳ διὰ Πνεύματος Ἁγίου εἰς σάρκα Χριστοῦ ζῶμεν ἐν Αὐτῷ, ὡς ζῶσαν καὶ τεθεωμένην σάρκα ἐσθίοντες.

«Нѣсмы убо ктому подъ закономъ» Моисейскымъ, да опрѣсную ж'рътву приношаемъ, «но подъ благодатію» есмы [10], и «нова тваръ о Хрістѣ» [11]. «Понеже древняя мимондоша», якожь Павелъ пишетъ [12], «и быша вся нова» [13]. Да иже хощете [14] опреснокy причащатися, почто поне и не обрезаетеся [15]? понеже и Хрістосъ обрезаніе приятъ по ветхому преданію. И суботу по ветхому закону [16] почто также не съхраняете [17]? Слыши [18] что̀ Павелъ ко Галатомъ въпиетъ: «се

XI. Οὐ γὰρ ἔτι ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἵνα καὶ ἄζυμον ζύμην προσφερώμεθα, ἀλλ' ὑπὸ χάριν· καινὴ γὰρ ἐσμεν κτίσις ἐν Χριστῷ, ἐπειδὴ τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε, καθὼς Παῦλος βοᾷ, καὶ γέγονε τὰ πάντα καινά. Οἱ δὲ τὰ ἄζυμα ἐσθίειν βουλόμενοι, τί μὴ καὶ περιτέμνονται; ἐπεὶ καὶ ὁ Χριστὸς περιετμήθη. Καὶ τὸ σάββατον κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τί μὴ καὶ φυλάττουσι; Καὶ ἄκουσον τί Παῦλος πρὸς Γαλάτας φησίν· ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· μαρτύρομαι

[1] внизу подъ страницею вставленъ пропускъ: «мертвъ бо есть, якоже прежде рѣхъ; во хлѣбе же квасне́мъ, сирѣчь во телеси Хрістове, т'ри животная» [2] 1 Іоан. V, 8 [3] Ч. Господня [4] Ч. егда [5] Ч. истекоша [6] Ч. обожественнѣй [7] Ч. юже ядуще [8] послѣ этого слова въ Ч. добавлено: «во причастіи» [9] въ Ч. вмѣсто этихъ двухъ словъ: «обоженую» [10] Римлян. VI, 15 [11] 2 Кориив. V, 17 [12] Ч. вопіетъ [13] 2 Кориив. V, 17 [14] Ч. хо[illegible] [15] Ч. обрѣзается [16] этихъ трехъ словъ въ Ч. нѣтъ [17] Ч. сохранятъ [18] Ч. и си

азъ Павелъ глаголю вамъ, яко аще обрезаетеся, ни кою [1] же пол'зу отъ Хріста имате, свѣдительствую же пакы [2] всякому человѣку обрезающемуся, яко достоинъ [3] есть весь законъ хранити, и отлучается убо Хріста, иже закономъ оправдается, и благодати отпадаеть: мы бо духомъ и вѣрою надежду правды приемлемъ» [4]. Сия убо Павелъ глаголеть. Азъ же мало слово изменивъ, реку [5] подобное: аще опрѣсноке [6] причащаетеся, Хрістосъ васъ ничтоже пользуеть, понеже бо [7] на воспоминаніе Егупетскаго избежанія Евреомъ предано бысть, а не спасенои [8] страсти Хрістове.

Но еже аще реку: вѣруй, яко и слезы плаканія [9] приходятъ ми, егда въспомяну, яко въ всѣхъ, въ нихже Богу угодно [10] есть, крѣпкому не [11] поучаетеся [12], и Хрістово имя дѣлы тѣхъ ради не [13] просла‖**(об. 187)**вляется, и ходите по путехъ далнихъ, труждающеся отъ земля далняя, да реку же отъ края земнаго приходяще въ Іерусалимъ на покланяніе животворащего гроба; въ семъ же единомъ разделеніе и съблазнъ божественнымъ церквамъ бываеть [14]. Понеже предстатель единыя церкве Римскіа блажен'ный папа не хощетъ со прочими патриярхи о божествен'ныхъ таинахъ единомудрьствовати и совокупитися [15], но единъ той и отъ прочіихъ [16] отлучается, и свою волю съв'ръшити [17] тщится.

Но даже всяко прекословіе ино оставлю, еже о вашемъ отлученіи [18]. **В**ъзможно бо [19] имамъ убо Хрістовою помощію, аще бы благоволено [20] хотѣли слышати,

δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον πληρῶσαι· κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε· ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν Παῦλος. Ἐγὼ δὲ μικρόν τι τοῦ ῥιτοῦ [21] ὑπαλλάξας, εἴποιμι ἂν προσφόρως· ἐὰν ἄζυμα ἐσθίητε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· ὅτι εἰς ἀνάμνησιν ταῦτα ἐνομοθετήθη τῆς ἐξ Αἰγύπτου φυγῆς, οὐχὶ δὲ τοῦ σωτηρίου πάθους Αὐτοῦ.

XII. Ἀλλ' ὢ τί ἂν καὶ λαλήσω; εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, δακρύειν [22] μοι ἐπέρχεται, ὅταν ἐνθυμηθῶ, ὅτι κατὰ πάντα, οἷς εὐαρεστεῖται Θεὸς, ἀσφαλῶς βιοῦσθε, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἔργοις αὐτοῖς δοξάζετε, καὶ στέλλεσθε πορείαν ἐπίπονον καὶ μακρὰν, ἀπ' ἄκρου γῆς κινοῦντες ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα εἰς προσκύνησιν του τιμίου καὶ [23] ζωοποιοῦ τάφου· ἐν ἑνὶ δὲ τούτῳ πρόσκομμα καὶ σκάνδαλον ταῖς τοῦ Θεοῦ ἁγίαις ἐκκλησίαις γίνεσθε, ἅτε τοῦ προεστῶτος τῆς μιᾶς ἐκκλησίας, ἤγουν τοῦ μακαριωτάτου πάπα Ῥώμης, οὐ καταδεχομένου τοῖς ἄλλοις πατριάρχαις περὶ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ὁμοφρονεῖν καὶ συνέρχεσθαι καὶ μόνου τῶν ἄλλων ἀπαυθαδιαζομένου καὶ τὸ ἴδιον σπεύδοντος ἐπικυροῦν βούλημα.

XIII. Ἵνα δὲ πᾶσαν ἄλλην καταλίπω δικαιολογίαν, δυνατῶς τέως ἔχω ἐν Χριστῷ ἀποδεῖξαι, εἰ εὐμενῶς ἀκούεις, ὅτι ὅτε συνεδείπνησεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς πρὸς

[1] Ч. ни кую [2] этого слова въ Ч. нѣтъ [3] Ч. долженъ [4] Галат. V, 2—5 [5] Ч. изреку [6] Ч. опрѣснокомъ [7] этого слова въ Ч. нѣтъ [8] Ч. опасной [9] покаянія [10] богоугодно [11] вмѣсто этихъ двухъ словъ, въ Ч. «крѣпко» [12] Ч. поучается [13] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «тѣми» [14] Ч. бываете [15] Ч. совокуплятися [16] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «упорно» [17] Ч. совершати [18] обличеніи [19] нѣтъ въ Ч. [20] благоволно [21] въ иныхъ τὸ ῥητόν [22] въ иныхъ δάκρυον [23] у Котелерія этихъ двухъ словъ нѣтъ

яко егда Господь съ ученикы Своими вечерѧ [1] въ великыи четвертокъ вечеру, не бѣше убо опреснокъ уготовленъ [2]: но въ великый [3] пятокъ, въ он'же четыренадесятый день лунѣ [4] бяше, и [5] тогда Евреи хотяху пасху ясти. И вонми зде, всяко прекословіе оставивъ [6], и победити всуе т'щатися. Мы бо [7] не победити ищемъ убо [8], но правду изъобрѣсти и явити и братію прияти, о нихже разлученіи сердцемъ уязвляемся зѣло. Глаголетъ бо Іоаннъ еvангелистъ и Богословъ, иже возлеже [9] на вечери на п'ръси Господа нашего Іеуса Хріста [10], егоже паче кто есть другій отъ ученикъ паче сего [11] в'рънѣйшии: «прежде убо, рече [12], праздника пасхы, вѣдый Іеусъ, яко пріиде часъ Его, да преидетъ отъ мира сего |(188) къ Отцу, и възлюбль Своихъ си иже во мире, до конца убо [13] возлюбі ꙗ҄ [14]. И вечери бывшу [15], диаволу уже вложившу въ сердце Іуде Симонову Искариоту, яко да предасть Его, [вѣдыи же Іеусъ, яко вся предасть Ему Отець въ руце, и яко отъ Него изыиде и къ Нему грядеть, въставъ съ вечера]» [16], и прочая, якоже пишетъ [17].

ἑσπέραν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, οὔπω ἦν ἄζυμον παρητοιμασμένον, ἐπειδὴ τῇ μεγάλῃ παρασκευῇ, καθ' ἣν ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελήνης συνέπιπτεν, ἔμελλον Ἑβραῖοι θύειν τὸ πάσχα. Καὶ πρόσχες μοι ἐνταῦθα πᾶσαν ἀφεὶς μετὰ τοῦ φιλονείκου [20] ἔνστασίν τε καὶ ματαίαν πρόληψιν. Οὐ γὰρ νικῆσαι ζητοῦμεν, ἀλλὰ προσλαβεῖν ἀδελφούς, ὧν τῷ χωρισμῷ σπαρασσόμεθα. Φησὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὁ καὶ ἀναπεσὼν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τῷ στήθει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ τίς ἂν καὶ εἴη ἄλλος μαθητὴς ἀξιοπιστότερος· πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἦλθεν Αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου, ἵνα Αὐτὸν παραδῷ, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν Αὐτῷ ὁ Πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας καὶ ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου· καὶ τὰ ἑξῆς.

А еже глаголеть возлюбленный [18] ученикъ Хрістовъ Іоанъ, яко прежде праздника вечери бывши, яве глаголеть, яко не въ четвертокъ случися пасха быти, но смотреніе нѣкое божествено бысть, яко бо въ нощъ ту хотяше преданъ быти, предасть ученикомъ божествен'ныя ж'рътвы великую тайну. И сего ради рече: «желаніемъ въжделѣхъ сію пасху ясти съ вами» [19]. Отсюду бо

XIV. Τὸ δὲ εἰπεῖν τὸν ἠγαπημένον· πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα καὶ δείπνου γεγενημένου, φανερῶς παρέστησεν, ὅτι οὐ τῇ πέμπτῃ ἔλαχεν εἶναι τὸ πάσχα. Ἀλλ' οἰκονομία τις γέγονεν, ἵνα ἐπεὶ ἔμελλε τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ παραδοθῆναι, παραδῷ τοῖς μαθηταῖς τῆς θείας μυσταγωγίας τὸ μυστήριον. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν. Ὥστε δῆλον ἐντεῦθεν εἶναι, ὅτι οὔπω ἦν, ὡς

[1] Ч. вечералъ [2] вготованъ [3] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «во великый бо» [4] Ч. луны [5] въ Ч. нѣтъ [6] Ч. оставль [7] Ч. убо [8] въ Ч. нѣтъ [9] нѣтъ въ Ч. этого слова [10] послѣ этого слова въ Ч. «сподобися возлещи» [11] вмѣсто этихъ двухъ словъ, въ Ч. «его» [12] въ Ч. нѣтъ этого слова [13] въ Ч. нѣтъ этого слова [14] Ч. возлюбилъ естъ [15] Ч. бывши [16] Іоан. XIII, 1—4. Заключеннаго въ скобки въ Ч. нѣтъ [17] этихъ двухъ словъ нѣтъ въ Ч. [18] послѣ этого слова въ Ч. «сей» [19] Лук. XXII, 15 [20] вм. этихъ трехъ словъ, въ иныхъ φιλόνεικον

явлено [1] есть, яко і [2] еще нѣсть былъ уготованъ опреснокъ тогда, якоже рѣхомъ, но хлѣбъ есть квасенъ предложенъ Хрісту тогда со ученикы Его, прежде бо пасхы праздника вечéра [3]. Внегда же разломи, дасть ученикомъ Своимъ и рече: «пріимѣте и ядѣте [4], се есть тѣло Мое» [5]. И свидителствуетъ пакы [6] о семъ возлюблен'ный тои ученикъ, идеже глаголеть: «ведоша Ісуса отъ Каияфы въ преторъ [7], [и тіи не воннйдоша во приторъ] [8], да не осквернятся, но да ядятъ пасху» [9].

εἴρηται, τότε παρεσκευασμένον τὸ ἄζυμον, ἀλλ' ἄρτος τὸ παρατεθέν. Πρὸ γὰρ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα ὁ δεῖπνος ἐγένετο, ἐν ᾧ τοῦτον κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπεν· λάβετε, φάγετε. Καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο πάλιν αὐτὸς ὁ ἠγαπημένος, ἐν οἷς εἴρηκεν· ἄγουσι τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ· καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα.

И паки тойжде въ другой главизне глаголеть: «ибо [10] Иудеи, яко да не останутъ на крестѣ телеса въ суботу, понеже пятокъ . бѣ, бяше бо велий [11] день тоя суботы, вопросиша же Пилата» [12], и прочаяжь о сихъ [13].

XV. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρῳ κεφαλαίῳ λέγει· οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν—ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη [15] τοῦ σαββάτου—ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη καὶ ἀρθῶσιν· καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένων ὡς φαίνεται, πάλιν πρὸ τοῦ τελέσαι τὸ πάσχα ἀνὰ μέσον τῶν ἑσπερινῶν, δηλονότι τῇ παρασκευῇ ἑσπέρᾳ, ἐν ᾗ καὶ ἡ τῶν ἀζύμων ἤρχετο ἑορτή, προσῆλθον τῷ Πιλάτῳ παρακαλοῦντες, ἵνα ἀρθῶσιν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα, ἴσως μή πως φαίνωνται ἀνδροφόνοι ἐν τῇ ἑορτῇ αὐτῶν. Πρόσχες οὖν ἀκριβῶς, ὅτι πρὸ τοῦ πάσχα καὶ τῶν ἀζύμων ὁ δεῖπνος ἐγένετο. Οὔπω γὰρ ἦν ἄζυμον τῇ ἑσπέρᾳ, ἐν ᾗ συνδειπνήσας τοῖς μαθηταῖς ὁ Σωτήρ, ἀλλ' ἄρτος τὸ παρατεθέν, ὃν κλάσας δέδωκεν αὐτοῖς εἰπών· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν Ἐμὴν ἀνάμνησιν.

І яко не единою глаголеть точію «хлѣбъ», (об. 188) но множицею, и не токмо сеи глаголеть сіе, но и прочіи еѵангелисти. Ибо Матфеи глаголеть: «ядущимъ имь, пріимъ Хрістосъ [14]

XVI. Καὶ οὐχ ἅπαξ εἶπεν ἄρτον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις. Καὶ οὐχ οὗτος τοῦτο λέγει μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ τῶν εὐαγγελιστῶν. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖός φησιν· ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον (ὁρᾷς,

[1] Ч. явно [2] въ Ч. нѣтъ союза [3] въ Ч. послѣ этого слова добавлено «бысть» [4] эти два слова въ Ч. опущены [5] Матѳ. XXVI, 26 [6] въ рукописи Имп. Публ. Библ. это слово дописано на полѣ [7] Ч. приторъ [8] взятое въ скобки опущено, конечно по ошибкѣ, въ рукописи Имп. Публ. Библ.; въ Ч. есть [9] Іоан. XVIII, 28 [10] Ч. и убо [11] Ч. великъ [12] этихъ трехъ словъ въ Ч. нѣтъ. Іоан. XIX, 31 [13] Ч. и прочая [14] Ч. Іисусъ. Матѳ. XXVI, 26 [15] въ иныхъ ἐκείνου

лѣбъ». Видите ли, яко и сеи глаго-
эть: [«хлѣбъ». Такожде и Мар'ко гла-
леть: «и] [1] благодаривъ разломи и
асть ученикомъ [2] и рече: пріимѣте и
дите» [3]. Опресноки жъ ни кои [4] отъ
ихъ въспоминаеть [5]. Понеже бо хо-
яше пострадати Хрістосъ въ той день
аконныя пасхы, егда хотяше пасха
ыти богоубійцамъ, вънже [6] агнець отъ
удей закалаемъ бываше, въ день пятка,
ън'же 14 луны [7] бяше. **Въ** лѣто 5533
ругъ убо бяше солнцу 18, луны [8] же 5.
іе сътвори Iсусъ, яко да преданъ
ывъ и не постигнеть тайну Свою уче-
икомъ предати, възлегъ на вечери въ
етвертокъ, по вечери приемъ хлѣбъ
релоии, и предасть апостоломъ таину
оваго завѣта въ нощь четвер'тка, въ
нже [9] преданъ бысть отъ Iуды Iудеомъ,
коже писано есть.

Но что бо и Лука глаголеть: «прі-
мъ хлѣбъ Iсусъ, и [10] благодаривъ пре-
оми». И се убо и Лука свѣдитель-
твуеть, яко хлѣбъ приялъ есть Хрістосъ,
не опреснокъ. Четвертокъ [11] бо бяше.
не бѣша (sic) [12] тогда законная па-
ха, 13 лунѣ [13] бяше [14] тогда, ибо опрѣ-
нокъ въ 15 луны [15] узаконенъ бѣ тво-
ритися [16]. Тѣмже убо 14 день [17] п'ръваго
мѣсяца луны пасху нарицаеть законъ [18].
15 же день [19] п'ръвыи опреснока суботу
нарицаеть, и въ той день узаконено бѣ
опресноку творитися [20]. (189) якоже и
агнцу въ 14 заклатися, въ онже закланъ
бысть «агнець Божій, въземляи грехы
миру» [21]. Понеже Хрістосъ распятъ и [22]

ἄρτον καὶ οὗτός φησι) καὶ εὐχαριστήσας
ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε·
λάβετε, φάγετε. Ὁμοίως δὲ τὰ αὐτὰ καὶ
ὁ Μάρκος φησὶ καὶ οἱ λοιποί. Καὶ οὐδαμοῦ
ἄζυμον παρ' αὐτοῖς μνημονεύεται. Ἐπεὶ δὲ
παθεῖν ἔδει τὸν Χριστὸν κατὰ τὴν αὐτὴν
ἡμέραν τοῦ νομικοῦ πάσχα, καθ' ἣν καὶ ὁ
ἀμνὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἐθύετο, ἔμελλε
γενέσθαι καὶ τὸ πάσχα, παρὰ τῶν θεοκτόνων,
παρασκευῇ ἡμέρᾳ, ἐν ᾗ τηνικαῦτα καὶ ἡ
τεσσαρεσκαιδεκάτη τῆς σελήνης κατὰ τὸν
πρῶτον μῆνα εν τῷ ,εφλδ' ἔτει ἐμπεσεῖν
ἔτυχε (κύκλος γὰρ ἦν ιη' τοῦ ἡλίου, καὶ
πέμπτος τῆς σελήνης) ἵνα μὴ παραδοθεὶς
οὐ φθάσῃ τὸ οἰκεῖον πάσχα τοῖς μαθηταῖς
παραδοῦναι, ἀναπεσὼν ἐν τῷ δείπνῳ κατὰ
τὴν ὀψίαν τῆς πέμπτης, μετὰ τὸ δειπνῆσαι
λαβὼν ἄρτον καὶ κλάσας, παρέδωκε τοῖς
ἀποστόλοις τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθή-
κης ἐν τῇ νυκτὶ τῇ τῆς πέμπτης, ἐν ᾗ
καὶ παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰούδα, καθὼς
γέγραπται.

XVII. Ἀλλὰ τί φησὶ καὶ ὁ Λουκᾶς; λαβὼν
ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν. Ἰδοὺ καὶ
ὁ Λουκᾶς ἄρτον εἶπε λαβεῖν τὸν Χριστὸν
καὶ οὐκ ἄζυμον, οὐ γὰρ ἔτι ἦν τηνικαῦτα,
πέμπτης οὔσης ἡμέρας. Τρισκαιδεκαταία
γὰρ ἦν ἔτι σελήνη τῇ πέμπτῃ ἐκείνῃ, καὶ
οὐκ ἦν ἄζυμον διὰ τὸ μήπω γενέσθαι τὴν
ἄρσιν τοῦ ἄρτου. Τὰ γὰρ ἄζυμα τῇ ιε' τῆς
σελήνης γίνεσθαι νενομοθετημένον ἦν, τῇ
δὲ ιδ' τὸν ἀμνὸν καὶ μόνον θύεσθαι. Διὸ καὶ
τὴν μὲν ιδ' τοῦ πρώτου μηνὸς τῆς σελήνης
πάσχα προσαγορεύει ὁ νόμος, τὴν δὲ ιε'
πρώτην τῶν ἀζύμων καὶ σάββατον ὀνομάζει.
[Φεῦ τῆς ἀνοίας τοῦ ἀγραμμάτου.] [23] Καὶ
οὐκ ἦν ἄζυμα κατὰ τὴν πέμπτην ἐκείνην,
τρισκαιδεκαταίας οὔσης τῆς σελήνης. Κατὰ

[1] заключеннаго въ скобки въ Ч. нѣть [2] послѣ сего въ Ч. «Своимъ» [3] Марк. XIV. 22
[4] Ч. который [5] предъ этимъ словомъ въ Ч. «не» [6] послѣ этого слова въ Ч. союзъ «и»
[7] Ч. мѣсяца [8] Ч. мѣсяца [9] Ч. июже [10] въ Ч. нѣть. Лук. XXII. 19 [11] Ч. въ четвертокъ
[12] этихъ трехъ словъ въ Ч. нѣть [13] Ч. дня мѣсяца [14] послѣ этого въ Ч. добавлено «и не
бяше опрѣснока» [15] Ч. мѣсяца [16] Ч. ясти [17] Ч. дня [18] послѣ этого въ Ч. «зготовати»
[19] вмѣсто этихъ трехъ словъ, въ Ч. «пятыйженадцать» [20] Ч. ясти [21] Іоан. I. 29 [22] эти
два слова опущены въ Ч. [23] заключеннаго въ скобки въ иныхъ не имѣется

заклань бысть [1] 14 луны [2] пятка, а въ суботу бяше праздникъ опреснока,— когда убо опреснокъ ялъ есть, и когда убо апостоломъ новыи завѣтъ предалъ есть творити? И понеже глаголете, яко отъ святыхъ апостолъ пріяхомъ опрѣснокъ творити, егда по воскресеніи Его отъ мертвыхъ глаголете, видите ли, како дѣлы яве обличаеми есте?!

γὰρ τὴν ιε΄ αὐτῆς νενομισμένον ἦν τὰ ἄζυμα γίνεσθαι, ὥσπερ καὶ τὸν ἀμνὸν κατὰ τὴν ιδ΄ θύεσθαι, καθ' ἣν ἐθύθη ὁ Χριστὸς ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐθύθη καὶ ἐσταυρώθη τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τῆς σελήνης κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς παρασκευῆς, τὸ δὲ σάββατόν ἐστι τῶν ἀζύμων ἡ ἑορτὴ, πότε τὰ ἄζυμα ἔφαγε καὶ πότε ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις ποιεῖν ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ παρέδωκεν; ὅτι τὰ ἄζυμα λέγετε, παρὰ τῶν ἀποστόλων ποιεῖν παρελάβομεν. Μὴ μετὰ τὸ ἀναστῆναι Αὐτὸν ἐκ νεκρῶν; οὐχ ὁρᾶτε πῶς προδήλως ἐκ τῶν πραγμάτων ἐλέγχεσθε;

Симъ убо тако реченымъ, что иматъ кождо къ симъ отвещати? Се убо показахомъ [3] яве, яко прежде праздника пасхы [вечеря бысть, опрѣснокъ же исти преже пасхи] [4] не бѣше закон'но, якоже рѣхомъ. **П**риложу же ти къ необѣтному [5] увѣренію прежде писан'ному слову сему, и другую главизну тогожъ еvангелиста Іоанна, якоже и ты самъ исповедати имаши, яко тако есть, ибо яже въ насъ еvангеліа истин'на суть, такожде и ваша неизмѣн'на суть и тожде глаголють. «Сія убо рекъ Іесусъ духомъ и свѣдителствова и рече: аминь, аминь глаголю вамъ, яко единъ отъ васъ предасть Мя. Възираху же ученицы другъ [6] друга, не вѣдяще о комъ глаголеть. Бяше же възлюбленъ единъ отъ ученикъ Его, еже възлегъ [7] на лонѣ Іесусовѣ, егоже любляше Іvсъ. Поманувъ [8] ему Симонъ Петръ вопросити Его, кто есть, о немже глаголеть. Припадъ же онъ на п'ръси Его, глагола ко Іесусу: Господи, кто есть? Отвѣща Іесусъ: тои есть, емуже (об. 189) Азъ омочивыи [9] хлѣбъ подамъ. И омочивъ хлѣбъ дасть

XVIII. Τούτων οὖν οὕτως εἰρημένων, ἔχεις τι πρὸς ταῦτα ἀντιθεῖναι; ἰδοὺ γὰρ, δέδεικται προφανῶς, ὅτι πρὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα ὁ δεῖπνος ἐγένετο, ἄζυμα δὲ οὐκ ἦν νόμιμον πρὸ τοῦ πάσχα ἐσθίεσθαι. Ἐκθήσομαι δέ σοι καὶ πρὸς ἀναντίῤῥιτον πίστωσιν τοῦ προκειμένου λόγου, κεφάλαιον ἕτερον τοῦ αὐτοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἔχον ὡς καὶ αὐτὸς ὁμολογήσεις, οὕτως· βέβαιον γὰρ, ὅτι τὰ παρ' ἡμῖν εὐαγγέλια τὰ αὐτὰ καὶ παρ' ὑμῖν ἀπαραλλάκτως ἐστί. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐταράχθη τῷ πνεύματι καὶ ἐμαρτύρησε καὶ εἶπεν· ἀμὴν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει Με. Ἔβλεπον οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ μαθηταὶ, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέτρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. Ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει Αὐτῷ· Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ Ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. Καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. Τοῦτο

[1] послѣ этого въ Ч. «въ день» [2] Ч. въ день [3] Ч. показахъ [4] взятое въ скобки есть въ Ч., въ рукописи же Имп. Публ. Библ. опущено древнимъ переписчикомъ [5] Ч. неотвѣтну [6] Ч. другъ на [7] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [8] Ч. помяву же [9] Ч. омочивъ

Иуде Симонову Искариоту. И по хлѣбе тогда вниде во-нь сатана. Глагола [1] ему Ісусъ: еже твориши, твори въскоре. Сего же ни единъ отъ возлежащихъ не увѣде, что ради [2] рече ему. Нѣціи же мняху, понеже влагалище д'ръжаше Іуда, яко глаголеть ему Ісусъ: купи [3] яже на потребу имамы въ праздникъ» [4].

δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν.

Іевангелисту убо тако о сихъ являющу, како не бы [5] слѣпу видѣти, яко прежде закон'ныя пасхы вечéра бысть. По сему жь убо, еже рече, яко «нѣціи мняху, глаголеть Іуде: купи яже на потребу имамы въ праздникъ», —яве показалъ есть время, въ неже вечерà [6] Хрістосъ съ ученикы Своими. Тѣмже да не помышленіе нѣкое прекословия будетъ [7] тобѣ о времени, въ неже вечéра [8] бысть, по прочіихъ іевангелистехъ глаголемая, сирѣчь, понеже Матфеи глаголетъ: «въ п'ръвый же опреснока приступиша къ Ісусу ученици Его, глаголюще: Господи, где хощеши уготоваемъ Ти пасху ясти» [9]. Лука же [10] глаголетъ: «пріиде день [11] опрѣснока, въ онже подобаше [12] жрѣтися пасцѣ, и [13] посла Петра, Иоанна, рекъ: шедше уготоваите намъ пасху ясти» [14].

XIX. Καὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ οὕτω ταῦτα διατρανοῦντος, πῶς οὐκ ἂν εἴη καὶ τυφλῷ δῆλον, ὅτι πρὸ τοῦ νομικοῦ πάσχα ὁ δεῖπνος ἐγένετο; Ἐκ γὰρ τοῦ εἰπεῖν αὐτόν· τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἐναργῶς ἀπέδειξε τὸν καιρὸν καθ' ὃν ὁ Κύριος συνεδείπνησε τοῖς μαθηταῖς. Μὴ οὖν ἐνδοιασμόν τινα καὶ ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ καιροῦ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐαγγελισταῖς εἰρημένα ἐμποιείτω σοι· ἤγουν παρὰ μὲν τῷ Ματθαίῳ· τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες Αὐτῷ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν Σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Παρὰ δὲ τῷ Μάρκῳ· καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν Αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Αὐτοῦ· ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν Σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; Καὶ παρὰ τῷ Λουκᾷ· ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών· πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν.

Словеса же сия трехъ [15] іевангелистъ не имаютъ [16] супротивленіе нѣкое или разделеніе о [17] глаголемыхъ Іоанномъ евангелистомъ, якоже пишетъ: «прежде праздника пасхы, вѣдый Ісусъ, яко пріиде часъ Его, да преидетъ отъ мира сего ко Отцу» [18], и прочая. Первыи убо [19] (190) опресно-

XX. Τὰ δὲ ῥητὰ ταῦτα τῶν τριῶν εὐαγγελιστῶν οὐκ ἐναντίωσίν τινα καὶ διαφωνίαν ἔχει πρὸς τὸ ῥητὸν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου εἰπόντος· πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, καὶ τὰ ἑξῆς. Πρώτην γὰρ τῶν ἀζύμων δέδωκεν ἡμῖν ἐννοεῖν τὰ θεῖα εὐαγγέλια, τὴν ἑσπέραν τοῦ πρώτου μηνὸς, προπαρασκευήν τινα οὖσαν τοῦ πάσχα, μετὰ καὶ τῶν ἄλλων

[1] Ч. и глагола [2] въ Ч. нѣтъ этого слова [3] Ч. купите [4] Іоан. XIII, 21—29 [5] Ч. бѣ [6] Ч. вечералъ [7] Ч. прекословіе быти [8] Ч. вечера [9] Матѳ. XXVI, 17. Далѣе, сравнительно съ Греческимъ, пропускъ [10] послѣ этого въ Ч. прибавлено: «евангелистъ» [11] Ч. прежде ихъ [12] Ч. подобаетъ [13] въ Ч. нѣтъ [14] Лук. XXII, 7—8 [15] см. выше, сноску 9-ую [16] Ч. имутъ [17] Ч. отъ [18] Іоан. XIII, 1 [19] Ч. первый

ка являютъ намъ Божествен'наго еvангелія [1] десятыи день п'ръваго мѣсяца бяше тогда предуготованіе кое [2] пасцѣ съ прочиими треми деньми, сирѣчъ съ первонадесятымъ днемъ [3] и вторыи тремънадесятымъ [4] днемъ, яко во книзе Исхода писано есть [5]: «рече Господь къ Моvсею: мѣсяць сей мѣсяцемъ вашимъ [6] начало, п'ръвый будеть вамъ въ мѣсяцехъ лѣту: р'ци къ всему сънму сыновъ Ісраилевѣхъ: въ десятый день [7] мѣсяца сего да возметъ всякъ овча на домъ отечествія, овча на всякъ домъ [8], и будеть соблюдено до четыренадесятого дне мѣсяца сего» [9]. Якоже и намъ есть уготованіе и предпразднество святымъ страстемъ Господа нашего Іvса Хріста великая недѣля, тако [10] Евреомъ четыри оныи дни предуготованіе нѣкое пасцѣ бяше закон'но и [11] узаконено.

Ибо друзіи іеvангелисти, прежде преставльшеся, не постигоша видети еvангельское проповеданіе Іоан'на Богослова: сей бо д'лъголѣтенъ бывъ обрѣте съставленіе еvангелій онѣхъ, и на конець житія своего въ острове Патомѣ [12] сущу, богоподвижну бывшу, при Доментияне царѣ свое еvангеліе списа, якоже [13] онѣми многая покровена речена, другая же оставлена, яко чудо о Лазорѣ, и время вечери, и другая иная яве исписавъ и велегласно проповедавъ. Тѣмже молю васъ: останитеся, Господа ради, о сицевой явлен'ней истин'не прекословити и отметатися, и еже творять церковніи прочіи кормители, (об. 190) се и вы творите, четыремъ священнымъ [14] патриярхомъ последующе, понеже множайшихъ судъ

τριῶν ἡμερῶν, ἤγουν τῆς ἐνδεκάτης, τῆς δωδεκάτης καὶ τῆς τρισκαιδεκάτης, καθὼς ἐν τῇ βίβλῳ τῆς Ἐξόδου ἀναγέγραπται· εἶπεν Κύριος πρὸς Μωσῆν· ὁ μὴν οὗτος ὑμῖν ἀρχὴ μηνῶν, πρῶτος ἔσται ὑμῖν ἐν τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ· λάλησον πρὸς πᾶσαν συναγωγὴν υἱῶν Ἰσραὴλ λέγων· τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέτωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ᾽ οἴκους πατριῶν, πρόβατον κατ᾽ οἰκίαν. Καὶ μετ᾽ ὀλίγον· καὶ ἔστω ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς τούτου. Ὃ γὰρ παρ᾽ ἡμῖν δύναται ἡ λεγομένη μεγάλη ἑβδομὰς, ἑτοιμασία τις οὖσα καὶ προεόρτιος τῶν τε ἁγίων παθῶν καὶ τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, τοῦτο καὶ παρ᾽ Ἑβραίοις ἡ τετρὰς ἐκείνη τῶν ἡμερῶν, προπαρασκευή τις οὖσα τοῦ νομικοῦ πάσχα, νενόμιστο.

XXI. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι εὐαγγελισταὶ προαπελθόντες οὐκ ἔφθασαν ἐντυχεῖν τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι τοῦ Θεολόγου Ἰωάννου. Οὗτος δὲ μακροβιώτατος γεγονὼς ἐνέτυχε τοῖς ἐκείνων συντάγμασι καὶ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἑαυτοῦ βιοτῆς, ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ θεόθεν κινηθείς, ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως τὸ κατ᾽ αὐτὸν ἅγιον εὐαγγέλιον συνεγράψατο, πολλὰ τῶν παρ᾽ ἐκείνοις ἀσαφῶς εἰρημένων καὶ παραλελειμμένων (οἷον τὸ θαῦμα τοῦ Λαζάρου, τὸν καιρὸν τοῦ δείπνου καί τινα ἄλλα) τρανώσας καὶ σαφηνίσας καὶ μεγαλοφώνως ἀναφθεγξάμενος. Καὶ παύσασθε διὰ τὸν Θεὸν πρὸς οὕτω φανερὰν ἀλήθειαν ἀντιβαίνοντες· καὶ ὃ ποεῖν οἱ τῆς ἐκκλησίας τρόφιμοι παρελάβομεν, τοῦτο καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε, τοῖς τέσσαρσιν ἱεροῖς πατριάρχαις ἑπόμενοι, ὅτι τῶν πλειόνων ἡ ψῆφος κρατεῖ· εἷς δὲ, οὐδείς· ἀγαθοὶ δὲ οἱ δύο ὑπὲρ τὸν ἕνα. Ἔνθα

[1] Ч. Божественая евангелія [2] Ч. нѣкое [3] нѣтъ въ Ч. этого слова [4] Ч. и вторыи тремимъ надесяти [5] Ч. пишетъ [6] Ч. вамъ [7] въ Ч. нѣтъ этого слова [8] этихъ четырехъ словъ въ Ч. нѣтъ [9] Исходъ XII, 1—3, 6 [10] Ч. тако и [11] этихъ двухъ словъ въ Ч. нѣтъ [12] Ч. Патсмѣ [13] Ч. яже [14] въ Ч. нѣтъ этого слова

вѣренъ есть и приятенъ, единъ же никтоже [1] приятенъ есть. «Блага убо [2] два паче единаго»—писано [3] есть. Идеже бо единомдрътствують четыри и содержатся [4], кто да отречется глаголя, яко нѣсть Бога посреди ихъ?! Яко Хрістосъ глаголеть: идеже сутъ два или три [5] собрани о имени Моемъ, ту есмь посреди ихъ» [6].

δὲ τέσσαρες ὁμοφρονοῦντες τῷ αὐτῷ στοιχοῦσι, τίς ἀμφιβάλλει μὴ καὶ Θεὸν ἐν αὐτοῖς παρεῖναι; καθά φησιν ὁ Χριστός· ὅπου εἰσὶ δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι ἐν τῷ Ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.

И сего ради молюся: совокупимся вси духовно и будемъ братолюбцы, а не самолюбцы. Понеже бо ни Хрістосъ Самъ въ время страсти Его, якоже рѣхомъ, нѣсть постиглъ ясти опреснокъ, еще отъ Іудей неуготовлену сущу, якоже рѣхомъ, нижѐ пакы апостоли предаша, яже не *пре*да*ша* [7]. По вечери бо, якоже глаголютъ еvангелисти, преда [8] тайну новаго завѣта, рекъ: «желаніемъ въжделѣхъ сию ясти пасху съ вами» [9],—яве убо есть, яко тогда пріиде часъ страданіа Его.

XXII. Καὶ διὰ τοῦτο παρακαλῶ, συμβῶμεν ἀλλήλοις πνευματικῶς καὶ γενώμεθα φιλάδελφοι μᾶλλον ἢ φίλαυτοι. Οὐ γὰρ πρὸς Χριστοῦ ἢ τῶν ἀποστόλων τὰ ἄζυμα ἐσθίειν ἢ προσκομίζειν ἐδιδάχθημεν, ἐπεὶ οὐδὲ Χριστὸς Αὐτὸς κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους Αὐτοῦ, ὡς ἤδη προλαβόντες εἴπομεν, ἔφθασε φαγεῖν τὰ ἄζυμα, μήπω παρὰ τῶν Ἰουδαίων ἑτοιμασθέντα, ὡς εἴρηται· οὔτε οἱ ἀπόστολοι πάλιν παρέδωκαν, ὃ οὐ παρέλαβον. Μετὰ γὰρ τὸ δειπνῆσαι, φασὶν οἱ εὐαγγελισταί, παρέδωκε διὰ τοῦ ἄρτου τὸ μυστήριον τῆς καινῆς διαθήκης, εἰπών· ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, τῆς ὥρας δηλονότι φθασάσης τοῦ πάθους Αὐτοῦ.

Сего ради иже опресноку причащаются, во Аполинаріеву ересь впадають невѣдяще. *Но* [10] онъ убо глаголаше, яко тѣло убо безъдушьно и кроме ума приялъ естъ Сынъ и Слово Божіе отъ Пречистыя Дѣвы и Богородица, глаголя, яко доволно [11] есть вмѣсто ума и душ*а* Божество. Сице иже опреснокъ приношаетъ, мертву плоть, а не живу приношаетъ. Ибо квасъ въмѣсто душ*а* тѣлу [12] бываетъ, и соль въмѣсто ума. Сія же неимущу опрѣсноку, ‖(191) како не бездушенъ и мертвъ есть? воистенну мяр'твотворецъ [13] всѣмъ иже причащаются ему. Ибо Господь нашъ Ісусъ Хрістосъ, совершенъ сыи Богъ и совершенъ человѣкъ, сoгубъ естествомъ, а

XXIII. Οἱ δὲ τῶν ἀζύμων μετέχοντες κινδυνεύουσι λανθανόντως εἰς τὴν τοῦ Ἀπολλιναρίου περιπίπτειν αἵρεσιν. Ἐκεῖνος γὰρ σῶμα μόνον ἄψυχον καὶ ἄνουν ἐτόλμησεν εἰπεῖν λαβεῖν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, ἀρκεῖν λέγων ἀντὶ ψυχῆς καὶ νοὸς τὴν θεότητα. Καὶ οἱ τὰ ἄζυμα προσκομίζοντες νεκρὰν σάρκα καὶ οὐχὶ ζῶσαν προσφέρουσιν. Ἡ γὰρ προζύμη ἀντὶ ψυχῆς τῷ φυράματι γίνεται, καὶ τὸ ἅλας ἀντὶ τοῦ νοὸς, ἃ μὴ ἔχον τὸ ἄζυμον πῶς οὐκ ἄψυχόν ἐστι καὶ νεκρὸν καὶ τῷ ὄντι νεκροποιόν; Ὁ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, τέλειος ὢν Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, διπλοῦς τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ὑπόστασιν, σῶμα ἔμψυχόν τε καὶ ἔννουν ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου προσλαβόμενος, διὰ τελείου

[1] Ч. єдинаго же ни отъ когоже [2] Ч. же [3] Ч. написано. Еккдесіастъ IV, 9 [4] Ч. содержатъ [5] Ч. тріе [6] Матѳ. XVIII, 20 [7] Ч. прияша [8] Ч. предаде [9] Лук. XXII, 15 [10] Ч. яко [11] Ч. недоволно [12] Ч. тѣсту [13] Ч. мертво творится

не составомъ, тѣло одушевлен'но и умно [1] отъ Приснодѣвыя и Богородица приемъ, и съвершенымъ хлѣбомъ подобно предасть новаго завѣта таину, и благословилъ рекъ: «пріимѣте и ядѣте», иже есть небесныи хлѣбъ животенъ, и животъ даетъ ядущимъ его, якоже Хрістосъ завеща намъ глаголя: «ядыи плоть Мою и пія кровь Мою, во Мнѣ пребываетъ, и Азъ въ немъ» [2].

Аще ли же словесъ сихъ силу не приемлете и со прекословиемъ сопротивитеся, глаголюще, яко отъ святыхъ апостолъ Петра и Павла опрѣсное преданіе прияхомъ, послушаемъ о семъ ваше братолюбие [3], и показати вамъ со Богомъ хощемъ нѣка [4], яже апостоли предаша исперва творити, и паки онѣми самѣми на послѣдокъ исправлен'на и претворена на благовѣріе наше, елико еже о Хрісте вѣру укрепляюще и Божией церкви благодатию Его утвержаемѣ и простираемѣ. И соботу убо равно со святою недѣлею повелено бысть намъ соблюдати и ничтоже дѣлати: ныне же се убо нѣсть. Петръ [5] же приходящихъ отъ языкъ къ непорочнеи вѣре хрістиянстеи, прежде обрезаше ихъ, и тако крещаше. И Павелъ Тимоѳея обреза. Ктомуже и оглашаеміи, сирѣчь нарицаеміи и обещаеміи креститися, и [6] тридесятилѣтніи крещахуся. И другая нѣкая законная [7] ‖(об. 191) предания вѣрующеи соблюдаху, и архиереи жены имѣяху. Ныне же отъ сихъ ни едино есть, и [8] Божией святей церкви укрепляемѣ и успевающеи [9] на совершенѣйшая и истенная [10].

Да кое странно и дивно чудо, аще тогда ученици въ начале проповеданія, отъ немощи многихъ нисходяща, нѣкая

ἄρτου εἰκότως παρέδωκε τὸ τῆς καινῆς διαθήκης μυστήριον, εὐλογήσας αὐτὸν καὶ κλάσας καὶ εἰπών· λάβετε, φάγετε· ὅς ἐστιν ὁ ἐπουράνιος ἄρτος καὶ ζωτικὸς καὶ ζωὴν διδοὺς τοῖς ἐσθίουσιν αὐτὸν, καθὼς ὁ Χριστὸς ἐπηγγείλατο λέγων· ὁ τρώγων Μου τὴν σάρκα καὶ πίνων Μου τὸ αἷμα ἐν Ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.

XXIV. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τὴν τῶν εἰρημένων δύναμιν δυσανασχετεῖτε καὶ φιλονείκως διενίστασθε, παρὰ τῶν ἁγίων λέγοντες ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου τὴν τῶν ἀζύμων παράδοσιν παραλαβεῖν, συνερχόμεθα κἂν τούτῳ τῇ ὑμετέρᾳ ἀδελφότητι, καὶ δείξομεν σὺν Θεῷ τινὰ τῶν παρὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθέντων, ὑπ᾽ ἐκείνων αὐτῶν πάλιν διορθωθέντα καὶ μεταποιηθέντα πρὸς τὸ εὐσεβέστερον· οἷα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως κρατυνομένης καὶ τῆς ἐκκλησίας Θεοῦ χάριτι στερεουμένης καὶ πλατυνομένης. Καὶ τὸ σάββατον γὰρ ἴσα τῇ ἁγίᾳ κυριακῇ προσετάγημεν τιμᾶν καὶ φυλάττειν καὶ μηδὲν ἐν αὐτῷ ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νῦν οὐ γίνεται. Καὶ Πέτρος δὲ τοὺς ἐξ ἐθνῶν προσερχομένους τῇ ἀμωμήτῳ πίστει τῶν χριστιανῶν τὸ πρῶτον περιέτεμνε καὶ οὕτως ἐβάπτιζε· καὶ Παῦλος δὲ τὸν Τιμόθεον περιέτεμεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ κατηχούμενοι τριακονταετεῖς ἐβαπτίζοντο. Καὶ ἄλλας τινὰς νομικὰς παρατηρήσεις οἱ πιστεύοντες ἐφύλαττον· καὶ ἀρχιερεῖς γυναιξὶ συνεζεύγνυντο. Ἀλλ᾽ οὐδὲν ἄρτι τοιοῦτον ἐμπολιτεύεται, τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ὡς εἴρηται, ἰσχυροποιουμένης καὶ προκοπτούσης ἐπὶ τὸ ἐντελέστερον.

XXV. Καὶ τί θαυμαστὸν ἢ ξένον, εἰ τηνικαῦτα μὲν οἱ μαθηταὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος, τῇ τῶν πολλῶν ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνον-

[1] Ч. умъ [2] Іоан. VI, 56 [3] Ч. братолюбство [4] Ч. хотяще нѣкая [5] Ч. и Петръ [6] въ Ч. нѣтъ [7] это слово дописано надъ строкою; въ Ч. нѣтъ [8] въ Ч. нѣтъ союза [9] Ч. успѣвающѣ [10] истиннѣйшая

обычная имъ прощаютъ [1] творити, иже мало-по-малу отсѣцающе ихъ и премудро изменяюще, приведоша ихъ на еvангелское проповеданіе? прежде поученнемъ бывши на послушаніе [2], удобъ приведени быша на истинное. Нижѐ бо есть возможно древо строптиво навести [3] скорымъ наведеніемъ и силою руки исправити, якоже нѣкый отъ нашихъ богословецъ [4] рече: «удобъ убо иматъ преломитися, нежели исправитися» [5]. И сего ради, якоже рѣхомъ, въ мало врѣмя оставленъ бысть имъ опреснокъ, понеже великъ соборъ бяше тогда бяху Евреи въ Риме [6], якоже книга святыхъ апостолъ [7] сказуеть. Потомже егда время бысть, разсыпаше и се. Яко при Моvсеи бысть по устроенію Божію: остави бо Евреомъ жертвы творити, дондеже имъ Господа [8] яве покажеть. Такожь егда исправлено бысть, разсыпа жертвы оны на послѣдокъ.—И доволна ми сутъ [9] писати сія къ мужу сущу исполнь Духомъ Святымъ и разумомъ духовнымъ. «Дай бо, рече, премудрому вину, и премудрей будетъ» [10].

τες, τινὰ τῶν ἐθίμων αὐτοῖς συνεχώρησαν τελεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, τῇ κατὰ μικρὸν πάντως ὑφαιρέσει σοφῶς ὑπαλλάττοντες αὐτοὺς καὶ μετάγοντες ἐπὶ τὸ εὐαγγέλιον ἤδη γεγυμνασμένους πρὸς εὐπείθειαν; Μηδὲ γὰρ ἂν πτόρθον λοξὸν ἐνεγκεῖν ἀθρόαν μετάκλισιν καὶ βίαν χειρὸς ἀπευθυνούσης· ὥς τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἔφη θεολόγων· θᾶττον μὲν τ' ἂν πληγῆναι, ἢ ὀρθωθῆναι. Καὶ διὰ τοῦτο, ὡς εἴρηται, πρὸς καιρὸν μὲν συνεχωρήθη τὰ ἄζυμα, ὅτι μεγάλη τις ἦν Ἑβραϊκὴ τότε εἰς Ῥώμην, καθὼς ἡ βίβλος τῶν Πράξεων τῶν ἀποστόλων διασαφεῖ. Ἔπειτα δὲ ἡνίκα καιρὸς, κατελύθη καὶ ταῦτα. Ὅπερ καὶ ἐπὶ Μωϋσέως ὁρᾶται παρὰ Θεοῦ οἰκονομούμενον, συγχωρήσαντος μὲν τὰς θυσίας τέως τοῖς Ἑβραίοις, ἵνα ἐγκαταστήσῃ Θεόν· ἔπειτα δὲ ἡνίκα καὶ τοῦτο κατωρθώθη, καταλύσαντος αὐτὰς ὕστερον. Ἀρκεῖ μοι ταῦτα πρὸς ἄνδρα πλήρη τυγχάνοντα Πνεύματος Ἁγίου καὶ συνέσεως πνευματικῆς. Δίδου γὰρ, φησὶ, σοφῷ ἀφορμὴν, καὶ σοφώτερος ἔσται.

И преже времене сего, въ начале [11] архіереиства моего составлено [12] се писаніе послахъ ко блажен'ному папе Рим'‖(192)скому. Послахъ убо нѣкымъ [13] градущимъ на поклоненіе въ Іерусалимъ къ магистру благоплемениту и дуце сущеи [14] въ Итаиліи Аргиру, яко да послеть сіе къ блажен'ному папе. Оттолеже двѣ лѣте мимоидоша, и не возмогохъ увѣдати [15]. И се убо пакы преписавъ оно послахъ къ боговозлюбленію твоему, да любве ради моея и [16]

XXVI. Πρὸ καιροῦ δὲ, ἐν ἀρχῇ τῆς ἀρχιερωσύνης μου, συστατικὴν ἔστειλα γραφὴν πρὸς τὸν μακαριώτατον πάπαν Ῥώμης, πέμψας αὐτὴν διά τινος τῶν κατ' εὐχὴν ἀπερχομένων εἰς Ἱεροσόλυμα, πρὸς τὸν λαμπρότατον μάγιστρον καὶ δοῦκα τῆς Ἰταλίας τὸν Ἀργυρὸν, ἵνα κατευοδώσῃ αὐτὴν πρὸς τὴν ἁγιωσύνην αὐτοῦ. Ἔκτοτε δὲ διετία διῆλθε, καὶ περὶ ταύτης οὐδὲν ἠδυνήθην μαθεῖν. Καὶ ἰδοὺ πάλιν ταύτην μεταγράψας ἔστειλα πρὸς τὴν θεοφιλίαν σου· ἵνα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην (μᾶλλον δὲ διὰ Θεὸν, δι' Ὃν

[1] на полѣ поправка: «дозволили». Ч. допустиша [2] Ч. поученіемъ бывшимъ на слушаніе [3] Ч. нахилити [4] Григорій Назіанз. orat. 42 [5] на полѣ переведено: «рихлей сопсовати, нижъ направити» [6] Ч. соборъ тогда бысть въ Римѣ Жидовъ [7] послѣ этого въ Ч. добавлено «Дѣяній» [8] Ч. ему Господъ [9] на полѣ: «досыть на семъ». Ч. доволно ми есть [10] Притчи IX, 9 [11] Ч. въ началство [12] Ч. составленое [13] Ч. нѣкоимъ [14] Ч. сущу [15] послѣ этого на полѣ добавлено: «Соромъ бо писати: нѣчого противъ правоты моее або отписывати». Въ Ч. нѣтъ этого добавленія [16] нѣтъ въ Ч.

паче же Бога ради, Егоже ради и о Немже писано есть,—«о Хрісте молимъ ти ся» [1], глаголеть божествен'ный апостолъ, да послеши сіе ко многочестному блаженствію святого папы и испросиши отписаніе и послеши къ намъ.

Аще ли же писаніе сіе прочеть [2], священствіе твое, и отпустиши се [3] къ нему, благоугодно есть дѣло Богу и человѣкомъ, егда [4] како [5] призрѣвшу молитвами святыхъ и верховныхъ апостолъ пріиметь, яже писахъ [6], и совокупится съ любящимъ [7] святыню его, честными братиями и отцы, и общ*о* вси купно всѣхъ миротворцу и истен'ному Богу нашему благодареніе и жертву [8] купно принесемъ, едино мудръствующе и едино приношеніе освящающе и приносяще.

И яко [9] отъ насъ лобзай священ'ный и преподобный соборъ церкви твоея. Целуеть же и нашъ соборъ святымъ целованіемъ святыню твою, призывающе съ любовию многою [10] святыхъ твоихъ молитвъ. И радуйся здравіемъ и веселиемъ [11] о Господ*и* всегда, и о насъ худыхъ во освященныхъ си [12] молитвахъ воспоминай.

Потоля посланіе Антиохійское къ арцибископу Венацкому [13].

Печатано по рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

καὶ ὑπὲρ Οὗ ἡ γραφή· ὑπὲρ Χριστοῦ γὰρ πρεσβεύομεν, φησὶν ὁ θεῖος ἀπόστολος) διευθετήσῃς αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκείνου σεβασμιωτάτην μακαριότητα καὶ ζητήσῃς ἀντίγραφον καὶ ἀποστείλῃς πρὸς ἡμᾶς.

XXVII. Εἰ δὲ καὶ τὴν παροῦσαν γραφὴν ἀναγνοῦσα ἡ σεβασμιότης σου, διαπορθμεύσει πρὸς αὐτόν, εὐάρεστον Θεῷ τε καὶ ἡμῖν ἔργον ἐκτελέσειεν. Ἴσως γὰρ Θεοῦ ἐπινεύσαντος πρεσβείαις τῶν ἁγίων κορυφαίων ἀποστόλων, προσδέξεται τὰ ἀναγεγραμμένα καὶ ἀποδέξεται καὶ συνέλθοι τοῖς περιποθοῦσι τὴν αὐτοῦ σεβασμιότητα τιμίοις ἀδελφοῖς καὶ πατράσι, καὶ κοινῇ πάντες ὁμοθυμαδὸν τῷ τὰ πάντα εἰρηνοποιοῦντι Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν εὐχαριστήσομεν καὶ συλλειτουργήσομεν, τὸ αὐτὸ φρονοῦντες, τὴν αὐτὴν ἀναφορὰν ἱερουργοῦντες καὶ προσκομίζοντες.

XXVIII. Ὡς ἐξ ἡμῶν πρόσειπε τὴν κατὰ Θεὸν ἱερὰν καὶ ἁγίαν σου σύνοδον. Ἀσπάζεται δὲ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἐν φιλήματι ἁγίῳ τὴν ἁγιωσύνην σου, ἐπικαλουμένη σὺν ἡμῖν τὰς σὰς ἁγίας εὐχάς. Καὶ χαῖρε καὶ ἔρρωσο εὐφραινόμενος ἐν Κυρίῳ πάντοτε καὶ τῆς ἡμετέρας εὐτελείας ἐν ταῖς σαῖς ἱεραῖς τελεταῖς μνείαν ποιούμενος.

Печатано по изданію: Cornelius Will, Acta et scripta quæ de controversiis Ecclesiæ Græcæ et Latinæ extant. Lipsiæ et Marpurgi, 1861 (стран. 208—228). *Срвн.* Johannis Baptistæ Cotelerii, Ecclesiæ Græcæ Monumenta. Tomus secundus (стран. 112—135).

---

[1] Ч. молимся. 2 Коринѳ. V, 20 [2] Ч. прочтеши [3] Ч. послеши е̇ [4] Ч. еда [5] слово это въ рукописи Имп. Публ. Библ. вписано сверху, надъ строкой [6] Ч. списахъ [7] Ч. любящими [8] противъ этого слова на полѣ: «не оплатками рекучи». Ч. благодаренія жертву [9] Ч. яко [10] Ч. призывающимъ со мною [11] Ч. веселися [12] Ч. у священныхъ ти [13] Ч. потоль посланіе патріарха Антіохійскаго

СПИСАНІЕ ПРОТИВЪ ЛЮТОРОВЪ

въ двухъ редакціяхъ [1].

Первая редакція.

‖(об. 193) **О поклонению святыхъ иконъ.**

Глаголеть въ десятословию: «не вчини собѣ всяко подобие», то почто повелѣ Самъ Богъ сотворити подобіе херувимск*а*? [2] Тако несмыслени быша Лютори, яко и Самого Бога не единогласн*о* и Моусея преступника закону и всѣхъ пророкъ съвориша.

Обычаи бо бѣ въ ветхомъ законе почитати божественная честне и покла-

Вторая редакція.

‖(30) **О поклоненю святымъ иконамъ, иж*е* потреба [3] имъ кланятися и целовати. Собрано съ писма стараго и новаго, прикладно зложено.**

Правда есть то, ижъ въ десятословию речено: «не сотворшши собѣ всякого подобия» [4]. Но потомъ Самъ паки Господь Богъ повелѣ сотворити подобие хер*о*вимско. Тако несмыслени сутъ Лютори, яко Самого Бога и Мойсея и всѣхъ пророкъ не единогласна и преступника сотвориша. Но чуйте на то отказу [5].

Обычай бо бѣ в*о* ветхомъ законе почтити божественая честне и покланяти-

---

[1] Это Списаніе противъ Люторовъ печатается въ двухъ редакціяхъ: первая редакція XVI в. (1580 года)—по рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29), вторая же редакція XVII в. (самаго начáла)—по рукописи б. Чертковской Библіотеки (см. въ Примѣчаніяхъ къ первой книгѣ «Памятниковъ полемической литературы», стр. 2) съ разночтеніями (П.) по рукописи А. Н. Попова (Чтенія Московскаго Общества Исторіи и Древностей Россійскихъ 1879, кн. 2, стр. 57—80). Рукопись Имп. П. Б-ки—полная; Чертковская же и А. Н. Попова прерываются на статьѣ о блаженствахъ, почему, начиная съ нихъ и до конца, идетъ уже одна редакція (XVI в.) Списанія противъ Люторовъ. Кромѣ того, въ Чертковской рукописи встрѣчаются перерывы, восполненные по рукописи А. Н. Попова. Первая редакція (XVI в.) была уже однажды напечатана А. Н. Поповымъ (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 1—57), но съ большими отступленіями отъ текста рукописи и недосмотрами. [2] на полѣ позднѣйшею рукою XVII вѣка: «2 Моис. 25» [ст. 18—22] [3] въ подлинникѣ описка: «потр*а*ба» [4] Исход. XX, 4. Второзак. V, 8. [5] П. отказъ

Первая редакція.

кятися, не яко боготворяще вещеи, не честию видимою невидимаго Бога почитающе, и на славу Свою зъ видимыхъ речей повелѣ Моvсею скинію сотворити по образу показанному ему на горѣ [1], и киотъ завѣта, въ немже скрыжали законныя, и прочая вещи в' память чудесъ Его, и сія вся почитаема и поклоннема бяху.

И еже глаголеть: «не вчини собѣ всяко подобіе», добре глаголеть: что мѣли молевати, невидевъши Бога? Илін явился въ бури и м'глѣ: чи вихоръ мѣли молевати, або м'глу? Моvсею при купинѣ огнене явился,—что мѣли молевати, чи огнь, або кустъ? И при камени задняя Своя явилъ во окомг'ненью,—то ли мѣли молевати тѣнь? Але намъ задняя и предняя явилъ въ супол'ности вчеловѣченья Своего. Таже святыхъ праотець прежде закона и у законе праведныхъ пророкъ просиявшихъ не писаша зраковъ, ино для того, абы родоначалниковъ не обоготворили ‖(194) и не поклонилися имъ, яко Самому Богу. Частокротъ бо они то чинили: идоломь кланяхуся, сыны и доч'ки своя ризали на ж'рътву, о чомъ досыть Давидъ у псалмехъ, и у Деяню зач[ало] 17 причитаютъ, яко Хамосу, Ельфеору [2], звездамъ обоготворивше служаху, яко и Давидъ заказуеть имъ: «Ісраилю, да не будетъ въ тебе богъ новъ, ни поклонишися богу чужему» [3]. Въ насъ же благодатию Хрістовою, егда воплотися отъ Пречистыя Богородица презъ Духа Святаго, не маемъ Бога иньшаго нова и чужа, но Іvс Хріста, Бога истев'на отъ Бога истин'на, яко ширеи пишетъ у «Вѣрую во единого Бога». Тому вѣрую

Вторая редакція.

ся, не яко боготворяще вещи, но честию видимою невидимаго Бога почитающе, и на славу Свою изъ видимыхъ рѣчей повелѣ Мойсею скинию сотворити по образу показаному ему на горѣ, и киотъ завѣта, въ немже скрыжали закона, и прочая вещи въ память чюдесъ Его сотворены, сия вся почитаема и покланяема быша.

А еже глаголетъ: «не вчини собѣ всяко подобие», добре глаголетъ: что мѣли молевати, невидѣвше Бога? Илии явился во буриu и мгли: чи вихоръ, або и мъглу мѣли молевати? Моисею въ купинѣ огняномъ явлъся: что мѣли молевати, ‖(об. 30) чи огнъ, або кустъ? И при камени задняя Своя явилъ во окомгнению: то ли мѣли молевати тѣнъ? Але намъ вся у полности человѣчества Своего задняя и предняя явилъ. Тако и святыхъ праотецъ преже закона и въ законе святыхъ пророкъ просиявшихъ не писаша зраковъ, для того, абы родоначалниковъ не обоготворили и не поклонилися имъ, яко Самому Богу. Частокротъ бо чинили то они: идоломъ кланяхуся, сыны и дочки своя рѣзали на оферу, о чомъ Давидъ въ псалмехъ и у Дѣяняхъ апостолскихъ не мало доткливе ихъ поносятъ, яко Хамосу, Ваалу, Елъфеогору и звездамъ обоготворивше служаху. Заказуетъ имъ Давидъ [4]: «Исраилю, да не будетъ въ тебе богъ новъ, ни поклонишися Богу чужему». Въ насъ же благодатию Хрістовою, егда воплотися отъ [5] Пречистыя Богородица, не имаемъ Бога иншаго чужа, або нова, но Исусъ Хріста Бога истинна. Тому вѣрую и покланяюся и Его зракъ [6] написую, не боготворяще взоръ [7], но отъ

[1] на полѣ: «2 Моис. 28» [2] *о* дописано сверху [3] на полѣ: «Псал. 80» [ст. 10] [4] на полѣ: «псаломъ 80» [5] П. изъ [6] на полѣ: «образъ» [7] на полѣ: «образъ»

Первая редакція.

и покланяюся, и Того зракъ написую, и Пречистой Его Матере [1] образъ чту и покланяюся, не боготворяще образъ, но отъ видимыхъ блезковъ воз'водимъ къ небеснымъ умъ и памятъ.

И ровняютъ Лютори образы ко идоломъ. Зовешь ли насъ идолниками, новаго Ісраиля? Але мы, вѣрующе Хрісту, по имяни Его новымъ именемъ зовемся хрістияне. Яко и пророкъ глаголеть Исаія: «работающимъ Мнѣ дасться имъ имя ново» [2]. Видиши ли, ижъ есмо хрістияне, а не идолопоклонницы? Всѣхъ бо ересниковъ вѣра по имени ихъ зовется: Люторияни, Симонити, Мар'кионити, Арияне, Евномияне, Саси, Евангелики, точию наша по имени Хрістове, яко лучши всѣхъ есть, зовома хрістияне. И на иконахъ написуемъ Іс Хрістосъ, а не Аполона или Дия, албо Ер'мию, или иншаго ругателя, або звѣрей, |(об. 194) или птахъ. И на Пречистой Богородицы иконе имя Ей святое подписуемъ, а не Ар*д*емиду. Такожь и всѣхъ святыхъ угодниковъ имена описуемъ, воз'водимъ умъ нашь, ревнуючи добраго житія ихъ, размышляючи подвиги ихъ, и на помочъ ихъ собѣ призываемъ.

Яко глаголеть: «идоли языкъ сребро и злато, дѣло рукъ человѣческыхъ: уста имутъ и не глаголють, очи имутъ и не видятъ, уши имутъ и не слышатъ» [3], и прочая тамъ. Видиши ли, слову силы не зная, а мешая заровно, но треба слово отъ слова разумно углянути, розбирая судити, и*же* о идолехъ язычныхъ тамъ мовитъ, а не о нашихъ святыхъ иконахъ, запечатаны[хъ] Іус Хрістомъ

Вторая редакція.

видимыхъ блезковъ [4] возводимъ умъ нашъ ко небеснымъ.

И ровняютъ Лютори взоры [5] иконныя ко идоломъ. Але мы, вѣрующие Хрісту, по имяни Его зовемся |(31) хрістияне, а не идолопоклонницы, и на образехъ (иконахъ) [6] написуемъ Ісусъ Хрістосъ, а не Аполона, или Д*ия*, албо Ерм*ию*, или иншаго ругателя, албо звѣри, или птахи. А на Пречистеи Богородицы иконе имя Ее святое написуемъ, а не Артемиду. Такъже и всѣхъ святыхъ угодниковъ имя ихъ написуемъ, и подносимъ мыслъ, ревнующе доброму житию ихъ, и на помочъ ихъ призываемъ.

А еже глаголетъ: «идоли языкъ сребро и злато, дѣло рукъ человѣческыхъ: уста имутъ и не глаголютъ, очи имутъ и не видятъ, уши имутъ и не чиютъ, нози и руци» и прочая. Видите ли, слову силы [7] не розбирающе, мешающе заровно, но треба слово отъ слова разумно разсудити. Тамъ мовитъ о язычныхъ идолехъ, а не о нашихъ святыхъ иконахъ, запечатаныхъ титуломъ Хрі-

[1] первоначально было написано: «Богоматере»; *Бою* зачеркнуто киноварью [2] Ис. LXV, 15 [3] на полѣ: «Псал. 113» [ст. 12—14] [4] II. блесковъ [5] на полѣ: «о[бразы]» [6] вставлено какъ объясненіе [7] это слово надписано между строками

Первая редакція.

и Пречистои именемъ, и прочихъ святыхъ. И что намъ хрістияномъ до идолъ язычныхъ? Не маемъ до ихъ дѣла, мы не язычницы.

И глаголють: а то деи ваши образы або иконы, такожь уста имуть и не глаголють, яко и идолскіе. Мы жь къ таковымъ вещаемъ: антихрістову образу силою сатанинскою дасться дѣйство, иже воз'глаголеть, и тогда и не хотя поклонятся Люторы иконе его,—у Покалипси у Полскои, глав[а] 13, а въ Руской глав[а] 37 (sic), и прочитай же тамъ, что имъ за заплата будеть, онижь иконе его поклонятся [1]. **И** не покланяются еретики теперъ иконе Іус Хрістове, понеже бо не смѣють, ижъ маютъ печать анътихрістову на руце правой и на челѣ, чтобы волно было имъ на онъ часъ куповати, продавати, яко тамъ пишеть явне у Апокалипси.

(195) Але мы явленію Господа Бога нашего Ісуса Хріста воплотившагося и вѣруемъ, съ тою жь плотию пакы пріидетъ судити человѣкомъ, **я**ко святіи апостоли глаголють: «видехомъ Его, пихомъ и ядохомъ съ Нимъ, и руки наша осязаша». **Я**ко глаголеть святый Дамаскинъ: «не лжите и не л'ститеся, слѣпіи, не описуемъ божества, но плоти подобие пишемъ». Такожь и Пречистой Богородицы образъ пишемъ, и покланяемся, и славимъ отъ Нея рождьшагося Господа. **Т**ако и всѣхъ святыхъ малюемъ, яко видѣхомъ во плоти сущихъ,

Вторая редакція.

стовымъ и Пречистои Богородицы именемъ, и прочихъ святыхъ. Что намъ хрістияномъ до идолъ язычныхъ? Мы не маемъ до ихъ дѣла, не язычници есмо, але новый Исраилъ, по пророку Исаи: «работающимъ Мнѣ, рече, дасть имъ имя ново» [2]. Видиши ли, ижъ есмо новымъ именемъ зовомы—хрістияне, а не язычници идолстии.

Глаголютъ бо сие: ижъ и наши иконы также маютъ уста, яко и болвани, а не глаголютъ. Мы же имъ вещаемъ: антихристову образу силою сата**(об. 31)**нинскою дастся дѣйство глаголати [3]. Тогда и не хотяще Лютори поклонятся образу его. И не поклоняются теперъ иконе Хрістове, ижъ маютъ печать антихристову на правой руце и на челѣ, яко пишетъ о томъ [въ] Покалипси [4].

Але мы вочеловѣченню Хрістову вѣрующе, покланяемся телеси Его написаному, яко святии апостоли глаголютъ: «видѣхомъ Его, ядохомъ и пихомъ съ Нимъ [5], и руки наша осязаша [6]». Глаголетъ бо святый Иоанъ Дамаскинъ: «не лъжите, слепии! не описуемъ божества, но плоти подобие пишемъ, и покланяющеся славимъ отъ Нея рождъшагося Господа». Тако и Пречистой Богородицы образъ, и всѣхъ святыхъ, яко видѣхомъ во плоти, тако ихъ и малюемъ. И яко честь Хрістова образа, тако и безчестие на самого того восхо-

[1] на полѣ: «Покалипси, глав. 42 (sic)» [2] Исаія LXV, 15 [3] Апокалипс. XIII, 15 [4] Апокалипс. XIII, 16—17 [5] Дѣян. X, 41 [6] 1 Іоан. I, 1

Первая редакція.

и почитаемъ ихъ, вѣдая, яко честь Хрістова образа, тако и безчестіе на самого того восходить, егоже есть образъ. Яко великый Василіе глаголеть: «честь и покланяніе образа на первообразное восходить».

И аще ли у старомъ законе вещи тые отъ злата и сребра, и отъ древа, яко скинія, отъ розныхъ мастей вышиване шолковъ, запоны, скрыжали съ каменя, киотъ, херовими зъ древа, посухъ, ручка и просто все церков'ное начине почитано и покланяем' было и свято звано, то пристойнеи теперъ образу Хрістову и Пречистои Богородицы и святыхъ, и все исполненіе хрістиянское таиности церковныя свято имѣти, честь и покланяніе воздавати. Егда «Богъ явися во плоти» [1], то уже добре смотрѣвше апостоли святіи и богоносніи отцы Духомь Святымъ предаша церкви Божіи написанъ имѣти образъ Господа нашего Ісус Хріста и Пречистыя Его Матере по плоти, на воспоминаніе неложнаго вочеловѣченія. Гледи жь ми святаго Деонисія Ареопагита, |(об. 195) которого науце кождый мусить вѣрити, бо той святаго апостола Павла ученъ, при апостолехъ былъ, тако мовитъ о иконахъ: «въ лепоту, рече, предложишася образы безобразныхъ и зраци безъзрачныхъ». Яко воспомянухомъ о скрыжалехъ, и киоте, и о скинию, и херувимохъ [2], и просто о всѣхъ речахъ, еже у ветхомъ законе почитаемо и покланяемо было [3], але и змию, которую Моисий зъ мѣди вробилъ, и тую Соломонъ внесъ во святая святыхъ, была почитана и покланяема на памятку чудесъ, бывшихъ презъ нея. Потомъ по осми

Вторая редакція.

дитъ, егожъ естъ станъ або подобие плоти. О чомъ и великый Василие глаголетъ, яко «честь и поклонение образа на первообразное восходитъ».

Естли во старомъ законе рѣчи церковныя отъ злата, сребра и древа и отъ различныхъ шолковъ, и скрижали съ каменя, херовими древяны фарбованы, посухъ, ручка, все то вещи быша, и просто вси потребы церковныя изъ гниющихъ рѣчей вроблени быша, почитано и покланяемо было, и свято звано,—то пристой|(32)ней теперъ образу Хрістову и все исполнение хрестиянское таинство церковное свято имѣти, честь и поклоняние воздавати. Егда «Богъ явися во плоти», то уже добре смотривше святии апостоли и богосноснии отцы Духомъ Святымъ предавше (sic) церкви образъ Хрістовъ написанъ на воспоминание неложнаго Его святого вочеловѣчения. Деонисей Ареопагитъ, ученъ святого Павла, глаголетъ о иконахъ: «въ лѣпоту, рече, предложишася образы безобразныхъ и зраки безрачныхъ». И не толко у старомъ законе, якоже преже рѣхомъ, почитаемо и покланяемо было, але и змию, которая изъ мѣди вроблена была презъ Мойсея, тую Соломонъ внесъ во святая святыхъ, была почитаема и покланяема на памятъ чюдесъ бывшихъ презъ нея. Потомъ по осми сотъ годъ царь Иозия вынесъ былъ исъ церкви и ни-у-вечъ обернулъ, то пакъ потомъ засе внесено ее во церковъ по смерти Озиине, который на чинъ церковный такъ ся былъ поднесъ, яко и теперешнии Люторы

[1] на полѣ: «[1] Тимоѳ. [зач.] 284» [III, 16] [2] на полѣ: «25 гл. 2 кн.» (т. е. И[сх.])
[3] на полѣ: «Мо[ис.] 2, гл. 28»

Первая редакція.

сотъ годъ царь Иозия вынесъ былъ съ церкви, и ни-у-вечь обернулъ, явно есть, яко пишетъ о немъ, ижъ такъ ся былъ поднесъ, яко и дисейшіи Лютори «положиша на небесехъ уста своя, и языкъ ихъ преиде по земли» [1], то пакъ потомъ засе внесена была тая змія въ церковъ. И увѣдалъ то царь Езекія, ижъ Жидове, недовлеючи о покрасе церковней и о томъ зміи, промежъ вещей церковныхъ свои фикгуры вымысливаючи, и около онои зміи ставили, съ тыхъ причинъ тую змию и зъ ихъ придѣлаными образцами сокрушилъ, да не бол'шеи надѣю и почесть своимъ образомъ воздаютъ надъ змию давную.

Еще глаголютъ, ижъ годилося бы насъ покланяющихся иконамъ побити, и забыли у Евангеліи писáного, егда Хріста въ веси Самарянскои не принято, рѣша апостолове: «Господи, хощеши ли, да огнь пріидеть на нихъ», отказалъ: «не вѣмъ якого есте духа: ибо Сынъ |**(196)** Человѣческый не пріиде погубити, но спасти» [2]. Глаголють Лютори у Кати[хи]сисе ихъ, ижъ бы Костянтинъ царъ зъ матерію своею Ириною иконъ много вымыслили, и за то карность и трудность приняли, и зъ царства своего прогнани: то не есть такъ по ихъ мовеню. Тотъ царъ Костянтинъ укинулся у пьянства и блуды и распущенство ганебное, матку свою Ирину съ царства вонъ выгналъ, и жену свою у черницы пострыгъ, и взялъ за жену

Вторая редакція.

«положиша на небеса уста своя, и языкъ ихъ прейде по земли». О которомъ Иозии и о той змии святый Григорей Двоесловъ, папежъ Римский, до Леона царя ширей пишетъ. Онъ же такожъ шетался на святые иконы. О томъ слово 1 недѣли поста у книзе постной Шестодневнице. Которая жъ змия по Озии стояла у церкви до царства |**(об. 32)** Иезекея царя. И Жидове, водле налогу своего, недосытъ маючи о покрасе церковной, промежъ вещей церковныхъ около оное змии свои особныи образы вымысливаючи ставили и почитали. Съ тыхъ причинъ тую змию и зъ ихъ придѣлаными óбразцы сокрушилъ, да не болшей своимъ образомъ почесть воздаютъ надъ змию. А не згола то Езекия надъ тою змиею вчинилъ, яко Лютори его за то похваляютъ у своихъ книжкахъ Катихисису: добре дей вчинилъ, што онъ сокрушилъ тую змию.

Еще глаголютъ, ижъ годило бы ся насъ поклоняющихся иконамъ побити,—яко себе тѣшачи въ томъ Катихисисе описали,—забыли у Евангелии описаного, егда Хріста во веси Самарянской не принято, рѣша апостоли: «Господи, хощеши ли, да огнь прийдетъ на нихъ», отказалъ имъ: «не вѣмъ коего есте духа, ибо Сынъ Человѣческий не прийде погубити, но спасти». А што пишутъ въ Катихисису, ижъ бы Костянтинъ царъ зъ маткою своею Ириною образовъ много вымыслили, и за то отъ Бога карность и трудность приняли и изъ царства своего прогнани, то естъ не такъ по ихъ писаню. Той царъ Костянтинъ вкинулся у пиянство и блуды и роспущенство ганебное, и матку свою Ирину изъ царства вонъ

[1] на полѣ: «Псал. 72» [ст. 9] [2] на полѣ: «Лук. зач. 48» [IX, 54—55]

Первая редакція.

*соб*ѣ кревную рода своего, потомъ и тую опустилъ, и почалъ мѣти много розныхъ женъ, **и** изъ оного своволенства ослепъ, и самого его выгнано изъ царьства, и тако зле скончался, а не для иконъ. **И** кол'ко было святыхъ соборовъ, и нѣгде не отложено иконъное покланяніе.

Которую красоту Давидъ приймуя глаголеть: «Господи, возлюбихъ благолѣпіе дому Твоего и мѣсто селенія славы Твоея» [1]. **Е**стли бы станъ або парсуну цареву, на златнику вырытый, видя оплевалъ бы и, на землю покинув'ши, потопталъ предъ слугами царскыми, а рекъ бы: «есть то блазенъ а болванъ, а не царевъ образъ», право мовлю, ижъ каранъ бы за то былъ. Тако ми разумѣй и о образе Ісусъ Хрістовe. **Д**ругое, коли кому царь што дасть через листъ свои, тотъ листъ на главу кладеть, печать целуеть, и предъ листомъ его *у*ставаютъ, шапки снемши слухаютъ. **І** естли учтивость такъ тлѣннаго цар*а* есть, подобнеи вѣчнаго Цар*а* образу Ісусъ Хрістову **‖(об. 196)** чинити честь. **П**акы поведаемъ вѣрнымъ хрістияномъ на утверженіе имъ, аще Люторы не вѣр*а*тъ симъ, но мы внимаемъ *соб*ѣ, не блазнимося двою мыслию.

Вторая редакція.

выгналъ, и жену свою въ черницы постригъ, **‖(33)** и взялъ за жену *соб*ѣ кревную рода своего; потомъ и тую опустилъ, и почалъ имѣти много розныхъ женъ, и изъ оного своволенства ослепъ, и самого его выгнано изъ царства, и тако зле скончася, а не для иконъ. О чомъ святый Феодоръ Студитъ въ житии своемъ широко описуетъ, который бои, раны, муки ганебные отъ того царя Костянтина поднялъ, и заточенъ отъ него былъ за то, што не хотелъ его венчати съ кревною его. Подобнѣй же тому святому Феодору вѣрити, который певный тому бысть св*ѣ*д*и*тель и муки на *соб*ѣ приялъ, нижли ихъ Катихисису. И колико быша святыхъ соборовъ, нигдѣ же не [2] отложено иконное поклонение.

Которую красоту церковную Давидъ приймуе глаголетъ: «Господи, возлюбихъ благолѣпие дому Твоего и мѣсто селения славы Твоея». Естли бы хто станъ або парсуну цареву, на златнику вырытый, оплевалъ и, на земли кинувши, потопталъ предъ слугами царскими, а рекъ бы: «есть то блазенъ, а не царевъ образъ», право глаголю—былъ бы за то каранъ. Тако ми розумѣй и о иконе Хрістовe. Другое, коли кому царъ што далъ [3] черезъ листъ свой, то листъ его на голову кладетъ и печать целуетъ, и предъ листомъ *у*ставаетъ, и шапокъ снемъши слухаютъ. Естли **‖(об. 33)** такова учтивость тлѣннаго царя естъ, подобнѣи вѣчнаго Царя Хріста образу Его честь воздавати.

[1] на полѣ: «Псал. 25» [ст. 8] [2] вписано сверху между строками [3] П. дасть

Первая редакція.

У Афинехъ много множество бол'ванов̂ъ было. **И** коли хороба ихъ попала, оспа и своробъ, и жаденъ болъванъ не уздравилъ ихъ, но уробили болвана, имя дали невѣдомъ богъ, и поставили промежъ давныхъ болвановъ; и оные давные боги ихъ не помогли имъ, но отъ того образу фикгуры и отъ тыхъ хоробъ за-разомъ стали здрави. **И** опустили вси бол'ваны, почитали тотъ кумиръ незнаемаго бога. **И** пришедшу Павлу апостолу до Афинъ, рече имъ: «мужіе Афинеистіи, проходихъ соглядая боги ваша, **в**ъ нихже обретохъ кумиръ невѣдома бога, егоже не вѣдуще како благоч'тете» [1]. **И** *о*земши причину, далъ имъ прикладъ отъ оного кумира, а глаголю крестнаго, проповедалъ истиннаго Бога Іесусъ Хріста. **И** видиши ли, ижъ отъ видимаго образу крестнаго *у*велъ ихъ в*о* вѣру! Что жь апостолъ не по*гуд*илъ (sic) ихъ за то, но еще назвалъ: «художайши вы, рече, зр*у*»? бо отъ видимаго образу въ память греховъ своихъ человѣкъ приходить, и умъ свой горѣ къ вышнему возносимъ, бо на крыжъ оныи кумиръ вробленъ былъ.

Жена тежъ кровоточивая образъ сотворила у мѣру возраста Хрістова у граде Панеаде на памятку исцеленіа своего, и у ногу образа Хрістова Господня зеліе росло, и хто того зелія ‖**(197)** къ хоробе приложилъ, много исцеленіе чинило, и презъ кол'ко сотъ лѣтъ ажъ до царства законопреступного Иуляна стоялъ въ томъ граде Панеаде. **И** видали и апостолове, и многии святіи отцы были, чему не зламали того образу, але попустили вѣре жены оное? **И**уліянъ нечестивый, гнѣваяся на хрі-

Вторая редакція.

У Афинехъ тежъ множество болвановъ было. И кгды хороба ихъ попала, оспа и своробъ, и ни одный болванъ не помогъ имъ, и вробили собѣ болвана и дали ему имя—невѣдомъ богъ. И кгды поставили промежъ давныхъ болвановъ, и за-разомъ отъ того болвана невѣдома бога стали здрави, и опустивши всѣ болваны, почитали тотъ кумиръ незнаема бога. И пришедшу Павлу апостолу до Афинъ, рече имъ: «мужие Афинийстии, проходихъ согледая боги ваша, въ нихже обрѣтохъ невѣдома бога, егоже не вѣдающе како благочтете». И *о*земши причину, далъ имъ прикладъ отъ оного кумира незнаема бога, и *у*велъ ихъ у вѣру. Что же апостолъ не по*гуд*илъ (sic) [2] ихъ за то, но назвалъ ихъ: «художайша вы, рече, зрю» [3]? Видиши ли, ижъ отъ видимаго образу *во*велъ ихъ в*о* вѣру! Нѣции поведаютъ, ижъ тотъ болванъ былъ вробленъ здебела [4] на крижъ, яко въ костеле[хъ] Ля*дз*кихъ робятъ.

Жена же тежъ кровоточивая болванъ на мѣди сотворила у мѣру возраста Хрістова у граде Панеаде, то есть у граде Кесарѣя Ѳилиппове, на паметку исцеления своего, и у ногахъ оного образу зѣлие росло, и хто того зѣлия ‖**(34)** къ хоробе приложилъ, здравъ былъ, и много исцеление чинило, и презъ килка сотъ лѣтъ ажъ до царства законопреступнаго Иулъяна стоялъ. А видали и апостоли, и многие святии отцы были, не зламали того образу, але попустили вѣре жены оной. Иулиянъ нечестивый,

---

[1] на полѣ: «Дѣян. зач. 40» [XVII, 22—23] [2] *по* вписано между строкъ [3] Дѣян. XVII, 22 [4] въ II. нѣтъ

Первая редакція.

стияны и на святаго Артемия, егда его во Анти[о]хии мучилъ, той образъ збилъ. Знаидешь у толкованю еvангелиста Матфея [1]. О чомъ еще ширей у мученію святаго Артемія пишеть.

Авгару цару Хрістосъ Свое воображеніе на убрусе посла на исцеленіе хоробы его. О томъ знайдешь сведоства много.

У Лиде Диосполи, егда святыи Петръ съ святымъ Іоаномъ Богословомъ Енею исцелиша, тотъ Енея постави церковъ Пречистой Богородицы. И зваша Ю, да пришедъ видитъ церковъ Свою. Рече имъ: «идѣте, уже Я тамъ есмь». И пришедше апостоли напродъ изнашли образъ Пречистой на стол'пе нерукотворенъ воображенъ. Потомъ Пречистая Богородица Сама пришла и обачила Свои зракъ, рекла: «благодать Моя буди съ тобою». И много исцеленіе и чудеса бысть отъ того образа.

Въ другомъ же мѣсте подле села Диосполя сооружена церковъ, и по зависти князя мѣста того из'гналъ съ нея хрістияны, хотя идолопоклон'ницу сотворити. И много спору бывшу, урадиша промежъ себе, замкнувше церковъ и печатію княжею утвердивше: |(об. 197) и которои, рече, вѣры знакъ

Вторая редакція.

гнѣваючися на хрістияны и на свято-го великомученика Артемия, егда его во Антиохии мучилъ, той образъ збилъ. Знайдешъ у толкованию Феофилакта, митрополита Болгарского, у еvангелии Матөееве. О чомъ еще ширей у мучении святого Артемия пишетъ, и у кройнику Полскомъ, у книзе семой Евсевия церковника, и Изозиминъ [2] въ пятой книзе глава 21, и въ Руской книзе Временнику.

Авгарю царю Хрістосъ Свое воображение на убрусе послалъ на исцеление хоробы его. О томъ сведочства много въ нашихъ Рускихъ книгахъ и у Полскихъ кройникахъ.

У Лиде Деосполи, егда святый Петръ апостолъ со святымъ Иоаномъ Богословомъ Енѣю исцелиша, тотъ Енея постави церковъ Пречистое Богородицы. И звали Ей святую милость, да пришедъ видитъ церковъ Свою. И рече имъ Богородица: «идѣте, уже Я тамъ есмь». И пришедше апостоли напродъ изнашли образъ Пречистое на столпѣ нерукотворенъ вообразился самъ. |(об. 34) Потомъ Богородица Сама пришла и обачила Своего стану взоръ [3] и мовила до него: «благодать Моя буди съ тобою». И многа чюдеса и исцеления быша отъ образа того.

И въ другомъ мѣсте подле села Диосполя сооружена церковъ, и по зависти князя мѣста того у хрістиянъ отнялъ ю, хотя идолопоклонницу сотворити. И много спору бывъшу, урадиша промежъ себе, замъкнувше [4] церковъ и печатию княжею утвердивше: и которое, рече, вѣри знакъ явится, той нехай въ ней

[1] на полѣ: «зач. 32» [Матө.] [2] П. и у Зозимина. См. Церковную Исторію Ермія Зомена Саламинскаго, кн. V, гл. 21, по Русскому переводу (СПБ. 1851) стр. 364
[3] П. святаго взора [4] П. замкнути

Первая редакція.

явится, той Богу своему въ ней нехай служитъ. И кгды была церковъ отворена, знашли въображеніе Хрістово и другое Пречистыя [1] надъ олтаремъ. И тако тую церковъ хрістияномъ поступили. А было тое въображеніе колко сотъ лѣтъ, чудодѣйствоваху (sic). Иулиянъ царь нечестивый посдалъ камен'носѣч'цовъ, дабы выламали образы тые: и елико они секоша, толико образы у глубокость уступиша. И егда не могли ничого вчинити, и повеленіемъ законопреступника разрушена бысть тая церковъ. И по нечестиваго Іулиина смерти царь хрістиянскый насталъ, тогда сия образы въ предречен'ныхъ церквахъ пакы сами явилися. И святыи Гер'манъ, съ тыхъ иконъ намалевав'шн образы, и до Цариграда принесъ. І егда царь Леонъ иконобор'ство воздвигъ и его съ патрияршества согналъ, тогда Германъ, оземши тые иконы и писавши листъ и день и причину, пустилъ на море: которая не узнакъ, але яко одушевлены, ставма ногама, презъ день и ночь приплыла къ Риму. И папе Григорию Двоеслову [або] Беседовнику о приходе святыхъ иконъ въ ночи возвестилося. И папежъ Римскыи, уставши порану, шолъ на берегъ рекы Тивиръ со кресты и знашолъ икону, по воде къ нимъ идущу, и принемши со страхомъ целовалъ, и листъ Гер'мановъ целъ, сухъ на краи дощки знашолъ. И у‖(198)вѣдалъ зъ листу причину прихода святыхъ иконъ. И обносивши по всему Риму на показаніе и видѣніе людемъ, и тако постави ю въ олтари. И стояла у Риме болше ста годъ. Егда жь остаточныи Өеоөилъ царь еретикъ здохъ, жена его Феодора

Вторая редакція.

Богу своему служитъ. И кгды была церковъ отворена, знашли воображене Хрістово и другое воображене Пречистое надъ олтаремъ. И тако тую церковъ хрістияномъ поступили. И было тое воображенне колко сотъ лѣтъ, чюдодѣйствоваху (sic). Иулиянъ царь нечестивый послалъ каменосѣчцевъ, выстругуваючи образы тые: и елико они секоша, толико образы у глубокость [2] уступиша. Егда не могли ничтоже учинити, повелѣ законопреступникъ церковъ разрушити. И по нечестиваго Иулияна смерти, егда царь хрістиянский насталъ, тогда сие предреченые образы въ тыхъ церквахъ сами явилися. И святый Германъ, патриярхъ Костянтинаграда, ‖(35) съ тыхъ образовъ намолевавши иконы, принесъ до Цариграда. И егда царь Леонъ иконоборство воздвигъ и Германа съ патрияршества согна, тогда Германъ, оземши тые иконы и написавши листъ и причину того, день и часъ на листе назначилъ, пустилъ на море: который образъ не възнакъ, але яко одушевленъ, ставма [3] ногама, презъ день и ночь приплынула къ Риму. И папе Григорию Двоеслову о приходе святыхъ иконъ въ ночи возвестилося. И папа, уставши порану, ишолъ со кресты на рѣку Тиверъ, и обачилъ икону, по водѣ къ нимъ идущу, и принемши со страхомъ целовалъ, и листъ Германовъ сухъ въ цѣлости, на край дощки вдолбенъ, знашолъ. И увѣдавъ зъ листу причину приход[а] святое иконы, нжъ за узбешениемъ царя Леона послалъ къ нему до Рима, да не поруганы будутъ отъ иконоборца,— до которого царя Леона святый Григорей папа писалъ, напоминаючи его, да-

[1] это слово пропущено и вставлено на полѣ [2] II. глубость [3] II. ставши

Первая редакція.

царица свйтое православіе утвердила, тогда и сия икона изъ церкви Римское, очевисто предъ всимъ народомъ снемшися съ кол'ца, по воздуху вышла и, тихо на воду спустившися, поплынула ногама ста*вма*, и до Цариграда презъ ночь приплынула. И отъ того часу по всеи подсолнечной зовутъ тую икону— Римлян*и*ни. О семъ ширеи знайдешь у слове въ недѣлю 1-ю великого поста. И сведоцьство пишетъ святыи Германъ и святыи Григоріи папа, яко напоминали цар*а* Леона о иконоборстве, у Книзе Постнои есть. И вси латин'ници тако сознаваютъ и пишутъ у своихъ книгахъ, ижъ такъ есть, и то было немылно сказують, яко сезде написано.

Лука тежъ еvангелистъ напродъ образъ Пречистои Богородицы нам*о*левалъ и принесъ къ Ней. И приемши отъ него вдячне, и благодать подала чтущимъ образъ Ея.

И святыи Афанасіе, папа Александреискыи, сказуеть, яко Жидовȧ у граде Вирите надъ иконою Хрістовою поруганіе чинили, и якые ч*у*да отъ нея были: кровъ и вода вышла изъ дощки образа

Вторая редакція.

бы престалъ гоненя на святые иконы, въ которомъ своемъ [писаню?] ткнулъ до него и оного Озию царя Жидовского, о немже сездѣ выше поменено,—и приемъши папа святый Григорей Двоесловъ або Бесѣдовникъ, обносилъ по всему Риму на показание |(об. 35) и увѣдение людемъ, поставилъ ѝ во олтари. И стояла въ Риме болшей ста годъ. Егда же остаточный еретикъ царъ Феофилъ умеръ, жена же его Ѳеодора царица святое православие и поклонение иконное утвердила, тогда и сия икона изъ церкви Римское, очевисто предъ всѣмъ народомъ снемшися съ колца, по воздуху вышла и, тихо на воду спустившися, поплынула ногама ста*вма* и до Цариграда презъ ночъ приплынула. И отъ того часу по всей подсолнечной зовяху тую икону—Римлян*ы*ни. О семъ пишетъ ширей у Книзе Постной, въ неделю первую поста, со многимъ приводомъ свѣдочство выдаючи на то. И у кройникахъ Полскихъ тако естъ описано. И Меѳодей патриярхъ, егоже заточилъ былъ Ѳеоѳилъ, о семъ пишетъ.

Лука тежъ еvангелистъ, напродъ Пречистое Богородицы образъ нам*о*левавши, принесъ къ Ней. И принемши отъ него вдячне, и благодать подала чтущимъ образъ Ея. Тотъ святый еvангелистъ Лука, другий образъ нам*о*левавши, послалъ въ Римъ къ Ѳеоѳилу, къ немуже Еvангелие и Дѣяне апостолское списавши послалъ. О семъ пишетъ въ Руской книзе во Временнику Григорие мнихъ, и у Полско*мъ* кройнику свѣ*т*читъ.

|(36) Святый Афанасей, папа Александрийский, сказуетъ, ижъ во граде Вирите Жидовȧ чинили надъ иконою Хрістовою поругание, и якие чуда были: кровъ и вода изъ дощки сух*о*

Первая редакція.

Хрістова, **и** исцеленіе стало велико хорымъ, мажущимся кровию тою.

И глаголють Люторы, ‖**(об. 198)** ижъ того нѣтъ у Евангеліи. И аще бы то усе было у Евангеліи, ни увесь миръ книгъ [1], что ся на онъ часъ дѣяло, не в'местилъ бы. И яко заказу нѣтъ, такъ тежъ и росказаня: естли замол'чано, явно есть, яко на власти человѣчи зоставлено. **Н**е пишетъ тежъ у Евангеліи на востокъ молитися або кланятися, и инших тайностии хрестіянскихъ: крещенія, венчанія и исповеди, звоновъ и прочего, то почто вся та Люторницы держать? **Н**о мы со Давидомъ поемъ: «лицу Твоему помолятся богатіи людстіи» [2].

Видиши ли, еще исперва иконное воображеніе и поклоненіе прознаменовалъ? Пророцы жаденъ Бога Саваота лице не видѣша.

До которого жь то лица созываеть молитися? **Я**вно есть, яко лицу начертан'ному на святей иконе Ісусъ Хрістове, во плоти явльшемуся Богу, и Пречистой образу велитъ молитися. **Я**ко

Вторая редакція.

за Хрістова молеваного выплынула, и исцеление стало велико хорымъ, мажущимся кровю (sic) тою [3].

И глаголютъ Лютори, ижъ того нѣстъ у Евангелии. Аще бы то все было во Евангелии, ни увесь свѣтъ книгъ, что ся на онъ часъ дѣяло, не уместилъ бы. И яко заказу нѣтъ, такъ тежъ и росказаня: естли замолчано, явно естъ, яко на власти человѣчи зоставено. Не пишетъ у Евангелии на востокъ молитися або кланятися, крещения, венчания, исповеди, проводу, звоновъ и иншихъ тайностей хрістиянскихъ, обычаевъ або чину церковнаго, то почто и сами Лютори вся та держатъ: молбы на востокъ, и крестятъ, споведи чинятъ по своему способу, и венчаютъ, яко тако хотя по своему, а ужды [4] чинятъ, што бы не мѣли чинити по ихъ мовеню, яко глаголютъ: «у Евангелии нѣстъ»? Но мы ихъ мовеню не дбаемъ, а внимаемъ святому писаню, последующе святыхъ велению, со Давидомъ глаголемъ ко образу Хрістову и Богородицы: «лицю Твоему помолятся богатыи людстии»: псаломъ 40 (sic).

Обачъ то, ижъ еще исперва иконное поклонене воображено и прознаменовано: ни одинъ пророкъ лица Божия не видиша, ани [5] мы последнии люди хрістияне.

Поведай ми, до ко‖тораго [6] то лица созываетъ молитися? Явно есть, яко лицу начертаному на святой иконе Хрістове, во плоти явльшемуся Богу. Яко подобенство того Самъ Хрістосъ у Еван-

[1] это слово дописано на полѣ [2] на полѣ: «Псал. 44» [ст. 13] [3] NB. въ рукописяхъ Чертковской и А. Н. Попова (редакція XVII вѣка), послѣ этого абзаца слѣдуетъ абзацъ— «Паки еще повесть певную» и т. д., перенесенный на три абзаца ниже (послѣ «Поведай...»), ради соотвѣтствія съ первою редакціею [4] т. е. вжды [5] П. ано [6] въ Чертковской рукописи не достаетъ одного листика (въ 2 страницы); пополнено по рукописи А. Н. Попова (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 64—65)

Первая редакція.

и Самъ Хрістосъ у Еvангеліи такыхъ блажитъ, до Фомы речен'ное: «блажени, рече, не вѫдѣша и вѣроваша». Аще мы Хріста телесне не видѣхомъ, но на иконе образъ Его видимъ, яко Самого суща во плоти вѣруемъ, облобызаемъ, и покланяемся лицу ихъ святому начерьтаному. И яко есть преже успомянено, иже у старомъ законе были вещи отъ злата и сребра, и древа и каменія, шолковъ устроен'ны, и почитаны, и покланяемы были, и свято Богови (199) званы: тѣмъ и сезде сіе разумѣи, яко пророкъ Аггей [1] глаголеть: «ижъ есть во узде коня царева, свято Богови наречется». Ты же ми смотри, яко въ кол'ко сотъ лѣтъ, або тисячи лѣтъ пророчество оное при цари Костянтине выполнилося! бо к'гды мати царя Костянтинова обыскъ чинила о Хрістове кресте, тогды тамъ и гвоздіе знашла, имиже руце Хрістовы и нози пригвоздиша; съ тыхъ бо гвоздей удила зроблены коню цареву. Видиши ли силы пророчества, иже руда желѣзна, и што на имя Господне зроблено, свято Богови названо? Также и о всѣхъ речахъ, на славу Божию врobленыхъ, маешь розумѣти и приймовати.

Пакы еще повесть певная къ тому приложен'на быти маетъ: аще Люторомъ и инымъ двоедушьнымъ невѣрно, но для утверженія вѣр'ныхъ хрістиянъ повѣмы. К'гды три царие вол'сви приходили на поклоненіе Хрісту родившуся, они жь, образъ Хрістовъ и Пречистои Его Матере написавши, до землѣ Перьской принесли, и у скарбе цареве хованъ

Вторая редакція.

геліи блажитъ таковыхъ, до Θомы реченое: «блажени, рече, не видиша вѣровавше» [2]. Аще мы Хріста тѣлесне не видихомъ, но на иконѣ образъ Его видимъ, яко Самого суща во плоти вѣруемъ и облобызаемъ и поклоняемся лицю святому начертанному. И якоже преже речеся, ижь у старомъ законе всякие вещи, начине церковное, почитаемы и поклоняемы были, и свято Богови званы, тѣмже и сездѣ сие разумѣй, яко пророкъ глаголетъ: «иже есть во уздѣ коня царева, свято Господеви наречется». Ты же ми смотри, яко въ колко сотъ, або и тисячи лѣтъ пророчство оное при цари Костянтине выполнилося. Слыши, яко то ся выполнило, повѣмъ ти. Кгды царица Олена, мати царя Костянтина, обыскъ чинила о Хрістове крестѣ у Иерусолиме, тогды и гвоздье знашла, имиже руки и ноги Хрістовы пригвождены были, и съ тыхъ гвоздей казала удила вробити во узду коня царева. Видиши ли силы пророчества, ижъ руда желѣзо, а ижъ на Господне имя зроблено, свято Господеви именовано? Также и о всѣхъ рѣчахъ. на славу Божію врobленыхъ, маешъ розумѣти свято быти и менити. И велми образъ Хрістовъ съ подписомъ Его свято есть.

Пакы [3] еще повестъ певную къ сему приведемъ: аще Люторомъ и инымъ двоедушънымъ невѣрно мнится, но мы дѣля вѣрныхъ повѣствуемъ на утверженние ихъ, да не прелщени будутъ отъ еретикъ. Кгды трие цари волъсви приходили на поклонение Хрісту рожшуся, они же, образъ Хрістовъ и Пречистое Богородицы намолевавши, до земли своей

[1] ошибка; нужно: «Захарія» [XIV, 20] [2] Іоанн. XX, 29 [3] NB. этотъ абзацъ ...ставленъ (см. сноску выше)

Первая редакція.

былъ. О томъ есть читаніе у Соборнику на Рождество Хрістово ширеи, Афродита и Прупина философъ выкладъ, которые были жерцами у Персехъ, и при нихъ тая звезда явилася у кумирницы, по которои оные цари шли на поклоненіе Хрісту. Тые жь потомъ, кгды Хрісту увѣрили, о семъ образе пишетъ бо, к'гды бы оные цари не принесли знаку ‖**(об. 199)** образу, никакожь бы имъ не вѣрено, абы мѣли быти у Ви*т*лиоме и видѣти Хріста.

И что много глаголати о иконе Івс Хрістове и Пречистой и святыхъ Его, о учтивости и поклоненію имъ, ижъ свято есть,—але того ми гледи о Ерихонскомъ добытію. Егда Івс Нав'винъ оступилъ Ерихонъ, заказалъ воиску: «елико же, рече, знаидете въ немъ злата и сребра, и сосудовъ мѣдяныхъ и желѣзныхъ, Господу Богу да будеть то посвяцоно и положено во сокровищехъ Его» [1]. **Е**гда же отъ тыхъ речей возложеныхъ Господеви украдоша, и рече Богъ ко Івс Нав'вину: «понеже людіе твои украли отъ тыхъ речеи, иже отданы быша Мнѣ, прото люди Ісраилевы не могуть одолѣти врагомъ своимъ».

Видиши ли, яко любитъ Богъ и благоволитъ и пріимуетъ то Ему возложеніе, або оѳярованье, не яко требуя сребра, злата, мѣди, желѣза, или инышхъ вещей, абы до скар'бу Божнего посвяцоно а дано было? Самъ бо рече пророкомъ Амосомъ: «Мое есть злато, емуже хощу, тому ѐ дамъ», а сезде уже

Вторая редакція.

Перское принесли, и у скарбницы цареве хованъ былъ. О чомъ естъ читане въ Соборнику на Рожество Хрістово ширей, Аѳродита и Прупина, которые были ереями у Персехъ, и при ихъ тая звезда явилася въ кумирницы, по которой тые цари *и*шли. Тотъ Аѳродитъ ѳилосоѳъ и Прупинъ, кгды вѣровали во Хріста, о семъ образе пишуть. О чомъ естъ въ Руском*ъ* кройник*у*, у книзе Временнику, о которой частокроть сезде *у*споменено, выкладу Григория мниха. Бо кгды бы о́ни царие ‖**(об. 36)** не принесли знаку образу, ни како бы не вѣрено, абы мѣли дойти до Ви*т*лиома и Хріста вид*и*ти.

И что много глаголати о иконѣ Хрістовѣ и Пречистое Богородицы и святымъ Его, о учтивости и поклонению имъ, ижъ свято есть,—але паметай о добытью Ерихонскомъ. Заказалъ Исусъ Наввинъ войску: «елико, рече, найдете злата и сребра, и сосудовъ мѣд*ѣ*ныхъ и желѣзныхъ, Господу Богу да будетъ посвецоно и положено во сокровищи Его». Егда же отъ тыхъ рѣчей возложеныхъ Господеви украдоша плащикъ, и рече Богъ ко Исусу Наввину: «понеже людие твои украли отъ тыхъ рѣчей, иже отданы быша Мнѣ, и для того люди Исраилевы не одолѣютъ врагомъ своимъ» [2].

Видиши ли, яко любитъ Богъ и благоволитъ и примуетъ то Ему возложен*ы*е, або оѳерован*ы*е, не яко требуя сребра, або злата, или иншихъ рѣчей, абы до скарбу Божего посвецоны и отданы были? Самъ бо рече пророкомъ [3]: «Мое есть злато, емуже хощу, тому дамъ ѐ», а сездѣ глаголетъ: «Мнѣ, рече,

[1] на полѣ: «Інс. Наввинъ гл. 6» [ст. 18] [2] Інс. Нав. VII, 11—12 [3] у Амоса нѣтъ; вѣроятно, составлено изъ Аггея (II, 9) и Даніила (V, 21)

Первая редакція.

глаголеть: «отдан'ны Ми, рече, украдоша», и усвоилъ а пріимуе то вдяч'не, Емуже обецанное и посвецоно, именуетъ Своимъ. Естли же тамъ оные речи предъмененые посветили Богу, и до скарбу Его даны, а не было тамъ словъ або титуловъ на тыхъ речахъ имяни Господа Бога описано, то колми паче теперъ есть слушне икону Господню |(200) и Пречистыя Его Богоматере свято имѣти, на славу Божию зракъ Его святыи начертаный чтити и покланятися, где явне титулъ Ісусъ Хрістовъ есть описано и Его Богоматере имя! Яко и Сама Пречистая Богородица у Лучиномъ Еvангеліи рече: «се бо отныне блажатъ Мя вси роди» [1]. А кгды жь такъ есть, то уже муситъ хвалити, славити, кланятися, забегáти. И если которыи панъ маеть матку въ себе, слуга его муситъ матце его услуговати, и забегáти, и о причину просити. Если таку почтивость светскымъ невѣстамъ чинять, долъжнейши суть Матере Божия молити, и просити и блажити, по пророчеству Еи святому, и образу Еи кланятися.

А въ Учителномъ Еvангеліи рече въ недѣлю Святаго Духа о начертанью святыхъ иконъ: «всякая жь душа боголюбивая яко воскъ умякчевается, и божествен'ная въображенія и начертанія приемлюще, бываеть Божіе жилище духомъ». О поклоненію иконъ у Домаскинове книзе, глава 40.

Вторая редакція.

отданыхъ вещей украдоша», и усвоилъ ихъ Собѣ, и приимуетъ то вдячне, и посвецономъ зоветъ и именуетъ. Если же тамъ оные посветили Богу, и до скарбу Его даны, а не было тамъ словъ або титуловъ на тыхъ [2] |(37) рѣчахъ имяни Божего описано, то колми паче теперъ естъ слушней икону Господню и Пречистыя Его Богоматере свято имѣти, начертаный на славу Божию намолеваный чтити и покланятися, гдѣ явне титулъ Его святый Исусъ Хрістосъ написано и Его Пречистое Богоматере имя! Яко и Сама о Собѣ Пречистая Богородица у Лучиномъ Еvангелии рече: «се бо отнынѣ блажатъ Мя вси роди». А кгды тако естъ, то уже муситъ хвалити, славити, кланятися, забегáти. Естли который панъ маетъ матку въ себе, слуга его муситъ матце его забегáти, услуговати, о причину до сына просити. Естли таку почтивость светскимъ невѣстамъ то чинятъ, должнѣйши суть Матеръ Божию блажити, велбити, молити, по пророчеству Ея святому, и образу Ея кланятися.

Во Еvангелии Учителномъ въ неделю Святого Духа, о начертаню святыхъ иконъ пишетъ: «всякая же душа боголюбивая яко воскъ умякчевается, и божественая воображения и начертания приемлющи, бываетъ Божие жилище духомъ». Прочитай собѣ еще у книзе Иоанна Домаскинове о поклоненію святыхъ иконъ, слово 40: тамъ изнайдеши о томъ ширей описано повелѣваюче поклонятися.

[1] на полѣ: «зач. 4» [Лук. I, 48]

[2] на этомъ словѣ кончается позаимствован. рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

(на 226) О о́бразу [1].

«**С**озда Богъ человѣка по о́бразу и по подобію Своему». **Р**азумѣи же и пилно смотри, яко то маемъ разумѣти. Напродъ по о́бразу душею бесмертна, и непорочна, правдива, самовластна, обладающа всими иже подъ нимъ, и всѣя въ него добродѣтели, то ся разумѣеть по о́бразу Божію, по о́бразу же ничтоже иншого, точию обычай, або н'равъ, по обычаю и н'раву, по повеленію Божию творити.

А еже по подобію, то есть, яко ся разумѣеть и вышше рекло, всѣя въ него добродѣтели, милостивное и благодателное и святого, яко рече: «бу́дите щедри, яко Отецъ вашъ небесный щед'ръ» и «бу́дите святи, яко Отецъ вашъ небесныи святъ есть». Се есть по подобію.

Нижли человѣкъ у томъ о́бразе и подобенъстве не пребылъ, **а** ижъ Адамъ того не выполнилъ, на который образъ созданъ былъ, **п**отомъ уже детеи своихъ во образъ Божій, |**(об. 226)** яко онъ сотворенъ былъ, сплодити не могъ. Яко Моисеи пишетъ о Сифе: «Адамъ сплодилъ сына Сифа по образу своему [2] и по подобію» [3]. Чому не пишетъ: «по образу Божию»? И апостолъ глаголетъ: «Хрістосъ рабіи образъ приемъ» [4]. **З**ришли ли, Люторе, ижъ заказуеши о́бразу Хрістову начертаному на святеи иконе кланятися, и мовяете кланятися человѣку о́бразу Божию?

Вторая редакція.

А еже глаголютъ Лютори: не иконному о́бразу покланятися, |**(об. 37)** но о́бразу Божию живому, еже есть человѣку.

Мы же къ нимъ о семъ побеседуемъ, яко то естъ образъ Божий человѣкъ. Рече въ Бытии: «созда Богъ человѣка по о́бразу и по подобию Своему [5]», душею бесмертна, самовластна, правдива: то ся разумѣетъ по о́бразу Божию, душею и умомъ, мыслию и словомъ, необладателну ни кимъ, точию ею Самому Богу обладающу.

А еже по подобию—непорочна, правдива, милостива, благодатна, свята, яко рече: «бу́дите милостиви, щедри, яко Отецъ вашъ небесный щедръ естъ». Паки рече: «бу́дите святи, яко Отецъ вашъ небесный святъ естъ» [6]. Се естъ еже подобитися нравомъ, обычаемъ, по повелению Его жити.

Нижли человѣкъ въ томъ о́бразе и подобенстве не пребылъ, на который созданъ былъ, то потомъ Адамъ уже дѣтей своихъ по о́бразу Божию, яко онъ сотворенъ былъ, сплодити не могъ. Но тако пишетъ: «Адамъ сплодилъ сына Сиѳа по о́бразу и по подобию своему». Чому не пишетъ: «по о́бразу Божию»?

[1] NB. эта статья въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки помѣщена гораздо ниже, послѣ статьи «О чернечестве»; перенесена же сюда, для соотвѣтствія со второю редакціею [2] это слово дописано на полѣ [3] на полѣ: «Бытія, гл. 5» [ст. 3] [4] Филиппис. II, 7 [5] Быт. I, 26—27 [6] Матѳ. V, 48

Первая редакція.

Бачишь же, что за образъ человѣчіи. Слушна и пристоина есть речь человѣка чтити, шановати, миловати, и главу предъ нимъ кланяти, и всего доброго зычити, але ѡ́браза Хрістова не опускати, молитися и кланятися ему, яко учими есмо святымъ Евангелиемъ: «сие подобаше творити, а оного не оставляти» [1]. Тѣм'же мы предъ образомъ Хрістовымъ о имени Его святомъ покломяемся, и яко апостолъ глаголеть: «да о имени Ісусови всяко колѣно поклонится небесныхъ и земныхъ и преисподнихъ» [2], и прочая.

Вторая редакція.

Бачиши ли, что есть образъ человѣчий? Слушна и пристойна естъ рѣчъ человѣку главу склоняти, миловати, чтити, але ѡ́браза Хрістова не опускати начертанаго, молитися и кланяти ему, яко учими есмо святымъ |(38) Евангелиемъ: «сие подобаше творити, а оного не оставляти». А такъ мы предъ образомъ Хрістовымъ, къ титулу Его святому гледячи, имяни Его Исусъ Хрістове покланяемся, по апостолу: «да о имени Исусове всяко колѣно поклонится [3] небесныхъ и земныхъ и преисподнихъ», и прочая. Къ Филип. зач[ало] 240.

Што еще мовите о иконахъ: «яко не слышатъ». Камень тежъ тотъ, которого поставилъ предъ храмомъ Господнимъ Исусъ Наввинъ во свѣдочство своихъ словесъ, егда училъ людъ Жидовский, чуѳъ ли? Где такъ мовитъ: «камень сей да будетъ вамъ во свѣдочство, яко сей слыша все мовенье отъ Господа, еже Господъ глагола къ вамъ, яко да не солжете Господеви Богу вашему» [4]. То колми естъ прикладней, где титулъ Господенъ «Исусъ Хрістосъ» на иконе святой подписано: которое имя и чюетъ и сердца человѣча знаетъ, въ которое имя въ титулъ и вѣримъ и покланяемся! Иоасъ царъ рече жерцемъ: «сребро святое, внесеное во храмъ Господенъ, да будетъ ереомъ» [5]. Мы же иконы святые и евангелие, и крестъ сребраный целуемъ: не сребро [6] святимъ, но на сребре начертаное имя Хрістово святимъ и почитаемъ [7].

|(об. 200) О крестопоклонению.

Наругаются тежъ намъ о крестопоклоненію.

О крестопоклоненю, отъ святого писма собрано и на одно мѣсце стасовано.

Еже наругаются крестопоклонению, и не велящe покланятися, |(об. 38) нижѐ лица крестити, инакшей собѣ розумѣютъ, выкладающе: «не то дей естъ крестъ, еже знаменати лице и перси, но крестъ естъ, еже терпѣти вси трудности».

[1] на полѣ: «Лук. зач. 61» [XI, 42] [2] на полѣ: «къ Филипписіемъ, зач. 240» [II, 10] [3] въ подлинникѣ описка: «поклотится» [4] Іис. Нав. XXIV, 27 [5] 4 Царств. XII, 4 [6] въ подлинникѣ описка: «сробро» [7] NB. этого абзаца нѣтъ ни въ рукописи А. Н...пова, ни въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки

Первая редакція.

Мы бо на три части креста Хрістова разумѣемъ: **и**но есть креста образъ, **и**но деяніе креста, [и ино слава креста] [1].

Образъ креста есть, еже креститися или знаменати лице, и вся уды и брашна, или надъ двермн, або на стенѣ, и на иконе, и верху церкве: сия вся сутъ образъ креста видимый, знаменіе хрестиянское. О семъ видимомъ кресте Самъ Господь о второмъ пришествіи глаголетъ: «егда, рече, явится знаменіе Сына человѣческаго на небеси, тогда восплачутся вся колѣна земная» [2]. **И** при Костянтине велицемъ цари явися крестъ на небеси, звездами составленъ. **Т**оже и при его сыне Костянтіи томужь подобно показа Богъ, и всѣ вѣрніи почитаху всуду видимое знаменіе крестное, якоже апостолъ Павелъ глаголеть: «мнѣ не буди хвалитися, токмо о кресте Господа Ісуса» [3]. **П**аки тойже апостолъ рече: «о, несмыслен'ніи Галате! кто васъ прелъстилъ отъ нашего благовествованія къ закону старому отступити, имже предъ очима Іус Хрістосъ прежденаписанъ во васъ распятъ» [4]. Видиши ли,—хвалится знаменіемъ креста, и не отрицаетъ видимое знаменіе крестное молеванія або писанія, но и напоминаеть Галатовъ. «**С**лово крестное погибающимъ **(201)** уродство есть, спасающимся намъ сила Божіа есть» [5], невѣрнымъ соблазнъ, а вѣрнымъ крестъ спасеніе. Видиши ли, иже видимыи крестъ и дѣяніе креста обое знаменуеть?

Вторая редакція.

Мы же на три части креста Хрістова розумѣемъ: ино есть креста образъ, а ино дѣяние креста, и ино слава креста.

Образъ або знамение креста есть, еже креститися или знаменати лице, и вся уды и брашна, или надъ двермн, або на стенѣ, и на иконе, и верху церкви: сия вся сутъ образъ креста, знамение хрістиянское. О семъ видимомъ крестѣ Самъ Господъ рече о второмъ Своемъ пришествии на страшный судъ судити: «тогда явится знамение Сына человѣча на небеси». И при Костянтине велицемъ цари явися крестъ на небеси, звѣздами составленъ, и враги победи, и вси вѣрнии почитаху всюду видимое знамене крестное. Павелъ святый глаголетъ: «мнѣ не буди хвалитися, токмо о крестѣ Господа Исуса». Паки глаголетъ: «о, несмысленни Галате! кто васъ прелстилъ отъ нашего благовѣствования къ закону [6] старому паки приступити, имъже предъ очима Исусъ Хрістосъ преженаписанъ або намолеванъ во васъ распятъ». Видиши ли, ижъ не отрицаетъ знамение видимое крестное молеваное або писаное, но и напоми‖наетъ [7] Галатовъ. Тойже святый Павелъ рече: «слово крестное погибающимъ уродство есть, спасающимъ же ся намъ сила Божия есть», невѣрнымъ соблазнъ, а вѣрнымъ крестъ спасеніе.

[1] очевидный пропускъ, и по смыслу, и по сравненію со второю редакціею [2] на полѣ: «Матѳ. зач. 100» [XXIV, 30] [3] на полѣ: «къ Гал[атомъ] зач. 215» [VI, 14] [4] на полѣ: «къ Галат. зач. 204» [III, 1] [5] на полѣ: «[1] Корин. зач. 125» [I, 18] [6] въ оригиналѣ, въ словѣ «закону» слогъ *ко* пропущенъ и надписанъ потомъ, надъ строкою [7] NB. отсюда въ Чертковской рукописи начинается пропускъ (вырвано) въ четыре страницы; восполнено по рукописи А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стран. 67—68)

Первая редакція.

Люторы жь глаголють: «не о томъ дей то кресте апостолъ рече. еже махати рукою». И азъ же имъ повѣмъ силу креста. что есть. То [1] ся разумѣеть дѣиство креста: претрьпѣти скор'би, поносы. досады. ган'бы. телесныя болезни. труды. еже есть распятіе плоти. идеже апостолъ рече: «удержу си тѣло и порабощу ѐ», умертвити уды сущая на земли. отлучити мысль отъ мира. яко рече: «во трудехъ множае. въ ранахъ пребо́ле. въ темницахъ излиш'ше. во смертехъ мно́гащи» [2]. и многы бѣды вылчилъ. на остатокъ рече: «во б'деніи множищею. во ал'чи и жажди, въ зиме и наготѣ, въ посте многе. труды и подвизи. кроме внѣшныхъ нападеній» [3]. Се есть деяніе креста, причастіе страстемъ Хрістовымъ, яже по таковыхъ бедахъ притерпѣвши не просто, но съ любовию и благодареніемъ, и по выполненью крестномъ дается великымъ святымъ благодатию Хрістовою даръ Святаго Духа инѣхъ врачевати недуги, и болезни исцеляти, бѣсы прогонити, и пребываеть въ тонкости ума, во молитве всегдашніи, во чистотѣ сердца. Приходить ему еже зрѣти Бога: «блажен'ни бо, рече. чистии сердцемъ, яко тіи Бога узрятъ». Таковы бо мо(об. 201)лятся и покланяются по еvангельскому гласу [4] истинною и духомъ, таковыхъ бо ищетъ Отецъ.

А Люторы глаголють, ижъ и они молятся духомъ. Ложъ есть. Духовная бо отъ телесныхъ раждаются, яко отъ нагаго зернети колосъ. Тако положи Богъ чинъ вещеи: духовную молитву

Вторая редакція.

То ся розумѣетъ дѣйство креста: претерпѣти скорби, поносы, досады, ганбы, телесныя болезни, трудности, еже есть распятіе плоти, идеже апостолъ рече: «удержю си тѣло и порабощу ѐ» [5], и умертвити уды сущая на земли, отлучити мысль отъ мира, яко рече апостолъ: «во трудехъ множае, въ ранахъ пребо́ле, въ темницахъ злише, во смертяхъ многажды», и многи бѣды счетъ, на остатокъ рече: «во бдѣніи множицею, во алчи и жажди, въ зимѣ и наготѣ, въ постѣ мнозѣ, во трудѣ и подвизе, кромѣ внѣшнихъ нападеній». Се есть дѣяніе креста, причастіе страстемъ Хрістовымъ, яже по таковыхъ бѣдахъ претерпѣвши не просто, но съ любовію, благодарне, и по выполненню крестнаго дѣйства дается святымъ великимъ благодатію Хрістовою даръ Святаго Духа инѣхъ болѣзни и недуги врачевати и исцѣляти, бѣсы прогонити, и пребываетъ въ тонкости ума, во молитвѣ всегдашней, во чистотѣ сердца. Приходитъ ему уже зрѣти Бога: «блажени бо чистии сердцемъ, яко тіи Бога узрятъ» [6]. Таковіи бо молятся и поклоняются истиною и духомъ, таковыхъ бо ищетъ Отецъ.

Духовная бо отъ телесныхъ раждаются, яко отъ нагаго зерняти колосъ. Тако положи Богъ чинъ: духовную молитву телесне молящемуся, якоже законъ и заповѣди вся до чистоты сердечныя,

[1] противъ этого мѣста на полѣ: «о второй части креста деланія» [2] 2 Коринѳ. [XI, 23—26]
[3] на полѣ: «[2] Корин. зач. 193» [XI, 27—28] [4] на полѣ: «Іоан. зач. 12» [IV, 23]
[5] 1 Коринѳ. IX, 27: «умерщвляю тѣло мое и порабощаю» [6] Матѳ. V, 8

Первая редакція.

телесне молящемуся, якоже законъ и заповеди вся до чистоты сердечныя, тако и молитвеныя образы, воздыханія же и колѣнопреклоненія, и биенія персей, и паданія на лицы, и сладкыи плачъ, и прочая вся даже до чисты молитвы предѣлъ *имутъ, еяже миръ ъместити не можетъ. Нижѐ бо рече Богъ, яко вси поклонятся, но таковыхъ ищетъ Господь, являя, яко мало таковыхъ и оскудни сутъ, и Богу единому точію вѣдомы. намъ же, яко телеснымъ сущи, телесными образы божествен'ная предана быша. **Н**е отлучивши бо уму отъ мирскихъ пристрастія, слабостеи, наслажденія и красотъ и прочихъ свѣта сего, и не пострадаша со Хрістомъ, креста Его не понесши, и [не] проидоша тыхъ бѣдъ, яко апостолъ написалъ есть, **я**ко тежъ и о святыхъ написано: «въ горахъ, въ вертепехъ, во пропастехъ земныхъ крыющеся, ходиша въ козияхъ кожахъ, въ милотехъ» [1]. и прочая, того всего не исполниша, а мѣлъ бы духомъ и истинною покланятися, **ч**тò и святымъ въ вѣце семъ не каж'дому дается: есть бо се уставленіе ‖(202) будущаго вѣка, яже не лѣть есть человѣку о таковыхъ глаголати о божествен'ныхъ вѣденіихъ, въ тѣле еще сущи.

Егда жь глаголеть святыи апостолъ: «пріиду во виденіи о[т]кровенія Господня», видиши ли, якоже рѣхъ, по оныхъ бедахъ, по трудностяхъ креста соделалъ? тер'пениемъ приходятъ святіи во откровеніе Господне, въ тонкости ума чисте молятся. **И** се есть, якоже въ начале речено, похвала и слава крестная, яже по бѣде дѣянія крестнаго бываетъ. **Т**ѣмже аще кто видимаго знаменія крестнаго небрегіи, а деянія кре-

Вторая редакція.

тако и молитвеныя образы, воздыхания же и колѣнопреклонения, и биения персей, и падания на лицы, и сладкій плачъ, и прочая вся даже до чисты молитвы предѣлъ имутъ. Нижѐ бо рече Господь, яко вси поклонятся, но таковыхъ ищетъ, являя, яко мало таковыхъ, намъ же, яко телеснымъ сущимъ, телесными подвиги предана быша телесно трудитися. А иже нѣции глаголютъ, поклоняющеся духомъ и истиною—не отлучивши бо умъ отъ мирскихъ пристрастия, слабостей, наслаженія, красотъ свѣта сего, и не пострадаша со Хрістомъ, и креста Его не понесше, и не пройдоша тыхъ бѣдъ, которыхъ апостолъ вычиталъ, яко тежъ глаголетъ, поживших «въ горахъ, во вертепохъ, во пропастехъ земныхъ, ходиша въ козиахъ кожахъ» и прочиихъ трудностий, яко пишетъ, того всего не исполнивше, а мѣлъ бы духомъ и истиною поклонятися,—не держю за то мовене ихъ въ томъ,—чтò и святымъ во вѣце семъ не каждому дается: есть бо се уставленіе будущаго вѣка, яже не лѣть есть человѣку о такихъ глаголати божественыхъ видѣніихъ, въ тѣле суще [2].

Егда же глаголетъ апостолъ: «прииду во видение откровения Господня» [3], видиши ли, якоже рѣхъ, по оныхъ бѣдахъ, по трудности терпѣніемъ вчинилъ дѣланіе крестное? таковіи приходятъ во откровеніе видѣния Господня, въ тонкости ума молятся. Се есть, якоже въ начале рѣхомъ, похвала и слава креста. Тѣмъже аще кто видимаго знамения крестнаго небрегый, а дѣяние креста глаголалъ бы мѣти, ложъ есть: не лю-

[1] на полѣ: «къ Евреомъ, зач. 330» [XI, 37—38] [2] 2 Коринѳ. XII, 1—4 [3] 2 Коринѳ. XII, 1

Первая редакція.

ста глаголалъ бы мѣти, ложъ есть: не любяи бо креста, егоже видитъ, а деяніе креста, егоже не вѣсть, ани скусился, и ни въ чомъ ничого ни однымъ пер'стомъ Хріста ради не пострадалъ, ани притерпѣлъ, како можетъ глаголати, крестъ Его маючи, деянія креста не имѣя, а знаменія видимаго крестнаго ненавидя, сего отметая,—то обоего лишенъ и пустъ есть. Понеже и юноша онъ довнималъ, уже все добре съвершилъ, приступилъ къ Хрісту, что бы еще до[с]коналеи мѣлъ сотворити, слышавъ конечную пораду и отповедь: «шедъ, рече, продажь имѣніе свое и отдай нищимъ, и оземъ крестъ последуи Ми» [1]. Онъ же опечалися о словеси. Видиши ли, яко тяжко ему виделося нищету крестную носити Хрістову?

Вы же, кто знаменія видимаго крестнаго гнушается, учиньте жь деянія кресту (об. 202) по словеси Господню: ано подобно также назадъ отскочишь, яко оный юноша. Прото рече Господь: «не можете Богу работати и мамоне» [2]. Тѣмже не блазнитеся, еслижь не можете деянію креста досыть учинити, и преследованія Хріста ради понести, но вжды знаменія крестнаго не отметаитеся. Но сия въ нихъ значи дѣйство прелестника печати, которую даетъ на челѣ и на правои руцѣ антихрістъ [3], бо имъ запечаталъ руку теперь, прото не смѣютъ лица своего крестомъ Хрістовымъ знаменати.

Поклоны въ насъ розумѣются: еже пался въ грѣхъ, то востани покаяніемъ. Падание—сетованіе значи, а востая—веселія образы, еже возмагая о крестѣ, яко и Самъ Господь сему насъ научилъ.

Вторая редакція.

бяй бо креста, егоже видитъ, а дѣяніе креста, егоже не вѣсть, ани искусился, и ни въ чомъ ничого никогда же ни однымъ палцомъ Хріста ради не пострадалъ, како можетъ глаголати, крестъ Его маючи, дѣяния крестнаго не стяжалъ, ни его имѣя, а видимаго знамения крестнаго ненавидя и его отметаяся,—то обоего пустъ есть. Понеже и юноша онъ, у Еvангелии описаный, довнималъ, ижъ уже все добре совершилъ, приступилъ ко Хрісту, что бы еще мѣлъ до[с]коналей сотворити, слыша конечную пораду и отповѣдь: «шедъ, рече, продай имѣние свое и отдай нищимъ, и веземъ крестъ послѣдуй Ми». Онъ же опечалися о словеси. Видиши ли, яко тяжко ему было нищету понести крестную Хрістову?

Вы же, кто знаменья видимаго креста гнушаетеся, учиньте жь дѣлание крестное, по слову Господню: ано подобно также назадъ отскочиши, яко и оный юноша. Тѣмже вы не блазнитеся, естли не можете дѣянию креста досыть вчинити, и преслѣдования Хрістова понести, но хотя видимаго креста не отметайтеся. Но сия въ нихъ значитъ дѣйство прелестника печати, которую даетъ на челѣ и на правой руцѣ антихрістъ, бо имъ запечаталъ теперъ руку, и для того не смѣютъ лица своего крестомъ Хрістовымъ знаменати.

Поклоны же въ насъ разумѣются: еже пался еси грѣхомъ, то востани покаяніемъ. Еже падаемъ на землю, то паденіе грѣховное значи, а еже востаемъ, то знаменуетъ востание отъ грѣ-

[1] на полѣ: «Матѳ. зач. 79» [XIX, 21] [2] Матѳ. VI, 24. Лук. XVI, 13 [3] на полѣ: «въ Руской Апокалипсии глав. 37 (sic), а у Полскои Апокалипсии глав. 13» [XIII

Первая редакція.

во часъ волныхъ святыхъ страстей Своихъ поклоняя колѣни Свои не просто, но до поту кривавого [1]. **И** Моvсіи, коли по скрыжали на гору в'другое пришолъ, не уклякалъ предъ Богомъ, яко Ляхове и Люторы, але нахилился до земли [2].

И Давидъ же рече о кресте Господни видимомъ: «далъ еси знаменіе боящимся Тебе, Господи, еже бежати отъ лица лукаваго» [3]. **Е**гда бо и въ сонномъ виденіи прекрестится человѣкъ, тогожъ часу сатана отбежитъ. **П**акы жь о кресте глаголеть: «Богъ же царь нашь прежде вѣкъ содела спасеніе посредѣ земля» [4]. **В**идиши ли, нжъ еще свѣтъ не былъ, а смотре‖(203)ніе таинство о нашемъ спасеніи страсти Хрістовы прознаменовася, крестъ содела, бо посреде свѣта Ерусалимъ стоить, идеже Хрістосъ распятся. **Е**ще явленіе о кресте Хрістове: «возносѣте Господа Бога нашего, и кланяйтеся подножію ногу Его, яко свято есть» [5]. Подножіе разумѣй крестъ Хрістовъ. **И** паки о крестѣ Господни значне глаголетъ и призываетъ къ поклоненію: «поклонѣмся на мѣсте, идеже стоясте нозе Его» [6]. **П**аки рече: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи» [7]. Знаменіе крестъ глаголеть, еже завжды знаменаемъ лице свое крестомъ Господнимъ и имъ огражаемся.

Вторая редакція.

ха, веселия образы, возмогая о силе крестной: падохомъ о Адамѣ, востаемъ о Хрістѣ [8]. Яко и Самъ Господь сему насъ научилъ есть, въ часъ святыхъ волныхъ мукъ Своихъ поклоняя колѣни Своя не просто, но до поту крываваго. Моисій, коли по скрижали у-другое на гору пришолъ, не уклекалъ предъ Богомъ, яко Ляхи чинятъ, але нахилился до земля: все то прикладъ по‖**(39)**клоновъ [9] нашихъ.

Давидъ рече о видимомъ крестѣ Господни: «далъ еси знамение боящимся Тебе, Господи, еже бежати отъ лица лукаваго». Егда бо въ сонномъ мечтанию або привидению прекрестится человѣкъ, тогожъ часу сатана отбежитъ. Паки о кресте глаголетъ: «Богъ же царь нашъ прежде вѣкъ содѣла спасение посреди земля»: посродку бо свѣта Иерусалимъ стоитъ, идеже спасение наше содѣяся. Еще жъ значней глаголаше о крестѣ Хрістове: «возносите Господа Бога нашего и кланяйтеся подножию ногу Его, яко свято есть». Тажъ на другомъ мѣсте тожъ глаголетъ и призываетъ на поклонение: «поклонимся идеже стоясте нози Его». Паки рече: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи». Знамение крестъ глаголетъ, имже завжды знаменаемъ лице свое и имъ огражаемся.

[1] на полѣ: «Лук. зач. 109» [XXII, 44] [2] на полѣ: [Моvсей] «кн. 2, гл. 34» [ст. 8] [3] на полѣ: «Псаломъ 59» [ст. 6:— —убѣжати отъ лица лука] [4] на полѣ: «Псаломъ 73» [ст. 12] [5] на полѣ: «Псаломъ 98» [ст. 5] [6] на полѣ: «Псаломъ 131» [ст. 7] [7] на полѣ: «Псаломъ 4» [ст. 7] [8] 1 Корине. XV, 22: «якоже бо о Адамѣ вси умираютъ, такожде и о Хрістѣ вси оживутъ» [9] на этомъ словѣ кончается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

Исаія пророкъ рече о крестѣ Господни: «яко мѣсто ногу Моею прославлю, и покланятся на стопахъ ногу Моею, на певге и кедре и кипарисе». Отъ сихъ бо древъ трехъ Хрістовъ крестъ в'робленъ, прото хрістияне, мѣсто ногу Господню прославляюще, покланяются кресту Хрістову, стопамъ ногъ Его святыхъ. Моусий убо праги [1] Ісраильтеския кровию овчею назнаменоваше. И если кровь ов'чая на онъ часъ бысть Жидомъ во снабденіе, то кольми кровь Хрістова есть намъ во избаву и спасеніе, и крестъ Его святый, имже знаменающеся всѣхъ сѣтеи вражіихъ свобождаемся!

Вторая редакція.

Исаия пророкъ глаголетъ о крестѣ Господни: «яко мѣсто ногу Моею прославлю, и поклонятся на стопахъ ногу Моею, на певге и кедри и кипарисе» [2]. Отъ сихъ бо трехъ древъ крестъ Хрістовъ вробленъ, прото хрістияне, мѣсто ногу Господню прославляюще, поклоняются кресту Господню, на немже нози Его стоясте. Мойсей убо порогы Жидовския кровию овчею назнаменоваше. Если кровь овчая на онъ часъ бысть Жидомъ въ соблюдение, то колми кровь Хрістова намъ [3] есть во спасение, и крестъ Его святый, имъже зна‖(об. 39)менаемся, окропленый кровию Хрістовою!

Поведаютъ нѣции списателие, иже порогы Мойсий кровию овчею Жидовския у Египте мазалъ на крижъ, а не просто такъ, для того и дияволъ, видячи таковое знамение, отъ домовъ Жидовскихъ отбегаше: вразумѣлъ бо дияволъ побѣду свою, ижъ тое оружие сердце ему прободе, и падение будетъ [4].

Первая редакція:

Но Иезекеиль пророкъ о знаменіи крестнемъ сице рече—на челехъ лицъ дати знаменіе: «рече: дай же знаменіе на челехъ человѣкъ въздыхающимъ и бѣдующимъ во всѣхъ гресехъ. ‖(об. 203) Проидѣте, рече, градъ и сецѣте, не пощадѣте, ни помилуите старца, ни юноши, ни младенца, ни дѣвы, ни жены, убиваите на пограбленіе, а на нихже есть знаменіе Мое, не приближаитеся». И тѣмже на челѣ и лицу, и на персехъ и на всѣхъ члонкахъ своихъ крестомъ Хрістовымъ ограждаемся, и видяще врази знаменіе Хрістово не смѣютъ приближитися, и со враги креста Хрістова посеченьни и осуждени да не будемъ.

Видиши ли, яко пророцы згожаются? Давидъ рече: «далъ еси знаменіе бо-

Вторая редакція:

Езекеилъ пророкъ о знамении крестнемъ сице глаголетъ—на челехъ лицъ дати знамение: «рече: дажь знамение на челехъ человѣкомъ, воздыхающимъ и бедующимъ во всѣхъ грѣсехъ. Пройдѣте, рече, градъ, сецѣте, не пощадѣте, ни помилуите старца, ни юношъ, ни младенца, ни дѣвы, ни жены, убивайте на потребление: а на нихъже есть знамение Мое, къ тымъ не приближайтеся» [5]. Для того жъ мы на челѣ и лицу, и на персехъ и на всихъ члонкахъ нашихъ крестомъ Хрістовымъ огражаемся, и видяще врази наши знамение Хрістово не смѣютъ приближитися, и со враги креста Хрістова посечени и осужени да не будемъ.

Видиши ли, яко пророцы згожаются? Давидъ рече: «далъ еси знамение бо-

[1] на полѣ: «пороги» [2] Исаія LX, 13 [3] это слово въ текстѣ пропущено и написано [4] этого абзаца въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки нѣтъ [5] Іезекіиль 1

Первая редакція.

ящимся Тебе, Господи», и паки: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи». А сеи же велитъ дати знаменіе на челѣхъ и не погубляти тыхъ, въ нихже знаидеся знаменіе, но тыхъ губити велелъ, въ которыхъ нѣсть знаменія. Иншаго ми знаменія не покажешь на челехъ, но точию крестъ святый.

Вторая редакція.

ящимся Тебе, Господи», и паки во другомъ рече: «знаменася на насъ свѣтъ лица Твоего, Господи». А сей пророкъ Езекеилъ [1] велитъ дати знамение явне на челѣ и не погубляти (40) тыхъ, въ нихже знайдеся знамение, но тыхъ погубляти велитъ, въ которыхъ нѣстъ знамения. Иншаго ми знамения не покажеши на челехъ, точию крестъ святый.

Тажъ паки потомъ значней пророкъ рече о крестѣ: «прийду собрати вся страны языкъ [2], и оставлю на нихъ знамение отъ Моего подвига пропятаго, печатъ царскую комуждо дамъ Своимъ воиномъ на челѣ». Глаголи, что маешъ напротивъ глаголати? Тутъ вже и толку не треба: сама истинна явно глаголетъ. Прото мы печатъ Царя небеснаго, крестомъ распятаго Хріста, подвига Его святого воини Его, перси и чело печатлѣемъ [3].

Первая редакція.

И Соломонъ древо креста Хрістова оголосилъ и розозвалъ, явне даючи вѣдати народомъ потомнымъ, чинячи форму тыми словы: «древо живота есть всѣмъ дер'жащимся его, и восклоняющимся нань, яко на Господа, тверда» [4]. **В**идиши ли явную фикгуру, которая теперъ у хрістиянехъ збылася и дер'жана есть?

Смотри жь ми, у якой почтивости была оная палица Моисеова и Ааронова, то теперъ приналежитъ знамению вѣчнаго Царя, кресту Его святому, болшую почтивость воздавати и кланятися. **К**оторыи маетъ радити палицею желѣз(204)ною: «упасеши, рече, палицею желѣзною» [5], еже естъ крестъ. «**И** жезлъ силы послетъ ти Господь отъ Сиона» [6], еже есть крестъ, тамо бо ся распялъ Хрістосъ. **И**еремея пророкъ

Вторая редакція.

И Соломонъ древо креста Хрістова оголосилъ явне, даючи вѣдати народомъ потомнымъ, чинячи форму тыми словы, животнымъ древомъ именуетъ, рече: «древо живота естъ всѣмъ держащимся его, и восклaняющимся и надѣющимся нань, яко на Господа, тверда». Которая ѳикгура збылася и држима естъ у хрестиянехъ, древо животворящего креста Хрістова покланяемо, и нань надѣющеся враги побежаемъ.

Смотри же, у якой почтивости палица Мойсеова и Аронова, або и обручника Пречистое Богородицы святого праведнаго Иосиѳа были, которие прикладне ѳикгуровали крестъ Хрістовъ,—то теперъ приналежи (об. 40) лепѣй знамению крестному почтивость воздавати. Который маетъ радити палицею желѣзною, по пророку, рече бо: «упасешися палицею желѣзною», то естъ крестъ Хрістовъ, которымъ насъ пасетъ. Паки:

[1] въ подлинникѣ описка: «Езеленлъ» [2] Іезекіилъ XXXIX, 27 [3] этого абзаца въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки нѣтъ [4] на полѣ: «Притч. гл. 3 [ст. 18]. Паремья 4 нед. въ постъ» [5] на полѣ: «Псаломъ 22» (sic; нужно: 2) [ст. 9] [6] послѣднія два слова дописаны сверху строки. На полѣ: «Псаломъ 109» [ст. 2]

Первая редакція.

глаголетъ о крестѣ Господни: «пріидѣте, вложимъ древо въ хлѣбъ его», еже есть крестъ въ тѣло его. Таже значне рече: «отиде Господь отъ Сиона, и паки прийде, будетъ вамъ знамение пришествія Его, внегда древу поклонятся вси языци».

Видиши ли, Люторе, ч'то къ сему имаши речи, еже и поклоняемся древу крестному хрістияне? И въ Беседахъ Еvангелскыхъ такъ пишетъ: «аще идеши въ сонмище еретическое, и прежде пришествия прага знаменаи лице свое святымъ крестомъ, и не прикоснется къ тобѣ ересъ, еже въ сонмищи ихъ. Если не положиши, рече, на собѣ креста, увоидеши, уже оружіе крестное поверглъ еси. Аще ли, рече, наидетъ на тя ярость, и хощеши ли гневливо глаголати кому, положи на лици своемъ знаменіе крестное, и бежитъ отъ насъ ярость и всяко безчин'ство, и устроишися во благое». Также и святыи Кирилъ, патриярхъ Іерусалимьскый, у своеи книзе, слово 4, учитъ: «егда, рече, яси или пиеши, ходя и уставая, и ложась, и плавая, путышествуя, и во всѣхъ начинаниіхъ твоихъ, въ мале и велице дѣлѣ [1], крестомъ святымъ ограждаяся».

О кресте же Хрістове прообразовало еще до потопа: древянымъ бо ковчегомъ отъ потопа останокъ людей спасе, древо бо ковчегъ, и древо крестъ. ‖(об. 204) И садъ Савековъ, въ немже овенъ былъ

Вторая редакція.

«жезлъ силы послетъ ти Господь отъ Сиона»: тамо бо въ Сионе жезлъ крестный Хрістосъ приялъ распятиемъ. Иеремѣя пророкъ глаголетъ о крестѣ Хрістове: «прийдѣте, вложимъ древо во хлѣбъ его» [2], еже естъ крестъ въ тѣло его. Тойже Иеремѣя о крестѣ Хрістове значней того глаголетъ сице: «отиде Господь отъ Сиона, и паки прийде, и будетъ вамъ знамение пришествия Его, внегда древу поклонятся вси языци».

Видиши ли, что къ сему имаши рещи, еже мы хрістияне поклоняемся древу крестному? У Беседахъ Еvангелъскихъ тако пишетъ: «аще идеши въ сонмище еретическое, и преже пришествия порога знаменай лице свое святымъ крестомъ, и не прикоснется къ тобѣ ересъ, еже въ сонмищи ихъ. И естли, рече, не положивши на собѣ креста увойдеши, уже оружие крестное поверглъ еси. Аще ли найдетъ на тя ярость, и хощеши гневливо глаголати кому, положи на лицы своемъ знамение крестное, и отбежитъ ярость и всяко безчинъство, и устроишися во благое». Также и святый Кирилъ, патриярхъ Ерусолимский, пишетъ [3]: «егда, рече, яси или пиеши, ходя и уставая, и ложася, и плавая, путышествуя, и во всѣхъ начинанииихъ своихъ, въ малѣ и велицѣ дѣлѣ, крестомъ святымъ ограждайся».

О крестѣ же Хрістове прообразовало еще до потопа: древнымъ бо ковчегомъ отъ потопа людей спасе, древо бо ковчегъ, древо же и крестъ. Садъ Савековъ, въ немже овенъ бысть привязанъ,

[1] въ подлинникѣ описка: «дѣломъ» [2] Iерем. XI, 19 [3] на полѣ: «слово 4». Да въ рукописи Чертковской не достаетъ листика (въ 2 страницы); пополненъ этотъ пускъ по рукописи А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стран. 70—72)

Первая редакція.

привязанъ, прознаменоваше пригвожшуюся плоть Хрістову ко кресту. **Я**ко Исаакъ дрова до горы на собѣ на всесожженіе свое несъ, тако Іус крестъ Свои на Собѣ зъ мѣста несъ на распятие Свое волное. **И**яковъ патриярхъ, егда унуки своя благословилъ, на главахъ ихъ руки на-крыжъ положилъ. **И** паки поклонися самъ Іяковъ на конецъ посуха Іосифова, проображая крестное поклоненіе. **М**оисеовъ посухъ, имже чудеса соверьшавъ, не образъ ли есть креста Хрістова? **И** древо у Мерру вложоное не крестъ ли значилося? **Е**гда Амалика воевалъ Іус Нав'-нинъ, тогда руце на-крижъ Моисей поднесъ на высоту. **З**мія мѣдяная завѣшенная прообразоваше завѣшен'ную плоть Хрістову на крестѣ, **я**ко и Самъ Хрістосъ въ Евангелія рече: «егда вознесете Сына человѣческаго на кресте» [1], и прочая. **И** пакы глаголеть: «яко вознесе Моисіи змію во пустыни на древо, тако подобаеть и Сыну человѣческому вознестися» [2].

Тако маешъ разумѣти о крестѣ Господни. Напродъ покладаемъ на чело, пометаючи, ижъ всѣхъ насъ есть глава Хрістосъ: прото успоминая Господа нашего главу, на свою главу кладемъ. **П**отомъ на перси: призываемъ, дабы обитель Собѣ сотворилъ и мешкалъ со Отцемъ и Святымъ Духомъ, яко обецался пріити, дабы въ серце наше припшолъ, и яко тежъ уступилъ у животъ Пречистои Богородицы, дабы и въ сердце наше вступилъ. **Т**ретяя тому жъ причина на перси кладеня |**(205)** во уме маючи, яко въ домъ Закхеовъ вшелъ еси Господи, дабы въ домъ сердца нашего вшолъ. **П**отомъ на пра-

[1] Іоан. VIII, 28 [2] Іоан. III, 14

Вторая редакція.

прознаменоваше пригвожшуюся плоть Хрістову ко кресту. Яко Исаакъ дрова несъ на собѣ до горы на всесожжение свое, тако и Хрістосъ крестъ Свой на Собѣ несъ зъ мѣста на распятіе Свое волное. Іяковъ поклонися на конецъ посуха Иосиоова, прообразуя иконное поклонение, и унуки своя, сыны Иосиѳовы, благословя ихъ, руки своя на-крижъ преложилъ. Моисей древо у Мерре вложилъ въ воды на-крижъ древа щепивши. Егда Амалика Исусъ Навинъ воевалъ, тогда Моисей руце свои на-крижъ преложилъ, и тымъ Амалика побѣдилъ. Змію мѣдяную завѣсилъ Моисей на древѣ у-поперекъ на-крижъ, прообразоваше завѣшеную плоть Хрістову на крестъ. О которыхъ ѳормахъ въ канонѣ у стихохъ на Воздвижение честнаго креста выписано.

Выкладъ поклонению нашему, и што ся розумѣеть, ижь мы на собѣ рукою покладаемъ крестъ. Напродъ покладаемъ на чело, помятаючи, иже всѣхъ насъ есть глава Хрістосъ: прото воспоминая Господа нашего главу Хріста, на свою главу кладемъ. Потомъ на перси, призываючи Хріста, да обитель Собѣ во мнѣ сотворитъ, яко обѣцался прияти со Отцемъ и Святымъ Духомъ, дабы въ сердце наше вшелъ, и яко уступилъ въ животъ Пречистое Богородицы, тако да уступитъ у сердце наше, и яко тежъ въ домъ вошелъ Закхѣевъ, да внидетъ въ домъ душа наша. Тажъ на правое плече кладемъ, да спо-

Первая редакція.

вое плече кладемъ, да сподобитъ насъ на правици Своеи стати, бо и главу Свою светую склонилъ на крыжу на плече правое, дабы мя грѣшнаго выслухалъ. Тажъ на левое плече кладемъ, да избавитъ насъ шуяго стояніа.

Вторая редакція.

добитъ насъ на правицы Своей стати; бо и главу Свою святую, будучи на крижу, на плече правое склонилъ, дабы и мене грѣшнаго выслухалъ. Потомъ на лѣвое плече кладемъ, да избавитъ насъ отъ лѣваго стояния. А што три палцы у едино мѣсто складаемъ, егда крестимся, то ся разумѣетъ имя святое Троицы.

То хто озывася хрістияниномъ, паметаите на помсту Навходоносора царя Вавилонскаго, что онъ церковъ Іерусалимскую збурилъ и сосуды священ'ныя церковныя, Богови возложен'ныя або оѳярованныя, побралъ, и ходилъ семъ годъ съ звѣр'ми воломъ за гордость свою. И сынъ его Вал'тызаръ [1] безчестіе вчинилъ сосудомъ священ'нымъ, на беседе сталъ пити зъ нихъ, и увиделъ скрозь стену [2] руку пишущу въ полате своеи. Если тамъ у старомъ законе не стерпѣлъ Богъ безчестія сосудовъ Своихъ церковныхъ, то кольми паче теперъ въ новой благодати попиранія и безчестіа не стерпитъ. Иконы святыя, и кресты, и церкви, книгы, и всѣ обходы, таинства хрістиянская ругателіе поламали и потоптали. Пишеть, ижъ антихрістъ поламати мѣлъ, а теперъ слуги его, Люторы, передъ его вси *щ*илища церковныя поламали, превозносящеся на всяко глаголема Бога или *щ*илища [3], и учинилися учителми, непослан'ніи проповедати стали. Яко дерзнуша сыны Скевовы именемъ Хрістовымъ [4] |(об. 205) и Павловымъ зъ людеи опутаныхъ шатановъ выгонити, непослан'ни суще, и дуси нечестивые сыновъ Скевовыхъ збили, зранили, скочивши на ихъ шаленіи людіе, и ледве нагы втекли, и глаголаху дуси зліи сыномъ Скевовымъ [5], біюще ихъ: «Ісуса вѣмы и Павла знаемъ, а вы, рекучи, кто есте, насъ изгоняете» [6]. Также не*хли* казнодѣи варуютъ, коли ихъ на то съ столицы духовныхъ не посвяцоно, ани имъ поручено шафарс'тво духовенства учити и проповедати, абы того жь ся варовали, и пастырми ся сами учинили. Добре пророкъ Іеремея о таковыхъ своволныхъ пастырехъ глаголеть: «пастыріе, рече, мнози посмрадиша виноградъ Мои» [7], виноградъ Господа Саваота, еже есть людіе [8].

О церквахъ.

Глаголють тежъ, «ижъ не есть требе церкви будованъної, ани въ неи кланятися, але церковъ естъ человѣкъ со-

О церквахъ.

Иже глаголютъ: «не требе ихъ, ани покланятися имъ, але церковъ есть человѣкъ соборъ вѣрныхъ людей»,—мы же

[1] на полѣ: «Даніелъ, 5, и первая» [2] на полѣ позднѣйшею рукою пояснено: «скрозь стену надъ порогомъ» [3] т. е. чтилища. 2 Солун. II, 4: «превозносяйся паче всякаго глаголемаго бога или чтилища» [4] на полѣ: «Де[ян.], гл. 19» [5] во всѣхъ трехъ случаяхъ въ подлинникѣ: *К*севовы, *К*севовыхъ, *К*севовымъ [6] на полѣ: «Дѣян. зач. 42» [XIX. [7] Іерем. XII, 10 [8] этого абзаца нѣтъ въ рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

боръ людскыхъ». А пророкъ не такъ учитъ, но рече: «внийду въ домъ Твои и поклонюся къ цер'кви святеи Твоей», не просто, но «во страсѣ Твоемъ» [1]. Не мовитъ: внийду въ домъ Твои стояти яко болванъ, но поклонюся и исповѣмся имени Твоему. И пакы созываетъ на поклоненіе ку двором Господнимъ будован'нымъ: «поклонѣтеся Господеви во дворе святемъ Его» [2]. «Поклонѣтеся Господеви въ горѣ святей Его: зане святъ Господь Богъ нашь» [3].

Видиши ли единоим'ство: святъ Господь Богъ, и гора Сионъ ‖(206) свята есть. Почто? Понеже жилище имени Его наречется. Внегда бо случися пленену быти киоту завѣта Господня, Давидъ болезнуя глаголаше: «не возлягу на одрѣ моемъ, нижѐ дамъ с'на очима моима, дон'деже обрáщу мѣсто Господеви, село Богу Ияковлю» [4].

Видиши ли, ч'то глаголеть? или Богъ требоваше мѣста Собѣ где жити, або не маетъ селит'бы? Але пророкъ, вѣдая, яко Богъ селенія не требуя, но обаче вѣдыи везде сущаго, мѣста же и вся божествен'ная почиташе. И естли сіа во ветсемъ было, не заповѣдь прияша поклонятися, обаче кланяхуся, и аще тогда таковая неназираема была, идеже во всемъ писаніи дѣла рукъ человѣческыхъ со многою клятвою отрицаема, а предсе держаху и покланяхуся, то нынѣ ли хочемъ образы и крестопоклоненія и церкви отметати, повнегда «явися Богъ во плоти, оправдася во Дуси» [5] и прочая? «Желаетъ скончатися душа моя во дворы Господня» [6] и прочая

Вторая редакція.

къ таковымъ пророкомъ глаголемъ, яко учитъ насъ входити и въ будованую древяную церковъ, человѣческими руками зиждену, рече: «внииду въ домъ и поклонюся ко церкви святей Твоей», не просто, но «во страсѣ Твоемъ». И созываетъ насъ на поклонение въ домъ Господень, рече: «поклонитеся Господеви во дворе святемъ Его» [7]. ‖(41) «Поклонитеся въ горе святей Его: зане святъ Господь Богъ нашъ».

Видиши ли единоимѣнъство: святъ Господь Богъ, и гора Сионъ свята есть. Почто? Понеже жилище имени Его наречется. Внегда же случися киоту завѣта Господня пленену быти, Давидъ болезнуя глаголаше: «не возлягу на постели моей, нижѐ дамъ сна очима моима, дондеже обрáщу мѣсто Господеви и селение Богу Ияковлю».

Видиши ли, что глаголетъ? Вѣдаетъ пророкъ, ижъ не требуетъ Богъ селения на мешкание Свое, но обаче вѣдая вездѣ суща Его, предся о томъ старане мелъ, мѣста же и вся божественая почиташе честно. Естли сия во ветсемъ быша, не заповѣдь прияша поклонятися, обаче кланяхуся, и аще тогда таковая незазорна была, идеже во всемъ писании дѣла рукъ человѣческыхъ со многою клятвою отрицаема быша, а предся держаху и покланяхуся, то нынѣ ли хощемъ образы и крестопоклонение и церкви отметати? «Желаетъ скончатися душа моя во дворы Господня» и прочая тамо. И любя покрасу церковную, похваляя глаголетъ: «Господи, возлю-

[1] на полѣ: «Псалом. 5» [ст. 8] [2] на полѣ: «Псалом. 28» [ст. 2] [3] на полѣ: «Псалом. 98» [ст. 9] [4] на полѣ: «[Псаломъ] 131» [ст. 3—5] [5] на полѣ: «[1] Тимоѳ. зач. 284» [III, 16] [6] на полѣ: «Псалом. 83» [ст. 3] [7] на этомъ словѣ оканчивается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

знайдешь въ томъ псалмѣ, иже церкви зоветъ дворомъ и домомъ, но и любить украшеніе дому церковнаго: «Господи, возлюбихъ благолѣпіе дому Твоего», что еще далеи мовитъ: «и мѣсто селенія славы Твоея» [1].

Что жь еще глаголеть: «единаго просихъ отъ Господа, и то и взыщу: еже жити ми въ дому Господни вся дни живота моего, зрѣти ми красоту Господню и посещати церковъ святую Его» [2]. «Стояще во храме Господни, во дворехъ дому Бога ‖(об. 206) нашего, въ нощехъ подносѣте руки ваша во светая» [3], «воздѣти ми руце къ церкви святей Твоей» [4]. Мы же со Давидомъ глаголемъ и ненавидимъ церкви еретическои: «возненавидѣхъ церкви лукавыхъ» [5], и отметаемся ихъ, и за враги хрістиянскыя маемъ по Давиду: «Господи, ненавидящая Тя возненавидѣхъ, и о вразехъ Твоихъ истаяхъ, и совершен'ною ненавистию возненавидѣхъ ихъ, и во враги быша мнѣ» [6]. И не толко сутъ хрістиянскыя врази, но и Самому нашему Откупителю Хрісту Богу врази, ижъ не сознаваютъ [7] Хріста истеннаго Бога быти, Емуже мы вѣруемъ истенна Бога суща Ісуса Хріста [8].

Неаманъ [9] молился [10] Елисеови пророку, абы за грѣхъ не *малъ*, што коли ходитъ за царемъ своимъ до *бол'*вохвалской церкви, яко наши теперъ не дбаютъ, што ходятъ по розныхъ зборехъ. У четвертыхъ книгахъ Царскыхъ, глава 5. Возвратимся сказующе о цер-

Вторая редакція.

бихъ благолѣпие дому Твоего и мѣсто селение славы Твоея».

Что еще далей рече: «единаго просихъ отъ Господа, и того взыщу: еже жити ми въ дому Господни ‖(об. 41) вся дни живота моего, зр*и*ти ми красоту Господню и посещати церковъ святую Его». «Стояще во храме Господни, во дворехъ дому Бога нашего, въ нощехъ подносите руки ваша во святая». Церкви же и сонмицы еретическое ненавидимъ, со Давидомъ глаголюще: «возненавид*и*хъ церкви лукавыхъ, и съ нечестивыми не сяду». Паки: «ненавидящая Тя, Господи, возненавид*и*хъ, и о вразехъ Твоихъ истаяхъ, и совершеною ненавистию возненавидѣхъ ихъ, и во врагы быша мнѣ». Прото и сонмицы ихъ отвращаюся, яко вражее.

Не*о*манъ, князь Сирский, молился Елисею пророку, абы то отпустилъ ему и за грехъ ему не покладалъ, што коли ходитъ за царемъ своимъ во церковъ идолскую. А наши теперъ не дбаютъ и ни-у-вечъ покладаютъ, што ходятъ по розныхъ зборехъ. Даниилъ

[1] на полѣ: «Псалом. 25» [ст. 8] [2] на полѣ: «Псалом. 26» [ст. 4] [3] на полѣ: «Псалом. 133» [ст. 1—2] [4] на полѣ: «Псалом. 27» [ст. 2] [5] на полѣ: «Псалом. 25» [ст. 5] [6] на полѣ: «Псалом. 138» [ст. 21—22] [7] противъ этого слова на полѣ: «зри» [8] NB. послѣ этого абзаца, въ первой редакціи слѣдуетъ абзацъ «Пророкъ Іеремея...» [9] NB. въ первой редакціи этотъ абзацъ помѣщается ниже, послѣ абзаца «Видиши ли...»; перемѣщенъ же онъ сюда, для соотвѣтствія съ текстомъ второй редакціи [10] противъ этого слова на полѣ: «зри»

Первая редакція.

квахъ. Пророкъ Даніилъ, будучи у Вавилоне, и отворяючи окно, и возирая до мѣстьца Іерусалимского, идеже стояла церковъ святая святыхъ, по вся дни поклонялся [1]. **Е**гда Моусеи въ пустыни приступилъ до куста, хотячи видети огонъ, реклося до него: «Моисій, иззуи сапогъ съ ногъ твоихъ, мѣсто бо свято есть, на немже стоиши». И если же тамъ на онъ часъ мѣсто земля свята, теперъ же наипаче, где святыя церкви стоятъ, свято есть мѣстьцо. **Е**ще же нѣціи глаголють, иже не въ рукотворен'ныхъ цер'квахъ живеть Богъ, предлагающе: «Соломонъ созда Ему храмъ, но Вышніи не въ рукотворенныхъ храмехъ живетъ. Кий храмъ созиждеть Ми, глаголеть Господь» [2], и прочая. **С**ия святый Стефанъ напротивъ Жидовской церкви мовилъ, ижъ они одну Іерусалимъскую велбили и мѣли ‖**(208)** за то: хто въ ней помолится, выслуханъ будеть. **И** нигде по мѣстныхъ школахъ свята не пріимовали, отъ всѣхъ сторонъ празновати къ Іерусалиму зъеж'чалися, чинечи досытъ по псалму, кромъ Іерусалима нигде инъдей молитовъ воздати не мѣли, рече бо: «Тобѣ подобаетъ пѣснь, Боже, въ Сионе, и Тобѣ воздастъся молитва въ Іерусалиме» [3]. **К**тому въ Деянію речеся, [я]ко бы поносы имъ чинячи и отъ тщеславія отводя, внимали толко въ тои церкви огар'ненъ, або препочивати мѣлъ Богъ, а инъде нигде не дбалъ. **А**ле въ насъ хрістиянехъ зъ ласки Его святой, по пророчеству Малахіину [4], на всякомъ мѣсте приносится чисто кадило имени Господню. **П**оклоняемъ бо ся на востокъ, иже тамъ рай насажденъ и чело-

Вторая редакція.

пророкъ, будучи въ пленении во Вавилоне, и отворяючи окно и возирая до мѣстьца Иерусалимского, идеже стояла церкви святая святыхъ, по вся дни поклонялся тамо умомъ. Егда же Мойсий во пустыни приступилъ до куста, хотячи вид*и*ти огонь, реклося до него: «иззуй сапогъ съ ногъ твоихъ, мѣсто бо свято естъ, на немже стоиши» [5]. Естли *ж*о тамъ на онъ часъ мѣсто ‖**(42)** земля свята, то теперъ и найпаче мѣстъц*а* свято есть, где святыя церкви стоятъ. А еже глаголютъ, ижъ Богъ не во рукотвореныхъ церквахъ живетъ, предлагающе сие: «Соломонъ созда Ему храмъ, но Вышний не въ рукотвореныхъ храмехъ живетъ. Кий храмъ созиждете Ми, глаголетъ Господъ», и прочая. Сия святый Стефанъ напротивъ Жидовское церкви мовилъ, ижъ они одну Иерусалимскую церковъ велбили и мѣли за то: хто въ ней помолится, выслуханъ будетъ, а инде нигдѣ. Ктому святый Стефанъ мовилъ, якобы поносы имъ чинячи, отъ тщеславия отводя, внимали бо толко въ одной той ихъ церкви пребывалъ, або огарненъ былъ, або препочивати мѣлъ Богъ, а инде нигдѣ не дбалъ. Але во хрістиянехъ зъ ласки Его святое, по пророчеству Малахиину, на всякомъ мѣсте приносится кадило чисто имяни Господню. Поклоняемся на востокъ, ижъ тамъ рай насажденъ и человѣкъ созданъ, понеже и пророкъ рече о Бозѣ: «Востокъ имя Ему». Тѣмъже и мы, на востокъ зряще, поклоняемся Хрісту. О чемъ всемъ ширей причинъ пишетъ святый Иоанъ Домаскинъ у книзе «Небеса», глава 36, 37. Якожъ и Самъ Господъ нашъ Исусъ Хрістосъ

[1] на полѣ: [Даніил.] «гл. 6» [ст. 10] [2] на полѣ: «Деян. зач. 17» [VIII, 47—49] [3] на полѣ: «Псалом. 64» [ст. 2] [4] Малах. I, 11 [5] Исход. III, 5. Дѣян. VII, 33

Первая редакція.

вѣкъ созданъ, понеже пророкъ о Хрісте рече: «Востокъ имя Ему». Тѣмже и мы, зряще тамо умомъ нашимъ, поклоняем'-ся къ востоку. **О** томъ ширей знайдешь причинъ у книзе «Небеса» Домаскинове, гл. 36, 37.

Пророкъ Іеремея глаголеть: «Богъ на земли явися и со человѣки поживе». **І**саія пророкъ глаголеть: «се дѣвая во чреве пріиметь, и породитъ сына Еммаиоила», сказаемо съ нами Богъ, «Богъ крѣпокъ, владаръ, князь смиренія, отецъ будущаго вѣка». **Видиши** ли, ижъ Хрістосъ есть Богъ, но и отецъ будущаго вѣка? **Д**авидъ тежъ глаголеть: «помаза Тя, Боже, Богъ Твои елеомъ радости» [1]. **Слыши** чудно, иже Богъ Отецъ Бога Сына помаза. Ты же ми покажи, который то Богъ, а коего Бога помаза, но не имаши показати другаго помазаника точию Хріста Бога. **Е**гда бо даша Ему чести книгу Исаия пророка, розогну книгу и обрѣте мѣсто, идеже писано: «Духъ Господень на Мнѣ, еже помаза Мя» [2], **и** всѣ сведецьство на Его выдали, же такъ есть. «**И**скони бѣ Слово, |**(207)** и Слово бѣ ко Богу, и Богъ бѣ Слово. Се бѣ искони къ Богу». **Ч**уй же, что рече: «вся Тѣмъ быша, и безъ Него ничтоже бысть, еже бысть» [3]. **К**ъ Филиппу рече: «Азъ и Отецъ единое

Вторая редакція.

церковъ будовану человѣческими руками зоветъ, егда зогналъ купецство |**(об. 42)** чинившихъ у церкви, рече: «домъ Мой домъ молитве наречеся» и прочее у Еѵангелии.

Сказание о Хрісте, ижъ естъ истинный Богъ, понеже нѣции не мѣютъ Хріста Бога быти: прото имъ укажемъ отъ святого писания [4].

Пророкъ Иеремѣя глаголетъ: «се Богъ нашъ на земли явися и со человѣки поживе» [5]. Исаия пророкъ глаголетъ: «се дѣвая во чреви прийметь, и породитъ сына Еммануйла» [6], сказаема съ нами Богъ, «Богъ крѣпокъ, владаръ, князь смирения, отецъ будущаго вѣка» [7]. Видиши ли, ижъ [отъ] Пречистыя Богородицы родився Хрістосъ естъ истинный Богъ, но и [8] отецъ будущаго вѣка (вѣрующимъ въ него) [9]? Давидъ глаголетъ: «помаза Тя, Боже, Богъ Твой елеомъ радости». Не можеши ми показати иншаго помазанка (sic) точию Хріста Бога нашего. Егда бо даша Ему книгу Исаия пророка, разгнувъ книгу и обрѣте, идеже написано: «Духъ Господенъ, еже помаза Мя», и вся свѣдѣтелствоваша Ему, же такъ естъ. Тажъ ктому Иоанъ еѵангелистъ: «искони бѣ Слово, и Слово бѣ къ Богу, и Богъ бѣ Слово. Се бѣ искони ко Богу. Вся Темъ быша, и безъ Него ничтоже быстъ, еже быстъ». И къ Ѳилиппу рече: «Азъ и Отецъ едино есть». Ѳома гла-

[1] на полѣ: «Псалом. 44» [ст. 8] [2] на полѣ: «Луки зач. 13» [IV, 18] [3] на полѣ: «Іоан. зач. 37» (sic; нужно: 1) [I, 1—3] [4] это сказаніе не составляетъ особой статьи въ рукописи первой редакціи, оно входитъ, въ видѣ эпизода, въ статью «О церквахъ», а потому не имѣетъ особаго заголовка [5] Варухъ III, 38 [6] Исаія VII, 14 [7] Исаія IX, 6: «— —властелинъ, князь мира— —» [8] союзъ *и* дописанъ сверху между строками [9] взятаго въ скобки нѣтъ въ рукописи А. Н. Попова

Первая редакція.

все» [1]. **Ф**ома глагола: «Господь мой и Богъ мои» [2]. **Н**афанаилъ рече [3]: «Равви, Ты еси Сынъ Божій, Ты еси царъ Ісраилевъ» [4].

Вторая редакція.

гола: «Господъ мой и Богъ мой». Наѳанаилъ рече: «Равви, Ты еси Сынъ Божій, Ты еси царь Ісраилевъ».

Первая редакція.

Видиши [5] ли, ижъ цар*а* Ісраилю именова? Яко ся запрѣли Жидовѐ Хріста предъ Пилатомъ, не маючи цар*а* [6] точию цесара, такъ и необрезаніи Жидове Люторы Хріста запираются, Бога Его не исповедуютъ быти. **П**аки тоиже Іоанъ еѵангелистъ въ соборьномъ своемъ посланіи глаголеть: «дасть намъ разумѣти, да познаемъ Бога истен'на, и будемъ во истен'немъ Сыне Его Іѵс Хрісте» [7]. Слыши, что нижеи рече: «Сей есть истин'ныи Богъ нашь и животъ вѣчный» [8]. Видиши ли, ижъ Хрістосъ истен'ный Богъ есть? **С**осудъ тежъ Божій избран'ный Павелъ апостолъ пиша глаголеть: «велика есть благочестію тайна, Богъ явися во плоти, оправдася во Дусе, явися ангеломъ, вѣроваше же ся во мире, вознесеся во славѣ» [9]. **Т**о и велми есте врази Богу, толику сущу свид*и*телству, и ина множае святая писанія о Хрісте глаголють: Хрістосъ есть истин'ныи Богъ, а Люторы не дбаютъ, и Бога быти Его не исповедуютъ, **и** не згожаются ни зъ Латин'никы, ани зъ Греки. Не може инакшеи ихъ шацовати: одно Жиды, и Татарове, и Аріяне, которыи хулили также Сына Божія. **П**рото и мы со

Первая редакція.

псалмомъ речемъ имъ: «и ненавидимъ и отвращаемся ихъ», ‖**(об. 207)** врази бо суть, и словомъ точию хрістияне ся зовутъ, и сонмища ихъ ненавижду, и яко ов'чиною покрываютъ хрістиянствомъ, внутръ волка та*ю*щагося крыютъ въ собѣ. **С**ъ такими намъ ясти и пити, и поздровеня имъ не повелеваеть давати. Прочитай собѣ соборное посланіе Іоан'ново, яко тамъ о нихъ есть [10].

О молитве святыхъ и ихъ похва́ле.

Глаголють, ижъ не требе святыхъ просити и имъ молитися. Мы же у ветхомъ писаніи обретаемъ святыхъ смиряющихъ себе, молятъ Бога, да ради отшедшихъ святыхъ помиловани будуть: «не предаждь насъ до конца имени Твоего ради, и не разори завѣта Твоего, и не о[т]стави милость Твою отъ насъ, Авраама ради возлюблен'наго отъ Тебе, и Исаака раба Твоего, и Ісраиля святаго Твоего» [11]. ‖**(об. 208)** **В**идиши ли смиреніе святыхъ? сами святи, и еще не дерзаютъ сами о собѣ молитися, но святыхъ отець отшедшихъ призываху. **П**ри Езекеи цари праведнемъ, оступиша ратніи градъ Іеруса-

[1] на полѣ: «Іоан. зач. 47» (sic; нужно: 38) [X, 30: «Азъ и Отецъ едино есма»] [2] на полѣ: «Іоан. зач. 65» [XX, 28] [3] послѣ этого слова въ Чертковской рукописи большой перерывъ [4] на полѣ: «Іоан. зач. 5» [I, 49] [5] NB. съ этого абзаца и вплоть до статьи «О святомъ причащенью» текстъ издаваемаго памятника сохранился только въ первой редакціи [6] послѣ этого слова и въ рукописи А. Н. Попова также начинается перерывъ [7] на полѣ: «зач. 74» [1 соборн. посл. Іоанна, V, 20] [8] 1 Іоан. V, 20 [9] на полѣ: «[1] къ Тимоѳ. зач. 284» [III, 16] [10] далѣе слѣдуетъ абзацъ «Неаманъ молился....», который поставленъ выше (см. стлбц. 103) [11] на полѣ: «Даниил. пѣніе святыхъ отрокъ» [III, 34—35]

Первая редакція.

лимъ, и глагола Богъ Исаіемъ пророкомъ: «заступлю градъ сеи Мене ради и Давида ради раба Моего» [1]. Видиши ли, како Богъ ради отшедшихъ святыхъ помагаетъ живымъ? Можаше Богъ заступити градъ Иезекея ради, за правдивость его, во славу имени Своего, но Давида приведъ на среду для того, да не забвенна будеть памятъ святыхъ отшедшихъ. Давидъ же умерлъ бяше, тысуща лѣтъ имый, а дер'зновеніе его живяше, умерлый живымъ помагаше и по умертвіи исправляше. Внегда же согреши [2] Соломонъ, и разделитися царство его хотяше, отвеща Богъ рече: «въ животѣ твоемъ сего не сотвору ради Давида отца твоего» [3]. На гробе же пророка Іелисея мертваго положено, оживе мертвый [4]. Зри, како мертваго воскреси самъ мертвый.

Тако Богъ, прославляя святыхъ Своихъ, и любитъ почитаемымъ имъ быти. Яко рече Соломонъ: «пофаляему праведнику, возвеселятся людіе» [5]. «Праведныхъ бо, рече, душа въ руце Божіи, и не прикоснется ихъ мука», «упованіе ихъ бесмертія исполнъ», «и обрѣте ихъ достойны Собѣ», «и яко всеплодную жертву приятъ ихъ», «судятъ языкомъ и обладаютъ людми, и воцарится Господь въ нихъ во вѣкы, надѣющеся на-Нь разумѣютъ истинну» [6]. Тои же рече Соломонъ: «бесмер'тна бо есть па-(209)мять его», «и угодна Господеви душа его», «отъ Бога познаваемъ и отъ человѣкъ» [7]. Пакы: «праведници въ вѣкы живутъ, и отъ Господа мзда ихъ» [8], и прочая. Тои же: «памятъ праведнаго съ похвалами», «и благословеніе Господне на главѣ его» [9]. Тои же Соломонъ рече: «благословеніемъ праведнаго возвышается градъ» [10]. Зри Давида, что рече о святыхъ: «святымъ, иже сутъ на земли, удиви Господь вся хотенія Своя въ нихъ» [11]. Тажь рече: «дивенъ Богъ во святыхъ Своихъ, Богъ Ісраилевъ» [12]. Паки: «радунтеся, праведніи, о Господи: правымъ подобаеть похвала» [13]. «Хвалите Бога во святыхъ Его» [14]. Но и призываетъ людей, како Богъ увельбилъ святаго Своего.

Святыи Григорие Богословъ о святемъ Афанасіи Александріискомъ у книзе своеи рече: похваляя, рече, Афанасія, Самого Бога похваляеть. Зде бо святыи, обрученіе духа приемше, яко зерцаломъ въ гаданіи зряху божественая, по разделеніи же тѣла—лицемъ къ лицу: тѣмже и по отшествіи святыхъ душа дѣиствен'ни въ Дусе Святемъ и молятся о душахъ нашихъ. Въ новомъ же завѣте извѣстнее увѣдахомъ отъ Самого Господа глаголюща: «Богъ нѣсть Богъ мертвыхъ, но Богъ живыхъ» [15]: вси бо Тому живутъ. И еже колика знаменія и чудеса молитвами своими святіи и во животѣ и по смерти

[1] на полѣ: «4 Цар. [гл.] 19» [ст. 34] [2] это слово дописано и вставлено на полѣ [3] на полѣ: «3 Цар. [гл.] 11» [ст. 12: «во дни твоя— —»] [4] на полѣ: «4 Царств. гл. 13» [5] Притч. XXIX, 2: «похваляемымъ праведнымъ— —» [6] Премудр. Солом. III, 1, 4, 5, 6, 8—9 [7] Премудр. Солом. IV, 1, 14, 1: «безсмертіе бо есть въ памяти ея», «угодна бо бѣ Господеви душа его», «яко и предъ Богомъ познáется и предъ человѣки» [8] Премудр. Солом. V, 15: «— —во Господѣ— —» [9] Притч. X, 7, 6 [10] Притч. XI, 11: «въ благословеніи правыхъ возвысится градъ» [11] на полѣ: «Псалом. 15» [ст. 3] [12] на полѣ: «Псалом. 67» [ст. 36] [13] на полѣ: «Псалом. 32» [ст. 1] [14] на полѣ: «Псалом. 150» [ст. 1] [15] М[арк.] XII, 27

сотвориша, аще бы кто хотѣлъ изчести, наче песка умножатся.

Аще хощеши извѣстнее увѣдати, прочитай житіе святыхъ, и не в'стребуеши отъ инехъ научитися, если съ вѣрою будешь прочитати. **И** во всѣхъ писаніихъ святыхъ обретаемъ, яко и ||**(об. 209)** сами святіи въ житіи семъ призывали отшедшихъ святыхъ на молитву, и соборная церковь преданіа имать святыхъ апостолъ изначала отшедшихъ святыхъ не умершихъ, но яко живыхъ проповедати во псалмехъ и пѣніихъ святаго собора, еже Бога и Того ближняя угодники похваляти.

И сия уставичне говорять, ижъ не треба святымъ, ани ангеломъ кланятися, и что за покуту дадутъ Ісусъ Наввину: онъ же поклонися ангелу [1].

О молебнохъ и о исповеди і о приносехъ и о попехъ.

Напродъ святыхъ апостолъ: «**М**олю убо прежде всего творити молбы и моленія, приношенія и благодаренія за вся человѣкы, за царa и за всѣхъ, иже во власти сущихъ: тихо и безмол'вно житіе поживемъ» [2]. **Б**лагодареніемъ же выкладають святіи надъ хлѣбомъ въ священ'ную литоргию, се же естъ глаголется за здравие. **И** егда святыи Петръ всаженъ былъ въ темницу, «молитва бѣ о немъ прилѣжная ко Богу отъ церкве» [3]. Если святому по́мочь бысть отъ молитвы, то колми есть требе грѣшному молитвы церковныхъ слугъ! **Ч**то жь еще Павелъ молится, абы за него молилися [4], а будучи святшей всихъ? **Ч**то жь еще о исповеди глаголеть предъ попами и о ихъ достоинстве? «Если, рече, впадаетъ человѣкъ въ нѣкое согрешеніе, вы духовніи совершаите таковаго духомъ и кротостию» [5]. **И** не мовитъ: «Люторы казнодѣе», але «духовніи», ||**(210)** на то обрании и посвяцони на службу духов'ную. **К**тому Іяковъ братъ Господень рече: «братіе, аще кто отъ васъ болитъ, да призоветъ попы церковныя, и помажутъ его масломъ. Молитва вѣры спасеть, и воздвигнетъ Господь болящаго» [6]. Что еще нижеи рече набольший? «Аще и грѣхъ будетъ сотворилъ, отпустится ему» [7].

Видиши ли достойность попов'ску? А еретики поповъ ни-ве-чь обрацаютъ, и доходы ихъ сказили. **А** Павелъ апостолъ сугубое чести поповъ сказуеть достоиныхъ быти [8]. **Т**ои же Павелъ апостолъ глаголеть инде: «служащему олтарy, отъ негоже маетъ и выхованіе мѣти» [9]. «Всякъ, рече, первосвящен'никъ на приношеніе даровъ и жертвы сотворенъ» [10], «имже образомъ и стѣнемъ служатъ небеснымъ» [11]. **П**аки приводитъ глаголя: «молимъ же вы, братіе, вѣдати тружающаяся во васъ» [12]. **А** Люторы, о выхованю ихъ завидяще, на себе пожит'ки болше привели.

То поидемъ еще далей.

Что глаголеть у старомъ законе о приносехъ и о доходохъ до цер'кве и попомъ, и о ихъ достоинстве, многіе множество знаидеши у книгахъ Моv-

[1] на полѣ выноска: «ширей пишетъ Домаскинъ гл. 40, 41» [2] на полѣ: «[1] къ Тимоѳ. зач. 281» (sic; нужно: 282) [II, 1—2] [3] на полѣ: «Деян. зач. 29» [XII, 5] [4] на полѣ: «къ Рим. зач. 119» [XV, 30]; «ко Ефес. зач. 234» [VI, 18—19]; «Калас. зач. 260» [IV, 3] [5] на полѣ: «Галат. зач. 213» [VI, 1] [6] на полѣ: [соб. посл. Іакова] «зач. 57» [V, 14—15] [7] ibid. V, 15 [8] на полѣ: «[1] къ Тимоѳ. зач. 286» [V, 17] [9] на полѣ: «[1] Коринѳ. зач. 142» [IX, 13] [10] Евр. V, 1 [11] Евр. VIII, 5 [12] 1 Солун. V, 12

Первая редакція.

сеискыхъ. И во Второзаконіи рече: аще хто священ'ника не послушаеть, достоинъ смерти. Рече Господь ко Арону: «глаголи ты ко служащимъ Мнѣ во храме свиденія, и тіи пріимутъ грѣхы людеи своихъ, и отъ имѣнія ихъ да будеть м'зда за службу ихъ». **И**саія рече: «вы же—священ'ницы наречетеся слуги Божія» [1]. **І**еремѣя рече: «возвеличу, напою душу священническу». **Н**о Сирахъ приводя и побужаетъ ‖**(об. 210)** и показуеть, абы предъ попы споведалися, рече: предъ смертию споведаися. Тамже пакы онъ же глаголеть: иереовъ имѣи въ чести, со всея силы твоея возлюбихъ (sic) Бога сотворителя своего, и слугъ Его да не оставиши. Люби [2] священ'ники Его, и очищаися рамены ихъ, даждь имъ часть, якоже есть приказано тобѣ, отъ начатковъ плодъ твоихъ и очищенія, и прочая, въ тои главе

Первая редакція.

въ Сираху книзе его [3]. **Малахія** рече: «словеса священ'ническа сохрани, закона отъ устъ его возыщи, есть бо вѣстникъ Божіи, во мирѣ исправляя ходити».

И что много опиратися о ветхомъ писме! Самъ Господь нашъ Іус Христосъ доходовъ поповскыхъ не отдалилъ, егда Самъ очистилъ прокаженнаго, и отсталъ до церкви, и рекъ: иди и покажися иереови и принеси ему за очищеніе твое.

Многихъ слышимъ глаголющихъ: что поможетъ еже попу исповедатися? И у Моисея въ книзе Числъ [4] пишуща: аще который мужъ или жена съгрешить, да исповѣсть воскоре грѣхъ весь священ'нику во храмѣ Господеви, и воскоре отпустится имъ. **У Евангеліи пакъ рече: п**рихождаху къ Іоан'ну исповедати грехы своя прежде, тажъ потомъ крестишася вси [5].

Первая редакція.

Что тыжъ многие люди преводятъ собѣ, хотячи такъ причаститися, якъ и попъ: тѣло Хрістово особно и кровъ Его святую особно [6].

Такъ годнымъ себе чинилъ, яко и попъ, Иозія царъ: хотѣлъ покадити [7] у церкви людей. ‖**(211)** И за то ему Богъ не опустилъ, но проказу на челѣ учинилъ. Также Дафанъ и Авѣронъ [8] по-

Вторая редакція.

О святомъ причащеню святыхъ таинъ [9].

Что тежъ переводятъ [10] собѣ, хотячи такъ причащатися, яко и попъ: тѣло Хрістово особно, а кровъ Его святую особно.

Такъ годнымъ себе чинилъ, яко и попъ, Иозия царъ: хотѣлъ покадити у церкви людей. И того ему Богъ не опустилъ, проказу на челѣ учинилъ. Также Дафанъ [11] и Авиронъ почали

[1] Исаія LXI, 6 [2] противъ этого слова на полѣ: «зри» [3] на полѣ: [Прем. Сирах.] «гл. 7, 8» [4] на полѣ: [Числ.] «гл. 5» [ст. 6—7] [5] въ рукописи Чертковской сохранился слѣдующій конецъ этой статьи: «‖(43) крестяхуся. Иоанъ Богословъ въ соборномъ [1] посланіи своемъ [I, 9] пишетъ: «аще исповѣдаемъ грѣхи наша, вѣренъ естъ и праведенъ Богъ, да оставитъ намъ грѣхи наша». И Давидъ рече [псал. XXXI, 5]: «исповѣмъ на мя безаконія моя Господеви, и Той отпустилъ естъ нечестие сердца моего» [6] этотъ абзацъ въ первой редакціи служитъ какъ-бы заголовкомъ [7] на полѣ: «2 Паралiпоменонъ, гл. 26» [ст. 16—19] [8] на полѣ: «Числа, гл. 16» [9] въ первой редакціи заголовка этого нѣтъ [10] П. преводятъ [11] въ подлинникѣ описка: «Дафалъ»

Первая редакція.

чали были ни-за-што поповъ мѣти и ровнятися имъ: но земля живыхъ поглотила ихъ, а иніи ог'нь попалилъ. **Кгды** везли на возе киотъ завѣта Господня, тогды Жидъ, именемъ Озанъ [1], виделъ то, ижъ киотъ слонится зъ воза, хотячи пасти на землю. И приступивши до возу и киоту доткнулся, задер'жоваючи его, абы на землю не палъ, и на-тыхъ-мѣстъ за-разомъ рука ему усхла.

Видиши ли, што кому не поручено, а на то не збранъ, ани посвецонъ, а дерзаетъ не у свое дѣло, што ихъ потыкаетъ?

Розважъ *собѣ*, якіе поваги и набоженства чинилъ Моисей десятословию, также и Давидъ, и зъ якимъ страхомъ онои скрыни чинилъ, егда проважена отъ Ѳилистимъ.

И если серафимъ самъ отъ олтар*а* уг'ля не смѣлъ руками взяти, но клещами взялъ и далъ пророку Исаіи во уста, то ся тамъ значило и пр*е*образовало тѣло и кровъ Хрістову. **Ты** пакъ если еси *си*рафимъ, або Исаія пророкъ, како простакъ сыи смѣеши дер'знути углъ пречистаго тѣла Хрістова въ руки приняти, еже опаляетъ недостойныхъ, и ровняяся попу, на то уже посвецоного?

Вторая редакція.

были ни-за-што поповъ мѣти и ровнятися имъ: ино земля живыхъ ихъ поглотила. Кгды везли киотъ завѣта Господня на возѣ, тогды Жидъ, именемъ Озанъ, вид*и*лъ то, ижъ киотъ слонится зъ воза спáсти на землю. И приступивши до возу, хотячи задержати киотъ Господенъ, и рукою дотъкнулся, и на-тыхъ-мѣстъ за-разомъ рука ему усхла.

Видиши ли, што кому не поручено, а на то не избранъ, ани посвецонъ, а дерзаетъ не у свое дѣло, што ихъ потыкаетъ? Естли же киоту дерзнувшаго не стерпѣлъ Богъ, а усушилъ ему руку, то како ты таковымъ грознымъ ужаснымъ страшнымъ тайнамъ коснутися, рукою своею взяти смѣешъ?

(об. 43) Розважъ *собѣ*, якие поваги, ох*а*ндожности, набоженства, почтивости Мойсий чинилъ онымъ каменымъ таблицамъ писанымъ десятословию, также и Давидъ, и зъ якимъ страхомъ и покорою оной скрини чинилъ, въ которой тые таблицы были, кгды ихъ везъ отъ Ѳилистимъ. (И естли тамъ такъ ѳикгурамъ чинено, то теперъ подобнѣй имѣти святые тайны Хрістовы у великомъ набоженстве и у скрусе приступати) [2].

Естли сераѳимъ самъ отъ олтаря не смѣлъ угля руками взяти, но клещами взялъ, и не далъ пророку Исаи въ руку, но вложилъ во уста ему, то ся значило и пр*е*образовало тѣло и кровъ Хрістов*а*. Ты пакъ, простакъ сый, како смѣешъ дерзнути углъ пречистаго тѣла Хрістова въ руки свои взяти?

[1] на полѣ: «2 Цар. гл. 6» [2] взятаго въ скобки нѣтъ въ рукописи А. Н. Попова (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 74)

Первая редакція.

Хрістосъ [1] Самъ главу Свою Предтечи склонилъ, а ты не толко главу склонити не хочешь, а гордишься надъ нимъ, але и мѣст'ца ему не подаси. Если попъ збыточенъ, не твой то судъ. Ты овца, како пастыря (об. 211) судишь? ты отъ долгу можешь человѣка судомъ своимъ ратовати, а попъ дол'гъ греховныи именемъ Господнимь пращаеть.

И показалъ поповъ Самъ Хрістосъ слухати: «на Моисеови седалищи седоша священ'ницы, книжницы и фарисее: елико вамъ повелеваютъ творити, то творите: по дѣломъ же ихъ не чинѣте» [2], не отъ себе бо учатъ, но отъ писанія. И если же были у ветхомъ стыдливости и боязни, теперъ пакъ у новомъ треба бол'шаго страху.

Вторая редакція.

Самъ Хрістосъ повелѣ священниковъ слухати, а ты ихъ ни-за-што не маешъ. Рече бо: «на Моисеови сидалищи священници и книжници фарисии седоша: елико вамъ повелеваютъ творити, творѣте, по дѣломъ же ихъ не чинѣте». И апостолскій санъ попы придержатъ: егоже аще разрешатъ на земли, будутъ разрешени на небесехъ. И прочая имъ почтивости ихъ.

Первая редакція.

О поминкохъ по умершихъ.

Потребно есть за умершихъ молитися, приношенія и милостыня творити. Обрѣтаемъ бо у книгахъ старого закону [3]: Иуда Мак'ковей бысть похвалный судія въ Ісраили, и егда воиско его побито, изыскавъ у пазухахъ ихъ, хотячи вѣдати, за которыи грѣхъ Богъ разгневался на людъ его, иже пораженъ есть, и обрѣлъ въ нѣдрахъ ихъ кумиры. Они же для женъ поганскихъ богомъ ихъ поклонишася, бо которыи Жидъ пришолъ къ жонце поганской, хотячи съ нею блудъ учинити, она же вынемши зъ пазухи своей болванца, дабы прежь поклонился ему, тожь потомъ съ нимъ призволяше скверность дѣлати. Они же тако сотвориша звестися далнимъ, и за то предалъ ихъ Богъ въ руки врагомъ ихъ на побиеніе. И видячи то Июда, судия ихъ або гетманъ, посла во Іерусалимъ 2 тисячъ

Вторая редакція.

О поминкохъ по мертвыхъ.

Потребно естъ за умершихъ молитися, приношенія [4] и милостыня творити. Обрѣтаемъ бо во книгахъ Судей (sic), нжъ Июда Макковей похвалный судия во Исраили бысть, и егда войско его поражено бысть, изыскавъ во пазухахъ ихъ и обрѣте въ нѣдрахъ ихъ кумиры. Они же имъ поклонишася дѣля ради женскаго блуда. И посла во церковь Иерусалимскую до священниковъ двѣ тысячи дидрахмъ сребра, да чинятъ приношение за грѣхи умершихъ людей.

[1] этого абзаца нѣтъ во второй редакціи [2] на полѣ: «Матѳ. зач. 93» [XXIII, 2—3] [3] на полѣ: «кн. 2 [Маккав.] гл. 12» [4] съ этого слова, въ рукописи Чертковской, начинается перерывъ, восполняемый по рукописи А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стр. 75—76)

Первая редакція.

дидрах'мъ сребра |(212) до леввитъ и всего духовенства, да будетъ во церкви приношеніе за грехи умершихъ людей.

Видиши ли, яко благочестно и братолюбезно зело сотвори, и въ божествен'номъ писаніи [1] возвеличенъ и удивленъ бысть? Если таковая у старомъ законе приятно, мы же должнѣиши сутъ есмо поминати своихъ, иже во благочестіи скон'чавшихся. Иосия пророкъ рече: «священ'никомъ дано, да о грехи людеи Моихъ ядять» [2]. Яко выш'шей сего черезъ пять листовъ писано есть [3], яко Арону речено: да пріимутъ служители храма грехи людския, а заплату будутъ мѣти отъ имѣней ихъ.

А еретики яко славе святыхъ завидятъ, такъ и мертвыхъ ласки Божеи не взычаютъ. О чомъ къ таковымъ рече Сирахъ: «мертвымъ не забороняй благодати» [4]. Святіи же апостоли [5] надъ страшными пречистыми и животворящими таинами памяти сотворяти вѣрно усопшимъ узакониша.

Рече бо и многий во божественныхъ Деонисіе, во еже о усопшихъ, яко святыхъ молитвами и по смерти деиствуютъ. Тѣмже божествен'ный священникъ испрашаетъ любезная Богови, молитъ бо ся убо оставити усопшему согрешенія, и полезна се быти усопшему.

По сихъ же паки Григорие Богословъ о Кесаріи брате [въ] надгробнемъ слове о своеи матери: «слышася, рече, проповѣдь всякому слуха достоина, и матерьня любовъ истощается обещаніемь добрымъ |(об. 212) и преподобнымъ, да-

Вторая редакція.

Видиши ли, яко благочестно и братолюбно учинилъ, и во святомъ писанию возвеличимь есть? Если таковая у старомъ законе приятно, мы же должнѣйши есмо поминати своихъ во благочестии преставшихся. Исаия (sic) пророкъ глаголетъ: «дано, рече, священникомъ, да за грѣхи людския оѳерующе едятъ». Яко о томъ и Арону речеся: да приимутъ служителие храма грѣхи людские, и за то будетъ и мзда имъ отъ имѣней ихъ: се же разумѣется по нашему десятина быти.

А еретики яко славѣ святыхъ завидятъ, такъ и мертвымъ ласки Божей не взычаютъ. О чомъ къ таковымъ Сирахъ глаголетъ: «мертвымъ не забороняй благодати». Святіи же апостоли надъ страшными пречистыми животворящими тайны память сотворити вѣрно усопшимъ взакониша.

Рече многий во божественныхъ Дионисие, во еже о усопшихъ, яко святыхъ молитвами и по смерти дѣйствуютъ. Тѣмже божественный священникъ испрашаетъ любезная Богови, молитъ убо ся оставити усопшему согрѣшенья, полезна се быти усопшему.

По сихъ же Григоріе Богословъ о Кесарѣи братѣ [въ] надгробномъ слове о своей матери: «слышася, рече, проповедь всякому слуху достоина, и матерня любовь навершити обещаниемъ добрымъ и преподобнымъ дати вся дѣ-

[1] на полѣ: «Товіта, гл. 4; Сирахъ, гл. 38; Іевь, гл. 1» [2] Осія IV, 8 [3] въ рукописи Императорской Публичной Библіотеки это мѣсто объ Ааронѣ читается не чрезъ пять листовъ, а чрезъ два, именно въ статьѣ «О молебнохъ и исповѣди» (см. выше, стлбц. 115) [4] на полѣ: [Премудр. Сирах.] «гл. 7» [ст. 36] [5] на полѣ: «Апостолскій канонъ, 14»

Первая редакція.

ти вся дѣтищу того богат'ство о немъ дарь погребал'ныи. По другихъ яже убо о насъ такова, и ова убо отдахомъ, ова же отдамы, яже въ лѣте приносяще чести жь и памяти». Видиши ли, како извеcтуеть, и добра и преподобна наричетъ яже о усопшихъ приносимая Богови, и лѣтныя памяти приемлетъ?

Тажь святыи Златоустъ къ Филиписеомъ и Галатомъ въ боговещан'номъ своемъ писаніи толкованіи глаголеть: «аще бо Ел'лини, рече, сожигають отшедшихъ своихъ, кольми паче тобѣ вѣрно послати достоитъ, и вѣрному своя, не яко да по[пе]лъ будеть, якоже она и сия, но да бол'шую тому приложиши славу, и аще убо грѣшенъ умерыи будеть, да согрешенія раздреши, аще ли праведенъ, да приложение мъзде будеть и возданию».

Вторая редакція.

тищу богатество о немъ даръ погребалный». Слыши ли, како сказуеть добра и преподобна, яже о усопшихъ приносимая Богови, и роковые памети приемлетъ?

Святый Иванъ Златоустый къ Филиписеомъ и Галатомъ въ боговѣщанномъ своемъ писании толкуя глаголетъ: «аще бо Еллини сожигають отшедшихъ своихъ, колми паче тобѣ вѣрно послати достоитъ о вѣрнемъ своемъ ку помочи души его паметку, не яко да попелъ будетъ, яко они, и твоя сия о иномъ принесеная, но да болшую тому приложиши славу: аще убо грѣшенъ умерлый будетъ, то согрѣшения разрѣшиши; аще ли праведенъ, да приложиши ему болшую мзду возданию» [2].

Паки [1] въ другомъ слове глаголеть: «умыслихъ, рече, отшедшимъ на пол'зу, дадимъ имъ пребывающую помощь, милостыню и приношенія, и приноситъ тѣмъ сия вещь многъ успѣхъ, и вящшии прибытокъ, и ползу. Не бо туне яко прилучися сія, взаконишася и Божіи церкви: отъ Того всемудрыхъ ученикъ апостолъ предана быша, иже надъ страшными тайнами молитву творити священ'нику о иже во вѣре усопшихъ, и бываетъ тѣмъ много приобрѣтеніе отъ сего и многа полза».

Той же Златоустъ у третемъ слове еписто(213)лія Коринеянское у тол'кованію глаголеть: «скор'бити жь и плакати о умершихъ не подобаетъ, разве аще кто заблуженіемъ греха въ непокаяніи умретъ: о таковомъ бо не толко скор'бити подобаетъ, но и горко плакати, и другихъ на помочъ призывати, и молитвы о иемъ приношати, и къ нищимъ руку простирати, яко да сихъ ради Вседръжитель Господь подасть въ день судный души его отраду».

Услышимъ же и прочего златуученія, еже и у иншомь слове рече: «напиши во твоемъ завещаніи съ чады и сродники своими снаслѣдника своего и владыку, да иматъ книга судіино имя, и да не лишени будутъ насыщенія нищіи имѣнія твоего, и азъ симъ споручникъ».

[1] начиная съ этого абзаца, въ рукописяхъ второй редакціи (Чертковской и А. Н. Попова) пропускъ [2] здѣсь кончается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова, и съ нея самой начинается пропускъ (см. Чтенія 1879, кн. 2, стр. 76)

Первая редакція. | Вторая редакція.

Паки да коснемся богоглаголивыхъ словесъ его[1]. «**А**ще, рече, не доспѣлъ еси, въ житіи сый, о души своеи управити, поне на кончине житія заповѣжъ своимъ по смерти помочь дати тобѣ милостынею, и приношенія, и отсуду Избавителя примириши: приятна бо Ему суть приносима».

Къ симъ же и святыи Григоріе Нискіи глаголетъ: «якоже ничтоже, рече, безсловесіе, нижѐ безъ прибытка отъ святыхъ апостолъ предасться, и во божествен'ной церкви везде держано есть памяти творити надъ божествен'ною и всесвѣтлою службою о иже во вѣре усопшихъ. Тѣмже прежде страшнаго суда Христова другъ другу помозимъ, и братолюбно человѣколюбцу Богу принесемъ, |**(об. 213)** приемлетъ бо блазе паче и недоспѣвшихъ лишения ихъ, отъ своихъ имъ приносимая недостатокъ ихъ живыя наполняютъ, и въ дѣло умершимъ вменяетъ. Хощетъ бо сице благолюбивый Господь просимъ быти, и даяти Своимъ тваремъ яже ко спасенію просимая, и тогда наипаче всячески преклоняется, не егда кто точію о своеи души подвизается, но егда о ближнемъ сія творить, отсуду бо на богоподражател'ное воображается и инехъ дары яко своя испрашаетъ благодати, и совер'шен'ныя любве уставъ въ собѣ затворяетъ и блаженство собѣ отъ сего приобрѣтаетъ, свою и искреняго благодателствуетъ душу».

Василии великій рече: «яко любовъ и смертію не пресекается, еже и по смерти о умер'шомъ друзе показати любовъ и працованіе».

<table>
<tr><th>Первая редакція.</th><th>Вторая редакція.</th></tr>
<tr><td>Святая же первомученица Фекла испроси отъ всесилнаго Бога отъ муки Факоннилу, Еллину сущу. Зде же вѣрніи о вѣр'немъ къ тому же Владыце о усопшихъ приносимъ молбы.</td><td>|(44) Святая же первомученица Ѳекла испроси отъ всесилнаго Бога отъ муки Ѳаконнилу, Еллину сущу. Зде же мы вѣрнии о вѣрне умершомъ приносимъ молбы.</td></tr>
<tr><td>Святый Макаріе сухую л'бину вопросилъ, яже о умершихъ вѣдати хотя: маютъ ли когда якое утешеніе? бѣ бо светыи обычне творя о усопшихъ молитвы. Се же хотя показати душелюбецъ Господь изсох'шому л'бу водхну слово: егда, рече, о мер'твыхъ молитвы приносиши, тогда утѣху малу ощущаемъ.</td><td>Святый Макарие сухий лобъ человѣчий, ходя во пустыни, обрѣлъ и вопросилъ, яже о умершихъ: маютъ ли когда кое утешение? бѣ бо святый уставичне творя о усопшихъ молитвы. Се же хотя показати душелюбецъ Господь изсохшому лобу водхнулъ слово: егда, рече, молитвы о умершихъ твориши, тогда утѣху малу ощущаемъ.</td></tr>
<tr><td>Нѣкто жь отъ богоносъныхъ отецъ ученика своего отъ муки молитвами |(214) своими отъ всещедрого Бога испросилъ.</td><td>Нѣкто жь отъ богоносныхъ отецъ ученика своего отъ муки молитвами своими отъ всещедраго Бога испросилъ.</td></tr>
<tr><td>Коснемъ же ся богонаучен'ныхъ словесъ святаго Григория Двоеслова или Беседовника, папы Римскаго, егожь</td><td>Коснемъ же ся богонаученыхъ словесъ святаго Григория Двоеслова, папы Римскаго. Сей, нѣкогда по каменому</td></tr>
</table>

[1] на полѣ: «Златоустъ»

Первая редакція.

Римляне зовутъ Розмов'цою. Сеи, нѣкогда по камен'ному шествуя мосту, и со усер'діемъ молитву крѣпку душелюбцу Богу о прощеніи греховъ Трояна царa сотвори. И гласу отъ Бога принесшуся ему: «и прощеніе Трояну даю; ты жь не ктому приложи молитвы о нечестивыхъ приносити». Сіе правдиво и незазорно есть сказаніе: свѣдитель не точію Римъ, но востокъ весь и западъ.

Того жь Григория. Во второи книзе пишеть о д'ву черньцахъ, ониже изъ гробовъ своихъ выхожали. Также сказуеть о мнисе, егожь земля мертваго выкидывала. О нихже святыи Венедиктъ с'лужбу принесе Богу, и часть просхуры о нихъ принесен'нои на перси возложити имъ повелѣ: и тако спокоине у гробехъ своихъ лежаху.

Тои же папа Римскый святыи Григоріе у четвер'той книзе своей глаголеть, иже, еще не будучи ему папою, у монастыри своемь отъ мнихъ единаго трехъ дѣля златникъ заклалъ, и у гробъ съ нимъ златники вкинулъ, и потомъ о немъ службу Богови сотворилъ, и тако душу братнюю отъ муки силою Хрістовою свободилъ.

Тотъ же рече, ижъ епископъ единъ, у карабли будучи, о усопшомъ (sic) человѣце безкровную службу Богови принесъ, и тако по святои литоргіи ‖(об. 214) избавленъ есть онъ человѣкъ живъ отъ мора. И иная множаишая сказанія его о томъ онъ же пишетъ у книзе своей. И кто не вѣритъ сему краткому писанию, хотя увѣдати—истинна ли суть, тои нехаи прочитаетъ священ'ную его книгу, тамо въ неи ширей знаидеть.

Афанасіе же великый, патрияр'хъ Алексан'дрійскый, еже о усопшихъ сице

Вторая редакція.

мосту шествуя, и со всего сердца молитву крѣпку душелюбцю Богу о прощении грѣховъ Трояна царя сотвори. И гласу отъ Бога пришедшю: «Трояну царю прощение и отраду отъ муки дарую; ты же ктому не приношай молитвы о нечестивыхъ».

Той же Григорие Бесѣдовникъ во второй книзе своей пишетъ о дву черницахъ: изъ гробовъ выходили. Также и о мниху, егоже земля вонъ выкидывала. О нихже святый Венедиктъ службу сотворилъ ко Богу, и часть просхуры о нихъ принесеное на перси воз‖(об. 44)ложилъ: и тако спокойне у гробахъ своихъ лежаху.

Той же Григорие папа у четвертой своей книзе сказуетъ: ажъ еще не будучи ему папою, у своемъ монастырѣ мниха единаго трехъ дѣля златникъ отлучилъ отъ причастия. Который въ томъ неблагословению або покуте умеръ, и у муку пошолъ за преслушание. И потомъ о немъ святую службу совершилъ, и тымъ святымъ приношениемъ молитвами душю братнюю отъ муки избавилъ.

Той же Григорий Бесѣдовникъ сказуетъ въ той четвертой священной своей книзе, ижъ епископъ единъ, будучи въ корабли, о утонуломъ человѣце изъ корабля святую литоргию совершилъ, и тако по святой литоргии скоро избавленъ бысть оный человѣкъ, о немже святыя дары принесъ, живъ отъ моря. И ина множайшая о усопшихъ въ той своей книзе пишетъ.

Афанасие великий, патриярхъ Алексанрийский, о усопшихъ сице рече

Первая редакція.

рече: яко аще и во воздухъ иже во благочестіи скончавыися положенъ будеть, не отрицаися масла и свеща, Хріста Бога призвавъ, на гробе запалити: приятна бо суть сия Богови, и много отъ Него приносяще воздания. Масло и свеща есть всесожженіе, божествен'ная и безкровная жертва, оцѣщеніе.

Вѣдомо же ти бўди о приношеніи за усопшаго, якоже бо хто за дитя свое младое хорое масло, свеща, кадило во церковъ принесеть и вѣруеть, яко самъ отрокъ, сія дер'жа въ рукахъ своихъ, спалитъ, и яко тежъ на святомъ крещеніи отрицаніе и обещаніе отъ самого отрока, яко его усты глаголемъ и вѣруемъ та, не яко отъ насъ, но отъ самого отрочате уже за совершенное крещеніе принято есть, и за правдивого хрістиянина его маемъ,—тако и сезде ми разумѣи и вѣруи, иже свеща и масло и прочая во избаву умер'шаго приношенія приятна есть.

Поминаимъ умершаго, себе возбужающе къ дѣланію. Аще бо во множехъ гресехъ непокаянно живуще умрутъ, (215) то милостынею и молитвами и тою самою пречистою жер'твою и отъ муки измоляюще ихъ, не бо токмо сія святая тогда на крестѣ дѣиствова Господня плоть и крови жертва, праотеческыя свобождьшеся клятвы, но и ныне таже она, сущи о иже во благочестіи скончавшихся приносима, грехомъ оставленіе и цар'ствія вѣчного на-

Вторая редакція.

яко аще таковъ будетъ святъ иже во благочестии скончавыйся, яко и на воздусе ему положену быти, не отрицайся масла и свеща, Хріста Бога призвавъ, на гробе его запалити: приятна бо суть сия Богови, и много отъ Него приносяще воздания. Масло бо и свеща есть всесожжение, божественая и безкровная жертва, оцѣщение и избавление души его.

О приношении по умершомъ тако маешь [1], якоже [2] бо хто за дитя свое хорое младое масло або, по нашему, олей или пакъ олива, свѣща и кадило во церковь принесетъ и вѣруетъ, яко самъ отрокъ, сия держа въ рукахъ своихъ, запалитъ, и якоже на святомъ крещении отрицаніе и обецаніе отъ самого отрока, яко его усты глаголемъ и вѣруемъ то, не яко отъ насъ, но отъ самого отрочате глаголано, и уже за совершеное крещение принято есть и за правдиваго хрістиянина его маемъ,—тако и сездѣ ми приимуй и вѣруй, ижъ свѣча и елей и масло и прочая потребы або рѣчи, во избаву умершаго приношеныя, прията есть.

Поминаимъ умершаго, себе возбуждающе къ дѣланию доброму. Аще бо во множѣхъ грѣсехъ непокаянно живуще умрутъ, то милостынею и молитвами и тою самою пречистою жертвою отъ мукъ измоляюще ихъ, не бо токмо сия святая тогда на крестѣ дѣйствова Господня плоть и крови жертва, праотеческия свободившися клятвы, но и нынѣ тажь она, сущи о еже во благочестіи скончавшихся приносима, грѣхомъ оставление и царствия вѣчнаго

[1] этотъ абзацъ въ рукописи А. Н. Попова начинается такъ: «Вѣдомо же ти бўди о приношеніи за усопшаго» [2] съ этого слова начинается въ Чертковской рукописи пропускъ, восполняемый по списку А. Н. Попова (см. Чтенія 1879, кн. 2, стр. 76—80)

Первая редакція.

слѣдіе даруя. **И** кто убо возможетъ по-ряду сихъ свѣдительство исповедати, яже во преподобныхъ житиия в'чиненая? **Я**коже бо хто миро или масло светое, еже помазати хорого, и омазываючи его, самъ пер'вѣе причащается помазанію, и тако потомъ помазуеть болящаго,—**и** сице всякыи, хто о ближняго спасеніи подвизаяся, первѣе себе ползуеть, потомъ же ближняго. Нѣсть бо неправеденъ Богъ забыти дѣла, по апостолу. Ныне же время помощи: блаженъ не обленивыйся, ни разслабивыися упованиемъ, блаженніи иже о искренемъ подвизаяся: се бо паче краситъ и возвеселитъ щедролюбиваго Бога, еже тщатися комуждо на помочь искреняго.

Потребно же есть и сезде воспомянути на утвержденіе сущимъ хрістияномъ о цари Феѳиле иконоборцы. О егоже души подвизавшеся, збавленія его промышляющи, жена его благовѣрная Феодора царица, воздвигнувши святыхъ отець церьковныхъ учители на молитву, отъ мукъ вѣчныхъ и по смерти ‖**(об. 215)** мужа своего исхити. Егда бо умираше Феѳилъ, не могіи борзо исконати, но тяжко и нужно влечаху съ тѣла душу его, и велми воскрычавъ рече: «дѣля иконъ святыхъ биенъ есмъ». Жена же его, оная Феодора царица, маючи въ себе потаемне у скрини иконы святыя, принесе къ нему. Онъ же, егда увидѣв'ши образъ Хрістовъ, похвативши руками своими, и почалъ облобызати, и тако тихо душу спустилъ. И по смерти его, яко патриярха Мефодія, такъ и иныхъ святыхъ зъ везеня выпустила, которыхъ былъ

Вторая редакція.

наслѣдие даруетъ. И кто убо возможетъ по-ряду сихъ свѣдителства исповѣдати, яже во преподобныхъ житиия вчиненая? Яко хто миро или олии святый приемши, хотя помазати хорого, и омазывающи его самъ первие причащается помазанию, и тако потомъ помазуетъ болящаго,—тако и всякій, хто о ближняго спасении подвизается и промышляетъ, первей себе ползуетъ и себѣ по́мочь чинитъ, потомъ же и ближнему. Нѣсть бо неправеденъ Богъ забыти дѣла человѣка, яже показа о ближнемъ своемъ. Нынѣ же время або часъ помочи: блаженъ не обленивыйся, ни раслабивъ у надѣи, благословеннѣйши же есть, иже о искренемъ працуется, и благая о немъ взываючи промышляетъ: се бо паче краситъ и возвеселитъ щедролюбиваго Бога, еже кому подвизатися на помочь искреняго.

Якоже царица жена Ѳеофилова, подвизавшися о избавлении души мужа своего, иконоборца еретика суща, и о его спасении промышляющи, воздвигнувши святыхъ отецъ церковныхъ учителей на молитву, и по смерти мужа своего отъ мукъ вѣчныхъ исхити и поможе. Егда бо умираше Ѳеофилъ, не могій борзо и легко скончати, но тяжко и нужно влечаху съ тѣла душю его, и велми воскричавъ рече: «ради иконъ святыхъ биемъ есмъ люте». Жена же его, оная царица Ѳеодора, маючи въ себе потаемне у скрини своей святыя иконы, пренесе къ нему. Онъ же, егда увидивъ образъ Хрістовъ, похвативши въ нее руками своими, и почалъ умилно целовати, прикладая ко очима и главѣ своей, и тако душу спустилъ тихо. И по смерти его, яко патриарха Меѳодия, такъ и иныхъ святыхъ зъ везеня выпустила, которыхъ былъ осадилъ мужъ

Первая редакція.

для святыхъ иконъ осадилъ мужъ ея Феоѳилъ, и просила патриярха и иншихъ святыхъ мужей и пустынниковъ, да молять Бога о мужи ея Феоѳиле. И егда сие бысть презъ всю неделю поста великого, пятого дня по всенощномъ стоянію, видѣ патриярхъ и Ѳеодора царица презъ захвиценя, ижъ царя Феоѳила по торгу водима свезана и биена, и потомъ повелен'но бысть развезавши отдати женѣ его. И гласъ бысть до Мефодія: «къто му о семъ не стужай божеству его, ради бо моленія святыхъ Моихъ помиловахъ Феоѳила». И для певнаго виденія того, истен'на ли суть еже виделъ, и списокъ тотъ узялъ Мефодій, въ который былъ имя Феоѳилово вписалъ, абы имя его промежъ ин'шихъ еретикъ вѣчне въ церкви проклинано было, и подъ престоломъ былъ сховалъ: и судбами Божіими Феоѳилово имя выглажено, (216) а прочіихъ еретикъ имена ку проклятію зостали, а его не обрѣтеся имя написано.

Тѣмже часъ рещи: добрая жена и по смерти мужа своего спасаеть, яко апостолъ рече: «что вѣси, жено, аще мужа спасеши? и что вѣси, мужу, аще жену спасеши?» [1] «Святить бо ся мужъ невѣренъ о женѣ вѣр'не, и святится,

Вторая редакція.

ея Ѳеофилъ поклонения ради святыхъ иконъ, и упросила патриарха и святыхъ преподобныхъ отецъ, и великаго Ионикия, во Алимбъской горѣ просиявшаго, и постника славнаго святаго Арсакия, и иншихъ святыхъ пустынниковъ подвигнула на молитву, да молятъ Бога о мужу ея Ѳеофилѣ; а сама тежъ и зъ старицами, святыми женами, молитвѣ прилежаше и милостыню велику подаваше. Егда же бысть сие содѣловано презъ всю недѣлю первую поста великаго, и пятого дня по всенощныхъ молитвахъ и пѣнию, опочивающу патриарху и царици Ѳеодорѣ по стоянию и працованию всенощному во своихъ покояхъ, и се за-разомъ въ захвиценю быша, и видятъ, ижъ царя Ѳеофила въ Констянътине граде связана водятъ по торгу немилостивно биема, и потомъ повелено бысть развезавши отдати женѣ его царицѣ Ѳеодорѣ. И гласъ бысть: «ктому о семъ не стужай божеству его, ради бо моленіа святыхъ Моихъ помиловахъ Ѳеофила». И тако патриархъ для певнаго видѣния того—истинна ли есть, еже видѣлъ, списокъ тотъ взялъ, въ которомъ имя Ѳеофилово написалъ, абы его имя и зъ иншими еретики во церкви проклинано было, и идучи на згоняне, подъ престоломъ тотъ списокъ сховалъ: и судбами Божіими Ѳеофилово имя выглажено, а прочиихъ еретикъ имена ку проклятию зостали, а его не обрѣтеся имя написано.

Тѣмже часъ рещи: добрая жена и по смерти мужа своего спасаетъ, яко апостолъ рече: «что вѣси, жено, аще мужа спасеши? и что вѣси, мужю, аще жену спасеши?» «Святитъ бо ся мужъ невѣренъ о женѣ вѣрнѣ, и святится,

[1] 1 Кориоѳ. VII, 16

Первая редакція.	Вторая редакція.
рече, жена невѣрна о мужи вѣрне» [1]. Также и сия жена дѣломъ показа о мужи своемъ. А еже провожаемъ мертвого пѣніемъ и пѣсми (sic), и олѣи на мертваго узливаемъ,—знаменующе помазаніе крещения. Съ кадиломъ же и со свещами по немъ идемъ,—показующе, яко темнаго сего житія избывъ, и ко Свѣту Истен'ному идеть Создателю своему Хрісту Богу. Хощеши ли вѣдати, яко молбою и вѣрою инѣхъ и иніи спасаются? Умре Лазаръ: како можаше мертвецъ молити Бога за ся? Но недостаточное его ужиками его накончевашеся, и тако поможе сестръ молитва и вѣра, яко мертваго отъ преисподнихъ воставити. Тако и друзіи за другихъ вѣрою молящеся, мертвеца могутъ воскресити и имъ помочи. На востокъ его покладаемъ,—прознаменуючи образъ востанію изъ мертвыхъ.	рече, жена невѣрна о мужѣ вѣрнѣ». Также и сия жена дѣломъ показа о мужи своемъ. Хощеши [2] ли еще ктому вѣдати, яко молбою и вѣрою иныхъ, рекше живыхъ, умерлые спасаются? Яко ся указало о Өеофилѣ, тако и сездѣ слыши тому жъ подобно сице. Умре Лазарь: како можаше мертвецъ молити Бога за ся? Но недостаточное его ужиками его накончевается, и тако поможе ему сестръ его молитва и вѣра, яко и мертваго отъ преисподнихъ востави. Тако и друзии, за другихъ вѣрою молящеся, могутъ мертвеца воскресити и имъ помочи. А еже провожаемъ мертваго съ пѣниемъ и пѣснъми и олѣй на мертваго изливаемъ,—знаменующе помазания крещения. Съ кадиломъ же и со свѣщами по немъ идемъ,—показующе, яко темнаго сего жития избывъ, и ко Свѣту Истинному идетъ. На востокъ его покладаемъ,—прознаменующе образъ востанию изъ мертвыхъ. А еже [3] глаголють: «одинаково-деи

мѣсто, гдѣ похованъ, тамъ похованъ, мѣсто-деи не поможетъ»,—то почто же Иосифъ отца своего Иякова изъ Египта вывезъ и поховалъ у земли Ханаонской? однаково было лежати и у Египтѣ. Также и свои кости Иосифъ повелѣ сыномъ Исраилевымъ изъ Египта вынести? однаково бо и тамъ лежати костемъ. Але то все өикгуровало дисейшому новому закону на прикладъ, што вже на почтивыхъ мѣстцахъ при святыхъ церквахъ погребаются, где уставичне хвала Божия бываетъ приношаема, то особливе на то мѣсто отлучено. До Моисея реченое: «мѣсто бо свято, на немже стоиши», тѣмже и въ томъ нѣкая таемница хрістиянская замыкается, спомогающи положенымъ мертвымъ, и отраду нѣкоторую ощущати вѣруемъ имъ имѣти.—Еще же глаголютъ: «еже невинный накладъ або утрата такъ зуфале а велеможне погрѣбати або проводити, ничого то не есть помочно або потребно, однаково погребание яко богатому, такъ заровно и убогому». Ты же ми обачь то а розважь: зъ якою великою почтиво-

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 137» [VII, 14] [2] этотъ абзацъ, въ своихъ отдѣльныхъ точкахъ, значительно перетасованъ, сравнительно съ первою редакціею [3] NB. этого абзаца совсѣмъ нѣтъ въ первой редакціи; онъ сохранился только въ рукописи А. Н. Попова (Чтенія 1879, кн. 2, стр. 78—79)

Первая редакція. | Вторая редакція.

стию а и зъ громадою множествомъ людей Иосифъ отца своего Иякова проводылъ? на пованье тѣла его со всѣмъ дворомъ, конми и колесницами цудне, прибрано, коштовно выехали, и со всѣми людми Египетскими на погрéбъ выбралися, чинячи почтивость тѣлу тому и показуючи знакъ любве, або тежъ, заховываючися Иосифа, къволи то ему вчинили. Чому не похуженъ въ томъ Иосифъ, але еще и до того часу отъ святыхъ книгъ похваленъ бываетъ, иже отца своего такъ славно поховалъ? А ку вбогому велможь не ровняй, яко тому прикладне и апостолъ пишетъ: «ина слава солнцу, ина слава мѣсяцу, и ина слава звездамъ, звезда бо звезды превышаетъ во славѣ» [1]. Также маемъ розберати и во человѣцехъ: ина слава простому людину, и ина слава и проводъ поважному стану.—А што причитаютъ, ижъ мѣстца продаютъ або берутъ церковницы, ино то не отъ нихъ стало. Нехай пеняютъ на праведнаго Авраама, чому то онъ почалъ а купилъ на погребенье тѣла своего печеру и всему роду своему на поховане мертвымъ. Нехай бы реклъ: «Господня есть земля и конца ея». Але то видиши: дармо не хотѣлъ, але мусилъ купити, и не инде где положитися або погрестися покутне, але въ земли Ханаонской, ему обецаной, розумѣючи, ижъ на томъ мѣстцу слава Господня будетъ вельбена, где теперъ есть Иерусалимъ. Также и хрістияне при церквахъ покладаются, где Богови служба святая приносится.—А звоненье по мертвыхъ разумѣется, яко послышитъ человѣкъ, речетъ: «Боже, буди милостивъ души оного», и въ томъ собѣ словѣ помочь примуетъ душа.

О кадиле.

А еже о кадиле або о ла́доне, вси многіе доводы опустивше, але притчею прикладъ тому подобенству слушныи дамы о Нои. Егда Нои вышедъ съ ковчега сотвори олътаръ и принесе Богу оѳѣру отъ туковъ, и обоня Богъ **(об. 216)** воню благоуханія. **И** если сквари скотъ безсловесныхъ во благоуханіе Богъ приятъ, то наипаче не гнушается Богъ дыму кадил'наго, и пріимуетъ во благоуханіе, идеже нѣсть скваромъ дыму, но по Малахію пророку: «на всякомъ мѣсте кадило чисто приносится имени Господню» [2]. **И** у Покалипсіи [3] сказуетъ, иже отъ рукъ іерейскыхъ презъ ангела приносится дымъ кадил'ный предъ Бога.

О кадилѣ.

А еже о кадилѣ або о ладанѣ, вси многие доводы опустивше, але приповѣстью прикладъ тому подобный слушный дамо о Нои. Егда Ной вышелъ съ корабля, сотворилъ олътаръ, и принесе Богу оѳѣру отъ туковъ, и обоня Богъ запахъ благоуханния. Естли сквари скотинъ безсловесныхъ въ благоухание Богъ прия, то наипаче не гнушается Богъ дыму кадилнаго и примуетъ во благоуханіе, идеже нѣсть скварем дыму, но по Малахию пророку: «на всякомъ мѣстѣ кадило чисто приносится имяни Господню». Ты же что волялъ бы слышати носомъ або нюхати: сквари ли, або запахъ кадила? Але разумѣмъ тому, ижъ волишь нюхати кадило, хотя

[1] I Коринѳ. XV, 41 [2] Малах. I, 11 [3] на полѣ: «гл. 21»

Первая редакція.

О свѣчахъ.

Мовили быхмо отъ писма, ино учитъ насъ апостолъ духовная словеса духовнымъ предлагати: бо вси вѣдаютъ, ижъ то здавна было и есть уставено до церкви свѣчи носити, поченъ отъ старого закону ажъ доднесь [1]. Але и съ прикладу, кромъ писанія, глаголемъ по Соломону: «незлобивый всякому словеси вѣру емлеть». «Двоедушенъ бо, рече, человѣкъ неуправленъ есть во всѣхъ путехъ своихъ». Сице есть: егда отроча, кое ли буди, принесе ко отцу своему вещь якую кольве, непотребна и ничемна сущи, еюже речю игралъ, и отецъ его, хотя непристойна, но хотя обрадовати и увеселити сына своего, тѣшачи его, абы не плакалъ, а вдяч'не отъ него тую речь пріимуетъ, и отпуститъ его съ похваленіемъ и веселиемъ,—тако обретается и Богъ сице творя: пріимуетъ бо отъ чистаго сердца принесен'ное, не яко вещи оноя требуя, но усердия отъ коегождо принесенія смотряя, и исполняетъ прошенія его. И Каинъ тежъ дары Богу при‖(217)несе, а к'гды не и[зъ] справедливого сердца, на приносъ его Богъ не внятъ, а на брата его Авелевы дары призри

Вторая редакція.

его ненавидишь, что имъ кадятъ або курятъ, нижели мясныхъ скваръ. И у Покалипси сказуетъ, ижъ отъ рукъ презвитерскихъ презъ ангела приносится предъ Бога дымъ кадильный. Въ Рускомъ..... а у Полской глава 8. Сказаніе разума о кадилници: кадилница есть человѣчество Хрістово, а огнь въ ней—Божество, дымъ же кадилный—Святый Духъ, благоуханое веселие.

О свѣчахъ.

Мовили быхмо отъ писма, ино учитъ насъ апостолъ—духовныя справы духовнымъ предлагати: бо вси вѣдаютъ, ижъ то здавна есть и было и уставено до церкви свѣчи носити, поченъ отъ старого закону ажъ и доднесь. Але предся съ прикладовъ слушныхъ испо-вѣмы и кромъ писанія, по Соломону: «негнѣвливый всякому словеси вѣруетъ» [2]. «Двоедушенъ бо человѣкъ неуправленъ есть во путехъ своихъ» [3]. Егда отроча, кое ли буди, еюже рѣчью игралъ, принесе ко отцю своему якую колве, непотребна и ничемна будучи, и отецъ его, хотя и непристоина, хотячи обрадовати дѣтя и увеселити его, и тѣшачи его, абы не плакалъ, вдячне отъ него тую рѣчь приметъ, и отпуститъ съ похваленıемъ и веселиемъ,—тако и Богъ обращается сице творя: примуетъ бо отъ чистаго сердца принесеное, не яко вещи оноя требуя, но усердия отъ коегождо принесеная смотряя и прошения его исполъняетъ. И Каинъ тежъ принесъ Богу дары, а кгды не зъ праваго сердца, не зъ горячее, теплое мысли, неохотне а нелюбовне, на приносъ его Богъ не внятъ

[1] на полѣ: «2 кн. 25» [Исход. XXV, 31—39] [2] Притч. XIV, 15 [3] Іаков. I, 8

Первая редакція.

Господь. Почто? понеже отъ правого умыслу принесъ любовне або умыслне.

Видиши ли, не яко требуя Богъ приносовъ и Авелевыхъ, Самъ бо рече у псал'мѣ 49-мъ: «познахъ вся птица небесныя, и не ямъ мяса юнча», и прочая тамъ [1]? **Н**о якоже реклося, сердца Богъ испытуя отъ приносящаго, тѣм'же и приношенія отъ нихъ пріимуя. **Я**коже сотвори жена блудница, не яко требующу мирнаго помазания Господу, но та, елика имѣ въ мысли, дѣломъ показуя любовъ, но противу изволенію ея дары Богъ приятъ. **Н**ижѐ бо скваромъ радуется Богъ и всесожженіа требуя жертву Авелевы, Ноевы, Авраамли, Иеѳеая и прочихъ, но вѣры ради невидимыя отъ нихъ видимое приношеніе приятъ.

Вторая редакція.

а на [2] ‖(45) брата его Авелявы дары призри. Почто? понеже не хитростию, отъ праваго умыслу, хотливе а любовне принесъ.

Видиши ли, не яко требуя Богъ приносовъ Авелевыхъ, но серца испытуя отъ принесящаго, тѣмъже и принесеное отъ нихъ приймуя? Яко сотвори жена блудница, не [яко] требующи мирнаго помазания Господу, но тая, елика имѣ у мысли своей, дѣломъ показуя любовъ, и противу изволению е[я] дары отъ нея Богъ прия. Нижѐ бо скварамъ радуется Богъ и . . . . новъ требуя Авелевы, Ноевы, Авр[аамли], [Ие]ѳтаевы и прочихъ праведникъ, [но вѣры ради] ихъ невидимыя, видимыя приносы [при]ятъ [3].

Первая редакція.

О десятеромъ Божиимъ приказаню Жидомъ даного [4].

Сами жь Люторы глаголють, ижъ не есть есмо [5] подъ закономъ, но подъ благодатию по апостолу, то почто отъ десятословия учатъ, къ Мойсіискому закону возвратилися, радость творяще хрістоубіицамъ Жидомъ? Что бо маютъ рещи о Хрісте, яко не домыслилися отъ десятословия учити, еже на часъ даного Жидомъ, яко младенцовъ стрещи и пѣстовати, але намъ яко совер'шенымъ мужемъ десятословіе предаде ново, сицево: ‖**(об. 217)** «**В**лажени нищіи духомъ: яко тѣхъ есть царство небесное. **В**лажени плачущіися: яко тіи утѣшатся. **В**лажени кротци: яко тіи наследятъ землю. **В**лажени алъчуще и жаждуще правды: яко тіи насытятся. **В**лажени милостиви: яко тіи помилованы будуть. **В**лажени чистіи сердцемъ: яко тіи Бога узрять. **В**лажени миротвор'ци: яко тіи сынове Божіи нарекутся. **В**лажени из'гнани прав'ды ради: яко тѣхъ есть царство небесное. **В**лажени есте, егда поносятъ вамъ, и изженутъ вы, и рекутъ всякъ золъ глаголъ на васъ л'жуще, Мене ради. **Р**адуитеся и веселитеся, яко м'зда ваша

[1] на этомъ словѣ въ рукописи А. Н. Попова кончается статья «О свѣчахъ» [2] на этомъ словѣ кончается позаимствованіе изъ рукописи А. Н. Попова [3] на этомъ прерывается вторая редакція, и далѣе слѣдуетъ одна первая [4] отсюда идетъ одна первая редакція (по рукописи Императорской Публичной Библіотеки) [5] т. е.: ижъ нѣсмы

Первая редакція.

многа на небесехъ» [1]. Зрите убо хрістиянского закона, еже положи намъ Хрістосъ, намъ же изобиловати бо повелѣ «паче закон'ныя правды книжникъ и фарисей» [2].

Что жь апостоли, не тѣмъ же ли духомъ учаще проповедаху слово благовѣстія Июдеомъ же і Ел'линомъ, отъ конець вселен'ныя до конца ея? Како ни одинъ отъ нихъ десятерого приказанія не научи? Прiидоша нѣкогда во Антиохию отъ Жидовъ нѣціи вѣровавше и учаху братию обрезатися и соблюдати законъ Моисеовъ. Како не престаша о сихъ возыскающе, но послаша Савла и Варнаву въ Іерусалимъ, въпрашающе о семъ, къ Иякову, апостоломъ и старцемъ [3]? Что жь восписаше противу сему, смотри извѣстно: «изволися, рече, Святому Духу и намъ, ничтоже возложити вамъ тяготу, развѣ нужныхъ сихъ: удалятися отъ идоложер'твъ, |(218) отъ крове и блуда и удавленины» [4]. Видите ли, како не именоваше десятословія? Павелъ апостолъ рече: «иже въ законе оправдаетеся, благодати отпадаете» [5]. И отводя отъ закона ветхаго, сице глаголеть: «аще закономъ правда убо была бы, убо Хрістосъ туне умре» [6]. «Но стойте, рече, во свободе Хрістове, а не паки подъ иго работы закон'ныя подъклоняйтеся» [7]. «Аще бо бы, рече, первый законъ былъ непороченъ, не бы второму искалося мѣсто» [8]. Паки тамже нижей пишетъ: «азъ бо закономъ закону умрохъ, да Богови живъ буду». Тамже глаголеть отъ пророка: «си дніе грядуть, и совершу на домъ Ісраилевъ и на домъ Июдовъ заповѣдь нову: не по заповеди, егоже завещахъ отцемъ ихъ» [9]. «И внегда глаголати новъ, обетши первого, а обетшающее и состарѣвшееся близъ истлѣнія есть» [10]. «Отметанія бо бываетъ прежде бывшоя заповеди за немощное и неполезное се. Ничтожь бо соверши законъ, приложеније есть лучшему упованію, имже приближаемся Богу» [11]. «Умросте бо, рече, закону тѣломъ Хрістовымъ, яко работати намъ во обновленіи духа, а не во ветсе писмени» [12]. «Законъ бо духа жизни о Хрісте Ісусе свободи насъ отъ закона греховнаго и смерти» [13]. «Ветхая бо, рече, мимоидоша, и се уже быша вся нова» [14]. Отводя ихъ отъ наблюденія [15] старого закону, вопиеть сице [16]: «оправдавшеся убо вѣрою, примиреніе имамы ко Богу Господемь Ісусъ Хрістомъ, Имже приведеніе обретохомъ, вѣрующе во благодать сию, въ нейже |(об. 218) стоимъ и хвалимся упованіемъ славы Божія». Зриши ли, яко глаголеть «вѣрсю Хрістовою», а не Моисеискаго десятословия пеступнствомъ?

Да что много глаголати о десятословію старомъ, Моисею до часу даного, емуже вы теперъ безвремен'но приседяще проповедаете, которое в'жо еvангелистъ подъ ногами лежати менить сими словесы Апокалипсии гл. 12: «И знаменіе веліе явися на небесехъ, жена облечена въ солнце, и луна подъ

[1] на полѣ: «Матѳей, зачало 10» [V, 3—12] [2] на полѣ: «Матѳей, зач. 12» [V, 20] [3] Дѣян. XV, 2 [4] на полѣ: «Дѣян. зач. 36» [XV, 28—29] [5] Галат. V, 4 [6] Галат. II, 21 [7] Галат. V, 1 [8] на полѣ: «къ Евреомъ зач. 319» [VIII, 7] [9] Евр. VIII, 8—9 [10] Евр. VIII, 13 [11] Евр. VII, 18—19 [12] Римлян. VII, 4—6 [13] Римлян. VIII, 2 [14] 2 Кор. V, 17 [15] въ оригиналѣ описка: «наблюденіе» [16] на полѣ «къ Римля. зач.» [V, 1—2]

Первая редакція.

ногама ея, и на главѣ ей венецъ отъ звѣздъ двоюнадесяте»[1]. **Т**олкованіе: **С**вятую церковъ менитъ оболчену во Солнце праведное, Хріста, и словомъ божествен'нымъ свѣтящуся паче солнца, и луну ветхіи законъ подъ ногама имущи, а на главѣ венецъ обоюнадесяте апостолъ ученіе, имиже утвержена есть. «**П**о прав'де закон'не былъ есмь непороченъ. Но яже ми бяху приобрѣтенія, тогда сия вменихъ Хріста ради тщету. Но еще мню всѣмъ тщету быти за преимущее разума Хріста Ісуса Господа моего, Егоже ради всѣхъ *от*'тщетихся, и мню вся уметы быти, да Хріста приобрящу и обрящуся о Немъ, не имыи моея правды еже отъ закона, но сущую отъ Бога правду во вѣре Хрістове»[2].

Видиши ли, како шкоду вменяетъ исправленіе тогдашнее иже въ законе правды, прямо Хрістова совершен'наго иже во Еvангеліи разума уметы вменяетъ младенческаго разума, и тщетѣ ходотай не токмо собѣ, но и всѣхъ иже во вѣрѣ Хрістове писменехъ, закону **(219)** безвремен'не приседящимъ, якоже и самъ светыи Павелъ служеніе смерти въ камени образовано именова[3]. «Писмя, рече, умерщвляетъ». «**У**довли, рече, насъ служителя новому завѣту, бо старое одно, кромъ нового писма, умерщвляетъ»[4]. Яко тамъже нижей рече: како бо не умрети есть, ижъ, закон'наго ради оправданія, благодати Божія отпадшимъ и оставившимъ волю Сына Божия, паки тещи иже отъ горы Синаискыя въ работу рожшемуся закону ветхому?

Первая редакція.

Вачиши ли, господине, яко иже на противстоящая имъ Святаго Духа словеса, не вѣдуще силы его, на по́мочь собѣ десятословие въ Кати[хи]сису своемъ пишутъ: такова бо есть неправда—сама собѣ навѣтующи не разумѣетъ.

И еще рече сице: «аще хто Моисеискому закону у чтенію пребываетъ, то ему еще покрывало Моисейскаго закону на сердци лежитъ, **я**ко о Хрісте перестанетъ»[5]. «Не льстимъ, рече, словомъ Божіимъ»,— «аще ли покровено благовест'вованіе наше, во гибнущихъ есть покровено: они же ослепли невѣриемъ»[6], и прочая тамъ. **Д**а обуздаютъ языкы своя богоборцы глаголюще, яко бы мы законъ старый отъ Бога дан'ный Манахійскый хулили, ни згола отметали, яко непотребна отнюдъ и чужа Богу; но аще и много глаголютъ, или пишутъ неправ'ду, жаднымъ обычаемъ довести того на насъ не могутъ. Мы бо сице дер'жимъ и мудръствуемъ **(об. 219)** о божествен'номъ законе, якоже святому апостолу Павлу и прочимъ святымъ мнится: яко добръ законъ, аще законне приемлютъ его,—ко Хрісту бо отсылаетъ и Того во всемъ послушати повелеваетъ, якоже и О[т]ческый гласъ во время преображенія свѣдителствова[7]. Моисею предстоящу Ему, не рече—Моисея послушати и его законоположенія держати, або отъ десятословія учити, но Хріста послушайте.

Не добро жъ законъ зле разумѣюще[8] о немъ, иже безъ праваго ученія глаголющимъ отъ него, и апостолъская преданія, святыхъ отецъ ученіа церковная растлѣвающимъ, и хрістиянь-

[1] Апокалипс. XII, 1 [2] Филиппис. III, 6—9 [3] 2 Коринө. III, 7 [4] на полѣ: «[2] къ Корин. зач. 173» [III, 6] [5] на полѣ: «[2] къ Корин. зач. 174» [III, 14—15] [6] на полѣ: [2 Коринө.] «зач. 175» [IV, 2—4] [7] на полѣ: «Матөей, зач. 70» [XVII, 5]; «Лук. зач. 45» [IX, 35] [8] нужно: разумѣющ*имъ*

Первая редакція.

скыхъ благочестивыхъ обычаевъ разорителе [1]. Не выкладають бо ся отнюдь человѣческымъ разумомъ божествен'ная писанія, аще не быша святіи отцы отъ Духа Святаго навыкше сказали намъ разумъ ветхаго и новаго завѣта. Тако бо нѣціи отъ нихъ яко траву законъ разумѣли, на нейже колосъ пришествія Хрістова совершитися хотяше; созрѣвши же п'шеницы вѣры, невеликая потреба травы оноя, рекше соломы. Или злату и олову предстоящу, и аще кто олово возметъ, т'щету возлюби: не само олово т'щета, добро бо и то въ часъ потребы, но лишеніе лѣпшаго тщету возлюби. Тако и по пришествіи Хрістове проповедати писаниемъ закон'нымъ и учити десятословиемъ старымъ т'щетѣ вина бываеть новому писанию, и не учать ‖(220) отъ нового, но до старого приложишася.

И послания святаго Павла на свои разумъ превращають, выкладаючи, о которомъ святыи Петръ апостолъ во второмъ своемъ посланіи глаголетъ: «якожь по дан'ней благодати Божіи братъ нашь Павелъ во всѣхъ своихъ посланіихъ пишетъ, въ нихже неудобъ разумна нѣкоимъ къ розознанию, но нѣціи разгордѣв'шеся, нич'тоже вѣдуще слову силы, писанія развращають [2] и инако сказують ко своеи имъ погибели» [3]. И самъ Павелъ святыи рече о собѣ: «отъ части разумеваемъ, и отъ части пророчествуемъ» [4]. Видиши ли смиреніе святаго? не хвалится, яко Люторы теперъ писмомъ шир'мують.

Но мы ходимъ о[т]ческимъ путемъ— тоже мудрьствовати и томуже правилу прилагатися по апостолу: «елицы, рече, правилу сему, сиречe церковному, приложатся, миръ на нихъ и милость» [5], егоже мира, милости Божия да сподобимся улучити отъ Хріста Бога нашего.

О правилахъ.

Глаголють: «нижъ того всего, предуспомя[ну]тыхъ речей, ани которыхъ правилъ и уставовъ Хрістосъ, ани апостоли не положили; але то дей вымыслы людскія правила зложиша, и не есть то правила, але кривила».

Но да штò святіи утвердиша и умерковали, тò Богъ принялъ, и славится у сонме ихъ и славимъ есть. «Богъ прославляемъ въ совѣтехъ святыхъ» [6]. И любитъ Духъ Святыи раду ихъ и законоположеніе святыхъ. Паки рече: «любящихъ законъ Твои нѣсть имъ соблазна» [7]. Светилникомъ законъ зоветъ: «светилникъ нога‖(об. 220)ма моима законъ Твой, и свѣтъ стезямъ моимъ» [8]. Рече бо: «сего ради законъ дасть согрешающимъ на пути» [9]. «Исповѣдять небеса чудеса Твоя, Господи, и истин'ну Твою въ сонмѣ святыхъ» [10]. И апостолъ вопиетъ, иже законъ данъ [11] есть для грѣш'ныхъ, абы ся каяли, въ чомъ согрешили, рече: «яко праведному не лежитъ законъ, но беззакон'нымъ, непокоривымъ, нечестивымъ, грѣш'никомъ» [12] и прочая тамъ въ той главизне. «А хто, рече [13], плоды духовныя чинитъ, на таковыхъ нѣсть закона, не требе ему закона, понеже Богови жи-

[1] нужно: разорителемъ [2] въ рукописи описка: развращаютъ [3] на полѣ: [2 Петр.] «зач. 68» [III, 15—16] [4] 1 Коринѳ. XIII, 9 [5] на полѣ: «къ Галат. зач. 215» [VI, 16] [6] на полѣ: «Псаломъ 88» [ст. 8] [7] Псал. CXVIII, 165 [8] на полѣ: «Псаломъ 118» [ст. 105] [9] на полѣ: «Псаломъ 24» [ст. 8] [10] на полѣ: «Псаломъ 88» [ст. 6] [11] въ рукописи описка: далъ [12] на полѣ: «[1] Тимоѳ. зач. 279» [I, 9] [13] на полѣ: «Галат. зач. 213» [V, ...]

Первая редакція.

вѣтъ, а не плоти». **И** о собранию сейму або собору святыхъ пророкъ прознаменовалъ: «соберѣте Ему преподобныя Его, завѣщавающая завѣтъ Его о жертвахъ» [1].

Зриши ли, что рече, полагающе (sic) заповѣдь о оѳѣрахъ, еже есть о всѣхъ таиностяхъ церковныхъ хрістиянскыхъ? **Н**о и сынъ его царь Соломонъ о соборехъ глаголеть: «премудрость созда собѣ храмъ и утверди столпъ седмъ» [2], **с**оборовъ святыхъ седмъ. Святыи бо отцы на сойме своемъ духовномъ возыскали всѣхъ речей, приналежачихъ хрістияномъ къ воли Божей. Рече: «въ совѣтехъ правыхъ и сонме, велия дѣла Господня, изыскана во всѣхъ воляхъ Его» [3]. **П**рото рече: «Богъ прославляемъ въ совѣтехъ святыхъ» [4], яко реклося где, святіи отцы сошедшеся обыйскавше хрістияномъ потребнаго ку апостольскимъ правиломъ, Духомъ Святымъ движимымъ, приложиша и утвердиша, церкви предаша.

(221) **Г**лаголютъ же Правила святыхъ апостолъ, во первой грани третяя глава, яко хранити подобаеть и держати церковная преданія и неписание(мъ) [5] обычаи и законъ церковный. Но еретикы не сказують быти апостольскихъ Правилъ. Але Павелъ апостолъ велитъ и приказуетъ: «стойте, держите, рече, преданія, ихже научитеся, аще словомъ, (або малеванемъ,) аще посланиемъ нашимъ» [6]. **Т**о уже значитъ, ижъ есть ихъ преданіе словное, устное и писаное, еже по нашему завѣту— Правила.

Первая редакція.

О чернечестве.

И о всѣхъ тыхъ речахъ, и о чернецкомъ чину, причитають быти человѣческія [7] вымыслы, но да вѣсте, якоже и вышше рѣхъ, приятна суть Богу [8] и человѣческия предания, отъ любве приносимая. Во Іеремеи пророцы есть описано [9] о сынехъ Анадановехъ (sic) дому Рахавля, како храняху заповеди отца своего, нижѐ пророка отъ Бога посланного къ нимъ раздрушити не послушаша, отвещаша ему, яко отецъ нашь Иоанадавъ, сынъ Рахавль, заповеда намъ не пити вина, нижѐ будовати домовъ, сѣмянъ не сѣяти, ни винограда садити, но въ кущахъ жити вся дни живота нашего. Послушахомъ его и пребываемъ тако. Что жь Богъ пророку отвеща? «Елма послушаша сынове Иоанадавли заповеди отца своего, не оскудѣетъ мужъ сыновъ Іоанадавль стоя **(об. 221)** предъ лицемъ Моимъ во вся дни на земли». Видиши ли, ижъ не потеза ихъ за то, но и предъ обличностию Своею вѣчне стояти имъ обецалъ, и умножити я хранящимъ заповеди человѣческыя?

Сице и мниси храняща яже вышше заповеди. Что же, Иесеи глаголеміи, о нихже Иосифъ Матьѳеевъ [10] по достатку повествуетъ, не мнишеское ли житие прохожаху? **М**нога убо имаетъ церкви не отъ писанного предания, яже потребна суть и нужна, а понеже не противна писанию и поспешествуема ко смотрению тѣхъ. И Павелъ апостолъ многа творяше незаповеданная, но яже

[1] на полѣ: «Псаломъ 49» [ст. 5] [2] Притч. IX, 1 [3] на полѣ: «Псаломъ 110» [ст. 1—2] [4] на полѣ: «Псаломъ 88» [ст. 8] [5] мъ лишнее [6] на полѣ: «[2] къ Селун. зач. 276» [II, 15] [7] это слово вставлено на полѣ [8] на полѣ: «Мой[сей] 4 кн. [Числъ] гл. 6» [9] на полѣ: [Иерем.] «гл. 35» [10] въ подлинникѣ описка: Матьѳеемъ. Срвн. ниже, послѣднюю статью: «Прикладъ черничскому житию»

поспешають Еvангелию. «О юнотахъ бо, рече, и дѣвахъ повеления Господня не имамъ» [1], обаче повелеваше изволяющихъ на луч'шее. Не ток'мо бо святіи заповеданная сотвориша и чисто крещеніе сохраниша, но и своего изволенія приношають дары Господеви, тщащеся [2] всяко смирен'нымъ житиемъ приединитися Богу, яко святыи Ан'тоние, Пахомие, Арсеніе и прочіи богоносніи отцы, и имѣша на уме очистити себе, по апостолу, отъ всякоя скверʼны плоти и духа. Безмолъвиемъ бо, уединениемъ очищается умъ. Поразумѣша, яко въ мире живуще неудобь могутъ исправити добродѣтель, и умыслиша собѣ странножитие иноческое, и начаша бѣгати мира и жити въ пустыняхъ. А ниніи отходятъ у монастыръ яко тежъ на пущу, ‖(222) а тамъ даютъ прикладъ побожности хрістиянской, въ постехъ, въ низулеганіи и бденіи, и прочимъ злостраданиемъ и отреченіемъ всякого отечества, сродникъ, имѣней и стяжанія. Сице убо, якоже рекохъ, не токмо отцы заповѣдь сохраниша, но и дары принесоша Богови. Дарове же суть: дѣвьство и нестежаніе, нищета волная. Сия не суть заповеди, но дарове суть. Просто рещи: распяша собѣ миръ и подвизахуся прочее, да себе миру распнутъ, якожь глаголеть апостолъ: «мнѣ миръ распятся, и азъ мирови» [3].

Како миръ распинается человѣку? То есть, егда отречется человѣкъ мира и особъ единствуеть, и оставитъ родителя и имѣнія, стяжания, купля и всяко об'цованіе, свѣта сего красоту, наслажденіе, и просто даже до малои речи еже дѣется у мире, ничого до того не мѣти, но Богови наслаждатися во всегдашнихъ молитвахъ, тогда распинается ему миръ, остави его. Тажь наводитъ: «и азъ мирови». Р'цемъ же еще прочее, како распинается человѣкъ миру. Егда бо по изменению свѣц'кихъ вещеи подвизается потоп'тати самыя сласти, и тыя похоти вещ'ныя, волю свою во всемъ отнюдъ попрати, и умертвити страсти своя, тогда той распинается миру и сподобляется по апостолу рещи «еже мнѣ миръ распятся и азъ мирови»: бо не маетъ до него ничого миръ, одно тол'ко зритъ Бога въ тонкости ума своего, чисто бо имѣетъ сердце и мысль ‖(об. 222) отъ суетія свѣта сего, и нищь духомъ пребываеть, по Господнию слову: «блажени нищіи духомъ, яко тѣхъ есть царство небесное» [4].

Что жь, Илія и Елисей не пост'ническое ли житие прохожаху, и въ пустыни пребываху, освятивъшеся Богу во чистотѣ? Іоанъ же креститель не въ пустыни ли воспитася, не все ли житіе его постъ бяше, не дѣвьствен'никъ ли бяше? Что бо рече Богъ, яко «суть скоп'цы, иже скопишася сами царствия ради небеснаго» [5]? Тажь потомъ на изволеніи положилъ, рекъ: «могиі вместити да в'мeститъ». «Не вси бо, рече, в'мещаютъ словеси его (sic)» [6]. Павелъ же апостолъ о женимихъ рече сице: «оженивыися и посягшия пекутся о мирскыхъ, не оженивыися пекіися о Господнихъ, како угодити Господеви, непосягшия печется о Господнихъ, да есть свя-

[1] на полѣ: «[1] Коринѳ. зач. 38» [VII, 25] [2] въ подлинникѣ описка: тщамеся [3] Галат. VI, 14 [4] Матѳ. V, 3. Лук. VI, 20 [5] Матѳ. XIX, 12 [6] на полѣ: «Матѳ. зач. 78» [XIX, 12, 11]

Первая редакція.

тыи тѣломъ и духомъ» [1]. Зриши ли, како не отметаеть дѣвьства, но и зело похваляеть? Кроме жь поста и воздер'жания и удаленія отъ мира неудобъ справляемо есть: благодать бо Божия и велико дарованіе, еже сподобитися кому такого жителства: «Нужно бо, рече, царство небесное, и нужницы восхищають ѐ» [2]. Паки рече: «тѣсенъ путь и прискорбенъ вωводя въ животъ, и мало ихъ есть, иже обретають его» [3]. «Не боися, малое Мое стадо, имже изволи Отець дати царство» [4]. Прото мнози, хотячи наследити царство небесное, опустивши попеченіе [5] жены и дѣти, домъ, родителя, како бы безъ мол'вы наедине работати Господеви, нудятся, ‖(223) подвизаются царства ради небеснаго, тѣснымъ и прискорбнымъ путемъ шествують, сами ся доброво'не скопиша, борутся со страстию телесною, изволиша иночествовати.

Похвално бо есть се, еже со единемъ или со двема безмол[в]ст[во]вати. «Идеже бо, рече Богъ, д'ва или тріе собрани во имя Мое, ту есмь посреди ихъ» [6]. Образъ же сего Самъ Господь Собою положи: по крещеніи бо изыиде въ пустыню, и постися 40 дней, и тако победи искусителя. И вси убо исходящіи вослѣдъ Хріста на семъ основаніи будуются. Многажды и потомъ исходя во пустыню и моляся, нижѐ учения ради изволи почовати во граде: «бѣ бо, рече, въ день у церкви уча, нощи же исходя водворяшеся въ горѣ нарицаемеи Елеонъ» [7]. Такожь и апостоломъ росказалъ, абы шли въ пусто мѣсто. То в'же готовый прикладъ.

Первая редакція.

Сего ради и мнози отъ великихъ святыхъ отець, оставльши грады и торжища, и вся дни живота ихъ пустын'ное лобызаху житие, умол'кнув'ше отъ своихъ мирскыхъ. Глаголеть бо пророкъ о семъ житіи, и любитъ пребывание пустынное, и похваляется тымъ. «Се удалихся бегая, и ѹдворихся во пустыни». Почто? «Яко видѣхъ, рече, беззаконіе и пререкание во граде. День и нощь обыидеть ѝ по стенамъ его: беззаконие и трудъ посреде его, неправда: и не оскудѣ отъ пути его лихва и лесть» [8]. Тажь святый Дамаскинъ пустынъное жительство, уединене блажитъ: ‖(об. 223) «пустын'нымъ непрестан'но божествен'ное желаніе бываетъ отъ мира суетнаго кроме». Паки поетъ: «пустын'нымъ животъ блаженъ есть, божествен'нымъ желаніемъ воскрыляющеся». Якоже и апостолъ Павелъ о таковыхъ пустынныхъ подвизавшихся вышше прироження, вычетши вси трудности ихъ, глаголеть: «имже не бѣ достоинъ весь свѣтъ» [9]: они бо во простотѣ сердца последующе Хрісту и отлучивше себе внѣш'нихъ мудрования. Паки Давидъ въ псалмѣ десятомъ о пустын'ницехъ глаголеть: «прелетають по горахъ яко птахи» [10], очищають душу свою житиемъ чистымъ. Есть бо сокровени раби Богу, ихже миръ не вѣсть.

Иноческое житіе нелес'тно и непревратно приходимо, ангелоподражателно есть нѣкакъ. Свѣтъ убо есть инокомъ ангели, свѣтъ же всѣмъ человѣкомъ иноческое житіе, и похвала церкве Хрістове. «Сила бо моя, рече апостолъ, въ

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 138» [VII, 32—34] [2] Матѳ. XI, 12 [3] Матѳ. VII, 14 [4] Лук. XII, 32 [5] это слово вставлено на полѣ [6] Матѳ. XVIII, 20 [7] Лук. XXI, 37 [8] на полѣ: «Псаломъ 54» [ст. 8, 10—12] [9] на полѣ: «ко Евреомъ зач. 330» [XI, 38] [10] Псал. X, 1: «превитай по горамъ яко птица»

Первая редакція.

немощи совершается», «да вселит'ся въ мя сила Хрістова» [1], въ немощи телесней боря врага своего, и еже утаилъ сия отъ премудрыхъ вѣка сего, и разумныхъ по плоти, но открылъ тое жителство злобою младеньствующихъ.

Мы же грѣшніи, исполнени язвъ греховныхъ, плачемся своихъ греховъ и возлюбимъ плачевное иноческое житие, пустыню. «Блажени бо, рече, плачущеся: яко тіи утешатся» [2]. Отъ плача приходитъ во чистоту душевную. **Т**іи плачутъ, а миръ смеется. **Т**іи сетуютъ, а миръ умащается. ‖**(224)** **Т**іи постятъ, а миръ питается. **В**о дни трудятся, а въ нощи въ подвиги себе нудят'ся. Овіи бо въ бедѣ страстей своихъ, овии же ратуеми отъ бесовъ и человѣкъ, овіи же отгнани быша, нѣціи же убиени быша, и слово Господне въ нихъ исполнися глаголющее: «въ мире скорби пріимете, но о Мнѣ возрадуетеся».

Не похуляимо великое имя безъмолвие, но паче то стежати въ собѣ пот'щим'ся, яко да сподобимся пища со иже въ горахъ и вертепахъ живущихъ, и чающ*и* откровения похвалнаго гласа съ небесе со ангелы силою своею дающему отм'щенія невѣдущимъ Бога. **Ч**'то бо ино тако прикладно всѣмъ человѣкомъ, якоже иноческое жителство, стару же и младу молчаніе и житіе тихо? Птахъ, зовемыи еродие, тогда радуется, внегда отлучится вселен'ныя, и идетъ во пустыню непроходную сотворити птенца своя; **и**нокъ премудрый спешитъ во вселеніе безмол'в'но, еже сотворити плоды жизни.

Первая редакція.

Понеже обезсрамившеся нѣціи уничижаютъ равноангельское житие безмол'вное, отъ человѣковъ глаголютъ умышленіе, — **н**е подобаетъ же дивитися намъ о невѣжествующихъ и заблужшихъ. Аще бо кто не вѣруетъ, — ниже разумеваетъ: «вамъ бо, рече Господь, дано есть разумѣти тайны царства небеснаго, онемъ же не дано есть» [3]. И въ лепоту: понеже зъ гордости глаголютъ намъ. Гордымъ же Богъ проти‖**(об. 224)**вится, а смирен'нымъ же безмол'[в]ствующимъ даетъ благодать, и таковымъ таинство будущаго вѣка открываетъ.

И великій Деонисіе Ареопагитъ такое жительство достойне ухваляя пишетъ. И апостолу глаголющу: «не любите мира, ни яже суть во мире: и аще любитъ кто миръ сей, нѣсть люб'ве Отча въ немъ: зане все, еже въ мире, похоть плотская и похоть очима и гордыни житеиская, нѣсть бо отъ Отца, но отъ мира есть. И миръ сеи преходитъ, и похоть его, творяи же волю Божію пребываетъ во вѣки» [4]. «**И** миръ весь во злѣ лежитъ» [5]. «Не вѣсте ли, яко любы мирская вражда Божия есть? Иже убо восхощетъ другъ быти мира, врагъ Божій бываетъ» [6]. «**И** аще к'то Мнѣ служитъ, Мнѣ да последуетъ», рече Господь [7]. **Д**а сподобится служащей Господеви услышати гласъ Его: «идеже Азъ, тамъ и слуга Мой будетъ» [8]. Иноческое бо служеніе не мира сего воинское и прочая брани свецкія, **н**о по апостолу: «нѣсть ихъ брань ко крови и плоти, [но] ко началомъ, владычествомъ, къ миродержителемъ тмы

[1] 2 Коринѳ. XII, 9 [2] Матѳ. V, 4 [3] Матѳ. XIII, 11 [4] на полѣ: «[1] соборное посланіе Іоан. зач. 70» [II, 15—17] [5] въ подлинникѣ описка: воз'лежитъ. На полѣ: «[1] Іоан. зач. 74» [V, 19] [6] на полѣ: «Іяков. зач. 55» [IV, 4] [7] Іоан. XII, 26 [8] Іоан. XII, 26

Первая редакція.

вѣка сего, ко духовомъ злобе поднебеснымъ» [1].

Понеже стран'ніи, пришелцы есмы на земли, «совзыидемъ и мы Ему внѣ града, поношеніе [Его] носяще: не имамы бо зде пребывающаго мѣста, но градущаго возыскаемъ» [2],—**я**коже исходять иноцы изъ градовъ и мѣстъ, и селъ и имѣней, поносы, досады носяще, и возыскають безмол'вно жити и спастися. **Х**рістосъ во Еvангеліи глаголеть: «аще кто любить отца и ‖(225) матерь паче Мене, нѣсть Мнѣ достоинъ» [3], и прочая. «Аще не отвержется себе, не возметь ли креста своего, не можеть Мнѣ быти ученикъ» [4]. **Е**г'да же одинъ отъ ученикъ Его просился, дабы прежде отца своего погреблъ, услыша: «остави, рече, погре[б]сти мертвеца мертвымъ, а ты за Мною иди» [5]. **Н**о мы со Давидомъ глаголемъ и молимся: «единаго просихъ отъ Господа, того и взыщу: да живу въ дому Господни вся дни живота моего, зрѣти ми красоту Господню и навещати церковъ святую Его» [6]. Тѣмже иноцы, вся дни живота своего пребывающе, живуть въ монастырехъ при церкви Господни, посещають собираниемъ, во единопѣніе украшающе хвалу Божию. **И** паки: «коль возлюбленна села Твоя, Господи силъ. Желаеть бо, рече, душа моя во дворы Господня». «Блажени живуще въ дому Твоемъ». Что еще лѣпшаго прирекъ: «въ вѣкы вѣкомъ восхвалять Тя». Паки вдячне тако живущихъ успоминаеть: «яко лучьши день единъ во дворехъ Твоихъ паче тисящь: изволихъ пребыватися въ дому Бога моего паче, неже жити ми въ селехъ грѣшничихъ» [7]. Селомъ именуеть миръ сей грѣшничь. **П**рото черьнець волить единъ день служа Богу въ монастыри жити, наедине безмол[в]ствовати, неже во градехъ зъ мирскими людми, идеже по псалму: пререкание, трудъ и прочая неуставичность [8], яко тамъ ширеи пишеть въ псалмѣ 54-мъ.

Но мы перестанемъ испытати чужая недостатки, и таковое жителство избравшихъ ‖(об. 225) иноческое осуждати. Таковымъ бо многимъ испытаніемъ и осужданиемъ и оклеветаниемъ закона ихъ иноческаго пусты творымъ душа наша. **Д**а не поткаеть такого потезателя испытника, по псалму 63-му: «ищезоша испытающеи испытания» [9]. **Г**лаголеть бо апостолъ Ияковъ: «оклеветая бо брата или осуждая брата своего, оклеветаетъ законъ и осуждаеть законъ. Аще ли, рече, законъ осуждаеши, нѣси творець закону, но судія еси» [10], и прочая тамъ въ томъ зачале 56-мъ. **Н**о Павелъ апостолъ не разньствуя потверьжая глаголеть: «законъ святъ и заповеди его святы» [11]. Тѣмже глаголеть: «и самъ закону служа умомъ моимъ, рече, работаю закону Божию» [12]. О мир'скомъ же печалованію и любленіи его тако глаголеть: «печалъ бо яже по Бозе покаяніе нераскаянно соделоваетъ, а мирская печалъ смерть содеповаетъ» [13].

Видиши ли сего суетьства свецького? **Д**ля тогожь отъ всѣхъ мирьскихъ вещеи опорожнилися иноци, по рек'шему:

[1] на полѣ: «ко Еѳес. зач. 233» [VI, 12] [2] на полѣ: «къ Евреомъ зач. 334» [XIII, 13—14] [3] Матѳ. X, 37 [4] Лук. XIV, 26, 27, 33 [5] Матѳ. VIII, 21 [6] на полѣ: «Псаломъ 26» [ст. 4] [7] на полѣ: «Псаломъ 83» [ст. 1—2, 5, 11] [8] Псал. LIV, 11: «беззаконіе и трудъ посредѣ его, и неправда» [9] Псал. LXIII, 7 [10] Іаков. IV, 11 [11] Римл. VII, 12 [12] Римл. VII, 25 [13] на полѣ: «[2] Корин. зач. 184» [VII, 10]

Первая редакція.

«упразнитеся и разумѣйте, яко Азъ есмъ Богъ» [1]. И приписуютъ и шацуютъ черньцу ругател'ски, ижъ зъ безум'ства або зъ глупства тѐ вымыслено. Но мы къ таковымъ речемъ со апостоломъ: «аще либо изумѣхомся, Богови изумѣхомся» [2], Емуже и живемъ. О семъ же жителстве иноческомъ пустын'номъ пророкъ Исаія не яко здалека прознаменуя глаголеть сице: «яко тер‖(226)пящеи Господа ради изменятъ крѣпость, и крила творятъ яко ор'ли, шествуютъ и не потрудятся», «яко аще и вожаждуть, приноситъ имъ воду съ камене» [3], и бываетъ имъ сладко. Видиши ли, что рече? не укоряетъ таковое жителство. Они бо во безмолвіи велице постятся, и Бога ради тер'пяще славятъ благостыню Его, и отъ святыхъ ангелъ утешеніе и послуженіе приемлють [4].

О постехъ и о мясояденіи.

Се бо слышимъ нѣкихъ глаголющихъ, яко онсице еvангельскихъ сынъ ни среды, ни пятка и ни коего поста требуетъ. Мы же къ таковымъ речемъ: кое убо есть преступленіе, или кіи грѣхъ, еже уставленныя посты держати? не покаянию ли наставникъ постъ, испра‖(227)вленіе жития, и путь добродѣтелемъ духовнымъ и телеснымъ? Глаголеть же нѣкіи отъ премудрыхъ святыхъ, яко начало рати противу греха подвига человѣку постъ. И Самъ Господь Собою сие показалъ: постися 40 дніи. Сие оружіе и лекарство дано намъ

Первая редакція.

отъ Спаса нашего Хріста. Не имѣя поста нагъ входитъ на брань и удобь побеждаемъ бываетъ. Внегда бо начнетъ человѣкъ поститися, абіе отъ сего въ желаніе беседы Божия приходить, сиречь молитвы. Якоже бо мира сего воен'ника дебелство плоти и благорумянство изъявляеть, сице и Хрістова воина сухость, иже отъ воздержания цвѣтущая блѣдость показуетъ его, яко страдалца заповедей Хрістовыхъ.

Ино бо есть постъ, и ино воз'держаніе. Постъ убо есть иже временемъ бываемый, еже ничесоже вкусити до речен'наго в'ремени. Воздержаніе же всегда есть, и присно есть и бываетъ хотящимъ благочестиве жити, еже не преисполняти утробы паче мѣры. Рече бо Господь: «горе вамъ насыщенымъ» [5]. И паки: «блюдѣте, да не когда отягчаютъ сердца ваша объядениемъ и пиянствомъ и печальми житеискыми» [6]. Еже бо о многоядении пещися ничтоже ино есть—«имже Богъ чрево» и «враги креста Хрістова» [7] Павелъ именова. Нижѐ бо Марфу похвали Господь пекущуся о многе. ‖(об. 227) Бесовску роду ничимже мощно изгоняему быти точию молитвою и постомъ, по словеси еvангельскому [8]. И притча богатого питавшегося много яве насъ учитъ милости и воздержанию, о чемъ ширей есть у Еvангеліи. Павелъ апостолъ питающихся уже мертвыми зоветъ прежде смерти: «питающияся, рече, вдова жива умреть» [9], аще не пребудеть въ молитве и посте, «да празнуеть въ посте

[1] на полѣ: «Псаломъ 45» [ст. 11] [2] на полѣ: «[2] Корин. зач. 179» [V, 13] [3] Исаія XL, 31; XLVIII, 21 [4] NB. послѣ сего слѣдуеть статья «О образу»: она взята и помѣщена выше (см. стлбц. 77—80), для соотвѣтствія со второю редакціею [5] Лук. VI, 25 [6] Лук. XXI, 34 [7] Филиппис. III, 19, 18 [8] Марк. IX, 29 [9] на полѣ: «[1] къ Тимоф. зач. 285» [V, 6: «питающаяся же пространно, жива умерла»]

Первая редакція.

и молитве» [1]. **П**остъ Ниневгит'скаго рода отъ гнѣва Божія премени, и вси святіи ветхого и нового завѣта того имяху во всемъ животе своемъ сожителя. **Г**лаголе[тъ] бо апостолъ: «во посте многáщи, во алчи и жажди» [2]. Видиши ли, не рече: одинъ часъ, або разъ, но многажды. **И** егда плаваніе бысть апостолу въ корабли, веляше вкусити хлѣба, понеже постъ бѣ пришолъ, то уже постъ апостоли держаху. И Петръ апостолъ, егда виденіе видѣ во часъ 9 (sic), приалченъ бѣ [3]. **С**аулъ же служилъ Господеви. «Помоливпеся съ постомъ, возложиша руки на ня, послаша на учителство» [4].

Егда бо хотяху што добре вчинити або почати, пер'вее къ посту прибегоша, безъ молитвы и поста ничтоже не почаша. И апостолъ Іоанъ Богословъ, егда у острове Патоме просили науки писаной въ него люди, тогда къ посту притекъ, и наедине себе затворилъ, и тако Евангеліе и Апокалипсіи Духомъ Святымъ зложилъ. ‖**(228)** **В**идиши ли, ижъ не згола, або туне принялъ, але въ посте и молитве труждалъся? Так'же и вси святіи постомъ и молитвами и трудомъ благодати Божіа сподобишася приняти. **Я**ко и евангелистъ, любезне пріимуя, поминаеть Ан'ну, д'щи Фануилеву [5], она жь 84 лѣта постомъ и молитвами не отхожаше отъ церкве день и нощь. **М**оисей постися 40 днеи. Тріе отроцы постишася, пещь огненую угасиша, не мясо ядоша и вина пиша, но кашу и воду. **Д**анилъ пророкъ самъ

Первая редакція.

вызнаваетъ на себе: «не ядохъ, рече, три седмицы, не вниде, глаголя, во моя уста ни хлѣбъ, ни мясо, ни вино» [6]. **И**удифъ вдовица не постомъ ли оградилася, дерзнула главу отрѣзати Олофер'ну, воеводе Асирскому? **Т**ак'же Руфъ и Асфиръ, и иніи мнози жены постомъ и молитвами ограждахуся.

Богоотець Давидъ не толко не поминаше мяса, но «попелъ, рече, ядохъ, яко хлѣбъ, и питіе мое со плачемъ растворяхъ», и прочая въ томъ псалмѣ 101-мъ [7]. **Ч**то жь паки не рече: быхъ дебелъ або толъстъ, сытъ, або румянъ, красенъ тѣломъ, но «колѣне мои изнемогосте отъ поста, и плоть моя изменися елея ради» [8]? Царь будучи, не у злотоглавехъ и у аксамитныхъ або въ одамашкохъ, и у иншихъ шатахъ красяшеся, но въ посте и вретищи: «прикрыхъ, рече, постомъ душу мою, и положихъ одѣяніе мое врѣтище» [9]. **Е**ще же постъ предпочи‖**(об. 228)**таше и врѣтище: «азъ же, внегда они стужаху ми, облачахся во врѣтище, и смирихъ постомъ душу мою» [10], не мстился никому наездъками, но къ Богу постомъ прибегалъ. **П**осмотри жь постели царской, чимъ услана: есть ли розными перинами, и на срѣбреныхъ позлотистыхъ одрахъ, або златомъ вышиваны, пестротами, различными шолками покрывала и простири устроены? Но что? «Измыю на всяку нощь ложу мою, слезами моими постелю мою омочу» [11]. У сихъ бо паче всего царства своего красуяся плакаше.

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 136» [VII, 5: «да пребываете въ постѣ и молитвѣ»] [2] 2 Коринѳ. XI, 27 [3] на полѣ: «Деян. зач. 8» (sic; нужно: 24) [X, 9—10: «взыде Петръ на горницу помолитися, о часѣ шестѣмъ. Бысть же приалченъ и хотяше вкусити»] [4] на полѣ: «Деян. зач. 31» [XIII, 3] [5] на полѣ: «Лук. зач. 8» [II, 36—37] [6] Даніил. X, 3 [7] Псал. CI, 10 [8] на полѣ: «Псаломъ 108» [ст. 24] [9] Псал. LXVIII, 11—12 [10] Псал. XXXIV, 13 [11] на полѣ: «Псаломъ 6» [ст. 7]

Первая редакція.

И что много глаголати! Самъ Господь нигдежь мяса не предлагалъ на корменье людемъ: народъ насытивъ хлѣбомъ и рыбами, а не мясомъ. Якоже рече апостолъ: «овъ убо вѣруетъ ясти вся, а изнемагая зелие да ясть» [1]. Если [2] ты съ вѣр*и* умыслу своего ясти мясо по вся дни хощеши, то ты яжь, а мене, не пр*и*зволяющаго на то, не осуждай. «Ядыи, рече, не ядущаго да не укоряеть, а не ядыи ядущаго да не осуждаетъ: Богъ бо его приятъ. Ты кто еси судяй чужему рабу? Своему Господеви стоитъ, или падаетъ. Станетъ же, силенъ же есть Богъ воставити его. Овъ убо, рече, собралъ або розсудилъ презъ день ясти, а овый ясти позволилъ на каждыи день: каждыи мыслию своею або сумнен*я*мъ своимъ да спытуеться.— —И ядый, Господеви ястъ и благодаритъ Бога: и не ядый, Господеви не ясть ‖(229) и благодарить Бога» [3].—«Ты жь почто осуждаеши брата своего? Или что укоряеши брата своего? Вси бо предстанемъ судищу Хрістову.— —Тѣмже убо кождо насъ слово о собѣ дасть Богови. Не ктому убо другъ друга осуждаемъ, но се судите паче, еже не полагати претыкання брату и соблазна. — —Аще ли брашна ради братъ твои скорбитъ, уже не по любви ходиши: не брашномь своимъ того погубляи, за негоже Хрістосъ умр*етъ*» [4].

Разумѣи, что глаголеть: не велитъ ядениемъ своимъ другу дати пот'кнутися и соблажняти [5], бо ради ядення брашна твоего облазнилъ и погубилъ

Первая редакція.

еси брата своего, за негоже Хрістосъ умерлъ: уже не по любви ходиши, сопсовалъ еси совѣтъ ему [6]. Прото естли тако пот'кнулся братъ мои яденіемъ моимъ, а брашномъ своимъ погубилъ его, а таковый судъ и укоръ принялъ для брата, за негоже Хрістосъ умерь. Волю жь, рече, мяса не ясти: «добро не ясти мяса, ни пити вина, о немже братъ мои пр*и*тыкается или соблажняется или изнемагаеть. Ты вѣру имаши? о собѣ самъ имѣи предъ Богомъ» [7], а другому дай покой. Паки до Коринтовъ о томъ же рече, напоминаеть, да роспущенствомъ своимъ абы слабого не завзялъ: «аще ли, рече, даси изъ себе прикладъ, и сумненіемъ брата своего пре*д*кнеши ядениемъ своимъ, совесть его біеши немощну и разслабенну, таковыи во Хріста согрѣшаетъ» [8]. «Вйдите жь, егда ‖(об. 229) како власть сія пре*д*кновеніе будетъ немощнымъ. Аще бо кто видитъ тя, имуща разумъ, во требищи возлежаща, не совѣсть ли ему несуполна невѣрия су*тъ* со*ж*ниждется идоложер'твенна ясти? И погибе немощный братъ во твоемъ разуме, егоже ради Хрістосъ умр*етъ*. Тако жь согрешающе во братію и биющ*имъ* совесть немощну, во Хріста согрешаете. Тѣмже аще брашно соблажняеть брата моего, не имамъ ясти мяса во вѣкы, да не брата моего соблажняю» [9].

Чуешь ли, яко страшьно реченное, еже соблазнити? и соблазнившаго совестию недостаточностью (sic), немощию отъ твоего разума—во Хріста согрешати глаголеть. Прото выречися: лѣпшей

[1] Римл. XIV, 2 [2] въ оригиналѣ описка: «есятли» [3] на полѣ: «къ Рим. зач. 113» [XIV, 3—6] [4] на полѣ: «къ Рим. зач. 114» [XIV, 10, 12—13, 15] [5] на полѣ [Рим. зач.] «112» [6] Римл. XIV, 15 [7] на полѣ: «къ Рим. зач. 115» [XIV, 21—22] [8] на полѣ [1 Коринѳ.] «зач. 140» [VIII, 10—12] [9] 1 Коринѳ. VIII, 9—13

Первая редакція.

на вѣкы мяса не ясти, нежели таковое осужденіе на ся прияти. Тѣм'же, братія, мирная гонимъ, елика ко единению другъ друга: вся бо добра суть, яже Бога ради бываемая, но зло человѣку претыканиемъ что творящу, и ради воля своея разоряющу заповедь Божію, или оскверняющу союзъ совершения. Естли жь ты вѣру имаши о собѣ, имѣи предъ Богомъ, не соблазни другаго. «Воскую бо, рече, свобода моя судится отъ инои совести» [1] ? Но блюдемося, да не будемъ во предкновеніе и соблазны немощнымъ братиямъ.

«О идоложер'твен'ныхъ», рече апостолъ, «вѣмы: яко разумъ вси имамы, но разумъ кичитъ» [2], рекше плотию надменыи, понеже |(230) по плоти разсуждаетъ и д'мется въ разуме своемъ, т'щеславуяся. «Вся ми лѣть суть, но не все на пол'зу: вся ми лѣть суть, но не азъ обладанъ буду отъ кого. Брашна чреву, и чрево брашномъ» [3]. Паки около яденія мясъ глаголеть: «вся ми лѣть суть, но не вся на ползу: вся ми лѣть суть, но не вси назидаютъ» [4], рекучи: мамъ и я власть ясти и пити, и вся ми належитъ або пристоитъ ясти, но не все на ползу або на помочь; и не вси тежъ назидаютъ, рекше соединяются, ал'бо на то призволяютъ. Но что еще на то нижей рече, и пораду даетъ, яко бы не погоршити другаго: «ничтоже своего си да ищеть, но дружняго кождо» [5].

Но нѣции симъ словесемъ идуть, что въ томъ же зачале глаголетъ: «все, еже въ макеліи продаемо, ядѣте, ничтоже

Первая редакція.

разсуждающе, за совесть» [6]. Ино то не къ симъ времямъ мовено, бо на онъ часъ еще вѣра Хрістова не простреся увезде, елин'ство и юдеиство пановало, и обдержаше землю невѣріе; тымже не могло ся стати кому что ку воли своей на яденіе купити,—прото мусили то̀ купити [7], что̀ въ макеліи продавано, по нашему въ гостинномъ дому, въ господе. Але теперъ зъ ласки Божей, кды вѣра Хрістова обья всю землю, много народъ розныхъ языкъ, по всѣхъ странахъ хрістиянство слынетъ: естьли въ Татарскую землю, або въ Турецкую поидетъ, и где-колве въ которую землю, тамъ увезде хрістиянъ обрящеши,—прото въ господе кажды народъ водле вѣри и прозволенния своего купити |(об. 230) живности знаиде[тъ].

Но еще собѣ предлагаютъ въ той главизне писаное: «аще ли кто призываетъ отъ невѣрныхъ, і хощете ходити, все поставлен'ное вамъ ядѣте, ничтожь востязающеся, за совесть» [8]. Ты же гледи силы слову! Невѣрныхъ на онъ часъ въ тыхъ сторонахъ было много. И хотячи новое ученіе чути и научитися отъ него, и поставятъ позваному брашна; тотъ же, кого призвано въ домъ, кромъ всякого розмышления, ясть въ дому того позваного для того, абы его неяденіемъ своимъ не погоршилъ, и разумѣлъ бы, ижъ имъ гнушается, и брашенъ его грумѣчаетъ (sic) або бракуетъ; для того мусялъ поставлен'ное ясти, абы яко чимъ-колве у вѣру навернулъ. Теперешніи жь новыи пропо-

[1] 1 Коринѳ. X, 29 [2] 1 Коринѳ. VIII, 1 [3] на полѣ: «[1] къ Корин. зач. 135» [VI, 12—13] [4] 1 Коринѳ. X, 23 [5] 1 Коринѳ. X, 24: «никтоже своего си да ищетъ, но еже ближняго кійждо» [6] 1 Коринѳ. X, 25 [7] выраженіе: «прото мусили то̀ купити» помѣщено на полѣ [8] 1 Коринѳ. X, 27

Первая редакція.

ведачи а росколники хрістиянскые ядениемъ своимъ мясоеднымъ кого научили отъ Жидовъ и Татаръ и Турковъ? И съ ними ядять, но еще и сами къ жидовству и рознымъ вѣрамъ пристали, и десятерымъ приказаніемъ старымъ учатъ; на остатокъ и Хріста отступили, за Бога истинна не маютъ, и опустив'-ши тыхъ, они же во Хріста не вѣруютъ, да намъ хрістияномъ не даютъ покой.

Аще ли кто вамъ речетъ: «се идоложер'твено есть, не ядѣте, и за оного поведавшаго и совесть», разумѣй же, штò глаголеть на то: «совесть же, глаголю, не свою, но другаго: воскую бо свобода моя судится отъ иного совести»? Видиши ли,—бранитъ, ‖**(231)** да своею дерзостию и суфалностью яденіа другаго сумненія не наторгнеть: да нехай твоя, рече, свобода отъ другаго не судится. **Н**о и таковое мясояденіе заказуеть, да не будетъ въ соблазнъ людемъ: «безпретк[н]овени бываите Июдеомъ и Еллиномъ и церкви Божей» [1]. Зриши ли речен'ное: не толко абы церкви Божіи не были на соблазнъ, але Июдеомъ и Еллиномъ? **А** теперешніи мясоедницы радость Июдеомъ и Ел'линомъ сотвориша, а церкви Божіи и вѣрнымъ хрістияномъ мятежъ, наруганіе, поносы, досады наносятъ. Не ищутъ того, еже Павелъ глаголеть, дабы вѣрнои братии на пол'зу угожали, и душа многихъ спасти. Они же в'мѣсто ползы руганіе на хрістияне навели, и все таинство церковное обнажили, поламали. «Якоже азъ, рече, во всемъ угажаю, и не искый свою ползу, но многихъ, да спасутся» [2]. **И** напоминаетъ, абы подоб'ни ему были: «подобни, рече, бываите, яко азъ Хрісту» [3]. Глаголеть бо во другомъ мѣсте: «свобод' будучи отъ всѣхъ, всѣмъ себе поработихъ, да множаишихъ приобрящу: и быхъ Іюдеомъ яко Іюдей, да Июдея приобращу, подзакон'нымъ яко подъзаконенъ, да подзаконныя приобращу: беззакон'нымъ яко беззаконенъ, не сыи беззаконникъ Богу, но закон'никъ Хрістовъ, да приобрящу беззаконныя. Быхъ немощнымъ яко немощенъ, да немощныя приобращу. Всѣмъ быхъ вся, ‖**(об. 231)** да всяко нѣкия спасу» [4].

И якоже вышше реклося: óни расколники, мясоедники кого обратили отъ невѣрныхъ ко Хрісту? которую землю чужую отъ невѣрия восторгнуша? где, въ которомъ языце будучи незнаючи Бога кровъ свою пролили за вѣру? И что глаголю! Не толко крови пролитія, але хухнаня, ани жадного пренаследованя, ани одного слова не понесетъ! и где бы ч'то почулъ о собѣ шамране, повесть якую, и того не стерпитъ!

Святіи не тако! Но хотя ихъ гонено, били, везали, сажали,—не шли до' властителей о жалобу, не просили о жалобу, ани о помочъ, яко дисеншіи казнодѣи подъ опеку и оборону велможамъ дался, абы ихъ боронили, и нихто ничого не смѣлъ мовити имъ. И любятъ учительми ся звати и у котчихъ со слугами ездити; а святіи всего того не потребовали, ни котчихъ, ни слугъ, ни шубъ, розныхъ шатъ, но тихо ажъ до крове страдали и не отступали отъ градовъ и мѣстъ и селъ, дондеже люди приведоша ко Хрісту.

Яко рече апостолъ: «быхъ немощнымъ яко немощенъ, да немощныя

[1] 1 Корино. X, 32 [2] 1 Корино. X, 33 [3] 1 Корино. IV, 16; XI, 1 [4] на полѣ: [1 Корино.] «зач. 143» [IX, 19—22]

Первая редакція.

приобращу» [1]. А они надъ немощными гордятся и мудры ся надъ всѣхъ людеи у писанію показують. Яко святыи апостолъ Петръ у посланию святаго Павла сказуеть неудобна къ вырозумѣнію, еже нѣціи развращають, рече, ко своеи погибели [2]. Также и самъ апостолъ Павелъ напоминаеть, абы писмомъ не мудровали, да въ гордость не впадутъ: |(232) «да отъ наю, рече, навчитеся не паче мудръствовати написан'ныхъ, да не единъ по единому гордитеся на друга. Кто бо тя разсуждаеть? Что жь имаши, егоже нѣси прия.гъ? Аще и прия.гъ еси (рекучи—разсужденіе писанію), что жь ся хвалиши, яко бы (тежъ рече) и не приемъ?» [3]

Тижко видится теперешнимъ людемъ, яко мяса которого дня не попоесть (sic), мнимаеть, ижъ уже умретъ для того, што мяса не елъ. И глаголють: голоденъ есми, ижемъ не ялъ сего дня мяса. Что къ сему мають рещи, ижъ перьвыи люди, почень отъ Адама лѣтъ двѣ тисячи двѣсте сорокъ двѣ лѣте, ажъ до потопа мяса не яли, **и** предся живи и дужи были, и для того не умерли, же его не яли. Постяй бо ся легокъ есть и совершенъ, и трезвениемъ молится: сугубы бо иматъ крыла, и паче вѣтра лег'шайши. Сия крыла добродѣтелей и божественный Давидъ датися ему молится, глаголя: «кто дасть ми крыле яко голубине? и полещу и почію» [4].

О сѣмени женскóмъ.

Што жъ въ Катихисису лесть описали [5]: въ раи поведають быти обетницу отъ Бога, ижъ сѣмя женское сотретъ главу змиеву; и той обетницы вѣрячи тѣшилися Адамъ и Евва, и дѣтемъ своимъ тако поведали и научиша, не точию же, но и ж'рътвы Самъ Богъ Адаму принести Собѣ по преступленіи |(об. 232) скоро заповедалъ въ память обетованія того жь. Не вѣмы, отъ коего писанія изобрѣли таковую обетницу и жертвы завещаніе. И отъ апостола Павла приводять, яко бы онъ свѣдитель л'жи ихъ былъ; но не мають ни которой причины отъ Павловыхъ словъ, идеже глаголеть: «вѣрою Авель множайшую жертву паче Каина принесе Богу» [6]. Не поведаеть ту обѣтницы въ раи, ни жер'твы завещаніе. Въ той же вѣре свѣдителствуеть апостолъ Иефтаіа [7], который дочку свою на жертву Богу обецалъ, не в'менися ему въ грѣхъ. Муси быти, и тому Богъ Самъ росказалъ таковыя жертвы приносити по ихъ догадкахъ?!

Тако въ Бытіи пишетъ: «рече Богъ ко зміи— —той блюдетъ твою главу, и ты блюдеши ему пяту» [8]. То есть: главу—помыслъ ижь на грехъ блюсти и не пріимати; идеже бо влѣзетъ глава змиева помыслъ, тамъ все тѣло вмещается, рекше—по дѣиству грѣхъ совершается. **А** еже блюсти ему пяту, то есть: яко и до послѣдняго издыханія запинати человѣку не престаетъ діяволъ; пята бо есть конець нашего житиия. **О**ни же свои обѣтницы вымысливають, чого жъ не машь во святомъ писме ни отъ отець, ни отъ пророкъ, ни отъ апостолъ, нижѐ отъ Самого Господа нашего Іvс Хріста. Жиды тако-

[1] 1 Коринө. IX, 22 [2] 2 Петр. III, 14—16 [3] на полѣ: «[1] Корин. зач. 130» [IV, 6—7] [4] на полѣ: «Псаломъ 54» [ст. 7] [5] на полѣ позднѣйшимъ почеркомъ: «зри пилного семени женского!» [6] на полѣ: «ко Евреомъ, зач. 326» [XI, 4] [7] на полѣ: «ко Евре[омъ], зач. 329» [XI, 32] [8] Быт. III, 14—15

вая вымышливають! Павлу апостолу, егоже Самъ Господь сосуда избран'на нарече,—како отъ него таковая ||(233) утаися обѣт'ница, еюжь они проповедають: яко въ раи Адаму обетованіе бысть отъ Бога; въ раи о жертвахъ завещаніе; въ раи данъ Адаму законъ, которыи потомъ Моисей написалъ; такоже и Еvангеліе тамо дано Адаму, которое писано по Хрістове пришествіи съ плотию? О, безумия сего!

Такова бо есть гордость: сама себе навѣтующи и разоряющи, свои составъ не разумѣеть! Апостолъ глаголеть: «премудрость Божію въ тайне сокровен'ную, яже пронарече Богъ прежде вѣкъ во славу нашу, еяжь никтоже отъ князь во вѣце семъ не разумѣлъ» [1]. Зриши ли, яко сокрыта бысть тайна сия! А они сказують: Адамъ то̀ рече, разумѣлъ и сущимъ отъ него поведалъ народомъ. У другомъ мѣсте тоиже апостолъ обличаеть ихъ глаголя: «таину сокровен'ну отъ вѣка и отъ родовъ» [2], «въ Бозе единемъ создавшемъ всяческая Іvс Хрістомъ» [3], и «яко по откровению сказа ми ся тайна», «которая прежнимъ родомъ несказан'но Сыномъ человѣческымъ, яко открыся святымъ апостоломъ Его и пророкомъ Духомъ Святымъ» [4]. И Петръ апостолъ пишетъ: «откуплени честною кровию яко агньца непорочна и нескверна Хріста, пророзумеваема прежде сложенія миру, явльшуся ныне въ послѣдняя лѣта» [5]. Убо имъ ли вѣрити, или святымъ апостоломъ, которые Святымъ Духомъ научили? Не вѣмы, яко то

утаися отъ нихъ къ прародителемъ ||(об. 233) нашимъ въ раи обѣтница. «Аврааму речены быша обѣты и сѣмени его» [6]. И не рече: Адаму прежде обецалъ, потомъ ту обѣтницу обновилъ Аврааму. Рече бо: «поминаи Господа Ісуса воставшаго отъ мертвыхъ, отъ сѣмени Давидова, по благовестованию (sic) моему» [7].

Пріиде бо Господь нашъ отъ сѣмене Давидова во плоти, и апостоли Его ясно научиша насъ, яко отъ Авраама и Давида родися Хрістосъ, къ нимже и обѣтница бысть. Сие обетованіе не ток'мо отъ отець, но и въ законе и въ пророцехъ проповедано, яко выше рекохъ, и апостоли тако научиша, иже отъ Авраама и Давида родися Хрістосъ, а не глаголють «отъ сѣмени женскаго», якоже они въ Катихисисе описали. Отъ коего писма, или отъ коего естествословия сѣмя женское обрѣли? Кое сѣмя въ женахъ, въ которыхъ не всѣялъ мужъ зъ своихъ чреслъ? И отъ всея церкви вѣруемъ и исповедуемъ, яко Господь нашъ Ісусъ Хрістосъ не отъ сѣмени женска, но отъ Духа Свята воплотися отъ крове Пречистыя Дѣвы Мария, Слово Божіе присносущ'ное, Иже никогдаже разлучися отъ Отца. Не токмо прежнихъ родовъ отъ человѣкъ утаено таковое великое таинство отъ вѣка, но ангеломъ невѣдомо. И се апостолъ являя глаголаше: «да скажется ныне началомъ и властемъ на небесныхъ церквию многаразлична премудрость Божия, по предложению вѣкъ» [8].

[1] на полѣ: «[1] Корин. зач. 126» [II, 7—8] [2] на полѣ: «Колас. зач. 252» [I, 26] [3] на полѣ: «ко Ефес. зач. 223» [III, 9] [4] на полѣ: «зач. 222» [Ефес. III, 3, 5: «яже во инѣхъ ро̀дѣхъ не сказася— —»] [5] на полѣ: «зач. 58» [1 Петр. I, 18—20: «избавистеся— —пред'увѣдѣна убо— —явльшася»] [6] на полѣ: «къ Галат. зач. 207» [III, 16] [7] на полѣ: «[2] Тимоѳ. зач. 292» [II, 8] [8] на полѣ: «ко Ефес. зач. 223» [III, 10—11]

Первая редакція.

Видѣте, яко не точию сущимъ въ лѣтехъ, но и яже въ вѣце разумеваема, рекша ангели, о боже‖(234)ствен'ныхъ еже о насъ смотреніи отъ церкви навыкоша. Они же пакъ отъ коего писма навыкше сказують Жидов'скимъ разумомъ «отъ чрева глаголющихъ л'жу» [1], хотящихъ разорити вѣру Хрістову сатанинскаго умышленія подлaганія татинымъ образомъ, «умегк'чиша словеса своя» у Катихисисе «паче елея, и та суть стрѣлы» [2], о таковыхъ утаеныхъ таинствахъ? **С**его бо ради таинство именовася, зане сокровен'но бѣ отъ вѣка и отъ родовъ. Аще и законъ образова, и пророцы прорекоша духомъ, но гаданиемъ и притчами, дондеже апостоли ясно проповедаша, и ни единъ отъ нихъ догадокъ ихъ никогдаженазнаменовали. Около таковыхъ плетокъ се уже краткими словесы лесть ихъ раздрушися, сѣть ихъ сокрушися, и мы избавлени быхомъ. «Помощь наша отъ Господа сотворившаго небо и землю» [3].

О науце.

Глаголють же, яко многи языци умѣти учителемъ добро. **З**абыли апостола рек'шаго: «не во словесѣ царство Божіе, но въ силе» [4] добрыхъ дѣлъ. И паки: «Господь совѣсть помышленія мудрыхъ, яко суть суетна» [5]. **И** паки апостолъ: «мудрость мира сего буиство отъ Бога» [6]. **С**е бо обретаемъ многи научены во всѣхъ языцехъ напротивъ стоящихъ правыя вѣры, и въ нечестия хулы, и въ различныя ереси уклонших-ся, и ничтоже пользова [7] ихъ много ученіе, наипаче таковыи краснорѣчиемъ прельщаютъ многихъ, и сами прелстившеся. **С**его ради заповедуетъ апостолъ глаголя: ‖(об. 234) «блюдитеся, егда кто вы есть крадоводя хитростию и тщетною лестию, ученіи человѣческыми, по составленіи мира сего, а не по Хрісте: въ Немже пребываетъ все исполненіе божества телесне» [8]. **М**ожетъ бо истенное слово просветити и умудрити во благихъ правымъ сердцемъ безъ грамотикия и риторикия. Божественая бо еѵангельского ученія проповѣдь «не во словесехъ человѣческыя мудрости, но въ науце Духа Святаго» [9]. И самъ сия заказуеть апостолъ въ розное наученіе не вдаватися, сице рече: «въ научение стран'на и различна не прилагаитеся» [10]. **П**онеже ротмистръ и жолнѣръ Люторскый смѣлъ рушити Хріста писмомъ, верзися на долъ [11] и прочая, **а** предся злымъ а нестыдливымъ а злостей своихъ не престалъ. **Т**ак'же и Люторы того жь мистра своего и тыми фортелями пошли, абы всѣхъ языковъ писмо в'мѣли и имъ ширмовали.

О вѣре и учинкахъ.

На святыхъ богоносныхъ отець отрешили своя богохулныя языкы! Гла-

[1] на полѣ: «Псаломъ 57» [ст. 4] [2] на полѣ: «Псаломъ 54» [ст. 22] [3] Псал. CXX, 2 [4] на полѣ: «[1] Корин. зач. 132» [IV, 20] [5] на полѣ: «Псаломъ 93 [ст. 12:— —вѣсть— —], 106, 130» [6] 1 Коринѳ. III, 19: «премудрость бо міра сего буйство у Бога есть» [7] въ оригиналѣ описка: пользсва [8] на полѣ: «къ Калос. зач. 254» [II, 8—9: «блюдитеся, да никтоже васъ будетъ прельщая філософіею и тщетною лестію, по преданію человѣческому, по стіхіамъ міра, а не по Хрістѣ: яко въ Томъ живетъ всяко исполненіе божества тѣлеснѣ»] [9] на полѣ: «[1] Корин. зач. 127» [II, 13] [10] на полѣ: «ко Евреомъ зач. 334» [XIII, 9] [11] на полѣ: «Матфей зач. 7 [IV, 6]. Лук. зач. 12» [IV, 9]

Первая редакція.

голють: яко святіи учники твердять, а лѣпшаго не знали, на чемъ залежитъ душевное збавеніе. О, безумня! Сего сами не разумѣвше, святыхъ укоряти смѣють, глаголюще, яко не согласно пишуть: овогда глаголють вѣрою спастися, овогда дѣлы добрыми.

Святіи бо вси апостоли и пророцы идеже глаголють вѣрою оправдатися, не мертвою еже кроме добрыхъ дѣлъ, но любовию ||(235) дѣйствуемую; а идеже глаголють дѣлы добрыми оправдатися и таковыми жертвами угажати Богу, не запометали вѣры, но паче сими вѣру извѣстную показують, живую сию и дѣйственну показують и всуду знаменують.

А идеже глаголють святіи вѣрою оправдатися—безъ дѣлъ закона ветхого, егоже они ныне суетно проповедають. Авраамъ отець нашь не отъ дѣлъ закона Моисеова оправдася [1], вѣры своея показаніе многими добрыми дѣлы вчинилъ,—вѣдають вси ижь съ разумомъ прочитающе, яко пишетъ о немъ Ияковъ и апостолъ въ соборномъ своемъ посланіи: «кая помочь, братия моя, аще вѣру глаголеть кто имѣти, дѣла же не имать? егда можетъ вѣра спасти его» [2]? Хощеши ли ширеи а достаточне разумѣти, прошу тебе, прочитаи сіе все зачало 53 [3]: увѣси дѣла Авраамля, яко Исаака на оѳѣру принесъ, яко тежъ блудная Раавъ дѣломъ вѣру свою показала надъ шпѣк'гами Ісуса Наввина. Ниневвіт'ское мѣсто не за дѣло ли оправдани, постили, послушеньство чинили [4]?

Но они не выразумѣвши смѣли развратити своимъ писаниемъ, и выдруковавши въ люди пустили и соблазнъ

Первая редакція.

миру вчинили. Не о той рекоша вѣру писати Иякову, о которои пишетъ Павелъ, но отъ вѣдомости вѣры [5]. И кто тако безуменъ, яко бы вѣдомость вѣру нарѣцалъ? ||(об. 235) Ино бо есть вѣра, а ино вѣдомость. Можетъ кто вѣдати, а не вѣрити. Мнози вѣрують, бѣсове жь [6] и человѣци лукавіи, но отъ злости не перестануть: таковыхъ вѣра суетна [7]. Якоже апостолъ глаголеть: «не л'ститеся, ни блудницы, ни лихоим'цы, ни піяницы, ни досадители, ни хищницы царствия Божия не наслѣдять» [8]. Аще бо бы не вѣдали бѣсове, яко имать силу Божию въ Собѣ Хрістосъ, не быша молили Его, да не повелить имъ въ бездну ити: «и пришелъ еси, рѣша, прежде времени мучити насъ» [9].

Вѣра бо безъ дѣлъ добрыхъ ничтоже ино, разве гордость есть, паче же и ругание, и болшаго осуждения ходотаи вѣрнымъ, паче невѣрныхъ. Видиши ли, что тако дѣлающимъ злое, яко апостолъ счетъ (sic), поможе ли вѣра одна? Тако и бѣсомъ, что имъ пóмочь отъ вѣдомости, ижъ вѣдають Хріста, не творяще дѣлъ благихъ? Прошу тежь, прочитаите жь, что Петръ апостолъ глаголеть: «подадѣте во вѣре вашеи добрая дѣла» [10], и прочая.

Сиесть прикладъ чернечскому житию, яко еще у старомъ законе воздер'жливо жили, исполнь ползы намъ ку прочитанию, Иосьи, о нихже Иосифъ Матфеевъ пишетъ. Слово 116 [11].

Трой бо чинъ есть закон'ный во Июдеехъ: единому имя фарисеи, а вто-

[1] Іаков. II, 21 [2] Іаков. II, 14 [3] Іаков. II, 14—26 [4] Матѳ. XII, 41. Лук. XI, 32 [5] Римл. X, 17. Галат. III, 2, 5: «отъ слуха вѣры» [6] Іаков. II, 19 [7] Іаков. I, 26 [8] 1 Кориѳ. VI, 9—10 [9] Матѳ. VIII, 29 [10] 2 Петр. I, 5 [11] см. въ концѣ книги Прим.

Первая редакція.

рому садукеи, а третему Есіи, ижъ есть чистей (236) обою тою.

Сіи бо Есеи всякоя сладости г'нушаются, а воздержаніе и безстрастное житие хвалятъ, и брака презираютъ и женскую похоть. **И** чужія дѣти приемлюще, на своя нравы наставляютъ и учатъ а книгамъ. **В**рака же и отъ него рожения не отметаютъ, но женскаго стремления хранящеся и глаголюще: яко нѣсть жены, *и*же можетъ хранити ложе мужа своего чисто.

Богат'ства же не хотятъ, и нѣсть въ нихъ имѣнія ни коегоже, но вся въ нихъ об'ща сутъ, и одежею и житиемъ; ризы же въ нихъ бѣлы завжды, и строителя [1] поставляютъ о нихж*о* вѣдаютъ нелакомы, мудри.

Не во единомъ же граде живутъ, но во всѣмъ градомъ, кождо где хто хощетъ, дружину собравъ, и домъ на то особныи збудовавши живутъ. **А**ще же зъ иныхъ градовъ чужіи и незнаемыи [приходятъ?] къ нимъ хотячи съ ними жити, то и тіи по тому жь маютъ держати, яко и они живутъ, и идутъ къ нимъ якожъ ко своимъ; пития и ядения пришелцемъ не бранятъ. Того ради никто съ нихъ, идучи на путь, брашна не носитъ и зъ собою, но токмо жезлъ одинъ.

Молчаніе же, смиреніе, кротость маютъ. **Р**изъ же и сапогъ не изменяютъ, поки ажъ здерутся; тожъ потомъ другіе *у*складаютъ. Купли же промежи ихъ нѣсть ни коеяже, **н**о еже кто чого потребуетъ, в*о*змаетъ аки свое, не браньмо ни кимъ же.

И къ молбамъ Божіимъ благочестиви сутъ (об. 236) паче всѣхъ. Мало же почиваютъ нощию, востаютъ на пѣніе славяще и моляще Бога, и прежде

[1] на полѣ пояснено: «*урадника*»

Первая редакція.

солнечнаго восхода ничтоже не глаголютъ, но токмо молитвы Богу возсылаютъ, иже ихъ презъ ночь превелъ во здравіи, солнцемъ и днемъ осиялъ. **А** потомъ посылаютъ ихъ строители на дѣло, которому хто учился, и до пятого часу дѣлаютъ всею силою. И паки соберутся на едино мѣсто и, прикрывшися хвартухомъ, измыются студеною водою, и одинъ другаго никакоже наготы телесноп не видитъ. И очистившеся паки во другую храмину соберутся, идеже всякъ невѣрный не в'ходитъ. И сами чисти суще, яко ко святеи церкви ко еденю сходятся, и седятъ у стола съ молчаніемъ и тихостию, никакоже возгледая на ину страну. И хлѣбаръ покладаетъ имъ хлѣбъ по-ряду и брашно, комуждо особно въ сосудахъ; различныхъ брашенъ нѣтъ, точию едино брашно. **П**реже іереи молитву у стола сотворять: отлучено бо есть вкусити что прежде молитвы. **В**остающе же отъ трапезы, паки славятъ Бога, аки подателя пищи. **Т**ажъ совлекшеся зъ бѣлыхъ ризъ на дѣла идутъ, и робятъ до вечера. И паки збираются къ трапезницы, ни воплемъ, ни смѣхомъ оскверняютъ храмины тоя. **Б**еседующ*и* же подаваютъ глаголы другъ другу по-ряду, внутр'нее молчаніе велико держаще, яко нѣкую страшную таину храняще. На дѣланіе не идутъ безъ (237) воли и розсказаня старшихъ.

Милость же и помочь, егда хто требуетъ, чинятъ. **С**родникомъ же своимъ не мощно имъ дати: безъ повеленія строитель не смѣютъ. **А** кому што поручено хранити службу, тотъ во своемъ вряде праведно и вѣр'но справуется справуя и догледая. **I** яко *о*ни хранители, такъ и вси обще, ярости и гнѣва не держаще, вѣрни заступницы и слу-

Первая редакція.

жители вѣрны, и всякъ глаголъ ихъ не изменяется, но твер'до и вѣрно приреченіе держать.

Рота жь або клятися—мнится имъ пущыши всякого греха тяжши. **И** аще кто не вѣрно (sic) будеть, то таковаго кромъ Божия клятвы отвержено ими есть, яко осужденика. **И** ищуть же зело древнихъ книгъ, и чтуть ѧ̀ испытно, что ся творить по чужимъ землямъ, разумъ приемлюще отъ нихъ и внимающе яже есть на ползу души и тѣлу. **З**нають же зелія и коренія и камени, что где ражается, и на которую хоробу потребуется. Воиньскый же чинъ вѣдоми[й] ими есть отъ тѣхъ писаний.

Хотящому же кому къ житию ихъ приступити, не скоро приемлють, но первѣи повелять ему жити въ гостиномъ дворцы, особно отъ нихъ, за враты своего пребыванія, давше ему секиру и лентій, и бѣлую одежу, поки явить искушеніе лѣто одно и воздер'жаніе; тожь потомъ приемлють [во] внутр'нее житіе, и причащается чисты воды на чистоту. Тажь тер'пеніе и нравъ его искушають по две лѣте. ‖**(об. 237)** И аще не подобенъ буде[тъ], извергнуть ѝ отъ себе. **А**ще ли явится подобенъ, то пріимуть въ соборъ свои.

И преже принятія заклинають его клятвами страшными. (Онъ же, стоя предъ [д]верми, ротится ротами страшными) [1] и ужасными, призывая Бога живого и десницу Его всемогущую, и Духъ Божіи невместимъ, и серафимъ и херовимъ призывающе, и всю небесную силу поставляя на послушенство, яко благочестивъ будеть о Божей службе и молитве [2], и ко человѣкомъ правду

Первая редакція.

соблюдеть, ани своею волею пакостить имъ и ни повелениемъ, и возненавидить неправду, и вѣренъ будеть нравомъ, и неклятвеникъ, и приятель во власти и ку братству; и безъ Божия повеления ни комуже не дасть владѣти; аще и самъ владѣеть, да не осквернить власти, ни украсится злише одежею свѣтлою, ни иною красотою, и истину любить всею душею, а лжущихъ обличити, руки хранити отъ татбы и отъ злоимания, душею отъ мзды, а не таити ничтоже отъ своего братства; а иншимъ людемъ не явити таину, аще и до смерти кто мучить ѧ̀; а разбоиникомъ не причаститися; хранити же книги аки ангельская имена. Тѣми клятвами утвержають приходящего.

Аще же потомъ въ который грѣхъ впадеть, то изженуть его отъ своего пребывания; изгнаный же лютою смертию умираеть, тѣми бо клятвами связанъ бывъ. **А** не дерзнеть приняти пищу ни отъ когоже, но траву ядяше, и гладомъ ‖**(238)** суша тѣло истлѣеть. **А** надъ другими же умилосердившеся, пріимуть ѧ̀ воспять во послѣднее издыханіе.

И егда же хотять кого судити, сто ихъ зберется, да аще что изъглаголють, то не возвратится тощь, но твердо пребываеть. **Ч**ьтять же велми имя законодавца, да аще кто похулить ѝ, смертию осудять таковаго, а старѣишины послушають. **А**ще же десять сядеть ихъ у громаде, единъ не смѣеть глаголати не хотящимъ девяти, ни плюнути посреди, ни на десную страну.

Седмый день, и семую неделю, и семый мѣсяць, и семое лѣто велми хранять, ни пища же строяще, ни огня

[1] взятое въ скобки написано не въ текстѣ, но вверху страницы [2] на полѣ [illegible] «праве, яко на пострызаню чернец'комъ!»

Первая редакція.

сладуще, ни сосуды движуще, нижѐ прохода дѣюще въ суботы: во иншие ю дни ямы копающе локтя во глубину, и ту проходъ дѣють (и опять засыпають) [1], да не осквернятъ солнца ни луны, и потомъ помыются.

Разделяють же ся по вся лѣта на четыри части; аще же послѣдніи первымъ прикасаются, то тіи измываются, аки иноплемен'нику примесившеся.

Живутъ же боле ста лѣтъ, простоты ради пища и питiя, и не отегочають бо ся ядениемъ и питиемъ; **хоробъ** же и всего злаго не маютъ. **Славнѣйшу** смерть лучши живота мнятъ. **Яви** же ся крѣпость [и] мужество душь ихъ при Рим'ской рати Еуспасияне и Титусе: тогда бо ихъ связаеми и убиваеми, и жигаеми и ла|(об. 238)маеми, и всими муками дручаху, да быша хулили законодавца своего, или быша яли что̀ необычно. И не победишася, ни ласкаху убиющихъ, ни прослезишася, но паче смѣющеся и хуляще мучителя и съ радостию предаваху душа своя.

Есть же и другій чинъ Осийскый: житіе и нравъ и законъ единогласно держатъ, но рознятся брачными мыслями. Сіи бо верхописан'ніи яко великую житейскую часть отрѣзають, иже не женятся, ни посягають. Аще же и вси человѣци единоумно не прикасаются женамъ, то скоро оскудѣеть человѣческіи родъ. **Сіи же** Осіи своя обручницы искушають по три лѣта, дондеже скверности женскія очистится трикраты, и возмогутъ раждати, и тогда приближаются къ нимъ; зачен'ши имъ, разлучаются.

Первая редакція.

Фарисеи же именуются закон'нописатели: всяку вещь на Бога возложатъ, и на судъ и правду и кривду сущую воздають. О души же глаголють, яко всяка душа нетлѣн'на есть, но обаче аще блага душа будеть, то приходить отъ пер'ваго тѣла ко чистейшому, а злая ведома сутъ къ мукамъ.

Садукеи же судъ [2] отнюдь отметають и Бога не наричуть творца злу, но живодав'ца изволив'ша во человѣцехъ волю на добръ н'равъ и на золъ, душевную же честь и му́ку отмещуть, и любовь другъ ко другу не имѣють, и воскресеніе мертвымъ не поведають.

|(239) **О** сихъ Иесеохъ пишетъ Іосифъ Жидъ Матфаевъ, онъ же многіе книги о царехъ, и о плененіи Іерусалимове отъ Римлянъ отъ Тита, и о Хрісте и о крестители и апостолехъ списалъ, и самъ въ томъ плененью Иерусалим'скомъ былъ. Хотяй увѣдати достаточне тамъ ширеи у его списанию обрящеть.

О сихъ бо Іесеохъ глаголаше нѣк'то отъ великихъ старець искусныи, у своемъ писаню причитая мнихомъ, яко, рече нижей, днесь слѣдъ таковое житие во иноцехъ обретается, яко бо прохожаху они: преложи бо ся, рече, божествен'ная во человѣческая, есть бо сокровени раби Богу, ихже миръ не вѣсть.

Сїа книга смиренноинока Іеѵстадіа архідіакона. Списана бы в монастыри Супрасльском, от нароженїа Сна Бжїа. ҂афпг҃о.

Напечатано по рукописи Императорской Публичной Библіотеки (I, 1, № 29).

[1] взятое въ скобки написано на полѣ [2] въ оригиналѣ описка: сутъ

БЕРЕСТЕЙСКІЙ СОБОРЪ И ОБОРОНА ЕГО.

СОЧИНЕНІЕ

ПЕТРА СКАРГИ

въ двухъ текстахъ: Польскомъ и Западно-Русскомъ [1].

||(1 ненум.) ОПИСАНЬЕ И ОБОРОНА

СЪБОРУ РУСКОГО БЕРЕСТЕЙСКОГО,

въ року 1596, мѣсеца октебра, пристойне одъ старъшихъ згромажоного *(здѣсь, на заглавномъ листѣ, помѣщена заставка)*.

У Вильни. Року Божего нароженья 1597.

||(об. 1 ненум.) Матѳей 18 [2]:

«Идѣже еста два или трие събрани во имя Мое, ту есмъ посредѣ ихъ».

||(2 ненум.) Предъмова до чытельника.

Много речы естъ, чытельнику ласкавый, которыми Господь Богъ тыхъ нашыхъ часовъ церковь Свою, одъ еретыковъ утрапеную, потешыть [3] рачылъ. Однакъ две сутъ особливые: навороченье новыхъ панъствъ до веры християнъское а зодноченье стародавныхъ [4] християнъ. Абовѣмъ якь скоро ереси и розъмаитые блюзнеръства въ тыхъ нашыхъ краехъ повставати почали, обратилъсе Господь Богъ до поганъ, до Инъдии, до Япону, до Хины, то есть до таковыхъ людей, которые еванъгелия светого николи не слышели, и оные черезъ слуги Свое прылучывъ до одного стада Своего и одного пастыра, которого Онъ преложылъ надъ овечъками Своими. О чомъ зъ нашою немалою потехою слышалисмо, коли тамътые королеве послы ||(об. 2 ненум.) свое зъ великимъ набоженъствомъ до Рыму послали, абы послушенъство бискупу Рымъскому, яко на местъцу Христо-

[1] Польскій текстъ воспроизводится съ изданія 1610 года, въ Kazaniach Przygodnych; Западно-Русскій—съ единственнаго экземпляра, принадлежащаго Виленской Публичной Библіотекѣ, въ которомъ не достаетъ послѣдняго листка, но зато сохранился заглавный листъ и «предмова», неимѣющіеся въ Польскомъ изданіи 1610 года. См. Примѣчанія
[2] ст. 20 [3] окончаніе неопредѣленнаго наклоненія на *-ть* объясняется вліяніемъ Польскимъ и служитъ доказательствомъ, что сочиненіе Скарги сперва появилось на Польскомъ языкѣ, съ котораго переводилось и передѣлывалось на Бѣлорусское нарѣчіе; впрочемъ изрѣдка встрѣчается и окончаніе—*ти* [4] неправильное употребленіе ь вмѣсто ъ, по вѣроятности вслѣдствіе типографскаго недостатка, соблюдается при воспроизведеніи старопечатной брошюры, но не отмѣчается курсивомъ

вомъ въ церъкви Его седячому, отдали, року тисеча 585 марца дня третего. Зъ другое зась стороны: коли се старали еретыцы ересми своими не только многихъ въ костеле Латинъскомъ заразить, але и до Еремияша патриярърхи Цареградъского зъ Немецъ писали, обецуючы ему послушенъство, если бы на ихъ ересь зезволить хотелъ,—не допустилъ того Господь Богъ, абы се тое поветре еретическое ажъ до Кгрецыи розъширило. Бо Иеремияшъ патриярърха остро ихъ строфовалъ писаньемъ своимъ зъ ереси ихъ. И потомъ патрыярърха Алексанъдрейскій, възбужоный отъ Господа Бога, зацное посельство до папы выправилъ, которымъ о зъедноченье съ костеломъ Рымъскимъ усилне просилъ и послушенъство вечное со всими овечками своими обецовалъ столицы Петра светого, року тисеча 595 генъвара дня 5.

Взгленулъ тежъ и на насъ Господь (3 ненум.) Богъ, въ полъночъныхъ и озяблыхъ сихъ краяхъ мешкаючыхъ, и розеръванье тое, которое злые люди межы костеломъ Кгрецъкимъ и Латинъскимъ зъ великою душъ людъскихъ згубою были учынили, до едности прывести рачылъ. Што се стало року прошлого тисеча 596, въ Берестью, на сыноде Рускомъ, прыстойне собраномъ одъ его милости отца митрополита зъ инъшыми епископы своими. Которая речь ижъ есть вечное памети годна, прыстояло, абы для ведомости посполитое въ друкъ подана была. Наперьвей ижъ естъ речь кройникъ и всихъ гисторий годна, бо не такъ съ промыслу людъского, якъ зъ рамене и зъ вшехмоцности Божеи станула,—о што се продъкове нашы не разъ кусили а до скутъку прывести не могли. Што они прагнули—намъ Господь Богъ справить рачылъ. Потомъ ижъ противъниковъ милости и зъедноченя нещырость такъ естъ велика, же, одъложывшы встыдъ и боязнь Божыю, лъживе справы сыноду того до ушью людскихъ (об. 3 ненум.) односятъ, ку огиде и зопсованью унии светое. Абы се тогды тому забечы могло, потреба было певне и кгрунътовне тотъ сынодъ описати. Тутъ тежъ абы и потомъкове нашы, которые по насъ будутъ, ведомость о томъ мели и жебы тежъ ведали, же нашыхъ часовъ люди таковые были, которые и Господа Бога зъ горачостью миловали, и о светую едность и зъгоду пилно се старали.

Мей же то за вдячный упоминокъ, чытелнику милый, а такъ тую книжку чытай, штобысь и самъ себе збудовать и другимъ добрую справу о томъ сыноде дати моглъ. Мейсе добре.

---

(382) SYNOD BRZESKI.

Zgromadzeni w imię Chrystusa Iezusa Pana y Boga naszego, — przewielebni oycowie: metropolit Kiiowski y Halicki y wszytkiey Rusi, Michał Rahoza; Hipacyus, prototron, Włodzimirski y Brzeski; Cyrillus Terlecki, exarcha, Łucki y Ostrowski; Hermohen, archiepiscop Połocki y Witepski; *Ian* Hohol, Piński y Turowski; Dionizy Zbieroski, Chełmski

(1—а) СОБОРЪ БЕРЕСТЕЙСКІЙ.

Згромаженые воймя Исуса Христа Господа и Бога нашего,—превелебные отцове: митрополитъ Киевский и Галицкий и всея Руси, Михаилъ Рагоза; Ипатей, прототроний, Володимеръский и Берестейский; Кирылъ Терълецкий, екъсарха, Луцкий и Острозский; Гермогенъ, аръхиепископъ Полоцкий и Витебъский; Иона Гоголь, Пинъский и Туровъский;

y Bełski, władykowie **(**abo episcopi**)** [1] obrządku *Greckiego*,—w Brześciu na dzień synodu naznaczony 6 dnia oktobra, wedle starego kalendarza, roku P[ańskiego] 1596, maiąc przy sobie posły przeświętego oyca Klemensa Ośmego, papieża Rzymskiego, przewielebne oyce: Iana Dymitra Solikowskiego, arcybiskupa Lwowskiego; Bernata Macieiowskiego, Łuckiego; Stanisława Gomolińskiego, Chełmskiego, biskupy, — za pozwolenim naiaśnieyszego Zygmunta Trzeciego, krola Polskiego y *Szwedzkiego etc.*, pana naszego miło[ściwego], y za wiadomością y pozwoleniem i. m. x. arcybiskupa Gnieznieńskiego, Stanisława Karnkowskiego, iako prymasa w tym krolestwie y nawyższego w duchowieństwie przełożonego,—

odprawiwszy zwyczayne modlitwy y wzywania Ducha Ś., dzień ieden do zaczęcia synodu na posły k. i. m. czekali, dla tego nawięcey, iż niektorzy panowie świeccy z wielką liczbą zbroynych, iako do woyny, przyiachawszy y czas synodu vprzedziwszy, postrachy y pogrożki oycom zgromadzonym czynili. Aż dnia drugiego, w dzień czwartkowy, ziechali się posłowie k. i. m.: oświecony Mikołay Chrysztof Radziwił, xiąże na Ołyce y Nieświeżu, woiewoda Trocki; iaśniewielmożny Leo Sapiha, kanclerz, y Dymitr *H*alecki, podskarbi w[ielkiego] x[ięstwa] L[itewskiego], starosta Brzeski. Ktorych przewielebni oycowie biskupi zaraz prosili, aby władzą krola iego m., z powinności swey, na ktorą posłani są, opatrzyli pokoy, iakoby bez rozruchow y wrzaskow y hukow y postrachow, **(**wolno**)** duchowne swoie sprawy odprawić mogli.

Деонисей Збирозский, Холмъский и Бельский, владыкове обряду *Руского*,—въ Берестьи на день собору назначоный 6 дня октебра, водле старого календара, лета Божего 1596, маючы при собе послы пресветого отца Климен*тия* 8, папы Рымского, превелебные отцы: Яна Димитра Соликовского, архиепископа Львовского; Берната Ма*т*еевъского, Луцького; Станислава Кгомолинъского, Хелмъского, епископы,—за позволеньемъ наяснейшого Жикгимонта Третего, короля Польского и *великою князя Литовского*, пана нашого милостивого, и за ведомостю и позволенемъ его милости князя арцыбискупа Гнезненского, Станислава Карнъковского, яко прымаса въ томъ королевстве и навысшого въ духовенъстве преложоного,—

отправивши звычайные молитвы **(**об. 1**)** и взыванья Духа Светого, день одинъ до зачатья собору на послы короля его милости ждали, для того наболей, ижь некоторые панове светские зъ великою личбою збройныхъ, яко до войны, прыехавши и часъ собору упередивши, пострахи и погрозки отцомъ згромаженымъ чинили. Ажъ дня другого, у четвергъ, зъехалисе послове короля его милости: освецоный Миколай Крыштоооъ Радивилъ, княжа на Олыце и Несвижу, воевода Троцкій; ясневелможныи Левъ Сапега, канцлеръ, и Деметрый Халецкий, подскарбий **(**земский**)** великого князства Литовского, староста Берестейский. Которыхъ превелебные отцове епископи заразъ просили, абы владзою короля его милости, съ повинъности своее, на которую послани суть, опатрили покои, якобы безъ розъруховъ и гомоновъ и гуковъ и постраховъ, духовные свое справы отправить могли.

[1] скобки, набранныя «жирнымъ» (чернымъ) шрифтомъ, означаютъ то, чего не достаетъ въ томъ, или другомъ текстѣ, сравнительно

Nie mieszkaiąc ich m. panowie posłowie, z i. m. panem woiewodą Kiiowskim mowili, żałuiąc się na to, iż nad obietnice swoie, nad roskazanie krola i. m. y nad prośbę swoię, ktorą mało przedtym, śląc do Warszawy do k. i. m. pana Malińskiego, czyni*li*, z taką gromadą ludzi woiennych y z taką kupą heretykow, ktorym żadnego mieysca na tym synodzie nie dano, y z taką liczbą popow prostych y mało rozumnych, więcey poddanych swoich, ktorzy do synodu nie należą,—przyiachali. Nakoniec przywiedli ludzie z sobą wywołane y postronne, wszytkiey rzeczy posp[olitey] podeyrzane, z obcych nieprzyiacielskich państw. Sprawuiąc się i. m. pan woiewoda Kiiowski y do pokoiu y zgodnego traktowania obietnicę vczynił, prosząc, aby się na kondycye spokoynego synodu namowili.

Z tym odszedszy, ich m. panowie posłowie do ich m. x. biskupow — o kondycyach pokoiu synodalskiego z nimi rozmawiali. Pułgodziny nie wyszło, gdy im dano znać, iż koło iakieś z swym marszałkiem, (od zgromadzenia ludzi rożnych religiy,) posły swoie do metropolita (z poselstwem) wyprawili, y (iuż ie) w domu oyca władyki Włodzimirskiego sprawowali. Szli zaraz ich m. panowie posłowie k. i. m. do metropolity y tam zastali one posły. A pytaiąc się, od kogo y z czym posłani są, dowiedzieli się, iż z karty czytali takie słowa, ktoremi metropolita ganili, iż z Rzymiany przestaie, iż (się z nimi nie porozumiawszy) synod złożył, (iż im do siebie przystępu

Не мешкаючы ихъ милость панове послове, зъ его милостью паномъ воеводою Киевъскимъ, (яко съ тымъ, который зъ великою громадою людей на тотъ сынодъ прыбылъ,) мовили, жалуючсе ‖(2—ав) на то, нжъ надъ обетьниц*у* сво*ю*, надъ росказанье короля его милости и надъ прозбу свою, которую мало передъ тымъ, шлючи до Варшавы до короля его милости пана Малинского, чини*ть* съ такою громадою людей военъныхъ и [1] въ вере розрозненыхъ, которые до того собору не належать, и жадного местьца на томъ соборе имъ не дано, кгдыжъ тотъ соборъ толко для людей Рымъское и Греческое веры зложонъ. Наконецъ прывелъ его милость люди зъ собою выволаные и посторонные, всей речи посполитой подойзреные, зъ обчихъ неприятелскихъ паньствъ. Справуючсе его милость панъ воевода Киевъский и до покою и до згодного трактованья обетницу учинилъ, просечы, абы се на конъдыцыи спокойного собору намовили.

Съ тымъ одъшедши, ихъ милость панове послове [2] до ихъ милости отцовъ архиепископовъ и епископовъ Рымъскихъ и Греческихъ—о пор*а*дку, якимъ способомъ спокойне зъ безпеченствомъ всихъ тотъ соборъ отправоватисе мелъ, зъ ними розмовляли. Полъгодины не вышло, кгды ‖(об. 2) имъ дано знать, нжъ (въ господе пана воеводы Киевского люди тые, которые зъ его милостью приехали,) коло якоесь учинивши и маршалъкомъ (собе пана Демяна Гулевича новохрщеньца обравшы,) послы одъ себ*е* до митрополита выправили, и въ дому отца владыки Володимерского (тое посельство зъ одповедми и погрозками) справовали [3]. Шли заразъ ихъ

[1] отсюда и до конца «точки» нѣсколько иное изложеніе, сравнительно съ Польскимъ
[2] въ подлинникѣ опечатка: «пословъ» [3] эта «точка» изложена нѣсколько иначе

nie dał,) niechcąc nic o tym synodzie wiedzieć, y posłuszeństwo metropolicie wypowiedaiąc, (czym mu gorszym) grozili, (to iest) wyklinaniem y złożenim z stolice metropolickiey. Co |(383) vsłyszawszy, ich m. panowie posłowie k. i. m. szli do i. m. pana woiewody Kiiowskiego, pytaiąc go, ieśli o tym poselstwie wie, y co za kartę tam czytano, y co metropolicie powiedziano? Przyznał się do wszytkiego, iż przy tymże stoi, y z wolą iego wszytko się działo.

милость панове послове короля его милости до отца митрополита и тамъ зостали оные послы. А пытаючысе, отъ кого и съ чимъ послани суть, доведалисе, ижъ съ карты читали таковые слова, которыми митрополита ганили, ижъ зъ Рымляны единочитисе хочеть, ижъ на то соборъ зложилъ, не хотечи ничого о томъ соборѣ ведать, послушенство митрополиту выповедаючи, выклинаньемъ и зложеньемъ его зъ столицы митрополское грозили. Што услушавши, ихъ милость панове послове короля его милости, (съ подивеньемъ то прынявши, перво слали, а потомъ заразъ и сами) шли до его милости пана воеводы Киевъского, пытаючы|(3—аг)се, если о томъ поселстве ведаеть, и што за карту тамъ читано, и яко митрополиту (и владыкомъ грожено и) отповедано? Прызналсе до всего, ижъ при томъ стоитъ, и зъ волею его все се деело.

Zatym żałować się na i. m. poczęli, iż kondycye spokoynego synodu namawiać przyzwolił, a synod wszystek poselstwem (takim) z strony swey rozrywa y onym pogardza; iż pierwey pogrożki władykom czyni, niżli sprawy słucha; iż sobie przeciwne schadzki czyni, zakazane prawem pospolitym, gdyż koła żadnego y marszałkow w nich czynić się nie godzi, iedno na porządnych seymikach; iż to iest z vbliżeniem dostoyności k. i. m., ktory posły swe tu wyprawił, aby marszałkami byli a pokoy synodu opatrowali; iż się wdaie w rzeczy duchowne człowiek świecki, synodmi rządząc, ktoremi y sam krol i. m. rządzić nie chce, ani się godzi, gdyż to iest samych duchownych własny sąd, nie iako na seymach, gdzie świeccy rzeczy świeckie odprawuią. A co naciężey y nagrubiey—iż metropolitę (z swemi towarzyszmi) chce składać y takie pogrożki czyni, czego się y krol i. m., ktory sam

Затымъ жаловатсе (панове послове) на его милость почали, ижъ, кондыцыи спокойного собору намавятъ позволивши, (тогожъ часу и тоежъ годины) соборъ весь поселствомъ зъ стороны своее розрываеть и онымъ погаржаеть: ижъ первей погрозки (митрополиту и) владыкомъ (зверхнимъ своимъ) чинить, нижли справы слухаеть; ижъ собе противные схажки чинить, заказаные правомъ посполитымъ, кгдыжъ кола жадного и маршалъковъ въ нихъ чинить се не годить, одно на порядныхъ соймикахъ (правомъ посполитымъ описаныхъ); ижъ то есть зъ уближенемъ достойности короля его милости, который послы свое тутъ выправилъ, абы маршалъками были а покой собору опатровали (и порядку догледали); ижъ се вдаеть въ речи духовные чоловѣкъ светский, соборъми хотечи рядити, которымъ и самъ король его |(об. 3) милость справовати не хочеть, ани се годить, же

iest patronem y podawcą wszytkich władyctw, bez rozsądku duchownych nie waży. Co iest nie tylo przeciw Bogu, przeciw nauce chrześciańskiey, przeciw prawu, przeciw rozumowi, przeciw kanonom oycow świętych; ale y przeciw dostoyności k. i. m. Y inemi słowy do baczenia lepszego przywodząc i. m. pana woiewodę,—

ieszcze mieli nadzieię ich m. panowie posłowie, iż się miało do dobrego przywieść, gdy im też sam i. m. pan woiewoda słowną taką otuchę czynił. Y na tym on dzień czwartkowy strawili. W piątek zaś zeszli się y prosili ich m. panowie posłowie i. m. pana woiewody Kiiowskiego, aby mowić mogli z temi duchownemi y świeckiemi z iego strony, ieśliby ktorzy byli religiey Greckiey, spodziewaiąc się vpamiętania ich. Tedy z pośrzodku swego obrali niektore pany szlachty heretyckiey, aby z nimi ich m. panowie posłowie k. i. m. mowili. Y gdy się zeszli, prosili panowie posłowie, aby przy tym byli dwa władykowie, Przemyski y Lwowski, ktore tam do siebie pociągnęli. Y przyszli obadwa z kiląnaście popow, y tamże taką namowę do nich czynili:

то есть самыхъ духовныхъ властный судъ (и справа), не яко на соймехъ, где (люди) светские речи светские отправуютъ. А што натяжей и нагрубей—нжь митрополита (и владыковъ зъ столицы ихъ духовное) хочетъ складать и такие погрозки чинитъ [1], чого и король его милость, который самъ есть подавцою и оборонцою всихъ владыковъ, безъ розсудку духовныхъ не важытсе. Што есть не толко противъ Богу, противъ науце хрестиянъской, противъ праву, противъ розумови, противъ каномомъ отцовъ светыхъ [2]; але и противъ достойности короля его милости. И иными словы до бачення лепьшого прыводечи его милость пана воеводу,—

ешче мели надею ихъ милость панове послове, ижъ се мело до доброго прывести, кгды имъ тежъ самъ его милость панъ воевода словъную такую отуху чинилъ. И на томъ тотъ день у четвергъ стравили. Въ пятницу зась, (бывъши ихъ милость панове [3] посълове первеи у ихъ милости князеи архиепископовъ и еписко(4)повъ,) шли (потомъ) до его милости пана воеводы Киевъского, абы мовить могли съ тыми людми, которые се пры его милости бавили, зъвлаща зъ людми вѣры Руское если бы которие были, сподеваючисе упаметанья ихъ [4]. На што (за домавяньемъсе пановъ пословъ) обрали съ того кола албо громады своее колку особъ светъскихъ, розныхъ вѣръ людей, абы зъ ихъ милости паны послы короля его милости мовили. А ихъ милость панове послове, прыводечи, ижъ тотъ соборъ на Кгреки и католики есть зложонъ, домовилисе того, же прышли до ихъ милости тамъ же въ господе пана воеводы Киевского съ тое избы, где

[1] опечатка: «чинитъ» [2] опечатка: «свѣтыхъ» [3] опечатка: «пановѣ» [4] эта «точка» полнѣе изложена, сравнительно съ Польскимъ

тое коло учинили, обадва владыкове Премыслъский и Лвовский, маючи зъ собою сколконадьцатъ поповъ, до которыхъ ихъ милость панове послове въ покою его милости пана воеводы Киевского въ тые слова речъ учинили:

NAMOWA POSŁOW KROLA I. M. DO ODDZIELONYCH W BRZEŚCIU, KTORZY SYNOD Ś[WIĘTY] ROZRYWAĆ CHCIELI.

«Iako wszyscy rozumni ludzie kochaią się w zgodzie y iedności, ktora iest wszytkiego dobrego matką, tak y krol i. m. rad był tey *nowinie*, ktorą do i. k. m. przed trzema laty od oyca metropolity y władykow wszystkich zgodnie, y od was dwu, od w. m., oycze władyka Lwowski, y od w. m., oycze władyka Przemysłki, iako podpisy ręku waszych własnych pokazuią, przyniesiona była: iż poddani k. i. m. Greckiey religiey ziednoczyć sie chcą z katholikami, y do głowy y pasterza kościoła wszytkiego przystąpić, odszczepieństwa y odstępstwa nowym Grekom y patryarchom Carogrodzkim daley pomagać niechcąc. Do czego krol i. m. żadnych im namow nie czynił, a daleko mniey, nikogoż żadnym y namnieyszym obyczaiem nie przymuszał. Lecz temu barzo rad był, iż takim ziednoczeniem wiary wielom się ludziom do zbawienia pomoc, y chwała się Boża rozszerzyć, y zgoda a iedność, ktorą krolestwa stoią, w państwach i. k. m. vmocnić się miała.

«Wiedział też o tym k. i. m., iż o taką iedność przed kiląnaście lat starał

|(об. 4) РЕЧЪ ПОСЛОВЪ ЕГО КОРОЛЕВСКОЙ МИЛОСТИ.

«Яко Панъ Богъ Всемогущчий есть початкомъ и зродломъ вшелякое згоды и милости, такъ богобойные розумные люди кохаютсе въ згоде и едности, которая есть всего доброго маткою. И король его милость [радъ] [1] былъ той *намове*, которая до его королевской милости передъ трема роки одъ отца митрополита и владыковъ всихъ згодне, и одъ васъ двухъ, одь в. м., отче владыко Лвовский, и одь в. м., отче владыко Премыслъский, яко подписы рукъ вашихъ властъныхъ показують, принесена была: ижъ подданые короля его милости Греческое веры зодночитсе хочуть съ католиками, и до головы и пастыра церкви всей [2] (вернутисе я) приступить, отшчепенства и отступъства новымъ Грекомъ и патрыярхомъ Царогородскимъ далей помагать не хотечи. До чого король его милость жадныхъ имъ намовъ не чинилъ, а далеко меншъ, никого жаднымъ и наменшимъ обычаемъ не примушалъ. Лечъ тому велми радъ былъ, |(5—6) ижь такимъ зодноченьемъ веры многимъ се людемъ до збавенья пóмочь, и хвала се Божая розширить, и згода а едность, которою королевства стоятъ, въ панствахъ его королевское милости умоцнитсе мела.

«Ведалъ тежъ о томъ король его милость, ижъ о такую едьность передъ

[1] этотъ пропускъ отмѣченъ, по сравненіи съ Польскимъ текстомъ [2] въ подлинникѣ описка и опечатка: «всею», конечно подъ вліяніемъ Польскаго оригинала

się i. m. pan woiewoda Kiiowski, ktory tu z nami siedzi, v Grzegorza 13 papieża przez x. Possewina, aby się szczęśliwie wykonać mogła. Pomniał też na to, iż przodkowie k. i. m., krolowie Polscy, taką iedność iuż byli po concilium Florenckim w tych państwach vczynili; ktorą ochotnie, iako rzecz świętą y zbawienną, ożywić y odnowić ma sobie za wielką Panu Bogu y r[zeczy] p[ospolitey] posługę. Y gdy daley rzeczy poszły, a posłowie oycow władykow z Rzymu się ‖(384) wrocili,—prosił barzo pilnie iego m. pan woiewoda Kiiowski, y na seymie przeszłym, krola i. m. o ten synod teraźnieyszy, obiecuiąc do tey zgody pomoc. Co krol iego m. vczynił. Y gdy ieszcze nań odwłoki czasu prosił, y sam mieysce to y czas namienił, y z tego się k. i. m. wymowić nie raczył.

колкунадцать лѣтъ старалсе его милость панъ воевода Киевъский, который тутъ зъ нами седить, у Грегора Тринадцатого, папы Рымского, черезъ велебного отца Посевина, абы се шчастливе выконать могла. Помънелъ тежъ на то, ижъ продкове короля его милости, короли Полские, такую едьность вже были по соборе Ѳлерентейскомъ въ тыхъ панъствахъ учинили; которую охотне, яко речъ светую и збавенъную, ожывить и одновить маеть собе за великую Пану Богу и речи посполитой послугу. И кгды далей речи пошли, а послове отцовъ владыковъ зъ Рыму се вернули,—просилъ пильне его милость панъ воевода Киевъский, и на сейме прошломъ, короля его милости о тотъ соборъ теперешьний, обецуючы ‖(об. 5) до тое згоды по́мочы. Што королъ его милость кгволи его милости позволилъ. И кгды знову помъкненя часу далшого просилъ, и самъ местьце тое и часъ меновалъ, и то все королъ его милость, водлугъ жеданя его милости, позволить [1] рачилъ [2].

«A gdy czas ten nadchodził, posłał iego m. pan woiewoda, przed kilą niedziel, z inną szlachtą Wołyńską do krola i. m. pana Macieia Malińskiego y pana Ławryna Drywińskiego, dziękuiąc krolowi i. m. za złożenie synodu, a prosząc o te cztery rzeczy: 1. Naprzod, aby nikt zbroyno na ten synod y z ludźmi żołnierskiemi nie iachał, a pokoy y bespieczeństwo na nim dla wolności namow całe było. 2. Druga, aby każdemu tam wolno było przyiachać, choć rożnych wiar ludziom. 3. Aby tam na synodzie być mogł Nikifor Greczyn, ktory z Rożwanem w Wołoszech poimany, z więzienia Chocimskiego zamku vciekł.

«А коли часъ тотъ надходилъ, посълалъ его милость панъ воевода, передъ колкомъ недель, з-ынъшою шляхтою Волынскою до короля его милости пана Матея Малинского и пана Лаврына Дривинского, дякуючи королю его милости за зложенье собору, а просечы о тые чотыри речы: Першая: абы нихто збройно на тотъ соборъ и зъ людми жолнеръскими не ехалъ, а покой и беспеченъство на немъ для волности намовъ цело было. Другая: абы каждому тамъ волно было прыехать, хочъ розныхъ веръ людемъ. Третяя: абы тамъ на соборе быть моглъ Никиѳоръ Гречинъ, который зъ Розваномъ во Воло-

[1] опечатка: «позволить» [2] последнія двѣ «точки» значительно отступають отъ Польскаго текста

... walny
... pis-
... da-
... krola i. m.
... k. i. m.
... y dla tego
... aby się wszytko
... wolnością duchow-
... Wtorey rzeczy
... gdyż synod złożon
... Grekom z katholikami,
... uniwersale. Trzeciey także
... odmawiał, oznaymuiąc,
... Nikifor, tako do Wołoch Rożwa-
... y z Turki się porozumiewał,
... wszytkiego krolestwa y rze-
... z ktorym zasiadać y
... mieć żadnemu się nie go-
... Czwartey także krol i. m. nie do-
... daiąc znać, iż insza iest rzecz sy-
... a insza seym, na ktorym duchowne
... mieysca, ani żadnych sądow nie
maią

шехъ поиманый, зъ везе... замъку утеклъ. Четвер... не згодили на соборе, абы... розницою на соймъ валь... ный уда|(6—6в)ть могли. ... писме, которое подъ печать... дана имъ есть такая отправа... роля его милости. На перш... не толко король его милость ... але ее росказуеть, и для того... тамъ свое высылаеть, абы се вс... не, порядне, зъ беспеченьство... соборъ отправилъ. Второе речи ... зволилъ король его милость, кгды... боръ зложонъ есть на згоду ... толко Грековъ съ католиками, за ... иньшихъ веръ люди до собору не ... лежать. Третее также прозбы корол... милость отмовилъ, ознаймуючы, што ... за Никифоръ, яко до Волохъ Роз... привелъ, и съ Турки се порозумев... на шкоду всего королевства и речи ... сполитое, съ которымъ заседать и спол... якие меть жадному (доброму зъ верных... подъданныхъ его королевское милости) не годилосе. Четверътое также корол... его милость не допустилъ, даючы знать, ижъ инъшая (и розная) речь есть соборъ, а иныная соймъ, на которомъ духовные речи местьца ани жадъ|(об. 6)ныхъ судовъ не мають.

«Temu wszystkiemu widzimy barzo nierządne sprzeciwienie. Bo ci, co prosili o synod, pierwey niżli się zaczął, synodu odstąpili, y nie wiemy, iakim duchem przyiachaliście tu, w. m., w takich pocztach pieszych y iezdnych, czegoście się sami zarzekli? Y podpis wasz, *to* iest szlachty Wołyńskiey, na ktorą tu patrzym, przez pana Malińskiego przyniesiony [1], vkazuiemy. Kogoż tym woyskiem straszyć chcecie? Iakoż słowu swemu y przystoyności dosyć czynicie? Na

«Тому всему видимъ вельми нерядное спротивенье. Бо тые, што просили о соборъ, первеи нижъ се зачалъ, собору отступили, и не ведать, якимъ духомъ и умысломъ приехали есте тутъ, в. мсть, въ такихъ почтахъ пешихъ и ездьныхъ, чогосте се сами зарекли? И подписъ *тутъ* есть васъ некоторыхъ шляхты Волынское, на которую тутъ смотрымъ, черезъ пана Малинъского прынесеный, указуемъ. Когожь тымъ войскомъ страшить хочете? Якожь слову своему и

[1] опечатка: przynie*sie*siony

namowę braterską, nie na woynę tuśmy się ziechali; na synod, nie na nieprzyiacielskie granice; na zgodę, nie na zwady! Ieśli biskupy y władyki y ine duchowne odstraszyć chcecie od wolnego wotowania y sądow ich duchownych, tego wam nie dopuściem, a my pierwey za wielebne oyce nasze vmrzem! My, na słowo y prośbę waszę spuściwszy się, z pokorąśmy, iako do kościoła, przyiachali, wiedząc, iż na synody, gdzie Duch Ś[więty] rządzi, a wielebni y święci biskupi słudzy Boży zasiadaią, takiego vniżenia do nalezienia prawdy y pokoiu kościoła Bożego potrzeba. Lepiey wżdy było o to nie prosić, o czymeście nie myślili, a nas nie zawodzić, gdyście, o pokoy prosząc, iako na woynę przyiechali.

пристойности досыть чините? На намову братерскую, не на войну тутъ есмо ся зъехали; на соборъ, не на непрыятельские границы; на згоды, не на звады! Если бискупы и владыки и иные духовные отстрашить хочете одъ волного вотованья и судовъ ихъ духовныхъ, того вамъ не допустимъ, а мы первей за велебные отцы наши горла наши положить готови есмо! Мы, на слово и прозбу вашу спустившисе, съ покорою есмо, яко до церкви Божое, приехали, ведаючы, нжь на соборы, где Духъ Светый спра(7—бг)вуеть, а велебъные и светые [1] епископи слуги Божие заседають и рядятъ, такого униженья до найденя правды и покою церкви Божие потреба. Лепей вжды было о то не просить, о чомъ есте не мыслили, а короля его милости и насъ не заводить [2], кгдыжъ есте, о покой просечы, яко на войну приехали.

«Y dufaiąc swoiey gromadzie y gotowości, ani rozmawiaiąc, ani dysputuiąc, ani nakoniec pytaiąc, schadzkęście sobie y zaraz schismę y oddzielenie vczynili, y seymik niedozwolony przeciw prawu zebrali, marszałka na nim obieraiąc, a na zwierzchność krola i. m. nie pamiętaiąc, ktory tu nas na to posłać raczył, abyśmy, porządku y pokoiu przestrzegaiąc, vrząd marszałkowski odprawowali. Przypuściliście do siebie nie tylko rozných wiar ludzie, ale y ludzie wywołane y na czci pokarane. A co ieszcze gorzey—tey gromady swey vczyniliście głową Nikifora Greczyna, tak podeyrzanego v krola i. m., ktory niedawno z więzienia vciekł, y o zdradę Korony wszytkiey, y porozumienie się z Turki y z inszemi nieprzyiacioły Koronnemi obwiniony iest; ktory sprośnie przeciw krolowi i. m. miedzy wami bluznił, cze-

«И дуѳаючы своей громаде и готовости ани [3] розмовляючы, ани дыспутуючы, ани наконецъ пытаючи, схажку есте собе и заразъ расколъ и одделенье учинили, и сеймикъ недозволеный противъ праву зобрали, маршалка на немъ обираючы, а на звирхность короля его милости не паметаючы, который тутъ насъ на то послать рачилъ, абы есмо порядку и покою перестерегали, урядъ маршалъковский одправовали. Прыпустили есте до себе не толко розныхъ вѣръ люди, але и люди выволаные и подо[й]зреные. А што еще горей—тое громады своее учинили есте головою Никиѳора Гречина, такъ подойзреного у короля его милости, который недавно зъ везенья утеклъ, и о зраду Коруны всее, и по(об. 7)розуменьесе съ Турки и з-ыньшими непрыятелы Корунъными обвиненый есть; который спросне противъ королю его

[1] опечатка: «свестые» [2] опечатка: «заводитъ» [3] опечатка: «ане»

[illegible] się nie [illegible] na synod [illegible] na seym [illegible] Na co y [illegible] przez [illegible] skarnie[illegible] odprawa od kr[illegible] nie tylko [illegible]

[illegible]

[illegible] чого бы [illegible] не мелъ [illegible] толь[illegible] зн[illegible]

[illegible]

vrzędu turbo-
więcey, niżli
mias patry-
odmieniać
o prosił.
będąc,
v nie
k. i.
recie?
drugie

, metropo-
kładziecie!
mości chrze-
niki się poroz-
Carogrodzkiego
o dostoieństwa y
. Ieśli to grzech
miłość chrześciańską
ścioła Chrystusowego
szom do zbawienia po-
płata y cnota wielka bę-
miedzy bracią siać, suknią
rozdzierać, iedność vczniow
. y wszytkiego złego za niezgo-
ną być! To wy sobie podobno
A co na świecie Bogu milszego,
y rzeczom posp. pożyteczniey-
może, iako iedność, zgoda y
lna?! A ona zwłaszcza, ktorą
stus testamentem Swoim zalecił
t, y pogroził, ieśli iey mieć
n, abyśmy się vczniami Iego
Nie może być zwany ani chrze-
ani vczniem Chrystusowym,
dy y iedności ciała y kościoła
'ego vcieka, abo się o nię,
, nie stara.

katholicy, czemuśmy wam tak
o ziednoczenie z nami tak
na swe starsze gniewacie?
y z heretyki ziednoczyli, y do

и обороньца. Хто бы ихъ безъ его ведомости и порядного ураду турбовать хотелъ, моць бы собе болшую, нижли королевъскую, причиталъ. Еремия патриярха, коли тутъ былъ, а владыкъ от|(об. 8)-менять хотелъ, дозволенья короля его милости о то просилъ. А в. мсть, поддаными его королевское милости будучи, такъ се упорне на зверхность короля его милости торгать и владыки складать, и жадное барвы моцы духовное не маючи, хочете? Паметайте, на што се заводите и другихъ пры собе!

«Великие на старшихъ своихъ, митрополита и владыки, грехи кладете! Згоды, прави, хотять и едности християнское ишчуть, зъ Латинъниками се порозумеваютъ, патрыярху Царогородъского опушчають, и для того достоенъства и местьца свое тратять. Если то грехъ незгодные еднать, милость християнскую споивать, покой костела и церкви Хрыстовы умоцнять, и душамъ до спасенья помагать,—тогды отплата и цнота великая будеть ростырки межы братьею сееть, рызу Христову роздирать, едность учневъ Его торгать, и всего злого за незгодою прычиною быть! Тое вы собе подобно хвалите. А што |(9—в) на свете Богу милшого, и людемь и речи посполитой пожитечнейшого быть можеть, яко едность, згода и милость спольная?! А оная звлаща, которую намъ Христосъ тестаментомъ Своимъ залецилъ и росказалъ, и погрозилъ, если ее метъ не будемъ, абысмо ся учнями Его не звали. Не можеть быть званый ани хрестияниномъ, ани учнемъ Хрыстовымъ, хто отъ згоды и едности тела церкви Хрыстовы утекаеть, або се о нее, где можетъ, не стараеть.

«А мы, католики, чымъ есмо вамъ такъ брыдъки, ижь о зъедноченье зъ нами такъ се велми на своихъ старшихъ гневаете? Кгды бы се зъ геретыки зъедно-

goby mu żaden z w. m. cierpieć nie miał.

«Przetoż ta schadzka wasza nie tylo synodem się zwać nie może, ale ani seymikiem szlacheckim, na ktorym się z pozwoleniem krola i. m. zbieraią; y zwać się inaczey nie może, iedno sprzeciwieniem vrzędom, od Boga postanowionym, y samym nieposłuszeństwem. (385) Ktory grzech do bałwochwalstwa pismo ś. przyrownywa. Metropolit synod złożył, nie Nikifor, ani Bałaban, ani Kopystyński! Nie w domu, heretyctwem pomazanym, ale w cerkwi abo w kościele synodom mieysca są! Wzgardziliście przełożonemi swemi duchownemi, wam od Boga danemi, y przez posły swoie posłuszeństwo im wypowiadacie, y onych z stolice y dostoieństw ich składacie! Skąd taką moc kościelną y krolewską przywłaszczać sobie możecie? Ludzieście zacności świeckiey, iako y my! Żadney kapłańskiey mocy y iurisdycyey, bez vporu wielkiego y zuchwalstwa, przywłaszczać sobie nie możecie. Synod iest własny duchownych sądow trybunał, na ktorym świeckie (żadne) y krolewskie nakoniec dostoieństwo władzy żadney nie ma. Y iakośmy słyszeli, iż wasz Grecki ś. Athanasius cesarza Constancyusa, ktory się w sądy synodalskie biskupie wdawał, antychrystem nazwał, gromiąc go, aby swe miasta y zamki y krolestwa rządził, a w sprawach, kapłanom od Boga poruczonych, żadnego sobie sądu nie przyczytał. A ieśli to mowił wszytkiego świata monarsze,—co by mowił ktoremu z w. mci?

«Sam krol i. m. władyki podaie, iako nawyższy ich patron. Ktoby ie bez iego

милости межи вами блюзнилъ, чого бы ему жаденъ зъ в. мсти терпеть не мелъ.

«Претожъ тая схажка ваша не толко соборомъ се звать не можетъ, але ани сеймикомъ шляхетскимъ, на которомъ се съ позволеньемъ короля его милости збираютъ; и зватсе иначей не можетъ, одно спротивеньемь урядомъ, отъ Бога постановенымъ, и самымъ непослушенствомъ. Который грехъ до балвохвалства писмо светое прыровнываеть. Митрополитъ соборъ зложилъ, не Никифоръ, ани Балабанъ, ани Копыстинскій! (Не въ господахъ,) не въ дому (шыньковномъ, або) геретыцствомъ помазанымъ, але въ церкви або въ костеле соборомъ местьца суть! Възгордили есте преложоными своими духовными, вамъ отъ Бога даными, и черезъ послы свое послушенство имъ выповедаете, и оныхъ зъ столицы и достоенствъ ихъ складати важитесе. Откуль такую власть церковъную и ко(8)ролевскую прывлашчать собе можете? Люди есте зацности светъское, яко и мы! Жадное духовное моцы и владности, безъ упору великого и зухвалства, привлашчать собе не можете. Соборъ есть власный духовныхъ судовъ трыбуналъ, на которомъ свецкое и королевское наконецъ достоенство (до становеня) владзы жадное не маеть. И яко есмо слышели, ижъ вашъ Греческій светый Аѳанасей цесара Констанцыуша, который се въ суды соборовые епископие (sic) вдавалъ, анътихристомъ [1] назвалъ, громечи его, абы свое места, замъки и королевъства рядилъ, а въ справахъ, священникомъ отъ Бога порученыхъ, жадного собе суду не причиталъ. А если то мовилъ всего света монарше, што бы мовилъ которому зъ в. м[с]ти?

«Самъ король его милость владыки подаеть, яко навысшій ихъ подавца

[1] опечатка: «аънтихристомъ»

wiadomości y porządnego vrzędu turbować chciał, moc by sobie więcey, niżli krolewską, przyczytał. Hieremias patryarcha, gdy tu był, a władyki odmieniać chciał, dozwolenia k. i. m. na to prosił. A w. m., poddanemi krola i. m. będąc, y żadney barwy mocy duchowney nie maiąc, tak się vpornie na regalia k. i. m. targać y władyki składać chcecie? Pamiętaycie, na co się zawodzicie y drugie przy sobie!

«Wielkie na starsze swoie, metropolita y władyki, grzechy kładziecie! Zgody, prawi, chcą y iedności chrześciańskiey szukaią, z Łacinniki się porozumiewaią, patryarchę Carogrodzkiego opuszczaią, y dla tego dostoieństwa y mieysca swoie tracą. Ieśli to grzech niezgodne iednać, miłość chrześciańską spaiać, pokoy kościoła Chrystusowego vmacniać, y duszom do zbawienia pomagać,—toć odpłata y cnota wielka będzie rosterki miedzy bracią siać, suknią Chrystusową rozdzierać, iedność vczniow Iego targać, y wszytkiego złego za niezgodą przyczyną być! To wy sobie podobno chwalicie. A co na świecie Bogu milszego, y ludziom y rzeczom posp. pożytecznieyszego być może, iako iedność, zgoda y miłość spolna?! A ona zwłaszcza, ktorą nam Chrystus testamentem Swoim zalecił y roskazał, y pogroził, ieśli iey mieć nie będziem, abyśmy się vczniami Iego nie zwali. Nie może być zwany ani chrześcianinem, ani vczniem Chrystusowym, kto od zgody y iedności ciała y kościoła Chrystusowego vcieka, abo się o nię, gdzie może, nie stara.

«A my, katholicy, czemuśmy wam tak brzydcy, iż o ziednoczenie z nami tak się barzo na swe starsze gniewacie? Gdy by się z heretyki ziednoczyli, y do

и обороньца. Хто бы ихъ безъ его ведомости и порядного уряду турбовать хотелъ, моць бы собе болшую, нижли королевъскую, причиталъ. Еремия патриярха, коли тутъ былъ, а владыкъ от|(об. 8)-менять хотелъ, дозволенья короля его милости о то просилъ. А в. мсть, поддаными его королевское милости будучи, такъ се упорне на зверхность короля его милости торгать и владыки складать, и жадное барвы моцы духовное не маючи, хочете? Паметайте, на што се заводите и другихъ пры собе!

«Великие на старшихъ своихъ, митрополита и владыки, грехи кладете! Згоды, прави, хотять и едности християнское ишчуть, зъ Латинъниками се порозумеваютъ, патрыярху Царогородъского опушчають, и для того достоенъства и местьца свое тратятъ. Если то грехъ незгодные еднать, милость християнскую споивать, покой костела и церкви Хрыстовы умоцнять, и душамъ до спасенья помагать,—тогды отплата и цнота великая будеть ростырки межы братьею сееть, рызу Христову роздирать, едность учневъ Его торгать, и всего злого за незгодою прычиною быть! Тое вы собе подобно хвалите. А што |(9—в) на свете Богу милшого, и людемь и речи посполитой пожитечнейшого быть можеть, яко едность, згода и милость спольная?! А оная звлаша, которую намъ Христосъ тестаментомъ Своимъ залецилъ и росказалъ, и погрозилъ, если ее метъ не будемъ, абысмо ся учнями Его не звали. Не можеть быть званый ани хрестияниномъ, ани учнемъ Хрыстовымъ, хто отъ згоды и едности тела церкви Хрыстовы утекаеть, або се о нее, где можетъ, не стараеть.

«А мы, католики, чымъ есмо вамъ такъ брыдъки, ижь о зъедноченье зъ нами такъ се велми на своихъ старшихъ гневаете? Кгды бы се зъ геретыки зъедно-

... karać ... ka- ...! Oni ... karać o ... im sa- ... pasterze, ... wy pod- ... Pan Bog ... ako starszych,

Греческую релию умоцняютъ, такою едностью ничого не одменяючи, ани въ вѣре светыхъ отцовъ Грековъ старыхъ, ани въ церемоніяхъ и службе церковной, и звычаяхъ набожныхъ церъкви Въсточное?! Якожъ ихъ о то карать хочете, а сами о свои одступства караня жадъного терпеть не хочете?! Они суть старшие ваши, |(об. 11) они бы васъ карать о злую науку и ереси мѣли. Бо имъ самымъ тое злецоно есть. Они суть пастыри, а вы овъцы; они преложоные, а вы подданные. Зъ ихъ устъ науку вамъ Панъ Богъ брать и послушными быть, яко старшихъ, росказалъ.

... wróćcie się do ba- ... temu synodowi nie ... tych schadzek niepo- ... zaniechawszy, podźmy wszyscy ... słuchaymy, iako o zbawieniu ... naszy radzić będą! Oni za ... P. Bogu dadzą, a my się na ... omylim; bo maią przy sobie ... od Chrystusa nauczyciela y ... prawdy Ducha Ś.; maią oyca ś., ... wszytkiego świata, y Piotra ś. ...błogosławienstwo y zwierzchność; maią ... y ...zone biskupy; maią starożyt- ... Greckich doktorow y wszytki[e] ... wody prawdy! Nie rozumieycie, abyśmy się tu na stanowienie nowey wiary ...echali, aby co nowego dziać się tą ...nią miało. Żadney odmiany od starego Greckiego y Łacińskiego kościoła nie wnosim. Zgody chcemy, miłości chcemy!

«Протожъ просимъ: верънѣтеся до баченя и розуму, а тому собору не перешкажаючы, и тыхъ схажокъ непорядъныхъ занехавъши, пойдимо вси до церъкви, (где епископи и инъшие духовъные слуги Божие убрани суть,) слухаймо, яко о збавеню нашомъ старшие наши радити будутъ! Они за насъ личбу Пану Богу дадутъ, а мы се на ихъ науце не омылимъ; бо маютъ при собѣ обецаного [1] одъ Христа научителя и мистра правды Духа Светого; маютъ отца светого, пастыра всего свѣта, и Петра светого благословенство и звирхность; маютъ светые и учоные епископы; маютъ старожитность Греческихъ учителей и вси выводы правды! Не розумейте, абы есмо се тутъ на становене новое вѣры зъехали, абы што нового дѣетъсе тою униею мело. Жадное отмѣ|(12)ны отъ старого Греческого и Латинского костела не вносимъ. Зъгоды хочемъ, милости хочемъ!

«A wy, mizerni dwa władykowie, y popowie wszyscy! Iako swego złego nie widzicie? Iako się z heretyki kupicie, y w ich nie tylo radzie przeciw pismu y woley Bożey siedzicie, ale rządow ich y

«А вы, мизеръные два владыкове, и попове вси! Яко своего злого не видите? Яко се зъ еретики съвокупляете, и въ ихъ не толко раде противъ писму и воли Божой седите, але рядовъ ихъ и

[1] опечатка: «обецанoного»

ımow słuchacie y posłuszeństwo im iebacznie oddaiecie? Niechcąc starszych ırawowiernych słuchać, błędnikow słuchacie: słusznym skaranim Boskim, gdy prawdy nie prziymuiąc, fałszom wiarę daiecie. Wielkie z nich macie przyiacioły, ktorzy wam w samym Nowogrodzkim woiewodztwie, iako wiadomość iest, sześć set y pięćdziesiąt cerkiew y służbę Bożą w nich spustoszyli! Gdzie od sześci set y daley domow szlacheckich religiey Greckiey ledwie szesnaście abo coś mniey zostało, ktorzy heretyckiey nowochrzczeńskiey zarazy vszli! Teraz się synami waszemi y posłuszniki zowią. Ale gdy ich spytacie, iako wierzą, gdzie się spowiadaią y sakramenta prziymuią, zęby wam wilcze vkażą, y do końca was y owce wasze rosproszą. O, ślepoto wasza! Tymeście przychylnieyszy, ktorzy was y wiarę waszę y kościoły wasze gubią; a od tych vciekacie, ktorzy wam wszytkiego wcale dochować y obronę spolney pomocy dać ofiarnią!

намовъ слухаете и послушеньство имъ небачне отдаете? Не хотечи старыхъ и правовѣрънызъ слухать, блудныхъ слухаете: слушнымъ скараньемь Божимъ, кгды правъды не приймуючи, ѳалшомъ вѣру даете [1]. Великие зъ нихъ маете приятелы, которые вамъ въ самомъ Новъгородскомъ воеводъстве (и въ митрополии), яко вѣдомость естъ, шесть сотъ и пятдесятъ церквей и службу Божую въ нихъ спустошили! Где отъ шести сотъ и далей домовъ шляхетскихъ рели Греческое ледве шеснадцать (sic) [2] альбо штось менъшъ зостало, которые геретицкое новокръщенъское заразы ушли! Теперъ се сынами вашими и послушъники зовутъ. Але коли ихъ спытаете, яко вѣратъ, где се споведаютъ и сакраменъта прий‖(об.12)муютъ, зубы вамъ волчые укажутъ, и до конъца васъ и овъцы ваши роспорошатъ. О, слепото ваша! Тымъ есте прихилнейшие, которые васъ и веру вашу и церкви ваши губятъ; а одъ тыхъ утекаете, которые вамъ всего въцѣле доховать и оборону спольное по́мочи дать [3] оѳеруютъ!

«Lecz y was, cne rycerstwo, żałuiemy, iż tak wielki grzech swoy przeciw Bogu y pomazańcu Iego popełniacie, nieposłuszeństwem się ku *panu swemu* mażecie, rosterki miedzy bracią sieiecie, zgody y miłości nieprzyiacioły się być pokazuiecie, o prawdzie się y drogach zbawiennych pytać nie chcecie, duchownemi swemi gardzicie, synody rozrywacie, na krola y mandaty iego nie dbacie!! Iako to ma być odpuszczono?! Pewnie Pan Bog na was pomstę włoży; a, Boże, by nie taką, w ktorey y my w grzechach waszych vwichłani zostaniem. Lecz się oświadczamy Tobie, Boże nasz, iżeśmy

«Лечъ и васъ, цное рыцеръство, жалу́емъ, ижъ такъ великий грехъ свой противъ Богу и помазанцу Его пополняете, непослушенъствомъ се ку *Пану Богу* мажете, ростырки межи братею сѣете, згоде и милости неприятельми се быть показуете, о правъде и дорогахъ збавенныхъ пытатсе не хочете, духовными своими горъдите, съборы розърываете, на короля и манъдаты его не дбаете!! Яко то маетъ быть отпущоно?! Певне Пань Богъ на васъ помъсту вложитъ; а, Боже, бы не такую, въ которой и мы въ грехахъ вашихъ увикланые зостанемъ. Лечъ се освет-

[1] опечатка: «даеете» [2] *т* пропущено подъ вліяніемъ Польскаго текста [3] опечатка: цатъ»

krwie waszey y zguby niewinni; a ile z nas było, vrząd k. i. m. odprawuiąc, braterskie vpominaniem y rozumnyni wywody wiedziem was do miłości y zgody kościoła Bożego, w ktorym zbawienie swoie wieczne opa|(387)trzcie, do dobrego y całości rzeczyp., ktora nawięcey zgodą y miłością sąsiedzką stoi, pomoc wielką dacie, w ktorey sami siebie y domy swe y dziatki swoie przy Boskim błogosławieństwie zachowacie. Patrzcie, abyście temi rosterkami swemi seymow nie zatrudniali, a do obrony przeciw mocy Tureckiey, ktora nad nami wisi, przeszkod nie czynili, abyście w niewolą pogańską, z odszczepieńcy Greki y z inemi heretyki, nie wpadli».

чаемъ Тобѣ, Боже нашъ, ижъ есмо крови вашое и зъгубы невинъни; иле зъ насъ было, урядъ короля |(13—г) его милости отправуючы, братеръскими упоминанемъ и розумными выводы ведемъ васъ до милости и згоды церъкви Божое, въ которой спасене свое вечъное огледаете, до доброго и целости речи посполитое, которая наболей згодою и милостью суседъскою стоитъ, помочъ великую дасте, въ которой сами себе и домы свое и детки свое при Бозскомъ благословенъствѣ заховаете. Смотрите, абы. есте тыми ростыръками своими соймовъ не затрудъняли, а до обороны противъ моцы Турецкое, которая надъ нами виситъ, перешкодъ не чинили, абы есте въ неволю поганъскую, зъ отщепенъцы Греки и з-ынъшими еретыки, не упали».

Poty słowa ich m. panow posłow.

A gdy rzecz taką swoię skończyłi ich m. panowie posłowie k. i. m. spodziewali się, iż ie na dysputacyą o iedności kościelney, iako iest potrzebna do zbawienia, wyciągnąć mogli. Y dla tego przyzwali kaznodzieię krola i. m. x. Skargę, o ktorego sami krola i. m., aby na ten synod posłany był, prosili, y towarzysza iego (x. Iusta Raba),—ktore przy sobie mieli. Lecz oni żadney dysputacyey czynić nie chcąc, ani sprawy o sobie daiąc, prosili, aby się tylo rozmowić mogli, co by posłom krola i. m. za odpowiedź dać mieli. Tegoż wieczora dali taką odpowiedź z koła onego posłom k. i. m., iż to około ziednoczenia kościoła Greckiego z Łacińskim wielkie są rzeczy y głębokie, a v nich głowy są miałkie: wdawać się w *niwecz* nie chcą. «Kusili się, prawi, o to wielcy krolowie

Потуль слова ихъ милости пановъ пословъ.

А кгды речъ свою такую скончили, ихъ милость панове послове, сподеваючисе, ижъ ихъ на дыспутацыю |(об.13) о едности церъковъной, яко естъ потребъная до збавенья, вытегнути могли, и для того призвали казнодѣю короля его милости велебъного отца (Петра) Скаргу, о которого сами короля его милости, абы на тотъ соборъ посланый былъ, просили, и товариша его, которого при собе мѣли. Лечъ они жадное диспутацыи чинить не хотели, ани справы о собе даючы, просили, абы се только розъмовить могли, што бы посломъ короля его милости за отповѣдь дать мѣли. Тогожъ вечора дали такую отповедь съ кола оного посломъ короля его милости, ижъ то около зъедноченья церкви Гречеcкое зъ Латинъскимъ костеломъ

a dowieść nie mogli, y my temu dosyć nie vczynim». Ty były słowa ich.

Zwątpiwszy ich m. panowie posłowie o wszytkiey dobrey woley (zgromadzonych) onych (y) oddzielonych, iż zgoła zgody y miłości, od Boga roskazaney y od Pana Iezusa Chrystusa na testamencie odkazaney, czynić, ani się wdać w *nic* nie chcieli (bo wszytko tam Aryan*i*, nowochrzczeńcy y inszy heretycy byli y oni rządzili; ledwie kilku nieodstępnych prawych Greckiey religiey ludzi szlacheckich naleść się miedzy nimi mogło),—nazaiutrz w sobotę ich m. panowie posłowie vpomnieli biskupy y władyki, aby swe czynili, na co ie Pan Bog zebrał, na onę się stronę więcey heretycką, niżli Grecką, nie oglądaiąc. Y zaraz ich m. x. biskupi y władykowie, vbrani w swoie infuły y kościelne y czci godne vbiory, z wielkim nabożeństwem y miłością Chrystusowey zgody, y kościoła Iego iedności zapaleni, z inemi duchownemi, protopopami y popami, archimandryty y humienami, tegoż Ducha pełnemi, weszli do cerkwie ś. Mikołaia, wszytkim ogłosiwszy przez dzwony y głosy, z wielką liczbą panow świeckich y ludu pospolitego, y tam modłę spolną P. Bogu y pokłon pokorny oddawszy, a o zgodę y iedność chrześciaństwa prosiwszy, mieysca swoie zasiedli, po iedney stronie posłowie papiescy y krolewscy, po drugiey metropolit z władykami. Y wystąpił wielebny Hermogen, archiepiscop Połocki, maiąc list na pargaminie (podpisany y pieczętowany, na ktory się spolnie wszyscy namowili y zgodzili. Wstąpiwszy na wyższe mieysce), czytał głośną y znaczną mową w te słowa:

ликие суть речи и глубокие, а у нихъ головы сутъ мѣлъки: вдаватсе въ *нихъ* не хочутъ. «Кусилисе, дей, о то великие королеве, а довести не могли, и мы тому досытъ не учинимъ». Тые были слова ихъ.

Звонтъпивши ихъ милость панове послове о всей доброй воли оныхъ отделеныхъ, ижъ згола зъгоды и едности [1], отъ Бога росказаное и одъ ‖(14—гв) Господа Исусъ Христа на тестаменъте отказаное, чинить, ани се вдавать въ *нее* не хотели (бо все тамъ Арыян*и*, новохръщенъцы и инъшые геретыки были и они рядили; ледве колько неотступныхъ правыхъ Греческое релии людей шляхетскихъ найтисе межи ними могло),—назавътрее ихъ милость панове послове въ суботу упоменули аръхиепископы и владыки, абы то чинили (и кончыли), на што ихъ Панъ Богъ зобралъ, на оную се сторону большей геретицкую, нижли Греческую, не огледаючи. И заразъ ихъ милость (князь аръцыбискупъ митрополить,) князи бискупи и владыкове, убраные въ свое инъѳулы (або и митри) и церъковъные чсти годъные уб*ири*, зъ великимъ набоженствомъ и милостью Христовое згоды, и церъкви Его едности запаленые, зъ иными духовными: аръхиманъдриты, игуменами, протопопами и (инъшими) свещенъниками, тогожъ (Светого) Духа полъными, вошли до церъкви светого Миколы, всимъ ого‖(об. 14)лосивъши черезъ звоны и голосы, (не мней и стороне противной черезъ послы ознаймивъши,) зъ великою личьбою пановъ светъскихъ и люду посполитого, и тамъ молитвы сполъные Пану Богу и поклонъ покоръный отдавъши, а о згоду и едъность християнъства просивъши, местца свои засели, по одной стороне послове папежские и королевьские, по

[1] опечатка: «едьости»

List vniey świętey.

«W imię Boga w Troycy iedynego, na cześć y ś. chwałę Iego, y ludzkiego zbawienia a wiary ś. chrześciańskiey katholickiey wzmocnienie y podwyższenie.

«Wszytkim, ktorym to wiedzieć będzie należało. My, w Bogu na synodzie porządnym w Brześciu Litewskim, roku P. 1596, dnia 9 miesiąca oktobra, wedle starego kalendarza, w cerkwi ś. Mikołaia zebrani, metropolit y władykowie obrzędu Greckiego, niżey podpisani, oznaymuiem na wieczną pamiątkę:

«Iż my, bacząc, iako monarchia kościoła Bożego w Ewangeliey y vsty Pana y Boga naszego Iezusa Chrystusa fundowana iest, aby na iednym Pietrze, iako opoce, kościoł Chrystusow mocnie stoiąc, od iednego rządzony y sprawowany był; aby v iednego ciała iedna głowa, w iednym domu ieden gospodarz y szafarz obrokow Bożych nad czeladką postawiony, rząd *y* dobr*e* wszytkich obmyślał, y tak ten rząd kościoła Bożego, od czasow apostolskich zaczęty, trwał po wszytkie wieki, iż wszytkie patryarchiie do iedn*ego* się potomka Piotra ś., papy Rzymskiego, zawżdy w nauce wiary y w braniu mocy duchowney, y w sądach biskupich y appellacyach vciekali. Iako się to z soborow y kanonow abo prawidł oycow świętych pokazuie, y nasze Słowieńskie pisma, z Greckich zstarodawna przełożone, dostatecznie to w

другой митрополитъ зъ владыками. И выступилъ велебный [1] Геръмогенъ, аръхиепископъ Полоцъкий, маючы листъ на паръкгамине, чыталъ голосною и значною мовою въ тые слова:

Листъ ѹніи святое.

«Въ имя Бога въ Тройцы единого, на честь и светую хвалу Его, и людского спасенья а вѣры християнъское католическое взъмоцненье и подъвышенье.

«Всимъ, которымъ то ведать будетъ належало. Мы, о Бозе на соборе порядъномъ въ Берестьи Литовъскомъ |(15—гг), лѣта Божего тисеча пятсотъ деветдесятъ шостого, дня девятого октебра, водле старого каленъдару, въ церкви светого Миколы зобраные, митрополитъ и владыки обряду Греческого, нижей подъписаные, ознаймуемъ на вѣчную памятку:

«Ижъ мы, бачечы, яко монархия церъкви Божое въ Еванъгелии и усты Господа и Бога нашого Исуса Христа фунъдована естъ, абы на одномъ Петре, яко опоце, церковъ Христова моцней стоячы, отъ одного ряжона и справована была; абы у одного тѣла одъна голова, и вь единомъ дому одинъ господаръ и шафаръ оброковъ Божихъ надъ челядъкою постановеный, рядъ добр*ый* всехъ объмышляль, и такъ тотъ рядъ церъкви Божое, отъ часовъ апостольскихъ зачатыи, тръвалъ по всѣ веки, ижъ вси патриярхии до едъ*ности* потомъка Петра светого, папы Рымъского, завжды се въ науце вѣры и въ бранью моцы духовъное, и въ судахъ епископихъ и въ апеляцыяхъ утекали. Яко се то зъ соборовъ и каноновъ або правиль отцовъ |(об. 15) светыхъ показуетъ, и нашие Словенъские пи

[1] опечатка: «велебн*и*ый»

prawidłach oycow świętych oznaymuią; y starzy święci oycowie Wschodney cerkwie to świadczą, ktorzy tę Piotra ś. stolicę y zwierzchność a władzą iey nad biskupy wszytkiego świata znaią.

«Nie mniey też Carogrodzcy patryarchowie, od ktorych ta strona Ruska wiarę świętą wzięła, tę zwierzchność stolice Rzymskiey Piotra ś. dłu‖(388)go znali, y iey podlegali, y od niey błogosławieństwo brali. Od ktorey wielekroć odstępowali, ale się zaś z nią iednali, y do posłuszeństwa *iey* wracali; a ostatnie na concylium abo soborze Florenckim roku P. 1439, przez Iozefa patryarchę y cesarza Carogrodzkiego Iana Paleologa, zupełnie się do tego posłuszeństwa wrocili, wyznawaiąc, iż Rzymski papa oycem iest y mistrzem y sprawcą wszytkiego chrześciaństwa, y prawym Piotra ś. następnikiem. Na ktorym też Florenckim soborze był nasz Kiiowski y *wszey* Rusi metropolit Isydorus, ktory to ziednoczenie patryarchiey Carogrodzkiey y wszytkich kościołow, do niey należących, przyniosł, y te kraie Ruskie w tymże posłuszeństwie y zwierzchności kościoła Rzymskiego vtwierdził. Dla czego krolowie Polscy, a mianowicie Władysław, krol Polski y Węgierski, y inni dali przywiley duchowieństwu obrządku Greckiego, ktorym na walnym seymie wolności im kościoła katholickiego Rzymskiego nadali. Od ktorego ziednoczenia kościelnego, gdy Carogrodzcy patryarchowie zaś odstąpili, a za taki *srogi* grzech odszczepieństwa y rozerwania iedności kościelney, w moc pogańską y Turecką wpadli, za czym wiele błędow y złych postępkow ich, y zaniechania dozoru prawego tych kraiow Ruskich, y wiele brzydkiego świętokupstwa nastąpiło, iż się herezye rozsiały, y prawie wszytkę

зъ Греческихъ зъстародавъна преложоные, достаточъне то въ правилахъ отцовъ светыхъ ознаймуютъ; и старые светые отцы Въсточное церъкви тое сведчать, которые тую Петра светого столицу и зверхность а владзу ее надъ епископы всего света знаютъ.

«Не меншъ тежъ Царогородъские патрияръхове, отъ которыхъ тая сторона Руская вѣру светую взела, тую звирхность столицы Рымское долъго знали, и еи подълегали, и одъ нее благословенъство брали. Одъ которое (ачъ) многокроть отступовали, але се засъ зъ нею едънали, и до послушенъства *се* ворочали; а остатънее на соборе Флерентийскомъ року Божего тисеча чотыриста трыдцать девятого, черезъ Иосифа патриярху и цесара Царигородъского Яна Палеолога, зуполъне се до того послушеньства верънули, вызнаваючы, ижъ Римъский папа отцомъ естъ и мистромъ и справъцою всего християнъства, и правымъ Петра светого наступникомъ. На ‖(16) которомъ тежъ Флерентейскомъ соборе былъ нашъ Киевский и *всея* Руси митрополитъ Исиωдоръ, который тое зъедноченье патриярхии Царыгородъское и всихъ церъквей, до нее належачихъ, принесъ, и тые краи Руские въ томъ же послушенъстве и звирхъности костела Рымъского утверъдилъ. Для чого королеве Польские, а меновите Владиславъ, король Польский и Угоръский, и иные дали привилея духовенъству обряду Греческого, которымъ на валъномъ сойме вольности имъ костела католицъкого Рымъского надали. Одъ которого зъедноченья костелъного, кгды Царыгородские патриярхове засъ отступили, а за такий *свои* грехъ отщепеньства и розорванья едности церковъное, въ моцъ поганъскую и Турецкую впали, за чимъ много блудовъ и злыхъ поступъковъ ихъ, и занехания

Ruś opanowały, cerkwie pustosząc y chwałę Bożą psuiąc.

«My, niechcąc być vczestnicy grzechu tak wielkiego y niewolstwa pogańskiego, ktore zatym przyszło, Carogrodzkich patryarchow, y niechcąc im odszczepieństwa y rozerwania kościelney świętey iedności pomagać, y zabiegaiąc spustoszeniu kościołow, y zgubie dusz ludzkich przez herezye, ktore się teraz podniosły, maiac o to sumnienie y niebespieczeństwo zbawienia swego, y trzody nam od Pana Boga poruczoney,—roku przeszłego wyprawiliśmy do oyca ś. Clemensa Ośmego, papy Rzymskiego, posły nasze przewielebne: Hipatego, prototrona, władykę Włodzimierskiego y Brzeskiego, y Cyrilla Terleckiego, władykę Łuckiego y Ostro*w*skiego, za wiadomością y pozwolenim y przyczyną k. i. m. Polskiego Zygmunta Trzeciego, pana pobożnego, ktoremu day, Boże, szczęśliwe y wieczne krolowanie,—prosząc, aby nas do swego posłuszeństwa, iako nawyższy pasterz kościoła powszechnego katholickiego, przyiął, y od zwierzchności patryarchow Carogrodzkich wyzwolił y rozgrzeszył, zachowuiąc nam obrządki y cer*y*monie kościołow Wschodnych Greckich, a żadney odmiany w cerkwiach naszych nie czyniąc. Co iż vczynił, y na to swoie przywileie y pisma posłał, roskazuiąc, abyśmy, się na synod zwoławszy, wyznanie wiary ś. vczynili, y posłuszeństwo stolicy *Rzymskiey* Piotra ś. Clemensowi VIII y iego potomkom oddali. Tośmy dziś na tym synodzie vczynili, iako (to) listy nasze y podpisanie własne ręku naszych y przyciśnienie pieczęci naszych świadczą. Ktoreśmy do rąk posłow oyca

дозору правого тыхъ краевъ Рускихъ, и много брыдкого светокупьства наступило, ижъ се герезыи розъсѣяли, и праве всю [1] Русь опановали, церкъви пустошачы и хвалу Божую псуючы.

«Мы, не хо‖(об. 16)течы быть участниками греху такъ великого Царогородъскихъ патрияръховь и невольства поганъского, которое затымъ пришло, и не хотечи имъ отщепенъства и розоръванья костельное светое едности помагать, и забегаючи спустошенью церъквей, и згубы душъ людъскихъ через герезыи, которые се теперъ поднесли, маючи о то*е* сумненье и небеспеченъство збавенья своего, и овецъ намъ отъ Бога поручоныхъ,—року прошлого выправили есмо до отца светейшого Клеменъта Осмого, папы Римъского, послы наши, превелебъныхъ: Ипатея, прототрония, владыку Володымерского и Берестейского, и Кирила Терълецкого, владыку Луцкого и Острозского, за ведомостю и позволеньемъ и причиною короля его милости Польского Жикгимонта Третего, пана побожного, которому дай, Боже, щастливое и вечъное королеванье,—просечи, абы насъ до своего послушенъства, яко найвышъший пастырь костела повшехного [2] католицкого, принялъ, и отъ звирхности патриярховъ Цари‖(17—д)городъскихъ вызволилъ и розъгрешилъ, заховуючи намъ обьрядки и церемонии [3] церъквей Восточьныхъ Греческихъ, а жадъное отмѣны въ церкв*я*хъ нашихъ не чинечы. Што ижъ учинилъ, и на то свои привилея и писма послалъ, росказуючи, абы есмо, ся на соборъ позъвавъши, вызнанье вѣры *светое* учинили, и послушенство столицы светои Петра светого Клеменъсови и его наследъкомъ отдали. То есмо теперъ на томъ соборе

[1] опечатка: «вс*я*» [2] опечатка: «повш*хс*ного» [3] опечатка: «цер*о*монии»

s. papieża Clemensa na ten synod posłanych, to iest: przewielebnemu arcybiskupowi Lwowskiemu Ianowi Dymitrowi Solikowskiemu, y Bernatowi Macieiowskiemu, biskupowi Łuckiemu, y Stanisławowi Gomolińskiemu, biskupowi Chełmskiemu, oddali,—przy bytności posłow krola i. m. Zygmunta Trzeciego: oświeconego Mikołaia Krysztofa Radziwiła, xiążęcia na Ołyce y Nieświeżu, woiewody Trockiego, y kanclerza w. x. Litewskiego Leona Sapihę, y Dymitra Chaleckiego, tegoż w. x. Litewskiego podskarbiego, starosty Brzeskiego, y innych wiele przytomnych duchownych y świeckich».

Zatym rzucili się do pocałowania biskupi kościoła Zachodnego do biskupow kościoła Wschodnego, y w Bogu się obłapiaiąc, y zgodę świętą y miłość sobie daiąc, pokoy Chrystusow z sobą vmocnili y vtwierdzili. Z czego z anyoły niewidomemi raduiąc się, zaśpiewali pieśń chwały Bogu w Troycy iedynemu. Potym w tychże vbiorach, y z onym wszytkich wiernych skupieniem, poszli do kościoła Panny Maryey Łacińskiego obrzędu, y tam z wielkim nabożeństwem wszyscy dziękuiąc, y «Te Deum laudamus» śpiewaiąc, Bogu Chrystusowi onę świętą iedność poruczyli, aby ią On Sam vmacniał y trzymał, na powstanie zelżoney (y poniżoney) sławy chrześciańskiey, (na pohańbienie błędow y fałszow heretyckich,) na postrach niewiernemu pogaństwu y na zmocnienie krolestwa tego (przeciw wszytkim domowym rosterkom

учинили, яко листы наши и подъписане властное рукъ нашихъ и прытисненье печатей нашихъ светчать. Которые есмо до рукъ пословъ отца светого папы Клеменъса на тотъ соборъ посланыхъ, то естъ: превелебъному архиепископови Львовъскому Яну Димитру Соликовъскому, и Бернату Маѳеевъскому, бискупу Луцъкому, и Станиславу Кгомолинъскому, бискупу Хелмъскому, отдали,—при бытности пословъ короля его милости Жикгимонъта Третего: освецоного Миколая Крыштоѳа Радивила, княжати на Олыце и Несвижу, воеводы Троцъ‖**(об. 17)**кого, и канъцлера великого князства Литовъского Льва Сапеги, и Димитра Халецъкого, подъскаръбего великого князства Литовъского, старосты Берестейского, и иныхъ многу притомъныхъ духовъныхъ и светскихъ».

Который листъ вси духовъные руками своими подъписали и запечатовали [1].

Затымъ кинулисе до поцалованя (аръхиепископъ и) епископи Рымские до (аръхиепископа и) епископовъ [2] Рускихъ, и въ Богу се обълапяючи, и згоду светую и милость собе даючы, покой Христовъ зъ собою умоцънили и утвердили. Съ чого зъ анъгелы невидомыми радуючысе, запѣли пѣснь «Слава въ вышнихъ Богу». Потомь въ тыхъ же уберахъ, и зъ онымъ всимъ верънихъ събраньемъ, пошли до костела Панъны Марии Латинъского Рымского, и тамъ зъ великимъ набоженъствомъ вси дякуючы, и «Тебе Бога хвалимъ» спеваючы, Богу Христу оную светую единость поручили, абы ее Онъ ‖**(18—дв)** Самъ умоцнилъ и держалъ, на повстанье зелжоное славы християнское, на пострахъ невѣръному поганъству и на утверъженье королевъства того. На што смотречи, увесь

[1] въ Польскомъ текстѣ см. выше, въ столбцѣ 217-мъ [2] опечатка: «енисконовъ»

y niezgodom). Na co patrząc, wszytek lud wierny hoynie łzy wylewał, *dziwuiąc* się tak szczęśliwey y dawno żądaney od przodkow naszych godzinie y łasce Pana Boga naszego, Ktory rosproszone zgromadza, a pokorne podwyższa, y od kościoła Swego, ktory odkupił krwią Swoią, miłosierdzia Swego nie oddala.

Nazaiutrz, w niedzielę, ich m. x. biskupi Łacińscy, wespoł z posły k. i. m. y z innemi kościoła Rzymskiego chrześciany, szli do cerkwie ś. Mikołaia, y tam (z władykami y duchowieństwem Greckiego kościoła) liturgiey ś. słuchali, y nachwalebney *oney* służby y ofiary y obrządkow, zgody z Łacińską mszą pełnych, z radością y nabożeństwem zażywali. Tamże kaznodzieia k. i. m. kazanie o iedności kościoła Bożego y o tey szczęśliwey zgodzie y pokoiu Chrystusowym czynił. Z tym się, opatrzywszy pismem y pieczęciami, co było potrzeba, w wielkiey miłości rozjechali, chwaląc Boga w Troycy iedynego, Ktory żyie y kroluie na wieki. Amen.

(Podpisy rąk własnych. Sekretarz y) pisarze ś. synodu, za roskazaniem starszych.

‖(389) OBRONA SYNODU BRZESKIEGO.

Iako każda rzecz dobra y święta ma swoie sprzeciwniki, a wszędzie nieprzyiaciel miedzy pszenicę swoy kąkol podsiewa, tak y święte generalskie synody duchownych, na ktorych się prawda Boża y zgoda zbawienna chrześciańska vtwierdza, nigdy bez obmowcow y potwarcow nie były. Przetoż nie dziw, iż y ten synod prowincyalski Brzeski ma też swoie podsiewacze, ktorzy czystą

людъ верный гойные слезы выливали, *радуючисе* такъ щастъливой и давъно жаданой отъ предъковъ нашихъ године и ласце Господа Бога нашого, Который роспорошоные зграмажаетъ, а покоръные подъвышьшаетъ, и отъ церъкви Своее, которую откупилъ кровью Своею, милосерьдя Своего не отдаляетъ.

Назавътрее, въ неделю, ихъ милость превелебъные отцы арьхиепископъ Львовъский зъ епископами и съ послы его королевъское милости и з-ыными костела Рымъского християны шли до церъкви светого Миколы, и тамъ литуръгии светое слухали, и нахвалебъной *унеи* службы, оөѣры и обрядовъ, згоды зъ Латинъскою мъшою (здавна) полныхъ, зъ радостью и набоженъствомъ заживали [1]. Тамъже казнодѣя короля его милости казанье о едно‖(об. 18)сти церкви Божое и о той щастливой зъгоде и покою Христовомъ чинилъ. Съ тымъ се, осмотревъши писмомъ и печатьми, што было потреба, въ великой милости розъехали, славечи Бога въ Тройцы единого, Который живетъ и пануетъ на вѣки. Аминь.

Дъяки светого събору за росказаньемъ старъшихъ.

‖(19—дг) ОБОРО́НА СЪБО́РУ БЕРЕСТЕЙСКОГО.

Яко кождая речъ добрая и светая маетъ свое спротивъники, а всюды неприятелъ межи пшеницу свой куколь розъсеваеть, такъ и светые вселенъские съборы духовъныхъ, на которыхъ се правда Божая и зъгода збавенъная християнъская утвержаетъ, николи безъ объмовцовъ и потварцовъ не были. Претожъ не дивъ, ижъ и тотъ съборъ поместъный Берестейский маетъ тежъ

[1] эта «точка», сравнительно съ Польскимъ текстомъ, значительно передѣлана

iego chcą sprosnym nasieniem
y vdawania omylnego zarazić.
działo w prawdzie y bez żadnego
szania omylnego słowa — iuż się
iało. Mam w Panu Bogu nadzieię,
y baczenia pobożnego y mądrego
będzie do wiary temu, co tak
mądrzy kapłani Boży y biskupi
kościoła Zachodnego y Wschod-
zynoszą, y tak wielcy, zacni y
posłowie k. i. m. oznaymuią.
na obronę tego to synodu zdało
o przełożyć wiernemu chrześciań-
torzy do końca praw kościelnych
pkow iego starych, z Grekami
za, swiadomi nie są, a ksiąg nie
bo czytać praw y historiy ko-
h nie mogą.

своихъ подсевачовъ, которые чистую пшеницу его хочутъ спроснымъ насеньемъ повѣсти и удаванья омылього заразить [1]. Яко се дѣяло въ правъде и безъ жадъного прымешанья омылного слова—вже се поведило. Маю въ Пану Богу надею, ижь кождый бачення побожного и мудрого прудъшний будетъ до веры тому, што такъ светые и мудрые презвитери Божыи и епископи обоихъ церъквей Заходънее и Въсходънее приносятъ, |(об. 19) и такъ великие, зацные и побожные послове короля его милости ознаймуютъ. Однакъ, на оборону того то собору здало се нѣшто преложить [2] вѣрному християнъству, которые до конъца правъ церьковныхъ и поступъковъ ее старыхъ, зъ Греками зъвлаща, сведоми [3] не сутъ, а книгъ не маютъ, або читать правь и деяний церковъныхъ не могуть.

n synod porządnie y prawnie dzony był.

Ижъ тотъ соборъ порядне и правне згромажоный былъ.

Rozdział I.

dnie y wedle Boga y praw Bo-
kościelnych ten ś. synod Brzeski
stusie zgromadzony był. Bo ros-
iest od nawyższego pasterza
iego chrześciaństwa papieża Cle-
Ośmego, ktory sam nie tylo takie,
generalne synody wszytkich na
biskupow składa, y one po-
, bez ktorego przyzwolenia żaden
porządny y moc maiący być nie
dział się też ten synod z wiado-
iego m. x. arcybiskupa Gnieźnień-
Stanisława Karnkowskiego, iako
y nawyższego w tym krole-
uchownego przełożonego. Przy-
do tego dozwolenie krola i. m.,

Роздѣлъ 1.

Порядне, водле Бога и правъ Божихъ и церъковъныхъ, тотъ светый соборъ Берестейский въ Христе згромажоный былъ. Бо росказаный естъ отъ найвысшого пастыра всего християньства папы (Рымского) Клеменъса Осмо|(20)го, которы[й] самъ не только такие, але и вселенъские соборы всихъ на свете епископовъ складаетъ, и оные потверъжаетъ, безъ которого призволенья жаденъ соборъ порядъный и моцъ маючий быть не можетъ. Дѣелъ се тежъ тотъ соборъ зъ ведомостью его милости князя архиепископа Гнезненьского, Станислава Карнъковского, яко примаса и найвысшого въ томъ королевъстве духовъного

[1] ...чатка: «заразитъ» [2] опечатка: «преложить» [3] опечатка: «зведоми»

bez ktorego w państwie iego żadnemu poddanemu ziazdow y gromad czynić się nie godzi,—a nie tylo przyzwolenie, ale y wyprawa posłow na ten synod, dla spokoynego rzeczy duchownych odprawowania.

Były też na nim osoby do synodu własnie należące, to iest: biskupi abo władykowie, ktorzy sami prawem Bożym na tym trybunale synodalskim iurisdicyą maią. Bo oni sami są, iako pismo mowi (Acto. 20), «od Ducha Ś. postawieni, aby rządzili kościołem Bożym, ktory odkupił krwią Swoią». Inne też z sobą kapłany y presbytery vczone y pobożne przywiedli, nie dla sądow y zasiadania, ale dla pomocy y rady. Byli też (na nim) y świeccy z ramienia k. i. m. y inni dobrowolnie przyieżdżaiący.

Zebrał się też ten synod na rzecz świętą y zbawienną y potrzebną. Nie iżby wiarę stanowił, abo o artykułach iey wykłady dawał (bo to samym generalnym synodom y ze wszytkiego chrześciaństwa zebranym biskupom służy), ale żeby to wykonali, co przez posły swoie do oyca ś. papieża wskazali, y co im poruczono było. To iest: aby ziachawszy się, wiarę ś[więtą] (katholicką) y wszystkie iey artykuły y członki wyznali, y ręką swoią podpisali, chcąc tak nauczać, iako od apostołow śś. podano, y w pismie ś. vmocniono, y od oycow świętych starożytnych Greckich y Łacińskich successyą y wstępowaniem porządnym zostawiono, odmiataiąc nowiny y nauki heretyckie, zdawna od oycow świętych potępione, y ine iakokolwiek przeciw

преложоного. Приступило до того дозволенье короля его милости, безъ которого въ панъстве его жадьному подданъному зъездовъ и громадъ чинить се не годитъ,—а не толко позволене, але и выправа пословъ на тотъ соборъ, для спокойного речей духовъныхъ отправования.

Были тежъ на немъ особы до собору власне належачые, то естъ: (архиепископи,) епископи або владыки, которые сами правомъ Божимъ на томъ трыбунале соборовомъ власть маютъ. Бо они сами сутъ, яко писмо мовитъ (въ Деянияхъ Апостолскихъ 20), «отъ Духа Светого поставени, абы рядили церковью Божою, ‖(об. 20) которую откупилъ кровью Своею [1]». Йные тежъ зъ собою свещенъники и презвитеры учоные и побожные привели, не для судовъ и заседаня, але для помочы и рады. Были тежъ и светские зъ рамени короля его милости и йные доброволне прыеждаючые.

Зобралъсе тежъ тотъ соборъ на речъ светую и збавенную и потребъную. Не ижъ бы вѣру становилъ, або о артыкулахъ ее выклады давалъ (бо то самымъ вселенскимъ соборомъ и зо всего християнства зобранымъ епископомъ належитъ), але жебы то выконали, што черезъ послы свое до отца светого папежа всказали, и што имъ поручоно было. То естъ: абы зъехавъшисе, съединение вѣры светое и вси ее артыкулы и члонъки вызнали, и руками своими подписали, хотечы такъ научать, яко отъ апостоловъ светыхъ подано, и въ писме светомъ умоцнено [2], и одъ отцовъ светыхъ старожитныхъ Грецескихъ и Латинскихъ сукцесыею и вступованьемъ порядънымъ застав‖(21—е)лено, одъметаючи новины и науки хере-

[1] Дѣян. XX, 28 [2] опечатка: «умоцнѣно»

powszechney y starożytney nauce katholickiey powstaiące. A ktemu aby oddali posłuszeństwo nawyższemu pasterzowi, potomkowi apostoła Piotra ś., y napotym strzegąc się odszczepieństwa, w iedności ciała kościoła Bożego żyli. Nakoniec aby wzięli rozgrzeszenie od schizmy patryarchow Carogrodzkich, a napotym poki się z kościołem świętym nie złączą y nie ziednaią, w ślady y przykłady przodkow swoich starodawnych wstępuiąc, aby z nimi społkow żadnych nie mieli. Na te trzy święte rzeczy zgromadzony, ten synod v|(390)czynił wszytkim dosyć, y za pomocą Bożą to statecznie wykonał.

A iż przeciwnicy nabarziey na to krzyczą, iż od patryarchy Carogrodzkiego odstąpili, a z tym się świeckim ludziom y pospolitym nie opowiedzieli: da się im sprawa stateczna o tym y dowodna. To tylo przełożywszy, iako wprawdzie iest: iż ci sprzeciwnicy o to nie dbaią, y nie to ich boli, iż od Carogrodzkiego patryarchy władykowie odstąpili (bo wiedzą, y nazbyt wiedzą, iaki tam nierząd, y zniszczenie, y niewolstwo, y grzechy); iż stamtąd żadney pociechy y pomocy do spraw kościelnych nie maią; iż na tey stolicy sami świętokupcy siedzą, a do nich nigdy żadnego vczonego y pobożnego słać nie mogą, bo ich nie maią; iedno głodne na pieniądze a vbogie, a drugdy szalbierze, v ktorych za trochę złota y sukna kupi wszytkę wiarę, y dostoieństwa, y władyctwa, y rozgrzeszenia, iakich komu potrzeba; y ktorzy posłami się od patryarchy czynią, a nie są, obrony żadney do wiary y nauki y rządow kościelnych zatrzymania nie daiąc, ale raczey wszystko łakomstwem y dla pie-

тыцкие, здавъна одъ отцовъ светыхъ проклятые, и иные якокольвекъ противъ повшехной и старожытной науце католической повстаючые. А ктому абы отдали послушенство навысшому пастыру, потомъку апостола Петра светого, и напотомъ стерегучысе отщепенъства, въ едъности тѣла церъкви Божое жыли. Наконецъ абы взяли розъгрешенье зъ отщепенъства патрияръховъ Царогородскихъ, а напотомъ, покуль се съ костеломъ светымъ не злучатъ и не зъеднаютъ, въ следы и приклады предъковъ своихъ въступуючы, абы зъ ними спольковъ жадъныхъ не мели. На тые тры светые речы зъгромажоный, тотъ соборъ учинилъ всимъ досытъ, и за помочью Божою тое статечне выконалъ.

А ижъ противники наболей на то крычатъ, ижъ отъ патрияръхи Царогородъского отступили, а съ тымъ се светскимъ людемъ и посполитымъ не оповедели: дастъ|(об. 21)се имъ справа статечная о томъ и доводъная. Тое только преложывъши, яко въправде есть: ижъ тые противъники о то не дъбаютъ, и не тое ихъ болитъ, ижъ одъ Царигородъского патрияръхи владыкове отступили (бо ведаютъ, и назбытъ ведаютъ, який тамъ нерядъ, и знищенье, и невольство, и грехъ); ижъ оттуль жадное потехи и по́мочы до справъ церъковъныхъ не маютъ; ижъ на той столицы сами светокупъцы седятъ, а до нихъ николи жадъного учоного и побожного слать не могутъ, бо ихъ не маютъ; одно голодные на пенези а убогие, а часомъ шалберы, у которыхъ за троху золота и сукна купитъ [1] всю веру, и достоенъства, и владыцъства, и розгрешеня, якихъ кому потреба; и которые послами се отъ патрияръхи чынятъ, а не сутъ, обороны жадъное до веры и

[1] опечатка: «купитъ»

niędzy mieszaiąc, a drugdy chrześciańskie sprawy Turkom wydaiąc; lecz im o to idzie, y to ich boli, iż się władykowie złączyli z kościołem ś. Rzymskim, gdzie nauka y pobożność chrześciańska kwitnie. Bo ci wszyscy, co się spisali, okrom mało rozumnych popow y czerncow, dawno nie tylo stolicę Carogrodzką, ale y wiarę Grecką porzucili, iawnie (ią) y cerkwie (iey) y popy bałamutnią y bałwochwalstwem zowiąc, a nowe sobie wiary y rozne zmacniaiąc, na obalenie Greckiey y wszytkiey chrześciańskiey. Druga ich rzecz boli, iż się ich w tym przystaniu do kościoła władykowie nie radzili, ani ich przyzwolenia czekali, pszywłaszczaiąc sobie w tym duchowną zwierzchność y władzą, y z tego sobie sławę czyniąc, do czego nic nie maią, a gdzie y na czym prawdziwey sławy szukać—nie widzą.

Przetoż na to się im pierwey powie.

Iż nie była winna rzecz świetckim się z taką vniją opowiedać.

Rozdział II.

Artykuł wiary iest: «wierzę ieden święty kościoł apostolski powszechny (abo katholicki)». O ktorym wykłady czynić y rozumienia zbawienne dawać—samym duchownym y biskupom należy. Władykowie y biskupi z nauki katholickiey tak ten artykuł rozumieią: iż ieden kościoł być nie może na ziemi, gdy iednego sprawce nie ma, ktory by iednę wiarę zatrzymawał, y wszytkie chrześciany w iedności zachował, y rosterki chrze-

науки и рядовъ церъковъныхъ задерьжаня не даю*ть*, але рачеи все лакомъством и для пенезеи мешаю*ть*, а иногды хрестиянские справы Туркомъ выдаю*ть*; лечь имь о то идеть, и то ихъ болитъ, ижь се ‖(22—ев) владыкове злучили съ костеломъ светымъ Рымъскимъ, где наука и побожность християнъская цвите. Бо тые вси, што се противъ тому собору списали, окромъ мало розумъныхъ поповъ и черньцовь, давно не только столицу Царогородскую, але и веру ихъ Греческую покинули, явне и церькви и попы баламутнею и балвохвалствомъ зовучы, а новые собе и розные веры вымышляючы, на знищенье Греческое и всее християнъское (веры). Другая ихъ речъ болить, ижъ се ихъ въ томъ прыстанью до костела владыкове не радили, ани ихъ призволенья чекали, прывлащаючы собе въ томъ духовъную звирхъность и власть, и съ того собе славу чынечи, до чого ничого не маютъ, а где и на чомъ правъдивое славы искать—не видятъ.

Претожъ на тое се имъ перъвеи пове.

Ижъ не была винъная речъ светъскимъ се съ такою униею оповедать.

‖(об. 22) Роздѣлъ 2.

Арътыкулъ вѣры есть: «вѣрую въ единую светую соборную и апостольскую церьковъ». О которой выклады чынить и розумѣня збавенные давать—самымъ духовънымъ, епископомъ належить. Владыкове и епископи зъ науки католическое такъ тотъ арътыкулъ розумеютъ: ижъ одна церъковъ быть не можетъ на земли, коли одного справъцы не маетъ, который бы одну веру задеръживалъ, и вси христианы въ едно-

ściańskie porownywał y iednał. Ten ieden nie iest inszy, iedno Piotr ś[więty] z potomkami swoimi, biskupy Rzymskimi, iako to święci oycowie wykładaią y niżey się słowa ich położą; z ktorym społeczność mieć y iego, iako głowy, słuchać — powinność iest zbawienna biskupow zwłaszcza chrześciańskich. Do takiey nauki y rozsądku maią li iakie prawo ludzie świeccy, aby bez nich wierzyć się *to* y nauczać y zachować nie miało, niech każdy rozezna.

Sądy o nauce w prawie Bożym y w pismie kapłanom się daią, iako iest v Moyzesza [1], gdzie P[an] Bog to prawo stawi, aby z wątpliwościami o nauce y zakonie Bożym znosić się do kapłana wszyscy winni byli, y wyroku iego słuchali, y nieposłusznego y w rozumie hardego, ktory by na wyroku kapłańskim nie przestawał, srodze karać roskazuie. Co y prorok Ezechiel [2] powtorzył mowiąc: «kapłani lud Moy nauczać będą, co za rożność miedzy świętym y nieświętym, miedzy czystym y nieczystym—vkazować im będą; a gdy prza abo controwersia będzie, staną na sądziech Moich y osądzą». Y Malachiasz prorok [3] iaśnie rzekł: «vsta kapłańskie nauki przestrzegaią, y z vst ich o zakonie się pytać maią; bo anyoł iest Pana zastępow». Y krol Iozaphat [4] sądow świetckich z duchownemi, z tegoż prawa Bożego nauczony, nie śmiał zmieszać; ale do kapłanow mowi: «gdzie iest pytanie o zakonie, o roskazaniu Bożym,

сти заховаль, и ростырки християнъские поровънывалъ и едналъ. Тотъ одинъ не естъ инъший, одно Петръ светый съ потомъками своими, бискупы Рымъскими, яко то светые отцы выкладаютъ и нижей се слова ихъ положатъ; съ которымъ сполечность меть и его, яко головы, слухать—повинность естъ збавенная епископовъ звлаща християнъскихъ. До такое науки и розъсудъку маютъ ли якое право люди светские, абы ся безъ нихъ верыть и научать и заховать не мело, нехай **(23—ег)** к*аждый* розознаетъ.

Суды о науце въ праве Божомъ и въ писме иереемъ даются, яко есть у Мойсея (книги 5 Мойсей, 17 [5]), где Панъ Богъ тое право ставитъ, абы зъ вонтьпливостями о науце и законе Божомъ зноситсе **(**до жерца, то естъ**)** до каплана винъни были вси, и выроку его слухали, и непослушного и въ розуме горъдого, который бы на выроку **(**жерцовомъ, то естъ**)** капланскомъ не переставалъ, вельми карать росказуетъ. Што и пророкъ Езехиель (44) повторылъ мовечы: «и люди Моя да накажутъ разлучити между светымъ и скверъnavымъ, и межи чыстымъ и нечыстымъ совестятъ имъ. И разсужение о крови да уставятъ, яко разсужати оправдания Моя и законы Моя и повеления Моя въ всихъ праздъницехъ» [6]. И Малахия пророкъ ясне мовитъ: «яко устнѣ иереове сохраня*ете* разумъ, и закона взыщу (sic) отъ устъ его: яко анъгелъ Господа Вседеръжителя естъ» [7]. И король Езаѳатъ (въ

[1] на полѣ: «Deut. 17» [2] на полѣ: «Ezech. 44» [3] на полѣ: «Mala. 2» [4] на полѣ: «2 Par. 19» [5] Второзак. XVII, 8—13 [6] Іезекіиль XLIV, 23—24: «и люди Моя да научатъ разлучати между святымъ и сквернавымъ, и между чистымъ и нечистымъ возвѣстятъ имъ. И на судѣ крове тіи да стоятъ, еже разсуждати: оправданія Моя да оправдятъ и суды Моя да судятъ, и законы Моя и повелѣнія Моя во всѣхъ праздницѣхъ Моихъ сохранятъ, и субботы Моя освятятъ» [7] Малах. II, 7: «понеже устнѣ іереовы сохранятъ разумъ, и закона взыщутъ— —»

o ceremoniach, o vsprawiedliwieniu—vkazuycie ludziom, aby przeciw Panu Bogu nie grzeszyli». A osobno do sędziow świeckich mowi: «tak a tak sądźcie, darow nie bierzcie».

книгахъ 2, глава 19 [3]) судовъ светскихъ зъ духовъными, съ тогожъ права Божого научоный, не смелъ мешать; але до капллановъ ‖(об. 23) мовитъ: «где естъ пытане о законе, о росказаню Божомъ, о церемонияхъ, о усправедливеню—указуите людемъ, абы противъ Пану Богу не грешили». А особно до судей светскихъ мовитъ: «такъ а такъ судите, даровъ не берыте», и далей.

Napisał Metaphrastes Grecki w «Żywocie ś. Nicety», o obrazy vmęczonego, iż do cesarza Armenika obrazoborce te słowa mowił Theodorus kaznodzieia: «słuchay, cesarzu! nie wdaway się w rzeczy kościelne y rządu ich nie przewracay. «Postawił Pan Bog w kościele, mowi Paweł ś. [1], naprzod apostoły, potym proroki, potym pasterze y doktory» na doskonałość świętych. A krolow nigdziesz nie wspomina. Tobie, cesarzu, świeckie pań‖(391)stwo y woysko zlecone iest, tegoż ty pilnuy, a sprawy kościelne pasterzom y doktorom pozostaw». Coż by tym panom y szlachcie pospolitey rzekł, ktorzy się o to gniewaią, iż się ich około nauki y artykułow wiary władykowie starszy ich nie radzili? Rzekł by im był, y my to mowim: patrzcie swoich r. p. y żołnierskich spraw; rządźcie domami swemi, nie nauką kościelną, ani starszemi waszemi, o ktorych wam roskazał P. Bog przez apostoła [2], mowiąc: «pomnicie na przełożone wasze, ktorzy wam słowo Boże opowiedzieli, patrzcie na obcowanie ich, a wiary ich naśladuycie. Posłuszni bądźcie starszym waszym, y podlegaycie im, bo oni czuią, strzegąc was tak, iakoby za dusze wasze liczbę vczynili». Patrzciesz, co wam P. Bog

Написалъ Метаѳерастъ Греческий въ «Животѣ [4] светого Ницеты», о образы умучоного, ижъ до цесара Арменика иконоборцы тые слова мовилъ Теодоръ казнодея: «слухай, цесару! не вдавайсе въ речи церковъные и ряду ихъ не переворочай. «Постановилъ Панъ Богъ въ церкви, мовитъ Павелъ светый (1 Кор. 12 [5]), напервей апостолы, второе пророки, третее пастыри, учители» на досконалость светыхъ. А королей нигде не вспоминаетъ. Тобѣ, цесару, светское панъство и войско злецоно естъ, тогожъ ты пилнуй, а справы церковные пастыромъ и учителемъ позоставъ». Штожъ бы тымъ паномъ и шляхте посполитой реклъ, которые се о то гневаютъ, ижъ се ихъ около науки и арьтыкуловъ веры владыкове старшие ‖(24) ихъ не радили? Реклъ бы имъ былъ, и мы то мовимъ: смотрите своихъ речи посполитое и жолнеръскихъ справъ; рядите домами своими, не наукою церковъною, ани старъшими вашими, о которыхъ вамъ росказалъ Панъ Богъ черезъ апостола, мовечы (ко Евъреемъ, 13 [6]): «поминайте наставъники ваша, иже глаголаша вамъ слово Божее: ихже взирающе на скончание жителства, подражайте веру ихъ». И далей тамъ же:

[1] на полѣ: «1 Cor. 12» [2] на полѣ: «Hebr. 13» [3] 2 Паралипом. XIX, 10: «всякую распрю— —между повелѣніемъ и заповѣдію, и оправданьми и судбами, разсудите им да не согрѣшають Господеви» [4] опечатка: «животий» [5] 1 Корине. XII, 28 [6] Евр. XIII,

skazuie: «wiary, prawi, przełożonych roich naśladuycie». Oni zbłądzić nie ogą, bo od Boga posłani są, y Ducha na to maią. Ieśliby zbłądzili (co iest epodobno), wy byście byli wymowieni, oni by byli potępieni. Bo gdy im Pan og wierzyć y słuchać ich roskazał, am by nas zawiodł, gdyby błędnikow łuchać kazał. Pewnie im, gdy przy kościele y głowie y nawyższym pasterzu kościelnym stoią, błądzić nie dopuści. Owca za pasterzem idzie, nie pasterz za owcą: on rządzi y wiedzie, nie owca rządzi y wodzem iest. Grecki doktor Nazyanzenus napisał: «iako rożny iest człowiek od bydlęcia, tak biskup, abo pleban rożny iest od swoich świetckich vczniow, ktorzy nie swoim rozumem, ale rozumem pasterzow swoich w rzeczach duchownych sprawować się y swego dobrego zbawiennego z ich nauki szukać maią». Dla tegoż apostoł [1] do biskupa mowi: «tak nauczay y vpominay, y karz ze wszytkim roskazowaniem, niech tobą nikt nie pogardza».

«повинуйтеся наставникомъ вашимь и покаряйтеся: тые бо бдятъ о душахъ вашихъ» [2]. Смотрыте жъ, што вамъ Пань Богь росказуеть: «веры, поведа, преложоныхъ своихъ наследуйте». Они зблудить не могуть, бо отъ Бога послани суть, и Духа Светого на то мають. Еслибы зблудили (што есть неподобно), вы бы есте были вымовени, а они бы были прокляты. Бо коли имъ Панъ Богъ верыть и слухать ихъ росказалъ, Самъ бы насъ завелъ, коли бы блудниковъ слухать казалъ. Певне имъ, кгды пры церкви и голове и навысшомъ пастыру церковъномъ стоятъ, блудить [3] не допуститъ. Овца [(об. 24) за пастыромъ идетъ, не пастырь за овъцою: онъ рядить и ведетъ, не овца рядить и вожомъ естъ. Греческий учитель (Григорей) Назыянзенскый [4] написалъ: «яко розный есть человѣкъ отъ быдляти, такъ епископъ, албо плебанъ розный естъ отъ своихъ светскихъ учневъ, которые не своимъ розумомъ, але розумомъ пастыровъ своихъ въ речахъ духовъныхъ справоватъсе и своего доброго збавенъного зъ ихъ науки искать маютъ». Для того жъ апостолъ до епископа мовитъ (до Тита, 2): «такъ научай и упоминай, и карай зо всякимь росказованемъ, нехай тобою нихто не погоръжаетъ» [5].

Moglić władykowie świetckim się też w tey mierze owcom swoim opowiedzieć, iakoż opowiedali tym, o ktorych rozumieli, iż ich nauce y rozumieniu sprzeciwiać się nie mieli, y wiele ich z łaski Bożey za sobą pociągnęli. Ale tym nie winni byli tego swego przedsięwzięcia opowiadać, o ktorych wiedzieli, iż do iedności przeszkody czynić mieli y z

Моглить владыкове свецъкимъ се тежъ въ той мере овцамъ своимъ оповедеть, якожъ оповедали тымъ, о которыхъ розумели, ижъ ихъ науце и розуменью спротивятсе не мели, и много ихъ за собою потягнули. Але тымъ не винни [6] были того своего предсевзятя оповедать, о которыхъ ведали, ижъ до едности перешкоды чинить мели

[1] на полѣ: «Tit. 2» [2] Евр. XIII, 17 [3] опечатка: «стоять, блудитъ» [4] опечатка: «Назыянзенскый» [5] Тит. II, 15: «сія глаголи, и моли, и обличай со всякимъ повелѣніемъ, да никтоже тя преобидитъ» [6] опечатка: «винни»

o ceremoni...
vkazuycie
Bogu nie
dziow św...
darow ...

Na...
cie ś.
do ...
słow...
...
rze...
w...
...

... Bo nikt swe-
... bierze: a
... idli go prze-
...asmo [1] mowi:
...a sobie krzyw-
... ożnego, sam
... heretykami
... pomogą. Bo
... świętą ko-
... rosproszone
... poimać
... stąpienia
... ym prze-
... go dawno
... rego ko-
... samych-
... storykow.
... awszy.

... iedyno-
... ewangeliey

... ślepoty he-
... widzi y led-
... się może, iż
... erszym y nay-
... ściola Swego
... ali to prożne
... ś.: «na tobie
... ty iest opo-
... undament na
... a wszytko bu-
... tr ś. napierw-
... Bożego, na kto-

и зъ ге...
хто с...
рады не...
минуть.
рыть [2], ...
вѣстяхъ ...
насмевцу-
а хто ка...
мажеть» ...
тыками де...
гуть. Бо ге...
костельную
прошоные ...
пастыра по...
А што ся от...
тычеть, на т...
геретыкомъ, к...
але верънымъ ...
справу даемъ, ...
докторовъ, уч...
Латинъскихъ ...

(об. 25) Як...
владство цер...
фунъдовано ...

Хто верыть ...
геретыцкое не ...
ледве не нальп...
ижъ Господь ...
Петра светого ...
шимъ урядник...
иные апостоль...
прожъные слов...
светого суть: «...
Мою, бось ты ...
Яко фунъдамен...
которая все бу...

... опечатка: острыть». Притч. Солом...
... деметь себѣ безчестіе, обличаяй же...
... ленномъ экземплярѣ этотъ текстъ за...
... качествѣ кавычекъ. [2] опечатка: «дер...

ię wszytek wspiera. Co znac[z]niey
Pan Iezus dał znać, gdy rzekł: «to-
nie innemu, dam klucze krolestwa
skiego». Komu od miasta klucze
ą, za nawyższego vrzędnika przy-
ią go. Y kto wszytkim, co w do-
st, władnie, ten gospodarzem iest
kiey czeladki, ktory pod swym
m wszytko chowa. A naznaczniey
że vczynił Pan Piotra pasterzem
kich owiec Swoich, gdy rzekł: «paś
Moie: paś barany Moie». To
gelia! Ktoż iey wierzyć nie chce,
tylo poganin y Żyd! Słuchayże na
owa Pańskie o Pietrze ś. swoich
ich doktorow y pisarzow:

gines in caput 6 ad Romanos:
nawyższy rząd y przełożeństwo
ieniu owiec Piotrowi dawano, aby
m, iako na gruncie, fundowany był
ł, — żadney iney cnoty wyznania
go nie wyciągaią, iedno miłość».

ilius (sermone de indicio Dei): «on,
błogosławiony Piotr, ktory nad
cznie przełożony iest, ktoremu
krolestwa niebieskiego poruczo-
».

ianzenus (oratione de moderatione
utationibus seruanda): «patrz, iako
y vczniami Chrystusowemi, ktorzy
cy byli wielcy y obrania godni,
po(392)ką nazwany iest, y fun-
ty kościelne wierze swey powie-
ma. A drudzy vczniowie iż zanie-
są, spokoynie to znoszą».

phanius (hæresi 51): «Piotra, pra-
brał, aby był wodzem vczniow».

Петръ [1] светый наперъвшою есть головою церкви Божое, на которомъ се вся спираетъ. Што значней еще Хрыстосъ далъ знать, коли мовилъ: (26—жв) «тобе, а не иному, дамъ ключы царъства небесного». Кому отъ места ключы отъдаютъ, за найвысшого урядника прызнаваютъ его. И хто всимъ, што въ дому есть, владнетъ, тотъ господаромъ естъ всее челяди, которыи подъ своимъ ключомъ все ховаетъ. А назначней еще учинилъ Господь Петра пастыромъ всихъ овецъ Своихъ, коли мовилъ: «паси овъцы Моя: паси бараны Мое». То Еванъгелия! Хтожъ ей верити не хочетъ, самъ толко поганинъ и Жыдъ! Слухай же на тые слова Господние о Петре светомъ своихъ Греческихъ докторовъ, (учителей) и писаровъ:

Орыенесь на 5 (sic) главу листу Павла светого до Рымлянъ: «кгды навысший рядъ и преложенство о пасенью овецъ Петрови давано, абы на немъ, яко на кгрунъте, ѳунъдованая была церъковъ,—жадъное инъшое цноты вызнанья отъ него не вытегаю*чи*, одно милость».

Василей (слово о суде Божомъ): «онъ, поведа, благословеный Петръ, которыи надъ иные учни преложоный есть, (об. 26) которому ключы царства небесного поручоны суть».

Назыанзенъ (о порядъномъ гадательстве: який пор*а*докъ въ гаданью заховати маемъ) пишучы мовитъ: «смотры, яко межи учнями Христовыми, которие вси были великие и обранья годъные, тотъ каменемъ названый есть, и основание церьковъное вѣре своей повероное маетъ. А другие учневе ижъ занеханы суть, покоръне то зносять».

Епиѳаней (ереси 51): «Петра, поведа, обралъ, абы былъ вожомъ учневъ». И

[1] ечатка грубая: «*теперъ*»

[illegible] iest. mowi. Piotr, [illegible] Moie. ktoremu [illegible]

[illegible] (Catèches. 2) [illegible] apostolskim» zowie. [illegible] tak mowi (in [illegible] przełożony y gło- [illegible] zawołał: Tyś [illegible]

[illegible] in Matth.): [illegible] przyszłego pa- [illegible] «Sam to Pan [illegible] kościoł przyszły. [illegible] wielkie nawałności [illegible] zostal, ktorego [illegible] człowiek rybołow y [illegible] «Hieremiasza nad [illegible] przełożył Pan Bog. a [illegible] światem Chrystus [illegible]

[illegible] in cap. 22 Luc.) na one [illegible] bracią swoię» tak [illegible] iest rozumienie tych słow: [illegible] xiążę y przełożonego nad [illegible] gdy po zaprzeniu poku- [illegible] płakać będziesz. potwierdzay [illegible] to tobie należy. ktoryś po [illegible] opoką kościelną y fundamen- [illegible] rzekł «po Mnie». bo Chry- [illegible] s[więtego] opoką y fun- [illegible] iako Paweł ś. mowi. ale ia- [illegible] do zbawienia y niewido- [illegible] dawania. A Piotr ś. też iest [illegible] fundamentem. ale do rządzenia [illegible] y do nauki. iako sługa y [illegible] Chrystusow.

[illegible] Scholarius. patryarcha Caro- [illegible] tak też pisze de primatu. cap

въ Анъхорате: «тотъ естъ, мовитъ, Петръ, который услышалъ: паси овцы Мое, которому поверона естъ овъчарня».

Кирилъ Ерозолимъский [въ] Катехизм Петра светого «княжатемъ апостолъскимъ» зоветъ. И Кирилъ Алексанъдрийский такъ мовитъ (въ толъковании светого Яна, глава [1] 64): «яко преложоный и голова иныхъ первъшый Петръ заволалъ: Ты еси Христосъ Сынъ Божый».

Иоанъ Златоустый (въ гомилии 11 на евангелисту [(27—жг) Матеея): «Петра, дей, церъкви пришлое пастыромъ учинилъ». И нижей: «Самъ то Панъ Богъ справитъ могъ, ижъ церковъ пришлая, кгды на нее такие и такъ великие навальности были, целая и ненарушоная зостала, которое пастыръ и голова чоловекъ рыболовъ и подлый естъ». И нижей: «Еремияша надъ однымъ народомъ преложилъ Панъ Богъ. а Петра надъ всимъ светомъ Христосъ поставилъ».

Өеоөилактъ (на главу 22 Луки) на оные слова «укрепляй братю свою» такъ мовитъ: «ясное естъ розумение тыхъ словъ: маю тебе за княже и преложоного надъ иными учънями, коли по запрению покутовать и плакать будешъ, потверъжай братю. Бо то тобе належытъ, который еси по Мне естъ опокою церъковъною и өунъдаментомъ». Добре мовилъ «по Мне», бо Христосъ естъ церък[в]и светое каменемъ и основанием, яко Павелъ светыи мовитъ. але яко начальникъ до спасения и невидомое благодати давания. А Петръ светый тежъ естъ [(об. 27) каменемъ и основанемъ. але до правления зверхъного и до науки. яко слуга и наместникъ Христовъ.

Геньнадей Схолярый, патриярха Царигородъский, такъ тежъ пишеть (о

[1] [illegible] «главу»

2): «Iako Pan Iezus na ziemi był głową, panem y mistrzem vczniow Swoich, oycem y pasterzem, tak gdy postanowił na stolicę oycowską wstąpić, Piotra im dał za przełożonego, za oyca y mistrza, y iednym słowem mowiąc—dał go za namiestnika Swego». To patryarcha Carogrodzki przeciw Grekom. Przestań na tych Greckich oycach, bracie nievporny, *a wierz*, iż P[an] Iezus w kościele Swym chciał mieć iedynowładztwo abo monarchią, aby ieden wszytkiego doglądał y rządził.

старейшинъстве, глава 2): «яко Господь Исусъ Христосъ на земли былъ головою, паномъ и мистромъ учневъ Своихъ, и отцомъ и пастыромъ, такъ коли постановилъ на столицу отцовъскую вступить, Петра имъ далъ за преложоного, за отца и мистра, а однымъ словомъ мовечы—далъ его за наместъника Своего». То патриярьха Царогородъский противъ Грековъ. Перестань на тыхъ Греческихъ отцохъ, брате неупорьный, *поневажъ* ижъ Исусъ Христосъ въ церькви Своей хотелъ меть единовладьство або монарьхию, абы одинъ всего догледалъ и рядилъ.

Iako rząd y przełożeństwo iednego pasterza z Piotrem ś. nie vmarło, ale na Rzymskich biskupach y papieżach stanęło.

(28) Яко рядъ и преложенъство одного пастыра съ Петромъ светымъ не умерло, але на Рымскихъ бискупахъ и папежахъ стануло.

Rozdział IV.

To przełożeństwo Piotra ś. śmiercią iego vstać nie mogło. Bo kościoł Boży y owce Chrystusowe trwaią aż do końca świata y muszą mieć takie opatrzenie y rząd dla zbawienia swego. Każda zwierzchność nie dla tego iest, co na niey siedzi, ale dla tych, ktoremi rządzi. Ieśliż za czasu Piotra ś. kościoł takiego starszego, iakiego Chrystus postawił, potrzebował,—daleko więcey po śmierci Piotra ś., gdy się na wszytek świat rozszerzał. Y dla tego onych słow, ktore Pan do Piotra mowił: «paś owce Moie», nie może być inaksze rozumienie, iedno iż ten vrząd pasterstwa y na potomki Piotrowe ściągnąć się ma. Co Chryzostom ś. dał znać, gdy mowi [1]: «za owce Swoie Chrystus krew Swoię rozlał, ktore staraniu Piotrowemu y następnikow iego poruczył».

Роздѣлъ 4.

Тое преложеньство Петра светого смертью его устать не могло. Бо костелъ Божый и овцы Христовы трвают ажъ до конца света и мусятъ меть такое опатрене и рядъ [2] для збавенья своего. Кождая зверхность не для того есть, што на ней седить, але для тыхъ, которыми рядить. Еслижъ за часу Петра светого костелъ такого старшого, якого Христосъ поставилъ, потребовалъ,—далеко болшъ по смерти Петра светого, кгды се на весь светъ розширалъ. И для того оныхъ словъ, которые (об. 28) Панъ до Петра мовилъ: «паси овцы Мои», не можетъ быть инакшое розуменье, одно ижъ тотъ урадъ пастырства и на потомки Петровы стегатъсе маетъ. Што Златоустый светый далъ знать, кгды мовитъ (въ книгахъ вторихъ о ерействе): «за овцы Свои Хри-

[1] на полѣ: «Lib. 2 de sacerdot.» [2] опечатка: «рядь»

Ten potomek y następnik Piotra ś. nie iest inszy, iedno biskup Rzymski, y to mieysce, na ktorym Piotr ś. vmęczon y vmarł, przywileie swoie tego mieysca biskupom zostawuiąc. Y tak Greccy doktorowie rozumieli, y wszytkie sobory abo koncylia biskupow świata wszytkiego.

Naprzod pisze Irenæus (lib. 3, cap. 3): «do kościoła, prawi, od Piotra y Pawła w Rzymie fundowanego, dla mocnieyszego iego przełożeństwa, muszą się wszytkie ine kościoły schodzić, to iest wszyscy wierni. Bo w nim zawżdy iest *dochowane* podanie abo nauka ta, ktora iest od apostołow». Widzisz, iakie przełożeństwo temu Rzymskiemu kościołowi przypisuie y wierne dochowanie nauki apostolskiey. Y kto około niey błądzić nie chce, tam się vciekać y o niey pytać każe. Ten doktor żył około roku Pańskiego 150.

Epiphanius o biskupach Wschodnych stron tak pisze (hæres. 68): «Vrsacyus y Valens, żałuiąc za grzech swoy, z pismem swoim poiachali do ś. biskupa Rzymskiego Iuliusza, aby mu się sprawili z błędow y grzechow swoich». Po coż by iezdzili tak z daleka ze Wschodnych stron na sprawę y oczyścienie swoie, gdyby zwierzchności Rzymskiego biskupa nie znali?

Athanasius Wielki, doktor Grecki, w liście do papieża Felixa mowi: «dla tego was y przodki wasze, to iest apostolskie biskupy (Pan Bog) na wysokości zamku postawił, y staranie wam o wszytkich

стосъ кровъ Свою розлилъ, кото... стараню Петровому и наступни... его поручалъ».

Тотъ потомокъ и наступникъ П... светого [1] не есть инъшний, одно биск... Рымъский, и тое местце, на котор... Петръ [2] светый умучонъ и умеръ, ... вилея свои того местца бискупом... ставуючи. И такъ Кгрецкие док... розумели, и вси соборы альбо ко... лия бискуповъ всего света.

1. Напередъ пишеть Иренеусъ (... книгахъ третихъ, глава третия): ... костела, дей, отъ Петра и Павла ... Риме ѳундованого, для моцнейшого ... преложеньства, мусять се вси инше ... стелы зходить, то есть вси верыи... въ немъ завжды есть *духовное* под... албо (29—s) наука тая, которая ... отъ апостоловъ». Видишъ, яко ... преложеньство тому Римскому кос... приписуеть и верные доховане [3] ... уки апостолское. И хто около нее ... дить не хочеть, тамъ се утекать [4] ... ней пытать кажеть. Тотъ докторъ ж... около року 150.

2. Епифаней о бискупахъ Всходн... сторонъ такъ пишеть (ереси шесть... сятъ осмый): «Урсацыусъ и Вал... жалуючи за грехъ свой, съ писм... своимъ поехали до светого биску... Римъского Юлиуша, абы се ему спр... вили зъ блудовъ и греховъ своих». По штожъ бы ездили такъ зъ дал... зъ Восточныхъ сторонъ на справу ... очисченье свое, кгды бы зверхно... Римского бискупа не знали?

3. Ѳеанасей Великий, докторъ Кгрец... кий, до папы Ѳеликса въ листе мовит: «для того васъ и продки ваши, ... есть апостолские епископы Панъ Богъ на высокости замку поставилъ, и ст...

[1] опечатка: «светего» [2] опечатка: «*тепер*» [3] сравнительно съ Польскимъ нужно «верное доховане» [4] опечатка: «угекать»

ach roskazał, abyście nam poma-
gdy im heretycy Aryani byli

lius Wielki, doktor Grecki, w li-
Athanazyusza [1] pisze (epist. 52):
się nam słuszno, abyśmy pisali
kupa Rzymskiego, aby on rzeczom
zym przypatrzył, a wyroku swe-
sądek wydał. A iż z trudnością
za zdaniem concylium posłany
może, on niechay da tę moc wy-
niektorym mężom, ktorzy by
podrożne **(393)** wytrwali, a łaska-
y przyiemnością obyczaiow, a
y snadną mową vpomnieć tych
ktorzy z dobrey drogi sstąpili, y
by dzieie concylium Aryminskiego
śli, aby ie zepsowano, y to, co się
przez moc działo». Tu wyznawa,
up Rzymski y przez posły swoie,
awyzszy pasterz, Wschodne ko-
wizytować y naprawować mogł.
więcey, iż on sam złe y fałszywe
heretyckie psować mogł.

orius Nazianzenus w wierszach o
swoim pisze: «Rzymski kościoł
zachował o Panu Bogu praw-
naukę, iako takiemu miastu przy-
ktore na wszytek świat zwierz-
ma». Nie mowi o świeckim pań-
zwierzchności Rzymskiey: bo iuż
do Carogrodu przeniesiona; ale o
ney Piotra świętego zwierzchności,
biskupach Rzymskich została.

llus, Alexandriyski patryarcha (in
ris), iako kładzie słowa iego Gen-
(de prim. cap. 12), tak pisze:
, iako członkowie, za głową, to
Rzymskim biskupem y stolicą
ską, od ktorey pytać się mamy,

раньѣ вамъ о всихъ костелахъ роска-
залъ, абы есте намъ помагали», кгды
имъ геретыки Арияни были тяжки.

(об. 29) 4. Василей Великий, докторъ Кгрецкий, въ листе до Атанасыуша пишеть (епист. 52): «здалосе намъ слушно, абысмы писали до *папы* Римского, абы онъ речомъ нашимъ присмотрелъсе, а выроку своего розсудокъ выдалъ. А ижъ съ трудностью оттуль за зданьемъ соборнымъ посланый быть хто можеть, онъ нехай дасть тую моцъ выбранымъ некоторымъ мужомъ, которие бы працы подрожъные вытръвали, а ласкавостью и приемностью обычаевъ, и мудрою а снадъною мовою упомнеть ихъ могли, которые зъ доброе дороги зъступили, и которие бы деи собору Ариминского принесли, абы ихъ зопсовано, и то, што се черезъ моцъ деяло». Тутъ вызнаваеть, ижъ бискупъ Рымский и черезъ послы свои, яко навысший пастыръ, Въсходъные костелы ревидовать и **(посвесчать)** направовать могъ. А што большъ, ижъ онъ самъ злые и ѳалшивые соборы геретыцкие псовать могъ.

5. Григорей Назыянзенский [2] въ вѣръшахъ о жывоте своимъ пишетъ: «Рымъский костель завжды заховалъ о **(30—зв)** Пану Богу правъдивую науку, яко такому месту пристало, которое на весь свѣтъ звирьхность маетъ». Не мовитъ о свецъкомъ панъстве и звирхъности Рымской: бо вж*о* была до Царокгроду перенесена; але о духовной Петра светого звирхъности, ижъ пры бискупахъ Рымскихъ зостала.

6. Кирилъ, Алексанъдрийский патрияръха (въ Скаръбе), яко кладеть слова его Генънадей (о старшенъстве яко въ главе 12), такъ пишетъ: «мусимъ, яко члонъкове, за головою, то естъ за Рымскимъ папою и столицою апостольскою,

[1] ...чатка: «A*nast*azyusza» [2] опечатка: «Назыянзе*н*ский»

Leona
apostol-
waszey
dała te-
wiedliwego
Renata ka-
a Rzymska
wszytkiego
ya y prze te,
łow heretyc-
ytey nie sie-
wierze s|więtey,

patryarcha Ca-
cap. 7), pisze:
łową wszytkiego
ienu tylo dano
wybadanie czynic,
wiatem, heretyki z
a prawowierne
yarcha Carogrodzki
mowi niżey
biskupi nie mieli się
uciekac w krzywdach
skupa Rzymskiego,
słowo to Panskie do
potwierdzay bracią

...которое пытати и мамы, яко верить ... принимать. Бо его ... самого урядъ есть ... искать и радити ... карать и потверждать, становить, ... и розвезать».

7. Златоустый святый ... папы Инноценцыя пишеть въ листе 1: «прошу тебе, абы еси писалъ, жебы такъ неправедливые поступки моцы не мели, а тые, которые зле учинили, костельнымъ правомъ (об. 30) были караны». Утекълся былъ до него ... Теофилюса патриярху Александрийского жалуючысе, кгды его зъ столицы его непристойне складалъ и выганялъ, до Римского бискупа, яко до ... епископовъ всихъ.

8. Феодоритъ пишетъ въ листе до Леона папы: «я жду выроку апостолское вашее столицы, и прошу вашои светобливости, абы ми помогла дала тому, который до вашого справедливого розсудку апелевалъ». И до Рената капляна тоть же пишеть: «... Римская держить раженье костела въ всего света, и для иныхъ причинъ и для того, изъ была завсегды отъ смроду въ геретыцкихъ прожна, а нихто на ней не седелъ, который бы зле о вере светой держалъ».

9. Геннадей Схолярый [2], патрыярха Цареградский въ книгахъ о старшенстве, въ главе 7), пишеть: «папа Римский есть головою всего костела и мистромъ; ему толко дано есть о вере судъ и выбаданье чинить, и радить всимъ светомъ, геретыки зъ ихъ местъ выганять, а правовер(31—sr)ные привочать». То патрыярха Цареградский своимъ Кгрекомъ. Тоть же нижей мовить тамже: «Вехoдные епископы не мели се до кого иного утекать въ кривдахъ своихъ, одно до папы Рымского припоминаючы ему слово тое Господне

... [2] опечатка: «Əхолярые»

;». Y przypomina Chryzostoma tego, ktory do Innocencyusza w ch krzywdach appellował, y inne.

mże tak mowi w rozdziale 16: kup Rzymski iest następnik ś. ra y namiestnik Zbawiciela naszego sa Chrystusa, y on sam ma moc yższą rządzić kościoł, zwięzować y ięzować, karać y błogosławić, y linać, naprawować y leczyć, y on ma moc o wierze y o kapłańs twie ytywać się». Y przywodzi starego y kiego y świętego v Grekow Theodo- Studytę, ktory tak do papieża Pa- ła pisze y mowi: «słuchay, głowo tolska, od Boga wybrana, pasterzu c Chrystusowych, kluczniku krole- niebieskiego, opoko wiary, przez ą zbudowany iest katholicki kościoł. ty iest Piotr Piotrowę stolicę szaiący y rządzący. Tu, prawi, jdzi do Carogrodu przeciw herety- obrazoborcom (żył ten Studites o roku P. 820) od zachodu słońca, e odmiatay nas do końca. Bo do e rzekł Chrystus Bog nasz: ty rocony potwierdzay bracią twoię».

mże Theodorus Studites do Michała za obrazoborce pisze: «ziachawszy iakoście roskazali, biskupi y ini łożeni, wasześmy wątpliwości roz- ali; ale ieśli ieszcze w czym wątpi ie wierzy wielmożność wasza,—pro- o wykład papieża. Ręka wasza od vmocniona, pospolitego pożytku ąca, niech roskaże od Starego u wziąć obiaśnienie. Bo tak nam

до Петра светого речоное: потвержай братью свою». И припоминаеть Златоустого светого, который до Инноценцыя (папы) въ своихъ кривдахъ апелевалъ, и иньшие.

Тотъ же такъ мовить въ розделе 16: «*папа* Римский естъ наступникъ светого Петра и наместникъ Збавителя нашого Исуса Христа, и онъ самъ маеть моцъ навысшую редить церковъ (Божью), звязовать и розвязовать [1], карать и благословить, и выклинать [2], направовать и лечить, и онъ самъ маеть моцъ о вере и о капланстве выпытыватьсе». И привóдитъ [3] старого и великого и светого у Кгрековъ Өеодора [4] Студейского, который такъ до папы Пасхалея пишеть и мовитъ [5]: «слухай, голова апостолская, отъ Бога выбраная, пастыру о||(об. 31)вецъ Христовыхъ, ключнику королевства небесного, каменю веры [6], черезъ которую збудованъ естъ католический костелъ. Бо ты естесь Петръ (и) Петрову столицу окрашаючий и *радечий*. Тутъ, прави, прийди до Цароготоду противъ геретыкомъ образоборъцомъ отъ заходу слонъца, а не отмѣтай насъ до конца. Бо до тебе реклъ Христосъ Богъ нашъ: ты наворочоный потверъжай братью свою». Жылъ тотъ Өеодоръ [7] около року Божего осмисотъ двадцатого.

Тоть же Өеодоръ [8] Студейский до Михаила цесара образоборцы пишеть: «з[ъ]ехавшисе, яко есте росказали, епископы и иные преложоные, вашы есмо вонтпливости розвезали; але если *есче* въ чомъ вонтъпите албо не верите велможность ваша,—просите о выкладъ папы (Римского). Рука ваша отъ Бога умоцнена, посполитого пожитку прагнучая, нехай роскажеть отъ Старого Риму

печатка: «розвязовять» [2] опечатка: «выклинатъ» [3] опечатка: «привóдитъ» [4] опе- : «Өеодо*сия*» [5] опечатка: «мовитъ» [6] опечатка: «вер*и*» [7] опечатка: «Өеодо*сей*» іатка: «Өеодо*сей*»

iako wierzy...
mego vrząd...
rać. pow...
rozwiąza...
Chry...
usza p...
pisał...
mocy...
nili...
Ve...
pa...
gd...

... kto iest
... iedynie kościoł
... nie przemogą

...stinianus ce-
...ryarchy Ca-
...rogrodzie. a
... Carogrodzki
...ym o zwierz-
...zachowniemy
...świętych ko-
...naświętszym
... Rzymu ssta-
... iż my tego
... sprawy, do
... do iego blo-
...łowy wszytkich
... przynoszone być
...szytkie czasy, gdy
...vey powstawali.
... oney czci god-
... y nam się to
...knąć: iż ci wszy-
...mieć y maią za
...są święci y praw-
... słudzy wierni; a
...go za głowę swoię
... kapłani. Obaczże
...słow, co starzy pa-
...cesarze Carogrodzcy
...mali! Y za temi sło-
...ennadiu pomieniony:
... za stolicą Piotra
...szczepiency ... w he-
... cokolwiek czynią
... zowane y nieprzyiecz
... ...vonch Grekow

взять [1] обьясненье. Бо такъ намъ отъ початку отъ отцовъ нашихъ подано. Гая столица Старого Риму, о, наслядовца Хри(32)стовъ цесару, межы иными всими костелы навызшое маеть местце, где Петръ першую держалъ столицу, до которого Господь реклъ: ты еси каменъ, а на томъ каменю збудую церковъ Мою, и врата пекелные не премогуть ее».

Слухаймо, што пишеть Юстинянъ цесаръ до Епифаниуша, Царогородского патриярхи, тамъ же въ Царогороде, а тотъ листъ кладетъ Геннадей, Царогородский патриярха, въ розделе осмомъ о старшеньстве: «во всемъ (,мовя,) заховуемъ постановене едности пресветыхъ церквей, которое се пренасветейшимъ папою и патрыярхою Старого Риму стало, до которого тожъ пишемъ, ижъ мы того не допустимъ, абы вси справы, до стану церъковъного служачые, до его благословенъства, яко до головы всихъ пресветыхъ презвитерей, прыношоны быть не мели. А ижъ во вси [2] часы, кгды въ тыхъ сторонахъ геретыки повставали, вырокомъ и розъсудъкомъ оное чести годъное столицы отогнани суть,—а намъ се то годить мо(об. 32)вить и такъ замкънуть: ижъ тые вси, которие его хотять меть и мають за голову, то есть папу (Рымского), суть светые а правъдивые Божие презвитеры и слуги верьные; а которые не хотять, ани его за голову свою мають, не суть Божые слуги». Обачъ же кождый повагу тыхъ словъ, што старые патрыярхове и цесари Царогородские о той светой столицы держали! И за тыми словы прыкладасть то Генадей [3] помененый: «которые, дей, не идуть за столицою Петра светого Рымъскою [4], отсечененьцы суть и въ

... опечатка: «вси» [3] опечатка: «Генодей» [4] опечатка:

гереэыю впадають, и штоколвекъ чинятъ—все естъ зеальшованое и непожиточное». То Кгрекъ [1] до своихъ Кгрековъ пишеть.

tey zwierzchności swoiey ski biskup vżywał nad wszyt-świata kościoły—świadectwo ich doktorow.

‖(33—з) Ижъ тое зверхности своее Римскій бискупъ [2] уживалъ надъ всего света костелы—сведоцство Кгрецкихъ докторовъ.

Rozdział V.

Роздѣлъ 5.

ężo skoro po apostolech, około ?. 190, Wiktor papież męczennik ał kościołom w Azyey, aby Wiel-cy nie święcili z Żydami 14 dnia staniu miesiąca pierwszego, ale w lę za tym dniem idącą. Czego czynić nie chcieli, on ie wyklął howną mocą pokarał. To pisze ius Grecki (libro 5, histor. capite Prawda, iż iego skwapliwości przy-Irenæus; ale mocy y iurisdicyey zał.

Свежо скоро по апостолскихъ часехъ, около року Божого сто деветдесятого, Викторъ папа мученникъ росказалъ церквямъ въ Азыи, абы Великодня не светили зъ Жидами 14 дня по настанью месеца першого, але въ неделю, за тымъ днемъ идучую. Чого кгды учинить не хотели, онъ ихъ выклялъ и духовною моцъю покаралъ. То пишеть Евзебий Грецкий (учитель [3]) (въ книгахъ пятыхъ гистор. глава 24). Правда, ижъ его скваплявость приганилъ Иренеушъ; але моцъ и владность признавалъ.

anazyusza, Alexandriyskiego pa-hę, niesłusznie z stolice od Arya-złożonego, papież Iulius przywro-o pisze Sozomenus (lib. 3, cap. 7).

Аѳанасія, Алексанъдрийского патрыярху, неслушне [4] зъ столицы одъ Ариановъ зложоного, папа Июлий привернулъ. То ‖(об. 33) пишеть Созоменесъ (въ книгахъ третихъ, глава 7).

ophila, także Alexandriyskiego pa-hę, Innocentius Pierwszy papież ice zrzucił, o krzywdę ś. Chryzo-; y Arkadyusza cesarza, dla teyże yny, y żonę iego Eudoxyą wy-To pisze Grecki Niceph. (lib. 13, 4).

Теоѳиля, такъже Алексанъдрейского патриярху, Инноценцыушъ Перший, папа (Римъский), зъ столицы скинулъ, о кривду светого Златоустого; и Аркадыуша цесаря, для тоежь причины, и жону его Овдосию выклялъ. То пишеть Кгрецкий Никиѳоръ (книги 13, глава 34).

stinus papież Carogrodzkiego pa-hę Nestoryusza wyklął y z stolice (Conc. Eph. y Cyrillus).

Целестымъ, папа (Римский), Цароградского патрыярху Несторыя выклялъ и зъ столицы зложилъ (Соборъ Еѳеский, Кирилъ).

[1] опечатка: «Кгрекъ» [2] опечатка: «бискубъ» [3] опечатка: «учителъ» [4] не пропущено ...рѣ и въ строку не попало, а потому натиснуто послѣ, надъ строкою

... papież Pierwszy Dyoszkora Ale... y Iuwenala Hierozolim... patryarchy, iako heretyki, po... ze stolice złożył (pisze Nicepho...). Y Felix papa Piotra, An...skiego patryarchę, potępił y złożył ... Nicephorus pisze).

Leонъ 1, папа (Римскій), Дыоск... Александрийского и Ювеналія [1], Ерус...лимъского патрыярху, яко ерети... выклялъ и зъ столицы зложилъ (пише Никиѳоръ Кгрецкий). И Ѳиликсъ ... Петра, Антиохийского патрыярху, ...клялъ и зложилъ (тотъ же Никиѳ... пишеть).

...apitus papież Anthyma Carogrodz... dla herezyey, sam do Carogrodu ..., z stolice złożył, a sam ... swoią Mennę na toż biskupstwo ... wsadził, choć cesarz Iustinia... za Anthymem się wstawiał. To pisze ... in vita Iustiniani).

Агапитъ папа Антимия Царогор...ского, для герезы, самъ до Царогор... приехавши, зъ столицы зложилъ, а са... рукою своею Менну на тоежъ патр...ярховство посветилъ и всадилъ, ... цесаръ Юстинианусъ за Антым... (34—зв) вставялъсе. То пишеть Зо...разъ (въ животе Юстынияновомъ).

... innych patryarchow Carogrodz... Mikołay Pierwszy papież, ... biskupi, dla hereziy, zło... na ich mieysca prawowier... wsadził. Toć znać, iż moc a zwierz... nad nimi mieli.

Осмъ иныхъ патрыярховъ Царог...родъскихъ вылнчаетъ Миколай Перш... папа (Римъский), которие Римские б...скупы, для герезыи, зложыли, а на ... местца правоверныхъ поставили. ... знать, нжь моцъ и зверъхность ... ними мели.

...masus papież (pisze Theodoretus ... lib. ... hist. cap. 23) złożył Fla... patryarchę Antyoskiego, z iego ... musiał iezdzić do Rzymu, ... się o heretyctwo.

Дамазъ папа (пишеть Ѳеодоритъ Кгрецкий, гистор. глава 23) злож... Ѳлявиана, патрыярху Антиохейск... зъ его столицы, и муселъ езъдить ... Рыму, справуючисе о геретыцъстве.

... więcey tych przykładow ... zwierzchności papieskiey nad ... świata wszytkiego, czytay książ... po Polsku pisane: «O iedno...».

Хто хочеть болшъ тыхъ прикла...уживанья зверъхности папеское на... (патриярхами) бискупы всего све... читаи книжки о томъ по Польс... писаные: «О раде костелномъ».

... wszytkiego chrze... do Rzymu appellowali, ... kościelnym, o tym na... w Ruskich Prawidłach ... nalezionym.

(об. 34) Яко бискупы зо всег... христіянства до Риму апелевали и о праве костел'номъ, о томъ на... писаномъ и въ Рускихъ Правилахъ отцовъ светыхъ найденомъ.

Rozdział VI.

Роздѣлъ 6.

... nawyzszą moc y zwierz... papieską nad innemi biskupy po...

И по томъ навышшую моцъ и звер...ность папескую надъ иными еписко...

---

[1] ...чатка: «Ювеная» [2] опечатка: «Ѳеодосеи»

ać, iż do nich, iako przedniey stolice
otra ś., ze wszytkiego świata appellacye
rniono, na ich się rozsądek daiąc y
wyzszy trybunał kościelny Piotra ś.
nich wyznawaiąc. O czym są y prawa
ścielne. Y concylium Sardyceńskie
O biskupow tak w 4 kanonie mowi:
dy ktory biskup złożony będzie za
zsądkiem tych biskupow, ktorzy w
siedztwie mieszkaią, a odwoływać się
dzie z sprawą swoią do Rzymu, innego
kupa na stolicę złożonego stawić nie
ią, po tym gdy appellował, aż się
go sprawa rozsądkiem *biskupa* Rzym-
iego skończy».

и патрыярхами познать, нжь до нихъ, яко (першое и) преднейшое столицы Петра светого, зо всего света апеляцый чинено, на нхъ се розсудокъ отзываючи и навысший трибуналъ церквей Божыхъ Петра светого въ нихъ вызнаваючи. О чимъ суть права (и каноны) церковные. И соборъ Сардыцынский трохсотъ трыдцати епископовъ такъ въ четверьтомъ каноне мовитъ: «коли который епископъ зложонъ [1] будеть за розсудкомъ ‖(35—зг) тыхъ епископовъ, которие въ суседъстве мешкають, а отволыватьсе будеть зъ справою своею до Риму, иного епископа на столицу зложоного, по томъ позве, або апеляцый его, ставить не мають [2], ажъ се его справа розсудъкомъ *папы* Римъского сконьчитъ».

O czym w Ruskich Słowieńskiego ięzy-
. Prawidłach oycow świętych takie się
sma (nalazły):

W soborze Chartaginskim (rozdz. 138):
resbytera (sobor) z iego dostoyności
ożył; on potym do Celestyna, pap*y*
zymskiego, vciekł się, od ktorego był
zyięt, y list odzierżał, aby iemu zaś
zywierniono iego prestoł».

Antyoskiego soboru prawidło czwarte
piąte: «złożonemu episcopu, abo pre-
yteru, od ws*ic*h episcopow appellacya
e idzie, tolko do własne*h*o pap*y* Rzym-
iego».

Tamże prawidło czwarte: «episcopa
ożonego, na iego mieysce nie stawiać
ego, ieśli Rzymski nie roskaże. T*ot*
wiem rozeznaie*t*, abo posłowie iego».

W soborze Chalcedońskim prawidło
ziewiąte: «episcop z episcopem ieśliby
ał prządo cudzego episcopa nie mogą

О чомъ въ Рускихъ Словеньского езыка Правилахъ отцовъ светыхъ такие писма:

Собору Картагинского [3] (розделъ 138): «презвитера зъ его достойности зложил*и*; онъ потомъ до Це*л*я*с*тина, папы Римъского, утеклъсе, отъ которого былъ прынятъ, и *л*истъ одержа*л*ъ, абы ему зась [4] привернено его престолъ».

Антиохейского собору правило четвертое и пятое: «зложоному епископу, або презвитеру, отъ всихъ епископовъ апеляцыя нейдеть, толко до *блаженъного* папы Рымъского».

Тамъже правило четвертое: «епископа зложоного, на его местьце не [5] ставять иного, если Римский не роскажеть. Тотъ бовемъ розознаеть, або пословe его, (если тое зложенье есть слушное, або не)».

Въ соборе Халъцедон‖(об. 35)скомъ правило девятое: «епископъ зъ епископомъ если бы мелъ [6] пр*у*—до чужого

[1] опечатка: «зложи*л*ъ» [2] опечатка: «*м*асть» [3] опечатка: «Карта*н*инского» [4] опе... [5] опечатка: «*на*» [6] опечатка: «мелъ»

Leo papież Pierwszy Dyoszkora Alexandriyskiego y Iuwenala Hierozolimskiego, patryarchy, iako heretyki, potępił y z stolice złożył (pisze Nicephorus Grecki). Y Fœlix papa Piotra, Antyoskiego patryarchę, potępił y złożył (tenże Nicephorus pisze).

Agapitus papież Anthyma Carogrodzkiego, dla herezyey, sam do Carogrodu przyiachawszy, z stolice złożył, a sam ręką swoią Mennę na toż biskupstwo poświęcił y wsadził, choć cesarz Iustinianus za Antymem się wstawiał. To pisze Zonaras (in vita Iustiniani).

Ośm inych patryarchow Carogrodzkich wylicza Mikołay Pierwszy papież, ktore Rzymscy biskupi, dla hereziy, złożyli, a inne na ich mieysca prawowierne postawili. Toć znać, iż moc a zwierzchność nad nimi mieli.

Damasus papież (pisze Theodoretus Grecki, lib. 5, hist. cap. 23) złożył Flawiana, patryarhę Antyoskiego, z iego stolice, y musiał iezdzić do Rzymu, sprawuiąc się o heretyctwo.

Kto chce więcey tych przykładow vżywania zwierzchności papieskiey nad biskupy świata wszytkiego, czytay książki, o tym po Polsku pisane: «O iedności kościelney».

Iako biskupi ze wszytkiego chrześciaństwa do Rzymu appellowali; y o prawie kościelnym, o tym napisanym y w Ruskich Prawidłach oycow świętych nalezionym.

Rozdział VI.

Y po tym nawyzszą moc y zwierzchność papieską nad innemi biskupy po-

Леонъ 1, папа (Римский), Алексанъдрийского и Ювена[1] лимъского патрыярху, яко выклялъ и зъ столицы зложилъ Никиѳоръ Кгрецкий). И Ѳил Петра, Антиохийского патрыя клялъ и зложилъ (тотъ же Н пишеть).

Агапитъ папа Антимия Ца ского, для герезы, самъ до Ца приехавши, зъ столицы зложилъ рукою своею Менну на тоежъ ярховство посветилъ и всади цесаръ Юстинианусъ за А ‖(34—зв) вставялъсе. То пише разъ (въ животе Юстыниановоі

Осмъ иныхъ патрыярховъ родъскихъ выличаетъ Миколай папа (Римъский), которие Рим скупы, для герезыи, зложыли, местца правоверныхъ постав знать, ижъ моцъ и зверъхнос ними мели.

Дамазъ папа (пишеть Ѳеод[2] Кгрецкий, гистор. глава 23) Ѳлявиана, патрыярху Антио зъ его столицы, и муселъ ез Рыму, справуючисе о геретыц

Хто хочеть болшъ тыхъ пр уживанья зверъхности папеск (патриярхами) бискупы всег читаи книжки о томъ по писаные: «О раде костелномъ»

‖(об. 34) Яко бискупы з християнства до Риму апе и о праве костел'номъ, о т писаномъ и въ Рускихъ Пра отцовъ светыхъ найденом

Роздѣлъ 6.

И по томъ навызшую моцъ ность папескую надъ иными

[1] опечатка: «Ювена*ня*» [2] опечатка: «Ѳеодо*сеи*»

; do nich, iako przedniey stolice ;., ze wszytkiego świata appellacye o, na ich się rozsądek daiąc y zy trybunał kościelny Piotra ś. wyznawaiąc. O czym są y prawa ie. Y concylium Sardyceńskie kupow tak w 4 kanonie mowi: ktory biskup złożony będzie za iem tych biskupow, ktorzy w wie mieszkaią, a odwoływać się sprawą swoią do Rzymu, innego na stolicę złożonego stawić nie o tym gdy appellował, aż się rawa rozsądkiem *biskupa* Rzymskończy».

и патрыярхами познать, ижь до нихъ, яко (першое и) преднейшое столицы Петра светого, зо всего света апеляцый чинено, на ихъ се розсудокъ отзываючи и навысший трибуналъ церквей Божыхъ Петра светого въ нихъ вызнаваючи. О чимъ суть права (и каноны) церковные. И соборъ Сардыцынский трохсотъ трыдцати епископовъ такъ въ четверьтомъ каноне мовитъ: «коли который епископъ зложонъ [1] будеть за розсудкомъ ‖(35—зг) тыхъ епископовъ, которие въ суседъстве мешкають, а отволыватьсе будеть зъ справою своею до Риму, иного епископа на столицу зложоного, по томъ позве, або апеляцый его, ставить не мають [2], ажъ се его справа розсудъкомъ *папы* Римъского сконьчитъ».

im w Ruskich Słowieńskiego ięzywidłach oycow świętych takie się nalazły):

O чомъ въ Рускихъ Словеньского езыка Правилахъ отцовъ светыхъ такие писма:

borze Chartaginskim (rozdz. 138): tera (sobor) z iego dostoyności on potym do Celestyna, papy iego, vciekł się, od ktorego był y list odzierżał, aby iemu zaś rniono iego prestoł».

Собору Картагинского [3] (розделъ 138): «презвитера зъ его достойности зложили; онъ потомъ до Целястина, папы Римъского, утеклъсе, отъ которого былъ прынятъ, и листъ одержалъ, абы ему засъ [4] привернено его престолъ».

oskiego soboru prawidło czwarte : «złożonemu episcopu, abo preod wsich episcopow appellacya e, tolko do własneho papy Rzym-

Антиохейского собору правило четвертое и пятое: «зложоному епископу, або презвитеру, отъ всихъ епископовъ апеляцыя нейдеть, толко до *блаженьного* папы Рымъского».

e prawidło czwarte: «episcopa o, na iego mieysce nie stawiać ieśli Rzymski nie roskaże. Tot rozeznaiet, abo posłowie iego».

Тамъже правило четвертое: «епископа зложоного, на его местьце не [5] ставять иного, если Римский не роскажеть. Тотъ бовемъ розознаеть, або пословe его, (если тое зложенье есть слушное, або не)».

oborze Chalcedońskim prawidło e: «episcop z episcopem ieśliby zą—do cudzego episcopa nie mogą

Въ соборе Хальцедон‖(об. 35)скомъ правило девятое: «епископъ зъ епископомъ если бы мелъ [6] пру—до чужого

[1] опечатка: «зложилъ» [2] опечатка: «масть» [3] опечатка: «Картанинского» [4] опечатка: «засъ» [5] опечатка: «на» [6] опечатка: «мель»

się vdawać, bo to Rzymskiemu osudzić należy».

W świętym *wsceleńskim* soborze Niceńskim wtorym: «złożony episcop, ieśli nie *polubit* sudu ich, (a) *budet* appolowaty, *tedy maiet* ten sobor sudowy, mitropolit y episcopi odsyłaiący do Rzymskiego, ten wszytek sąd wypisać, dla czego y iako osudzili iego».

(395) O Grekach y patryarchach Carogrodzkich, iako długo w iedności kościelney y pod posłuszeństwem papieskim żyli, y iako się od niego odrywaiąc zasię wracali.

Rozdział VII.

Przez tysiąc lat blisko Grekowie z swoim patryarchą w iedności kościelney y pod posłuszeństwem biskupow Rzymskich zostawali (okrom czasow heretyckich, Aryańskich y obrazoborskich, w ktorych niespokoyne zamieszki, ale nie długie barzo, bywały). Bo siedm soborow powszechnych spolnie z sobą w zgodzie y iedności odprawili, tak Wschodni, iako y Zachodni biskupi. Siodmy przeciw obrazoborcom Niceński wtory czynili, roku P. 790, za czasu Adryana papieża. Na wszystkich siedmi świętych soborach pierwsze mieysce miał papież y posłowie iego [1], y on za pozwolenim cesarzow wszystki sobory składał, y ziachać się na nie roskazował, y co postanowili oycowie oni, na to potwierdzenia iego zawżdy prosili. Co się z dzieiow tych soborow iaśnie barzo pokazuie.

епископа (для розъсудку) не могуть удавать, бо то Рымскому осудить лежитъ».

Въ светомъ вселенъскомъ Ниценъскомъ второмъ: «зложоный скопъ, если не полюбитъ суду их детъ апелевать, тогды маетъ тотъ боръ судовый, митрополитъ и е отсылаючы до Рымъского, тотъ судъ выписать, для чого и яко ес ли его».

О Грекахъ и патріархахъ Ца городскихъ, яко долго въ еди сти цер'ковной и подъ послу ствомъ папежскимъ жыли, яко отъ него одриваючи зась вор лисе.

(36) Роздѣлъ 7.

Черезъ тисечу летъ близко Гр зъ своимъ патриярхою въ един костельной и подъ послушенство скуповъ Рымскихъ зоставали (часовъ геретыцкихъ, Ариянъски образоборцовь, въ которыхъ неспо замешки, але вельми коротко, б Бо семъ соборовъ повышехныхъ с зъ собою въ згоде и едине отправили, такъ Възходные, яко и ходные епископы. Семый противъ о зоборъцомъ Ниценъский вторый ч року семъ сотъ деветдесятого, за Андрияна папежа. На всихъ семи тыхъ соборахъ перъшое местьце (и заседалъ) папа (Римский, а въ бытности его) послове его, и онъ, естъ папа Рымский Игнатей,) за по леньемъ цесаровъ вси съборы склад и зъехатъсе на нихъ росказовалъ, што оные отцове постановили, на потверъженья его завжды просили.

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ перепутано: «у poslowie iego

siodmym soborze, około roku P. 860, cyus, patryarcha Carogrodzki, v tkich Grekow za świętego poczytany, ę, przemożnego pana, ktory v cesarza ała, syna Theofila, wszytkim rządził, ął y do kościoła nie puścił, o sprosne kazirodztwo y własney żony opuinie. Czym rozgniewany, Ignacego, namową cesarską,) nie tylo z stolice ił, ale go do więzienia w grob iakiś , y potym do Mityleny wyspu wya Phocyusa, człowieka świeckiego, arzo vczonego, na iego mieysce po- ł. Czym obrażony Mikołay Pierwszy ż wysłał swoie posły do Carogrodu na wzięcie sprawy y na scrutinium y oney. Lecz posłowie iego, od y oszukani, niesłusznie Phocyusa na y potwierdzili, y Ignacego potępili. ym wziąwszy papież Mikołay lepszą wdziwą sprawę, concilium w Rzymie ł, y na nim posły swoie pokarał, ieństwa im odeymuiąc. Y przywrocił stolicę Carogrodzką Ignacego, a yusa zrzucił. Pisze Gennadius (lib. 5, 16), iż sam Mikołay papież dla oney by kościelney do Carogrodu iezdził, hała cesarza od Phocyusa odstraszył ywrocił Ignacego. Lecz zaś wygnany gnacyus, aż roku P. 868 Adryan y papież (concilium abo) sobor rogrodzie złożył, ktory ośmym Łay zowią, za czasow Bazyliusza lona cesarza, y tam Phocyusa ze kimi oycy zebranymi znowu z Carogrodzkiey zrzucił, y posagnacego.

се зъ деевъ тыхъ соборовъ ясне велми показуетъ.

‖**(об. 36)** По семомъ соборе, около року осмисотъ шестьдесятого, Игнатей, патриярьха Царогородъский, у всихъ Кгрековъ за светого почытаны, Баръду, преможного пана, который у цесара Михаила, сына Теоѳилова, всимъ редилъ, выклялъ и до костела не пустилъ, о спросное его казиродтво и власное жоны опущенье. Чимь розгневаный, **(**Барда намовилъ цесара, же**)** Игнатея не только зъ столицы скинулъ, але его до вязеня въ гробъ якись подалъ, и потомъ до Митылены **(**на**)** выспу выгналъ; а Ѳотиуша, чоловека свецъкого, але вельми учоного, на его местце посадилъ. Чимъ *обрушонъ* Миколай Перъшний, папа **(**Римъский**)**, выслалъ свое послы до Царогороду только на взятье справы и на скрутынимъ речи оное. Лечъ послове его, отъ Баръды ошукани, неслушне Ѳоцыуша на столицы потвердили, Игнатего выкляли. О чомъ взявъши папа Миколай лепшую и правъдивую справу, соборъ въ Риме собралъ, и на немъ послы свое покаралъ, достоенъства имъ одоймуючи. И приверънулъ на столицу Царогородскую Игнатея [1], ‖**(37—и)** а Ѳоцыуша скинулъ. Пишеть Геннадей (въ книгахъ пятыхъ глава 16), ижъ самъ Миколай папа для оное потребы церковное до Царогороду езъдилъ, и Михайла цесара отъ Ѳоцыуша отстрашилъ, а Игнатия привернулъ. Лечъ опять выгнанъ былъ Игнатеи, ажъ року осмъсотъ шестьдесятъ осмого Андриянъ Вторый папа соборъ въ Царогороде зложилъ, который Латинники осмымъ зовутъ, за часовъ Василея Мацедона цесара, и тамъ Ѳоцыуша зо всими отцы собраными знову зъ столицы Царыгородское скинулъ, и посадилъ Игнатея.

[1] печатка: «Игнатею»

W tym roziadły Phocyus wiele szkodliwego pisma wydawał, potwarzaiąc kościoł Rzymski, y przyganiaiąc mu o wiarę około pochodzenia Ducha Ś. y o przaszny chleb w ofierze ś., y ine szczere potwarzy zmyślaiąc, srodze Greki wszytki na kościoł ś. obiątrzył. Y od onego czasu wzwaśnieni byli Grekowie na kościoł Rzymski. Y gdy Ignacyus patryarcha vmarł, zaś Phocyusa na iego mieysce wtrącili, ktory, wiecznym nieprzyiacielem Rzymskim biskupom zostaiąc a zawżdy przeciw im pisząc, y na swoie następniki y wszytkę Grecyą iad on gniewu y potwarzy swoich wylał.

Въ томъ розгневаный Өоцыушъ н[...] шкодливого писма выдавалъ [1], по[...]раючы костелъ Рымский, и пригані[...] ему о вере около похожения Духа С[...]того и о пресный хлебъ во офере с[...]той, и иные щирые потвары змышляю[...] сродзе Кгреки все на костелъ свет[...] подъбурилъ. И одъ оного [2] часу за[...]снены были Кгрекове на костел (об. 37) Римъский. И кгды Игнат[...] патрыярха умеръ, зась Өоцыуша на ег[...] местьце взяли, который, вечнымъ не[...]приятелемъ Рымскимъ папежомъ зо[...]ставуючи а завжды противъ нимъ пи[...]шучи, и на свое наступники и вс[...] Кгрецыю ядъ онъ гневу и потвар[...] своее вылилъ.

Od onego czasu patryarchy Carogrodzkie cesarze ich, iako y kiedy chcieli, podawali y składali, y tegoż samego Phocyusa Leo Philozoph cesarz z stolice zrzucił; y ine po nim, iako chcieli y roskazowali, na prawa kościelne, na kanony y na stan biskupi nic niedbaiąc. Bo gdy od prawdziwego duchownego starszego swego papieża patryarchowie Carogrodzcy odstąpili, w ręce y w rząd świeckich panow słusznym od Boga karanim wpadli. Na co się stary pisarz Grecki historyk C[h]oniatas (lib. 6, cap. 5) żałuie. Iednak że ieszcze byli iawnie od posłuszeństwa papieskiego nie odpadli: błędy Łacinnikom przyczytali. ale ich nie wyklinali, ani za heretyki mieli.

Отъ оного часу патрыярхи Царо[...]городские цесары ихъ, яко и коли хо[...]тели, подавали и складали, и того[...] самого Өоцыуша Лео Өилозоөъ цесар[...] зъ столицы скинулъ; и иные по нем[...] яко хотели и росказовали, на прав[...] костелные и на каноны [3] и на стан[...] епископий ничого не дбаючи. Бо кгд[...] отъ правдивого духовного старшого св[...]его папы (Римъского) патрыярхов[...] Царогородские отступили, въ руки въ справу свецкихъ пановъ слушны[...] отъ Бога караньемъ упали. На што с[...] старий писаръ Кгрецький историк[...] Куннатей (въ книгахъ 6, глава 5) жа[...]лүеть. Однакъ же еще были явне от[...] послушенства папеского не отпали: бл[...]ды толко Латиньникомъ причитали, ал[...] ихъ не выклинали.

Aż (dopiero) nieszczęśliwy y nad ine iadowity y szaleńszy Michał, patryarcha Carogrodzki, roku P. 1053, począł papieże wyklinać, y Łacińskie klasztory z Carogrodu wymiatać, y kościoły im odeymować, y Bulgary, ktore Mikołay papież do wiary ś. przez Cyrylla y Methodyusza biskupy

Ажъ нещасливый и надъ (38—н[...]) иные ядовитьшый и шаленьший Ми[...]халъ, патрыярха Царогородъский, ро[...]ку тисеча пятдесятъ третего, почал[...] папежовъ выклинать, и Латинськ[...] кляшъторы съ Царогороду вымета[...] костелы имъ одоймовать, и Бул[...]

[1] опечатка: «выдавилъ» [2] опечатка: «и одного» [3] опечатка: «кононы»

Słowieńskie nawrocił, naiachał y mocą ie cesarską do tego przymuszał, aby Łacińskich kapłanow odstąpili a do Greckich przystali; y przewiodł to, iż Rzymskie duchowieństwo stamtąd wygnał. O co *się* papież |(396) Leo Dziewiąty zawziąwszy, list pisał do Michała barzo vczony y dzielny, ktory po dziś dzień czytamy, y posły swe do niego posłał, przez ktore się vspokoił y do posłuszeństwa kościoła Rzymskiego z swoimi Grekami y cesarzmi wrocił.

которые Миколай папежъ до веры светое черезъ Кирыла и Методея, епископовъ Словеньскихъ, наверьнулъ, наехалъ и моцью ихъ цесарскою до того прымушалъ, абы Латинъскихъ каплановъ отступили а до Кгрецкихъ прыстали; и перевелъ то, ижъ Римъское духовенство оттамътуле выгналъ. О што *все* папежъ Лео Девятый взявши, листъ писалъ до Михала барзо учоный и делный, который и по сесь день читаемъ, и послы свои до него послалъ, черезъ которые се успокоилъ и до послушеньства костела Рымъского зъ своими Греками [и] цесарми верънулъ.

W tym Ruskie kraie wiarę świętą chrześciańską, a Polsk*ie* mało co przed tym, przyięły, Ruś do Carogrodu, a Polacy do Rzymu, iako ktorym było bliżey, posły swoie wysłali, o kapłany y biskupy prosząc. Była na ten czas zgoda y iedność, co po Prawidłach oycow świętych Słowieńskiego y Bulgarskiego ięzyka v Rusi dobrze znać, w ktorych przełożeństwo nad kościoły wszytkiemi papieżowi daią, y appellacyą do niego vtwierdzaią. Bo nowi Grekowie takie rzeczy z ksiąg swoich starych wymiataią y wymazuią.

Въ тымъ Руские краи веру светую християнъскую, а Польск*а* мало што передъ тымъ, прыняли, Русь до Царокгроду, а Поляцы до Рыму, яко которымъ было |(об. 38) ближеи, послы свое выслали, о капланы и епископы просечы. Была на тотъ часъ згода и едность, што по Правилахъ отцовъ светыхъ Словеньского и Болъгаръского езыку у Руси добре знать, въ которыхъ преложенъство надъ церък*в*ями всими папе (Рымъскому) даютъ, и апеляцыю до него утверъжають. Бо новые Кгрекове такие речи съ книгъ своихъ старыхъ выкидають и вымазують.

W roku zaś (Pańskim) 1088, ziachali się Grekowie y Łacinnicy w Barze, y tam znowu iedność ś. vtwierdzili, y onę przyganę o pochodzeniu Ducha Ś. «y od Syna» z kościoła ś. znieśli, y starowieczne posłuszeństwo Vrbanowi Wtoremu oddali. Na tym concilium był nasz Łaciński zacny doktor y biskup Anzelmus Kantuaryeński. Pod ten czas vczony barzo Greczyn Vgo Eterianus abo Heterianus napisał księgi o pochodzeniu Ducha Ś. «y od Syna», przeciw swoim Grekom, Łaciński kościoł od nich spotwarzony oczyściaiąc. W tych księgach (lib. 3, cap. 17) ty słowa ma: «z tych, pra-

Въ року опять тисеча 88, зъехалисе Кгрекове и Латинники въ Бару, и тамъ знову едность светую утверъдили, и оную пригану о похоженью Духа Светого «(отъ Отца) и отъ Сына» съ костела светого знесли, и старовечное послушенство Уръбанови Второму отдали. На томъ соборе былъ нашъ Латинъский зацный докторъ и бискупъ Анзельмусъ Кантуаренъский. Подъ тотъ же часъ учоный велми Гречинъ Укго *Нерестрыйский* написалъ книги о похоженью Духа Светого «(отъ Отца) и отъ Сына» противъ своимъ Кгрекомъ, Латинъский костелъ отъ нихъ спотвароный очи-

wi, iasnych wywodow widzieć się może, iż Piotra ś. y iego potomki vczynił Chrystus na wszytkie wieki przełożonemi, y głową nie tylo Łacinnikom, ale y Grekom, Zachodnym y Pułnocnym kraiom wszytkim, y Ormianom, y Arabom, y Żydom Madyanitom, y wszytkim Wschodnym y *Pułdniowym* stronom».

щаючи. Въ тыхъ книгахъ (въ кн 3, глава 17) тые слова ма(39—) «сътыхъ, дей, ясныхъ доводовъ вид можетъ, ижъ Петра светого и его томковъ учынилъ Хрыстосъ на всѣ преложоными, и головою не тол Латинъникомъ, але и Кгрекомъ, З ходнымъ и Польночнымъ краи всимъ, и Оръмяномъ, и Арабомъ, Жыдомъ Мадыанитомъ, и всимъ [1] Всх нымъ и Полъ*ночнымъ* сторонамъ».

Potym roku P. 1139, wszyscy społem Grekowie y Łacinnicy ziachali się do Rzymu na Łaterańskie concylium, za papieża Innocencyusa Wtorego. Na tym concylium był sam patryarcha Carogrodzki, y tam posłuszeństwo oddali, y zwierzchność papieską nad sobą przyznali. Co się z listu ś. Bernata pokazuie (epist. 126).

Потомъ року 1139 вси споломъ Кгре и Латинники зъехалисе до Риму Лятеранъский соборъ, за папы Рым ского Иньноцентыуша Второго. На то соборе былъ самъ патрыярха Царогор ский, и тамъ послушенъство отдали, звирхность папескую надъ собою пр знали. Што се зъ листу свет Берната показуеть (въ листе 126).

Roku zaś 1180, gdy Alexius, cesarz Carogrodzki, barzo papieża y kościoł Rzymski czcił, y w Łacinnikach się barzo za*koch*ał, Grekowie to w nim ganiąc, onego pana swego zabili, y posła papieskiego ściętego po rynku włoczyli, y głowę iego v psa vwiązawszy, okrucieństwo wielkie y nad inemi Łacinniki czynili. O czym napisał ich C[h]oniata Guilhelmus Tyrius. Zatym tegoż czasu Turcy krolestwo swoie zaczęli, y z Otomańskiego domu y familiey pierwszego sobie krola obrali, na zgubę onego Greckiego państwa.

Року зась [2] 1180, кгды Алекъс цесаръ Царогородский, велми папе и костелъ Рымский чстилъ, и въ Л тиньникахъ велъми се за*хов*алъ, Кгре то ему ганечи, оного пана своего заби и посла папеского стятого по рин волочили, и голову его у пса увезавш окрутеньство великое и надъ ин (об. 39)ми Латинниками чынили. чомъ написалъ ихъ *К*онинятъ и Вилгел Тырийски[й]. Затымъ тогожъ часу Тур королевство свое зачали, и зъ Отома ского дому и ѳамилеи першого се короля обрали, на згубу оного Кгрецко паньства.

Potym, za staranim papieżow, ktorzy przedsię o Greckie się zbawienie y do kościoła przywrocenie starali, y zacne posły y ludzie vczone do Carogrodu posyłali, na ich one szaleństw*a* niedbaiąc, rychło się zaś vpamiętali. Bo roku P. 1273, Grzegorz Dziesiąty papież vczynił sobor w Lugdunie, na ktory

Потомъ, за стараньемъ папески которые предсе о Кгрековъ збавенье приверненье ихъ до костела старали и зацные послы и люди учоные до Ц рогороду посылали, на ихъ он*ое* шал ств*о* не дбаючи, борздо се зась [3] ... метали. Бо року тисеча двесте ... десять третяго Грегореи Дес

[1] опечатка: «*севнмъ*» [2] опечатка: «засъ» [3] опечатка: «засъ»

Greki przyzwał, gdzie 500 biskupow było, y sam cesarz Carogrodzki, iako drudzy piszą, Michał Paleologus był na tym concylium; y tam, zaś z Greki wszytko vspokoili, y one swary o pochodzeniu Ducha Ś. y znowu się ziednoczywszy posłuszeństwo oddali. O czym pisze Niceph. Gregoras (lib. 5) y Pachimeres (lib. 5), Grekowie obadwa.

W ten czas na Carogrodzkiey stolicy siedział Becus, barzo wielki tey iedności miłośnik, ktory się z serca o nię starał. Co o nim napisał Gregoras y Glicas, Grekowie.

W ten czas też żył barzo vczony y święty Greczyn Nicephor Blemmidas, ktory przeciw swoim Grekom y barzo vczone księgi wydał, broniąc papieskiey zwierzchności y całości ś. wiary. O czym świadczy Gregoras, acz nieprzyiaciel Łacinnikow, y *nasz* Guilhelmus Durandus, ktory w tym wieku iego był rowiennik. W ten czas też *Łacinnicy* chrześcianie wyprawili się na Turki y Saraceny do Bożego grobu, y ośmdziesiąt lat trzymali *Carogrod*, w iedności kościelney y posłuszeństwie Greki zatrzymawaiąc.

Rychło się zaś Grekowie do swoiego odszczepieństwa wrocili, y roku P. 1332, za Andronika Mnieyszego Paleologa, cesarza Carogrodzkiego, pisze Gregoras Greczyn, iż papież posłał do Carogrodu dwu biskupow, ktorzy Grekow vpominali y na dysputacye wyzywali. Ale nikt się z nimi wdać w rozmowę onę nie śmiał; bo żaden się, mowi Gregoras, rowny im w nauce nie nalazł. A

(Рымъскій), учинилъ соборъ въ Люкгдуне, на который Кгреки призвалъ, где 500 епископовъ было, и самъ цесаръ Царогородский, яко другие пишуть, Михайло Палеолекгъ былъ на томъ соборе; и тамъ, зась [1] зъ Кгреки все успокоили, и оные свары о похоженью Духа Светого и знову зъедночившисе послушеньство отдали. О чомъ пишетъ Никиѳоръ Грегорасъ (въ книгахъ 5) и Пахимерей (*съ* книгъ 5), Кгрекове обадва.

(40) Въ тотъ часъ на Царогородской столицы селъ Бекъ, велми великий тое едности милосникъ, который зъ серца о нее се старалъ. Што о немъ написали Грегорасъ и Кгликасъ, Грецкие писары.

Въ тотъ часъ тежъ былъ вельми учоный и светыи Кгречинъ Никифоръ Блемъмидей, который противъ своимъ Кгрекомъ вельми учоные книги выдалъ, боронечы папежское звирхъности и цалости светое веры. О чомъ светчыть Грегорасъ, хотя неприятель Латинъниковъ, и *Латиньский* Вильгелмъ Дурандусъ, который въ томъ веку его былъ ровесникъ. Въ тотъ часъ тежъ *Рымляне* христиане выправилисе на Туръки и Сарацыни до Божого гробу, и осмъдесятъ летъ держали *Ерусалимъ*, въ едности костелной и послушеньстве Кгреки задержываючы.

Борздо се зась [2] Кгрекове до своего отщепеньства верънули, и року тисеча 332, за Анъдроника Меншого Полеолокга, цесара Царогородъского, пишеть Грегорасъ **(об. 40)** Кгречинъ, ижъ папа послалъ до Царогороду двухъ епископовъ, которые Грековъ упоминали и на дыспутацыи [3] вызывали. Але нихто се зъ ними [4] вдать въ розмову оную не хотелъ; бо се жаденъ, мовить Грегорасъ,

[1] опечатка: «засъ» [2] опечатка: «засъ» [3] опечатка: «дыспутацый» [4] опечатка: «нимъ»

patryarchy, y Ormiany, y Murzyny, y Iakobity, prosząc, aby się do Ferarza ziachali, skąd się potym do Florencyey przenieśli, roku P. 1438 (y 1439). Przyiachał na ten wielki barzo synod sam Grecki cesarz Ian Paleologus z patryarchą swym Iozefem y z przednieyszemi y vczeńszemi biskupy, y cały rok na rozmowach y dysputacyach z Łacinniki trwaiąc poznali prawdę, ktorą apostolski kościoł Piotra ś. zawżdy trzymał y podawał. A zwłaszcza około onych piąci artykułach, w ktorych Grekowie niesłusznie kościołowi Rzymskiemu przyganiali: iż Duch Ś. pochodzi «y od Syna»; iż tak w przasnym, iako w kwaśnym chlebie chwalebne iest przenaświętszego sakramentu poświącanie y ofiarowanie; iż święci Boży iuż w niebie zaraz po wyściu z ciała patrzą na twarz Bożą; iż czyściec iest; iż Rzymski biskup namiestnik iest Chrystusow y następnik Piotra ś. y głowa wszytkiego chrześciaństwa, ktoremu w Pietrze ś. dana iest zupełna moc na rządzenie wszytkiego kościoła. Tę świętą iedność spolnie tam skończywszy, spisawszy y zapieczętowawszy, roziachali się. A Iozeph patryarcha, po skończeniu wszystkiego, będąc starym, tamże vmarł, taki testament prawie przed skonaniem napisawszy [1]:

«Iozeph, z miłosierdzia Bożego, Carogrodzki y Nowego Rzymu arcybiskup y ekumenicki patryarcha. Iżem ku końcu żywota mego przyszedł, dla tego z powinności mey synom miłym, z łaski Bożey, moie wyznanie tym listem oznay-

толко Кгреки, але и иные патр[illegible] и Оръмяны, и Мурины, и Якоб[illegible] просечы, абы се до Ѳерара [illegible] откуль ‖(об. 42) се потомъ до Ѳл[illegible]цыи перенесли, року тисеча 438. [illegible] ехалъ на тотъ великий вели[illegible] самъ Кгрецкий цесаръ Янъ Пале[illegible] съ патрыярхою своимъ Есиѳомъ [illegible] преднеишими и ученьшими еп[illegible] и цалый рокъ на розмовахъ и д[illegible]тацыяхъ зъ Латинъники трвачи [illegible] знали правду, которую апостол[illegible] церковъ и столица Петра светого [illegible] всегды мела и подавала. А звлаща [illegible]ло оныхъ пети артыкуловъ, въ [illegible]рыхъ Кгрекове неслушне костелу [illegible]скому приганяли: ижъ Духъ С[illegible] походитъ «и отъ Сына»; ижъ такъ [illegible] пресномъ, яко и въ квашономъ х[illegible] хвалебное есть пренасвятшого са[illegible]менту посвеценье и оѳярованье; [illegible] светые Божые вжо въ небе зар[illegible]выстью съ тела гледятъ на лице [illegible]жое; ижъ чистецъ есть; ижъ Ри[illegible] папа наместникъ есть Христовъ и [illegible]ступникъ Петра светого и го[illegible] всего хрестияньства, которому въ П[illegible]тре светомъ дана есть зуполн[illegible] моцъ (и звирхность) на режене [illegible] справованье) всеи ‖(43—мг) цер[illegible] Тую светую едность сполне тамъ [illegible] сконьчившы, списавши и запечатов[illegible] роз[ъ]ехалисе. А Есиѳъ патрыярха, [illegible] скопченью всего, будучи старымъ, т[illegible]же умеръ, такий тестаментъ праве [illegible]редъ сконаньемъ написавши:

«Есиѳъ, милостю Божою, Царогр[illegible]ский и Нового Рыму епископъ и [illegible]меницкий [4] патрыярха. Ижъ еси [illegible] коньцови жывота моего прышолъ, [illegible] того съ повинности моее сыномъ [illegible]лымъ, зъ ласки Господнее, мое [illegible]

[1] на полѣ: «Fol. 253» [2] опечатка: «зупольная» [3] опечатка: «такъ» [4] опечат[illegible] «иакумескии»

Pan Bog, iż gdy od papieżow od-
wali, v panow y cesarzow swoich
rańską moc wpadali, ktorzy patry-
y inne biskupy dawali y składa-
ko chcieli, y wierzyć im y nauczać
swey myśli kazali. O czym napi-
ch C[h]oniata (lib. 6, cap. 5), iż
rowie Greccy wzięli sobie moc na
wne y na kościoły, prawa im sta-
iako chcieli. Co się y dziś w Mo-
dzieie: co każe hospodar, to być
—y w wierze, y w kościele. Y tu
usi takąż kaźń Pan Bog na nie
t, iż świeccy duchownemi rządzą, y
wce za pasterzmi, ale pasterze za
mi idą. Co iest karanie odstąpie-
d własnych starszych swoich prze-
ych. Bo kto własnego swego prze-
ego nie słucha, iego też iemu pod-
nie słuchaią. Iako papieżowi po-
eństwo wypowiedzieli, tak ie swoim
kim czynić y poniewolnie oddawać
ą; a nie tylo swoim świeckim, ale
y poganom. Czego się żal, Boże!

ostatnim ziednoczeniu Grekow
ynodzie Florenckim.

Rozdział VIII.

evstaiąca y gorąca miłość papieżow
ych ku zbawieniu ludzkiemu y
oieniu chrześciaństwa—nigdy około
ocenia Grekow nie prożnowała.
nius Czwarty z wielką pracą y na-
m obwieścił wszystkie na świecie
ściany, nie tylo Greki, ale y inne

(об. 41) были нестатечными, каралъ
ихъ тымъ Панъ Богъ, ижъ кгды отъ
папежовъ отступовали, у пановъ и це-
саровъ своихъ у тыраньскую моцъ упа-
ли, которые патрыярхи и иные биску-
пы давали и складали, яко хотели, и
верити имъ и научать водлугъ мысли
своее казали. О чомъ написалъ ихъ
Конinfinitely...

О остатънемъ зъедноченю Кгре-
ковъ на сыноде Флорен'тейскомъ.

Роздѣлъ 8.

Неуставаючая и горачая милость
папежовъ светыхъ ку збавеню людскому
и успокоенью хрыстиянъства—николи
около навороченя Грековъ не порожно-
вала. Евъгении Четверътыи (папа) зъ
великою працою и накладомъ объве-
стилъ всихъ на свете християнъ, не

ıечатка: «мусить» [2] опечатка: «мусять» [3] опечатка: «жалъ»

patryarchy, y Ormiany, y Murzyny, y Iakobity, prosząc, aby się do Ferarza ziachali, skąd się potym do Florencyey przenieśli, roku P. 1438 (y 1439). Przyiachał na ten wielki barzo synod sam Grecki cesarz Ian Paleologus z patryarchą swym Iozefem y z przednieyszemi y vczeńszemi biskupy. y cały rok na rozmowach y dysputacyach z Łacinniki trwaiąc poznali prawdę, ktorą apostolski kościoł Piotra ś. zawżdy trzymał y podawał. A zwłaszcza około onych pięci artykułach, w ktorych Grekowie niesłusznie kościołowi Rzymskiemu przyganiali: iż Duch Ś. pochodzi «y od Syna»; iż tak w przasnym, iako w kwaśnym chlebie chwalebne iest przenaświętszego sakramentu poświącanie y ofiarowanie; iż święci Boży iuż w niebie zaraz po wyszciu z ciała patrzą na twarz Bożą; iż czyściec iest; iż Rzymski biskup namiestnik iest Chrystusow y następnik Piotra ś. y głowa wszytkiego chrześciaństwa, ktoremu w Pietrze ś. dana iest zupełna moc na rządzenie wszytkiego kościoła. Tę świętą iedność spolnie tam skończywszy, spisawszy y zapieczętowawszy, roziachali się. A Iozeph patryarcha, po skończeniu wszystkiego, będąc starym, tamże vmarł, taki testament prawie przed skonaniem napisawszy [1]:

«Iozeph, z miłosierdzia Bożego, Carogrodzki y Nowego Rzymu arcybiskup y ekumenicki patryarcha. Iżem ku końcu żywota mego przyszedł, dla tego z powinności mey synom miłym, z łaski Bożey, moie wyznanie tym listem oznay-

толко Кгреки, але и иные патрі[…] и Оръмяны, и Мурины, и Якоб[…] просечы, абы се до Ѳерара зъех[…] откуль |(об. 42) се потомъ до Ѳлер[…] цыи перенесли, року тисеча 438. П[…] ехалъ на тотъ великий велми соб[…] самъ Кгрецкий цесаръ Янъ Палеолог[…] съ патрыярхою своимъ Есиѳомъ и […] предненшими и ученьшими епископ[…] и цалый рокъ на розмовахъ и дыс[…] тацыяхъ зъ Латинъники трваючи п[…] знали правду, которую апостольск[…] церковъ и столица Петра светого з[…] всегды мела и подавала. А звлаща ок[…] ло оныхъ пети артыкуловъ, въ кот[…] рыхъ Кгрекове неслушне костелу Ри[…] скому приганяли: ижъ Духъ Свет[…] походитъ «и отъ Сына»; ижъ такъ і[…] пресномъ, яко и въ квашономъ хле[…] хвалебное естъ пренасвятшого сакр[…] менту посвеценье и оѳярованье; и[…] светые Божые вжо въ небе заразъ і[…] выстью съ тела гледять на лице Б[…] жое; ижъ чистецъ естъ; ижъ Римск[…] папа наместникъ естъ Христовъ и н[…] ступникъ Петра светого и голов[…] всего хрестияньства, которому въ П[…] тре светомъ дана естъ зупольная [2] моцъ (и звирхность) на рѧженье (справованье) всеи |(43—кг) церкв[…] Тую светую едность сполне такъ [3] сконьчившы, списавши и запечатовавши роз[ъ]ехалисе. А Есиѳъ патрыярха, п[…] сконченью всего, будучи старымъ, та[…] же умеръ, такий тестаментъ праве пе[…] редъ сконаньемъ написавши:

«Есиѳъ, милостю Божою, Царогород[…] ский и Нового Рыму епископъ и ек[…] меницкий [4] патрыярха. Ижъ есми к[…] коньцови жывота моего прышолъ, д[…] того съ повинности моее сыномъ м[…] лымъ, зъ ласки Господнее, мое […]

[1] на полѣ: «Fol. 253» [2] опечатка: «зупольная» [3] опечатка: «такъ» [4] «нэкумеский»

. Iż to, co katholicki y apostolski
Iezu Chrystusow kościoł Rzymu
ego trzyma y święci, (398) to ia
tko trzymam y wyznawam, y na nim
e przestaię. Przebłogosławionego też
oycow y nawyzszego biskupa Rzymu
ego papieża—przyznawam być Pana
go Iezusa Chrystusa namiestnikiem.
ież też, iż czyściec duszny iest, nie
Dan we Florencyey, ośmego dnia
iąca czerwca, roku P. 1439».

lazł się ieden Marek, Epheski bi-
, ktory będąc na synodzie vpor
ał, a na wywody y prawdę nic
ć nie vmiał. Co na każdym prawie
dzie generalskim bywało, iż kila
kilanaście biskupow heretyckich z
zą się y lepszą częścią oycow świę-
nie zgadzało, a tu ieden tylo sam
ł się tak wielkiey gromadzie oycow
tych sprzeciwić. O co nic nie dbali
i oni oycowie, z vporu się iego
iąc. O nim napisał Gennadius Grecki,
archa Carogrodzki, ktory z nim na
synodzie był we Florencyey, ieszcze
iekiem świeckim, te słowa: «wierz-
am (do Grekow swych, lib. 1, De
tu S., cap. 1, mowi), iż wam do-
radzim, y owszem nie wam, ale
dzie, a nie tak hardo na nas się
cie, iakobychmy z prostoty y nie-
mości synodu vsłuchali. Bośmy tam
e ludzie widzieli, y wywodami ich
ężeni, za Łacinnikamiśmy poszli,
szem nie za Łacinnikami, ale za
y prawą opoką Piotra, y za wiarą
wą (theologow), y nauką onych
ich mężow, ktorzy na tym synodzie
kowali, przed ktoremi Epheski Ma-
niewiedząc co się z nim dzieie, y
aniu ich odpowiedzi im dać nie
ąc, vciekł (do swey gospody); y gdy

знанье тымъ листомъ ознаймую. Ижъ тое, што католическая и апостолская Господа Исуса Христа церковь Риму Старого держитъ и светитъ [1], то я все держу и вызнаваю, и на немъ велице переставаю. Преблагословеного тежъ отца отцовъ и навысшого епископа, папу Рыму Старого—прызнаваю быть Господа нашого Исуса Христа наместникомъ. До того тежъ, ижъ и чистецъ естъ, не пру. Данъ въ Өлереньтеи, осмого дня месеца июня, року 1439».

Нашолъсе одинъ Марокъ, Еөеский епископъ, ко(об. 43)торый будучи на соборе упоръ дерьжалъ, а на выводы и правду ничого мовити не умелъ. Што и на всихъ праве головныхъ соборехъ бывало, ижъ колко албо кольконадцать епископовъ геретыцкихъ зъ болшою и лепшою частью отцовъ светыхъ не згажалосе, а тутъ толко одинъ самъ смелъ се такъ великой громаде отцовъ светыхъ спретивить. О што ничого не дбали оные светые отцове, зъ упору его смеючисе. О немъ написалъ Генадей Кгрецкий, патрыярха Царогородский, который зъ нимъ на томъ соборе былъ въ Өлеренцеи, еще человекомъ свецкимъ, тые слова: «верте намъ (до Кгрековъ своихъ, въ книгахъ 1, О Духу Светомъ, глава першая, мовить), ижъ вамъ добре радимъ, и овышемъ не вамъ, але правде, а не такъ упорне на насъ се жалуйте, яко быхмы съ простоты и неведомости собору услухали. Бо есмо такъ светые люди видели, и выводами ихъ преможоны, за Латинниками есмо пошли, и овшемъ не за Латинниками, але за сталою и пра(44)вою опокою Петра, и за верою здоровою, и наукою (Божественныхъ учителей) оныхъ Господнихъ мужовъ, которые на томъ соборе продковали, передь кото-

[1] Опечатка: «светитъ»

go brat Ian (Turecremata), ktory z nim dysputował, wołał a mowił: «przywiedźcie tu Epheskiego, niech słyszym, co na to powie». Y przyzwał go synod (to iest oycowie oni), aby przyszedł, a on niemoc sobie zadał. Y na drugiey sessyey brat Ian mowił: «niech tu przyiydzie Epheski, niech przyiydzie; nie przystoi mu mowić (w kącie), a naszych odpowiedzi nie słuchać». Drugi raz go zaś synod iuż prawnie przyzwał abo pozwał, ale przyść nie chciał. Y tak gdy nie vsłuchał, synod dekret vczynił. A on się sprzeciwiał nie iawnie, ale pokątnie. Y tak go za nieprzyiaciela ś. soboru osądzono. Lecz iuż vmarł, a iako gęba ona, ktora na ś. synod warczała, y z iaką sromotą przy czasu skonania swego żywota skończyła, ci wiedzą, ktorzy się nauczyli prawdy mowić». Poty Gennadius.

рыми Еѳеский Марокъ, неведаючи [illegible] се зъ нимъ деетъ, и задавалъ [illegible] отповеди имъ дать не умеючи, [illegible] до своеи господы; и кгды его [illegible] Иоанъ Турекримата, который съ [illegible] дыспутовалъ, взывалъ а мовилъ: «[illegible] ведите тутъ Еѳеского, нехай сл[illegible] што на то скажетъ». И призвал[illegible] соборъ (то естъ отцове оные), аб[illegible] шолъ, а онъ немоцъ собе задалъ. [illegible] другомъ заседаню братъ Иоанъ [illegible] «нехай тутъ прииде тъ Еѳеский, [illegible] прийдетъ; не пристоитъ ему [illegible] куте, а нашихъ отповедей не слу[illegible] Други разъ его засъ соборъ [1] [illegible] не призвалъ або позывалъ, але [illegible] не хотелъ. И такъ кгды не слу[illegible] соборъ вырокъ учинилъ. А онъ [illegible] спротивялъ не явне, але покутне [illegible] такъ [2] его за непрыятеля (и прот[illegible] светого собору сужоно. Лечъ уже [illegible] а яко уста |(об. 44) тые, которы[illegible] светый соборъ варчали, и зъ якою [illegible] мотою при часе сконанья своего [illegible] кончыли, тые ведаютъ, которые се [illegible] ли правды мовитъ». Потулъ Генна[illegible]

Był na tym Florenckim synodzie znaczny barzo y vczony metropolita Kiiowski y wszystkiey Rusi Isidorus, ktory z strony Ruskich kraiow nie tylo na synodalską zgodę y wiarę zezwalał, ale iey miedzy swoią Rusią y w Moskwie mocno popierał, y w Grecyey innym prawowiernym wiele pomagał. W Sączu, gdy się wracał, w naszym kościele Łacińskim mszą ś. abo liturgią miał, y tam od Zbigniewa, biskupa Krakowskiego, z wielką czcią przyięty iest, iako pisze nasz Miechowita. Y v krola Władysława Polskiego y Węgierskiego przywiley swoiey Rusi otrzymał. Co się *po* synodzie w Grecyey działo—powie nam tenże Gennadius.

Былъ на томъ Ѳлеренътейскомъ [illegible] боре значный вельми и учоный ми[illegible] политъ Киевъский и всея Руси Ис[illegible] доръ, который [зъ] стороны Рус[illegible] краевъ не только на соборовую [illegible] и веру зезвалялъ, але ее межи [illegible] Русью и въ Москве моцно попиралъ [illegible] въ Кгрецыи инымъ правоверънымъ [illegible] помагалъ. Въ Сончу, кгды се ворочал[illegible] въ костеле Латинскомъ (Римско[illegible] обедню светую або литоргию мелъ, [illegible] тамъ отъ Збигнева, епископа Краковс[illegible] го, зъ великою честью принятый [illegible] яко пишетъ нашъ Меховита. И у кор[illegible] Владыслава Польского и Венъкгерьск[illegible] прывилей своей Руси одеръжалъ. Ш[illegible] се *при* соборе въ Кгрецыи деяло—с[illegible] жетъ намь тотъ же Генънадей.

[1] опечатка: «засоборъ» [2] опечатка: «тамъ»

Teraz słowa drugiego Greczyna, co o tym synodzie Florenckim y o swoich Grekow vporze y złości napisał, położę. Laonicus Calcocondila pisze (De rebus Turcicis, lib. 1): «Rzymiane, powiada, y nawyzszy biskup ich, żadney pogody nie opuszczaiąc, posyłali do Grekow, aby się ziachawszy na iedno mieysce y (concylium abo) sobor czyniąc, zgodę z strony wiary świętey miedzy sobą spoili. Lecz Grekowie przez wiele lat swary przeciw Rzymianom wszczynaiąc, nie chcieli oycowskiego nabożeństwa swego zamieszać. Nakoniec Ian Paleologus, krol Grecki, nabrawszy w Carogrodzie biskupow y vczonych Grekow, ziachał się z biskupem Rzymskim Eugeniuszem Czwartym. Tedy Grekowie y Rzymianie z strony rzeczy, w wierze świętey służących, zgodzili się. Ale Grekowie, ktorzy byli doma zostali, nie chcieli tego chować, co się we Włoszech na synodzie stanowiło. Stąd znać, powiada, iż Grekowie z strony wiary ś. vstawicznie niezgody siali y mnożyli». To ten Greczyn.

Теперъ слова другого Кгречина, што о томъ соборе Өлеренътейскомъ и о своихъ Кгрековъ упоре и злости [1] на|(45—л)писалъ, положу. Ляоникъ Ка[л]кононДылъ пишетъ (О справахъ Турецъкихъ, въ книгахъ 1): «Рымляне, поведа, и навысшый епископъ ихъ, жадное погоды не опущаючы, посылали [до Грековъ], абы се зъехавъшы на одно местце и соборъ чынечы, зъгоду зъ стороны веры светое межы собою спояли. Лечь Кгрекове черезъ много летъ свары противъ Рымяновъ вщыняючи, не хотели отцовъского набоженства своего замешать. Наконецъ Янъ Палеолокгъ, король Кгрецкий, набравши въ Царогороде епископовъ и учоныхъ Кгрековъ, зъехалъсе зъ епископомъ Рымъскимъ Евъгениемъ [2] Четвертымъ. Тогды Кгрекове и Рымяне [зъ] стороны справъ, въ вере светой служачихъ, згодилисе. Але Грекове, которые были дома зостали, не хотели того ховать, што се ве Влошехъ на соборе стало. Оттуль знать, поведа, ижъ Кгрекове [зъ] стороны вери светое уставичне незгоды сеяли и множыли». То тотъ Гречинъ.

Położę y słowa cesarza Greckiego Iana Paleologa, ktore na tym synodzie mowił: «ia, powiada, ten święty generalski synod nie mnieyszy być rozumiem nad inne, ktore się abo więtszą liczbą oycow, abo Grzegorzami, Cyryllami y innemi zacnemi doktorami zalecały y poważne były; rozumiem, iż też ten synod nie mniey iest pobożny y święty, y nie mnieyszą ma v mnie vczciwość, przeto iż na nim trudnieysze wątpienie rozbierane iest, y ludzie, przez ktore się to dzieie, wielkiey czci godni są, a zwłaszcza nawyzszy biskup, y ktemu

Положу и слова цесара Кгрецкого Яна Палеолокга, который на томъ соборе мовилъ: «я, дей, тотъ светый |(об. 45) вселенский соборъ не мнейшый быть розумею надъ иные, которые се албо болшою личьбою отцовъ, албо Грегоря[ми] и иными зацными Кирилами учителми и [3] залецали и поважные были; розумею (тежъ), ижъ тежъ тотъ соборъ не мней естъ поважный и светый, и не меньшую маетъ у мене учъстивость, прото ижъ на нимъ труднейшие речы розбирано, и люди, черезъ которые се то деетъ, великое чести год-

[1] опечатка: «злости» [2] опечатка: «Гевъениемъ» [3] въ этихъ двухъ строчкахъ наборъ въ старопечатномъ экземплярѣ нѣсколько перепутанъ, по сравненію съ Польскимъ.

patryarcha nasz przenaświętszy. Gdy tedy ten zbor taki iest y tak wielki, ia, z łaski Bożey cesarz, [na tym] [1] przestawać chcę: co on postanowi, y to, co osądzi, abo to, na czym większa część oycow przestanie, wedle zwyczaiu moich przodkow y wedle możności świętego cesarstwa, bez żadney wymowki bronić tego obiecuię. Y dla tych przyczyn przerzeczonych, y dla tego, iż tak rozumiem: iż gdzie na wielkich y generalskich synodach o nauce Bożey stanowią, wedle pospolitego oycow zdania, kościoł Boży zbłądzić nigdy nie może. Bo być może, iż dwa abo trzey y więcey, rzecz iaką iednę vważaiąc, zabłądzić mogą; lecz kościoł powszechny, o ktorym Pan rzekł: tyś iest opoka, a na tey opoce zbuduię kościoł Moy, y brany piekielne iego nie przemogą, — zbłądzić nigdy nie może. Bo inaczey słowa Zbawiciela naszego prożne by były, y wiara by nasza vpadła. Co iż by była wielka szkoda, wierzyć (raczey) mamy, iż kościoł (Boży) omylić się nigdy nie może. A tak, iakom rzekł, mu‖(399)si cesarski maiestat kościelnych wyrokow bronić». Poty są słowa cesarskie.

Co się działo z Greki y z Carogrodzkim państwem po synodzie Florenckim—powieść Gennadyusza, patryarchy Carogrodzkiego.

Rozdział IX.

Gdy się Grekowie z soboru Florenckiego do domu wrocili, Marek Epheski—

ни суть, а звлаща навызшій [...] скопъ (папа), и пры нимъ патр[...] нашъ пресветейшый. Кгды теди [...] зборъ такий есть и такъ велик[...] зъ ласки Божое цесарь, перест[...] хочу: што онъ постановитъ [2], и [...] што осудитъ [3], або то, на чомъ бол[...] часть отцовъ перестанеть, водл[...] звычаю моихъ продковъ и водл[...] можности светого цесарства, безъ ж[...] ное вымовъки боронить того обец[...] И для тыхъ причынъ прречоныхъ [...] для того, ижъ такъ розумею: на ве[...] кихъ и вселеньскихъ соборехъ о на[...] Божои становятъ [4], водлугъ посполит[...] отцовъ зда‖(46—лв)нья, церковъ Бо[...] зблудить николи не можеть. Бо бы[...] можеть, ижъ бы два албо тры и бол[...] речь якую одну уважаючы, заблуд[...] могуть; але церковъ повшехная (в[...] леньская), о которои Господь рекл: [...] еси опока, а на той опоце збудую це[...] ковъ Мою, и врата пекелные ее [5] премогуть,—зблудить николи не [...] жеть. Бо иначеи слова Збавителя [...] шого порожные бы были, и вера [...] наша упала. Што ижъ бы была ве[...] кая шкода, верить тому мамы, [...] церковь омылитьсе николи не може[...] А такъ, якомъ реклъ, мусить цесарьск[...] маестатъ церъковьныхъ выроковъ бор[...] нить». Потуль суть слова цесарьск[...]

‖(об. 46) Што се дѣяло зъ Гре[...] и съ Царогородскимъ панство[...] по соборе Өлерентейскомъ—п[...] вѣсть Генадея, патріярхи Цар[...] городского.

Роздѣлъ 9.

Коли се Грекове зъ собору Өлер[...] те[й]ского до дому вернули, Мар[...]

[1] дополнено по изд. 1738 г. [2] опечатка: «постановить» [3] опечатка: «осуди[...] [...]чатка: «становять» [5] описка подъ вліяніемъ Польскаго текста: «ею»

lud prosty, y *czernce*, y *humeny*. (y ine) niewiadome u głupie prostaki pobu-rzywszy, aby się onemu wszytkiemu, co spolnie z Ducha Ś. y za zgodą Chrystusowey miłości postanowiono było, sprzeciwili,—wielką przeszkodę do wykonania oney ś. iedności vczynił. Iednak cesarz stał mocnie, y inni biskupi pospolstwu się vstraszyć nie dali. Aż po śmierci cesarza Iana Paleologa, gdy brat iego rodzony, Constantinus Dragases nazwany, ostatni cesarz Carogrodzki, na państwo nastąpił, schismę onę y odszczepieństwo odnowił. Posłał był swoie posły do papieża Mikołaia Piątego, na słowach go y obietnicach swoich wieszaiąc, iż onę *nie*zgodę y iedność kościelną na soborze generalnym odnowioną y vczynioną potwierdzić y do skutku przywieść miał. Lecz papież widział chytrości iego, y przez one posły (mowi Gennadius w księgach 5, w rozdziale 14) napisał list, pełny boiazni y strachu, w ktorym iawnie y z przeklinanim prorokuie vpadek y zgubę ostatnią nieszczęśliwych Grekow. W tym liście, po inych rzeczach, gdy się dowiedział, iakie potwarzy y naśmiewiska Grekowie vstawicznie y niewstydliwie czynili, to dziwnie powiedział: «wszytkie narody wyrok, ktory iest vczyniony, przyięły. Grekowie nie przyięli, y nie masz nadzieie, aby kiedy to przyięli, co się o zgodzie y iedności postanowiło, odwłoki za odwłoką czyniąc, wymowki y odpowiedzi na rzecz każdą. Niech nie rozumieią Grekowie, aby Rzymski *biskup* tak był bezrozumny, y wszytek Zachodny kościoł aby nie rozumiał, iako na każdey odwłoce kłamaią. Wiemy wszytko barzo dobrze, ale cierpim y znosim, patrząc na Iezusa wiecznego Kapłana y Pana,

Евеский—людъ простый, и чернь, и *попы*, неведомые и глупые простаки побуривпіы, абы се оному всему, што сполне зъ Духа Светого и за згодою Христовою милостью постановлено было, спротивил[и],—великую перешкоду до выконанья оное светое едности учинилъ. Однакъ цесаръ стоялъ моцне, и иные епископы посполству се устрашить не дали. Ажъ по смерти цесара Яна Палеолокга, коли братъ его ро|(47—лг)-жоный, Костентыя Дракгажасъ названый, остатний цесаръ Царогородский, на паньство наступилъ, схизьму оную и отщепеньство отновилъ. Послалъ былъ послы до папы Рымъского Миколая Пятого, на словахъ его своихъ и обетницахъ [1] вешаючи, ижъ оную згоду и едность церковную на соборѣ вселеньскомъ одновеную и учиненую потвердить и до скутку привести мелъ. Лечъ папа виделъ хитрость его, и черезъ оные послы (мовить Геннадей въ книгахъ пятыхъ, розделъ 14) написалъ листъ, полонъ боязни и страху, въ которомъ явне и съ проклинаньемъ пророкуеть упадокъ и згубу остатьнюю нещасливыхъ Кгрековъ. Въ томъ листе по иныхъ речахъ, кгды се доведалъ, якие потвары и насмевиска Грекове уставичьне и невстыдливе чинили, то дивне поведилъ: «вси народы вырокъ, который естъ учиненый, прыняли. Грекове не приняли, и нетъ надеи, абы то коли приняли, што се о згоде и едности постановило, отволоку за отволокою |(об. 47) чинятъ, вымовьки и отповеди на речь кождую. Нехаи не розумеють Грекове, абы Рымский *папа* такъ былъ безърозумный, и вся Заходняя церьковъ абы не розумела [2], яко на каждои отволоце кламають. Ведаемъ

[1] въ этой строкѣ порядокъ словъ, сравнительно съ Польскимъ, измѣненъ [2] опечатка: «розумелъ»

[illegible] figowe drzewo do [illegible] zachować kazał, gdy go- [illegible] siekierę na wycięcie [illegible] wielka nędzo! Roku P. [illegible] napisał, a roku P. 1453 [illegible] wzięty! «Izali możecie [illegible] do swoich Grekow), że [illegible] Nie możecie! Bo tak to [illegible] iż rzecz sama mowi: trzy [illegible] czekać będziem, aza się [illegible] y odszczepieństwa nawro- [illegible] wyroku przystaniecie, wedle [illegible]owego o drzewie figowym ros- [illegible] A ieśli się nie nawrocicie, [illegible] was, aby ziemia prożna y nie- [illegible]czna nie była». Toć iest cud nad [illegible] wielki, iż (iako pisze w liście [illegible] Mikołay papa) Grecki narod [illegible] wielki y straszliwy, y mądry, sław- [illegible] y mocny, ktory świat opanował, za pomstą Boską, od dzikich ludzi w niewolą poimany iest. Y niżey mowi tenże patryarcha (cap. 15): «Carogrod wzięty, płakać y wołać, y ryczeć tylo na to wspomniawszy, muszę: ołtarze pomazane, kościoł podeptany, krew rozlana, mniszki pogwałcone, panny pokażone, dzieci wyścinane, panowie wybici, mniszy, kapłani, niewiasty, małżeństwa rozerwane, naczynia święte połamane, obrazy przesliczne podeptane y ślinami oszpecone. O, ia nieszczęsliwy y nędzny! A kto może ten vpadek wypowiedzieć! Wszytko Machomet pożarł! Nie tylo krolowa miast wszytkich, ale y do niey służące krainy co-dzień większe y gorsze rzeczy cierpią, o ktorych słyszym y na nie patrzym. Ale dla czego to wżdy? Mowicie: dla grzechow naszych! A ia mowię: nie więcey my, aniżli inne narody chrześcianskie Boga obrażamy; y owszem więtsze y nich grzechy, czemuż ich tak Pan

все велми горазд, але терпит[...] зносимъ, гледечы [на] Христа [...]ного Епископа и Господа, Которыи [...] неплодное еикговое дерево до тре[...] року заховати казалъ, кгды господ[...] вжо былъ секиру на вытятье [...]валъ». О, великая беда! Року Бо[...] 1451 тотъ листъ написалъ, а року [...]сеча 453 Царокгродъ есть взят[...] «Изажь мовите (мовитъ до своихъ Кгре[...]ковъ), же то неправда? Не можете ([...] мовитъ)! Бо такъ то есть явно, и[...] речъ самая говорытъ: тры, дей, [...] ждати будемъ, азали се отъ схизм[...] отщепеньства наверьнете, и до выр[...] прыстанете, водле Спаса и Бога [...] о дереве еикговымъ росказанью. А [...] не наверънетесе, вытнутъ васъ, [...] земля порожная и непожыточная [...] была». То (48) есть цудъ надъ цуд[...] великий, ижъ (яко пишетъ въ лис[...] своемъ Миколай папа) Кгрецкий народ[...] онъ великий и страшливый, и мудры[...] славный и моцный, который (всему) свету пановалъ, за помъстою Боско[...] отъ дикихъ людей въ неволю поиман[...] есть. И нижей мовитъ тотъ же патрі-арха (въ главе 15): «Царокгродъ взя[...] плакать и волать, и рычать только [...] то вспомневши, мушу: (престолы,) олътары помазаные, церкви подоптан[...] кровъ розлита, черъницы покгвалчоные, паньны покажоны, дети высечены, панове выбитые, черньцы, презвитеры, невесты, малъжонъства розорваны, *посудья* светые поламаны, обра[...] преслычные подоптаны и слинами по[...]заны. О, я нещасливый и бедный! А кто можетъ тотъ упадокъ [выпо]ведать! Все Махометъ полькнулъ! И не толко королевая местъ всихъ, але и до ней служачи[...] краины што-день [1] болшие и горшие речи терпять, о которыхъ слышимъ и на[...]

[1] опечатка: «што-день»

Y niżey mowi tenże w rozdz[i]ale 17: «vpamiętaycie się, bracia, a daley się nie sprzeciwiaycie prawdzie, ani z pasterzmi dusz waszych woyny podnoście. Bo trudno y głupiego rzecz iest — gołą nogą na ostre żelazo nalegać! Bo ten kościoł głowy wasze potrze, iako kamień iayca. Głowy się wasze pogruchocą od tego kościoła, bo kościoł iest kamieniem. Y Chrystus rzekł do Piotra: tyś iest kamień, a na tym kamieniu zbuduię kościoł Moy».

A wyzszey w rozdziale 12 mowi: «ci, co wierzą y wyznawaią, iż ieden iest kościoł ś. katholicki apostolski, muszą wżdy wiedzieć, ktory to iest? Bo musi być abo Wschodny, abo Zachodny». Co tak iest, iakoby rzekł: abo Łaciński, abo Grecki. Bo inych nie naleść, okrom tych; y inne są, krom tych, zabobońskie fałszywe synagogi y kacerstwa pełne. «Wyliczayże pilnie a patrz: ieśli mniemasz, iż Grecki kościoł iest ten, o ktorym mowisz w symbolum abo w kredzie, toć w niwecz Piotrowe wyznanie obrocisz: «przeciw ktoremu brany piekielne nie przemogą», mowi Chrystus. Bo wszytek Grecki kościoł, y owszem wszytek Wschodny, od Machometa pożarty iest. Zaż nie widzim, iż wszyscy patryarchowie y biskupi y kapłani w moc przyszli Machometowę, y od niego na kapłaństwo dozwolenia proszą, y do nog iego przypadaią, y zań się poniewolnie modlą? Na ktorymże mieyscu położysz, iż brany piekielne, to iest vsta heretyckie, przeciw kościołowi Chrystusowemu nie przemogą? Izali na tym mieyscu, gdzie nie tylo vsta heretyckie pannią, ale też y niezbożni y obcy państwo trzymaią?»

И нижей мовить въ томъ же розделе 17: «упаметайтесе, братья, а далей се не спротивяйте правде, ани съ пастырми душъ *н*ашихъ войны [1] подносите. Бо трудно и глупого речь естъ — голою ногою на острое железо наступовать! Тая церковъ головы ваши потреть, яко камень яица. Головы се ваши покрушатъ [2] отъ тое церкви, бо церковъ естъ каменемъ. И Христосъ рекль до Петра: ты естъ камень, и на томъ каменю збудую церковь Мою».

А вышей въ розделе 12 мовитъ: «тые, што вер*ат*ь и вызнаваютъ, ижъ одна естъ церъковъ светая вселен‖(об. 50)ская апостольская, мусятъ вжды ведать, которая то естъ? Бо муситъ быть або Всходъная, або Заходъная». Што такъ естъ, яко бы реклъ: або Латинская, або Кгрецъкая. Бо иныхъ не найти, окромъ тыхъ; [и] иные сутъ, окромъ тыхъ, забобонъскые ѳальшивые сынакгокги и качеръства польные. «Вылычай же пильне а гледи: если мнимаешъ, ижъ Кгрецъкая церъковъ естъ тая [3], о которой мовишъ въ складе або въ вызнанью веры, то въ ни-во-што Петрово вызнанье оберънешъ: «противъ которому врата пекельные не премогутъ», мовитъ Христосъ. Бо вся Грецъкая церъковъ, и овшемъ вся Всходн*ея*, одъ Махомета полькнена естъ. Чы не видимь, ижъ вси патрыяръхове и епископи и презвитеры въ моцъ пришли Махометову, и отъ него на станъ духовъный дозволенья просятъ, и до ногъ его припадають, и за него се поневольне молять? На которомъ *жо* местцу положишъ, ижъ врата пекельные, то естъ уста геретыцъкие, противъ церъкви Христовои не возмогуть? Азажъ на ‖(51—мг) томъ местьцу, где

[1] опечатка: «воины» [2] опечатка: «покрушать» [3] опечатка: «*тое*»

Patrzcie, iako Pan Bog Greki y krolestwa ich o to pokarał, iż tę zgodę Chrystusa Pana naszego roskazaną targali. O, iako się ich Chrystus zaprzał mowiąc: nie Moi to vczniowie, ktorzy miłości spolney nie maią. Odstępuię ich! Bierz, Turku! Zabiiay, poganinie, y rospraszay! Bo oni rospraszali, a Moią się iednością brzydzili! O inne grzechy karał ie Pan Bog, iako y nas karze: głodem, morem y innemi plagami; ale o ten—spustoszeniem y mieczem, y wycięciem korzenia v tego niepłodnego drzewa, na ktorym owocu miłości y zgody przez tyle lat nie naydował. Dobrze rzekł Gennadius· iż Grekowie ine cnoty y pobożności mieli; tey samey zgody y iedności kościelney, y miłości chrześciańskiey nie maiąc, poginęli, y za to samo skarani, w mocy pogańskiey stękaią.

Patrzcie na przeklęctwo Carogrodzkiey patryarchiey, od ktorego samego moglibyście vciekać, y nim się zastraszyć, iako od Chore, Datana y Abirona, gdy ie ziemia pożerała. Żadnego patryarchy nie ma, ktory by się na iey stolicę wyżebranemi y wyfałszowanemi drugdy pieniądzmi nie wkupił: ieden drugiego na niey, za podaniem Turkom więtszych pieniędzy, spycha; drugdy trzech, drugdy czterech żywych ma patryarchow, a żadnego nie ma prawdziwego, iedno wszytko świętokupce, ktorzy, wedle praw Bożych y kościelnych, y pieniądze y dostoieństwa kościelne tracą, tym samym skoro w ten grzech

однымъ, и кораблемъ однымъ, где згода все держить, а незгода все роспорошаеть и губить.

Гледите жъ, яко Господь Богъ Греки и царъства ихъ о то покаралъ, ижъ тую згоду, (отъ) Христа Господа на-ше‖(53—н)го росказаную, торъгали! Яко се ихъ Христосъ заперлъ, мовечи: не Мое то ученики, которые милости свойное не маютъ! Отступую ихъ! Бери, Турку! Забивай, поганине, и роспрашай! Бо они (церъковь Мою) роспрашали, а одностью се Моею брыдили! О иные грехи каралъ ихъ Панъ Богъ, яко и насъ ка́реть: голодомъ, моромъ, (повертреемъ) и иными плякгами; але о тотъ (грехъ отступства ка́реть) спустошениемъ и мечомъ, и вытятемъ кореня у того неплодного дерева, на которомъ овоцу милости и згоды черезъ такъ много летъ не наидовалъ. Добре реклъ Геньнадеи: ижъ Грекове иные цноты и побожности мели; тое самое згоды [и] едности церковное, и милости хрестияньское не маючы, погинули, и за то самое скарани, въ моцы поганьскои сто́гнуть.

Гледи жъ на проклятство Царого[ро]дское патрыярхии, отъ которого самого могли бы есте утекать, и имъ се застрашить, яко одъ Хоре, Датана и Абирона, коли ‖(об. 53) ихъ земля полкнула (въ четверьтыхъ книгахъ Мойсеевыхъ, глава 16). Жадного патрыярхи не маеть, который бы се на ей столицу выжебраными и выѳальшоваными часомъ пенезми не вкупилъ: одинъ другого, за поданьемъ [1] Туркомъ болшихъ пенезей, спихаеть; часомъ трехъ, а часомъ четырехъ жывыхъ маеть патрыярховъ, а жадного нетъ правдивого, одно все светокупъцы, которые, водле правъ Божыхъ и церковъныхъ, и

[1] Опечатка: «поеданьемъ»

Vpominanie chrześciańskie do Ruskich narodow.

Rozdział XI.

Niechże cię wzruszy dostąpienie zbawienia twego, Ruski nabożny narodzie, ktorego bez iedności świętey katholickiego kościoła mieć nie możesz. Bo iesli ieden kościoł iest, iako w kredzie (401) wyznawacie, a v Grekow, iuż od Turka za ich odstępstwo, iako ten Gennadius mowi, zwoiowanych, ten kościoł, ktory brany piekielne przemogły, być nie może: musić ten kościoł gdzie indziey przebywać,—tam, gdzie Piotra świętego iest następnik, — tam, gdzie fundament iest y opoka kościelna, ktorego brany piekielne nie przemogły, ani przemogą, — ktorego się nie trzymać, a od niego się wyłączać—zguba iest wieczna, y cząstka z przeklętymi.

Nie vciekaycie od zgody y iedności: bo (to) iest nie tylo nie chrześciańskie, ale ani pogańskie, ani rozumne serce. Nie masz tak głupich na świecie, ani tak dzikich ludzi, ktorzy by nie wiedzieli, iż dobre ich y zatrzymanie wszytkiego szczęścia ich na zgodzie y iedności vmysłow zawisło. Kto od zgody vcieka, iako vczniem Chrystusowym być może? Ktory nam miłość y pokoy Swoy testamentem Swoim zostawił, y na to vmarł, wielki Bog y miłośnik ludzki, aby syny rosproszone, iako mowi Ian ś., zgromadził do iedności. Y dla tego kościoł Iego zowie się w pismie ciałem, w ktorym członki dziwną miłością spoione są; y domem iednym, y owczarnią iedną, y woyskiem iednym, y korabiem iednym, gdzie zgoda wszytko trzyma, a niezgoda wszytko rosprasza y gubi.

(52) Оупоминанье христіянское до Рускихъ народовъ.

Роздѣлъ 11.

Нехайже тебе взрушитъ доступенье спасения твоего, Руский набожный народе, которого безъ единости светое вселенъское церъкви меть не можешъ. Бо если естъ одна церъковъ, яко въ «Вере» вызнаваете, а у Грековъ, уже отъ Туръка за ихъ отступъства, яко тотъ Геньнадей мовить, звоеваныхъ, тая церковъ, которую брамы пекельные премогъли, быть не можеть: мусить тая церковъ где инъдеи пребывать,— тамъ, где Петра светого естъ наступникъ,—тамъ, где ѳуньдаме[н]тъ естъ и опока церковъная, которое брамы пекелные не премогли, ани перемогутъ,—которое не держать [1] и одъ нее се вылучать—згуба естъ вечная и частка съ проклятыми.

(об. 52) Не утекайте отъ згоды [и] едности: бо естъ не толко не хрестияньское, але ани поганьское, ани розумное серца. Нетъ такъ глупыхъ на свете, ани такъ дикихъ людеи, которые бы не видели, ижъ добре ихъ и задержанье всего щастья (и благословеньства) ихъ на згоде и едности умысловъ зависло. Хто отъ згоды утекаеть, яко учънемъ Хрыстовымъ быть можеть? Который намъ милость и покой Свой тестаменътомъ Своимъ зоставилъ, и на то умерлъ, великий Богъ и милостникъ людъский, абы [2] сыны роспрошоные, яко мовитъ Иоанъ светый (еванъгелиста), собралъ до едности. И для того церковъ Его зоветьсе въ писме (светомъ) теломъ, въ которомъ члоньки дивною милостью споены суть; и домомъ однымъ, и овъчарнею одною, и войскомъ

[1] опечатка: «держатъ» [2] опечатка: «або»

poświęcał: ieśli mi 12 tysięcy złotych nie poślesz, dostoieństwo stracisz». O, iaki to sprawca trzody Bożey, y przełożonych |(402) nad nią! Do czegoż tesknicie za nimi, a co za pożytek duchowny z nich macie?

Mowicie: «nie chcemy przodkow naszych nabożeństwa odstępować, ani wiary nowey stawić». A kto wam każe abo radzi? Izali was do nowey wiary y nowey ewangeliey wiedziem? Izali co w kościołach waszych odmienić radzim? Nie radzim, y owszem wiarę starych oycow waszych y naszych zmocnić, y od heretyctwa y błędow nowych Grekow obronić chcemy! Izali to nowina iednać się Grekom z świętą stolicą Rzymską? Nie nowina: wypowiedzieliśmy, iako się przez pułtora tysiąca lat z nimi działo! Starzy śś. Grekowie w tey iedności mieszkali y o niey pisali, iako się wyzszey powiedziało. Dawneż to czasy—pułtora sta lat, iako się ta iedność wznowiła y tu w Rusi po Isydorze długo trwała.

Rzeczecie: «nie może trwać to ziednoczenie, iako y inne nie trwały». A kto wie darow Bożych hoyność y szafowanie? Dali Bog, *ta* będzie trwała. Bo iuż Grekowie y patryarchowie Carogrodzcy (czego się, Boże, pożal) poniżeni barzo od Pana Boga, zapalać was y burzyć do odszczepieństwa iuż nie mogą. W iednym krolestwie, pod iednym panem z katholiki będąc, łacno się w zgodzie świętey dochowacie. W one czasy, gdy Greccy cesarze y Carogrodzcy patryarchowie państwo mieli, moc mieli, dostatki mieli, łacna im była pycha, y podniesienie, y nieposłuszeństwo. Teraz

одного зъ епископовъ Рускихъ: «[illegible] далъ ми еси ничого за посвещен[illegible] коли тебе рукою своею посвещал[illegible] естли ми дванадцати тисечей золот[illegible] не пошлешъ, достоенъство стра[illegible] О, який то справца церкви Бож[illegible] преложоныхъ въ ней! До чогожъ т[illegible] те за ними, а што за пожытокъ ду[illegible] ныи зъ нихъ маете?

Мовите: «не хочемъ продьков н[illegible] шихъ набоженьства отступовать, [illegible] веры новое ставить». А хто вамъ [illegible] або радить? Азажъ васъ до новое [illegible] и новое еваньгелии ведемъ? Азажъ [illegible] въ церквяхъ вашихъ отменить ради[illegible] Не радимъ, и овшемъ веру стар[illegible] отцовъ вашихъ и нашихъ змоцнить, [illegible] одъ ересий и блудовъ новыхъ Гре[illegible] оборонить хочемъ! Азажь то [illegible] еднатьсе Грекомъ зъ светою столи[illegible] Рымъскою? Не новина: выповедели [illegible] яко се черезъ полторы тисечы [illegible] зъ ними деело! Старые |(55—иг) [illegible] Грекове въ тои едности мешкали [illegible] ней писали, яко се вышей повед[illegible] Давные жъ то часы—полътораста [illegible] яко се тая едность взновила и тутъ [illegible] Руси долго трвала.

Речете: «не можетъ тръвать такъ [illegible] зъедноченье, яко иные не тръва[illegible] А хто ведаеть даровъ Божыхъ [illegible] ность и шаѳованье? Дастъ ли Б[illegible] *тутъ* будетъ трвала. Бо вжо Кгре[illegible] и патриаръхове Царогородские (чого [illegible] пожаль, Боже) понижени [1] барзо [illegible] Пана Бога, запалять васъ и бурыть [illegible] до отщепеньства вжо не могутъ. [illegible] одномъ королевьстве, подъ одны[illegible] паномь съ католиками будучи, лац[illegible] се въ згоде светой доховаете. Въ о[illegible] часы, кгды Кгрецкие цесари и Цар[illegible] городьские патриаръхове панство ме[illegible] моць мели, достатки мели, лацна [illegible]

[1] опечатка: «понижень» [2] опечатка: «бурытъ»

ta obcięte maią skrzydła; y barzo że, za tym poniżenim *świeckim*, ory duchowney przychodzą y do tania. Y radzi by się ziednoczyli ołem ś., by mogli, a niewolstwo eckie dopuściło. A wy gdy może łaski Bożey, y takie do tego macie, czemu łaską Boską y niem swoim gardzicie?

была пыха, и подънесене, и непослушенъство. Теперь небожата обътятые маютъ скрылье; и вельми веру, же, за тымъ понниженьемъ *Турецькимъ*, до покоры духовное прыходятъ и до упаметанья. И ради были се ||(об. 55) зъедночили съ костеломъ светымъ, бы могли, а невольство имъ Турецъкое допустило. А вы кгды можете зъ ласки Божое, и такие до того помоцы маете, чомужъ (такъ) ласкою Божою и збавеньемъ своимъ гордите?

cie wżdy szczęście swoie y nanie światłości Bożey, ktorą was y do łaski Swoiey wzywa. Nic acicie, wszytko wam cale zostaie, ce prawowierney, y w ceremoy obrządkach, y zwyczaiach kowaszego Greckiego. To wam przyiżeście zbawienia, w iedności ko- Bożego, y w posłuszeństwie ś., ktoremu was Chrystus poruewni, byleście pobożnie żyli. Bo miłości spolney chrześciańskiey, wam, iako apostoł mowi, dobre i, ani posty, ani iałmużny, ani ie cnoty nawiętsze nie pomogą: tępienie z nimi, krom miłości sowey, poydziecie. Przybywa wam lzenie y wrocenie nauki y wiai rzeczy Boskich, ktora iako y ow, tak y v was zginęła. Z tey i y ten macie pożytek, iż kao wasze lepiey będzie przy kach vczczone.

Знайте вжды щастье свое и навеженье светлости Божое, которою васъ освецаетъ и до ласки Своее взываетъ. Ничого не утратите, усе вамъ цало зоставаетъ, въ науце правоверной, въ церемонияхъ, и обрадахъ, и въ звычаехъ церкви вашое Кгрецъкое. То вамъ прыбываетъ, ижъ есте збавенья, въ единъности церъкви Божое, и въ послушеньстве Петра светого, которому васъ Христосъ поручилъ, певни, только бы есте побожн*ыми были*. Бо кромъ милости сполное хрестиянское, жадные [1] вамъ, яко апостолъ мовить (до Коринтовъ, въ тринадцатой), добрые учинъки, ани посты, ани ялъмужны, ани все цноты наболшие не помогутъ: на проклятье зъ ними, окромъ милости Христовое, пойдете [2]. Прыбываетъ вамъ утверженье и верънене науки и ведо||(56)мости речы Божьскихъ, которая яко у Кгрековъ, такъ и у васъ згинула. Съ тое единости и тотъ маете пожытокъ, ижъ преложоные ваши при католикахъ лепей будутъ у*тиц*оны.

się o to panowie waszy świeccy ią, y dla tego drudzy tey się i sprzeciwiaią, aby popi ich, teraz są iako poddani ich y , nie byli iako plebani Rzymscy. aią o co się gniewać. Pokiście

Але се о то панове ваши свецъкие гневаютъ, и для того другие той се единости спротивляютъ, абы попы ихъ, которые теперъ суть яко подъданые ихъ и неволники (ихъ), не были яко плебаны Рымъские. Не маютъ о што

[1] чатка: «жадное» [2] 1 Коринѳ. XIII, 1—3

byli kościołowi Bożemu y starszym swoim nawyzszym Piotra ś. następnikom nieposłuszni, potyście to karanie na sobie odnosili, iż was świeccy rządzili, gdyście się wy starszym własnym rządzić nie dali. Lecz teraz Pan Bog zniesie z was to przeklęctwo, y naydziecie v nich taką łaskę y miłość, iaką (my) katholicy v dobrych swoich dzieci ma*my*. Bo Pan Bog za pokorą waszą odmieni serca ich, y czcić was będą, iako sługi y kapłany Boże. Choć teraz tak się obruszaią, ale gdy wy dobremi y posłusznemi synmi kościoła Bożego, a vrzędy swoie świętobliwie odprawować w nauce y trzeźwości będziecie, y serce swoie wam dadzą, a iako mowi apostoł (Galat. 4): przyimą was iako anyoły Boże, (y by było podobno, oczy swoie wyłupiwszy dali by ie wam). Bądźmy iedno nabożni, a święci kapłani niepokalani y bez przygany, skruszy Pan Bog serca świeckich *n*aszych, iż za *n*as y vmrzeć będą chcieli. Coż za krzywdę maią (v nas) w kościele Rzymskim świeccy od duchownych? Więcey duchowni od nich. A gdy*śmy* dobrzy y przykładni, wszytko v *nich* ma*my* co chce*my*, y miłuią *nas* iako posłańce Boże y pomocniki zbawienia swego; y daią *nam* hoynie wszytkie potrzeby, iako dobre dzieci oycom swoim duchownym.

A (nam,) katholikom, co z waszego tego ziednoczenia z *n*ami przybywa? Nic a nic, okrom duchowney pociechy y wesela anyelskiego, ktorym się z nimi z owiec nalezionych radu*iemy*. ‖(403) Coż (my) z was korzyścić, co za pożytki świeckie z was mieć chce*my*? Żadnych!

се гневать. Покуль есте были це
Божой и старъшимъ своимъ навы
Петра светого наступникомъ непо
ни, потысте тое каранье на собе
сили, ижъ васъ свецъкие редили,
естес[т]е вы (духовънымъ) власн
старшимъ (своимъ) редить не дали. А
теперъ Панъ Богъ знесеть зъ васъ
проклянцтво, и наидете у нихъ та
ласку и милость, якую католици
добрыхъ своихъ детеи ма*ють*. Бо Па
Богъ за покорою вашою одьмен
серца ихъ, и чтить васъ будуть, ‖(
56) яко слуги и презвитеры Бо
Хочъ теперъ такъ се обрушаю
але кгды вы добрыми и послушъны
сынами церъкви Божое [1], а уряды с
светобливые отправовать въ науц
трезвости будете, и серце свое вамъ
дуть, а яко мовитъ апостолъ (до Га
товъ, въ 4): примутъ васъ яко анъг
Божие [2]. Будьмо одно набожни, а
тыми презвитерами непокаляными
безъ прыганы, (яко Богъ нашъ свя
скрушитъ Панъ Богъ серца свец
*в*ашихъ, ижъ за *в*асъ и умреть [3] буд
хотели. Штожъ за крывду маютъ
костеле Латинскомъ светские отъ
ховъныхъ? Болшъ духовъные отъ н
А кгды*жъ* духовъные добрыми и п
кладными сутъ, все у *светъскихъ* ма
што хоч*утъ*, и милуютъ *ихъ* яко
сланъцовъ Божыхъ и помоцни
збавенья своего; и даютъ *имъ* гойне
потребы, яко добрые дети отцомъ
имъ духовънымъ.

А католикомъ (Рымъскимъ) што
вашого того зъедноченья зъ ними
бываетъ? Згола ничого, окромъ ду
ное потехи и веселья ангельского, ‖(57
которымъ се зъ ними зъ овецъ
ныхъ раду*ють*. Штожъ зъ васъ
рысти, што за пожитки свецьки

[1] опечатка: «Бож*ие*» [2] Галат. IV, 14—15 [3] опечатка: «умреть»

Nic *nam* nie przystępuie, iedno wesele z więtszey chwały Bożey, iż się chrześciańie zgadzaią; iż się bracia, iednego Oyca niebieskiego dzieci, miłuią; iż postrach będzie *heretykom* y Turkom, ktorzy się o rozerwanie chrześciańskie staraią. Znacie vprzeymą y żadnego pożytku nieszukaiącą *naszę* ku sobie miłość, gdy się o same dobre wasze zbawienne staramy, a nic swego świeckiego nie szukamy, ani po was się spodziewamy. Dziękuycie pobożnemu y wielkich cnot y miłości ku Bogu, krolowi swemu, y biskupom świętym, y innym, iż wam do tych wiecznych dobr tak vprzeymie pomagaią, a niechcieycie być niewdzięcznikami grubemi, ktorzy dobrodzieiow swoich nie znaią, abo brać od nich tak drogich y zbawiennych skarbow nie chcą.

зъ васъ меть хо*тять*? Жадныхъ! Ничого *имъ* не прыбудеть, одно веселье зъ болшое хвалы Божое, ижъ се хрестияне згажають; ижъ се братья, одъного Отца небеского дети, милують; ижъ пострахъ будеть Туркомъ *поганомъ*, которые о розорванье хрестияньское старають. Знайте упреимую и жадного пожитку нешукаючую *католическую* ку собе милость, кгды се о само доброе вашо збавенное стара*ють*, а ничого своего свецкого не ищ*уть*, ани се по васъ сподева*ють*. Дякуите побожному и великихъ цнотъ и милости ку Богу, королю своему, и епископомъ светымъ (своимъ), и инымъ, ижъ вамъ до тыхъ вечныхъ добръ такъ упреиме помагають, а не хотите быть невдячными, грубыми, которые добродеевъ своихъ не знають, або брати одъ нихъ такъ дорогихъ и збавенныхъ скаръбовъ не хотять.

Przestroga na potwarzy przeciwnikow synodu Brzeskiego.

|(об. 57) Перестор́ога на потвары противъниковъ соб́ору Берестейского.

Rozdział XII.

Роздѣлъ 12.

Przestrzeżcie się, proszę, na vprzeymość, y postrachy, y potwarzy przeciwnikow synodu Brzeskiego.

Mowią, iż «synod swoy w Brześciu mieli y odprawili». To sprosne wymysły y niewstyd. Nie synod, na ktorym biskupi zasiadaią, ale seymik *swoy*, od krola i. m. zakazany, z marszałkiem *heretykiem* mieli. Nie w kościele, *iako* synody bywaią, ale w domu, w ktorym za starost heretyckich bluźnierstwa przeciw Bogu mieszkały y teraz mieszkaią. Nie z osobami. do synodu należącemi,

Перестережитесе, прошу, на *не*упреймость (и кламства), и пострахи, и потвары противниковъ [1] собору (светого) Берестейского.

Мовять, ижъ «соборъ свои у Берестью мели и одъправили». То спросные вымыслы и невъстыдъ. Не соборъ, на которомъ епископи заседають, але сеимикъ *якийсь*, одь короля его милости заказаныи, зъ маршалкомъ *новокръщеньцомъ* мели. Не въ церкви, *где* соборы бывають, але въ дому, въ которомъ за старостъ [2] геретыцъкихъ блюзнеръства противъ Богу мешкали и теперъ меш-

[1] опечатка: «противникомъ» [2] опечатка: «старость»

ale z heretyki y z wywołańcy, y z postronnemi z innych krolestw zbiegami, y z wyklętymi społki mieli. Ktoż im ten synod złożył? Nikifor. czyli Balaban, czyli Kopystyński? Nie. Złożył synod metropolit, za krola i. m. dozwolenim. Do niegoż się skupić, y iego za głowę mieć na synodzie mieli, ktorzy do synodu należeli, iako to dobrzy y święci episcopi vczynili. Ale byli *na nim* dwa władykowie? Byli: nie na synodzie, ale na seymiku heretyckim. Byli: ale się starszego swego y synodu od niego złożonego zaprzeli, y własnego podpisu rąk swoich odstąpili. Ci dwa synodu vczynić nie mogli. Bo tego żadne prawo, ani Boże, ani kościelne, ani żaden rozum nie dopuszcza, aby ten synod poczynał y sprawował, ktory go nie składał; aby dwa niższy więcey ważyli, niżli metropolit z pięcią władykow swoich; aby synowie na oyca prawo stawili, a poddani zwierzchnego swego przełożonego sądzić mieli.

кають. Не зъ особами, до собору не[illegible]лежачими, але зъ (Арнянами ново-кръщенцами и розными) геретыками и ||(58—ов) зъ выволанцами, и съ по-стороннызъ иныхъ королевствъ збегами, и зъ выклятыми сполки мели. Хтожъ имъ тотъ соборъ зложилъ? Никифоръ, чили Балабань, чили Копыстенскій? Ни одинъ съ тыхъ. Зложилъ соборъ митрополитъ, за дозволеньемъ короля его милости. До негожъ се скупить, и его за голову меть на соборе мели, которые до собору належали, яко то добрые и светые епископы учинили. Але (речешь): «были *тежъ тамъ* два владыкове»? (Правда), были: але не на соборе, одно на собранью геретыцкомъ. Были: а старшого своего и собору (властного), отъ него зложоного, заперлисе, и властьного подпису рукъ (и печатей) своихъ отступили. Тые два собору учинить не могли. Бо того жадное право, ани Божое, ани церковное, ани жадный розумъ не допущаеть, абы тотъ соборъ починалъ и справовалъ, хто его не складалъ; абы два нижшие болшъ важили, нижли митрополитъ съ петма владыками; абы сынове на отца право ставили, а подьданые зверхнего своего преложоного судити мели.

«Ale było tam popow wiele y czerncow». By ich było *dwa tysiąca,* do synodow iedney odrobiny prawa nie maią. Samych to biskupow trybunał, y nikt tam głosu nie ma, iedno ci kościelni senatorowie y sprawcy ludu Bożego. Co wszytkie kanony y prawa kościelne vkazuią.

||(об. 58) «Але было тамъ поповъ не мало и чернъцовъ». Бы ихъ было и *наболей*, до собору (тые вси) одное одробины права не маютъ. Самыхъ то епископовъ (власть и) трыбуналъ, и нихто тамъ голосу не маетъ, одно тые церковные сенаторы и справъцы люду Божого. Што все каноны и права церьковные указують.

«Ale tam był od patryarchy Nikifor». Był: ale nie od patryarchy, iedno *od Koronnych nieprzyiaciol*, ktory Rozwana do Wołoch prowadził, y tam poimany z więzienia Chocimskiego vciekł, y od krola i. m. zaręczony iest. A tak syno-

«Але тамъ былъ отъ патрыярхи Никифоръ». Былъ (Никифоръ): не отъ патриярхи, одно *яко збегъ и злочинецъ*, который Розвана до Волохъ впров[illegible] (и на людъ короля его милости вєлъ,) и тамъ, (за щастьемъ

ta schadzka w kamienicy Brze-
ać, ani żadnych aktow synodal-
prawować nie mogła.

tam, prawi, klątwę na metro-
na inne władyki, na tym ka-
ym z heretykow zebranym zbo-
». Podobno dano: ale tak waży-
gdyby (kmieć starostę swego,)
a biskupa swego wyklinał, abo
iskup patryarchę, abo patryar-
ieża do siebie pozywał y wykli-
nierządzie! Bluźnienie tam było,
wa! Bo tym mieczem nie świec-
poddani duchowni, ale nawyzsza
ścielna) władnie. O tym głup-
koda więcey mowić! Barziey się
iż się tak bezrozumny kto na-
tory tey klątwie moc y ważność

Nikifor miał poruczenie od pa-
, aby ie wyklął». Nie miał, ani
kazał, ani żadnego prawnego po-
czynić nie śmiał! Bo by pod ty-
atryarchy ta klątwa była. Ale
głowy y *vrzędnika nie ma.* Aby
patryarcha władyki wyklął, tedy
szy nad patryarchą papież roz-
. Patryarsze gdy papież y Pio-
tolica moc odeymie, iuż żadney
iey władzy nie ma.

его милости, отъ господара Волоского и отъ войска его королевьское милости посполъ зъ Розваномъ) пойманый, (и до везенья господара Волоского посажоныи въ Хотиню,) съ которого везенья утекъ, (и отъ господара Волоского здрайцою названыи, которого се и теперъ у его королевьское милости упоминаеть, и абы былъ выданъ, яко збегъ и здрайца его, домагаеть и просить, для чого) и отъ короля его милости прыпорученый естъ. А такъ соборомъ тая схажка въ камени(59—ог)цы Берестейскои зватисе, ани жадныхъ справъ соборовыхъ отправовать [1] не могла.

«А дано, дей, тамъ клятву на митрополита и на иные владыки, на томъ каменечъномъ зъ геретыковъ собранымъ зборищу». Подобно дано: але то такъ важитъ, яко кгды бы (подданыи пана своего), *попъ* епископа своего, (мещанинъ воита своего) выклиналъ, або кгды бы епископъ патрыярху, або патрыярха папежа до себе позывалъ и выклиналъ! О, неряде! Блюжненье тамъ было, не клятва! Бо тымъ мечомъ не свецкие, не подданые духовные, але навысъшая моцъ владаеть. О томъ глупъстве шкода болшъ мовить [2]! Болшеи дивуюсе, ижъ се такий безърозумныи хто найдуеть, который той клятве моцъ и важность приписуеть.

«Але Никиѳоръ мелъ порученье отъ патрыярхи, абы ихъ выклялъ». Не мелъ, ани того показалъ, (кгдыжъ Никиѳоръ давно съ Царогороду утекъ, и тутъ се часъ немалыи въ Волоскои и Мультаньскои земли блукалъ, ме(об. 59)шаючи речъми, и зъ неприятельми короля его милости пана нашого и отчизны нашое переставалъ, и непрыятели на насъ поджигалъ и наводилъ,—а въ тои клятве) жадного правного поступъку чи-

[1] ...атка: «отправоватъ» [2] опечатка: «мовитъ»

нить не смелъ! Бо бы подъ тыту патрыярхи тая клятва была. Але дное головы и *зверхности* (въ той кл тве) *не вспомнено*. Абы добре патр яръха владыки выклялъ, тогды старший надъ патрыярхою папа (Ри ский) розгрешилъ. Патрыярыше папа и Петра светого столица одоиметь, ужо жадъное духовъное сти не маеть.

«Potępili władyki, y władyctwa im wziąć y zrzucić ich z dostoieństwa ich kazali». Kazali: ale iaki sędzia, takie też roskazanie. Świeccy duchowną, poddani krolewską moc sobie przypisuią.

«Прокляли владыки, и владицт имъ взять [1] и скинуть ихъ въ дост оенствъ ихъ казали». Казали: але я судья, такое тежъ росказанье. Свец ские духовъную, подъданъные королев скую моцъ собе прыписують.

O, niestatku! Bez sądu iako kto tracić ma swoię dostoyność? Izali tam właśni sędziowie ich byli? Byli heretycy, ktorzy nie tylo (404) władykom, ale y wszytkim naszym biskupom radziby biskupstwa wydarli. Ieremias gdy tu był, (choć mniemany sędzia, władykow) bez dozwolenia k. i. m., iako patrona y podawce wszytkich władyctw, żadnego z mieysca ruszyć nie śmiał. A ci ludzie świeccy, vporni, niemaiący mocy żadney, ani mniemaney, ani malowaney, śmieią się w tak wielkie vrzędy papieskie y krolewskie wdawać!? O, śmiałości y wszeteczności bezbożna!

О, нестатку! Безъ суду яко хто тр тить [2] маеть свою достойность? Али тамъ власные судьи ихъ были? Бы (Арыяни, новокръщенъцы, атеисты иные розъные) геретыки, которые только владыкомъ, але и (60) всим нашимъ епископомъ ради бы епиской выдрали (и веру повшехную Рымск и Рускую загубили и выкоренил Еремия (патриаръха, хотя ревоно ный судья былъ [3]) коли туть былъ однакъ, безъ дозволенья и листовъ роля его милости, яко подавъцы и ронъцы всихъ владыцъствъ, жадного местьца рушыть не смелъ. А тые лю свецкие, упоръные, не маючи мо жадное, ани мниманое, ани малева смеють се въ такъ великие уряды па пеские и королевские вдавать!? О, сме лости и вшетечности безьбожная!

«Ale się spisuią, y wielka ich gromada, y wiele prostych ludzi do siebie namawiaią y buntuią». Nie boycie się! Marka to Epheskiego heretyckie sztuki! Gdy iawną prawdą, y dyspu[t]acyą na synodziech z vczonemi kapłany Bożemi, y proroki od Boga posłanemi, y wywo-

«Але се списують, и великая гр громада, и много простыхъ людей до себе намавяють и бунтують». Не бо тесе! Марка то Еоеского геретыцк штуки! Кгды явъною правдою, и диспу тацыею на соборехъ зъ учоными пресв терами Божыми, и пророки отъ (Па

[1] опечатка: «взят» [2] опечатка: «тратит» [3] опечатка: «былъ» [4] опечатка

ami z pisma ś. y doktorow nie wygraią,—w kącie przed pospolstwem swoie rzeczy zaocznie stawią y mocnią, do rozruchu y tumultu niewiadome prostaki, y do sedyciy na vrzędy, od Boga postanowione, lud niewinny przywodząc. Łacno to popom, y burmistrzom Ruskim, y rzemięśnikom, y niewiastom, y innemu motłochowi vdawać: «władykowie zaklęci, do Łaciny przystali, strzeżcie się ich, ani im oddaycie posłuszeństwa». Bo ci wszyscy barzo dobrze rozumieią, y na tym się znaią, co klątwa, kto ią władnie, kto ią daie, y dla ktorych przyczyn być może? Nie wiedzą ci, iako rozna iest moc metropolita od władykow, y władykow od popow; nie wiedzą, co synod, co nie synod, kto prawnie y prawdziwie wyklęty, a kto nie wyklęty, kto heretyk, a kto prawowierny? Tego ci prostacy nie wiedzą.

Бога послаными, и выводами съ писма светого и докторовъ не выгравають,—въ куте передъ поспольствомъ свое речы заочне ставять и моцнять [1], до розруху и тумульту неведомые проста‖(об. 60)ки, и до бунътовъ на урады, отъ Бога постановеные, людъ невинный прыводечи. Лацно то попомъ [2], и буръмистромъ Рускимъ, и ремесникомъ, и невестамъ, и иному мотлоху [у]давать: «владыкове заклетые, до Латины прыступили, стережытесе ихъ, ани имъ отдайте послушенъство». Бо тые вси добре розумеють, и на томъ се знають, што клятва, хто ею владнетъ, хто ее даетъ, и для которыхъ прычинъ быть можетъ? Не ведають тые, яко розная есть моцъ митрополите отъ владыковъ, и владыковъ отъ поповъ; не ведають, што соборъ, што не соборъ, хто правне и правдиве выклятый, а хто не выклятый, хто ересникъ, а хто правоверныи? Того тые простаки не ведають.

Tak czynili heretycy, y on Dioscorus, ktory na Epheskie concilium tysiąc mnichow przywiodł, ktoremi concilium (y oyce święte) rozgromił, y składał z vrzędu kogo chciał; y Flawiana, Carogrodzkiego patryarchę, z nimi zabił, y inne biskupy pomordował, y broił by był daley, by mu byli potym papieżowie odporu nie dali. Tak czynią buntownicy, co prawdy nie maią.

Такъ чинили ересники, и онъ Диоскорисъ, который на Еѳезский соборъ тисечу мниховъ привелъ, которыми соборъ розъгромилъ, и складалъ зъ урядовъ кого хотелъ [3]; и Ѳлявиана, патрыярху Царогородского, зъ ними забилъ, и иные епископы помордовалъ, и броилъ бы былъ ‖(61—п) далей [4]. . . . . .

Печатано съ единственнаго старопечатнаго экземпляра, принадлежащаго Виленской Публичной Библіотекѣ.

A heretyki barzo łacniey na katholiki spisować. Bo ci tak chrześciańskiey zgodzie radzi, iako Turcy, gdy się na nie chrześcianie zmawiaią. Iako sami zgody miedzy sobą nigdy nie maią, tak iey kościołowi Bożemu nie życzą, ani rzeczyposp[olitey] podać mogą. «Rosproszy Pan Bog, iako psalm mowi, rady panow y

[1] опечатка: «моцнять» [2] опечатка: «потомъ» [3] опечатка: «хотелъ» [4] на этомъ словѣ, помѣщенномъ въ кустодіи, прерывается старопечатный единственный экземпляръ, принадлежащій Виленской Публичной Библіотекѣ. Сравнительно съ Польскимъ текстомъ, не достаетъ листика или двухъ страницъ, съ нѣкоторымъ, быть можетъ, переходомъ и на третью страницу

ludzi niezbożnych» [1]. Nie boycie się, vcichną wiatry, bunty y podpisy ich, gdy prawda głowę podniesie, a Pan prawdy roskaże. Co nie z Boga, nie potrwa, nie boycie się. Prześladować nas mogą, ale do fałszu y błędow swoich nie przywiodą. Sami rychło poginą ci, co z Bogiem y prawdą Iego walczą.

«Prawom się, powiadaią, naszym Ruskim krzywda dzieie, y wolnościom się vwłoczy, iż władykowie do pokoiu y iedności kościelney przystaią». Maią li takie prawa, aby nigdy dobremi nie byli, aby do iedności kościelney nie przystępowali, y o zbawienie swoie nie dbali?! Maią li na to prawo, aby niezgody miedzy bracią siali, a nigdy do chrześciańskiey miłości y iedności wiary nie przychodzili?! Mam za to, iż nie maią, bo by to piekielne były dyabelskie przywileie; bo sam czart poprawić się nigdy y dobrym być nie może. Gdy Rusi prawa nadano, aby w swym nabożeństwie przeszkody nie mieli,—nie zakazano im, aby się z kościołem ś. y z chrześciaństwem nie zgadzali, a katholiki z schismatykow nie zostawali. Izali gdy zostaią y do Rzymskiego się kościoła obracaią, prawa gwałcą? Owi prawa gwałcą, ktorzy do heretykow idą, bo im tego prawo pod srogim karani[em] zakazuie.

Puszczaią y podmiataią kartelusze [o] cudach w Brześciu: «iż się przy mszy wino w wodę odmieniło, gdy ieden tam iezuita w cerkwi ś. Mikołaia służył». Potwarzy się tey nie wstydzą. Żaden tam ieszcze iezuita, ani kapłan Rzymski mszey nie miał; a ieśli się Grekowi, ktory w ten czas służył, to trafiło, iż w kielich miasto wina z omyłki wody nalał, — cuda żadnego nie masz; trafia się to y v pilnych y nabożnych. To cud, iż ludzie rozumni y chrześciańscy tak sprosne kłamstwo mowią, abo wierzyć śmieią.

O, miłośnicy Boży! ktorzy sobie zbawienia wiecznego życzycie, zmiłuycie się sami nad sobą! Słuchaycie Boga, słuchaycie prorokow Iego, y pasterzow swoich, iako pismo mowi, y nawyższego nad trzodą Piotra; za ich rozumem idźcie, a wilki y zwadźce a rosterki sieiące znaiąc, pokoy y prawdę miłuycie. A Bog pokoiu y miłości chrześciańskiey z wami będzie. Amen.

Польскій текстъ печатанъ съ изданія 1610 года.

---

[1] Исаі. XXXII, 10: «Господь разоряетъ совѣты языковъ, отметаетъ же и отметаетъ совѣты князей»

ЕКТЕЗИСЪ

ПРАВОСЛАВНОЕ ПОЛЕМИЧЕСКОЕ СОЧИНЕНІЕ

1597 года [1].

енум.) EKTHESIS

abo

ЖIE ZEBRANIE SPRAW,

DZIAŁY NA PARTYKULARNYM, TO ASTNYM SYNODZIE W BRZEŚCIU LITEWSKIM.

Nie przechodź granic, ktoreć położyli oycowie twoi [2].

) *слѣдуетъ украшеніе, въ видѣ квадрата)*

W KRAKOWIE.

orzenia świata 7104, a od wciele- naszego Iezusa Christusa 1597.

ум.) Iudas ś. apostoł w liście :e:

zy, gdyż wszelakie staranie ym pisał do was o społecznym naszym, słusznie musiałem ı, napominaiąc, abyście boio- rze raz świętym podaney. Bo podeszli niektorzy ludzie, dawno wprzod napisani na to osądzenie, niezbożni, Boga naszego łaskę przestawiaiąc do plugastwa, y Samego Wła[d]ycę Boga y Pana naszego Iezusa Christusa zapieraiąc się, (y tam niżey) w swych pożądliwościach y nieczystościach chodząc: cić są, co się oddzielaią od iedności wiary y są cieleśni, ducha nie maiąc» [3].

Ian ś. w pierwszym liście w kap. 2 mowi:

«Dziateczki, ostatnia godzina iest. A iakoście słyszeli, że antychrystus przyidzie, y dziś antychrystusow wiele było, y sstąd rozumiemy, że ostatni czas iest. Od nas wyszli, ale nie byli z nas; bo ieśliby z nas byli, wżdyby byli trwali z nami; ale aby się okazali, że nie byli wszyscy z nas» [4].

Paweł ś. do Tymotheusza w 1 liście, kap. 4:

«Zaś Duch źrzetelnie mowi, że w ostatnie czasy odstąpią niektorzy od

ъ былъ перепечатанъ А. Н. Поповымъ въ «Чтеніяхъ Общества Исторіи при ъ университетѣ» въ 1879 году, кн. 1, но не вполнѣ рачительно [2] Притч. не прелагай предѣлъ вѣчныхъ, яже положиша отцы твои» [3] Іуда I, 3—4, 1 Іоан. II, 18—19

wiary, pilnuiąc duchow zwodzących y nauk czartowskich, w obłudności fałsz mowiących» [1].

|(1—A2) EKTHESIS

wkrotce spisany spraw, ktore się działy na partykularnym synodzie, za łaską Bożą y za wolą naiaśnieyszego a naywyższego iego mści krola Polskiego, wielkiego xiążęcia Litewskiego, Roskiego, Pruskiego, Mazowieckiego, Żmodzkiego, Kijowskiego, Iflandskiego etc., y Szwedskiego, Godskiego, Wandalskiego dziedzicznego krola Zygmunta Trzeciego, w mieście Brześciu Litewskim zebranym, roku 1596, octob. 6, indictiona 10,—o tym, iż niedawnego czasu było zamieszanie y trwoga nie mała miedzy metropolitem Kijowskim Roskim Michałem y niektorymi iemu iednomyślnymi władykami, a miedzy chrześciańskim mnostwem ludzi narodu Roskiego,—dla niektorych nowych rzeczy w cerkwi, wszczętych, nad postanowienie y kanony świętych oycow, przez pomienionego metropolitę, ktory śmiał z władykami swymi w to się wdać.

Przedmowa pomienioney sprawy.

Co się tycze, aby mocno trzymać y nic nie występować z granic wiecznych, ale w nich trwać, ktorych położyli oycowie naszy [2],—nie tylko przez dawnych świętych to dobrze iest warowano, ale y przez nowych, potym będących y Ducha S. napełnionych, oycow naszych, w rozne czasy y lata będących, prawnie iest vtwierdzono, y to tedy iest iawnie y za rzecz pewną przyięte. A iż też y o tych, ktorzy by iakożkolwie[k] abo odmieniać chcieli pomieni[one] nowienia, kanonnemu podpada[li] przez tychże świętych oycow [...] Y to tak bez żadnego wątpie[nia] bie się ma.

Co się nie trefnie trafiło y [...] litowi Kijowskiemu Roskiemu M[...] y niektorym z nim iednomyśln[y] dykom iego, ktorzy, nad godn[...] stoieństwa pasterskiego, |(2) się godnymi, nie vważyli v sieb[...] vczynić tey powinności, ktorą be[...] wymowy aby zachowali, trzym[...] stanowienia y dogmata święty[ch] y ich własną przysięgę, ktor[...] Bogiem y świętymi anioły w [...] cerkwie vczynili, czasu ch[...] swoiey, nie naruszaiąc zachow[...] same pronomia y prawe do[...] zwyczaie katholickiego y apos[...] thronu Konstantynopolskiego, i[...] ine, ile co do powinności obmy[...] o owcach P. Christusowych im[...] o ktorych y liczby, iako pas[...] Pasterza przednieyszego, w dzie[...] nego onego rachunku pytani b[...]

Lecz oni, po otrzymaniu dost[...] odstąpić świętego thronu Noweg[...] a przylepić się do Starego[-] potym vmyslili, potaiemnie [...] praktyk y namow z sobą zaży[...] nie pomału zafrasowało y za[...] wszytkimi zgoła będącymi w p[...] nawyższey y naiaśnieysz[e]y [...] Polskiey, tak Bogiem vmił[...] episkopami, wielebnymi archime[...] nabożnymi prezbiterami, iako [...] oświeconymi xiążęty, wielmożne[...] y innymi Christusowym imien[...] czętuiącymi się ludźmi narodu [...] Z ktorych nie mało, o tym da[...] nie tylko do świętego [...]

[1] 1 Тимоѳ. IV, 1—2 [2] Притч. XXII, 28

ıy Konstantynopolskiego, wła-
atolickiego zwierzchniego ich
pisali, prosząc, aby posłał
miedzy vczonych cerkiewnych,
o wymownieyszego wielkiego
ciela Nicefora, teyże wielkiey
więtego thronu Konstantynopol-
ia ktorym rząd y sprawa tego
o części niemałey polega, w
ołoskiey na ten czas będącego,
ania, ktore y z inymi w hi-
a położone z wielką prośbą
sząc go, aby tu nie mieszkaiąc
raczył, y to, iako iest słuszna,
. Gdyż ta iest iego powinność,
w takowych doyźrzał y wedle
rządzil nimi, pokazuiąc wszelaką
ako wielki protosyngiel y dy-
tryarszego thronu Konstantyno-
.

o tedy y synod prywatny za wolą
ewskiey mości w Brześciu aby
ł—słusznie być vpatrzyli. Gdzie
ten czas zebranego synodu y
ny wielki pro(3—Хз)tosyngiel
przybył. Pierwsza: aby roska-
elkiey cerkwie dosyć vczynił.
by prośb ludzi chrześciańskich
oskiego nie przebaczył. Trzecia:
vczynił swey powinności. Tamże
yiechawszy, dzień przed nazna-
terminem przystoynie vmyślili
y z wymownieyszym Cyryllem,
ielem Alexandryskiey katoli-
apostolskiey świętey cerkwie,
m w tuteyszych kraiach będą-
ry też za vżyciem przybył na
l, dla teyże potrzeby), aby do
nego metropolity Michała, w
wespoł z władykami iego będą-
raciey nicktorych posłać, z tym,
ich person godne w Christusie
enie do nich vczynili, y też przyść
aby ich napomnieli, pokazuiąc
ą miłość, y powinności czyniąc
dosyć przeciwko noszącym na sobie per-
sonę Wschodniey świętey Bożey katho-
lickiey y apostolskiey cerkwie, matki
ich własney, to iest patryarszego świętego
thronu Konstantynopolskiego, od ktorego
y archijereyskie dostoyności otrzymali,
aby duchownie wespoł zasiadszy vpatrzyli
y cerkiew, ktorą dla zebrania synodu
obrali, y tak też y te zamieszania w Du-
chu Świętym aby vsmierzyli. Na co oni
posłom odpowiedzieli: «że vpatrzymy w
to: ieśli nam słusznie przyść, przydziemy».
Y nie przyszli.

Pierwszego dnia synodu co się działo:

A nazaiutrz, w dzień naznaczony sy-
nodu, wiele radzili się, rozmawiaiąc o
cerkwi, w ktorey by synod miał się
odprawować. Y wszyscy iednako na to
się zgodzili y lepiey być vradzili, aby
w ktorym domu przestronym synodować,
a niżeli gwałtem wszytkim rynąć się w
cerkiew ktorąkolwiek (abowiem wszyt-
kie pod władzą ich były), przestrzegaiąc,
aby się rozruch iaki y trwoga przez to
nie sstała, y w rzeczach należących za
tym aby zatrudnienie nie było, — co by
y naiaśnieyszego krola iego mości y
oświecony senat iego zafrasowało,—w to
też vpatruiąc, że takowe ziazdy synodow
wielekroć bywały, y nie iedno w cer-
kwiach.

Y tak rano w domu przestronym, dla
wielkiego zebrania lu(4)dzi na to god-
nym, synodownie zasiedli. Napierwey
tedy, nim sprawować poczęli, dwu god-
nych na to prymikyryow obrali: iednego
dla porządku w kole duchownym, Nestora
prezbitera, protopopę Zabłudowskiego,
aby vskramiał wszelaki rozruch y po-
rządek czynił w synodzie; a drugiego
prezwitera Ostroskiego, kaznodzieię Igna-
cego, ktory aby był starszym w porządku

nami naśladuią obyczaiow y dogmat świętych, tu w państwie wielkiego y naiaśnieyszego krolestwa Polskiego będącymi, dla niektorych w cerkwi nowych wymysłow),—iako namnieyszym sługom swoim w Duchu Ś. roskazała nam, abyśmy tu ziechali, y wszytkiego, ile cokolwiek na was mowią y przyczynę daią, skutecznie wedle prawa y kanonow wypytali się, y to wszytko kanonnie vspokoili, y pilnie przestrzegli, aby dogmata iey y obyczaie żadney odmiany nie wzięły, ale aby na swym mieyscu zostały y mocnie zachowywane były.

«Iakoż przybywszy, dowiedzieliśmy się, że naiaśnieyszy iego mść krol Polski Zygmunt Trzeci na(11—ß3)znaczył mieysce pewne w Brześciu Litewskim, aby tam był o tym synod partykularny. Na co się iuż y ziechali, iako to widzimy.

«Y my tedy do tego terminu prawie się pośpieszywszy, y skoro przyiechawszy, do wielebności twoiey, wespoł y do władyk twoich, posyłamy to nasze pisanie, ktore znakiem iest niepodeyźrzaney a czystey w Christusie miłości naszey, ktorą ku wam mamy.

«A tak, bracia, napominamy was, abyście kanonom świętym y postanowieniu [1] świętych oycow dosyć czynili, onych naśladuiąc, iako członki vczciwe katolickiey apostolskiey świętey Bożey Wschodniey cerkwie z początku będące. Pokażcie tedy przeciwko niey wszelaką chęć y skłonność, gdyż y sama sprawiedliwość tego się od was domaga, abyście przybyli do tych, ktorzy osobę cerkiewną na sobie noszą (iedna—dla tego, abyśmy się ieden z drugiego vcieszyli, wypełniaiąc w Panu Christusie miłość braterską; druga—żebyśmy się też z sobą braterskie naradzili y w to vpatrzyli, ktorąbyśmy sobie cerkiew dla synodu obrać mieli; a przytym wszelakie zamieszanie y trwogę vspokoili, y z Duchem Świętym doskonale przymierze vczynili, ku czci a ku sławie iednemu Tryhipostastnemu Bostwu, a na pociechę y vwesełenie narodowi chrześciańskiemu).

«Zdrowi bądźcie.

«W Brześciu, oktobra piątego, indikcyona dziesiątego».

A skoro po przeczytaniu tych listow Niceforus, wielki protosyngiel wielkiey cerkwie, odpowiedział mowiąc:

«Pan nasz Iezus Christus, Ktory y dziś w tym zebraniu iest z nami, rzecz istotną iaśnie nam pokazać raczył, mowiąc: «wszelaki, ktory źle czyni, nienawidzi światłości y nie przystępuie do niey, aby nie były pokazane sprawy iego» [2]. Y to własnie, a nie co innego, y o wielebnym metropolicie Kijowskim Michale rozumiem, iako też y o iednomyślnych z nim władykach iego. Ktorzy, źle odstąpiwszy obyczaiow y dogmat Wschodniey świętey cerkwie, iako od przodkow swoich przyięli (a potym nieopatrznie obmyślawaiąc, iakoby y podległych ich eparchiam chrześciańskich ludzi do teyże swoiey woley za sobą mogli zaciągnąć, nie dla czego inszego, iedno za niedostatkiem takowych ludzi, ktorzyby vmieli nieprzyiacielskie naygrawania odrażać, y zaś dla tego, że się spo(12)dziewali dla niebespiecznego przeiazdu, że tu z Konstantynopola personam patryarszym y vczonym teyże wielkiey cerkwie trudny miał być przeiazd), y wymawiaią się na ten dzisieyszy synod przyść (ktory to, nad nadzieię ich, za

[1] опечатка: «postanowieni*u*» [2] Іоан. III, 20: «всякъ бо дѣлаяй злая ненавидитъ и не приходитъ къ свѣту, да не обличатся дѣла его, яко лукава суть»

;oż słusznie było waszey wielebności, ez pisanie za kilka dni, iakoż y dnia zorayszego, od patryarszych exarchow namiestnikow od świętey Bożey y apoıskiey katolickiey cerkwie napomnio)nymi będąc, posłuchać zaraz, y przed ni chętliwie się stanowić, iako y sama sza powinność po was tego chce. ponieważ y to wam iest przebaczono, nie tedy przez nabożnych braciey na|ch napominamy y prosimy wielebności szey, abyście do synodu przyść raczyli: owiem na was czekamy, abyśmy zgod; wespoł poszli do ktorey cerkwie, a n zasiadszy, te to zaburzenia z pomocą riętego Ducha mogli vspokoić».

A gdy się od nich pomienieni posłowie ocili, tedy Michał, władyka Przemyıki iął mowić:

«Ponieważ się wrocili, ktorzy byli z nodu posłani aby nam przełożyli, prony wielebności ich: co za odpowiedź strony tamtey przyięli?»

Ignacyus, prezbiter Ostrozski y prykiry w porządku notaryow synodoch, rzekł:

«Iakośmy byli posłani od świętobliwowaszey do wielebnego metropolity chała, tedy zastawszy go, napominamy przystoynie a prawie skłonnie, wedle ıki, ktorąśmy od was mieli, aby sam z władykami, przy nim będącymi, na od przyszli. A on nam odpowiedział: amy się, mowi, na to rozmyślić y z o mścią arcybiskupem Lwowskim iem Dimitrem Solikowskim, y z druıi dwiema wielebnymi biskupami ymskimi, z Bernardem Macieiowskim, kupem Łuckim, a z Stanisławem molińskim, biskupem Chełmskim; toż ym możemy przybyć». Co toż y drur bracia, ktorzy ze mną posłani byli, gą powiedzieć, iako było».

Y tak y drudzy, pytani będąc, toż powiedzieli y wyznali.

Co od nich słysząc, synod przez wszytek dzień ten aż y do wieczora samego oczekiwali mitropolity y władykow iego przyścia do siebie. Y nie mogli się doczekać.

Wtorego dnia to się działo:

A nazaiutrz zasię barzo rano na tymże mieyscu synodu znowu zebrawszy się, porządkiem w kolech, iako się pomieniło, zasiedli.

Lukasz, metropolita Beligradski, począł mowić:

«Dobrze to raczycie baczyć, świątobliwość wasza, po przerzeczonym mitropolicie Michale y po iego władykach, iż iawnie sam siebie osądza y iest przeciwko sobie. Co wszyscy możemy to iaśnie (7—8) widzieć, że dla tych spraw, ktore sobie nowo wszczął y śmiał się za nimi vdać, w ktorych iest y podeyźrzanym, nie śmie tu na synod stawić się».

Niceforus, wielki protosyngiel patryarszego tronu Konstantynopolskiego, rzekł:

«Znowu y drugich z nabożnych braciey naszych sześci osob potrzeba posłać: niech by ieszcze szli do nabożnego metropolity Michała a napomnieli onego y władykow iego, aby tu przyszli y z nami pospołu w tym synodzie zasiedli».

Y zaraz posłani byli: Elizeusz, archimendryta Piński; Bazyli, archimendryta Dubeński; Ilaryon, archimendryta Supraski; Klementy, protopopa Kamieniecki; Ioanas (sic), protopopa Iarosławski; y Iędrzey, prezbiter Lwowski, notary, maiąc z sobą także paranagnosticum w te słowa napisane:

Paranagnosticum wtore.

«Godziło się bowiem dnia wczorayszego wielebności waszey, przez poświęconych

skim. Ktora cerkiew vczciła ich tym to dostoieństwem, ktore dziś na sobie maią, z łaski mieszkaiącego [1] w niey Świętego y wszytko doskonale czyniącego Ducha.

«Ktorey to Wschodniey świętey cerkwie własnymi synmi iesteście, z początku zostawszy, wy prosto wszytek Bogiem vmiłowany narod Roski, y ta eparchija iey iest własna. Ktorey oni nad godność władarzmi y pasterzmi, nie wiem, iakim sposobem zostawszy,—ludzie, z ktorych wiele żadney nauki, tak naszey bohosłowskiey, iako też y filozowskiey, będąc nieświadomi, y dla tego rozmaicie wszyscy są rozroznieni. Iedni bowiem—za odmiennością od prawdziwey wiary, zpiknieniem się z roznymi herezyami y bezbożnościami, a drudzy zasię—za rozmaitymi szatańskimi sprawami, na schizmę zezwalaiąc, vdaią się. O czym wiele ich z was dali nam sprawę. Za czym wielkich trwog napełnili te to eparchije y zamieszania, iako wyrodni pasterze y nowozaszłe apostoły, kąkolu w nie nasiawszy.

«Lecz Krol wszelakiey mocy nie iest zmalałym w żołnierzach! Naydzie On, ktorzy mogą dać ratunek cer|(14)kwiam Iego, tu docześnie, iako się zda, bez żołdu, a w niebie skuteczną zapłatę maiących. Ktorzy y z Ezechielem do nich zawołaią, iako od samey persony Bożey mowiąc: «wyciągnę rękę Moię na proroki, ktorzy się na fałsz oglądaią y płonne rzeczy mowią; znacznymi miedzy ludźmi Mymi nie będą, ani w reiestrze domu Izraelskiego napisani będą, y do Ziemie Obiecaney nie wnidą— —za to, że lud Moy zwiedli» [2].

«Y gdzież iest o świętym stadzie staranie, ktore powinni pasterze czynić? Gdzie opatrzenie ścian Pańskiey owczarnie? Y ktorąż nadzieię może mieć stado do Iego, gdy pasterze wilkami się pokazuią, y tak nachodzą na owce, że do każdey zosobna szalenie puszczaią się? Azali o ktorey eparchiey, tu w ziemi Roskiey będącey, nie pilnie poradzili się y vpatrzyli, iakoby ią Zachodniemu kościołowi poddać? tych, ktorzy więcey od piąci set lat, za łaską Świętego Ducha, ktora ich oświeciła cudami Boskimi y znakami, y prawdziwą czystą wiarę w sercach ich wszczepiła, synmi y dziedzicmi krolestwa niebieskiego ich pokazała. Co nie skąd inąd maią, iedno od własney matki swoiey, to iest od patryarszego świętego thronu Konstantynopolskiego. Te tedy obyczaie y dogmata, ktorymi się Bog poczyta, na wszytkim świętobliwe, tey to Wschodniey świętey cerkwie odmienić zawzięli się, abo iakąś iedność miedzy cerkwiami vczynić, fantazyą swoią kręcąc, tryswarwary (sic) vmyslili. O ktorą nie pięć władykow, abo mało co więcey synod ma władzę badać się y stanowić (ktora się tycze wiary y wiele potrzebuie rozmow y wywodow), ale powszechny synod, y ze wszytkiego świata w Bogu poświęcone zebranie mądrych a bohosłownych mężow z Duchem Świętym moc ma. Y iakoż to oni na tak wielkie głupstwo wynieśli się, że za takie rzeczy śmieli się zawziąć?

«Ale co mowi Pan przez Ezaiasza do takowych pasterzow: «idź do pałacu cesarskiego, do Sowny sprawcy wszytkich rzeczy, y mow mu: co tu chcesz, y co tu sprawuiesz?— —Oto Pan zetrze cię y porzuci, y zwlecze z ciebie wszytko twoie ochędostwo y twoię sławną koronę,

[1] опечатка: «mieszkaiącey» [2] Іезекіиль XIII' 9—10: «и простру руку Мою на [прорoки] видящыя лжу и провѣщавающыя суетная: въ наказаніи людій Моихъ не будутъ, и въ писаніи дому Ісраилева не впишутся, и въ землю Ісраилеву не внидутъ— прельстиша людій Моихъ»

Własna kopija listu.

«Niceforus, wielki protosyngiel, etc.

«Oświęconemu metropolitowi Kijowskiemu Michału — pokoy, zbawienie od oga Oyca y Pana naszego Iezusa Christusa z Duchem Świętym aby dane było, odli się.

«Tym naszym pisaniem wiadomo czyimy świątobliwości twoiey, że przeszłego eptembra, gdy się dowiedział świętobliwszy y powszechny patryarcha Ieremiasz zamieszaniu, ktore się tu sstało dla iektorych w cerkwi wymysłow nowych, isać do nas raczył: abyśmy tu, wedle tarodawnego zwyczaiu y porządku, exarhem przybyli, y wszytko, ile za sprawą atańską nierządnego sstało się miedzy naszymi władykami na zgorszenie ludzie, abyśmy naprawili y vsmierzyli.

«A gdyśmy tu przybyli, rożnie o tych prawach nam donoszono. Iedni bowiem owiedaią, że twoia świętobliwość imię atryarsze w Boskich y świętych ofiarach szcze wspominasz, y inne wszytkie spray wedle porządku, iako y pierwey, dprawuiesz. Drudzy zasię donoszą, że adnym sposobem wielebność twoia imieia patryarszego nie wspominasz, ani ię iuż trzymacie starych świętych obyczaiow y dogmat Wschodniey świętey Bożey katolickiey y apostolskiey cerkwie. zemu nie daiemy wiary, aby to tak yło.

«Przeto piszemy do wielebności waszey, byście nam wszelaką prawdę, iako się ia, przez swoie pisanie oznaymili, ieśli zymacie się obyczaiow starych y świętych dogmatow, wedle pierwszego porządu. Abo ieśliście też y porzucili, abyśmy, ywiedziawszy się skutecznie samey rawdy, y wszytko z Duchem Świętym, e tu cokolwiek nienawidzący dobrego iabeł sprawił, wniwecz obrocili y spokoili rzeczy. Y tak pokoy cerkiewny aby był zachowan, y związek iednomyślności y miłości miedzy Bożymi iereymi nierozerwany y cały został, z czego by Pan Bog w Troycy chwalony był vwielbion.

«Tak vczyń, bracie moy w duchu namilszy, napisz do |(10) nas, y o wszytkich tych rzeczach wiadomych nas vczyń. A o tym też pilno się postaray, abyśmy, iako narychley na ktore mieysce ziechawszy się, z sobą widzieli się y w to vpatrzyli, iakoby wszelakie zamieszanie y trwogę za pomocą Bożą vtulili. Zdrow bądź. Septem. 13.

«Pozdrawiamy też od Pana Boga vmiłowanych władykow, w Christusie namilszych braciey naszych».

A potym było czytane y drugie pisanie, dniem przed terminem od Nicefora y Cyrylla do metropolity y władykow iego posłane, tym sposobem pisane:

Kopija własna pisania, ktore dniem przed synodem posłane.

«Niceforus, wielki protosyngiel, etc., y Cirillus, protosyngiel Alexandryskiey cerkwie.

«Oświęconemu metropolitowi Kijowskiemu Michałowi y [z] nim będącym od Boga vmiłowanym władykom—pokoiu, miłości, zbawienia od Boga życzymy.

«Święta Boża Wschodnia y apostolska cerkiew, powinność pewną maiąc, aby o wszytkich cerkwiach świętych w granicach swych starała się, gdy się tedy dowiedziała o zamieszaniu, ktore się sstało tu miedzy władykami a miedzy wszytkiemi ludźmi wielkiego narodu Roskiego (ich mściami oświeconymi xiążęty, wielmożnymi pany, rycerstwem y innymi prawosławnymi chrześciany, ktorzy z

sposobem sioł y miast, a drudzy, dla boiaźni y strachu, opuszczaią obyczaie y dogmata Boskie y prześwięte, przez ktore wyswobodzeni przodkowie waszy od grzechu pierworodnego y od błędu, w ktorym byli, y synami Bożymi po łasce y dziedzicmi wiecznego y szczęśliwego żywota sstali się,—to tedy mnie słusznie zdało się wkrotce opowiedzieć wam wszytkim z powinności moiey, boiąc się strasznego rachunku Boga y człowieka Iezusa Christusa Pana naszego, [od] Ktorego pytani będziem wszyscy, ktorzyśmy poświącać y vczyć postanowieni, w straszny dzień zapłaty oney, gdy nago y obnażeni staniemy przed straszliwym maiestatem. Abowiem przez Ezechiela tak roskazuiąc mowi: «synu człowieczy, mow synom ludzi twoich y opowiedź im: ziemia, na ktorą ieśli nawiodę oręże, a obiorą sobie ludzie ziemie oney człowieka iednego z miedzy siebie y postanowią go miedzy sobą strożem, y on, widząc woysko idące w złemię, w trąbę zatrąbi y oznaymi ludowi Memu, y vsłyszą, ktorzy słuchaią, głos trąby y nie schowaią się, a woysko obszedszy ich poima, krew ich na głowie ich będzie; ponieważ głos trąby słyszeli y nie schowali się, krew tedy ich na nich zostanie; a kto trąbił, wolną vczynił duszę swoię. Y zaś stroż ieśli widzi woysko idące, y nie oznaymi przez trąbę, y ludzie się nie schowaią, a woysko nadszedszy wezmie od nich duszę, ktora dla iey złości zginie, a krwie iey z rąk stroża szukać będę» [1].

«Wiecie tedy moc proroctwa tego y sprawiedliwość, y pomstę, ktorey podlega każdy z duchownych, stroż y vczyciel będąc od Boga ludowi postanowiony, iaką tedy zgotował Bog pomstę na tych, ktorzy nie chcą mowić prawdy! «Krwie, mowi, z rąk iego szukać będę».

[17—Ꙁ2) «Wiem tedy y sam was być w wierze niechwieiącymi się, y w szczyrey miłości vmocnionymi, ktorą y z początku przeciwko Boskim y świętym dogmatom y obyczaiom Wschodniey świętey cerkwie, własney matki waszey, macie.

«Ale ponieważ rosterkow napełniona iest wszytka ta eparchia, y trwogi, y rożności rozmaite w niey się vmnożyły, ktore do wiadomości doszły aż do wszytkiego Wschodniego vprawowania, to iest, do wszytkich czterech świętobliwych patryarszych thronow: Konstantynopolskiego, Alexandryiskiego, Antyochyiskiego, Ierozolimskiego, y moc biorą (wedle Salomonowey powieści: «kapia kapiąc przedziurawia kamień»[2], y «psuią się obyczaie dobre złymi biesiadami» [3], iako święty Paweł mowi),—iakoż tedy nie więcey li przystoi chętliwie, wziąwszy świętą y cerkiewną trąbę, y radzić wszytkim wam, abyście prawosławia świętego statecznie się trzymali, y oręże nadchodzące oznaymić, y z wami, oświęceni bracia, ono precz odpędzić. Abowiem częstokroć zacząwszy się słowo iakoby kropia w rozumie ludzkim, ktorzy zwykli przeszkodę czynić prawdzie, nie małą wielekroć, ale prawie,

[1] Іезекіиль XXXIII, 2—6: «сыне человѣчь, глаголи ко сыномъ людій твоихъ и речеши къ нимъ: земля, на нюже Азъ аще наведу мечь, и поймутъ людіе земли человѣка единаго отъ себе и поставятъ его себѣ во стража, и узритъ мечь грядущь на землю, и вострубитъ трубою, и проповѣстъ людемъ, и услышитъ услышавый гласъ трубы, а не сохранится, и найдетъ мечь и постигнетъ его, кровь его на главѣ его будетъ: яко слышавъ гласъ трубы и не сохранися, кровь его на немъ будетъ: а сей, понеже сохранися, душу свою избавилъ. И стражъ, аще увидитъ мечь грядущь, и не вострубитъ трубою, (и не проповѣстъ людемъ,) и людіе не охранятъ себе, и нашедъ мечь возметъ отъ нихъ ду[шу], убо беззаконія ради своего взяся, а крове ея отъ руки стража взыщу» [2] сй... тель и Примѣчанія [3] 1 Коринѳ. XV, 33: «тлятъ обычаи благи бесѣды злы»

ikom rzekł, wielką szkodę czyni, iakoż la tego wszytkiego powinne y gwałtownie potrzebne iest to napominanie moie y porada, ktora się do was mowiła.

«Lecz nowo wynikłe odstąpienia wynalezcy, w mowie y w mądrości nie ćwiczeni, y kanonney opatrzności nieświadomi, «władzey aby nie miał (niepowściągliwie mowią) o tym rozsądek czynić Niceforus, y nie tylko aby na synod, postronnym y cudzym tey eparchiey będąc, przyść miał, ale iakoby podeyźrzanym, y spraw chrześciańskich nieprzyiacielem, a poganom poselstwo odprawuiącym»—mogli vczynić, vmacniaiąc swoię rzecz vczciwości godnym pisaniem krola iego mości, gdzie pisząc zakazuie, aby żaden cudzy w synod nie był policzon,—y tę rzecz nieustawiczni y głupi na mię przywodzą, nie dobrze zrozumiawszy pisania trudność.

«Abowiem opatrznie wespoł y mądrze k. iego mości wydane iest pisanie (ieśli bowiem y tak iest), roskazuiąc, aby żaden cudzy y postronny, kromia własnych wodzow tey eparchiey, nie był na synodzie,—tedy ci, ktorzy cerkiewne pra(18)wa y kanony dostatecznie rozsądzaią, tych postronnymi y cudzymi być vznawaią? Ktorzy z granic swey cerkwie wyskakuią y gwałtownie na nie naciekaią, iako też więc tych własnymi nazywaią, ktorzy ograniczoną y własną ich eparchią zdawna trzymaią?

«Co się sstąd iawnie pokazuie, że Niceforus, bez żadnego mniemania, iest własnym tey eparchiey, iako protosyngiel y didaskał patryarszego thronu Konstantynopolskiego, ktorego ta eparchija własna iest z początku aż y do dzisieyszego dnia; może tedy, wedle władzey Ducha Świętego, na teraźnieyszym synodzie pierwsze mieysce zasieść, y takowe sprawy wedle praw y kanonow rozsądzać y sprawować, nie iako cudzy, ale iako chrześciański pokoy miłuiący. Co się iawnie czasu swego y naiaśnieyszemu krolowi iego mości pokażę, do ktorego mam nadzieię w Panu Bogu y sam przybyć: iedna—abym obaczył y nawiedził iego krolewską iasność, druga—abym pokazał niesłuszne potwarzy y skryte zmyślenia na mię od ludzi nieboiących się Boga, ktorzy ode mnie żadney złości nie vznali, ale y owszem rzekę sprzeciwne, iako świadczą same sprawy, złe miasto dobrego oddaią mi.

«Ale potrzeba się wrocić do samey rzeczy y do onego, ktore się iuż mowiło, pytania. Powiedźcież mi, proszę nabożności waszey, iako miłuiecie prawdę, kiedy y iakim sposobem pomieniony metropolita Kijowski Michał, y ktorzy onego naśladuią władykowie, o tym odstąpieniu poczęli się starać?» [1]

Uprzedziwszy tedy od wszytkiego synodu, osob duchownych, ku temu też y iaśnieoświeconych xiążąt, y innych, ktorzy osobno w swoim kole, iako się rzekło, siedzieli, Niceforus, archimendryta Kijowski, wszytkim w głos mowił ięzykiem Roskim. Ktorą iego mowę po Ellinsku tłumaczył tłumacz pomieniony Cypryan ierodyakon:

«Błogosławione [2] imię Pańskie y wychwalane niech będzie na wieki! Ktory nas nie zapomniał do końca, ani odrzucił prośby naszey, niegodnych sług Swoich, ale nawiedzeniem nawiedził nas dla wielkiego miłosierdzia Swego, y nie innego posłał nam, ie(19—C3)dno tego, ktorego

[1] здѣсь кончается рѣчь протосингела Константинопольской церкви Никифора [2] отсюда начинается рѣчь Кіевскаго архимандрита Никифора

pragnęliśmy widzieć od dawnego czasu, o ktorego y prosiliśmy niezłośliwey iego dobroci, do ktorego y pisali nie mało nas, iako może być z nawiętszą proźbą, aby co narychley do nas przybył (będąc vbrany [1] w zbroię duchowney nauki, iako wielki protosyngiel y vczyciel Wschodniey świętey Bożey katolickiey y apostolskiey cerkwie, to iest, patrya[r]szego świętego thronu Konstantynopolskiego, ktoregośmy zdawna własnymi synmi y iesteśmy, y nazywamy się, y wszytka ta eparchia wielkiego narodu Roskiego), dla odegnania oręża woiennego, ktore na nas wyszło, chcąc odciąć obyczaie y dogmata świętey y niepodeyźrzaney naszey wiary, ktore przyięliśmy od przodkow naszych. Y tobie samemu godne podziękowanie czynimy, częścią za to, żeś się nie pokazał leniwym dla prawosławia świętego pracować, częścią też żeś v siebie vważyć prośbę naszę raczył.

«A co się tycze, iakim sposobem y od ktorego czasu to odstąpienie vmyślili, zaraz zacznę wkrotce powiedać:

Przyczyny odstąpienia, ktore skrycie władykowie vczynili bez wiadomości chrześciańskiego mnostwa narodu Roskiego, czego posłowie z opowiedaniem poświadczaią:

«Przed przeszłym rokiem (to iest, iuż temu minęło czwarte lato) dowiedziawszy się świętey pamięci Ieremiasz, patryarcha Konstantynopolski, że ten metropolit Michał wiele bezzakonnych y nieprzystoynych spraw poczynił, nie tylko że dwużeńcow y wieleżeńcow, y do tego wszetecznikow iawnych, z cudzymi żonami mieszkaiących, popow c
y innym wielu onym podobny
dopuszczał, ale bezzakońistwa
y œmomixie gorsze nad one
wie poczynił (dla czego y pie
będący Onisiforus złożon iest o
eparchi[e]y metropolskiey), pra
swe patryarsze exkommunikuią
czasu, karanie słuszne nań włoż
zuiąc mu w Duchu Świętym,
mogł vznać a takowego bez
przestać, y aby złożeniem, ial
forus, koniecznym nie był ka
wiedliwie.

(20) «Co on obaczywszy,
drugimi z nim iednomyślącymi
mi, odstąpić vmyslił. Y skrycie
dzy sobą vczyniwszy, Wscho
stąpili cerkwie y do Zachodnieg
przylepili się, posławszy dwu
Włodzimierskiego Hypacya
Łuckiego, ktorzy poiechawszy
mego Starego Rzymu, nie tyl
siebie, ale y wszytkę tę Roska
ktora iest zdawna własna pa
thronu Konstantynopolskiego,
zakonom y kanonom podali, y
kich rzeczy ważyć się śmieli,
w ich władzy temu być.

«A potym sstamtąd wroc
chcieli wszelakim sposobem
nas wszytkich. Ktorzy iesteśmy
łaską Ducha y pamięci godny
kow naszych wiarą, Pana nasz
Christusa nie inaczey poznali
świętey Wschodniey cerkwie (c
doma iest prawie wszytka zie
własnymi synami mianowali s
nych czasow wszyscy, ktorzy
zażywali, iakoż y my,—nigdy
pim obyczaiow y dogmat świę
reśmy przyięli od przodkow
ale y nadto przyimuiemy

[1] опечатка: »vbżany»

wyznawaiąc, mocno trzymać, poki nie żywota naszego. A nie tylko my, ktorzyśmy się tu na synod ziechali (nie czym nie przymieszawszy się onemu postępkowi, ktory metropolita Michał y jednomyślni z nim władykowie, przeciw prawu y świętych oycow kanonom, uczynili), ale y wszyscy orthodoxi, to jest, prawosławni chrześcianie tey eparchiey: ich mość iaśnieoświecone xiążęta, wielmożni panowie, szlachetnie vrodzone rycerstwo, cerkiewne bractwa, y wszytko Christusowym imieniem pieczętuiące się mnostwo zacnego narodu Roskiego.

«A to iest iawno z tych instrukciy, ktorych tu na synod przez szlachetnie urodzone posły swoie przysłali.

Panowie posłowie:

Z trybunału xięstwa Litewskiego od ich mości panow deputatow—ich mości pan Filip Limont a pan Szymon Cimiński, woyski Wołkowyiski.

(21) Z Kijowskiego woiewodztwa—pan Iacko Butowicz, chorąży Kijowski, pan Iwan Korczowski a pan Daniel Hdula.

Z Rosi—pan Hrehory Bałaban a pan Prokop Lityński.

Z Wołynia—pan Fiodor Czaplicz, sędzia ziemski Łucki; pan Iwan Chreniecki, podsędek ziemski Łucki; pan Andrzey Bohowitin, stolnik; pan Fiodor Sadecki, czasznik; pan Wasilij Semaszko; pan Demijan Hulewicz; pan Ostafiy Maliński; pan Adam Bohowitin, podkomorzy; pan Gabryel Hostski, a pan Dymitry Iałowicki.

Z Brasławskiego woiewodztwa—iego mość kniaź Iury Drucki-Horski, a pan Mikołay Szaszkiewicz, chorąży Brasławski.

Z Przemy[ś]lskiey ziemie—pan Michał Lityński a pan Łukasz Boiarski.

Z Pińskiego powiatu—pan Dionizy Słobodski.

Y z innych nie mało ich mości.

A z miast:

Z Wileńskiego miasta od mieszczan—Ostafiy Maxymowicz Borowik, rayca; a Iwan Andrzeiowicz Kuryan, pisarz.

Z tegoż miasta Wileńskiego od bractwa cerkiewnego—Gabryel Daszkowicz; Iwan Wasilowicz; Izak Kononowicz; Hrehory Zdanowicz; Iwan Karpowicz; Prokop Strzyludowicz; Lewon Iwanowicz; Iwan Andreiowicz.

Ze Lwowskiego miasta od bractwa—Dimitr Krasowski, Iury y Iwan Rohatińcy, Mikołay Dobreński.

A od przedmieszczan Lwowskich—Antoszko Abramowicz, Andrzey Brudny, a Hrehory Wasilowicz.

Z Pińskiego miasta od mieszczan—Iwan Wasilowicz Miedzianka.

Z Bielskiego miasta od mieszczan—Kyrył Koźmicz, Wasily Ewchimowicz, Wasily Serpewicz, Michał Lewkowicz, Michał Timoszowicz.

Z Brześcia.	Z Kamieńca Podolskiego.
Z Podhaiec.	Z Halicza.
(22) Z Halicza.	Z Włodzimierza.
Z Kijowa.	Z Mińska.
Z Skały.	Z Słucka.
Z Brasławia.	Z Łucka.

«Y z inszych niemało powiatow y miast zacni posłowie instrukcye przynieśli, ktorych część w hypomnimata położyliśmy. A summa wszytkich zgodnie to w sobie ma.

Summa wszytkich instrukciy poselskich.

«Nie pozwalamy na nową wiarę. Nie odrzucamy prawosławia y nabożeństwa

przodkow naszych. Nie odstępuiemy obyczaiow y dogmat świętych Wschodniey świętey Pana Christusowey katolickiey cerkwie, ktora y oświeciła, y do poznania Boga przywiodła wszytkich nas y przodkow naszych, y synami y dziedzicmi wiecznego y błogosławionego żywota, za łaską Pana Christusową, nazwała, dla niepodeyźrzaney wiary naszey. To tedy orthodoxum trzymamy, mali wszyscy y wielcy, ktore oycowie naszy trzymali mocno y strzegli, to iest, Boskie y święte obyczaie y dogmata Wschodniey świętey cerkwie, własney matki naszey, iako prawdziwymi synami iey będąc y mianuiąc się, dla ktorych dogmat y obyczaiow nie tylko maietności, imienia y wszelakiego tego świata bogactwa, ale y żon, y dzieci, y samego tego doczesnego życia naszego przebaczamy. Nie występuiemy z granic wiecznych, ktore położyli oycowie naszy [1]. Nie oddaiemy posłuszeństwa papieżowi, posłuszni będąc powszechniego patryarchy. Nie przyimuiemy nowego kalendarza. Y nie chcemy więcey takowych pasterzow metropolita y iednomyślnych z nim episzkopow, tatey y wilkow będących, szarpaiących y rozpędzaiących Christusowe owce, to iest, nas chrześcian.

«Z ktorą to mnieyszą y więtszą bracią naszą y my będąc spoieni, tož mowimy, będąc własnymi synami patryarszego thronu Konstantynopolskiego. Skąd rozsądzić zaraz miłość wasza możecie: ieśli trwamy, zachowuiąc one, ktoreśmy od przodkow naszych przyięli, obyczaie y dogmata Wschodniey świętey cerkwie, abo nie?

(23—D) «A tak tedy p… synod przez mię: aby, co … Boskich y świętych kanono… świętych oycow dekretow, na… zano było» [2].

Cyryllus, protosyngiel cerkw… dryiskiey, rzekł:

«Słuszne iest żądanie nabo… archimendryty y innych praw… braciey. Abowiem iawne iest … y nowe zmyślenie Michała m… iednomyślnych z nim władyk… słusznie iest y vczynić na n… kanonow cerkiewnych na tak… kazany, dekret».

Y ieszcze onemu to m… przyszedł nasławnieyszy y naw… szy miedzy iezuitami w Pol… nodzieia krola iego mości Pi… z niektorymi ich mościami w… pany, Zachodniego kościoła trzymaiącymi. Ktory w ten d… szy, gdzie synod był, szedł do … łey izdebki, gdzie dosyć mądr… nie zgotowaną rzecz vczynił— oświeconych xiążąt Ostrozsk… stantyna y Alexandra, syna i… maiąc ich zwyciężyć swymi … rymi wynalazkami, iako zwyk…

A gdy o tym wieść przysz… nodu, Niceforus, wielki p… patryarszego thronu Konstant… go, rzekł:

«Pochwały żadney nikt … nie może przypisać, ani się … iż wymownieyszy Skarga, do… debki wszedszy, post[ę]puie… ckimi krokami. Ale przystało drzwi będącemu, przyść tu w… nic nie rospaczaiąc, a … vczonymi, a nie s tymi, …

[1] Притч. XXII, 28 [2] этимъ кончается рѣчь Кіевскаго архимандр…

giey y w postępkach nauki tak dalece ie są świadomi. A zwłaszcza y prosiśmy go y wszytkich, ktorzyby chcieli co przeciwnego wynaydować y mowić przeciw Boskim y świętym dogmatom, obyczaiom y pronomiam, ktore trzyma patryarsza stolica Konstantynopolska,—przyść na dysputacyą, ktorą nie w komnacie, ale przed wszytkimi nami y przed tymi, ktorzyby chcieli przybyć dla słuchania, czynić.

«A co się tycze orthodoxu świętey wiary, ktora niechwieiąca się y iest vmocniona w smyślney y rodoumney duszy iaśnieoświeconych xiążąt Ostrozskich,—tą łaską Bożą, ktora w nich ||(24) żyie, nieodmiennie zachowana będzie, poki się lata żywota liczą. Nie odstąpią świętych oycow granic wiecznych, ktore przyięli od świętey pamięci godnych pr[z]odkow swoich, Włodzimirza onego przewziętego y innych. Nie ta dusza farbowanemi słowami y zofistyckiemi postępkami zwyciężona będzie od takowych».

A gdy się o tym tak mowiło, wiele pytania było o mniemaney zwierzchności papieskiey y o innych nie mało rzeczach, na ktore odpowiedzi y wywody dostatecznie czynili Niceforus y Cyryllus, proedry tego synodu, zabawiwszy się do samego wieczora tego dnia. Ktore wywody y drugie sprawy w hipomnimata położone.

Y tak tego dnia z synodu rozeszli się.

Czwartego dnia było:

okazanie przyczyn, dla ktorych y dekret kanonny vrosł na odstępnikow.

Nazaiutrz, ieszcze na zorzach, zebrał się wszytek synod.

Niceforus, wielki protosyngiel patryarszego thronu Konstantynopolskiego, rzekł:

«Słusznie [1] było zaraz vsłuchać y przyść tu do synodu nabożnemu metropolitowi y tym, ktorzy z nim, gdyż synod kanonnie postępuie przeciw takowemu ich śmiałemu zawzięciu, po trzecim, abo, słuszniey mowiąc, po czwartym pozwie od synodu po nich będącym. Ktory, postępek dobroci swey pokazuiąc, żądał [2] ich, aby, zszedszy się do iedney ktorey cerkwie y wespoł będąc, vpatrzyć y vspokoić bezzakonnie y niemądrze zaczęte ich sprawy, także y w narodzie wszelakie zaburzenia y trwogi vspokoić [mogli]. A ponieważ znaku vsłuchać nie chcieli, a nie w kole świętego synodu opowiedzieć y iawne vkazać przyczyny, dla ktorych, nad prawa y świętych oycow kanony Wschodniey świętey cerkwie, własney matki swoiey, to iest, patryarszego thronu Konstantynopolskiego, odstąpili y na takowe nowe zmyślenia vdać się śmieli,—musi tedy konieczny od kanonow y od ich własnego wyznania, ktore przy ich chirotoniey wyznawali, wyiąć dekret, dla wielu przyczyn:

«Pierwsza bowiem. Że są apostatami, ktorzy wzgardzili wła||(25—D2)sną matką swoią cerkwią, to iest, patryarszym thronem Konstantynopolskim, od ktorego wiarę z przodkow swoich wzięli, y dostoieństwa, ktore maią, godnymi się stali, y swego własnego wyznania odstąpili, ktore ich samo osądza y srogim roskazaniem zmiatuie, ktore oni przed Bogiem y świętymi Iego anioły czasu chirotoniey w cerkwi wyznawali.

«Słowa niektore wkrotce przypomnię, po wyznaniu świętego symbolum [3], tak się w sobie maiące:

‹Do tegoż zezwalam y przyimuię święte y powszechne siedm synodow, ktore dla vmocnienia y zachowania prawdziwych dogmat

[1] начало второй рѣчи протосингела Никифора [2] послѣ сего въ текстѣ старопечатной брошюры ошибочно повторено: «dal» [3] опечатка: «symbolym»

były. Wyznawaiąc od nich vczynione kanony, y wszytkich, ktorych oni przyięli, przyimuię, y ktorych odrzucili, y ia odmiatuię, a we wszytkim poddaię się świętemu moiemu panu y władycy [1] powszechn*i*emu patryarsze Konstantynopolskiemu, teraźnieyszemu y po nim będącym» [2] etc.

«A potym daley mowi:

«Ku temu wyznawam, cokolwiek ma pronomia patryarszego thronu Konstantynopolskiego, to wcale mam zachowywać, ni w czym nie naruszaiąc» etc.

«A potym zaś mowi:

«A przy innych rzeczach wielu, y tego wyznania y obowiązku [3] mego, y tey przysięgi moiey ieślibym potym kiedy chciał iakowym kolwiek sposobem odstąpić, nie tylko samemu zrzuceniu podpadam, ale y wszelakiemu kanonnemu [4] karaniu powinien będę».

«Ktore wzrocenie (sic) y w anatemę takowych wkłada.

«Wtora. Że wzgardzili pronomią patryarszą, ktora iest świętey stolice Konstantynopolskiey, y eparchiją Roską, z początku iey będącą, od niey oddalić a Zachodniemu kościołowi poddać vmyślili, nad święte prawa y kanony, ktore iey vkazuią własną pronomią świętą patryarszą stolicę Konstantynopolską, dla rozsądku y appellacyi wszelakim sprawam y personam cerkiewnym. Iako w dziewiątym kanonie świętego powszechnego czwartego synodu vkazuie iawnie, mowiąc:

«Ieśli ktory kleryk z klerykiem sprawę ma, niech mimo swego episzkopa do świeckieg[o] sądu nie vdaie się: ale pierwey sprawę sw[e]mu episzkopowi ma opowiedzieć, abo, za po[z]woleniem episzkopa, (26) oczywiście stan[ą]wszy obie stronie sąd, iaki zechcą, niec[h] obiorą sobie. A ieśli kto inaczey vczyni, ka[]nonnemu karaniu podlega. A ieśli kleryk m[a] sprawę z swym, abo y z inszym episzkopem, przed synodem tey eparchiey niech się sądz[i]. A ieśli z metropolitem tey eparchiey ep[i]szkop, abo kleryk, spor ma,—od exarch[a] naznaczonego, abo od samey cesarstwuiące[go] miasta stolice Konstantynopolskiey niech s[ię] sądzi [5]».

«Toż właśnie y siedmnasty kanon te[go] synodu mowi, y innych wiele.

«Trzecia. Że wzgardzili Boskimi [y] świętymi kanony świętych y powsz[ech]n*i*ch synodow: wtorym kanonem p[o]wszechnego świętego wtorego synod[u] y dwudziestym osmym czwartego, trze[ch]set y trzydziestu świętych oycow, kto[re] tak się w sobie ma:

«Wszędzie świętych oycow roskazania n[a]śladuąc, y tego teraz czytanego kanonu, [] y pięćdziesiąt świętych episzkopow, ktor[]

[1] опечатка: «wlaycy» [2] въ теперешнемъ «Чинѣ исповѣданія и обѣщанія архіерейск[а]го» (СПБ. 1890) этотъ параграфъ изложенъ та́къ: «Къ сему моему святыя вѣры испов[ѣ]данію, обѣщаюся блюсти каноны святыхъ апостолъ и седми вселенскихъ и благочес[ти]выхъ помѣстныхъ соборовъ, иже на сохраненіе правыхъ велѣній суть узаконены, и ел[и]по разнымъ временомъ и лѣтомъ отъ истинно поборствующихъ по святѣй каѳоличес[кой] Восточнѣй православнѣй вѣрѣ каноны и святыя уставы суть изображены, и та вся х[ра]нити крѣпцѣ и ненарушнѣ до кончины моея жизни съ симъ моимъ обѣщаніемъ сви[де]тельствую: и вся, яже они пріяша, и азъ пріемлю: и ихже они отвратишася, и [азъ] отвращаюся» [3] опечатка: «obwiązku» [4] опечатка: «kanonemu» [5] по теперешнему из[да]нію (Москва, 1-е тисненіе, 1874, 8°): «Аще который клирікъ съ клирікомъ же им[ѣетъ] судное дѣло, да не оставляетъ своего епіскопа, и да не перебѣгаетъ къ свѣтскимъ су[д]лищамъ: но сперва да производитъ свое дѣло у своего епіскопа, или, по изволенію того[жде] епіскопа, избранные обѣими сторонами да составятъ судъ. А кто вопреки сему уч[и]нитъ, да подлежитъ наказаніямъ по правиламъ. Аще же клирікъ со своимъ, или со ин[ымъ] епіскопомъ имѣетъ судное дѣло, да судится въ областномъ соборѣ. Аще же на митро[по]літа области епіскопъ, или клирікъ имѣетъ неудовольствіе, да обращается или къ екзар[ху] великія области, или къ престолу царствующаго Константінополя, и предъ нимъ [да] судится»

za prawosławnego wielkiego Theodozego cesarza, na cesarzstwie Konstantynopolskim Nowo-Rzymskim będącego, vznali,—y my vznawamy y roskazuiemy o starszyństwie świętey cerkwie Konstantynopolskiey Nowo-Rzymskiey. Abowiem stolicy Staro-Rzymskiey, ponieważ cesarstwowało miasto ono, oycowie słusznie dali byli starszyństwo. Tąż tedy słusznością wzruszeni będąc, sto y pięćdziesiąt świętych episzkopow rowne starszyństwo oddali Nowego Rzymu świętey stolicy, chwalebnie vznali cesarstwem y senatem vczczonemu miastu rowne starszyństwo mieć z starocesarstwuiącym miastem y w cerkiewnych, iako y onemu, wielbić się sprawach, wtore po onym będąc [1]».

«Y trzydzieści szostym świętego powszechniego szostego synodu, ktory się tak ma:

«Odnawiaiąc my, co wedle zakonu postanowili sto y pięćdziesiąt świętych oycow, ktorzy tu do cesarskiego y Bogiem strzeżonego miasta ziechali się byli, sześć set y trzydzieści, ktorzy w Kalcedonie, roskazuiemy: iż Konstantynopolska stolica rowne ma starszyństwo z stolicą Starego Rzymu, y w cerkiewnych iednako wielbić się sprawach, wtora po oney będąc; a po niey wielkiego miasta Alexandryey liczbą idzie stolica, a potym Antyocheyska, y po niey Ierozolimska» [2].

(27—Dз) «W ktorych to świętych kanoniech vkaznie iawnie, że rowne starszyństwo y iednaką władzą ma Konstantynopolskiey cerkwie święta stolica z stolicą Starego Rzymu, y iako iest wielkie bezzakoństwo wdzierać się ieden drugiemu przez granice. O czym y szosty kanon powszechnego pierwszego synodu, trzech set y ośminaście świętych oycow, ktorzy w Nicenie, mowi:

«Pierwsze obyczaie zachowywane niech będą Eiptem, Liwiją y Pendapoliją; Alexandryiski episzkop niech władnie. Ponieważ y Rzymskiemu episzkopowi ten iest zwyczay. Iednako y w [3] Antyochiyskim, y w inszych też eparchiach starszeństwa aby zachowywane były, cerkwiam roskazuiemy» [4].

«Czwarta. Iż takowe zakonu przeciwne y bezzakonne nowozmyślone rzeczy śmieli wszczynać bez wiadomości swego starszego. Czego zakazują kanonne dekreta, iako trzydziesty czwarty kanon świętych apostołow opiewa mowiąc:

«Episzkopom każdego narodu potrzeba swego starszego znać, y onego iako głowę mieć, y nic zbytniego bez woley iego nie czynić; tylko to każdy niech odprawuie, co

[1] теперешній текстъ (М., 1-е тисн. 1874): «Во всемъ послѣдуя опредѣленіямъ святыхъ отецъ, и признавал читанное нынѣ правило ста пятидесяти боголюбезнѣйшихъ епископовъ, бывшихъ въ соборѣ во дни благочестивыя памяти Ѳеодосія, въ царствующемъ градѣ Константінополѣ, Новомъ Римѣ, тожде самое и мы опредѣляемъ и поставляемъ о преимуществахъ святѣйшія церкви тогожде Константінополя, Новаго Рима. Ибо престолу Ветхаго Рима отцы прилично дали преимущества, поелику то былъ царствующій градъ. Слѣдуя тому же побужденію, и сто пятьдесятъ боголюбезнѣйшіе епископы предоставили равныя преимущества святѣйшему престолу Новаго Рима, праведно разсудивъ, да градъ, получившій честь быти градомъ царя и сvгклита и имѣющій равныя преимущества съ Ветхимъ царственнымъ Римомъ, и въ церковныхъ дѣлахъ возвеличенъ будетъ подобно тому, и будетъ вторый по немъ» [2] ibid.: «Возобновляя законоположенное сто пятидесятію святыми отцами, собравшимися въ семъ богохранимомъ и царствующемъ градѣ, и шесть сотъ тридесятію, собравшимися въ Халкидонѣ, опредѣляемъ: да имѣетъ престолъ Константінопольскій равныя преимущества съ престоломъ Древняго Рима и, якоже сей, да возвеличивается въ дѣлахъ церковныхъ, будучи вторымъ по немъ; послѣ же онаго да числится престолъ великаго града Александріи, потомъ престолъ Антіохійскій, а за симъ престолъ града Іерусалима» [3] опечатка: «z» [4] ibid.: «Да хранятся древніе обычаи, принятые въ Египтѣ, и въ Ливіи, и въ Пентаполѣ, дабы Александрійскій епископъ имѣлъ власть надъ всѣми сими. Понеже и Римскому епископу сіе обычно. Подобно и въ Антіохіи, и въ иныхъ областяхъ да сохранятся преимущества церквей»

iego eparchiey należy y pod nią będącym miastom» [1] etc

«Nic zbytniego, mowi, episzkopi nie maią czynić bez woley starszego. A ci nie prosto śmieli zbytkować, ale y z innymi nie małymi sprawami, ktorych im dekreta świętych kanonow zakazuią, iedność vczynić oboygom kościołom kusili się. Ktora przez takowy synod, piąci y dziesiąci abo co mniey episzkopow, nie może być, y takowych zwłaszcza, ktorzy w theologiey siły y vmieiętności nieświadomi, nie wiedząc doskonale zrozumienia przyczyn tych, dla ktorych nasza Wschodnia cerkiew iedność Zachodniego kościoła odmiatuie:

«Pierwsza. Że nowo zmyślać nie przestaie nowych wymysłow, y zachodzi Boskie y święte granice czystey naszey wiary, ktore Ducha napełnieni święci oycowie przez powszechne y święte synody, raz y drugi nieodmienne być roskazawszy, zapie‖(28)czętowali na wieki wieczne; y inni po nich będąc zapieczętowali także, nic nie przykładaiąc ani vymuiąc.

«Z ktorych to nowych wymysłow pierwszy początek—do świętego symbolum, to iest, do wyznania wiary nad postanowienie świętych oycow vczynione przyłożenie, ktore nie przyięte y dalekie iest dekretu bohosłowskiego, to iest, że vczy, aby Duch Święty «y od Syna» miał pochodzić, także y Swoię bytność od Niego mieć. A to iest wszytkiemu zgorszeniu y roznemu rozumieniu przez wszytkie czasy aż y do dzisiadnia miedzy cerkwiami nawiętsza przyczyna. Abowiem Syn, iako Syn, żadney odmienności y ziednoczenia (wedle persony) z Oycem na pochodzenie Duchowi nie ma, gdyż iednę kauzę mowimy Synowi y Duchowi, ktore nie złożone ani ziednoczone, kromia tego, co wedle istności iedno są.

«Wtore po onym nowo zmyślenie: że odmiatuie chlebem kisiałym doskonałą straszną ofiarę Boskich taiemnic, y przasnym vczy odprawować, nad ewanielskie y apostolskie podanie y dekreta.

«Trzecie nowo zmyślenie: zle zrozumiany y zmyślony—pierwey od rozmaitych tego swiata filozofow basnosłowstwem, a potym Orygenem Adamantowiczem śmiele narysowany y vkorzeniony, a na ostatku doskonale w Zachodnim kościele rozszerzony—ogień czyścowy.

«A do oney ieszcze czwarta: a vczniom Christusowym y inszym świętym przeciwna zwierzchność papieska abo korzeń zmocnienia nowych wymysłow y napierwsza przyczyna wielu bezzakonnym sprawam. Abowiem nie tylko iest rzecz nikczemna, ale y koniecznie bezzakonna, y wszelakim sposobem nie przystoyna: aby podbić wszytkę katolicką y apostolską świętą cerkiew pod iednego człowieka, to iest, pod papieża, a nie pod Samego Węgielnego Kamienia, Pana naszego Iezusa Christusa, Ktory ią Sobie krwią Swoią wykupił. A papieża y innych naszych ierarchow pierwszymi nazywać y mianować — nic innego nie iest, iedno członki członkow przednieysze, y to iesli prawdziwych dogmat trzymaią się y Pana Christusa naśladuią.

‖(29) «Wtora przyczyna. Iż wzgardził y wzgardza, przebaczaiąc nielutościwie Boskie y święte kanony, ktorych święte y powszechne synody, przez niemałe y rozne czasy zbieraiąc się, wydali y za-

[1] ibid.: «Епископамъ всякаго народа подобаетъ знати перваго въ нихъ, и пр[illegible] его яко главу, и ничего превышающаго ихъ власть не творити безъ его разсуж[illegible] творити же каждому только тò, чтò касается до его епархіи и до мѣстъ къ [illegible] надлежащихъ»

ać pilnie roskazali. Y innych
ie mało, ktorych iużeśmy pomie-
re dla zachowania dekretow po-
są.

wsza wzgarda y przebaczenie
kich dekretow, a nie tylko ich,
amego Świętego Ducha—vżywa-
wionych rzeczy, ktorych zapo-
apostołowie, naśladuiąc Boskie-
a w sześćdziesiątym wtorym ka-
w piętnastym kapitulum ich
mowiąc: «zezwoliło się Świętemu
y nam». Nie mowią: «zezwoliło
tylko, ale «Świętemu Duchowi
Ktory dekret Świętego Ducha
ch apostołow nizacz się rozumie
le Zachodnim.

wzgarda Boskich kanonow:
ć srzody, ktorą apostolski sześć-
dziewiąty kanon bez żadney
pościć roskazuie, poddaiąc odłą-
zrzuceniu tych, ktorzyby iey
li.

ia wzgarda: pościć sobotę, ktorą
ć, kromia iedney tylko, Boskim [1]
lskim sześćdziesiątym szostym
zapowiedaią, y pięćdziesiątym
więtego y powszechnego szostego

y na kolana vpadanie w nie-
ktorą żadnym sposobem czynić,
wychwstania, powszechny szosty
ośmym kanonie Świętym Du-
kazuie.

ego też prezbiterom y innym,
ktorzy są duchownego stanu, opuszczać swoie żony, bez mniszego życia y porządku, roskazuią, na duchowny stan wstępuiąc. Co aby nie było, w Duchu Świętym zakazuie święty powszechny synod w trzynastym kanonie, ktory tak się w sobie ma:

«Ponieważ w kościele Rzymskim, w porządek kanonow, zachowywać podano—doznaliśmy: że ktorzy chcą dyakońskiey, abo prezbiterskiey dostąpić chirotoniey, aby wyznawali, że iuż więcey nie maią obcować z swymi żonami. My tedy, zwierzchnieyszego naśladuiąc kanonu apostolskiego rozsądku y porządku, aby duchowni mężowie, ktorzy się wedle ||(30) zakonu ożenili, od dzisieyszego czasu vtwierdzaiąc, roskazuiemy: aby żadnym sposobem ziednoczenia z swymi żonami nie rozwięzowali [2].

«Y tak kanon potwierdzaiąc dokłada:

«Ieśliby kto śmial ważyć się nad apostolskie kanony, bądź kto z księżey, bądź z dyakonow, abo poddyakonow, ostać się żony swoiey ziednoczenia y pospolitowania, niech będzie złożon» [3].

«Y wiele innych kanonow y dekretow wzgardza y przebacza—często obaczysz.

«Dla tych tedy y dla innych tym podobnych przyczyn, nie przystało im spraw takowych bez wiadomości swego starszego zaczynać, ani im należy ziednoczenie czynić cerkwi Wschodniey z kościołem Zachodnim. Gdyż tę iedność nie piąci y dziesiąci władykow, teologiey nie swiadomych, synod może badanie wedle nauki czynić, ktora wiele niewymownych potrzebuie wywodow,—ale

сего стоитъ въ подлинникѣ лишнее слово: «ich» [2] по теперешнему тексту
исв. 1874, 8°) это мѣсто въ правилахъ шестаго вселенскаго собора читается
онеже мы увѣдали, что въ Римской церкви, въ видѣ правила, прéдано, чтобы
ые имѣють быти удостоены рукоположенія во діакона, или пресвvтера, обязы-
сообщатися болѣе со своими женами. То мы, послѣдуя древнему правилу апо-
благоустройства и порядка, соизволяемъ, чтобы сожитіе священнослужителей
и впредь пребыло ненарушимымъ, отнюдь не расторгая союза ихъ съ женами,
ия ихъ взаимнаго въ приличное время соединенія» [3] ibid.: «Аще же кто, по-
преки апостольскимъ правиламъ, дéрзнетъ кого либо изъ священныхъ, то есть
овъ, или діаконовъ, или vподіаконовъ, лишати союза и общенія съ законною
будетъ извержень»

powszechny synod y zebranie wymownych mężow y theologow czynić może, wedle swoiey władzy, przy czym być maią y czterzey świętobliwe patryarchy sami przez siebie, abo, za słusznymi przyczynami, przez niektore namiesniki swoie, im rowne. Iakoż ze wszytkiego tego iawnie iest, że, nad prawo y kanony, śmieli zacząć tę sprawę.

«Piąta. Że pozwani będąc kanonnie przyść na synod y dać sprawę o rzeczach, ktore wszczęli, y z takowego na nich od narodu pomowiska znaku wywieść się nie chcieli. Y dla tegoż słusznie im iest doskonały od kanonow przyiąć na się dekret» [1].

Za tym synod począł nalegać, aby iuż był ogłoszon dekret bez żadney odwłoki.

Tedy Niceforus, wielki protosyngiel y proedros tego synodu, stanąwszy na wysokim mieyscu wedle przystoynego porządku, trzymaiąc w prawey ręce chwalebne y ożywiaiące znamię krzyża ś., a w lewey Boskie y święte Ewanielium, wszytkim wsłuch dekret opowiedział. Ktory się tak w sobie ma:

(31—Є) APOFASIS,

to iest dekret, ktory składa odstępuiących Wschodniey cerkwie.

«Ponieważ nad ine niemało sprawy apostata metropolita Kijowski Roski Michał, y z nim iednomyślni iego władykowie: Włodzimirski Hipatyusz, Łucki Cyryllus, Połocki German, Chełmski Dyonizy y Piński Iona, nie chcieli vsłuchać naszego kanonnego pozwu y przyść do synodu, aby dali sprawę, iako śmie[...] schizmatyckimi nowymi wymysłami [...] się, o ktorych pilne badanie czynić [...]chaliśmy się, y ich zastali, na kto[...] wszyscy zgoła (ile ich iest w tey [...]giem strzeżoney eparchiey, iednak[...]nami trzymaiąc obyczaie y dogma[...] Wschodniey świętey Bożey katolickiey apostolskiey cerkwie) świadczą, że [...] iawnymi iey apostatami, y oddalić [...]ślili od patryarszego świętego thro[...] Konstantynopolskiego Nowo-Rzymskie[...] własną tę eparchiją iego a poddać [...] stolicy Starego Rzymu, nad prawo [...] kanony, odmiatuiąc ich własne wyzna[...] a wyznawaiąc prywatne y iawne [...] odstąpienie,—my tedy dla pomienion[...] przyczyn, pilnie przymuszeni będąc B[...]skimi y świętymi kanony, na ten żałos[...] na nich dekret vdać się musimy:

Ogłoszenie dekretu.

«Wzgardzona od nich święta Bo[...] Wschodnia cerkiew roskazuie nam, teraźnieyszy synod, aby metropolit M[i]chał y pomienieni władykowie obnaże[ni] byli wszelakiego archiereyskiego vrzę[du] y sprawowania, y episkopskiego nazw[i]ska, y wszelakiego naszego duchowne[go] stanu».

Y zaraz po ogłoszeniu posłano [...] nich złożenie w te słowa:

«Wiedzcież o tym, że dla nowy[ch] wymysłow y apostazyey waszey y [...] niepokorstwa przeciw Boskim y święt[ym] kanonom, wedle zdania praw cerkie[w]nych, od teraźnieyszego świętego [sy]nodu złożeni iesteście, y wsz[...] stopnia cerkiewnego iesteście [...]

[1] здѣсь кончается вторая рѣчь Константинопольскаго великаго протосин[келла]

ego dnia oktobra, w roku tysiąc
ziewięćdziesiąt szostym, indyk-
iesiątego».

Y tak się do tego dekretu niżey
ni podpisali:
orus, wielki protosyngiel y
;szy sprawca wielkiey cerkwie
:ego thronu Konstantynopolskie-
etuiąc wespoł z świętym syno-
lpisałem się.
us, protosyngiel y namiestnik
:ego thronu Alexandryiskiego,
ąc wespoł z świętym synodem,
m się.
sz, metropolita Beligradski pa-
o thronu Konstantynopolskiego,
ąc wespoł z świętym synodem,
m się.
on, episzkop Lwowski, Halicki
ieniecki, patryarszego thronu
ynopolskiego, dekretuiąc wespoł
n synodem, podpisałem się.
ał Kopysteński, episzkop Prze-
Samborski, patryarszego thronu
ynopolskiego, dekretuiąc wespoł
n synodem, podpisałem się.
ry, archimendryta manastyrza
Petra z Świętey gory, za ros-
wielebnego Paysya, episzkopa
ego, patryarszego thronu Kon-
polskiego, dla trudności iego,
ąc wespoł z świętym synodem,
em się].
usz, archimendryta manastyrza
leymona z Świętey gory, za ros-
wielebnego Amfilochya, epi-
Iukackiego, patryarszego thronu
ynopolskiego, dla trudności iego,
ąc [wespoł] z świętym synodem,
łem się].
orus, archimendryta Kijowski,
ąc wespoł z świętym synodem,
em się.

«Henadyusz, archimendryta Dermański, dekretuiąc [wespoł] z świętym synodem, podpisałem się.

«Ilaryon, archimendryta Supraski, dekretuiąc wespoł z świętym synodem, podpisałem się.

«Elizeusz, archimendryta Piński, dekretuiąc wespoł z świętym synodem, podpisałem się.

«Bazyli, archimendryta Dubieński, dekretuiąc wespoł z świętym synodem, podpisałem się.

«Tymoteusz, archimendryta Dorohobuski, podpisałem się.

«Michał, archimendryta Ławryszowski, podpisałem się.

||(33) «Simeon Kosowski, archimendryta Peresopnicki, podpisałem [się].

«Isakij, archimendryta Stepański, podpisałem się.

«Serhy, ieromonach, ihumen Smolnicki, podpisałem się.

«Nestor, protopopa Zabłudowski y prymikiry synodowy, podpisałem się.

«Ihnaty, prezbiter Ostrozski y prymikiry nad notaryami synodowymi, podpisałem się.

«Andrzey Wozniesieński Lwowski, notary synodowy, podpisałem się.

«Leonty Woskrzesieński y Emellan Iurewski, prezbiterowie y posłowie od wszytkiego kryłosu Wileńskiego, podpisaliśmy [się].

«Iakob Spaski, protopopa Wołkowyiski, podpisałem się.

«Nikon, starzec manastyrza Wydubickiego Kijowskiego, podpisa[łem się].

«Emellan Nikolski, protopopa Słucki, podpisałem się.

«Piotr Woskrzesieński, namiestnik Żydaczowski, podpisałem się.

«Ioan Preczyski, namiestnik Rohatyński, podpisałem się.

«Andrzey Troiecki, protopopa Konstantynowski, podpisałem się.

«Cyryl Spaski [1], protopopa Ostropolski, podpisałem się.

«Konstantyn Ostropolski, protopopa Dubieński, podpisałem się.

«Filip, protopopa powiatu Wołkowyiskiego, podpisałem [się].

«Petr, protopopa Premyski, podpisałem się.

«Bazyli Lewkiewicz, protopopa Klewański, podpisałem się.

«Andrzey, namiestnik Samborski, podpisałem się.

«Harasym Rożestweński, namiestnik Skalski, podpisałem [się].

«Klimenty Troiecki, namiestnik Kamieniecki, podpisałem się.

«Bazyli Troiecki, bratski Wileński prezbiter, podpisałem [się].

«Paweł, prezwiter, od bractwa Brzeskiego, podpisałem się.

«Ioanas, protopopa Iarosławski, [...] pisałem się.

«Leonty, protopopa Warwaski, [...] liczyc, podpisałem się.

«Ihnacyusz Podselecki, kryło[...] manastyra Zimna, podpi[sałem się]

Było y innych barzo wiele pre[...] row więcey dwuset. Ale że nie [...] tego potrzeba, przeto tu nie są po[...] Iako też y hypomnimata dziś, dla o[...] ności, nie drukowane; wszakże nie [...] za pomocą Bożą, z druku wydane [...] mogą.

To na ten czas czytaiąc, zdrowi [...] cie.

Печатано съ единственнаго экземпляра, хранящагося въ Императо[рской] Публичной Библіотекѣ.

---

[1] опечатка: «Spasti»

ОТВѢТЪ КЛИРИКА ОСТРОЖСКАГО

ИПАТІЮ ПОТЕЮ

1598 года [1].

|(1—а) ОТПИСЪ

сть въ Бозѣ велебного отца Ипатіа, имерского і берестейского епископа, не освецоного княжати Костентина грозского, воеводы Киевского—

іецанью и прехваляпью вос- и церкви з' заходнымъ ко- стѣломъ унѣй або згоды,

въ року 1598 писаный,

одного наменшого клирика церкви ской въ томъ же року отписаный.

Апостолъ у 1 до Кор. глава 2:

пришолъ до васъ, братіе, не в' юсти оздобныхъ словъ або мудро- повѣдаючи вамъ свѣдецство Бо- бы вѣра ваша не в' мудрости ой, але въ моцы Божіей была» [2].

Григорій Богословъ:

«Мудрость правдивая то есть: пробачати мудрость, которая в' словахъ и въ стосованью |(об. 1) мовы належитъ. Не той бо мнѣ, который в' словахъ мудръ, мудрымъ есть; ани тотъ, который языкъ маетъ вымовный, а душу ненаучену, яко гроби зверху оздобне украшены, а внутръ смроду полны».

Аѳанасій Александрійскій:

«Кождый человѣкъ, который принялъ розумъ и розсудокъ отъ Бога, если послѣдуетъ пастыру неискусному, кламливую славу, яко правдивую, пріймуючому, мучонъ будетъ».

|(2) До чителника.

Велико есть—будованье на чюжомъ закладати фундаментѣ—небеспеченство. Не менша—не своимъ рядити домомъ—трудность. Тымъ болшая—важитися

[1] эта старопечатная брошюра, содержащая въ себѣ «Отписъ клирика Острож- и «Исторію Ферарского або Флоренского собору», печатается съ точнымъ соблю- ударeній [2] 1 Коринѳ. II, 1, 5: «азъ пришедъ къ вамъ, братіе, пріидохъ не по одному словеси или премудрости, возвѣщая вамъ свидѣтелство Божіе — — да ша не въ мудрости человѣчестѣй, но въ силѣ Божіей будетъ»

вѣдати и потрафити в' чій у̂мыслъ—смѣлость. Але гдѐ хŷть ку Богу ткнется, тамъ дочасные стра́хи не звитяжа́ют'; гдѐ кролевства о́ного надѣя засмакуетъ, тамъ всѣхъ небезпе́ч'ностей занедба́нье; гдѐ утѣха прі́шлой запла́ты обмо́вы и насмѣвиска переважает', та́мъ всѣхъ трŷдностей ла́твость.

То́е ся вла́сне в' то́мъ отпи́сован'ю лі́сту, чита́телю христіанскій, зо мно́ю дѣетъ. Бо кгды̀ нерŷхло а пра́ве на остатку всѣхъ и мнѣ ся доста́лъ ві́дети лі́стъ, до я́сне освецо́ного княжа́ти Остро́з'ского, воево́ды Кіевского, отъ велебного отца̀ Ипа́тіа, Володи́мерского епіскопа, о залеца́нью и прехваля́нью Восто́чной церкви з' За́ходнымъ косте́ломъ унѣи або зго́ды, пи́саный,—пови́нность о́ная («будте гото́ви къ отвѣту або отпо́вѣди ко́ждому пыта́ючому ва́съ» [1]) до отозва́ньяся на то́тъ лі́стъ менѐ приводі́ла, трŷдность а небезпече́н'ство отповѣда́ти за кого̀ вышшого а шафова́ти чі́имъ у̂мысломъ—не допуща́ла. «Ревность правды до́му Божого грызла мя» [2], простота̀ а неумѣ́етность зась (не взгля́домъ та́къ (об. 2) дале́це о́ной, до которой, але дале́ко бо́лше—отъ которой особы отповѣда́тися мѣло—розважаючи) набо́лше мя гамова́ла. И на око ві́дѣломъ то, жѐ съ тыхъ мѣръ—хромому за добре здоро́вого на за́водъ, нѣмому за красомо́вцу на спо́ры, и оному жовраку, чюжŷю кроле́вскую на свое́ лицѐ вкладаючому персо́ну—мало мъ не былъ, або и былъ подо́бный. Бо што̀ за подо́бна сѣди́намъ уступова́ти, а мо́лодости в' лѣтехъ и ро́зумѣ вырыва́тися?! «Запыта́й бо, мо́витъ, отцевъ твоихъ, и оповѣдя́тъ ти, старцовъ твоихъ, и рекŷтъ тобѣ» [3].

Одна́къже припе́дши в' па́мять,—жѐ «о мо́лодости, мо́витъ, твоей нихто̀ абы̀ не занедбава́лъ» [4], жѐ «мо́цъ Божія у недоста́тку выполняется» [5], жѐ «Господь слѣпца̀ умудря́етъ» [6], жѐ безязычнаго и гугни́вого Моvсе́а в' мо́вѣ украша́етъ, жѐ у вы́ростку Даніи́лу духа побужа́етъ, жѐ «з' у́стъ немовя́токъ хвалŷ Свою̀ выполня́етъ» [7],—не въ быт-мъ и я̀ то̀ собѣ привлаща́лъ, або кгды̀ надъ си́лу мою̀ было́ бы што̀ (чого̀ не ви́жу) трŷдного, тому̀ до́сыть (лѣть кому̀ бо́лшому умѣетнѣйшему около мі́лыхъ ре́чій пра́цы не зы́чачи) учини́ти мѣлъ. Але, я́ко пастушо́къ, надъ гусятками поста́вленый, ви́дячи хи́трого лі́са, укладност'ю до о́ныхъ прилужа́ючогося, хотя̀ не мо́жетъ его поконати, предся доко́ля хто̀ силнѣйшій на ра(3)тŷнокъ не припадетъ, и о́нъ отгоня́етъ,—надто ещѐ и такимъ у̂мысломъ чи́нячи, яко псалми́ста мо́витъ: «ото, уста́мъ мои́мъ не бороню̀: Господи, Ты розумѣешъ» [8]: «моѐ хотѣти, а Твоѐ дѣйствова́ти» [9],—ва́жилем'ся на то́тъ лі́стъ его милости спро́ста отписа́ти, сŷму [10] одна́къ тŷю кладучѝ: жѐ и до́брое, кгды̀ не по во́ли Божей быва́етъ, не добро̀ естъ; жѐ не ко́ждая зго́да Богу естъ пріе́мна; и та́я ихъ сама́я но́воутво́ренаа зго́да, яко не зъ во́лею

[1] 1 Петр. III, 15: «готови же присно ко отвѣту всякому вопрошающему вы» [2] Псал. LXVIII, 10: «ревность дому Твоего снѣдѐ мя» [3] Второзак. XXXII, 7: «вопроси отца [illegible], и [illegible] тебѣ, старцы твоя, и рекутъ тебѣ» [4] 1 Тимое. IV, 12: «[illegible] [illegible] да нерадитъ» [5] 2 Коринѳ. XII, 9: «сила бо моя въ немощи совершается» [6] Псал. CXLV, 8: «Господь умудряетъ слѣпцы» [7] Матѳ. XXI, 16: «изъ устъ младенецъ и [illegible] совершилъ еси хвалу» (взято изъ Псалма VIII, 3) [8] Псал. XXXIX, 10: «[illegible] [illegible] не возбраню: Господи, Ты разумѣлъ еси» [9] Филиппис. II, 13: «Богъ [illegible] дѣйствуяй въ васъ и еже хотѣти и еже дѣяти о благоволеніи» [10] на [illegible] [illegible]

чáта, тáкъ не естъ Богу прі-
іе тéжъ зъ ней и óвоцы ро-
чалй.
о тò убóгую а велмѝ плóхую,
емъ отъ роз'сѣвачà нéнависти
не былà, мою прáцу—самóму
авды оборóнци і зáвисти рос-
о подъ оборóну поручáю.
ія—о лáскавое в' духу кро-
й ся комỳ до рукъ достáнетъ,
е а прáвды узнáнье—прошỳ.
а' ся в' чóмъ, я́ко писмà не-
поткнýлъ, сáмъ недостáтокъ
пяй, або менè, гóлого слóвы
ъ неузбрóеного («вы́ бо си́л-
ии естè нéмощи нéмощныхъ
), самъ заступивши, отповѣ-
éньемъ бо оди́нъ другóму тя-
аполняéмо зáконъ Христовъ [2],
слáва и чéсть нá вѣкы.

у Острогỳ, у школѣ Кгрец-
зской.

Въ Бóзѣ велéбному, его ми-
подину отцỳ Ипáтію, Воло-
у и Берестéйскому епи́ско-

решнемъ вѣку дóбръ своихъ
своемъ фортýнне въспрій-
óномъ прійдучомъ комỳ вé-
сти дáно бýдетъ—пи́сарь то-
зычытъ.

Лукà, глава 16:

«Помянѝ, я́ко въспріалъ еси добрà твои в' животѣ твоéмъ» [3].

Сирáхъ, глава 22:

«Ткнýвшися у óко вы́точит' слéзу, и ткнýв'шися в' сердце вы́гочитъ чѡв'-ство» [4].

Предмóва ли́сту до отцà епи́скопа [5].

«Справедли́вый Господь въ всѣхъ дорó-гахъ Своихъ» [6], «и преподóбенъ въ всѣхъ учи́нкахъ Своихъ» [7]. Который освѣчá-етъ вся́каго человѣка свѣтлостью рóзуму и «справýетъ всè въ всѣхъ, подаючѝ Ду-ха на пожи́токъ» [8], я́ко Сáмъ вѣдаетъ: «óвому Духомъ слóво мудрости, óвому слóво рóзуму черезъ тогóжъ Духа; дру-гóму вѣру ты́м'же Духомъ, и́ному роз-судокъ, другóму вы́мову. То всè спра-вýетъ одінъ и тóйже Духъ, роздѣля́ючи дáры, я́ко хóчетъ» [9], и роздаючѝ та-ланты, вéдле ли́чбы нáшея вѣры и гóд-ности. Якóе хтò кáждый зъ нáсъ на-чи́нье своè себè самóго отдаéтъ Богу, в' тóе в'кладáетъ талáнты |(4) лáски Своей Богъ. Еслѝ мáлое начи́нье подамò Емỳ, мáлый талáнтъ пріймемъ. А пріймýючи кóждый зъ насъ талáнты, пови́ненъ есть в'давати тóржникомъ, абы́смо отдалй

...л. XV, 1: «дóлжни есмы мы силніи немощи немощны́хъ носити» [2] Галат. ...ъ друга тяготы носите, и тако исполните законъ Хрістовъ» [3] Лук. XVI, 25: ...я твоя— —» [4] Сирах. XXII, 21: «убодáяй око источи́тъ слéзы, и убодáяй ...изъявляетъ чувство» [5] NB. иногда на полѣ, помимо печатныхъ выносокъ ..., встрѣчаются и рукописныя, Польскія и Русскія. Здѣсь на полѣ помѣ-...ющая рукописная замѣтка почеркомъ XVI—XVII в.: «предмова до отца епи-... [6] Псал. CXLIV, 17: «праведенъ Господь во всѣхъ путéхъ Своихъ» [7] Псал. ...: «и преподобенъ во всѣхъ дѣлѣхъ Своихъ» [8] 1 Коринѳ. XII, 6—7: «дѣйствуяй ...ѣхъ— —дается явленіе Духа на пользу» [9] 1 Коринѳ. XII, 8—11: «овому бо ...ется слово премудрости, иному же слово разума, о томже Дусѣ: другому же ...е Духомъ— —другому же разсужденія— —другому же сказанія язы́ковъ. Вся ...ствуетъ единъ и тойжде Духъ, раздѣляя властію коемуждо якоже хощетъ»

его зъ лихвою, а не в' земли молчанiа погребемъ, и з' онымъ злымъ слугою в' темность кромѣшнюю в'кинени будемъ. А закопанье таланту—не одно толко само молчанiе и о своемъ старанье, а о другихъ недбане спасенью,—але далеко болше то: хотя и справовати што мниманемъ умыслу своего, але не по воли Божiей, погребши и закопавши свѣтлость души своей умъ в' темность своей о собѣ думы, надутости и в'згорды.

«Свѣтилникъ тѣла, мовитъ, есть око. Если око ясно, всѐ тѣло свѣтло»[1]. А яко око в' тѣлѣ, такъ умъ естъ в' души свѣтлост'ю. Если свѣтелъ и чистъ умъ, освѣчаетъ душу. А если умъ потемнiтся, потемняетъ и душу и отъ стежки заповѣдей Божiихъ блудитъ. Таковый хотя если што и чинит', не по воли Божiей чинитъ. Яко апостолъ уругаючися до таковыхъ мовитъ: «свѣтчу о нихъ, ижъ ревность або горливость Божiю маютъ, але не ведле розуму; шукаючи бо свою правду поставити, правдѣ Божей погрѣшиша»[2]. И зась: «прото не бывайте в' собѣ мудри»[3], «но преобразуйтеся обновленiемъ ума вашего»[4]. Якобы рекъ: не вѣрою одновляйтеся, але учинками ‖(об. 4) добрыми, i «не мудрьствуйте надъ тое, што ся годитъ мудрьствовати»[5]. «Бо хто зрозумѣлъ умъ Господнiй, або хто Ему порадцею былъ»[6]? А мудрованье вынеслое—то, што перескакати границы отцевскiе, i жребiй отеческiй вѣры правдивой легце важити! «Не преходи бо, мовитъ, границъ, которые положили отцы твои»[7].

А такъ о тотъ талантъ, о который, отче епископе, до его княжацкое милости в' предмовѣ листу своего припоминаешъ, и тую згоду свою залецаешъ,—если по воли Божей чинити стараешся, сама правда за часомъ окажетъ. Але однакъ и тымъ писаньемъ моимъ уважатися будетъ, которое, прошу, не в' гнѣвѣ прочитати не полѣнуйся.

(здѣсь, подъ «Предмовою» небольшое украшенiе)

|(5—ѯ) Листъ.

Малый хмары оболочокъ, кгды подъ насвѣтлѣйшее солнце подступитъ, малою не весь свѣтъ потемняетъ. И «малъ квасъ всѐ в'мѣшенiе креситъ»[8], свѣтчитъ голосъ Божiй. И наменшее, приключившися доброму, злое всю доброть псуетъ. Мала искра огню, до налѣпшого будован'я впавши, всѐ попалитъ. И яко приплѣтается называемое зѣлье смилаксъ до ципрису, такъ привязуется злость до доброти. Бо где насѣнье побожности сѣется, тамъ в'посродку пшеницы куколь свой роз'сѣваетъ непрiатель. Насѣнье доброти в'сѣяно человѣку—малженство, для потомства: куколь свой непрiатель всѣялъ—вшетеченство. Насѣнье доброти в'сѣяно человѣку—прагнути славы, але оной вышней; куколь свой врагъ в'сѣялъ—тщеславiе, прожную хвалу. Натурѣ человѣчой дано або в'сѣяно—и покарму жадати; а куколь свой врагъ в'сѣялъ—объяденiе. Прироженью люд'скому в'сѣяно—и гнѣвъ, але на непрiателя ду-

[1] Матѳ. VI, 22 и Лук. XI, 34 [2] Римлян. X, 2—3: «свидѣтелствую бо имъ, яко ревность Божiю имутъ, но не по разуму,— —и свою правду ищуще поставити, правдѣ Божiей не повинушася» [3] Римлян. XI, 25; XII, 16 [4] Римлян. XII, 2 [5] Римлян. «не мудрствовати паче, еже подобаетъ мудрствовати» [6] Римлян. XI, 34 [7] Притч. 28: «не прелагай предѣлъ вѣчныхъ, яже положиша отцы твои» [8] 1 Коринѳ. V, 6

...го; куколь свой в'кинулъ непріатель— ближняго гнѣватися. На такихъ ...жахъ побожности звыклъ діаволъ ...ти свой роскидати, абы такъ незначне ...кождую справу добрую трутизну ...ой снадиѣй в'кидати могъ. Обычай непріателя оного—сердца і мысли ...дскіе ‖(об. 5) съ пилностью выпатро...ти, до чого ся склоняют': тымъ онъ ...узати и звести, а затымъ и погуби... старается.

Яко нѣкоторый непріатель облежоное ...сто войною зо всѣхъ сторонъ огле...етъ: отколи латвый приступъ видитъ, ...толя и штурмуетъ. Або яко пилный ...сподарь стережетъ: на которой землѣ ...торое насѣнье лѣпше ся родитъ, тамъ ...ое и роз'сѣваетъ. Такъ—и душный ...пріатель [1]: вѣдаетъ, где и яко своѐ ...жіе злости сѣяти; вѣдаетъ, где на ...рдость, где на лакомство, где на не...вѣсть, где и на любовъ злую а шко...ливую; вѣдаетъ, кого фрасункомъ в' ...розпачь, кого збытнею радостью в' не...вѣ...ство, кого страхомъ в' упадокъ, ...го на остатокъ однымъ позреньемъ ...в' грѣхъ привести маетъ. Кгды ви...дитъ, до чого найболшей хто старане ...милость сердечную маетъ, оттоля ...въ вину або оказію пріймуетъ до при...ступу. Роз'сужаетъ кождого обычай, про...буетъ учинки, стережетъ хути, ревно...сти, и тамъ вынайдуетъ способъ зве...д...я и упадку.

А яко то ест' щира, и жаденъ зъ ...людій в' подсолнечной отъ такихъ ша...тан...скихъ наѣздовъ воленъ быти не ...можетъ,—свѣтчитъ на Самого всѣхъ ...рѣчій Творца отъ діавола покуса. Кгды ...видѣлъ Его лакнучого, на-тыхъ-мѣстъ хлѣбомъ покусу навелъ. Адама і Евву, ‖(6) кгды видѣлъ хотячихъ быти яко богове, обѣтницею боз'ства зблазнилъ. Іюду, кгды видѣлъ лакомого, през' его проданьѐ погубилъ. Самсона, кгды видѣлъ любоженнаго, жоною смерти приправилъ. Озію, кроля Жидовского, кгды видѣлъ великую хуть до Бога маючого, презъ кадило олтаря (и доброю речью, але не по воли Божіей) [2] в' проказу або трудъ на тѣлѣ и в' гнѣвъ Божій управилъ.

А такъ і въ той теперешней, отче епископе, которую в' писанью своемъ усилне смакуешъ, вашой згодѣ—потреба остерегатися того, абы ото такими подобен'ствы, подъ плащикомъ згоды, не в'палъ хто в' сѣть діаволю. «Добро, мовитъ, древо ку покарму, и оздобно ку пойзренью», «але в' который день з'исте отъ него, смертію умретѐ» [3]. Добра естъ згода, и «красно мешкати братьи въ сполечности» [4]; але абы въ той вашой, оцукрованой зверху, потравѣ не было трутизны; але абы ся одно зъ волею Божіею тая згода згожала. Бо не въ кождой згодѣ кохается Богъ, яко в' своемъ писанью, отче епископе («жѐ лѣпшая естъ нагоршая згода, нижли налѣпшая незгода») припоминаешъ. Што естъ писму святому велми противно. Бо еще и въ старомъ законѣ Господь Богъ о жадную речъ такъ ся не прогневалъ, яко о тое злученье або згоду вѣрныхъ ‖(об. 6) з' обчими народы. И прото строфуючи таковыхъ мовитъ: злучилися з' сторонами або зъ народы и навыкли учинковъ ихъ [5].

Што оная напершая на свѣте, страху и жалю полная, згода за потѣху всему

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри: який зводи[тель]!» [2] на полѣ почеркомъ XVI–XVII в.: «y dobra rzecz przeciw woley Bożey w złą się obraca» [3] Быт. II, 9, 17: ...древо красное въ видѣніе и доброе въ снѣдь— —а въ оньже аще день снѣсте отъ него, ...смертію умрете» [4] Псал. CXXXII, 1 [5] Второзак. XVIII, 9; XXXII, 16

свѣту принесла̀? «И ви́дели [1], мо́витъ, сыно́ве Божі́й до́чки людскі́й, ижъ кра́сны, в'ходи́ли до ни́хъ, и злуча́лися зъ ни́ми, и поймова́ли собѣ̀ отъ ни́хъ жо́ны» [2]. Штожъ, пріе́мно ли то̀ было̀ Богу? А то та́къ пріе́мно. І мовилъ Господь Богъ: «не ма́етъ ме́шкати Духъ Мой въ лю́дехъ ты́хъ, бо есть тѣло» [3]. Але еще то не коне́цъ. Поступѝ да́лей: «и ка́явся Богъ, іжъ человѣка сотворилъ» [4]. А да́лей што̀? «І ви́дѣлъ Богъ, ижъ осквернилася земля̀ пере́дъ Богомъ, и сплюга́вило вся́кое тѣло доро́гу свою̀» [5]. А яка́яжъ запла́та да́лей была̀ за тую зго́ду? «И мовилъ Богъ: вы́гублю человѣка отъ земля́, кото́рого-мъ сътвори́лъ» [6]. О́тожъ ма́ешъ зго́ду, кото́рая на *в*ве́сь свѣтъ згине́нье привела̀, кото́рая до такъ стра́шной а нелитости́вои по́мсты Бога пору́шила.

А о о́ной зго́дѣ, въ кото́рой вежа̀ Вавило́н'ская будо́вана, яко розумѣешъ? Аза не была̀ та́мъ ме́жи та́къ вели́кимъ лю́домъ зго́да и любо́въ, ижъ односта́йне всѣ̀ на такі́й ко́штъ, на такіе труды зезво́лилися? А была̀ и ви́дѣлася та́я во́ля и зго́да передъ очи́ма ихъ велмѝ добра̀. ‖(7) «Пойдѣмъ, мо́витъ, и згодѣмся всѣ̀, а учинѣмо собѣ̀ сла́ву, и збудуи́мо ве́жу ажъ до̀ неба» [7]. Вла́сне тепе́решня*а* ва́ша мѣшаная колотли́вая зго́да о́ному Ба́белю подо́бна, жѐ се своею думою в' небо вы́ставити усилуетеся. Тамъ въ той зго́дѣ—помеша́нье язы́комъ, а у тепе́решней—помеша́нье сумнѣны[illegible] вѣры.

А те́лецъ о́ный Жидо́вскій, отъ з[illegible] зо всѣхъ во́лею зго́дне вы́литый, аза [illegible] былъ и не естъ пе́внымъ знакомъ зго́д[illegible] Аза та́мъ, згоди́вшися на свою̀ безу[illegible] зго́ду, не выкрика́ли, не весели́[illegible] мо́вячи: тое насъ бу́детъ борони́ти от[ъ] вся́кого зла̀? А о́ная Изра́илтянъ зго́д[а], што̀ отнесла̀ за нагоро́ду, кото́рую, [illegible] упроваже́нью въ Зе́млю Обѣцаную і [illegible] зе́шт'ю съ того̀ свѣта Исуса На́[illegible], Жи́дове стро́или? «І ме́шкали, мо́в[итъ], сынове Ізраилевы ве́сполъ съ Хана[не́]омъ, Хетфе́омъ, і Амморе́омъ, и Фере[зе́омъ], и з' и́ншими, и злучи́вшися [зъ] ни́ми, поймова́ли собѣ̀ до́чки ихъ [и] жо́ны, а за сыны̀ ихъ своѝ дава́ли» [8]. А затымъ што̀ уросло̀? «Послужи́ли бо[гомъ] го́мъ ихъ» [9], згоди́лися зъ ни́ми у [ихъ] набоженствѣ. А вдя́чно жъ то̀ было̀ Богу? А то такъ вдя́чно: «і роз'гнѣвал'ся [10] популли́востью вели́кою Господь [на] Израиля, и вы́далъ ихъ въ ру́ки Ху[сарсаѳе́му], кро́леви Си́рскому, и былѝ у вели́кой нево́ли за тую зго́ду през[ъ] нема́ло лѣтъ» [11]. Такіе пожи́тки—нераз[судные] ‖(об. 7) і нерозмы́слные зго́ди приносятъ, и Бога до гнѣву побужа́ютъ.

Чи́мъ премудрѣ́йшій надъ всѣ̀ пред[ъ] собо́ю и по собѣ̀ царѝ зе́мные, прему[дрый], мо́влю, Соломо́нъ, Царя Вы́шнего образи́лъ и прогнѣвалъ? Аза̀ не тымъ, ижъ, хотячи́ ся з'едночи́ти и згоди́[ти],

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «oto masz zgodę!» [2] Быт. VI, 2: «видѣвше же сынове Божіи дщери человѣчи, яко добры̀ суть, пояша себѣ жены̀ отъ всѣхъ, [illegible] избраша» [3] Быт. VI, 3: «не имать Духъ Мой пребывати въ человѣцѣхъ сихъ во [illegible], зане суть плоть» [4] Быт. VI, 6: «и помысли Богъ, яко сотвори человѣка на земли, и [illegible] мысли» [5] Быт. VI, 11—12: «растлѣся же земля предъ Богомъ——видѣ Господь—[illegible] растли всяка плоть путь свой на земли» [6] Быт. VI, 7: «потреблю человѣка, егоже [illegible] творихъ, отъ лица земли» [7] Быт. XI, 4: «пріидите, созиждемъ себѣ градъ и [illegible] егоже верхъ будетъ даже до небесе: и сотворимъ себѣ имя» [8] на полѣ: «Судей, [illegible] 3» [ст. 5—6: «и сынове Іераилевы обиташа посредѣ Хананеа и Хеттеа, и А[illegible] Ферезеа, и Евеа и Гергесеа и Іевусеа, и пояша дщери ихъ себѣ въ жены [illegible] своя даша сыно́мъ ихъ»] [9] Суд. III, 6 [10] на полѣ почеркомъ XVI — XVII [illegible] zgoda!» [11] Суд. III, 8: «и разгнѣвася яростію Господь— —»

в' пріязни, яко и в' набожен'ствѣ, бчими народы, споймовалъ собѣ чюжіе: дочку фараоню, Моави-у, и Аммонитянку, и Сиріанитянку шихъ? Потомъ ку старости лѣтъ, жонамъ, хотячи згоду в' набо-ствѣ учинити, противъ законови ему положилъ змазу и отщепенство родѣ своемъ: поставилъ и побудо-капища або костелы по горамъ— Астартѣ скверной Сидон'ской, же надъ Іерусалимомъ на горѣ ной, другій Моавитскій, третій нит'скій? Азали то не знакъ былъ ? Аза не были тамъ такіе, которые одою и милостью выкрикали? Але доброе — не добро, кгды не по Божіей бываетъ, прото на-тыхъ-смутное посел'ство отъ Господа ова вышло до него: «развергъ раз-у царство твое, и дамъ е в' руки ликови твоему» [1]. Што ся и стало. где (яко мовитъ Великій Василей) Божію хто дѣлаетъ не яко хочетъ (хотя и милость до Бога маетъ, не зъ розумомъ), не пожитечно ‖(8) стaранье».

Іто ижъ такъ есть, в'спомнѣмъ на Израелчика Озію, который при дѣ и при зобранью мноз'ства сы-Израелскихъ, которыхъ было седмъ по сту тисячъ [2], провадячи кі-скрыню перемѣря и пришедши до иона Нахорска, где ся оные телцы , бествячи або шалѣючи, подъ ню заприженые, переворочали скры-ужалившися нероз'судный мило-законy, Озіа сынъ Аминодавль, ся доткнутися до оной скры-[3],—якожъ тое оному ся заплатило? А то такъ: «и розгнѣвался гнѣвомъ Господь на Озію и поразилъ его» [4].

О, якожъ бы потреба теперешнимъ ревнителемъ або милосникомъ згоды на тое око мѣти! Не отъ злости, але отъ щирого сердца и отъ великой къ Богу милости тотъ чинилъ, видечи, ижъ скрыня, окраса и оздоба вѣры ихъ, в' которой называлося имя Господа силнаго, сѣдящаго на херувимѣ, маетъ зъ возомъ упасти, перевернути, поламати и внивечъ ся обернути,—торгнув-ся поднесъ руку до ратунку, абы ей упасти не далъ. Але Богу то не было пріемно.

Тое власне можетъ ся прировнати теперешней згодѣ и ее предводителемъ: ижъ, телеснымъ роз'судкомъ видячи, отъ вынеслой свѣта гордости, подъ крестомъ утисковъ церковъ Христову преслѣдованую, торгнулися ратовати рькомо ее; але противъ воли Божой, запомневши, ‖(об. 8) ижъ «моцъ Божіа в' недостатку выполняется» [5].

Чимъ прогнѣвали Бога оные сынове великого іерея Божого Арона [6]? Ижъ в'ложили до кадилницъ огня чюжого и принесли передъ Господа огонь чюжій. И вышолъ огонь отъ Господа и попалилъ ихъ.

Азали то не ясный теперешней вашей прикладъ и власная фикгура згоды: ижъ чюжій нѣякійсь огонь, в' кадилници офѣръ сердецъ чистыхъ и духовъ скрушоныхъ старожитной релѣи людемъ приносячи, в'кладаете и, в'мѣсто милого пахнучого и Богу пріемного звыклого ѳиміану або кадила побожности, сквары и дымы, никгды в' православныхъ сердцяхъ незвыклые, закурити и Богу омер-

[1] 3 Царств. XI, 11: «раздирая раздеру царство твое изъ руку твоею и дамъ е рабу ...ну» [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «7 кротъ сто тысячъ» [3] на ... почеркомъ XVI—XVII в.: «Озия хотелъ киотъ подхопити. Царствъ книга 2, глава 6» ... Царств. VI, 7 [4] 2 Коринѳ. XII, 9: «сила бо Моя въ немощи совершается» [6] на ... почеркомъ XVI—XVII в.: «книга Леввитъ, глава 16, и Числа, глава 3 и 16»

зи́ти хо́чете?! В'спо́мнѣте, ижъ «не ско́ръ есть Богъ, але лу́ченъ» [1].

Чи́мъ о́ный вели́кій ца́ръ Птоломѣй, по та́къ зна́чныхъ звитяз'ствахъ надъ прелютымъ Антіо́хомъ, и з' незличо́ными конники и колесни́цами его, Царя Вы́шнего бы́лъ образи́лъ и прогнѣвалъ? Аза́ли не ты́мъ, ижъ хотѣлъ своѐ набожен'ство и обы́чай злучи́ти и з'едночі́ти съ Изра́елитами, и хотѣлъ в'ходи́ти въ церковъ Соломо́нову и въ светы́ню? Чого̀ кгды̀ ему̀ презви́теры и ста́рцы Изра́ел'скіе про́збами съ слеза́ми и съ воздыханми борони́ли, розгнѣвавшися я́ростію вели́кою писалъ такій ли́стъ до всѣхъ своихъ Еги́петскыхъ и полу́денных' па́н'ствъ. Кото́рого то ли́сту, а на́ветъ и самыхъ ||(9—г) тре́тихъ кни́гъ Ма*х*абе́йскихъ, подо́бно у ва́съ Ляхо́въ в' По́лской и в' Латинской Библіи не ма́ешъ; а хотя́ бы и бы́лъ, прочита́й, ижъ та́къ ся в' собѣ ма́етъ [2]:

«Ца́ръ Птоломѣй Филопа́торъ ме́шкаючимъ в' Еги́птѣ и по мѣстахъ воево́дамъ, ге́тманомъ—потѣхи и здоро́в'я; в' здоро́вью и потѣсе та́къ мы̀ са́ми, я́ко и спра́вы на́ши. В' ты́хъ би́твахъ, кото́рые ся точи́ли въ Азіи, о кото́рой абы́сте и вы̀ вѣдали, ижъ, за по́мочью бого́въ и за на́шею мо́цью, незвитяжо́ными ста́лихмыся. Про́то мы̀ на до́брый конецъ хотячѝ привестѝ спра́вы не му́сомъ, ани копѣями, але поко́рою и вели́кою щодробли́востью, и розряди́ти ме́шкаючихъ в' надо́лку Сиріи и Финицкіе наро́ды, и добродѣйства з' охо́тою чини́ти имъ, яко і по мѣстамъ офѣро́вникомъ, роздѣля́ючи имъ ве[...]
пра́гнулисмы збы́тне и в' [...]
бы́ти и учти́ти бы́тностью с[...]
або церковъ о́ныхъ суем[...]
оні́ ні́кгды не хотятъ перест[...]
глу́пства. Бо кгды́смы пра́гну[...]
в' до́мъ [3] ихъ і коштовными [...]
шими да́ры учти́ти, оні̀, да́в[...]
ха́ми надути, заборони́ли на́мъ
и ни за̀ што собѣ положи́ли на̀
которую ма́емо до всѣхъ люде[...]
броть на́шу, и явное оказа́ли
намъ шале́нство. Мы̀ теды, ша[...]
||(об. 9) о́ныхъ обра́жены бу́д[...]
ну́лихмыся в' звитяж'ствѣ. И[...]
Еги́птѣ з' вдя́чностью потык[...]
всѣ наро́ды, мы̀ тежъ ста́ви[...]
яко ся годи́ло, та́къже и ты́мъ
былѝ зъ наро́ду ихъ, обецова́л[...]
зло́сти той не памята́ти, и [...]
ихъ на́родъ отто́ля перемени́ти
никами сусѣдства пра́въ и [...]
Александрі́йскихъ учини́ти, т[...]
ва на капла́нства і набоже́нст[...]
имъ нада́ти. А оні̀, проти́вно
взятье принявши, і прирожо́[...]
нату́рою, кото́ра*а* завсегды̀ до
склоня́етъ, до́брое отки́нули, [...]
во́лностями и сусѣд'ствомъ [...]
дрійскимъ згордѣли, але бры́д[...]
вомъ и общова́ньемъ и самы[...]
тыхъ, кото́рые на́мъ су́ть в' [...]
хи́лни. Про́то прика́зуемы, кгд[...]
тое писа́нье прі́йдетъ, што̀-на́р[...]
одинъ день, о́ныхъ мянова́ны[...]
ши з' жона́ми и з' дѣтмѝ, без[...]
сромо́тне в' ланцуха́хъ и пу́та[...]

[1] эта фраза взята изъ «Селянокъ» братьевъ Зиморовичей: «Nie rychły Bóg, [...] każdemu wygodzi, Za przestępstwem niemałym wielka pomsta chodzi». Въ данн[...] luczny имѣетъ значеніе, указанное С. Б. Линде: nieprzebaczaiący, choć po[...] У Бѣлоруссовъ осталась поговорка: «Богъ не стучо́нъ, да лучо́нъ», т. е. Богъ [...] грозить стукомъ, но Онъ мѣтокъ, не даетъ промаха. См. Примѣчанія, [...] моровичи, и въ Указателѣ [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVI[...] Далѣе чернилами и другою рукою того же времени: «Маковейскихъ кн[...] 2 и 3 и 4» [3] на полѣ: «въ церковъ»

хъ, на смерть го́дную и на страхъ слы́ханый до на́съ пошлѣте» [1]. И ей, яко исто́ріа свѣтчитъ, кото́рая, и продолже́нья, опущается.

Што̀ рече́шъ, отче влады́ка? Аза́ли зго́ды тамъ то́тъ пра́гнулъ? Аза̀ не ло̀ та́мъ та́кихъ, которые на́ то вы-вали: «зго́да! милость! покой»? Было̀ ние, яко та́мъже да́лей пи́шетъ: Гды (10) вы́шолъ то́тъ де́кретъ або то́е казанье по всѣхъ сторонахъ, тогда̀ ыди народие составля́ху пирова́ніа восклица́ніемъ и ра́достію» [2]: ми́ръ, кой, зго́да! Одны́хъ ты́хъ самы́хъ, которые «раднѣй изволя́ли страда́ти з' юдми Божіими, нижли имѣти доча́сного хъ ро́скошъ» [3], «обня́лъ нестерпи́мый велмѝ жа́лосный со слеза́ми кри́ку и стогна́нья пла́чъ» [4]. Але велесла́вный Вседержи́тель и́стиный Богъ отвори́лъ двѣри милосердіа Своего [5]. И кгды̀ ца́рь испо́л'нил'ся тя́жкимъ гнѣвомъ, и з' окрутными бестіами, пло́ды Лива́нь-скими окормле́ными и виномъ нераство̀-ренымъ опое́ными (кото́рыхъ бе́стій до войны̀ стра́шно прибра́ныхъ было̀ в' ли́чбѣ пятьсо́тъ), вы́шолъ, неотмѣннымъ сердцемъ и зѣни́цею о́ка хотячѝ вы́ко-нати надъ ни́ми го́ркую и стра́шную смерть [6],—тогда̀ Богъ Вы́шній оказа́лъ чю́дъ Свой я́вне през' а́нгеловъ, ижъ на-тыхъ-мѣстъ окру́тные звѣріе ста́ли якъ повя́заны, и гнѣвъ ца́рскій обер-ну́л'ся въ умиле́ніе, и слези́лъ по ты́хъ стра́шныхъ зготова́ныхъ имъ му́кахъ [7]. «Вѣсть бо Господь благочести́выхъ отъ напа́сти избавля́ти» [8]. На такій при́-кладъ зго́ды ничо́го не мо́вячи, до пи́л-

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «читай о томъ Маковейскии книги трети, глава 4». алѣе киноварью другою рукою: «koniec listu». Кн. 3 Маккав. III, 9—16, 18: «Царь толомей Філопаторъ сущымъ во Египтѣ и по мѣсто́мъ стратигомъ и воиномъ радоватися здравствовати: здравствую же и азъ самъ, и вещы наша. По бывшей намъ рати во ія, юже вѣсте и вы, яже боговъ нечаянным споборенiемъ и нашею силою разумно добрый конецъ приведеся, судихомъ не нуждею оружія, но кротостію и многимъ че-овѣколюбіемъ благоустроити живущыя въ Кілисvріи и Фінікіи языки и благотворити лостнѣ. И сущымъ во градѣхъ ка́пищемъ давше доходы премноги, пріидохомъ и во русалимъ, возшедше почтити храмъ суемудренныхъ и никогдаже престающихъ отъ езумія.— —Вожделѣвшымъ намъ внити во храмъ ихъ и лѣпотными и добрѣйшими дары очтити, тіи по древней (своей) гордости возбраниша намъ внити— —, за человѣколюбіе, же знамы ко всѣмъ человѣкомъ, свое же зломысліе къ намъ явле́нно показавше, аки едини точію отъ языкъ царемъ и ихъ благодѣтелемъ выи не покарлюще, ничтоже пра-едно хощутъ носити. Мы же сихъ безуміе усмотривше, и съ побѣдою возвратившеся, во Египтѣ со всѣми языки любочеловѣчнѣ срѣтившеся, якоже подобаше, сотворихомъ: въ тѣхъ ко единоплеменникомъ ихъ непамятозлобіе всѣмъ сказующе и ради спобореія, и вѣренныя съ простотою имъ издревле безчисленныя вещы дерзнувше премѣнити, восхотѣхомъ и гражданства Александрійскаго сподобити ихъ и причастники всегда жерцемъ поставити. Они же въ противность пріемлюще, и природнымъ злонравіемъ доброе отринувше, и присно въ злое уклоняющеся, не токмо отринуша честное гражданство, но и гнушаются словомъ, и дѣломъ, молчаніемъ тѣхъ, иже немногіи отъ нихъ къ намъ вмѣстнѣ доброжелательни суть.— —Повелѣхомъ убо, егда пріидетъ къ вамъ посланіе сіе, вскорѣ во единъ часъ вышеписанныхъ собравше съ женами и чады, съ досадою и злобленіемъ послати къ намъ узами желѣзными отвсюду окова́нныхъ, на лютое и зло-славное подобающее зломыслящымъ убіеніе» [2] 3 Маккав. IV, 1: «и вездѣ, идѣже пріиде е повелѣніе, народнѣ составляшеся языкомъ убо пиръ съ восклицаньми и радостію» Евр. XI, 25: «паче (же) изволи страдати съ людьми Божіими, нежели имѣти временную грѣха сладость» [4] 3 Маккав. IV, 2: «Іудеомъ же бяше непрестающь плачь и зѣло жалелень со слезами вопль, стенаньми сожже́ну сущу сердцу» [5] 3 Маккав. VI, 17 3 Маккав. V, 1 [7] 3 Маккав. VI, 17—21 [8] 2 Петр. II, 9

ного уваже́нья и стосова́нья съ тепе́решнею колотне́ю ко́ждому пуща́ю.

Чи́мъ прогнѣвалъ о́ный человѣкъ Божій Вы́шнего, ‖(об. 10) кото́рый [1], пришедши въ Веѳи́ль на збурене олтарѝ Іеровоа́мова, тамъ, за вели́кою прозьбо́ю и уси́лованьемъ друго́го пророка, мешкаючого въ Веѳи́ле, вступи́лъ в' до́мъ его и на знакъ милости и зго́ды ялъ хлѣбъ и пи́лъ во́ду в' дому̀ его? Та́мъже [2] «кгды̀ ещѐ у сто́лу сѣдѣли, стался̀ го́лосъ отъ Вы́шнего к' человѣку Божему: поне́же, надъ во́лю Мою́, я́лъ еси хлѣбъ и пилъ во́ду та́мъ, гдѐ Я тобѣ̀ заказа́лъ, не маешъ бы́ти погре́бенъ з' отцы̀ твоими. И ста́лося по яде́ніи хлѣба и пи́тіи воды̀, кгды́ ся верну́лъ человѣкъ Божій, споткалъ его на доро́зѣ левъ, і забилъ его до смерти» [3].

Што розумѣешъ, отче веле́бный? Пророкъ съ пророкомъ въ милости и въ зго́дѣ в' дому̀ пророцкомъ, а не гдѐ и́нде побе́сѣдовали, и шма́тъ хлѣба вкуси́ли; пе́вне ты́е мыслили о зго́дѣ. Были̇ та́мъ такіе (а на́ветъ и са́ми сыно́ве пророцкіе, кото́рые и ознайми́ли отцу свое́му, ижъ бы́лъ ту человѣкъ Божій и отхо́дитъ), жѐ то за вели́кую ре́чъ и пра́ве за святобли́вую мѣли. Але ижъ не ве́дле во́ли Божіей, не то́лко та́я ихъ спо́лная милость Богу не была̀ пріе́мна, але и проти́вна.

Чимъ о́ный человѣкъ прогнѣвалъ Бога и наве́лъ на себѐ слушную и неотволо́чную пом'сту, до кото́рого пришо́лъ оди́нъ съ пророковъ Божи́хъ и мо́вилъ ему: «ве́дле росказа́нья Божого побій мя»? І не хотѣлъ поби́ти его человѣкъ оный. А о́нъ мо́вилъ до не́го: ‖(11) «и́жесь не хотѣл' по во́ли Божіей учини́ти и менѐ поби́ти, ото ты отхо́дишъ отъ менѐ, и роздеретъ тебѐ … ста́лося. Кгды̀ отшо́лъ отъ не́го … его ле́въ и заби́лъ его. А онъ … человѣка и́ного и мо́вилъ ему … мя тепе́ръ». И побилъ его до …

Што́ бысмо розумѣли, отче … хто бы́лъ зъ нихъ до зго́ды … то́тъ ли, кото́рый бити себѐ … без' вся́кой причи́ны каза́лъ? … кото́рый, зго́ду ми́луючи (яко … решнюю), безви́нне его би́ти не … Запра́вды му́сит' ко́ждый, а … на́шыхъ теле́сныхъ розсудковъ, … ти, ижъ то́тъ лѣпше зго́ду, … рукѝ поднестѝ і причи́ны до … да́ти (бо если сло́во жесто́кое воздвизаетъ, погото́ву—битьѐ) не … ми́ловалъ. Але ижъ Богу дале́ко … нѣйшая ча́сомъ бываетъ незго́да … зго́да,—про́то тотъ з' свое́ю зго́… толко одпла́ты, але еще и кар… слу́шную по́м'сту отне́съ.

Тутъ ся я́вне ока́зуетъ, иж … въ ли́стѣ припомненые («жѐ лѣ… горшая зго́да, ни́жли на́лѣпшая … да») сло́ва пи́сму святому про… веле́бный отче, са́мъ уважай.

Чому̀ о́ный судіа̀ и во́жъ Жи… и́менемъ Еѳа́іа, хотя̀ и до́бру … не до́бре и не ве́дле во́ли Божі… вовалъ, жа́дной отпла́ты, ани … ваня не отне́съ? Кото́рый, ви́дяч… не отъ сыно́въ ‖(об. 11) Ам'мон… ути́сненъ и оскорбленъ лю́дъ … скій, за побу́дкою Духа Бож… станови́л'ся проти́въ о́нымъ А… томъ и порази́лъ ихъ. А еще … на́ войну, шлюбова́лъ бы́лъ Бог… нему: кгды звитяжство надъ не́… ми оде́ржитъ, верну́вшися … колвекъ напере́дъ пере́дъ до́м…

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «книги 3 Царствъ, глава 13» [2] … комъ XVII в.: «zgoda, ktora być nie miala, zwada iest czlowieku, chocia…
[3] 3 Царств. XIII, 20—24 [4] 3 Царств. XX, 35—37

...ъ поткáетъ, тóе на офѣру Богу ...вышнему дáти [1]. А кгды приеждж́алъ ...дóмъ, дщéрь або дочкà его одиначка [2], ...дуючися з' звитяжства отцéвого, вышла ...ротивъ ему зъ бýбны и съ тáнцы. Óнъ ...бачивши роздеръ на собѣ шáты свои ...мовилъ: «смýткомъ засмутилась мя, ...дщú моя, и éстесь тяжкостью передъ ...чима моима; абóвѣмъ отворилемъ устà ...мои къ Господу и не могý ихъ назáдъ ...вернýти» [3]. А тáкъ дáвши ей двà мѣ...сяцы—оплáковати съ пáннами товáриш...ками своúми паненства і мóлодости ...своé ходячи по горамъ, по двóхъ мѣся...цехъ выконалъ обѣтницу свою Господу Богу [4].

Уважáй пилне, чéс[т]ный отче! Авра...ам' онъ, патріáрха великій и отецъ ...нашъ, не учинилъ тáкъ, якò тóтъ по...божный стáрецъ: Авраáмъ бовѣмъ тóлко ...хотѣлъ на росказáнье Божее учинилъ, ...а самого скýтку нѣ—не офѣровáлъ Іса...áка сына своéго, тóлко хотѣлъ, але не ...учинилъ; а сéсь самыимъ скýткомъ вýпол...нилъ. А ещè дивнѣйша: óный—за роска...занемъ гóлосу Божого, а сéсь—своéю ...доброю |(12) вóлею. Чомý óный великую ...заплату одéржал' такýю: «благословячú ...благословúти тобѣ бýду, и мнóжачи роз...множу тя» [5], а óвъ нѣ? Для тóго, ижъ ...óный чинилъ вéдле вóли Божее и за ...росказáньемъ Его; а óвый—з' своéго ...упóрного ýмыслу. И абысмы не покла...дали збытней надѣи и хвалы у своúхъ ...спрáвахъ и учúнкахъ, котóрые кóлвекъ ...если чúнимо, и хотя ся нáмъ здадýтъ ...у óчахъ нáшыхъ добры, але нáйболше ...подъ Его недостигненый судбы абысмо ...всѣ подкладáли, о котóрыхъ великій таинникъ небесный задивившися крикнулъ, мóвячи: «о, глубинà богáт'ства премудрости и рáзума Божіа! якò неиспытанны судбы Его и неиз'слѣдованны пýтіе Его» [6].

Але речéшъ подóбно, отче чéстный: ижъ тò приклáды а подобéн'ства, стáрому зáкону служáчіе, а не нóвому. Але штò кóлвекъ писано в' стáромъ зáконѣ, тò всè на прúкладъ и на наýку нáмъ писано [7]. Чогò довóдъ мáешъ у тогóжъ апостола вырáзне до Коринтовъ у пéрвом': «сіа вся óбрази прилучáхуся óнѣмъ: писана же быша в' научéніе нáше, в' нихже концы вѣкъ достигóша» [8]. Однакъже и в' нóвомъ зáконѣ мáемо тымъ подóбныхъ мнóго прикла́довъ: ижъ и дóброе, кгды не по вóли Божіей бываéтъ, непріемно и протúвно естъ Богу. Якò мóвитъ Златоýстый в' «Маргарúтѣ»: «штò, по вóли Божіей бывáемое, хотя |(об. 12) и злѐ быти здáстьця, надъ всѣ рéчи ест' нáлѣпше. А штò—черезъ Его вóлю и неугóдно Óному, хотя і навыборнѣйше быти видится, надъ всѣ рéчи ест' нáгорше». Если и забьéтъ хтò по вóли Божей, надъ всякую люд'скость лѣпше естъ убійство óное; а если и заховáетъ хтò, и люд'скость окáзуетъ надъ вóлю Óного,—надъ всякое убійство несправедливше бýдетъ óное жáлованье. Зъ межи котóрыхъ и то не мнѣйшій, а прáве ясный, прикладъ у Еvангеліи мáемо.

Теплѣйшій по вѣре и верхóвный въ апостолехъ, апостолъ Пéтръ, слышачи отъ Христа тые словà: «якò подобáетъ Ему ити въ Іерусалим', и мнóго пострадáти отъ стáрецъ и архіерéй и книж-

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «офѣра»; киноварью: «зри». Суд. XI, 30—31
[2] Суд. XI, 34: «единородна» [3] Суд. XI, 35: «и бысть егда увидѣ ю самъ, растерза ризы свои и рече: о, дщи моя, смущающи смутила мя еси: и ты нынѣ въ претыканіе была еси предъ очима моима: азъ бо отверзохъ уста моя на тя ко Господу и не возмогу вспять возвратити» [4] Суд. XI, 38—39 [5] Быт. XXII, 17 [6] Римлян. XI, 33 [7] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [8] 1 Коринѳ. X, 11

никъ, и убіéну бы́ти» [1], Пéтръ почáлъ противъ того̀ мóвити: «милостивъ Ты, Господи! нехáй Тобѣ̀ тáкъ не бýдетъ» [2]. Христосъ обернýвшися мóвилъ Петрóви: «иди̇ зá Мя, сатанà! погоршéнье Ми естесь: не мы́слишъ што̀ есть Божого, але што̀ людского» [3].

Што̀ розумѣешʻ, чéс[т]ный влады́ка? Злé ли тýтъ вʻ тóтъ часъ мы́слилъ Пéтръ, ижъ Господеви и Научи́телеви своéму не зы́чилъ таки́хъ срóкгихъ мýкъ и сромоты̀ и гáньбы? Пéвне признáешъ, ижъ не злѐ. Але ижъ проти́въ вóли Божей, тогды̀, вмѣсто óного титýлу «ты еси Пéтръ, опóка» [4], одéржалъ бы́лъ титýлъ сатани́нʻскій [5].

Але речешъ подóбно: не дóбре Пéтръ (13—ꙗ) мы́слилъ, ижъ ся спротивялъ смотрéнію Божому, котóрое если́бы ся не вы́полнило презъ мýку Христову, не были́ бысмы спасéны. Тогды̀, вéдле такóго зданья̀, і Ию́да предáтель не будетъ ничóго виненъ: бо óнъ былъ слугóю óного смотрéнія, черезъ котóрое ся свѣ́ту стáло откупéнье; и не тóлко ся óному смотрéнію не спротивля́лъ, але еще, за его рáдою и бѣ́ганьемъ, вы́полнилося, и Христосъ вы́данъ. А вжды̀ читáемо, ижъ о нéмъ Христосъ повѣ̀дилъ: «гóре человѣ́ку тому, имʻже Сынъ человѣ́ческій предаéтся: лѣ́пше ся было̀ емý не роди́ти» [6].

Або̀ и то̀ мáлый при́кладъ: кгды̀ оно тóтъже апостолъ Пéтръ, при умывáнью апостоломъ нóгъ, завстыдáвшися тáкъ вели́кого униженя и покóры Пáна и Учи́теля своéго, я́ко ся почáлъ Христосъ склоня́ти до нóгъ его, рéкъ: «Господи, не умы́еши нóгу моéю»,—[...] жалъ такýю отповѣ́дь: «еслѝ не [...] нóгу твою̀, не и́маши чáсти съ М[...]

Што̀ речéмъ, епи́скопе чéстны[...] ли Пéтръ святы́й чини́лъ, и злы[...] ýмысломъ? Признáти то мýсимъ, [...] злѐ; дóбре и дóбрымъ ýмысломъ: [...] ви́дячи своéго и всѣ́хъ Бога и Гос[...] Царя и Владыку, Учи́теля и Спас[...] кштáлтѣ убóгого жабракà и послу[...] опоясáвшагося лéнтіемъ і умы́ти [...] его хотя́чого, на-ты́хъ-мѣ́стъ при[...] вʻ чю́вство своéго достоéнʻства, [...] тежъ и особѣ̀ [8] Того̀, Котóрый при[...] зумѣ́вшися кри́кнулъ: (об. 13) «Т[...] мой умы́еши нóзѣ?» [9] Але ижъ и доб[...] ýмыслъ Петрóвъ, вóли Божой ся с[...] тивя́лъ,—прóто и óное его повол[...] и вря́дъ, и надъ и́ншихъ выбран[...] ключóвъ увѣрéнье, кгды̀ и дóбро[...] зъ вóлею Божіею починалъ,—не могло̀; але ты́мъ бы бóлше, еслѝ своéго ýмыслу не отступи́лъ былъ шкóдило. Чéсти бо вели́чество н[...] стóйнѣ чéсти жи́ти произволя́ющо[...] приложéніе мýки естъ.

А о óной, самы́мъ межи собóю [...] хóвнымъ апостоломъ, незгóдѣ Анті[...] ской, Петрý съ Пáвломъ, я́ко б[...] розумѣ́ли? «Кгды̀, мóвитъ, при[...] Пéтръ до Антіóхій, спроти́вилемся [...] обли́чне, ижъ гóденъ былъ нага[...] Бо̀ пéрвѣй нижли пришлѝ нѣко[...] отъ Іáкова, съ погáны ядáлъ» [10]. И дáлей: яко Пáвелъ его обличáлъ, и [...] передъ всѣми̇. Воля́лъ апостол[...] велъ — незгóду и пóсварокъ з[...] Божею, ни́жли згóду противъ Бог[...]

[1] Матѳ. XVI, 21. Марк. VIII, 31. Лук. IX, 22 [2] Матѳ. XVI, 22 [3] Матѳ. XV[...] «Онъ же обращься рече Петрóви: иди за Мною, сатано, соблазнъ Ми еси: яко [...] слиши яже (суть) Божія, но человѣческая». Марк. VIII, 33 [4] Матѳ. XVI, 18—1[...] полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [6] Матѳ. XXVI, 24. Марк. XIV, [...] XXII, 22 [7] Іоан. XIII, 8 [8] на полѣ: «персонѣ» [9] Іоан. XIII, 6 [10] Гала[...] «егда же пріиде Петръ во Антіохію, въ лице ему противу стахъ, яко зазорен[...] бо даже не пріити нѣкимъ отъ Іакова, съ языки ядяше»

. А ещѐ дивнѣйша: жѐ молодшій
ього учи́лъ и напомина́лъ, и неле-
а́ршого, само́го Петра̀!

е подо́бно розумѣти, отче влады́ка,
ть: ижъ ты́е прикла́ды и дово́ды—
самой зго́ды и милости, кото́рую
тосъ надъ всѣ и́нші́е ре́чи залеци́лъ
та́нилъ, але до чого̀ и́ншого на-
ъ? Потре́ба бы̀, зрече́шъ выра́зне,
ы зго́да, поко́й и милость Богу
на не была̀—оказа́ти.

) Ма́емо са́мые Христа Спаси́теля
го, выразне о поко́ю и зго́дѣ на-
ые, слова̀: «не розумѣйте або не
йте, абымъ пришо́лъ в'ки́нути по-
а̀ землю; не прійдо́хъ бо въврещѝ
, але мечъ; прійдо́хъ бо разлучи́ти
ѣка проти́въ отца̀ своего, и дочку̀
въ ма́тери своей, и невѣстку про-
свекро́ви своѐ. И вра́зи человѣку
шній его̀» [1].

тые слова̀ вы́кладъ отцы̀ святій [2]
не всѣ чи́нятъ такъ: «не вездѣ
ть добро̀ съединéніе, ани вся́кій
похва́ленъ. Мно́го бовѣмъ кро́ть
ко́й бывáетъ шкодли́вый, и дале́ко
милости Божей отго́нитъ; кгды̀ ся
емо о роспороше́нью и́стины, пре-
но естъ и велмѝ неподо́бно» [3]. И
«не вся́кій поко́й и зго́да добра̀;
быва́ет' и ро́стыркъ и розорва́нье
кою ре́чью і Божестве́нымъ дѣломъ.
о подъ таки́мъ подобенствомъ зго́ды
ся не лучи́лъ жа́денъ до лука́выхъ,
покóю зъ нимѝ мѣлъ, але на́веть
если и отецъ, если и ма́ти, если и ча́да,
если и бра́тіа супроти́вни обрѣта́ются
и́стинѣ,—супротив҄мся имъ, яко вра-
го́мъ» [4]. То отци святій.

И за́сь на друго́мъ мѣстцу [5] одинъ
зъ нихъ мо́витъ такъ: «любо́въ Божіа
погаша́етъ любо́въ роди́телей. А хто̀ бы
повѣдалъ в' собѣ обо́ю имѣти, себѐ
прельсти́лъ. Слы́шалъ мо́вячого [6]: не
прійдо́хъ вложи́ти поко́ю на́ землю, але
ра́ть и но́жъ, роздѣли́ти боголю́бцовъ
‖(об. 14) отъ свѣтолю́бцовъ, славолю́б-
ныхъ отъ поко́рныхъ? Весели́т' бо ся
Господь о тако́вомъ раздвое́ній разлу-
че́ніа».

Златоустый, на тыежъ слова̀ вы́кладъ
чи́нячи, та́къ мо́вит': «не пришо́лъ, мо́-
витъ, Христосъ в'ки́нути поко́й на́ зем-
лю». На́ то якобы̀ пыта́нье чи́нитъ, мо́-
вячи: «якожъ Христосъ у̀ченикомъ рос-
ка́зуетъ: в' ко́ждый до́мъ в'ходячи̇,
оповѣда́йте поко́й? я́ко и а́нгели оповѣ-
да́ли: сла́ва въ вы́шнихъ Богу, и на́
земли поко́й? я́ко пророкове и всѝ то́тъ
поко́й до́брою ре́чью оповѣда́ли и твер-
ди́ли?» На́ то са́мъ отповѣда́етъ такъ:
«та́мъ есть на́лѣпшій поко́й, гдѣ згнило́е
оттина́ется, гдѣ злу́ю зго́ду [7] чи́нячее
раздѣля́ется: такимъ спо́собомъ небу и
землѝ латвѣйшая ре́чъ есть съвокупітися.
Поне́же и лѣкаръ та́къ тѣло на при́шлый
ча́съ захова́етъ, кгды̀ не улѣчо́ный чло́-
нокъ оттинаетъ; и воево́да кгды̀ едно-
ста́йне зго́дную злу́ю мы́сль в' роспоро-
шене приво́дитъ. Што́ ся и о о́ной

[1] Матѳ. X, 34—36 [2] на полѣ: «Еуангеліе Учи́тел[ное]» [3] Толковое Евангеліе (Единов. ...-е, М. 1880, об. 165 л.): «не вездѣ бо есть добро̀ соединеніе, но бываетъ иногда ...дѣленіе добро̀. Нижѐ всякое умиреніе похвально, но бываетъ множицею и миръ на ...жденіе, и далече Божественыя любве отгоняющь. Егда убо мири́мся о разрушеніи ...и, прегрѣшно есть и неподобно зѣло» [4] ibid.: «не всякое бо мирова́ніе и совоку-...е добро̀, но бываетъ егда и распря̀ и разлученіе веліе и божествено дѣло. Никтоже ...имъ о́бразомъ любовію да прилѣжитъ къ лукавымъ, нижѐ мира имѣти съ ними. Но ...и отецъ, аще и мати, аще чада, аще братія, супротивни обрящутся закону Хрістову, ...тѣмися имъ, яко врагомъ истинѣ» [5] на полѣ: «Лѣствичникъ» [6] на полѣ кино-...о почеркомъ XVI—XVII в.: «to questya pięknа» [7] на полѣ киноварью почеркомъ ...-XVII в.: «зри»

вежи̂ Вавилонской ста́ло. Бо злый поко́й, до́брую незго́ду попсовавши, чи́нитъ недо́брый поко́й; але не вездѣ̀ зго́да добра̀, кгдыжъ часомъ и разбо́йницы згожа́ются». То слова̀ Златоустаго. И да́лей широ́це о томъ пи́шетъ.

Штò за́сь розумѣешъ, отче епи́скопе, о о́ной незго́дѣ и ро́стырку фарисе́омъ з' саддуке́ами, о которой чита́емо в' Дѣяхъ Апостольскихъ [1] ? Аза̀ не была̀ лѣпшая в' то́тъ часъ та́я незго́да и по́сваръ |(15) ихъ, надъ ва́шу тепе́решнюю зго́ду и милость мнима́ную? Призна́ешъ то смѣле са́мъ, кгды̀ о́чи серде́чные отво́ришъ. Пра́вда, згодли́вый отче влады́ка! Ижъ кгды́бы ся та́мъ не посвари́ли и не розорва́ли о въскресе́нію ме́ртвыхъ (жѐ фарисе́и тому̀ вѣрили, а саддуке́и не хотѣли и за фра́шку то собѣ мѣли), пе́вне бы, згоди́вшися всѣ̀ односта́йне, на́ што ся были̂ і зобра́ли, о́ного таинника небесного, «начи́нье вы́браное» [2], апостола Па́вла межи собо́ю удуши́ли, абò укаменова́ли. А́ле и́жъ з' собо́ю ся замеша́ли и посвари́ли, до кото́рой по́сварки са́м' апостолъ умы́сльне да́лъ имъ причи́ну,—про́то ты́мъ снаднѣй в' то́тъ ча́съ отъ нихъ ушо́лъ в' цѣлости. Отожъ ма́ешъ лѣпшую до́брую незго́ду, нижли злу́ю а нерозмы́сльную зго́ду.

Вспо́мни за́сь собѣ̀, отче влады́ка, на о́ную зго́ду Ефе́скую, о которой в' Дѣ*а́*ніихъ чита́емо: ижъ «устреми́шася всѣ̀ единоду́шно в' позо́рище, и похвати́ли Га́іа и Аристáрха, Македо́няны, това́риши Па́вловы» [3]. І засъ на таку́южъ зго́ду, тамже в' Дѣ*а́*ніихъ: «ижъ закрыча́вши (всѣ̀ згодли́ве, фарисе́е и книжницы) го́лосомъ вели́кимъ, затыка́ли у́ши свои̂ и устреми́*ш*ася единоду́шно на Стефа́на, и вы́ведши за [...]
меніемъ поби́ли его» [4]. А [...]
«единоду́шно», то южъ та[...]
одно́ю душею, одны́мъ у́мысл[...]
односта́йне. |(об. 15) О́тожъ [...]
ду, кото́рая кро́вью ся свят[...]
ва́ет', кото́рая вѣрныхъ Бож[...]
слѣду́етъ, кото́рая доро́гу п[...]
загла́жует', кото́ра*а* поко́рою Х[...]
горди́тъ, кото́рая выно́сится г[...]
пыхо́ю надъ *у*ве́сь свѣтъ!

Чомужъ, отче влады́ка, та́[...]
и беспе́чне замыдля́ешъ о́чи, [...]
ки вы́ставити а пра́ве все[...]
своѝ несхва́лную оцукрова́ти [...]
зго́ду? Аза́жъ не явны тоеѐ в[...]
ное зго́ды о́воцы по всему̀ т[...]
ству? «Отъ пло́дъ, мо́витъ, их[...]
ва́йте ихъ» [5]. «И вся́кое, [...]
дре́во отъ о́воцу своего познa[...]
Здойми̂ одно, отче влады́ка, [...]
вы́йство фарао́нское або Еги́п[...]
ка́рку! Откры́й [7] Моυсе́йское [...]
отъ тва́ри, отвори̂ къ свѣту з[...]
ткни́ся в' сердце і источи̂ ч*ю*вс[...]
ни̂ мра́чный ды́ма отъ ум[...]
Поглядижъ тепе́рь о́комъ и [...]
слу́хомъ: чогò есте своéю, пла́[...]
да́нію го́дною, зго́дою набр[...]
естъ тотъ градъ, не естъ мѣс[...]
естѐ плач*ю* и рыда́ні*а*, сто[...]
во́пля и слѐзъ отеческі*а* Богоп[...]
вѣры людéй и душъ не н[...]
Отъ розли́чного в'здыха́нья го́[...]
бо́лѣзни наро́довъ сердечный [...]
непосто*а́*нный шу́мъ всю̀ в[...]
испо́лнилъ: не то́лко ста́рыхъ, [...]
отце́въ и ма́терей, ча́дъ и п[...]
боголюби́вые |(16) сердца отъ [...]
и стогна́ній па́даются, але ст[...]
меніе, са́мые елеме́нта дв[...]

[1] Дѣян. XXIII [2] т. е. «сосудъ избра́нный» [3] Дѣян. XIX, 29 [4] [...]
[5] Матѳ. VII, 16, 20 [6] Матѳ. XII, 23. Лук. VI, 44 [7] на полѣ почерко[...]
«Мосеево покривало. [2] Кори[н]ѳомъ, зач. 174. Мосей, книги 2, [...]

Можеть ся тўть слўшне припомянў- : «гласъ в' Рамѣ слышанъ бысть, ать, рыданіе і вопль многъ» [1]. Ра- ль, Рахиль, Восточная церковъ, пла- тся чядъ своихъ, и не хочетъ ся шити, яко не суть! [2] Раз'сыпана, сыпана радость сердца ей, погашена снъ ей, злўплена корона з' головы ей! Якого есте преслѣдованья, якого уру- нья, якого поличкованья, якого опле- ня, якого замешаня і затрясненя, ого на остатокъ кровопролійства, жобойства, забійства, тиранства, мор- рьства, нахоженья кгвалтовъ на до- , на школы, на церкви, обелженья зарадого невѣстъ, паненекъ чистыхъ, шъ невинныхъ, паній зацныхъ и можныхъ, при самой начистьшой и рашной а непостижимой таемници и фре, при пріймованю святѣйшихъ нъ тѣла и честныя крови Христовы, шолнили и наброили!!

Якожъ тўть побожного и святобливого ша человѣка ўмыслу, на тое смотря- , не маетъ в'здыхати, не маетъ стог- ти, не маетъ плакати?! Яко побож- е и чистое сердце не маетъ ся нў- ти?! Яко земля не вострепещетъ, не- не ужаснется, солнце не померкнетъ, на не измѣнится, громи не в'дарят', лы небесныя не подвигнутся?! Яко шю тўю оплаканую ‖(об. 16) и не- стливую згоду—згодою, а не слуш- й—Вавилономъ або онымъ темнымъ босомъ і самымъ пекелнымъ проклят- вомъ, называти и розумѣти хто не етъ?!

Повадили есте свѣтъ, потурбовали це, высушили в' людехъ зобопол'ную лость, повасинли родичовъ зъ дѣтми, тріли брата з' братомъ, побудили одного противъ другому, роспорошили братерство, прогнали пріязнь, в'провадили заятренье. В'несли надўтость, бўту, пыху, легкое уважене, легкомысльность, злое одномў о другомъ мниманье. Повадили есте пана съ подъдаными, приправили есте о мниманье и дивное розуменье монарховъ з' монархами, кролевъ съ кролми и зацными а велікыми духовными. Нарушили есте сумнѣня, зламали присягу, звели есте отца папежа, зостали есте емў в' словѣ. Присягали есте за насъ всѣхъ, справовали есте отъ насъ поселство, о которомъ мы не мыслили, в'казовали есте отъ насъ листы, о которых' ся намъ не снило. Переступіли есте отеческіе границы, нарўшили есте старожитную вѣру. Стратили есте прадѣдній жребій, поваріовали есте отеческій тестаментъ. Поросконывали есте гробы продковъ, порушили есте кости отецъ, в'згордили есте ихъ вѣру, поганьбили есте ихъ честные и святые справы, затоптали есте ихъ ‖(17—⁊) [3] стежки, затмили есте ихъ пресвѣтлую славу.

Зневажили есте святыхъ, уничижили есте преподоб'ныхъ, посоромотили есте мучениковъ, которые за тўю вѣру кровь свою розливали. Помазали есте ихъ короны, погубили есте отъ ихъ намъ зоставленые скарбы, погребли есте таланты ихъ в' землю, засмутили есте ихъ святые души, наполнили есте ихъ слезъ, накормили есте ихъ воздыханьми, напойли есте ихъ горестію, раз'сыпали есте память ихъ со шўмомъ!

И хтожъ можетъ съ такъ много обрати часу, абы всѣ тое вашее пресхвал'ной згоды овоцы и пожитки по достатку вылинчити и выписати могъ?!

[1] Матѳ. II, 18 [2] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [3] на полѣ, внизу страницы, черкомъ XVII в.: «та есть книга Ѳеодора». Ниже полнѣе обозначится личность этого ѳора, которому принадлежатъ на полѣ нѣкоторыя рукописныя замѣтки

«Cyryl [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]ski, [illegible] [illegible].

«Konstanty [illegible] [illegible] Dubienski, [illegible] się.

«Filip, [illegible] [illegible] [illegible]skiego, [illegible] się.

«Petr, [illegible] [illegible] [illegible]łem się.

«Bazyli [illegible] [illegible] [illegible]wanski, podpisałem się.

«Andrzej, namiestnik [illegible] podpisałem się.

«Harasym [illegible] namiestnik Skalski, podpisałem się.

«Klimenty [illegible] namiestnik Kamieniecki, podpisałem się.

«Bazyli [illegible] [illegible] [illegible] prezbiter, podpisałem się.

«Paweł prezbiter [illegible] Brzeskiego, podpisałem się.

«[illegible], [illegible] [illegible] pisałem się.

«Leonty, [illegible] [illegible] [illegible], podpisałem się.

«[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Zimna, podpisałem s[illegible]

Było y innych [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Ale że nie [illegible] [illegible], przeto ich nie [illegible] [illegible] y [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] za pomocą Bożą, z [illegible] [illegible] [illegible].

To na ten czas [illegible], [illegible] cie.

Печатано съ единственнаго экземпляра, хранящагося въ Импера[торской] Публичной Библiотекѣ.

---

¹ опечатка: «Spasti»

лную зго́ду почитаешъ. Если та-
иевóлная згóда слýшне за згóду
іа бы́ти мáетъ,—не мóжетъ ся
переднѣйшая, яко у Ишпáній и
іцій, гдѐ не толко человѣка по-
го, але и сáмыхъ кролевъ пуй-
ножáми в' брýхъ отъ писмà до
приво́дятъ.

18) А штò, отче владыка, в' пи-
своéмъ княжáти его милости
áешъ, а на однóмъ мѣстцу и
ешъ, тáкъ конéчне корóткими
слóвы до своеѐ пресхвалное
–бы́ княж[ати] его милости су-
допустúло, і видéлъ бы́ штò
жного, не тóлко бы ся ты́мъ не
лъ, и тепéръ, такъ мнимáмъ, не
ется; бы́лъ бы́ тому̀ велми́ рáдъ,
бы тáя спрáва пошлà, я́ко ся
, не далъ бы ся до неѐ подóбно
йти. Але тепéръ съ пророкомъ
ь тáкъ нá то отповѣдити: «не
іте пророковъ, кото́рые проро-
вамъ и прельщáютъ вáсъ: виде́ніе
своéго глаголютъ, а не отъ у́стъ
иихъ» [1]. И зáсь з' апостоломъ:
мы, или́ áнгелъ съ небеси́ благо-
ъ вамъ надъ то, штò естѐ при-
ананéма да бýдетъ» [2].

тые словà в' ли́стѣ, отче епи́скопе,
, до княжáти его милости пи́са-
бы до отцà пáпежа, еднáючи собѣ̀
отъ негò, або съ писáньемъ по-
въ до его милости (отъ чогó ся и
тáмъ éхати в[аша] м[илость] не
яешъ) послáлъ, або ли и сáмъ
—тáкъ намъ ся здаéтъ. Презъ
щы́ свой, если́ бы якіе былѝ мáло
ные, а до упадáнья и нóгъ его
и цѣловáнья непристýпные, не
-если́ бы ся штò спрáвило? В[аша]
ть] тежъ турбовáти княжà его милость не смѣетъ. Однáкъ же то в[а-
шей] м[илости] не заборóнно: яко отъ
тогò не отвóдятъ, тáкъ ‖(19) не рáдятъ,
и проси́ти в[ашу] м[илость] обавя́ются.
Але ижъ в[аша] м[илость] без' рáды,
прозбы́, позволéнья и вѣдомости тáмъ
дорóгу вѣдати рáчишъ, вóлно в[ашей]
м[илости] звы́клый свой поклóнъ (нáсъ
однáкъ до тогò ярмà не виклáючи, ани
за нáсъ шлюбýючи и присягáючи) его
милости отдáти, і собѣ̀ належáчое гóдное
благословéн'ство одéржати. Тогò в[ашей]
м[илости] не зáзримъ.

О бытьѐ княжáти его милости тáмъ
до отцà святого самóго, слýшную в[аша]
м[илость] мóжете причи́ну и при́кладъ
укáзовати: ижъ и Пáвелъ апостолъ сту-
повáлъ соглядáти Петрà, и змéшкалъ
у негò дній пятнадцатъ [3]. Але штожъ
княжа его милость Пáвломъ бы́ти не
чуется, отцà тéжъ святого Петрóмъ
бы́ти не розумѣетъ. А до тогò если́ бы
святы́й отéцъ мéшкалъ тепéръ на тóмъ
мѣстцу, гдѐ в' тóтъ часъ святы́й апо-
столъ Пéтръ, на котóромъ ся стáло
всемý свѣту спасéніе, хотя̀ дойзрáлость
лѣтъ княжáти его милости не допу-
щáетъ,—промышля́л' бы, розумѣю, мѣсце
святóе наведи́ти и тамъ ся поклони́ти
по пíсаному: «поклонѣмся на мѣстѣ,
идѣже стоя́стѣ нóзѣ Его» [4]. Не тамъ
подóбно стоя́ли нóги Тогò, Котóрого и
Самóго пророкъ зовéтъ «Востóкъ имя̀
Емý» [5], гдѣ в[аша] м[илость] сáмъ упа-
дáлъ и княжáти его милости бы́ти зы́-
чишъ. Бысь в[аша] м[илость] тáмъ до
востóку в' порóду рáйскую, гдѐ ся и
клáняемо, моли́твы Господу Богу отда-
ючи и зы́чачи тогò, абы́смы знóву
тáмъ, ‖(об. 19) откóля есмо былѝ вы́-
гнани (яко мóвитъ Васи́лей Вели́кій),
былѝ привéрнены, рáилъ,—тогды́ бы

[1] ем. XXIII, 16 [2] Галат. I, 8 [3] Галат. I, 18: «взыдохъ во Іерусалимъ соглядати и пребыхъ— —» [4] Псал. CXXXI, 7 [5] Захар. VI, 12

[illegible]

нюю вашю згоду одновлен'. А што [illegible]
тогды на томъ листрикійскомъ сон[illegible]
дѣяло—жѐ одныхъ душено, други[illegible]
давлено, иншыхъ топлено, другихъ го[illegible]-
домъ морено, везеньемъ траплено, [illegible]-
шихъ прекуповано, иншихъ фортел[illegible]
звожено—тое теперъ вашя згода од[illegible]
вляеть, тое побужаеть, тое въскр[illegible]
шаеть, тое роскревяеть. Дивуюся то[illegible]
барзо, отче епископе: жѐ одной сторон[illegible]
съ пилностью уха наставляешъ и т[illegible]
плоту сердечную отворяешъ, а до др[illegible]
гое и помыслити не хочешъ! Залапив[illegible]
одну исторію, отъ Латинниковъ по з[illegible]
висти противъ Грековъ списаную а [illegible]
Григоріа папы недавно выданую, ту[illegible]
читаешъ, той вѣришъ, тую выставуеш[illegible]
тою щитишся, тую за правдивую бы[illegible]
удаешъ: а отъ своихъ правдиве и щи[illegible]
о томъ съборѣ давно списаной—чита[illegible]
и вѣрити не хочешъ.

А такъ абысь в[аша] м[илость] тое
Флоренскою унѣею болше очью (бо те[illegible]
и Берестейскій вашъ честный събор
на неѐ много пошолъ) не закидалъ,-
[illegible] в'коротцѣ, але правдиве,
[illegible] Флорен'скомъ (об. 20) дав[illegible]
[illegible]. при концу того писан[illegible]
в[аша] м[илость] ку прочитан'ю маеш[illegible]
[illegible] правду узнаешъ. О събо[illegible]
Берестейскомъ (который з' одной свое
[illegible] хвалишъ, а з' другое на нег[illegible]
[illegible] мѣли васъ на немъ выклинат[illegible]
[illegible]) тутъ в' томъ писанью ничо[illegible]
не [illegible]вѣдаючи, отсылаю до книжок
[illegible]»[4], презъ друкъ о собор[illegible]
Берестейскомъ выданыхъ, в' которых
[illegible] достаточне, щире и правди[illegible]
[illegible] съборѣ и о всѣхъ поступках[illegible]

[illegible] на полѣ: «Поколѣния Господни до Іер[illegible]
[illegible] CXXI 1—4: «возвеселихся о рекшихъ [illegible]
[illegible] ноги наша во дворѣхъ твоихъ, Іерусалиме. Іер[illegible]
[illegible] его вкупѣ. Тамо бо взыдоша колѣна, [illegible]
[illegible] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: [illegible]

жей тоеѐ справы выписано. Не вѣмъ, для чогò еѐ в[аша] м[илость] читати не хочешъ: тамъ бы ся в[аша] м[илость] правды рыхло дощупалъ.

О розознане правдивой церкви в' писаню своемъ в[аша] м[илость] (жѐ княжа его милость при Грекахъ або въ Іерусаліме быти розумѣетъ, а в[аша] м[илость] въ Римѣ) повѣдаючи, барзо короткими, але острыми, словы змѣн'ку чинишъ.

Мы заправды [1], яко вѣры змышленой собѣ не утворяли, такъ и церкви новой не вынайдовали, але ведле апостола: «въ чомъ есмò призвани, въ томъ пребываемъ» [2]: яко окрещени, такъ вѣруемъ; яко вѣруемъ, такъ и вызнаваемъ; яко вызнаваемъ, тогò и держимся. Штò есмо в' церкви застали, тогò не отменяемъ; чогò есмо ся научили, при томъ стоимò; што отъ отцовъ приняли, то бысмо и сынóмъ ради зоставили.

О церкви Восточной много писма святого поважныхъ ‖(21—5̃) и вел'ми годныхъ довóдовъ маемо. Которые, яко бачити можемъ, до жадной иншей, толко до той самой Восточной каѳолической истин'ной церкви стягатися мусятъ. «Фундаменту, мовитъ апостолъ, иншого жаденъ заложити не можетъ надъ заложоного, который есть Ісусъ Христосъ» [3].

Пыталъ бымъ тутъ заразъ: гдѐ тотъ фундаментъ заложон', и гдѐ о немъ розумѣти, и гдѐ его шукати? Откажутъ: «в' костелѣ повшехномъ». А костелъ гдѐ? «В' Римѣ». А мы заразъ укажемо противъ тому [4]: «óто, покладаю камень в' Сіóнѣ выбраный, честный; хтò вѣрити будетъ в' негò, не завстыдится» [5]. А прóто в' Сіóнѣ церкви Востóчной, а не в' Римѣ, есть óный камень и óный фундаментъ вѣры и церкви. Укажемо зась з' апостоломъ: ижъ Христосъ «есть камень укореный, который ся сталъ головою углу Сіóньскому, надъ которого не машъ иного имени подъ небесемъ данного межи людми, в' которомъ бы намъ мѣло быти спасеніе» [6]. Укажемо, ижъ о церкви Восточной прообразовали и пророковали пророцы. Укажемо, ижъ Ісаіа мовитъ: «назовеш'ся мѣсто справедливое, матка мѣстомъ, вѣрный Сіóнъ» [7]. Укажемо, ижъ «отъ Сіóна изыйде законъ, а слово Господне из' Ерусалима» [8]. Укажемо, ижъ «благословенъ тотъ, который маетъ племя в' Сіóнѣ, а повинные въ Іерусалимѣ» [9]. Укажемо, ижъ Сіóнъ спасеніе наше [10]. Укажемо, ижъ ‖(об. 21) «маткою Сіóна называти будутъ; а человѣкъ народил'ся в' немъ, и той основалъ его Найвышшій» [11]. Укажемо, «ижъ выбралъ Господь Сіóна, и уподобалъ его ку мешканью Собѣ. То есть покой его на вѣкы вѣка» [12]. Укажемо, ижъ бѣдà которые злоречатъ Сіóну. Укажемо, ижъ «в' Сіóнѣ заповѣдалъ Господь благословеніе и животъ до вѣка» [13]. Укажемо, ижъ «постыдятся и възвратятся в'спятъ вси ненавидящей Сіóна» [14]. Укажемо, ижъ боящимся Господа подается благословеніе отъ Сіóна [15]. Укажемо,

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри тое церковне» [2] 1 Коринѳ. VII, 20, 24
[3] 1 Коринѳ. III, 11: «основанія бо инаго никтоже можетъ положити паче лежащаго, еже— —» [4] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри». Далѣе чернилами: «Зри: ото и камень. Петръ посла. глав. 1, зач. 58; и къ Римля. 102» [5] 1 Петр. II, 6
[6] Дѣян. IV, 11—12 [7] Исаія I, 26: «нарѣчешися градъ правды, мати градовóмъ— —»
[8] Исаія II, 3 [9] Исаія XXXI, 9: «блаженъ, иже имѣетъ— —южики въ Іерусалимѣ»
[10] Исаія XLVI, 13 [11] Псал. LXXXVI, 5 [12] Псал. CXXXI, 13—14: «яко избра Господь Сіона, изволи й въ жилище Себѣ. Сей покой Мой во вѣкъ вѣка» [13] Псал. CXXXII, 3
[14] Псал. CXXVIII, 5 [15] Псал. CXXVII, 6; CXXXIII, 3

ижъ в' горѣ Сіо́нѣ бу́детъ Спаси́тель, и бу́детъ свята. Ука́жемо на́ветъ з' апостолом', ижъ приступи́ли есмо̀ до горы̀ Сіо́н'ской, до мѣста Бога живо́го, Іерусали́ма [1], которое естъ ма́ткою всѣмъ намъ. Ука́жемо, ижъ «благослове́н' Господь отъ Сіо́на, живы́й въ Іерусали́мѣ» [2]. Ука́жемо — такихъ и тымъ подо́бныхъ свѣде́цтвъ без' ли́чбы.

А кгды̀ та́къ ука́зуемо (дово́ды писмà святого), отповѣда́ютъ на́мъ: «ижъ ся то розумѣти ма́етъ духо́вне, то́ естъ о духо́вномъ Сіо́нѣ, о духовномъ небесномъ Іерусали́мѣ, не тре́ба церкви до мѣстца привя́зовати».

А кгды̀ прійдетъ о церкви духовной, не пришива́ючи её до мѣстца, мо́вити,— за́разъ запо́мнѣвши свои́хъ сло́въ и таки́хъ потужныхъ и вспаня́лыхъ дово́довъ и свѣде́цтвъ по насъ писмà святого, безъ вся́кой подпо́ры и подобе́нства поведаютъ — бы́ти оде́нъ самъ косте́лъ правди́вый повше́хный ‖(22) (яко и самъ, отче епископе, в' свое́мъ писа́нью твердишъ) в' Ри́мѣ! Гдѐ вжды̀ то́е писмо̀? гдѐ дово́ды? гдѐ свѣде́цтва?

«Пе́тръ, мо́вятъ, бы́лъ в' Ри́мѣ, про́то и костелъ в' Ри́мѣ». Але те́жъ Пе́тръ на́продъ бы́лъ и въ Іерусали́мѣ, бы́лъ в' Сама́ріи, былъ в' Ли́дѣ, былъ в' Кеса́ріи, былъ въ Азіи, бы́лъ в' Битиніи, бы́лъ в' По́нтѣ, былъ в' Гала́тіи, былъ в' Каппадо́кіи, бы́лъ въ Іо́ніи, бы́лъ на́ветъ въ Антіо́хіи,—и та́мъ століцу и катедру свою̀ по ва́шему заложилъ? Тогды̀ если̇ то за ты́мъ, гдѐ Пе́тръ святы́й бывалъ, та́мъ бы костелъ правдівый бы́ти мѣлъ, похо́дитъ,—а чомужъ бы съ ты́хъ на кото́ромъ мѣстцу, на кото́рыхъ в'перéдъ, нижъ в' Ри́мѣ, Пе́тръ святы́й бывáлъ, костелъ повше́хный правди́вый бы́ти не мѣлъ?

Але повѣда́ютъ: «в' Ри́мѣ Пе́тръ ко-ро́ну мученическую подня́лъ, жи[...] докона́лъ, и та́мъ по собѣ намѣстн[...] зоста́вилъ,—про́то та́мъ естъ косте[...] Отповѣда́емо: жѐ те́жъ въ Іерусал[...] Царь царству́ющымъ Христосъ, Тво́рец[...] Господь и Учи́тель Петро́въ и вс[...] му́ку приня́лъ, и кро́вью Своею̀ н[...] рож'шею Іерусали́мъ и ѳве́сь свѣтъ оч[...] стил', и намѣстника по Собѣ̀ цер[...] Своей святой Іерусалимской апосто[...] Іа́кова зоста́вилъ,—штожъ тамъ забор[...] ня́етъ церкви святой каѳоличской бы[...]

Але, повѣда́ютъ, мо́влено: «ты е́сте Пе́тръ, и на томъ ка́мени збуду́ю це[...] ковъ Мою̀» [3]. Отповѣда́емо: на вызна́н[...] Петро́вомъ и на вѣрѣ, а не в' Ри́[...] ‖(об. 22) Чогò всѣ̀ до́кторове свят[...] посветча́ют'.

Але мо́вятъ: «Пе́тръ бы́лъ надъ в[...] и́ншіе старѣ́йшимъ і княжа́темъ». Отп[...] вѣда́емо съ Кипріа́номъ святы́мъ, и[...] ты́м'же былѝ другіе апостолове, чи[...] былъ и Пе́тръ, одна́кой пова́ги и мо́ц[...] а бы̀ до́бре бы́лъ и ста́ршимъ, я́ко[...] признава́емо его верхо́внымъ апостоло[...] Але за ты́мъ то, абы̀ для того̀ косте[...] мѣлъ бы́ти повше́хный оди́нъ правди́в[...] в' Ри́мѣ, бо ещѐ ста́ршій надъ Пет[...] Христосъ бы́лъ въ Іерусали́мѣ, —[...] идетъ.

Але мо́вятъ: «вѣра Ри́мская быва́е[...] оповѣдана по все́мъ свѣтѣ». Отпов[...] да́емо: жѐ то́ежъ и та́к'же вла́сне, а[...] и дале́ко ле́пѣй, апостолъ признава́е[...] о Солуня́нехъ: «ижъ ста́лися о́бразо[...] або взо́ромъ всѣмъ вѣрующимъ в' Мак[...] до́ніи и Аха́іи. И отъ ихъ промча́ло[...] сло́во Господне не то́лко в' Македо́н[...] и Аха́іи, але и на ко́ждомъ мѣстцу вѣр[...] ихъ розсла́вилася, кото́рая есть до Б[...] га» [4].

Але мо́вятъ: «для того в' Ри́мѣ,—[...] Христосъ за Петрà святого, кото́[...]

[1] Евр. XII, 22 [2] Псал. CXXXIV, 21 [3] Матѳ. XVI, 18 [4] 1 Солун. I, 7—8

...жоное
...огле-
...ацить,
...пилный
...ой землѣ
...ить, тамъ
...и душный
...и яко своѐ
...леть, гдѐ на
...во, гдѐ на не-
...ъ злую а шко-
...фрасункомъ в'
...радостью в' не-
...комъ в' упадокъ,
...нымъ позрѐньемъ
...маетъ. Кгды ви-
...болшей хтѐ старане
...ечную маетъ, оттоля
...азію пріймуетъ до при-
...етъ кождого обычай, про-
стережѐтъ хути, рѐвно-
...найдуетъ спосoбъ зве-
ку.
...ест' щира, и жаденъ зъ
...олнечной отъ такихъ ша-
...ыздовъ воленъ быти не
...ѣтчитъ на Самого всѣхъ
...отъ діавола покуса. Кгды
лакнучого, на-тыхъ-мѣстъ

...ъ покусу навелъ. Адама і Ѐвву, ...гды видѣлъ хотячихъ быти яко ...ве, обѣтницею боз'ства зблазнилъ. ...у, кгды видѣлъ лакомого, през' его ...оданьѐ погубилъ. Сампсона, кгды ві-дѣлъ любоженнаго, жоною смерти при-правилъ. Озію, кроля Жидовского, кгды видѣлъ великую хуть до Бога маючого, презъ кадило олтаря (и доброю рѐчью, але не по воли Божіей) [2] в' проказу або трудъ на тѣлѣ и в' гнѣвъ Божій управилъ.

А такъ і въ той тепѐрешней, отче епископе, которую в' писанью своемъ усилне смакуешъ, вашой згодѣ--потрѐба остерегатися тогѐ, абы ото такими подобѐн'ствы, подъ плащикомъ згоды, не в'палъ хтѐ в' сѣть діаволю. «Добрѐ, мовитъ, дрѐво ку покарму, и оздобно ку поизрѐнью», «але в' который день з'исте отъ негѐ, смѐртію умретѐ» [3]. Добрà есть згода, и «красно мешкати братьѝ въ сполѐчности» [4]; але абы въ той вашой, оцукрованой зверху, потравѣ не былѐ трутизны; але абы ся одно зъ волею Божіею тая згода згожала. Бо не въ кождой згодѣ кохается Богъ, яко в' своемъ писанью, отче епископе («жѐ лѣпшая есть нагоршая згода, нижли налѣпшая незгода») припоминаешъ. Штѐ есть писму святому велмѝ противно. Бо еще и въ старомъ законѣ Господь Богъ о жадную рѐчь такъ ся не прогневалъ, яко о тое злучѐнье або згоду вѣрныхъ ‖(об. 6) з' обчими народы. И прото строфуючи таковыхъ мовитъ: злучилися з' сторонами або зъ народы и навыкли учинковъ ихъ [5].

Што оная напершая на свѣте, страху и жалю полная, згода за потѣху всему

...очеркомъ XVI—XVII в.: «зри: який зводи[тель]!» [2] на полѣ почеркомъ «y dobra rzecz przeciw woley Bożey w złą się obraca» [3] Быт. II, 9, 17: ...е въ видѣніе и доброе въ снѣдь— —а въ оньже аще день снѣсте отъ него, ...е» [4] Псал. CXXXII, 1 [5] Второзак. XVIII, 9; XXXII, 16

его зъ лйхвою, а не в' землѝ молчáніа погребéмъ, и з' óнымъ злы́мъ слугóю в' тéмность кромѣшнюю в'ки́нени бýдемъ. А закопáнье таланту—не однò толко сáмо молчáніе и о своéмъ старáнье, а о другы́хъ недбане спасéнью,—але далéко бóлше то: хотя̀ и справовáти штò мниманемъ умыслу своéго, але не по вóли Божіей, погрéбши и закопáвши свѣтлость души своей ýмъ в' тéмность своей о собѣ̀ дýмы, надýтости и в'згóрды.

«Свѣти́лникъ тѣла, мóвитъ, есть óко. Если óко ясно, всè тѣло свѣтло» [1]. А якo óко в' тѣлѣ, такъ ýмъ есть в' души свѣтлост'ю. Если свѣтелъ и чи́стъ умъ, освѣчáетъ душу. А есл̀и ýмъ потемнітся, потемня́етъ и душу и отъ стéжки зáповѣдей Божіихъ блýдитъ. Такóвый хотя̀ есл̀и штò и чи́нит', не по вóли Божіей чи́нитъ. Яко апостолъ уругáючися до такóвыхъ мóвитъ: «свѣтчу о нихъ, ижъ рéвность або горли́вость Божію мáютъ, але не вéдле рóзуму; шукáючи бо своѝ прáвду постáвити, прáвдѣ Божей погрѣши́ша» [2]. И зáсь: «прóто не бывáйте в' собѣ̀ мýдри» [3], «но преобразýйтеся обновлè-ніемъ умà вáшего» [4]. Я́кобы рéкъ: не вѣрою одновля́йтеся, але учи́нками ‖(об. 4) дóбрыми, і «не мудрьствуйте надъ тое, штó ся годитъ мудрьствовáти» [5]. «Бо хтò зрозумѣлъ ýмъ Господній, або хтò Емý порадцею былъ» [6]? А мудровáнье вы́неслое—то, штò перескакáти граніци отцевскіе, і жрéбій отеческі[illegible] вѣры правди[illegible] [illegible]гце вáжити! [illegible] преходи́ бо, [illegible] границъ, [illegible] положи́ли [illegible]

А тáкъ [illegible]

отче сп[illegible]

[1] М[illegible] ност[illegible] жіеі[illegible] [illegible]

лости в' предмó[illegible] минáешъ, и т[illegible] цáешъ,—есл̀и [illegible] стáраешся, са[illegible] окáжетъ. Але [illegible] мои́мъ уважáт[illegible] шý, не в' гн[illegible] нýйся.

(здѣсь, под[illegible]

Мáлы[illegible] насвѣтл[illegible] не *внес*[illegible] квáсъ [illegible] читъ [illegible] лучи́[illegible] псýет[illegible] го бу[illegible] яко [illegible] смил[illegible] злост[illegible] побо[illegible] ш[illegible] пр[illegible] в[illegible] во[illegible]

мѣла бы быти: если тая, которую Петръ апостолъ кровью своею, яко вы мовите, Римскую? чили тая, которую Самъ Господь Богъ надорожшею кровю, яко мы мовимо, набылъ и откупилъ, церковь—церков'ю правдивою признана быти маетъ? Пытаемо: которые епископы слушнѣй и правдивѣй епископами: если тые, которыхъ (яко вы ради съ тымъ вылѣтаете) Петръ апостолъ по собѣ в' Римѣ? чили тые, которыхъ Духъ Святый, яко мы тѣшимся, въ Ефесѣ и на Востоку поставилъ,—розумѣны быти маютъ? Хто бы ту смѣлъ мовити або хулити противъ Духу Святому? Пытаемъ знову о тойже церкви Ефеской, о которой и у Апокалипсій Духъ Святый светчитъ, и у головахъ ее межи седмію церквей кладетъ, мовячи: «ангелу Ефескіа церкви напиши: такъ мовитъ тотъ, который держитъ седмъ звѣздъ в' правици своей: вѣмъ твои дѣла, и трудъ твой, и терпѣніе твое— — и досвѣтчилъ еси тыхъ, которые ся повѣдаютъ быти апостолы, и не естъ, и знашолъ еси ихъ кламцами» [1]. Пытаемо: ижъ Духъ Святый далъ моцъ такую церкви Ефеской—не толко людей, але и апостоловъ досвѣтчати—для чогожъ бы церковью правдивою быти не мѣла?

Пытаемо о оныхъ церквахъ ‖(об. 25) Посточныхъ: *З*мирской, Пергамской, Фиатирской, Сардійской, Филаделфской, Лаодикійской, о которыхъ не человѣкъ, але Самъ источникъ премудрости, Духъ Святый, свѣдоцтво выдаетъ; Самъ оный Алфа и Ѡ, первый и послѣдній, Вседержитель, до нихъ книги або листы писати кажетъ; Самъ ихъ церквами називаетъ; Самъ ихъ скорби, ихъ нищету, которую терпѣли и терпѣти мѣли, вѣдаетъ; Самъ о ихъ везенью, о ихъ неволи имъ предвъзвѣщаетъ; Самъ имъ даетъ за то вѣнецъ живота; Самъ имъ по утискахъ и по звитяжствѣ даетъ отъ манны съкровенной ясти; Самъ имъ даетъ написано на камени имя новое, которого жаденъ не вѣдаетъ; Самъ имъ даетъ звѣзду утренюю; Самъ имъ даетъ ясти отъ древа животнаго, которое есть посродку рая; Самъ имъ двери отворяетъ, которыхъ нихто затворити не можетъ; Самъ признаваетъ церкви Сардійской, же есть в' ней такіе, которые не поскверпили ризъ своихъ, и будутъ з' Самымъ Онымъ, Который маетъ седмъ духовъ Божіихъ, ходити в' ризахъ бѣлыхъ, бо годни суть; Самъ ихъ имен' обецуется не отмывати отъ книгъ животныхъ.

Пытаемо: черезъ такъ дивное и страшное титуловъ удارованье, через' такое упевненье, черезъ такое упривил'еванье, черезъ такое отъ Духа Святого о нихъ свѣдецтво, черезъ такое подвышенье и ушановане, ‖(26) чому тыхъ церквей—церквами признати не хочете? чому имъ тотъ титул', отъ Духа Святого дарованый, уймуете? чому зъ нихъ оные чистые шаты здираете? чому имъ той годности зазрите? чому ихъ имена съ книгъ живота выгладити усилуете? чому имъ тые двери затворяете? чому ихъ отъ древа оного райского отгоняете? чому оные книги, оные листы, оные привилья, до нихъ писаные, имъ наданые, выдираете? чому оный вѣнецъ, оную корону зъ головы ихъ шарпаете? чому не памятаете: «Богъ оправдаай, кто осуждаай» [2]?

Пытаемо: што о оной церкви розумѣете? «Были, мовитъ, нѣкоторые въ Антіохій будучой церкви пророцы и учители. А кгды служили Господеви и

[1] Апокалипс. II, 1—2: «— —и искусилъ еси глаголющыяся быти апостолы, и не суть, и обрѣлъ еси ихъ ложныхъ» [2] Римлян. VIII, 33—34

по́стилися, мо́вилъ до ни́хъ Духъ Святы́й: отдѣли́те Ми Варна́ву и Са́вла на дѣло, на кото́рое-мъ повола́лъ ихъ. А они́ съ по́стомъ и молитвою, в'клада́вши ру́кы на ни́хъ (то́ есть посвяти́вши), отпусти́ли ихъ» [1]. Пыта́емо: яко бысмо той, в' кото́рой такіе пророкы, такіе учи́тели, съ кото́рыми Духъ Святы́й бесѣдуетъ, церкви—церковью правди́вою признава́ти не мѣли? Я́ко бысмо ту́ю вла́дзу, ту́ю звѣрхность, ту́ю мо́цъ, отъ Духа Святого нада́ную, тоѐ рукъ в'клада́нье, тоѐ посвящен'е на апостольство, на учи́тельство, на па́стырство, кото́рое Самъ Духъ Святы́й поважа́ючи, без' посвяще́нья ‖(об. 26) учителей церкви Антіохійской, ты́хъ двю́хъ апостоловъ, хотя̀ бы́лъ ихъ до́бре южъ предъ ты́мъ повола́лъ, але без' ихъ во́ли и вѣдомости и ру́къ вкладаня Собѣ на послугу не бралъ,—ле́гце и ни-за́-што ва́жити мѣли?

Пыта́емо: штò розумѣете о о́ной церкви, до кото́рой «зезво́лившися апостолове и ста́рцы, Пе́тръ, Іа́ковъ, посла́ли съ Па́вломъ и Варна́вою Ію́ду, прозыва́емого Варса́ву, и Си́лу, муже́й навыборнѣйшихъ, пыта́ючи и ра́дячися учи́телей той церкви, з' стороны̀ пога́новъ, кото́рые приступова́ли до вѣры Христовы, если годи́тся ихъ обрѣзовати» [2]? Ви́дите, жѐ та́мъ и Пе́тръ апостолъ бы́лъ, а предся, ве́сполъ и з' и́ншими церкви Антіохійской, пыта́ти і учи́тися отъ ней не встыда́л'ся.

Пыта́емо: я́ко бысте и оной церкви Іерусали́мской церковью призна́ти, до кото́рой та́къже в' той спра́вѣ ра́дячися и пыта́ючися апостолове посыла́ли,—не ма́ете?

Ту, отче влады́ка, присмотри́ся в' то́е зерца́ло зго́ды святыхъ апостолъ. Вѣдали, жѐ естъ пово́лани отъ Духа Святого; вѣдали, жѐ да́ръ Святого Д[уха] обфи́те принялѝ; вѣдали до себѐ, [же] ма́ютъ мо́цъ—недужныхъ уздоров[ля]ти, прокаже́ныхъ очища́ти, слѣпы́мъ в'зр[ок] дава́ти, хро́мымъ ходи́ти, бѣсы выго[ня]ти, вяза́ти, разрѣша́ти,—а предся [не] сади́лися на свои́хъ ду́махъ, на сво[ихъ] мысляхъ. Не мо́вилъ та́мъ Пе́тръ: [я] е́стемъ ста́ршимъ, ‖(27) я̀ е́стемъ к[лю]жа́темъ, я̀ е́стемъ (яко тепе́ръ съ т[ымъ] на́ пляцъ вымыка́етеся) голово́ю». [А] «зезво́лилися, мо́витъ, всѐ однос[тай]не»—то́ ми святая зго́да!

Пыта́емо: если южъ такъ в' писа[нью] своемъ церковъ в' Ри́мѣ до мѣства, [до] му́ровъ, до пала́цовъ, до по́мпы, [до] вы́неслости, до мо́ци привя́зуючи [...] умѣеш',—штожъ речешъ на о́ные с[лова] вели́кого учи́теля [3]: «церковъ пов[...] не мѣстце толко, але обы́чай; не ст[ѣны] церко́вный, але за́коны церко́вный [...] засъ тро́ха ни́жей: «церкви не есть [ни]чо́го ро́вного. Але не мо́въ ми ст[ѣны] або̀ ору́жіа. Стѣны за ча́сомъ стар[ѣют]ся, а церковъ ни́кгды не ста́рѣ[етъ]; стѣны не́пріатели розва́ливаютъ, а [цер]кви анѝ бѣсове не премо́гутъ».

Пыта́емо: штò речешъ на о́ные [сло]ва̀ Аѳана́сіа Вели́кого [4]? Кото́рого [...] Антіохъ княжа межи мно́гими р[е]... и́ншими пыта́лъ: ижъ, повѣда́етъ, [...]го вѣръ и мно́го се́ктъ есть на с[вѣтѣ] по чо́мъ бы̀ позна́ти хтò могъ, к[отора] вѣра або церковъ ест' найправди[вша] отповѣдилъ на́ то презъ при́кладъ [...] «Я́ко кро́ль нѣкоторый, отхо́дячи [...] па́н'ства своего, ска́рбы и кле[йноты] свой ца́рскіе, не та́къ зго́ла, ан[и] кому̀ притра́фитъ, але го́днымъ и че[сти] почте́ннымъ и вѣрнымъ слуга́мъ сво[имъ] таки́мъ, кото́рые мо́гутъ цѣло дох[о]... повѣря́етъ, ‖(об. 27) та́къ и Кроль [...]

[1] Дѣян. XIII, 1—3 [2] Дѣян. XV, 22—24 [3] на полѣ: «Златоустъ на Евтро́піа» [...] полѣ: «Аѳана́сій Вели́кій въ Катехи́смѣ. Пыта́нье»

авшшій в' церкви Восто́чной ска́рбы ой, чтй го́дные, зоста́вилъ, то́ есть: домомъ, гдѐ ся тѣломъ породи́лъ; Наорѣтъ, гдѐ ся вы́ховалъ; Иорда́нъ, гдѐ я крестилъ; Ѳаоръ, гдѐ ся преобразилъ сла́ву Божества Своего оказалъ; Сиьв або Іерусали́мъ, гдѐ спасеніе свѣту пра́вилъ; Елео́нъ, отко́ля на́ небо зстуилъ. Тый всѣ честные и святые мѣстца [1] не прожне, ани да́рмо соборной церкви звѣрилъ, але яко побожнѣйшой и уцѣвшой зо всѣхъ ме́жи христіа́ны неовaныхъ вѣрахъ (sic), для чо́го и невѣжу простака̀ и чита́ти невмѣючого лаце есть упевнити и до увѣре́нья привести, жѐ тая вѣра и церковъ надъ всѣ вѣры пра́в'ди́вша и справедли́вша». То́ поты слова̀ Аѳана́сіа Вели́кого.

Пыта́емо: чого̀ въ той церкви Восто́чной, жѐ еѐ церковью призна́ти не хо́чете, не достава́етъ? Аза не маетъ правди́вой еѵангелій Христовы? Аза̀ не маетъ отроже́нья зъ воды̀ и Духа и́стинваго крещені*а*, а не поличкова́нья и грязю пома́зованья? Аза̀ не маетъ досконалыхъ свя́тостій, пречистого тѣла и честной кро́ви Христовы, кото́рой хто̀ не піе́тъ, не ма́етъ живота̀? Аза̀ не въ цѣлости заховыва́етъ апостолскі*а* и отеческіа преда́ні*а* и до́гма? Аза̀ не ма́етъ тая церковъ то́е тѣло одной правди́вой головы̀ Са́мого Іесуса Христа, а двохъ головъ (бо бы то чудъ былъ и не ма́лый: смо́комъ то̀ есть приз'войта двѣ (28) головѣ мѣти!) не признава́етъ?

Пыта́емо: кото́рая церковъ слушнѣй съ по́ступковъ своихъ—если та́я, кото́рая ни́мнѣй съ кре́су своего не вы́ступила, не уняла̀, ани придала̀ (ве́дле оныхъ сло́въ: «е́сли хто̀ прило́житъ, прило́житъ Богъ ему я́звъ або пля́кгъ написаныхъ въ кни́зѣ той; а если хто̀ отъ́йметъ, отъ́йметъ Богъ ча́сть его отъ книги живота̀ и отъ мѣста святого» [2]), чи́ли тая [3], кото́рая, штѐ-синодъ, што̀-рокъ, што̀-де́нь—то̀ нови́нкамись ба́вячи, южъ та́къ дале́ко забрнула, жѐ и до судного дня вы́брнути подо́бно не мо́жетъ,—тѣшитися ма́етъ?

Пыта́емо: до которой церкви нале́жатъ о́ные Ларио́на, а по ва́шему—Гилари́уша, слова̀? «Што̀-ро́къ, повѣда́етъ, то́ ся вѣра одменя́етъ: оди́нъ сыно́довый де́кретъ тое отмѣтуетъ, другій то́е росказуетъ, третій ты́е пе́ршіе постановле́нья упо́ромъ называетъ; за чимъ до того̀ южъ пришло̀, жѐ ани при насъ, ани при жа́дныхъ, што̀ передъ на́ми былѝ, ничо́го святого, ничо́го непарушо́ного не зоста́ло. Што̀-день, што̀-мѣсяцъ, вѣры поправу́емо; одны̀ декре́та касу́емо, другыхъ боро́нимо, боро́неные анаѳе́мѣ предаемо̀, албо̀ въ на́шихъ чужіе, албо въ чужихъ на́ши науки потопля́емъ. А та́къ ся ве́сполъ куса́ючи, ю́жесмы всю̀ пра́вду [4] спосродъ себѣ вы́нищили». То̀ слова̀ вели́кого Ларио́на.

Пыта́емо: на кого̀, съ плаче́мъ пи́шучи, нарека́лъ [5] ‖(об. 28) о́ный ва́шъ сла́вный пи́саръ в' ты́е слова̀: «и хтожъ охоло́дитъ ути́сненый свѣт', хто̀ до пе́ршого ста́ну приведе́тъ ути́снeное мѣсто? Хто̀ преврòтный обы́чай напра́витъ, хто̀ роспорошо́ные о́вцы згрома́дитъ, хто̀ па́стыри блудя́чіе скара́етъ, хто̀ наведетъ, хто̀ натягнетъ до клю́бы своей? И не бу́дет' же конца̀ своволенству и зло́стямъ».

Пыта́емо: на кого́ ся ускаржа́лъ о́ный святе́цъ [6], кото́рый ви́дячи, ижъ ся ши́ритъ зара́за в' косте́лѣ Божом', а и́мъ да́лей, тымъ го́рѣй, звы́клъ бы́лъ мо́вити в'здыха́ючи: «о, до́брый Іесусе! и коли́жъ то бу́детъ, або если бу́детъ, жѐ и вѣра

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] Апокалипс. XXII, 18—19 [3] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [4] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри: о правдѣ» [5] на полѣ: «Петраржа въ кни́гахъ листовъ» [6] на полѣ почеркомъ XVII в.: «зри»

здоро́вая и обы́чай до́брый бу́дутъ привѐрнены костѐлови?»

Пыта́емо: кото́рая церковъ то́ргнулася, вла́сне яко упо́рное а шале́ное дитя̀, на ма́тку, або на ро́дичовъ своихъ, на о́ныхъ въсприе́мниковъ и намѣстниковъ апостольскихъ святыхъ отецъ? Хтò из'ображе́нье вѣры шарпнулъ?

Не заходячѝ у велико до свѣдо́цтвъ да́вныхъ, кото́рыхъ есть я́ко во́лосовъ на головѣ, — пойзрѝ, отче влады́ка, у книжки ва́шого По́лского одногò богоно́сца «О отступе́нью Гре́ковъ», в' ро́ку 1590 вы́даные, на ка́ртѣ 232. Та́мъ оба́чишъ ты́е словà [1]: «костѐлъ Ри́мскій в' то́мъ на́мнѣй не поблуди́лъ, жѐ до вызна́н'я вѣры придалъ «и отъ Сына».

Хтò съ фундаме́нту нару́шилъ, и до само́го упадку ‖(29—н̃) приво́дитъ найпе́рвшій о́ный, Духомъ Святымъ отъ тре́хъ со́тъ и осмьнадцати боголюбе́зныхъ душъ згодне збудо́ваный и вы́ставленый, филяръ Нике́йскій? Хтò на всю̀ оную се́дмъ мудрости Божее [2] а тве́ржи до́му церко́вного филя́ри штурмует', бьетъ, стреля́ет', а пра́ве — з' кгру́нту выворочаетъ? Азà не ва́ши, но́во ду́мою Немро́товою вы́ставленые, Базилійскіе, Франкфо́рскіе, Могутынскіе, *К*абилон'скіе, Толета́нскіе, Елиберты́н'скіе, Флоре́н'скіе, Фера́рскіе ве́жи, съ кото́рыхъ на старожитность, на сла́ву, на че́сть до́му Божого, на спра́вы, на зако́ноположе́ні*а* фунда́торовъ о́ныхъ, кото́рые, небесную мудрость поче́рпши, мо́цный фундаме́нтъ заложи́вши, чистую а ненарушо́ную панну облюбе́ницу Христову церковъ въ опе́ку і сторо́жу і обо́рону по собѣ пото́мкомъ своимъ зоста́вили и поручи́ли,—змѣря́ете и дотира́ете и штурму́ете, и помочниковъ до тогò собѣ зо всѣхъ сторо́нъ набыва́ете?

О нѣякомсь Висаріо́нѣ на конц[...] са́н'я своѐго, отче Ипа́тій, пра́вш[...] за оди́нъ и не ма́лый дово́дъ и свѣд[...] та́къ Флоре́н'ской унѣи̂, яко и у[...] Кгре́цкого, кладе́шъ, повѣда́ючи и у[...] скуючи на Гре́ковъ, жѐ на́мъ того̀ б[...] ку вѣдомости не зоста́вили. Зобра́лес[...] отче Ипа́тій, ажъ ди́въ, на та́къ [...] ту́жный дово́дъ, яко пау́къ на с[...] Бы́сь бы́лъ да́вно съ ты́мъ ‖(об. 2[...] Висаріо́номъ на по́писъ вы́ехалъ, п[...] кона́лъ бысь имъ нема́ль та́къ [...] яко и тепе́ръ! Але тежъ нашо́лъ бы [...] и такій, кото́рый бы на Висаріо́н[...] дово́дъ рекъ: «о́ный, штò ко́ньми ш[...] ку́е, дѣтмѝ свѣтчитъ!» У насъ в'пра[...] того̀ святцà в' пе́вномъ старожитн[...] календа́рю *Бѣ*саріо́на не слыха́ти. У і[...] шомъ но́возмы́шленом', а и́ле з' о́н[...] Я́номъ О́смымъ в' ли́чбѣ, бо того̀ [...] денъ — не вѣмъ. Однакже што́сь о [...] якомсь змѣннику Висаріо́нѣ, митро[...] ли́тѣ Нике́йскомъ, кото́рый, для кар[...] на́л'ства, для ма́рности свѣта того̀, [...] пыхѝ, поко́рою Христовою и ма́лою к[...] кою вѣрныхъ згордѣвши, отступи́л[...] в' пи́смѣ тро́ха найду́ется. Тотъ [...] Висаріо́нъ, яко са́мъ бы́лъ пе́вный, т[...] и свѣдо́цтво его го́дно вѣры! Вла[...] яко кгды́ бы хтò хотѣлъ перекон[...] свѣде́цтвомъ Либе́ріевымъ, па́пы Р[...] ского, кото́рый бы́лъ Аріа́номъ, о Х[...] стѣ, ижъ не естъ Отцу единосу́щ[...] ани предвѣчен'! Або кгды́ бы хтò д[...] ди́лъ свѣде́цтвомъ Оно́ріевымъ—Е[...] міа́нской, а Анаста́сіевымъ—Фотин[...] ской, а Маркели́номъ—балво*ф*алской [...] Яномъ Дванадцатымъ—саддуке́йской [...] Григо́рьемъ Се́мымъ — чарнокниж[...] (па́пежовъ Ри́мскихъ) пра́вды! Або [...] то такáя, яко о Гена́дію Схола́рі[...] патріа́рше Цари́городскомъ, о у[...]

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ кинов[...] комъ XVI—XVII в.: «Псал. 11»

ѣцкомъ, зъ воску улѣпленая, але до
френ'я вольная еvангеліа! Бы былъ
30) тотъ доводъ Висаріоновъ подпертъ
нѣ Швитригайловымъ статутомъ а
омашовыми паралипомены, што орла
ъ Вавилонъ къ Іереміи слано, такъ бы
ылъ моцный, же бы нань и умерлый отпо-
у не далъ, и нѣмый бы словка не рекъ!
Не безъ причины в[аша] м[илость]
ого своего Висаріона, яко бачу, на
оброй памяти масте, же его прикла-
омъ, яко онъ для кардинал'ства, такъ
в[аша] м[илость] для мѣстца в' радѣ,
ля титуловъ, для маетности, для мона-
тырей Печерскихъ, Жидичинскыхъ,
аврішовскыхъ, подъ тотъ плащикъ
годы тиснучися, лѣзете! Але если онъ
оступилъ былъ, чого прагнулъ, вамъ ся
кось не шанцуетъ! И боюся, же бы Ада-
ова не поткала (sic) [1], же хотѣлъ быти
огъ, за чимъ и тое, што мѣлъ, погубилъ!
Або яко о Саулѣ пісано [2]: «Саулъ,
' царскихъ палацахъ будучи, и сесь
шоть погубилъ, и оного не досту-
илъ». Што и васъ подобно не минетъ:
о южъ начинено зъ васъ много смѣ-
овъ, в' чомъ ся не можете обачити,
бодай—бы не была толко послѣдняя
орша первыхъ: бо если зъ васъ такъ
ъ початку насмѣвиска чинятъ,—што
озумѣете—конецъ якій будетъ? Южъ
динъ зъ васъ в' радѣ, за пѣчью зъ ро-
иты усѣвши, яко голодный оный истый
о кухни на люди съ тылу загледалъ!
А затымъ, южъ керуючися съ тымъ
у концу писаньемъ [3], ‖(об. 30) на
ше, кил'ка кроть припоминаные, сло-
а—яко бы княжа его милость згоды
иловати и утѣкати мѣлъ—повѣдаю:
Хтожъ бы мѣлъ быти такъ нераз-
ишимъ, абы оного, отъ Христа уче-
комъ и през' ихъ намъ зоставленого,
клейноту, оного покою бѣгати мѣлъ?!
Хто бы оной, отъ діавола межи Восто-
комъ і Заходомъ [4] поставленой для не-
нависти, стѣны розваленья не радъ ви-
делъ?! Хто бы вѣчной едности и, моц-
нымъ покою перемиремъ звязаной, ми-
лости не зычилъ?! Хто бы, по такъ
великой мглѣ хмарныхъ и темныхъ
оболоковъ, ненавистей и гнѣвовъ, з'
ясныхъ пожаданой едности променей
засвѣченья веселитися не мѣлъ?! Хто
бы оного мира, оного вон'ного небес-
ного, отъ найвышшого Архіерея Исуса
плывучого, олѣйку участникомъ быти
не хотѣлъ?! Хто бы красного спольно-
го въ братерствѣ мешканья не мило-
валъ?! Хто бы оную оздобу, оную окра-
су, оную завѣсу, оную шату церков-
ную, на двое росторгненую, розшарпа-
ную видячи, не ужалилъ?! Хто бы съ
правдивыхъ сыновъ, видячи матку свою,
церковъ—мовлю, въ такъ великомъ
смутку и плачу для незгоды дѣтей, не
прослезилъ?! Хто бы такъ великого
множства, абы однымъ усты і однымъ
сердцемъ славили и выхваляли пре-
честное і великое Бога нашего имя,
не радъ виделъ?! Хтожъ того не ви-
дитъ, хто не розу‖(31)мѣетъ, ижъ якое
насѣнье въ серд'цахъ вѣрныхъ Роз'сѣ-
вачъ Христосъ всѣялъ, того и овоцу
потребуетъ?!

«Заповѣдь нову даю вамъ: да люби-
те другъ друга» [5]. Любовъ, згоду
всѣялъ, любовъ и пожати хочетъ. Лю-
бовъ бовѣмъ покрываетъ множство
грѣховъ [6], любовъ пророки ражаетъ,
любовъ мучениковъ умоцняетъ; любовъ
естъ источникъ або жродло огня: имъ
далей вытѣкаючого, тымъ бол'шей пра-
гненье до Бога чинячого; любовъ поси-
ляетъ сердце и душу человѣку, любовъ

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «отъ Адама прикладъ» [2] на полѣ: «Златоустъ» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [4] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [5] Іоан. XIII, 34 [6] 1 Петр. IV, 8

увеселя́етъ смутныхъ, любо́въ тѣшитъ скорбныхъ, любо́въ подно́ситъ упа́длыхъ, любо́въ мужными чи́нитъ страшли́выхъ, любо́въ загрѣва́етъ озя́блыхъ, любо́въ побужа́етъ лени́выхъ, любо́въ умудряетъ неумѣ́етныхъ.

Такой княжа его милость пра́гне любви́, такой не бѣгаетъ зго́ды, тако́го единомы́сліа жада́етъ, тако́го з'едноче́нья зы́читъ, кото́рое в'збужаетъ побожность, кото́рое освѣча́етъ вѣру, кото́рое запаля́етъ милость, кото́рое потвержа́етъ надѣю, кото́рое направу́етъ си́лы, кото́рое успокоива́етъ сумнѣнье. На такой мо́цной скалѣ вѣчного спасе́ніа постанови́ти бы хотѣлъ но́гу свою́. На тако́мъ замку поко́я зам'кну́ти бы пра́гнулъ сумнѣнье своѐ. На тако́е пра́вды отъ Восто́ку до За́ходу свѣтлость свою́ роспущо́ное солнце ра́до бы смотрѣло о́ко княжа́ти его милости. ‖(об. 31) На таки́хъ' бы обфи́тыхъ и роско́шныхъ па́ствискахъ пасло́ся сердце его. Въ такомъ единомы́сліа дому опочива́ла бы мы́сль его. Такимъ воз'вѣя́ньемъ ти́хого зе́ѳиру охоложа́ли бы ся вѣрній, весели́ли бы ся патріарси, ра́довали пра́отцы, процвита́ли пра́ведницы, просі́али мученицы. Небо и земля́, го́ры и хо́лъми и вся́ко дыха́ніе восхвали́ло Господа. До такой зго́ды отъ мно́гыхъ лѣтъ жада́етъ душа княжа́ти его милости. До такой зго́ды бы́лъ и есть о́нъ скло́нный, бы́лъ хутли́вымъ, былъ пово́домъ, бы́лъ (вѣдаемъ) и поча́ткомъ. О таку́ю зго́ду промышля́лъ, ра́дилъ, ста́ралъ, проси́лъ. О таку́ю зго́ду Господа Бога Вседержи́теля про́ситъ, припада́етъ, съ слеза́ми мо́лится:

Влко Гй и Тво́рче вся́ческыхъ! ѿ всѣхъ дубра́въ зе́мскыхъ и ѿ всѣхъ древе́съ и́збра́лъ еси Собѣ виногра́дъ є҆ди́нъ: ѿ всѣхъ зе́мль всего̀ свѣта вы́бралъ еси Собѣ па́долъ є҆ди́нъ: ѿ всѣхъ цвѣто́въ по́лныхъ вы́бралъ еси Собѣ цвѣтъ є҆ди́нъ: ѿ всѣхъ бе́зднъ мо́рскыхъ напо́лнилъ еси Собѣ и́сто́чникъ є҆ди́нъ: ѿ всѣхъ градо́въ и мѣстъ освяти́лъ еси Собѣ Сіо́нъ: ѿ всѣхъ сътворе́ній летаю́чихъ оу̂люби́лъ еси Собѣ го́лубицу є҆дну̀: ѿ всѣхъ сътворе́ній свѣта пробидѣлъ еси Собѣ а́гницу є҆дну̀: ѿ всѣхъ розмно́женыхъ людій и́збра̀лъ еси Собѣ лю́ди є҆ди́ны: ѿ всѣхъ вѣръ и зако́новъ ‖(32) да́лъ еси заповѣдь є҆ди́ну̀, е́же люби́ти дру́гъ дру́га.

И нн҃ѣ, Влко Гй, И҆́же сѣбыта́еши въ вѣкы, Кото́рого о҆́чи въздвигну́ты превы́шше а́ера, Кото́рого престо́лъ є҆сть безцѣ́ненъ и сла́ва неи́спытана, Кото́рому престоя́тъ вои̂ а́гглъстіи съ трепе́томъ, Кото́рого сло́во и́стинно, и мо́ще си́льно, и росказа́нье мо́щно, и расмотре́ніе стра́шно: пода́й ми́ръ це́ркви Твоей, събери̂ съкру́шеное, прі́йми̂ ѿриново́ное, взыщи̂ заблу́ждьшее, пода́й є҆динномы́сліе, всели̂ любо́въ, ми́лость, зго́ду, оу̂тверди̂ правосла́віемъ це́рковь Свою̀, наверни̂ ѿсту́пникы въ ѡ҆гра́ду, събери̂ звѣро́въ въ ковче́гъ Свой, приведи̂ ѿбѣ́гшыхъ къ це́ркви, всели̂ є҆диноду́шіе, а҆бы́смо є҆дно́ю мы́сліѣ, є҆дины́ми оу̂сты̀, є҆ди́ным се́рдцемъ выслависо́вали пресвято́е и҆мѧ̀ Твоѐ, и о Тебѣ, Ц҃ри на́шемъ, веселѧ́чи́сѧ, слу́жили Тобѣ є҆ди́ному, И҆́же въ Тро́ици сла́вимому Бг҃у, въ безконе́чныѧ вѣкы. А҆ми́нь [1].

[1] послѣ сего—небольшая заставка. Обороть 32-го полулиста чистъ. Далѣе слѣдуетъ—«Исторіа о листрикійскомъ синодѣ», обѣщанная на листѣ 20-мъ (см. выше стлб. 412-4)

ИСТОРІЯ

О РАЗБОЙНИЧЬЕМЪ ФЛОРЕНТІЙСКОМЪ СОБОРѢ

ИЗДАННАЯ

КЛИРИКОМЪ ОСТРОЖСКИМЪ

въ 1598 году.

(33—д) [1] **ИСТО́РІА**

ЛИСТРИКІЙСКОМЪ, ТО́ ЕСТЬ, О РАЗБО́ЙНИ-СКОМЪ, ФЕРА́РСКОМЪ А́БО ФЛОРЕ́Н'СКОМЪ ИНО́ДѢ, В'КО́РОТЦѢ ПРАВДИ́ВЕ СПИ́САНАЯ.

Кгды̀ высо́кого неба незычли́вые ро́ты на па́долъ зе́мный ко́ла свой зерова́ли; кгды̀ нефорту́нные звѣзды христіа́нское поколѣнье роз'сы́паными оний про́меньми уда́рили; кгды̀ те́мые хма́ры, съ Чо́рного выника́ючи ря, заразли́выми мгла́ми зе́млю окры́ли; цы̀ псевдопрофе́та Магме́та хвалци рацени, на́ свѣтъ ся появи́вши, мо́цъ ю роз'шира́ли; кгды̀, в'слѣдъ за ниядові́тые Ту́рци наступивши, стра́шнымъ шу́момъ свѣтъ заглуша́ли; кгды̀ бокъ яду напо́лненымъ у́мысломъ не ко Восточные грани́ци и Гре́ческіе ептра пожира́лъ, але и За́ходнымъ ествамъ ду́жо дотира́лъ; кгды̀ увесь свѣтъ пла́щемъ смутку, ско́рби и в'зды-ха́ніа приодѣва́тися поча́лъ; кгды̀ цвѣтъ красы̀ и утѣхи христіа́н'ской жаркимъ огне́мъ усыха́лъ,—тогды̀ Евге́ній, па́па Римскій, послалъ до це́сара Костантино́полского послы̀ свой, ‖(об. 33) про́сячи, ра́дячи и упомина́ючи, абы̀ о поко́ю, зго́дѣ и оборо́нѣ промышля́лъ, а на́й-болше—абы̀ церко́вная зго́да през' събо́ръ и значный з'е́здъ, без' кото́рой жа́дная оборо́на и зобопо́лная милость бы́ти не мо́жетъ, учи́нена и замкне́на была̀.

Це́саръ Палеоло́кгъ Костантинопо́л-скій писа́л' до всѣхъ трехъ патріа́рховъ, а на́йболшей з' четве́рьтымъ—Цари́го-родскимъ, подъ бо́комъ его бу́дучимъ, ча́стую намо́ву о з'е́здѣ и сино́дѣ а е́дности церко́вной мѣва́лъ. Пору́шилъ те́жъ княжя́тъ Се́рб'скихъ, Бо́лгарскихъ, княжатъ Сѣверскихъ, Ру́скихъ—през' послы̀ и ли́сты; а па́па—кро́левъ За́-ходныхъ. И та́къ, за всѣхъ во́лею, зло́-женъ и назна́ченъ бы́лъ събо́ръ в' сто-

[1] въ началѣ страницы заставка

ронахъ Влóскихъ. О чóмъ мнóго намóвы и рáды—у якúхʻ бы крáехъ събóръ назначи́ти—былò нáслушнѣй.

Абóвѣмъ не здалáся всѣмъ рéчь бы́ти справедли́вая—вʻ Зáходныхъ сторонáхъ (гдѐ не бывáла и передъ ты́мъ звы́клость, тóлко тáмъ, гдѐ, вéдле Соломóна [1], óная мудрость Божіа, Христосъ, збудовáла Собѣ̀ домъ, церковъ Востóчную [2], и умоцни́ла столповъ седмъ, вселенскихъ вели́кихъ синóдовъ, у грани́цахъ Востóчныхъ: вʻ Никей, вʻ Костантинóполю, въ Ефéсѣ и проч[а]я) тáмʻ же и тому̀ събóру бы́ти,—однáкъ, для небезʻпéчности отъ драпѣ́жныхъ Тýрковъ, не тóлко вʻ мѣстахъ подлѣ́йшихъ, але и вʻ самóй столі́ци ‖(34) Костантинóполской трýдно былò такъ вели́кій зʻéздъ отправовáти. За вели́кою тéды невóлею, позвóлилъ цéсаръ, пáпа і и́ншіе събóру бы́ти у Влóшехъ. Але ижъ не вéдле вóли Божее: бо не отъ Зáходу вы́плынулъ зáконъ и фундамéнтъ а твéржа всей вѣ́ры. Прóто тéжъ не тóлко на нéмъ не спрáвили ничóго, але Ромýлюсовымъ при́кладомъ крóвью его облилѝ, яко бýдетъ ні́жей.

А тáкъ, рóку отъ Нарожéнья вéдле тѣ́ла Христа Спаси́теля нáшего ти́сяча чты́риста тридцать óсмого, за пановáнья цéсара Константинóполского Іоанна Колуя́новича Палеолóкга, а за цéсара Зáходныхъ пáнствъ Óлбрыхта зъ дóму княжатъ Ракýскихъ, а за королѝ Пóлского Владислáва Якгéйловича, а князя вели́кого Литóвского Жикгимонта [3],—стался, для успокоéнья рóстырковъ и незгóды вʻ церкви Христовой и правди́вого оказáнья престýпниковъ предáній апостольскихъ и дóгматъ Богонóсныхъ отецъ, синóдъ духóвный у Ферáрій. Котóрого то събóру ст[...]
ны былѝ: сáмъ цéсаръ Іоанъ Па[...]
а отъ стáновъ духóвныхъ Евгé[...]
па Ри́мскій, Иóсифъ, патріáрха[...]
стантинóполскій. А ижъ и́ншіе т[...]
тріáрхове, яко: Александрійскій, [...]
охійскій, Іерусали́мскій, зневóлени[...]
зʻ столи́цами свои́ми былѝ отъ С[...]
новъ, и не могучѝ для фрасýнку[...]
ути́сковъ и бѣдъ сáми ‖(об. 34) ос[...]
свои́ми на тóтъ съборъ éхати, пор[...]
и злецúли мѣстца свой пéвнымъ осо[...]
тó естʻ: патріáрха Александрійс[...]
блажéнному Мáрку, митрополи́ту [...]
скому; патріáрха Антіохійскій—т[...]
Мáрку; патріáрха Іерусали́мскій—[...]
ріóну, митрополи́ту Никéйскому, [...]
рый потóмъ стáлʻся змѣнникомъ. О[...]
же бóлшая мóцъ отъ ты́хъ трех[...]
тріархов поручена былà Мáркови[...]
скому. І и́ншіе мнóгіе, яко: Кі́[...]
Трапезóнскій, Моновасійскій, Ир[...]
скій митрополи́тове и епископи н[...]
събóръ зʻéхалися былѝ.

А о митрополи́тѣ Ки́евскомъ I[...]
ру—яки́мъ спóсобомъ на с[...]
усѣлъ—хотя́ ся трóха отъ предс[...]
рéчи отстýпитʻ, приточи́ти потрé[...]

Рóку ти́сяча чты́риста тридца[...]
стого, по зéштью съ тогò свѣ́та [...]
поли́та Ки́евского Фóтіа, вы́бран[...]
тáкъ отъ епископовъ и всегò [...]
церкóвного, яко тéжъ отъ княжат[...]
нóчныхъ, обывáтелевъ зéмль Рýс[...]
князства Литовского на столі́цу [...]
полі́й Ки́евской человѣ́къ дóбры[...]
бóжный, ти́хій, скрóмный и у[...]
епископъ Резáнскій, и́менемъ І[...]
вы́правленъ бы́лъ зъ ли́сты прич[...]
и свѣдителʻствованными до пат[...]
Костантинóполского Іóсифа и до[...]

[1] Притч. IX, 1: «Премудрость созда себѣ домъ и утверди столповъ седмь» [2] [...] киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «Псал. 11» [3] на полѣ: «Жикгимон[...] въ Трóкахъ зáбито»

Грецкого Палеолокга, по сакру або по благословеніе.

(35) Который то Іона, нимъ ся зъ дому съ краевъ своихъ выбралъ и, про далекость дороги, нимъ до Константинополя пріехалъ,—въ томъ теды часѣ нѣякійсь человѣкъ, именемъ Исидоръ, Славянъ, отъ краевъ Заходныхъ, отъ Риму до Константинополя съ причиннымъ отъ папы Римского листомъ пріехалъ: съ поставы звѣрховней—покорный, склонный, облестный, а внутръ—превротный, хитрый, неуставичный,—и лагодными словками и покорными прозбами Іосифа патріарху, съ причиною цесарскою, абы его на столицу митрополіи Киевской посветилъ, ублагалъ. Указалъ тежъ листъ отъ папы Рімского за собою свѣдоцный и причинный, в' тые слова пісаный:

«Евгеній, слуга слугъ Божихъ, бискупъ Римскій. Высокой столици Нового Рима честному Іосифу, патріарсѣ, брату намъ о Христѣ намилшому, покоя и потѣхи. За побожнымъ и чти годнымъ и досвѣтчонымъ мужемъ и біскупомъ, наймя Изидоромъ, покорност' наша жадаетъ, абысте его, не омешкиваючи на архіепископьство Руской столици посвятивши, и зъ моцью зупольною послали. О чимъ есмо и до намилшого сына нашего Яна цесара яснеурожоного листъ нашъ за тымъ святоблівымъ мужемъ Исидоромъ, который естъ отъ столици нашое въ всѣхъ годностяхъ досвѣтчонъ, послали. Господу Ісусу васъ поручамы. Данъ в' Римѣ. Року 1437».

(об. 35) Іосифъ патріарха, скритости и сердца людского не вѣдаючи (бо то одно испытующому сердца и утробы Самому Богу вѣдомо, а отъ человѣкъ утаено), за причиною папы Римского и цесарскою, а наболшей—абы церковъ Христова и такъ великій народъ Рускій без' пастыра и строителя старшого презъ часъ долгій не пустовала, а хвала Божіа не уставала,—посвятилъ того Ісидора на митрополію Киевскую. И посвятивши зъ листами своими на столицу его отпустилъ.

Затымъ, скоро Исидоръ до Руси отъехалъ,—по маломъ часѣ, оный помененый Іона епископъ, зъ листами причинными и свѣдечными отъ духовенства, отъ княжатъ и пановъ земль Рускихъ, до Константинополя, просячи патріархи, абы его на митрополію Киевскую посвятилъ, пріехалъ. Обачивши то патріарха, задививтися не по малу, велми былъ жалостен', ижъ ся далъ увести Исидоровымъ словамъ. И събравши увесь причетъ свой церковный, радился: яко бы в' томъ поступіти мѣлъ. И нарадившися радою духовною, призвавши до себе Іону епископа, мовилъ ему тые слова:

«Сыну намилшій, Іона! Благословен'ство у мене на тую митрополію хитростію и лестію Исавовою залаплено. Але тамъ было презренье Божіе, а тутъ мнимамъ лукавство вражіе. Бо, мало проминувшихъ дневъ, посвятилемъ на тую митрополію нѣкоторого (36) Исидора, и отпустилъ его на престолъ. Однакъже, кгды уподобается Богу поволати оного Ісидора отъ житіа сего, або если ся ему якій трафунокъ станетъ, теды ты, отъ всѣхъ згодне выбраный, святителю Іона, маешъ отъ покорности нашее власть, и даемъ ти благословеніе—воспріати престолъ Рускіа митрополій».

И такъ, съ призываніемъ Святого Духа посвятивши, отпустилъ его.

А оный першій Исидоръ, кгды на столицу Руской митрополій пріехалъ, хотя зъ великимъ отъ всѣхъ подивенем', и не велми щирымъ сердцемъ, предся жъ отъ духовныхъ и свѣцкихъ登 становъ съ честью годною принят' былъ. И такъ столицу осѣлъ.

Бывши теды на столи́ци митропо́лей чтыри мѣсяцы, умыслилъ поѣ́хати до краевъ Вло́скихъ на съборъ Флоренскій. Бо ю́жъ до́бре ча́съ и ро́къ пе́вный, на кото́рый то́тъ съборъ былъ зло́жонъ, вѣдалъ, даючи по собѣ то́тъ зна́къ и ту́ю сла́ву, ижъ е́дет' застановля́тися за правосла́віе Восточной церкви.

Обыва́тели и княжа́та зе́мль Рускихъ и епископи нѣкоторые, довѣдавшися о предсявзя́тью его (одны́—са́ми до него з'ѣхавшися, другіе—презъ пи́сма), упоминали и проси́ли, абы на тотъ соборъ не ездилъ. А если бы іна́чей быти не могло̀, тогды абы, на томъ собо́рѣ бу́дучи, отъ преда́ній апостол'скихъ и кано́новъ Богоно́сныхъ отецъ ни въ чомъ не отступовалъ, и нико́му ‖(об. 36) зводи́ти ся не дава́лъ.

Онъ, упо́ру и пре́дсявзятя своего переломи́ти не хотячи, нико́го въ томъ не услухалъ; одна́къже за правосла́віе и́стинныя вѣры, ни въ чо́мъ грани́цъ поло́женыхъ (але на сердцу лука́вство мѣлъ) не переска́куючи, застановя́тися шлюбова́лъ. А въ то́мъ набра́вши з' собо́ю не ма́ло осо́бъ духо́вныхъ, поѣхалъ на собо́ръ Ферарскій.

А въ доро́зѣ еще едучи, об'явилъ сердца своего лука́в'ство. Тра́филося бо ему, тя́гнучи въ доро́зѣ, приеждча́ти до одного̀ мѣста на грани́цахъ Неме́ц'кихъ, въ кото́ромъ не ма́ло было̀ христіа́нъ послушенства Восточного Гре́ковъ. Тые, услышавши о прихо́дѣ митрополи́та Ру́ского, зобра́вшися съ кресты́ по обы́чаю, спотка́ли митрополи́та передъ мѣстомъ. Ви́дячи то̀ Нѣмцы послуше́н'ства па́пезского, зобра́вшися съ процесіею и духовенствомъ своимъ, и зъ великимъ вытесанымъ балва́номъ вмѣсто креста̀ Господня, ве́дле своего обычая, вышли і спотка́ли тутъ же всле́дъ за Гре́ками о́ного Иси́дора. Иси́доръ пер-шій зна́къ лука́вства своего оказалъ: бо кгды́ потка́ли его впередъ христіане съ крестомъ Господнимъ, а за ними въ-тро́пы па́пежницы,—онъ, не поклонившися кресту Христову, занедба́вши и проминувши, прите́къ ко оному обра-зу высо́кому и вели́кому, и падши по-клони́вся ему. Ба́чачи то̀, епископъ мѣ-ста Сужда́лского Гре́ческого послушен-ства, ‖(37—і) [1] и́менемъ Авра́мій, велми́ ся диву́ючи и жа́лостенъ бу́дучи, мо́вилъ ти́хо до своихъ: «ви́димо во́лка в' поста́тѣ па́стыря, о́вчымъ одѣньемъ прикрытого». И жа́ловали, ижъ его спотыка́ли. А па́пежници, велми́ ся съ того̀ тѣшачи, прова́дили съ процесіею до мѣста. И та́мъ отъ ихъ вдя́чне при-ня́тъ былъ. І опочи́нувши у нихъ, по-тягнулъ в' доро́гу свою̀.

И дошо́лъ мѣста Фера́ріи на съборъ, гдѐ южъ были̇̀ зобра́лися вышей писа-ные осо́бы, то́ есть: це́сарь Кгре́цкій Палеоло́кгъ, па́па Ри́мскій Евге́ній, Іо-сифъ патріа́рха Константино́польскій, Ма́рко Ефе́скій, і и́ныхъ мно́гость ве-ли́кая кардина́ловъ и би́скуповъ Заход-ныхъ, я́ко и Восто́чныхъ. И ожида́ли Иси́дора митрополи́та, за намо́вою Ев-ге́нія па́пы: ачъ засѣданя и намо́вы чини́ли, але ничо́го не завира́ли през' мѣсяцей.

А та́къ кгды́ ся были̇̀ ю́жъ всѣ на тотъ събо́ръ згрома́дили, выбрали промежи себѐ За́ход'ници филосо́фа и ри́тора, та́къ в' Лати́н'скомъ, я́ко и в' Гре́че-скомъ языкахъ велмѝ учо́ного, и вели́-кого красомо́вцу, и́менемъ Яна Пар[illegible]

[1] внизу на полѣ этой страницы, а также и двухъ слѣдующихъ (38-й, 39-й) стар[illegible] почеркомъ: «Сия книга Өеодора | Кгабрелевича дияка | церкви святого Васил-ского»

Восточници з' своеѣ стороны
Марка Ефеского, мужа не тол-
словій, в' наукахъ философ-
лого, але и побожностью жи-
авъ святобливыхъ досконалого
бного, ктому и стáномъ митро-

) И такъ весполъ сходилися
у великихъ церквахъ, духов-
ючи, тихо, в' згодѣ и мило-
уху Божомъ, в' духу покою
о гадаючи, прагнучи блуды и
тва и заквашеня отъ немалыхъ
церковъ, одны про недбал'-
іе про упоръ и пыху в'не-
чистити и выкоренити, и до
я и у одно тѣло христіан'ства
ривести и замкнути.

засѣдавши на намовѣ у Фе-
те шестьнадцать кроть, а у
(бо з' Ферари для повѣтря
девять кроть, чотыр'надцать
многіе артикулы до спору, а
Восточници Заходникомъ за-
боровали. Межи которыми тые
отъ Восточниковъ Заходнымъ
были задаваны:
[1]: о похоженью Духа Свя-
прикладаютъ «и отъ Сына».
[2]: о прѣснемъ хлѣбѣ, которого
ъ сакраментѣ уживаютъ.
[3]: о чистцу, за чимъ ся зна-
цъ муцѣ.
тый [4]: хто причину далъ до
церкви?
[5]: о суботнемъ постѣ.
ий] [6]: о малжен'ствѣ, ижъ ся
имскіе малженствомъ брыдятъ.

Надто особныхъ артикуловъ, менше важнѣйшихъ, задали з' двадцать, которыхъ ся тутъ не споминаетъ.

‖(38) О тые артикулы, а найболше о самый тотъ першій, наболшіе споры и доводы з' обѣюхъ сторонъ презъ увесь съборъ бывали.

Восточници [7] презъ Ефеского Марка подавали такіе на першій артикулъ доводы:

Напродъ отъ пророковъ:

«Духъ [8] Господенъ на Мнѣ, которого дѣля помазалъ Менѐ» [9]. Тые Самъ Христосъ, кгды оно в' божници або съборѣ Еврейскомъ читалъ тое мѣстце в' книгахъ, жѐ то о Немъ писано, слова ствердилъ. А ижъ мовитъ «Духъ Господенъ на Мнѣ», то есть: Духъ Отца на Мнѣ, Сынѣ Его. Прото Отецъ естъ «и архи» * або початокъ.

Подавали [10] съ тогожъ Ісаіа: «ото Отрокъ абò млоденецъ Мой, Которого-мъ уподобалъ, и положу Духъ Мой на Немъ'» [11]. То Отецъ мовитъ до Сына. Прото Отецъ покладаетъ на Сынѣ Духа, а затымъ Отецъ есть «и архи» *.

Подавали [12]: такъ мовитъ Господь: «Духъ Мой, Который естъ в' Тобѣ, и слова, которые въ устахъ Твоихъ» [13]. То ижъ Отецъ Сынови мовитъ «Духъ Мой в' Тебѣ», прото отъ Отца Сынъ пріймуетъ Духа, а затымъ одинъ естъ Отецъ «и архи» *.

Подавали [14]: «вылью, Іакове, Духъ Мой на потомство твоѐ» [15]. А ижъ потомство Іаковле, ведле писмà, Сам'

ѣ: «1» [2] на полѣ: «2» [3] на полѣ: «3» [4] на полѣ: «4» [5] на полѣ: «5» [6] на
[7] на полѣ старинным почеркомъ: «зри» [8] на полѣ: «1» [9] на полѣ: «Іса. 61»
ἡ ἀρχή [10] на полѣ: «2» [11] на полѣ: «Іса. 42» [ст. 1] [12] на полѣ: «3» [13] на
. 59» [ст. 21] [14] на полѣ: «4» [15] на полѣ: «Іса. 48». Точнѣе будетъ ссылка на
IV, 3: «наложу Духъ Мой на сѣмя твое»

Христосъ, Который съ поколѣн'я Іаковового тѣло принялъ, прóто Отецъ выливáетъ на Сына Духа, а затымъ |(об. 38) Сáмъ есть Отецъ «и архѝ» *.

Подавáли [1]: «Я̀ упрошу̀ Отца, і и́ного Потѣшíтеля дáсть вамъ, да бýдетъ съ вáми нá вѣки, Духъ и́стинный» [2]. Отецъ даетъ Потѣши́теля, затымъ Отецъ ест' «и архѝ» *.

Подавáли [3]: «Утѣши́тель, Духъ Святы́й, Котóрого пóшлетъ Отецъ въ имя̀ Моѐ» [4]. Отецъ посылáетъ Потѣши́теля, затымъ Отецъ есть «и архѝ» *.

Подавáли [5]: «кгды̀ пріи́детъ Потѣши́тель, Котóрого Я̀ пошлю̀ вáмъ отъ Отца, Духъ и́стинный, Котóрый отъ Отца исхóдитъ» [6]. Сынъ посылáетъ Духа, але съ тымъ доклáдомъ «отъ Отца», не Сáмъ отъ Себѐ; затым' Отецъ есть «и аітíа» **, винà або повóдъ.

Подавáли [7]: «вся́ко дая́ніе добрò и вся́кій даръ досконáлый зъ высóкости есть, сходячи́ отъ Отца свѣтомъ» [8], тó есть Сыномъ або през' Сына. Дáръ óный розумѣется, вéдле Ареопагíта, Духъ Святы́й, Котóрый отъ Отца през' Сына похóдитъ; затымъ Отецъ есть «и архѝ» *.

Подавáли [9] мóцный довóдъ Петрà святого: «Тогò Ісуса, Котóрый есть отъ Назарéта, помáзалъ Его Богъ Духомъ Святы́мъ и мóцью» [10]. Отецъ помáзуетъ Духомъ Святы́м' Сына; затымъ Отецъ есть «и архѝ» *.

Подавáли [11] я́сный а прáве зрителный довóдъ: «крести́вшися Ісусъ выходи́лъ отъ воды̀, и óто, отвори́лися Ему̀ небесà, и ви́дѣлъ Духъ Божій, сходя́чій яко гóлубъ и вступýючій нáнь» [12]. Духъ Божій схóди[...] пýетъ нà Сына; затымъ Отецъ [...] подáвцею Духа, и есть Самъ «[...]

Подавáли [13] апостола съ [...] «помáзалъ Тебѐ, Боже, Богъ Т[...] комъ рáдости надъ учáс[т]ни[...] и́хъ» [14]. Богъ Отецъ Бога Сы[...] зуетъ олѣйкомъ рáдости, óнымъ [...] телемъ Духомъ Святы́м', а прó[...] есть «и архѝ» *, почáтокъ и [...]

Подавáли [15] мóцное вызнане [...] дéцтво апостола Петрà: «Тог[...] Котóрого въскресилъ Богъ, [...] мы всѐ éстесмо свѣтками. И [...] Божею възнесéся, а обѣтницу [...] Духа приня́вши отъ Отца вы[...] Сынъ выливáетъ обѣтницу Свя[...]ха, але съ тымъ—«отъ Отца», [...] отъ Себѐ—доклáдомъ; затым[...] есть «и пикгѝ» ***, истóчни[...] жрóдло Сыну и Святому Духу[...]

Подавáли [18] апостола Пáвла [...]ня́ю колѣнѣ мои ко Отцу Госпо[...]го Ісусъ Христа, съ Котóрог[...] отечество нá небеси и нá зе[...]нуется; абы̀ вáмъ дáлъ по [...] слáвы Своея̀, си́лою умоцни́тися [...] Его» [19]. Вся́кое отечество нá [...] нá земли отъ Отца есть; пр[...] призвойта есть родíти Сына а [...] Духа, а затымъ Отецъ есть [...] Сыну и Духу.

Подавáли [20] тогóжъ апостол[...] лáска и добротли́вость оказáлас[...]теля нáшего Бога, не отъ [...] нáшихъ справедли́выхъ, але в[...] вóли, спасѐ нáсъ омы́тьемъ о[...] и обновлéніемъ |(об. 39) Духа [...]

* ἡ ἀρχή [1] на полѣ: «5» [2] на полѣ: «Іоан. 14» [ст. 16—17] [3] на полѣ: «6» [...] XIV, 26 [5] на полѣ: «7» [6] на полѣ: «Іоан. 15» [ст. 26] ** ἡ αἰτία [7] на полѣ [...] полѣ: «Іаковъ 1» [ст. 17: «всяко даяніе благо и всякъ даръ совершенъ свыше е[...] отъ Отца свѣтовъ»] [9] на полѣ: «9» [10] Дѣян. X, 38 [11] на полѣ: «10» [12] [...] [13] на полѣ: «11» [14] на полѣ: «Евре. 1 [ст. 9]. Псаломъ 44» [ст. 8] [15] [...] [16] опечатка: «вызнае» [17] Дѣян. II, 32—33 *** ἡ πηγή [18] на полѣ: «1[...] «Ефес. 3» [ст. 14—16] [20] на полѣ: «14»

цкомъ, зъ во́ску улѣпленая, але до
ре́н'я во́лная еvангеліа! Бы былъ
) тотъ доводъ Висаріо́новъ подпе́ртъ
Швитрига́йловымъ стату́томъ а
а́шовыми паралипоме́ны, штò орлà
Вавило́нъ къ Іеремій сла́но, такъ бы
ъ мо́цный, жè бы нáнь и уме́рлый отпо́-
не да́лъ, и нѣмы́й бы сло́вка не ре́къ!
Не безъ причи́ны в[аша] м[илость]
о своего Висаріо́на, яко ба́чу, на
рой па́мяти ма́ете, жè его при́кла-
ъ, я́ко о́нъ для кардина́л'ства, та́къ
[аша] м[илость] для мѣстца в' ра́дѣ,
титу́ловъ, для маетности, для мона-
рей Пече́рскихъ, Жиди́чинскых,
вриппо́вскыхъ, подъ то́тъ пла́щикъ
ды ти́снучися, лѣзете! Але если о́нъ
тупилъ былъ, чогò пра́гнулъ, ва́мъ ся
сь не шанцу́етъ! И боюся, же бы Ада́-
а не потка́ла (sic) [1], жè хотѣлъ бы́ти
ъ, за чи́мъ и то́е, штò мѣлъ, погуби́лъ!
Або̀ я́ко о Сау́лѣ пісано [2]: «Сау́лъ,
ца́рскихъ пала́цахъ бу́дучи, и се́сь
во́тъ погуби́лъ, и о́ного не досту-
ъ». Штò и ва́съ подо́бно не мине́тъ:
южъ начи́нено зъ ва́съ мно́го смѣ-
ъ, в' чо́мъ ся не мо́жете оба́чити,
ода́й—бы не былà то́лко послѣдняя
ша пе́рвыхъ: бо еслѝ зъ ва́съ та́къ
поча́тку насмѣвиска чи́нятъ,—штò
умѣете—коне́цъ якій бу́детъ? Южъ
нъ зъ васъ в' ра́дѣ, за пѣчью зъ ро-
ы усѣвши, я́ко голо́дный о́ный и́стый
ку́хни на́ люди съ тылу загледа́лъ!
А затымъ, южъ керуючися съ тымъ
концу́ писа́ньемъ [3], ‖(об. 30) на
е, кил'ка кро́ть припомина́ные, сло́-
-яко бы княжа его милость згóды
овати и утѣка́ти мѣлъ—повѣда́ю:
Хтожъ бы мѣлъ бы́ти та́къ нераз-
ымъ, абы о́ного, отъ Христа уче-
омъ и през' ихъ на́мъ зоста́вленого,
клейно́ту, о́ного поко́ю бѣгати мѣлъ?!
Хто́ бы о́ной, отъ діа́вола межи Восто́-
комъ і За́ходомъ [4] поста́вленой для не́-
нависти, стѣны́ розвале́нья не радъ ви́-
делъ?! Хто́ бы вѣчной е́дности и, мо́ц-
нымъ поко́ю перемиремъ звя́заной, ми-
лости не зычилъ?! Хто́ бы, по та́къ
вели́кой мглѣ хма́рныхъ и те́мныхъ
о́болоковъ, не́навистей и гнѣвовъ, з'
я́сныхъ пожада́ной е́дности про́меней
засвѣче́нья весели́тися не мѣлъ?! Хто́
бы о́ного ми́ра, о́ного во́н'ного небес-
ного, отъ на́йвышшого Архіере́а Исуса
плыву́чого, олѣйку уча́стникомъ бы́ти
не хотѣлъ?! Хто́ бы кра́сного спо́льно-
го въ бра́терствѣ ме́шканья не ми́ло-
валъ?! Хто́ бы о́ную оздо́бу, о́ную окра́-
су, о́ную завѣсу, о́ную ша́ту церко́в-
ную, на́ двое росторгненую, розша́рпа-
ную ви́дячи, не ужа́лилъ?! Хто́ бы съ
правди́выхъ сыно́въ, ви́дячи ма́тку своѝ,
церковъ—мо́влю, въ та́къ вели́комъ
сму́тку и пла́чу для незго́ды дѣтей, не
прослезилъ?! Хто́ бы та́къ вели́кого
множства, абы однымѝ усты̀ і однымъ
сердцемъ сла́вили и выхваля́ли пре-
честное і вели́кое Бога на́шего имя̀,
не ра́дъ ви́делъ?! Хтожъ тогò не ви́-
дитъ, хтò не розу‖(31)мѣетъ, ижъ якое
насѣнье въ се́рд'цахъ вѣрныхъ Роз'сѣ-
вачъ Христосъ всѣялъ, тогò и о́воцу
потребу́етъ?!

«За́повѣдь но́ву даю̀ вамъ: да люби-
те другъ друга» [5]. Любо́въ, зго́ду
всѣялъ, любо́въ и пожа́ти хо́четъ. Лю-
бо́въ бовѣмъ покрыва́етъ множство
грѣхо́въ [6], любо́въ пророки ража́етъ,
любо́въ му́чениковъ умоцняетъ; любо́въ
естъ исто́чникъ або жродло огня̀: имъ
да́лей вытѣка́ючого, тымъ бол'шей пра-
гне́нье до Бога чи́нячого; любо́въ поси-
ля́етъ сердце и душу человѣку, любо́въ

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «отъ Адама прикладъ» [2] на полѣ: «Златоустъ» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [4] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [5] Іоан. XIII, 34 [6] 1 Петр. IV, 8

ро́вность, а Отецъ бы въ и́стности Божества отъ Сына ро́знымъ бы́ти му́сялъ; а то́ бы што́сь было̀ подо́бного Аріа́нской».

Восточные отцы на́ то [1]: «если́ бы Духъ Святый и отъ Сына исходи́ти мѣлъ, то́ бы два̀ поча́тки в' Божествѣ; и если отъ Сына та́къ, яко и отъ Отца, то́ бы Ду́хъ Святый слу́жнею персо́ною розу́мянъ бы́ти му́силъ. А штожъ ту́тъ в' Божествѣ бу́детъ за ро́вность? И пошло́ бы то̀ на Македоніа́нскую».

За́ходные отцы задали́: «ижъ естъ одной и́стности, одного̀ Божества, одной мо́цы, одной во́ли Сынъ з' Отцемъ, и я́ко Отецъ в' Сынѣ, такъ Сынъ въ Отци: Я и Отецъ, мо́витъ, одно̀ естъ. Про́то што̀ забороня́етъ Сыну испуща́ти Святого Духа?»

Восто́чники на́ то: «ижъ и Духъ Святый омоу́сиосъ [2], одной естъ и́стности, одного̀ Божества и одной мо́цы з' Отцемъ,—признайте жъ Ему для то́го, ижъ ро́дитъ Сына, я́ко и Отецъ!»

За́ходницы ты́мъ болшей бра́лися до вели́кихъ силои́змовъ, широ́кими сло́вы ре́чъ свою̀ здобячѝ змоцня́ли.

Восто́чные отцеве отповѣ́дили: «мы силои́з'мовъ ‖(41—ді) не потребу́емъ, ани ихъ слухати, ани са́ми вжива́ти хо́чемъ, бо не до каждого писма̀, не до каждого мѣстца, не до каждой богосло́вій нале́жатъ. Кгды̀ ма́емо са́мое жродло писма̀, о стру́менѣ не дба́емъ. Кгды̀ на́мъ свѣтитъ са́мое солнце те́ксту, про́мени звѣздъ га́снутъ. Кгды̀ на пе́вномъ фундаме́нтѣ, на мо́цномъ кгрунтѣ писма̀ святого дово́дахъ і свѣдецтвахъ стоимо̀, на песо́къ змы́шленыхъ прикла́довъ и подобе́нствъ не з'ступу́емо, ани вся́кихъ приража́ючих'ся вѣтровъ бо[...] ли́комъ мове́нью нѣмашъ зба[...] Волимо̀ съ Па́вломъ на пятѝ [...] переста́ти, нижли безъ пожитк[...] мо́вы приводи́ти [4]. Указа́ли ес[...] зуемо чи́стые правди́вой студ[...] круто́рой на́солодшіе рѣки живот[...] ка́ючи сердца на́ши посиляютъ [...] охоложа́ютъ, жро́дла. Ука́жемо е[...] ха Святого исполненыхъ отецъ с[...] кото́рыхъ ни въ чо́мъ нау́ки и в[...] не отступуемо, не у́ймуемо, ани [...] мо̀, свѣде́цтва».

А́ затымъ, по мно́гыхъ роз[...] Ма́рко Ефе́скій [5], роспали́вшися [...] стію Божею, примо́вилъ За́ход[...] приданьѐ въ симво́лъ «и отъ [...] за́ што проклятству подпа́ли.

Образился ты́мъ Евге́ній па́па [...] при не́мъ За́ходные отце́ве, и [...] шися вы́шли про́чъ з' сино́ду. А [...] проси́ли це́сара, абы̀ Ма́ркови не [...] бо́лше в' сино́дѣ на мѣстцу [...] свое́мъ засѣда́ти, ани̇̀ мо́вити. А [...] Ма́рко Ефе́скій тре́хъ патріа́рхо[...] со́ну на собѣ̀ носилъ, не зда́лося [...] без' его съборова́ти; а хотя́ б[...] него̀ и съборова́ли, не было́ бы [...] Про́то згоди́лися всѣ̀, отступи́в[...] лои́змовъ, на оказа́нья свѣде́цтв[...] святы́хъ пусти́тися, и Ма́рка Е[...] зно́ву до себѣ̀ везва́ли.

А та́къ Восто́чници свѣде́цтва святы́хъ ука́зовали такіе:

Свѣде́цтва святы́хъ оте[...]

Діони́сіа Ареопаги́та, у́чен[...] стола Па́вла, епископа Аѳин[...]

[1] на полѣ стариннымъ почеркомъ: «зри. Добре!» [2] ὁμοούσιος—ejusdem essentia[...] stantialis [3] «во многоглаголаніи нѣсть спасенія». Подходящее сюда мѣсто [...] у Матѳ. VI, 7: «мнятъ бо, яко во многоглаголаніи своемъ услышани будут[...] XIV, 19: «но въ церкви хощу пять словесъ умомъ моимъ глаголати, да[...] нежели тмы словесъ языкомъ» [5] на полѣ стариннымъ почеркомъ: «[...]

ые словà свѣдéцтво: «есть жрóдло [1]
ества Отецъ, а Сынъ и Духъ на-
ья Божого, абò тáкъ мóвячи: лѣто-
ки Богомъ в'сажденый, и якo цвѣ-
в всегдà истóтній, отъ святыхъ
въ приняли есмò тáкъ назывáти; а
къ бы спóсобомъ тый бы́ти мѣли—
ı вымовити, ани вѣдати не есть рéчъ
кна».

Тóтъ же Ареопагита: «Однò жрóдло
ше истного Божества Сáмъ Отецъ,
не есть Сынъ Отцемъ, ани Отецъ
номъ». Видите, іжъ «и пикги тис
ототос о Патир» [2]: жрóдло Божества
тецъ; Сынъ мáетъ Божество, але отъ
ного жрóдла Отца, мáетъ Духа Свя-
то и посылáетъ, але отъ тогóжъ
рóдла Отца.

(42) Тогожъ Ареопагиты в' книзѣ
Таемной богослóвій»: «Якo отъ духóв-
ого и не матеріáлного добрà сердечной
убротливости выросли свѣтове, котó-
ые в' нéм' і в' себѣ самыхъ з'обопóлне
ку истого мéшканья выросченьемъ
бо плóдомъ трывáютъ». Видите, ижъ
тъ óного не матеріáлного добрà, отъ
ога Отца сердечныхъ лáскавостій
ыросли свѣтлости, Сынъ и Духъ Свя-
ый.

Великого Аеанасіа Александрійскаго
О вѣрѣ»: «Вперéдъ Отца и Сына и
ятого Духа, ни хтò не бы́лъ; але
тъ Отца Сынъ родився, и Духъ по-
одитъ».

Тогожъ Аеанасіа, отъ «Листу втó-
го до Серапіóна»: «Въ Божествѣ
динъ Отецъ зайсте, Котóрый бы́лъ,
тъ и бýдетъ и завсегды̀ есть; и Сынъ
йсте одинъ Сынъ есть; и Духъ Свя-
ый зайсте одинъ Духъ есть. И в' тóмъ
ываетъ, штò Отецъ—всегды̀ Отецъ,
штò Сынъ—всегды̀ Сынъ есть и слá-
вится, и Духъ Святы́й—завсегды̀ Духъ
Святы́й, Котóрого Божого бы́ти и отъ
Отца подавáтися и походити увѣрили
есмò».

Тогóжъ Аеанáсіа: «Отецъ есть доско-
нáлый кóрень и жродло Сына і Духа».

Васи́ліа Великаго, на Áріа и на
Евнóміа: «Éсть Отецъ, досконáлую
мáючи бытность, не потребýючи ни отъ
когò, бо ес[т]ъ кóрень и жродло сáмой
істности».

‖(об. 42) Тогóжъ Васи́ліа, тáм' же
дáлей: «Ижъ дýхове служéбній суть,
прóто не ижъ бы Духъ Святы́й подó-
бенъ имъ мѣлъ бы́ти для назвиска, бо
не есть духъ правди́вый, яко служéбній
духове; и якo Сынъ отъ Отца родився,
такъ и Духъ отъ Отца исхóдитъ, обáдва
отъ Бога, але невымóвне».

Тогóжъ Васи́ліа до Евнóміа: «Отецъ
рóдитъ, тó есть якo породилъ; Сынъ
рóдится, тó есть якo породився; Сáмъ
Отецъ посылáетъ Духа, тó есть якo
послáлъ есть; Духъ похóдит', тó есть
якo вы́шолъ есть: такáя есть, о, Евнó-
міе, рóзность Отца и Сына и Святого
Духа».

Тогожъ Велíкаго Васи́ліа, в' лíстѣ
до брáта своéго Діони́сіа [3]: «Сынóвная
бы́тность не есть самà отъ себѣ, але
засвѣтілася отъ Отца, съ котóрою и
Духъ Святы́й. Отъ Отца бовѣмъ всякое
даяніе дóброе на створéнью выпол'-
няется, и через' Сына окáзуется, и зъ
Ни́м'же невон'т'пли́ве познавáется. Отъ
Отцéв'ского повóду похожéнье мáетъ,
вéдле истóтной призвоитости; черезъ
Сына познавáемо бывáетъ, ижъ отъ
Отца похóдитъ; а походячій Духъ че-
резъ Себè и съ Собóю Сынъ окáзует',
оди́нъ едінорóдне отъ нерождéной свѣт-
лости засвѣти́вшися».

[1] на полѣ старинным почеркомъ: «зри»
[2] ἡ πηγὴ τῆς θεότητος ὁ Πατὴρ
[3] на полѣ старинным почеркомъ: «зри»

Григо́ріа Богосло́ва къ Іро́ну филосо́фу: «Сполно ест' Отца і Сына і Святого Духа Божество, а призвойто ‖(43) есть Сыну и Святому Духу бы́ти отъ Отца. А вла́сность есть Отцу нероди́тися, Сыну роди́тися, Духу Свято́му походи́ти. А если́ бысь спо́собу шукалъ, те́ды зоста́въ одны́мъ о́нымъ, кото́рые одинъ друго́го себѐ зна́ютъ».

Тогожъ Григо́ріа о при́штью 150 епископовъ, в' ка́заню: «Имя̀ Тому̀, Кото́рый есть без' поча́тку, Отецъ, а нача́лу—Сынъ, а по початку—Духъ Святы́й; а природжене ты́мъ тре́мъ однѐ—Богъ, а сама́я е́дность—Отецъ, отъ Кото́рого и до Кото́рого стяга́ючися, не и́жъ бы злуча́ючися, але заде́ржуются».

Златоу́стый о Святѣ́мъ Дусѣ, въ ка́занью: «Спаситель об'ясня́етъ мо́вячи: кгды̀ прійдетъ Параклі́тъ, Духъ и́стинный, Кото́рый отъ Отца похо́дитъ. Та́мъ пе́рвѣй отъ Бога, а тутъ отъ Отца; и я́ко о Собѣ̀ зознава́лъ, и́жемъ отъ Отца зышо́лъ, та́къ и о Духу Свято́мъ, ижъ отъ Отца похо́дитъ. Не мо́витъ «ро́дится», бо чогѐ не пи́сано, не годится мудре ге́лити (sic). Сынъ отъ Отца роди́вся, и Духъ похо́дитъ. А если бу́дешъ менѐ пыта́ти спо́собу розности: яко То́тъ роди́вся, а То́тъ похо́дитъ? Я́къ те́ды роди́вся научи́лесся, и кшта́лтъ позна́лесь, презъ оповѣда́нье; але я́кобы тое штѐ похо́дитъ, и спо́собъ або на́звиско порожє́нья, то́е писмѐ промина́етъ: бо тѐ то́лко вѣрою почи́тано и побо́жнымъ у́мысломъ захо́вывано бываетъ». ‖(об. 43) Тѐ Златоу́стаго словà.

Ви́дите, ижъ не потре́ба зъ ро́зумами вылета́ти, але такъ вѣрити, яко написа́но, а вы́ш'ше себѐ и надъ писмѐ не кгмыра́ти. А ижъ напи́сано и са́мымъ го́лосомъ Христовымъ умо́цнено («Духъ Святый, Кото́рый отъ Отца», не мо́витъ «и отъ Менѐ Сына» похо́дитъ, «упрошу̀ Отца, пошлю̀ ва́мъ отъ Отца»),—хтожъ

смѣетъ приклада́ти «и отъ Сына
бы тотъ, о кото́ромъ Димасъ па́
скій мо́витъ?

Дима́съ, па́па Римскій, до
епи́скопа Селуньского: «Хто не в
ижъ Святый Духъ отъ Отца
бу́дучій есть, та́къ я́ко и С
Божей бы́тности, и отъ Бога Б
во,—тако́вый про́клятъ есть».

Та́къже Келести́нъ, па́па Ри
тре́темъ сино́дѣ, въ деся́той гл
витъ: «Хтожъ коли су́ду и про
бу́детъ го́денъ, толко то́тъ,
уйму́етъ и приклада́етъ до в
цѣло пода́но на́мъ отъ святыхъ
не приклада́ти, ани уймова́ти».

Усти́на му́ченика и филосо́
вѣре и вы́знанью», *у* главѣ̀ 1:
правди́ве Богъ есть, Кото́рый
Богъ, въ Отц*и* и Сынѣ и Свят
сѣ порозумѣва́емый, бо отъ Своей
сти Отецъ Сына роди́лъ и Свя
ха испусти́лъ».

‖(44) Тогожъ Усти́на, отъ
главы̀: «Е́стъ Отецъ нерожде
Кото́рого Сынъ роди́вся, и Ду
шо́лъ».

Тогожъ Усти́на, отъ 14 глав
Сынъ отъ Отца, такъ и Духъ;
же кш'талтомъ Своє́го бытя р
бо о́вый свѣтлость отъ свѣтлост
порожє́нье засвѣтился, а овы́й
свѣтлость отъ свѣтлости, не пр
рожє́нье, але похожє́ньемъ».

Григо́рій Ѳавматуркго́съ або
тво́рецъ: «Оди́нъ Богъ Отецъ
живо́го, премудрости і мо́ци
кш'та́лтъ вѣчной бы́тности дос
Отецъ одногѐ Сына, і одинъ
одинъ отъ одногѐ, Богъ отъ Б
до́біе и кш'талтъ Божества,
скуте́чное, прему́дрость всед
ная, всѣхъ Створи́тель, и моцъ
телная всегѐ створе́нья, Сынъ
вый правди́вого Отца, невидо

...го, несказителный несказител... несмер'тѣлный несмер'тѣлного, ... бытный всегда бытного, одинъ ... Святый, отъ Бога бытность маю... презъ Сына людемъ оказуючися, ...алый досконалого, живый животу ...на, святый святости давца».

...ожъ Григорія: «Вызнаваемъ одно... ...а правдивого, одинъ почáтокъ».

... 44) Іоáна Дамáскина, у «Вы... ...ю вѣры», глава 8: «Вѣруемъ въ ... Отца, Который есть всѣмъ по... ...ь и вина або поводъ».

...ожъ Дамáскина «О Святомъ Ду... глава 10: «Вѣруемъ въ одного ...го Духа, отъ Отца походячого и ...ну почиваючого. Отецъ бо есть ...виньі и не рожденъ, и не естъ ни ...кого; але Самъ найболшей «и ...*— начáло, «и аітіа» ** або вина ...сти».

...ожъ Дамáскина «О трехъ ипостá... Божества», у главѣ 11: «Не вы...емо, абы Отецъ мѣлъ быти отъ ...иншого, але Его Сáмого повѣдá... ...тца Сыньнего; а Сына не повѣдá... ...ез' виньі, ани Его Отцемъ имену... ...ые вызнаваемъ Его отъ Отца, и ... Отцевого; а Духа Святого вызна... отъ Отца, и Духа Отцевого ...емъ, а отъ Сына не вызнаваемъ ... Святого». Тутъ явне Дамáскинъ ...тъ, ижъ «и отъ Сына» Духъ ... не походитъ. Што и в' Латин... тѣкстахъ тáкъ есть влáсне.

...филáктъ на Іоáнна, у главѣ 3: ...нници, злѣ а нерозмыслне при... ...очи, повѣдáютъ, якобы Духъ «и ...ына» походилъ. Але мы тáкъ до нихъ мовимо: иншая есть речь быти кому, а иншая быти отъ кого. Яко то Духъ Сыньній без' вонтпенья вѣдле писма вызнаваемъ; але ‖(45—КI) абы мѣлъ быти отъ Сына—жадное писмо не свѣтчитъ, абысмо двохъ почáтковъ Духови—Отца и Сына не увели» [1].

Тыми влáсными словы Ѳеофилактъ Латинникомъ (бо южъ были за его вѣку злѣ почали о похоженью Святого Духа, ачъ не такъ явне розумѣти) примовил' до очью. Што неотмѣнне и в' Латинскихъ тѣкстахъ и теперъ оказуется.

И ин'шихъ много доводовъ Восточници отецъ святыхъ, презъ увесь съборъ, оказовали.

Заходные отцеве многими аркгументы збивáли, а иншіе мѣстца у своихъ зводехъ або тѣкстах' отмѣнне з'найдовали, для чого нѣкоторымъ свѣдецтвамъ, отъ Восточниковъ подаванымъ, мѣстца не хотѣли дáти, за подозреные мáючи, и задаючи, якобы поправованы быти отъ ихъ сáмыхъ мѣли. Але не отнесли в' томъ потѣхи, бо имъ тáкъ нá то Восточници заплатили:

«Подобнѣйшіе и годнѣйшіе суть сáмые ав'ѳендики оріинáлы, анижли зъ нихъ преписы, до увѣрен'я. А ижъ книгы Кгрецкіе ав'ѳендики оріинáлы есть книгамъ Латинскимъ, бо зъ нихъ списованы, прото годнѣйши суть до увѣренья».

А о поправованье и придаванье до книгъ—показáли имъ у ихъ влáстного доктора святого Еронима в' тѣкстѣ

* ...ἀρχή ** ἡ αἰτία [1] вотъ это мѣсто въ Русскомъ переводѣ (Казань, 2-е изд. 1875, ...): «Латины, худо принимая и понимая слова сіи, говорятъ, что Духъ исходитъ отъ ... Мы скажемъ имъ, во-первыхъ, что иное—быть отъ кого-нибудь, и иное—чьимъ-... Что Духъ есть Духъ Сына, это не подлежитъ сомнѣнію и подтверждается всѣмъ ...емъ; но о томъ, что Онъ отъ Сына, не свидѣтельствуетъ никакое писаніе, дабы ...вели двухъ виновниковъ Духа, именно—Отца и Сына»

ронахъ Влóскихъ. О чóм … …ополе и
и рáды—у якúхъ' бы … …али …
назначúти—было нáсл… …дорен—
Абóвѣмъ не здалáс… …ав цев—
ти справедлúвая—в' … …былъ
нáхъ (гдѐ не быв… …тотъ
звы́клость, тóлко т… …застано—
ломóна [1], óная му… …чной цер—
стосъ, збудовáла
Востóчную [2], и ум… …Рускыхъ
вселенскихъ вел… …ьдавшися о
нúцахъ Востóчн… …ми до нéго
стантинóполю, в… …писма, упо—
же и томỳ съб… …а тогъ собóръ
небез'пéчности … …ели быти не
ковъ, не тóлк… …соборѣ бýду—
але и в' сам… …ческихъ и канó—
нóпольской … …дъ ни въ чомъ
з'ѣздъ отпр… …ікому (об. 36)
вóлею, по…
събóру б… …девзятя своéго
вéдле в… …а, никóго въ томъ
вы́шлы… …за православіе
твéржа … …въ чомъ границѣ
ко на … …а сердцу лукáвство
Ромý… …кучи, застановятися
обл… …томъ набрáвши з'
А … …овъ духóвныхъ, по—
тіл… …Ферáрскій.

и надъ всѣми и въ всѣхъ, въ Отци Сынѣ и Святѣмъ Дусѣ нами вѣруется выславуется. Отецъ не толко безъ лѣтъ, але и без' початку, одинъ—вина корень и жродло в' Сынѣ и Святѣмъ Дусѣ бытного Божества, одна вина, одинъ одному Сыну Отецъ, и одному Духу Святому початокъ, тымъ толко болшій або отмѣнный отъ Сына и Духа, ижъ есть поводомъ, але одной чти, одного Божества. Которого Сынъ, маючи початокъ, корень и жродло Отца, отъ Него предъ всѣми вѣкы, безлѣтно, без'телесно, нескази́телно, без'страстно порожѐньемъ произшолъ. И Духъ Святый, Который, корень и жродло и вину маючи Отца, отъ Него предъ вѣки безлѣтно, не порожѐньемъ, але похожѐньемъ произшолъ, доконалый Богъ одной йстности съ Отцемъ и Сыномъ, въ Троици славимый и покланяемый».

А такъ южъ, одностайными сердцы и усты и умыслы на то зезволившися, милой, згоду, милость зо всѣхъ радостью обволали, и по миломъ а вдячномъ одинъ зъ другимъ целованью [1], постановили: на завтрее, на мѣстце назначоное до церкви сшедшися, руки подписати и утвердити.

---

(47) Але яко страшный и ку споминенью невымовне жалосный той справы і того святобливого дѣла сталъ'ся конецъ! Яко отъ бурливого моря знагла закурилася буря! Яко сполнилися слова у Апокалипсіи, той справѣ приобвиваны быти могучіе, и отъ ангела великимъ голосомъ воланые [2]: «бѣда, бѣда мешкаючимъ на земли и на мори, ижъ— —розвязанъ есть сатана отъ темници своей на зведенье і ошуканье народовъ» [3].

Абовѣмъ ото непріятель и завистникъ рожаю людского всѣялъ въ сердце ревность злую мѣста великого Родиса опату або маистру богатому,—который з' двѣма тисячми, до войны прибраными, людей (слышачи, же ся до згоды еще передъ тымъ мѣли, и передъ Восточниками Заходники в' доводехъ уставали, и своихъ аркгументовъ уступовали) притягнулъ на тотъ съборъ, на тихихъ, спокойныхъ, и праве той ночи до мѣста невѣдоме уехалъ. И заразъ ночью пошедши до папы Евгеніуша, наполненый гнѣвомъ и ядомъ палаючи, мовилъ ему: «для чого услухалъ и дался еси звести тымъ варваромъ, тымъ Сирійчикомъ, тому здавна упорному и гордому Кгрецкому народу, и кгволи онымъ артикулы, поважне и отъ всѣхъ згодне отъ немалого часу уживаные и держаные, съ костела Божого вынищити и выгладити хочешъ?»

Евгеній папа рекъ ему: «Презъ такъ (об. 47) немалый часъ усилне стараючися и працуючи, боронилих'мы ся и спирали, што одно писма ставало, и всякихъ доводовъ. Але ижъ не жадными раціями, ани силоизмами, ани красомовствомъ, толко самыми писма святого и великихъ филяровъ церковныхъ оныхъ древнихъ ѳеолокговъ свѣдецтвы переконаны будучи, и само на остатокъ сумнене иначей не допущало намъ, надто зычачи в' церкви Божой и межи народомъ христіан'скимъ покою и згоды, мусѣли есмо имъ уступити».

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «цѣловалися» [2] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «Апокалипсисъ, глава 8 (sic)» [3] Апокалипс. XII, 12; XX, 7: «горе живущимъ на земли и мори, яко— —разрѣшенъ будетъ сатана отъ темницы своея и изыдетъ прельстити языки»

Опатъ о́ный, ты́мъ еще бо́л'шей гнѣву напо́лнившися, ре́къ: «Тò южъ Евге́ній па́па пе́ршихъ отцо́въ своихъ па́пъ Ри́м'скихъ, мужей въ наукахъ и святобли́вости живота̀ доскона́лыхъ, пол'жи́ти и сла́ву ихъ въ прохъ оберну́ти хочетъ. Зачи́мъ и насъ до того̀ приво́дитъ, жѐ продковъ и отцо́въ своихъ, которыхъ сла́ва, побо́жность и по́ступки по всему̀ свѣту слыну́ла и свети́лася, за блу́дныхъ у вѣре и непобо́жныхъ и за вла́сныхъ геретико́въ розумѣти и проклина́ти му́симъ. Чого̀ если́ бысмо (Боже, не дай) же́бы зъ на́съ Сирі́йская кро́вь и надутые Гре́кове напотомъ насмѣва́тися и за ле́гкомы́слныхъ розумѣти, а то́тъ блудъ *у* вызна́нью вѣры на́ очи намъ и потомкомъ на́шимъ пра́ве ажъ на́ вѣки выкида́ти мѣ́ли, дочека́ли,—ра́днѣй призво́лили бысмо теперъ за́разъ кро́вью и горлы своими приплати́ти, ‖(48) а́нижли на народъ на́шъ и костелъ Римскій, надъ *у*весь свѣтъ навыш'шій и славнѣйшій, га́ньбу наводи́ти! Вспо́мни, Евге́ній, святый отче! я́ко продкове твои, намѣстники апостолскіе, би́скупове, чтѝ и па́мяти годные, Римскіе, ско́ро съ тымъ превро́тнымъ я́щорчимъ наро́домъ Сирскимъ общова́нье и споле́чность росторгнули, забобо́ны ихъ съ косте́ла Божого вы́провадили! я́ко немаль *у*вѐсь свѣтъ собѣ̀ и косте́лови Римскому зголдова́ли! яко до́мъ Божій всему̀ свѣту вы́ставили! я́ко па́нства, монархі*е*, богатства, можности косте́лови подби́ли! А ско́ро теперъ зъ ними до зго́ды і сполечности присту́пишъ, і ихъ до себѐ припу́стишъ, и са́мъ у ле́гкомъ уваже́нью будешъ, и *в*'ве́сь цвѣтъ, всю̀ оздо́бу, всю̀ сла́ву наро́ду на́шого пога́сишъ и посушишъ, и па́нства, могутства кото́рыхъ набылѝ продкове [illegible] та́къ я́ко и ты́е шале́ные Гре́кове, [illegible] кото́рыми ви́димо што́ ся южъ [illegible] погубишъ!»

А въ тымъ не ма́ло кардына́ловъ [illegible] би́скуповъ [1] Италійскихъ но́чью (по [illegible] то́рыхъ былъ о́ный о́патъ розосла[illegible], вѣдаючи, кото́рые былѝ не зычли[illegible] Гре́комъ, и той унѣѝ не ра́ди, а [illegible] зъ нимъ змо́ву мѣли) до Евге́ніа па́[illegible] зъ господъ зышли́ся, и о́патови до ро[illegible] торгне́нья помага́ли.

Кото́рый о́патъ мо́вилъ зно́ву до па́пы: «И продкове отъ нема́лого ча[illegible] на́ши, и мы̀ са́ми не моглѝ есмо слу[illegible]нѣйшей, въ кото́рой быхмо ся [illegible] Гре́ками своихъ о́ныхъ отъ нихъ ‖(об. 48) насмѣвискъ и уруганя и ле́гкого ува[illegible]женя помсти́тися, оказі̀й [2] мѣти. Абовѣмъ о́ные першіе по болшой ча́сти, або нема́ль всѣ̀ въ ихъ сторона́хъ Восто́чныхъ сино́ды быва́ли, на кото́рыхъ што́ ся имъ уподоба́ло, то́е становіли і писа́ли і завъра́ли, а на́ши отце́ве склада́ти имъ му́сѣли. Гдѐ я́[illegible] мно́гіе кано́ны, проти́въ звы́чаемъ косте́ла Римского, я́ко на ше́стомъ сино́дѣ (о поймова́нью жо́нъ капла́номъ и дія́кономъ и о суббо́тнемъ по́стѣ кано́ни) презъ мо́цъ унеслѝ. И на томъ же синодѣ Костан'тино́пол'скомъ, на взго́рду косте́лови Римскому і на легкое уважене, намѣстніка Петра̀ свято́го, бі́скупа Римского, са́мую го́лову косте́ла, *у*водячѝ тò собѣ̀ на потомные ча́сы, Оно́ріа ма́лови́нного столи́ци Римской отсуди́ли, и завсегды̀ наро́дови на́шому незычли́выми ся ока́зовали. Тепе́рь [illegible] сино́дъ въ мо́ци, і их' са́мыхъ въ р[illegible]кахъ ма́ючи, і еще имъ да́тися [illegible] собо́ю перевестѝ! А та́къ, если [illegible] того̀ собо́ру розорва́ти не хотѣ́лъ, [illegible]

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ ки[illegible]комъ XVI—XVI в.: «оказі*а*»

для слáвы продковъ нáшихъ и для нарóду нáшого, гóрломъ своимъ печáтати готóвъ, и всѣхъ, котóрые нá то позволяют', той нóчи и той годи́ны окрýтною смертью погублю̀ и мечý предамъ, а цéсара, котóрый въ бáрзо мáлой лѝчбѣ людей зосталъ, а и́ншихъ вжѐ въ дорóгу передъ собóю вы́правилъ, въ мгновéнію óка тобѣ̀, еслѝ зъ нимъ переставáти не хóчешъ, в' рýкы, якъ птáху предáмъ!»

(49—т̃а) Кардинáли і біскупи, котóрые ся былѝ ночю до пáпы збѣгли, а одного̀ духу съ ты́мъ опáтомъ будучи, мóцно ся при немъ опоновáли. Однак'же кри́кнули, абы́ ся на цéсара не торгалъ, и такóй неслáвы не чинилъ. И повѣдили нѣкоторые зъ ни́хъ: «Ижъ цéсарь Палеолóкгъ, за пéршимъ словомъ, о што бýдемъ емý мóвити и чого̀ по немъ потребовáти, а звлáща [1] за якими обѣтницами и подáрками, кгдыжъ есть велмѝ потрéбный и ю́жъ знищóный тáкъ, жѐ емý немáль половица пан'ствъ презъ Сарацéновъ пóбрано, и мáло не на кóждый день новыи непотѣшные емý з' Грéцій приходит',—прóто на всѐ бáрзо рáдъ позволитъ, я̀кожъ ся самъ до того̀ завсегды̀ примовя́ет', и, я́ко ви́димо, мáло мыслитъ о синóдѣ, але бóлше, якобы̀ могъ без'пéчне проéхати предъ Тýрками на столі́цу до Костантинóполя. О патріáрха—тамъ мáло филосóфій в' головѣ [2]: лáтве его на кóждую стóрону накерýетъ; а и тотъ ты́мъ рыхлѣй дáсться повáбити, кгды̀ чи́мъ посвѣтятъ, бо тежъ не заки́нетъ за себѐ, яко тó есть прирожéнье Кгрéцкое, за злото вы́лупилъ бы̀ собѣ̀ óчи. О того̀ вихровáтого лба а в' дýмѣ своей вы́неслого Мáрка Ефéского—идетъ нáйболшей! Бо анѝ его лáгодными слóвы, анѝ прóзбою, анѝ дáрами отъ его упóру шалéного отвестѝ трýдно; тóлко потаéмне, без' кри́ку полáпивши, до везéн'я ‖(об. 49) съ ни́мъ».

И на тóмъ престáли всѣ̀.

Евгéній пáпа óвчимъ одѣньемъ звирхóвней постáвы прикрывáлъ и таилъ внýтрнего вóлка а в' рéчи съ плачéмъ отмовя́лъ, нá то не позволя́ючи. Але ижъ ю́жъ дóбре ся бы́лъ заюшилъ и оплюскалъ в' крóви христіáн'ской, бó ся збы́тне у вáлькахъ кохáлъ, и покóю нерáдъ мéжи крóльми ви́дѣлъ. Тóтъ то пáпежъ Владислáва Пóльского и Венкгéрского крóля през' кардинáла отъ при́сяги проти́въ Тýркомъ розгрѣши́лъ, и зáбитъ у Вáрны. Тóтъ пáпежъ тáк' ся тирáн'скы обходи́лъ зъ Ри́мяны, стиналъ, топи́лъ, души́лъ штò-переднѣйшіе осóбы, ажъ потóмъ, не могучѝ бóлшей суро́вству его̀ вы́трывати, тóргнулися на его Ри́мяне, мýсялъ в' капиціи мни́шой зъ Ри́ма утечѝ. А внýка его̀ Франци́шка, стáросту отъ его прелож́оного, Ри́мяне поймáли, кáструмъ Анéли добылѝ, скáрбы, котóрыхъ бы́лъ налупи́лъ, побрáли, Капитóліумъ мóцно осади́ли, а пáпежа и́ншого, в' Базилій синодъ зложи́вши, обирáли. Óнъ, зобрáвшися зъ велі́кимъ людомъ, съ пóмочью крóля Францій́ского, взя́вши дéлфина сы́на Кáрла Францій́ского, тягнýлъ на тотъ з'éздъ Базилій́скій, съ котóрого слы́шачи всѣ̀ поутѣкáли, а óнъ съ тымижъ людмѝ до Ри́му на пáпезство кгвáлтомъ наéхалъ, и ещѐ горшымъ тирáномъ бы́лъ. Жи́кгмунта цéсара не хотѣлъ ‖(50) короновáти, ажъ мýсялъ его в' колѣно целовáти. И отъ того̀ чáсу почалѝ цéсари пáпежомъ нóгы лизáти.

А тáкъ Евгéній пáпа, снáдне дáвся намóвити, позвóлилъ [3] óному окрутни-

[1] опечатка: «злаща» [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «неучоны» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «pozwolil»

кови, опа́ту Ро́дискому, и ты́мъ кардина́ломъ и би́скупомъ то́тъ синодъ и ту́ю зго́ду и постанове́нье розорва́ти, а ве́дле ихъ и своей мы́сли инакшее написа́ти и учини́ти. И обосла́ли всѣхъ свои́хъ За́ходнихъ кардина́ловъ и би́скуповъ но́чью, абы̀ вста́вши, ведле урече́ного ча́су и постанове́нья, для подписовъ ру́къ и стверьже́нья а замкне́н'я унѣ́и, до церкви ся не сходи́ли, але абы̀ до па́пы зобра́лися.

Восто́чній отци въ у́трешній день [1], зъ вели́кою охо́тою на ча́съ и мѣстце назначо́ное, до церкви, на умоцне́нье унѣ́и, не вѣдаючи о ихъ но́чной ра́дѣ и у́мыслѣ, зышли́ся, и през' нема́лый ча́съ, ажъ ку ве́черу ожида́ючи, кгды̀ За́ходнихъ отцевъ ве́дле постанове́нья дожда́тися не моглѝ, довѣдалися по ча́сти о ихъ отмѣне и зломъ у́мыслѣ потае́мномъ. И не вѣрячи до конца̀, посла́ли до о́ного ихъ ри́тора Я́на, отъ которого кгды̀ пе́вную а достате́чную вѣдомость взялѝ, і южъ гру́хнуло то по всемъ мѣстѣ.

Довѣдалися о лю́ду служе́бномъ збро́йномъ, ижъ есть поготову, бѣгли в' ско́къ до це́сара Палеоло́кга, даючѝ зна́ти, про́сячи о рату́нокъ и о ра́ду. А кгды̀ до це́сара пришлѝ, ‖(об. 50) заста́ли у него̀ кардина́ла Улія́на, з' двѣма̀ би́скупами отъ па́пы посла́ного, една́ючи и блага́ючи це́сара вели́кими пода́рки [2] и обѣтницами.

Ви́дячи то отци, отко́ля оборо́пы и ра́ды сподѣва́лися, отто́ля ихъ надѣя омыли́ла, сму́ткомъ, жа́лостью и фрасу́нкомъ, съ слеза́ми и стогна́ньемъ, и вели́кимъ стра́хомъ и дрыжа́ньемъ обня́ты бу́дучи, ани отко́ля жа́дного рату́нку мѣти не сподѣва́ючися, почалѝ розно утека́ти. Патріа́рха̀ Константино́поле[ко]го Іо́сифа пода́рками отъ па́пы блага[...]

Ма́рко Ефе́скій [3], на кото́ромъ мно́[го] зале́жало, ижъ тре́хъ патріа́рховъ особ[у] носилъ, ви́дячи, жѐ о его на́бол[ше]... идетъ, — напере́дъ всѣхъ, за престере́женьемъ отъ нѣкоторыхъ са́мыхъ За́ходнихъ людей побо́жныхъ и за по́мочью и ра́дою ихъ, та́къ те́жъ и свои́хъ ([...] о́ный Вели́кій Аѳана́сій съ Ти́ру отъ несправедли́выхъ судій, такъ и онъ съ того̀ събо́ру до Ефе́су мѣста) втёкъ. И мно́гіе и́нші епископи и архіепископи Восто́чній, яко Григо́рій И́вер'скій, Софро́ній Га́з'скій, утѣка́ли.

Ви́дячи то, За́ходній отци и па́па Евге́ній каза́ли Восто́чныхъ отецъ [има́]ти. А написа́вши зго́ду або̀ унѣю, ве́дле мысли і во́ли своеѐ, якобы̀ Восто́чній отци похожде́ніе Святого Духа «и отъ Сына», опрѣснокы, чи́стецъ, би́скупа Ри́мского намѣстникомъ Христо́вымъ і пото́мкомъ Петро́вымъ и голово́ю косте́ла ‖(51) призна́ли,—до подпису има́ючи примуша́ли розма́йтымъ везе́ньемъ, темни́цами, пу́тами, ра́нами, го́лодомъ. Ше́стьдеся́тъ епи́скоповъ а полтора́ста презви́теровъ, си́нкгеловъ, про́тосин'кгеловъ и діа́коновъ в' темні́цахъ замкну́вши, розма́йтые му́кы задава́ли: одни́хъ го́лодомъ пятнадцать день мори́ли, і́ншихъ огне́мъ пеклѝ, други́хъ души́ли, дави́ли. В' кото́ромъ везе́нью тые му́ченичскіе коро́ны принялѝ, и помучени митрополи́тъ Амасі́йскій, митрополи́тъ Силиврі́йскій, митрополитъ Халкидо́нскій, Никомиді́йскій, Филиппі́йскій, Діометрі́ньскій, Трапезо́н'скій, Еври́п'скій, і и́ншихъ не ма́ло, кото́рыхъ тѣла потае́мне но́чью хо́вано; а ру́ки ихъ до той своей унѣ̀и по смерти ихъ [...]

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ киноварью [почер]комъ XVI—XVII в.: «łakom[stwo]»; потомъ чернилами: «лакомство» [3] на по[лѣ кино]варью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри»

сопано. Йншихъ презвйтеровъ и мнй-ихъ Восто́чныхъ бо́лше ста̀ душъ по-чено. А йншіе та́къ епископи, я́ко трополйти, не могучѝ такихъ му́къ терпѣти, подпйсовалися до той змы-леной унѣй. Зачи́мъ, кгды̀ вы́пущены ыли̇̀ і до своихъ столи́цъ вернулися, складали ру́кы свой передъ патріа́р-ами, передъ клйросомъ и причтомъ ерко́внымъ, съ плачемъ вызнава́ючи вне грѣхъ свой, просили, абы̀ имъ уті́вано руки, кото́рыми ту́ю унѣю по-нево́лне подпйсовали.

Исйдоръ, Ру́скій митрополи́тъ, добро-о́лне подписа́л'ся. А два̀ епископи Ру́скыхъ и сто̀ презвйтеровъ, ‖(об. 51) которые при не́мъ былй, не призволя́ли на ту́ю унѣю, ани́ ся подпйсовати хо-тѣли. И утекло̀ ихъ осмьдесятъ. За ко-то́рыми го́нено, и не ма́ло ихъ побйто. А йншіе в' землй Неме́цкой, у одной побо́жной невѣсты, у вйнници скры́в-шися, здоро́во пото́мъ до домо́въ сво-ихъ ушлй.

Патріа́рха Ио́сифъ, окрутное тако́е тира́ньство надъ своими вйдячи, жа́ло-валъ того̀ не по ма́лу, и грызло его сумнене, ажъ отъ стра́ху и отъ жа́лю памяти отходи́лъ. Але южъ было̀ труд-но назадъ: для̀ чо́го, кгды имъ да́лей, тымъ в' бо́лшую ро́спачъ приходилъ [1], и явне предъ всѣмѝ поча́л' ся былъ ка́яти і уганя́ти, а отъ той унѣй отступова́лъ, и рукы̀ до ней не подпйсовалъ. Оба́-чивши то̀ За́ходници а хотячи̇̀ то̀ ута-ити, справивши отъ него̀ тестаме́нтъ, о которомъ онъ и не мы́слилъ, напра́-вили трехъ своихъ мнйховъ, кото́рые, яко в посеплствѣ отъ па́пы до не́го въ ночи̇̀ пришедши и замкнувшися на размо́ву, тамже єдушйли патріа́рха до сме́рти. А отходячи̇̀ отъ него [2], теста-ме́нтъ оный въ руки ему вложили, ко-то́рымъ якобы тую унѣю и всѣ на ней уфа́леные артикулы принялъ, потвер-дилъ и оста́тнею во́лею своею, отходячи̇̀ съ того̀ свѣта, запеча́товалъ. Кото́рымъ тестаме́нтомъ попйсуются назбыть, а патріарху поведа́ютъ и пи́шутъ: «на́-гле уме́ръ».

И тутъ пра́вду явне позна́ти! Если́ бы на́гле уме́ръ, я́кож' бы ‖(52) теста-ме́нтъ писати мо́гъ? Або если́ бы южъ коне́чной на себѐ сподѣва́л'ся сме́рти, аза не слушнѣй бы посла́лъ до па́пы, або на́ветъ до своихъ, ознайму́ючи, жѐ жи́въ бы́ти не мо́жетъ? Мнѣй было̀ до гото́вого ли́сту, до той унѣй толко ру-ку подписа́ти, ни́жли целый тестаме́нтъ, а еще при на́глымъ а несподѣванымъ скона́нью писа́ти!

Не мнѣй те́жъ и це́сарь Палеоло́кгъ, ачъ бы́лъ ударо́ванъ вели́кими подарка-ми и знево́ленъ еще бо́лшими обѣтни-цами, трво́жився на мы́сли и не мо́гъ во́лного и безпе́чного сумнѣнья мѣти. А до того̀ на кождый де́нь непотѣшные новины̀ приходи́ли ему о кгвалто́вныхъ вторжкахъ въ панства Кгрецкіе Ту́р-ковъ. Бо южъ Ту́рци нема́ль всю Тра́-цію былй посѣли, и черезъ Гелеспо́нтъ во́лный переходъ мѣли, Кал'лиопо́лимъ въ Хер'со́нѣ, та́к'же и Адрипо́поле опа-нова́ли. Спѣши́вся це́сарь до Костанти-но́поля, але ему было̀ не спо́ро! И южъ за свой вы́ступокъ противъ Богу не оглядалъ [3] Костантино́поля столи́ци своей. Або́вѣмъ кгды̀ былъ въ Силйвріи, пришла̀ новина̀ о знище́нью презъ Тур'ки знамени́тыхъ мѣстъ, Тесало́ники, Ето́лій, Епи́ру і йншихъ, жѐ до кгру́нту збу́ре-ны, кото́рые былй и передъ ты́мъ утй-

[1] на полѣ почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [2] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «Atoż masz!» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «nie oglądal»; …томъ чернилами: «не оглядалъ»

снены, але не та́къ до конца̀. Позна́лъ свой вы́ступокъ, кото́рымъ Бога образилъ, прода́вши за зло́то сумне́нье своѐ. Тамъ же впа́дши ‖(об. 52) въ ро́спачъ, на́гле здо́хъ.

А пото́мъ ры́хло по его мизе́рной сме́рти, то́ есть року 1452, Махоме́тъ Вто́рый Константино́поле облегъ. Сла́ли Кгре́кове съ це́саремъ свои́мъ до па́пы Микола́я і до па́новъ За́ходнихъ о рату́нокъ. Не толко имъ не далѝ, але былѝ тому̀ ба́рзо ра́ди. Ше́стьдеся́того те́ды дня отъ облеженя, Ца́р'городъ взя́тъ: ре́чи Божскіе и людскіе Ту́рци покгвалти́ли, церкви полупи́ли, святостій не учти́ли, ре́чи проти́въ Богу брыдкіе чини́ли, в' кро́ви христіа́нской броди́ли, го́лову и клейно́тъ всего̀ христіа́нства зневолили, стерли, ворота̀ до всей Евро́пы отвори́ли.

Ско́ро по ономъ сино́дѣ а по з'глаже́н'ю съ того̀ свѣта Іо́сифа патріа́рхи, посла́лъ па́па Евге́ній до Костантино́поля, передъ взя́т'емъ еще его отъ Турковъ, вы́бравши нѣякогось Римяни́на Григо́рія, хотячѝ то̀ собѣ̀ *у* з'вы́чай *у*вестѝ на патріаршество Царігородское, и упережа́ючи, абы кгды̀ ся Кгре́кове о сме́рти Іо́сифа довѣдаютъ, и́ншого патріархи, ве́дле стародавного звы́чаю, собѣ̀ не поста́вили. Кото́рый Григо́рій, ми́лосникъ сла́вы Ри́м'ской и вызна́нья ихъ наслѣдо́вца, кгды̀ до Костантино́поля прие́халъ, зъ вели́кою смѣлостью и го́рдостью вшедши в' церковъ, на мѣстцу патріа́ршомъ ста́вши, оповѣда́л'ся бы́ти патріа́рхомъ. Митрополи́ти и епископи и протоси́нкгели Цари́городскіе, ‖(53—ⷴі) ви́дячи покусу на́гле несподѣваную, без' у̂са и без' бороды̀, по чо́мъ посполи́те муж'чи́з'ну отъ невѣсты розозна́ти, боячи́ся, абы̀ то не о́ный Я́нъ О́смый Ри́мскій з' ме́ртвыхъ всталъ, жа́дной по́честки ему̀ не чини́ли, анѝ повинности, патріархомъ звыклой, не отдава́ли.

А в' томъ одинъ, побожного серца и у̂мыслу, филосо́фского і богословского ро́зуму по́лный, з' зна́чного княжатъ Кгре́цкихъ ро́ду, и́менемъ Никентій, пришедши до не́го, мо́вилъ: «вѣдаешъ, че́стный му̂жу, правди́вый декретъ Христа Спаси́теля на́шего: «хто не в'хо́дитъ две́рми у дворъ овчарни, і прола́зитъ и́нуды, та́ть есть и разбойникъ» [1]? Про́то чому̂сь си важилъ дверею, а не две́рми, по сто́пняхъ порядку церко́вного на та́къ высокой столицы ста́нъ лѣз'ти?» А взя́вши на нѣмъ са́косъ святительскій, поча́лъ зъ него здыймова́ти. Лю́дъ посполи́тый торгнул'ся бы́лъ, ша́рпаючи на не́мъ всѣ святи́телскіе убѣры. Але преречены́й Никентій, съ при́чтом' церковнымъ и зъ митрополи́ты и епископы, пробавя ихъ ле́две ублага́ли, и в'души́ти его не да́вши, отпрова́дили его до корабля і отпустіли до Ри́му.

Иси́доръ, митрополи́тъ Ру̂скій, позволивши и подписа́вшися на Флоре́нскую унѣю, отъе́халъ до кра́евъ своихъ. И кгды̀ до Смоленска пріе́халъ, пойманъ бы́лъ и до везе́н'я вса́жонъ. Але презъ посулы (бо былъ вели́кіе ска́рбы отъ па́пежа, продавши вѣру, ‖(об. 53) вывезъ) зъ везе́нья упо́лъ, и утекъ знову до Ри́му. Та́мъ вдя́чне отъ папы принятъ, і кардина́ломъ учи́ненъ, и до Костантино́поля на патріаршество умыромъ и го́рдостью Ри́мскою выправленъ бы́лъ. Але та́мъ и то́тъ не много вспа́совалъ: и не прини́то, анѝ слухано

[1] Іоан. X, 1

I кгды̀ упо́ромъ вла́сть Ри́мскую
та́лъ, тогды̀, при бы́тности его̀,
і Царгородъ взялѝ, а о́нъ не-
е до Руси втёкъ. И до Кі́ева
гши, ви́дячи явную отъ Бога
у, жа́ловалъ учи́нку своего́, а
отъ Бога и отъ людей, а иле
ъ овёчокъ вла́сныхъ—опущонъ бу́-
поча́лъ роспача́ти. Архидіа́конъ
кой столи́ци хва́лца, и́менемъ Ве-
къ, который при нёмъ, и у вели́-
коха́нью у Исідора казнодѣею и
дею бу́дучи, постерегши то́е, за-
ему̀ в' потра́вѣ труті́зну. И́ншіе
утъ отъ Ру́си, то́ есть отъ Ки́янъ,
тью поко́нанъ, и та́къ ве́дле за-
ъ згі́нулъ.

ро́чаючися зно́ву до о́ного Фло-
кого (кгды̀ віделъ па́па и карди-
побо́жные, ижъ на́ немъ не ты́лко
то ся до́брого не спра́вило, але
тымъ го́ршая не́нависть у хри-
'ствѣ закури́ла) сино́ду,—мы́слили:
бы да́лей чини́ти мѣли?
та́къ [1], за намо́вою о́ногожъ звѣ-
дного Ро́диского опа́та и ты́хъ, ко-
е ему̀ помага́ли, а за росказанем',
о и накла́домъ па́пескимъ, вѣда-
ижъ в' Горѣ ‖(54) Аѳонстей было̀
к тридцать [2] монастырей вели́-
мурми ото́чоныхъ, и вели́кое
ство и́нокъ або̀ мни́ховъ Гре́че-
, кото́рые на ту́ю унѣю и сло́вка
и не далѝ, анѝ позволя́ли, а ижъ
бо́жное, пра́ве а́нгельское по́стни-
е жи́тіе ихъ Восто́къ и За́ходъ
ал'ся,—вы́правили вое́нного лю́ду
стью крыжа́ковъ, з' арма́тою два-
дцать ше́сть ти́сячъ [3], кото́рые, рко́мо
на оборо́ну краёвъ Се́рбскихъ и Бул-
га́рскихъ тя́гнучи, вто́ргнули до Горы̀
Аѳо́нской.

Пришедши [4] о́ный отъ Римского па́-
пы людъ, вы́правленый до Святой Го-
ры̀, на́первѣй до монастыра̀ ла́вры
святого Аѳана́сіа. И́ноцы, ви́дячи су-
ро́вство ихъ и на́глое при́штье, зляк-
шися принялѝ ихъ вдячне. Онѝ за́разъ
унѣю и помина́нье у моли́твахъ па́пы
Ри́мского приня́ти каза́ли. Што̀ за не-
во́лею учини́ти, але не отъ правди́вого
сердца, мусѣли, и та́къ цѣло захо́вани
былѝ.

Пото́мъ [5] въ Амалфи́новъ монасты́ръ
пришлѝ. И ты́е принялѝ ихъ та́к'же.

Пото́мъ [6] въ Иверскую ла́вру при-
шлѝ. Та́мъ ихъ и́ноцы приня́ти, анѝ зъ
нимѝ згожа́тися не хотѣли. Онѝ мона-
сты́ръ збу́рили, мни́ховъ або чернцовъ
хвата́ючи в' мо́ре потопи́ли, а што̀-на-
переднѣйшихъ в' рожа́ю и в' нау́цѣ до
Ри́му у око́вахъ отсыла́ли.

‖**(об. 54)** Пото́мъ [7] до прото́тій або̀
ста́ршого монастыра̀ пришлѝ. Вы́шолъ
самъ про́тъ съ всѣмѝ а́нгел'ского подо-
бе́н'ства ста́рцы, сѣди́нами кви́тнучими,
про́сячи і упомина́ючи ихъ отъ пи́сма
ла́годными съ пла́чемъ сло́вы, абы̀
тако́го тира́нства и окруте́н'ства надъ
мѣстцами святы́ми и надъ невінною
кровю не зажива́ли, гро́зячи имъ стра́ш-
ною отъ Бога помстою за́ то. Образи́-
лися ты́мъ ба́рзо, а пойма́вши про́та
обѣсили, и́ноковъ всѣхъ мечу̀ поддалѝ [8],
монасты́ръ съ пи́ргомъ и зо всѣмъ за-
пали́ли и вы́вернули.

Потомъ [9] рушилися до вели́кого мона-
стыря̀ Ватопе́да. Послы́шавши мни́си

[1] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «czytay» [2] на полѣ киноварью тѣмъ
же почеркомъ: «130» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «26 tysięcy»
[4] на полѣ киноварью тѣмъ же почеркомъ: «1» [5] id.: «2» [6] id.: «3» [7] id.: «4» [8] на полѣ
другимъ почеркомъ чернилами: «жаль» [9] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—
XVII в.: «5»

отъ стра́ху по*в*тѣка́ли, розбѣглися по яски́нямъ, по гора́мъ. Они̇̀ пришедши са́мого игу́мена зъ нѣкоторою бра́тьею пойма́ли, и по вели́кихъ спо́рахъ и отъ пи́сма розмо́вахъ, а на́йболшей стра́хахъ, ви́дячи, ижъ не позволя́етъ ве́дле ихъ во́ли, обѣсили и того̀ передъ монастыремъ, передъ са́мою бра́мою, а чернцовъ постина́ли и розмайтыми му́ками пому́чили.

Пото́мъ [1] пришли̇̀ до монастыря̀ Зукгра́фского. И́ноцы, ви́дачи стра́хъ, збѣглися до пи́ргу або̀ до ба́шты монасты́рской, и не хотѣли до ни́хъ вы́йти, ани̇̀ на унѣю позво́лити. Они̇̀, множство наноси́вши дро́въ и хворосту̀, о́ную башту запали́ли, и такъ з' черица́ми и зо всѣмъ до кгрунту ‖(55) згорѣла, мѣсяца окто́вріа деся́того дня̀.

А кгды̀ та́къ по всей Святей Горѣ̀ по монасты́ремъ, по ви́нницамъ, по яски́нямъ, по горамъ чернцо́въ находячи̇̀, бьючи̇̀, морду́ючи, коло пяти̇̀ ти́сячей и бо́лшей душъ неви́нныхъ и́ноческихъ вы́губили, и мѣстца святые пу́сты вчини́ли,—

пришли̇̀ [2] потомъ до вели́кого и сла́вного монастыра̀, Ксеропотамъ рече́ного. Мни́си або и́ноци, слы́шачи што̀ ся з' и́ншими монастыра́ми ста́ло, бо́лест'ю серде́чною и стра́хомъ зняты бу́дучи, вы́шли проти́въ имъ со кресты̀, приняли̇̀ ихъ и на унѣю поз'во́лили и згоди́лися зъ ни́ми.

По той зго́дѣ отправова́ли литургію [3]. Діа́конъ въ *е*кте́ніи̇ кгды̀ припо́мнялъ имя па́пы Ри́м'ского, я́вный чу́дъ Богъ зъ высо́кости оказалъ: ста́л'ся шу́мъ и трясе́нье землѣ̀ стра́шное [4], и
упа́ли всѣ̀ стѣны церко́вные, и
монастырскіе, яко стѣны Ери
и погинули всѣ̀ ве́сполъ, та́къ
яко и Ри́мяне, кото́рые ся та
сти́ти могли̇̀, вели́кое множство д
ста́лася офѣра мѐртвая, Богу
И набо́лшій еще зна́къ оста́лася
стѣна̀ ча́сть башты муро́ваной,
звы́чай нигдѐ нико́ли небыва́
землѣ̀ низко схили́вшися, а не у
на па́мять вѣ́чную и до того̀ ча

Ви́дячи то̀, Ри́мяне и крыжа́ці,
стра́шившися вели́кимъ стра́хомъ,
што̀ ‖(об. 55) цѣлыхъ монастыре́въ
вивши, оттягну́ли отъ горы̀ Ао
А и́ншіе зъ Римя́нъ и съ кры
черица́ми у Светой Горѣ̀ зоста́л

Позоста́лый [5] по яски́няхъ,
верте́пахъ, крыю́чіеся и́ноцы зб
по отходѣ̀ ихъ. А ви́дячи оби́тел
мѣстца святый попа́лены, пон
зъ кгру́нту повыворо́чаны, бра́т
би́тую, пому́ченую, кро́вь порозли
и́ныхъ въ поло́нъ поведе́ныхъ,—
лѣзни сердца, со слеза́ми и к
вели́кимъ, опла́ковали и рыда́
ва́ючи о́ный псало́мъ [6]:

«Боже! пришли̇̀ пога́не въ дѣ
Твое̇, оскверни́ли церковъ свят
Покла́ли тру́пы слу́гъ Твои́хъ в
кармъ пта́хомъ небесны́мъ. П
кро́вь ихъ яко во́ду о́коло всего̇
и не ма́шъ хто̀ бы ихъ погрѣба

«Гдѣжъ ны́нѣ Аео́нъ, гора̀ с
пусты́н'ники и ски́тники цвѣту́щ
окра́са и оздо́ба монастырей и ц
твои́хъ? Яко еси опустѣло и ос

[1] id.: «6» [2] id.: «7» [3] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «зри» [4] на полѣ киноварью почеркомъ XVI—XVII в.: «страхъ» [5] на полѣ старинным поч... «зри» [6] въ текстѣ надъ псалмомъ написано киноварью: «żalosny lament». На п... печатано: «Псаломъ 78». Далѣе рукописная замѣтка: «жалосный ляментъ»... LXXVIII, 1—3: «Боже, пріидо́ша языцы въ достояніе Твое, оскверниша ... Твой— —положиша трупія рабъ Твоихъ брашно птицамъ небеснымъ— —... ихъ яко воду окрестъ Іерусалима, и не бѣ погребаяй»

тобóю, вмѣсто свѣтлости, áеръ
ся дымовъ, скварóвъ! Яко стѣ-
прикрылъ пóрохъ погорѣлискъ!
ѣки твои поплюсканы кровю!
ве и мéшканцы и пелкгримове
бѣ полеглѝ! Яко старцы твои,
йвизнъ своихъ пóпеломъ по-
надъ трупами духóвныхъ сы-
ихъ смýтне седячѝ, птáство
ь! (56) Яко позостáлые синóве
ъ отцевъ рéвно плáчутъ! Ко-
итостѝвое сердце без' жáлю,
окрýтное óко без' розлянья
ь слéзъ опустѝти тебѣ мóжетъ?!
оихъ мéшканцовъ, вѣдячи тóе,
олитъ раднѣй смéрть, нижъ
Почтò, Господи Боже, не учи-
нáсъ гóдными, вéсполъ з' отцы
нáшею, прiйти отъ Тебѣ му-
е корóны?!
нáсъ смýтныхъ в' пóсмѣхъ
áшимъ оставѝлъ?! Доколѣ, Го-
гнѣваешися до концà? Пролій
ой на языкы, незнáючіе Тебѣ
ючіе церковъ православіа Тво-
о посилль насъ щедроблѝвостями
Господи, бо есмò обнищáли
Помози нáмъ, Боже, Спасѝ-
тъ, для слáвы ѝмени Твоéго!
áсъ! Мы бо есмы люді́е Твои
áствы Твоея, абысмо оповедáли
ою и чуда Твои отъ рожáю
[1].
такомъ смýтку, посиляючися
пѣніи и пѣсньми духóвными,
и нóсячи тѣла óныхъ побѝ-
еникъ, ховáли и погрѣбáли.

Такій то былъ конéцъ óного пре-
слáвного Флорéн'ского синóду! Такіе
óвоцы его згромаженя, тые пожѝтки
принéсъ всему̀ христіáн'ству! Тáкъ ся
тóтъ пожáръ нéнависти запалалъ по
всемъ свѣте! Тáкъ óная помéрклая нóчъ
гнѣву скрыдла свои роз'шѝрила! Тáкъ
мятéжи, рóстырки гóру (об. 56) вынесли!
Тáкъ тóтъ синóдъ зерцáло в' собѣ ти-
рáн'ства потóмкомъ зостáвилъ! Тáкъ
межи пшенѝцу, по зостáлой любвѝ, ку-
кóлю незгóды, зáвисти, розорвáнья в'сѣ-
ялъ! Тáкъ до остáтней крóпли мѝлость в'
христіáнехъ высушилъ!

Обáчъ же ту зъ дáвныхъ преслѣдо-
вáнье чáсовъ, сыну Востóка, облюбéници
Христовы! А ку концу̀, зáходу свѣта
тогò не отступуй Солнца Прáвды и мáтки
своей, в' пелюхахъ ещè тирáніи сурó-
выхъ Ирóдовъ порожéной, и подъ розли-
вáньемъ отъ нѝхъ крóви въ ýтиску вы-
хованой, презʼ огóнь [и] мѣчъ досвѣтчó-
ной и коронованой! Не отбѣгай же в' стá-
рости еè, утѝсками упрацóваной и вы-
неслой!

Твоя мáтка — первородныхъ своихъ
сыновъ, на пот'кáнье и привитáнье зъ
далéкихъ а высóкихъ небесныхъ' палá-
цовъ Крóля надъ кролми, до я́слецъ
Виѳлеомскихъ чтырьнадцать тысячей
однымъ рáзомъ жолнѣровъ мýжныхъ ку
оборóнѣ Пáна своéго, яко слѝчныхъ
аромáтъ фіалки, подъ óструю кóсу са-
турновáтого Ирóда посѣала и выростила!
Твоя мáтка подъ вѣнецъ, съ кáменя
плетéный, первомученика Стефáна уро-
дѝла! Твоя мáтка, в' солнце облечóная
и корóною отъ дванадцати звѣздъ ко-
ронóваная, передъ семоголóвнымъ а де-

[1] LXXVIII, 4—9, 13: «Быхомъ поношеніе сосѣдомъ нашымъ, подражненіе и — —Доколѣ, Господи, прогнѣваешися до конца?— —Пролій гнѣвъ Твой на знающыя Тебе.— —Скоро да предварятъ ны щедрóты Твоя, Господи, яко мъ зѣло. Помози намъ, Боже, Спасителю нашъ, славы ради имене Твоего: избави ны.— —Мы же людіе Твои и óвцы пажити Твоея исповѣмыся Тебѣ, вѣкъ, въ родъ и родъ возвѣстимъ хвалу Твою»

сяторо́жнымъ смо́комъ в' пусты́ню утѝсковъ, бѣдъ, ско́рбій и выгнаня а блуканяся по́ свѣту утѣка́ти, ве́дле Апокалѝпсис[а], мѣла [(57—ѕі) и утѣка́етъ! Твоя́ родѝтелка—не в' ро́скошахъ свѣта того̀, але в' гу́няхъ, скѹ́рахъ, волося́ницахъ, по гора́хъ, яскѝняхъ, про́пастехъ волоча́чихся, опуще́ныхъ, утѝсненыхъ, поруга́нье, везе́нье, темнѝци, камѣнье, пилова́нье, ме́чи скро́мне зно́сячихъ, кото́рыхъ не бы́лъ го́денъ свѣтъ—сыно́въ спложа́ла! Такихъ и ва́съ, сыно́въ те... пе́решнихъ Восто́чныхъ, мѣти хо́четъ; то́е ва́мъ на тестаме́нтѣ зоставѹ́етъ, та... по васъ потребуетъ, того̀ зычитъ: абы́сте, проше́дши тутъ сквозѣ о́гнь и во́ду, в'провáжены былѝ до о́ного вѣчного покóю. Амѝнь [1].

(Послѣ сего заставка.)

Издано по старопечатному экземпляру Императорской Публичной Библіотеки.

---

[1] внизу страницы, между текстомъ и заставкою написаны киноварью почеркомъ XVI—XVII в. слѣдующія три строки:

Zrozumiawszy dobrze tę zdradę Rzymską,
Nie tylko Unit, ale y Rzymianin żalem obięty
Będzie, widząc sprawy tyrańskie, a nie chrześciańskie.

Подъ заставкою, написано киноварью и тѣмъ же почеркомъ: «Прошу, нѣхто читай, для зрозумѣня и паки». На оборотѣ 57-го листа, рукою владѣтеля книги, дьяка Өедора Гавриловича, написано слѣдующее:

Свѣте, свѣте! што то чинышъ?
Каждого чоловѣка отъ злости не упинышъ.
Живетъ, якобы николи не мѣлъ умерти,
А каждый отъ смерти не може отперти.
Охъ, охъ! бѣдна старость, всѣ тя жадають,
А коли прийдешъ, всѣ на тебе нарекають.

Өедоръ Гавриловичъ,
диякъ церкви Рождества Христова.

Богатство еде на возѣ высоко,
Цорка еи пыха предъ нею мае ясне око.

АНТИРИЗИСЪ

или

АПОЛОГІЯ

ПРОТИВЪ ХРИСТОФОРА ФИЛАЛЕТА

ВЪ ДВУХЪ ТЕКСТАХЪ:

ІАПАДНО-РУССКОМЪ (1599 г.) И ПОЛЬСКОМЪ (1600 г.) [1].

(м.) [2] 'ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ

ABO

APOLOGIA

VKO KRZYSZTOFOWI PHILALETOWI,

EDAWNO WYDAŁ KSIĄSZKI IMIEOŻYTNEY RUSI RELIGIJ GRECKIEY :SIĄSZKOM O SYNODZIE BRZESKIM ΥΤΜ W ROKU PAŃSKIM 1597.

Sirach. 13.

edy wilk się z owcą zgodzi, :znik z sprawiedliwym [3].

небольшое украшеніе)

W WILNIE.

z Daniela *Lan*czyckiego [4].
Roku Pańskiego 1600.

(1—Aij) Illustrissimo ac magnifico domino d. Leoni Sapihæ, cancellario M. D. L., capitaneo Słonimscensi, Mohilouiensi etc., etc., domino obseruandissimo—

ἐνοσιόφρων, σχισματομίσης, ὁ ἐλεγχοψευδής

S. P. D. [5]

In operum dedicatione, illustrissime domine, eius potissimum ratio haberi solet, qui possit et velit oblatum sibi munus, vel patrocinio defendere, vel splendore nominis illustrare,—quas sane conditiones, si Christophorus ille Philaletes recte intellexisset, alium patronum τοῦ πονηροῦ κόμματος, vt ille comicus ait, merito sibi elegisset. Quis enim credat catholicum principem seu velle seu posse

---

ю-Русскій текстъ «Антиризиса» воспроизводится по единственному старопезэкземпляру, принадлежащему Московскому Архиву Министерства Иностран-, а Польскій—по экземпляру Императорской Публичной Библіотеки, вполнѣ емуся. Въ Западно-Русскомъ экземплярѣ встрѣчаются три перерыва: Польскомъ соотв.: ненум.+1—15), 29—32 (въ Польск. 17—19) и 263—270 (въ 2—116). [2] оборотъ ненум. листа чистъ, т. е. ни текстомъ, ни чѣмъ другимъ [3] Сирах. XIII, 21: «кое общеніе волку со агнцемъ? тако грѣшнику со 3ымъ» [4] о Даніилѣ Лэнчицкомъ см. Примѣчанія [5]=salutem plurimam dicit

hereticum hominem eiusque mendacia quasi quodam clypeo auctoritate sua protegere et a iustis piorum virorum oppugnationibus vindicare? At enim ea est impudentia hæreticorum: quorum frons, ut quodam in loco verissime scribit s. Augustinus, non est frons; qui et auxilium illius implorare et eius specioso ac splendido nomine sua scripta exornare non vereantur, cuius pijssimos parentes ‖(2 *) iniuria affecerint, conuitijs insectati sint, atque in eos arma sumpserint, et quantum in eis est, vulnerarint, prostrauerint, occiderint. Ac ne longius abeam, en noster Philaletes, egregius scilicet veritatis amator, in toto illo suo mendacissimo opere ecclesiam catholicam Romanam inprimis oppugnat et eam funditus euertere molitur; Romanum pontificem reprehendit, damnat, deque illius sanctissima fama vilissimum caput ore polluto detrahere audet; serenissimum regem nostrum insimulat; optimos Russorum antistites, summa totius orbis christiani gratulatione cum Romana, hoc est vera Dei ecclesia firmissimo fœdere antiquæ religionis coniunctos et consociatos, instar luti pedibus calcat. Magnum cancellarium summis laudibus tantum extollit: at quis modus iste est nouus captandi beneuolentiam, nunquam antea in scholis rethorum auditus? Estque hoc illi simillimum, si quis vna manu mulceat hominem, altera verberet. Cæterum quæ causæ illum ab eiusmodi operis nuncupatione iure optimo deterrere potuissent, eædem me vehementer pepulerunt, ut tibi Leoni, magnanimo principi, alteri nimirum non minori cancellario, dicarem et consecrarem præsens antidotum aduersus Philalet*h*i delirationes incredibiles. Siue enim amplissimam potestatem, qua præditus es, et præclarissima quæque facinora efficere potes, siue beneuolenti[...] gularem, qua velis opem ferre [...] atque afflictis, siue nimiam pietat[...] vineam Domini Sabaoth, eiusque [...] in terris custo‖(3 **—Aiij)dem [...] non possum non vehementer patr[...] tuum expetere, mihique affuturum [...] Postremo vt et animi mei grati [...] moris acceptorum a te beneficior[...] stimonium aliquod extet, hoc le[...] munusculum tibi tanto senatori [...] Ne miretur autem illustrissima d. [...] si nomen meum, alioquin cæteris [...] bus tibique inprimis optime notu[...] primendum mihi fuerit, quod Phil[...] indignum existimauerim, qui illu[...] at, quem tamen in hoc eodem [...] quod illum Æsopicum asinum [...] pelle indutum, qui quam primun[...] ὀγεᾶσται—agnitus est, prudenter [...] imitari. Proinde ne se ipsum [...] nomine proderet, cui potissimum [...] dum erat nomen (erat autem re[...] cellario cui dicabat librum), sa[...] priuatis literis aperire, illud [...] ausus sit. Id quod testantur eius[...] tholici principis literæ ad an[...] Wladimiriensem de hac re data[...] sane aliunde acceptas hic intexer[...] pretium esse duxi. Quod si in p[...] mutabit consilium, et illud [...] patefaciet (quod eum facturum [...] spero), agnoscet asinus verum [...] (neque enim in sylua latebit), [...] vera fide catholica et antiqua Gr[...] atque Russorum religione præcla[...] tem oppetere et vitam profundere [...] ratus. Deus optimus, maximus, i[...] simam d. v. bonis omnibus qua[...] tissime conseruet incolumem.

---

* опечатка: 3 ** опечатка: 4

(4) Exemplar literarum, quas [m]it illustrissimus regni cancel[la]rius ad presulem Wladimiren[se]m.

Reuerendissime domine, amice charis[si]me et obseruandissime!
Certiorem esse me factum a reueren[d]issima d. v., quid inaudiuerit de Mul[ta]no, qui apud me est, quod id mea [in]teresse existimasset, gratum habeo. [Q]uod officij beneuolentiæque suæ erga [m]e genus, quoties vsurpabit (vt autem, [qu]oties vsus accidet, vsurpet, rogo), erit [m]ihi semper gratissimum. De Moldauiæ [p]rincipe, non video quicquam esse eius[m]odi, quod sit ab isto Multano in su[sp]icionem reuocandum. Multanum se esse [d]it, Multanorumque propinquitatem, non [M]oldauorum, præ se fert. In ea tamen, [qu]æ mihi significanda putauit, sensim et [a]ccurate inquiram. Quod attinet ad in[sc]riptionem mihi vsque nunc inauditam, [n]escio cuiusnam ad me scripti libri; id [ve]ro eiusmodi est, vt qua de libro, qua[li]s sit, qua de auctore libri, ecquisnam tandem sit, omnino nihil sciam neque [p]rorsus quicquam scissem, nisi ea de re reuerendissima d. v. litteras accepissem. [L]ibellum eum, rogo, si potest, ad me [m]ittat, et nomen proprium auctoris, si [n]ouit, aperiat, nam Philalethis fictum [es]se apparet. Simul atque quis is sit, et [qu]idnam sit istud rei, resciuero; alium [s]i patronum suarum eiusmodi scriptio[nu]m is scriptor bonus ut adoptet, cum [...] agam. Τὸν μὲν γὰρ Χριστὸν καὶ τὰ Χριστοῦ φρονῶ, τὰ καθολικῶν, τῶν δὲ [...]ων ἁπάντων καταφρονῶ.
Cupio beneualere reuerendissimam d. [ves]tram. Datum Samosci die 30 mensis [...]obri. Anno Domini 1598.

(здѣсь небольшое украшеніе)

(5) ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΣ

PRZECIW KRZYSZTOFOWI PHILALETOWI Y KSIĄSZKOM IEGO, FAŁSZU PEŁNYM, KTORYM NAPIS APOKRYSIS, GDZIEŚ Z CIEMNEY DRUKARNIEY WYDANYM.

Dla wiadomości wszytkim miłośnikom zgody y iedności ś., tak tesz y przeciwnikom iey, na przestrogę niedawno wydaną, aby się strzegli heretyka, ktory się Ruskim płaszczem pokrył, iako wilk owczą skorą.

(здѣсь помѣщено украшеніе)

(6) Przedmowa do czytelnika.

Roku niedawno przeszłego 1597, wydane były z druku pismem Polskim y Ruskim ksiąszki, ktorym tytuł «Obrona synodu Ruskiego Brzeskiego, w roku 1596 zebranego». W ktorych ksiąszkach chociasz autor imienia swego nie napisał, a wszakże wielom ludziom pobożnym y krześciańskim wiadomo iest, kto ie wydał. Nie potrzeba się o nim pytać: z samey rzeczy krześciański czytelnik pozna, że iest katolik pobożny y sługa kościoła Bożego prawdziwy, ktory nie za naymem, ani dla pożytku swego, albo sławy iakiey prożney (poniewasz świat ten y wszytkie roskoszy iego opuścił, a tylko na służbę Bożą vdał się), ale miłuiąc Pana Boga y prawdę Iego ś., to wszytko, co się na tym synodzie Brzeskim działo, dla wiadomości ludzkiey prawdziwie opisał, ku pociesze wszytkim prawowiernym katolikom. Y to tesz dobrze rozumieiąc, isz się tacy mieli naleść, ktorzy ten synod Brzeski szczypać y do ludzi niewiadomych inaczey, aniżeli się co działo, vdawać mieli, odwodząc ludzi od zgody y iedności krześciańskiey,

...ą Pan Krystus Zbawiciel nasz wszyt...u. ktoby kolwiek Iego vczniem chciał ...dz. pilnie zachować roskazał. W ktorym ... pisaniu swoim ten vczciwy y pobożny ...łowiek y sługa kościoła Bożego nie ...lko, co się na tym synodzie Brzeskim ...ziało, sprawiedliwie oznaymił, ale tesz y to, że się ta zgoda y iedność miedzy kościołem Greckim y Rzymskim w państwie iego krol. m[oś]ci pana naszego słusznie [1] y przystoynie zstała, nakrotce, ile małe ksiąszki potrzebowały, pokazał, vpominaiąc ludzi krześciańskich, a zwłaszcza narodu Ruskiego, aby tym darem Bożym y zgodą a miłością braterską nie gardzili, ale radszey, widząc ią bydź potrzebną, Panu Bogu za nię dziękowali.

Ale, miasto podziękowania y wdzięczności (ach! niestetysz!), ku rozerwaniu y ohidzie tey ś. zgody, wydano niedawno ksiąszki po Rusku y po Polsku, gdzieś w kącie drukowane (bo miey|(7—8)sca nie położono: znać isz fałsz!), pod imieniem iakiegoś niesłychanego człowieka Krysztopha Philaleta, ktorym tytuł «Apokrysis, to iest respons na ksiąszki o synodzie Brzeskim imieniem ludzi starożytney religij Greckiey». A przypisał ich iego mości panu kanclerzowi Koronnemu, człowiekowi katolickiemu y świętobliwie pobożnemu y posłusznemu synowi kościoła ś. katolickiego Rzymskiego. W ktorych ksiąszkach swoich ten pan Philalet nie tylko osobę y autora książek synodu Brzeskiego, ale tesz y tę iedność y zgodę świętą gani, y hidzi ludziom krześciańskim, y tak wiele w nich rzeczy nieprzystoynych y fałszywych nakładł, żeby tesz podobno y sam dyabeł, z piekła wylazszy, nie mogł gorszey nieprawdy zmyślić, iako ten Krysztow Philalet w tych swoich ksiąszkach ... pisał! Ktorego właśniey każdy ... może Diawolofor y Philosop... dis (sic), aniszli Christum ferens ... amator veritatis!

Patrzayże, ieśli ten niesłych... słusznie sobie to imię przywłasz... Izali to Krysztophor, ktory od ... zgody y miłości krześciańskiey (k... Pan Krystus Sam zalecił) odwodzi ... krześciańskich a niezgodę dyabelsk... schyzmę przeklętą zaleca, vtwierdz... mocnie się iey trzymać każe? Iza... miłośnik prawdy, ktory tak wiele ... szu y nieprawdy y rozmaitych potw... w ksiąszkach swoich nakładł, isz g... by się przyszło probować—nie now... trzecią część, ale by ledwie dzie... prawdy w nich nalazł?! Bo by ten ... piekielnego towaru swoiego inaczey ... ludzi nie vdał, gdzieby do tak ... bałamutnie czego prawdziwego nie ... mieszał; gdysz y dyabeł, kusząc P... Krystusa na puszczy, pismem allego... ale isz go na złą stronę wywracał, ... mu pismo ś. do fałszu iego nie pomog... także—y temu Philaletowi, choć... rzkomo za prawosławną wiarę kośc... ś. Oryentalnego zastawuie się, y i... niem ludzi starożytney religij Greck... pracuie! Ale y ktosz tak ślepy będ... żeby tego widzieć nie miał, isz się d... beł w anioła światłości, a wilk w o... czą skorę przyodział, szatan post... wężową, ku zwiedzeniu niewinnego A... ma, na się wziął! Heretyk iawny ...|(9 [2]) wszem znaiomy za katolika pr... dziwego vdaie się! broni tego, czego ... nie wierzy, bo iest iako Rzymskie... tak y Greckiemu kościołowi nieprzy... cielem! Wszak go dobrze znaią, choć... się w inszy obraz przemienił: pokaz...

[1] опечатка: szłusznie [2] опечатка; нужно: 8; но эта опечатка не исправляется, так... какъ пришлось бы измѣнить всю пагинацію

to frazys sama pisania iego, że nie był nigdy Rusinem, ale zbiegiem katolickiego kościoła; bo wszytko, co iest Rzymskiego, gani, bluźni przeciw Bogu, bluźni przeciw kościołowi Rzymskiemu, szczypie pastyrza powszechnego widomego kościoła Pana Krystusowego, co iest własna wszytkim zbiegom y heretykom czynić!

A iszby tym beśpieczniey tę bałamutnią swoię do ludzi niewiadomych [1] vdać mogł, wydał te *k*xiąszki swoie pod obroną y tytułem katolika pobożnego y świętobliwego, pana zacnego y prawdę Bożą miłuiącego, mniemaiąc, żeby się mu tym przysłużył: ludzi niewinnych, ktorzy w tey ś. iedności pracowali, do niego ohidził, y temi bluźnirstwy swemi onego vczcił, właśnie tak, iako gdyby kto, syna zalecaiąc y zacność iego samego wynosząc, a oyca y matkę iego łżył y sromocił, y poćciwości za pieniądz na nich nie zostawił! Tak właśnie y ten pan Philalet czyni: wynosi zacność, wynosi stateczność, wychwala pobożność tego cnego pana, ktorą wszyscy znaią y wiedzą bez iego pochlebnego zalecania, ktore on czyni y wypisuie w przedmowie swoiey do iego mości; a w samych *k*xiąszkach bluźni y gani oyca y matkę iego y vrodzenie iego duchowne (nie mowię o ziemskich y cielesnych rzeczach, ale o duchownych, ktore są więtsze y ważnieysze, aniszli cielesne), gani wiarę ś. katolicką, gani nabożeństwo y cerymonie kościoła Rzymskiego! Izali się ten cny y pobożny pan zaprzy vrodzenia swego duchownego, gdzie się vrodził nie wedle ciała, ani ze krwie, ale z Boga? Izali się zaprzy macierze swey duchowney, ktorey piersi z młodości lat pożywał y w niey wychowan, to iest kościoła ś. katolickiego Rzymskiego? Izali się odrzecze oyca swego duchownego, pastyrza kościoła Pana Krystusowego powszechnego, ktorego mu Iezus Krystus Zbawiciel nasz, wieczny y niewidomy pasterz, słuchać y szanować roskazał, mowiąc: «kto was słucha, Mnie słucha» [2]? Pe|(10—Bij)wna rzecz: ieśliże wszyscy panowie krześciańscy nie wstydaią się go zwać oycem oycow, y ten święty y pobożny pan nie wstydzi się wyznawać synem iego duchownym! A ten Philalet, zganiwszy to wszytko w *k*xiąszkach swoich, zakrywszy psiną oczy, te bluźnirstwa swoie śmiał wydać pod tytułem tego cnego y pobożnego pana!

Ale patrz, co vczynił! Pospolicie iako sowa światłości nie rada widzi, y nietoperz w dzień nie lata, tak y ten Philalet: nie tylko żeby miał iawnie swoie własne imię w tych *k*xiąszkach napisać, ale—co więtsza—y temu, komu te *k*xiąszki przypisał, nie śmiał ich, iako zwyczay bywa, posłać! Y pewnie by iego m. o nich żadney wiadomości nie miał, by był iego mości kto inszy o tym nie oznaymił, y tey podstępney sztuki iego nie vkazał: vdaiąc do ludzi pana katolickiego, iakoby i. mość fautorem heretykow y schyzmatykow wszytkich być miał, y zgody a pokoiu w kościele ś. tak, iako y on, nie rad widział. Zaprawdę godzien za tę dedykatoryą podziękowania, ale owakiego, żeby asz boki wspuchły. Izali to nie wielka y wszeteczna śmiałość: zganiwszy wiarę, zganiwszy cerymonie, zganiwszy pastyrza kościoła powszechnego, y z błotem prawie zmieszawszy kościoł Rzymski, a przypisać te swoie bluźnirstwa panu katolickiemu, człowiekowi nabożeństwa Rzymskiego?!

Patrzayże daley! Iako w przedmowie swoiey do czytelnika, w tych *k*xiąszkach

[1] опечатка: «niewiadomych» [2] Лук. X, 16

napisaney, dawszy imię autorowi y obrońcy synodu Brzeskiego, y nazwawszy go dzieiopisem synodowym, potwarza go naprzod tym, iakoby miał w tych tam *k*siąszkach swoich co wszetecznie pisać, y co iadowita ślinka do gęby przyniosła mowić. A samego siebie y stateczność swoię zaleca, mowiąc: «nie odpowiedamy głupiemu na głupstwo iego, na wszeteczność wszeteczności (ktorey y vrodzenie, y zachowanie y vsta nasze nie przywykły) nie zażywamy, żałobą żałobie nie zastawuiemy się [1], y owszem skromność nasza aby była wszem ludziom iawna, przestrzegaiąc, nie oddaiemy zła za złe, ani złorzeczym za złorzeczenie» [2]. To są słowa Philaletowe. Czysta skromność! osobliwa powściągliwość! Bo gdy się przypatrzysz, ||(11) czytelniku miły, w rzeczy samey pisaniu iego,—rzadki rozdział (ale—co mowię: rozdział?), rzadką kartę naydziesz, na ktorey byś albo przeciw Bogu y prawdzie Iego, albo przeciw pismu, albo przeciw kościołowi katolickiemu, albo przeciw papieżom, albo przeciw zgodzie y miłości bliźniego—czegokolwiek sprosnego y wszetecznego nie nalazł, co vsta iego plugawe wyrzygnęły! Wszytkich pomazał, wszytkich zelżył, wszytkich zpotwarzył: y Boga, y kościoł, y zwie*r*chność iego duchowną y świecką! Pismo święte y świętych oycow wynicował, wykręcił swoimi heretyckimi przewrotnymi wykłady: iedno minął, drugie zwinął! Listy papieskie, listy niektorych władykow fałszywie przełożył, wybieraiąc z nich sztuczki niektore, co na stronę swoię potrzebnego być baczył; a gdzie iasna prawda y co przeciwnego s*o*bie widział, czym by się nie[...] ludzi cnotliwych iawnie pokaz[...] wszytko vtaił, vkradł y połkną[...] samym pokazał, iakiego cechu [...] mieśnikiem. Bo to przyzwoita [...] kom—pisma fałszować, okęsywać, y na swoie mniemanie wywraca[...] właśnie y ten pan Philalet w[...] *k*siąszkach swoich. Czego nię sło[...] rzeczą samą dowiodę y iawnie [...] tylko Rzymianom, ale y Rusi nie[...] mey wytknę, aby obaczyli: iaki[...] bie obrońcę obrali, ieśliże to pi[...] wiadomością ich wydał? Na co n[...] baczniеyszych, ktorzy wiedzą, ia[...] co działo, y teraz narzekaią.

Podziwuyże się, bracie miły, t[...] skromności, ktorą się zaleca! Ia[...] dziom poczciwym, w zacnych y st[...] nych domach vrodzonym, w rzec[...] spolitey dobrze zasłużonym y zna[...] nie tylko vrzędy, ktore od Pana Samego y od pomazańcow Iego poodeymował, ale y poczciwości, po dusznym zbawieniu v każdego vboszszego człowieka iest za nay[...] kleynot y iest iako wtora dusza[...] prawie wszytkich odsądził! Na c[...] pomazaniec Boży, ktory to w[...] swoich ma y tym szafuie, ladaia[...] zkwapia się, asz za słusznym do[...] y pokonan*i*m prawnym. Nakon[...] tylko zwierzchniego pana, pom[...] Bożego, władzą sobie przywłas[...] (Biij)czył, ale Samego Pana B[...] wszytkich na potępienie wieczn[...] dził, y nic nie zostawił—ani ie[...] mości, ani Bogu sądzić! Sam żał[...] instyguie, sam sądzi, sam karze, wości y vrzędy odeymuie!

[1] въ Польскомъ текстѣ «Апо́кризиса» (см. 2-ую кн. «Пам. полем. литер.», столб[...] мѣсто наложено та́къ: «skardze skargi nie opponuiemy» (чрезвычайно удач[...] намекъ на автора «Берестейскаго собора»—Скаргу) [2] опечатка: «złorze[...]» во 2-й кн. «Памятниковъ полемической литературы», столбцы 1013—101[...]

A kto się iego pisaniu dalszemu pilnie przypatrzy, a obaczy to iaśnie, chociasz Żyda grzebie, isz nie tylko duchowni y świeccy ludzie zacni nie wysiedzieli się v niego spokoynie, ale y sam iego krol. mość, pomazaniec Boży, pan dobrotliwy, święty y pobożny, na ktorego maiestat ten sprosny bałwan targnął się, wyrzucaiąc na oczy listy y przywileia iego krol. mości niektore, *sz*trofuiąc iakoby niesłusznie y przeciw prawu były wydane, potrząsaiąc przysięgą pańską y kancellarij iego, — wszytkim zgoła vszczerbek vdziałał y w misę naplwał! A przedsię chwali się, isz w pisaniu swoim skromnie y przystoynie się zachował!

A iszby tym beśpieczniey ięzykiem swoim wszetecznym y piorem niepowściągliwym mogł ludzi niewinnych łaiać y szczypać, własnego imienia swego nie śmiał napisać, czuiąc się nie tylko w tym, isz nieprawdę pisał, ale y to, że od żadnego cnotliwego człowieka podziękowania za to nie iest godzien: zmyślieł sobie imię, ktore każdemu cnotliwemu y krześciańskiemu człowiekowi, Boga y prawdę Iego ś. miłuiącemu, służyć y przypisować się może przystoyniey, aniszli temu niezbożnemu heretykowi.

A isz on sam swoie własne imię vtaił y w swoich *k*siąszkach położyć nie chciał, y sam siebie niegodnym, aby go ludzie znali, być osądził,—y ia tesz, ktory-m tę professią na się wziął, abym na niektore iego bałamutnie, chocia nie na wszytkie, odpisał, nie kładę imienia swego w tym responsie moim, chocia bych mogł beśpiecznie, bo za prawdę, ktorey się tu w pisaniu moim iako mocnego fundamentu trzymam, da Pan Bog—nie powstydam się. Ale isz on, iako niegodny, sam się swego imienia zaprzał,—przeto y mnie nie godziło się onemu swego imienia oznaymować. Ale ieśli się cnotliwym być czuie, niechże się podpisze do swoich *k*siążek. A ia tesz nie tylko abym mu miał imię swoie oznaymić pismem, ale y sam oczywiście na każdym mieyscu stanowić mu się będę, y nieprawdę [1] iego y bluźn*ir*stwo |(13) iawne pokazać mu gotow iestem. A isz się on nazwał Krysztophorem Philaletem, czym nie tylko rzeczą samą, ale ani słowem nie iest,—słuszniey go ia nazwać mogę Diawolophoron y Philopseudem. Przeto y ia tesz mogę się nazwać sprawiedliwiey, niszli on, Philoletem y Elenchopseudem: a to—isz, dla miłości y prawdy Bożey, pokazuię ludziom krześciańskim fałsz y nieprawdę iego.

Wiedź że, krześciański bracie, isz ia nie na wszytkie *k*siąszki iego odpisuię, obawiaiąc się, abym cię długim czytan*i*m nie zabawił, ale tylko na niektore czelnieysze rzeczy, pokazuiąc w nich fałsz y nieprawdę iego: abyś z tych małych, iako ze zwierciadła, obaczył, co się we wszytkich iego *k*siąszkach zaw*i*ra. Ktorego poznasz po rzeczy samey y po dowodach argumentnych y konkluzyach iego, kto iest, y iakiey profes-[s]yey człowiek: ieśli Grek, albo Rusin, czyli dyabelski heretyk? Bo się nie vtai szydło w worze! By on, nie wiem—iaką, maszkarę kładł na się, poznać wilka w owczey skorze; przedsię wilk wilkiem, chocia się miedzy owieczkami kryie. Nie dziw tedy wilkowi! Ale więcey się dziwuię swey miłey prawosławney Rusi, że człowieka takiego, ktory by y Rzymską y Ruską wiarę wniwecz rad obrocił, za defensora swoiey opiniey wzięli! Iakoby Boga w Izraelu nie było, vciekli się o poradę do Belzebuba Akaroń-

[1] опечатка: «nieprawd*a*»

skiego, opuściwszy swoich kapłanow pobożnych: wzięli sobie na pomoc heretyka sprośnego y nieprzyiaciela prawdy Bożey. Ale ieśli wy, moy miły narodzie Ruski, tego nie baczycie, pokażę ia wam: iakiego to obrońcę macie, iakim iest miłośnikiem prawdy! Iedno mię z pilnością, bez waśni y zaiątrzenia (ktore naprzeciw kościoła Rzymskiego, iakoby coś innatum, macie), dla miłości Bożey y waszego dobrego posłuchaycie.

Zaczynaiąc tedy pan Philalet (albo słuszniey się nazwać może—Philopseudis) pisanie swoie w przedmowie do czytelnika, na czterzy części, odpisuiąc dzieiopisowi synodu Brzeskiego na *k*siąszki iego, swoie *k*siąszki rozdzielił, w ktorych po kilka kapituł albo rozdziałow położył. W pirwszey tedy części, na ‖(14) wtorey karcie, pomienił scrypt iakiś na synodzie Brzeskim, od duchownych y świeckich starożytney Greckiey religij wydany na metropolita y towarzyszow iego, y o ich postępku w Brześciu spisany, y do *k*siąg trybunalskich wielkiego x. Lit. zaświeża oddany. A potym tamże wspomina, dla obiaśnienia y vtwierdzenia tego scryptu, z strony swey przeciwney niektore pisma, listy, prawa, poselstwa. Na ktory scrypt ich, gdy do tego przyidzie, na swoim mieyscu odpowie się mu nań, słusznie li to vczyniła iego strona, y tamże pokaże się iego szczyrość Philaletowa, iako się y w tym prawdziwie zachował.

W drugiey części obiecuie pokazować postępek swey strony na synodzie Brzeskim być bez przygany. Y tam, gdy do tego przyidzie, domacamy się prawdy iego.

W trzeciey części tractuie o iedy… władstwie oyca papieża-Rzymskiego, … przyznawaiąc mu iey (sic) [1] ani w Ew… gelij, ani apud patres, ani w histor… kościelnych. Do ktorey gdy przyi… pokażę to iaśnie na niego, że heret… mi sztukami y argumentami wsy… robi, a nie katolickimi, ani Greckim…

W czwartey części a ostatniey—… patryarchow Carogrodskich y zwierz… ści ich, ktorą dzieiopis synodu Brzeski… słusznie był zganił. Y tam, gdy do t… przyidzie, pokażę to, że iey niesłu… broni z wiela przyczyn. A to będ… naśmiesznieysza—isz ich zwierzch… broni, a papieską poniża, a sam … tey, ani owey nie słucha.

Na co wszytko iusz tak mixtifore, … patrząc iego porządku, iako się … occazya pokaże, odpowiadać mu, k… ściański bracie, będę. A ty słuchay a … sądzay y moię y iego prawdę.

Naprzod tedy. Aby się za Rusina w… snego vdał, w teyże przedmowie sw… przy czwartey [2] swey części obm… się: isz z Łacinnikami, powiada, … spor, przeciw ktorym z Łacińskich … a nawięcey świadectw chce przywod… Greckiey religij człowiekiem mianuie … bydź. Co iest szczyra nieprawda: bo … y frazys pisania pokazuie, że nie b… nigdy, ani iest Rusinem, ale iest … tykiem. Bo czego y sama Ruś nie … ganić, to on ‖(15 [3]) gani y tak mow… «że my nie samą Łaciną, iako nas … ktorzy vdaią, ale Rzymskiego kości… (w ktorym po Łacinie, chocia przy ni… vmieiętnych Łacińskiego ięzyka, nabożeń… stwo odprawuią) błędami się brzy… dziemy».

[1] если не опечатка, то подразумѣвается: wladzy [2] вѣрнѣе: третьей [3] опечатка: 51

Otosz masz starożytney religij Greckiey człowieka! Czy nie własny to heretyk, ktory cerymoniami kościoła Rzymskiego brzydzi się y nazywa ich błędami?! Czego ani Grekowie sami, ani Ruś baczna, ktorzy Łaciński ięzyk vmieią, nigdy się imi brzydzić nie zwykli, wiedząc, isz mało nie wszytkie takiesz cerymonie w swoich cerkwiach maią, y swoim ięzykiem tosz odprawuią. Y gdzieby ta mała ksiąszka mogła to znosić, pokazał bym ia Philaletowi, isz niemasz tey iedney cerymonij w kościele Rzymskim, coby się w Greckim nie naydowało, ani w Greckim, czegoby w Rzymskim nie było, oprocz kilka rzeczy małych. Ale żeby się zgoła wszytkimi cerymoniami kościoła Rzymskiego Grekowie y Ruś mieli brzydzić, to nieprawda, panie Philalecie! Bo brzydząc się temi, y swoie własne ganić by musieli. O czym onym starodawnym y świętym Grekom ani się śniło. Y teraz w samey Grecij w niektorych zacnych mieściech, gdzie ręka pogańska nie opanowała, znaki tego są, isz pospołu z Łacinnikami nabożeństwa swoie odprawuią, chociasz nie będąc pod posłuszeństwem papieża Rzymskiego, ale swego patryarchy Konstantynopolskiego: tam w niektore dni święte swoie vroczyste na ołtarzach Łacińskich liturgije swoie miewaią. Czym się teraz drudzy grubianowie brzydzą, przeciw iasnym kanonom synodowym. O czym niżey vsłyszysz. Ktemu tamże w dzień Ciała Bożego, chociasz Grekowie tego święta nie obserwuią, iednak popi Greccy z Łacinnikami pospołu w vbiorach kościelnych na ten dzień proce[s]sye odprawuią; a czynią to nie z przymuszenia, ale z dobrey woley. O czym wszyscy dobrze wiedzą, ktorzy w Korcyrze, Cefalonij, Cerygu, w Korfie y Zacyntu bywaią.

. . . .

. . . .

(25) [1] передъ тымъ и въ Костенътинополи, коли патрыяръха самъ служъбу Божую мевалъ, апостола и еванъгелии впередъ по-Латине, а потомъ и по-Греческу не чытано, такъ яко теперь въ Рыме еще тотъ звычай стародавъный заховуетъся, на знакъ единости костела Рымъского и зъ Греческимъ: ижъ такъже апостолъ и еванъгелию по-Греческу перъвей, а потомъ по-Латине, кгды папежъ самъ мъшу меваетъ, *спеваютъ*. О чомъ хоче[шъ ли, брате х]рести[анъский, вѣда]ти, чытай собе листъ [Миколая Першого, папежа Римского], писа[ный] до Михайла, цес[ара

A co się tycze ięzyka Łacińskiego, ktorym te cerymonie Rzymianie odprawuią, azali y w Konstantynopolu przed tym, gdy [2] patryarcha sam in pontificalibus miewał sacrum, epistoły y ewangelie w||(16—C)przod po-Łacinie, a potym y po-Grecku nie czytano, tak iako teraz w Rzymie ieszcze ten zwyczay starodawny zachowuie się, na znak iedności kościoła Greckiego y Łacińskiego: isz tesz [3] epistołę y ewangelią po-Grecku pirwey, a potym po-Łacinie, gdy papiesz mszą miewa in pontificali, *czytaią*(,—do ktorych ceremonij Greckich diakonow wzywaią). O czym chcesz li, bracie krześciański, wiedzieć, czytay sobie list Mikołaia Pierwszego, papieża

[1] съ этой страницы начинается единственный экземпляръ «Антірризиса», принадлежащій Московскому Архиву Министерства иностранныхъ дѣлъ. Первые листы весьма ветхи и частью истлѣли; нѣкоторыя мѣста текста заключены въ прямыя скобки, которыя означають, что мѣста эти возстановлены, по соображенiи съ Польскимъ текстомъ
[2] опечатка: gdj [3] опечатка: tęsz

...родского, который] найдешъ въ ...ахъ вторыхъ [соборовъ головныхъ, ...] семьсотъ сорокъ шостый. Тамъ ...шь на [кар]те 749: если се перъше Грекове въ отъправенью набоженъства языкомъ Латинъскимъ и церымоніями костела Рымъского брыдили? А тутъ масшъ перьшую штуку Өилялетову. правъду ли *пишетъ*, и если естъ тымъ, чымъ ся быти мену‖(26)етъ?

Въ тойже перъшой части (на каръте пятой, на другой страницы) прыслухайсе, орате милый, скромности его, которую ся въ предъмове своей прехваляетъ! Нижъ называетъ людей учътивыхъ выкрутачъми, бо такъ (тамъ) мовитъ: «лечъ ижъ естъ зъ выкрутачъми речъ». А то розумеетъ о всихъ Рымское релии людяхъ. Але дастъсе то видетъ нижей: хто естъ выкрутачомъ—чы католикове, чыли [Өилялет]ъ герети[къ]?

[Въ той же части, на каръте] шестой, прыпоминаетъ [присегу, при пос]вецаню патрыар[ху К]остен[тинополскому отданую], и прычыны, для кото[рыхъ] декретъ противъ митрополита и владыковъ естъ выданый: што все въ книжкахъ неякихъ, «Ектезысъ» названыхъ, повєдаетъ быти вписано.

Rzymskiego, pisany do Michała, cesarza Carogrodskiego, ktory naydziesz w księgach wtorych synodow generalnych, folio 746. Tam obaczysz na karcie 749: ieśli się pierwszy Grekowie w odprawowaniu nabożeństwa ięzykiem Łacińskim y ceremoniami kościoła Łacińskiego brzydzili? A tu masz pierwszą sztukę Philalètową: prawdę li *mowi*, y ieśli iest tym, czym się bydź mieni?

W teyże pierwszey części (na karcie piątey [1], na drugiey stronie) przysłuchay się, bracie miły, skromności iego, ktorą się w przedmowie swey popisuie! Nazywa ludzi vćciwych wykrętarzmi, bo tak mowi: «lecz isz iest z wykrętarzmi rzecz». A to rozumie o wszytkich Rzymskiey religiey ludziach. (Iest za co podziękować!) Ale da się to widzieć niżey: kto iest wykrętaczem—czy katolikowie, czyli Philalet heretyk?

W teyże części, na karcie 6 [2], przypomina przysięgę, przy poświęceniu patryarsze Konstantynopolskiemu oddaną, y przyczyny, dla ktorych dekret przeciw mitropolitu y władykam iest wydany: co wszytko w kxiąszkach nieiakich, «Ectesis» nazwanych, powiada bydź wpisano.

(Отказъ.)

На то все такії ему отказъ чыню. Правда, ижъ «Ектезысъ» отъ противное стороны естъ выдана, и декре‖(27)та якиесь написаны. Але не то естъ кгрунтъ — писати на кого декрета по своей воли. Але то(го смотрети): чы мели тую владзу тые панове судьи (его)—митрополита и владыковъ судити

Na to wszytko taki mu daię respons. Prawda, isz «Ectesis» od przeciwney strony iest wydana, y dekreta iakieś napisane. Ale nie to iest grunt—pisać na kogo dekreta po swey woli. Ale to: czy mieli tę władzą ci panowie sędziowie—mitropolita y władykow sądzić y *degradować*, czym się tam przechwalaią? Bo

[1] невѣрное указаніе; нужно: для Польскаго «Апокризиса»—стр. 2-я, для Западно-Русскаго—л. 8-й на об. (см. 2-ую книгу «Пам. полем. литер.», стлбц. 1025—1026: «lecz iż iest z wykrętaczmi rzecz»—«лечъ ижъ есть зъ выкрутачми речъ») [2] невѣрное указаніе; нужно для Польскаго «Апокризиса»—стр. 3-я, для Западно-Русскаго—л. 9-й (см. 2-ую кн. «Пам. полем. литер.», стлбц. 1027—1028)

йдовъ складати, чымъ ся тамъ
ают? Бо хотяжъ бы такъ было,
: поведають, ижъ митрополитъ
:кове были подъ владзою патры-
:остентинопольского, ведже на
:ъ вакова[ла] столица Костенти-
[кая]. Бо Е[реміяшъ патри]арьха
редъ тымъ часомъ умеръ, [и не
ла] тотъ часъ патрыархи (вла-
Ко[стентинопольского]. А хотяжъ
уръчынъ [далъ патриар]шество
Карыкови, але ему свое[жъ
] послужили и струли его. А хто
лъ пр[ычи]ною? пытайсе толко,
геся! «Бо нетъ ничого такъ таем-
ко Христосъ мовитъ, абы на-
не мело быти явно». *Обачьте,*
)сь старшый зъ духовныхъ до
причынилъ, вычечы собе (того
стъца). А по смерти того, дано
атриаршество) неякомусь Мат-
итрополитови Аниянскому; але
(сперву) не хотелъ имъ быти,
увши, отъехалъ былъ до своее
лии. А причына *того* была (не
), (одно) ижъ не могъ такъ ве-
долгу заплатити Турчынови и
который былъ наволокъ на
ъ панъ Никифоръ протосинъ-
:удья вашъ старшый, которымъ
. . . . соборе
йскомъ). А хотяжъ тою [столи-
[]равовалъ до часу Меленътей,
)ха А[лександр]ейскии, однакъ не
ласнымъ па[триархою Костенти]-
:кимъ. А такъ тая столица [въ
сы (въ тыхъ отугицахъ [1]) вако-
власне [яко] инътеррексгнумъ
часъ было.

chociasz by tak było, iako oni powiadaią, isz władykowie y mitropolit byli pod władzą patryarchy Konstantynopolskiego, wszakże na ten czas wakowała stolica Konstantynopolska. Bo |(17) Hieremiasz patryarcha dobrze przed tym czasem był vmarł, y nie było na ten czas patryarchy [2] Konstantynopolskiego. A chociasz był dał Turczyn patryarchowstwo nieiakiemu Karykowi, ale mu swoisz Grekowie posłużyli y (zarazem) go struli. A kto tego był przyczyną? pytay*cie* się tylko, dowiecie się! «Bo niemasz nic tak taiemnego, iako Krystus Pan powiada, co by napotym nie miało bydź iawno» [3]. *Podobno* ktoś starszy z duchownych do tego się przyczynił, sobie zycząc. Po śmierci tego, dano było nieiakiemu Matfieiowi, mitropolitowi Aniańskiemu; ale y ten nie chciał im bydź, y porzuciwszy (patryarchią), odiachał do swey mitropolij. A przyczyna *ta* była, isz nie mogł tak wielkiego długu zapłacić Turczynowi y innym, ktory był nawlokł na kościoł pan Nikifor protosingel. A chociasz tą stolicą sprawował do czasu Meleciusz, patryarcha Alexandryiski, iednak nie był własnym patryarchą Konstantynopolskim. A tak ta stolica po wszytkie czasy te wakowała, y właśnie iako interregnum na on czas było.

йже покажуть тые велебные
а звлаща Никифоръ: отъ кого

Niechayże pokażą ci wielebni sędziowie, a zwłaszcza Nikifor: od kogo tę

[1] подлинникѣ: «отутицахъ» [2] опечатка: «patryaychy» [3] Лук. VIII, 17: «нѣсть бо же не явлено будетъ: ниже утаено, еже не познается и въ явленіе пріидетъ». же: Іовъ XII, 22; Матѳ. X, 26; Марк. IV, 22; Лук. XII, 2.

… именемъ
… судити и
… важылися,
… (29)[непол-
… ло?] [1] . . .
. . . . . .

władzą mieli, y czyim imieniem mi
polita y władykow sądzili, y degra
wać, iako się chlubią, śmieli, ki
patryarchy Konstantynopolskiego na
czas nie było? Bo Meleciusz nie m
tey władzy, gdyż to nie iego pan
była. A chociasz był do czasu na
stnikiem stolicy Konstantynopolski
nie mogł tego vczynić, aby miał mi
polita y władykow degradować (wł
iako więc czasu interregni bywa: c
ciasz R. P. y vrzędnicy wszyscy w
ale bez głowy y bez pana zwierzchni
nikogo nie mogą z vrzędow składać,
tesz nie wiem—co ktory zawinił,
wszytko odkładaią do pana zwierz
niego), a gdysz patryarchy włas
pod onym czasem nie było. Bo as
raz niedawno tenże Matfiey, Anl
mitropolit, naiachał, a Melecyusz A
xandryiski chociasz się na to sad
atoli musiał do Alexandryey odiach

Czyiąsz władzą, panie Philalecie,
protosingel z drugimi, y za czyim
kazani[e]m przyieżdżał na ten sy
Brzeski, y śmiał sobie na inszym m
scu nieprzystoynym (18—Cii) y po
nym osobliwe iakieś zborzyska czy
y tych, nad ktoremi ni iakiey wł
ni od kogo nie miał, sądzić? Rzec
li: że miał listy? A od kogoż? ki
własnego patryarchy nie było? Ieśli
namiestnika,—tedy to nie grzeczy; i
sam swoią władzą protosingelską,—t
iako czasu interregni, nie mogł iey r
ciągać, a co więtsza—będąc czło
kiem podeyrzanym y naganionym, k
rego sam iego k. m., pan nasz zwier
ny, zdraycą swoim y wszego kr
ściaństwa nazywa. A ieślisz miał i
listy, a czemusz się z nimi przed i
k. m. nie pokazał? Czemu pozwol

[1] Тутъ въ Западно-Русскомъ текстѣ перерывъ: не достаетъ двухъ листиковъ или четырехъ страницъ: 29-й, 30-й, 31-й и 32-й.

na to v iego k. m. nie wziął? Podobno sromał się ich pokazać: że ich w kącie, abo za piecem gdzieś nabył, bo a iako on miał od kogo mieć listy z Grecyey, kiedy ztamtąd ledwie z gardłem vciekł? Konstantynopolskiego patryarchy nie było, Alexandryiski tesz był mu głownym nieprzyiacielem, za iego zbrodnią nawet y przyczyniać się za nim do iego k. m. nie chciał o więzienie iego. Chocia za nim niektorzy panowie z naszych do Alexandryiskiego pisali, radząc, aby do iego k. m. pisał, prosząc za nim,—wszak to nie taino, co im Alexandryiski patryarcha odpisał: chocia tego taią, niechay się tylko tkną sumnienia swego, prawdę zeznać muszą.

Czym lepszy Nikifor naganiony nad onego cnego y pobożnego człowieka Hieremiasza, patryarchę samego Konstantynopolskiego, ktory, przyiachawszy do państwa iego k. m., nie ważył się iurisdictiey swey rościągać, aż pierwey, za przyczyną vsilną niektorych ich mci panow rad Litewskich, pozwolenie od iego k. m. listowne otrzymał. Co y sam Philalet w kxiąszkach swoich wyznawa. Ktory list isz tylko do czasu iemu był dany, a nie wiecznie; a przetosz śmiercią iego koniec swoy wziął. A Nikifor by też był y prawdziwie protosingelem, iako mogł zwierzchność swoię rosciągać bez poruczenia własnego patryarchy? A nie tylko wdawać się w sądy, ale y do Brześcia na ten synod przyieżdżać nie miał, mimo wolą y nad iasny zakaz iego k. m., ktory był na vniuersale opisany.

Niechże się tu tkną ci wszyscy, ktorzy, sprzeciwiwszy się woli pana swego nad zakaz iego iasny, śmieli go do Brześcia przyprowadzić |(19 [1]) y kazać mu rosciągać iurisdictią swoię iakąś

[1] опечатка: 91

шые доводы съ писма светого и светыхъ (Богоносныхъ) отецъ, на которые ся (большей) огледаю. А (ку тому) што (есть) дивънейшого—покажу то Өилялетови и всимъ противънникомъ тое единости, (чого они альбо не ведаютъ, альбо тежъ и ведаючы черезъ справы [1] на то смотрятъ), нжъ не только митрополитова и владыкъ всихъ, але и самыхъ патрыярховъ таковая была повинность и прысега ихъ, папежомъ (Рымъскимъ) учыненая: ижъ патрыаръхове, въ своихъ провинцыяхъ ставечы митрополита и влад[ыковъ], повинъни были завжды одъ нихъ такую проѳе[сию вѣ]ры (и прысегу) прыймовати (и вытегати), абы были вси повинъни заховати [н]е только веру светую католическую, але тежъ и послушенъство столицы светой Рымъской. (Што [вс?]е патрыаръхове передъ нами были укрыли).

(świętey), isz nie tylko mitrop władyk wszytkich, ale (nawet mych patryarchow (wszytkich ta była powinność y przysięga piezom vczyniona: isz patry stawiąc w swoich prowincyach lity y władyki, powinni byli zaw nich taką professyą fidei przyj aby byli wszyscy powinni zachow tylko wiarę ś. katolicką, ale tesz słuszeństwo stolicy świętey Rzym

О чомъ (хочешъ ли шырей ведати), чытай собе «Справы собору (37) Ляteранъского великого», который былъ въ року 1215 одъправованъ (за единости). На которомъ соборе были (сами особами своими) патрыаръховъ два: Костенътинопольский и Еросолимъский, митрополитовъ семъдесять, епископовъ чотыриста, (архимандритовъ) опатовъ 12, а инъшого духовенъства, законъниковъ (и иныхъ духовъныхъ особъ) осмъсотъ. Ку тому послове хрестиянъскихъ пановъ цесаръства Греческого и Рымъского, королей (тежъ): Ерусолимъского, Өранъцуского, Гишпанского, Анъглейского, Кипрского.

O czym czytay sobie Concili teranense (in tomo 2 Concilior ty 949. Ktoremu synodowi ins trzysta osmdziesiąt y pięc,) bo 1215 było odprawowane. Na synodzie było patryarchow (dwa: Konstantynopolski y Hier mitropolitow 70. biskupow 40 12. a innego duchowieństwa y kow 800. Ktemu posłowie krze panow Greckiego y Rzymskie stwa. krola Hierozolimskiego, F go, Hispańskiego, Angielskieg skiego.

Послухайже, брате милый, што тамъ на томъ такъ великомъ соборе было постановено. А положу тобе тутъ два каноны (то есть правила, четверътый и пятый): одинъ—абысь обачылъ, який

Posłuchayie, bracie miły, było na tym synodsie tak w stanowiono. A położęć tu dw (tego synodu): ieden—aby iaki iad y waśń prze

[1] опечатка: «справ»; е пропущено въ древнемъ наборѣ

до которое речы, порядкомъ ь местцу откажетъ[ся] ему.
ръ ворочаюся знову до херыестъ, до листу на посвецаіая всимъ естъ [вѣдома]: якое ье чынивали митрополитъ [и э], отдаючы послушенъство омъ. [На] которую где бы таковому выкрута[чо]ви, яко ялетъ, отказовати, нашло бы ю прычынъ въ ней. Бо хомъ прысегаетъ митрополитъ у своему, але не доложоно естъ (посполите) въ Рымъо[фес]ыи въ Понътиѳикале ъ, то естъ: «намъ [(35) и понашимъ». А протожъ потреождому патрыаръсе новому, ополитъ знову прысегалъ, посмерътию *первого* конъчытся прысеги таковое.

ktorey rzeczy, porządkiem na swoim mieyscu odkaże [3] się mu.

A teraz wracam się znowu do cherytonij, to iest, do listu na poświącanie, ktora wszytkim iest wiadoma: iaką professyą czyniwali mitropolit y władykowie, oddaiąc posłuszeństwo patryarchom. Na ktorą gdzieby przyszło wykrętarzowi iakiemu odpowiadać, iako to pan Philalet sam iest, nalazło by się nie mało przyczyn w niey. Bo chociasz tam (napisano, isz) przysięga mitropolit starszemu swemu, ale nie dołożono tego, iako iest w Rzymskiey professij in Pontificali Romano, id est: «nobis et successoribus nostris». A przetosz potrzeba by każdemu patryarsze no|(20—Ciij)wemu, aby mitropolit znowu przysięgał, poniewasz śmiercią *iego* kończy się obowiązek przysięgi takiey.

митрополитъ ажъ по смеръти й прысегу папежови отд*алъ*, тъ, ижъ присяги своее, пачыненое, додеръжалъ. А владиколи патрыаръхомъ жадное не чынивали, ани то въ обыало, только митрополитови му. Протожъ слушъне бы ти Костенътинопольского паподълегати не мели [1]. Бо не ми] того жаденъ (въ херпбы съ тымъ д[окла]домъ тая ихъ быти мела, жебы мели на томъ хотечы заховывать ьство столицы Костентино[2], (што естъ великимъ аръ ъ). Але и того всего не беру помочъ, хотя бы выкрутачъ ъ безъпечъне алековати. Але *идечы* давъный и посполитый ръкви Божое, маю моцъней-

A isz mitropolit asz po śmierci Hieremiaszowey przysięgę papieżowi odd*awał*, tedy znać, isz przysięgi swey, patryarsze vczynioney, dodzierżał. A władykowie nigdy patryarchom żadney przysięgi nie czynili, ani czynić zwykli, tylko (swemu starszemu) mitropolitowi Kiowskiemu. Przeto tesz nie podlegaią zwierzchności Konstantynopolskiego patryarchy. Bo nie pokaże mi tego żaden, aby mieli przysięgać z tym dokładem, żeby mieli zachować posłuszeństwo stolicy Konstantynopolskiey. Ale nie biorę tego wszytkiego sobie na pomoc, chocia by wykrętarz mogł tym beśpiecznie allegować. Lecz ia, w*ie*dząc dawny y pospolity zwyczay kościoła Bożego, mam mocnieysze argumenta z pisma ś. y oycow świętych, na ktore się oglądam. A co dziwnieyszego—pokażę to Philaletowi y wszytkim przeciwnikom tey iedności

очка» изложена нѣсколько иначе, сравнительно съ Польскимъ [2] въ Поль«точка» изложена иначе [3] опечатка: «okaże»

Латинъниковъ—знову Грекове перекрещывати упоръною смелостью важылися. И до сихъ часовъ еще, яко маемъ ведомость, некоторые то чынити не встыдаютъся.

«А такъ, хотечы таковое погоръшенъе одъ церъкви Божое отдалити, за радою светого собору, сродзе росказуемъ, абы таковыхъ речей напотомъ не смели ся важити, згожаючыся яко сынове послушъные зъ светою Рымъскою церковью матерью своею, абы была едина овъчаръня и единъ пастыръ. А еслибы хто што таковою важылъся учынити, таковый, мечемъ одълученья скараный, одъ всякого вряду и достоенства [1] ‖(40) церъковъного изъверъженъ быти маетъ».

Volentes ergo tantum ab ecclesia scandalum amouere, sacro suadente cilio, districte præcipimus, vt tali cætero non præsumant, conformant tanquam obedientiæ filij sacros Romanæ ecclesiæ matri suæ, vt sit ouile et vnus pastor. Si quis aliquid tale præsumpserit, excom[m]tionis mucrone percussus, ab omni et benefitio ecclesiastico deponatur

Безъмала бы и теперъ того у нашое милое Руси не знашолъ! А то вже не только противъ Рымляномъ, але и противъ Богу и симъболови *веры светое*, которое мовитъ: «исповедую едино крещенне».

Bezmała by y teraz tego v miłey Rusi nie nalazł! Toć tu ius tylko przeciw Rzymianom, ale y pr Bogu y przeciw symbolowi *katolick* gdzie mowi: «confiteor vnum bapti

А о служенню на престолахъ ихъ Рымъскому капланови не только жебы ся тымъ брыдити мели, але и до церъкви кгды который капланъ увойдетъ, маютъ собе за поскверъненую. А коли Арыянове, геретикове, блюзнеръцы имени Божого и неприятеле веры и церемоней ихъ гурмами до церъкви прыйдутъ и насмеваютъся зъ ихъ церемоней—ино слепы того!

Послухай же еще другого правила (о повинности патрыаръховъ противъ напежомъ Рымъскимъ, которому написъ таковый):

Posłuchayczeż ieszcze drugiego ca

О достойности патриаръховъ.

Глава 5.

‖(22) De dignitate patriarcha

Caput 5.

«Одновляючы старые привилья столицъ патри‖(41)аръшескихъ, за ухвалою

Antiqua patriarchalium sedium legia renouantes, sacra vni

[1] опечатка: «достоонства»

ыенского собору, постано-ы по Рымъской церъкви, воли Божее надъ всими идное власти маетъ зверхъ-то мати всихъ въ Христа и учытельница, Костенътистолица перъвое, Алексанъюрое, Анътиохийская третее, кая четвертое местце (на аетъ, заховавшы кождой [1] :вою власную достойность. ігды потомъ оныхъ столицъ ие пралатове одъ Рымъского рынимутъ палиюшъ, (а по ооръ,) што естъ знакомъ достойности епископъское, му веръности и послушенъгу,—вольно тежъ будетъ и оры своимъ епископомъ розъіймуючы одъ нихъ исповеправъдивое и присегу на во Рымъской церкви одъ	approbante, sancimus: vt post Romanam ecclesiam, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, vt pote mater vniuersorum Christi fidelium et magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolimitana quartum locum obtineant, seruata cuilibet propria dignitate. Ita quod postquam eorum antistites a Romano pontifice receperint pallium, quod est plenitudinis pontificalis insigne, præstito sibi fidelitatis et obedientiæ iuramento,—licenter et ipsi suis sufraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam et pro Romana ecclesia sponsionem ab eisdem.
	(Y daley tamże mowi:)
ежъ албо хоруговъ креста редъ собою носити увезде вольно, опрочъ въ граде и на кожъдомъ таковомъ е бы найвышъшый епископъ) своею былъ, альбо поселъ , который бы на собе носилъ апостольскую. Ку тому во ьствахъ, зверхъности ихъ ь, коли потреба будетъ до зъ быти маетъ, а ведьже вцале апеляцыю до стоюльское, хто бы ее потрео одъ всихъ покоръне заи маеть».	Dominicæ vero crucis vexillum ante se faciant vbique deferri, nisi in vrbe Romana, et vbicunque summus pontifex præsens extiterit, vel eius legatus vtens insignijs apostolicæ dignitatis. In omnibus autem prouincijs, eorum iurisdictioni subiectis, ad eos, cum necesse fuerit, prouocetur, saluis appe[l]lationibus ad sedem apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.
ъ тутъ, хрестиянъский браіла повинъность патрыаръку церкви Рымъской! А не омъ соборе, (которому вже	Patrzay że tu, krześciański bracie, iaka była powinność patryarchow *Konstantynopolskich* ku kościołowi Rzymskiemu! A nie tylko na tym synodzie,

[1] : «кождый»

летъ большей нижъ триста и осмъдесятъ минуло,) але и передъ тымъ завжды вси патриаръхове были подъ послушенъствомъ Рымъского епископа, который ихъ на столици сажалъ, непослушныхъ, а звлаща геретиковъ—скидалъ, часомъ и надъ волю са|(43)мыхъ цесаровъ Греческихъ; другихъ опятъ—которыхъ цесарове скидали (и выганяли)—на столицы ихъ (патриаръшеские) моцне прыворочалъ, (такъ ижъ ся тому и сами цесарове Греческие, знаючы зверхъность его, противляти не смели).

ale y przedtym zawżdy byli [...] patryarchowie sub obedientia [...] pontificis, ktory ich na stolice [...] nieposłusznych, a zwłaszcza heret[...] degradował, czasem y nad wolą [...] cesarzow Greckich; drugich zaś—kt[...] cesarze zrzucali—na stolice ich [...] przywracał.

Далей Ѳилялетъ, на тойже каръте [1], поведаетъ, ижъ въ шкрыпте сынодовомъ вспоменено, же митрополитъ зъ своими товарышми владыками—одступеньемъ патриаръшеское зверхъности и отданьемъ послушенъства Рымъскому папежови—противъ листовънымъ обетницамъ своимъ выкрочыли; протожъ наперъвей тую обетницу и упевъненья а вымеранья зъ ихъ листовъ власныхъ показати обецуетъ.

И я, кгды до тыхъ листовъ прыйдетъ, покажу, ижъ Ѳилялетъ некоторые зъ нихъ несправедливе въ книжъки [2] свое вписалъ: бо только то зъ нихъ выбиралъ, што на свою сторону быти бачылъ; а што |(44) передъ тымъ и за тымъ стояло, и што бы яснейшую правъду речы показало, то укралъ. До которыхъ листовъ кгды прыйдетъ, обачышъ, хрестиянъский брате, зъ яковыхъ онъ листовъ тые свое *шматки* выбиралъ! (Бо я ихъ тобе целые тутъ положу, не такъ яко онъ по штучъкахъ выбираючи, абысь узналъ неправду того человека, который ся милосникомъ правды называетъ.)

Daley Philalet, na teyże karcie [...] wiada, isz w skrypcie synod[...] wspomniono, że mitropolit z s[...] towarzyszmi władykami—odstąpie[...] patryarszey zwierchności y odda[...] posłuszeństwa Rzymskiemu papież[...] przeciw listownym obietnicam s[...] wykroczył; przetosz naprzod te obi[...] y v|(23)pewnienia a wymierzania [...] listow własnych pokazać obiecuie [3]

Gdy tedy przyidzie do tych l[...] pokażę y ia, isz Philalet niekt[...] nich niesprawiedliwie w *kxiąszki* [...] wpisał: bo tylko to z nich wybier[...] na swą stronę być baczył; a co [...] tym y za tym szło, y co by clar[...] sententiam pokazało, to vkradł. D[...] rych listow gdy przyidzie, oba[...] krześciański bracie, z iakich on l[...] te swoie *sztuczki* wybierał!

[1] см. 2-ую книгу «Памятниковъ полем. литер.», стлбц. 1016—1018 [2] оп[...]кахъ» [3] опечатка: obiecuię

семой [1] каръте *обецуеться* Θи-ь показати, ижъ митрополитъ и кове тымъ отступеньемъ прычи- своихъ пожытъковъ и вывышъ- (своего) шукали. (Ино) и на то я ему слушъный отказъ, (и по-ься то явне,) же того не праг-

Na siodmey karcie *chce* pokazać Philalet, isz mitropolit y władykowie tym odstąpieniem przyczynienia swoich pożytkow y wywyszszenia szukali. Y na to da mu się słuszny respons, że tego nie pragnęli.

тойже [2] каръте (семой) поведаетъ, итрополитъ и владыкове, (за тымъ пеньемъ,) θальшыве удаються за ьные релии Греческое. (Ино) и до оли порядъкомъ прыйдетъ, пока-на |(45) Θилялета, же въ бала- зостанетъ, а рыхлей то самъ на дънесетъ, же ся θальшиве удаетъ овека старожытное релиией Гре-, будучы спроснымъ и прокля- геретикомъ, который не (такъ) Греческое правдивое, *яко боль-*ретическое баламутни своее скры-ронитъ, и таитъся, яко гадина травою (,—чого простакове не ь).

Na teyże karcie powiada, isz mitropolit y władykowie fałszywie vdaią się za duchowne Greckiey religij. Y do tego gdy przyidzie, porządkiem pokażę ia na Philaleta, isz w bałamutni zostanie, a rychley to sam na sobie odniesie, że się fałszywie vdaie za człowieka starożytney wiary Greckiey, będąc sprośnym y przeklętym heretykiem, ktory nie Greckiey wiary prawdziwey, *ale* swey heretyckiey bałamutni skrycie broni, y tai się, iako gadzina pod trawą.

остатъку чынитъ зменьку о ка-ару новомъ [3]. И тамъ покажеть-е ани нового, ани старого не еть, а только свѣтомъ баламу-

Na ostatku czyni zmiankę o kalendarzu nowym. Y tam pokaże się, isz ani nowego, ani starego nie rozumie, a tylko światem bałamuci.

все, што ся вышей (помени-ратьце [4]) *на*писалося на передъ-его, а теперъ вже кгрунътовъне упуючы до речы *самое* и до на *писмо его*, кладу напер-лова его власные, которые такъ алъ:

To wszytko, co się wyszszey *pisało* na przedmowę [5] iego, a teraz iusz gruntownie przystępuiąc do rzeczy *dalszey* y do odkazu na *szkrypt synodu Brzeskiego*, kładę naprzod słowa iego własne, ktore tak napisał:

---

[1] ...точное указаніе: въ Польскомъ текстѣ—4, въ Западно-Русскомъ—10 (см. 2-ую «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1029, 1032) [2] неточное указаніе: въ Польскомъ ...—4, въ Западно-Русскомъ—10 (см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», 1031, 1032) [3] см. 2-ую книгу «Памятн. полем. литер.», стлбц. 1031, 1032 [4] опе-... «вркатьце» [5] опечатка: przedmow*ie*

[illegible] będąc, chocia [illegible]
obwieszczenim do **Brześcia Litewsk[illegible]**
zebrani».

(24—D) Respons.

Day to, (Panie) Boże, żeby to
prawda: żeście są «prawdziwi naślad[illegible]
kościoła ś. Oryentalnego»! Ale gdz[illegible]
się przyszło na pieczęci y podpis[illegible]
y tego scryptu waszego popatrzyć
lazł by tam więcey wilkow, a
owieczek! więcey wyrodkow, a
prawdziwych synow! więcey heret[illegible]
Arryanow, ateistow, a nisz prawdz[illegible]
krześcian! a miedzy duch[illegible] [illegible]
nieyszemi—apostatow, k[illegible] y B[illegible]
y kościołem, y panem sw[illegible] własn[illegible]
nie tylko patryarchami—[illegible]
O czym niżey vsłyszysz.

Philal[illegible]

W tymże spisie sw[illegible] pow[illegible]
[illegible]by «od niektorych poselstw
[illegible]spolita były, ktorem[illegible] iako [illegible]
[illegible] y do zniesienia y porozum[illegible]
[illegible] miejsca, czasu y porządk[illegible]
[illegible] inszych spraw synodowych

Отказъ.

одинъ митрополитъ, хотяжъ есть шымъ, до тое справы належалъ, ежъ и иные владыкове предъней- а особливе ихъ милость панове орове, одъ его королевъское ми- на тотъ соборъ Берестейский ные, яко послове, которые местъ- панъское и особу (его) на собе ли, безъ которыхъ што зачынати ополитови не годилося. А ижъ яко ове его королевъское милости, такъ владыкове о таковомъ по‖(48)сы- ю ихъ и пытанюся о часе и местъ- коли [и] якого до митрополита по- но, ничого не ведали,—прожно ся ъ объмавляютъ, кгдыжъ то не пры- ные, ани покутные посельства бы- мели, але явъные (такъ) до всихъ дыковъ (, яко и до митрополита). омъ свидитель естъ Богъ (Вседер- ель), же владыкове (о таковомъ по- тве) ани слыхали! А тежъ не по- ба было о часе пытатися: ведали о ъ зъ универъсаловъ его королевъ- милости и (зъ листовъ) митрополихъ; ъже—ани о местъцу, где ся сходити и: кгдыжъ сыноды духовъные не господахъ (прыватныхъ), але въ ъквахъ завжды звыкли ся отправо- ъ. А ку тому не перъшый то былъ одъ у Берести: и передъ тымъ по ко разъ соборы бывали въ церъкви рной мурованой светого Николы; къ есть (ухвала и) постановенье ровое, одъ митрополита и одъ всихъ пловъ въ року 1591 выданое, где) ся обовезали на кождый рокъ на рожества светого Иоана Крести- на сынодъ до Берестя зъеждчати- Неведомостью тежъ трудно объма- ся маете: вшакесте мели межи со-

Respons.

Nie ieden mitropolit, chociasz iest starszym, do tego należał, ale tesz y inni władykowie przednieyszy, a osobliwie ich mść panowie senatorowie, od iego kro. m. na ten synod Brzeski iako posłowie posłani, ktorzy mieysce [2] pańskie y osobę na sobie nosili, bez ktorych co zaczynać nie godziło się mitropolitowi. A isz iako posłowie iego kro. m., tak ani władykowie o takowym ich posyłaniu y pytaniu się o czasie y mieyscu, kiedy y kogo do mitropolita posyłali, nic nie wiedzieli,—prożno się tym obmawiaią, gdysz to nie prywatne, ani pokątne poselstwa bydź miały, ale iawne [3] do wszytkich władykow. O czym Bog iest świadek, że władykowie ani słychali! A tesz nie potrzeba było o czasie pytać: wiedzieli o nim z vniwersałow iego kro. m. y ‖(25) mitropolitowych; także—ani o mieyscu, gdzie się zchodzić mieli: gdysz synody duchowne nie po gospodach, ale w kościele zwykły się odprawować. A ktemu nie pirwszy to był synod w Brześciu: ale po kilka kroć przed tym synody bywały w cerkwi katedralney murowaney ś. Mikołaia; wszak iest postanowienie synodowe, od mitropolita y od wszytkich władykow (na pismie) wydane w roku 1591: gdzie się obowiązali na kożdy rok na dzień narodzenia ś. Iana Krzciciela do Brześcia na synod zieżdżać się. Niewiadomością tesz trudno odmawiać się macie: wszakeście mieli miedzy sobą Bałabana, władykę Lwowskiego, ktory do tego postanowienia rękę swoię podpisał y pieczęć przyłożył. Ale te wymowki na to są vczynione, isz swoie zborzyska nie na słusznym mieyscu odprawowali, (ale) w bożnicy heretyckiey, przeciw

опечатка: «местъце» [2] опечатка: miysce [3] опечатка: iawnie

бою Балабана, владыку Львовъского, который до того постановенья руку свою подъписалъ и печать прыложылъ. Але (и хтожъ того не видитъ, же) тые вымовъки на то суть учыненые, (жесте сами обачыли не рыхло, и) жесте свое соборище (опрычъное) не на слушномъ местцу одъправовали, въ божници геретической, противъ яснымъ правиломъ. Прото ся тыми ѳрашъками хотятъ выкрутити. Але послышишъ нижей: пойдетъ ли имъ тая вымовъка?

iasnym kanonom. (Co sami wid... źle vczynili), a to się temi fra... chcą wykręcić. Ale posłyszysz... poydzie li im ta wymowka?

Ѳилалетъ.

Далей тамъже пишетъ: «А кгды (, поведа,) тотъ день прышолъ, зъшедъшыся на одно местъце, которое есмо за престронъностью до того у Берести наспокойнейшое бачыли, ожыдали есмо на инъшое ме(50)стце, если бы ся то не было здало, назначенья и на якое насъ до него одъ митрополита увозванье, альбо прынамней на учыненье вступу якого черезъ него до сыноду, умыслъ маючи, гдебы вже што таковового былъ на которомъ кольвекъ местъцу розъчыналъ, до него прыбыти, и наперъвей зъ стороны порядъку на сыноде потребного, абы насъ ихъ милость панове Рымъское релии, а особливе послове одъ его королевъское милости, если бы якие были, въ неряде зъ огидою нашою не заставали» [1]. И далей поведаютъ, якобы посылали до его милости князя арцыбискупа Львовъского, оповедаючися. И зась тыежъ послове и до митрополита съ такимъже оповеданьемъ ездили, которого (, поведа,) найти не могли; и якобы владыце Пиньскому оповедали-

Philalet.

Daley tamże pisze: «A gdy ted... dzień przyszedł, zszedszy się na... mieysce, ktoreśmy za przestron... do tegó w Brześciu naspokoy... baczyli, ożydaliśmy na insze m... ieśli by się to nie było zdało, ...czenia y na iakie nas do niego... mitropolita wezwanie, abo przyn... na vczynienie wstępu iakiego... do [2] synodu, vmysł maiąc, gdzie... co takowego był na ktorym ... mieyscu rozczyniał, do niego pr... y naprzod z strony porządku na s... potrzebnego, aby nas ich mść ... Rzymskiey religij, a osobliwie ... od krola iego mści, ieśli by iak... w nierządzie z ohidą naszą nie... wali» [3]. Y daley powiadaią, iak... syłali do iego mśc[i] x. arc... Lwowskiego, opowiadaiąc się. ...cisz posłowie y do mitropolita z... opowiadani[e]m ieździli, ktorego ... nie mogli; y iakoby władyce Pi... opowiadali; a tym czasem, nis... słowie wro(26—Pij)cili, nie ...

[1] эта выдержка сдѣлана съ нѣкоторыми сокращеніями и измѣненіями, ... изъ сличенія съ подлиннымъ текстомъ «Апокрисиса» (см. 2-ую кн. «Пам. ... стлбц. 1036) [2] въ подлинникѣ *do* по ошибкѣ напечатано два раза [3] ... лана съ нѣкоторыми сокращеніями и измѣненіями, какъ это видно и... длиннымъ текстомъ «Апокрисиса» (см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.»,

тымъ часомъ, нижъ ся послове
нули, не хотечи часу травити,
и двохъ марьшалъковъ для по-
ку: одного духовъного, а другого
кого [1].

[(51) Отказъ.

бы Самого Пана Бога, Который
ерьца людъские смотритъ, судьею
еба: былъ ли тотъ умыслъ ихъ до
кви збиратися и зъ митрополитомъ
адыками такъ скромне, яко ся зале-
гь, поступовати? Але потомъ самый
окъ, який былъ ихъ умыслъ, явне
азалъ! Послухай только!
Гды день сынодови назначоный
палъ, митрополитъ, съ *пятьма* вла-
ами и зъ духовеньствомъ инымъ
едъшися на местце звыклое до цер-
соборъное а выслухавъшы служъбы
ое литуръгии светое, не малую өилю
хъ владыковъ, яко Премыского и
овъского, такъже и духовенства
ою, очекивалъ. А не дочекавъшыся,
мъ молитвы звыклые съ прызыва-
ъ Духа Светого, яко бываетъ звык-
обычай на соборехъ (чынити),
авилъ. А не зачинаючи оного дня
го далей, голко въступъ до сыноду
ивъши, оное перъшое за[(52)седанье
праву писарови прысяглому записа-
осказалъ, очекиваючы на послы его
левъское милости, которые недалеко
(а праве только зъеждчалися)
орыхъ былъ послалъ его королевъ-
милость на местце свое, (и) для
ерегання порядъку и покою *посно-
ою*). А ижъ некоторые панове
ъкие съ противное стороны зъ ве-
ю личъбою людей и зъ аръматою,
до войны, прыехавъшы добре пе-

czasu trawić, obrali dwuch marszałkow dla porządku: iednego duchownego, a drugiego świeckiego [2] etc.

Respons.

Tu by Samego Pana Boga, Ktory na serca ludzkie patrzy, sędzią potrzeba: był li ten vmysł ich do cerkwie zebrać się y z mitropolitem y władykami tak skromnie, iako się zalecaią, postępować? Ale potym samy skutek, iaki był ich vmysł, iawnie pokazał! Słuchay tylko!
Gdy dzień naznaczony synodu przypadł, mitropolit, z *drugimi* władykami y z duchowieństwem innym zszedszy się na mieysce zwykłe do kościoła katedralnego a wysłuchawszy służby Bożey liturgij ś., nie małą chwilę innych władykow, iako Przemyskiego y Lwowskiego, także y duchowieństwa *inego*, oczekiwał. A nie doczekawszy się, potym modlitwy zwykłe *s* przyzywaniem Ducha Ś., iako bywa na synodziech obyczay, odprawił. A nie zaczynaiąc onego dnia nic więcey, tylko wstęp do synodu vczyniwszy, zasiadanie ono y ten akt pierwszy notario publico zapisać roskazał, oczekiwaiąc na posły iego k. m*ł*ci, ktorzy nie daleko byli (a posłał ich był iego k. m. na mieysce swoie, dla postrzegania pokoiu y porządku *synodowego*). A isz niektorzy panowie świeccy z strony przeciwney z wielką li*d*zbą ludzi y z armatą, iako do woyny, przyiachawszy dobrze przed czasem tego synodu do Brześcia, postrachy y pogrożki [3] mitropolitowi y władykam czynili, — trudno było co

[1] см. 2-ую книгу «Памятн. полем. лит.», стлбц. 1036, 1038 [2] см. 2-ую книгу «Пам. . литер.», стлбц. 1035, 1037 [3] опечатка: pogrożsk

редъ часомъ (назначонымъ) собору до Берестя, пострахи и погрозъки митрополитови и владыкамъ чынили,—трудно было што зачынати перъшого дня, а наболей безъ пословъ его королевское милости. Але назавтрей же кгды ся послове его королевъское милости вси зъехали, доведавъшыся о таковыхъ пострахахъ и похвалъкахъ зъ стороны противъное, *намовивъшися* зъ митрополитомъ и владыками, владзою его королевъское милости и съ повинъности своее, на которую были послани, покой |(53) опатрыли, артыкулы покою и беспеченства списали, местце схажкамъ сынодовымъ звыклое въ церкви соборной светого Николы объволать и до дверей церъковъныхъ и костела Рымъского у ѳары ознаймивъшы на писме поприбияти велели, абы всимъ было ведомо. То вже тутъ сторона противная трудно ся неведомостью местца сынодовыхъ схажокъ вымавляти маетъ: могли ся вже о то митрополита не пытати! А если перъшого дня, для неведомости местъца, прыйти не могли,—а для чогожъ назавтрей не прышли, кгдыжъ имъ были и местца въ церкви наготованы, и церъковь по тые дни отворомъ стояла? Ку тому, азали ихъ послове его королевъское милости не объсылали? изали ихъ и сами особамй своими, ездечи до стороны противное, не упоминали? Просили, абы тымъ приватнымъ схажкамъ покой дали, а на местъце звыклое, до церъкви соборъное, до митрополита и до иное братьи своее влады|(54)ковъ шли, и тамъ спольне о всемъ добромъ намовъляли. *А наболей* упоминаючи ихъ и о то, абы геретикомъ покой дали, которыхъ межы ними болшей было, а нижъ правдивыхъ *хрестиянъ*. А *чомужъ* того напоминанья *не* послухали?

zaczynać pierwszego dnia, a zw[...] bez posłow iego k. m. A nazaiutr[...] się panowie posłowie iego k. m. [...] scy ziachali, dowiedziawszy się o t[...] postrachach y pochwałkach strony [...] ciwney, *za prośbą* mitropolita y [...] dykow, władzą iego k. m. y s po[...] ności swey, na ktorą posłani [...] pokoy opatrzyli, artykuły pokoi[...] beśpieczności spisali, mieysce schadz[...] synodowym zwykłe w kościele kate[...] nym ś. Mikołaia obwołać y do d[...] kościelnych, (nie iedno w katedral[...] nym, ale) y w Rzymskim kościele v [...] oznaymiwszy na pismie przybić ka[...] aby wszytkim było wiadomo. Toć tu trudno strona przeciwna nie[...] domością mieysca synodowych [1] s[...] dzek ma się wymawiać: mogli iusz o to mitropolita nie pytać. A pierwszego dnia, dla niewiadom[...] mieysca, przyść nie mogli, — a [...] czegosz nazaiutrz [2] (y trzeciego d[...] nie przyszli, gdysz im były y m[...] sca w cerkwi nagotowane, y [...] kiew po te dni otworem stała? Ku [...] izali ich posłowie iego k. m. pan[...] senatorowie nie obsyłali? izali ich [...] mi osobami swoimi, ieżdząc do st[...] przeciwney, nie vpominali? Prosili, tym prywatnym [3] swoim schadz[...] pokoy dali, a na mieysce się zw[...] do kościoła katedralnego, do mitr[...] lita y do iney braciey swey włady[...] szli, y tam spolnie o wszytkim dob[...] namawiali. *Ktemu* vpominaiąc ich to, aby heretykom, ktorych miedzy[...] mi więcey, a nisz prawdziwey [...] było, pokoy dali (y odłączyli się [...] nich). A *gdziesz* tego vpominania [...] słuchali? Wszak dosyć ieszcze czasu [...] drugiego y trzeciego dnia.

[1] опечатка: synodow*j*ch [2] опечатка: nazaiu*rt*z [3] опечатка: prjwatnjm

ь досыть еще часу другого и
о дня *мели*.

|авляются въ томъ то списе
, ижъ одъ митрополита посыланя
али: азали бы ся, поведа, о за-
анье дня перъшого прыславъши
иль, для чого ихъ першого дня
не увозвалъ [1]? А якогожъ, прошу,
ныя учтивъшого до себе еще
ли? Азали то и не назбыть было,
ь милость панове сенаторове,
е на собе особу паньскую но-
не огледаючися на повагу свою,
для доброго хрестиянъского до
сами ездили, именемъ его коро-
ое милости напоминали, проси-
пто всимъ было ведомо? А чомужъ
ухали, але *и то* въ списе своемъ
и) и ни якое зменъки, (бы тежъ
s) и противъное,) въ томъ не
ли? Што за ответъ на то дадуть,
скажуть. Мильшая имъ была шо-
ретическая, а нижъ домъ Божый!
ые геретикове, Аръриянове, а
католикове (и Рымляне), кото-
тотъ сынодъ такъ яко и Руси
е належалъ, а геретикове до не-
чого не мели!

мей) поведають, же обрали двохъ
алковъ межи собою: одного ду-
го, а другого свецъкого [2]. (Пы-
) а моглижесте то учынити (сами)
другое стороны? Ку тому кого
и)? О духовномъ не пытаюся,
свецъкомъ марьшалку вашомъ
ю). Менуй*те* его: хто былъ? ко-
тотъ (свой сынодовый) порядокъ
злецили? А ижесте его меновать
алися, я повемъ, хто былъ: ге-
ь (спросный, горъшый, нижъ)
янинъ, атеиста (, который ничого

Wymawiaią się w tym to spisie swoim, isz od mitropolita posłania oczekiwali: azali by się, powiada, o zamieszkanie dnia pierwszego przysławszy obmowił, dla czego ich nie wezwał dnia pierwszego? [3] A iakiegosz, proszę, posyłania vćciwszego do siebie ieszcze oczekiwać mieli? Azali to y nie nazbyt było, że ich mość panowie senatorowie, ktorzy na sobie osobę pańską nosili, nie oglądaiąc się (y) na powagę swoię, dla dobrego krześciańskiego do nich sami ieździli, imieniem i. k. m. napominali, prosili,—co wszytkim było iawno? A czemusz nie vsłuchali, ale *ieszcze* y w spisie swoim żadney zmianki o tym nie vczynili? Co za respons na to dadzą, niech powiedzą. Milsza im była szopa heretycka [4], a niżli dom Boży! Milszy heretykowie, Arryanowie, a niżli katolikowie, ktorym ten synod tak iako y Rusi *służył*, a heretykowie do niego nic nie mieli!

Powiadaią, że obrali dwuch marszałkow miedzy sobą: iednego duchownego, a drugiego świeckiego [5]. A mogliżeście to vczynić bez drugiey strony? Ktemu kogo? Nie pytam się o duchownym, ale o świeckim marszałku waszym. Mianuy go: (28—Diij) kto był? komuście ten rząd byli zlecili? A ieśliże się mianować wstydzicie, ia powiem, kto był: heretyk, Aryanin, ateista! Wszak go dobrze wszyscy znaią, iakiey wiary był człowiek, chociasz ślachecki.

. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1038 [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», 1038 [3] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1037 [4] опечатка: heretycka
-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1037

не верилъ и по епикуръску жывотъ свой провадилъ)! Вшакъ его самого веру и жытие на свете вси добре знали, хотяжъ былъ шляхтичъ зацный.

|(56) Не вспоминаю местца, на которомъ свое соборыще и (тые) суды несправедливые *строили*, до которого (имъ, яко) православънымъ хрестияномъ, и входити не годилося, на которомъ (то местцу) не только соборовали, але и литоргии светые отправовати смели. Азасте панове (владыкове) апостатове запаметали, што мовятъ правила апостольские 45 и 65: «который бы вшолъ до божници Жыдовъское, поганьское и геретическое»? [1] Нужъ правило 33 Ляодикейского собору? [2] Слухайтежъ еще, яко таковые соборыща и божницы называетъ правило 71 [3] собору Каръѳагенъского, мовечы: «геретические соборыща не сутъ церъковью, але соборыщемъ дияволскимъ». Ку тому правило 7 собору Кганкгренского такъ мовитъ: «если бы хто, опрочъ католическое церъкви, соборища якие чынилъ и тамъ справы церъковъные отправовалъ, таковый нехъ будетъ проклятъ» [4]. Тымъ самымъ правиломъ поконани есте, |(57) ижъ не только суды и справы вашы, которыесте опрочъ соборъное церъкви одъправовали, але и сами проклятию подълегаете. Нужъ правило собору Ляодикейского 35 [5] што на васъ мовитъ, жесте ся, мимо церковъ Божию, на молитвы и литургии светые где инъдей збирали, а што горъшая—до дому и до божницы геретическое?

Nie wspominam mieysca, na swoie zborzysko y sądy niespra odprawowali, do ktorego prawo krześcianom y wchodzić nie go na ktorym nie tylko swoie zł ale y liturgie ś. odprawowali. panowie apostatowie zapomnieli wią (kanony, a po waszemu) apostolskie 45 y 65: «kto by w bożnice Żydowskiey, pogańsk heretyckiey»? Nusz prawidło 3 ceńskiego synodu? Słuchaycies iako takowe zborzyska y bożni wa prawidło 71 synodu Kartag mowiąc: «heretyckie zborzysk kościołem, ale zborzyskiem dya Ktemu Gangreńskiego synodu 7 tak mowi: «ieśli by kto, op lickiey cerkwie, zborzyska iak y tam sprawy kościelne odp takowy niech będzie przeklęt samym kanonem pokonaniście tylko sądy y sprawy wasze, tam oprocz katolickiego kościo wowali, ale y sami anatemie p Nusz prawidło synodu Laody trzydzieste piąte co na was m ście się, mimo cerkiew Bożą, dlitwy y liturgie ś. gdzie indzie a co gorsza—do domu y bożni tyckiey?

[1] см. «Книга правилъ» (М. 1-е изд. 8° 1874, стр. 22): «аще кто изъ клира, нiинъ въ сvнагогу Іудейскую или еретіческую войдетъ помолитися» [2] ibid., ст подобаетъ молитися съ еретікомъ или отщепенцемъ» [3] эта ссылка не ... стр. 161, правило 6 (а не 7): «аще кто кромѣ церкви особо собранія со зирая церковь, церковная творити хощетъ, не имѣя съ собою пресвvтера да будетъ подъ клятвою» [5] ibid., стр. 183—184

Ѳилялетъ.

ючи далей водлугъ тогожъ
, еще тамъже на карьте де-
эдають, же до митрополита
не хотечы вже съ нимъ ни
овъ чынити, яко съ такимъ,
ке до Рымлянъ прывезанъ, и
чи ему и владыкамъ товары-
послушенъство; которыхъ то
ъ якобы митрополитъ съ ѳу-
давъши ни якого отказу
ного, отправити мелъ [1].

(58) Отвѣтъ.

е Вседержителю, разъсуди
[2] Обачте, милые хрестияне,
виненъ? Не видевъшися зъ
омъ, ани зъ владыками, не
ши речи, безъ права, безъ
судьи власного, безъ отпору
аочне людямъ свецкимъ, зъ
духовъными, съ чужиземъ-
адъцами (sic) господаръскими,
ами и непрыятельми церкви
олическое, смети судити, зъ
гъ Пана Бога Самого даныхъ,
таны духовъные, зверхъности
одлеглые, прывлащати собе
и кролевъскую зверхъность,
гъ *голую* пословъ своихъ (, и
овъ,) уверывшы, то, што не
ти!! Послухайтежъ, для Бо-
штосте (тые плетъки) писали,
чытати будете, яко ся тая
ла. Униму ли, прыложу ли што
ю правъду, нехъ мя Богъ

власне (59) было:
а сторона противная съ ка-
словъ своихъ до митрополита,

[Philalet.] [3]

Postępuiąc daley według ich tego tam spisu, ieszcze tamże powiadaią na karcie dziesiątey, że do mitropolita posyłali, nie chcąc iusz z nim nijakich namow czynić, iako z takim, ktory się iusz do Rzymian przywiązał, y wypowiadaiąc mu y władykam towarzyszom iego posłuszeństwo; ktorych to posłow ich iakoby mitropolit z fukami, nie dawszy nijakiego gruntownego responsu, miał odprawić [4].

Respons.

O, (Panie) Boże wszechmogący, diiudica causam nostram! Obacz(29)cie, mili krześcianie, kto tu winien? Nie widziawszy się z mitropolitem y władykami, nie wysłuchawszy rzeczy, bez pozwow, bez prawa, bez sędziego własnego, bez odporu strony, zaocznie ludziam świeckim, z apostatami duchownemi, z cudzoziemcami y zdraycami iego k. m., z heretykami y nieprzyiacielmi kościoła ś. katolickiego, śmieć sądzić stany duchowne, iurisdycij ich nie podległe, z vrzędow ich, od Pana Boga Samego danych, degradować, zwierchność sobie y duchowną y krolewską (nad swoim starszym) przywłaszczać, y na powieść *tylko* posłow swoich vwierzywszy, to, co nie było, pisać!! Posłuchayciesz, dla Boga, y wy, coście pisali, y wy, co czytać będziecie, iako się ta rzecz toczyła. Vymę li, przyłożę li co nad samą prawdę, niech mię Bog skarze!

Tak to właśnie było:
Przysłała strona przeciwna z kamienicy posłow swoich do mitropolita, a

[1] ю кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1042 [2] Псал. XLII, 1 [3] въ старопечатномъ по недосмотру пропущено [4] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1041

а меновите Никиѳора Тура, аръхимандрита Печеръскаго, (выволанъца и давно предъ тымъ выклятого,) а зъ нимъ килька особъ шляхетъскихъ, геретиковъ и Аръриановъ явъныхъ, которыхъ шануючи не въспоминаю. Тые, нашедъшы митрополита въ дворе церъковномъ владыки Володымеръского, при церъкви соборъной, з-ыными владыками очекиваючыхъ на ихъ милость пановъ сенаторовъ пословъ его королевъское милости, и прышедъши подали митрополитови карътелюшъ написаный, безъименъный и не ведать отъ кого посланый. На которомъ картелюшу напервей ган*ять* тому соборови Берестейскому, не прызнаваючы его за власный соборъ, а потомъ нижей выповеда*ють* митрополитови и владыкамъ послушеньство, ознаймуючи имъ (прытомъ), же ихъ вже зъ урядовъ ихъ поскидали. А то ся деяло въ четвергъ второго дня ‖(60) соборового, коли ся еще ихъ милость панове сенаторове послове его королевъское милости до Берестя зъеждчали, и ничого ся еще не зачало было справовати, але на ихъ милость пановъ *пословъ его королевъское милости* очекивано. Митрополитъ, видечы карътелюшъ безъименъный, безъ печатей, безъ подъписовъ, не ведать який и отъ кого (посланый), пыталъ посланъцовъ оныхъ: одъ кого бы съ тою цедулою прышли, и хто ихъ послалъ, абы именемъ когожъ кольвекъ меновали? Посланъцове оные не хотели никого меновати, только згола поведели, ижъ есмо одъ тыхъ послани, которые въ месте въ каменицы сынодъ свой (особливый) одъправуютъ. А то вымовивъшы, хотели карътелюшъ оный до себе назадъ взяти. А митрополитъ имъ не хотелъ его дати. Прышло до того по спорахъ спольныхъ, же тотъ картелюшъ (тутъ же на столе) переписовати почали. А въ томъ ихъ ми-

mianowicie Nikifora Tura, archimandryta (Kiowskiego) Pieczerskiego, a z nim osob kilka ślacheckich, heretykow y Aryanow iawnych, ktorych honoris causa nie mianuię. Ktorzy nalezli mitropolita w dworze władyki Włodymierskiego, przy katedralnym kościele, z innemi władykami oczekiwaiących na ich m. panow senatorow posłow iego k. m. Y przyszedszy podali mitropolitowi karteliusz napisany, bezimienny y nie wiedzieć od kogo posłany. Na ktorym karteliuszu napierwey gan*i* temu synodowi, nie przyznawaiąc go za własny (y słuszny) synod, a potym niżey wypowiad*a* mitropolitowi y władykam posłuszeństwo, oznaymuiąc im, że ich m. degradowali z vrzędow ich (duchownych). A to się działo (nazaiutrz) we czwartek drugiego dnia terminu naznaczonego synodowi, kiedy się ieszcze ich m. panowie senatorowie posłowie iego k. m. do Brześcia zieżdżali, y nic ieszcze sprawować się było nie poczęło, ale na ich m. panow *senatorow* oczekiwano. Mitropolit, widząc karteliusz bezimienny, bez pieczęci, bez podpisow, nie wiedzieć iaki y od kogo, pytał posłańcow onych: od kogo by z tą cedułą przyszli, y kto ich posłał, aby imieniem kogo kolwiek mianowali? Posłańcowie oni nie chcieli nikogo mianować, tylko zgoła powiedzieli, isz ci ich po‖(30)słali, ktorzy w mieście w kamienicy synod swoy odprawuią. A to wymowiwszy, chcieli karteliusz on do siebie wziąć. A mitropolit im nie wracał. Przyszło do tego po alterkacyach spolnych, isz ten karteliusz przepisować poczęli. A w tym ich m. panowie senatorowie posłowie iego k. m. na dwor. Ktorych skoro Tur archimandryta obaczył (wszyscy się tesz byli przeciw ich m. panom senatorom ruszyli), porwawszy Tur on karteliusz na stole, [illegible] dworu z karteliuszem,—y potysz [illegible]

:тъ панове сенаторове послове его ролевъ|(61)ское милости на дворъ. уторыхъ скоро Туръ арьхиманъдритъ ечылъ (вси ся тежъ были противъ съ милости пановъ сенаторовъ (потыкти) рушыли), порвавши Туръ оный артелюшъ на столе, утекъ зъ двора ъ карътелюшомъ,—и потуль его было адать! Одножъ другие посланъцове еретикове были позостали. Ихъ милость панове сенаторове, прывитавъшися зъ духовенъствомъ, пыталися: што ы ся тутъ деяло? Которымъ кгды митрополитъ о той цедуле поведилъ, ихъ милость дома*вля*лися у оныхъ посланъцовъ позосталыхъ того карътелюша, абы го яко посломъ его королевъское милости (которымъ тежъ належытъ о томъ ведати) показали. Они поведели, же го не маютъ, але Туръ зъ нимъ отышолъ. Пытали потомъ ихъ (милость): одъ кого бы съ таковымъ посельствомъ были послани? И того поведети не хотели. А затымъ ихъ милость панове сенаторове поведели *онымъ* |(62) *посланъцомъ*, же ся то противъ зверхъности его королевъское милости деетъ, ю не митрополитови, ани владыкамъ ая възгаръда деетъся, же имъ послушенъство выповедають (хтожъ кольвекъ акий есть, (што то чинитъ?!)), але самому его королевъское милости въ особахъ ихъ, кгдыжъ митрополитъ и владыкове не сами зъ себе тое преложенъство въ церъкви Божой маютъ, але одъ Пана Бога (напродъ), а потомъ одъ го королевъское милости пана своего верхъного; а чого имъ хто дати не огъ, того у нихъ брати не можетъ.

widać! Iedno drudzy posłańcowie heretykowie byli zostali. Ich m. panowie senatorowie, przywitawszy się z duchowieństwem, pytali: co by się tu działo? Ktorym gdy mitropolit o tey cedule powiedział, ich m. doma*ga*li się v onych posłańcow pozostałych tego karteliusza, aby go (ich m.,) iako posłom krola iego m. (ktorym tesz należy o tym wiedzieć), pokazali. Oni powiedzieli, że go nie maią, ale Tur z nim odszedł. Pytali potym ich: od kogo by z takim poselstwem posłani byli? Y tego nie powiedzieli. A zatym ich m. panowie senatorowie powiedzieli *im*, że się to przeciw zwie*r*chności iego krol. m. dzieie, bo nie mitropolitowi, ani władykam ta wzgarda dzieie się, że im posłuszeństwo wypowiadaią [1] (ktosz kolwiek taki iest?!), ale samemu iego kro. m. w osobach ich, gdysz mitropolit y władykowie nie sami z siebie to przełożeństwo w kościele Bożym maią, ale od Pana Boga, a potym od ie. krol. m. pana swego zwie*r*chniego; a czego im kto dać nie mogł, tego v nich y brać nie może.

Прысмотрисяжъ тутъ, брате хрестиянъский, и тому пильне! Еще ся было, прочъ самого толко набоженства и вступу до сыноду, ничого намавляти

Przypatrzże się tu, bracie krześciański, y temu pilnie! Ieszcze się było, oprocz samego tylko nabożeństwa y wstępu do synodu, nic traktować nie zaczęło, (do-

[1] опечатка: wjpowiadaią

не зачало, и панове послове его королевъское [1] милости (только зъ возовъ зъсели и) перъшый то разъ прышли были до двора, хотечы впередъ намавъляти о порядъку и о покою (сынодовомъ, и) яко ‖(63—з) мели заседати въ церъкви,—а сторона противъная вже декрета чынитъ! перъвей судятъ, а нижъ ся сходятъ! перъвей караютъ, а нижъ жалобы и отпору *слухаютъ!*

pi[e]ro) ich m. panowie posłowie pi... szy raz przyszli byli do dworu, ... wprzod namawiać o pokoiu y o po... ku zasiadania w cerkwi,—a ta ... iusz dekreta czyni! pierwey dekreta ... nią, a nisz się zeszli! pierwey s... nisz żałoby y odporu *wysłuchali!*

Тамъже ихъ милость панове сенаторове, намовившися зъ митрополитомъ и владыками, покой, местъце и часъ назначивъши, объволати дали, яко ся о томъ вышей поведело.

Tamże ich m. panowie sena... namowiwszy się z mitropolitem y ... kami, pokoy, mieysce y czas nazn... szy, publikować (dopi[e]ro) ‖(31) ... iako się o tym wyszszey powied...

Θилялетъ.

Поведаетъ сторона (противъная) далей: ижъ до нихъ панове сенаторове посылали, абы ку прислуханю посельства, одъ его королевъское милости до нихъ вказаного, депутатовъ съ посродъку себе послали, и якобы тамъ депутатове, у ихъ милости бывши и выслухавъши того посельства, отказъ на то паномъ посломъ его королевъское милости учынили [2].

Philalet.

Powiada strona daley: isz do ... panowie senatorowie posyłali, ab... przysłuchaniu poselstwa, od ieg... do nich wskazanego, deputatow ... śrzodku siebie posłali, y iakoby deputatowie v ich m. byli y wys... tego poselstwa, y respons na to ... posłom iego k. m. vczynili [2].

Отказъ.

И тутъ потреба пильне уважыть чытельни‖(64)кови, ижъ ихъ милость панове *сенаторове* не для того до нихъ посылали, абы передъ одною только стороною посельство справовати мели, (альбо жебы имъ только самымъ и местъцу оному непрыстойному соборъ власный прызнавали,) але для того, жебы ведали, же сутъ послами его королевъское милости, на тотъ соборъ посланые, и абы безъ ведомости ихъ

Respons.

Y tu potrzeba pilnie vważyć ... kowi, isz ich m. panowie *rada* ... tego do nich posyłali, aby prz... tylko stroną poselstwo sprawow... li, ale dla tego, żeby wiedzieli ... posłami, od iego k. m. na te... posłani, y aby bez wiadomości ... nic nie sprawowali, a zwła... mieyscu nieprzystoynym, a od... się od drugich. Sami *tedy* ... świadczą, isz ich obsyłano, y ...

[1] опечатка: «короловъское» [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», ст. кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1043

ость ничого не справовали, а зъвла-
на местъцу непрыстойномъ, и ото-
вившыся одъ другихъ. (Отожъ) сами
себе *тутъ* сведъчатъ, же ихъ объ-
ьно, и ведали, же были послами его
левское милости панове сенаторо-
-а якъ же што могли безъ нихъ
вовати? А што ихъ милость панове
торове до нихъ сами ездили (и)
таковото упору одъводили, просили,
минали, именемъ его королевъское
сти росказовали, абы, давъши по-
геретикомъ и домомъ геретическимъ,
местъце прыстойное соборомъ до
ое |(65) братьи своее шли, и *такъ*
полу зъ митрополитомъ) соборова-
-о томъ тутъ ани зменъки не учы-
ь. А зажъ то все правъда, што
метъ въономъ списе (своемъ) ме-
ъ? (Изали ся годило такъ великое
и замовъчати?)

żе byli posłami iego k. m. ich m. panowie senatorowie,—a iakosz co mogli bez nich sprawować? A co ich m. panowie senatorowie do nich sami ieździli, od takowego vporu ich odwodzili, prosili, napominali, imieniem iego kro. m. wskazowali, aby, dawszy pokoy heretykom y domom heretyckim, na mieysce synodowi przystoyne do drugiey braciey szli, y ta*m* radzili,—o tym ani zmianki żadney niemasz. A więc to wszytko prawda, co Philalet w tym szkrypcie mianuie?

Филялетъ.

што ся дотычетъ (судовъ и) декре-
ихъ, о которыхъ тамъже вспо-
етъ, мовечы такъ: «забегаючы, по-
, дальшому възгоръшенью церкви
ое, не безъ серъдечъное жалости
или: же имъ, яко омыльнымъ,
вопрысяжнымъ а навысшой нашой
вьной зверхъности одъпорънымъ
ыромъ, духовный врядъ зверхъ-
тью [1] и владзою [2] надъ собою, че-
декретъ послушенъство имъ вы-
даючи, одътяли, яко о томъ де-
ъ тотъже шырей оповедаетъ» [3].

Philalet.

A co się dotycze decretow ich, o ktorych tamże wspominaią, mowiąc tak: «zabiegaiąc, powiada, dalszemu wzgorszeniu cerkwi świętey, nie bez serdeczney żałości vczynili: że im, iako omylnym, krzywoprzysiężnym a nawyższey [4] naszey duchowney zwierzchności odpornym past*y*rzom, duchowny vrząd, zwierzchnością [5] y władzą nad sobą, przez dekret posłuszeństwo im wypo-|(32—C)wiadaiąc, odcięli, iako o tym dekret tenże szyrzey opowiada» [6].

Отказъ.

ытаю тыхъ (судей) и Филялета,
рый ихъ |(66) боронитъ, нехъ ми
дятъ: чыею владзою тотъ судъ и

Respons.

Pytam ich y Philaleta, ktory ich broni, niech mi powiedzą: czyią władzą ten sąd y dekret był wydany, kiedy

[1] правильнѣе: «зверхъность» [2] правильнѣе: «владзу» [3] см. 2-ую кн. «Пам. полем. , стлбц. 1048 [4] опечатка: naw*j*ższey [5] въ текстѣ Апокрисиса: «iurysdykcyą» [6] текстѣ Апокрисиса: «obmawia». См. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1047

декретъ былъ выданый, коли патриаръхи Костенътинопольского власного на столицы не было, якось (о томъ) вышей *слышалъ?* Хто тую владзу Никиѳорови протосинъкгелеви, яко его менуете, далъ, поневажъ зъ Грецыи, яко подойзраный чоловекъ (и шкодъникъ церъкви Божое), до Волохъ, а потомъ зъ Волохъ, яко вязень и збегъ и зрадъца Волоский, до панства его королевское милости пана нашого утекъ, которого самъ его королевъская милость помазанецъ Божый въ листехъ своихъ зрадъцою своимъ и хрестиянъскимъ называеть? А хотя бы и листы якие были, чомужъ ся зъ ними предъ его королевскую милость не показали? и позволенья, яко Еремея самъ былъ учынилъ, не жедали? Але, надъ заказъ его королевъское милости, чужоземъцовъ, а што *болшая*—зрадецъ паньскихъ до себе прыпустили! А зажъ такъ великие суды такому чоловекови подойзраному мо‖(67)гли належати?

Речете ли тежъ: ижъ не одинъ протосинъкгелъ, але и два владыкове были межы вами? А яко тые могли быти судьями, которые были перъвей прынцыпалъми тое единости, и въ томъже объвиненью одъ васъ, яко и иные, были? Чы вже на томъ только было досить, же ся передъ вами запрели? А чомужъ ся того передъ другими не справовали, которые на нихъ тое апостазыи писмомъ ихъ власнымъ, печатьми и светъками прысяглыми довести были готови? Ино тые, што (Богомъ и паномъ зверхънимъ и братьею и всимъ праве) светомъ полъгали, у васъ прави, а *сие*, которые статечъне стоять и правъды познаное (и згоды а милости хрестиянъское) одъступити не хотять и васъ до единости светое ведутъ, винъни!

А зажъ привилей его королевъское милости, еще въ року 1592 марца 18 дня,

patryarchy Konstantynopolskiego w[…] go na stolicy nie było, iakoś w[…] *zrozumiał?* Kto tę władzą Nik[…] protosingielowi, iako go mianuj[…] poniewasz z Grecij, iako pode[…] człowiek, do Wołoch, a potym z W[…] iako zbieg y więzień y zdrayca Wo[…] do państwa iego k. m. pana n[…] vciekł, ktorego sam i. k. m. pom[…] Boży w liściech swoich zdraycą [...] y krześciańskim nazywa? A choć[…] y listy miał iakie, czemuście się [...] przed iego k. m. nie pokazali? y p[…] lenia, iako Hieremiasz był vczyn[…] żądali? Ale, nad zakaz iego k. m., […] ziemcow, a co *gorsza*—zdradziec[…] skich do siebie przypuściliście! [...] tak wielkie sądy takiemu człowi[…] podeyrzanemu mogły należeć?

Rzeczecie li tesz: isz nie ieden […] singiel, ale y dway władykowie […] wami byli? A iako ci mogli b[…] dziami, ktorzy w tymże obwinie[…] ktorym y drudzy od was są, y […] przednieyszemi autormi tego b[…] pierwey się ieszcze, a nisz drud[…] dykowie, do tey iedności byli pod[…] Czy iusz to tylko na tym było […] że się przed wami zaprzeli? A […] się tego przed drugimi nie spra[…] ktorzy na nich tey apostazij pis[…] własnym, pieczęćmi y świadkam[…] sięgłymi dowieść byli gotowi? W[…] co światem połgali, v was praw[…] ktorzy statecznie stoią y prawdy […] ney odstąpić nie chcą y was do[…] ści świętey wiodą, winni!

A zasz przywiley iego k. […] w roku 1592 marca 18 dnia

е сведъчитъ, которого и Өи-ръ свое книжъки уписалъ, ижъ Львов(68)ский з-ыными опо-и съ тымъ его королевское ми-отечы быти подъ послушенствомъ Рымъского? А то ся деяло до-дъ тою единостью килькемъ летъ! позывалъ владыка Луцъкий вла-ьвовского предъ его королевъ-лость до Кракова, еще передъ ю дорогою, о то? А чомужъ ся справилъ и невинности своее залъ, але, яко винъный, права бегалъ?

о поведаете, жесте зъ жалостью ъною то учынили,—крокодиловы ы! Изалисте въ томъ и про-гу, и противъ звирхности своей, а надъ вами постановеной, и праву и правиломъ церъковъ-е выкрочыли? Противъ Богу,— не позываючы ихъ до жадного ани духовъного, ани свецъкого, ща владыковъ, которые одъ васъ не только позву, але ани пры-о послания не мели до себе, е ихъ несправедливе судити, (тотъ судъ вашъ) су(69)домъ быти можетъ! Противъ зверхъ--жесте собе тую владзу, которое ни) Богъ, ани право не дало, (собе) прывлащили! Противъ правиломъ яснымъ церъковъ-безъ судьи власного (смелисте) суды отправовати!

итежъ (одно), што правило 10 [1] Карънагенъского *второго* мо-е (и) единого епископа объ-о дванадъцать епископовъ, шесть ровъ а тры дияконы судити [2]. А васъ только два, и то апо-

świadczy, ktorego Philalet w swoie książki wpisał, isz władyka Lwowski z innemi opowiadali się z tym iego k. m., chcąc bydź pod posłuszeństwem papieża Rzymskiego? A to się działo dobrze przed tą iednością kilka lat! Aza nie pozywał władyka Łucki władykę Lwow(33)skiego przed iego k. m. do Krakowa, ieszcze przed drogą Rzymską, o to? A czemusz się tego nie sprawił y niewinności swey nie pokazał, ale iako winny (od) prawa y sądu biegał?

A co powiadacie, żeście z żałością serdeczną to vczynili,—lachrimæ to są crocodili! Izaliście w tym y przeciw Bogu, y przeciw zwierzchności swey, od Boga nad wami postanowioney, y przeciw prawu y kanonom duchownym kościelnym nie wykroczyli? Przeciw Bogu,—żeście, nie pozywaiąc ich do żadnego prawa, ani duchownego, ani świeckiego, a zwłaszcza władykow, gdysz od was żadnego nie tylko pozwu, ale y prywatnego posłania nie mieli do siebie, śmieliście ich niesprawiedliwie sądzić, ieśli to sądem nazwano bydź może! Przeciw zwierzchności,—żeście sobie tę władzą, ktorey wam Bog, ani prawo nie dało, sami przywłaszczyli! Przeciw prawu y kanonom iasnym kościelnym,—extra forum, absque legitimo iudice, sądy takowe odprawować!

Patrzciesz, co prawidło 10 synodu Kartagińskiego *trzeciego* mowi: że iednego biskupa obwinionego dwanaście biskupow, sześć prezbiterow a trzy dyakonowie sądzić maią. A was tylko dwa, y to apostatow, mitropolita swego star-

[1] ...по: 12 (см. «Книгу Правилъ», М. 1874, 1-е изд., стр. 207) [2] ibid., правило 12: ... епископъ рекъ: да внесется въ правила, согласно съ опредѣленiями древнихъ ..., и сiе: Аще который епископъ (еже да не будетъ) подвергнется нѣкоему обви-

вославной прыключающаяся вере. Даруемъ убо отцу моему блаженъному Селивестру и того прыемникомъ нашу полату, и яже на главе диядиму, отъ каменя чеснаго и бисера сложеную, окружающую выю, попо‖(73)разницу (sic) багрянную, хламиду, черъвленъную рызу, и вся царъская одияния, яже царъскихъ конъ достоинъства, скипетра, и прочая царъская украшения, и славу всю нашея власти. А иже прычту светейшия Рымъския церъкви прысочетаныхъ—украшатися повелеваемъ прыискръными нашого синъкглита одеждами, коньми носимомъ, плащаницами обложымомъ белыми, якоже и сапогомъ ихь отъ плащеницъ быти сотвореньмо белыхъ. И иже аще изволитъ прычетникъ отъ нашого синъкглита бывати, сему ни отъ когоже никакоже возъбранену быти. А яко убо иже отъ злата венъца мудрования смирениемъ отецъ мой светый Селивестръ отрыцаетъся, сего ради пресветлый ремень, назнаменующъ светое воскресение, на светую главу его возложыхомъ.

«Мы же, страторъский санъ на ся возъложъше и бразды коня его деръжаще, и зъ двора свещенъныхъ ‖(74) его домовъ изведохомъ, студомъ и страхомъ господа моего светого содеръжыми Петра. Потребъно же зело и боголюбезно вомнихомъ уступити убо града Рыма западнихъ всихъ странъ и градовъ светейшому папе, царества же державу ко восточънымъ странамъ пренести, ниже во добрейшомъ месте подъ солнъцемъ лежащый Визанътию градъ постигнути, и въ томъ въдрузити царъствия, неправедно непщевавъше власти мети земъному цару, идеже начала хрестиянъския веры отъ небесъ пребыстъ намъ. Сия своима рукама написавше и на мерътвое тело господа моего възложыша Петра, уверение со клятвою тво-

я хто церъковънымъ спрадъкомъ мелъ прымешивать,)рый не былъ вписанъ въ :копоВъ».

|ы *тежъ* и до того прышло, ые и) належные судьи быь на нихъ *правный* вышолъ,) не конецъ; азажъ бы не |е правила четверътого и у Саръдикейского [1]?

ли: . же тамъ до папежа lеляцыя? Правда! Укажи:сте ему тую владзу зверхъдьняли, албо то, што отъ (яко потомокъ Петровъ) ти могли?

знейшая—покажу вамъ по:амого Костенътина Вели› привилью своемъ [2], Сильпежови даномъ, описуетъ, ъ Латинскихъ книгъ, |(72) венъскихъ стародавъныхъ земьли Волоской выняты ь ся слово до слова въ со-

ıве пятомъ, уставленіе :остенътина.

мъ вокупе всимъ вельмоькглиту нашего царества, епископу и прыемникомъ апостоломъ и господа моего кае царества имети власть :енъней, и отъ всихъ много е цару, почытатися и чтому же быти чотыромъ патрипрестоломъ, судимомъ же ги и разъсуждати, иже пра-

miał przymieszywać, ieśliby kto w katalog biskupow nie był wpisany».

Ktemu *gdzieby* y do tego przyszło, żeby competentes iudices tam byli, y dekret *sprawiedliwy* na nich wyszedł,—ieszcze by to nie koniec; aza by nie mieli po sobie kanonow synodu Sardyceńskiego (o sądach y a[p]pellacyach) czwartego y piątego?

A rzeczecie li: że tam do papieża Rzymskiego appellacya? Prawda! Vkaszciesz wy: gdzieście mu tę władzą y zwierzchność iego odięli, albo to, co od Samego Boga ma, odiąć mogli?

191—192 [2] этотъ «привилей царя Константина Великаго», по очевидной :го, Ипатій Потей не рѣшился помѣстить въ Польскомъ текстѣ «Антирри- объ этомъ автора «Палинодіи» Копыстенскаго см. въ 1-й кн. «Пам. полем. 23—326

Аѳрыканскихъ отцовъ некоторые каноны, которыхъ Руѳинъ гисторикъ въ книгахъ 10, главы 6, вылнчаетъ быти только двадъцать каноновъ (, межы которыми о апеляцыяхъ ни якое зменъки нетъ)». А ведьже (мало на томъ: бо) не вси каноны собору Никейского вылнчаютъся межы оными двадъцатьма (послаными одъ Кирила). А штожъ за дивъ, же тамъ о апеляцыяхъ канону не было, бо много каноновъ межы оными двадъ‖(77)цатьма не доставало! Бо естъ тежъ и тое правило межи Никейскими канонами, абы день светое Пасхи (не в-ыньшый, але) въ недельный день празновано. Яко о томъ сведъчытъ Евъзевей въ листе Костентина Великого въ книгахъ третихъ «О животе Костенътиновомъ»; такъже и Епиѳаней тотъ же канонъ (о Пасце) вспоминаетъ, «Ереси, 9»; и Ѳеанасей (Великий) въ листе о сынодахъ Арымнейскомъ и Селевъкейскомъ.

dzięścia». A wszakże nie wszytkie ... ny Niceńskiego koncylium wylicz... miedzy onemi dwudziestą. Siła ... dostawało! Cosz za dziw, że y ty... appellacyach tam nie nalezli? (A ... tam nie tylko tych, ale y innych ka... now Niceńskich nie dostawało, o to... dowodzimy,) abowiem miedzy kan... mi synodu Niceńskiego był ‖(35) ta... ten, aby Wielkanoc w dzień niedzi... była święcona. Iako o tym świadc... [2] Euzebiusz w liście Konstantyna W... kiego w kxięgach trzecich «O żyw... Konstantynowym»; także y Epifan... tenże kanon wspomina, «Heresi 9»... Atanazyusz (iusz) w liście o synod... Aryminiskim y Solewcyskim.

[1] Отожъ, яко того канону о Пасце, хотя былъ власный Никейский, межы оными двадъцатьма не было,—а предъся жаденъ не смеетъ того речы, жебы тотъ канонъ о Пасце не мелъ быти Никейского собору. Такъже власне и тотъ канонъ о апеляцыяхъ: хотяжъ его межы оными двадцатьма, послаными одъ Кирила, не было,—предъся естъ то речъ певная, же тотъ канонъ о апеляцыяхъ естъ власный собору Никейского.

Patrzayże, iako y tego kanonu o św... ceniu Wielkieynocy w niedzielę, ch... był własny Niceński, atoli go nie b... miedzy onemi dwudziestą kanon... ktore sobię Kartagińscy oycowie na... moc brali y w nich o appellacyach nie nalezli.

Бо могли бысмо и иншихъ не мало каноновъ Никейскихъ поменити, которые ся межы оными ‖(78) двадъцатьма не найдуютъ, о которыхъ светые отцы пишутъ, поведаючи, же ихъ большей (а нижъ двадцать) было. Протожъ мало на томъ! Хотя Карѳагенъские отцове (поведаютъ, же) не нашли оного

Mogli byśmy y inszych nie mało ka... now Niceńskich pomienić, ktorych ... masz miedzy onemi dwudziestą, o ... rych święci oycowie piszą y więcey ... być powiadaią. Otosz nic na tym! Ch... Kartagińscy oycowie miedzy onemi d... dziestą, od Cyryllusa posłanemi, n... lezli tego kanonu o appellacya...

[1] этотъ абзацъ весьма отличенъ отъ Польскаго [2] опечатка: świadsy

ону о апеляцыяхъ межы оными цъцатьма канонами, одъ Кирила итого) послаными, досыть и на томъ, ся въ вашихъ же Правилахъ Рукъ межи канонами собору Саръдикого найдують, которыхъ вамъ вытти трудно. Бо соборъ Саръдикей-й а Никейский (мало не) за одинъ итаеться, понеже тыежъ светые отве (некоторые), што на соборе Никомъ (первомъ) были, тыежъ и на боре) Сардикейскомъ тотъ канонъ апеляцыяхъ папежъскихъ [1]) утверъи. Где ся ясне показуеть, ижъ апецыи (укрывжонымъ), нигде инъдей, ю до папежа Рымъского указаны ъ.

na tym, że są w waszych że Prawiłach Ruskich opisane w synodzie Sardyceńskim, ktorych wam wygryść (ztamtąd) trudno. Bo synod Sardyceński a Niceński za iednaki poczyta się, poniewasz cisz oycowie ś., co na synodzie Niceńskim byli, cisz y na Sardyceńskim te kanony vtwierdzali. Gdzie iaśnie appellacye, nigdzie indziey, tylko do papieża Rzymskiego vkazuią.

А то-мъ для того шыроко речъ о пеляцыяхъ розъвелъ, абы ми противьа сторона Каръѳагенъ|(79—к)скимъ нодомъ зверхъности папежъское не рушила. Яко и Меленътей, патрыярха лександрейский, въ листе своемъ, до милости княжати воеводы Киевъского (писаномъ), тымижъ доводами одъпираеть и) нарабляеть, подобно ныхъ светыхъ отецъ писма не чылъ, альбо хотя моглъ и чытати, мысльне того затаилъ, ку пониженью зверхъности папежъское, которая яко многихъ иншыхъ речахъ, такъ не ей и въ томъ, же до папежа зо всехрестиянства апеляцыи бывали, показуеться. Бо такъ на Никейскомъ соборе было постановено, а на Саръдикейскомъ утверъжоно одъ тыхъ же светыхъ отецъ собору Никейского. Протожъ хто кольвекъ, беручы на помочъ Каръѳагенъский сынодъ, яко ся вышей мовено, хочетъ зверхность папежскую рыти, барзо ся ошукиваетъ на томъ, то довнимаючы, жебы каноновъ Никейского собору не было большей надъ

A to-m (tu) dla tego tak szyroko rzecz o ap[p]ellacyach rozwiodł, aby mi przeciwna strona Kartagińskim synodem zwi[e]rzchności papieskiey nie burzyła. Iako y Melecyusz, Alexandryski patryarcha, w liście swoim do xiążęcia woiewody Kiowskiego, temisz argumentami narabia, podobno innych oycow ś. nie czytał, albo chocia mogł y czytać, vmyślnie tego zataił, ku poniżeniu zwierzchności papieskiey, ktora iako w wielu inszych rzeczach, tak nie mniey y w tym, że do papieża ze wszytkiego świata kościołow appellacye szły, pokazuie się. Bo tak na Niceńskim synodzie było postanowiono, a na Sardyceńskim od tychże oycow ś. synodu Niceńskiego potwi[e]rdzono. Przeto kto kolwiek, biorąc na pomoc Kartagiński synod, iako się wyszszey powiedziało, chce (mi) zwątlić zwierzchność papieską, barzo się oszukiwa na tym, a to mniemaiąc, żeby kanonow Niceńskich nie było więcey nad one |(36—Ciij) dwadzieścia, co był Cyrillus posłał. Niechże czytaią inszych oycow ś., obaczą to iaśnie, że ich było

[1]) Опечатка: «папажъскихъ»

он*ую* двадъцать, одъ Кирила посланыхъ. Нехайже |(80) собе чытають инъшыхъ светыхъ отецъ (писма), обачуть то ясне, же ихъ было большей, а нижъли (оная) двадъцать, межы которыми и тые (каноны) о апеляцыяхъ найдутъся. Ничого прото сынодъ Карънагенъский и отцеве его, яко неведомые, не могутъ уближати соборови Никейскому, ани Саръдикейскому, въ котор*ыхъ* тая апеляцыя явне *съ той* (описана).

więcey, a niszli dwadzieścia, ... ktoremi y te o appellacyach ... Nic tedy Kartagiński synod y ... iego, iako niewiadomi, nie mogą ... gować synodowi Niceńskiemu, ani S... ceńskiemu, w ktory*m* ta appellacya nie *stoi*.

(А теперъ же вже) погледите, яко суть важъны тые суды и декрета ваши, которые такъ высоко подъносите! Ку тому и право посполитое свецъкое, намъ отъ пановъ нашихъ (наданое и) попрысяжоное, аза не мовитъ: «нижъ никого не маемъ карати, алижъ правомъ преконаного»?

Patrzciesz, iako są ważne te ... y dekreta wasze, ktore tak wysok... cuiecie! Ktemu y prawo pospolite ... ckie, nam od panow naszych ... żone, aza nie mowi: «neminem ca... bimus, nisi iure victum»?

Надъ то все, а што ведати могло бы ся вамъ было и то на сыноде (Берестейскомъ) показати, (где бысте ся были зышли до громады,) же тая светая единость—не новые речы (одъ вашыхъ духовныхъ |(81) вщалися), але давъные, толькожъ недъбалостью старъшыхъ церъковъныхъ залеглые, а теперъ ку вашомужъ лепъшому одновеные, а ку тому (и) таковые, которые вамъ ничого не уняли, опрочъ сцызмы проклятое, которое ся ослепъ (упоръне) дерьжыте, въ чомъ васъ не только *Рымляне* братья вашы, але и непрыятеле геретикове штроеуютъ (, а звлаща) въ некоторыхъ артыкулахъ веры. О чомъ нижей, на своемъ местъцу, где ся оказыя которое речы укажетъ, услышите.

Nad to wszytko, a co wiedzieć by się było wam y to na synodzie ... zać, że ta ś. iedność—nie nowe ... ale dawne, tylkosz niedbałością sta... kościelnych zaległe, a teraz dla l... waszego odnowione, a ktemu ktore wam nic nie vięli, nic nie ... nili oprocz (vporu a) schizmy p... tey, ktorey się oślep trzymacie, w ... was nie tylko *katolikowie* bracia ale y nieprzyiaciele heretykowie (y vporem waszym brzydzą się) ... ktorych artykulech z strony wi... czym niżey, na swoim mieyscu, się okazya ktorey rzeczy trafi, v... cie.

Θилялетъ.

Затымъ Θилялетъ кладетъ осветъчсные Берестейское дикгнитаровъ и ду-

[Philalet.] [1]

Zatym Philalet kładzie oświad... Brzeskie (senatorow y) dygnitar...

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено

:ъ, противъ паномъ посломъ олевъское милости и противъ тô—зъ стороны костела Рымъ-Греческого зъ митрополитомъ ильк*емъ* владыкъ учыненое, и ъ, якобы еще дня вчорашнего івъ своихъ митрополитъ и вла-ідъ нихъ |(82) изъвержены бы-, и противъ всимъ особамъ и зу сынодовому вспоминаеть про-ю учыненую [1].

Отказъ.

хъ протестацыя большей есть *нашой* стороне, которые на прыстойномъ и звыкломъ соборъ и, бо сами въ *той протеста*-ветъчаютъ, ижъ костелъ Рымъ- церковью Греческою [2] згоду ;ть прыняли, пры послахъ его ское милости. *Кгдыжъ* тотъ не самой только Руси, але и мъ належалъ, (и съ того) зна-же его обоя сторона одъпра-не такъ яко они только сами. сторона противъная тыми про-ими своими только явный упоръ себе показуютъ и высведъча-і не (до) згоды светое, але проклятое прагнули.

го докладаютъ, якобы вчора ти|(83)та и владыковъ поски-іно а хто того не бачы, ижъ го учынено, абы кождый роз-ижъ сторона противная для то-етъ тое изверъжение, вчора-комо, абы постановенье митро-і и собору (его) правдивого, юследнейшое, ни якой власти ? Але не пойдетъ то имъ! Бо о гледети потреба, хто первей, го, где справедливей и прыстой-

duchownych, przeciw panom posłom iego k. m. y przeciw zgody, a to—z strony (obchodow) kościoła Rzymskiego y Greckiego z mitropolitem y z kilką władyk vczynioney, y powiada, iakoby ieszcze dnia wczorayszego z vrzędow swoich mitropolit y władykowie od nich degradowani być mieli, y przeciw wszytkim osobam y postępku synodowemu protestacyą vczynioną [3].

Respons.

Ta ich protestacya więcey iest pomocna *owey* stronie, ktorzy na mieyscu przystoynym y zwykłym synod kończyli, bo sami w *nicy* poświadczaią, isz kościoł Rzymski z cerkwią Grecką zgodę y iedność przyięli przy poslech iego k. m. *A isz* ten synod nie iedno Rusi, ale y Rzymianom należał, znaczy się, że go oboia strona odprawowała, a nie iedna tylko, iako oni. Ia|(37)kosz strona przeciwna tymi protestacyami swoimi tylko iawny vpor swoy na siebie pokazuie y wyświadcza, że nie zgody świętey, ale schyzmy przeklętey pragnęli.

A co dokładaią, iakoby wczora mitropolita y władykow degradować mieli,—a kto tego nie baczy, isz to na to vczyniono, aby kożdy rozumiał, isz strona przeciwna dla tego mianuie [4] tę degradacią, wczorayszą rzkomo, aby postanowienie mitropolitowe y synodu prawdziwego, iakoby poślednieysze, niiakiey władzy nie miało? Ale nie poydzie to im! Bo nie na to patrzyć potrzeba, kto pierwey, ale na to, gdzie sprawiedliwiey y przystoyniey, y tam, gdzie był własny

[1] -ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1052, 1054 [2] опечатка: «Греческую» [3] см. гу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1051, 1053 [4] опечатка: mianuię

ней, и тамъ, где власный соборъ былъ, где была зверхъность духовная и свецъкая, то естъ папежская и кролевъская, где митрополитъ яко старъшый (надъ духовенъствомъ Греческимъ того панъства), где большая личъба епископовъ, где обоя сторона, которымъ тотъ сынодъ былъ зложонъ, где местъце светое католическое и до такихъ справъ упривильеваное, а наболей—где любовъ (Хрыстова) и згода, одъ Збавителя нашого всимъ прыказана, становилася! Не тамъ, где и противъ Богу, и противъ помазанъцови Его, и противъ ‖(84) звирхъности духовной и свецкой сцызма проклетая, васнь, замешанье и незгода въ речи посполитой хрестиянъской становилася! Бо еслибы на томъ речъ залежала: «хто перъшый—тотъ лепшый», ино митрополитъ и владыкове еще въ Рыме, далей а нижъ одъ полърока, тую светую единость черезъ послы свое кончыли. А ку тому, яко могли меньшие старъшего своего, безъ власного и навысъшого судьи своего, судити и скидати?! А зажъ Диоскоръ, патриарха Александрейский, который и craномъ и местцемъ былъ зацнейшый, нижъ апостатове владыкове (зо всими попами своими), межы иншыми збродними и ересми своими, одъ сыноду Халкидонъского четверътого не большей (ли) за то само былъ осужонъ (и зверъженъ), нижъ ся на старъшого своего кинулъ, и того, подъ которого владзою и зверхъностью самъ былъ, то естъ Леонтия (светого) Перъвого, папежа Рымъского, судити и выклинати важылъся? О чомъ хочетъ ли хто ведати, ‖(85) нехъже (собе) чытаетъ листъ собору Халъкидонского до Валенътиніяна и Маръкияна, цесаровъ (Греческихъ), а другий листъ до самого Леонтия папежа,

synod, gdzie była zwierzchność ducho
y świecka, to iest papieska y kró
ska, gdzie mitropolit iako starszy,
więtsza lidzba biskupow, gdzie o
strona, ktorym ten synod był zło
gdzie mieysce święte katolickie y
takie sprawy vprzywileiowane, a
więtsza—gdzie miłość y zgoda, od I
stusa Pana naszego wszytkim przyka
stanowiła się! Nie tam, gdzie y prze
Bogu, y przeciw pomazańcowi Iego
przeciw zwierzchności duchowney y św
ckiey schizma przeklęta, waśń, za
szanie y niezgoda w rzeczypospol
krześciańskiey stanowiła się! Bo ieśl
na tym rzecz zależała: «kto pierwsz
ten lepszy [1]», tedyć mitropolit y wł
kowie ieszcze w Rzymie [2], daley a
od pułroku, tę ś. iedność przez p
swoie skończyli. A ktemu, iako m
mnieyszy starszego swoiego, sine legit
et supremo iudice, sądzić y degr
wać?! A zasz Dioscorus, patryarcha A
xandreyski, ktory y stanem y mieys
był zacnieyszy, nisz apostatowie wła
kowie, miedzy inszemi zbrodniami
herezyami swoimi, od synodu Chalced
skiego czwartego nie więcey za to s
był osądzon, iż się na starszego sw
rzucił, y tego, pod ktorego władz
zwierzchnością sam był, to iest Le
Pierwszego, papieża Rzymskiego, są
y wyklinać ważył się? O czym ch
kto wiedzieć, niechże czyta list syn
Chalcedońskiego do Walentyniana y M
ciona cesarzow, a drugi list, do sam
Lwa papieża pisany (Tomo Conciliorum
actione 3), gdzie tak do cesarz
piszą:

[1] опечатка: lepsz*j* [2] опечатка: Rz*j*mie

...аные въ перъвыхъ Книгахъ Собо...ыхъ, справы третее, где такъ до ...аровъ пишутъ:

«Але ижъ тежъ, надъ иные злости ...е, и напротивъ самой апостолской ...ицы щекалъ, и заклетые листы ...тивъ светейшого и блаженейшого ...ежа Леона чынити важылся».

А до Леонтия папежа тыми словы ...утъ:

«А по всемъ томъ, надъто и противъ ...ому, которому стража винограда ... Збавителя нашого естъ поручона, ...тегаетъ шаленство, то естъ напро...ъ твоее апостольское светобливости, ...ыклинати розъмышлялъ противъ то... который тело церъковное соединити ...раешъся».

Прысмотрыся жъ, брате хрестиянъ...й, если ся не тоежъ власне деетъ ...ь тыхъ противъниковъ згоды светое противъ тымъ, которые тело цер‖(86)...ъ светое, сцызмою проклятою розо...ваное, хотятъ соединити!

Sed quoniam, super a‖(38)lias suas nequitias, et aduersus ipsam apostolicam sedem latrauit et excom[m]unicationis literas aduersus sanctissimum et beatissimum papam Leonem facere conatus est.

A do Leona papieża te są słowa:

Et post hæc omnia, insuper et contra ipsum, cui vineæ custodia a Saluatore commissa est, extendit insaniam, id est contra tuam quoque apostolicam sanctitatem, et excommunicationem meditatus est, contra qui corpus ecclesiae vnire festinas.

Przypatrz że się, bracie krześciański, ieśli się nie tosz właśnie dzieie od tych przeciwnikow zgody świętey naprzeciwko tym, ktorzy ciało kościoła ś., schizmą przeklętą rozerwane, chcą ziednoczyć!

Розделъ 2.

Прыступую [1] до разделу Θилялетова ...рого перъшое части, въ которомъ ...лялетъ чынитъ зменку о обетницахъ ...стовныхъ митрополита Киевъского и ...адыки Володымеръского, где тежъ и ...сты ихъ некоторые кладетъ, съ ко...рыхъ доводитъ, якобы они, мимо ...етницы свое листовные, съ костеломъ ...ымъскимъ до единости прыступили, и ...обы иначей писали, а иначей делали, ... описуетъ наперъвей чотыры листы ... милости отца митрополита Киевъ...кого Михайла Рагозы, розными часы ... княжати его милости пана воеводы ...евъского писаные, съ которыхъ ся ...читъ, якобы митрополитъ той еди...сти мелъ быти противнымъ [2].

Rozdział 2.

Przystępuię do rozdziału wtorego Philaletowego pierwszey części, w ktorym Philalet czyni zmiankę o obietnicach listownych mitropolita Kiowskiego y władyki Włodzimierskiego, gdzie tesz y listy ich niektore kładzie, z ktorych dowodzi, iakoby oni, mimo obietnice swoie listowne, z kościołem Rzymskim do iedności przystąpili, y iakoby inaczey pisali, a inaczey vczynili, y opisuie napierwiey czterzy listy iego m. oyca mitropolita Kiowskiego Michała Rahoży, rożnemi czasy do xiążęcia i. m. pana woiewody Kiowskiego pisane, z ktorych się znaczy, iakoby mitropolit tey iedności miał bydź przeciwnym [3].

[1] ...печатка: «прыступуючы»
[2] ...2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1053—1067
[3] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1054—1068

|(87—л) Отказъ.

Наперъвей дивуюся тому не помалу: откуль Ѳилялетъ тыхъ листовъ, которые не до него были писаны, досталъ, и яко съ покою такъ великого и зацного княжати таковые листы вылетели?! Бо я не розумею того о его княжацкой милости, абы такие речи зъ ведомостью его деялися, которые якобы нешто учтивой славе людямъ почтивымъ здаютъся увлачати. Але якожъ кольвекъ ихъ (Ѳилялетъ) досталъ, однакъ мелъ ихъ (не отнинаючы,) справедливе (въ свое книжъки) уписати, хотелъ ли ся справедливымъ милосникомъ правды (, яко ся менуетъ,) показати.

Ино што ся дотычетъ листовъ митрополитовыхъ чотырохъ, которые Ѳилялетъ спродъку кладетъ,—што-кольвекъ митрополитъ чынилъ прыватне, *тою намъ ведати не потреба.* Такъ розумемъ, жебы и тотъ о собе справу далъ достато|(88)чную, если то сутъ его листы? Але што явне и передъ всимъ светомъ отворысте и прыстойне уделалъ, то не только мы, але и непрыятели его добре ведаютъ. А хотяжъ бы тые листы и его власные были (чого не тверъжу), тогды последние справы и лепъшая рада оные листы поламала и вниволото оберънула. Нехай же Ѳилялетъ и его сторона преставаютъ на листехъ и на сцызме, а мы—на светой згоде и на учынъку и поступку добромъ и побожномъ того цнотливого пастыра церкви Божое. (Который, наследуючи Господа и Учытеля своего Исусъ Христа, любовъ и згоду светую въ церъкви Божой учынилъ, и то скутъкомъ показалъ, о што на кождый день пры службе Божой Пана Бога прошывалъ, то естъ: о соединение веры и

Respons.

Naprzod dziwuię się temu nie p[...] zkąd Philalet tych listow, ktore [...] niego były pisane, dostał, y [...] pokoiu tak wielkiego y zacnego [...] takie listy miały wylecieć?! Bo [...] rozumiem tego o iego xiążęcey [...] takie rzeczy z wiadomością iego [...] się, ktore iakoby nieco vćciwey [...] ludziom poćciwym zdały się vw[...] Ale iakosz kolwiek ich dostał, [...] miał ich sprawiedliwie wpisać, ch[...] się sprawiedliwym (Philaletem, t[...] miłośnikiem prawdy pokazać.

Co się tedy tycze listow mitro[...] wych czterzech, ktore Philalet [...] kładzie, — cokolwiek mitropolit [...] prywatnie, |(39) ***nie wiemy*** [1]. T[...] umiem, żeby y ten o sobie spra[...] dostateczniey szą, iego li to listy [...] co iawnie y przed wszytkim ś[...] publice, (znacznie) y przystoynie [...] łał, to nie tylko my, ale y niepr[...] iego dobrze wiedzą. A chociasz [...] listy y iego własne były (cze[...] twierdzę), tedy poślednie sprawy [...] sza rada one [2] listy połamała [...] wecz obrociła. Niechayże Phil[...] iego strona przestawaią na liści[...] na schizmie, a my—na zgodzie ś[...] vczynku y postępku dobrym y po[...] tego cnotliwego pastyrza kościo[...] żego.

[1] опечатка: więmy [2] опечатка: onego

не светыхъ Божыхъ церъ-
Пане Боже, абы тымъ при-
иные братья нашы тоежъ
;оторые еще въ спызме ко-

о листехъ митропольихъ.)

|(89) Өилялетъ.

ъ Өилялетъ кладетъ зъ ли-
ыки Володымеръского штучъ-
ые повыбиравши, которыхъ
го розну писаныхъ) менуетъ

Отказъ.

ми вже прыйдетъ съ Өиля-
ве яко въ шранъки въсту-
ыръшый отказъ на листы
олодимеръского ему учинити,
ости всихъ подати, абы *ка*-
ливый (и богобойный хрести-
ачылъ Өилялетову неправду,
прекладанью тыхъ листовъ
олодимеръского щыре обы-
ли то цнотливому прыстало,
оловека доброго и невинъ-
г его такъ (отинати и) оку-
(не пишучи ихъ цалкомъ,)
чки некоторые, якобы про-
ыбравъшы написати, а што
ейшого, щого [2] бы ся |(90)
да показала, то укрыти, и
овека, цнотливого и щырого
ей) справе, до людей (не-
опачне подавать.

ся нихто о правду не гне-
когожь кольвекъ тые листы
вышли, коли ся то пока-
илялета, же ни хто инъшый,
мъ, въ той неправде зоста-

[Philalet.] [3]

A zatym Philalet kładzie z listow władyki Włodzimierskiego wybrawszy s[z]tuczki niektore, a mianuie listy czterzy [4].

[Respons.] [5]

A tu mi iusz przyidzie z Philaletem prawie iako w szranki wstąpić, a szyrszy respons na listy władyki Włodzimierskiego iemu vczynić, y do wiadomości wszytkich podać, aby Philaletową nieprawdę każdy cnotliwy obaczył, iako się w przekładaniu tych listow władyki Włodzimierskiego szczyrze obszedł, y ieśli to cnotliwemu przystało, ku ohydzie człowieka dobrego y niewinnego, listy iego tak okęsywać, a tylko s[z]tuczki niektore, co się zdadzą stronie przeciwney fauere, opisować, a co gruntownieyszego, z czego by się iasna prawda pokazała, to vkrywać, y człowieka, cnotliwego y szczyrego w tey sprawie, opacznie do ludzi podawać.

Niechayże się żaden o prawdę nie gniewa, od kogosz kolwiek te listy na iawią wyszły, kiedy się to pokaże na Philaleta, że nie kto inszy, ale on sam, w tey nieprawdzie, ktorą na drugiego

ю кн. «Памятн. полем. лит.», стлбц. 1064, 1066, 1068 [2] т. е.: «съ чого» ечатномъ экземплярѣ пропущено [4] см. 2-ую кн. «Памятн. полем. литер.», 1065, 1067 [5] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено

нетъ, которую на другого ведетъ. Бо если же ему отъ кого тые листы были поверены, тогды мелъ былъ цалкомъ вси листы, такъ яко и митрополие, уписати, абы *кождый обачылъ*, для чого што писано, а не по штучъкахъ только выбираючи, и **чоловека невинъного на** доброй славе и мниманью у людей оными щыплючы. Бо если же ему было поверено отъ того, до кого были писаны, певне—не тымъ духомъ, абы ся зъ ними такъ ѳорътельне обышолъ, але для показанья правды всимъ людямъ. А такъ, пане Ѳилялете, естли тобе тые листы для вписаня до ‖**(91)** твоихъ книгъ дано, але пев*ненемъ того*, жеть лъгати не казано. Бо гдебысь ихъ былъ цалькомъ въ книги свое вписалъ, не потреба бы на нихъ деклярацыи **(**ни кому**)** чынить: зъ самыхъ бы ся то показало, ижъ слушне **(**и прыстойне**)** и правдиве, **(**яко ся речъ точыла,**)** писано, а не такъ, яко ты *ими* керуешъ.

А ижесь съ ними на пляцъ выехалъ, ку обельженю чоловека цнотливого, добре и почтиве въ дому старожытномъ и шляхецъкомъ урожоного, въ речы посполитой заслужоного и станомъ сенаторъскимъ неколись почтеного, тогды, ку показаню невинъности его и ку охроненю учътивое славы, которая, по душномъ спасению, найбольшимъ клейнотомъ **(**у кождого быти маетъ**)**, мусятъ тежъ листы на листы на явъно выехати. Поневажъ тые листы твое овыхъ другихъ зъ замъкненя на светъ праве якобы вытиснули. Бо где бы тые твое спокоемъ лежали, певна бы и сие света не видали.

‖**(92)** Свид*и*тель прето естъ Панъ Богъ, ижъ не на жадъную възгаръду особы, **(**такъ вельце**)** у всего света значъное, ясне освецоного княжати его милости пана воеводы Киевъского, ко-

wiodł, zostanie. Bo ieśli mu ich od[...] powierzono było, tedy miał był ca[...] wszytkie listy, tak iako y mitropo[...] wpisać, aby *się prawda pokaz*[...] dla czego pisano, a nie s[z]tuczki [...] wybierać, a człowieka niewinneg[o] **dobrey sławie y** mniemaniu v [...] onemi szczypać. Bo ieśliżeć m[u] powierzone od xiążęcia zacnego, do[...] rego były pisane, pewnie—nie duchem, aby się z nimi tak fort[...] obszedł, ale dla pokazania prawdy [...] tkim ludziom: **(**miał ie tedy spraw[...] wie wszytkie wpisać, aby ludzie [...] dzali, nayduie li się iaka wina w[...] kto ich pisał?**)** A tak, panie Phila[...] ieslić te ‖**(40—𝔣)** listy do wpisan[...] księgi dano, ale pewn*ie*, żeć łga[...] kazano! Bo gdziebyś ie był całkie[...] księgi swoie wpisał, nie potrzeb[...] deklaracij na nie czynić: z samyc[...] się to pokazało, isz **(**cokolwiek pis[...] słusznie y prawdziwie pisano, a nie iako ty *ich* kieruiesz.

A iżeś z nimi na plac wyiachał obelżeniu człowieka cnotliwego, d[...] y poćciwie w domu starożytnym, checkim vrodzonego, w r. p. zasłuż[...] y stanem senatorskim kiedyś vczcz[...] tedy, ku pokazaniu niewinności k[...] ku ochronieniu vczciwey sławy (i ktora iest, po dusznym zbawieniu, więtszym kleynotem, muszą tesz na listy na iawią wyniść. Ponie[...] tamte listy twoie owych drugich świat z zawarcia wywabiły. Bo by tamte twoie z pokoiem leżały, nie by y owe świata nie widziały.

Widzi tedy Pan Bog, isz nie na [...] wzgardę osoby, v wszego świata [...] ney, iaśnie oświeconego xią[...] m. pana woiewody Kijowski[...] iako *xiąże* **(**wielkie y**)**.

і, яко *пан* зацный, одъ каждого ека (зъ великою учтивостю вспо- і и вшелякого) ушанованя естъ ъ, але напротивъ Ѳилялетовое ба- ни, который, подъ именемъ такъ го княжати, (и листовъ, до его ти писаныхъ,) смелъ ся на людъ- почтивость торгънути,—протожъ і власные его княжацькое мило- [до тогожъ владыки Володимер- писаные,) съ которыхъ тамътые ічные уросли, мусятъ быти тутъ ны.	żdego człowieka vszanowania iest godzien, ale naprzeciw bałamutni Philaletowey, ktory, pod imieniem tak zacnego xiążęcia, śmiał się na vczciwość ludzką (z temi listkami) targnąć,—przeto tesz listy własne iego x. m., (dla pokazania prawdy,) muszą tu bydź wpisane, z ktorych tamte władyczyne vrosły.
такъ, для (лепъшого) вырозуменья сее справы, потреба тутъ нешто очатъку поведеть, откуль се тая зачала. А што ся тутъ напишетъ, кождомъ пляцу явъне показатися гъ. |(93) А будетъ ли (Ѳилялетъ) цнотливый, же ся укажетъ, хто (не змышляючи собе именъ не- кныхъ, але,) скинувъши зъ облича машкару, (которою [1] ся покры- ,) усхочетъ ли ми ся где ставити ыръшомъ) пляцу, будь то передъ оролевскою [2] милостью (на сойме), тежъ передъ речью посполитою, и ь кольвекъ кгды ми ся озоветъ,— ую ему почтивымъ словомъ, же ь не за таръчою, але явне ся) одъкрыю и покажу неправъду его, орую зъ нимъ и умерети готовъ : нехъ ся одно яко сова передъ юмъ не крыетъ!	Dla wyrozumienia tedy wszytkiey tey sprawy (każdemu), potrzeba tu nieco z początku powiedzieć, zkąd się co zaczęło (, czego-m dobrze wiadom). A potrzeba li tego będzie, y na każdym placu może się to autentice pokazać (y oczywiście z Philaletem o to mowić). Będzie li tak cnotliwy, że się okaże, kto iest, (a kiedy) zrzuci tę maszkarę z siebie y stawi mi się na placu, bądź to przed pomazańcem Bożym, bądź to przed r. p., y gdzieszkolwiek że mi się ozowie, (kto te księgi pisał,)—szlubuię mu cnotliwym słowem, że mu się tesz odkryię y pokażę nieprawdę iego, o ktorą y vmrzeć z nim gotow będę: niech się iedno iako sowa przed światłem nie kryje [3]!
жебысь съ почагъку все ведалъ, тиянъский брате, такъ ся речъ ь: ижъ владыка Володимеръский мыслилъ о томъ, жебы коли до юго дела прыйти мело, видечи въ аматерелой спызме великое затруд- э и неподобный прыступъ до тое юсти и згоды церъквей светыхъ. А къ |(94) (тую) згоду светую и	Tak się rzecz ma z początku: wiedź, bracie krześciański, isz władyka Włodymierzski ani myslił o tym, żeby kiedy do takowey sprawy przyść miało, widząc w tey zastarzałey schizmie |(41) wielkie zatrudnienie y niepodobny przystęp do tey iedności y zgody kościołow świętych. A chociasz zgodę świętą y ziednoczenie Rzymianow z Grekami y Rusią widział

[1] печатка: «которую» [2] опечатка: «королевскую» [3] опечатка: krije

соединение Рымляновъ зъ Греками и зъ Русю виделъ быти вельце потребную и спасенню людъскому пожыточную, и для поратованя великого упадъку и знищенья церъквей Божыхъ набоженъства Греческого въ паньстве его королевъской милости пана нашого,—але жебы хто потужный за то коли взятися и поводомъ другимъ быти мелъ, о томъ ся ему ани снило! Алить скоро по въступенью его зъ стану свецъкого, съ кашталянии Берестейское, на станъ тотъ духовъный, (на епископию Володимеръскую, и) кгды наперъшый соборъ, за владыцьтва его, одъправовалъся у Берестью въ року 1593, о (рожестве) светого Иоана Крестителя, (ино) его княжацъкая милость панъ воевода Киевъский писалъ до него листъ свой, намавляючи его до (тое) згоды съ костеломъ Рымъскимъ, абы ся о нее на томъ то сыноде (съ пилъностью) старалъ а митрополита и иныхъ (епископовъ) до того велъ, яко(95—м)бы ся початъки якие до тое светое згоды и зъедноченья зачали. Который листъ поданъ былъ ему черезъ слугъ княжати его милости, черезъ пана Василья Суражъского и черезъ пана Вишеньского. Которого листу преписъ слово до слова естъ такий:

bydź wielce potrzebną y zbawieni[u] kiemu pożyteczną, y dla porat[owania] wielkiego vpadku y zniszczenia [cerkwi] Bożych ritus Græci w państwie [iego kr.] m. pana naszego,—ale żeby kto p[otężny] za to wziąć się kiedy y powodem [dru]gim bydź miał, o tym mu się ani [śniło!] Aliszci skoro po wstąpieniu iego z [stanu] świeckiego, z kasztelanij Brzeskie[y, na] stan ten duchowny, kiedy, za wład[ztwa] iego, napierwszy synod (prowincy[alny]) miał bydź w Brześciu w roku 15[93, o] świętym Ianie Krzcicielu,—iego x[siążęca] m. pan woiewoda Kiowski pis[ał do] niego list swoy, namawiaiąc go do [zgo]dy z kościołem Rzymskim, aby [się o] nię na tym synodzie starał a mitr[opoli]ta y inych do tego wiodł, iakob[y] początki iakie do tey ś. zgody [y] [zjed]noczenia zstały. Ktory list podan był przez sługę iego x. m. pana [Wa]sila (, starostę) Suraskiego, y prze[z pa]na Wiszeńskiego. Ktorego listu pr[zepis] de verbo ad verbum iest taki:

Листъ княжати его милости першый, дата зъ Люблина, іюня 21 дня, року 1593 [1].

List xiążęcia iego m. pier[wszy,] data z Lublina iunij 21, [a.] 1593.

«Велебный, милостивый отче владыка Володымеръский, господине и приятелю мне вельце ласкавый!

«W Bodze wielebny a mciwy [oycze] władyka Włodzimirski, panie y p[rzyja]cielu mnie wielce łaskawy.

[1] это письмо было воспроизведено изъ того же единственнаго экземпляра «Ант[ири]сиса» еще въ 1851 году, въ «Актахъ Западной Россіи» (т. IV, № 45, стран. 63—[?]) безъ соблюденія стариннаго правописанія подлинника, даже съ нѣкоторыми [пропус]ками, выпусками и перестановками въ текстѣ. Впрочемъ, оно было напечатано (въ 1842 году) Маркевичемъ, въ его «Исторіи Малороссіи» (т. III, стр. [?]) не особенно тщательно

«Всякъ чоловекъ во всемъ времени гтия своего, по спасении своемъ, долъ-жнъ есть тщатисе о семъ, дабы могъ гь розмножытелемъ и любовникомъ лы Божее. Аще же кто и до конъца гь не можеть, ино абы приобщыте-мъ альбо участни|(96)комъ ее быть гъ. И я, ижъ за великими трудъно-ями моими, маючы на собе бремя тя-ты внѣшнихъ вещей, хотяжъ не могъ гь конечнымъ милосникомъ (и упра-ителемъ) альбо забавцою около помно-зия ѳалы Божее,—одънакъже, съ винности моее хрестиянъское, о[дъ] авныхъ часовъ была у мне хуть та-ія, которая и до тыхъ часовъ еще не стаеть, и овшемъ се роспаляетъ, абыхъ ь такомъ упадку, знищенью и опу-енью матки нашое церкве светое со-рьное апостолское Восточъное угля-элъ и розважалъ и розмышлялъ, атруючы и вынайдуючы такий спо-бъ и початокъ и прыступъ, черезъ торый бы церъковь Хрыстова, всихъ ръквей началънейшая, до перъшого оего пунъкту, целю и клюбы прийти застановити могла. Але, якъ вижу, стойными достойная созидатисе и стными честная соверъшатисе обыче, презъ годъныхъ людей годные речы ваютъ справованы. Такъже и мне ю въ томъ |(97) несчастье загородило, ю ли тежъ негодность въ такъ высоце лебъныхъ речахъ не допустила до то-прийти, же бымъ ку началу якому агому тое речы поводъ слушъный зяти могъ. Одънакъ же я предъсе по-валомъ въ собе залогъ писма светого, вячого: «сила Божия въ немощи со-ршается» [1], и засъ: «*отъ* чоловѣкъ возможъная Богу возможъна сутъ» [2].

«Wszelki człowiek po wszystek czas żywota swego, po zbawieniu swym, winien iest starać się o tym, aby mogł bydź rozmnożycielem y miłośnikiem chwały Bożey. A ieśliby kto do końca tym bydź nie mogł, tedy chocia aby vczestnikiem albo przyczyńcą iey (iakimkolwiek) mogł bydź. Ia, isz za wielki[e]mi trudnościami memi, maiąc na sobie brzemię (albo ciężar) zwierzchnych rzeczy [3], chociasz nie mogę |(42—ℱij) bydź doskonałym miłośnikiem abo zabawcą około pomnożenia chwały Bożey,—iednakże, z powinności moiey krześciańskiey, od dawnych [4] czasow była v mnie chęć takowa, ktora y do tych czasow ieszcze nie vstawa, y owszem się rospala, abym w takowym vpadku, zniszczeniu y opuszczeniu matki naszey cerkwi świętey powszechney apostolskiey Wschodniey vpatrował y rozważał y rozmyślał, vpatruiąc y wynayduiąc takowy sposob, początek y przystęp, przez ktory by cerkiew Krystusowa, wszytkich cerkwi nayczelnieysza, do pi[e]rwszego swego punktu, celu y kluby przyść y zastanowić się mogła. Ale, iako baczę, że wszelka rzecz godna przez godnych buduie się, y sławna sławnymi wykonywa się [5]. Także y mnie albo nieszczęście w tym zagrodziło, albo tesz niegodność w tak wysoce chwalebnych rzeczach nie dopuściła do tego przyść, iszbym ku początku iakiemu dobremu tey rzeczy powod słuszny wziąć mogł. A wszakże przedsię poczuwałem ia w sobie załog pisma świętego, mowiącego: «moc Boża y w niemocnych wykonywa się», y zaś [6]: «co v ludzi nie podobna, ale v Boga wszytko iest podobno». Na ktore słowa, iako na naypewnieyszy [7] cel poglądaiąc,

[1] 2 Коринѳ. XII, 9 [2] Матѳ. XIX, 26; Марк. X, 27; Лук. XVIII, 27 [3] опечатка: rzeczj [4] опечатка: dawnjch [5] эта «точка» сокращена и иначе изложена [6] опечатка: izasz [7] опечатка: naynapewnieyszy

На которые слова, яко на напевънейшый цель погледаючы, мало прешедъшыхъ временъ, не славы ради житейское (Богъ вестъ!), (но не) токмо ситующы падения церъкве Хрыстовы, але и наругания ради еретикъ, и тыхъ самыхъ отторгнувъшысе [1] Рымлянъ, яже иногда намъ беша братия, дерззнувъ або важылъсе есмп былъ съ Пасевиномъ [2] папы Рымъского о некоихъ нужныхъ речахъ писання светого, не самъ, но [зъ] своими старъшыми и презвитери, совитовати и гадательствовати. Богу же не изволившу, нашея ли ради полъзы и блага, или зла—не вемъ, и тако со‖(98)бысть се, яко годе Богу бѣ.

«Я, и теперъ не могучы устать отъ таковаго тщания, яже о церкве Божые, и маючы тотъ предъсевзятя своего умыслъ, абыхъ до тамътыхъ краинъ, въ которыхъ по недалеку обретаетъсе и папа Рымъский, для улеченья здоровя своего телесного на часъ некоторый отъехать могъ; тамъже если бы было на то произволение Божие, до того (если бы была на то) воля в. м. нашыхъ духовъныхъ, жебысте в. м. теперъ на томъ соборе вашомъ духовъномъ вси одностайне о томъ промышляли и радили и намовяли, абы се могъ такий прыступъ [3] вынайти до таковаго поводу, черезъ который бы се могли склоняти початъки до згоды и улацненья и померъкованья такъ великихъ незгодъ и заятреня, а праве внутрънее брани въ церъкве Божой. Где бымъ и я, въ тыхъ краехъ будучы, за помочью Божею и за началомъ и благословенъствомъ в. м., яко духовъныхъ, не занехалъ зъ щырости и хути моее противъ ‖(99) церъкве Божой старанья, зъ

niedawno przeszłych czasow, nie dla chwały tego świata (Bog widzi!), tylko żałuiąc vpadku cerkwie Krystusowey, także y dla vrągania heretykow y tychże samych—ktorzy się oderwali—Rzymian, ktorzy niegdy byli nam bracią, vmyśliłem albo ważyłem się był z Possewinem papieża Rzymskiego o niektorych potrzebnych rseczach pisma świętego, nie sam, ale z swoimi starszymi y prezbitery, radzić y dysputować. Lecz isz tego Bog nie chciał, ieśli dla naszego złego li albo dobrego—nie wiem, czy tak się to zstało, iako się Panu Bogu podobało.

«Ia tedy, y teraz nie mogąc vstać od takowego starania, ktore iest o cerkwi Bożey, y maiąc ten vmysł przedsięwzięcia swego, abym do tamtych kraiow, w ktorych nie podaleku tesz iest y papież Rzymski, dla vleczenia zdrowia swego cielesnego na czas iaki odiachać mogł; tamże ieśli by była na to naprzod wola Boża, do tego y wola tesz w. m. naszych duchownych, żebyście w. m. teraz na tym synodzie waszym duchownym w‖(43)szyscy iednostaynie o tym przemyszlali, radzili y namawiali, aby się mogł taki przystęp wynaleść do takowego powodu, przez ktory by się mogli skłaniać początki do zgody y vłacnienia y pomiarkowania tak wielkich niezgod y zaiątrzenia, a prawie wnętrzney walki w kościele Bożym. Gdzie bym y ia, w tamtych kraiach będąc, za pomocą Bożą y za początkiem a błogosławieństwem w. m., iako duchownych, nie zaniechał z szczyrości y chęci moiey przeciw cerkwie Bożey starania, z naświętszym vsiłowaniem mym, takowego

[1] редакторъ IV-го т. «Актовъ Западной Россіи» вставилъ въ это слово букву х: «...гнувъшы[х]се» [2] тотъ же редакторъ предлагаетъ добавить послѣ сего: «посломъ» «легатомъ» [3] опечатка: «прыстъпъ»

большимъ усилованьемъ моимъ, такого чинити, якое бы можность и годность моя зносити могла, ижъ бы се до якое слушъное згоды и зъедноченья склонити могло.

«Якожъ здаетъ ми се за речъ слушную, жебысь в. м., милостивый отче, епископе Володымеръский, самъ особою своею, намовившыся зъ его милостью преосвещенънымъ отцемъ аръхиепископомъ и зъ ихъ милостью велебъными епископы, до великого князя Московъского, за дозволеньемъ и листомъ его королевъское милости, ехать працы не жаловалъ, и тамъ съ князем великимъ Московскимъ и зъ духовными земли тамошнее порозумевъшысе и достаточъне намовивъши, и оказавши и донесъши то имъ все, якое (гонение,) преследованье и наруганье и уничиженье народъ тутошний Руский въ порадъкахъ канонахъ [и] церемониехъ церъковъныхъ теръпитъ и поноситъ, просечы и заживаючи ихъ, абы о томъ тщание сотворивъшы, я(100)ко уды единое главы Христа, единъ единому състраждающе, згодне и едьностайне зъ нами, такъ тому забегали и въ то траояли, жебы больщей церковъ Христова такого розорванья и внутръного замешанья, и народъ Руского рожая—гонения и оскорбления не терьпелъ. Пильне о то в. м., яко вельце ласкавого господина и прыятеля, пачеже тщателя теплаго въ любве веры Христовы, прошу, абысь в. м. хутливе до того се вложыти и за то се всею силою и моцью взяти, и тамъ на томъ соборе съ пильностью старатисе весполъ зъ ихъ милостью рачилъ, жебы який слушный початокъ и застановенье, если бы южъ не до якое згоды, што есть речъ напреднейшая («се бо, рече, коль добро и коль

czynić, iakie by możność y godność moia znosić mogła, iżby się do iakiey słuszney zgody y ziednoczenia zchylić mogło.

«Iakosz zda mi się za rzecz słuszną, żebyś w. m., młciwy oycze, episkopie Włodzimierzski, namowiwszy się (w tym) z iego m. oświeconym oycem archiepiskopem y ich m. wielebnemi episkopy, sam osobą swą do wielkiego kniazia Moskiewskiego, za dozwoleniem y listem iego kro. mci, iachać pracey nie żałował, y tam z kniaziem wielkim Moskiewskim y z duchownemi ziemie tameczney porozumiawszy się y dostatecznie namowiwszy, y okazawszy a doniozszy im wszytko, iakie prześladowanie y vrąganie (a naśmiewisko) y vbliżenia narod tuteyszy Ruski w porządkach, kanoniech y ceremoniach cerkiewnych cierpi y ponosi, prosząc y vżywaiąc ich, aby o tym staranie vczyniwszy, iako członki iedney głowy Krystusa Pana, ieden iednemu pomagaiąc, zgodnie y iednostaynie z nami, tak temu zabiegali y w to potrafiali, żeby iusz więcey cerkiew Chrystusowa takowego rozerwania y wnętrznego zamieszania, y narod Ruskiego rodzaiu—prześladowania y vrągania nie cierpiał. Pilnie o to w. m., iako wielce łaskawego pana y przyiaciela, do tego y wielkiego miłośnika wiary Chrystusowey proszę, abyś w. m. chętliwie do tego włożyć y wszelką mocą za to się wziąć, y tam na tym synodzie z pilnością starać się wespoł z ich m. raczył, isz by iaki słuszny początek y zastanowienie, ieśliby iusz nie do iakiey zgody, co iest rzecz naprzednieysza (abowiem mowi: «oto, iako dobra y iako wdzięczna rzecz iest mieszkać braciey społem»), tedy [1] y to potym [2] nie

[1] опечатка: tedj [2] опечатка: potjm

красно, но еже жыти братии въкупе» [1]), тогды и то потомъ не подлейшая—до полепъшенья животовъ людъскихъ, за стараньемъ и початъкомъ в. м., вынайти[се] могъ.

«Бо то естъ явно в. м. всимъ, яко се люде ‖(101) нашое релии зъгоръшили, и такъ сутъ въ набоженствахъ своихъ оспали, ленивн, недъбали, ижъ не только абы мели постерегать повинности своее хрестиянъское и застановятися за церъковъ Божую и за веру свою старожытную, але еще се сами многие, насмеваючи зъ нее и опускаючи, до розмаитыхъ сектъ утекаютъ. Чому если в. м. забегати и о томъ дъбати не будете, и сами в. м. ведаете, хто за то слово и ответъ воздати будетъ повиненъ? «Кровей бо, рече, ихъ отъ руку вашею изыщу!» [2] Вы бо есте вожди, наставници и пастуси паствы Хрыстовы! Аки для чого инъшого [3] розъмножылосе межы людми такое ленивство, оспалъство и отъступенье (отъ веры), яко набольшей для того, ижъ устали учытели, устали проповедачы слова Божого, устали науки, устали казанья! А затымъ наступило знищенье и уменъшенье ѳалы Божое, церъквей Его! Наступилъ голодъ слуханья слова Божого! Наступило затымъ отступе‖(102)нье отъ веры и закону! Прышло, на остатокъ, на насъ то, ижъ не зостаетъ намъ намнейшее речы, съ которое быхъмо се тешити въ законе своемъ мели! Слушне бысмо теперъ могли слова пророцъкие вспоминати, мовечы: «хтожъ дасть голове нашой воду, и очыма нашыма источъникъ слезъ» [4], абыхъмо могли оплакивати упадъку и знищенья веры и закону своего, въ день и въ ночы! Все опровергълосе, упало! Зо всихъ

‖(44—ſiij) podleysza—do polep[...] żywotow ludzkich, za staraniem y [...]czątkiem w. m., wynaleść się mogł[...]

«Gdysz to iest iawno w. m. wszy[...] iako się ludzie naszey religij zgor[...] y tak są w nabożeństwach swych o[...]li, leniwi, niedbali, isz nie tylko [...] postrzegać mieli powinności swey k[...]ściańskiey y zastawiać się za cer[...] Bożą y za wiarę swą starożytną, [...] ieszcze się sami mnodzy, naśmiewai[...] niey y odstępuiąc, do rozmaitych [...] vciekaią się. Czemu ieśliże w. m. za[...]gać y dbać o tym nie będziecie, [...] to w. m. dobrze wiecie, kto za to li[...] y odkaz dać będzie powinien? Abo[...] mowi: «krwie ich z ręku waszych [...] patrzał!» Wy bowiem iesteście wo[...]wie, dozorce y pasterze trzody Chry[...]sowey! A nie dla czego inszego rozm[...]żyło się miedzy ludźmi takie leniws[...] ospalstwo y odstąpienie, iako nawi[...] dla tego, isz vstali nauczyciele, v[...] przepowiadacze słowa Bożego, v[...] nauki, vstali kazania! A zatym na[...]piło zniszczenie y vmnieyszenie ch[...] Bożey y cerkwie Iego! Nastąpił [...] słuchania słowa Bożego! Nastąpiło [...] tym odstąpienie od wiary y zak[...] Przyszło, naostatek, na nas to, isz [...] nie zostaie nam namnieyszey rzeczy [...] ktorey byśmy cieszyć się w zak[...] swym mieli! Y słusznie byśmy [...] mogli słowa prorockie wspominaiąc [...]wić: «ktosz da głowie naszey wod[...] oczom naszym zrzodło łez», aby[...] mogli opłakiwać vpadku y zniszcz[...] wiary y zakonu swego we dnie [...] nocy! Wszytko się przewrociło y vp[...] Ze wszech stron vcisk, frasunek y

[1] Псал. CXXXII, 1 [2] Іезекіил. III, 18 [3] послѣ этого слова по ошибкѣ ненужное: «не» [4] Iерем. IX, 1

скорбь, сытование и беда! И
(алей почувать не будемо, Богъ
о зъ нами за конецъ будетъ!?
стороны моее повторе и по-
ошу: Бога ради, такъ в. м.,
інъности своее пастыръское,
я боязни и помъсты Божое, въ
›яйте, же быстe тамъ што до-
›авити и застановити и поча-
й добрый уделати могли! Про-
ъ здравии телесномъ и въ ду-
елномъ пребываннн долгоденъ-
отъ Го|(103—н)спода Бога в. м.
исанъ у Люблине, месяца ию-
я, року 93.

зычливый приятель, сынъ и
:лушный, Костанътинъ, княжа
›е, воевода Киевъский, вла-
ою».

эторомъ листе послалъ его ми-
гъ воевода и арътыкулы, своею
рукою написаные, до тое
што бы въ ней вароватн по-
ю. А то сутъ тые:

1.

ъвей, абыхъмо при всихъ
ь своихъ, яко церьковь Вос-
церъжитъ, вцале зостали.

|(104) 2.

іанове Рымляне церъквей на-
наданья ихъ на свое костелы
іали.

3.

за постановеньемъ згоды, если
іапотомъ хто зъ нашыхъ до

da! Y ieśli się daley poczuwać (w tym) nic będziemy, Bog wie, iaki koniec z nami będzie!?

«Ia z strony moiey powtore y potrzecie proszę: y dla Boga, tak w. m., dla powinności swey pasterzskiey, iako (więcey) dla boiaźni y pomsty Bożey, w to potrafiaycie, żebyście tam co dobrego sprawić y zastanowić y początek iaki dobry vdziałać mogli! Życzę przytym w. m. dusznego y cieleśnego zdrowia od Pana Boga na wiele lat zażywać. Dan w Lublinie, mensis iunij 21 die, anno Domini [1] 1593.

|(45) «W. m. życzliwy przyiaciel, syn y sługa posłuszny, Konstantyn, xiąże Ostrożskie, woiewoda Kiowski, własną ręką».

Przy tym liście swoim iego x. m. posłał y artykuły, własną ręką swoią napisane, do tey iedności bacząc bydź potrzebne. A to takie:

1.

«Naprzod, abyśmy przy wszytkich obrzędach swoich, iako cerkiew Oryentalna dzierży, wcale zostali.

2.

«Aby panowie Rzymianie cerkwi naszych y nadania ich na swoie kościoły nie obracali.

3.

«Aby, za postanowieniem zgody, ieśli by się napotym kto z naszych do Rzym-

гка: Domini*ni*

Рымъского костела удати хотелъ, не прыймовали, ани прымушали, а звлаща пры отдаванью малъженъства, яко то звыкли чынити.

4.

«Абы духовъные наши въ таковомъ же пошанованью, яко и ихъ, были, а звлаща митрополитъ и владыкове въ раде и на соймикахъ местце мели, хотя не вси.

5.

«Потреба бы и патриаръховъ обослать, жебы се до згоды склонили, жебысьмы единымъ серъцемъ и едиными усты Пана Бога хвалили. По||(105)треба и до Московъского и до Волохъ послати, жебы се на одно зъ нами згодили. А здало бы ми се наслушней до того ужыть: до Москвы его милости отца епископа Володимеръского, а до Волохъ отца епископа Львовъского.

6.

«Потреба тежъ поправить некоторыхъ речей въ церъквахъ нашихъ, а звлаща около сакраменъту и инъшыхъ вымысловъ людъскихъ.

7.

«О закладанье школъ и наукъ волъныхъ, а звлаща для цвиченья духовънымъ, пильно потреба, же быхъмо мели учоные презвитери и казнодее добрые: бо затымъ, нижъ наукъ нетъ, великое грубианъство въ нашихъ духовъныхъ умножылося».

---

skiego kościoła vdać chciał, nie imowali, ani przymuszali, a zwła przy oddawaniu małżeństwa, iak zwykli czynić.

4.

«Aby duchowni naszy w takow poszanowaniu, iako y ich, byli, a szcza mitropolit y władykowie w r y na seymikach mieysce mieli, c nie wszyscy.

5.

«Potrzeba by y patryarchow ob żeby się do zgody skłonili, żeb iedynym sercem y iednemi vsty Boga chwalili. Potrzeba y do Mosk skiego y do Wołoch posłać, żeb na iedno z nami zgodzili. A zdał mi się nasłuszniey do tego vżyć Moskwy iego mci oyca episkopa Wł mierzskiego, a do Wołoch oyca ep pa Lwowskiego.

6.

«Potrzeba tesz poprawić niekt rzeczy w cerkwiach naszych, a szcza około sakramentu y inszych w słow ludzkich.

7.

«O zakładaniu szkoł y nauk woln a zwłaszcza dla ćwiczenia duchow pilnie potrzeba, żebyśmy mieli w prezbitery y kaznodzieie dobre: bo tym, isz nauk nie masz, wielk grubiaństwo w naszych ducho vmnożyło się».

тъ кождый обачыти можетъ, съ
тое светое дело згоды и мило-
стиянское зачало?!

) Не вспоминаю перъшыхъ
и пильного усилованья его
ькое милости съ корольми
ими, а особливе съ королемъ
мъ,—чого сутъ ведоми не мало
овъ.

листъ и артыкулы кгды вла-
Володимеръский прочыталъ, пы-
ныхъ посланцовъ: што то за
улъ о сакраменъте, и якое бы
в церъкви нашой сакрамента
потребовали? Бо его милость не
лъ того. Кгдыжъ церъковь на-
точъная добре сакраменъта све-
юуетъ, такъ ижъ жадное попра-
потребуетъ.

ь Василей Суражъский на то
ъ зъ Вышенъскимъ, ижъ не
отъ и не ведаютъ, ку чому то
юсть написати рачылъ, поневажъ
ътыкулы въ листе его милости
атвореные.

гымъ отецъ владыка Володымеръ-
ь тымъ ихъ отправилъ, мовечы:
бы то Панъ (107) Богъ, жебы
прышло, яко его княжацъкая
мети хочетъ. Але то неподоб-
чи у насъ, и не за нашыхъ то
подобно будетъ! И еслиже его
до митрополита о томъ не пи-
и слова о такихъ речахъ мо-
смею! Бо ведаю, же митропо-
е естъ зычливый Рымъляномъ.
мя его милость до Москвы
уетъ, былъ бымъ тамъ рыхлей
утами, альбо на пласе зъ тако-
осельствомъ! Протожъ нехъ мя
ость маеть за вымовеного. Але,
ъ можный и *светило* веры на-
хъ ся о то у его королевъское

A tu każdy obaczyć może, zkąd się to święte y błogosławione dzieło zgody y miłości [1] krześciańskiey zaczęło?!

Nie wspominam pierwszych namow y pilnego vsiłowania iego x. m. z krolmi zmarłemi, a osobliwie z Stephanem krolem,—czego wiadomi nie mało senatorow.

Ten list y artykuły gdy władyka Włodzimierzski przeczytał, pytał onych posłańcow: co to za artykuły o sakramencie? iakiey by poprawy w cerkwi naszey sakramenta ś. potrzebowali [2]? Bo iego m. nie dołożył tego. Gdysz cerkiew nasza Oryentalna dobrze sakramentami świętemi szafuie, tak isz żadney poprawy nie potrzebuie.

Pan Wasiley Surazski na to powiedział z Wiszeńskim, isz nie rozumieią y nie wiedzą, ku czemu to iego m. napisać raczył, poniewasz te artykuły w liście były zawarte.

A zatym ociec władyka Włodzimierzski z tym ich odprawił, mowiąc: «dał by to Pan Bog, żeby do tego przyszło, iako i. x. m. chcieć raczy. Ale to niepodobne rzeczy v nas, y nie za naszych wiekow to podobno będzie! Y ieśli iego m. do mitropolita o tym nie pisał, ia y słowa o takich rzeczach mowić nie śmiem! Bo wiem, że (on) mitropolit nie życzliwy Rzymianom. A co mię iego m. do Moskwy wyprawuie, był bych tam rychley pod knutami, abo na płasze za takowym posełstwem! Przeto niech mię iego m. ma za wymowionego. Ale, iako pan możny y *primas* wiary naszey, niechay się o to v iego k. m. stara, a iam do wszego dobrego gotow!»

атка: myłości [2] опечатка: potrzebali

милости стараетъ, а я-мъ до всего доброго готовъ!»

И такъ одъ оного часу было въ молчанью ажъ до року 1595, же отецъ владыка Володимерский о томъ зъ жаднымъ чоловекомъ (ни словъка) не мовилъ. Ажъ въ року помененомъ (95), въ месецу декабру, будучы у его милости князя бискупа Луцъкого въ Тор‖(108)чыне по справе прыятельской, а знашедъшы тамъ владыку Луцъкого, зъ розмовы о той згоде, взялъ ведомость одъ владыки Луцъкого, ижъ еще одъ року 1591, кгды онъ владыка Володымерский былъ свецъкимъ чоловекомъ, на соборе Берестейскомъ (на перъшомъ) некоторые владыкове, а меновите: Пиньский (змерълый), и Львовъский (Балабанъ), и Холмъский, и онъ Луцъкий, списалися до тое единости и подъ послушенъство папежа Рымъского, видечы великий нерядъ и недбалость патриаръховъ своихъ; до чого зъ некоторыхъ потомъ слушныхъ прычинъ и митрополитъ самъ прызволилъ, и его королевъская милость черезъ листъ свой и черезъ оногожъ владыку Луцъкого съ тымъ ся готовымъ быти оповедалъ. А то все деялося добре передъ тымъ, а нижъ владыка Володымерский владыкою зосталъ. А потомъ въ Сокалю, въ року 1595, некоторые зъ нихъ, яко Луцъкий, Премыский теперешний, и Львовъский, ‖(109) и Холмъский, для тоежъ справы зъеждчалися, и тамъ еще кгрунътовней тое стверъдили.

Затымъ, кгды (вже) таковая ведомость Володымеръского дошла (ку тому вси списы оныхъ владыковъ на око у Луцъкого виделъ), а бачечы всихъ на то волю и такъ великие початки тоее справы, а въспоменувъшы собе на листъ и упоминанье его княжацъкое милости пана воеводы Киевъского, до него передъ тымъ одъ двy летъ посы-

Y tak od onego czasu było **w** milczeniu asz do roku 1595, że **o** władyka Włodzimierski o tym **z** nym człowiekiem (ani) mowił (ani **l** ferował). Asz w roku pomienionym decembre, będąc v iego m. księdza skupa Łuckiego w Torczynie po spr przyiacielskiey, a zastawszy tam władykę Łuckiego, z rozmowy o zgodzie, wziął wiadomość od wła Łuckiego, isz ieszcze od roku 1 kiedy Włodzimierski władyka był ie świeckim człowiekiem, na syn Brze‖(47)skim niektorzy władykow mianowicie: Piński, Lwowski, Cheł y on Łucki, zpisali się do tey iedn y pod posłuszeństwo papieża Rzymsk widząc wielki nierząd y niedba patryarchow swoich; do czego pot niektorych słusznych przyczyn y m polit sam przyzwolił, y iego k. m. l list swoy y przez onegosz władykę kiego z tym się deklarował. A wszytko działo się dobrze przed ty niszli władyka Włodzimierski wład został. A potym w Sokalu, w roku 1 (znowu) niektorzy z nich, iako Łu Przemyski teraźnieyszy, Lwowsk Chełmski, dla teyże sprawy zieżdżali y tam ieszcze gruntowniey to zt dzili (y artykuły zpisali, y rękami swemi podpisali).

Zatym, gdy takowa wiadomość W dzimierzskiego doszła (y wszytkie s onych władykow od Łuckiego były okazane), widząc wszytkich wolą n y tak wielki początek tey spraw wspomniawszy sobie na list y upom nie iego xiążęcey młci pana Kiowskiego, do niego przed dwu lat posłane, rozumiel

е, розумеючи, же его милость за
ми початьками мелъ ся и самъ
ъней до того прыхилити и поваж-
ю своею поводомъ дальшимъ тому
і,—взялъся за то владыка Володы-
ский и новый списъ на то учынилъ,
прыкладаючы печати (своее) до
хъ *старыхъ* списовъ владычънихъ,
чалъ вже всимъ ку ведомости та-
е предъсевзятье всихъ владыковъ
сити и на казаньяхъ у Володы-
і и въ Берестью тую справу зале-
і.
(110) А одъ когожъ наперъвей о
ахъ владычънихъ и митрополито-
ъ его княжацькая милость взялъ
мость, нзали не отъ владыки Воло-
ерского, которому [1] и арътыкулы
саные (до его милости) послалъ?
кого ведомость взяли братство
овъское черезъ (пана) Красовъского,
ъ братьство Берестейское, аза не
тогожъ? Не тайные то вже речы
и во всей диоцезыи *Володымерской*
амнейшому чоловекови! Бы были и
шие въ своихъ диоцезыяхъ тоежъ
или, не могли бы люде на неведо-
ть нарекати. Але и такъ даръмо
екають, бо вси о томъ ведали, бы
ко правъду вызнати хотели. (О чомъ
ей услышишъ.)
теперъ вже прыступую до объ-
ения листовъ владыки Володымеръ-
о, которые Өилялетъ положылъ въ
кькахъ своихъ. А наперъвей кла-
ь листъ до его милости пана воево-
Киевъского, зъ Володымера писа-
, подъ датою марта 17 дня, ||(111—о)
року 1595, которого ани початъку,
конъца не положылъ, а то не безъ
ки особливое: только выписуетъ
а некоторые, зъ оного листу вы-
ъшы, а то суть тые:

za takimi początkami miał się y sam
snadniey do tego przychylić y autoritate
sua (dopomoć y) powodem dalszym
bydź,—wziął się (serio) za tę sprawę
y nowy spis na to vczynił, nie przykła-
daiąc pieczęci do *pierwszych* spisow wła-
dycznych, y począł iusz wszytkim ku
wiadomości takowe przedsięwzięcie wła-
dykow donosić y na kazaniach we
Włodzimierzu y w Brześciu tę sprawę
zalecać.

A od kogosz naprzod o spisach wła-
dycznych y mitropolitowych iego x. m.
wziął wiadomość, azali nie od władyki
Włodzimierzskiego, ktoremu y arty-
kuły spisane posłał? Od kogo wiado-
mość wzięli bractwo Lwowskie przez
Krasomowskiego y bractwo Brzeskie,
aza nie od tegosz? Nie tayne to iusz
rzeczy były we wszytkiey diocæsii *iego*
y namnieyszemu człowiekowi! By byli
y inszy w swoich diocæsiach tosz vczy-
nili, nie mogli by ludzie na niewiado-
mość narzekać. Ale y tak darmo na-
rzekaią, bo wszyscy wiedzieli o tym, by
tylko prawdę znać chcieli.

A teraz iusz przystępuię do deklaracij
listow władyki Wło||(48—Ѳ)dzimier-
skiego, ktore Philalet położył w ksią-
szkach swoich. A napierwiey kładzie
list do iego m. pana woiewody Kiow-
skiego, z Włodzimierza pisany, de data
martij 17 dnia r. 1595, ktorego ani
początku, ani końca niemasz, a to non
sine misterio: tylko wypisuie słowa nie-
ktore, z niego wybrawszy, a to te są:

[1] мечатка: «ку тому»

«О бытью отца владыки Луцкого въ Кракове, ажъ тутъ прыехавъши, доведалемъся. Але жебы одъ кого въ посельстве ездити мелъ, светъчу Паномъ Богомъ, жемъ о томъ ани слыхалъ» [1].

(Ведай же, ижъ) тотъ таковый листъ одъписовалъ владыка Володымеръскиї до его милости пана вееводы Киевъского на листъ его милости (власный), съ Турова писаный маръца 9 дня року 95, въ которомъ его милость до владыки Володымеръского пишетъ, межы инъшими речами, до тое справы неналежъными, на остатъку тые слова:

«А еслибы тежъ то можная речъ была, пильне в. м. моего милостивого пана прошу: рачъ ми в. м. дати знати, где ся на тотъ часъ оборочаетъ отецъ владыка Луцъкий? (112) Бо я маю справу, якобы тамъ гдесь мелъ въ посельстве одъ килька особъ ехати, и што тамъ будетъ чудити?»

Отожъ видишъ, на який листъ владыка Володымеръский до княжати его милости тотъ свой листъ перъшый одъписовалъ. И певне правду писалъ, бо яко не зъмавялъся зъ владыкою Луцъкимъ о той дорозе Краковъской, такъ о ней ничого не ведалъ.

Подивуй же ся тутъ, брате милый, штуце Ѳилялетовой и щырости его, которую тутъ (наперъвей) въ преписе того листу перъшого владычнего учынилъ, бо ани початъку, ани доконаня того листу не написалъ. Кгдыжъ не только тамъ того было, што Ѳилялетъ положылъ, але мусело быти большей того: где владыка прыводитъ пана воеводу до тое единости, выписуетъ прычины, для которыхъ тая едность по-

«O byciu oyca władyki Łucki[ego w] Krakowie, asz tu przyiachawszy, d[o]działem się. Ale żeby od kogo w [pose]lstwie ieździć miał, świadczę P[anem] Bogiem, żem o tym ani słychał» [2].

Ten taki list odpisował władyka [Wło]dzimierski do iego m. pana woie[wody] Kiowskiego na list iego m., z T[urowa] pisany marca 9 dnia roku 1595, w [kto]rym iego m. do władyki Włodzi[mier]skiego pisze, miedzy inszemi rzec[zami] do tey sprawy nienależnemi, na ost[atku] te słowa:

«A ieśliby tesz to można rzecz [była,] pilnie w. m. moiego mciwego pana [pro]szę: racz mi w. m. dać znać, gdzi[e] na ten czas obraca ociec władyka Ł[ucki]? Bo ia mam sprawę, iakoby tam g[dzieś] miał w poselstwie od kilku osob ia[chać] y co tam będzie czudzić?»

Na ten oto list iego m. pana [woie]wodzin ten list pierwszy, iako się [wy]mieniło, władyki Włodzimierskiego [...]. A zaiste prawdę pisał, bo iako [się nie] zmawiał się z władyką Łuckim o [tey] drodze Krakowskiey, tak o niey nic [nie] wiedział.

Podziwuy że się y tu, bracie [miły,] sztuce Philaletowey y szczyrości [iego,] ktorą tu pokazał w przepisie tego [listu] pierwszego władycznego, gdzie ani [po]czątku, ani dokonania nie położył. B[o nie] tylko tam tego było, co Philalet [napi]sał, ale było tam więcey tego: [gdzie] władyka przywodzi pana woiewod[ę do] tey iedności, wypisuie przyczyny, dla [kto]rych ta iedność potrzebna, prosi o [...] radzi na synod. A isz terminu teg[o]

[1] уніатскій авторъ, укоряя Филалета за то, что онъ не приводитъ писемъ [...] никѣ, а «выбираетъ изъ нихъ только штучки», самъ погрѣшилъ: изъ 23 строкъ [...] отрывка привелъ только первыя 5-ть, самыя невинныя (см. 2-ую кн. «Пам. [...] стлбц. 1064, 1066) [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1063, 1065

бная, проситъ о зъездъ, радитъ на юдъ, (и много инъшыхъ речей). А ь ||(113) копеи того листу не было, ды латве ся то покажетъ зъ другого ту его милости пана воеводы Киевъ-го, што *ему* на тотъ листъ его одъ-ўетъ, и яко ся его милость выма-етъ съ тое единости, не позволяючы нее, ани на зъездъ який. Съ которо-(листу его милости) снадъней кождый зумети можетъ, яковымъ къшталъ-ъ листъ перъшый владыки Володы-рьского, съ которого Ѳилялетъ тые утьки выбралъ, былъ написанъ. Бо самой дате листовъ зрозумеешъ, якъ рьзо который по которомъ уросъ.

А такъ кладу тутъ другий листъ его лости пана воеводинъ, (писаный зъ мания маръца 21 дня, року 95,) ледве чотыры дни по ономъ листе вла-ътьнимъ писаный. Который листъ пана еводинъ такъ ся въ собе маетъ:

«Въ Бозе велебный, милостивый еводине, отче епископе Володымеръ-ий, пане и приятелю мой! До||(114)шло писанье отъ в. м., въ которомъ ироце в. м. пишучи, перъвей выме-тися рачишъ, ижесь в. м. на жадныхъ ездехъ, иле покутныхъ, не былъ; томъ выписуе в. м., видечи быти по-ебную въ церъкви Божой, згоду и лость; для чого и до згоды, яко ся писанья в. м. значитъ, склонятися чишъ, указуючи того прычину и по-ебу не инъшую якую, только наболь-й тую, ижъ насъ утискуютъ, трапятъ, рьдятъ, брыдятъся нами, насме-ютъся зъ насъ».

Тамже далей его милость панъ вое-да [1] тую едность ганить *, и выма-ется * зъ нее, не хотечы * до нее ступить, и не позваляетъ на жаденъ

stu nie miałem, tedy łatwie się to pokazuie z drugiego listu i. m. pana woiewody Kiowskiego, co *władyce* odpisuie na ten iego list, wymawiaiąc [2] się z tey zgody y nie pozwalaiąc (iusz) na nię, ani na ziazd (, ani na synod). Z ktorego—snadniey zrozumieć każdy będzie mogł, iaki list był władyki Włodzimierskiego pierwszy do iego m. pisany, ktorego Philalet obciął. Bo po dacie samey zrozumieć będziesz mogł, iako ry-||(49)chło ktory po ktorym vrosł.

Kładę tu tedy z drugiego listu iego m. pana woiewody Kiowskiego słowa własne, ktory list zarazem we cztery dni po onym liście władycznym był pisany, w te słowa:

«W Bodze wielebny etc. Doszło mię pisanie od w. m., w ktorym szyroce w. m. pisząc, pierwey wymierzać się raczysz, iżeś w. m. na żadnych ziezdziech, ile pokątnych, nie był; potym wypisuie w. m., widząc bydź potrzebną w kościele Bożym, zgodę y miłość; dla czego y do zgody, iako się *s* pisania w. m. znaczy, skłaniać się raczy[sz], vkazuiąc tego przyczynę y potrzebę nie inakszą iaką, tylko nawięcey tę, isz nas cisną, trapią, gardzą, brzydzą się nami, naśmiewaią się z nas» etc.

Tamże daley iego m. pan woiewoda tę iedność gani, y wymawia się z niey, nie chcąc do niey przystąpić, y nie pozwala na żaden synod, ale heretyckie y

[1] опечатка: «воеведа» * эти три слова въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты, противъ нихъ на полѣ стариннымъ почеркомъ написано: «читай» [2] опечатка: wymawiaiąc

сынодъ, але геретыцкие и Аръръянъские сыноды и зъезды хвалитъ, и такъ далей въ тымъ листе своимъ пишетъ:

«А што се тычеть зъездовъ, абы были такие у насъ, якъ у тыхъ, што ихъ зовемо некрешчоными людми: Аръряны, новокрщенъцами, геретиками, кото‖(115)-рые, коли зъедутъся, все постановять и держатъ; знать, же не ездять на банъкеты, ани на опилства, не на фальше, ани на здрады, але штобы до скутку речей святобливыхъ и побожныхъ приходили: для того тогды у нихъ школы, друкарнѣ и шпитали всюды, и казнодѣевъ множство, безъ личбы».

Того листу дата зъ Степаня, марца 21, року 1595.

А ижъ тотъ листъ былъ не малый, для того его тутъ не вписалъ слово въ слово: досыть на томъ, што се тутъ поменило. Съ чого [1] явне се показуетъ, ижъ владыка Володимерский не таилъсе съ тою единостю, яко Филялетъ удаетъ, але и овшемъ пана воеводу притегалъ до тое единости и указовалъ быть потребный сынодъ и з[ъ]ездъ для тое справы. Але его милость панъ воевода не позвалялъ на жадные зъезды, и овшемъ болшъ ему се сподобалы зъезды и постановенья Аръръянъские и новокрщеньские.

На тотъ листъ его милости пана воеводы Ки‖(116)евъского владыка Володымеръский одъписалъ ото тотъ другий свой листъ, которого Ѳилялетъ кладетъ вторымъ, за датою зъ Володымера, марца 25 дня, року 1595. И тотъ (листъ смотри, яко) кусый, обътятый: ни початъку, ни конъца, только слова некоторые, што на свою сторону потребъного быти виделъ! Бо еслибы тые слова, яко ихъ Ѳилялетъ положылъ, такъ самые только стояли, и самъ быхъ

Arryańskie synody a ziazdy chwal[illegible] tak daley w tym liście swoim pisz[illegible]

«A co się tycze ziazdow, by byl[illegible] kie v nas, iako v tych, co ich zow[illegible] niekrzszczonemi ludźmi: Arryany, wokrzszczeńcami, heretykami, kt[illegible] gdy ziadą się, wszytko postanowi[illegible] dzierżą; znać, że nie ieżdżą na bank[illegible] ani na opilstwa, nie na fałsze, an[illegible] zdrady, ale żeby do skutku rzeczy ś[illegible] tobliwe y pobożne przychodziły: p[illegible] tesz v nich szkoły, drukarnie y sz[illegible] wszędzie, y kaznodzieiow mnostwo, lidzby».

Tego listu data z Stepania, marc[illegible] roku 1595.

A isz ten list był nie mały, prze[illegible] go tu nie wpisał słowo do słowa: d[illegible] na tym, co się tu pomieniło. Z c[illegible] iawnie się pokazuię, że władyka [illegible] dzimierzski nie taił się z tą iedno[illegible] iako (go) Philalet vdaie, ale y ow[illegible] pana woiewodę ciągnął do tey ied[illegible] y vkazował bydź potrzebny syno[illegible] ziazd dla tey sprawy. Ale iego m. woiewoda nie pozwalał na żadne zi[illegible] y owszem więcey mu się podobały [illegible] dy y stanowienia Arryańskie y n[illegible] krzszczeńskie.

Na ten list iego m. pana woie[illegible] Kiowskiego władyka Włodzimie[illegible] odpisał oto ten drugi swoy list, kt[illegible] ‖(50—Gij) Philalet kładzie drugi[illegible] datą z Włodzimierza, 25 dnia m[illegible] roku 1595. Y ten — kęsy, ocięty: początku y końca, tylko słowa niek[illegible] co na swą stronę potrzebnego [illegible] widział! Bo ieśliby te słowa, iak[illegible] ich położył, tak same tylko stal[illegible] sam bych co dziwnego o w[illegible] Włodzimierzskim rozumiał, [illegible]

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ: «шчого»

ıвного о владыце Володымеръ-
ıозумелъ, и прыписалъ быхъ
ся нещыре зъ его милостью
воеводою Киевъскимъ въ той
ɔбъходилъ, и крыомъкомъ все
[1]. Але тутъ теперъ обачишъ
ı милый,) Өилялетову *штуку*,
листу тые *штучки* выбиралъ,
другимъ листомъ въ своихъ
хъ положылъ, мовечи: «Што ся
новинъ Краковъскихъ» [2]. Слу-
теперъ того листу власного, съ
Өилялетъ, яко шершень, ||(117)
:вое выбиралъ, которого-мъ тутъ
слова уписалъ съ копеи, ко-
ылъ владыка пры собе зоста-
тутъ обачышъ въ томъ листе
ıова окресленые, которые Өи-
ıыписалъ въ своихъ книжкахъ,
ıеешъ съ початъку и зъ доко-
ı чого належатъ: чы до бала-
Эилялетовы, чыли до правды
ее?

inaczey pisał, a inaczey czynił, y nie szczyrze z iego m. panem woiewodą Kiowskim postępował, y z dobremi rzeczami tail się. Ale tu dopiero obaczysz *prawdę* Philaletową, z iakiego listu Philalet wybrał te *słowa*, ktore kładzie rzkomo z drugiego listu, mowiąc: «Co się tycze nowin Krakowskich» [4] etc. Słuchay że teraz tego listu własnego, z ktorego Philalet wybierał słowa y stosował do swey nieprawdy, ktorego-m tu de verbo ad verbum wpisał. Y ten własny iest, w ktorym te słowa w Philaletowych książkach wypisane stoią, ktore-m liniami w liście dla znaku określił [5].

ъ другій владыки Володы-
го, писаный до его милости
оеводы Киевъского, зъ Во-
ра, дата марца 25 дня, ро-
[3].

List drugi władyki Włodzimierskiego, pisany do jego m. pana woiewody Kiowskiego, z Włodzimierza, de data Martij 25 dnia, roku 1595.

цоное княжа а мой милостивый
ıужъбы и молитвы мое залецамъ
м. моего милостивого пана.
ıтписуючы ничого на такъ ши-
нсанье в. м., въ которомъ мя
оминати рачишъ, покорне тол-
за престрогу дякую, и чуюся,
ɔгъ, въ томъже: не такъ много
ıтъковъ своихъ и вывышъшенья

«Oświecone xiąże a moy mściwy panie! Służby y modlitwy moie zalecam łasce w. m. mego mciwego pana.

«Nie odpisuiąc nic na tak szyrokie pisanie w. m., w ktorym mię w. m. vpominać raczysz, pokornie tylko za przestrogę dziękuię, y czuię się, da Bog, w tymże: nie tak wiele dla pożytkow swoich y wywyszszenia dalszego, iako

ıочка въ Польскомъ нѣсколько иначе передана [2] см. 2-ую кн. «Пам. полем. стлбц. 1066 [3] письмо это воспроизведено Маркевичемъ въ его «Исторіи Мало- т. III, стр. 9—14), а потомъ въ «Актахъ Западной Россіи» (т. IV, № 63, стр. ъ произвольною орѳографіей и нѣкоторыми измѣненіями въ текстѣ [4] см. 2-ую . полем. лит.», стлбц. 1065 [5] конецъ этого абзаца значительно отличается отъ Русскаго

Iego x. m. pan woiewoda Kiows przyiąwszy to wdzięcznie, mowił wł dyce Włodzimierskiemu, aby się v ie kro. m. starali o synod, chcąc na t synodzie z pilnością się o to starać, i by ta zgoda z chwałą Bożą y z poż kiem wszego krześciańst wa postano się mogła. Władyka Włodzimirski o z pilnością v iego kro. m. starać obiecał, y rękę na to iego m. vpewniaiąc w tym iego m., isz ten nod v iego kro. m. zapewnie vpr mieli.

Przyiachawszy do Krakowa, wład Włodzimierski zarazem z iego kro. o ten synod mowił y vprosił to v i kro. m., że iusz y listy do mitropo y vniwersały do wszytkich miały pisane. Iednak vpewniaiąc, aby ten rozerwania iakiego większeg zamieszania nie vczynił, raczył iego z miłościwey łaski swey, do woiewody Kiowskiego pisać, y dw senatorow zacnych posłać, vpewni iego m. o synodzie, gdzie by się tey ś. iedności chętliwie chciał przy żeby się ten synod nie na rozer iakie, ale na vtwierdzenie zg bespiecznie złożyć.

Tym czasem, gdy władykowie byl Krakowie, przychodziły rozmaite do iego kro. m., isz o tey zgo myślą. y tego synodu nie na utw ale radszey na rozerwanie zg żądaią y przeciwko niey

(144)

I.
дынь
воево.
листі.

:й за пожитъкомъ убегаютъ-
теперъ што ся стало у Бе-
ся школа разорила черезъ
професоровъ [(120) школъ-
рые, за лакомъствомъ удав-
Зильни на сытъшые пироги
тутъ, ку большой ганьбе и
ого хрестиянъства, на уру-
ивъниковъ нашихъ все поки-
жадное слушное прычыны?
и бы ку доброму, не жало-
и самого себе оскудевъши
але ижъ и того въ насъ
пакъ в. м. самъ того дозна-
якою трудностью то в. м.
хотясь на всемъ паномъ
а предъся, якобы потреба,
ся на то зобрать. А штожъ
калекамъ будучы, посреде
Наконецъ и церымоней церъ-
заборонаютъ порадне отпра-
чомъ быхъ много до в. м.
и, што ся въ моей еписко-
ейской дѣетъ, якое утяженье
рестияне въ некоторыхъ ме-
съ, еще бы ся тымъ чоловекъ
дыбы тотъ крыжъ хотели
ерпети и) зносити; але то
121) же отпадаютъ не по
іе громадами, видечы нашу
ть! А потомъ, Богъ то вѣ-
кимъ ся *зостанемъ*!

co się stało w Brześciu, isz się szkoła wniwecz obrociła przez samych że professorow szkolnych, ktorzy, vdawszy się za łakomstwem, do Wiln*a* na sytsze pierogi odbiegli, a *to*, ku więtszey hańbie y żalu vbogiego krześciańśtwa, na vrąganie przeciwnikow naszych wszytko porzucili, bez żadney słuszney przyczyny? Otosz, kiedy by ku [2] dobremu, nie żałował bym y samego siebie vszczerbiwszy nałożyć; ale isz y tego v nas skąpo, wszak w. m. sam tego doznawasz, z iaką trudnością przychodzi to w. m.: chociasz na wszytkim panem wielkim, a przedsię, iakoby potrzeba, nie możesz się na to zebrać. Cosz nam, vbogim będąc, w pośrzodku wilkow?! Nakoniec y ceremonij kościelnych zabraniaią porządnie odprawować! O czym siła bym do w. m. miał pisać, co się w moiey episkopiey Brzeskiey dzieie, iakie vciążenie krześcianie cierpią w niektorych miesciech! Otosz, ieszcze by się tym człowiek cieszył, gdyby ten krzyż chcieli skromnie znosić; ale to gorsza, że odpadaią nie [(52—Ⓒiij) po iednemu, ale gromadami, widząc naszę niepotężność! A potym Bog to wie, z kim się *zastawiemy*!

дотычетъ новинъ Краковъ-
ме, бачу, же не певные; але
и певные были, того в. м.
обе не рачъ розумети [1]. Бо
кардыналъстве, албо о ми-
е мышлю, але и съ тымъ,
е ношу, частей проплакиваю
емъ ся того поднялъ, а по-
того, хто мя въ то впра-
влаща—видечи, што ся на

«Co się tycze nowin Krakowskich, y te, widzę, że nie pewne; ale chociasz by y pewne były, tego w. m. o moiey osobie nie racz rozumieć [3]. Bo nie tylko o kardynalstwie, abo o mitropolij nie myszlę, ale y z tym, co na sobie noszę, częściey na się przepłakiwam, żem się tego podiął, a podobno y na tego, kto mię w to wprawił, a zwłaszcza—widząc, co się na świecie dzieie. O mamraniech

ка «окреслена», какъ было обѣщано выше, т. е. взята въ скобки [2] опе-
[3] эта точка отмѣчена скобками

свете деетъ. О мамрамехъ ни якихъ не ведаю, бо-мъ ихъ ни кому ни на што не давалъ. Але и я тежъ по части ведаю, а подобно, певнейшие речы, и бы ми ся годило папирови зверить,— указалъ бы-мъ то в. м., же тые новины Краковъские не певъны суть. Отожъ, если ся хто за светого удаетъ, а насъ гидить, вшакъ не естъ «ничого такъ тайного, же бы на потомъ не было явного» [1], то толко вемъ, же-мъ не былъ початкомъ до жадное речы. Але если ‖(122) же вси пойдутъ, а за чымъ добрымъ, и безъ образы сумненья,—и я бы-мъ не хотелъ на заде зостати.

«Много бы-мъ мелъ зъ в. м., моимъ милостивымъ паномъ, речей велъми пилъныхъ и потребныхъ мовити, але Богъ то ведаетъ, якo рихъло ся зъ в. м. увижу, а черезъ паперъ таковыхъ речей (великихъ) небесъпечъно отправовати.

«А што ми в. м. рачишъ залецати порядокъ иноверцовъ: бы былъ налепъшый, коли не на правомъ ѳунъдаменъте, все то за сметье стоитъ: и школы ихъ, и друкаръни, и множество казнодеовъ! Бо еслиже сами сутъ неприятелъми Сына Божего и лупежъцами ѳалы маестату Его Бозъкого, певнѣ и овоцы тые не сутъ приятъны Богу, и все будованъе ихъ яко на песъку, а не на моцъной опоце, которая есть Хрыстосъ Сынъ Божый, Богъ и человекъ правъдивый. Бо яко то естъ истинная правда, же есть человекомъ правдивымъ, во всемъ намъ подобнымъ, опрочъ греха, такъ и то есть истинная правъда, же есть Богомъ правъдивымъ, ‖(123) прироженымъ, неучиненымъ, незъбожонымъ, албо бостwомъ дарованымъ, несътвореннымъ, але предъ всими веки зъ Богъ Отца уроженымъ. Хто таковего исповеданiя и веры не маетъ, не на

żadnych nie wiem, bo-m ich ni
ni na co nie dawał. Ale y ia t
części wiem, a podobno, pewniey
czy, y by mi się godziło papi
zwierzać,—vkazał bym to w. m.,
nowiny Krakowskie nie pewne są. O
ieśli się kto za świętego vdaie, a
hydzi, wszak niemasz «nic tak t
nego, żeby na potym nie było iaw
to tylko wiem, żem nie był począt
do żadney rzeczy. Ale ieśliże wsz
poydą, a za czym dobrym, y bez ob
sumnienia,—y ia bym nie chciał n
dzie zostać.

«Wiele bym z w. m., mym mci
panem, miał rzeczy barzo pilnych
potrzebnych mowić, ale Bog że to
iako się rychło z w. m. obaczę, a
papier takowych rzeczy nie bespie
odprawować.

«A co mi w. m. raczysz zalecać
rządek inowiercow: by był (y) nayle
kiedy nie na prawym fundamencie, w
ko to za śmiecie stoi: y szkoły ich
drukarnie, y mnostwo kaznodzieiow
ieśli że sami są nieprzyiacielmi S
Bożego y łupiescami chwały maies
Iego Boskiego, pewnie y owoce te
są przyiemne Bogu, y wszytko b
wanie ich iako na piasku, a nie
mocney opoce, ktora iest Chry
Syn Boży, Bog y człowiek praw
wy. Bo iako to iest istotna praw
że iest człowiekiem prawdziwym,
wszem nam podobnym, oprocz grze
tak y to iest istotna prawda, że
Bogiem prawdziwym, przyrodzonym,
vczynionym, nie zbożonym, abo bost
darowanym [2], nie stworzonym, ale p
wszytkimi wieki z Boga Oyca vr
nym. Kto takowego wyznania y w
nie ma, ten nie na opoce, ale na

[1] Мато. X, 26; Марк. IV, 22; Лук. VIII, 17; XII, 2 [2] опечатка: darow

ению, але на песку и на сене будуеть, [д]лугъ оныхъ словъ: «всяка плоть [се]но» [1], **также и оные слова: «про[кля]тъ, который надею свою въ чоловеце [по]кладаетъ»** [2]. **И другие значнейшые: [п]роклятии богове, которые неба и земли [не] сотворили»** [3]. А пророкъ Исаия име[немъ] Божимъ мовитъ: «Я-мъ [4] Богъ [пер]шый и остаточъный— —передо [мною] не былъ богъ иный, и по Мне [не] будетъ» [5]. А не докладаетъ того, [як]о они мовятъ, то естъ: «таковый [бо]гъ, яко я». А на другомъ местъцу [мов]итъ: «ѳалы Моее ни кому не дамъ» [6]. [Пот]омъ, если Христосъ не естъ при[родз]онымъ Богомъ и тогожъ существа, [кот]орого Отецъ, а якъ же то правда [буд]етъ, што мовитъ: «по Мне иный богъ [не] будетъ», такъ же и то: «ѳалы Моее [ни]кому не дамъ»? Понеже далъ ее, [як]о они мовятъ, человеку Христу, зъ [Ма]рыи Деви(124)цы нарожъденому, и [учи]нилъ Его другимъ по Собе Богомъ.

«А такъ не зазру я имъ того ихъ [пор]ядъку: бо где бы ся еще тая трутиз[на] тымъ медомъ не осолодила, певне [бы] ото тые убогие мухи на ней не [лг]нули. Але ижъ ся и дъяволъ звыклъ [въ] ангела светълости переменять, и [вол]цы въ скуру овечую оболокать,—не [тре]ба имъ верити. А если же то по [соб]е берутъ, же зъ овощовъ ихъ позъна[ва]ти кажутъ,—ино и то часто траѳля[ет]ся, же зверъху бываютъ красныи, а [вън]утръ полъныи смроду и черъвей [7]. [Пот]омъ [8], яко самъ о нихъ не благоволю, [так]ъ и в. м. перестерегаю: лепей ся зга[жа]ти съ правдивыми ѳалъцами Бога [въ] Тройцы единаго, а нижъли зъ блюзъ[нер]цами и явъными неприятелми Сына [Бож]ого! лепей зъ Иоаномъ еванъгели-

y na sienie buduie, według onych słow: «wszelkie ciało siano», także y one słowa: «przeklęty, ktory nadzieię swą w człowieku pokłada». |(53) Y drugie znacznieysze: «przeklęci bogowie, ktorzy nieba y ziemie nie stworzyli». A prorok Izaiasz imieniem Bożym mowi: «Ia-m Bog pierwszy, Ia y ostateczny— —przede Mną nie był bog inny, y po Mnie nie będzię». A nie dokłada tego, iako oni mowią, to iest: «takowy Bog, iako ia». A na drugim mieyscu mowi: «(czci a) chwały Moiey nikomu nie dam». Otosz, ieśli Chrystus nie iest przyrodzonym Bogiem y teyże istności, ktorey Ociec, a iakosz to prawda będzie, co mowi: «po Mnie inszy bog nie będzie», także y to: «chwały Moiey nikomu nie dam»? Poniewasz dał ią, iako oni mowią, człowiekowi Chrystusowi, z Maryey Dziewice narodzonemu, y vczynił Go drugim po Sobie Bogiem.

«A tak nie zayrzę ia im tego ich porządku: bo gdzie by się ieszcze ta trucizna tym miodem nie osłodziła, pewnie by oto te vbogie muchy na niey nie lgnęły. Ale isz się y dyabeł zwykł w anioła światłości przemieniać, y wilcy w skorę owczą oblekać,—nie trzeba im wierzyć. A ieśli że to po sobie biorą, że z owocow ich poznawać każą,—tedy y to często trafia się, że zwierchu bywaią nadobne, a wewnątrz pełne smrodu y robactwa. Otosz, iako sam w nich nie kocham się, tak y w. m. przestrzegam: lepiey się zgadzać z prawdziwemi [9] chwalcami Boga w Troycy iedynego, a niszli z bluźniercami y iawnemi nieprzyiacielmi Syna Bożego! lepiey z Ianem ewangelistą, a niszli z *Ch*eryntem! le-

[1] Исаія XL, 6 [2] Ierem. XVII, 5 [3] Ierem. X, 11: «да погибнуть — —» [4] опечатка: [...]ь» [5] Исаія XLI, 4; XLIII, 10 [6] Исаія XLII, 8: «славы Моея иному не дамъ» [7] [Ма]ѳ. XXIII, 27 [8] опечатка: «и тожъ» [9] опечатка: z sprawdziwemi

ько о карьдинальстве,
іии не мышлю, але и съ
собе ношу, частей про-
бе, жемъ ся того подъ-
) и на того, хто мя въ
звлаща—видечи, што ся
» *.

ова вси Өиляледъ по-
другихъ дальшихъ ско-
лей (въ книжъ (127—ρ)-
аписалъ:

ке я о мамрамехъ ни
, бо-мъ ихъ ни кому ни
алъ» *.

слова, што тамъже по-
минулъ, которые такъ
:

жъ по части ведаю, и
нейшые речи, и бы ми
ерови зверити, указалъ
милости, же тые новины
е певны суть. Отожъ,
светого удаетъ, а насъ

это прескочивъшы, Өи-
тыми конъчытъ:

стъ ничого такъ тайного,
е было явъно, то только
е былъ початъкомъ до
*.

ъ въ книжкахъ Өиляле-
ьшые слова, што напо-
имъ ся тотъ парак[г]раөъ
нулъ. А то меновите

еслиже вси пойдуть, а
имъ и безъ образы су-
ы-мъ не хотелъ на заде

осуди, брате хрестиянъ-
гояло то цнотливому, на
жую переписываючи ли-

«Bo nie tylko o kardynalstwie, albo o mitropolij nie myślę, ale y z tym, co na sobie noszę, częściey przepłakiwam na siebie, żem się tego podiął, a podobno y na tego, kto mię w to wprawił, a zwłaszcza—widząc, co się na świecie dzieie» *.

Te wszytkie słowa połknąwszy, Philalet do drugich skoczył, y tak daley pisze:

«Zaprawdę, że ia o męmraniech niiakich nie wiem, bo-m ich nikomu ni nacz nie dawał» *.

A to zaś, co tamże potym stoi, minął, oto te słowa:

«Ale y ia tesz po części wiem, y podobno pewnieysze rzeczy, y by mi się godziło papirowi zwierzyć, vkazał bym to w. m., że te nowiny Krakowskie nie pewne są. Otosz, ieśli się kto za świętego vdaie, a nas hidzi»*.

A zatym przeskoczywszy te zwierzchnie słowa, skończył Philalet tymi (sztucznie):

«Wszak nie iest nic tak taiemnego, żeby napotym nie było iawno, to tylko wiem, żem nie był początkiem do żadney rzeczy»*.

Poty stoi w kxiąszkach Philaletowych. A co potrzebnieyszego, czym się ten paragraf zamyka, tego nie dopisał. To iest:

«Ale ieśli że wszyscy poydą, a za czym dobrym y bez obrazy sumnienia, y ia bym nie chciał na zadzie zostać»*.

A tu iusz osądź, bracie krześciański, przystało li to cnotliwemu, na zelżywość [1] czyię tak listy cudze przepisuiąc,

атномъ экземплярѣ этотъ абзацъ взятъ въ скобки [1] опечатка: zelżywośś

стоя
кры
на л
были
безъ
уже
кгды
была
дано,
нашихъ
учонь
таемь
нашое
прыс
урадн
лемъ
кое н
ихъ м
крыв
овънеч
чина
виниъ
яко т
Рымян
ремон
перест
женье
ща, к
и всим
о оста
ихъ (1
напежь
которе
не ма
католи
Греко
влаща
. Кт.

гли бы пересегнути насъ! пи **презвитерове** маютъ г, **(156)** зъ ласки Божее, **вые непокаляного** ложа. **мало ихъ милостей** па-**къ, и великая** купа, кото-**удетъ.** Маемо тежъ тую **милости,** яко о братьи **ьскихъ людей,** ижъ кгды **познавши** тое серце зъ ихъ **милостямъ** оѳяруемо, **братерьске,** хрестиянъ-**ами се заховаютъ,** же **пвности и** долеглости, **гъ долегали,** за свою **дуть, такъже** се радою **братья,** всякую помочъ **емъ на** сыноды наше **стиве обыйдутъ,—такъ мъ застанемо** у той же **сти, въ такой** милости, **милостямъ** оѳеруемо.

ого до ихъ милости ые духовъные наши **упьне, на насъ,** безъ **риводечи насъ** подъ **ятеля** Сына Божого, **подъ** справу анътп-**чи насъ** отъ Христа, **«Я усимъ** естемъ **животъ»** [1]. Хочуть и **въ новый** календ-**къ постерегати** умы-**го,** Боже, не дай!) **мо у-въ одной** речи ь **сенътенцию,** але **есть мутацыя** до **есть** шкодлива. По-у **вашихъ** милостей. **намъ** ваша милость и **писмо** светое на **ведле** бегу небес-**юе** то Панъ Богъ,

łoża. Iest tesz nie mało ich m. panow Litewskich, y wielka kupa, ktora z nami będzie. Mamy tesz tę nadzieię o ich m., iako o braciey swey krześciańskich ludziey, isz gdy ich m., poznawszy to serce z nas, ktore ich mściom ofiaruiemy, stale, wiernie, braterskie, krześciańskie tesz z nami się zachowuią, że nasze wszytkie przeciwności y doległości, ktore by nas dolegały, za swą krzywdę brać się będą, tak że się radą y pomocą, iako bracia, wszelką pomoc y tesz słaniem na synody nasze łaskawie a miłościwie obeydą, — tak że ich m. zastaniemy w tey że łasce y życzliwości, w takiey miłości, ktorą my ich miłościam ofiaruiemy.

«Artykuły tego do ich m. posyłamy, ktore duchowni naszy kryiomkiem, odstępnie, na nas, bez nas vkowali, przywodząc nas pod sprawę nieprzyiaciela Syna Bożego, poddaiąc nas tesz pod sprawę antykrystową, wytaczaiąc nas od Krystusa Pana, Ktory mowi: «Ia wszytkim iestem drogą, prawdą y żywotem». Chcą tesz nas wprawić w nowy kalendarz, czegośmy tesz postrzegać vmyślili. Bo iako (czego, Boże, nie day!) namniey się pośliźniemy w iedney rzeczy y przyzwolimy na ich sentencyą, ale chocia namnieysza iest mutacya do przyzwolenia, tedy iest szkodliwa. Poddaiemy y to pod censurę w. m., abyście y w tym nam w. m. raczyli radzić: bo y pismo święte na to nas naucza, y wedle biegu niebieskiego y ziemnego, ktore to Pan Bog iaśnie okazuie, że ich m. panowie Rzymianie barzo swym

ся апостатою (и цалуетъ крещики передъ людъми, кгды его о то пытаютъ. Не далъ того Панъ Богъ, жебы ся были на одно местце у Берестьи собрали, яко сторона наша того вельце прагнула: певъне бы ся то было на него все показало. Протожъ даръмо Θилялетъ омавляетъ апостатовъ)!

Zkąd znaczy się, isz tey ie[illegible]
dla chwały Bożey pragnął, a[illegible]
prywaty; przeto tesz łatwie
apostata, odstąpił. A isz byś,
miły, tym lepiey wiedział, i[illegible]
tę iedność władyka Lwowsk[illegible]
zaczął, kładęć tu kopią listu
wo do słowa wpisaną. Ktor[illegible]
raz [1] ma v siebie władyka
pieczęciami y z podpisem
czterzech władyk, Łuckiego,
go, Pińskiego y Chełmski[illegible]
tice:

«W imie Boże stań się [illegible]
niżey mianowane osoby, o[illegible]
isz, według powinności na[illegible]
się nam należy tak o zbaw[illegible]
iako y o lud krześciański,
czek Krystusowych, nam o[illegible]
ruczonych, abyśmy do zgod[illegible]
wiedli. Przeto, z daru Bo[illegible]
my iednego starszego paster[illegible]
stnika prawdziwego Piotra ś[illegible]
Rzymskiey będącego, naświę[illegible]
pasterzem naszym wyzna[illegible]
głową naszą mieć y onemu
słuchać zawżdy, za czym wie[illegible]
żenie chwały Bożey w cerkwi [illegible]
bydź rozumiemy, y nie chcąc d[illegible]
mnieniach naszych tego ponosi[illegible]
śmy wolą y vmysł nasz, iako [illegible]
pomieniło, posłuszeństwo [illegible]
oycu papieżowi Rzymskie[illegible]
cerkwie Boże pod zwier[illegible]
sławieństwo iego m[illegible]

[1] опечатка: teras

pieżowi Rzymskiemu poddać, wyimuiąc tylko to sobie, aby ‖(57) nam od naświętszego papieża Rzymskie[go] ceremonie y wszytkie sprawy, to iest, służba Boża y porządek cerkiewny wszytek, iako zdawna cerkiew nasza ś. Wschodnia dzierży, isz by nieodmiennie do skończenia świata w tym porządku nienarusznie stała, a od iego k. m. pana naszego młciwego wolności nam przywileiami było warowano, y artykuły, ktore od nas podane będą, vtwierdzono. A my, za takowym vpewnieniem y vtwierdzeniem przywileiami od naświętszego papy y od iego k. m. pana naszego mciwego, przyrzekamy y tym listem naszym obowięzuiemy się y obiecuiemy pod zwierzchność y błogosławieństwo naświętszego oyca papieża stolicy Rzymskiey podleć. Co oświadczaiąc Bogu w Troycy iedynemu tę mysl y chęć serca naszego, ten list z podpisem własnych rąk naszych, y pieczęci k niemu przyłożywszy, daliśmy do rąk bratu naszemu starszemu iego mci oycu Kiryłowi Terleckiemu, exarchu y episkopu Łuckiemu y Ostrożskiemu. Pisan w Brześciu, roku 1591, miesiąca czerwca 24 dnia».

…рочаюся до речы зачатое.) **…ылаючи** теды владыка Володы**…кий** до его княжацъкое милости **воеводы** Киевского артыкулы **…гочъне** списаные, межы которыми **не предънейшые** и оные вписаны, **…самъ** его милость панъ воевода въ **прошломъ** 1593, рукою своею на**…ные**, до владыки Володымеръского **послалъ**, кгды его до тое единости **…ву намавялъ**,—писалъ владыка **…ивый листъ** свой до его милости, **…чы и намавляючы**, абы, водлугъ **…севзятого** умыслу своего, рачылъ **…ыхилити** до зго‖(133)ды съ косте**…Рымъскимъ** (, которую самъ перъ-

Zatym posyłaiąc władyka Włodzimierzski do xiążęcia iego m. pana woiewody Kiowskiego artykuły dostatecznie zpisane, miedzy ktoremi y one mało nie przednieysze były tamże inserowane, co sam iego m. pan woiewoda w roku przeszłym 1593, ręką swą napisane, do władyki Włodzimierzskiego był posłał, o czym wyszszey zmianka była,—pisał do iego m. list osobliwy, namawiaiąc iego m. y prosząc, aby, według onego pierwszego przedsiewziętego vmysłu swoiego, miał się do zgody z kościołem Rzymskim. Ktory list tak się ma w sobie:

вспомневъши на Христа Збавитевоего, Который мовилъ въ еванъи светомъ: «што за пожитокъ чоло-, хотя бы и увесь светъ собе поалъ, а если же души своей якии ульбокъ учинитъ, и якую жъ —с) отмену дастъ за душу свою» [1]! еды все и ныыные местъца тымъ бные въ писме светомъ маючи ь очима своими, и хтожъ бы ся не пулъ, и хтожъ бы такъ запаметабылъ, жебы, для куска марьное ши, альбо пожитъку сегосветънеоторый яко тѣнь мимо идетъ, мелъ апомневъшы Бога и повиннъности хрестиянскос, што таковего проку сумненью чинити, чымъ бы, и татъ Божый образивъши и сумненья ские заведъши, собе вечъную поь позыскати?!

«co za pożytek człowiekowi, chocia by y wszytek świat sobie pozyskał, a ieśli duszy swey iaki vszczerbek vczyni, iakąsz odmianę da za duszę swą»! To tedy wszytko y insze mieysca tym podobne w pismie świętym maiąc przed oczyma swemi, y ktosz by się nie lękał, y kto by tak zapamiętałym był, żeby, dla kęsa marney roskoszy, abo pożytku tego świata, ktory iako cień mimo idzie, miał by, zapomniawszy Boga y powinności swey krześciańskiey, co takowego przeciwko sumnieniu czynić, czym by, y magestat Boży obraziwszy y sumnienia ludzkie zawiodszy, sobie wieczną zgubę pozyskać?!

Ірото не рачъ в. м. всему верити, къ вемъ, ижъ не мало новинъ неыхъ до ушью вашей милости благовыхъ о некоторыхъ зъ насъ доть, яко быхъмо што противного и церъкве нашой становити мели. отя еще ничого не сталося, не лихого (чого, Боже, уховай!), але брого, атоли есмо такъ нещасливи, асъ за отщепенъцы и за геретики удаютъ, и ни якого староньа и шъ(136)лываньа о церкви Божой покою ее чинити не допущаютъ, ы наши и инъшие справы, церъБожой потребные, за подъзоръные ъ! А то—надивнейшая: ижъ всимъ икомъ якоежъ кольвекъ секты ю зъежчатися, порядокъ въ собоахъ своихъ становити, наконецъ не ю противъко веры и релией хриьскихъ, але и противъко маеста- Божому и превечъной хвале Едидьного Сына Божого писма зараз-

«Przeto nie racz w. m. wszytkiemu wierzyć, chociasz wiem, isz nie mało nowin niepewnych do vszu w. m. pobożnych o ni[e]ktorych z nas donoszą, iako bychmy co przeciwnego wierze y kościołowi naszemu stanowić mieli. Y chocia ieszcze nic się nie sstało, nie tylko złego (czego, Boże, vchoway!), ale y dobrego, atoliśmy tak nieszczęśliwi, że nas za odszczepieńce y za heretyki ludzie vdaią, y ni iakiego starania y obmyszlawania o cerkwi Bożey y o pokoiu iey czynić nie (59) dopuszczaią, ziazdy nasze y insze sprawy, cerkwie Bożey potrzebne, za podzorne maią! A to—nadziwnieysza: isz wszytkim heretykom iakieyże kolwiek sekty będącym wolno zieżdżać się, porządek w zborzech swych stanowić, nakoniec nie tylko przeciwko wierze y religij krześciańskiey, ale y przeciwko magestatowi Bożemu y przedwieczney chwale Iednorodzonego Syna Bożego pisma zarazliwe

[1] Матѳ. XVI, 26

вей залецалъ и оное прагнулъ). А тотъ листъ такъ ся въ собе маеть:

Листъ владыки Володымеръского, до его княжацькое милости пана воеводы Киевъского писаный, зъ Рожанъки, іюня 16 дня, року 1595 [1].

«Освецоное княжа, пане а пане мой милостивый! Службы мое нанижшые и молитвы уставичные убогие черънецъкие ласце вашей княжацъкой милости покоръне залецамъ.

«А нжемъ черезъ часъ такъ долгий до вашей милости своего милостивого пана ничого не писалъ, инъшая причина того не есть, одъно тая, нжемъ ничого певъного у себе еще не мелъ. Хотяжъ то люде тыми часы не певъные новины о насъ всехъ розъсевали, яко быхмо (134) вже до Рымъское веры на всемъ пристать, мшу служить и опреснока ихъ заживати мели,—што все правда ли естъ, самъ то ваша милость, яко панъ мудрый и богобойный, обачивъши зъ дальшого писанья, уважити и осудити можешъ. Бо если же чоловеку приватъному, который, не маючи въ порученью своемъ душъ людскихъ, але только самъ о своей певъчисе и такъ маетъ се на што розмыслити, яко бы души своей ни ... ущербъку не учинилъ,—яко ... большей тымъ, которые не только ... але и инъшыхъ людей души въ ... ченью своемъ отъ Бога маютъ, ... тисе потреба, жебы и своего, и ... го сумненья не завести, ведаючи ... и наменшое съ тыхъ Панъ Бог ... рукъ нашихъ смотрети будетъ.

[1] это письмо напечатано Маркев ... Малороссіи», а потомъ въ «Актахъ ... съ тѣми же пріемами, о которыхъ б...

...олпи церъкви светое Восточъ-
...ч.
...къ я, слуга и богомолецъ ва-
...тяжецкое милости, паметаючи
у в. м. и на то, же-мъ, зъ воли
за усиловэньемъ твоимъ благо-
...мъ, на той убогой столицы
...ъской уселъ, паметаючи тежъ
...овинъность мою, которая тая
...ымъ о порадъку церъкви Бо-
...омышъляль и то, што се въ
...упило, и з-ынъшыми братьею
...а помочью Божею, о направу
...ильностью старалъ, не садечисе
...ий розумъ и довстипъ свой, але
...ставичъне предъ очима своима
...ветое, а видечи, ижъ намъ бар-
...й ратунокъ одъ Восто(139)чни-
...шихъ такъ въ писме, яко и въ
..., церъкве Божой потребъныхъ
...въ: бо тиранъство поганьское
...и черезъ такъ долъгий векъ
...щила, ижъ теперъ чого у
маемъ, всего у противниковъ
позычати и доведыватисе му-
...токоль теды ничого певъного
...ми еще не было, в. м. своему
...му пану ознаймити не моглемъ.
...ръ што межы собою маемъ и
...ъгажаемъсе, то в. м. своему
...му пану на писме посылаю.
...орымъ писме и самъ радъ бымъ
в. м. своему милостивому пану
указалъ, для чого то чинимъ,
...и тежъ и на упоминанье в. м.,
Берестя на писме черезъ пана
Суразъского наместника посла-
насъ в. м. напоминати рачишъ,
се о зъгоду съ костеломъ
...мъ старали, и якобы безъ на-
веры и релии нашое быти
Дай же то, Пане Боже, абысь
те(140)перъ тоеежъ хути бу-
намъ, яко слугамъ и богомоль-
...имъ, до того ласкаве допомогъ,

«A tak ia, sługa y bogomodlec waszey xiążęcey mości, (60—Ŋiij) pamiętaiąc na łaskę w. m. y na to, żem, z woli Bożey, za vsiłowaniem twym pobożnym, na tey vbogiey stolicy biskupiey vsiadł, pamiętaiąc tesz y na powinność moię, ktora ta iest, abym o porządku kościoła Bożego przemyszlał y to, co się w nim naruszyło, z innemi bracią swą, za pomocą Bożą, o naprawę iego z pilnością starał, nie sadząc się na słaby rozum y dowcip swoy, ale maiąc vstawicznie przed oczyma swemi pismo święte, a widząc, isz nam barzo mały ratunek od Wschodnikow naszych tak w pismie, iako y w naukach, kościołowi Bożemu potrzebnych (a nie dziw: bo tyrańśtwo pogańskie y niewola przez tak długi wiek wszytko wyniszczyła, isz teraz czego v siebie nie mamy, wszytkiego v przeciwnikow naszych pożyczać y dowiadować się musimy),—poki tedy nic pewnego miedzy nami ieszcze nie było, w. m. swemu m. panu oznaymić nie mogłem. Ale teraz co miedzy sobą mamy y na co zgadzamy się, to w. m. swemu m. p. na pismie posyłam. Przy ktorym pismie y sam rad bym był y w. m. swemu m. panu to iaśnie okazał, dla czego to czyniemy, pamiętaiąc tesz y na vpominanie w. m., mnie do Brześcia na pismie przez pana Wasila namiestnika Surażskiego posłane, gdzie nas w. m. napominać raczysz, abyśmy się o zgodę z kościołem Rzymskim starali, y iakoby bez naruszenia wiary y religij naszey bydź mogła. Day że to, Panie Boże, abyś w. m. y teraz teyże chuci będąc, y nam, iako sługam y bogomodlcom swym, do tego łaskawie dopomogł, y poważnością zacnego imienia swego do tey sprawy starania przyłożył. O co vniżenie y płaczliwie proszę, y imie-

ливые выдавать, людей хрестиянъских
отъ старожытъное веры и отъ хвал
Божое на свое проклятые ереси наво
рочать, не маючи ни якое порадно
зверхъности церъковное! А намъ, рько
мо то, горъкимъ епископомъ, которы
сукъцесию свою, почавъши отъ Христ
Самого найвысшого пастыра и отъ ап
столовъ Его светыхъ, порадную и н
розоръваную маемъ, не маетъ бы
волно о порадъку церъкви Божое и
покою ее промышлять и радить:
быхъмо не только сами теперъ в
(137) покою могли за помочью Б
церъкви свое и веру правослан
вцале задеръжать, але и потом
нашимъ што доброго на прышл
справити, а звлаща—маючи ещ
честивыхъ господарей и пановъ
ше веры нашое, тутъ въ томъ
его королевъское милости
нашого, межы которыми вашу
кую милость [за] напредънейш
релии нашое безъ всякого
признавати мусимъ. А та
в. м., яко панъ и оборонъ
стивый, мелъ намъ до
допомагати и побудкою
тутъ, яко насъ слухи
милостиве и неласкав
богомольцовъ своихъ
чишъ,—ачъ не дивъ
ными новинами, так
быти. Але, кгды в
сторону гневъ св
справу угленути б
розумею о благоч
и самъ (138) д
жешъ, для хва
задеръжанья в
печныхъ час
ту тежъ и д
тельное, пр
выхъ пред
тыхъ пан

роөовати, а звлаща его коро-
)сти теперешнего пана нашо-
намъ пануючого, который
ласкаве и прыстойне объхо-
ƒ, мимо право, кгвалту не чы-
рымушаетъ до тое единости.
што ся дотычетъ коноеде-
ачъ ся видитъ ку задеръ-
)ю вънутръного добра, але
стороны—до великое свое-
рымъ людямъ релией розное
а: ижъ въ надею ее такъ
іросныхъ ерессй въ корот-
намножыло, о якихъ передъ
есятъ летъ тое паньство и
, же тежъ некото|(170)рые
въства, альбо и до атеизму
противъ самому маестатови
юзнятъ! А еслижъ такъ
і явнымъ геретикомъ за тою
іею вольно яко хотечы
для чогожъ бы не мело
о хрестияномъ старожыт-
ни спольной, которые зъ
енья Духа Светого породи-
ного Бога во Тройцы (сла-
ізнаваютъ, единую матеръ
етую католическую маютъ,
еремоней немаль зажываютъ,
родавъное згоды и единости,
зъ часъ немалый, за недъба-
ьскою, одъдогомъ лежала,
і подъ единымъ видомымъ
церъкви Исусъ Христовы
ы и единымъ серъцемъ
і и Сына и Светого Духа?
то геретиковъ болитъ и
не по малу, коли хрести-
е веры католическое зга-
имъ трудъно укры|(171)-
ть своею ересю: познаютъ
пшеницою! И Өилялета
писанью его, же не естъ

strofować, a zwłaszcza iego k. m. teraźnieyszego pana naszego, szczęśliwie nam panuiącego, ktory się ze wszytkimi łaskawie y przystoynie obchodzi, nikomu, mimo prawo, gwałtu nie czyni, ani przymusza do tey iedności.

Tylko co się tycze konfederacij, ta, acz się widzi ku zadzierżeniu pokoiu wnętrznego dobra, ale z drugiey strony—do wielkiey sweywoli niektorym ludziom religij rożney ansę dała: isz w nadzieię iey tak się wiele sprosnych heresii w krotkim czasie namnożyło, o iakich przed kilkiem dziesiąt lat to państwo y nie słychało, że tesz niektorzy y do Żydostwa, abo y do ateismu vdaią y przeciw samemu maiestatowi Bożemu bluźnią! A ieślisz tak sprosnym y iawnym [1] heretykom za tą konfederacyą wolno iako chcąc wierzyć,—a dla czegosz by nie miało bydź wolno krześcianom starożytnym, braciey spolney, ktorzy z iednego nasienia Ducha Ś. porodzili się, y iednego Boga w Troycy wyznawaią, iedyną matkę kościoł święty katolicki spolnie maią, y iedynych ceremonij niemal zażywaiąc, do oney starodawney zgody y iedności, ktora przez czas nie mały, za niedbałością |(73) ludzką, odłogiem leżała, wrocić się y pod iedynym pastyrzem widomym kościoła Pana Krystusowego iedynemi vsty y iedynym sercem chwalić Oyca y Syna y Ducha Świętego?

Wiem, że to heretykow boli y gryzie ich nie po mału, kiedy krześcianie starożytney wiary katolickiey zgadzaią się. Bo się im trudno vkryć miedzy niemi z swoią herezią: poznaią kąkol miedzy pszenicą! Y Philaleta znać po tym pisaniu iego, że nie iest Rusinem, czym się

[1] ујm

ѳорътунъного панованья въ лепшыхъ потехахъ, себе и службы свое въ ласку вашой княжацкой милости, яко напильней, залецамъ».

y służby swe w łask... iako napilniey, zale...

‖(168) А то маешъ, хрестиянъскиі брате, увесь поступокъ тое справы, што ся тутъ деяло, нижъ были владыкове до Рыму одъехали. Ку тому и листы четыры владыки Володимеръского, которые Ѳиляletъ положылъ былъ въ своихъ книжкахъ—съ которое меры урosли, и яко а на што одъписываны, (и) достаточъней теперъ зъ моего писма, а нижъ съ Ѳилялетовы баламутъни, зрозумети можешъ. Бо онъ только ку огиде тое светое единости, яко и особъ, которые ся о нее старали, писалъ, выбираючы слова тые, которые розумелъ чымъ бы въ подойзренье людей невинныхъ до всего хрестиянъства подати. Але яко ся съ тымъ щыре обышолъ, и яко ихъ правдиве преписовалъ, — нехъ его Панъ Богъ такъ судитъ, и сумненье его!

A to masz. k... tek postępek t... ło, nisz byli ... odiachali. Tak... Włodzimierski... był w swoich ... ry vrosły. y ... pisowano. ... scryptu, a ... ni, zrozumi... ohydzeniu ... ktorzy się ... raiąc słow... ktore roz... ludzi nie... stwa po... rze obsz... pisował sumnie...

Ѳилялетъ.

Затымъ Ѳилялетъ кладетъ права некоторые и листы королей змерлыхъ, и его королевъское ‖(169) милости теперешнего господара нашого, также и конъѳедерацыю, показуючи, яко бы ся то все одъ митрополита и владыковъ зъкгвалътить и нарушыти мело [1].

Za... re y ... teraz... konf... wszy... cić ...

Отказъ.

Не моя речъ—розъсужати листы господаръскиe: одно хвалити, другое

Ni... lewsk...

[1] см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1070—... стлбц. 1069—1097

и штрофовати ... iego k. m., pana naszego
е милости тепе... Hieremiaszowi patryar-
ксливе намъ ... ktorego Philalet położył w
всими ласкаве ... swoich [2], trochę tego dołożę.
никому, мимо ...
аня прымушае... Ieśli że patryarcha Kon-
ько што ся ... ski miał władzą nad tuteysze-
, тая, ачъ ся ... niewywietrzałą,—a dla cze-
покою вънутрне... k. m. o list pozwolony prosił,
угое стороны—... ledwie mogł vprosić? Ale isz
екоторымъ людимъ ... bez niego nie mogł by tu
ь дала: ижъ въ ... władzy y iurisdykcij swoiey
ого спросныхъ ... przeto, iako baczny, starał
часе намножылк... pierwey. Ktory list nie służył,
ымъ десять летъ ... mu samemu, do żywota iego, y
ыхало, же тежъ ... tu sam był. A kiedy Hieremia
Жыдовъства, але ... y list ten wywietrzał. Potrzeba
ъ и противъ само... lo tym więcey protosyngielowi
иу блюзнятъ! А ... o listu od iego kro. m., iako
зымъ и явнымъ ... patryarszemu (y to—ieśliże im
здерацыею волн... awdziwie), a ktemu podeyrzanemu,
ти,—а для чого... onemu, chciał li taką iurysdycyą
и вольно хрести... itropolitem y nad władykami ros-
ь, братии сполн... , sądzić y z vrzędow degradować,
его насенья Духа ... iętsza—kiedy stolica Konstantyno-
, и единого Бога ... wakowała (, właśnie iakoby cza-
го) вызнаваютъ, ... erregni).
бовь светую като...
иныхъ церемоней нема...
ное стародавъное ...
рая презъ часъ нема...
ью людъскою, одъ...
утися, и подъ едини...
ырежъ церъкви Исус...
ыми усты и едини...
сти Отца и Сына ...
мъ, же то геретик...
тъ ихъ не по малу...
гарожытное веры като...
ся. Бо ся имъ труды...
жы ними въ своею ере...
ь межы пшеницою...
по томъ писаныю ...

...acz że tu, panie Philalecie, ieśli te ... sądy y zbory pokątne heretyckie, ... ktorych się tak barzo sadzisz a ludź- ... krześciański[e]mi tylko szalisz, są [li] ... iey wagi y według Boga y według ... awa duchownego y świeckiego?

A co się tycze protestacij, od strony przeciwney [3] na trybunalech y na inszych vrzędziech czynioney, ktoremi chcą to

---

...ечатка: iawnym

... 1118—1122. Эта грамота была напечатана, ... 1589 году, и одинъ ея экземпляръ хранится ... другой—въ Святѣйшемъ Сунодѣ, въ архивѣ ... этого экземпляра грамота эта была на- ... IV, № 16, стр. 19—21) [2] см. 2-ую кн. «Пам. ... [3] ...przeciwney

[illegible] а не запалиютъ тежъ свечи и не [illegible] подъ спудъ, але и овшемъ [illegible] ставъляютъ, абы всимъ явна [illegible] светила» [1],—до того часу не [illegible] того, абы ихъ милость *у*си того [illegible] (151—v) не были ведоми, ижъ еще [illegible] *ми* такъ прычина великая не [illegible] дана, якую *ми* теперъ не одно [illegible], але тежъ на насъ, духовъныхъ [illegible]ихъ мало бачныхъ, а поготову учоныхъ людей, на насъ ѳорътельне, потаемне, скрыте, безъ сыноду, безъ рады нашое, хитре, добре имъ тые потравы прысолодивъши, на насъ, безъ насъ урадивши, на шыи наши усадили. Былемъ и списалемъ се завше, безъ всякое побудъки, и мало прошоный пры ихъ милостяхъ, беручи ихъ милостей крывду за свою власную; теперъ и овъшемъ, кгды намъ такъ великая прычина дана, совите и такъ десетеро, повинъни есмо пры ихъ милости быть, яко тые, которые есмо сутъ дальшие Рымянъ, а близшие ихъ милостямъ церемониями своими, зъ ихъ милостью переставать, ихъ милости каждое укривъженье зъ боленьемъ нашимъ [2],—звлаща, кгды не только ихъ милостямъ, але и всимъ релиемъ хрестиянскимъ идетъ о остатокъ вольности и свободъ: ижъ ихъ |(152) милость панове Рымъские а папежници, католиками ся назвавъшы, которого слова нигде въ писме своемъ не маютъ, титулъ нашъ и слово тое католика Греческое узявъши одъ насъ Грековъ, узоръповавъши, собе его привлащаютъ и католиками ся называютъ.

ani zapalaią tesz świece y nie kry[illegible] pod pudło, ale y owszem na lichtarz[illegible] stawiaią, aby wszytkim iawna była[illegible] świeciła»,—do tego czasu nie bez tego, a[illegible] ich m. wszyscy tego iusz |(65) nie b[illegible] wiadomi, isz ieszcze gdy im tak prz[illegible] czyna wielka nie była dana, iaką w[illegible] teraz nie iedno dano, ale tesz na [illegible] duchownych naszych mało bacznych [illegible] pogotowiu vczonych ludzi, na nas f[illegible] telnie, potaiemnie, skrycie, bez synodu [illegible] bez rady naszey, chytrze, dobrze im [illegible] potrawy przysłodziwszy, na nas, bez [illegible] vradziwszy, na szyię naszę wsadz[illegible] Byłem y pisałem się zawsze, bez w[illegible] pobudki y mało proszony przy [illegible] mściach, biorąc ich m. krzywdę za [illegible] własną; teraz y owszem, gdy nam [illegible] wielka przyczyna dana, sowicie y t[illegible] dziesięcioro, powinniśmy przy ich [illegible] bydź, iako te, ktorzyśmy są dalszy Rzy[illegible] mian, a bliszszy ich m. ceremonia[illegible] swemi, z ich mcią przestawać, ich [illegible] każde vkrzywdzenie z boleniem naszym,— zwłaszcza, gdy nie tylko ich m., ale [illegible] wszytkim religiam chrześciańskim [illegible] o ostatek wolności y swobod: isz ich [illegible] panowie Rzymscy a papieżnicy, katoli[illegible] kami się nazwawszy, ktorego słowa [illegible] gdziey w pismie swym nie maią, tytu[illegible] nasz y słowo to katolika Greckie wziąw[illegible] szy od nas Grekow, y vzurpowaws[illegible] go, to bydź przywłaszczaią y katoli[illegible] kami się nazywaią [3].

«Его королевъской милости, светому, цному и побожному пану, не кажутъ конъѳедерацыи намъ *у*симъ деръжать, поведаючи то быти за грехъ,—не ба-

«Iego kro. m., świętemu, cnem[illegible] pobożnomu panu, nie każą konfedera[illegible] nam wszytkim dzierżeć, powiadaiąc [illegible] bydź za grzech,—nie bacząc, że to [illegible]

[1] Матѳ. V, 14—15: «не можетъ градъ укрытися верху̀ горы̀ стоя̀: нижѐ вжига[illegible] свѣтилника и поставляютъ его подъ спудо́мъ, но на свѣщницѣ, и свѣтитъ вс[illegible]
[2] недостаетъ глагола [3] опечатка: nazy*m*aią

Голькожъ о листе его королевское иости, пана нашого теперешънего, з(173)мии патрыяръше даного, кото-о Өилялетъ положылъ въ книжкахъ ихъ [1], троха того доложу.

Tylko o liście iego k. m., pana naszego teraźnieyszego, Hieremiaszowi patryarsze danego, ktorego Philalet położył w ksiąszkach swoich [2], trochę tego dołożę.

Єсли же патрыаръха Костенътиноьский мелъ владзу надъ тутошними ьствы невыветрелую,—а для чогожъ королевскую милость о листъ позвный просилъ, которого заледве могъ осити? Але нжъ виделъ, же безъ не могъ бы тутъ ни якое владзы рысдыцыи своее ростегати, прото, бачъный, старалъся о такий листъ зей. Который листъ не служылъ, ько ему самому, до жывота его, и покуль тутъ самъ былъ. А коли мея умеръ, и листъ тотъ выветрелъ. реба теды было тымъ большей проинкгелеви таковаго листу одъ его олевское милости, яко слузе паяръшому (и то—есликже имъ былъ вдиве), а ку тому подейзраному, иненому, хотелъ ли такую юрысъью надъ митрополитомъ и надъ дыками ростегати, судити и зъ уряь складати, а што боль(174)шая оли столица Костенътинопольская вствовала.

(74—Kij) Ieśli że patryarcha Konstantynopolski miał władzą nad tuteyszemi państwy niewywietrzałą,—a dla czegosz iego k. m. o list pozwolony prosił, ktorego zaledwie mogł vprosić? Ale isz widział, że bez niego nie mogł by tu ni iakiey władzy y iurisdykcij swoiey rosciągać, przeto, iako baczny, starał się o *to* pierwey. Ktory list nie służył, tylko iemu samemu, do żywota iego, y to poki tu sam był. A kiedy Hieremia vmarł, y list ten wywietrzał. Potrzeba tedy było tym więcey protosyngielowi takowego listu od iego kro. m., iako słudze patryarszemu (y to—ieśliże im był prawdziwie), a ktemu podeyrzanemu, naganionemu, chciał li taką iurysdycyą nad mitropolitem y nad władykami rosciągać, sądzić y z vrzędow degradować. a co większa—kiedy stolica Konstantynopolska wakowała (, właśnie iakoby czasu interregni).

бачъ же тутъ, пане Өиля*нлетько*, і тые твое суды и соборыща покутъ-геретичесъкие, на которыхъ ся ь баръзо садишъ а людъми хрестискими только зводишъ, сутъ ли якое і и водлугъ Бога и водлугъ права овъного и свецъкого?

Obacz że tu, panie Philalecie, ieśli и twoie sądy y zbory pokątne heretyckie, na ktorych się tak barzo sadzisz a ludźmi krześciański[e]mi tylko szalisz, są li iakiey wagi y według Boga y według prawa duchownego y świeckiego?

што ся тычетъ протестацыи, одъ юны противъное на трыбуналехъ и иншыхъ врядехъ чыненое, кото-

A co się tycze protestacij, od strony przeciwney [3] na trybunalech y inszych vrzędziech czynioney, ktorey ...

см. 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», столбц. 1118—1122. Эта грамота была ... раньше Апокрисиса, въ Вильнѣ въ 1589 году, и одинъ ея экземпляръ ... Императорской Публичной Библіотекѣ, а другой—въ Святѣйшемъ Синодѣ ... ихъ Греко-унитскихъ митрополитовъ. Съ этого экземпляра грамота ... гана въ «Актахъ Западной Россіи» (т. IV, № 16, стр. 19—21) [2] ... м. лит.», столбц. 1117—1121 [3] опечатка: pzrzeciwney

рыми хотятъ тое соборыще свое стверъдити и за моцъное мети,—ино яковый сынодъ, таковая и конъѳиръмацыя! Свецъкие (люде) судили, свецъкие и стверъжали! Але право духовъное и звычай сынодовъ давъныхъ не такое. Нехай ся одно прысмотрать сынодомъ всимъ, такъ вселенъскимъ, яко и поместънымъ: до кого о потверъженья ихъ, албо о зламане несправедливыхъ соборовъ утекалися? хто ихъ стверъжалъ, ||(175—Х) хто касовалъ? Углянте только въ книги сынодовые, а на остатокъ доведайтеся, што светые отцеве Греческие мовять, до кого ся утекають? Посмотрыте, што Василей Великий въ листе 52 до Ѳеанасия светого о сыноде Арымъиейскомъ пишетъ? Не трыумъѳуйте жъ съ того, же овая сторона сыноду своего духовъного до свецъкыхъ върядовъ не доносила, же ся тамъ не протесътовала на васъ, же на трыбунале не оповедала! Волели съ тымъ всимъ удатися до того, до которого и предъкове ихъ утекалися, и тамъ о потверъжене своего сыноду жедати, кому тое право и зверъхъность одъ Самого Христа Бога нашего есть дано!

А ведже и свецъкое зверхъности не занехали. Або слепъ Ѳилялетъ, што самъ же въ свое книжъки въложылъ, ижъ его королевская милость универъсаломъ своимъ тотъ сынодъ за власный и правдивый быти прызналъ. И на образъ Костенътина Великого, цесара хрестиянско||(176)го, который о соборе Никейскомъ, даючы знать всимъ, же ся сконъчилъ, универъсалы свое росписовалъ,—тожъ власне и его королевская милость панъ нашъ зверхъний учынити рачылъ черезъ универъсалы свое всимъ подъданымъ своимъ о сконъченью того сыноду и о единости светой, и того

zborzysko swoie ztwierdzić y za mocn[1] mieć,—tedy iaki synod, taka y k[onfirmacya!] Swieccy sądzili, świeccy ztwierdzili! Ale prawo duchowne y z[wy]czay synodow dawnych nie takie. Ni[ech] się iedno przypatrzą synodom wszyt[kim] generalnym y partykularnym: do k[ogo] o potwierdzenie ich, albo o złamanie [nie]sprawiedliwych synodow vciekali [?] kto ich ztwierdzał, kto kasował? W[ey]rzycie tylko w księgi synodowe, a ostatek dowiecie się, co święci oyco[wie] Greccy mowią, do kogo się vciek[ają?] Patrzcie, co Bazyliusz Magnus w li[ście] 52 do Atanazyusza ś. pisze o syno[dzie] Arymmiskim? Nie tryumfuyciesz z t[ego,] że owa strona synodu swego duchown[ego] do świeckich vrzędow nie donosiła, [że] się tam nie protestowała na was, że [na] trybunale nie opowiedziała! Woleli [z] tym vdać się do tego, do ktorego przodkowie ich vciekali się, y tam potwierdzenie swego synodu żądać, ko[mu] to prawo y zwierzchność od Samego [K]rystusa Boga naszego iest dano.

A wszakze y świeckiey zwierzchn[ości] nie zaniechali. Abo ślep Philalet, co s[am] że w swoie książki włożył, isz i[ego] kro. m. vniwersałmi swoimi ten sy[nod] za własny y prawdziwy bydź przyzna[ł.] Y na kształt Konstantyna, cesarza w[ielkiego,] kiego, ktory o synodzie Niceńskim, da[jąc] znać wszytkim, isz się skończył, v[ni]wersały swoie rozpisował,—także w[łaś]nie y iego kro. m. pan nasz zwierzch[ny] vczynić raczył przez vniwersały sw[oie] wszytkim poddanym swoim o skończe[niu] tego synodu y o iedyności ś., y [tego] wszytkiego, co się na nim postanowi[ło] a nie mniey—y o vporze st[...]

[1] опечатка: mocny

го, што ся на немъ постановило, а жней—и о упоре стороны противное аймити рачылъ. Которого универъ-у дата у Варъшаве месеца декабра дня, року 1596. На который уни-ъсалъ Өилялетъ самъ же нижей на-аетъ: ино имъ вольно было до тры-аловъ зъ своими плетьками утека-я, а его королевской милости пану ному не вольно бы мело быти правды ное) своими универъсалъми утверъ-ти. Чыстый розъсудокъ Өилялетовъ!

przeciwney oznaymić raczył. Ktorego vniwersału data w Warszawie miesiąca decembra 15 dnia, roku 1596. Na ktory vniwersał Philalet sam że niżey narzeka: więc się im wolno było do trybunałow z swoimi plotkami vciekać, a iego kro. m. panu naszemu nie wolno by miało bydź prawdy swoimi vniwersałmi vtwierdzić. Czysty rozsądek Philaletow!

А протожъ не потреба было овой роне урядовъ инъшихъ искати. Ото ъ его королевская милость, помаза-ъ Божый, урядъ навышъшый, сведъ-ъ. Не |(177) потреба светъковъ чужо-ъцовъ, протосинъкгеловъ, Кирыловъ, химанъдритовъ Александрейскихъ! о были послове великие и зацные юго пастыра вселеньского светейшого ежа Рымъского, безъ которого поз-енья, яко сами Грекове прызна-отъ, сыноды николи не были, ани ъ важные. Ото были послове его олевское милости, которые особу ъскую на ономъ сыноде на собе или, покою и порядъку на немъ естерегали. А ктому згода, милость немъ становилася, не бунъты, не ешанье, не сцызма проклетая! Вло-ю жъ то, пане Өилялете, на вагу е, а обачышъ, яко ся тые твое ли-, протестацыи и прывилья, которыхъ незгоду натегаешъ, яко полова ылетятъ!

Przetosz nie potrzeba było owey stronie vrzędow inszych szukać. Oto sam iego kro. m., pomazaniec Boży, vrząd naywyszszy, świadczy [2]. Nie trzeba świadkow cudzoziemcow, protosyngelow, Cyryllow, archimandrytow Alexandryiskich! Oto byli posłowie wielcy y zacni samego pastyrza kościoła Pana Krystusowego, papieża Rzymskiego, bez ktorego pozwolenia, iako sami Grekowie przyznawaią, synody nigdy nie były, ani są ważne. Oto byli posłowie iego kro. m., ktorzy osobę pańską na onym synodzie ich Brzeskim reprezentowali, pokoiu y porządku na nim przestrzegali. A ktemu zgoda, miłość na nim stanowiła się, nie bunty, nie zchizmy, nie zamieszanie! Włożmysz to, panie Philalecie, oboie na szale, a obaczysz, iako się te twoie listy, protestacye y przywileia, ktorych na niezgodę naciągasz, iako plewy rozlecą się!

Өилялетъ.

Далей докладаетъ Өилялетъ, на каръ-32 [1], листъ его королевское ми-ти теперешнего господара нашого,

Philalet.

Daley kładzie Philalet, na karcie 32, list iego kro. m. teraźnieyszego pana naszego, ktory iakoby tego poświadcza,

[1] указаніе не точное, нужно: 35. См. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1132, 1134
[2] печатка: świadszy

который якобы того посветъчаетъ, же владыкове въ от‖(178 [1])данью послушенъства папежови своихъ пожытковъ большей шукали, а свободамъ свецъкихъ людей народу Руского уближити хотели.

Отказъ.

И въ томъ Өилялетъ великую крывду чынитъ не только владыкамъ, але и на самые справы его королевское милости, якобы што противъ праву чынити мелъ, хотя не словы, але речъю самою скрыте торъгаеться. Вемъ, же не вси такие прывиля маютъ. Але если же его хто собе възялъ у его королевское милости, подобно болъшей для того, абы нихто, мимо пана зверхънего, надъ владыками ни якое юрысъдыцыи собе не прывлащалъ, и непреконаныхъ правомъ зъ добръ церковныхъ не вытисъкалъ, яко ся и теперъ одъ некоторыхъ показало, же ся и на прывилья такие не огледали. Але жебы тые прывилья кого боронити и заступовати мели, если бы ся хто непрыстойне заховалъ, а въ надею тыхъ прывильевъ што таковаго (злого) ‖(179) броилъ (чого о жадъномъ не дерьжу),—не только прывилья королевъские, але ани каноны церъковъные таковаго не оборонять, и овъшемъ рыхлей его скарують. Только справедливымъ и правънымъ поступъкомъ треба зъ ними поступовати, не к[г]валътомъ, не моцью—хто дужъшый, тотъ лепъшый,—але преконавъшы правомъ, показавъшы и доведъшы на таковаго слушъными сведецътвы, правъдиве, не зъ васни (, не по гневу). Певъне таковаго [2] челове-

że ‖(76—Aiij [3]) władykowie w o[...] posłuszeństwa papieżowi pożytkow[...] ich nawięcey szukali, a swobodam [...] kich ludzi narodu Ruskiego (y L[...] skiego) vbliżyć chcieli [4].

Respons.

Y w tym Philalet wielką kr[...] czyni nie tylko władykom, ale y [...] me sprawy iego kro. m., iakob[...] przeciw prawu czynić miał, choci[...] słowy, ale rzeczą samą skrycie targ[...] Wiem, że nie wszyscy takie przy[...] maią. Ale ieśli że go kto sobie w[...] iego kro. m., podobno więcey dla [...] aby nikt, mimo pana zwierzchniego władykami sobie ni iakiey iurisdyc[...] przywłaszczał, y nieprzekonanych pr[...] z dobr kościelnych nie wyciskał, się y teraz (nie mało tego) pok[...] od niektorych, że się y na przy[...] takie nie oglądali. Ale żeby te przy[...] kogo bronić y zastępować miały, by się nieprzystoynie zachował, nadzieię tych przywileiow co tako[...] broił (czego o żadnym nie dzier[...] nie tylko przywileia krolewskie, a[...] kanony kościelne takowego nie ob[...] y owszem rychley skarzą. Tylko [...] wiedliwym y prawnym postępkiem t[...] z nimi postępować, nie gwałtem mocą—kto duższy [5], ten lepszy,—przekonawszy prawem, pokazaws[...] dowiodszy na takiego słusznemi św[...] ctwy, prawdziwie, a nie z waśni. [...] nie takowego bezbożnego człowie[...] sami by miedzy sobą nie cierpi[...] rychley by go kanony kościelne sk[...] a nisz świeckie [6].

[1] на полѣ этой страницы въ длину напечатано: «Въ листе Египетскихъ [...]
[2] опечатка: «токового» [3] въ старопечатномъ экземплярѣ опечатка: Jiij «Пам. полем. лит.», стлбц. 1131, 1133 [5] опечатка: duszszėy [6] эта «то[...] иначе изложена, чѣмъ въ Западно-Русскомъ текстѣ

одай забитъ, хто бы его боронилъ объмавлялъ? (Нехъ кождый по десвоимъ и заплату береть.)
што ся дотычетъ потверъженья ікуловъ, одъ владыкъ его короой милости поданыхъ [1], о кото- Өилялетъ зменку чынитъ на 33 [2],—нно и въ тыхъ арътыку- владыкове не такъ на свой поъ и славу дочасную, яко большей жытокъ церъкви Божое и на чаышлые погледали, жебы потомъ олько сами зъ духовенъствомъ ъ, але |(180) и остатъка церъквей ей Греческое не потерали. Бо и черезъ часъ малый болъшей тиихъ въ панстве его королевское ти пана нашего пропало, коли не кому за нихъ вътуповатися и и. Покажыте ми, чы много ихъ нате, которые бы были набоженъ- Греческого? Хто ся коли за то ? Хто на соймахъ або на сеймио тое мовилъ, коли церъкви одъ иковъ, апостатовъ на шопы, на и оборочано? Хто за владыки и за уховенъство, за попы бедные слово иейшое) промовилъ, коли ихъ кры-, коли добра церковъные и на- ихъ одыймовано, поповъ небо- за простые хлопы и горей (нижъ опы) оборочано, межы кожемяки вцы, а снать последей всихъ на ръсалехъ кладено, одъ особъ сво- одъ обейстья церъковъного по- на нихъ ставено?! Якое нечести Жыдовъские школы, ани мечыты ъские не терънятъ! Гляньте одно, го за |(181) слово: попъ * одъ * тья * церъковного * повиненъ *

A co się dotycze potwierdzenia artykułow, od władyk iego k. m. podanych [3], o ktorych Philalet zmiankę czyni na karcie 33,—tedy y w tych artykulech władykowie nie tak na swoy pożytek y sławę doczesną, iako więcey na pożytek kościoła Bożego y na czasy przyszłe pogłądali, żeby potym nie tylko sami z duchowieństwem swoim, ale y ostatka cerkwi religij Greckiey nie vtracili. Bo y tak przez czas mały więcey tysiąca ich w państwie iego kro. [m.] pana naszego przepadło, kiedy nie było komu za nich mowić y wstępować się. Pokaszcie mi, czy wiele |(77) ich in senatu, ktorzy [4] by byli ritus Græci? Kto się kiedy za to wstąpił? Kto na seymach abo na seymikach o to mowił, kiedy cerkwie od heretykow, apostatow na staynie, na chlewy obracano? Kto za władyki y za ich duchowieństwo, za popy biedne słowo przemowił, kiedy ich krzywdzono, kiedy dobra cerkiewne y nadania ich odeymowano, popi niebożęta za proste chłopy y gorzey powracano, miedzy garbarze y szewce, a snać posledzey wszytkich na vniwersalech kładziono, od osob swoich y od obeścia cerkiewnego pobory na nich stawiono?! Iakiey nievczciwości ani Żydowskie szkoły, ani meczyty Tatarskie nie cierzpią! Patrzcie, co to za słowo: pop od obe[y]ścia cerkiewnego powinien dać dwa złotych, a protopopa cztyry! Vkaszciesz mi, gdzie tak napisano o rabinach Żydowskich y o szkolnikach, aby od szkoły płacili tak, iako naszy

[1] 2-ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1138—1146 [2] указаніе не точно; нужно: 36 пять словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты, и на полѣ стариннымъ комъ замѣчено: «смотри! читай! будто правд.....но пожалѣет....» [3] см. 2-ую кн. полем. лит.», стлбц. 1137—1145 [4] опечатка: ktorzj

:оло ихъ ставили, а теперъ
ткаете, а поповъ бедныхъ
оберънути усилуете. Чы-
(ваша)!
ть (Филялетъ): же того
Рускимъ не потреба, абы
тивости и подъ |(183—ш)
ьностью, яко Рымъские,
о и Панъ Крыстусъ Самъ
ый и Самъ за Себе и за
давати казалъ.
го), нижъ не только духов-
свецъкимъ особамъ хре-
въдивымъ Хрыста Госпо-
и въ тихости наследова-
Але, (для милого Бога,)
а, альбо чы за Деокле-
чы за Улияна Апостаты,
овъ Божая *воюетъ,* же ей
иянскими господаръми не
ыдхнути, и (еще) въ не-
й ее мети хочете?! Не о
у,) идеть, панове милые!
Хрыстову, которою и
е, коли ся надъ своихъ
астырей выносите, але о
янову: же хочете надъ
своими не только въ ре-
хъ (чого вамъ не забра-
ати, але и въ духовъныхъ,
ничого не маете (але яко
ыромъ своимъ послушни
(184)листе)! А вы и въ
церквами Божыми справо-
якожъ (на васъ смотре-
о вы, але и жонъки ваши
авуютъ! Смотрытежъ, што
ъ церъквахъ вашыхъ: же
зъ и кровью (людъскою)
рядомъ (и справою)
нъ Ангельскихъ (и па-
новыхъ).
ткнеть наданья вашого,
ете, абысте поповъ своихъ
не починили, послухай-

biednych w chłopstwo obrocić |(78) vsiłuiecie. Czysta (zaprawdę) miłość!

Ale mowią: że tego duchownym Ruskim nie potrzeba, aby w takiey vczciwości y pod takąsz wolnością, iako Rzymscy, bydź mieli. Bo y Pan Krystus Sam był pokorny y Sam za Siebie y za Piotra pobor dawać kazał.

Prawda, isz nie tylko duchownym osobam, ale y świeckim krześcianom prawdziwym Krystusa Pana w pokorze y w czystości naśladować potrzeba. Ale: czy za Nerona to, abo czy za Dioklecyana, abo czy za Iuliana Apostaty, teraz kościoł Boży *iest*, że mu y pod krześciańskimi krolmi wydchnąć nie dopuszczacie, y w niewoli pogańskiey mieć chcecie?! Nie o to wam idzie, panowie mili! Nie o pokorę Krystusową, ktorą y sami gardzicie, kiedy się nad swoich duchownych wynosicie, ale o niewolą Iulianową: że chcecie nad duchownemi swoimi nie tylko w rzeczach świeckich (czego wam nie zabraniaią) panować, ale y w duchownych, do ktorych nic nie macie (ale iako owieczki pastyrzom swoim posłuszni bydź powinniście), rządzić imi y kościoły Bożemi chcecie: iakosz nie tylko (iusz) wy, ale y żonki wasze cerkwiami sprawuią. Popatrzciesz, co za rząd w cerkwiach waszych: że się iusz nie raz krwią oblały, za rządem tych krolewien Angielskich.

A co się tknie nadania waszego, że się obawiacie, abyście z popow swoich sąsiadow sobie nie poczynili, posłuchay-

которымъ ся и ... а зверхъность ... и яковый аръ- ... и его королевской ...ровженьи поданъ былъ ... Который такъ стоитъ:

...рытове, игуменове, пре- ... архидияконове, дияконо- ... духовенство наше, абы ... учтивости, яко и панове ... Рымъские, были, и вольно-... даное, одъ коро‖(185)ля Владислава ..., зажывали, (и) одъ всякихъ ... зъ особъ своихъ и одъ ... церъковъного, яко доселя на ... неслушное вытегано, вольни бы-ли; хиба еслибы который подъданыхъ своихъ мелъ, тогды з-ынъшыми поборъ платити повиненъ, але не зъ особы, ани съ церъкви.

«А которые духовъные и попове подъ паны и шляхтою наданья свое маютъ, таковые по[д]данъство свое и послушенъство паномъ своимъ чынити и вызнавати повинни, взглядомъ кгрунътовъ и наданя ихъ, не выламуючыся до инъшого права и не позываючы пановъ своихъ, але вцале заховуючы юсъ патронатусъ паномъ своимъ; але зъ особъ ихъ духовъныхъ нихто ихъ карати не маеть, одно епископове ихъ власные за отосланьемъ пановъ ихъ, а звлаща которые суть власными подъдаными и отчыцами пановъ своихъ, такъ абы ся ничого не умнейшало обойгу праву, такъ духовъному, яко и земъскому, и вольности ‖(186) шляхецъкой на обе стороне».

Отожъ [1] тутъ маешъ и право вольности шляхецъкое вцале, и духовъного стану, яко тако пошанованье а, бодай, еще не съ крывдою ихъ, бо далеко то

ciesz tego artykułu, ktorym się y ... ność duchownych, y zwie[r]chno... wasza świecka warowała, y iaki ar... kuł papieżowi y iego k. m. był [2] poda... od władykow. Ktory tak stoi:

«Archimandrytowie, yhumenowie, prezbiterowie, archidyakonowie, dyakonowie y insze duchowieństwo nasze, aby ... teyże vczciwości, iako y panowie du... chowni Rzymscy, byli, y wolności da... ney, od krola Władysława nadaney ... zażywali; od wszelakich poborow z ... swoich y od obeyścia cerkiewnego, ... dotąd na nich niesłusznie wyciąga... wolni byli; chyba ieśliby ktory podd... nych swoich miał, tedy z inszymi po... płacić powinien, ale nie z osoby, ani ... cerkwie.

«A ktorzy duchowni y popowie ... pany y ślachtą nadania swoie maią, ... kowi pod‖(79)daństwo swoie y po... szeństwo panom swoim czynić y ... znawać powinni, względem [3] grunto... nadania ich, nie wyłamuiąc się do ... szego prawa y nie pozywaiąc pa... swych, ale wcale zachowuiąc jus patr... natus panom swoim; ale z osob ... duchownych nikt ich karać nie ma, ... no biskupowie ich własni [4] za od... ni[e]m panow ich, a zwłaszcza ktorzy są własnymi poddanemi y oyczyc... panow swych, tak aby się nic ... vmnieyszało oboygu prawu, tak ducho... nemu, iako y ziemskiemu, y wolno... ślacheckiey na obie stronie».

Otosz tu masz y prawo wolno... ślacheckiey wcale, y duchownego sta... iakie takie poszanowanie a, boday, ... z krzywdą ich ieszcze, bo daleko ...

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ этотъ абзацъ и это слово начаты со строчной, а не съ прописной, буквы [2] опечатка: być [3] опечатка: względęm [4] опечатка: własni

істи Рымъского духовенства.
далей маете нарекати, по-
о, же того (еще) хочете, абы
, то простый хлопъ былъ у
дя тогожъ подъ часъ мовите:
толко навезъка шляхецъкая,
етъ то за тымъ, абы мелъ
хтичомъ» [1], то-сте ихъ и зъ
поровнали, бо и Жыдови толь-
ка шляхецъкая (,а далей нетъ).
э чытаете права духовные и
, але подобно овые, где чтырей
алеваные по столу зъ вами
ь! О, мое милые веръные ми-
ве духовенъства вашого! маютъ
што дяковать духовъные вашы:
радъшей не объмавляйте, а не
э только |(187) того, чогосте
или!

стъца въ *раде*, и тые бы церъ-
й и духовънымъ Рускимъ не
зъ лепшымъ бы то (вашымъ
ей релией вашое было. Але
бно до остатъка ихъ выгубити
ками умыслили есте, протожъ
тому, абы ихъ нихто не боро-
Богъ Самъ оборонцою ихъ
братия милые, съ которыми
или, панове Рымляне.

е местца въ *раде*, не звяжутъ
головы, хотя ихъ за вашоюжъ
стью не дойдутъ, бо и Хри-
юдь мовитъ, же «не естъ про-
чести только въ отъчызне
гакъже и то не Рымляне того
але вы сами, которые ся
немъ хлюбите.

ке одному зъ владыкъ може-
* не укаряти: бо былъ сена-
ацънымъ, и седелъ часъ не

do wolności Rzymskiego duchowieństwa. O cosz macie daley narzekać, podobno o to, że tego chcecie, aby co pop, to prosty chłop był v was. Y dla tegosz (więc) czasem mowicie: «popowi nawiąska ślachecka, ale nie idzie zatym, aby miał bydź szlachcic», toście ich y z Żydami porownali, bo tesz y Żydowie sub eodem prædicamento. Znać, że czytacie prawa duchowne y cesarskie, ale podobno owe, gdzie czterzey krolowie namalowani po stole z wami harcuią! O, moi mili wierni miłośniczkowie duchowieństwa waszego! maią wam za co dziękować duchowni waszy: iusz ich lepiey nie obmawiaycie, a nie odeymuycie im tego iedno, czegoście im nie dali!

O mieysca w *senacie*, y te by cerkwi Bożey y duchownym Ruskim nie zawadzili, z lepszym by to cerkwi Ruskich y religij ich było. Ale isz podobno do ostatka ich wygubić z heretykami vmyśliliście, przeto zabiegacie temu, aby ich nikt nie bronił. Ale Sam Bog obrońcą ich będzie y bracia mili, z ktoremi się ziednoczyli, panowie Rzymianie.

A o te mieysca w *senacie*, nie zwiążą po nich głowy, chocia ich za waszą nieżyczliwością nie doydą, bo y Krystus Pan mowi: «non est prophęta sine honore nisi in patria sua», także nie Rzymianie tego bronią, ale wy sami, ktorzy się prawosławiem chlubicie.

Wiem, że iednemu z władyk możecie tym nie vrągać: bo |(80—ƒ) był senatorem zacnym, y siedział czas nie mały

ка: «шляътичомъ» [2] этотъ абзацъ въ старопечатномъ экземплярѣ начатъ со а не съ прописной, буквы [3] Матө. XIII, 57; Марк. VI, 4; Іоан. IV, 44 печатномъ экземплярѣ эти два слова подчеркнуты и на полѣ старинным по-мѣчено: «самъ торп.... себе.... хвил..»

тежъ того артыкулу, [illegible] мужечы вольность духовъных [illegible] ихъ ми- ваша свецкая паро[illegible] [illegible]стойне, и тыкулъ напежов[illegible] [illegible] учътиве, милости ку пот[illegible] [illegible]ьный. А одъ владыков[illegible] [illegible]ете, же * то *

«Аръхимант[illegible] [illegible] пожытъку звитерове, [illegible] и самъ тотъ, ве и [illegible] старанъемъ на въ той [illegible] *, его * княжецъ- духов[illegible] [illegible] воевода Киевъский сти [illegible] [illegible]яетъ, ижъ то боль- падли[illegible] [illegible]ьемъ его милости побор[illegible] [illegible] по своей доброй [illegible] муселъ, — не для по- [illegible] [illegible], яко ты, Өилялете, [illegible] [illegible] и на своей власности, [illegible] Божое, водлугъ стану своего [illegible], хлеба и сукъни не же- [illegible]. Протожъ чого доброволне самъ [illegible], того не жалуеть, и тое свецъ- [illegible]. Богъ видитъ, же не праг- [illegible], и [illegible] кого о то николи не про- [illegible] и просити не хочетъ; але волитъ [illegible] на томъ мизеръномъ свете въ смирении учътиве преживши, а потомъ въ царствии * небесномъ * [2], въ ономъ (189) несконъчономъ сенате и радости вечъной становъ небескихъ, бы далъ Богъ, яко оно мовятъ *, и за * печъю * [3] усести, а нижъли тутъ на земли свецъ- кое поваги зажывати, на соймы бегати, трудитися. Бо ведаетъ, же и тые, што въ раде седятъ, ради бы некоторые часомъ и скропилися того, а спокоемъ дома седели. Не кожъдый зъ сейму до своего власного дому траөить, рыхлей до арендара, албо до заставъника, а часомъ мимо ворота своего власного

w ławicy *senatorskiey*, służąc [illegible] swoim krolom ich mościam y [illegible] przystoynie, y zdał ten vrząd [illegible] vczciwie, wstępuiąc na stan duch[illegible] A żebyś nie rzekł, Philalecie, że [illegible] łakomstwa vczynił, dla pożytku [illegible] większego, tedy y sam ten, za k[illegible] vsilnym [4] starani[e]m na ten sta[illegible] chowny wstąpił, iego xią. m. pa[illegible] woda Kiowski prawdziwie to p[illegible] isz to więcey za przymuszeni[e]m m. samego, a nisz po swey dobr[illegible] vczynić musiał,—nie dla pożytku [illegible] iako ty baiesz, Philalecie, gdyż [illegible] swey własności, z łaski Bożey, [illegible] stanu swego ślacheckiego, chleba [illegible] nie nie żebrał. Przetosz czego dobr[illegible] sam vstąpił, tego nie żałuie, [illegible] świeckiey chluby, Bog widzi, [illegible] pragnie, y żadnego o to nigdy [illegible] sił, ani prosić będzie; ale woli [illegible] koiu na tym mizernym świecie [illegible] żeniu vczciwie przeżywszy, a p[illegible] krolestwie niebieskim, w onym [illegible] czonym senacie y radości wieczne[illegible] now niebieskich, by dał Pan Bog, [illegible] cia za piecem, iako ono mowią, [illegible] a niżeli tu na ziemi świeckiey [illegible] zażywać, na seymy biegać, trud[illegible] Bo wie*cie*, że y owi, co w rad[illegible] daią, radzi by się czasem niektor[illegible] skropili, a spokoiem doma siedzi[illegible] każdy z seymu do sw*oie*go w[illegible] domu trafi, rychley do zastawnik[illegible] do arendarza, a czasem mimo swego własnego domu szyie! A tosz niemasz dla czego tey [illegible] pragnąć, niechay iey ci zażywaią[illegible] na to Pan Bog powołał! Tylko

* [1] въ старопечатномъ экземпляре эти шесть словъ подчеркнуты и на поле [illegible] цымъ почеркомъ замечено: «.....не сподеваюся же... такимъ нецнотою..... [illegible] * [2] въ старопечатномъ экземпляре эти два слова подчеркнуты и на поле стар[illegible] почеркомъ замечено: «хиба где вебраннние, люциперове суть» * [3] въ старопе[illegible] экземпляре эти три слова подчеркнуты и на поле стариннымъ почеркомъ за[illegible] «благая!» [4] опечатка: vsilnуm

гъ! А протожъ не для ірагнути, нехай ее тые на то Панъ Богъ поами особъ духовныхъ къ не крывьдите, перемн ради на своей конъ-

іялетъ.

тъ въ розъделе 7 покаополитъ[1] зъ владыками, лушенъства папежови, ити духовъ|(190)ными только, поведа, для іеправдиве и нещыре я,—и кладетъ наперъьцесыю: ижъ хто есть ствомъ папежъскимъ, мъское веры, а хъто ствомъ патрыаръшеэстъ веры и релиией

казъ.

етъ баръзо омылилъ: познаваетъся вера и , хто подъ чыимъ бываеть; але наболей зъныхъ. Бо не мало імъ духовъныхъ Греіушенъствомъ папежъи вси Грекове съ зоими, поки ся одъ го черезъ сцызму не ръ естъ ихъ не мало, момъ Рыме, которые ъностью папежъскою. ь |(191—ц) патрыаръ-А предъся вси Греческихъ зажываютъ,

osob duchownych y kościołow Bożych nie krzywdzicie, przestaną owi barzo radzi na swej kondycij.

Philalet.

Zatym Philalet w rozdz[i]ale siodmym vsiłuie pokazać, isz mitropolit z władykami, za oddani[e]m posłuszeństwa papieżowi, iusz nie są więcey duchownemi religij Greckiey, ale tylko, pry, dla zwodzenia ludzi, nieprawdziwie y nieszczerze za takich się vdaią,—y kładzie naprzod za dowod succesyą: isz kto iest pod posłuszeństwem papieskim, takowy iest Rzymskiey wiary, a kto |(81) pod posłuszeństwem patryarszym, takowy iest wiary y religij Greckiey [2].

Respons.

Tv się pan Philalet barzo omylił: bo nie z tego poznawa się wiara y religia Grecka, kto pod czyim posłuszeństwem bywa; ale nawięcey z ceremonij rożnych. Bo nie mało bywało przed tym duchownych Greckich pod posłuszeństwem papieskim, a podobno y wszyscy Grekowie z patryarchami swemi, poki się od posłuszeństwa tego przez schyzmę nie oderwali. Y teraz iest ich nie mało, nawet y w samym Rzymie, ktorzy są pod zwierzchnością papieską. Nusz in patriarchatu Aquilensi! A przedsię wszyscy Grekowie ceremonij Greckich zażywaią, aczkolwiek wiara tak Rzymska, iako y Grecka iest iedna, ktora nie

юполитъ» [2] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. лит.», стлбц. 1148—1182
Іамятн. полемич. литер.», стлбц. 1147—1181

я—патрыарховъ съ престо-
:кидати, инъшыхъ на местца
ъженыхъ ставити, часомъ
олю цесарскую? Бо и подъ
ъю свецкою въ меншомъ
: все король справуеть, але
кес[т]никовъ маетъ; а еслибы
дъ наместника кривда стала,
е можетъ до зверхънего пана

swoich viceregiow miewa; a iesliby się komu od viceregia krzywda zstała, izali nie może do zwierzchniego pana vcieć się?

:я власне и митрополитови
ками прыдало: видечи вели-
дъ у наместника папежъ-
орому они подлегали, а што
-видечы, ижъ ся зъ ними
іне объходили, безъ * суду *,
ва * скидати * хотели * (толь-
| само, же имъ, водлугъ рос-
, не послано сумы пенезей,
обе на митрополита накинули,
итрополитъ не мелъ откуль
тисечей золотыхъ чырвоныхъ
(ихъ) патрыарше, закинув-
нъшою прычиною, написалъ
ышахомъ и уверихомъ, жесь
полите такий а такий, прото
смо тебе зъ столици твоее
а другого на твое местце по-
)ти»,—што все (не голыми
е) ясными доводами и листы
шескими часу своего показа-
етъ),—протожъ не дивъ, же
итъ и зъ владыками утеклися
ое головы, до которое и сами
ове въ кривдахъ своихъ утека-
звыкли, яко Оѳанасей светый
Златоустый и иные (многие).

Tak się właśnie y mitropolitowi z władykami przydało: widząc wielki nierząd v namiestnika papieskiego, ktoremu oni podlegali, a co więtsza—widząc, isz się z nimi nieprzystoinie obchodzili, bez sądu, bez prawa degradować chcieli (tylko za to samo, że im, według roskazania ich, nie posłano summy pieniędzy, ktorą sobie na mitropolita narzucili, a isz mitropolit nie miał gdzie wziąć 15 tysięcy złotych czyrwonych y posłać patryarsze, zarzuciwszy go inszą przyczyną, napisał list: «Słyszeliśmy y vwierzyliśmy, żeś ty, mitropolicie taki a taki, przeto kazaliśmy ciebie z stolicy twey degradować, a drugiego na twoie mieysce postawić»,—co wszytko iasnemi dowody y listy patryarchow samych czasu swego pokazać się może),—przetosz nie dziw, że mitropolit y z władykami vciekli się do starszey głowy, do ktorey y sami patryarchowie w krzywdach swoich vciekać się byli zwykli, iako Atanazyusz ś. y Chryzostom ś. y inni.

, пане Ѳилялете, не идетъ
мъ: ижъ хто подъ чынмъ
ствомъ, тотъ вже и церымо-
ъ отступити повиненъ. Аза

A tak, panie Philalecie, nie idzie to za tym: isz kto pod czyim posłuszeństwem, ten iusz y ceremonij swoich odstąpić powinien. Aza nie pomnisz,

опечатномъ экземплярѣ эти шесть словъ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ замѣчено: «смотри, съ чого ся то стало, же хотѣли учинить по заслузѣ ко-

днымъ способомъ быти не можетъ; въ хто до якого стану и въряду анъ, тотъ въ таковомъ, по апостоли пребывати маетъ; а яко презвиГреческий преснымъ хлебомъ, такъ жапланъ Рымъскии квасным хле- хотяжъ хлебъ однакий, (служыти ртвы прыносити не могутъ: бо тотъ а, а сей на сее естъ постановенъ; тогожъ не могутъ ся церымонии а, але кождая, водлугъ предания ь старшыхъ, въцале захована маетъ. Бо и на соборе Флорентейзамкнулося то въ листе едности, къ мовитъ:

ma przebywać; a iako prezbiter Grecki przasnym chlebem (celebrować), tak ani kapłan Rzymski chlebem kwasnym, chociasz chleb iednaki, ofiary przynosić nie może: bo ten na to, a ow na owo iest ordynowany; y dla tegosz nie mogą się ceremonie mieszać, ale każda, według tradycij swoich starszych, wcale zachowana ma bydź. Bo y na concilium Floreńskim to warowano in literis vnionis, gdzie (tam) tak mowi:

7) «Ку тому хотя въ * пресномъ * *, хотя * тежъ * въ кисломъ *, * бы * пшеничномъ *, Тело Хрыправдиве ставаеться, а священико въ томъ, такъ и въ овомъ Панское посвещати мають, а кождый зъ нихъ, водлугъ звычаю своее: альбо Заходнее, альбо ное».

Item in azimo, siue fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus confitere debere, unumquemque scilicet iuxta suæ ecclesiæ, siue Occidentalis, siue Orientalis, consuetudinem.

жъ ся и на прывилью папежскомъ мо и моцне утвердило.

Co y na przywileiu papieskim warowano y mocnie vtwierdzono iest.

Филалетъ.

ведаетъ затымъ Филялетъ: ижъ, акимъ отданъемъ послушенства папежови, до одъступеня напоскихъ пунъктовъ науки, о которые въ Греческая зъ Рымляны споръ , дорога знаменитая естъ услана, ымъ и всее веры церкви Грече-[д]ступенъе наследуетъ [3].

Philalet.

Powiada zatym Philalet: isz, za takim oddaniem posłuszeń(84—£iij)stwa oycu papieżowi, do odstąpienia napotym wszytkich punktow nauki, o ktore cerkiew Grecka z Rzymiany spor wiedzie, droga znamienita iest vsłana, a zatym y wszytkiey wiary cerkwie Greckiey odstąpienie naśladuie [3].

Отказъ.

оли того Филялетъ, ани жаденъ ятель церъкви Божое не дочекаетъ,

Respons.

Nigdy tego Philalet, ani żaden nieprzyiaciel kościoła Bożego nie doczeka,

ъ почеркомъ замѣчено: «смотри! же сами враги Божие..... бивали и новые рѣчи ные правиломъ» [1] 1 Коринѳ. VII, 20, 24 * въ старопечатномъ экземплярѣ эти словъ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «смотри!» [2] см. игу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1152—1154 [3] см. 2-ую книгу «Памятн. литер.», стлбц. 1151—1153

... słusznie godziło się! A
... wiary prawdziwey y tradycij ś...
... Kościoła Greckiego, k...
... jedynowstwa bywała, odst...
... jest szczyra kalumnia
... nie tylko na ... al
... samego papieża ... od
... Pillalet,
... dzie
... wi
... każdy snadnie ...

ш, же бы ся до тое единости зъ ними ковати мели,—и береть то собе на мочь, же якобы ихъ и папежъ въ ей конфирмацыи не мелъ вспо-нути [1].

(200) Отказъ.

Хотяжъ то правдивая речъ естъ, и е ся то вышей показало, же и тые ий владыкове до тое единости, еще рей иншыхъ, позволили и списовали-чого суть явъные сведецътва у вла-ки Луцъкого на нихъ,—але то не-рада, што Филялетъ написалъ: якобы пежъ въ конъфирмацыи своей ихъ ионенути не мелъ. Знать, ижъ Филя-ръ толко на догадъ писалъ, а конъ-рмацыи не виделъ. А якъ же ему о и въ томъ верыти маетъ, жебы ъ справедливе мелъ съ тое конфиръ-ции (папежское) тые слова, которые книжки свое вписалъ, выбрати? Поне-ажъ ото (тутъ) на початъку зъ вели-имъ фалъшомъ пописался,—знать те-ы, ижъ муселъ откуль инудъ тые слова нфиръмацыи папежское выбирати. ихъ и невласне, и не на своемъ стцу положылъ, и выкрутными выкла-своими превратилъ, фалшовалъ и юдей иначей, а нижли суть на-саны, по(201)далъ. О чомъ ширей слышишъ, кгды до того прыйдетъ.

А теперъ што ся дотычетъ владыкъ остатовъ, верь же тому, брате милый, и въ томъ владыкове посланые, Во-димерский и Луцъкий, сумъненья оего не завели: а хотяжъ подъписы укъ и печати ихъ у листовъ посла-ныхъ мели, однакъ тое апостазыи ихъ редъ папежомъ не утаили, але явне томъ ознаймили, а не только о влады-

by się do tey iedności z nimi spisować mieli,—y bierze to sobie na pomoc, że ich y papież w swoiey konfirmacij nie wspomina [2].

Respons.

Chociasz to prawdziwa rzecz iest, y pokazało się to iusz wyszszey, że ci dway władykowie do tey iedności, ieszcze wprzod inszych, pozwolili y spisowali się (na to), czego są iawne świadectwa na nich v władyki Łuckiego,—ale to nieprawda, co Philalet napisał: iakoby papiesz w konfirmacij swoiey nie miał ich wspomnieć. Znać, isz Philalet tylko na dohad pisał, *bo* konfirmacij (papieskiey) nie widział. A iakosz mu kto y w tym ma dać wiarę, żeby on sprawiedliwie z tey konfirmacij te słowa, ktore (niżey) w ksiąszki swoie wpisał, wybrać miał? Poniewasz oto na początku z tak wielkim fałszem popisał się,—znać tedy, isz musiał skąd inąd te słowa konfirmacij papieskiey wyczerzpnąć. Bo ich y niewłaśnie, y nie na swoim mieyscu położył, a (ktemu) y wykrętnymi komentami swoimi zfałszował y do ludzi inaczey, a niszli są napisane, podał. O czym szyrzey vsłyszysz, gdy do tego przyidzie.

A teraz co się tycze władykow apostatow, wierz że temu, bracie miły, żeć y w tym władykowie posłani, iako Włodzimierski y Łucki, sumnienia swego nie zawiedli: a chociasz podpisy rąk y pieczęci ich v listow posłanych mieli, iednak tey apostazij ich przed papieżem nie vtaili, ale iawnie o tym oznaymili, a nie tylko o władykach, ale y o tych,

[1] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1156 [2] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1155

…ижъ заочне прысегатися …цаловати *! (А меновите:) …нехай одно зъ его милостью …хыбискупомъ Львовъскимъ …вить! Научать его, яко …ти, што (коли) кому сло… …ь! Альбо зъ братствомъ …нехай где *на гладкихъ* …кажутъ и тые вси справы …лепшей всихъ тые о томъ …о давно онъ патрыаръховъ …къся!

…яляеть зменъку чынить о …ехъ, съ которыми влады…му ездили: ижъ власного …, где ся што деяло, не …е только такими словы да…левъства Польского и зъ …ства Литовского», и тымъ … за подъзорные тые ли…ино и тутъ Өиляльетъ ни…мажить ку помочы бала… Бо ся таковая дата не …истовъ, але възглядомъ …лита и владыковъ, кото…мешкають (одны—въ Ко…, а другие—въ Литве), …ла на листе головномъ, позволенье, кгдыжъ ся …естцу о томъ станови…собору не могли мети,) …гихъ листовъ показа… ижъ ся то деяло у …2 дня, року 1595.

…ату гра идеть, где ся (поневажъ не одны бывали), але о прав…ю. Бо опрочъ Пре…ского *** апостатовъ,

anisz zaocznie przysięgać y krzyżyki całować! Niech iedno Lwowski z iego m. x. arcibiskupem Lwowskim mowi! Nauczą go, iako ma pamiętać, co komu słowem rzecze! Abo z bractwem Lwowskim niech się zeydzie,—pokażą y ci sprawy iego, y to, iako się dawno patryarchow wyrzekł!

A co Philalet zmiankę czyni o dacie w liściech (poselskich), z ktoremi władykowie do Rzymu ieździli: isz własnego mieysca daty, gdzie się co działo, nie opisano, ale tylko te słowa: «z krolestwa Polskiego y wielkiego xięstwa Litewskiego data», y tymi słowy chce mieć za podeyrzane te listy,—tedy y tu Philalet nic nie wysmaży ku pomocy potwarzam swoim. Bo się taka data nie względem listow, ale względem osob mitropolita y władyk, ktorzy porożnu mieszkaią (iedni—w Koronie, a drudzy—w Litwie), napisała na liście generalnym consensu omnium illorum, ktore nie na iednym mieyscu traktowało się, a wszakże z drugich listow pokazać się to może, isz się to działo w Brześciu iulij 12 die, anno 1595.

A tak nie o datę gra idzie [1], gdzie się co stanowiło (poniewasz nie iedne ziazdy ich o tym bywały), ale o rzecz samą—prawdziwa li? Bo oprocz Przemyskiego a Lwowskiego, żaden się tego nie przy,

…ъ экземплярѣ эти два слова подчеркнуты и на полѣ старинным… «лжете и налагаете неправедно» ** въ старопечатномъ экземплярѣ …, и на полѣ есть замѣтка старинная, небольшая (въ два слова), …возможно *** эти два слова въ старопечатномъ экземплярѣ под…таринным почеркомъ замѣчено: «зри! святыхъ мужей Болобана …печатка: idzie

musz to tego

Rzymskie
siebie.
niem
małżeństwie
wedle

далей съ тогожъ листу папежъ-
ı слова кладетъ ото тые:
Што потопляетъ и чымъ ся брыдитъ
елъ Рымъскій, звлаща одщепенства
гуды, для которыхъ ся Грецъкий
елъ отъ Рымъского одълучылъ, по-
яти обецали» [1].

Отказъ.

апродъ што ся тычетъ прозбы:
владыкове папежа просили. А якожъ
ей писати было, (207) до такъ ве-
го пана и пастыра найвысъшого
кви Христовы прышедъши, а звла-
-незнаемымъ? Чыли му было лаяти
знити, яко Филялетъ не встыда-
чынити? Изали не слушне о то
ити мели: абы яко черезъ сцызму
еныхъ и отъ патриаръховъ за
рядкомъ *ихъ* опущоныхъ, ку тому—
члонъковъ давныхъ, до головы
матере церкви светое, до которое
предкове ихъ Грекове утекали и
ытелницу свою прызнавали, **жебы**
прыняти рачилъ? (Ку тому:) иза-
ля прозба не болей на то ся сте-
ь, абы пры всихъ церемонияхъ
ъ, водлугъ постановенья собору
енътейского, вцале были захо-
?
тутъ (вже на томъ местцу), хрести-
й брате, обачъ: если то правда,
Филялетъ высшей написалъ, якобы
ькове, за отданъемъ послушенства
жови, церемоней своихъ одъступи-
ели? Азали ся и съ того самого
значытъ, же ихъ од(208)меняти
не маютъ, коли о потверъженъе
ое самижъ (о то) просятъ?
далей Филялетъ на овые слова,
ые зъ листу папежского выписалъ,

«(Y wszytko (powiada),) co potępia kościoł Rzymski, zwłaszcza odszczepieństwa y błędy, dla ktorych się kościoł Grecki od Rzymskiego odłączył, potępiać obiecali» [2].

Respons.

Naprzod co się tycze prożby: isz władykowie papieża prosili. A iakosz inaczey pisać było, do tak wielkiego pana y pasterza naywyszszego kościoła Pana Krystusowego przystępu(88—M)iąc, a zwłaszcza—nieznaiomym? Czyli mu było łaiać y bluźnić, iako Philalet nie wstyda się działać? Izali nie słusznie o to prosić mieli: aby iako przez schizmę oddalonych y od patryarchow za nieporządkiem *Greckim* opuszczonych, ktemu—iako członkow dawnych, do głowy y do macierze cerkwie świętey, do ktorey się y przodkowie ich vciekali y za mistrzynią swoię przyznawali, żeby ich przyiąć raczył? Azali tesz ta prożba nie więcey na to się ściąga, aby przy wszytkich cerymoniach swoich, według postanowienia synodu Florencskiego, wcale zachowani byli?

A tu, krześciański bracie, obacz: ieśli to prawda, co wyszszey Philalet położył, iakoby władykowie, za oddani[e]m posłuszeństwa papieżowi, ceremoniy [3] swoich odstąpić mieli? Azali się y z tego samego nie znaczy, że ich odmieniać woli nie maią, kiedy o potwierdzenie takowe sami' proszą?

Y daley Philalet na owe słowa, ktore z listu papieskiego cytował· «isz wła-

[1] **м. 2-ую книгу** «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1160 [2] см. 2-ую книгу «Памятн. **литер.**», стлбц. 1159 [3] опечатка: ceromoniy

жаденъ ся того ... ...ымъ
не пры томъ ... ...дя-
стейскомъ (... ...ршы-
щимъ [1] до ... ...: влады-
двай не то... Греческое и
тое апоста... ...: явне
вятъ, але ... ...да: «и
цемерны... ...ведастъ
за то, ...литъ и
самиж... ...церемо-
ны. ... ...ихъ (по-
ся ... ...ъ виделъ,
тяж... ...бы (пове-
на... И далей до-
р...) позволилъ,
... И кладетъ
... прескочив-
...зъ, много по-
... слова: «толь-
...ры ка(209)-
...ли противни и
... мъ Рымъскимъ

...ль, вместо ва-
... ней, тые только
...жьского вьспо-
... и позволяемъ и
... тому вадити не
...толские и иншые
становенья» [3].

...довъ папежскихъ
...тъ, насмеваючыся
...ржения: «Не леда
...воленье и конштовъ-
... [4] И такъ потомъ
...жкие штроуетъ, по-
...ежъ коли захочетъ,
...амати и отьменити
...а) за тою кондыцыею,
...бы науче веры като

dykowie wszytko to, czym się k...
Rzymski brzydzi, (nazywaiąc błęd...
potępiać obiecali»,—daie swoy parsz...
rozsądek, mowiąc: «isz władykowie t...
rzeczą cerkwi Greckiey y wiary ...
błędami ie nazwawszy, iawnie od...
pili» [5]. A zatym powiada: «y cerym...
nie ostoią się». Y powiada daley:
niedarmo mitropolit y władykowie
raz, to więcey cerymonie odmienia...
«Pozwolił ich (powiada) papież, nie
by ich rad widział, albo ich poch...
ale żeby (pry) ptaszek nie vylo...
Y daley dokłada: «że nie zgoła p...
lił, ale z kondycyą taką». Y ...
daley z listu papieskiego, przeskoc...
mało nie pięć arkuszow, wie...
trzebnych rzeczy, oto te słowa: «t...
prawdzie y nauce wiary katolick...
byli przeciwne y społeczności z ...
łem Rzymskim nie przeszkadzali...

Y daley ieszcze kładzie Philal...
sto warunku cerymoniey, słowa
papieskiego oto te: «Dopuszczam...
zwalamy y pobłażamy, tak że te...
dzić nie maią przeciwne aposto...
insze ktorekolwiek stanowienia»

A położywszy [8] te słowa z list...
skiego, potym naśmiewa się
wszytkiego, mowiąc: «Nie lada
osobliwe pozwolenie, znamienite
(89)towne vgruntowanie»! [9] Y
potym wszytkie sprawy papieski...
fuie, powiadaiąc: isz papież kiedy
tedy to wszytko połamać y ...
może, a to (pry) za tą kondycy...
mowi: byle by nauce wiary kat...

... [1] см. 2 ую книгу «Памяти. полемич. литер.», ст...
...я выдержка ем. ibid., столбц. 1160, 1162 [3] ibid. столбц. 1162
... 2 ую книгу «Памяти. полемич. литер.», столбц. 1159 [5] всѣ эти
... ibid., ст... 1159, 1161 ... ibid. столбц. 1161 [8] опечатка: po...

были противни. И далей мо-
еслибы (поведа) тотъ те-
папежъ того своего постано-
уши(210)ти не хотелъ, дру-
о третему по его смерти а
і заборонилъ, бо то кождому
прызвоитая — што колвекъ
ынити, абы его было по
гати» [1]. И доводитъ потомъ
) чужыми прыкладами: яко ве
мли, нжъ въ чотырнста летъ
се попомъ Рымскимъ жоны
юсказалъ, Немцомъ и Поля-
ъговалъ, такъ же Немцы безъ
)иста, а Поляцы двесте летъ
сятъ ажъ до року 1197 въ
олкги мели, а потомъ и тымъ
ыймовалъ [2].

nie były przeciwne. Y daley (Philalet) mowi: «a ieśliby (powiada) ten teraźnieyszy papież tego swego postanowienia wzrusz[y]ć nie chciał, drugiemu albo trzeciemu (powiada) po iego śmierci ktoby tego zabronił, bo to każdemu z nich przyzwoita—cokolwiek nowego vczynić, aby go było po czym pamiętać» [3]. Y dowodzi potym (tego) cudzemi przykłady: iako we Włoskiey ziemi, isz we czterzech set lat po Krystusie popom Rzymskim żony opuścić roskazał, Niemcom y Polakom, (ktorzy poźniey do niego się przyłączyli,) więcey folgował, tak że Niemcy bez mała 400, a Polacy 200 lat y kilkadziesiąt asz do roku 1197 w tey mierze mieli frysztu, a potym y tym żony poodeymował [4].

Отказъ.

прычыны, хрестиянский бра-
ълемъ тутъ не мало словъ
ıхъ, съ книжокъ его вы-
то, жебымъ на вси ты[е]
остаточный отказъ учынилъ,
неведомымъ очы отворылъ,
етову неправду обачыли, яко
листу папежского вывра-
1) и справы пастыря все-
ръкви Хрыстовы невстыдли-
ътъ, и все што естъ доброго
орону оборочаетъ и ницуетъ,
ребнейшого опущаеть и ми-
лько жебы тую светую згоду
огидилъ, яко геретикъ и
› церкви Божое, все по
у выкручаючи.

й теды што ся дотычетъ: нжъ
·ве обецали потопляти блу-
цепенъства, чымъ ся цер-
:ая брыдитъ. Слушне а пры-

Respons.

Nie bez przyczyny, krześciański bracie, położyłem tu nie mało słow Philaletowych, z książek iego wybrawszy, a to, żebym na wszytkie te słowa iego dostateczny respons vczynił, y ludziom niewiadomym oczy otworzył, aby Philaletową nieprawdę obaczyli (y iego przewrotne y fałszywe komenta), iako on słowa listu papieskiego wywraca y sprawy pasterza powszechnego kościoła Pana Krystusowego niewstydliwie sztrofuie, y wszytko co iest dobrego na złą stronę obraca y nicuie, a co potrzebnieyszego ku wiadomości mija y nic nie wspomina, a tylko żeby tę ś. zgodę y iedność (ludziom niewiadomym) ohydził, iako heretyk y nieprzyiaciel kościoła Bożego, po heretycku wykręca y pisze y wykłada.

Naprzod tedy co się tycze potępiania odszczepieństwa y błędow, czym się kościoł Rzymski brzydzi. isz się władykowie potępiać obiecali. Słusznie a przy-

[1] ...лбц. 1164 [2] ibid., стлбц. 1164 [3] ibid. стлбц. 1163 [4] ibid. стлбц. 1163

эго, што Самъ Хри-
я елика имаеть Отецъ,
онеже Отецъ Едино-
Своему превечнымъ
то, што Самъ маетъ,
голко отечества, далъ.
гъ, жебы Сынъ мелъ
ь Светого единое и зъ
й мусить и то пры-
ъ не все маетъ, што
ь протожъ не естъ ров-
ве Отцеви. Въ которомъ
не только Рымляне *, але
*, и Евангеликове * по-
явный имъ блудъ въ той
уютъ (,опрочъ Аръръяновъ
деньцовъ, которымъ праве
ıжаютъ, ку пониженю Сына

Sam Krystus mowi: «wszytko, co Ociec ma, Moie iest» (Ioan. 16), poniewasz Ociec Iednorodnemu Synowi Swemu vrodzeniem przedwiecznym wszytko to, co Sam ma, oprocz samego tylko oycowstwa, dał. A kto nie wierzy, żeby Syn miał pochodzenie Ducha Ś. iedyne z Oycem, takowy musi y to przyznać, isz Syn nie wszytko ma, co ma Ociec, przetosz nie iest rownym w bostwie Oycowi. W ktorym błędzie Grekow nie tylko Rzymianie, ale y Luteranowie y Ewanielikowie potępiaią y iawny im błąd w tey mierze przypisuią.

‖(214) не верыти, ижъ естъ
А для чогожъ за умерлые
лаютъ, памети справуютъ, и
тую прыносятъ? (Бо тымъ,
ъ небе, не потребуютъ того;
го и въ пекле сутъ, не
ю и апостолъ заказуетъ за
итися, которые въ грехахъ
ь померли. Которымъ же
ва по смерти помагаетъ,
утъ.)

Druga: nie wierzyć, isz iest czysciec. A dla czegosz za wmarłe modlitwy czynią, pamięci sprawuią a ofiarę świętą przynoszą?

ıжъ душы праведныхъ обли-
не видятъ и царества небес-
е ужываютъ. Азали то не
ъ противъ писму всихъ све-
юсныхъ) отецъ?

Trzecia: isz dusze sprawiedliwe oblicza Bożego nie widzą y krolestwa niebieskiego iesz‖(91)cze nie vżywaią. Azali to nie *wielki* błąd przeciw pismu wszytkich oycow śś.?

верыти, ижъ толко въ кис-
сакрамента светые посве-
утъ, а въ пресномъ не го-
и то не явный упоръ?

Ktemu: wierzyć, isz tylko w kwasnym chlebie sakramenta święte bydź mogą, a w prasnym nie godzi się. Izali to nie iawny vpor?

: зверъхъности папежови
е прызнавати и владзу его
ю ему одыймовати, противъ

Nadto: zwierzchności papieżowi Rzymskiemu nie przyznawać y władzą mu iego starożytną odeymować, przeciw

I, 15 * эти три слова въ старопечатномъ экземпляръ подчеркнуты и на
ымъ почеркомъ замъчено: «бере отъ чорта зъ дьяволомъ»

съ костеломъ Рымъскимъ не ало». Бо опарывшися на молоце, у дмухаеть: ведаючы, яко Гретановеное згоды не разъ спросаяко одъступовали и до старое ворочалися.

А такъ постерегаючи того, ъ такъже не учынили, слушне валъ и тыхъ словъ доложилъ. хъ же словъ [1] и въ професыи атолическое не только Грекове, е до единости прыходять,) але Рымляне, коли на якую достойдуховъную вступують, звыкли чынити и головную професыю поведати, абы ничого противного и вере светой католической не вали. А якъже иначей быти мели Филялетъ хотелъ того, абы, у вольно, покинувъши науку и стела *Рымского*, въ которой ся , до геретическое веры прыи што-день новую собе верку и. Не есть то теды зламанье ей Греческихъ, яко Филялетъ, прычину съ тыхъ словъ, недиве выврашаеть; але есть заи престрога прышлымъ (блу-) ересямъ, абы ся ихъ стерегли.

то ся дотычеть потверженъя (218)ней всее церкви Восточъдивуйся, брате милый, невстыфальшови того безъбожного а, яко тутъ Жыда загребъ и, словъ велце потребныхъ утаивми мало, и то якобы обоятныхъ, ъ. Слухайже, если ся стосують выкрутами, што онъ написалъ. стоитъ въ потверженъю папеж-

ия большого сведецътва милости противко имъ вси светые объцерымонии, которыхъ Руские

rzywszy się na mleku, y na wodę dmucha: wiedząc, iako Grekowie postanowioney zgody nie raz sprosnie y ladaiako odstępowali y do starey schyzmy wracali.

A tak postrzegaiąc tego, aby Ruś także nie vczynili, słusznie to ||(92—Miij) warował y te słowa dołożył. A tych słow, ktore są y w professij wiary katolickiey, nie tylko Grekowie, ale y sami Rzymianie, kiedy na iaką dostoyność duchowną wstępuią, zwykli pierwey czynić y generalem professionem fidei wyznawać, aby nic przeciwnego nauce y wierze ś. katolickiey nie przyimowali. A iakosz inaczey bydź miało? Izali Philalet chciał tego, aby, iako iemu wolno, porzuciwszy naukę y wiarę *katolickiego* kościoła, w ktorym się vrodził, do heretyckiey wiary przystać, y co-dzień nową wiarkę sobie vtworzyć. Nie iest to tedy złamanie ceremonij Greckich, iako Philalet, biorąc przyczynę z tych słow, niesprawiedliwie sądzi; ale iest zagroda y przestroga przyszłym herezyam, aby się ich strzegli.

A co się tycze konfirmacij ceremonij wszytkich kościoła Oryentalnego, podziwuy się, bracie miły, niewstydliwemu fałszowi tego bezbożnego Philaleta, iako tu Żyda zagrzebł y, nie mało słow wielce potrzebnych vtaiwszy, barzo ich mało, y to ambigue, napisał. Słuchayże, ieśli się kwadruią z iego słowy, co on napisał. Bo tak stoi w konfirmacij papieskiey:

«A dla więtszego świadectwa miłości naszey przeciwko im wszytkie święte obrzędy y ceremonie, ktorych Ruscy

...векъ и тые суть не малое ваги, ...ть,) же ани становенья апо... тому перекажати не могуть.

...е дальшие слова гдесь ихъ ... Чы слепъ еси былъ, што на ...статъку пишетъ, и анаеемою ...хто бы (кольвекъ) напотомъ ...ановенье его хотелъ възруши... ...омужесь и того остатъка не ...)

kolwiek y te są nie małey wagi, że ani stanowienia apostolskie temu przeszkadzać nie maią.

A one dalsze słowa gdzieś ich podział? Czy ślepeś (ich) był, co na ostatku kładzie y anatemą grozi: kto by napotym to postanowienie iego chciał wzruszyć [1]?

...огу тому верыти, жебысь тые ... власъного листу папежского ...брати, колись ихъ такъ поме... ...е на своемъ местцу (, где што ...положылъ. А еслись мелъ прав... ...еписъ листу папежского, а ...есь такъ тропилъ, ‖(221) ска... ...мъ, то-тамъ, же ани початку, ...ца, ани вырозуменья тые ... не маютъ? А яко тя не... ...ло еалшовати чужые листы, ...ло папежскимъ дати покой: ...ытъ натешылъ на листехъ ...ъ, которыесь поеалшовалъ, ...ъ? Але прыселъся еси и ...торыхесь былъ и въ руки ...е геретические взяти не... ... не дивъ *! Бо * у васъ * ... * Хрыстова * спокоемъ не ...

Nie chcę tedy temu wierzyć, żebyś te słowa z własnego listu papieskiego miał wybierać, kiedyś ich tak powaryował y nie na swoim mieyscu położył. A ieśli żeś miał prawdziwy przepis, (z ktoregoś te słowa wybierał,) a dla czegożeś tak tropił, skakał to-sam, to-tam, że ani początku, ani końca, ani sensu nie maią własnego? A iako cię niewstyd fałszować tak cudze listy, wżdy było papieskim dać pokoy a na władycznych przestać, ktoreś pofałszował!? Ale przysiadłeś się y do tych, ktorycheś był y w ręce swoie sprosne heretyckie wziąć nie godzien! Ale nie dziw! Bo v was y Ewangelia Krystusowa spokoynie się nie wysiedzi!

... ведомости всимъ право... ...тияномъ, здало ми ся за ... вписати тое потверженье, ... листъ, кгдыжъ естъ не ...только, на чомъ кгрунтъ ... тое конъеирмацыи: абысь ...познадъ превротность Фи... ...томъ и въ иншихъ даль... постерегъшыся, ведалъ, ... маешъ.

... ото маешъ слова влас... ...пежского, на которыхъ

A tak, dla wiadomości wszytkim prawowiernym krześcianom, zdało mi się za rzecz słuszną wpisać tę konfirmacyą, chocia nie wszytkę, gdysz iest nie mała, ale to tylko, na czym grunt zależy wszytkiey tey konfirmacyey: abyś z tey samey obaczył fałsz iawny Philaletow, a potym y w inszych dalszych rzeczach przestrzegł się y wiedział, iako mu masz wierzyć.

A tu masz seriem literarum konfirmacyey papieskiey, wprzod po Łacinie na-

* въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ старин... ...чено: «смотри!» [1] опечатка: wzrzuszyć

все потверже́нье нале́жытъ, которые не порывчею, але яко поря́дне стоя́тъ напи́саны, и зъ Лати́нского язы́ка на нашъ езы́къ преложены, такъ ся въ собе маютъ, по немалой предмове, которое естъ на шесть аръкушовъ [1]:

pisaną, a potym z Łacińskiego na Polskie przełożone, z ktorych [2] obaczysz, iako się pismo Philaletowe z tym pi||(94)smem zgadza. Po niemałey prefacij y wypisania postępku tey wszytkiey sprawy, a to te słowa stoią continuatim:

«Ut igitur de Rutenorum ad Romanorum ecclesiam redditu et reconciliatione, ad posteritatis memoriam, certa et perpetua extet testificatio, hac nostra perpetua constitutione, fratres Michaelem archiepiscopum metropolitam et cæteros episcopos Rutenos supradictos, qui decreto consenserunt et literis, ad nos missis, subscripserunt, tam præsentes, quam absentes, vna cum omniorum clero et populo nationis Rutenæ seu Russiæ, quæ ad temporale dominium et ditionem charissimi filij nostri Sigismundi, Poloniae et Suetiae regis, pertinet, ad laudem et gloriam sanctæ et indiuiduæ Trinitatis, Patris et Filij et Spiritus Sancti, ad incrementum et exaltationem fidei christianae,—intra gremium ecclesiæ Catolicæ et vnitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, vti membra nostra in Christo Iesu recipimus, vnimus, adiungimus, annectimus et incorporamus.

«Atque [3] ad maiorem charitatis [4] nostræ erga ipsos significationem, omnes sacros ritus et cæremonias, quibus Ruteni episcopi et clerus, iuxta sanctorum patrum Græcorum instituta, in Diuinis officijs et sacrosancto missæ sacrificio, cæterorum sacramentorum administratione alijsque sacris factionibus vtuntur, dummodo veritati [5] et doctrinæ fidei catolicæ non aduersentur et communionem cum Romanorum ecclesia non excluda[n]t, eisdem Rutenis episcopis et clero ex apostolica benignitate permittimus, concedimus et

[1] этотъ абзацъ, весьма отличающійся отъ Польскаго, въ старопечатномъ экземпляръ набранъ не курсивнымъ шрифтомъ, а прямымъ, болѣе крупнымъ, при чемъ — нѣкоторыхъ словахъ ударенія [2] опечатка: ktor*j*ch [3] опечатка: atquæ [4] charitat*em* [5] опечатка: veritatis

indulgemus, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus amplicis cæterisque contrarijs quibuscunque.

«Omnes igitur vnanimes vno spiritu benedicamus Deum cœli et Patrem misericordiarum, Qui facit mirabilia magna Solus a sæculo, Qui corda filiorum ad patrem conuertit, oues Christi ad ouile reduxit, membra capiti conglutinauit! Benedictus Deus, Qui semper cogitat cogitationes pacis et vult omnes saluos fieri, et ad agnitionem veritatis venire! Benedicti sunt fratres nostri Michael archiepiscopus metropolita et coepiscopi eius Rutheni, qui aures suas non obturauerunt ad vocem Domini, sed Illi ad ostium cordis stanti et pulsanti aperuerunt, per Ipsius gratiam, Qui dat velle et perfi(95)cere, pro bona voluntate! Det illis Deus abundantiam cœlestium donorum, et conseruet et corroboret in hoc sancto proposito cum omni clero et fidei populo, ut permaneant in charitate et obedientia sanctæ Romanæ ecclesiæ, matris suæ, ut agnoscant et perpetuo confiteantur magnitudinem Diuinæ misericordiæ erga ipsos, et ambulent in via Domini, conseruantes vnitatem spiritus in vinculo pacis nobiscum, vt filij nostri dilecti, quos singulari nostro cum gaudio suscepimus in Domino.

«Ita Christus Dominus, pro Sua [im]mensa clementia, Ruthenorum exemplo, Græcos omnes, ab orthodoxae fidei tramite aberrantes, et qui eos in erroribus sequuntur, permoueat, qui Ruthenis ipsis in hac reconciliatione preire debuerunt, qui diu duplici grauissimo iugo animæ et corporis premuntur [1], quorum calamitatem dies et noctes lugemus,—ut et ipsi sectentur vnitatem et pacem, et erroribus et tenebris reiectis amplectantur veritatem et lu-

ræmuntur

яко и небытныхъ,
ихъ духовенствомъ
народу Руского, ко-
и державы дочасное
нашого Жыкгимонта,
ъского короля, нале-
але Пресветое и не-
, Отца и Сына и
розмноженью и под-
естиянъское,—на ло-
еское и до единости
костела, яко члонъки
ймуемъ, единочымъ,
аемъ и втеляемъ.

сведецътва милости
ъ, вси светые обряд-
оторыхъ Руские епи-
во, водлугъ постано-
цъ Греческихъ, въ
ъ пресветой жертве,
равованью инъшыхъ
инъшыхъ объходахъ
правде и науце ве-
е были противные и
ымъскимъ костеломъ
же Рускимъ епиciv-
224)вости апостоль-
безъ переказы вся-
ординацей апостоль-
противныхъ речей

остайне и единымъ
мо Бога Небесн*аго*
, Который Самъ отъ
са, Который серъца
а наверънулъ, овъцы
ни прывелъ, члонъки
моцно прылучылъ!
ъ, Который завжды
коя и хочетъ, абы
и до познанья прав-
гословени суть бра-

przytomnych, pospołu ze wszytkim ich duchowieństwem y ludem narodu Ruskiego, ktorzy do państwa y dzierżawy doczesney namilszego syna naszego Zygmunta, Polskiego y Szweckiego krola, należą, ku czci a chwale świętey y nierozdzielney Troyce, Oyca y Syna y Ducha Ś., ku rozmnożeniu y podwyszszeniu wiary krześciańskiey,—na łono kościoła katolickiego y do iedyności świętego Rzymskiego kościoła, iako członki nasze w Krystusie przyimuiemy, iednoczymy, przyłączamy, spaiamy y wcielamy.

«A dla więtszego świadectwa miłości naszey przeciwko im, wszytkie święte obrzędy y cerymonie, ktorych Ruscy biskupi y duchowieństwo, według postanowienia świętych oycow Greckich, w Bożey służbie y naświętszey ofierze, mszy y w sprawowaniu inszych sakramentow y w inszych obchodach świętych, by tylko prawdzie y nauce wiary katolickiey nie byli przeciwne y społeczności z Rzymskim kościołem nie psowali, tymże Ruskim biskupom z łaskawości apostolskiey dozwalamy, krom przeszkod wszelakich konstytucyi y ordynacyi apostolskich y inszych rzeczy przeciwnych iakichkolwiek.

«Wszyscy tedy iednostaynie y iednym duchem błogosławmy Boga Niebieskiego y Oyca miłosierdzia, Ktory czyni Sam cuda od wieku, Ktory serca synowskie do oyc*ow* nawrocił, owce Krystusowe do owczarniey przywiodł, członki do głowy powtore mocno przyłączył! Błogosławiony Bog, Ktory zawsze myśli myśli pokoiu y chce, aby wszyscy byli zbawieni, y do vznania prawdy przyszli! Błogosławieni są bracia naszy Michael

ъ» [1] 1 Тимоѳ. II, 4: «Иже всѣмъ человѣкомъ хощетъ спастися и
йити»

Отецъ Господа нашого и абы было едино стадо ръ [1]. Аминь.

ды, абы тыхъ листовъ реписы и выдрукованья, преднейшого альбо ка-дъписованы и печатью а достоеньстве церков-зеное, подъпечатованы, ели такъ у суду, яко и ікъ якобы тежъ власные азаны и поданы.

же жадному чоловекови лося псовати, альбо сме- противитися сему ли-прынятью, соединенню, гелению, позволенью, до-авому одъпущенню.

либы хто смелъ ся того ведаетъ, ижъ упадетъ въ і благословеныхъ Петра ь въ Рыме, у светого ъ воплощенъя Господня

naszego Iezusa Chrystusa, y aby była iedna owczarnia y ieden pasterz. Amen.

«Chcemy tedy, aby tych listow teraźnieyszych przepisy y wydrukowania, ręką pisarza przednieyszego albo capitulnego podpisane y pieczęcią persony iakiey, na dostoyności kościelney postanowioney, podpieczętowane, tęsz wiarę miały y przy sądzie, y okrom sądu, iakoby tesz właśnie były podane y vkazane.

«Niechayże tedy iuż więcey żadnemu człowiekowi nie godzi się psować, albo śmiałością vporną przeciwić temu listowi naszemu przyięcia, ziednoczenia, przyłączenia, wcielenia, dozwolenia, dopuszczenia y łaskawego odpuszczenia.

«A ieśliby się kto śmiał tego ważyć [2], niechay wie, isz wpadnie w gniew Boży y błogosławionych Piotra y Pawła. Data w Rzymie, v świętego Piotra, roku wcielenia Pańskiego 1596 *».

маешъ слова власные папежского (, хрестиян-іеко розные одъ баламут-).

ане Өилялете, же-мъ тя а, выткнулъ. Чы годило-никови правды, яко ся ь, такъ великие и по-минати? Аза то малое жъ на кождого чоловека, іъ възрушити, што онъ адаетъ гневъ Божый и зъныхъ апостолъ Петра рыхъ столицою онъ на авуетъ? А якъ же ты ати, ижъ онъ самъ, альбо

To są własne słowa konfirmacij papieskiey.

A prawda, panie Philalecie, żem cię tu, iako zaiąca, wytknął. Czy godziło się (98—Vij) tobie, miłośnikowi prawdy, iako się mianuiesz, tak wielkie y poważne słowa miiać? Aza to małe potwierdzenie: isz na każdego człowieka, kto by to śmiał zruszyć, co on pozwolił, wkłada gniew Boży y świętych apostołow Piotra y Pawła, ktorych stolicą on na ten czas włada? A iak że ty to śmiesz sądzić, isz on sam, abo po nim drugi, trzeci może to złamać y wszytkie

[2] опечатка:ważić * въ Латинскомъ текстѣ (см. выше): *quinto decimo* (sic!)

по немъ другий, (альбо) третий, может то зламати и вси церемонии Восточное церкви в-ни-во-што обернути? (228) Азась глухъ, яко ихъ самъ светыми и одъ светыхъ богоносныхъ отецъ Восточное церкви быти предаными поведаеть и, водлугъ нихъ, (не уймуючы, ани прыдаючы ничого,) справоватися казеть?

А што тамже Θилялетъ пишеть на карте 40, (поведаючы,) же то власная и прызвоитая кождому папежови—штоколвекъ нового учынити, и даетъ прыкладъ о жонахъ поповскихъ, якобы мелъ папежъ жоны капланомъ Рымскимъ въ Полше одъняти [1],—и то не певная евангелия! Але рыхлей и подобней то ... давде, ижъ яко вера Рымская въ Полше настала, такъ подобно и каплани безженные настали. Бо самъ же Θилялетъ поведаетъ, ижъ въ чотырыста ... Крыстусе капланомъ Рымскимъ жоны одънято. А якъ же бы то мело быти, жебы въ Полше капланомъ жонъ позволяти, а въ Рыме не позваляти, ... и тоежъ веры и послу- (229) шенства папежъского (поневажъ ... не борзо потомъ веру Христианскую прыняли)? А еслиже што таковаго ... капланы, ино подобно больше ... своее воли, а нижъ съ позволенья папежъского (деялося то).

... попы нашы Руские и ... таковому постановеню никгды не подлегали, але яко первей жоны мели, такъ и теперь ... вольно, (который дару воздержания не маеть,) были бы тое ... въ злый обычай (и противъ ...) не оборочали. Бо што ... таковый былъ звычай: ижъ хто ... быти презвитеромъ, альбо

ceremonie cerkwie Oryentalney w-niwecz obrocić? Aza nie słyszysz, iako świętemi nazywa y iako to sam p... znawa, isz od świętych oycow Oryentalney cerkwie są postanowione y, w... nich, się sprawować każe?

A co tamże Philalet pisze na k... 40: isz to własna y przyzwoita każd... papieżowi—cokolwiek nowego vczy... y daie przykład o żonach popowsk... iakoby miał papież żony kapł... Rzymskim w Polszcze odiąć [2],—y to ... pewna ewangelia! Ale rychley to p... dziwa iest, isz iako wiara Rzymsk... Polszcze nastała, tak podobno y kap... bezżenni nastali. Bo sam że Phil... (wyszszey) powiada, isz po Kryst... we czterzech set lat popom Rzym... żony odięto. A iak że by to p... bydź miała, żeby w Polszcze kapł... żon pozwalać miano, a w Rzymie ... kazować, będąc teyże wiary y t... posłuszeństwa papieskiego (ponie... Polacy nie rychło potym wiarę ... ściańską przyięli)? A ieśliże co tako... było miedzy kapłany, podobno wię... swey woli, a nisz z pozwolenia p... skiego.

A wszakże popi Ruscy y Greccy ... postanowieniu nigdy nie podlegali iako pierwey, tak y teraz wolne ... maią, byle by tey wolności in ab... nie obracali. Bo co pierwey ta... był zwyczay: isz kto chciał bydź p... abo dyakonem, powinien się był w... ożenić, ieśliże donum continentia... miał, tosz potym na stan duch... wstąpić; a gdzieby wprzod na sta...

[1] ... 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1164. [2] См. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1163.

ономъ, еслибы безъ жоны быти огъ, ино повиненъ былъ первей итися (и девку, а не вдову, по-), то потомъ на станъ духовъный ювати; а если бы на станъ духовъ-неоженивъшися вступилъ, тако-вже невольно было женитися, бу-попомъ (, альбо диякономъ). Але нъ |(230) некоторые (безъбожники) лько вторую, але и третюю пой-ь (, а предся престолови служать, въ ясныхъ правилъ); попы * за ъ * дочъки * свое * выдають *, е ихъ венъчають (, радъ быхъ ве-—якимъ шлюбомъ? Нехъ ми ука-, где попови шлюбъ описанъ у ику? Только мирскимъ людямъ)! етали апостольского предания и хъ отецъ постановенья и правилъ овъныхъ, абы жаденъ двойженецъ ъ, ани диякономъ не былъ, але, остолу Павлу, единое жоны мужъ [1]. теды и таковаго блуду, который ся только въ нашихъ краяхъ у по-Рускихъ вкоренилъ, смотречи на иковъ,—не потреба ли въ церкви й поправити? Якого блуду ани въ ыи, ани на Москве, ани въ Воло-, (гдекольвекъ веры Греческое ваютъ,) не слыхати. (А у насъ юльно!) Знать, ижъ Ѳилялетъ гере-: бо не только единое жоны, але йженъцовъ тутъ огуломъ боронитъ, |(231) геретиковъ вольно и до ка, (одну по другой,) если бы ц, мети. Але въ церкви Восточной ъ есть обычай жоны попомъ мети акъ тымъ способомъ, яко ся выс-номенило); а коли вже ему перъ-мретъ, никако невольно ему дру-оняти, але повиненъ бы въ черн-ъ-ступити.

chowny wstąpił, nisz się ożenił, takiemu iusz nie godziło się w kapłańśtwie że-nić. Ale teraz niektorzy nie tylko wto-rą, ale y trzecią (żonę) poymuią, popi dziewki swoie za wdowcow popow od-daią, a drudzy im szluby daią (—co nigdy niesłychana)! Zapomnieli apostol-skich tradycij y świętych oycow posta-nowienia y |(99) kanonow srogich, aby żaden dwoyżeniec popem, ani dyako-nem nie był, ale vnius vxoris vir, iako apostoł (Paweł) naucza. Azali tedy y takowego błędu w kościele Bożym, kto-ry się tu tylko w naszych kraiach v popow Ruskich wkorzenił, patrząc na heretyki,—nie trzeba poprawić? Iakiego błędu ani w Grecij, ani w Moskwie, ani w Wołoszech nie słychać! Znać, isz Philalet heretyk: bo nie tylko iedyney żony, ale y troyżeńcow tu ogułem broni, bo v heretykow wolno y do dziesiątka ich mieć, ieśliby marły. Ale w cerkwi Oryentalney chociasz był obyczay żony mieć popom, iednak kiedy mu żona vmrze, iusz nie godziło się drugiey poymować, ale zarazem powinien był w czerńcy wstąpić.

ти пять словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ юмъ замѣчено: «якъ лжетъ!» [1] 1 Тимоѳ. III, 2, 12. Тит. I, 6

spowiedzą.

heroses

Гре

коли

волы

мети

держ

Тоежъ мовить и Грыгорей Ниский книгахъ «О девичестве» главы остат-, и Кирылъ Ерусолимский, «Ка[тихисъ]», *2*.

Итожъ, хрестиянъский брате, слепъ о Филялетъ, што светые отцеве ишутъ, а только на то очи розъзявилъ, и папежъ капланомъ своимъ жоны ялъ. Еслижъ папежове въ томъ блу-ъ, то-ть и отцове светые, якось слы-тъ, недобре научають!

Але, пане Филялете, Трульские то пра-а! А ваши геретические языки па-а щыплютъ, не отцеве светые, ко-ые завжды чыстость залецали и и ее миловали. Не мелесь прото мъ [1] на пляцъ выеждчати: же папе-е жоны капланомъ отняли; бо ви-ть, што светые отцеве пишутъ: яко-і былъ звычай церъкви Божое?

[234) Далъ бы то Панъ Богъ, жебы и нашы попы обачыли, а жонамъ ой давшы, въ чыстости правой жыти вли. Подобно бы пильнейшые книгъ ауки были, ани бы дети ихъ дуръ-и церквей дедичнымъ правомъ не агалися. Якихъ ся блудовъ теперъ насъ съ того самого намножыло— ахъ и поведать! (А такъ еслиже ь позваляютъ жоны мети, нехъже и собе права двойженъствомъ не пьютъ.)

Tosz mowi Gregorius Nisenus libro «De virginitate», cap. vltimo, y Cyryllus Hierozolimski, «Katech.», *12*.

[(100—Miij) Otosz, bracie krześciański, ślepy tego Philalet, co oycowie ś. piszą, a tylko na to oczy otwar[ł], co papież żony kapłanom odiął. Ieśli tedy papieżowie w tym błądzą, iako Philalet baie, toć y oycowie ś. nie dobrze nauczaią.

Ale Trulskie to kanony, Philalecie! A heretyckie wasze ięzyki papieża szczypią, nie oycowie ś., ktorzy zawsze czystość zalecali y sami w niey żyli. Nie miał byś przeto z czym na plac wyieżdżać: że papieżowie żony kapłanom odięli; bo widzisz, co oycowie ś. mowią: iaki był zwyczay kościoła Bozego?

Dał by to Pan Bog, żeby się y naszy popi obaczyli, a żonam pokoy dawszy, w czystości prawey żyć chcieli. Podobno by pilnieyszy ksiąg y nauki byli, ani by dzieci ich głupie cerkwi dziedzictwem nie posiadały. Iakich się błędow ztąd v nas namnożyło—strach y powiadać!

Филялетъ.

Еще Филялетъ на карте 41 пры-иинаетъ съ тогожъ листу папежъского ва, которые владыкове у вызнанью ри мовили: «вызнаваемъ, же подъ ною только особою правдивый и до-налый Христосъ и тело бываетъ бра-». И далей нарекаетъ на владыки, ечы: «Изали (поведа), милые вы-

Philalet.

Y ieszcze Philalet na karcie 41 przypomina z tegosz listu papieskiego słowa, ktore władykowie w profesij wiary wyznawali, mowiąc: «wyznawamy, że pod iedną tylko osobą prawdziwy y doskonały Krystus y ciało bywa brane». Y daley narzeka na władyki, mowiąc: «Izali (powiada), mili wyznawcy, na

[1] т. е.: «съ чимъ»

знавцы, на томъ листрыкейскомъ Өлоренътейскомъ сыноде о такихъ вызнаньяхъ снилося кому зъ Грековъ?»[1]

||(235) Отказъ.

О, превротный геретику! И якось то улапивъши одно словце, несправедливе смыслъ его выкладаешъ, и тымъ словомъ только выворочаешъ, якобы вже у-въ обудвухъ особахъ хлеба и вина не былъ Христосъ целый, але токмо въ единой! Аза не видишъ, ижъ тутъ не тымъ способомъ мовитъ, жебы у-въ обудвухъ особахъ хлеба и вина не мелъ быти целый Хрыстосъ, але тымъ—абыхъмо въ кождой и поединъковой особе, такъ хлеба, яко и вина, правдиве верыли и вызнавали быти целого а нероздельного Христа, такъ яко и подъ обема особами не большей, ани меншей веруемо.

Спыталъ бымъ тебе, Өилялете, где бысь былъ правдивымъ Русиномъ: якое мы Тело Хрыстово теперъ прыймуемъ, чы мерътвое, которое висело на кресте (безъ души и) безъ крове, чыли жывое и ожывляющее, якое теперъ седитъ одесную Бога От||(236)ца Своего зъ душею и божествомъ, а коротко мовечи—целого и нераздельного Христа, (онъ хлебъ жывый, который сошелъ со небесъ, целого, мовлю,) такъ въ особе хлеба, яко и въ особе вина, такъ въ единой, яко и въ обоей особе, верючи, ижъ целый естъ Христосъ (, не болшей въ обудвухъ, не меньшей въ единой которой же колвекъ)? И для тогожъ называемъ въ литуръгии светой тую светую (службу)—жертвою безъкровною. Бо где быхъмо такъ не верили, тогды, пожываючи особы хлеба самого, мусели бысмо тело мертвое безъ крови

tym listrikiyskim Florenckim syn[illegible] o takich wyznawaniach sniło się [illegible] z Grekow?»[2]

Respons.

Pytał bym Philaleta, gdzie by[illegible] prawdziwym Rusinem: iakie my [illegible] Krystusowe teraz przyimuiemy, czy [illegible]twe, ktore wisiało na krzyżu beze [illegible] czyli żywe y ożywiaiące, iakie [illegible] siedzi na prawicy Boga Oyca [illegible]go z duszą y z bostwem, a [illegible] mowiąc—całego y nierozdzielnego [illegible]stusa, tak w osobie chleba, iako [illegible] osobie wina, tak w iedney, y w oboiey osobie, wierząc, i[illegible] cały Chrystus? A dla tegosz na[illegible] w liturgij ś. tę świętą ofiar[illegible] krwawą. Bo gdzie byśmy ta[illegible] wierzyli, tedy, pożywaiąc osoby [illegible] samego, musieli byśmy ciało [illegible] beze k[r]wie wierzyć, iakie na k[illegible] po śmierci wi||(101)siało; a po[illegible] osoby wina, także krew be[illegible] wyznawać byśmy musieli, kt[illegible] była z ciała wszytka wypłynęła.

[1] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1168 [2] см. 2-ую [illegible] полем. литер.», стлбц. 1167

ь, якое на кресте по смеръти ви- ь пожываючи особы вина, такъже безъ тела вызнавати бысмы му- которая вже съ тела вся была а. Чого нихто зъ веръныхъ не итъ. Бо хотяжъ на паметку смер- усъ Христовое то чынити маемъ, съ теломъ и кровью Своею отъ вечное выкупилъ,—а ведьже вже не мертвого тела, але жы- не мертвое пасоки, ‖(237) але орящее крови Господа нашого Христа пожываемъ, и целого (а льного) Христа такъ въ обоей яко и въ кождой зъ нихъ прый- (, не большей въ обеюхъ, не ей въ единой кождой зъ нихъ).

nikt z wiernych nie pozwoli. Bo chociasz na pamiątkę śmierci Pana Krystusowey to czynić mamy, że nas ciałem y krwią Swoią od wiecznego potępienia wykupił,—a wszakże iusz teraz nie martwego ciała, ale żywego, y nie martwey pasoki, ale ożywiaiącey krwie Pana Krystusowey pożywamy, y całego Krystusa tak w iedney, iako y w oboiey osobie przyimuiemy.

сли ся то кому дивно видитъ, ми на то откажетъ: оные ана- ве, то естъ пустынножытели, о хъ Великий Василей зменъку ь, ижъ собою сакраментъ Тела [1] ва на пущу бирали, и тамъ ча- черезъ [2] два годы ховали,— е прыймовали: чы цалого Хры- ли только тело безъ крови, бо олько едину особу хлеба бирали, особы вина?

A ieśli się to komu dziwno widzi, niechże mi na to odpowie: oni anachorytowie, to iest pustelnicy, o ktorych Bazyliusz Wielki wzmiankę czyni, isz z sobą sakramenta Ciała Krystusowego na puszczą bierali, y tam czasem przez dwa roki chowali,—co ci przyimowali: czy całego Krystusa, czyli tylko ciało beze krwie, bo tam tylko iednę osobę chleba bierali, bez osoby wina?

тому въ дорочномъ агнъцу, кото- осветившы у великий четвертокъ кви Греческой звыкли ховати,— къ тамъ въ томъ сакраменте не Хрыста прыймуютъ? Але ре- же тотъ хлебъ виномъ напоенъ ъ. Правда,—але его засъ сушатъ; высхнетъ, (повежъ ми:) естъ ли чулый и ви‖(238)домый елементъ Бо до сакраменъту потреба (не ыхъ, але) видомыхъ жывеловъ и вина); а где видомого елемен- ъ, ку тому ани смаку вина не —а яко то виномъ назвати мо- альбо то мовити, же тутъ естъ

Ktemu w dorocznym sakramencie, ktorego poświęciwszy w wielki czwartek przez cały rok dla chorych w Greckim kościele zwykli chować,—aza tesz tam w tym sakramencie nie całego Krystusa przyimuią? Ale rzeczesz: że ten chleb winem namaczaią. Prawda,—ale go zaś suszą; a gdy wyschnie, iest li tam vczuły y widomy element wina? Bo do sakramentow trzeba widomych elementow; a gdzie widomego elementu niemasz, ktemu ani smaku wina nie czuiesz, — a iako to winem nazwać możesz? abo to mowić, że tu iest y druga osoba, to iest wina, kiedy iusz wszytko

[1] атка: «Телє» [2] опечатка: «черезу» [3] опечатка: «безъ»

и другая особа, то есть вина, коли вже все высхло, и смаку (хлебъ винного) болшей не маетъ? (А ку тому хлебъ казалъ Хрыстосъ ести, а вино казалъ пити. А якъ же ты то виномъ назвати можешъ, коли его не видишъ, коли не пьешъ, ани смаку наветъ винного не чуешъ?) А предсе хотя тамъ всего того нетъ, (и особы вина не ниемъ,) только особу хлеба пожываемъ, веруемъ (предся) моцне (тому), же правдивого Хрыста и подъ тосю единою особою хлеба пожываемъ. А если бысь мовилъ, же, даючы хворымъ, прыливають вина, ино зеднаешъ и самъ, же тое вино не естъ сакраментомъ, але только для снаднейшого пожитя хворымъ дается.

wyschło, y smaku więcey nie ... przedsię chocia tam drugiego ele... niemasz, tylko osobą chleba [pożyw... wierzymy mocnie, że prawdz... Krystusa pożywamy y pod iedną ... chleba, bo owo wino, w ktorym s... ment dla chorych rozmaczaią, nie... poświęcone, tylko dla tego się p... wa, aby chory mogł snadniey poł...

Отожъ нехъ то всимъ ведомо будетъ, же и (239) владыкове не для того вызнали, же и подъ единою особою, (такъ ...) и по[дъ] двема прыймуеться [ц]елый (и нерозделный) Хрыстосъ, якобы мели до церкви своее впровадити звычай пожыванья пресветыхъ сакраментовъ подъ единою особою. Кгдыжъ и на соборе Флоренътейскомъ варовалося ..., абы кождая церковь, такъ Заходная, ... и Восточная, водлугъ звычаю своего сакраментовъ ужывала. А вшакъже ... хрестиянинъ, але геретикъ кождый ... мусить то быти, который бы ... роздельнаго въ особахъ сакраменъту розумелъ, то естъ половица ... хлебе, а половица у-въ особе вина. ... церковь правдивая хрестиянъская ... быти не роздельнаго Христа, але ... яко подъ обема особами хлеба и ... такъ и подъ каждою зъ нихъ, такъ ... особою хлеба, яко и подъ особою ... Неважъ вси не што инъшого ... одно оного правдивого ... Который зступилъ со небесъ, то ... Христа Бога нашого [1].) А раздел-

Także wiedź, że y władykowie dla tego wyznali, że y pod iedną ... bą, y pod każdą z nich przyimuie ... cały Krystus, iakoby mieli do cerk... swey wprowadzić zwyczay pożyw... sakramentow pod iedną osobą. Gdyż ... na synodzie Florentskim warowało ... to, aby każda cerkiew, iako Oryen... (102)na, tak y Occydentalna, wed... zwyczaiu swego, sakramentow używ... A wszakże nie krześcianin, ale here... musi bydź każdy taki, ktory by t... nie wierzył, isz iako pod obiema ... bami, tak y pod każdą z nich cały ... Krystus, chyba ieśliby [2] Philalet... rozumiał, że iest rozdzielny, poło... Go pod osobą chleba, a druga poło... pod osobą wina, iakiego wyznania ... ścioł ś. katolicki nigdy nie znał ... miętaiąc na one słowa Pawłowe ... Cor. 1).

... X [2] опечатка: ieślibi

)наго Христа церъковь католиче-
не знаетъ, паметаючи на слова
ла светого (1 Кор., 22 [1]).

Өилялетъ.

рыпоминаетъ еще Өилялетъ, на
е 41, зъ листу папежъского, ижъ
ыкове прыняли «вси артыкулы и
и одъ светыхъ кановновъ и по-
ехныхъ соборовъ, а особливе одъ
ого Трыдентейского сыноду станове-
» [2]. И тамъже далей судитъ [и] штро-
ъ тотъ сынодъ, «же се въ его ка-
хъ не одинъ Жыдъ крыетъ» [3].
ыводитъ тамъ два каноны, то естъ:
ь клирыкомъ не годитъся жонъ
, и мшы светое посполитымъ язы-
ь отправовати; а хто бы иначей роз-
ъ, таковый анаөеме подълегаетъ» [4].
лей, на карте 42, кладетъ зъ листу
ъского тые слова: «то (поведа) естъ
дивая вера, окромъ которое нихто
ожетъ быти збавенъ». И мовитъ
летъ на то: «А такъ (поведа) вси,
торые одъ умученья Христова
ркви Греческой [жыли]*: докторове,
ге отцеве, мученицы, которые тымъ
амъ, теперъ по собе вымышленымъ
резъ теперешнихъ оторванъцовъ
анымъ, не верыли,—за проклятыхъ
ли» [5]. И тамъже далей лжитъ, со-
митъ владыковъ, што ядовита слина
убы прынесла, запаметавши своее
ицы, же ни кому ляяти не мелъ.

Philalet.

Przypomina ieszcze Philalet, na karcie 41, z listu papieskiego, isz władykowie przyięli «wszytkie artykuły y nauki od świętych kanonow y powszechnych koncylia, a osobliwie od ś. Trydeńskiego synodu stanowione» [6]. Y tamże daley sądzi y sztrofuie ten synod, «że się w iego kanoniech nie ieden Żyd kryie» [7]. Y przypomina tam dwa kanony, to iest: «isz klerykom nie godzi się żon mieć, y mszy ś. pospolitym ięzykiem odprawować; a kto by inaczey rozumiał, takowy anatemie podlega» [8]. Y daley, na karcie 42, kładzie z listu papieskiego te słowa: «to (pry) iest prawdziwa wiara, okrom ktorey żaden nie może bydź zbawion». Y mowi Philalet na to: «A tak (powiada) wszyscy, ktorzy od vmęczenia Krystusowego w cerkwi Greckiey [żyli]*: doktorowie, śś. oycowie, męczenicy, ktorzy tym plotkam, teraz po sobie wymyślonym a przez teraźnieyszych oderwańcow wyznanym, nie wierzyli,—za przeklętych osądzili» [9]. Y tamże daley lże y sromoci władykow, co iadowita ślina do gęby przyniosła, zapomniawszy swey obietnice, że nikogo sromocić nie miał.

Отказъ.

а прысега стегается не только
сынодъ Трыдентейский, яко Өиля-
баламутитъ, але тежъ и на (вси)

Respons.

Ta przysięga ściąga się nie tylko na synod Trydeński, iako Philalet plecie, ale tesz y na concylia powszechne, kto-

очнѣе указаніе на гл. 1-ую, ст. 13-й [2] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», . 1170, 1172 [3] ibid., стлбц. 1174 [4] ibid. стлбц. 1176 * взято изъ «Апокрисиса» 2-ую книгу «Пам. полемич. литер.», стлбц. 1176 [6] см. 2-ую книгу «Памятн. по- . литер.», стлбц. 1169, 1171 [7] ibid., стлбц. 1173 [8] ibid. стлбц. 1175 [9] ibid. стлбц. 1175

соборы вселенские, которыхъ (соборовъ) постановенъя вцале заховати обецали. А што тычеть сыноду Трыдентского, тотъ былъ зложоный напротивъ героетиковъ (новыхъ), Лютерановъ, которые подъ онымъ часомъ шырылися. Якожъ есть того ведомость певная, же и Грековъ на тотъ сынодъ взывано, и до патрыарховъ одъ папежа по‖(242)сылано. Але ижъ не хотели ани прыбыти, (ани ересямъ таковымъ забегати,) ани посланцовъ своихъ прыслати,—изали вже папежови и Рымляномъ не годилося (безъ нихъ) таковому злому въ церкви Божой забечѝ и правоверныхъ хрестиянъ остеречѝ?

А каноны зась овые о малженъстве клирыковъ, тые ся на духовные Рымские стегаютъ, бовемъ на всякие новые блуды новые тежъ и права творытися мусятъ. Аза то не новый и (николи) неслыханый блудъ и погоршене въ церкви Божой было, ижъ Мартинъ Лютеръ и иные, будучы не только презвитерми, але и мнихами, поутекавшы зъ манастырей, жоны собе мнишки споймовали?! Чого не только тые новые каноны, але и стародавные, якось вышей слышалъ, сродзе заказывали не только мнихомъ, але и простымъ ереемъ: абы, вступивши на станъ духовный, вже не смелъ женитися (,если ся, миръскимъ чоловекомъ будучи, первей не оженилъ).

‖(243) Службы зась Божое посполитымъ языкомъ (отправовати)—не до нашыхъ литургей Греческихъ, которые ся Словеньскимъ языкомъ звыкли отправовати, але на Латинские стегастъ, противъ Немцомъ, которые, будучы Рымъского набоженъства, Немецъкимъ языкомъ безъ воли старъшого своего мшы были впровадили, покинувши старый звычай Латинского костела. Але наши набоженъства, якось вышей слышалъ,

rych postanowienia wcale za[...] obiecali. A co się tycze synodu T[...] skiego, ten był złożony naprzeci[...] retykow Luteranow, ktorzy pod [...] czasem rozmnażali się. Iakosz iest ‖(103) wiadomość pewna, isz (sa[...] Grekow na ten synod wzywano [...] pieża, y do patryarchow posyłano, isz nie chcieli ani przybydź, ani p[...] cow swoich posłać,—azali iusz [...] żowi y Rzymianom nie godziło się [...] wym herezyam nowym zabiegać y [...] wowiernych krześcian (od nich) o[...] gać?

A kanony zaś owe o małżeń[...] klerykow, te się na duchowne Rzy[...] ściągaią, bowiem na wszelakie [...] błędy nowe tesz y prawa tworzą[...] Aza to nie nowy y niesłychany b[...] pogorszenie w kościele Bożym był [...] Marcin Luter y inni, będąc nie [...] kapłanami (Rzymskimi), ale y m[...] mi, pouciekawszy z klasztorow, żo[...] bie mniszki spoymowali?! Czego [...] tylko te nowe kanony, ale y star[...] koś wyszszey słyszał, srodze zakaz[...] nie tylko zakonnikom, ale y pr[...] kapłanom: isz, wstąpiwszy na stan [...] chowny, nie godziło mu się iusz ż[...]

(A co się tknie) służby Bożey p[...] litym ięzykiem, (tedy y to)—nie d[...] szych liturgij Greckich, ktore się [...] wieńskim ięzykiem (zdawna iesz[...] czątku) zwykły odprawować, ale n[...] cińskie ściąga się, przeciw Niem[...] ktorzy, będąc Rzymskiego nabożeń[...] Niemieckim ięzykiem bez woli s[...] swego msze byli wprowadzi[...] szy stary zwykły obyczay [...] kościoła. Ale nasze nab[...]

остановенья светыхъ отецъ ь Восточное церъкви, яко ся часовъ отправовати звыкли, ованы. А то—то есть, што илетъ зъ листу папежъского (тыхъ) словъ власныхъ не А што Ѳилялетъ вспоминаетъ ноны Трыдентъские, якобы о кове не ведали, и неведаючы прысегали, — певне у Ѳиля- суть—о нихъ ся пытати . Досытъ на томъ, же то до- и лепей, нижъ онъ,) ведаютъ, першымъ канономъ правди- ровъ вселенскихъ не суть къ) противни.

wyszszey słyszał, według postanowienia ś́ś. oycow Greckich Oryentalnego kościoła, iako się y do tych czasow odprawować zwykły, wcale zachowano. Czego był Philalet z listu papieskiego vtaił y własnych słow nie dołożył. A co Philalet wspomina insze kanony Trydeńskie, iakoby o nich władykowie nie wiedzieli, y niewiedząc na nie przysięgali,—tedy v Philaleta pewnie się o nich pytać—iakie są—nie będą. Dosyć na tym, że to dostatecznie wiedzą, isz pierwszym kanonom prawdziwym y powszechnym nie są przeciwne.

[Ѳилялетъ.]

гку кладетъ Ѳилялетъ завез- равы тыми словы: «то есть вера, безъ которое нихто ти не можетъ». И далей тые нмъ паръшывымъ розумомъ гъ (,мовечы): «ижъ (поведа) ечью вси, которые одъ уму- истова въ церкви Греческой владыкове, у вызнанью веры ли, за проклятыхъ осудили»[1].

Philalet.

Kładzie tesz na ostatku tey sprawy Philalet zawiąskę tymi (104—@) słowy: «to iest prawdziwa (powszechna) wiara, bez ktorey żaden zbawion bydź nie może». Y daley te słowa swoim parszywym rozumem rozsądza: «isz (pry) taką rzeczą wszyscy, ktorzy od vmęczenia Pana Krystusowego w cerkwi Greckiey tak, iako władykowie, w professij wiary nie wyznawali, za przeklętych osądzili» [2].

Отказъ.

милый Ѳиляплете! А зажъ тые Трыденьские каноны, за плетьки почитаешъ, тая гегаетъся? А гдесь поделъ, лый, симъболъ исповеданя ое католическое, который на сихъ артыкуловъ того вы- итъ, то есть симболъ Никей- остенътинопольскиі, который (245) всимъ геретикомъ и

Respons.

A moy miły Philalecie! Azasz tylko na te Trydeńskie kanony, ktore ty za plotki poczytasz, ta konkluzya ściąga się? A gdziesz podział, duszko miły, symbolum wyznania wiary świętey katolickiey, ktore naprzod wszytkich artykułow na samym początku tey professyi stoi, to iest symbolum Nicænum y Constantinopolitanum, ktore przeciw wszytkim heretykom kościoła ś. iest iako działem burzącym?

лбц. 1176 [2] ibid. стлбц. 1175

[illegible] есть яко [illegible]

[illegible] вселен- [illegible] і держе за свое- [illegible] если нхъ? [illegible] такое ямени не [illegible] на самии синодъ [illegible] его несправе- [illegible] натегаешь По- [illegible] ([illegible] вселенские) которы [illegible] не держишъ! Знать, [illegible] и наследовца оныхъ [illegible] преступъ своихъ [illegible] Арии, Македонии, Нест[illegible] [illegible] Феодора Мопсуестского [illegible] подобныхъ! Оежъ, [illegible] подобно [illegible] ихъ цоху, [illegible] о томъ самомъ и о [illegible] не учинитъ [illegible] описал власне [illegible] на одинъ синодъ Греческій [illegible] тому (всему, што [illegible] постановитъ,) не [illegible] речи могу, же) [illegible]

(246) [illegible]

Nusz one święte koncylia po[illegible] ktore y sami Grekowie pro[illegible] maią, czy połknąłeś [illegible] żadney [illegible] a samo [illegible] go niesprawiedliwe [illegible] [illegible]

апостолского, — правъда; але эчей тые соборы (помененые) и, чого въ симъболе апоь не было. А хо|(247)тяжъ мъ православнымъ досыть симъболе апостольскомъ [1], але, и диявольские розмаитые наочали, светые отцеве не мели ь симъболе апостольскомъ, хоьгрунтомъ всихъ символовъ, ее симъболы по немъ творыли Светымъ оные списали, (яко рєбу быти бачили,) и такоавезки, хтобы имъ не верилъ, тияны) вкладали, а предся столовъ светыхъ проклятыми ли.

da; ale nie mało rzeczy te koncylia przyłożyły, czego w symbole apostolskim nie było. A chociasz krześcianom prawowiernym dosyć było na symbole apostolskim, ale, gdy herezyie dyabelskie rozmaite nastawać poczęły, ś. oycowie nie mieli dosyć na symbole apostolskim, chocia był (y iest) gruntem wszytkich symbolow, ale insze symboły po niem tworzyli y Duchem Ś. one spisali, y takowesz zawiąski, ktoby im nie wierzył, czynili, a przedsię tym apostołow ś. przeklętemi nie poczynili.

э и владыкове тою завезкою отецъ и учытелей и мученьkви Греческое за проклятыхъ ь, але тыхъ всихъ, которые э отцеве Греческие верыли и если хто не верытъ, за пробыти розумеютъ. Съ которыхъ м., пане Филяплете, естесь: къ верышъ, яко пишешъ; ани ешъ, яко видишъ (и чытаешъ), лепъшого минаешъ; |(248) а ь, што твоему несправедливому ови служитъ, съ тымъ на пляцъ ешъ; а будучи геретикомъ, за удаешъся.

Także y władykowie tą konkluzyą świętych oycow y doktorow [y] męczęnnikow kościoła Greckiego za przeklętych nie maią, ale tych wszytkich, ktorzy tak, iako oycowie Greccy wierzyli y nauczali, a nie wierzą, tych za przeklętych bydź rozumieią. Z ktorych cechu twa mość, panie Philaplecie, iesteś: bo nie tak wierzysz, iako piszesz; ani tak piszesz, iako widzisz, ale co lepszego miiasz; a to, co tylko twemu niesprawiedliwemu rozsądkowi służy, z tym na plac wyieżdżasz; a będąc heretykiem, za Rusina vdaiesz się.

Ѳилялетъ.

ъ чынитъ зменъку листу влаЮлодымеръского, до его мс. ардынала Радивила зъ Рыму ь, въ которомъ владыка Володиі ознаймуетъ, же имъ вси церіреческие вцале заховано, (такъи сакрамента, наконецъ и пры , яко естъ обычай въ церквахъ

Philalet.

Zatym czyni zmiankę listu władyki Włodzimierskiego, do iego x. mci xiędza kardynała Radziwiła z Rzymu pisanego, w ktorym władyka Włodzimierski pisze oznaymuiąc, że im religią Grecką wcale zachowano y wszytkie sakramenta, nakoniec y przy symbole, iako iest obyczay w Greckich cerkwiach mowić, zostawiono.

[1] тaропечатномъ экземплярѣ опечатка: «апостольскимъ»

шенъства найвысшому пасвызнали, зъ самыхъ староцерымоней струдна бы неэлъ познати, если суть въ ти, альбо (по старому) въ все ся по старому, наветь ръ старый, хотя его видятъ) съ клюбы выпалъ, захочомъ будетъ нижей, кгды ядъкомъ прыйдетъ. А якъже в Ѳилялетови въ такъ ясной го?!

starodawnych cerymoniy ztrudna by miał niewiadomy poznać, ieśli są in vnione, albo in schizma, bo wszytko się po staremu (odprawuie), nakoniec y kalendarz stary, chocia go widzą isz daleko z kloby wypadł, obserwuią,—o czym będzie niżey, gdy do tego porządkiem przyidzie. A iakosz tu wierzyć Philaletowi w tak iasney nieprawdzie iego?!

Ѳилялетъ.

потомъ Ѳилялетъ на каръте ъ листу папежъского, ижъ въ Рыме будучы, прыобецаь всихъ, ижъ митрополитъ, и иное духовенъство Руское дъкие мели то все прыняти, вы(251)званье веры учыежови послушенъство отдаиъ крывопрысяжъцами влазываетъ, а то—(съ тыхъ не вси тому досыть учыниови послушенъства не отдаl, яко урадовъ духовныхъ, ъ церъковныхъ, митрополиковъ отсужаетъ [1].

Philalet.

Kładzie potym Philalet na karcie 43 słowa z listu papieskiego, isz władykowie, w Rzymie będąc, pryobiecali imieniem wszytkich, isz mitropolit, władykowie y inne duchowieństwo Ruskie y świeccy ludzie mieli to wszytko przyiąć, y takiesz wyznanie wiary vczynić, y papieżowi posłuszeństwo oddać; a zatym krzywoprzysięscami władykow nazywa, a to—isz nie wszyscy temu dosyć vczynili y papieżowi posłuszeństwa nie oddali; a daley, iako vrzędow duchownych, tak y dobr kościelnych, mitropolita y władykow odsądza [2].

Отказъ.

Ѳилялетъ на Премыского и ского погледаетъ, ижъ они, тове, одъступивъшы своего постановенья, прысеги таынили, такъже и иные про- нами). Досытъ на митропоныхъ владыкахъ, которые на стейскомъ то все, што черезъ обецали, скутечне зыстили,

Respons.

Podobno Philalet na Przemyskiego y na Lwowskiego po(107)gląda, isz oni, iako apostatowie, odstąpiwszy swego postanowienia, przysięgi takieyże nie vczynili, także y inni adwersarze. Dosyć na mitropolicie y na innych władykach, ktorzy na synodzie Brzeskim to wszytko, co przez posłow swoich obiecali, skutecznie ziścili, y przysięgę na posłuszeństwo

[1] книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1180, 1182 [2] см. 2-ую книгу лемич. литер.», стлбц. 1179, 1181

...рого Исусъ Христосъ ..., яко збегъ католи... не кажетъ, бо давно Бога правдивого отсту-

nie każe, bo dawno y Samego Krystusa Boga prawdziwego odstąpił.

...полита и владыковъ яко ...ыхъ, такъ и добръ цер...етъ,—(ино) який судья, ...ретъ его! Радъ бы Ѳиля... тыхъ, але и все духо... Рымъское, и Греческое [1], ...обернулъ, бо ся ни зъ ...гажаетъ. Але посмотримъ: (254) паръшывыхъ декретовъ ...мъ будетъ, азали, дасть Богъ, ...самомъ выполнятся, же леда ...тыхъ местечокъ и селъ позбу... которыхъ теперъ живучи, ...лебуетъ а того боронитъ, чого ... не веритъ, коли подъ владзу ...ъность католицъкихъ пановъ ...ь: познаютъ его баламутню!

A co mitropolita y władykow iako vrzędow duchownych, tak y dobr kościelnych odsądza,—iaki sędzia, takowy y dekret iego! Rad by Philalet nie tylko tych, ale y wszytko duchowieństwo, y Rzymskie, y Greckie, w-niwecz obrocił, bo się z żadnym nie zgadza. Ale spatrzemy: kto będzie iego parszywych dekretow executorem, aza, da Bog, na nim samym wypełnią się, że lada w dzień ‖(108—(?)iij) tych miasteczek y wsi pozbędzie, na ktorych teraz mieszkaiąc, Rusi pochlebuie a broni tego, czego nie wierzy, kiedy pod władzą y zwierzchność katolikową przyidzie: poznaią iego bałamutnią!

Ѳиляletъ.

...знившися Ѳилялетъ противъ ... правде Его и насоромотивши ...вшися до воли митрополита и ...ъ, вже теперъ до когось старъ...ыселъся.

...хай же тутъ, хрестиянине ми..., кого тутъ въ розделе осмомъ ...рвое, на карте 44 [2], прымовку ... пророчество Даниловo прыво... хотяжъ сперву особы не мену... значне [4] на того, хто * старого * ...а * поправилъ *, прымовъку по...итъ, мовечы: «Данилъ пророкъ, (255)ве 7 пророчества своего,

Philalet.

Nablużniwszy [5] się Philalet przeciw Bogu y prawdzie Iego y nasromociwszy [y] nałaiawszy do woli mitropolita y władykow, iusz teraz do kogoś starszego przysiadł się.

Posłuchay że tu, krześcianinie miły, na kogo tu w rozdziele osmym części pierwszey, na karcie 44 [6], przymowkę czyni y proroctwa Danielowe przywodzi (Dan. 7). A chociasz zpierwu osoby nie mianuie, ale znacznie na tego, kto starego kalendarza poprawował, przymowkę potym czyni, mowiąc: «Daniel prorok, in ca. 7 proroctwa swego, pro-

[1] ...аропечатномъ экземпляре опечатка: «*Гсч*реское» [2] см. 2-ую книгу «Памятн. ...лит.», стлбц. 1184 [3] въ старопечатномъ экземпляре опечатка: «даниловр*оп*ы- [4] опечатка: «значсне» * эти четыре слова въ старопечатномъ экземпляре под... и на поле стариннымъ почеркомъ замечено: «а не таятъ ....одменили чили ...ную беду поправили постановленое святими синодами» [5] въ старопечатномъ ...е опечатка: nab*ł*uźniwszy [6] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. лит.», стлбц. 1183

фить на своего, яко коса на камень. я не на доктора, (але) на учня, отсы- ь Ѳилялета до «Пробы минуцей Ля- выхъ» неякого младенъца Щасного Бровъского: тамъ обачитъ, яко того гора учень цвичитъ. А гдебы, еще утекаючи съ Кракова до Острога, гь до Рыму, знашолъ бы тамъ не 257)ного Клявиуша, который бы его матики научилъ. Бо если ся маетъ акъ мудрого, же постановенье пас- а повшехного и згоду (немаль) всего тиянъства чельнейшего штроѳуетъ, й жебы тамъ ехалъ тыхъ штро- ти, откуль тая поправа вышла, не а седечы, колотню строити а звлаща, учи сыномъ церъкви Рымъское, пас- а своего власного справы ганити. не моя речь зъ математикомъ спре- кся, бо-мь ся тое науки не учылъ [1], одобно и Ѳилялетъ толькожъ ее етъ, колько и я. Бо кгды ему дово- ь не стало, кинулъся до елементовъ о чотырохъ частей роковыхъ, до ковъ, коли вылетають (з-ыръя [2]), и зуетъ зъ нихъ противность тому му каленъдарови (, же Пасха вельми ивается). Знать, ижъ Ѳилялетъ не итъ, бо не знаетъ ключа пасхалного е бачитъ того: коли кольвекъ ключъ альный на А, альбо на Б стоитъ, ды Великъ день |(258) мусить зимы ювати. А ижъ ся то не часто, ледве ыри разы въ сту летехъ траѳляетъся, тожъ не дивъ, же ся люде тому ди- ть, коли Пасха рано бываетъ. Бо и року 1598 у Рымлянъ рокъ на лите- А стоялъ, водлугъ пасхальи Руское; ь прышломъ року 1600, коли у Ру- а литере Б стояти будетъ, посмо- гь, хто ся того дочекаетъ, если ся летова ворожка не змылитъ: бо и

kosa na kamień. Chocia nie na doktora, na studenta, odsyłam Philaleta do «Proby minucij Latosowych» nieiakiego (onego) młodzieńca Szczęsnego Żebrowskiego: tam obaczy, iako tego doktora student ćwiczy. A gdzieby, ieszcze nie vciekaiąc z Krakowa do Ostroga, iachał do Rzymu, znalazł by tam nie iednego Klawiusza, ktorzy by go matematyki nauczyli. Bo ieśli się ma za tak mądrego, że postanowienie pasterza powszechnego y vchwałę [3] wszego krześciaństwa celnieyszego sztrofuie, niechay żeby tam iachał tych sztrofować, zkąd ta poprawa wyszła, nie doma siedząc, kłotnią stroić a zwłaszcza, będąc synem kościoła katolickiego, pastyrza swego własnego sprawy sztrofować. Ale nie moia rzecz z matematykiem zprzeczać się, bom się tey nauki nie vczył, a podobno y Philalet tylkosz iey vmie, iako y ia. Bo gdy mu racyi nie zstało, do elementow y czterzech części rokowych, do ptakow, kiedy wylataią, vcieka się y pokazuie z nich przeciwność temu nowemu kalendarzowi. Znać, isz Philalet nie Rusin, bo nie zna klucza paszchalnego y nie baczy tego: kiedy kolwiek klucz paszchalny na literze A, abo B stoi, zawsze Wielkanoc musi zimy zaymować. A isz się to nie często trafia, ledwie cztery razy we stu lat, przetosz nie dziw, że się ludzie temu dziwnią, kiedy Paszcha rano bywa. Bo y tego roku 1598 v Rzymian rok na literze A, według paszchały Ruskiey, stał; y w przyszłym roku 1600, kiedy v Rusi na literze B stać będzie, spatrzy każdy, kto się tego doczeka, ieśliże Philaletowa wroszka nie zmyli: bo y tam Paszcha, według starego kalendarza, raniey będzie. Znać tedy, isz Philalet

[1] противъ этого мѣста на полѣ старопечатнаго экземпляра стариннымъ почеркомъ ено: «блазняеть, шибенникъ!» [2] зыръя=зъ ирья [3] опечатка: vchwale

ю, чого тотъ канонъ заказуетъ: абы блуду, если бы ся, за ю людскою, за часомъ пока- ли не годило поправити; чы- што естъ слушнейшого (и) власное, абы хрестияне зъ и якое сполечности не мели ія 14 луны зъ ними посполу ли? [1] Бовемъ передъ соборомъ ъ многие церкви Восточные томъ блуде трывали, роз- быть власнымъ преданиемъ тецъ—Пасху светити 14 дня ое, о што и клятвою одъ ли карани, (и) ажъ се то на кейскомъ успокоило. А такъ ъ Антиохейский того власне, иного заказуетъ, и постано- ору Никейского ствержаетъ. Никейский наболей того бы хрестияне напотомъ ни- ыдами Пасхи не празновали. тоитъ въ листе |(261) собору о до церквей Египетскихъ, ъ и Пентаполейскихъ, кото- кладетъ Өеодорытъ въ «Цер- ойницв», въ книгахъ 1, гла- къ (тамъ) мовитъ: «Благо- тежъ вамъ о согласию пресве- збовемъ молитвами вашыми естъ поправлено, такъ ижъ тые братия, которые первей ыдами празновали, згодьне . яко и зъ вами и зо всими, початку Пасхи престерега- вже часу маютъ стеречи». ого Өиляветъ и жаденъ литъ, абы Анътиохейский мъ умысломъ тотъ канонъ ити, ижъ хотя бы ся поблудило албо зъ ме-

czasem pokazał, nigdy nie godziło poprawować; czyli tego, co się zda słusznieyszego do rzeczy własney, aby krześcianie z Żydami żadney społeczności (napotym) nie mieli y Paszchy 14 dnia pierwszego miesiąca z nimi nie obchodzili? Bowiem przed synodem Niceńskim kościoły niektore Oryentalne długo w tym błędzie trwały, rozumieiąc to bydź własną tradycyą śś. oycow święcić Wielkąnoc 14 lune, o co y klątwą od papieża byli karani, asz się to na synodzie Niceńskim vspokoiło. A tak ten kanon Antyocheński tego właśnie, a nie czego innego zakazuie, y postanowienie synodu Niceńskiego stwierdza. A synod Niceński nawięcey tego waruie, aby krześcianie napotym nigdy z Żydami Paszchy nie obchodzili. Bo tak stoi w liście synodu Niceńskiego (, ktory pisali) do kościołow Egipskich, Libijskich y Pentapolitskich, ktory list kładzie Theodoretus w «Kościelnky Kroynice», w księgach 1, cap. 9, y tak mowi: «Euangelizauimus autem vobis et de consonantia sanctissimi Paschæ, quia vestris orati|(112 [2])onibus est correctum etiam hoc opus, ita vt omnes Orientales fratres, qui cum Iudeis primitus celebrabant, consonæ cum Romanis, vt vobiscum et cum omnibus, ab initio Pascha custodientibus, ex hoc tempore debeant custodire».

Niechayże tego Philalet y żaden inny nie twierdzi, aby Antyocheński synod takowym vmysłem ten kanon miał postanowić, isz chocia by się to o Paszce y pobłądziło abo z miary wykroczyło,

[1] мѣста на полѣ старннымъ почеркомъ замѣчено: «якая бѣда и въ не-
[2] здѣсь опять неправильность въ пагинаціи: послѣ 110-й страницы слѣ-

ры выкрочыло, жебы вже того поправити не годилося: шаленство бы то было великое—видечи явный блудъ, а не смети его поправити! то только вольно ||(262) блудити, а поправити блуду не вольно! а што больша—загородити дорогу церкви Божой и пастыромъ ее до поправы блуду и соблазновъ всякихъ [1], о которыхъ Христосъ мовитъ: «нужда бо есть прыйти соблазн*ам*ъ» [2]. Ино блуды и соблазны не уставаютъ, а поправа въ церкви (Божой) устати маетъ: якобы Духъ Светый только тамътую перъшую церковъ рядилъ, а теперешнее церкви одъступити мелъ! А зажъ и самъ Өилялетъ не поведаетъ, ижъ некоторые (и самъ Лятосъ [3]) прызнаваютъ [4], же каленъдаръ старый поправы потребовалъ? А якъже то добрымъ и досконалымъ называтися можетъ, што поправы потребуетъ?

Але не дивуюся его паръшывому розъсудъкови, бо самъ о собе даетъ тое сведецтво на карте 47, мовечы: «Мы, Коруны Польское и панствъ до нее належачыхъ обывателе, водълугъ давъное прыповести, «нерядомъ стоимо» [5]. Гледижъ, што посполите люде на непорядокъ Ко||(263)рунъ[ный]. . . . . [6].

żeby iusz tego poprawować nie godziło się: szaleństwo by to było wielkie—widząc iawny błąd, a nie śmieć go poprawić! to tylko wolno błądzić, a poprawić błędu nie wolno! a co więtsza — zagrodzić drogę kościołowi Bożemu y pasterzom iego do poprawy błędu et scandala omnia, o ktorych Krystus mowi: «necesse est, ut scandala veniant» (Matth. 18). Otosz scandala y błędy nie vstawaią, a poprawa w kościele ma vstać: iakoby Duch Ś. tylko tamten kościoł pierwszy rządził, a teraz kościoła (Swego) odstąpił! Azali y sam Philalet nie powiada, isz niektorzy (y sam Latos [7]) przyznawaią, że poprawy kalendarz stary potrzebował? A iakże dobrym y doskonałym nazywać się może, co poprawy potrzebuie?

Ale nie dziwuię się iego parszywemu rozsądkowi, bo sam to o sobie daie świadectwo na karcie 47, mowiąc: «My, Korony Polskiey y państw do niey należących obywatele, wedle dawney przypowieści, «nierządem stoimy» [8]. Patrzże! Co więc ludzie, na nieporządek Korony czasem narzekaiąc, żartem mowią, to Philalet za potężny dowod plotek swoich bierze, właśnie iakoby tesz mowił: «v inszych ludzi dobry iest porządek, a v nas (nie day go, Boże!) bo nierządem lepiey stoiemy!» Nie lada rozum Philaletow! Nie trzeba inszych obmow, ktore tam szerzey czyni, dla czego do nowego kalendarza nie chce przystąpić. Dosyć na tym, isz w nierządzie chce trwać, a isz bez zgody kościoła Oryentalnego y bez pozwolenia pastyrzow swo-

[1] въ старопечатномъ экземплярѣ: «соблазны всяк*ое*» [2] Матѳ. XVIII, 7 [3] опечатка: «Лятос*а*» [4] опечатка: «прызнава*с*тъ» [5] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1193
[6] тутъ въ Западно-Русскомъ текстѣ третій и послѣдній перерывъ: не достаетъ че[тырехъ] листиковъ или восьми страницъ: 263-й, 264-й, 265-й, 266-й, 267-й, 268-й, 269-й и [270-й]
[7] опечатка: sam*i* Latos*a* [8] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1193

ich patryarchow nie przyimuie go. By był Philalet tę tylko samę przyczynę, nie pisząc innych plotek, położył, isz bez pozwolenia patryarchow kalendarza przyiąć nie mogą,—mało by nie dosyć na tey obmowie, za takim vporem.

Tamże daley Philalet za rzecz pe-|(113—p)wną ludziom vdaie y powiada: «że mitropolit y władykowie kalendarz nowy przyięli, y dla tegosz (pry) wielkiego naganienia godni» [1]. O, moi mili krześcianie! Y iakże wy temu Phila*plotowi* w inszych rzeczach wierzyć macie, kiedy w tak małey a wszem ludziom widomey rzeczy z tak wielką nieprawdą śmiał się pokazać, a to, co nigdy nie było, za rzecz pewną do ludzi na piśmie podawać? Azasz y do tego czasu iako mitropolit, tak y władykowie starego kalendarza nie obserwuią, y według niego wszytkie święta przyimuią? A chociasz widzą w nim błąd niemały, atoli przedsię folguiąc krewkim owieczkam swoim, aby nie rozumieli, że to iest artykuł wiary, ieszcze trzymaią się go. A nie bez przyczyny to czynią: gdysz na synodzie Brzeskim o tym żadney zmianki nie bylo [2], y nic się ieszcze o tym nie postanowiło; do ktorey [3] sprawy nie tylko synodowego zezwolenia, ale tesz y roskazania iego kro. m. y obwieszczenia przez vniwersały potrzeba, aby się wszytkim oznaymiło, co od wszytkich ma bydź dzierżano. A synodu zaś na takowe rzeczy y owszem potrzeba, żeby się na nim pokazały przyczyny niewiadomym ludziom, dla czego ta poprawa kalendarza zstała się.

A tak poki synod duchowny nie będzie o tym, y wszytkim ku wiadomości nie ogłosi się, poty ten kalendarz stary wybornie stać może, chocia się w [4] nim

[1] Пам. полем. лит.», стлбц. 1195 [2] опечатка: b*j*lo [3] опечатка: ktore*j* [4] ошибкѣ поставленъ два раза

ры выкрочыло, жебы вже того п
вити не годилося: шаленство б
было великое—видечи явный блу
не смети его поправити! то только
(262)но блудити, а поправити б
не вольно! а што больша—загор
дорогу церкви Божой и пастыромъ
поправы блуду и соблазновъ всяки
о которыхъ Христосъ мовитъ: «н
бо естъ прыйти соблазнамъ»[2].
блуды и соблазны не уставаютъ, н
права въ церкви (Божой) устати м
якобы Духъ Светый только там
перъшую церковъ рядилъ, а тепере
церкви одъступити мелъ! А за
самъ Өилялетъ не поведаетъ, ижъ
которые (и самъ Лятосъ[3]) пры
ваютъ[4], же каленъдаръ старый попр
потребовалъ? А якъже то добрым
досконалымъ называтися можетъ,
поправы потребуетъ?

Але не дивуюся его паръшы
розъсудъкови, бо самъ о собе д
тое сведецтво на карте 47, мо
«Мы, Коруны Польское и панств
нее належачыхъ обывателе, вод
давъное прыповести, «нерядомъ
мо»[5]. Гледижъ, што посполите
на непорядокъ Ко(263)рунъ[н

. . . .

[3] въ старопечатномъ экземплярѣ: «
«Лятоса» [4] опечатка: «прызнаваетъ»
[6] тутъ въ Западно-Русскомъ текстѣ тр
листиковъ или восьми страницъ: 263-й,
[7] опечатка: sami Latosa [8] см. 2-ую кн

się na tym synodzie postan...
...naszey wiary Nicephor zbię...
...chrześciański z apostatami, ...
...nim z heretykami? czyli ...
...iacą władykami, a przy nic...
...ego im. m. wielkich y zac...
...zesz? Ale to v Philaleta ...
...raszkę stoi, ktory ani Bo...
...się, ani fałszu za prawdę ...
...wstydzi się, ani na pana z...
...pomazańca Bożego, ktoreg...
...danym, nie ogląda się, ...
...zacnieyszych nad siebie nie ...
...to ślina sprosna do gęby ...
...przyniosła, to mowi, da...
...leracemu wolą.

Philalet.

A zatym zaczyna Philalet ...
...odpowiedzi swoiey, rozdział ...
...w ktorym pokazuie, isz synod...
...nie iedno biskupom, ale ...
...należą, y wszytcy wolny ...
...mają; a dzieiopisa synodu ...
...rani, isz on wszytkę synod...
...y powagę — poszóśney lidzb...
...mitropolitowi z piącią wład...
...właszczył, y zarazem zadaie ...
...pisowi.

Respons.

. . . .
. . . .
. . . .
71) прыписовати будутъ, водлугъ по- ... Гомерусовое: «якое слово про- ...шъ, таковоежъ (и) услышишъ».

vczciwych szanować nie vmie? Niechayże tesz nie ma za złe, kiedy się mu, za pokazaniem nieprawdy iego, tesz tytuły przypisować będą, według sentencij Homeryus[z]owey: «quale verbum dixeris, tale audies».

Өилялетъ.

А напервей, на карте 50, пытаетъ ...лялетъ: «што бы розумелъ о сыноде ...столскомъ, описаномъ [въ] Деян. 15 [1], ... вспоминаетъ не только апостолы са-..., але презвитеры и всю церковъ, ...орая знаменуетъ всихъ хрестиянъ?» ... далей пытаетъ: «што бы розумелъ о ...оде Никейскомъ, которого свецкий ...овекъ Костентинъ цесаръ, самъ зло-...шы, (и) самъ (тежь) на немъ стар-...мъ былъ, о обрядахъ и о обычаяхъ и ...ступъкахъ людскихъ, а што болшая— ...епископахъ, а на-остатокъ о вере роз-...дки чынилъ и выдавалъ», и прыпоми-...етъ слова Костентиновы, где ся ме-...етъ «товарышомъ и участъникомъ ...лугъ и працъ сынодовыхъ» [2].

Philalet.

A napierwey, na karcie 50, pyta Philalet: «co by rozumiał o synodzie apostolskim (Acto. 15), w Dzieiach Apostolskich opisanym, gdzie wspomina nie tylko apostoły same, ale (y) prezbitery y wszytek kościoł, ktory znamionuie wszytkich krześcian?» Y daley pyta: «co by rozumiał o synodzie Niceńskim, ktorego świecki człowiek Konstantyn cesarz, sam złożywszy, sam na nim starszym był, o obrzędach, o obyczaiach y postępkach ludzkich, a co więtsza—o biskupach, a na-ostatek o wierze rozsądki czynił y wydawał», y przypomina słowa Konstantyna (Wielkiego), gdzie się mianuie «towarzyszem y vczestnikiem posług y prac synodowych» [4].

Отказъ.

На слова, зъ Деевъ Апостолскихъ ...веденые одъ (272) Өилялета, не я, ... Самъ Духъ Светый одъказъ чынитъ ...оказуетъ, ижъ порядокъ церкви Бо-... не на комъ иномъ, одно на еписко-...ъ залежытъ, где такъ мовитъ (Деян. ...: «внимайте убо себе и всему ста-...въ немъже васъ Духъ Светый по-...ли епископы пасти церковъ Господа ...ога, еяже снабде кровию Своею» [3]. ...жъ Өилялетъ самъ же называетъ ...ковью всихъ хрестиянъ, смотрыжъ:

Respons.

Na słowa, z Dzieiow Apostolskich przywiedzione od Philaleta, nie ia, ale Sam Duch Święty odkaz czyni y pokazuie, isz porządek kościoła Bożego nie na kim innym, iedno na biskupiech zależy, gdzie tak mowi: «pilnuycie sami siebie y wszytkiey trzody, nad ktorą was Duch Ś. postanowił biskupami, abyście rządzili kościoł Boży, ktorego nabył krwią Swoią» (Act. 20). A isz Philalet samże nazywa kościołem wszytkich krześcian, patrzże: komu tu po-

[1] Деян. XV, 22—23 [2] см. 2-ую книгу «Памятн. полемич. литер.», стлбц. 1204, 1206 [3] Деян. XX, 28: «———юже стяжа———» [4] см. 2-ую книгу «Пам. полем. литер.», стлбц. ...3, 1205

ытай справу 18 со-
ентинополского, въ
Соборовыхъ, карты
, где такъ мовитъ):
й разделитель Трой-
къ, и заразомъ Ко-
і Силвестеръ пре-
знаменитый соборъ
. А якъже иначей
іасъ? Коли погане
ново до веры хре-
ли, мусело такъ бы-
йвысшый пастырь
аръ, яко панъ свецъ-
осказанье и непо-
караньяя, оглядатися
вецъкая власть за-
ала и выконателемъ
остановенья правъ
непослушными бы-

пзали то старшен-
ь въ справахъ ду-
эви прыписуетъ? О
(гисторыкъ церъ-
и показуетъ), якое
ьства Костенътинъ)
ажывалъ: ижъ кгды
іъ, на остатъку и
ъ до собору и на
у * межы * ними *
вей * упросивъшы *
ему сести казали.
и ведати, чытайже
эборовые, на карте

іянъский брате, яко
етъ поведати, ижъ
ымъ былъ на соборе
оповъ судилъ? Кото-
ышалъ, самъ ся зъ
вымавлялъ, ку тому

synodu szostego Konstantynopolskiego (Tom 2, folio 403): «Arrius diuisor atque partitor Trinitatis insurgebat, et continuo. Constantinus semper augustus et Siluester laudabilis magnam atque insignem in Nicæa sinodum congregabant». A iakże inaczey bydź miało na on czas? Kiedy poganie z cesarzem swoim nowo do wiary krześciańskiey przystępowali, musiało tak bydź: papież, iako naywyszszy pasterz kościoła Bożego, a cesarz, iako pan świecki, na ktorego roskazanie y nieposłuszni, boiąc się karania, oglądać się musieli; poniewasz świecka władza zawżdy duchowney pomagała y executorem wszytkich sądow y postanowienia praw duchownych nad nieposłusznemi bywała.

Ktemu izali to starszeństwo, iako Philalet w sprawach duchownych Konstantynowi przypisuie? O ktorym Sozomenus pisze, iakiey pokory vżywał na synodzie Niceńskim, w te słowa: «Introiuit autem et ipse princeps vltimus cum paucis, laude dignam sui magnitudinem habens, et mirabilem speciem mirabilioremque gerens dignitatem pudoris in fronte: minore vero sede quam alijs posita in medio eorum sedit, primo tamen petens, hoc sibi episco(118)porum iussione concedi». O czym chcesz li wiedzieć, czytay Tomum Conciliorum I, folio 249.

Patrzayże, bracie krześciański, iako tu śmie Philalet powiadać, isz Konstantyn starszym był na synodzie Niceńskim y biskupow sądził? Ktory, iakoś oto słyszał, sam się wymawiał z sądow duchownych, ktemu ani vsieść miedzy

ъ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ «лжетъ Ляхъ!»

ровомъ Евъгения папежа, за ємъ папежъскимъ, нижей ся ъ (, чого суть знаки видомые въ скарбе церковномъ въ хотяжъ Өилялетъ тотъ соборъ йский) маетъ за подъзоръный ъ ему веры, ведже прыстой- у свету верыти, которые его ютъ такимъ, яко естъ и въ омъ и въ Греческомъ *языку* аный, не овые баламутни Гре- альбо Руские) новозмышле- ъ |(278) ведома одъ кого,—о быда вышей зменка.

иньшые слова Өилялетовы, што е роздeле ку зельживости стар- папезского нагматвалъ, яко явный,—для предлуженья кни- ахъ, не хотелемъ одъписова- ко иньшые геретикове, такъ- не) и онъ, единымъ же торомъ ими потваръми робетъ противъ на што вже не одъ одного статочъные ответы. Одну толь- утню его явную покажу людямъ, исалъ на карте 52, чынечы о Енеашу Сильвиусе папежу, называетъ Пиюсомъ Одинъна- ь [1]. Смотрыжъ, яко ся и тутъ орезалъ, бо и до тыхъ часовъ емъ въ личьбе папежовъ того Іиусъ ничого большей, одно тотъ Сильвиюшъ *, о кото- ъ пишетъ *, былъ Вторымъ * . А тутъ можешъ * видети, чоловекъ: если ся въ такъ ечы помылилъ, |(279) а якъ * льшихъ * (речахъ *)? инымъ * задаетъ, а самъ * съ такъ * * өальшомъ * и неправдою не ъся пописовати.

synod chociasz Philalet ma za podeyrzany y wiary mu nie daie, wszakże przystoyniey wszytkiemu światu wierzyć, ktorzy go przyznawaią takim, iako iest y w Łacińskim y w Greckim *exemplarzu* wydrukowany, nie owe bałamutnie Greckie |(119) nowozmyślone, nie wiedzieć od kogo,—o czym iusz wyszszey zmianka była.

A na insze słowa Philaletowe, co w tym rozd[z]iele ku zelżeniu zwierzchności papieskiey nagmatwał, iako heretyk iawny,—dla przedłużenia *rzeczy*, nie chciałem odpisować: bo iako inszy heretykowie, także y on, iednymże torem y iednakimi kalumniami narabiaią przeciw papieża, na co nie od iednego iusz maią dostateczne responsa. Iednę tylko bałamutnią iego iawną ludziom pokażę, co napisał na karcie 52, (y) czyniąc zmiankę o Eneaszu Siluiusie papieżu, ktorego nazywa Piusem Iedenastym [2]. Patrz, iako się y tu barzo oberznął w li*d*zbie tych papieżow, bo y do tych czasow nie nayduiemy in catalogo pontificum tego imienia Pius nic więcey, iedno pięć; a ten Siluius był Wtorym Piusem. Patrzayże tu, iaki to człowiek: ieśli się w tak małey rzeczy pomylił, a iakże w więtszych? innym fałsz zadaie, a sam z tak iawnym fałszem y nieprawdą nie wstyda się popisować.

ую кн. «Пам. полем. лит.», стлбц. 1210 * въ старопечатномъ наборѣ буквы ъ о, и вмѣсто него неправильно стоитъ ь [2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.»,
9

[illegible] далей, ижъ презвитерове [illegible] маютъ тежъ местъце [illegible] ¹. О то ся не спречаю. [illegible] сынодовъ можетъ ся то [illegible] местца на сынодехъ мева- [illegible] вотовали. И не о то тутъ [illegible] если маютъ местце на [illegible] кто кимъ рядилъ и спра- [illegible] за кимъ замкненья соборо- [illegible] чы на презвитерахъ и [illegible] свецькихъ, чыли только на [illegible] епископахъ? Поневажъ и овая [illegible] отецъ, которые ся до [illegible] соборовыхъ, яко то на Никей- [illegible] на второмъ 150, такъже и [illegible] вселенскихъ (и поместныхъ) [illegible] болшей, меншей — яко ся [illegible] собрати могло, подписо- [illegible] певьне тая личба не съ презви- [illegible] ани зъ людей свецкихъ личы- [illegible] зъ самыхъ только епископовъ.

Powiada daley, isz prezbite[...] ludzie świeccy maią tesz mie[...] synodziech ². O to się nie sp[...] Bo z wielu synodow może się to [...] że mieysca na synodach miew[...] nie wotowali. Y nie o to tu sp[...] ieśli maią mieysce na synodach, [...] to,) kto kim rządził y sprawow[...] kim konkluzye synodowe należ[...] na prezbiterach y na świeckich [...] czyli tylko na samych biskupa[...] niewasz y owa lidzba świętych [...] ktorzy się podpisowali do spraw[...] wych, iako na Niceńskim (pierw[...] 318, na wtorym synodzie 150, [...] na innych vniwersalnych syn[...] mniey, więcey—iako się na ktor[...] zebrać (ich) mogło,—pewnie [...] (katalog albo) lidzba ⁴ nie z p[...] row, ani z ludzi świeckich liczy[...] z samych tylko biskupow.

(280) Филялетъ.

[illegible] Филялетъ, на карте 54, доводитъ [illegible] Петра и зъ Павла светого, [illegible] Петръ 5, Ефес. 4), же не только [illegible] пророкомъ и пастыромъ, [illegible] Хрыста данымъ, але и свецькимъ [illegible] розьсудокъ о вере и науце [illegible] ⁵.

Philalet.

Ieszcze Philalet, na karcie 5[...] dzi z listu Piotra ś. y z Pawła [...] 5, Ephe. 4), że nie tylko ap[...] prorokom y pasterzom, od Kry[...] nym, ale y świeckim osobam [...] sądek o wierze y nauce służy [...]

Отказъ.

[illegible] еретические выкруты, кото- [illegible] писмо светое на свою волю керуютъ, [illegible] хотечы мети надъ собою (ни кого) [illegible] опрочъ Хрыста; але вси (тутъ [illegible]) хотятъ рядити въ церкви [illegible] Што еслибы такъ было, теды [illegible] Филялетова маетъ волный

Respons.

To są heretyckie wywod[...] pismo ś. na swą wolą kier[...] chcąc mieć nad sobą starszeg[...] Krystusa; ale wszyscy (starszy [...] wszyscy) rządzić w kościele [...] chcą (y domagaią się). Co ieśl[...] było, tedyć (y żona) y dw[...]

¹ [illegible] книгу «Пам. полем. литер.», стлбц. 1208, 1210 ² ibid., стлбц. 121[...] ³ [illegible] Ефес. IV, 11—12 ⁴ см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1207, 120[...] ⁴ [illegible] lidzba ⁵ см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1215

боре, бо тежъ естъ члон-
рыстова. Лечъ и тому ся
вую, што собе ку помочы
тамъ) *листовъ* Θилялетъ
усилуетъ. Бо и тамъ, чого
не бачу, што бы ему ку
выкрутовъ служыло. Бо
й упоминаетъ [(281) стар-
ныхъ и кажетъ имъ пасти
Смотрыжъ, кому поручено
ъ Божую? Аза не еписко-
ышей слышалъ зъ Деяней
? Когожъ далей упоми-
не пановали надъ духов-
е тыхъ * же старъшихъ *?
ь * ничого не бачу на руку
Зъ Павла тежъ * светого до
не вемъ, што хочетъ * вы-
и овое, што вспоминаетъ *:
ороки, евангелисты, пасты-
и, ку направе светыхъ и
о тела Христова» [1],—и то
себе самого прыводитъ,
Павелъ * светый (тутъ *)
* врядовъ * всихъ, яко
атваетъ, хотечы, абы вси
кождого врядъ особливе
отяжъ всихъ будовничими
а мети хочетъ, однакъ не
не вси росъказуютъ, але
которымъ меновите рядъ и
поручонъ. Яко посполите и
удованью дому, ото того
я многие робятъ, але не
суть, што будуютъ, але
будовничого слухаютъ [2].
минаетъ людей свецкихъ,
ми кладетъ цесаровъ, дале-
свецкого чоловека, бы
ведать, яко зацнымъ былъ,
цовъ Божыхъ цесаровъ и

Philaletowa może mieć liberam vocem na synodzie, bo tesz są członkami ciała Krystusowego (y białe głowy). Lecz y temu się nie pomału dziwuię, co sobie ku pomocy z tych *mieysc* Philalet wysmażyć vsiłuie. Bo y tam, czego on chce, ia nie baczę, co by mu ku pomocy iego wykrętowi służyło. Bo Piotr święty vpomina starszych kościelnych y każe im paść stado Boże. Patrzayże, komu poruczono paść kościoł Boży? Aza nie biskupom, iakoś wyszszey słyszał z Dzieiow Apostolskich (Acto. 20)? Kogosz daley vpomina, aby nie panowali nad xiężą, aza nie tychże starszych? Daley ia tam nic nie widzę na rękę Philaletową. Z Pawła tesz ś. do Ephezow—nie wiem, co chce wykręcić? Ieśli owo, co wspomina: «apostoły, y proroki, y ewangelisty, pastyrze, nauczyciele (Ephe. 4), ku naprawie świętych y ku budowaniu ciała Krystusowego»,—y to przeciw siebie samego przywodzi, gdysz *im* Paweł ś. nie pomieszał vrzędow wszytkich, iako Philalet gmatwa, chcąc, aby wszyscy rządzili, ale każdego vrząd distinctim kładzie. A chociasz wszystkich budowniczymi ciała Krystusowego chce mieć, iednak nie wszyscy rządzą, nie wszyscy roskazuią, ale tylko ci, ktorym mianowicie rząd y dozor iest poruczony. Iako więc y w budowaniu domu, oto tego świeckiego, nie wszyscy mistrzami, chocia wszyscy buduią, ale starszego mistrza słuchaią. A co wspomina świeckich ludzi, miedzy ktoremi [3] kładzie cesarzow, daleka rożność świeckiego człowieka, by tesz nie wiedzieć, iako zacnym był, od pomazańcow Bożych cesarzow y krolow, ktorzy są execu-

ечатномъ наборѣ буквы ъ опять не хватило, почему въ подлинникѣ непра-
ь [1] Ефес. IV, 11—12: «— —благовѣстники— —къ совершенію святыхъ— —
— —» [2] эта «точка» видоизмѣнена, сравнительно съ Польскимъ [3] опечатка:

Поведаеть далей, г
и люде свецкие мают
на соборахъ [1]. О
Бо зъ многихъ сын
показати, же местц
ли, але не вотов
споръ идеть: ес
сынодахъ? але х
ваваль, и на
вые належали:
на людяхъ св
самыхъ епис
личъба светь
справъ соб
скомъ 318.
на иныхъ
соборахъ
на котор
вали.—
теровь
ласе.

...не чуть
...) правъ
...ными [1]; а
...слышалъ.
...лкое влад зы
...угь Филялеть
...

...мовечи Филялеть
...мовить: «По-
...едлить съ петь-
...дивы двохъ вла-
...ныхъ и свецъ-
...особъ, которые,
... 283) старода вныхъ
... на остатокъ и
... универсалехъ
... належели, справы
... унии строилъ,—
...домъ зватисе не мо-
... фашкою, баламут-
... и у бачъныхъ ни
...иметь» [2].

...лзъ.

...къ оные двай вла-
... до сынодy належали,
...ретического, каменич-
... который ся въ цер-
... Лечъ чы въ поврозе
... вали и до митрополита
... прыйти не хотели,
...ретиками въ дому спрос-
...жище (проклятое) одъ-
... воно соромелися тежъ
... ихъ апостазыю мели

...ычеть особъ свецкихъ.
... 284) яко ся вышшей поведело.

formi praw duchownych nad
słusznemi; a wszakże y o tyc
wyższey słyszał, isz y sami s
wielkiey władzy nie przywłaszcz
tu Philalet każdemu chce naciąg

(121 ©) Philalet.

Na ostatek, zamykaiąc ten
Philalet, słuchay co mowi: «Po
(pry) mitropolit z pięcią wła
bez zdania dwu władyk y
duchownych y świeckich religij G
osob, ktorzy, wedle zwyczaiow
dawnych y słuszności wszelakiey
ostatek y wedle własnego iego
wersalech przyznania, do synod
żeli, sprawy odprawował a iaki
stroił, — przeto tesz to synoden
się nie może, ale wszytko iest f
bałamutnią, błazeństwem, y v ba
żadney ważności nie ma» [2].

Respons.

Przyznawam to, isz oni dway
kowie y owszem do synodu n
ale nie do owego here[t]yckieg
mienicznego, ale do tego, ktory
cerkwi odprawował. Lecz czy w
zie ich było do cerkwie y do m
lita wieść? kiedy sami przy
chcieli, ale woleli z heretykami
mo profana swoie soborzysko o
wać, a podobno wstyd ich tes
że ich apostazyą mieli tam wytk

A co się tycze świeckich oso
ciasz, iako się wyższey pow

[1] ...датномъ экземпляре опечатка: «неп/слушными» [2] см. 2-ую кни... ...столбц. 1220 [1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1219

ынодовыхъ справъ не належели, а же и тыхъ послове его королевское сти просили, ужывали, упоминали, ся на одно местце до митрополита иныхъ владыковъ зошли, а тамъ естцу светомъ, въ церкви, сполне дъ одъправовали, давшы покой гекомъ, которыхъ межы ними мало не шей было, анижъ правоверныхъ,— къ того учынити не хотели, чы итомъ же ихъ было до купы загаи?

А што называетъ Филялетъ справы одовые зъ стороны митрополитовы— шкою, баламутнею и блазенъствомъ, тутъ не только митрополитови и влакамъ прымавляетъ, але и сенаторомъ нымъ его королевское милости, якобы ъ фрашъками и баламутнею бавилися, аветъ и самому его королевской мили пану нашему въ бровъ, который верьсалъми своими посведъчаетъ тые авы сынодовые и называетъ ихъ пными, добрыми и прыстойны‖(285)- —комужъ тутъ лепей верыти: чы лєтови (баламутови), чыли сенамъ панъскимъ, а што надъто—саг его королевской милости (помаови Божому)? Смотрыжъ, хрестиянъ- і брате, яко ся тотъ баламутъ не ъ, и самъ себе своимъ козикомъ етъ? Бо троха высшей поведелъ, деописъ пошосной личьбе (то есть ополитови съ пятью владыкъ) увесь дъ прывлащылъ; а тутъ засъ мо-, ижъ митрополитъ, безъ оныхъ ъ владыкъ и инъшого духовенства, дъ отправовалъ. Протожъ то все рашку стоитъ. Пытаю тебе, Өиля- : если, водлугъ розъсудку твоего шывого, митрополитъ съ петьма иками не могъ сыноду отправо-, и называешъ то өрашъкою и батнею,—осудисежъ самъ своимъ деомъ: а яко могли двай владыкове

do synodowych spraw nie należeli, a wszakże y tych posłowie iego kro. m. prosili, wzywali, vpominali, aby się na iedno mieysce do mitropolita y innych władykow zeszli, a tam na mieyscu świętym, w kościele, spolnie synod odprawowali, dawszy pokoy heretykom, ktorych miedzy nimi mało nie więcey było, a nisz prawowiernych, — a isz tego vczynić nie chcieli, czy gwałtem że ich było do kupy zaganiać?

A co nazywa Philalet sprawy synodowe z strony mitropolitowey—fraszką, bałamutnią, błazeństwem, to tu nie tylko mitropolitowi y władykam przymawia, ale y senatorom zacnym iego kro. m., iakoby nad fraszką y bałamutnią bawili się, a nawet y samemu iego kro. m. panu naszemu miłościwemu w brew, ktory vniwersałmi swoimi poświadcza te sy‖(122)nodowe sprawy y nazywa ich słusznemi, dobrymi y przystoynymi, — komusz tu lepiey wierzyć: czy Philaletowi, czyli senatorom pańskim, a co większa—samemu iego krol. m.? Patrzayże, krześciański bracie, iako się ten bałamut (Philalet) nie czuie, y sam się swoim kozikiem rzeże? Bo trochę wyszszey powiedział, isz dzieiopis poszosney lidzbie (to iest mitropolit z pięcią władyk) wszystek synod przywłaszczył; a tu zaś mowi, isz mitropolit, bez owych dwuch władyk y inszego duchowieństwa, synod odprawował. Przetosz to wszytko za fraszkę stoi. Pytamże cię, Philalecie: ieśli, według rozsądku twoiego parszywego, mitropolit z pięcią władykami nie mogł synodu odprawować, a nazywasz to fraszką y bałamutnią,—osądźże się sam swoim dekretem: a iako mogli dway (tylko) władykowie twoi z popami, by ich nawięcey było, swego starszego mitropolita y pięci władyk, starszych nad siebie,

ь свецкие люди до розсудку вере права жадного не мають, ложоные духовные. Напротивъ ялетъ дивными штуками герештурмуетъ, доводечы того, же вецкие мають местце розсуи [зъ] стороны выкладу веры, и духовные.

świeccy ludzie do rozsądku nauki o wierze prawa żadnego nie maią, iedno przełożeni duchowni (, y nie powinna rzecz była opowiadać się świeckim y prosić v nich na to pozwolenia mitropolitowi y władykam do tey iedności y zgody z kościołem Rzymskim). Naprzeciw czemu Philalet dziwnemi sztukami heretyckimi szturmuie, dowodząc tego, że tesz y świeccy maią mieysce rozsądzać z strony wykładu wiary, tak iako y duchowni.

Отказъ.

ъ розделъ 2 Өилялетовъ, для ня, ничого не отказываю, попоежъ бредитъ, о чомъ вже ала, на што ся ему вже откаа иншые слова Өилялетовы, омъже розделе, на учтивости торгаеться, нестатечность и некоторымъ владыкамъ прыпиино) хотя бы словъ достало, ова за слова, але, зажываючы часъ) скромности, на Пана крывду вложымо [1], тешачыся ыста Самого, Который мовитъ 5): «блажени есте, егда поно——и рекутъ всякъ золъ глалжуще имени Моего ради: ра- і веселитеся, яко мзда ваша ъ на небесехъ» [2]. (Отожъ и) не кождый хрестиянский чолоытъ, же и тые небожа|(289)та чого иного таковые потвары ь, только для того, же людей до илости и соединения (светого) кого ведутъ.

Respons.

Na ten rozdział Philaletow wtory, dla przedłużenia, nic nie odpowiadam, poniewasz tęsz rzecz, o czym iusz zmianka była, twi[e]rdzi, na co mu się iusz odpowiedziało. A na insze słowa Philaletowe, iako, w tymże rozdziele, na vczciwości ludzkie targa się, niestateczność y niecnotę niektorym władykom przypisuiąc, chociaby słow dostało, oddać słowa za słowa, ale, skromności zażywaiąc, na Pana Boga tę krzywdę *wkładaią*, ciesząc się słowy Krystusa Pana, Ktory mowi: «błogosławieni iesteście, gdy wam złorzeczyć będą y prześladować was y mowić wszytko złe słowo przeciwko wam, kłamaiąc dla Mnie: raduycie się y weselcie, abowiem zapłata wasza obfita iest w niebiesiech» (Matt. 5). Snadnie tu każdy krześciański człowiek obaczy, że y ci niebożęta nie dla czego innego te kalumnie odnoszą, tylko za to, że ludzi do zgody y miłości y iedyności krześciańskiey wiodą.

Өилялетъ.

Өилялетъ, поступуючы въ розторое части, о томъ пишетъ,

Philalet.

Daley Philalet, postępuiąc w rozdziale trzecim wtorey części, traktuie o tym,

[1] ропечатномъ экземплярѣ: «вложыти» [2] Матө. V, 11—12

ижъ судъ ихъ, которымъ митрополита и владыковъ осудили въ Берестью, въ каменици. зъ Никифоромъ и двема владыками и зъ инымъ духовенъствомъ, и (ктомуже ихъ) зъ урядовъ духовныхъ злежыли, былъ слушъный. Тамъже [illegible]еписа сыноду Берестейского щекаремъ называетъ.

Отказъ.

[illegible] Филалетъ (и самъ) видитъ. [illegible] ихъ неслушныхъ жаденъ [illegible] не мелъ, яко тако[illegible] и противъ Богу. и [illegible] духовной и свецкой. и противъ [illegible] церков[illegible] (290) [illegible] хвалитъ и вын[illegible] мовитъ. [illegible]

[illegible]

isz sąd ich, ktorym mitropolita y wł[illegible]kow w Brześciu. w kamienicy, z Nic[illegible]rem y dwiema władyka(124)mi y innym duchowieństwem osądzili, y vrzędow duchownych degradowali, słuszny. Tamże dzieiopisa synodu B[illegible]skiego szczekarzem nazywa.

Respons.

Widzi podobno Philalet. że są ich niesłusznych żaden baczny ch[illegible] nie miał, iako takich, ktore się y prz[illegible] Bogu, y przeciw zwierzchności ducho[illegible] y (przeciw zwi[e]rzchności) pańskie przeciw prawu y kanonom kościel[illegible] (tylko) z waśni a z vporu działy: [illegible]ch sam chwali y wynosi. właśnie [illegible] mowią: «sam sobie gędę, sam w[illegible] będę». Na co isz się insz dostatec[illegible] wyższey odpowiedziało y wywiodło [illegible] za sądy były, nie chcę iedney ra[illegible] dwa razy powtarzać.

Tylko na to, co Philalet wzmia[illegible] o pozwiech, iakoby władyk on[illegible] do Rzymu ieździli pozywano. [illegible] bałamutnia y fałsz. A od ko[illegible] mieli bydź pozywani [illegible] Nicephora zdraycę? [illegible] apostat[illegible] nad nimi żadney [illegible] *[illegible]* Bo mitropolit starszy ich [illegible] był: iego kro. m. [illegible] nigdy nie wydawał [illegible] Nicephora [illegible] bałamutnia była. y tey [illegible] nie [illegible] A ieśliże, iako [illegible] pozywali. czego [illegible] za mitropolit[illegible] mieli stawić się? [illegible] prawa. gdzie [illegible] poddanych przy sobie [illegible] [illegible]stwo to tam było [illegible] y [illegible]

ыхъ пры собе у суду ставилъ. Бла-ьство то тамъ было и баламутня ясь, не позвы! Який врядъ, таковая ладза!

А што Өилялетъ далей пишетъ, пре-шночися, ижъ люде Греческое рели-й послушенъства митрополитови и дыкамъ, яко изъверъженымъ, непо-ни далей отдавати,—(ино) тотъ тупокъ ихъ латве ся вже преконалъ, ь ни якое владзы не маетъ. Але ру людъского трудно перемочи хто етъ (, если Самъ Богъ того не учы-ъ)! (А звлаща)—коли ся хто ослепъ, равды деръжытъ, а правды видети хочетъ! Але за часомъ, азали ся гъ Богъ, обачатъ и на сумненью мъ почуютъ, на якомъ өунъдаменъте в якой правде тотъ свой упоръ заса-и. Вшакъ нетъ ничого такъ таем-, жебы ся коли за часомъ не одъ-ло [1]. Доткнися одно сумненья своего, ялете, што людямъ өальшы и здрады юступки задаешъ, |(292) обачишъ амъ), на какомъ тая прывара зоста-ь. Протожъ и тые твое доводы, орыхесь съ писма и съ церъковныхъ орей нагматвалъ, мало суть потреб-ː бо коли өунъдаментъ слабый, ;]чемный, подейзраный, и будованье тежъ належшое валитися мусить, ъ ся и обалить, дастъ Богъ! Моц-ший естъ Христосъ, Который хочетъ ы и милости межы Своими верными, ижъ Велиаръ, который васни и ъты строитъ и противъ Богу, и тивъ зверхъности, отъ Бога поста-еной.

mutnia, nie pozwy! Iaki vrząd, taka y władza!

A co Philalet, daley pisząc, przechwala się, isz ludzie Greckiey religij posłuszeństwa mitropolitowi y władykam, iako (iusz takim sądem) degradowanym, nie powinni daley oddawać,—ten postępek ich (wszytek) łatwie się iusz przekonał, isz iest nullius valoris. Ale vporu ludzkiego trudno przekonać kto może! Kiedy kto oślep, nieprawdy się trzyma, a prawdy nie chce widzieć! Ale za czasem, azali się da (Pan) Bog, obaczą y na sumnieniu swoim poczuią, na iakim fundamencie y na iakiey prawdzie ten swoy vpor zasadzili. Wszak niemasz nic tak taiemnego, żeby się kiedy z czasem |(125—Ciij) nie odkryło. Tkni się iedno sumnienia swego (sam), Philalecie, co ludziom fałsze y zdrady y podstępki zadaiesz, obaczysz, na kim ta przywara zostanie. Przetosz y te twoie dowody, ktoryches z pisma nakładł y z historyi kościelnych, mało potrzebne: bo kiedy fundament słaby, nikczemny, podeyrzany, y budowanie by tesz naylepsze walić się musi, iakosz się y obali, da (Pan) Bog! Mocnieyszy iest Krystus, Ktory chce zgody y miłości miedzy wiernemi Swoimi, a niszli Beliar, ktory waśni y bunty stroi y przeciw Bogu, y przeciw zwierzchności, od Boga postanowioney.

Өилялетъ.

у стверъженью судовъ (и декретовъ) ихъ, Өилялетъ прыпоминаетъ некото-

Philalet.

Kv vtwierdzeniu sądow swoich, Philalet przypomina niektorych papieżow

[1] Матө. X, 26

рыхъ папежовъ и патрыаръховъ, которые мели ѳорумъ на сынодахъ, (то естъ судъ и местце належное,) и одъ оныхъ же сынодовъ были изверъжени, которые сами складали,—указуючы то, же и митрополитъ, хотяжъ самъ сынодъ зложылъ, слушне естъ изверженый и зъ вла‖(293)дыками. А напервей кладетъ патрыаръховъ двохъ, Македония и Нестория, которые на сынодахъ, одинъ на Костенътинопольскомъ, а другий на Ееезъкомъ были поконани и зъ урядовъ извержени. Потомъ кладетъ Маръкелина, папежа (Рымъского), на соборе Рымъскомъ осужденого и изъверъженаго, (такъже и иныхъ папежовъ) [1].

y patryarchow, ktorzy mieli fo[rum na] synodach, y od onychże synod[ow] degradowani, ktore (synody) [i] składali,—vkazuiąc to, że y m[itr]... chociasz sam synod złożył, słuszn[ie] degradowany z władykami. A napi[e]... kładzie patryarchow dwu, Maced[oniusza] Nestorya, ktorzy na synodach, [jed]... Konstantynopolskim, a drugi na [Ephez]skim, byli pokonani y z vrzędow [zrzu]ceni. Potym kładzie Marcellina p[apieża] na synodzie Rzymskim osądzon[ego] degradowanego [2].

Отказъ.

Правда, ижъ тые патрыархове Македоней и Несторый мели ѳорумъ; але тежъ мели и судей своихъ власныхъ. Бо на Костентинополскомъ сыноде мели Дамаза, папу (Рымского), а (пры немъ) патрыарховъ иныхъ; а на Ееезскомъ— Кирыла Александрейского на местцу Келестина, папежа Рымского, и иныхъ патрнарховъ пры немъ, которые могли ихъ судити и скидати; а звлаща папежове, яко старшые ихъ (, и сами то могли учынити, яко много прыкладовъ таковыхъ маемо). Але то неправда, абы тыежъ ‖(294) патрнархове изверженые мели тые соборы сами складати. Бо Костентинополский соборъ вторый зложылъ Дамасъ папежъ, о чомъ пишетъ Ѳеодорытъ, въ книгахъ 5, главы 9, ижъ цесаръ Ѳеодосей розсылалъ листы папежские до епископовъ; а Ееезъский зась соборъ зложылъ Келестинъ папежъ, яко (о томъ пишетъ) Просперъ въ

Respons.

Prawda, że ci patryarchowie M[acedo]niusz y Nestoriusz mieli forum; a[le] mieli y sędziego własnego swego. [Na] Konstantynopolskim synodzie mie[li pa]pieża Damaza y patryarchow inny[ch]; na Ephezskim—Cyrylla Alexandryi[skie]go na mieyscu Celestina, papieża Rzy[mskie]go, y innych patryarchow przy [nim], ktorzy mogli ich sądzić y zrzu[cać], zwłaszcza papieżowie, iako starsz[y]... Ale to nieprawda, aby cisz patry[archo]wie degradowani mieli te synody składać. Bo Konstantynopolski wtory złożył Damaz papież, o [czym] pisze Teodoretus, lib. 5, (Histo.] 9, isz cesarz Theodozyusz rozsyła[ł listy] papieskie do biskupow; Ephezski koncilium złożył Celestynus pa[pież], iako Prosper, Euang. lib. 4, ca. 4, lib. 14. ‖(126) in «Chronica» y Pl... «De 7 sinodis» [3]. A iakosz tu P[ro]... śmie mowić, żeby cisz patryarch[owie]...

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1264, 1266 [2] см. 2-ю кн. «[Пам. полем.] лит.», стлб. 1263, 1265 [3] въ Польскомъ текстѣ цитаты перепутаны и в... чемъ prosper напечатано со строчною буквою и безъ запятой

Ѳотей «О семи соборахъ», 4, главы 4, и Нице*ф*оръ ікъ же тутъ Ѳилялетъ жебы тыежъ патриаръ- :оды складати, которые :ы? А то перъшая *бала-*'ова.

іине папежу, жебы его кий) мелъ судити и ски- ;рая ложъ! Бо Маръке- амъ себе осудилъ, а со- него инстикговалъ, а смелъ, яко своего старъ- ерезъ всю справу того :у местъцахъ найдуютъся іа, которые до Маркелина

уди, не нами будешъ су- мъ епископьствомъ осу- іъ жаденъ николи не су- :, бовемъ перъшая сто- іго не можеть быти су- ікаючы речъ, на остатку іовятъ: «осужденъ естъ ископъ своимъ судомъ». всей справе Маркели- четъ прысмотрети добре, гъ въ Книгахъ 1 Собо- іте 187, осужденне Мар-

mieli synody składać, ktorzy są degradowani? To pierwsza *nieprawda* Philaletowa.

A o Marcellinie papieżu, iakoby go synod miał sądzić y degradować, y to— szczyra nieprawda! Bo Marcellinus papiesz sam siebie osądził, a synod tylko nań instygował, a sądzić go nie śmiał, iako starszego swego: abowiem przez wszytkę akcyą tego synodu na kilku mieyscach nayduią się te słowa, do Marcellina od synodu mowione:

«Tuo ore iudica causam, non nostro solue conditionem». Y daley: «noli in nostro iudicio, sed col[l]ige in sinu tuo causam tuam». Y daley mowi: «Non ex nobis iudicaberis, tuo enim pontifitio condemnaberis». Y daley mowią: «presbyteros et diaconos damnant, qui Marcellinum papam dimiserunt, ipsos etiam damnauerunt et iudicabant, non tamen iudicabant pontificem». Y daley mowi synod: «ipse iudex, ipse reus, ipse semetipsum in præsentia eorum innocentem se seruaret, et aut infidelem se damnaret». A ku końcowi tak mowią, gdy się iusz Marcellinus sam dekretem swoim osądził: «iuste ore tuo condemnatus es, et ore suo anatematizatus accepit maranata, quoniam ore suo condemnatus est, nemo enim vnquam iudicauit pontificem, nec præsul sacerdotem suum, quoniam prima sedes non iudicabitur a quoquam». A zamykaiąc rzecz, na ostatku samym, tak mowi: «damnatus autem et Marcellinus episcopus suo iudicio». Ktorey wszytkiey sprawie Marcel[l]inowey kto się chce przypatrzyć dobrze, niechże

ъ» въ Русскомъ текстѣ изложенъ сжатѣе

рыхъ папежовъ и патрыаръховъ, которые мели ѳорумъ на сынодахъ, (то естъ судъ и местце належное,) и одъ оныхъ же сынодовъ были изверъжени, которые сами складали,—указуючы то, же и митрополитъ, хотяжъ самъ сынодъ зложылъ, слушне естъ изверженый и зъ вла(293)дыками. А напервей кладетъ патрыаръховъ двохъ, Македония и Нестория, которые на сынодахъ, одинъ Костенътинопольскомъ, а другий Ефезъкомъ были поконани и зъ ур... извержени. Потомъ кладетъ Мар... папежа (Рымъского), на собо... скомъ осужденого и изъв... (такъже и иныхъ папежов...

Отказъ

Правда, ижъ тые ... доней и Несторый ... пля-тежъ мели и суд... на Костентино... ...ихъ папежовъ, Дамаза, папу ...ъ зменку чынитъ, патрыархов... ...едикта, Грыгорья,—и Кирыла ... бы не мало што писати, Келести... баламутню Филялетову, яко патриа... штуками геретицкими нарабляетъ, ихъ ... и то все, што кольвекъ противъ тыхъ жо... папежовъ пишетъ, одъ геретиковъ (дав-... ныхъ) выбралъ. Але, не забавляючы чытелника шырокимъ писаньемъ, одъсыламъ его до книгъ 1 Белярминовыхъ (, хто по Латине умеетъ): тамъ на тые вси речы о тыхъ папежахъ, неслушъне (отъ геретиковъ) написаныхъ, (съ ко-(297)торыхъ то кузни Ѳилялетъ писалъ,) найдетъ слушный отказъ. А што вспоминаетъ Брыксейский якись сынодъ, на которомъ якобы Гильдебрандусъ папежъ мелъ быти осужденъ, о такомъ сыноде не чыталемъ въ Книгахъ Соборовыхъ, бо ми его не покажетъ

y patryarcho... synodach, ... degradow... składali... chocia... deg... k...

...kować m... y ostatka dołyg...

Co się tknie insz... ktorych Philalet zmi... Honorya, Benedykta [1] ... tych było by nie mał... zuiąc bałamutnią Phi... sztukami heretyckim... wszytko, cokolwiek prz... pisze, od heretykow ... zabawiaiąc czytelnika ... odsyłam go do ksiąg ... minowych, ktory na ... o tych papieżach niesł... słuszny respons daie. ... synod iakiś Bryxyeński ... Hildebrandus papież m... o takim synodzie w ... wych nie baczę nigdzi... y nie wiem, z iakich ... porwał. A wszakże ... debrancie, tak y o i... (o ktorych Philalet

[1] опечатка: Benedykt*k*a

Дивная речъ, хрестиянский брате, яко тотъ *Филялетъ* (такъ смеле и безъ сорому зъ неправдою написуетъся, и) иначей пишетъ, анижли где што стоитъ, поведаючы, же Марцелина (папежа) сынодъ *зложилъ*! А тутъ ся ясне показуетъ, же сынодъ того суду и дотыкатися не *смелъ*: иншыхъ презвитеровъ и дияконовъ (въ тойже справе, мовитъ соборъ, ижъ) осудилъ, а папежа, яко старшого своего, судити ‖(296) не важылъся. А тутъ кождый обачыти можетъ, яко Өилялетъ справедливе справы сынодовые ку помочы своей баламутни стосуетъ. Але не дивъ! Хто ся на початъку поткнетъ а съ перъшого разу не обачытъся, (таковый) и до конъца шванъковати муситъ: сперъву лгати почалъ, и остатка долыгаетъ! Лжы, Өилялете! (тымъ ся не удавишъ!)

А што ся дотычетъ иншихъ папежовъ, о которыхъ *Филялетъ* зменку чынитъ, яко Гонорыя, Венедикта, Грыгорья,—и о тыхъ было бы не мало што писати, показуючы баламутню *Филялетову*, яко онъ штуками геретицкими нар*а*бляетъ, и то все, што кольвекъ противъ тыхъ папежовъ пишетъ, одъ геретиковъ (давныхъ) выбралъ. Але, не забавляючы чытелника шырокимъ писаньемъ, одъсыламъ его до книгъ 1 Белярминовыхъ (, хто по Латине умеетъ): тамъ на тые вси речы о тыхъ папежахъ, неслушъне (отъ геретиковъ) написаныхъ, (съ ко‖(297)торыхъ то кузни Өилялетъ писалъ,) найдетъ слушный отказъ. А што вспоминаетъ Брыксе*й*ский якись сынодъ, на которомъ якобы Гильдебрандусъ папежъ мелъ быти осужденъ, о такомъ сыноде не чыталемъ въ Книгахъ Соборовыхъ, бо ми его не покажетъ

czyta Marcellini papæ condemnati[...] Tomo I, Sinodorum, folio 187. [...]

Dziwna rzecz, krześciański [...] iako ten Phila*plotka* śmie inacz[...] sać, a niszli gdzie co stoi, powi[...] że Marcellina synod *osądził!* A [...] iaśnie pokazuie, że się synod tego (z strony Marcellina) y tknąć nie [...] inszych prezbiterow [y] dyakonow [...] (y kondemnował), a papieża, starszego swego, nie śmiał sądzić. każdy obaczyć może, iako Philalet [...] wiedliwie akta synodowe ku po[...] swey bałamutni stosuie. Ale nie [...] Kto się na początku potknie a z p[...] ‖(127)szego razu nie obaczy się, [...] końca szwankować musi: spierwa [...] począł, y ostatka dołyga! Lżey, Phila[...]

Co się tknie inszych papież[...] ktorych Philalet zmiankę czyni, Honorya, Benedykta [1], Grzegorza,- tych było by nie mało co pisać, [...] zuiąc bałamutnią Philaletową, iak sztukami heretyckimi narabia, [...] wszytko, cokolwiek przeciw tych papi[...] pisze, od heretykow wybierał. Ale zabawiaiąc czytelnika szyrokim pisa[...] odsyłam go do ksiąg pierwszych B[...] minowych, ktory na te wszytkie r[...] o tych papieżach niesłusznie napisa[...] słuszny respons daie. A co wsp[...] synod iakiś Bryxyeński, na ktorym [...] Hildebrandus papież miał bydź potę[...] o takim synodzie w Księgach Sy[...] wych nie baczę nigdziey zmianki [...] y nie wiem, z iakich to ksiąg [...] porwał. A wszakże iako o [...] debrancie, tak y o inszych [...] (o ktorych Philalet zmi[...]

[1] опечатка: Benedyk*tk*a

эстре соборовъ вселенъскихъ, ани ъныхъ, хиба бы его иначей окре-[1]. А ведьже и о томъ Гильде-э, такъ яко и о инъшихъ, Белярдаетъ отказъ (прыстойный) гереь (и Ѳилялетови, который ихъ уетъ).

Belarminus daie respons heretykom (wszytkim).

ей показавши Ѳилялетъ рекомо ъ, усилуетъ показати судей, комитрополита судили, быти нами судьями. А напервей выехалъ ццъ зъ Никиѳоромъ протосинъъ. О которомъ вже вышей зменъа, ижъ таковый чоловекъ подой-й, и одъ (самого) его королевилости наганеный и (отъ) всего ь сойму (осужденый), и до векретомъ соймовымъ поданый, не судьею |(298) быти, але и местъы добрыми людми мети не могъ; ъ его королевская милость черезъ свой то ознаймити рачылъ, якобылъ тотъ Ницеѳоръ, и овшемъ докладаючи,) хто бы зъ нимъ алъ, за таковогожъ, яко и онъ, быти почитанъ.

Daley pokazawszy rzkomo forum, vsiłuie Philalet pokazać sędziow, ktorzy mitropolita sądzili, bydź competentes iudices. A napierwey wyiachał na plac z Nicephorem protosingielem. O ktorym wyszszey zmianka była, isz takowy człowiek podeyrzany, y od iego k. m. y wszytkiego potym seymu naganiony, y do więzienia seymowym dekretem podany, nie tylko sędzią bydź, ale y mieysca miedzy [ludźmi] dobremi mieć nie mogł; bo sam i. k. m. przez list swoy to oznaymić raczył, iakowym był ten Nicephor, y owszem kto by z nim obcował, za takowegosz, iako y on, miał bydź poczytan.

утъ обачъ: слушне ли Ѳилялетъ ъ, ижъ Никиѳора збега, зрадъцу яетъ? И яко (еще) объмавля-Слухай, бо такъ пишетъ на карте е вспоминаю (поведа) Никиѳора, аганеного, хотя ведаю, и люде вже гъ, же неслушне естъ нагане-[2].

A tu obacz: słusznie li Philalet czyni, isz Nicephora zbiega, zdraycę, obmawia? Y iako obmawia?! Słuchay, bo tak pisze na karcie 69: «nie wspominam (pry) Nicephora, iako naganionego, chociasz to wiem, y ludzie iusz wiedzą, że niesłusznie iest naganiony» [3].

ажъ тутъ тые блюзнеръства не противъ его королевское милости гивъ сеймовымъ декретомъ? А котутъ въ бровъ, изали не самому *зверхънему*? Бо где бы не листы оролевское милости о томъ нагасведъчыли, а хто бы ведалъ, же оръ былъ таковымъ? Не даръмо

A zasz tu te bluźnierstwa nie iaśnie przeciw i. k. m. y przeciw seymowym dekretom? A komusz tu w brew, izali nie samemu iego k. m. panu *naszemu*? Bo gdzie by nie listy iego k. m. o tym naganieniu |(128) świadczyły, a kto by wiedział, że Nicephor iest taki? Nie darmo y dzieiopis synodu Brzeskiego,

[1] «точка», сравнительно съ Польскимъ, значительно передѣлана [2] см. 2-ую книгу олем. лит.», стлбц. 1268 [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1267

(теды) и деепись сыноду Берестейского, противъ которого пишетъ *Филялетъ*, (299) ганилъ Никифора, бо то зъ листовъ его королевское милости (и зъ сеймовыхъ декретовъ) бачылъ. А такъ не на дееписа тая прымовъка Филялетова стегаеться, але на самого пана помазаньца Божого. (А добрежъ то, пане Филялете!)

przeciw ktoremu Philalet pisze, [illegible] Nicephora, bo to z listow iego [illegible] dobrze baczył. A tak nie na [illegible] ta przymowka Philaletowa ściąg[illegible] ale na samego pana pomazańca B[illegible]

И далей, выймуючи Никифора съ того наганенья, мовитъ: «бы ся добре было на него што и здорожного показало, якожъ не показало, предъся выступокъ особы справы и моцы вряду не могъ бы увлачати и уймовати».

Y daley, wyimuiąc Nicephora [illegible] naganienia, mowi: «by się dobrz[illegible] na niego co zdrożnego pokazało, (, z łaski Bożey,) nie pokazało, się występek osoby sprawy y vrzędu nie mogł by vwłaczać y[illegible] wać».

(Не леда розумъ) чыстый—розсудокъ Филялетовъ! Его королевская милость въ листехъ своихъ менуетъ его врадцою и школникомъ хрестиянскимъ и заказуетъ зъ нимъ объцованья; патрыарха тежъ Александрейский и иные Грекове на него нарекаютъ; Волохове о зброднию его черезъ послы (свое) жалуются,—а панъ Филялетъ его судею прыстойнымъ чынитъ и поведаетъ, же то владзы уряду его ничого не уймуетъ! Чы шалеешъ, (300) Филялете, же ся не учуешъ, што средишъ?!

Czysty rozsądek Philaletow! Ieg[illegible] w liściech swoich mianuie go zdr[illegible] szkodnikiem krześciańskim y zak[illegible] nim obcowania; patryarcha tesz A[illegible] dryiski y inni Grekowie na niego (p[illegible] narzekaią; (także y) Wołocho[illegible] zbrodnią iego przez posły skarżą a pan Philalet go sędzią przys[illegible] czyni y powiada, że to władzy [illegible] iego nic nie vymuie! Czy szaleiesz, lecie, że się nie czuiesz, co pleci[illegible]

Але—хвала Богу!—не долго стоялъ при *Никифоре*, и не долго тое его [illegible] боронилъ. Бо заразомъ, на другой стороне тежъ карты, не только [illegible], але [illegible] и другого зъ нимъ Кирилла, архиепископа Александрейского, [illegible] мовитъ: «власне (поведа[illegible] [illegible] въ Берестьи на месцу [illegible] не былъ» [2]. А есливжъ [illegible] Филялетъ такъ [illegible] мовитъ, якъ [illegible]

Ale—chwała Bogu!—nie dług[illegible] przy *nim*, y nie długo tey iego zw[illegible] ności bronił. Bo zarazem, na [illegible] stronie teyże karty, nie tylko ale y drugiego z nim Cyrylla, arc[illegible] biskupa Alexandryiskiego, odbieżał, mowi: «właśnie (powiada) iakoby Brześciu na mieyscu patryarch[illegible] było» [2]. A iesliż sam Philalet tak mowi, iż ich iakoby za niebyłych [illegible] że za tym zboryski[illegible] [illegible] władza patryarsz[illegible]

[illegible] [2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», столб. [illegible]
[illegible] [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стол[illegible]

ıая * (якожъ * (правдиве *)), бо жаденъ зъ нихъ пору- гое справы не мелъ, о чомъ салося высшей.

Өилялетъ.

ıшы затымъ Филялетъ тыхъ ıнцыпалныхъ трыбуналистовъ удалъся до своихъ домовыхъ, ныхъ его королевское милости эго духовныхъ и свецкихъ ре- еческое, |(301) до Берестья ыхъ. А напервей прыпоми- стъ, одъ Еремии, патриаръхи ıнопольского, братъству Ви- у Вильни даный; въ которомъ адъ митрополитомъ, если бы ›чилъ, даетъ неякую зверх- цъ до каранья тому братъству; гъ, якобы его королевская ми- ъ листомъ своимъ речы от- :е черезъ того патриаръху ги рачылъ [1].

Отказъ.

ıмо прыпоминалемъ вышей, риарха зъ митрополитомъ обы- (яко) казалъ былъ его зъ кинути, а иншого на местце ıити, розгневавшыся за то, же : пенезей не послалъ, о кото- черезъ Тарнавъского митро- казалъ и написалъ.

засъ видишъ, який ото листъ › брацтву Виленскому на ми- , подъдаю|(302)чы его подъ эцкую, противъ всимъ прави- овънымъ! (И) еслиже то естъ ı листъ Еремиинъ, тедыть

nie była), bo żaden z nich poruczenia do tey sprawy nie miał, o czym szyrzey mowiło się wyszszey.

Philalet.

Opuściwszy tedy Philalet tych swoich pryncypalnych trybunalistow Grekow, vdał się do swoich domowych, do poddanych iego k. m. pana naszego duchownych y świeckich religij Greckiey, do Brześcia zgromadzonych. A napierwey przytacza list, od Hieremiasza, patryarchy Konstantynopolskiego, bractwu Wileńskiemu dany w Wilnie; w ktorym liście y nad mitropolitem, ieśliby co wykroczył, daie nieiaką zwierzchność |(129—Ⅱ) y moc do karania temu bractwu; y powiada, iakoby iego k. m. sam listem swoim rzeczy odprawowane przez tego patryarchę potwierdzić raczył [2].

Respons.

Nie darmo przypominałem wyszszey, iako się patryarcha z mitropolitem obchodził y kazał go był z stolice zrzucić, a inszego na iego mieysce postawić, rozgniewawszy się za to, że mu summy pieniędzy nie posłał, o ktorą był przez Tarnawskiego mitropolita wskazał y pisał.

A tu zaś widzisz oto, iaki list dał był bractwu Wileńskiemu na mitropolita, poddaiąc go pod władzą świecką, przeciw wszytkim kanonom kościelnym! Ieśliże to iest list Ieremiaszow prawdziwy, tedy to nigdy niesłychana rzecz, aby

тыре слова въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ замѣчено: «смотри! сами собою Римляне...... на вѣки крѣпкимъ его творатъ» книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1270 [2] ibid. стлбц. 1269

то николи неслыханая [речъ], абы духовныхъ особъ, а звлаща—митрополитовъ, епископовъ, подъ владзу свецкихъ людей, а звлаща—простыхъ, подъдавати хто мелъ. Бо каноны заказуютъ—въ справахъ духовныхъ до свецкихъ властей утекатися, кгдыжъ свецкие люде, иле въ речахъ церковъныхъ, не суть пастырми, ани судями, але суть поддаными и овечками (всихъ) епископовъ. Якожъ и сыноду Милевитанского правило 13, и Матышконского собору правило 8 сродзе карετъ духовныхъ, которые *бы* ся зъ справами церковными до судовъ свецкихъ утека*ли*. И Сулпицыушъ неякий, въ книгахъ вторыхъ «О гисторыи светой», поведаетъ, ижъ Мартинъ светый, епископъ (Туронский), мовилъ колись: ижъ то неслыханая и неслушъная речъ, абы справу церковную судья свецкий мелъ судити. И Амбросей светый въ листе (303) 78 до Теофила, [и] Авъкгустинъ светый въ листе 162 штроѳуютъ [1] тыхъ, которые зъ справами церъковъными альбо духовными утекаются до судей свецъкихъ. А если на тыхъ мало маешъ, смотрыжъ, што мовитъ правило 9 собору Карѳагенъского третего о таковыхъ, которые ся утекаютъ до судовъ свецъкихъ.

duchownych osob, a zwłaszcza—m
politow, biskupow, pod władzą świec
ludzi, a zwłaszcza—prostych, podda
kto miał. Y owszem kanony zakazu
w sprawach duchownych do świec
władzy vciekać się, gdysz świecc
dzie, ile w rzeczach kościelnych, n
pasterzmi, ani sędziami, ale podda
y owieczkami biskupow. Iakosz y
nodu Milewitańskiego kanon 13, y
tyszkońskiego synodu kanon 8 k
srodze klerykow, ktorzy z spraw
kościelnemi do sądow świeckich
kaią się. Y Sulpicyusz nieiaki, w k
gach wtorych «O historij świętey»,
wiada, isz Marcin ś., biskup, m
kiedyś: isz to niesłychana y niesłu
rzecz, aby sprawę kościelną sędzia ś
cki miał sądzić. Y Ambroży ś. w
ście 78 do Teophila, y Augustyn
liście 162 sztrofuią tych, ktorzy z
wami kościelnemi abo duchownemi
kaią się do sędziow świeckich. A
na tym mało masz, patrzże, co
kanon 9 synodu Kartagińskiego tr
go: «Item placuit: quisquis epis
rum, presbiterorum et diaconorum
clericorum, cum in ecclesia ei c
fuerit intentatum, vel ciuilis causa
commota, si de relicto ecclesiastico
cio publicis iudicijs purgari vol
etiam si pro ipso fuerit prolata sent
locum suum ammitat, et hoc in cri
iuditio actionem in ciuilli vero per
dat, quod euicit si locum suum ob
maluerit, si quidem ad eligendos i
sibi de ecclesiæ consortio dubitat, v
consortium ecclesiæ iudicat, qui de v
sa ecclesia male sentiendo, de i
seculari poscit auxilium, cum pr
rum christianorum causas ap
etiam ad ecclesiam deferri atq
determinari percipiat» (1 Cor.

[1] опечатка: «штроѳуеть»

)авило 3 собору Халькидонъ-
по нашому правило тое девя-
) правило 32 собору Акга-
и иными многими доводами
ы ся то ясне, ижъ свецъкие
удовъ духовныхъ ничого не
но ми теды тому, ижъ Еремея,
,обре о таковыхъ правилахъ
хъ, смелъ то учинити и вла-
ю людямъ свецъкимъ, а што
простымъ, дати надъ митро-
которая церъковному судови
первей, а потомъ зверхъ-
королевское милости, который
іъ и подавцею (и оборонцою
)жыхъ). (304) А ведьже и
аковые суды не втручается
ъ жадного епископа зъ уряду
)го судити, ани скинути: бо
епископа на епископство,
епископъ з-ыными еписко-
ынамней трема, и то за рос-
старшою (ставитъ и скида-
). А тутъ бы хлопи простые,
вцы мели митрополита су-
рати! Не дай того, Боже!
тутъ пановъ шляхты, если
ь тое брацъство повязли.)
ому веру, же таковый листъ,
Өилялетъ зменъку чынитъ,
ни подъметный, анижъ зъ
Еремии патрыаръхи даный
ы ся не мало таковыхъ ли-
вало, о которыхъ смелъ бымъ
, же о нихъ Еремия не
езыка нашого не розумелъ).
споминаетъ Өилялетъ листъ
ское милости, Еремии даный,
лялетъ (и) въ книжъ(305)ки
ъ, ино нетъ тамъ тое бала-
орой Өилялетъ баетъ. Правда,
ыло позволенье Еремии, але
мъ, не шевъчыкомъ Виленъ-
)то тежъ и самъ Өилялетъ,
ко) на блазенъство въспо-

Nusz synodu Kalcedońskiego kanon 3, synodu Agateńskiego kanon 32, y innemi mnogimi dowodami pokazało by się to iaśnie, isz świeccy ludzie do sądow duchownych nic nie maią. Dziwno mi przeto temu, isz Ieremia, wiedząc dobrze o takowych kanonach kościelnych, śmiał to vczynić y władzą taką ludziam świeckim, a co więtsza—prostym, dać nad mitropolitem, ktora kościelnemu sądowi należy pierwey, a potym zwierzchności iego k. m., ktory iest panem y podawcą (w tych państwach takowych vrzędow). A wszakże y ten w takowe sądy kościelne nie wtrąca się y nie może żadnego biskupa z vrzędu iego duchownego sądzić, ani degradować: bo nie krol biskupa na biskupstwo stawi, ale arcybiskup z innemi biskupami, przynamniey trzema, y to za roskazani[e]m *papieskim.* A tu by chłopi prości, szewcy, krawcy mieli mitropolita sądzić y karać! Nie day tego, Boże! Rychley ia temu wierzę, że takowy list, o ktorym Philalet zmiankę czyni, iest podrzucony (y fałszywy), a nisz od Ieremiasza patryarchy dany.

A co wspomina Philalet list iego kro. m., Ieremiaszowi dany, ktorego Philalet w ksiąszki swoie wpisał, tedy nie masz tam tey bałamutni, co Philalet powiada. Prawda, isz dano było pozwolenie Ieremiaszowi, ale nie garbarzom y szewcom Wileńskim. Przeto tesz y sam Philalet, iakoby na błazeństwo wspomniawszy ten list, bractwu dany, (y) samże zaraz

менувши тотъ листъ, братъ*щ*икомъ даный, самъ же (его) заразомъ отступилъ и не беретъ его собе ку помочы.

А ижъ напервей отступилъ Грековъ протосинкгел*е*въ, поведаючи, ижъ на местцу патриаръховъ никого не было у Берестьи, а потомъ ото тыхъ другихъ судей (своихъ) упривильеваныхъ отбегъ и скочилъ до поповъ и до свецъкихъ людей (соборыща своего),—хвала Богу, ижъ перъшые его судьи отъ негожъ самого вже подъ лавою! А о третихъ, которыхъ вже моцне боронитъ и за власныхъ судей быти почытаетъ, постараемъся за помочью Бож*е*ю, же и тые местъца мети не будутъ и за другимижъ пойдутъ, а яко онъ самъ тые речы ‖(306) судитъ, (такъ тежъ) его власнымъ судомъ поконаю его.

Өилялетъ.

Слухайже, што напервей за доводъ кладетъ, пишучи на карте 70 тыми словы: «хто маетъ моцъ до обиранья, тотъ же маетъ моцъ и до изъверъженения, зачымъ (поведа) кгды укажу, же не только духовнымъ, але и свецъкимъ, водлугъ права Божого и церъковъного, моцъ обиранья преложоныхъ духовъныхъ служитъ»,—и приводитъ местъца зъ Десвъ Апостольскихъ о избранию апостола Матөея светого на местце Июды *И*скариотского, такъже семи дияконовъ, ижъ тое обранье черезъ апостолы и братию сталося, розумеючи на томъ местъцу за братию людей свецъкихъ подобно. Потомъ прыпоминаетъ звычай церъковный, скоро по апостолехъ, въ обиранью духовныхъ преложеныхъ; и далей прыводитъ писм*о* Кипрыяна светого о неякомъ Авреліяне, и иныхъ многихъ папежовъ уставы и пи‖(307)сма, ижъ, водлугъ права Божого и водлугъ порядку прежнее церъкви,

odstąpił y nie bierze go sobie ku p[...]
porze.

A isz pierwey odstąpił Grekow pro[...]
singelow, powiadaiąc, isz na miey[...]
patryarchow w Brześciu nikogo [...]
było, a potym oto tych drugich sędzi[...]
vprzywileiowanych porzucił y skoc[...]
do popow y do świeckich ludzi,—chw[...]
Bogu, isz pierw‖(131—Rij)szi iego [...]
dziowie od niegosz samego iusz [...]
ławą! A o trzecich, ktorych iusz [...]
nie broni a za własnych sędziow b[...]
poczyta, postaramy się za pomocą Bo[...]
że y ci mieysca mieć nie będą y [...]
drugiemi poydą, a iako on sam [...]
rzeczy sądzi, iegosz własnym sąd[...]
pokonam go.

Philalet.

Bo słuchay, co napierwey za ar[...]
ment kładzie, pisząc na karcie 70 t[...]
słowy: «kto ma moc obierania, te[...]
ma moc y degradowania, zaczym [...]
(pry) vkażę, że nie tylko duchow[...]
(wszytkim), ale y świeckim. według p[...]
wa Bożego y kościelnego, moc obiera[...]
przełożonych duchownych służy»,-[...]
przywodzi mieysca z Dzieiow Apostol[...]
o obraniu apostoła Macieia święteg[...]
mieysce Iudasza Skaryotskiego, tak[...]
siedmi dyakonow, isz to obranie p[...]
apostoły y bracią stało się, rozumi[...]
bracią na tym mieyscu ludzi świec[...]
podobno. Potym przypomina zwy[...]
kościelny, skoro po apostolech, w ob[...]
raniu duchownych przełożonych: y [...]
ley przywodzi pism*a* Cypryana ś. o [...]
iakim Aurelianie, y innych wielu [...]
żow vstawy y pisma, isz, według [...]
Bożego y według porządku [...]
kościoła, do obierania, a [...]
degradowania przełożo[...]

обиранья, а затымъ и до изверъжения ложоныхъ духовныхъ належели вси ховные, а поготову и попы, и свецкіе люди, не только духовъные [1].

naleželi wszyscy duchowni, a pogotowiu y popi, y świeccy ludzie, nie tylko duchowni [2].

Отказъ.

На тые его доводы вси, шыроце розделные, хотя бы-мъ могъ на каждый е доводъ показати, ижъ все по герескy, а не по католическу аркгументуетъ (бо у геретиковъ добре, же н весты на ихъ министровъ рукъ не складаютъ,—а штожъ простые и свецкіе люди (мужъчызны)?),—але егожъ ласнымъ доводомъ пойду на него, где ерву мовитъ: «хто маетъ моцъ обиранья, тотъ тежъ маетъ моцъ и изверженія».

(Стойже ми тутъ, а не хвейся!) Нехайже ми то покажетъ Ѳилялетъ: где яко давно того права тутъ въ тыхъ панствахъ духовные, мовлю, не только свецъ(308)кие зажывали, жебы коли ехавшыся митрополита альбо владыку которого обирати? А не толко Руское релиией люде, але снать и панове Рымляне, которые свободнейшые права и вольности маютъ, таковое владзы не мають (а штожъ пакъ нашы попы?), а предся яко арцыбискуповъ, такъ и бискуповъ всихъ не черезъ волное обиранье ставятъ, але за ласкою [и] подаваньемъ помазанца Божого, его королевское милости пана нашого, и кому ж королевская милость зъ доброе воли свое дати рачытъ, того духовные, за потверженьемъ папежскимъ, ставятъ. У насъ у Руси поготову давно тое обиранье, якое теперъ Ѳилялетъ мети хочетъ, выветрело: бо не только жебы таковые станы попы и свецъкие

Respons.

Na te iego wszytkie dowody, szyroce rozwiedzione, chocia bym mogł na každy iego argument pokazać, isz wszytko po heretycku sądzi, a nie po katolicku (bo v heretykow dobrze, że niewiasty na ich ministrow rąk nie kładą,—a cosz prości y świeccy ludzie?), ale iegosz własnym argumentem na niego poydę, gdzie mowi spierwu: «kto ma moc obierania, ten tesz ma moc y degradowania».

Niechayże mi (naprzod) to pokaże Philalet: gdzie y iako dawno tego prawa tu w tych państwach duchowni y świeccy za(132)żywali, żeby (mieli) kiedy ziachawszy się mitropolita abo władykę ktorego obierać? A nie tylko Ruskiey religij ludzie, ale snać y panowie Rzymianie tey wolności (teraz) nie zażywaią, ktorzy (więtsze y) swiebodnieysze prawa y przywileia swoie, a nisz popi naszi, maią; a przedsię iako arcybiskupow (samych), tak y biskupow wszytkich non per liberam electionem stawią, ale za łaską y podawaniem pomazańca Bożego iego k. m. pana naszego miłościwego, y komu iego k. m. z dobrey woli swey dać raczy, tego duchowni, za potwierdzeniem papieskim, stawią. A v nas v Rusi pogotowiu dawno to obieranie, iakie teraz Philalet chce mieć, wywietrzało: bo nie tylko żeby na takowe stany popi y świeccy ludzie mieli kogo obierać, ale przyszło iusz było do tego, że wła-

[1] См. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1272, 1274

[2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1271, 1273

люде мели кого обирати, але прышло вже было до того, же владыцства Руские инъшое рели*гией* людя*мъ* давано, за недбалостью самоежъ Руси. Отожъ въ тотъ часъ, коли ся тое (безправе) деяло, вси слепы были, а теперъ, маючи васнь на ‖(309) митрополита и владыковъ, натегаютъ собе тое право, которое давно потер*али*, и за тымъ правомъ хотятъ скидати. Перъвейже собе было упросити тое право, абы вси владыцъства по старому черезъ вольное обиране духовныхъ были даваны; тожъ потомъ еслибы который вамъ што провинилъ, и до изверъженья могли бысте ся брати. А наветъ хотя бы свецкие и мели моцъ до обиранья, тогды бы не могли мети моцы до изверженния: бо не обиранье епископа чынитъ, але посве*щ*ение и становенье. (И) король (самъ) електа можетъ меновати (якожъ (и) менуетъ), (бо то ему служитъ;) але не можетъ его скинути, бо не онъ его поставилъ и посветилъ. Отожъ коли обиранья въ моцы своее не маете, (поготову и изъверъжения далеко большей мети не можете;) прожно ся теды тымъ хлюбите, и пану зверъхнему то зъ моцы кгвалътомъ выдираете.‖(310) А такъ, пане *Ф*илялете, твоимъже власнымъ аръкгументомъ и розъсудъкомъ тобе плачу̀, поневажъ обиранья таковогo якъ попы, такъ и свецъкие люде въ моцы не маютъ, поготову и скидати ни кого не могутъ; и увесь тотъ поступокъ вашъ блазенствомъ и баламутнею щырою у людей бачъныхъ почытаеться, што-сьте кольвекъ у Берест*и*ю бредили.

Слушънейшое изъвержение зъ сее стороны, которое ся стало одъ митрополита и одъ пяти епископовъ напротивъ Премыского и Львовского (и по-

dyctwa Ruskie inszey religij lu[dziom] dawano, za niedbałością sameyże [Rusi]. Otosz w ten czas, kiedy się to d[ziało], wszyscy ślepi byli, a teraz, maiąc [...] na mitropolita y władykow, chc[ecie] degradować y prawo sobie, ktore d[awno] stracili, (niesłusznie) przywłas[zczacie]. Pierweyże sobie było vprosić to p[rawo], aby wszytkie władyctwa po starem[u per] liberam electionem duchownych [były] dawane; tosz potym ieśliby ktory [wam] co przewinił, y do degradowania [mogli]ście się brać. A nawet choć by św[ieccy] mieli moć do obierania, tedy by[ście nie] mogli mieć mocy do degradowani[a]: biskupa nie obieranie czyni, ale p[oświę]cenie y stawienie. Krol elekta [może] mianować (iakosz mianuie), ale nie [może] go degradować, bo go nie on po[stawił] y poświęcił. Ale kiedy obierani[a w] mocy swey nie macie, tedy y degra[dacią] tą prożno się chlubicie, y panu zwie[rzchniemu] niemu to z mocy gwałtem wydzie[racie]. A tak, panie Phila*plecie*, twoimże [wła]snym argumentem y rozsądkiem [tobie] płacę, poniewasz obierania takiego [jak] popi, tak y świeccy ludzie w [mocy] (swey) nie maią, przeto tesz y degr[ado]wać nikogo nie mogą; y wszytek wasz progres błazeństwem y bałam[uctwem] szczerą v ludzi bacznych poczyta[się], cokolwiekeście w Brześciu bredzili.

Słuszniejsza degradacya z owey [stro]ny, ktora się zstała od ‖(138) mitropolita y piąciu władyk na[przeciw] Lwowskiego y Przemyskiego.

[1] опечатка: naprz*ę*ciw

иковъ ихъ); поневажъ, яко стар-
ихъ, который владыковъ ставитъ
вещаетъ, а звлаща пры послехъ
сшого пастыра епископа Рымъ-
пры арцыбискупе и двохъ би-
съ, а ку тому маючы владзу одъ
яко одъ судьи найвысшого цер-
ожое, оныхъ двохъ владыкъ, яко
ушъныхъ и зъ геретиками объ-
ихъ, скинулъ. |(311) Которое из-
ние и самъ его королевская ми-
(панъ зверхний) помазанецъ Бо-
(яко тотъ, который обиране и
ие владыкъ въ рукахъ своихъ
) [с]твердити рачилъ, и черезъ
салы свое всимъ вобецъ озънай-
и оголосилъ, абы Копыстенского
абана вже болшей за владыковъ
ли, и благословенства, яко отъ
тыхъ, не брали, сполъку и общо-
зъ ними, яко съ проклятыми, не
ли.

жъ, пане *Филялете*, водлугъ тво-
власного розъсудку такъ ся ста-
торые мели власть порядную оби-
такъже и ставенья и посвещенья,
ежъ и изверженiе учынили. А
дужъ, одоймижъ то имъ зъ рукъ,
имъ Панъ Богъ и право дало!
ий тотъ одинъ, который то въ
ь своихъ маетъ и тымъ, во-
воли своее, кому хочетъ, ша-
; а нижли вси електорове твое
релые.

что ся вымавляешъ, ижъ въ одъ-
ью ми|(312)трополита и владыковъ
о ся противъ праву Божому и
въ порядкови церъковному не вы-
ло,—а яко то смеешъ мовити,
ь вже самъ одъступилъ Грековъ
ихъ Виленъскихъ трыбуналистовъ,
лько на попахъ перестался?! А
тамъ были епископове, которые

(wydana); poniewasz, iako starszy ich, ktory władykow stawi y poświąca, a zwłaszcza przy poślech naywyszszego pasterza biskupa Rzymskiego, przy arcybiskupie y dwu biskupach, a ktemu maiąc władzą od niego, iako od sędziego zwierzchniego kościoła Bożego, onych dwu władyk, iako nieposłusznych y z heretykami przestaiących, degradował. Ktorą degradacyą y sam iego kro. m. pomazanec Boży (iako ten, ktory ma w rękach swych obieranie y podawanie władyk*i*) ztwierdzić raczył, y przez vniwersały swoie wszem wobec oznaymił y ogłosił, aby Kopysteńskiego y Bałabana iusz więcey za władykow nie mieli, y błogosławieństwa, iako od przeklętych, nie brali, społki y obcowania z nimi, iako z przeklętymi, nie mieli.

Otosz, panie Philalecie, według twegosz własnego rozsądku, tak się zstało: ktorzy mieli władzą obierania, także ordynowania y poświęcenia, ci tesz y depozycyą vczynili. A ieśliżeś[1] duż, odeymisz to im z rąk, co im Pan Bog y prawo dało! Lepszy ten ieden, ktory to ma w rękach y w mocy swoiey y tym, według woli swey, komu chce, szafuie; a niszli wszyscy elektorowie twoi wywietrzale[2].

A co *powiadasz*, isz w odsądzeniu mitropolita y władykow nic się przeciw [prawu] Bożemu y przeciw porządkowi kościelnemu nie wykroczyło,—a iako to śmiesz mowić, kiedyś iusz sam odstąpił Grekow y swoich Wileńskich sędziow, a tylko na popach przestałeś?! A gdziesz tam byli biskupowie, ktorzy mieysce apostolskie reprezentuią, iako byli w

[1] ...ечатка: ieśliże*sz* [2] опечатка: wywietrzal*i*

местце апостольское знаменують, яко (то) были въ Ерусолиме которые обирали Матөея светого, што самъ же прыводишъ зъ Деяней Апостольскихъ? Бо Премыский и Львовъский не могли быти судьями, будучи участниками (, а бодай не перъшыми) тое згоды.

Покажижъ ми еще: где который соборъ сами толко попове безъ епископовъ отправовали, альбо которого коли епископа презвитерове сами скинули? Аза не ведаешъ, ижъ не презвитерове, але епископове епископа, и то не два, але прынамней тры, ставятъ (и посвещаютъ)? А коли прыйдетъ которого за вину ‖(313) судити и зврещы, тогды не два, ани трей, але дванадъцать епископовъ, яко правило 10 собору Карөагенъского третего росказуетъ. А жебысь въ тую личъбу презвитеровъ не почыталъ, (ино) тотъже канонъ прыдаетъ презвитеровъ шести а дияконовъ трохъ. Бо хотя бы поповъ тисеча было, а епископа ни одного, не могъ бы тамъ быти судъ доскональный, поневажъ епископове на соборахъ урядъ апостольский носятъ. А што (еще) большая—ижъ на ономъ соборе Берестейскомъ правдивомъ владза папежъская, яко пры послехъ папежъскихъ, такъ и пры владыкахъ, што зъ Рыму прыехали, упрывильеваная найдовалася, которая не только владыки, але и самыхъ патрыаръховъ судити моцъ маетъ. А то, Өилялете, докладамъ ти того, жебысь не мовилъ, же и зъ сее стороны не было дванадцати епископовъ. Правда, ижъ не было дванадцати, але двай аръхиепископове а семъ владыкъ; а если мало ‖(314) на тыхъ маешъ, ино папежъская власть стоитъ за всихъ (, и вашихъ и нашихъ, которую и сами патриархове завжды знали).

Hierozolimie ktorzy obierali Macieia świętego, co samże przywodzisz z Dzieiow Apostolskich? Bo Przemyski y Lwowski nie mogli bydź sędziami, będąc complices huius rei (,iako się wyszszey pokazało).

Pokaszże mi ieszcze: gdzie ktory (kiedy) synod sami tylko popowie bez biskupow odprawowali, albo ktorego kiedy biskupa prezbiterowie sami zrzucali? Aza nie wiesz, isz nie prezbiterowie, ale biskupowie biskupa sta(134)wią, y to nie dway, ale przynamniey trzey? A kiedy przyidzie ktorego za winę sądzić y deponować, tedy nie dway, ani trzey, ale dwanaście biskupow [1], iako kanon 10 synodu Kartagińskiego trzeciego roskazuie. A żebyś w tę liczbę prezbiterow nie poczytał, tenże kanon przydaie (do biskupow dwunastu) prezbiterow sześciu a dyakonow trzech. Bo chocia by popow tysiąc było, a biskupa ni iednego, nie mogł by tam bydź sąd doskonały, poniewasz biskupowie na synodach vrząd apostolski noszą. A co więtsza—isz na onym synodzie Brzeskim prawdziwym władza papieska, iako przy poślech papieskich, tak y przy władykach, co z Rzymu przyiachali, vprzywileiowana [2] naydowała się, ktora, (iako zwierzchny sędzia, y sam iedna wszytkich,) nie tylko władykow, ale y patryarchow może sądzić. A to, Philalecie, dokładam ci tego (dla tey przyczyny), żebyś nie rzekł, że y z owey strony nie było dwunastu biskupow. Prawda, żeć ich nie było dwunastu, ale dway arcybiskupowie a siedm biskupow; a ieśli mało masz na tych, więc sam papiesz y autorytas iego stoi za wszytkich

[1] опечатка: bistupow [2] опечатка: vprzywileiowano

е хвалисяжъ своими судьями, пане *ялете*! Далеко то до Божого и до ковного права, яко ты своимъ грелымъ судьямъ тую моцъ прыаешъ! Ото тутъ маешъ, и водлугъ го, и водлугъ церъковного права, ыхъ судей, которые и твоихъ судей ыхъ геретическихъ осудили и ли! Ото маешъ и пана зверъхнего анъца Божого, яко екъзекутора о выконателя) власного правъ хъ и церъковныхъ, который естъ добротливый и терпливый, ожи- г упаметанья вашого, же ся еще ъзекуцыею тыхъ судовъ церъковнадъ вами задеръжалъ, не такъ, зашы: жадъное зверхъности не і надъ владыками, побрали имъ ости церковъные, [яко] посполите ъ: «коли левъ дремлетъ, кро‖(315)- з играютъ». Але кгды ся тежъ очутитъ, вара, пане кролику!

Nie chlub [2] że się swoimi sędziami, panie Phila*plotko*! Daleko to do Bożego y do kościelnego prawa, iako ty swoim wywietrzałym sędziom tę moc przywłaszczasz! Oto tu masz, y według Bożego, y według kościelnego prawa, legitimos iudices, ktorzy y twoich sędziow vpornych heretyckich (słusznie) osądzili y degradowali! Oto masz y pana zwierzchniego pomazańca Bożego, iako exekutora własnego praw Bożych y kościelnych, ktory iest tak dobrotliwy y cierpliwy, oczekiwaiąc vpamiętania waszego, że się ieszcze z exekucyą tych sądow kościelnych nad wa*szy*mi zatrzymał, nie tak, iako waszy: nie maiąc żadney zwierzchności nad władykami, pobrali im maiętności kościelne, [iako] pospolicie mowią: «kiedy lew spi, krolikowie graią». Ale kiedy się tesz lew ocuci, wara, panie kroliku!

Өилялетъ.

е далей мовитъ *Филялетъ*, ижъ зверъжение митрополита и влады- (и) противъ конъфедерацыи не ани противъ зверхъности его звское милости пана нашого [1].

Philalet.

Ieszcze daley mowi Philalet, isz ta depozycya mitropolita y ‖(135) władykow przeciw konfederacij nie iest, ani przeciw zwierzchno[ś]ci iego kro. m. pana naszego [3].

Отказъ.

тую кон*ф*едерацыю, съ которою часто *Филялетъ* на пляцъ выежд- , яко неналежъною до судовъ ыхъ и овшемъ противною цер- Божой, которая всимъ ересямъ отворыла,—теперъ ничого не : заховую то собе по хвильце. о о зверхъности его королевское ги, што мовитъ, якобы ся противъ

Respons.

O tę konfederacyą, z ktorą barzo często wylata na plac Philalet, iako nienależną do sądow duchownych y owszem przeciwną kościołowi katolickiemu, ktora wszytkim herezyam wrota (do złego) otworzyła,—nie wdaię się z nim w rzecz ani w spor teraz: zachowam sobie napotym. Tylko o zwierzchności iego kro. m., co mowi (Philalet), iako-

. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1284—1302 [2] опечатка: ch*ł*ub [3] см. 2-ую «Пам. полем. лит.», стлбц. 1283—1301

[ямъ очы замыдляешъ и пи-
те ничого противъ его коро-
лости зверхъности не выкро-
ужъ тутъ прыстойней веры-
ому пану помазанъцови Бо-
і твоей проклятой баламутни?
же еще другого листу, што
вская милость до тыхъ вла-
18) апостатовъ недавно, 22
у 1599, писати рачылъ [1]:
зъ листу его королевское

юнтъ Третий, король Поль-

ые, верне намъ милые! За-
черезъ насъ на сейме про-
ы людми набоженства Гре-
ъ прозбою и усилованьемъ
объ учыненое, сталося на-
я некоторыхъ зъ васъ, ко-
а сыноде Берестейскомъ че-
полита и епископы инъшые
вашего непослушенъства, осу-
жоны зъ вашихъ местцъ,
ъжалъся дальшый противъ
покъ до часу. Розумелисмы
того певни, жесьте, будучи
женья поступъку дальшого
мъ вдячни, мелисьте не едно
ся во всемъ заховать, але и
яся прыходить. Лечъ иначей
итъ. (319) Маемо справу,
верности твоеи, же не едно
ешъ тое ласки нашое и за-
нашого, але и инъшыхъ
и не даешъ имъ, водлугъ
тановенья нашего, зоставать
вдаваешъся не только въ
ую, которая была подъ спра-
юсти твоей, але и въ инъ-
коповъ диоцезияхъ въ спра-
ые, становляючи и подаючы [2]

oczy zamydlasz y mowisz [3], żeście nic przeciw iego k. m. zwierzchności nie wykroczyli! Komusz tu lepiey wierzyć: czy samemu panu pomazańcowi Bożemu, czyli bałamutni twoiey przeklętey?

Słuchay że ieszcze drugiego listu, co iego kro. m. do tych władykow apostatow niedawno, 22 marca, roku 1599, pisać raczył:

«Kopia z listu iego krolewskiey miłości.

«Zygmunt III, krol Polski.

«Wielebni, wiernie nam mili! Zastanowienie przez nas na seymie przeszłym miedzy ludźmi nabożeństwa Greckiego, za prożbą y vsiłowaniem pewnych osob vczynione, stało się nawięcey dla niektorych z was, ktorzyście na synodzie Brzeskim przez mitropolitę y episkopy insze są, dla waszego nieposłuszeństwa, osądzeni y złożeni z waszych mieysc, aby zatrzymał się dalszy przeciw wam postępek do czasu. Rozumieliśmy y byliśmy tego pewni, żeście, będąc tego odłożenia postępku dalszego przeciw wam wdzięczni, mieliście nie iedno z pokoiem się we wszem zachować, ale y do obaczenia się przychodzić. Lecz inaczey nas dochodzi. Mamy sprawę, mianowicie o wierności twey, że nie iedno źle vżywasz tey łaski naszey y zastanowienia naszego, ale y insze trudnisz y nie dasz im, według tegosz zastanowienia naszego, zostawać w pokoiu; wdawasz się nie tylko w dyocezią tę, ktora była pod sprawą wierności twey, ale y w inszych episkopow dyoceziach w sprawy duchowne, stanowiąc y podaiąc kapłany, dyakony y duchowieństwo w nich, co wier[ności] twey nie należy; przeszkadzasz

[1] ...тъ «абзацъ» въ старопечатномъ экземплярѣ набранъ крупнымъ, прямымъ, не ... шрифтомъ [2] опечатка: «подюачы» [3] опечатка: mawisz

ся геретикомъ въ руце достати мели; боте ся вельми зъ геретиками бра[та]ти почали, а они бы ихъ потужней боронили, а нижъли вы, которые-сте на то на все черезъ спары смотрели. О помазанъцахъ Божыхъ трудно и слова мовити: тые тежъ *мало* винни. Самое Руси то недбалость справовала. Вамъ того было догледети, а не кролемъ (sic), которыхъ щодробливая рука ни кому не естъ затворена.

heretykami *pobratali,* bo by ... tężniey bronili, a niszli wy, kto... na to wszytko przez spary patrz... pomazańcach Bożych trudno y ... mowić: ci tesz *nic nie* winni. S... Rusi to niedbałość sprawowała. ... tego było doglądać, a nie k... ktorych szczodrobliwa ręka żadne... iest zawarta.

Укажытежъ ми: где, коли костелъ Рымский, аль‖(327)бо бискупъство чоловекови инъшое рели*ией* [1] дано, такъ яко ся то нашымъ Рускимъ за вашоюжъ недъбалостью деяло? (А спытаешъ ли мя: где? Въ Холме и въ Володымеру отдано было Рымъское рели*ией* людямъ. А за короля Авъгуста церъковъ мурованую светого Мыколы у Вильни отдано было пану воеводе Виленъскому Радивилови Чорному, съ которой хотелъ шопу геретическую учынити, ажъ заледве бискупъ Виленъский Валериянъ оборонилъ ее. А наша Русь милая и слова о то мовити не хоте*ли!*)

Vkażcie [3] mi: gdzie, kiedy ... Rzymski, abo biskupstwo człowi... inszey religij dano, tak iako ... naszym Ruskim za waszą sz niedb... działo?

Отожъ на тотъ часъ послепли есте были, а теперъ отворылисте очы на тыхъ, которые *стараються о то,* забегаючи (тому), абы и остатокъ, чого геретикове не догубили, не загину*ло*. Бо за тою единостью могутъ вже быти беспечнейшыми зъ своими церъквами, и ласки его королевское милости, и пановъ Рымлянъ зычливости, а же ихъ лепей стеречы будутъ, нижъ первей [2].

Otosz w ten czas posleplíscie ... teraz otworzyliście oczy na ty... ktorzy *to warowali,* zabiegaiąc, ... ostatek, czego heretykowie nie do... nie zginęł*o*. Bo za tą iednośc... mogą bydź beśpiecznieyszemi z s... cerkwiami, y iego k. m. łaskaw... na nich mieć będzie, y panowie R... nie sami ich strzeć lepiey będą, ... ich bydź w tey świętey iedności.

Смотрыжъ, Өилялете, слушне ли тую свою конъөедерацию на‖(328)тега[е]шъ на митрополита и владыковъ, которая, водлугъ твоего розъсудъку, геретиковъ и непрыятелей явныхъ Сына Божого боронитъ и охраняетъ (, а митрополита

Pa‖(140)trzayże, Phila*plecie,* ... li tę swoię konfederacyą naciąg... mitropolita y władykow, ktora ... y nieprzyiaciol iawnych Syn... broni y ochrania, według tw... snego) rozsądku? Więc heret...

[1] опечатка: «рели*ии*» [2] эта «точка» видоизмѣнена, сравнительно съ ... [3] ...чатка: vkaście [4] опечатка: otworz*y*liście ocz*y* na t*y*ch

» дотычетъ одъмены въ костеле, и не увезде есть позволена, светчуть ка конъфедерацыи, въ которыхъ тодоложоно, абы вси добра подаванья олевского дыкгнитарствъ церковъ-ъ», и далей мовитъ: «церъквей Гре-кихъ—людямъ тоежъ Греческое ве-даваны были». И троха нижей мо-ь: «не стегается (поведа) волность мены чыненья, водлугъ конеоедера-ц, только до тыхъ добръ, которые не роля (sic) его милости, але у иншыхъ цкихъ обывателей подъданыхъ коро-его милости подаваню. Зачымъ мы, ческое религией люде, ачъ зъ жа-тью на то смотрымо, ижъ много цер-й есть геретицъвтомъ змазаныхъ, акъ ижъ подаванье въ тыхъ цер-хъ не кролеви (sic) его милости, але хте служыло, ‖(322) а шляхтичове ены въ нихъ за позволенемъ конее-ацый чынили,—а штожъ тому речи? д-не-ради мовчати мусимо!» [1]

«co się zaś tycze odmiany w kościele, y ta nie wszędzie iest pozwolona, świadczą słowa konfederacij, w ktorych tego dołożono, aby wszytkie dobra podawania krolewskiego dignitarstw kościelnych», y daley mowi: «kościołow Greckich—ludziom teyże Greckiey wiary dawane były». Y trochę niżey mowi: «nie ściąga się (pry) (tedy) wolność odmiany czynienia, według konfederacij, tylko do tych dobr, ktore nie v krola i. m., ale v inszych świeckich obywateli poddanych kro. i. m. (są w) podawaniu. Zaczym my, Greckiey religij ludzie, acz z żałością na to patrzymy, isz wiele cerkwi iest heretyctwem zmazane, iednak isz podawanie w tych cerkwiach nie krolowi i. m., ale szlachcie służyło, a szlachcicowie odmiany w nich za pozwoleniem konfederacij czynili—cosz rzeć? radzi-nie-radzi milczeć musiemy!» [2]

Отказъ.

Respons.

Ірыгледисяжъ, хрестиянине милый, у Өилялетови, если ся тотъ почувалъ, с тоею конъеедерацыею такъ часто цариъ выежджалъ: (перъвей) ею по-ие речей своихъ боронилъ, (хвалилъ, нее ся утекалъ,) а тутъ (ото) самъ (теперъ) зганилъ! Бо не ведаетъ, ь конеоедерацыя естъ того прычыною, шляхта одмены въ церквяхъ своихъ ли и геретицтвомъ церкви посквер-и, на што онъ самъ же зъ Русью на-етъ. Отожъ, кгды шляхта одмены ерквяхъ чынитъ, не хвалитъ того упъку, и злая конеоедерацыя! бо того естъ причыною. А коли митропо-[3] и владыкове стараются, абы и

‖(138) Przypatrzże się, krześciański bracie, temu Philaletowi, ieśli się ten poczuwał, co z tą konfederacyą tak często na plac wyieżdżał y potężnie ią bronił swych rzeczy, a tu ią samże zganił! Bo *oto powiada*, isz konfederacya iest tego przyczyną, że szlachta odmiany w cerkwiach swoich czynil*i* y heretyctwem cerkwie pomazal*i*, na co on samże z Rusią narzeka. Otosz, gdy szlachta odmiany w cerkwiach czyni, nie chwali tego postępku, y zła konfederacya! bo tego złego iest przyczyną. A gdy mitropolit y władykowie staraią się, aby y ostatek cerkwi takową odmianą heretycką nie pomazał*y* się, abo żeby

м. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1286, 1288 [3] опечатка: «мотрополитъ»
Пам. полем. лит.», стлбц. 1285, 1287

остатокъ церквей таковою одъменою геретическою не помазалися, або жебы огу‖(323)ломъ (всн) не пропали, — ино (на митрополита и) на изверъжение его (и владыковъ) добра конъѳедерацыя! Противъ шляхте и ересямъ ихъ (и посквернен]ю церъквей) не маетъ моцы (конѳедерацыя), а противъ митрополитови и владыкамъ, которые забегаютъ ересямъ, моцна и потужная (конъѳедерацыя)! О, проклятый геретику! Аза жесь ся тутъ самъ (явне) не выдалъ, жесь естъ геретикомъ, не Русиномъ?! Жалуешъ отмены, жалуешъ помазанья церквей геретицътвомъ, и поведаешъ, же конѳедерацыя естъ того прычыною! А для чогожъ тою злою речью, што самъ же ганишъ, противъ (митрополита и владыковъ) нарабляешъ, которые ни якое отмены въ церквахъ (Божыхъ) не учынили, и ни якимъ геретичествомъ церквей не посквернили, и овшемъ еще все объваровали, и потверъженьемъ папежъскимъ, и его королевское милости (листами) стверъдили? Бо еслиже конъѳедерация твоя боронитъ отмены въ церквахъ пода‖(324)ванья кролевского (sic), а для чого бы не мела боронити слушней церквей подаванья шляхетского? А зажъ не съ церъквами некоторые (геретикове) добра зъ ласки кролей (sic) пановъ своихъ побрали? Аза не съ церъквами хрестиянъскими предкове, дедове, отцове (сыномъ своимъ) отумеръши зоставили? Азажъ не давнейшые церкви хрестиянъские, нижъ шопы вашы геретические, которыхъ есте недавно за нашихъ вековъ наставляли, церъкви Божые покгвалътившы и геретичествомъ помазавши (, чого предкове вашы ни слыхали)? Поведаешъ, же имъ волно конѳедерация допустила. (О, проклетая конъѳедерация, и на то жесь уроблена!) Не на то бо, я поведаю, же (и за конъѳедерацыею) невольно было

ogułem nie przepadły,—tedy tu na[...] dacyą ich dobra konfederacya! P[...] szlachcie y herezyam ich nie ma[...] a przeciw mitropolitowi y wład[...] ktorzy zabiegaią herezyam, mo[...] potężna! O, przeklęty heretyku! A[...] się tu sam nie wydał, żeś iest h[...] kiem, a nie Rusinem?! Żałuiesz od[...] żałuiesz pomazania heretyctwem c[...] (Bożych), y powiadasz, że konfed[...] tego iest przyczyną! A dla czeg[...] złą rzeczą, co samże ganisz, p[...] owym narabiasz, ktorzy żadney o[...] ny w cerkwiach nie vczynili, y ż[...] heretyctwem cerkwi nie pomaz[...] owszem ieszcze wszytko obwaro[...] konfirmacyą papieską y i. k. m. s[...] dzili? Bo ieśliże konfederacya twoia odmiany w cerkwiach podawania lewskiego, a dla czego by nie słuszniey bronić cerkwi podawani[...] checkiego? Azasz nie z cerkwiami ktorzy dobra z łaski krolow panow s[...] pobrali? Aza nie z cerkwiami krze[...] skimi (inszym) przodkowie, d[...] wie, oycowie (ich) odvmarwszy zost[...] Azasz nie dawnieysze cerkwie [...] ściańskie, a nisz wasze szopy heret[...] ktorycheście niedawno za naszych w[...] nastawiali, kościoły Boże pogwałc[...] y heretyctwem pomazawszy? Powi[...] że im wolno za konfederacyą. A i[...] powiadam, że niewolno było tego b[...] co przodkowie ich cnotliwi katoli[...] na chwałę Bożą pobudowali y [...] Swawola to, Philalecie, (przeklęt[...] nie wolność! Bo y pismo mowi: «w[...] mi wolno, ale nie wszytko przy[...] Nie chwalże tey przeklętey ko[...] (139—Sij)racij, ktora, iako sam [...] do takiego złego wszytkim swow[...] drogę otworzyła!

ıамать, што продкове *ваши* цно-
е католикове на ѳалу Божую по-
али и надали. Своя воля то, Ѳи-
э, а не вольность! Бо и писмо
ь: «все ми вольно, але не все по-
іно» [1]. Не хвалижъ тое прокля-
325 [2]) конъѳедерацыи, котрая, яко
бачышъ, до такъ великого злого
свовольникомъ ворота отворыла!
речешъ, ижъ до церквей пода-
кролевъского (sic) не отворыла. А
мовлю: жебы то за часомъ тымъже
омъ и до кролевъскихъ (sic) цер-
[не] прышло, до Рускихъ—мовлю,
Рымскихъ, кгдыжъ панове Рымляне
й свое речы мають объвarованые
и тамъ вже тотъ пожаръ дошолъ
а одъномъ местцу). А если мя
ешъ: где (въ Рускихъ церъквахъ)
стало? Аза вже не прыходило до
ы, хотяжъ не геретическое, ижъ
щъства не разъ Рымляномъ давано,
ые владыцтва потомъ, кому хотели,
нтрактъомъ пущали, побравшы со-
енья церъковные, а только голые
вы пустивши,—чому [3] маешъ еще
ій прыкладъ и теперъ въ Холъме.
ведьже ми, Ѳилялете, хто ся коли
заставилъ? хто о то мовилъ съ
ъ православничъ(326)ковъ? чому-
амъ конъѳедерации, въ которой то
, замовчали? чому-сте о то не
вилися? На Рымлянъ прожно наре-
[4] о то: абовемъ яко самыхъ (Гре-
), такъ и церъкви Руские маючы
изматицкие, (видечи,) же ся зъ
до (згоды и) единости не горънули,
немъ ся Рымлянами брыдили,—не
же ничого о нихъ не дъбали, и
но волели бы были на костелы
ские ихъ оберънути, а нижъ бы

Ale rzeczesz, isz do kościołow podawania krolewskiego nie otworzyła. A ia zaś mowię: żeby to za czasem tymże pożarem y do krolewskich cerkwi [nie] przyszło, do Ruskich—mowię, nie do Rzymskich, gdysz panowie Rzymianie inaczey swoie rzeczy maią obwarowane. A ieśli mię spytasz: a gdziesz się to działo? (Patrzayże:) aza iusz nie przychodziło do odmiany, chociasz nie heretyckiey, isz władyctwa nie raz Rzymskiey religij ludziom dawano, ktore władyctwa potym, komu chcieli, za kontraktem puszczali, pobrawszy sobie dobra cerkiewne, *a władyk* tylko przy gołych cerkwiach *ostawili:* masz ieszcze świeży przykład y teraz w Chełmie (y we Włodzimierzu).

Powiedźże mi, Philalecie, kto się kiedy o to zastawił? kto o to mowił z twych prawosławnikow? 'czemuście [5] tam konfederacij, w ktorey to macie, zamilczeli? czemuście się o to nie zastawili? Na Rzymiany prożno masz narzekać o to: abowiem iako samych, tak y cerkwi Ruskie maiąc za schyzmatyckie, poniewasz się z nimi do iedności nie garnęli, y owszem się Rzymiany brzydzili,—nie dziw, że nic o nich nie dbali, y podobno woleli by byli na kościoły Rzymskie ich obrocić, anisz by się heretykom w ręce dostać mieli; boście się barzo z

[1] Коринѳ. VI, 12; X, 23: «вся ми лѣть суть, но не вся на пользу» [2] въ старопечат. экземплярѣ стоитъ одно т, а остальное (ке) выпало [3] опечатка: «кому» [4] опе. «нерекаете» [5] опечатка: czemu*się*

(333) Ѳилялетъ.

(Еще тежъ мовитъ *Филялетъ*:) «иншая речъ естъ врядъ, а иншая добра до уряду, для доброго его одъправованья прылучоные. Врядъ власне отъ духовныхъ пры посвеценью, а добра зась духовные не отъ духовныхъ, але одъ его королевское милости даваны бываютъ»[1]. И далей шыроце тую речъ розвевшы, указуетъ, же митрополитови и владыкамъ вряды одъняты, прото тежъ имъ и добра, на тые вряды належачые, одъняты быти маютъ; и даетъ на прыкладъ бискупа Киевъского, же, за однятьемъ вряду, и добра, належачые врядови, одняты, коли до Еванъгелицкое веры прысталъ.

Philalet:

«Insza rzecz iest vrząd, a insza do[...] do vrzędu, dla dobrego iego odpra[...] wania przyłączone. Vrząd właśnie [...] duchownych przy poświęceniu, a do[...] zaś duchowne nie od duchownych, od iego kro. m. dawane bywaią»[1] [...] daley szeroce tę rzecz rozwiodszy, [...] zuie, że mitropolitowi y władykam v[...] dy odięte, przeto tesz im y dobra, [...] te vrzędy należące, odięte bydź ma[...] daie na przykład biskupa Kiowski[...] że, za odięciem vrzędu, y dobra, [...] żące vrzędowi, odięte, gdy do Ewa[...] lickiey wiary przystąpił[3].

Отказъ.

Спыталъ бы-мъ тебе, Ѳилялете, хто митрополита и владыковъ подаетъ? Аза не его королевская милость (, якось вышей слышалъ)? А на станъ духовный хто ихъ ставитъ,—аза не владыкове, а владыковъ митрополитъ? А по(334)пы твое соборыща Берестейского што маютъ до того? Ничого! Отожъ, хто ихъ подаетъ и хто ихъ посвещаетъ, тыежъ бы ихъ и складати (мели), и добра церъковные отыймовати могли, а не ваши попове, которыхъ есте, яко простаковъ, позводили. А штось далъ на прыкладъ бискупа Киевъского, же его скинули Рымъские духовные за то, же геретикомъ зосталъ,—ино и тое изверъженье сталося певне не безъ воли и росказанья найвысшого пастыря церъкви Божое. А ижъ былъ слушне изверъженъ отъ власного судьи (своего), слушне тежъ и добръ церковныхъ по-

Respons.

Spytał bym cię, Philalecie, kto mi[...] polita y władykow podaie? Aza nie [...] kro. m.? A na stan duchowny kto ich [...] nuie,—aza nie władykowie[4], a władyk[...] mitropolit? A popi twoi zborzyska B[...] skiego co maią do tego? Nic! O[...] kto ich podaie y kto ich poświąca, [...] by ich y degradować, y dobra cerkie[...] odeymować mogli, a nie waszy popo[...] ktorycheście, iako prostakow, zwi[...] A coś przypominał biskupa Kiowski[...] że go degradowali Rzymscy ducho[...] za to, że heretykiem został,—y [...] degradacya pewnie zstała się nie [...] woli y roskazania nawyszszego past[...] kościoła Bożego. A isz był słusznie d[...] dowany a legitimo iudice, słusznie [...] y dobr cerkiewnych postradał. A [...] cosz? Za to, że, bywszy katoli[...] został heretykiem. A wy lepak [...] mitropolita y władyk degradow[...]

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1292 [2] см. 2-ую книгу «Пам. стлбц. 1291 [3] опечатка: przyystąpil [4] опечатка: wledykowie

. А за штожъ? За то, же, бывшы ікомъ, зосталъ геретикомъ. А вы ъ за то митрополита и владыкъ ги усилуете, же, бывши сцизмати- зостали католиками; бывши въ анью, въ незгоде, прыстали до и единости хрестиянское, кото- :ристосъ Господь Своимъ вернымъ ı заховати росказалъ. Отожъ |(335) е то поровнанье бискупа Киевъ- до овыхъ, хиба бысте всихъ Рым- іа геретиковъ почытали, а не за ерныхъ, тожъ бы вамъ тотъ до- тотъ прыкладъ бискупа Киевского и могъ. Другая: бискупа Киев- яко геретика, папежъ скинути ; а митрополита и владыковъ, выхъ католиковъ и церкви све-істочное (светыхъ) отецъ насле- іхъ, вашы попы скидали. И то поровнанье! А ку тому: не его вская милость, который естъ по- ı добръ церъковныхъ, але вы са- пто до того ничого не маете,) іесте собе екъзекуцию!

łniecie, że, bywszy schizmatykami, zostali katolikami; bywszy w rozerwaniu, w niezgodzie, przystali do zgody y iedności krześciańskiey, ktorą Krystus Pan Swoim wybra|(143)nym pilnie zachować roskazał. Otosz daleka tu komparacya biskupa Kiowskiego do owych, chyba byście wszytkich Rzymian za heretykow mieć chcieli, a nie za katolikow, toć wam ten argument y to exemplum biskupa Kiowskiego poydzie. Druga: biskupa Kiowskiego, iako heretyka, papiesz zrzucić kazał; a mitropolita y władykow, katolikow prawdziwych y kościoła świętego Oryentalnego oycow naśladuiących, waszy popowie deponowali. Y to piękna komparacya [2]! A ktemu: nie krol iego m., ktory iest podawcą (y vrzędow, y) dobr kościelnych, ale wy sami vczyniliście sobie exekucyą!

Ѳилялетъ.

іатымъ Ѳилялетъ въ томъ же э чынитъ отказъ дееписови на слова, што былъ написалъ, нжъ на отца, нижъшый на высшого ставити не можетъ, епископъ іръхи, патрпаръха папежа судити, ыклинати не може[тъ] [1]. |(336) оторые слова Ѳилялетъ мовитъ: іо далеко неслушней, нжъ деепись імерскому, Луцъкому, Полоцъ- Пиньскому и Холмъскому надъ :кимъ и Премыскимъ владыками, іе имъ во всемъ не только ровни але и възглядомъ урожения, и

Philalet.

A zatym Philalet w tymże rozdziale, czyniąc odkaz dzieiopisowi na owe słowa, co był napisał, isz syn na oyca prawa stawić, niszszy na wyszszego, biskup patryarchę, patryarcha papieża sądzić y wyklinać nie może, y tak mowi Philalet: «isz to daleko niesłuszniey, isz dzieiopis Włodzimirskiemu, Łuckiemu, Połockiemu, Pińskiemu y Chełmskiemu nad Lwowskim y Przemyskim władykami, ktorzy im we wszytkim nie tylko rowni są, ale (y względem mieysca,) y względem vrodzenia, y względem lat przed niektoremi z nich przodkuią,

[1] старопечатномъ экземплярѣ титло т надъ е вывалилось [2] опечатка: kom-

взглядомъ летъ предъ некоторыми зъ нихъ продъкуютъ, владзою розмаитою зверхъность прыписуетъ» [1].

władzą rozmaitą zwierzchność (y szość) przypisuie» [3].

Отказъ.

На тые слова Филялетовы, которыми уймуетъ почтивость [2] и уроженье людямъ учтивымъ, а двомъ только прыписуетъ, хотя быхъ слушъне корчемное слово ему задати могъ,—але што поможетъ таковому, который, на шротъ губу пустивъшы, не только на людей зацныхъ, въ старожытныхъ домахъ врожоныхъ, а некоторыхъ и станомъ сенаторскимъ первей учтеныхъ, яко в589теклый мечетъся, але и самому помазанцови Божому, его королевской милости на мно(337)гихъ местцахъ скрыте прымавляетъ?! Нехъ же, (вже) яко почалъ, щекаетъ! Мы зацности дому владыки Премыского и Львовского, яко люди шляхецкихъ, учтиве урожоныхъ, не прымавляемъ, ани того уймуемъ, што зъ зацности дому своего маютъ; только то (, яко и десписъ,) поведаемъ, ижъ зъ стану епископского, яко ся вышей показало, слушней суть извержени.

Respons.

Na te słowa Philaletowe, k
vymuie poczciwość y vrodzenie h
vczciwym, a dwum tylko przy
chocia bych słusznie karczemne
iemu zadał na to,—ale co pomoż
vemu, ktory, na szrot gębę puś
nie tylko na ludzi zacnych, w st
nych domach vrodzonych, a niek
y stanem senatorskim vczczonych
wsciekły miece się, ale y samem
mazańcowi Bożemu, i. k. m. na
mieyscach skrycie przymawia?! Ni
że, iako począł, szczeka! My z
domu władyki Lwowskiego y P
skiego, iako ludzi szlacheckich,
wie vrodzonych, nie przymawia
my, ani vymuiemy tego, co z n
domu swego maią; tylko to powi
isz z stanu biskupiego, iako się wy
pokazało, słuszniey są degradowa

Филялетъ.

А затымъ Филялетъ доводитъ и то, ижъ меншый можетъ болшого скидати, и даетъ на прыкладъ: ижъ папежа Юлиуша Восточные епископове отълучили, арцыбискупъ Гнезненскій въ Ловичу папежа выклиналъ, Диоскоръ, патрыарха Александрейскій, Леона папежа, а Мена Констентинопольскій Вигилиуша папежа выклинали. А затымъ мовитъ: «епископъ (патрыарха) могъ папежа одлучати, протожъ Львовскій и

Philalet.

A potym, dowodząc tego Philal
mnieyszy może większego degrad
daie na przykład: isz papieża Iu
Oryentalni biskupowie odłączyli, a
skup Gnieźnieński w Łowiczu p
wyklinał, Dioscorus, patryarcha
xandryiski, Leona papieża, a
Konstantynopolski Wigiliusza p
wyklinali. A zatym mowi: «
((pry)) patryarcha mogł papież
czyć, przetosz Lwowski y P

[1] [illegible] книгу «Пам. полем. лит.», столбц. 1300
[2] въ оригиналѣ: «по—
[3] [illegible] книгу «Пам. полем. лит.», столбц. 1299

ій владыкове, маючы зъ собою гховенство, могли были митроцъ(338)лучыти, а поготову—и скинути» [1].

Отказъ.

ı покой овой плетъце, што о ькупе Гнезненъскомъ набредилъ, у такоюжъ отдати: баба на :евалася, а торгъ о семъ ани Доложыть же было и того: поедналъ—чы папежъ аръцычы аръцыбискупъ папежа? еще на тотъ часъ не былъ упомъ, коли тое бредилъ, але, імъ бискупомъ будучи, безъ :жъское до Куявского тиснулътомъ, коли папежа перепросилъ, искупомъ зосталъ. Протожъ и іялетъ) не ведаетъ, што бресторены папежовъ мовлю, ижъ тыми незбожными прыклады А хтожъ того не видить, › себе выдаетъ—якого цеху арышомъ? Азали то прыстойстиянъскому чоловеку—довоіми нецнотливыми пры(339)которые ся деяли отъ геретиіезбожныхъ людей напротивъ ıымъ пастыремъ католичехвалити то, што вся церковъ ъская, яко и Греческая, ганитъ оклятый учынокъ маетъ? О, й геретику! обачышъ, яко ся імъ силомъ, штось на инъшихъ ь, удавишъ!

ьвей зъ стороны Июлиуша паıа его не за то геретикове ове вылучали, ижъ светого Великого боронилъ и зъ нимъ ? А ку тому пытамъ Өилялета:

---

władykowie, maiąc z sobą drugie duchowieństwo, mogli byli mitropolita odłączyć, a pogotowiu—(mogli) go y z vrzędu degradować» [2].

Respons.

Nie szyroko bawiąc ową plotką, co o arcybiskupie Gnieźnieńskim nabredził, mogę mu takąsz oddać: baba się na targ gniewała, a targ o to nie dbał! Dołożyć że było (, Philalecie,) y tego: kto kogo poiednał—czy papież arcybiskupa? czyli arcybiskup papieża? Gdysz ieszcze na ten czas nie był arcybiskupem, kiedy to bredził, ale, Chełmskim biskupem będąc, bez woli papieskiey do Kuiawskiego się cisnął, a—potym, kiedy (się vpokorzył y) papieża przeiednał, y arcybiskupem został. Przetosz y sam nie wiesz, co pleciesz! Z strony (zaś) papieżow mowię, isz Philalet tymi niezbożnemi przykłady dowodzi. A ktosz tego nie baczy, isz sam siebie wydaie—iakiego cechu iest towarzyszem? Azali to przystoyna krześciańskiemu człowiekowi—dowodzić takimi niecnotliwemi przykładami, ktore się działy od heretykow y niezbożnych ludzi naprzeciw prawowiernym pasterzom katolickim, y pochwalać to, co wszytek kościoł, tak Rzymski, iako y Grecki, gani y za przeklęty vczynek poczyta? O, przeklęty heretyku! (iako żeś się tu iawnie wydał! Ale) obaczysz, iako się sam swoim sidłem, coś na inszych nastawił, vdawisz!

(145—𝕮) Naprzod z strony Iuliusza papieża. Aza go nie za to heretykowie Aryanowie wyłączyli, isz onego ś. Atanazyusza Wielkiego bronił y z nim obcował? A ku temu pytam Philaleta:

---

[1] ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1300, 1302 [2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. іц. 1299, 1301

чы мела коли церковь светая католическая таковыхъ соборъ оныхъ епископовъ Восточныхъ за слушный, который на символе Никейскомъ не переставалъ[1]? Къ тому, абось запаметалъ таковыхъ историка Созомена (главы 9 [въ] книгахъ третихъ), (где) справы таковые повадаеть быти неважные, которые безъ воли Рымъского епископа становятсе? Але есливъ одно чыталъ, муселесь и другое чытать. ||(340) Однижъ, яко *дитя Арыанское* (будучы), таишъ (того), абысь людей неведомыхъ снадней ошукалъ.

Вспоминаешъ далей Леона светого папежа, которого и сами Грекове въ почтивости (великой) маютъ (и пры службе Божой вспоминаютъ), же его Діоскоръ (, Алексанъдрейский патриархъ,) геретикъ (нецнотливый,) выклиналъ. О, проклятый геретику, ошусте людьский! А чомужесь и того не написалъ, ижъ Диоскоръ былъ нецнота, геретикъ (спросный), который за тотъ выступокъ свой отъ собору Халькидонъского взялъ слушную заплату?! Чытай собе листъ, одъ тогожъ собору (Халькидонъского) писаный до Валенътияна и до Маркияна, (цесаровъ,) а другий, до тогожъ Леонътия светого писаный. О чомъ вже вышей была зменка. А надъто, азали и тотъ увесь соборъ Халъкидонъский не на Диоскора проклятого (меновите) былъ зложонъ? Смотрыжъ, яко тутъ, хвалечы Диоскоровъ (поступокъ) (бо его прыкладомъ и свое ||(341) изверъжения, которые ся на митрополита стали, подъпираешъ), (всему соборови прыгану даешъ,) а не только светому папежови Леонътиеви, але и соборови крывду (великую) де[л]аешъ, (и самъ себе потопляешъ таковыми прыклады,) о которые (не только Рымляне, але) и Грекове цнот-

czy miał kiedy kościoł ś. katolicki ten synod onych biskupow Oryental[nych] za słuszny, ktory na symbole Nicejskim nie przestawał? Ktemu, aboś zap[amię]tał tegosz historyka Sozomena (c[ap. 9] ksiąg 3), (co pisze y) sprawy t[akie] (wszytkie) powiada bydź niewaźne, [ktore] bez woli Rzymskiego biskupa st[anowią] się? Ale ieślisz iedno czytał, m[usiałeś] drugie czytać. Iednosz, iako [Aryanin] taisz, abyś ludzi niewiadomych [snadniej] oszukał.

Wspominasz daley Leona ś. pa[pieża], ktorego y sami Grekowie w pocz[ciwości] maią, że go Dioscorus heretyk wy[klinał]. O, przeklęty heretyku, oszuście l[udzki]! A czemusz tego nie napisałeś, iż [Dio]scorus był niecnota, heretyk, (z[bro]dny,) ktory za ten występek sw[oj od] synodu Chalcedońskiego wziął sł[uszną] zapłatę?! Czytay sobie epistołę od [tegoż] synodu pisaną, (iedną [2]) do W[alenty]niana y Marcyana, a drugą, d[o tegoż] Leona ś. pisaną. O czym iusz wy[żej] była zmianka. A nadto, azali y [on] wszytek synod Chalcedoński n[a] Dioscora przeklętego był zebrany? [Pa]trzayże, iako tu chwalisz Dioscor[owe] iego przykładem y swoie degrad[acye], ktore się na mitropolita zstały, [pod]pierasz), a (tu) nie tylko świętem[u pa]pieżowi Leonowi, ale y synodowi (C[hal]cedońskiemu) krzywdę działasz,—o [ktory] y Grekowie cnotliwi pewnie by to[l]zyka vrznęli! Boday żeś y ci twoi [...]dziowie (, co ich do Dioscora row[nasz,] taką zapłatę, iaką Dioscor (od C[hal]cedońskiego synodu), wzięli (za to, [że]) się na swego starszego rzucili!

[1] опечатка: «переставали» [2] опечатка: ieden

ые (все) певне бы тобе езыка уре-
в! (А ижесь до таковыхъ прыкладовъ
вое соборище Берестейское зъ спра-
и его прыровналъ,)—богдайже и тые
з судьи (прехвалные, и съ тобою
полу,) таковуюжъ заплату, яко Дио-
ръ, взяли, же ся на своего старшого
ути важыли!

Приводишъ еще Мину, Костентино-
ского (патрыарху), ижъ выклиналъ
линуша папежа. Прыложытъ же
о до него и Өеодору цесаровую,
тичку, которая тогожъ папежа мо-
в выгнала за то, ижъ ей не зы-
ъ обетницы, зле и нерозсудне
неное, о прыверненью Анътима ге-
ка на сто|(342)лицу Царогород-
; которую обетницу былъ учынилъ,
не будучы папежомъ, бо папежъ
ерей еще былъ живъ. Знать, жесь
самъ геретикъ, бо) все (тое лю-
ь), што естъ геретического!

о выклинаныо Вигилиюша отъ
ы, и туть гисторыка Ницеѳора
раведливе прыводишъ, который пи-
ь въ книгахъ 17, главы 16 (, пове-
ы): «ижъ первей Вигилей Мину
гъ) заклялъ, и черезъ чотыры ме-
і одъ церкви одълучылъ. За што
мъ Мина, розъевъшыся на Вигили-
, одълучылъ тежъ его». А ведже,
ся Вигилиюшъ съ цесаромъ по-
лъ, тотъ же Ницеѳоръ пишетъ:
ь Вигилей Мину, а не Мина Ви-
юса, до сполечъности прынялъ».
къ же тутъ, кождый хрестиянъский
вече, чыя тутъ была клятва важ-
ная: чы Минова, чыли Вигили-
а, яко пастыра и епископа навысшо-
церкви Божое? Видишъ, же то не
лянинъ, але Грекъ пишетъ.

343) Замыкаю [1] теды тотъ разделъ
ий: поневажъ Филялетъ суды вла-

A co wspominasz Menę Konstantyno-polskiego, ktory wyklął był Wigiliusza papieża, przyłożyć że było do niego (ieszcze) y Theodorę cesarzową, heretyczkę, ktora tegosz papieża y wygnała mocą za to, isz iey nie ziścił obietnice, źle y nierozmyślnie vczynioney, o przywroceniu Antemia heretyka na stolicę Carogrodską; ktorą obietnicę vczynił był (Wigiliusz), ieszcze nie będąc papieżem, bo papież Siluerius ieszcze był żyw. Znać, *żeć* |(146) (się) wszytko, co iest heretyckiego, (podoba)!

A o wyklinaniu Wigiliusza od Meny, y tu historyka Nicefora niesprawiedliwie przywodzisz, ktory pisze w księgach 17, cap. 16: «isz pierwey Wigiliusz Menę zaklął, y przez czterzy miesiące od kościoła odłączył. Za co potym Mena, rozgniewawszy się na Wigiliusza, odłączył go tesz». A wszakże, gdy się Wigiliusz z cesarzem poiednał, tenże Nicefor (na ostatku) pisze: «isz Wigiliusz Menę, a nie Mena Wigiliusza, do społeczności (kościelney) przyiął». Vwaszże tu, każdy człowiecze krześciański: czyia tu była klątwa ważnieysza: ieśli Meny, czyli Wigiliusza, iako pastyrza y biskupa naywyszszego kościoła Bożego? Widzisz, że to nie Rzymianin pisze, ale (własny) Grek.

Zamykam [2] tedy ten rozdział trzeci: poniewasz Philalet przyrownywa sądy

[1] описка: «замыкаючы» [2] описка: zamyka*iąc*

дыковъ и поповъ своихъ соборыща Берестейского прыровнываетъ до Орыенталныхъ *еретиковъ*, до Диоскора и до Мины, которыи [1], меншыми [2] будучы, старъшыхъ своихъ, папежовъ Рымскихъ, выклинали,—ино яко тамътые суды и клятвы на папежовъ ни якое важности не мели, (и овшемъ за проклятый и незбожный учынокъ были осу*ждены*,) такъ власне и тыхъ владыковъ (двохъ и съ попами) суды (ихъ) ни якое *моцы* не маютъ. А тутъ Ѳилялетъ самъ своею власною сокиркою подтялъся: нехайже ся и екъзекуцыи у нихъ упоминнаетъ, а не у его королевское милости, который все ведаетъ, яко ся што деяло, и сведомъ (естъ) упору (и злости) противниковъ тое светое единости.

Ѳилялетъ.

Далей вымавляетъся Ѳилялетъ альбо сторона его съ послушенъства митрополитови и владыкамъ звыклого [3].

[(344) Отказъ.

Кгдыжъ поведаютъ, же имъ конъѳедерацыя отмены чынити позволила,—вольно (, только чы прыстойно?) бы хотели и Махомета слухати, который имъ патриаръхи подаетъ: бо однакъ некоторые зъ нихъ не встыдаютъся и того мовити: «волимо быти подъ Турецъкого цесара, анижъ подъ Рымъского папежа послушенъствомъ!» О, вшетечная губо! докучыла-ть вольность и свобода хрестиянъская, не ведаешъ, што мовишъ!

Ѳилялетъ.

А затымъ Ѳилялетъ зачынаетъ розделъ 4 части второе, въ которомъ напервей боронитъ (местъца,) каменицы

władykow y popow swoich zbor
Brzeskiego do Oryentalnych *bisk*
do Dioscora y do Meny, ktorzy, m
szemi będąc, starszych swoich, papi
Rzymskich, wyklinali,—przeto iako t
te sądy y klątwy na papieżow ża
wagi nie miały, tak właśnie y t
władykow (degradycye y) sądy ża
ważności nie maią. A tu Philalet
własną siekierą podciął siebie sam
niechayże się y exekucyi v nich vpom
a nie v iego kro. m., ktory wie wszy
iako się co działo, y świadom v
pr[z]eciwnikow tey ś. iedności.

Philalet.

Daley wymawia się Philalet strona iego z posłuszeństwa mitropoli y władykam zwykłego [4].

Respons.

Gdysz powiadaią, że im konfeder odmiany czynić pozwala,—wolno chcieli y Machometa słuchać, ktory patryarchy podaie: bo iednak niekt z nich nie wstydaią się y tego m isz «woleli byśmy pod Tureckiego sarza, a nisz pod posłuszeństwem R skiego papieża bydź!» O, przeklęta g dokuczyłać wolność krześciańska y boda, nie wiesz, co mowisz!

[(147—Ɛij) Philalet.

A zatym Philalet zaczyna roz czwarty części wtorey, w ktorym pierwey broni kamienice

[1] опечатка: «который» [2] опечатка: «меншымъ» [3] см. 2-ю книгу «П
стлбц. 1302, 1304 [4] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1301,

ское, где свое соборыще отпра-
и поведаетъ, «же не местце
ле люди местце посвѣщаютъ»,
дитъ прыклады, ижъ Христосъ,
Збавитель нашъ, «не толко
н, але и на горахъ, и на пу-
и на водахъ, и на леда мест-
здовъ научалъ» [1].

(345) Отказъ.

штука геретическая: «лепъшее
да местце, нижъ домъ *моли-*
й»! Инъшая былъ Хрыстосъ
Богъ истинъный, Который
дностью Своею все исполнялъ
алъ, Которого не только (быт-
особа, але и одежа чуда чы-
«местце самое, на которомъ
гозе Его светые» [2], чти и поца-
одъ насъ суть достойны! А
Никифоръ, зрадца и шкодникъ
ьский, на которого и теперъ
е некоторые плачутъ, и сами
хове нарекаютъ! Инъшая—
е апостатове, которые и тою
ороною пометлевали!

поведаетъ Филялетъ, же тая
, въ которой и теперъ гере-
вое блюзнерства отправуютъ,
светилася, въ которой незабо-
ыло справы сынодовые отпра-
пытаю Филялета: што ми отка-
правило 6 собору Гангрен-
го, которое мовитъ: «еслибы
чъ католическое церкви собо-
ие чынилъ, и тамъ справы
ые отправовалъ, таковый (по-
хай будетъ проклятый»? [3] Пы-
: где ми покажетъ прыкладъ,

gdzie swoie zborzysko odprawowali [4], y powiada, «że nie mieysce ludzi, ale ludzie mieysce poświącaią», y przywodzi przykłady, isz Pan Krystus Zbawiciel nasz «nie tylko w kościele, ale y na gorach, y na pustyniach, na wodach, y na lada mieyscach Żydow nauczał» [5].

Respons.

Y tu sztuka heretycka: «lepsze lada mieysce, a nisz (kościoł y) dom *Boży*»! Insza był Pan Krystus Bog prawdziwy, Ktory wszechmocnością Swoią wszytko napełniał y poświącał, Ktorego nie tylko osoba, ale y odzienie cuda czyniełу, y «mieysce same, na ktorym nogi Iego święte *deptały*», czci y całowania od nas godne są! A insza—Nicephor, zdrayca y szkodnik krześciański, na ktorego y teraz krześciańscy ludzie, (nie tylko świeccy, ale) y sami patryarchowie z płaczem narzekaią! Insza—władykowie (dway) apostatowie, ktorzy y tą y ową stroną pometlowali!

A co powiada Philalet, że ta kamienica, w ktorey y teraz heretycy swoie bluźni[e]rstwa odprawuią, ludźmi poświęciła się, w ktorey nie zabroniono było sprawy synodowe odprawować,—pytam Philaleta: co mi odpowie na kanon 6 synodu Gangreńskiego, ktory mowi: «ieśliby kto oprocz katolickiego kościoła zborzyska iakie czynił, y tam sprawy kościelne odprawował, takowy niech będzie przeklęty»? Pytam ieszcze: gdzie mi pokaże exemplum, żeby synody nie tylko generalne, ale y partykularne,

стлбц. 1306 [2] Псал. CXXXI, 7: «мѣсто, идѣже стоястѣ нозѣ Его» [3] см. «Книгу (М. 1874, 1-е изд., стр. 161): «Правило 6. Аще кто кромѣ церкви особо собраиляетъ и, презирая церковь, церковная творити хощетъ, *не имъя съ собою преo волъ епископа:* да будетъ подъ клятвою» [4] опечатка: odprawował [5] см. 2-ю м. полем. лит.», стлбц. 1305

жебы соборы не только вселенъские, але и поместные, опрочъ церквей, въ домахъ прыватныхъ, а што горъшая—въ божъницахъ геретическихъ, были отправованы? Хиба у геретиковъ? Еслиже речетъ: «за часовъ апостольскихъ»; ино еще на онъ часъ и церквей хрестиянъскихъ мало было, и правилъ таковыхъ не уставлено. Еслиже тежъ въ Труле полатней? и тамъ—въ каплици, которая была на палацу, (отправовалося). Пойдиможъ до инъшихъ соборовъ всихъ не малъ: нигде ми того Ѳилялетъ не покажетъ, абы по госпо́дахъ и домахъ простыхъ, а надъто—въ божницахъ геретическихъ, соборы мели ся отправовати; але завжды въ церквахъ и въ домахъ Божихъ (молитвенъныхъ). Надъто и записы давъные митро‖(347)-политовы и всихъ владыкъ, где (тежъ) и Болобанъ Львовский подъписалъся, нижъ не где индей, одно у Берестью въ церкви светого Николы соборной соборы отправовати обецали.

А што вспоминаетъ Ѳилялетъ универъсалъ, же въ немъ не поменено местца сынодови, одно Бересте', певне и того тежъ не доложоно, абы, опустивши домъ Божый, въ дому прыватномъ геретическомъ сынодъ отправовати было вольно. Бо, ведаючи звыклый обычай, нижъ ся сыноды духовные въ церъквяхъ увезде отправуютъ, не потреба было местъца означиватъ. И на сеймы зъеждчаютъся люде до Варшавы, а ведьже (не за печу) у буръмистра (, ани по госпо́дахъ) соймуютъ, але на палацу ты его кролевской (sic) милости, хотяжъ на листехъ соймовыхъ не менуетъ местца, только *Варъшаву*. И соймики поветовые часомъ въ костелехъ отправуютъ и до костеловъ зъ ними

oprocz kościołow, w domach prywat[...] a co więtsza—w bożnicach heretyc[...] były odprawowane? Chyba v heretyk[...] Iesliże rzecze: «za czasow [1] apostolski[...] tedy ieszcze na on czas y kości[...] krześciańskich mało było, y kan[...] takich nie vstawiono. Iesliże te[...] Trulo, na pałacu cesarskim? y tam[...] kaplicy, ktora była na pałacu. I[...] mysz do inszych synodow wszy[...] niemal: nigdziey ‖(147) [2] mi tego [...]lalet nie pokaże, aby po gospoda[...] domach prywatnych, a co więtsz[...] bożnicach heretyckich, synody miał[...] odprawować; ale zawżdy w kości[...] y w domach Bożych. Nadto y z[...] dawne mitropolita y wszytkich wł[...] gdzie y Bałaban Lwowski zapisał isz nie gdzie indziey, iedno w Brz[...] w cerkwi ś. Mikołaia katedralney [...]nody odprawować obiecali.

A co wspomina Philalet vniwe[...] że w nim nie pomieniono mieysca [...]dowi, iedno Brześć, pewnie y tego nie dołożono, aby, opuściwszy dom [...] w domu prywatnym heretyckim s[...] odprawować było wolno. Bo, wie[...] zwykły obyczay, isz się synody duc[...]ne w kościelech wszędzie odpra[...] nie potrzeba było mieysca oznaymo[...] Y na seymy zieżdżaią się ludzie [...] Warszawy, a wszakże nie v burmi[...] seymuią, ale na pałacu przy iego [...]m., chocia na liściech seymowy[...] nie mianuie mieysca, tylko [...] Y seymiki powiatowe czasem w k[...]lech odprawuią y do kościołow z [...] się cisną, maiąc to sobie iakob[...] vprzywileiowane mieysce. A cosz [...]

[1] опечатка: casow [2] опять ошибка въ пагинаціи: 147-я страница дважды
[3] опечатка: seymowjch

ся, маючи то собе якобы за ье(348)ваное местъце (, хотя а то не маютъ). А штожъ справные, опустивши церковъ до еское шопы влезти,—азали то ивъ яснымъ правиломъ и проычаеви церковному?

го поведаетъ Филялетъ, ижъ ли одъ митрополита часу и мест назначылъ,—не потреба было прыйти было (самымъ) до церъ были и местца вже наготоА еслибы ихъ не пущоно до теперъже бы мели якуюжъ ь вымовку. Азажъ васъ не зъ ожыдано, взывано, прошоно?! чогоже-сте не прышли? Когобояли: чы пановъ сенаторовъ олевское милости, которые спобезъ почтовъ, безъ гайдуковъ, оматы прыехали? Могли-сте ся не бояти, бо-сте съ такою, съ Татарми, зъ гайдуками, ками прыехали были на тотъ же быстe были могли всихъ, и, *подавити*. И подобно мало того были не учынили, (349) не (панове) сенаторове госпо, а подобно Самая рука Божая (васъ задержала)! Который виобре серца и умыслы вашы ые, же-сте не на згоду, але на нъе згоды светое были собрапротожъ вамъ не допустилъ (и) светого геретиками и кровъю ою, на которую-сте ся были и, помазати. Отожъ, зъ якимъ ысломъ прыехали были, таковый домъ далъ!

duchowne, opuściwszy kościoł do heretyckiey bożnicy wleść, — azali to nie przeciw iasnym kanonom y przeciw zwyczaiowi koscielnemu?

A co mowi Philalet, isz oczekiwali od mitropolita czasu y mieysca, aby naznaczył, — nie trzeba było czekać: przyść było do kościoła, gdzie były y mieysca iusz nagotowane. A ieśliby ich nie puszczono do kościoła, dopi[e]roby mieli iakąszkolwiek wymowkę. Azasz was nie z chęcią oczekiwano, wzywano, proszono?! A dla czegożeście nie przyszli? Kogoście się bali: czy panow senatorow iego kro. m., ktorzy spokoynie, bez pocztow, bez haydukow, bez armaty przyiachali? Mogliście się namniey nie bać, boście z taką armatą, z Tatarami, z haydukami, z kozakami przyiachali byli na ten synod, żebyście byli mogli wszytkich, iako muchy, *podławić*. Y podobno mało byście tego byli nie vczynili, by byli nie senatorowie pańscy, a podobno Sama ręka Boża mocna! Ktory widział dobrze serca wasze zaiątrzone, żeście nie na (148—Ciij) zgodę, ale na rozerwanie zgody świętey zebrali się byli,—przeto wam nie dopuścił mieysca świętego heretykami y krwią niewinną, na ktorąście się byli nasadzili, pomazać. Otosz, z iakim vmysłem przyiachaliście byli, taki wam y dom dał!

[Филялетъ.] [1]

же поведаетъ Филялетъ, ижъ а Володымерский, церкви тамош-

Philalet.

Powiada tamże Philalet, isz «władyka Włodzimirski, cerkwie tameczne w swoiey

[1] старопечатномъ экземплярѣ пропущено

ние въ своей моцы маючы, замкненые держалъ; зачымъ нельза было, одно черезъ к[г]валтъ, добыватися до нихъ» [1].

Отказъ.

Пытаю Филялета: чы посылали до митрополита, альбо до владыки Володимерского, просечы о которую церковъ, абы имъ отворено, еслиже хотели справы свое въ церкви отправовати? Не тольковже (350) не посылали, але — што болшая—коли ся хвала Божая въ церквяхъ отправовала, нихто зъ нихъ ани появилъся: волели въ геретической шопе службу Божую одъправовати, анижъ до церкви пойти, запаметавъшы правилъ церковныхъ, которые въ соборыщахъ геретическихъ молитися заказують. А што ся тычеть, же церкви затворены стояли,—чы хотели есте, абы отворомъ зняли, жебы и псомъ до нихъ вольно было входити?! Або не ведаете, ижъ церкви нашы таковогo звычаю, яко Римские, не маютъ?! А ведже коли ся хвала Божая отправовала, вси отворомъ бывали. Прожно теды Филялетъ тымъ свою сторону обмовляетъ, лепей нехъ правду прызнаетъ, же тое соборыще свое (противъ правилъ и) не на слушномъ местцу отправовали.

Филялетъ.

Мовитъ далей: «бы былъ митрополитъ ихъ милости до себе взывалъ, барзо бы были ради до него прышли» [2].

(351) Отказъ.

Вже ся то высшей показало, же не митрополитъ, але сенаторове его коро-

mocy maiąc, zamknione dzierżał; a nielza było, iedno przez moc, do[…] się do nich» [3].

Respons.

Pytam Philaleta: czy posyłali do […]polita, albo do władyki Włodzimir[…] prosząc o ktorą cerkiew, aby im […]rzono, ieśliże chcieli sprawy swoie […]kwi odprawować? Nie tylko nie po[…] ale—co więtsza—kiedy się chwał[…] w cerkwiach odprawowała, żaden […] ani się poiawił: woleli w heret[…] szopie słuszbę Bożą odprawować, […]li do cerkwi iść, zapamiętawszy […]now kościelnych, ktore w zborz[…] heretyckich modlić się zakazują. […] się tycze zawierania cerkwi,—czy […]liście [4], aby otworem stały, […] psom do nich wolno było wch[…] Abo nie wiecie, isz cerkwie nasze t[…] zwyczaiu nie maią, iako Rzymski[…] wszakże kiedy się chwała Boż[…] […]wowała, wszytkie otworem stały. P[…] tedy Philalet tym swoię stronę o[…] wia, lepiey niech prawdę przyzn[…] to zborzysko swoie nie na słu[…] mieyscu odprawowali.

Philalet.

A co mowi Philalet: «by był […] […]polit ich mści do siebie wzywał, […] by byli radzi do niego przybyli» [5].

Respons.

Iusz się to wyszszey pokaza[…] mitropolit, ale sami senator[…]

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1312 [2] ibid. стлбц. 1314 [3] «Пам. полем. лит.», стлбц. 1311 [4] опечатка: chcieliśsie [5] см. 2-ю кн[…] лит.», стлбц. 1313

милости взывали, просили, упо- абы, ся одълучившы одъ гере- (а) на местце прыстойное до лита и до иншое братьи (своее) ;я.

о ми ся не годило препомнети, добре (былъ) ведомъ: коли его кая милость панъ воевода Ки- прысылалъ до митрополита ıхъ зацныхъ людей, хотечы ся ь видети,—азажъ митрополитъ ›лилъ (былъ) на то? И просилъ ость, абы ся зъ нимъ и зъ ю Володимерскимъ у дворе вла- · видети рачылъ; и о далшыхъ намовилъ. А якъ же то смеетъ ь поведати, же митрополитъ и зе зъбраняли ся видети зъ сто- противною?

р[а]вда [1], ижъ зъ геретиками, Никиѳоромъ, зрадъцою госпо- гъ, ни якое справы мети (, ани :) не хотели; але зо всими (352) яко зъ братьею милою, на местцу прыстойномъ вельце г; и просили ихъ милость пановъ въ, на которыхъ зверхъность ›левское милости и порядокъ :осполитого належалъ, абы ся бранье (спольное) старали [2].

kro. m. wzywali, prosili, vpominali, aby, się odłączywszy od heretykow, na mieysce prz[y]stoyne (do kościoła,) (149) do mitropolita y do inszey braciey szli.

Y tego mi się nie godziło przepomnieć, czegom dobrze wiadom: kiedy iego xiążęca mość pan woiewoda Kiowski przysyłał do mitropolita niektorych zacnych ludzi, chcąc się z nim widzieć,—azasz mitropolit nie pozwolił na to? Y prosił iego mci, aby się z nim y z władyką Włodzimierskim w dworze władycznym widzieć raczył; y o dalszych rzeczach namowił. A iakosz to śmie Philalet powiadać, że mitropolit y władykowie zbraniali się widzieć z stroną przeciwną?

To prawda, isz z heretykami, ani z Niceforem, zdraycą pańskim, żadney sprawy mieć nie chcieli; ale ze wszytkimi innemi, iako z bracią miłą, zeyścia [3] na mieyscu przystoynym wielce pragnęli; y prosili ich m. panow senatorow, na ktorych zwierzchność iego krol. m. y porządek pokoiu pospolitego należały, aby się o to zeyście [4] starali.

Ѳилялетъ.

въ томъже розделе, на карте 83, иетъ Ѳилялетъ и боронитъ влады- ›хъ, Премыского и Львовъского: ъ тую згоду не сезваляли, и не ıыхъ речей, але до мамрановъ :вое прыкладали, на которыхъ ıадыка Луцъкий ѳальшиве мелъ ı прызволенье до тое единости. гатъку мовитъ: «бы тежъ то и

Philalet.

Daley, w tymże rozdziale, na karcie 83, obmawia Philalet y broni władykow dwu, Przemyskiego y Lwowskiego: iakoby na tę zgodę nie zezwalali, y nie do pisanych rzeczy, ale do mambranow pieczęci swoie przykładali, na ktorych iakoby władyka Łucki fałszywie miał napisać przyzwolenie do tey iedności. A na ostatku mowi: «by tesz to

палo въ старопечатномъ экземплярѣ [2] опечатка: «старало» [3] опечатка: zeiścia а: zeiście

л могли свою невинъ-
:азати? (И тамъ) бы
ь до тое единости не
ы сами добровольне
и не хотели; а тамъ
)го справили, еслиже
цыпалми тое справы,
омотне отбегъшы ста-

ычетъ протосинкгеля
на протосинкгелство
былъ наслушънейшый
ι нагненая, листомъ
э можетъ, покуль ся
А ку тому, еслиже па-
сту (355) его королев-
ребовалъ, далеко бол-
звлаща—коли патры-
Протожъ на тотъ
ю Өилялетову, кото-
оронитъ, ничого не
ей веру листомъ его
ти (, якимъ его быти
справа его вже на
и подобно вже теперъ
остатка справуетъся.

ялетъ.

Өилялетъ: «ижъ по-
Никиоора до позво-
костеломъ Рымскимъ
цы ему не задавано, и

ι, што *Филялетъ* по-
зей, нижъ ся почалъ
:ть панове сенаторове
собою листъ его ко-
ι, до всихъ писаный,
королевская милость
того Никиоора и за-

szli do braciey, gdzieby mogli swoię niewinność pokazać? Pewnieby ich nikt do tey iedności nie przymuszał, gdzieby sami dobrowolnie do niey przystąpić nie chcieli; a tam by się byli y tego sprawili, ieśliże nie byli pryncypałmi tey sprawy, ktorey potym sromotnie odbiegli y apostatami stali się.

A co się dotycze protosingiela y listu iego, na protosingielstwo iemu danego,—by był y nasłusznieyszy list, kiedy osoba naganiona, listem się podpierać nie może, poki się sam nie oczyści. A ktemu, ieśli patryarcha sam listu iego k. m. potrzebował, daleko więcey sługa iego, a zwłaszcza—kiedy patryarchia wakowała. Przeto na ten list y na brednią Philaletową, ktorą Nicefora broni, nic nie odpowiadam, y owszem więcey wierzy mi [się] listom iego k. m. pana naszego; a tesz iusz skończyła się sprawa iego na seymie, niechże się przed Bogiem ostatka sprawuie.

[Philalet.] [3]

A co mowi Philalet: «isz poki o przywiedzieniu Nicefora do pozwolenia na vnią z kościołem Rzymskim była nadzieia, zdrady mu nie zadawano, y nie arestowano» [4].

Y to nie prawda, co Philalet powiada. Bo pierwey, nisz się począł synod, ich m. panowie senatorowie przywiezli byli z sobą list iego k. m., do wszytkich pisany, w ktorym iego k. m. mianuie zdraycą tego Nicefora y zakazuie, aby z nim żaden z poddanych iego k. (151)

» [2] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1326, 1328 [3] въ ста- лярѣ пропущено [4] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1325,

учынили, и подъписовъ своихъ ...
лися,—азажъбы незносн̃ейшая— ...
писуна злую речъ неуважне ...
ного одъступити? а предся отъ ...
не могли быти одъстрыхъвени ...

(353) Отказъ.

Такъ на то владыка Луцкий ...
если ся тые владыкове чули быти ...
винъными и такъ одъ него, яко ...
летъ поведаетъ, ошукаными,— ...
чогожъ не хотели ся того ...
королевскою милостью справити ...
яко винъные, уникали суду ...
Для чого потомъ и на сыноде ...
нялися зо всими видети и зъ ...
Луцкимъ о то справы мети? ...
предъ его королевскою милост ...
розумели собе өорумъ (прыстой ...
ино на сыноде певне местце (...
мели (о томъ мовити). О ...
высшей поведелося (достаточне). ...
же Өилялетъ не замыдляетъ ...
которые лепей, нижъ онъ, ...
ведаютъ и въ рукахъ своихъ ...
ихъ маютъ. И писаръ естъ ...
торый за ихъ росказаньемъ ...
Инъшые вси того ся не прятъ, ...
лялетъ объмавляетъ (ихъ) только ...
лую повесть, не видевшы спра ...
хайже ся одно (где) на пляцу ...
а не крыютъ (354) ся передъ ...
бо чоловекъ невинъный *у*...
ясное око и не боитъся суду.

А што мовитъ, же ся не годи ...
владыкъ одъ сыноду одъстры ...
хтожъ ихъ одъстрыхалъ? ...
панове сенаторове не напоми ...
зажъ именемъ его королевско ...
не росказовали (? и зажъ не ...
абы, давъшы покой геретиком ...

[1] сочинитель «Антиризиса» ...
лит.», стлбц. 1316, 1318 [2] см. 2-ую ...

...прыстало такъ долгимъ ...ку убогого трапить, если... былъ годенъ? Азажъ и ... Александрейский съ ...дялъ, коли его панове ...вили (черезъ листы ...го королевское милости, ... Никифоромъ, писалъ? ...алъ на то, мовечи: «бы ... годило, а где бымъ ...комъ духовнымъ, пи...ней, просечи, абы по ...алъ, кгдыжъ не (358) ...рестияномъ (и церкви) ...ъ подобно и послове Во...ра на него инъстыкго...го королевскою милостью ...зъ Рымляны прыняти

Azasz y sam patryarcha Alexandryiski z tego się nie wymawiał, kiedy go panowie [nie]ktorzy namawiali, aby do iego k. m., przyczyniaiąc się za Niceforem, pisał? Azasz nie odpisał na to, mowiąc: «by mi się (pry) godziło, a gdzie bym nie był człowiekiem duchownym, pisał bym raczey, prosząc, aby po świątu nie chodził, (y wziął zapłatę swą,) gdysz wiele złego nabroił krześcianom»? Więc y owi posłowie Wołoskiego hospodara, co na niego instygowali przed iego k. m., to (podobno) y ci za tosz, że na vnią z Rzymiany nie pozwolił.

...противникъ: «а хтожъ ...трыярьхи Александрей... до кого былъ писанъ?» ...зацныхъ людей, што то ... иными зацными тежъ ... А до кого былъ пи... Филялетъ ведаетъ, бы ...буючи) правду хотелъ ...си ему тая баламутня ... подобно хотя бы и ...рысажоно, не сказалъ

Ale rzecze przeciwnik: «a ktosz ten list patryarchy Alexandryiskiego widział, y do kogo iest pisan?» Iest nie mało zacnych ludzi, co to widzieli y przed innymi zacnymi tesz ludźmi powiadali. A do kogo był pisany—lepiey to wie Philalet, by tylko praw(152—𝔅)dę chciał powiedzieć; ale isz się mu ta bałamutnia iego dobrze nadała, podobno chociaby go y piekł, nie powiedział by prawdy.

...лалетъ.

Philalet.

...го розделу залецаетъ ...лка, который на со...у догледалъ, и штро...рового за то, ижъ ...олько на соймикахъ ...ршалъкове такие, ...духовныхъ [1].

Na ostatku tego rozdziału zaleca Philalet marszałka, ktory na zborzysku ich rządził, y sztrofuie dzieiopisa synodowego za to, isz pisał, że tylko na seymikach bywaią marszałkowie tacy, a nie na synodach duchownych [2].

...м. полем. лит.», стлбц. 1330, 1332, 1334 [2] см. 2-ую книгу «Пам. ..., 1331, 1333

: и (светыхъ) отецъ старыхъ
дзы и противъ зверъхности
ымскихъ: (и) якобы светые
жомъ противъни быти мели,
ихъ за старъшыхъ и прело-
ихъ не знали. О чомъ (сме-
речы можетъ, же ся) све-
ъ (старымъ) и не снило,
Іатинскимъ, але ани Гре-
овшемъ вси светые отцы и
ленская папежовъ Рымскихъ
ы быти старъшыми (и перво-
ми) своими, и правдивы-
иками светыхъ (веръхов-
олвъ Петра и Павла, и
нъную честь и послушенъ-
л Рымской вси отдавали.
бы ся прышло на кождый
ялетови одъписовати, пока-
то ясне съ тыхже дово-
ныхъ) *Филялетовыхъ*, ижъ
и несправедливе противъ
съ натегаетъ, яко власный
учывшыся того одъ (това-
ихъ) геретиковъ теперeш-
ымъ побожные католикове
е по тисячъ кроть на тые
л достаточъне одписуючы.
явный всему свету пока-

żow Rzymskich y przeciw ‖(153) władzy y zwierzchności ich [1]: iakoby oycowie śś. papieżom przeciwni byli, nigdy ich za starszych y przełożonych swoich nie (mieli, ani) przyznawali. O czym oycom śś. nie tylko Łacińskim, ale y Greckim ani się śniło; y owszem wszyscy śś. oycowie y kościoł katolicki zawżdy papieżow Rzymskich znali bydź starszymi swemi y prawdziwymi namiestnikami (Pana Krystusowemi y potomkami) śś. apostołow Piotra y Pawła, y zawżdy powinną cześć y posłuszeństwo stolicy Rzymskiey wszyscy oddawali. O czym gdzie by się przyszło na każdy rozdział Philaletowi odpisować, pokazało by się to iaśnie z tychże dowodow Philaletowych, isz niesłusznie y niesprawiedliwie przeciw papieżow kieruie ich, iako własny heretyk, nauczywszy się tego od heretykow teraźnieyszych, ktorym pobożni katolikowie nie raz, ale po tysiąckroć na te ich wykręty dostatecznie odpisali y fałsz ich iawny wszemu światu pokazali.

чынити, коли злости и упо-
епе‖(362)ного преломити не
отяжъ на кожъдую речъ
овъ (геретикове) слушный
ъ, предся они тымижъ а
и своими нарабляютъ (, не
слушного отказу на то да-
і тотъ Ѳиля*плетка* во всихъ
ахъ своихъ однымижъ шту-
ческими нарабляетъ. Про-
писуючи ему на тые его
сыламъ его и кождого по-
ельника до перъвыхъ книгъ

A cosz czynić, kiedy złości a vporu ich zaślepionego nie przemogli! Bo chociasz na każdą [2] rzecz od katolikow słuszny respons maią, przedsię oni tymisz a tymi sztukami swoimi narabiaią, iakosz y ten Phila*plotka* we wszytkich tych rozdziałach swoich temisz sztukami heretyckimi narabia. Przeto, nie odpisuiąc mu na te iego wykręty, odsyłam go y każdego pobożnego czytelnika do pierwszych ksiąg Bellarminowych [3]: tam na wszytkie [4] swoie sztuki y potwarzy niepobożne respons dostateczny naydzie!

iego [2] опечатка: kożdą [3] опечатка: Bellarminowjch [4] опечатка: wszjtkie

Отказъ.

Што ся тычетъ маръшалка того соборыща противное стороны, вемъ, ижъ былъ чоловекъ зацъный и всимъ ведомый; але зъ многихъ прычынъ до тое справы не належалъ: першая—же былъ чоловекъ свецкий, другая—же былъ противникъ веры не только *Рымское*, але и Греческое, згола геретикъ (, атеиста, епикурчыкъ). Протожъ слушъне дееписъ сыноду Берестейского не похвалилъ того поступку ст[о]роны противное, кгдыжъ на сынодахъ (духовныхъ) не свецъкие, але духовные (особы) бываютъ рядителми сынодовыми, таковые, которые бы въ вере правъдивой не были подойзреными.

А о прымиереевъ, то естъ старшыхъ презбитеровъ, и иныхъ поповъ, же ихъ тамъ сила было,—не пытаемся о томъ, где ихъ болшей было? Хотя бы и десетеро того собралеся, тогды безъ епископовъ (360) своихъ ни якое владзы не мели, водлугъ правила апостолского 38.

А затымъ Өилялетъ зачынает часть третую, въ которой полож розделовъ деветь. А тые вси розъ противъ папежа нарыхтовалъ, ут. и в-ни-во-што оборочаючы мона альбо единовладство папежовъ скихъ. Которые розделы свое ш широко розъвелъ и многими дов писма отеческаго наполнилъ, а хто ся имъ пилно прысмотрыт чытъ то ясне, ижъ то все зъ ческое кузни вычерпнулъ. Кот давныхъ вековъ противъ папе свой проклятый вырыгнули и оалшу и баламутни написали

[1] описка: «зачынаючы»

Белярминовыхъ: тамъ на вси свое штуки и потвары выкрутные отказъ достаточный найдетъ! И не можетъ такъ спросное баламутни Өилялетъ вымыслити, на которую бы тамъ въ тыхъ книгахъ Беляръминовыхъ отказу правдивого не знашолъ! Которые книги зачынаютъся тыми словы: «Третяя контроверъсия енаральная о найвысъшомъ епископе».

Ачъ кольвекъ бы слушная речъ была для тыхъ, которые Латинъского языка не розумеютъ, а звла(363)ща наша Русь милая, на тые его выкруты одъписати, и не треба бы много въ томъ працовати, только, знашедъши вси тые противные выкруты (которыми Өилялетъ, яко недошлый ремесникъ, выбравши съ кузни геретическое, робитъ), тамже отказы на кождую речъ написаные—переложити на Руское,—але волелемъ то кому ученшому зоставити, изали съ, да Богъ, найдетъ таковый побожный католикъ, который, ужалившися цнотливого народу Росейского и заведенья ихъ невинъного, откажетъ достаточне тому щекарови геретическому на тые вси потвары и выкруты его. Только въ томъ упоминаю чытельника побожного: абы, видечи таковые доводы съ писма светыхъ отецъ, которые онъ противъ папежомъ прыводитъ, не заразъ тому веры додавалъ; поневажъ *показалася* баламутъня его, яко естъ вернымъ въ прекладанью писма чужого, и яко все, бы што и нален(ш)ого было, по гере-ти(364)ческу на злую сторону превращаетъ, ницуетъ, утинаетъ, прычиняетъ што (одно) своей стороне потребного быти видитъ, а инъшое минаетъ, охиляетъ, яко (посполите) геретикомъ прызвоитая. Чого явный знакъ маешъ на прыкладанью его листовъ папежъскихъ и владычнихъ. Бо еслиже такъ малые и значъные речи смелъ поальшовати,

Y nie może tak sprosney ni
Philalet wymyślić, na ktorą by
tych księgach Bellarminowych
prawdziwego nie znalazł! Ktore
zaczynaią się tymi słowy: «Trze
trowersia generalna o naywyzs
skupie».

Aczkolwiek by słuszna rzecz b
tych, ktorzy Łacińskiego ięzy
vmieią, a zwłaszcza nasza mi
na te iego wykręty odpisać, y ni
by się pracować, tylko, nalaszszy
kie te obiekcye (w księgach B
nowych) (ktoremi Philalet, ia
doszły rzemieśnik, wybrawszy
heretyckiey, robi), tamże respo
każdą rzecz napisane—przełoż
Ruskie,—ale wolałem to komu w
mu zostawić, azali się, da Bog,
takowy pobożny katolik, (154
ktory, vżaliwszy się cnotliwego
Ruskiego y zawiedzenia ich niew
odpowie dostatecznie temu szczek
heretyckiemu na te wszytkie ka
y bałamutnie iego. Tylko w tym
nam czytelnika pobożnego: aby,
takowe dowody z pisma ś. y ś
oycow, ktore on naprzeciw pa
kieruie, nie zaraz temu wiary d
poniewasz *doświadczyłeś* bał
iego, iako iest wierny w przek
pisma cudzego, y iako wszytko,
y nalepszego było, po heretycku
stronę kieruie, obraca, nicuie,
przyczynia co na swą stronę po
go bydź widzi, a insze miia, zwi
heretykom przyzwoita. Czegoś i
śnie doznał w przekładaniu list
pieskich y władycznych. Bo ieśl
małe y znaczne rzeczy śmiał
wać, a iakosz te, o ktorych
sin ma wiadomość, a podobno

Белярминовыхъ: тамъ на вси свое штуки и потвары выкрутные отказъ достаточный найдетъ! И не можетъ такъ спросное баламутни Ѳилялетъ вымыслити, на которую бы тамъ въ тыхъ книгахъ Беляръминовыхъ отказу правдивого не знашолъ! Которые книги зачынаютъся тыми словы: «Третяя контроверъсия енаральная о найвысъшомъ енископе».

Y nie może tak sprosney niep Philalet wymyślić, na ktorą by w tych księgach Bellarminowych o prawdziwego nie znalazł! Ktore] zaczynaią się tymi słowy: «Trzecia trowersia generalna o naywyższy skupie».

Ачъ кольвекъ бы слушная речъ была для тыхъ, которые Латинъского езыка не розумеютъ, а звла(363)ща наша Русь милая, на тые его выкруты одъписати, и не треба бы много въ томъ працовати, только, знашедъши вси тые противные выкруты (которыми Ѳилялетъ, яко недошлый ремесникъ, выбравши съ кузни геретическое, робитъ), тамже отказы на кождую речъ написаные— переложити на Руское,—але волелемъ то кому ученшому зоставити, изали сь, да Богъ, найдетъ таковый побожный католикъ, который, ужалившися цнотливого народу Россейского и заведенья ихъ невинъного, откажетъ достаточне тому щекарови геретическому на тые вси потвары и выкруты его. Только въ томъ упоминаю чытельника побожного: абы, видечи таковые доводы съ писма светыхъ отецъ, которые онъ противъ папежомъ прыводитъ, не заразъ тому веры додавалъ; поневажъ *показалася* баламутъня его, яко есть вернымъ въ прекладанью писма чужого, и яко все, бы што и нaлепшого было, по гере-ти(364)ческу на злую сторону превращаетъ, ницуетъ, утинаетъ, прычиняетъ што (одно) своей стороне потребного быти видитъ, а инъшое минастъ, охиляетъ, яко (посполите) герстикомъ прызвоитая. Чого явный знакъ масшъ на прыкладанью его листовъ папежъскихъ и владычнихъ. Бо еслиже такъ малые и значъные речи смелъ поѳальшовати,

Aczkolwiek by słuszna rzecz by tych, ktorzy Łacińskiego języka vmieią, a zwłaszcza nasza mił na te iego wykręty odpisać, y nie by się pracować, tylko, nalazszy kie te obiekcye (w księgach Bel nowych) (ktoremi Philalet, iak doszły rzemieśnik, wybrawszy z heretyckiey, robi), tamże respon każdą rzecz napisane—przełoży Ruskie,—ale wolałem to komu vcz mu zostawić, azali się, da Bog, n takowy pobożny katolik, (154 ktory, vżaliwszy się cnotliwego ı Ruskiego y zawiedzenia ich niewi odpowie dostatecznie temu szczek heretyckiemu na te wszytkie kal y bałamutnie iego. Tylko w tym nam czytelnika pobożnego: aby, takowe dowody z pisma ś. y św oycow, ktore on naprzeciw pa kieruie, nie zaraz temu wiary do poniewasz *doświadczyłeś* bała iego, iako iest wierny w przekł pisma cudzego, y iako wszytko, y nalepszego było, po heretycku stronę kieruie, obraca, nicuie, przyczynia co na swą stronę potr go bydź widzi, a insze mija, zwła heretykom przyzwoita. Czegoś ły śnie doznał w przekładaniu listó pieskich y władycznych. Bo ieśli małe y znaczne rzeczy śmiał wać, a iakosz te, o ktory sin ma wiadomość, a p

же тые, о которыхъ редкий Русинъ ведомость, а подобѣно другий слыхалъ о томъ, кгдыжъ въ Рускомъ не найдешъ таковыхъ книгъ, мало не болшей того зъ Латинъ- выбиралъ? А штожъ можетъ дивый Русинъ ведати, который Латиного писма не чытаетъ, если то справедливе преложылъ, и если ся го стегаетъ, на што онъ керуетъ? го зъ одного только местца того ти можешъ, яко онъ писма светыхъ справедливе прыводитъ.

słychał o tym, gdysz w Ruskim ięzyku nie naydziesz takowych ksiąg, ale mało nie więcey tego z Łacińskich wybierał? A cosz może prawdziwy Rusin wiedzieć, ktory Łacińskiego pisma nie czyta, ieśli to on sprawiedliwie przełożył, y ieśli się do tego ściąga, na co on kieruie?

A to z iednego tylko mieysca tego poznać możesz, iako on śś. oycow pisma sprawiedliwie przywodzi.

35) Написалъ въ розъделе второмъ третее слова Кипрыяна светого, ючы то, нжъ не только одному ви, але и всимъ апостоломъ Хрыь далъ ключы царства небесного, ъ тамъ мовитъ: «въ особе одного далъ всимъ ключы, абы единость указалъ». То суть слова Кипрыветого. Слухайже далей, што тотъ ипрыянъ тамъже мовитъ: «тоежъ ца) были и иные апостолове, што тръ, ровное чти и владзы; але окъ отъ единости походитъ, и енство Петрови дается, абы ся костелъ показалъ». Тотъже далей ъ: «церковъ, которая едина есть номъ, который ключы ее взялъ, омъ Панъскимъ утвержена есть». отрыжъ на другомъ местъцу, яко етъ писмо Евангелии светое зле адаетъ, а звлаща оные слова: «паси Моя, паси агнъца Моя», такъ (поведа) мовитъ: «Кирылъ свена тые слова пишучы, не розъ [1], абы тыми словы Хрыстосъ дь Петра светого старшымъ надъ е апостолы вселенскимъ пастыремъ першымъ церковнымъ учынити и овшемъ такъ (поведа) мовитъ: овца Моя», понавляючы ему до-

Napisał w rozdziele wtorym części trzeciey słowa Cypryana ś., pokazuiąc to, isz nie tylko iednemu Piotrowi, ale y wszytkim apostołom Krystus (Pan) dał klucze krolestwa niebieskiego, y tak tam mowi: «w osobie iednego Pan dał wszytkim klucze, aby iedność wszytkim vkazał». To są słowa Cypryana ś. Słuchayże daley, co tenże Cypryan tamże mowi: «tosz (powiada) byli y inni apostołowie, co y Piotr, rowney czci y władzy; ale początek od iedności pochodzi, y starszeństwo Piotrowi daie się, aby się ieden kościoł pokazał». Tenże daley mowi: «kościoł, ktory ieden iest na iednym, ktory klucze iego wziął, głosem Pańskim vtwierdzony iest».

Patrzayże na drugim mieyscu, iako Philalet pismo Ewangelij ś. źle wykłada, a zwłaszcza one słowa: «paś owce Moie, paś baranki Moie», tak (pry) mowi: «Cyryllus ś., na te słowa pisząc, |(155) nie rozumie, aby tymi słowy Krystus Pan Piotra ś. starszym nad insze apostoły powszechnym pastyrzem abo pierwszym kościelnym vczynić miał ((niemasz tego v Cyryllusa)); y owszem tak (pry) mowi: «paś, powiada, owce Moie», ponawiaiąc mu apostolską do-

[1] писка: «розумей»

стойность апостолскую, абы для утверженья его не здалася быти сказителная. А болшей того не реклъ». И далей Ѳилялетъ мовитъ: «не реклъ (поведа) Хрыстосъ Богъ: «паси овцы Мое, паси баранки Мое», але только по-просту мовилъ: «паси овцы Мое» [1]. (Словъ Кирыловыхъ, а звлаща першыхъ о повышехъныимъ пастыру, не бачу, откуль ихъ възялъ, бо того нетъ у Кирыла, только о поновлении достойности.)

stoyność, aby dla vtwierdzenia iego zdała się bydź skazitelna. A wię ktemu nie rzekł». Y daley mowi Ph let: «nie rzekł (powiada) Krystus I «paś owce Moie, paś (wszytkie) ban Moie», ale tylko poprostu mowił « owce Moie» [3].

Послухайже, што другие светые отцы о томъ мовятъ.

Posłuchayże, co drudzy święci oyc na to mowią.

Епиѳаней въ «Анкорате ереси» о Петре (светомъ) (367) такъ мовитъ: «Петра (поведа) изъбралъ Хрыстосъ, абы былъ вожемъ иныхъ учениковъ». А индей мовитъ: «сей есть, который услышалъ «паси овца Моя», которому зверона естъ овчарня». Гледижъ, яко овчарьня не мож[е]тъ [2] быти розная, але (только) едина (, которая не кому, але Петрови поверена естъ).

Epiphaniusz tak mowi o Pietrze «Ancorato Hæresi» 51: «Piotra (pr obrał Pan Krystus, aby był wo innych vczniow». A indziey mowi: iest, ktory vsłyszał «paś owce M ktoremu zwierzona iest owczarn Patrzayże, isz owczarnia nie może rożna, ale iedna.

А Златоустый слухай што мовитъ: «опустивъшы (поведа) иныхъ, до Петра мовитъ, опеку ему братии злецаючы». И нижей тотъ же мовитъ: «великие речы далъ Хрыстосъ Петрови, и опеку ему всего света полецылъ». А на иномъ местцу тотъ же мовитъ: «Еремею надъ однымъ народомъ, а Петра надъ всимъ светомъ Хрыстосъ преложонымъ учынилъ».

Słuchayże, co (daley) mowi Ch stom ś. (temi słowy): «opuści inszych, do Piotra mowi, opiekę braciey zlecaiąc». Y niżey tenże n «wielkie rzeczy dał Pan Piotrow opiekę mu wszego świata polecił». inszym mieyscu tenże mowi: «H miasza nad iednym narodem, a P nad wszytkim światem Krystus pr żonym vczynił».

А Василей Великий такъ мовитъ: «онъ (поведа) благословеный, который надъ иными учениками преложоный былъ, которому дано ключы царъствия небеснаго».

A Bazylius ś. tak mowi (Ser. iudicio Dei): «on (prawi) błogosławi ktory nad innemi vczniami przeło był, ktoremu dano klucze krole niebieskiego [5]».

А Григорей Назиянский о Петре (светомъ) мовитъ (368) тыми словы:

(Słuchayże, co) Gregoryus Nazya nus mowi (Orat. de moderation

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1370 [2] е выпало изъ старого набора [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1369 [4] опечатка: niebieskie... чатка: niebieskiedo

кдъ, яко и межы учениками Хри-
ымми, которые вси были высоцы и
анья годни, тотъ (только) каменемъ
ванъ естъ, и основание церъковное
е своей повероное маетъ, а другие
леженье свое скромнымъ серцемъ
сятъ».

Слухайже Евътимия, што мовитъ:
ковъ (поведа) престолъ въ Ерȣса-
е прынялъ, а Петръ всего света
телемъ постановенъ естъ».

што маешъ светыхъ отецъ Грече-
къ, съ которыхъ и зъ многихъ иныхъ
ю бы ся еще не мало доводовъ
азати (, але оолькгуется кроткости).
Послухайже еще светыхъ отецъ Ла-
ыскихъ (, которые въ тойже повяж-
ги, яко и Греческие, сутъ).

иприянъ светый зоветъ Петра све-
«головою, жереломъ и коренемъ
церъкви», въ книгахъ 2 «О кре-
ии», главы 1 «О единости церъ-
кой».

Максимъ светый мовитъ: «яко вели-
заслуги былъ Петръ светый у
а своего, ижъ ему, по справо‖(369)-
ю маленькое лодьи, рядъ всее
кви поданъ естъ».

Оптатусъ [1] (мовитъ): «столица естъ
ойна, и прети того не будешъ сме-
абысь не ведалъ, ижъ Петрови
ому въ Рыме напервей столица
авлена естъ, на которой седелъ
ръ (и) голова всихъ апостоловъ».

мбросей светый (мовитъ): «пер-
ства (поведа) не взялъ Андрей, але
ръ».

Авъгустинъ светый: «Петра (мо-
ь) постановилъ за голову всихъ, абы
ь пастыремъ череды Христовы».

Pietrze [2] tymi słowy: «widzisz (prawi), iako y miedzy vczniami Krystusowymi, ktorzy wszyscy byli wysocy y obrania godni, ten opoką nazwany iest, y fundamenty kościelne zwierzone w wierze swoiey ma, a drudzy vpośledzenie swoie skromnym sercem znoszą».

Słuchayże (daley), co mowi Eutymius (in Lucam cap. 22): «Iakub (powiada) stolicę w Hieruzalem wziął, a Piotr wszytkiego świata mistrzem postanowiony iest».

A *to* masz doktory Greckie, z ktorych y z wielu innych mogło ‖(156—Viij) by się ieszcze nie mało dowodow pokazać.

Posłuchayże ieszcze Łacińskich niektorych doktorow.

Cypryan ś. (libro 2 «De bapti.» cap. 1, lib. «De vnitate Ecclesiæ») zowie Piotra ś. «głową, źrzodłem y korzeniem wszytkiego kościoła».

Maximus ś. (Maxi., 3 «Sermo. de Apost.») mowi: «iako wielkiey zasługi był Piotr. ś. v Pana swoiego, isz mu, po sprawowani[u] małey łodeczki, rząd wszytkiego kościoła podany iest».

Optatus (libro 2 «Contra Parmenianum»): «stolica iest godna, y przeć nie będziesz śmiał, abyś nie wiedział, isz Piotrowi ś. w Rzymie naprzod stolica postawiona iest, na ktorey siedział Piotr głową wszytkich apostołow».

Ambroży ś.: «przodkowania (prawi) nie wziął Andr[z]ey, ale Piotr».

Augustyn [3] ś.: «Piotra (mowi) postanowił za głowę wszytkich, aby był pasterzem trzody Pańskiey [4]».

начиная съ этого абзаца и ниже вдоль по полю напечатано: «Противъ Пармени[ана], и 2» [2] опечатка: *p*ietrze [3] этотъ абзацъ въ старопечатномъ экземплярѣ стоитъ ѣ абзаца: «Hieronim....» [4] опечатка: Pańs*t*iey

Еронимъ светый (мовитъ): «межы двеманадцатми одинъ избранъ естъ, абы, постановивши голову, до одъщепенъства прычины не было».

Смотрыжъ тутъ, хрестиянский брате! Если тотъ выкрутачъ *Филялетъ* Петрови светому, апостолови Панскому верховному, не пропустилъ, уймуючы зверъхность его, которую ему Хрыстосъ Господь ‖(370) предъ иншыми апостолми дати рачылъ,—а штожъ бы не мелъ уймовати папежомъ, которымъ онъ, яко еретикъ, естъ головнымъ непрыятелемъ?!

Тые доводы вси, Петрови светому, яко верховному апостолови, належачые, не кому иному, але наболей епископомъ Рымскимъ завжды служыли. Што и сами светые отцеве прызнаваютъ, которыхъ бы писма прыпоминатъ много часу взяло, только двохъ тутъ поменю.

Златоустый светый (въ книгахъ 2 «О иерействе») такъ мовитъ: «за овъцы Свое Хрыстосъ кровъ Свою пролилъ, которые старанъю Петровому и потомкомъ его поручилъ».

А Леонтей светый такъ мовитъ: «Петръ светый, трываючы на моцной, которую взялъ, опоце, не опущаетъ справовати церкви: трываетъ Петръ и жыветъ въ наместникахъ своихъ».

Могли бы ся тежъ тутъ прыпоменути и сло‖(371)ва некоторые зъ соборовъ вселенскихъ, которые завъжды не кого иного, одно Рымского епископа потомкомъ Петра светого и старшымъ всее церкви Хрыстовы быти прызнавали; але, для предлуженья тыхъ книжокъ, опущаю. То тылко накротъце хотелемъ показати: яко *Филялетъ* въ книжкахъ своихъ тое только прыводитъ, што речы своей потребного быти бачытъ. (И то не жаль, бы справедливе

Hieronim ś.: «mied[z]y dwiema[...] ieden obrany iest, aby, postanowi[...] głowę, do odszczepieństwa przy[...] nie było».

Patrzayże tu, krześciański b[...] Ieśli ten wykrętarz Philalet Piotro[...] apostołowi Pańskiemu nawyższem[...] przepuścił, vymuiąc zwierzchności [...] ktorą mu Pan Krystus przed in[...] apostołmi dać raczył,—a cożby miał vymować [1] papieżom, ktorym iako heretyk, iest głownym nieprzy[...] lem?!

Te dowody wszytkie, Piotrowi ś., zwierzchniemu apostołowi, należące komu inszemu, ale nawięcey bisk[...] Rzymskim zawsze służyły. Co y oycowie ś. przyznawaią, ktorych pisma przypominać siła czasu w[...] tylko dwuch tu pomienię.

Chryzostom ś. tak mowi (lib. 2 Sacerdote»): «za owce Swoie Kr[...] krew Swą rozlał, ktore staraniu Pi[...] wemu y potomkom iego poruczał».

A Lew ś. tak mowi: «święty [...] trwaiąc na mocney, ktorą wziął, o[...] nie opuszcza sprawować kościoła: Piotr y żywie w namieśnikach swo[...]

Mogły by się tesz tu przypom[...] słowa niektore z syno‖(157)dow w[...] salnych, ktore zawsze ni kogo in[...] iedno Rzymskiego papieża poto[...] Piotra ś. y starszym wszytkiego ko[...] Krystusowego bydź przyznawali; dla przedłużenia tych książek, [...] szczam. To tylko chciałem nakro[...] pokazać: iako Philalet w ksią[...] swoich tylko to, co rzeczy swey [...] bydź iakoby służącego, przyw[...] tym niesprawiedliwie kier[...]

[1] опечатка: vymowiać [2] опечатка: nakrorce

згахъ; але фалшиве и выкрутне уетъ,) а тыхъ (зась) речей, которыхъ ь большей противъ ему и всимъ этикомъ товарышомъ его, намней вспоминаетъ. Бо если хотелъ быти введливымъ выкладачомъ писма свеі, потреба было и противные доводы своими доводами—альбо поровнати годити (ихъ) и такъ ихъ (потомъ) водити, якобы одны противъ дру- ь не перечыли; альбо ихъ власней ожити, кгдыжъ бы альбо однымъ шей верити, нижъ другимъ, альбо 372)течи ихъ вцале зоставити, яко ддивые, муселъ бы противности ихъ внати, абы писма светыхъ отецъ только одъныхъ противъ другимъ, и сами зъ собою светые отцеве не ися быти противными. А то естъ ъ побожности католическое чоло- хрестиянъского, который учителей ви Божое однако прыймуетъ, не уючы писмами ихъ и не прыводечи го противъ другому на штыхъ. жъ и у еванъгелистовъ самыхъ превротные найдуютъ таковые , которые видятъся быти, якобы явные одны противъ другимъ. Але векъ хрестиянъский все однако муетъ добрымъ вырозуменьемъ, за чью Духа Светого, Который естъ жъ правъды, выкладаючи и самыхъ ыхъ отецъ не противныхъ собе, во всемъ быти згодъныхъ верытъ и знаваетъ.

rzeczy, ktorych więcey iest przeciw iemu y wszytkim heretykom towarzyszom iego, namniey nie wspomina. Bo ieśli chciał bydź prawdziwym wykładaczem pisma ś., potrzeba było y przeciwne dowody z swoiemi dowodami—albo porownać y zgodzić y tak ich przywodzić, iakoby iedne przeciw drugim nie przeczali; albo ich właśniey (, a niszli ich napisał,) wyłożyć, gdysz by (musiał) albo iednym więcey wierzyć, nisz drugim, albo chcąc ich wcale zostawić, iako prawdziwe [1], musiał by ich contra varietates porownać, aby pisma ś. oycow nie tylko iedno z drugim, ale y sami z sobą oycowie święci przeciwnemi bydź nie zdali się. A to iest znak pobożności katolickiey człowieka krześciańskiego, ktory doktorow kościoła Bożego iednako przyimuie, nie brakuiąc pismami ich y nie przywodząc iednego przeciw drugiemu na sztych. Gdysz y v ewangelistow samych przewrotny człowiek nalazł by rzeczy takich kilka, ktore zdadzą się bydź, iakoby (nieco) przeciwne iedne drugim. Ale człowiek krześciański wszytko iednako przyimuie dobrym wyrozumieniem, za pomocą Ducha Ś., Ktory iest wodzem prawdy, wykładaiąc y samych oycow ś. nie przeciwnych sobie, ale zgodnych we wszytkim bydź wierzy y przyznawa.

кожъ и Филялетъ, гдебы не былъ пмъ ге(373)ретикомъ и наследовцою ъ превротниковъ и фалъшеровъ а светого, певне бы штуками геческими не нарабялъ, и пастыра енского церъкви Хрыстовы такъ калевалъ, а писма светыхъ отецъ рые папежовъ Рымскихъ мели у

Iakosz y Philalet, gdzieby nie był iawnym heretykiem y naśladowcą wszytkich przewrotnikow y fałszerzow pisma ś., pewnie by sztukami heretyckimi nie narabiał, y pastyrza powszechnego kościoła Pana Krystusowego tak (nie strofował y) nie hańbił, a pisma oycow ś. (ktorzy (zawsze) papieżow Rzymskich

[1] печатка: prawdziwie

великоѣ почтивости и за старшыхъ своихъ признавали) напротивъ папежомъ не натегалъ. Але не дивъ збегови костела католического, якимъ онъ естъ!

mieli w wielkiey vczciwości y s szych swoich znali) naprzeciw pa nie kierował. Ale nie dziw z katolickiego kościoła, iakim on i

Ѳилялетъ.

Зачынаетъ далей *Филялетъ* часть четвертую и боронитъ патрыархов Костентинополскихъ и церковъ Восточную напротивъ дееписа сыноду Берестейского, который то показуетъ, ижъ врата (адовы, то естъ) непрыятелские (силы,) премогли (и звоевали) тую церковъ и пастыровъ ее, а то не для чого иного, только же одъ единости церъковное отступили и милостью братерьскою, которую Христосъ ховати росказалъ, взгордили.

‖(158) Philalet.

Daley zaczyna Philalet część y broni patryarchow Konstan skich y kościoła Oryentalnego n dzieiopisa synodu Brzeskiego, k pokazuie, isz bramy nieprzyi przemogły tę cerkiew y pastyr a to nie dla czego innego, iedn iedności kościelney odstąpili y braterską, ktorą Krystys (Pan) przykazał, wzgardzili [1].

‖(374) Отказъ.

На то, што Ѳилялетъ, боронечи церкви Восточное и патриархов Костенътинопольскихъ, пишетъ, ничого не отказую, не прето, абымъ и въ томъ показати не мелъ неправды Ѳилялетовы, але же ся чую быти сыномъ правдивымъ церкви светое Восточное: не хочу ся уругати упадъку, ани пастыромъ ее, которые явную казнь Божую на собе за свой упоръ отнесли. Бо-мъ не естъ такимъ збегомъ ее, яко Ѳилялетъ Рымъское церкви, але вызнавамъ себе быти сыномъ оное церкви Восточное, которая была за часовъ единости съ церъковью Рымъскою въ згоде и въ послушенъстве пастыра единого вселенъского. То только мовлю, прысмотревшися теперешней церкви Восточной и пастыромъ теперешнимъ, справе и порядку и науце ихъ и стараню о цер-

Respons.

Na to, co Philalet, broniąc Oryentalney y patryarchow Ko nopolskich, pisze, nic nie odpo nie przeto, abym y w tym pok miał nieprawdy Philaletowey, się czuię bydź synem prawdzi ścioła ś. Oryentalnego: nie chcę gać z iey vpadku, ani pastyr ktorzy iawną kaźń Bożą na swoy vpor odniesli. Bo nie ieste zbiegiem iey, iako Philalet Rz kościoła, ale wyznawam się nem onego ś. kościoła Oryen ktory był za czasow iedności z łem Rzymskim w zgodzie y w szeństwie pastyrza iednego pow go. To tylko mowię, przypatrzy cerkwi teraźnieyszey Oryentalney tyrzom (iey) teraźnieyszym, porządku y nauce ich y staraniu

[1] опечатка: wzgardzil*li*

Божой и о овечкахъ ее,—смеле
і могу: яко небо отъ земли, такъ
ьшые речы отъ теперешнихъ, тень
5) только пе[р]шое [1] церкви и пас-
)въ ее въ теперешнихъ зосталъ.
о мовлю не зъ уруганья якого
ъ видитъ!), але съ политованья
тиянъского. А хто хочетъ ведати,
што тую казнь Божую на собе отно-
, нехайже читаетъ «Догматику Ве-
она», митрополита Никейского, ко-
ю онъ о той единости написалъ.
ь кождый хрестиянский чоловекъ
итъ явное пророчество того све-
мужа, што своимъ Грекомъ на
ре Ѳлоренътейскомъ пророковалъ,
бы единости съ костеломъ Рым-
ъ (не прынявши) розоръвалися.
чъ (кольвекъ и то) вемъ, же его те-
шние Грекове и Русь (наша) не
муютъ и зменъникомъ его назы-
ъ; але то такъ правдивая, яко и
ръ ихъ подъметный, змышленый,
рого они ли[с]трикейскимъ [2] на-
ютъ, которого якись баламутъ, ста-
на штыхъ правъдивому соборови
ентейскому, змыслилъ. О которой
мутни явной и геретикове сами ни
зменъ(376)ки не учынили, ве-
и, ижъ то николи не было, што
решние наши плетутъ и до друку
ти такъ явного ѳальшу не всты-
ся. Бо гдебы то правда была, пев-
ы геретикове того не замоѳчали,
рые ради бы и съ пекла на папежа,
ъ бы его людямъ огидити, (потва-
выдрали! Нехъ ся прото встыда-
тые баламутове того явного ѳаль-
своего! Противъ которому—певе-
ъ того—гдебы прышло до спору,
ми Лютеранове и Еванъгеликове
ги бы имъ неправду, ведаючи до-

kwi Bożey y o owieczkach swoich,—śmiele rzeć mogę: iako niebo od ziemie [3], tak pierwsze rzeczy od teraźnieyszych, cień tylko pierwszey cerkwi y pastyrzow iey [w] teraźnieyszych został. A to mowię nie z vrągania iakiego (Bog widzi!), ale z politowania krześciańskiego. A kto chce wiedzieć, za co tę kaźń Bożą (sprawiedliwą) odnoszą na sobie, niechże czyta (list) Besariona, mitropolita Niceńskiego, ktory de vnione pisał, a nazywaią go «Dogmatica Besarionis». Tam każdy krześciański człowiek obaczy iawne proroctwo tego świętego męża, co swoim Grekom na synodzie Florentskim prorokował, ieśliby iedność z kościołem Rzymskim (do końca) rozerwali.

(159) Acz wiem, że go teraźnieyszi Grekowie y Ruś nie przyimuią y zmiennikiem nazywaią; ale to tak prawdziwa, iako y synod ich podrzucony, zmyślony, ktorego oni listrykiyskim nazywaią, ktorego iakiś bałamut, stawiąc na sztych prawdziwemu synodowi Florentskiemu, zmyślił. O ktorey bałamutni iasney y heretykowie sami żadney zmianki nie vczynili, wiedząc, isz to nigdy in rerum natura nie było, co teraz niektorzy plotą y do druku wydać tak iawnego fałszu nie wstydzili się. Bo gdzie by to prawda była, pewnie by heretykowie nie zamilczeli tego, ktorzy radzi by y z piekła na papieża, czym by go ludziom ohydzić, wydrali! Niech się przeto wstydzą ci bałamutowie tego iawnego fałszu swoiego! Przeciw ktoremu—pewienem tego—gdzie by przyszło do sporu, y sami Luteranowie y Ewangelikowie zadali by im nieprawdę, gdysz inakszego synodu Florentskiego nigdy nie słychali, iedno ten, ktory iest po Łacinie od lat

[1] р въ старопечатномъ наборѣ выпало
[3] ... ziemię
[2] с выпало изъ старопечатнаго набора

бре, же о инакъшомъ соборе Ѳлорентейскомъ николи не слыхали, одно о такомъ, який естъ по Латине одъ летъ пятидесятъ, и по Греческу теперъ недавно, выдрукованые.

Але ты, хрестиянъский брате, не протився ихъ баламутни, а прочитай собе только тую «Догматыку», (познаешъ тамъ правду,) обачишъ розумъ, обачишъ и науку того побожъного мужа, и ясную правду, которое ся и пальцемъ ‖(377) дощупати можешъ: если ся не такъ теперъ зъ Греками деетъ, яко тотъ мужъ светый имъ пророковалъ?

О, Христе Цару! Дайже имъ упаметанъе а рачъ ихъ съ тое неволи поганъское вызволити, абы по перъшому, яко за единости бывало, едиными усты и единымъ серцемъ, о што самижъ уставичне въ литоргияхъ *светыхъ* просятъ, Тебе, правдивого Бога, зо всею церковъю католическою хвалили. О, дайже то, *Сыну* Божый! абыхъмо ся таковыхъ часовъ коли кольвекъ дочекали, абы потомъ не смелъ нихто мовити «я-мъ Павловъ, а другий—я-мъ Аполосовъ, а я Киѳинъ», яко и теперъ мовятъ: «я-мъ папежникъ, а я Гречынъ (Восточникъ); я папежа слухаю, а я патриаръхи Костентинополского», але жебы было серце и душа едина, маючы единого Отца, Которого исповедуемъ на небе, также и на земли единую матеръ правъдивую церъковъ светую (католическую), подъ единымъ пастыремъ церкви Хрыстовы, прехваляючы‖(378)ся о единомъ Господе нашомъ Исусъ Христе, Который естъ вечною головою церъкви Своее (светое) хрестиянское!

Ѳилялетъ.

Въ тойже части, въ розделе 6, кладетъ *Филялетъ* листъ патрыархи

piącidziesiąt y po Grecku drukowa[...] teraz niedawno.

Ale ty, krześciański bracie, nie p[...] ciwsię ich bałamutni, a przecz[...] sobie tylko tę «Dogmatykę (Bessa[...] nis)», obaczysz rozum, obaczysz na[...] tego pobożnego męża, y iasną praw[...] ktorey się y palcem dotknąć moż[...] ieśli się nie tak teraz z Grekami dz[...] iako ten mąż święty prorokował im[...]

O, Kryste Panie! Dayże im vpam[...] tanie a racz ich z tey niewoli po[...] skiey wyzwolić, aby po pierwsz[...] iako za iedności bywało, iednemi vs[...] iedynym sercem, o co samisz vstawic[...] w liturgiach *swoich* proszą, Ci[...] prawdziwego Boga, ze wszytką cerk[...] katolicką chwalili. O, dayże to, P[...] Boże! abychmy takowych kiedy cz[...] doczekali się, aby potym nie ś[...] żaden mowić «iam Pawłow, a dru[...] iam Apolosow, iam Cephasow», iak[...] teraz mowią: «iam papieżnik, iam [...] ckiey wiary; ia papieża słucham, [...] patryarchy Konstantynopolskiego», żeby było serce y dusza iedyna, m[...] iednego Oyca, Ktorego wyznawamy [...] niebie, także y na ziemi cerkiew iedyną matkę (naszę) prawdziwą, iednym pastyrzem kościoła Pana Kry[...] sowego, przechwalaiąc się o iedy[...] Pa‖(160—Ɉ)nie naszym (y Zbawic[...] naszym) Iezusie Krystusie, Ktory [...] wieczną głową kościoła Swego k[...] ściańskiego!

Philalet.

W teyże części, w rozdzie[...] kładzie Philalet list patrya[...]

ксандрейского Мелетия, называючы
патрыаръхою Костенътинополскимъ,
орый листъ есть шырокий.

Отказъ.

І тутъ (бы) кождый, не только я,
гъ задати Өилялетови кламство. Бо
ь Мелетей яко николи не былъ,
ь и теперъ не есть патрыархою
тентинополскимъ; але по старо-
-Александрейскимъ. А для чого имъ
и не могъ, пытайтеся у людей:
акъ нетъ ничого такъ тайного, што
потомъ открытися не мело» [1].
. што ся дотычетъ листу его (хотя
гъ могъ не мало противностей въ
ь показати яко противъ Богу, такъ
ротивъ милости хрести‖(379)янской,
тивъ писму явному и правиломъ
ровымъ, также и противъ зверхно-
и владзы его королевское милости,
гушне, ку болшому заятренью хре-
янъскихъ людей, не ку згоде и
эркованью, але проклетой сцызме
ли выданого),—а ведже не моя речъ
аковымъ чоловекомъ, которого особу
остойность шаную, спречатися: бо
ло бы ся то и инъшыхъ особъ
ныхъ тыкати.

ведже и о томъ учтивомъ мужу
мею: гдебы речъ всю (и) яко ся
деяло, достаточне ведалъ, подобно
а одного митрополита и владыковъ,
и на другихъ болшей мелъ бы
чыны нареканья. Бо яко ему справу
, такъже и писалъ; а подобно и то,
не было, доношоно несправедливе
шъю его. И гдебы были отданы
ы его власные, до его королевской
сти пана нашого (писаные,) на
шломъ сойме, подобно бы показалася
дного справа, яко его королевскую

dryiskiego Meleciusza, nazywaiąc go
patryarchą Konstantynopolskim, ktory
list iest szyroki.

Respons.

Y tu każdy, nie tylko ia, mogł zadać
Philaletowi nieprawdę. Bo ten Meleciusz
iako nigdy nie był, tak y teraz nie iest
patryarchą Konstantynopolskim; ale po
staremu—Alexandryiskim. A dla czego
bydź nie mogł Konstantynopolskim,
pytaycie się v ludzi: «wszak nie iest
nic tak taiemnego, co by potym nie
było iawno».

A co się tycze tego listu iego (chocia
bym mogł nie mało przeciwności w
nim pokazać iako przeciw Bogu, tak y
przeciw miłości krześciańskiey, przeciw
pismu iawnemu y kanonom synodowym,
także y przeciw zwierzchności y władzy
i. k. m., niesłusznie, ku więtszemu
zaiątrzeniu krześciańskich ludzi, nie ku
zgodzie y pomiarkowaniu, ale przeklętey
schyzmie gwoli wydanego),—a wszakże
nie moia rzecz z takowym człowiekiem,
ktorego osobę y dostoyność szanuię,
sprzeczać się: bo musiało by się to
tykać y innych osob zacnych.

A wszakże y o tym vczciwym mężu
rozumiem: gdyby rzecz wszytkę, iako
się co działo, dostatecznie wiedział,
podobno(by) nie na iednego mitropolita
y władykow, ale y na drugich więcey
miał przyczyny narzekać. Bo iako mu
sprawę dano, także y pisał; a podobno
y więcey tego donoszono do vszu iego
niesprawiedliwie. Y gdzieby były oddane
listy iego własne do iego k. m. pana
naszego na przeszłym seymie, podobno
by pokazała się nie iednego spra-
wa, iako iego k. m. do postronnych

[1] Матө. X, 26. Лук. VIII, 17; XII, 2

...сторонныхъ панствъ и до ... креста Господънѧ ‖(380) ...кобы, для тое единости, о ...щатъ тисячей людей, зъ ведо- ...подарскою, замордовати мено! ...и бедное не задавлено!) Але ...рхимандрытъ егожъ власный ...рейский, который тутъ былъ ...ихъ панъствахъ, сведомъ бу- ...е тое всее справы, забегъ ... до которого листы патриаръхи ...рейского напервей до рукъ ...ыли. Видечи, ижъ неслушную справу ... патриаръсе, задеръжалъ тые листы пры собе, до его королевское милости писаные. А ведьже суть того знаки у некоторыхъ преднейшихъ пановъ сенаторовъ, съ которыхъ латве познатися можетъ, што въ собе тые листы патриаръхи Алексанъдрейского замыкали. Нужъ, якая тамъ въ листе учтивость владзы (и) зверъхности его королевской милости на конъцу учинена: же кому иному, мимо пана зверъхнего, владзу надъ митрополитомъ и надъ владыками прывлащаютъ!

‖(381) Еще въ розделе 7, части (тоежъ) четвертое, Θилялетъ насмеваетъся зъ митрополита и зъ владыкъ, ижъ ихъ местца въ раде панской омылили. На то ся вже высъшей достаточне одъписало. И теперъ богдай такъ Θилялетъ царества небесного прагнулъ, яко владыкове того прагнутъ, и если прыехавши зъ Рыму и слово наменьшее съ кимъ о томъ мовили, хотяжъ обетницу паньскую маютъ значную, и хуть его королевское милости до того правдивую быти видятъ. Отожъ, не для того (яко Филялетъ несправедливе удаетъ) до тое светое единости прыступили, абы мели прагнути тое пыхи свецкое и вынеслости, але большей для спасения овечокъ, имъ отъ Бога поручоныхъ, ведаючи, ижъ безъ церкви нетъ спасения; а где

państw y do nieprzyiacioł krzyża ... stusowego vdawali, iakoby, dla te... ności, o kilkanaście tysięcy lu... wiadomością pańską, zamordowa... no! Ale Cyrillus, archimandryta ... ‖(161) własny Alexandryiski, kto... był w tuteyszych państwach, św... będąc dobrze tey wszytkiey sp... zabieżał temu, do ktorego listy pa... chy Alexandryiskiego napierwey d... przyszły. Widząc, isz niesłuszną s... dano patryarsze (iego), zadzier... listy przy sobie, do iego kro. m. p... A wszakże są tego znaki v niek... przednieyszych panow senatorow, ... rych łatwie poznać się może, co ... bie te listy patryarchy Alexandr... go zamykały. Nie wspominam y ... iaka w tym liście vczciwość ... zwierzchności iego kro. m. na ... vczyniona: że komu innemu, mi... na zwier[z]chniego, władzą nad ... politem y nad władykami przywłas...

A co w rozdziele 7, części czw... Philalet naśmiewa się z mitrop... władykow (, na karcie 195), i... mieysca w radzie pańskiey omy... na to się wyszszey dostatecznie ... wiedziało. Y teraz boday tak P... krolestwa niebieskiego pragnął, ... władykowie pragną tego, y ieśli ... iachawszy z Rzymu, o tym y s... namnieysze s kim mowili, chociasz ... nicę pańską maią znaczną, y chę... kro. m. do tego prawdziwą bydź ... Otosz, nie dla tego (iako Philale... sprawiedliwie vdaie) do tey św... iedności przystąpili, aby mieli p... tey pompy y pychy świeckiey, ale ... dla zbawienia owieczek, od Boga ... czonych, wiedząc, isz extra ec... non est salus; gdzie zgody y ...

илости хрестиянъское пусто, и церкви, але синагога дия- И Өилялетъ знать, ижъ не , але до синагоги людей ва- акъ нехъ людей невинъ‖(382)- ютваряетъ, жебы для местца эли владыкове (зъ митропо-) тое единости прыступить!

же, пане Өилялете, если ся вольно зъ людей невинъныхъ, га не боитъ; але до учтивости ъ, и цноты и почтивости кого -не годилося: якось ся ты торгнулъ не только на станы опские, которые у тебе, яко а, за өрашку важатъ, але и эсти ихъ шляхецкие мовечы.

Өилялетъ.

ы таковые местца имъ, то гкамъ, належати могли, кото- крывопрысяжцамъ, яковыми але доброго сумненья и не- эе цноты людямъ черезъ указаны?» [1]

‖(383) Отказъ.

къ! Аза то тобе належытъ ю людъскою шаөовати? Азась лужилъ ового ручника *, ко- ковые вшетечные губы поспо- ютъ катове, што плюца * по называютъ *? Знать, ижъ одобно своее цноты не маетъ, а людъскую такъ вшетечне , и невыпареною губою своею, до нее принесла, щекаетъ! къ, на початку книгъ своихъ,

krześciańskiey niemasz, tam nie iest kościoł, ale synagoga dyabelska! Y Philalet znać, isz nie do kościoła, ale do synagogi ludzi wabi,—niechże (Philalet) nie potwarza ludzi niewinnych, żeby dla mieysca in senatu mieli władykowie do tey iedności ś. przystąpić.

Iednakże, panie Philalecie, ieśli się naśmiewać wolno, kto się Boga nie boi, z ludzi niewinnych; ale do vczciwości przymawiać, y cnoty a poczciwości kogo odsądzać—nie godzi się: iakoś się ty wszetecznie targnął nie tylko na stany ich biskupie, ktore v ciebie, iako v heretyka, małey są wagi, ale y na poczciwość ich ślachecką mowiąc.

[Philalet.] [2]

«Aza by takowe mieysca im, to iest władykam, należać mogły, ktore nie krzywoprzysięscam, iako‖(162—Ꙋij)wemi oni są, ale dobrego sumnienia y niepodeyrzaney cnoty ludziam przez prawo są vkazane?» [3]

[Respons.] [4]

Patrzayże! Aza to tobie porнczono [5] poczciwością ludzką szafować? Azaś tu nie zasłużył owego ręcznika, ktorym takowe wszeteczne gęby pospolicie katowie vcieraią, co płucami po naszemu nazywaią? Znać, isz Philalet podobno swey cnoty niema, przeto na ludzką tak wszetecznie targa się, y niewyparzoną gębą swoią, co ślina do niey przyniosła, szczeka! Azażeś tak, na początku ksiąg swoich, w przedmowie swey, obiecał—skromnie

) книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1732 * эти четыре слова въ старопечат- лярѣ подчеркнуты и на полѣ старинным почеркомъ замѣчено: «простакъ! ь!» [2] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено [3] см. 2-ую книгу «Пам. », стлбц. 1731 [4] въ старопечатномъ экземплярѣ пропущено [5] опечатка:

въ предмове своей, обецалъ—скромне ся въ писанью своемъ заховати?! Штро*ф*уешъ деописа сыноду Берестейского, якобы ся непрыстойне въ писанъю своемъ заховалъ, и то, што ядовитая слинка до устъ прынесла, писалъ. Покажыжъ ми правдиве, где што противъ Богу, где противъ маестатови кролевскому (sic), где противъ сенаторомъ што таковогo непрыстойного, где наветъ противъ адверсаромъ тое единости што **(384)** таковогo ущыпливого, што бы штроѳованъя было годно, написалъ? Кого зрадцею, опрочъ Ники*ф*ора, которого и самъ его королевская милость такимъ быти менуетъ, кого ѳалшер*е*мъ, кого подъступцою, кого нецнотою назвалъ? А ты вшетечною и невыпар*о*ною губою своею всих*есь* помазалъ, пошкалевалъ: и Бога, и церковъ, и пастырей ее, и самого его королевскую милость помазанъца Божого, пана своего, штроѳуючы справы и листы его, и сенаторовъ его зацныхъ, и врядъ печатарский, выкидаючы имъ на очы непостереганье прысяги панское (и своее), што не только онымъ, але и самому его королевской милости въ бровъ, чогось николи не былъ годенъ!

się w pisaniu swoim zachowac?! S[…] fuiesz dzieiopisa synodu Brzeski[…] iakoby się nieprzystoynie [1] w pi[…] swoim zachował, y to, co iadowita ś[…] do vst przyniosła, pisał. Ukaszże prawdziwie, gdzie co przeciw Bogu, g[…] przeciw ma*g*estatowi krolewskiemu, g[…] przeciw senatorom co nieprzystoy[…] gdzie nawet przeciw adwersarzom iedności co takowego vszczypliwego by strofowania było godne, napisał? I[…] zdraycą, oprocz Nicefora, ktorego y […] iego kro. m. takim bydź mianuie, […] fałszerzem, kogo podstępcą, kogo cnotą nazwał? A ty wszeteczną a[…] wyparzoną [2] gębą swoią wszytki[…] pomazał, poszkalował: y Boga, y […]ścioł, y pasterza powszechnego, y […]mego krola iego m. pomazańca Bo[…] pana swego, s*z*trofuiąc sprawy y l[…] iego, y senatorow iego zacnych, y w[…] pieczętarski, wyrzucaiąc im na oczy […] postrzeganie przysięgi pańskiey, co tylko onym, ale y samemu iego […] m. w brew, czegoś nigdy godzien był!

Але не дивъ! Посполите съ пустого корча альбо сова, албо пугачъ вылетаетъ. Значытъ то: не толко вера и сумненье твое завилое, але и овое пудло твое безъмозкгое, на которомъ ся поврозы покрутили, которые суть знакомъ яко веры твоее завилое геретическое, такъ и цноты покрученое! Бо **(385)** гдебы ся въ цноте своей кохалъ, николи бысь ся на чужую не торгалъ. А протожъ якось на то вшетечъною губою своею заробилъ, давши волю перови летяцому непогамованую, такъ тежъ и, ушыма слухаючы, прыймуй, яко тобе

Ale nic dziw! Pospolicie z pu[…] krza albo sowa, albo puhacz wy[…] Znaczy to: nie tylko wiara y sumi[…] twoie zawiłe, ale y owo pudło t[…] bezmozgie, na ktorym się powrozy kręciły, ktore są znakiem iako w[…] twey heretyckiey wykrętney, tak y c[…] pokręconey! Bo gdyby się w c[…] swoiey kochał, tedy by się na cudzą targał. A przetosz iakoś na to w[…]teczną gębą swoią zarobił, y pi[…] lecącemu niepohamowaną wolą dał, tesz vszyma, iakoć za to płacą, […] y, chociać nie miło będzie, p[…]

[1] опечатка: nieprzystoyne [2] опечатка: niewyparozoną

. то платятъ, хотя вемъ, жеть (такъ-з, яко и овымъ,) немило будетъ, (а иетай на оные слова Гомеровы: «якое юво прорчешъ, таковоежъ и услышишъ»).

А што въ розделе 9, (тоежъ) четвере [части], насоромотившы владыце цкому, чоловекови доброму и непреманому, далей «о поступкахъ товашовъ его на пробєрскомъ камени сти посполитое, альбо у параѳиянъ итатися» [1] кажешъ, (*Филялете*,)—пыйже ся, яко хочешъ и съ кимъ колькъ твоя воля! А еслиже маешъ якую корку (цноты и) боязни Божее (о мъ вонтплю), а (ку тому) откинешъ васнь геретическую,—латве доведася и познаешъ (кождого). А покись го не досветчылъ, на чужые ‖(386) заочные повести не увлачай ни кому чтивости, и не суди ни кого, памеючы на слова Хрыстовы, Который витъ: «якимъ судомъ судите, такоцъ и васъ осудятъ» [2], и на оные угие слова (1 Кор. 4): «не судите едъ часомъ, ажъ бы Панъ прышолъ, торый тежъ осветитъ закрытъя мностей и объявитъ рады серца, а гды ѳала будетъ кождому отъ Бога» [3].

А протожъ радилъ бы-мъ я Ѳиляле, абы лепей у свою манътыку отрелъ, што въ ней носитъ, а въ жую не загледалъ, кгдыжъ' кождый несетъ свое власное бремя. А еслиже ежъ) што на которого ведаетъ, нехъже , не крыючи имени своего, объявитъ, о цнотливому прыстоитъ—у-въ очи ждому мовитъ, а не яко песъ—съ лу кусаючи, и мажучи почтивости юдъскиe.

‖(163) A co w rozdziale 9, części czwartey, nasromociwszy władyce Łuckiemu, człowiekowi dobremu y nieprzekonanemu, daley «o postępkach [4] towarzyszow iego na probierskim kamieniu wieści pospolitey, albo v parafian pytać się» każesz,—pytayże się, iako chcesz y z kimkolwiek wola twoia! A ieśliże masz iaką iskierkę boiaźni Bożey w sobie (o czym wątpię), a odrzucisz li waśń heretycką (na stronę),—dowiesz się łatwie y poznasz. A pokiś kogo nie doświadczył [5], na cudze y zaoczne powieści nie vwłaczay ni komu poczciwości, y nie sądź ni kogo, pamiętaiąc na słowa Pana Krystusowe, Ktory mowi [6] (Math. 7): «nie sądźcie, abyście nie byli sądzeni», y na one drugie słowa (I Cor. 4): «nie sądźcie przed czasem, asz by Pan przyszedł, Ktory tesz oświeci zakrycia ciemności y obiawi [7] rady serca, tedy chwała będzie każdemu od Boga».

A przetosz radził bym Philaletowi, aby radszey w swoię mantikę patrzył, co w niey nosi, a w *cz*udzą nie zaglądał, gdysz każdy poniesie swoie własne brzemię. A ieśliże wie co na ktorego, niechże się, nie kryiąc imienia swego, obiawi [8], a iako cnotliwemu przystoi—rzecze w oczy [9] każdemu, nie iako pies z tyłu kąsaiąc, y mażąc poczciwości ludzkie.

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1762 [2] Матѳ. VII, 2: «имже бо судомъ дите, судятъ вамъ» [3] 1 Коринѳ. IV, 5: «тѣмже прежде времене ничтоже судите, доніе пріидетъ Господь, Иже во свѣтѣ приведетъ тайная тмы и объявитъ совѣты серчныя, и тогда похвала будетъ комуждо отъ Бога» [4] опечатка: pos*k*ępkach [5] опечатка: wiadcz*y*l [6] опечатка: mow*y* [7] опечатка: obiaw*y* [8] опечатка: obiaw*y* [9] опечатка: o*z*cy

Ѳилялетъ.

Въ томъже (9) [роздѣле], на остатку, учынилъся Ѳиля‖(387)летъ прокураторомъ альбо инъстыкгаторомъ отъ ее милости панее кашталяновое Браславское, кнежны Збаражъское, на владыку Володымеръского, «который (поведа), прыехавши зъ Рыму, нашедъшы на дворъ ее милости тамъ до церъкви, дверы кгвалтомъ выбилъ, речы, до набоженъства належачые, одны побралъ, а другие пороскидалъ, и кгвалтъ великий учынилъ. И кгды ее милость протестацыю чынила, въсказалъ до нее: же ся дармо протестуетъ, бо его тутъ въ Польще нихто судити не будетъ мочы; а еслиже до папежа, которому вже послушенъство отдалъ, всхочетъ его позвати, будетъ мела добрую проеждъку; але онъ будетъ мети предъ нею, же ему тамъ дороги пытатися не треба будетъ, бо вже ее ведаетъ; и такъ розумеетъ, же тамъ за ее милостью не скажутъ» [1].

Philalet.

W tymże rozdziale, na ostatku, w[…] nił się Philalet prokuratorem a[…] instygatorem od iey m. paniey kasz[…] nowey Brasławskiey, xiężny Zb[…] skiey, na władykę Włodzimirskie[…] «ktory (powiada), przyiachawszy z R[…] mu, naszedszy na dwor iey m. tam[…] cerkwie, drzwi gwałtem wybił, rzeczy, nabożeństwa należące, iedne pobrał, d[…] gie porozrzucał, y gwałt wielki vczy[…] Y gdy iey m. protestacyą czyniła, w[…] zał do niey: że się darmo protestuie, go tu w Polszcze żaden sąd sądzić będzie mogł; a ieśli do papieża, k[…] remu iusz posłuszeństwo oddał, będ[…] go chciała pozywać, będzie miała do[…] przeieżdzkę; ale on będzie miał pr[…] nią, że mu tam drogi pytać się potrzeba będzie, bo iusz ią wie; y [...] rozumie, że tam za iey m. nie skażą[…]

Отказъ.

Але, пане Ѳиляплете, гамуйся! Што вжды ле‖(388)пшого чынишъ: и судишъ, и карешъ, и инъстыкгуешъ, и светчышъ! А заложуся, нижъ подобно меншей, нижъ я, о томъ ведаешъ [2]. Бо што поведаешъ, не виделесь того очыма своими,—а якожъ то смеешъ тверъдить?!

Але колижъ до того прышло, же и въ томъ, што врядови твоему не належытъ, прычины ищешъ — чымъ бысь чоловека цнотливого и пастыря церъкви Божое невинъного до людей неведомыхъ огидилъ,—ино не твоей щекарской губе кгволи, але для ведомости всихъ побож-

‖(164—Ꙁiij) Respons.

Ale, panie Phil[al]ecie, hamuy [...] Co wżdy lepszego czynisz: y sądzisz, karzesz, y instyguiesz, y świadczysz! podobno także wiele, iako y ia, o t[…] wiesz. Bo co powiadasz, na to nie [...] trzałeś oczyma swemi,—a iakosz […] śmiesz twierdzić?!

Ale gdy do tego przyszło, że y tym, co vrzędowi twoiemu nie nale[…] przyczyny szukasz—czym byś człowi[…] cnotliwego y pasterza kościoła Boż[…] niewinnego do ludzi niewiadomych o[…] dził,—tedy nie twoiey szczekarsk[…] gębie gwoli, ale dla wiadomości ws[…]

[1] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1768 [2] эта «точка», сравнительно […] скимъ, нѣсколько иначе изложена [3] см. 2-ую книгу «Пам. полем. лит.», […]

къ хрестиянъ—яко ся што деяло, и ю ведомость отъ самыхъ же презви-ювъ и отъ людей веры годныхъ которые ипры томъ были,) мелемъ,—ъ тутъ справедливе, яко ми Панъ ъ и сумненье милое, опишу.

Напродъ. (Нехъ ведомо будетъ,) ижъ церъковь, которую теперъ ее ми-ть пани Браславская деръжитъ, здав-належытъ до соборное церъкви (389)лодымеръское, подъ послушенъ-омъ и зверъхностью епископовъ Во-димеръскихъ; а стоитъ не у дворе милости панее Браславское, яко ялетъ баламутитъ, але на особливомъ ровъку, на предъместью Володымеръ-къ; а дворъ ее милости на другомъ ровъку, и тотъ—пустый, ветромъ жонъ; въ которомъ дворе здавна то не мешкаетъ. Тое теды церкви ъ, яко и зъ инъшихъ церквей *окрест-ъ*, повиненъ былъ завжды въ церкви ръной черъгу (свою), кгды на него шла, служыти, и на *входы до собор-церкви завжды* прыходити, и тамъ инъность свою, яко здавна звыклый ъ обычай, отправовати,—якожъ и теперешнемъ епископе то чынивалъ резъ колькось летъ безъ жадное пере-и).

раилося потомъ: кгды тотъ попъ ыги своее по килкакроть омешкалъ, о церкви соборъное не *началъ* ходи-—позваный будучы о то одъ вла-и и пытаный: для чого бы повинъ-и своей, (390) яко звыклъ, не илъ, поведелъ: ижъ ему ее милость к его до церкви соборное ходити и и своее пилновати не велела. Вла-а Володимерский, взявшы таковую мость, (не скваплаючыся,) покла-ь не разъ почтивость на ей милости

kich pobożnych krześcian—iako się co działo, y iaką sprawę od samych kapłanow y od ludzi wiary godnych miałem,—tak tu sprawiedliwie, iako mi Pan Bog y prawda miła, opiszę.

Naprzod. Isz ta cerkiew, ktorą trzyma teraz iey m. pani Brasławska, zdawna należy do cerkwie katedralney Włodzimierskiey, pod posłuszeństwem y zwierzchnością władykow Włodzimierskich; a stoi nie we dworze iey m. paniey Brasławskiey, iako Philalet bałamuci, ale na osobliwym ostrowku, na przedmieściu Włodzimierskim; a dwor iey mci na drugim ostrowku, y ten—pusty, wiatrem ogrodzony; w ktorym dworze zdawna żaden nie mieszka. Tey tedy cerkwie pop, iako y z inszych cerkwi *katedralnych* [1], powinien był zawsze w cerkwi katedralney koleią, gdy nań przyszła, służyć, y na *każdą sobotę na nieszpor y w niedzielę na iutrznią* przychodzić, y tam powinność vrzędu swego, iako zdawna zwykły był obyczay, odprawować,—iakosz to (zawżdy) y przy teraźnieyszym władyce czyniał.

Trafiło się tedy: gdy ten pop czerhi swey po kilkakroć omieszkał, y (daley) do cerkwi katedralney nie *chciał* przychodzić,—pozwany [2] będąc o to od władyki y pytany: przecz by powinności swey, iako zwykł, nie pełnił, powiedział: isz mu iey mci pani iego do cerkwi katedralney chodzić y koleie swey pilnować nie kazała. Władyka Włodzimierski, wziąwszy taką wiadomość, pokładał nie raz poczciwość na iey m. paniey Brasławskiey y vpominał ią, aby

[1] вмѣсто этого слова, здѣсь должно стоять: kolateralnych (срвн. ниже, стлбц. 934)
[2] опечатка: pozwanj

панеи Браславской и упоминалъ ее, абы церкви Божой таковаго безъправя не чынила, и што станови ее милости женскому не належытъ, въ то ся не втручала, церквами и презвитерми въ справахъ духовныхъ не рядила. А ее милость кгды на то ничого не дбала, тогды владыка, видечы таковую взгарду уряду своего пастыръского и кривду церъкви Божое, взявшы зъ собою протопопу и (иныхъ) презъвитеровъ килка, (самъ) шолъ до тое церкви. И нашедъшы ее отвореную, бо ся на тотъ часъ вечерня въ ней отправовала, вшедшы до церкви съ прыстойною учтивостью, яко до храму Божого, анътимисъ съ *престола* (, поднявшы индету,) знялъ, и попови тое церкви поведелъ: «поневажъ въ церкви соборной, якось повиненъ, |(391) черги не служышъ, (и на входы не бываешъ,) и зверъхъностью пастыра своего (, тутъ подъ бокомъ его будучы,) гордишъ,—протожъ и тутъ въ той церкви не годенесь [1] службы Божое одъправовати». И такъ взявшы только одинъ антимисъ, а иное все въ целости зоставившы, и томужъ попови казавшы церъковъ замкнути, прочъ одышолъ. А дверей, яко Өилялетъ мантырытъ, не выбиялъ.

Пытамъ же тя, Өилялете, што тутъ за кгвалтъ не только ен милости паней Браславской, але и той церкви стался отъ владыки? Поневажъ тотъ, который мастъ въ моцы своей церкви и ставити и посвещати, и где видитъ зъ уближенъемъ хвалы Божое, (тамъ) заказовати въ нихъ служеня,—тотъ то учынилъ не кгвалтомъ, яко ты поведаешъ, але властию зверъхности своее епископское. А гдебы прышло глубей о тыхъ речахъ пытатися, мало ся и то не покажетъ, же ее милость пани Браслав-

kościołowi Bożemu • takowego b w[i]a |(165) nie czyniła, y co stano m. białogłowskiemu nie należy, się nie wtrącała, sprawami kości y prezbitermi w sprawach ducho nie rządziła. A iey m. gdy na to n dbała, tedy władyka (Włodzimie widząc taką wzgardę vrzędu swego sterzskiego y krzywdę kościoła Bo wziąwszy z sobą protopopę y kilka zbiterow, szedł do tey cerkwi. A nala cerkiew otwartą, bo się na ten cza szpor w niey odprawował, wszedsz cerkwie z przystoyną vczciwością, do domu Bożego, antymis (, to iest tatił [2],) z *ołtarza* zdiął, y popowi ta cerkwi powiedział: «poniewasz w dralnym kościele, iakoś powinien, na cię koleia przychodzi, nie chces żyć, y zwierzchnością pastyrza s gardzisz,—przetosz y w tey cerkwi godzieneś służby Bożey odprawo Y tak wziąwszy tylko ieden antym insze wszytko wcale zostawiwszy, musz popowi kazawszy cerkiew zam przecz odszedł. A drzwi, iako ty, P lecie, mentiris, nie wybiiał.

Pytam że cie, Philalecie, co t gwałt nie tylko iey m. paniey Bras skiey, ale y tey cerkwi zstał się od dyki? Poniewasz ten, ktory ma w swey cerkwie y stawić y poświęca gdzie widzi z vbliżeniem chwały B zakazować w nich służyć,—ten to nił nie gwałtem, iako ty powiadasz władzą zwierzchności swey biskup gdzieby przyszło głębiey o tych rze pytać się, mało się y to nie pokaż iey m. pani Brasławska do tey ni iakiego prawa słusznego p

[1] опечатка: «годенесъ» [2] опечатка: porta*l*il

я до тое церъ|(392)кви ни якого ва слушъного не маетъ. Бо тая ъковъ передъ тымъ завжды бывала подаванъю его королевское милости, подъ зверъхностью епископовъ Володимеръскихъ, (такъ) яко и инъшые кви *окрестные*. Которую (то) церъ мещанинъ *неякий*, по *смеръти* повъской, будучы зятемъ его, (спадъ) взявши, и самъ не маючи до о ни какого права, ани позволенья сподаръского, ани одъ епископа свонетъ ведома—яко и якимъ правомъ, елъ то его милости пану Василью горовскому, кашъталянови Браславскому. О што ся продокъ теперешнего дыки, небожъчыкъ Өеодосей (, влака Володымеръский,) протестовалъ. теперъ ся о то правомъ чынитъ. трыжъ, яковый то блудъ: по дочъце повъской взяти хлопу простому церъ, и продавати ее и отдаляти отъ кви соборное (, и ламати права ръковные)!

ta cerkiew zawżdy przedtym bywała w podawaniu iego k. m., y pod zwierzchnością episkopow Włodzimierskich, iako insze cerkwi *kolateralne*. Ktorą cerkiew, po *corce* popowskiey, mieszczanin *Włodzimierski* wziął, będąc zięciem popa onego, a sam nie maiąc do tego żadnego prawa, ani consensu iego k. m., ani od biskupa swego, nie wiedzieć—iako y iakim prawem, zawiodł to iego m. panu kasztelanowi Bracławskiemu Wasilowi Zahorowskiemu. O co się przodek teraźnieyszego władyki, nieboszczyk Feodozij protestował. Y teraz się o to prawem czyni. Patrzayże, iaka to absurditas wielka: |(166) po corce popowskiey wziąć chłopu prostemu cerkiew, y przedać ią y oddalić od katedralnego kościoła!

А ведьже не о тое тутъ речъ идетъ, о владзу епископскую, которая ле|(393)жытъ до порядъку церквей и лы Божое въ церквахъ, бы и влаихъ шляхецъкихъ: той ся николи нио уймовати не можетъ. А што ся ычетъ отказу владыки Володымеръго до ее милости панее Браславъе,—чого если самъ не слышалъ, алете, не тверди того, жебы потомъ (таковые) повести твое хто не зазвоъ въ такий колоколъ, што на балазы звонятъ!

A wszakże nie o to tu rzecz idzie, ale o władzą biskupią, ktora należy do porządku kościołow y chwały Bożey w cerkwiach, by tesz własnych szlacheckich: tey się nigdy degradować nie mogło. A co się tycze odkazu władyki Włodzimierskiego iey m. paniey Brasławskiey,—czegoś sam nie słyszał, Philalecie, nie twierdź tego, żeby potym na powieść twoię kto nie zadzwonił w owaki dzwonek, co na bałamuty dzwonią!

Өилялетъ.

Еще на конъцу тогожъ розделу прыминаетъ Өилялетъ клятвы некоторые, владыки Володымеръского выдаы, такъже и везенья, кгвалъты надъ ховными, «которые (поведа) за одо-

Philalet.

Ieszcze na końcu tegosz rozdziału przypomina Philalet klątwy niektore, od władyki Włodzimierskiego wydane, także więzienia, gwałty nad duchownemi, «ktorzy (powiada) za oderwańcami iść nie

ръванъцами ити не хотели». А за тымъ кладетъ листы два его королевское милости: одинъ—до старостъ Украинъныхъ: абы людей чужоземскихъ до паньства его королевское милости, которые бы зъ листами якими съ Турецъкое земли прыходили, (абы) безъ ‖(394) воли и ведомости его королевское милости не пропущали; а другий листъ—до вряду места Виленъского: росказуючы, абы бунътовъ и розруховъ въ месте своволънымъ людямъ чынити не допущали, такъже * и церкви * новое *, которую * были * братъ*ш*икове * Виленъские * будовати * зачали безъ воли и ведомости и благословенния митрополитова, абы имъ будоватъ не дозволяли, которая церъковь не такъ для оалы Божое, яко большей для розъширенья ереси и бунътовъ въ речы посполитой отъ тыхъ братишковъ (sic) ** будоватися была зачала. А за тымъ Ѳилялетъ ускаръжается не только на владыковъ, але и на самого его королевскую милость, якобы таковые листы не только противъ конъѳедерацыи, але и противъ прывилееви, братъству наданого, выдатися мели. И кладетъ потомъ листъ владыки Володымеръского, въ которомъ владыка ознаймуетъ, ижъ братство Берестейское, за непослушенъство и за то, же церъковью Божею гор‖(395)дили, а иные собе соборыща чынили,—въ клятву ихъ вложилъ [1].

chcieli». A za tym kładzie listy iego k. m.: ieden—do starost Vk nych: aby cudzoziemcow do państwa k. m., ktorzy by z listami iakimi reckiey ziemie przychodzili, bez wi wiadomości iego k. m. nie puszcza drugi list—do vrzędu miasta Wileńsk roskazuiąc, aby buntow y rozrucho mieście swowolnym ludziom czynić dopuszczali także y cerkwie nowey, rą byli *braciszkowie* Wileńscy bud zaczęli bez woli y wiadomości y b sławieństwa mitropolitowego, aby ir dować nie dozwalali, ktora cerkiew tak dla chwały Bożey, iako nawi dla rozszerzenia herezyi y bunto rzeczy pospolitey od tych bracis budować się była zaczęła. A za tym lalet vskarża się nie tylko na władyi ale y na samego iego k. m., iakoby t wy list nie tylko przeciw konfede ale y przeciw przywileiowi, bractwu danego, wydać się miał. Za tym kł list władyki Włodzimierskiego, w kto władyka oznaymuie, isz bractwo I skie, za nieposłuszeństwo y za to cerkwią Bożą gardzili, a inne zbor sobie działali,—w klątwę ich włoż

Отказъ.

Здивитися тому не могу: што то за потороча *** той Ѳиля*плетъ*! Чы Мельхиседекъ якиі, который собе и духов-

Respons.

‖(167) (Zaprawdę,) zdziwić się mogę temu Philaletowi: co to za czwara! Czy Melchisedech iaki, k

* эти восемь словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на по... пымъ почеркомъ замѣчено: «смотри» ** id. «зри» [1] см. 2-ую книгу «Пам. ... стлбц. 1768—1790 *** id.: «плутъ унеятъ блазнуть!» [2] см. 2-ую книгу ... лит.», стблц. 1767—1789

ю, и царъскую владзу и зверъхность ывлащаетъ, же и духовъные и свецъ» справы штроѳуетъ, и мечетъся и кролевъскиe и на епископъские вря-, все ганитъ, все судитъ, и ѳалшиве ичей до людей, анижъли ся што де-ь, удаетъ, абы не только особы ду-ные, пастыры церкви Божое до ове-ъ ихъ у-въ огиду прывелъ, але и юго его королевскую милость, пана южного и добротливого, до подда-къ его въ ненависть подалъ, речъ молитую (противъ ему) взрушилъ юбунътовалъ?!

sobie y duchowną, y krolewską władzą y zwier[z]chność przywłaszcza, że y duchowne y świeckie sprawy sztrofuie, y rzuca się y na krolewskie y na biskupie vrzędy, wszytko gani, wszytko sądzi, y fałszywie inaczey do ludzi, aniszli się co działo, vdaie, aby nie tylko osoby duchowne, pastyrze kościoła Bożego do owieczek ich w ohidę przywiodł, ale y samego iego kro. m., pana pobożnego y dobrotliwego, do poddanych iego w nienawiść podał, rzecz pospolitą wzruszył y pobuntował?!

Але штожъ ти ся деетъ *, Ѳилялле-* * чы шалеешъ? * Почуйся * толь-чы твоя * то речъ *— епископовъ * дити и справы ихъ духовъные штро-(396)ти, будучы не только свецъ-къ куръцияномъ, але и спроснымъ ыяномъ, и не ведаючи справъ иядъку церъковного, а далеко мень-в ведаючы, для которое прычыны в ся стало? Не тобе теды кгволи, орысь того не годенъ, абы*ть* се хто овати мелъ, але верънымъ хре-яномъ даетъся (таковая справа) ку мости.

Ale cosz ci się dzieie, Philalecie! czy szalciesz? Poczuway się tylko: czy twoia to rzecz—biskupow sądzić y sprawy ich duchowne sztrofować, będąc nie tylko świeckim kurcianem, ale y sprosnym Arryanem, y nie wiedząc spraw y porządku cerkiewnego, a daleko mniey wiedząc, dla ktorey przyczyny co się zstało? Nie tobie tedy gwoli, ktoryś tego nie godzien, abyć się kto sprawował, ale wiernym krześcianom daie się wiedzieć.

А якъ было владыце таковыхъ сво-вниковъ не карати?! Которые, цер-ъ Божую покинувшы и хвалу Бо-о въ ней взгордившы, иншые собе тца на молитвы и справы церков-в покутне обирали! А другие—до *ьриянов*ъ на злость церкви Божой а взгарду удавалися! А што боль-в—будучи свецъкими людми, (и) инувшы (некоторые) шыло ** и дву **, ремесло ** свое ** власное, во Божое, не будучы на то послани, поведали, пороженицамъ молитвы

A iako było władyce takowych swowolnikow nie karać?! Ktorzy, kościoł Boży porzuciwszy y chwałą Bożą w niey wzgardziwszy, insze sobie mieysca na modlitwy y sprawy cerkiewne pokątnie obirali! A drudzy—do *heretykow* na złość cerkwi Bożey y na wzgardę vdawali się! A co większa—będąc świeckimi ludźmi, porzuciwszy dratwę y szydło, swoie własne rzemiosło, słowo Boże, nie będąc na to wezwani, przepowiadali, porożenicam modlitwy dawać śmieli, zapomniawszy onych słow Pawła ś.

* эти семь словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «не епископъ, врагъ Божій!» ** эти четыре слова также подчеркнуты и замѣчено: «лжетъ!»

[illegible] словъ апостол- [illegible] «они проповедятъ, [illegible]» [1]. Вемъ, же (397) [illegible] (Филалете,) яко у ге- [illegible] стоитъ! Бо у васъ [illegible] пишуютъ, и непо- [illegible] кажутъ (Евреемъ 5) [2]! [illegible] католической не такъ: [illegible] чести не беретъ, [illegible] который бы на то былъ [illegible] яко и Ааронъ» [3]. [illegible] наспроснейшая: сами тако- [illegible] чынечы, и другихъ [illegible] невинъныхъ простачъ- [illegible] за собою ихъ отводили, [illegible] боронили, домъ Бо- [illegible] (бл[illegible]) вертепомъ разбой- [illegible] называли; тыхъ, которые до [illegible] балъвохвальцами крестили; [illegible] цнотливыхъ и побожныхъ [illegible] (имены и) назвисками [illegible] лаяли; епископа своего по- [illegible] не хотели; а не только [illegible] помазаньцови Божому, за то, же той единости былъ прычиною, [illegible] противъ Богу и благодати Его [illegible] и противъ вольности хре- [illegible] ко(398)торое зажываютъ, [illegible] просечи Пана Бога, абы ихъ [illegible] подъ Турецъкую [4] * неволю * [illegible] * анижъ * бы ся зъ Рымля- [illegible] * соединити * мели!! Ино за то не [illegible] было таковыхъ свовольниковъ, [illegible] и блюзнеръцовъ (благо- [illegible])?! Не поведай же того, Ѳи- [illegible] же ихъ карано за то, же не [illegible] за отступниками! Ведаетъ [illegible] и иньшые побожные люде, [illegible] же месте (мешкаючие), братья [illegible] такъ Рымляне, яко и Русь!

(Rom. 10): «a iako będą przepo[...] ieśli nie byli posłani»! Wiem, ż[...] ciebie, iako v heretyka, za frasz[...] Bo v was y żonki pismem szyrn[...] nieposłani będąc każą! Ale w [...] katolickim nie tak: «bo żaden[...] tey czci nie bierze, iedno ktory[...] wezwan od Boga, iako y Aaron» (H[...] A co ieszcze naspróśnieysza: sami [...] niezbożność czyniąc, y drugich [...] nych y niewinnych prostaczkow [...] wali, za sobą ich odwodzili, do [...] chodzić zakazywali, kościoł Boży [...] nią łotrowską nazywali; tych, kt[...] niego chodzili, bał(168—ᴟ)woch[...] mi krzcili; prezbiterow cnotliwych [...] bożnych (idololatras y innemi) [...] stoynemi nazwiskami (nazywali[...] mocili, łaiali; biskupa swego p[...] bydź nie chcieli; a nie tylko ie[...] y pomazańcowi Bożemu, za to, [...] iedności ś. pomagał, złorzeczyli; [...] Bogu y łasce Iego dobrotliwey [...] ciw] wolności krześciańskiey [...] prosząc Pana Boga, aby ich [...] pod niewolą Turecką poddał, [...] Rzymiany ziednoczył!! A więc [...] było nie karać takowych swowol[...] buntownikow y bluźniercow?! Nie [...] dayże tego, Philalecie, że ich [...] za to, że nie chcieli iść za odst[...] mi! Wie Bog, wiedzą y inszi [...] ludzie w tymże mieście, bracia [...] sąsiedzi, tak Rzymskiego, iako y [...] go nabożeństwa!

[1] Римл. X, 15. [illegible]
[4] это указаніе стоитъ не на мѣстѣ: оно должно быть ниже [illegible] приемлетъ себѣ честь, но званный отъ Бога, якоже и [illegible] * эти шесть [illegible] въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркн[illegible] замѣчено [illegible] волѣли въ неволѣ Бога знати [illegible] отступн[illegible] Рымлянъ поцѣловати».

мало ли маешъ на томъ,—найдешъ книгахъ местъскихъ блюзнеръства рыхъ вписаные. А то съ тое ны, ижъ одинъ шевъчикъ съ незбожного и своволъного братъ- будучи на беседе, (учынилъся ечею, и) другого (, таковогожъ) ика (, яко самъ,) Христомъ истинъ- называлъ! За которые слова ерские), не могучи ихъ стеръ- другий чоловекъ побожный, то- на(399)боженъства Руского (ро- знявши зъ ноги пантоѳель, губу предотечы шылскому) *отеръ*! ыже ми:) изали таковая губа ная не годна была таковаго ка- ! Пусти только уши на торгъ, ь другое ухо стороне, доведаешъ- ольшей того, анижъ ся тутъ на- !

А mało li masz na tym,—naydziesz y w księgach mieyskich bluźnierstwa ich aktykowane. A to z tey przyczyny, isz ieden szewczyk z tegosz niezbożnego y swowolnego bractwa, na biesiedzie siedząc, drugiego szewczyka Krystusem prawdziwym nazywał! Za ktore słowa drugi człowiek pobożny, tegosz nabożeństwa Ruskiego, nie mogąc mu wytrwać (takiego bluźnierstwa szkaradnego), pantoflą zdiąwszy z nogi, gębę *zawarł!* A więc takowa wszeteczna gęba nie godna była takiego karania?! Puść tylko vszy na targ, a zostaw drugie vcho (drugiey) stronie, dowiesz się y więcey tego, a nisz' się tu pomieniło!

то поведаешъ: же бито, до ве- сажано, кгвалтомъ до тое еди- прымушано,—то неправда, *Фи-* ! Дано было одному шевчыкови, ъ томужъ предотечы, киемъ отъ ты; але не за то (хотя бы за е блюзнерство огня былъ го- але за то, ижъ до вряду зам- , будучы заволаный, ити не хо- к слугу подъстаростего зсоромо- А што прыпоминаешъ везенъе рого снать презвитера,—ино и когось старшого сталося (было); съ которого везеня самъ же пъ его вызволилъ. Пытай его 400) вшакъ его знаешъ! А нехъ якуетъ, же его што срожшого гкало, яко выклятого и банъ- Божымъ и свецкимъ правомъ нънаго! А што за прычына тое была, пытайсе у кого иншого, а шъ, ижъ былъ и болшей заслу- Не вспоминаю крывопрысяжъ- го покилкакротного, а остатнего, нгелии светой (съ поцалованъемъ

A co powiadasz: że bito, do więzienia sadzano, gwałtem do tey iedności przymuszano,—to nieprawda, Philalecie! Dano było iednemu szewczykowi, a snać temusz, co się to precursorem vdziałał, (a inszego Krystusa vkazował,) od starosty kiiem; ale nie za to (chocia by za takowe bluźnierstwo ognia był godzien!), ale za to, isz do vrzędu zamkowego, będąc pozwany, iść nie chciał, sługę podstarościego zesromocił. A co przypominasz więzienie niektorego snać prezbitera,—tedy y to od kogo starszego zstało się; z ktorego więzienia samże go władyka wyzwolił. Pytay go sobie, wszak go znasz! A niech Bogu dziękuie, że go co więtszego nie potkało, iako wyklętego bannita, Bożym y świeckim prawem osądzonego! A co za przyczyna tey kaźni była, pytay się v kogo inszego, (169) a poznasz, isz był y więcey zasłużył. Nie wspominam krzywoprzysięstwa iego, po kilkakroć vczynionego, a ostatniego razu na Ewangelij ś. przysięgi vczynioney, isz się miał nawrocić do swego

доброволне) учыненого, нжъ ся мелъ навернути до своего епископа. О што потомъ самъ узнавъшыся, и будучы не толко на волности, але и слугою пана великого и потужного, предъ зацными людъми перепрашалъ съ плачомъ епископа своего. Пытай же его самого, яко ся зъ нимъ обышолъ (, хотя не разъ до тое злости своее повтаралъ)? А предся (и теперъ) злому и то не помогло: бо знову прысягшы своему епископови—до единости прыступити и *до своего престола верънутися,* опять *всего того не зыстилъ.* А было тыхъ *шлюбъ* по чотырикроть.

biskupa. O co potym sam obaczyw się, y będąc nie tylko na wolności, y sługą pana wielkiego y potężn przed zacnemi ludźmi przepraszał z płaczem władykę swego. Pytayże go sam iako się z nim obszedł (, a dowiesz prawdy). A przedsię złemu y to pomogło: bo znowu przysiągszy sw biskupowi—do iedności przystąpić *nim przestawać,* zaś *się cofnął* na A było tego *krzywoprzysięstwa* po cz razy.

(401) Отожъ видишъ, пане Филялете, яко не певные твое новины, которыесь на писме до людей выдалъ! А людямъ невинънымъ и цнотливымъ славы уволочаешъ, не паметаючи на оные слова: «снадне вырыгнути, але трудно зась полъкнути». Але вижу, же ты то, яко ягодъку, полкнешъ! Лъжы, Филялете! вшакъ се тымъ не удавишъ!

Otosz widzisz, panie Philalecie, niepewne twoie nowiny, ktoreś na mie do ludzi wydał! A ludziom ni nym y cnotliwym sławy vwłaczasz, pamiętaiąc na ono: «dif[f]amare quia reuocare graue». Ale widzę, to połkniesz, iako iagodkę! Łży, lecie! wszak się tym nie vdawisz!

Што ся тычеть листовъ его королевское милости, не моя ихъ речъ объмавляти: ведаетъ то Богъ, и самъ его королевская милость, и канъцелярия его зацная, яко ими шафуетъ. Моя речъ—власти, отъ Бога даной, подълегати, и имя его королевское милости, и справы его со всякою прыстойною учтивостью, яко будучы подъданымъ пана своего, вспоминати. А ты, (пане) Филялете, нжесь ся вже оголъталъ, не боишъся ани Бога, ани людей, щекайже, якось почалъ,—азали ся чого добрешешъ!

Co się tycze listow iego kro. m. moia ich rzecz obmawiać: wie to y sam iego krol. m., y kancellarya zacna, iako imi szafuią. Moia rz władzy, od Boga postanowioney, pod imię iego kro. m., y sprawy ie wszelaką przystoyną vczciwością, będąc poddanym pana swego, ws nać. A ty, Philalecie, żeś się iusz sał, nie boisz się ani Boga, ani szczekayże, iakoś począł,—azali się (za czasem) doszczekasz!

Только того троха доткну, если бы хто мовилъ: нжъ его королевская милость не мелъ заказовати церъкви будова(402)ти, поневажъ се то ку хвале Божой стегаетъ.

Tylko tego trochę dołożę, ieśli mowił: isz iego krol. m. nie miał zować cerkwi budować, poniewasz ku chwale Bożey działo.

Прочытайже собе правило 83 собору Карфаганского, которое заказуетъ безъ

Przeczytayże sobie kanon Kartagińskiego, ktory za

кона своего церькви ставити. амъ его королевская милость своемъ посветьчасть, же тая безъ воли и благословения итова, на взгарду зверъхности итися зачала одъ людей сво- —изали но слушъная речъ ръхности свецъкой заказати воволнымъ, которые зверъхно- се) духовное слухати не хо- нтожъ помогли листы его ко- милости? Предъся своволла листы панские намней не гую сынагогу свою поставили, же и кровью невинъныхъ лю- ь посквернилася. Хтожъ ее хто анътимисы давалъ? пы- где по нихъ ежджано? Але рацыя! все вольно! не только мисы ездити, але и пана сво- дъ непрыятелемъ дедичнымъ а него ся скаржыти а—што если(403)же и о чомъ горшомъ ивомъ панству его королевсти розмавляти! Хтожъ теперъ гь тое церъкви? Жонъки, ко- ъ церкви людей бити кажутъ! милые кролевны Ангельские, ся! вшакъ то еще не Анъ- е маете вымовку: конфедера- федерацыя! не рушъ!

biskupa swego kościołow stawić. A isz sam iego kro. m. w liście swoim poświadcza, że ta cerkiew, bez woli y błogosławieństwa mitropolitowego, na wzgardę zwierzchności iego, stawić się chciała od ludzi swowolnych,—azasz nie słuszna rzecz była zwierzchności świeckiey zakazać ludziom swowolnym, ktorzy zwierzchności duchowney słuchać nie chcieli? A cosz pomogły listy iego kro. m.? Przedsię swo(170—Vij)wolnicy, y na listy pańskie namniey nie dbaiąc, tę synagogę swoię (Nalewaykowską) postawili, ktora iusz y krwią niewinnych ludzi snać oblała się. Ktosz ią święcił? kto antymisii dawał? pytaycie się: gdzie po nie ieżdżono? Ale konfederacya! wszytko wolno! nie tylko po antymisii ieździć, ale y pana swego przed nieprzyiacielem dziedzicznym hidzić, na niego się skarżyć a—co wiedzieć!—ieśliże y o czym gorszym y szkodliwym państwu iego kro. m. nie traktowali! Ktosz teraz biskupem tey cerkwi? Żonki, ktore y w cerkwi ludzi bić każą! O, moie miłe krolewny Angielskie, pamiętaycie się! wszak to ieszcze nie Anglia! Macie wymowkę: konfederacya! konfederacya! nie rusz!

ишъ же то, пане *Филялете*, хвалишъ! Бо и на листы саазанца Божого, пана своего, юдданымъ его, мечешъся, сугрофуешъ. Важнейшая у тебе дыя, а нижъ права церъковрая хотяжъ не на роспусту, ю волю, не на спротивенство верхности, але для покою побыла дана; а ты ее ужы- і противъ Богу, и противъ атолической, и противъ самому левской милости, помазанцу и довнимаешъ, же тобе за тою

A chwalisz że to, panie Philalecie, widzę, że chwalisz! Bo y na listy samego pomazańca Bożego, pana swego, będąc poddanym iego, rzucasz się, sądzisz, strofuiesz. Ważnieysza v ciebie konfederacya, a nisz kanony kościelne, ktora chociasz nie na rospustę, nie na swowoleństwo, nie na zprzeciwieństwo Bogu y zwierzchności, ale dla pokoiu pospolitego dana była; a ty iey vżywasz—y przeciw Bogu, y przeciw kościołowi katolickiemu, y przeciw samemu iego kro. m., pomazańcowi Bożemu, y mniemasz, że tobie za tą konfederacyą

wszytko wolno—y Bogu ...
łaiać, szkalować, poczciwości ...
Hamuy się, dla Boga, Philalecie ...
barzo, ale nie duż! ...
azali ochrapieiesz! Pomni ...
powieść: «sobaka brzesze ...
sie».

Ale y ia na błazna-m ...
tak długo w rzecz wdaię ...
chłopem, ktory, podobno ...
szy się, tak szaleie! Wolę ...
posłuchawszy kogo mędrszego ...
mię naucza (Prouer. 26): ...
wiaday głupiemu według głupości ...
abyś się mu nie zstał podobien».

A wszakże z powinności krze...
skiey vpominam cię, panie Phil...
ieśliże masz iaką iskierkę boiaźni ...
w sobie, pamiętay na słowa one ...
stolskie (Colos. 3): «nie kłam...
iedni przeciw drugim, zwlokszy z ...
starego człowieka z vczynkami ...
oblokszy nowego tego, ktory się ...
wia w (171) znaiomości podług ...
obrażenia Tego, Ktory go stworzy...

A za tym day ci, Panie ...
vpamiętanie, abyś y tey nieprawdy ...
z ktorąś się tak znacznie ...
kiedykolwiek żałował (za nię) ...
wiedź, isz karania Bożego nie ...
za te kalumnie twoie, ktoremiś ...
niewinnych pomazał, y Boże y ...
prawo zgwałciłeś. Podobnoś nie ...

оного виръшика: «кламливый езыкъ видитъ правды, а уста слизкие зуютъ упадъки» [1]. Отожъ, небоже ;ный! тотъ долъ, которыесь былъ другими выкопалъ, самесь ся въ увалилъ, водлугъ оное прытчи гч. 26): «хто копаетъ яму, самъ въ падетъ» [2], абовемъ «брыдкостью Пана уста кламливые (При́тч. 12), оторые ве(406)рне на всемъ чытые ся Ему подобаютъ» [3].

авду было писати, Өилялете! не бысь | таковаго отказу. Але якось илъ, | таковый тежъ и ответъ | ь. (Прыймижъ | завдячне.) [4]

мкне́нье, съ про́звою и зъ упоньемъ до всихъ правосла́вь хрестіянъ набоже́нъства ьского и Руского [5].

блюзнившыся Өиляплеть до воли, омотивши, налаявшы всимъ стадуховнымъ и свецкимъ, церкви, ромъ и самому его королевской мипану своему, назадававшы не мапыпокъ, наполънивши свое книжмпомъ и потварями,—на остаякобы якую добрую и побожную у (407) зробивши, чынитъ прозбу поминанъе до всихъ обывателей ъныхъ и великого князъства Лиэго, остерегаючы ихъ милость, абы ъпечностямъ якимъ-си забегали, ючы за тою единостью Рымского ла зъ Греческимъ много непожытвасни, немилости, незгодъ, злаı правъ и волности, свободъ, а гъ потресаючы и внутрною войною

onego wierszyka (Prou. 2): «lingua fallax non amat veritatem, et os lubricum operatur ruinas». Otosz, niebożc stradny! ten doł, ktoryś był pod drugimi vkopał, sameś się weń vwalił, według onych słow (Pro. 26): «qui fodit foueam, incidit in eam», abowiem «abominatio est Domino labia mendatia; qui autem fideliter agunt, placent Ei» (Prouer. 12).

Prawdę było pisać, Philalecie! nie miał byś takowego responsu. Ale na iakiś zarobił, taki tesz masz (, secundum illud Homeri: «quale verbum dixeris, tale audies»).

Zamknienie.

Nabluźniwszy się Philalet do woli, nasromociwszy, nałaiawszy wszytkim stanom duchownym y świeckim, kościołowi, pastyrzom [6] y samemu iego kro. m. panu swoiemu, nazadawawszy nie mało sznypek, napełniwszy swoie ksiąszki (kalumniami,) fałszem y niepprawdą,—na ostatku, iakoby iaką dobrą y pobożną robotę zrobiwszy, czyni prozbę y admonicyą do wszytkich obywatelow Koronnych y wielkiego x. Lit., vpominaiąc ich m., aby niebeśpiecznościam iakimsi zabiegali, vkazuiąc za tą iednością Rzymskiego kościoła z Greckim wiele niepożytkow, waśni, niemiłości, niezgod, złamania praw y wolności, swobod, a zatym potrząsaiąc y wnętrzną woyną y zginieniem wszytkiego pań-

[1] ритч. XXVI, 28: «языкъ лживъ ненавидитъ истины, уста же непокровенна творятъ ›еніе» [2] Притч. XXVI, 27 [3] Притч. XII, 22: «мерзость Господеви устнѣ лживы: й же вѣрно пріятенъ Ему» [4] этотъ «абзацъ» набранъ въ видѣ съуженнаго къ низу ыьника, въ 5 строкъ [5] это заглавіе набрано крупнымъ чернымъ, не курсивнымъ, томъ, съ удареніями [6] опечатка: pastyrzow

и згиненьемъ всего панъства. Которому его напоминанъю кгды ся человекъ бачный добре прысмотрыть, обачыть то ясне, ижъ только словъ сила, але правды бы намней! Бо то все зъ васни противъ той светой единости и згоде церъковной, которой, яко геретикъ, естъ явнымъ непрыятелемъ, чынитъ (и пишетъ); а што самъ на серъцу и (на) умысле своемъ геретическомъ маетъ, радъ бы то во всихъ вмовилъ, и въ такоеж*ъ* мнеманье управилъ, же ся правамъ и вольностямъ хрестиянскимъ ((бы былъ доложылъ геретическимъ)) кгвалтъ десть, абы и пана побожного и светобли(408)вого до подъданыхъ въ противное мнеманье въправилъ, и подъданыхъ противъ пану *възмъ*трылъ, показуючы то несправедливе, якобы ся народови Рускому, вере и обърядъкомъ ихъ тою згодою и единостью, съ костеломъ Рымъскимъ прынятою, крывда и безъправье (и знищенье) деяти мело, и якобы (то) речы новые, николи въ панъстве тутошнемъ неслыханые, отъ митрополита и владыковъ вщатися мели.

Што все пущамъ мудрому уваженью человека хрестиянъского, правду Божую милуючого: мелъ ли Филялетъ, за такою потварью и баламутнею своею, которыми наполънилъ книжки свое, прычину слушную таковые нареканья чынити на пана своего власного, на сенатъ его, на канцелярыю о непостереганье прысеги панъское (и своее), на люде невинъные. удаючи ихъ до речи посполитое за кгвалътовники права посполитого (которые (снатъ) большую крывду и утиски терпятъ отъ своихъ про(409)тивниковъ, а нижъ ихъ кому чынятъ)? Згола—самижъ лаютъ, сами ихъ на славе доброй и почтивости мажутъ, (щыплютъ,) маетности церъ-

stwa. Ktoremu napominaniu iego g się człowiek baczny dobrze przypatr obaczy to iaśnie, isz tylko słow si ale prawdy by namnicy! Bo to wszy z waśni przeciw tey ś. iedności y zg kościelney, ktorey iest, iako heret iawnym nieprzyiacielem, czyni; a sam ma na sercu y vmyśle sw heretyckim, rad by to we wszyt wmowił y w takie mniemanie wpra że się prawam y wolnościam k ści(172—19iij)ańskim gwałt dzieie, a y pana pobożnego y świętobliwego poddanych w przeciwne mniemanie w y poddanych przeciw panu wziątn pokazuiąc to niesprawiedliwie, iak się narodowi Ruskiemu, wierze y obr dom ich tą zgodą y iednością, z kośc łem Rzymskim przyiętą, gwałt y b prawie dziać [1] miało, y iakoby rze nowe (y) nigdy w państwie tym n słychane od mitropolita y władyk zacząć się miały.

Co wszytko puszczam mądremu v żeniu człowieka krześciańskiego. pra Bożą miłuiącego: miał li [2] Philalet, taką potwarzą y bałamutnią swoią, k remi napełnił ksiąszki swoie, przyczy słuszną takie inwectywy czynic pana swego własnego, na senat kan[c]ellaryą iego o niepostrzega przysięgi pańskiey, na ludzie niewin vdaiąc ich do rzeczy posp. za gwałt niki prawa pospolitego (ktorzy więc krzywdy y vciski od swoich przeciw kow cierpią, niszli ie komu (inszem działaią)? Zgoła—samisz łaią, sami sławie dobrey y poczciwości ich m maiętności cerkiewne odeymuią, dzi wieństwo ich przeciw im buntuią, l

[1] опечатка: dz*a*ć [2] опечатка: *c*i [3] опечатка: pr*zj*czynę

: (крывдять,) одыймують, ду-
гво ихъ противъ имъ бунъту-
слушенства чынити заказують,
мовечы)—бившы (набившы)—
ги не велять!

же, хрестиянъский брате, за
неласку и таковое преслядо-
ъ людей незбожныхъ терпять?
же ихъ до згоды, до милости
ское, до единости стародавное
е, которая межы Рымляны и
за светыхъ отецъ бывала,
, просять, напоминають, выста-
имъ предъ очы заповедь Пана
теля нашого Исусъ Христа,
[1] згоду и милость зобопольную
верныимъ Своимъ залецаеть,
етномъ слуги Свое значыть,
за ученики Свое правдивые бы-
наваеть,—не ‖(410) сцызму про-
не васнь одно[го] противъ дру-
: розную веру, але едину, не
кви, але едину католическую
(то есть) Рымскую и Грече-
ь которой завжды едино испо-
и хвала Бога во Тройци еди-
а и ненарушоная заховалася,
ными усты и единымъ серцемъ
: и въ милости братерской (, яко
) Бога (дети,) хвалили (Отца
и Светого Духа),—о што са-
ъ литуръгияхъ своихъ Пана
тавичне просять, абы не только
го мовили, але и скуткомъ до
мели, одны другимъ о веру, о
ии (, якихъ которая церковь
тъ,) не уругалися; наконецъ—
предки свое, оные отцы светые
Греческое, которые въ той све-
ности съ костеломъ Рымъскимъ
жыли, паметали, абы ихъ
ысяжцами не чынили, которые
ь за себе и за потомки свое

słuszeństwa czynić zakazuią, biwszy—
y płakać nie dadzą!

Obaczże, krześciański bracie, za co tę
niełaskę y takowe prześladowania od
ludzi niezbożnych cierpią? Za to, że ich
do zgody, do miłości krześciańskiey, do
iedności starodawney kościelney, ktora
miedzy Rzymiany y Grekami za świętych
oycow bywała, ciągną, proszą, napomi-
naią, wystawuiąc im przed oczy mandat
Pana y Zbawiciela naszego Iezusa Kry-
stusa, ktorym zgodę y miłość zobopolną
wszytkim wiernym Swoim zaleca, tym
piątnem sługi Swoie [2] znaczy, takich za
vcznie Swoie prawdziwe bydź przy-
znawa,—nie schizmę przeklętą, nie waśń
iednego przeciw drugiemu, nie rożną wia-
rę, ale iednę, nie dwa kościoły, ale
ieden (kościoł) święty katolicki, Rzymski
y Grecki, w ktorym zawsze iedna wiara
y chwała Boga w Troycy iedynego cała
y nienaruszona zachowała się, aby ied-
nemi vsty y iedynym sercem w zgodzie
y w miłości braterskiey chwalili Boga
(w Troycy iedynego),—o co samisz w
liturgiach swoich Pana ‖(173) Boga vsta-
wicznie proszą, aby nie tylko słowy to
mowili, ale y skutkiem do tego się mie-
li, iedni drugim o wiarę, o cerymonie
nie vrągali; nakoniec—aby na przodki
swoie, one oyce ś. kościoła Greckiego,
ktorzy w tey świętey iedności z koście-
łem Rzymskim zgodnie żyli, pamiętali,
aby ich krzywoprzysięscami nie czynili,
ktorzy nie raz za siebie y za potomstwo
swoie iednaiąc się z Rzymiany przysię-
gali, iako y we Florencij tę ś. iedność
znowu potwierdzili y odnowili; ktemu,
aby z nieprzyiacielmi Syna Bożego y
wiary swey własney, z heretykami, na

атка: «которую» [2] опечатка: Swoie*go*

еднаючися зъ Рымляны прырекали, яко и въ Ѳлорен||(411)цыи тую светую единость знову потвердили и отновили; ку тому, абы зъ непрыятельми Сына Божого и веры своее власное, зъ геретиками, на братью свою не з*ма*влялися, не списывали*ся*, сполечности зъ ними зъ стороны веры (и набоженъства) ни якое не мели, (але) правдивое веры и всихъ церемоней церъкви (светое) Восточное, водлугъ (преданья и) звычаю светыхъ (богоносныхъ) отецъ Греческихъ, пильне стерегли и ни како не отступовали, упоръ а сцызму только проклетую покинули, а въ згоде и милости, яко братия милые, зъ единогожъ насенья Духа Светого порож*д*еные будучы, спокойне жыли, и другихъ до того намовами своими и прыкладомъ побожнымъ за собою тягнули.

bracią swą (własną) nie zmawiali nie spisowali, społeczności z nimi z ny wiary żadney nie mieli, wiary praw wey y cerymoniy kościoła Oryenta go, secundum ritum sanctorum pat Græcorum [2], pilnie strzegli y oney odstępowali, vpor y schizmę tylko klętą porzucili, a w zgodzie y mil iako bracia mili, z iednegosz nasien Ducha Ś. porodzeni będąc, spoko żyli, y drugich do tego namowa przykładem pobożnym za sobą ciąg

А за тоежъ то маютъ быти карани? за тое ли маютъ быти за кгвалтовники правъ и волностей хрестиянск*ихъ* почытани? за тое ли върядовъ сво||(412)-ихъ духовныхъ пострадати и обе*ж*честени быти маютъ? Чыстая нагорода (и подякованье)!

A za tosz to maią bydź karani? i li maią za gwałtowniki praw y woln krześciańskiey bydź rozumiani? za t vrzędow swoich duchownych postr y obelżeni bydź maią? Czysta nagro

Прысмотрытеся жъ далей его королевской милости пану светобливому и побожному, который ни кому кгвалту (въ томъ) не чынитъ, и овшемъ самъ великие противности маестатови и зверъхности своей кролевской (sic) видечи, ласкаве (предсе) терпитъ, чекаючи упаметанья противниковъ згоды. А предъся и тотъ спокоемъ ся выседети не можетъ: грозятъ ему затрудненьемъ панованья его самого и потомъства его светобливого, которого зъ ласки Божое въ тутошнемъ паньстве ледве-смы се огледати дочекали; указуютъ [1] тежъ неякуюсь опресию тиранъ-

Patrzciesz daley na iego krol. m na święt[obliw]ego y pobożnego, k żadnemu gwałtu nie czyni, y ow sam wielkie przeciwności maiestа swemu y zwier[z]chności krolewskiey dząc, łaskawie cierpi, czeka vpamię ich. A przedsię y ten spokoiem się wysiedział: zatrudnieniem panowania samego y potomstwa iego ś., ktor łaski Bożey ledwieśmy się w tym stwie oglądać doczekali, przegra opresyą iakąś tyrańską vkazują [4] nie przystoyniey by naszey strona ra krzywdy y vciski y rozmaite nie cierpi, prosić ich mści, a

[1] описка: «указу*е*тъ» [2] опечатка: Gr*e*corum [3] опечатка: nasi*ę*nia [4] [illegible]

много иныхъ жалобъ делаютъ [1]. ірыстойней бы нашой стороне, крывды и утиски и розмаитые терпитъ, (нарекати и) просити істи, абы, углянувши въ речъ івую, той стороне помагали (413)ми своими до его кро- (sic) милости, которые по ога, и справедливость светую, давное маютъ? А предся не- ісе скромне зносятъ, терпятъ, аютъ ани пану, ани речы по- , не списуются ни съ кимъ, гуютъ ни кого,) не волаютъ кахъ, ани на соймахъ, толко што на нихъ Панъ Богъ до- смотрятъ, будучы готови не *аядовъ позбыти*, але и горло і познаное правъды) охотне і!

› в. м. всихъ вобецъ, для ми- Божего, просятъ, абысьте в. м. на особы ихъ убогие, яко боль- Пана Бога, на справедливость іа згоду и милость хрестиянъ- покой церкви Божое, на рос- Пана и Збавителя своего, Кото- до милости спольное тягнетъ, іи, не допущали тое единости іпрыятелемъ церкви Божое роз- кото(414)рая не естъ жадною въ томъ панъстве его коро- милости пана нашого, але отъ іторусту зачатая, одножъ за гью самыхъ же преложеныхъ Греческое залеглая и занедба- о которое теперъ вернувшися іые церквей Рускихъ пры ней *юяти хотятъ*. А не голыми іе прывильями пановъ своихъ юе памети королей ихъ мило- іскихъ и великихъ князей Ли- подъпираютъся (и доводетъ тое

rzawszy w rzecz sprawiedliwą, tey stronie pomagali przyczynami swemi v iego k. m., ktorzy po sobie y Boga, y sprawiedliwość świętą, y prawo dawne maią? A przedsię niebożęta wszytko skromnie znoszą, cierpią, nie dokuczaią ani panu, ani rzeczy posp., nie spisuią się ni *s* kim, nie wołaią na seymikach, ni na seymie, tylko gotowego co (174) na nich Pan Bog dopuści patrzą, będąc gotowi *dla tey prawdy* nie tylko *to cierpieć*, ale y gardła swoie ochotnie położyć!

A tak waszey mści wszytkich wobec, dla miłosierdz[i]a Bożego, proszą, aby się w. m. nie tak (wielce) na osoby ich vbogie, iako więcey na Pana Boga y sprawiedliwości (Iego) ś., na zgodę y miłość krześciańską, na pokoy kościoła Bożego, na roskazanie Pana y Zbawiciela swego, Ktory was do miłości spolney ciągnie, pamiętaiąc, nie dopuszczali tey iedności świętey nieprzyiacielom kościoła Bożego rozrywać, ktora nie iest żadną nowiną w tym państwie iego kro. m. pana naszego, ale od lat pułtor*u*stu zaczęta, iednosz za niedbałością samychże pasterzow kościoła Greckiego zaległa y zaniedbana, do ktorey teraz wrociwszy się przełożeni cerkwi Ruskich przy niey mocnie *stoią*. A nie gołemi słowy, ale przywileiami panow swoich świętey pamięci krolow Polskich y wielkich xiążąt Litewskich podpieraią się, to iest: Władysława, krola Polskiego y Węgierskiego, ktoremu iest

[1] ...а: «деластъ»

правды), то есть: Владислава (Якгейловича), короля Полского и Венкгерского, (великого князя Литовского,) которому (прывильеви) есть большей (нижъ) полтораста летъ; (потомъ потверженьемъ) Александра (короля) на сойме Петрыковъскомъ, которому есть близко *ста* летъ; (ку тому, третимъ прывильемъ) на сойме Краковскомъ, близъко шестидесятъ летъ, одъ короля Жыкгимонъта Першого выданымъ. Съ которыхъ кождый хре‖(415)стиянский чоловекъ достаточне зрозумети можетъ, яко давно тая единость въ тыхъ панствахъ настала, для которое церквамъ Рускимъ и духовенству ихъ наданы суть волности такиежъ, якихъ ужываютъ церкви и прелатове и духовенство Рымское (, кгдыжъ первей, яко ся съ тыхъ прывильевъ показуетъ, неякоесь зневоление и утиснение церкви Руские и духовенство ихъ терпели). А то суть власные слова, съ (тыхъ) трохъ прывильевъ поме[не]ныхъ королей выбраные (и зъ Латинъского езыка на Руский преложоные ку ведомости всимъ благочестивымъ хрестияномъ, которые такъ ся въ собе маютъ:)

lat więcey pułtorastu; Alexandra na seymie Piotrkowskim, lat więcey dziewięćdziesiąt; Zygmunta Pierwszego na seymie Krakowskim, blisko lat sześciudziesiąt wydanych. Z ktorych [illegible] zrozumiecie dostatecznie, iako daw[illegible] za co kościołom Ruskim y duchowień[illegible] ich nadane wolności takiesz, iakich [illegible]waią kościoły y prałatowie y ducho[illegible]stwo Rzymskie. A to są własne s[illegible] z trzech przywileiow pomienionych [illegible]low wybrane y tu wpisane:

Слóва съ прывилья короля Владислáва выбраные [1].

Verba priuilegiorum krola W[illegible]dysława.

«А прото кгдыжъ за ласкою и справою Духа Светого церковъ Восточная набоженства Греческого и Руского, ‖(416) которая (ахъ, нестысь!) черезъ часъ долги[й] въ неякой розности и въ расколе веры светое и светыхъ сакраменътовъ, не безъ утраты и згубы многихъ спасения, одъ единости светое Рымское церкви хвеялася, которое единости отцеве нашы и вшисмъ увесь людъ като-

«Cvm igitur Spiritu Sancto coope[illegible]te clementia ecclesia Orientalis [illegible] videlicet Græci et Rutenorum, qua[illegible]gis (heu!) temporibus in disparitate [illegible]dam et scisura fidei sanctæ et di[illegible]rum sacramentorum, non sine multo salutis dispendio, ab vnione sanctæ [illegible]manæ ecclesiæ fluctuare videbatur, quam vnionem patres ‖(175) nostri, [illegible] tota plebs catolica temporibus [illegible]

[1] это заглавіе въ оригиналѣ набрано крупнымъ чернымъ, не курсивомъ, съ удареніями

й за часовъ нашыхъ [1] видѣти теперь вже, за милосердьемъ и съ узнаньемъ светейшого Евгенија папы Четверътого и многихъ отецъ, веры светое ыхъ, зъ оною светою Рымъ- вселенъскою церковью привестъ до единости, давъно поже-—

videre cupiebant, modo iam, miserante [2] Domino, decretis sanctissimi domini Eugenij papæ Quarti et aliorum patrum plurimorum, fidei sanctæ zelatorum, cum ipsa sancta Romana ac vniuersali ecclesia reducta sit ad identitatem dudum desideratæ vnionis,—

для тогожъ, абы тая церъковь ная и ее преложеные и все дутство набоженъства Греческого и , въ шырокости панствъ нашыхъ ванью нашему подълеглыхъ а векъ мешкаючие, которые и пертою розностью и розоръваньемъ, ути[с]ненье поносили, (абы,) за неньемъ имъ вольности, хвале службы(417)ти и ласки Збавителя о спасение верныхъ душъ и веры утвержение. въ сладости объонтей просити могли,—на и на паметь Бога Вседеръжы- оторый насъ откупилъ дорогою кровию, всимъ церквамъ и ихъ омъ альбо владыкамъ, преложедуховнымъ и инымъ особамъ знымъ тогожъ набоженъства Гре- и Руского—тые вси права, вольпособы, звычае и всякие свободы и часы дати позволили есмо, и истомъ нашимъ позволяемъ, таке, яковыхъ въ кролевъствахъ Польскомъ и Венъкгерскомъ стелы и ихъ аръцибискупове, ве, преложеные и иные особы ные звычаю Рымское церкви отъ и зъ нихъ веселятся.

«pro tanto, vt ipsa ecclesia Orientalis prælatique et clerus vniuersus eiusdem ritus Græci et Ruthenorum, in amplitudine dominiorum nostrorum et ditioni nostræ subiectorum vbilibet consistentes, qui alias, stante huiusmodi disparitate et scissura, quandam depressionem sustineba[n]t, restituta ipsis libertate, Diuino cultui insistere possi[n]t et Saluatoris nostri clementiam pro saluandis fidelium animabus et sanctæ fidei conseruando statu in pacis dulcedine vberius exorare valeant,—ad laudem et memoriam Dei Omnipotentis, Qui nos Suo redemit preciosissimo sanguine, vniuersis ecclesiis earumque episcopis seu wladicis, prælatis, clero et cæteris personis ecclesiasticis eiusdem ritus Græci et Ruthenorum,—hæc omnia iura, libertates, modos, consuetudines et munitates vniuersas duximus in perpetuum concedendas, et præsentibus concedimus, quibus omnes ecclesiæ regnorum nostrorum Poloniæ et Hungariæ etc. eorumque archiepiscopi, episcopi, prælati et cæteræ personæ ecclesiasticæ consuetudini Romanæ ecclesiæ vti fruuntur atque gaudent.

адъто хочемъ мети, и симъ лиашимъ сказуемъ, абы отъ сего денъ зъ дикгнитаровъ, старостъ, овъ и обывателей панствъ, съ ыхъ (418) нашихъ, якогожъ

«Volumus insuper, et præsentibus decernimus, quod a modo nullus dignitariorum, capitaneorum, officialium, terrigenarum et cæterorum subditorum nostrorum, cuiuscunque status aut con-

[1] атка: «вашыхъ» [2] опечатка: miseram te

кольвекъ стану и достоенъства быти мели, а звлаща кролевъства нашого Польского веръху-мененого, а особливе земль нашихъ Рускихъ, Подольскихъ и иныхъ прылеглыхъ, владзы прелеченыхъ епископовъ, владыкъ и иныхъ преложоныхъ тогожъ набоженства Греческого и Руского, ани судовъ ихъ поповскихъ, а звлаща въ справе розводовъ малъженъскихъ, отъ сего часу ни якимъ способомъ не прекажали, хотябы тежъ и невемъ якие звычае въ земляхъ помененыхъ противные доселя заховалися,—ино тому противни быти не маютъ.

«А надто, абы тыежъ епископове албо владыкове и иные преложоные особы церковные помененого набоженства Греческого и Руского, маючы слушное пожывенье ку отправованью хвалы Божое, тымъ способнейшые быти могли, имъ самымъ и ихъ церквамъ всимъ, где кольвекъ въ панъствахъ нашихъ будучымъ, вси села и деръжавы, якиежъ кольвекъ ||(419) и якими кольвекъ имены названые, которые зъстародавна до оныхъ церквей належали, и черезъ якиежъ кольвекъ особы и где колвекъ въ панъствахъ и поветехъ нашихъ ажъ доселя держаны суть, зо всими ихъ правами побожною тихостью умыслили есмо привернути, якожъ и приворочаемъ симъ нашимъ листомъ, на часы вечные и потомные. А на сведецъство тыхъ речей и печать наша до сего листу нашого есть прывешона.

«Деялосе и дано въ Будзыню, въ пятницу близкую предъ неделею третею великого посту. року Божого 1443».

А потóмъ корóль Александеръ тóтъ же привилей Владислáвовъ потвердúлъ

ditionis existant, et præcipue regni Poloniæ prædicti singulariter, ac rarum nostrarum Russiæ, Podo aliarum ipsis annexarum, de iuris one præfatorum episcoporum, v rum et prælatorum eiusdem ritus et Ruthenorum, sed neque de i sacerdotum seu plebanorum ip immo de causis matrimonij aut d orum, se deinceps impediant (modo, non obstante quauis consue ad hactenus in terris præscripti modolibet in contrarium obseruat

«Præterea, vt ijdem episcopi se dicæ cæterique prælati et eccles personæ sepedicti ritus Græci et norum, vitæ adminiculis sustent laudes Deo exoluendas, eo com(17(modius intendere possint, ipsis rum ecclesiis vniuersis, in domini stris vbique existentibus, omnes et possessiones, quaslibet quibus nominibus censeatur, quæ ab ad ipsas ecclesias ptinere videl et per quascunque personas et i buscunque terris et districtibus in præsens habitat, cum omnibus iuribus pia mansuetudine duxim stituendas, et restituimus per pra temporibus in æuum [1] succesuris. I quibus sigillum nostrum appensu testimonio literarum.

«Actum et datum Budæ, feria proxima ante Dominicam Oculi, Domini 1443».

A konfirmacya krola Alex Piotrkowie na seymie fer-

[1] опечатка: euum

Петрикове на сойме, у середу пе-
ь неделею третею посту великого,
г Божого 1504 [1].

xima ante Dominicam Oculi, anno Domini 1504.

ОтЪже прывилей Владиславовъ и
(420)твержёнье его, отъ Александра
ёное, потвердилъ засе Жыкгимонтъ
шый въ Кракове на сойме вальномъ,
ятницу великую на страстной не-
, року Божего 1543 [2].

A krola Zygmunta Pierwszego konfirmacya tych [3] obudwu przywileiow na seymie w Krakowie, feria sexta Parasceuæ, anno Domini 1543.

важътежъ то в. м. у себе: если то
новые речы, яко *Филялетъ* пове-
ъ, если годиться *теперешнимъ епи-
омъ* того зъ добрымъ сумненъемъ
тупити, што предкове нхъ постано-
, (и) соборомъ вселенскимъ утвер-
, прысегами змоцънили? Комужъ
лепей верыти: чы *Филялетовой*
мутни, чы подъметному листрыкей-
у ихъ соборови, которымъ затлум-
чы правдивый Флорентейский со-
ь, фалшывый якись (и противный)
идаютъ? О то самъ помазанецъ Бо-
, король Польский и Венкгерский
иславъ Якгейловичъ, онъ мученикъ
ый, который для веры хрести-
(421)ское, валчечы съ поганиномъ,
ло свое положылъ, (тотъ) светчытъ
о) Пану Богу (въ томъ прывилью
мъ) за тую згоду и единость, кото-
се за вековъ его скончыла, (зъ
авлянъемъ имени Божого,) дякуетъ,
великими волностями церкви Гре-
ие и Руские и духовенство нхъ въ
ствахъ своихъ даруетъ. А якъже
ь хто будетъ смети тому кламство
ти, што такъ великие и светобли-
господары сами сведчатъ? А чо-
ъ ся того не держатъ? Вольности
ные милы и вдячны, а згода и
ость светая, для которое тое волно-

Vwaszciesz to w. m. v siebie: ieśli to są nowe rzeczy, iako Philalet powiada, (y) ieśli godzi się *im* tego z dobrym sumnieniem odstąpić, co przodkowie ich postanowili, synodem vniwersalnym vtwierdzili, przysięgami zmocnili? Komu tu lepiey wierzyć: czy Philaletowey bałamutni, czy podrzuconemu listrykiyskiemu synodowi ich, ktorym zatłumiając prawdziwy synod Floreński, fałszywy iakiś podrzucaią? O to sam pomazaniec Boży, krol Polski y Węgierski Władysław, syn Iagieła, on męczennik ś., ktory dla wiary krześciańskiey, walcząc z poganinem, gardło swoie położył, świadczy Panu Bogu za tę zgodę y iedność, ktora się za wiekow iego stała, dziękuie, o to wolnościami wielki[e]mi kościoły Greckie y Ruskie y duchowieństwo ich w państwach swoich opatruie. A iakosz tu kto będzie śmiał temu kłamstwo zadać, co tak wielcy y święci krolowie sami świadczą? A czemusz się tego nie trzymaią? (Więc) wolności nadane wdzięczne y miłe (nam są), a zgoda y iedność święta, dla ktorey nas temi wolnościami darowano y z [4] depresy wyzwolono, nie miła, y gardzimy ią, iakoby czym złym y szkodliwym zbawieniu naszemu! domawiamy się, aby nam prawa y wolności weale zachowane

[2] оба эти абзаца въ оригиналѣ набраны крупнымъ чернымъ, не курсивнымъ, шриф-
, съ удареніями [3] опечатка: tÿch [4] опечатка: isz(!)

сти доступили и зъ утисненья вызволени, не мила: же ею, якобы чымъ злымъ и спасению нашому шкодливымъ, гордимо! домавляемъся, абы намъ права и вольности вцале были захованы! (А якнежъ, прошу васъ—покажите, лепшые?) А то чы не право, (чы не вольности,) чы не прывилья? чы ли только тые сами (надъ конъѳедерацыю маютъ быти горъшы(422)ми, чы ли тые) маютъ быти ламаны и в-ни-во-што обернени, которые суть церквамъ и духовенству Рускому наданы, которые ся не только телесныхъ добръ, але и душевныхъ дотыкаютъ? Аза намъ не однако панове нашы—права, (вольности) и привилья, такъ посполитые, яко и особъные—попрысегаютъ? Штожъ тутъ шкодливого въ нихъ видите? што ся тутъ вере и церымониямъ *н*ашымъ и вольности хрестиянъской уймуетъ? (Чымъ лепшая конъѳедерацыя вчорашняя, которая всимъ ересямъ дорогу отворыла, надъ тотъ прывилей стародавъный?) *Где* ся згода и милость хрестиянская залецаетъ, сцызма проклятая в-ни-во-што оборочаетъ! Чы не мели таковою баченья и розуму предкове *н*аши, же ся о такие права и вольности у пановъ своихъ старали? Чы кгвалтомъ то на нихъ кролеве (sic) (светобливые) накидали? Аза не за прозьбою *н*ашихъ же духовныхъ и преложеныхъ церковныхъ, которые еди(423)ность светую, на соборе Ѳлоренътейскомъ (постановеную), доброволъне прыняли, таковые вольности и права у пановъ своихъ собе упросили? (Чы за такимъ то баламутнымъ собором листрыкейскимъ, которымъ и духовныхъ и свецкихъ становъ спотварыли есте, наконецъ и своему цесарови и патрияръше побожъному не про-

były! A to czy nie prawo, cz (177) przywileia? czyli tylko te maią bydź łamane y w-niwecz ob ktore są kościołom y duchowie Ruskiemu nadane, ktore się nie ciała, ale y dusze dotykaią? Az nie iednako panowie naszy—h priuilegia, tam priuata, quam pu poprzysięgaią? Cosz tu szkodliw nich widzicie? co się tu wierze y moniam *w*aszym y wolnościam krz skim vbliża? *Tylko* schyzma pr w-niwecz się obraca, a zgoda y krześciańska zaleca się! Czy nie takiego baczenia y rozumu przo *w*aszy, że się o takie prawa y w v panow swoich starali? Czy g to na nich krolowie narzucali nie za prośbą *w*aszych że ducho y przełożonych kościelnych, iedność świętą na synodzie Flore dobrowolnie przyięli, takie praw wolności sobie v panow swoich v Zalecacie zgodę świecką, w ktor przeszłych wiekow mieszkali [2], starożytney wierze Greckiey y archach trwaiąc; a na zgodę koś Bożych, ktora nie tylko ciału, duszy iest pożyteczna, nic nie tacie.

[1] опечатка: prawa*li* [2] опечатка: mięszkali

ши есте? А яко вамъ [1] не встыдъ
ковою явною баламутнею, которое
и геретикове не посветчатъ, по-
тися?! Ино) залецаете (и хвали-
году свецкую, въ которой есте
ыхъ вековъ мешкали, пры старо-
й вере Греческой стоечы, пры
ръхахъ; а на згоду церквей Бо-
которая не только телу, але и
естъ потребна, ничого не паме-

ля милого Бога!) А хтожъ васъ
арожытное веры Греческое от-
? Хто васъ одъ оныхъ светыхъ
ръховъ Греческихъ, которые съ
вью Рымскою жыли въ згоде (и
ги), отрыва|(424)етъ? (Хто вамъ
ний церъкви Восточное старо-
покидати кажетъ?) Обачте
таковая ли вера старожытная
кая и патрыарховъ вашыхъ
съ была, якая (у) теперешныхъ
ь вашыхъ, съ Турецкими обы-
помешаныхъ? Такъ ли ся оные
ие патрыаръхове светые (цер-
Рымскою брыдили, и) въ сцыз-
хали, одъ единости и зъгоды
иское людей отводили, яко
теперешние сцызматыкове, же
слова о той згоде мовити не
? Угляньте только пильне въ
ихъ, въ науки ихъ теперешние,
йте съ першыми (Греками, съ)
ръхами светыми, зъ Оеанасиемъ,
рилами, зъ Златоустымъ и зъ
светыми (богоносными) отцы,—
е то *на око*, ижъ (теперешние)
ко темности (якие) передъ солнъ-
и яко тень передъ истинъною).
ьсте повинънейшые слухати:
цей (упоръныхъ), чы (Самого [2])
Исусъ |(425) Христосъ (Збавитель
тягнетъ *н*асъ до згоды, до едн-

A ktosz was od starożytney wiary Greckiey odwodzi? Kto was od onych świętych patryarchow Greckich, ktorzy z kościołem Rzymskim w zgodzie żyli, odrywa? Obaczcie iedno: taka li wiara starożytna Grecka y patryarchow waszych pierwszych była, iaka teraźnieyszych Grekow waszych, z Tureckimi obyczaymi pomieszanych? Tak li się pierwszy oni patryarchowie święci w schyzmie kochali (y onę vtwierdzali), od iedności y zgody krześciańskiey ludzi odwodzili, iako waszy teraźnieyszy schyzmatykowie, że sobie y słowa o tey zgodzie mowić nie dadzą? Weyrzycie iedno pilnie w sprawy ich, w nauki ich teraźnieysze, a stosuycie z pierwszemi patryarchami świętymi, z Atanazyusz*ami*, z Cyryllami, z Chryzostom*ami* y z innemi oycami śś.,—obaczycie to *iaśnie,* isz są iako ciemności przeciw słońcu. Kogożeście powinnieyszy słuchać: czy Boga, czy ludzi? Krystus *Pan* ciągnie *w*as do zgody, do iedności, do miłości krześciańskiey, do iedney wiary, do iednego kościoła; a ci was ciągną do niezgody, do schyzmy przeklętey, do |(178—Зij) nienawiści ieden drugiego, do inszey wiary daleko rożney od oycow ś. Greckich, do inszego kościoła, ktorego bramy piekielne (Tureckie) zwoiowały, wszytko wyniszczyły, wygubiły. A za cosz tę kaźń

ска: «васъ» [2] опечатка: «Сомого»

Азажъ се зъ вашыхъ церымоней, [illegible] ихъ зовучы, не насмеваютъ? [illegible] вашыхъ церквей, где одно мо-[illegible] на шопы свое геретические не [illegible]? А вы, небожата, предся [illegible] до нихъ деретеся, зъ ними [illegible], противъ братьи своей (род-[illegible]) Рымлянъ списуете! А яко ся Бога не боите! а якъ васъ за то само карати не маетъ, же братьею милою, которые (429) единежъ веры суть зъ вами, гор-[illegible], а до непрыятелей ихъ и своихъ (власныхъ) удаетеся (, зъезды зъ ними [illegible]), о Рымлянахъ радите, якобы [illegible] в-ни-во-што обернути, а што бол-[illegible]—будучы сами въ рукахъ пановъ [illegible])? О, далъ бы то (Панъ) Богъ: [illegible] тое хути и милости, которую ку [illegible] маете, хотя половицу ку [illegible] обернули, познали бысте [illegible] правду и доведалися, якими [illegible] суть прыятельми! Смотрыте на [illegible] зверъхнюю (милость,) згоду: же [illegible] спокойне живутъ, же вамъ не [illegible] (же противъ васъ не ни-[illegible]) а то не видите, же такъ имъ, [illegible] вамъ, тое згоды (поверъхнее) [illegible], а ку тому же тежъ вы не [illegible] на нихъ, яко Рымляне, натн-[illegible], противъ имъ не пишете, не дыс-[illegible] зъ ними,—*а мамъ ли прав-[illegible]*—и сами ничого не розумеете, [illegible] васъ по одному ловятъ. По-[illegible] (только): азали не больщей те-[illegible] Аріяновъ и новокрещенъцовъ зъ [illegible] намножилося? Не далеко *иду-*(430)*чи*, пойзрыте въ Новгородъский [illegible], яко ся тамъ тая проклятая [illegible] роскоренила, ледво сотный домъ [illegible] найдешъ, который бы тымъ [illegible] не былъ заражоный! Пове-[illegible] же васъ лепей геретикове, анижъ Рымляне, милуютъ? Правда: милуютъ, [illegible] и сами безъ милости вашое [illegible] не могутъ, которое у Рым-

waią? Azasz się z waszych cer[illegible] plotkami ich zowiąc, nie naśm[illegible] Azasz waszych cerkwi, gdzie ied[illegible] gą, na szopy swoie heretyckie n[illegible] caią? A wy, niebożęta, przedsię [illegible] nich leziecie, z nimi się bratacie, braci swey Rzymian spisuiecie! [illegible] się (Pana) Boga nie boicie! a i[illegible] za to samo karać nie ma, że br[illegible] łą, ktorzy iedneyże wiary są z [illegible] gardzicie, a do nieprzyiacioł ich y [illegible] vdaiecie się? O, dał by to Bog: [illegible] połowicę tey chęci y miłości ku R[illegible] nom obrocili, ktorą do heretyk[illegible] cie, poznali byście rychley pr[illegible] dowiedzieli się, iakimi wam są [illegible] cielmi! Patrzycie na owę powi[illegible] zgodę: że z wami spokoynie ży[illegible] was miłuią,) że wam nie dokuc[illegible] tego nie baczycie, że tak im, [illegible] wam, tey zgody potrzeba; a kt[illegible] tesz wy nie tak na nich, iako R[illegible] nie, nacieracie, przeciw im nie p[illegible] nie disputuiecie się z nimi, *a po-mowiąc*—y sami nic nie vmiecie, p[illegible] was po iednemu łowią. Patrzcie: a [illegible] więcey teraz Arryanow y nowok[illegible] cow z Rusi namnożyło się? N[illegible] leko *chodząc*, poyrzycie w Nowog[illegible] powiat: iako się tam ta przeklęta [illegible] zya rozmnożyła, ledwie setny dom [illegible] checki naydziesz, ktory by tą he[illegible] nie był pomazany (. [illegible] nusz gdzie indz[illegible]) Powiadacie: że was lepiey, a niżli [illegible] mianie, miłuią? Prawda: miłuią, bo [illegible] y sami od was tey miłości potrze[illegible] ktorey v Rzymian nie maią. Spyt[illegible] (go) iedno: ieśli cię tak wiernie mi[illegible] niechże do wiary twoiey, do kośc[illegible] (twego), do ceremonij twoich przyst[illegible] wnet tam obaczysz, iaka iest miłość p[illegible] ciw tobie: żeć zarazem wilcze zęby w[illegible] A więc to prawdziwa miłość, ktora [illegible] ko ciału służy y sąsiedzkiemu [illegible] nemu mieszkaniu? Aza takiey -

ютъ. Спытайже одно: если
ерне милуетъ, нехайже до
до церькви, до церемоней
ъ) прыступитъ; а обачышъ
якая естъ милость (ихъ)
: *жетъ* заразомъ волъчые
тъ! А тожъ то правдивая
рая только телу служытъ
спокойному мешканъю?
звыкли есмо и поганомъ,
панстве пана нашого пол-
казовати? И певне, же естъ
ребная межы обывателми
ьства, которые однакихъ
ностей зажы‖(431)ваютъ, и
нутрън ого, и для обороны
эля посторонъного. Але не
стъ доскоиалая! Бо такою
Татаровъ Литовскихъ они
предъся ихъ за поганы
ъ милостью и васъ гере-
ютъ, а предсе васъ за
розумеютъ, верою вашею
ремониями, церквами, яко
и мечытами, а бодай не
ъ и свое шопы, подобные
мечытомъ, маютъ (, а ваши
анъницами называютъ).

ю то милость Христосъ
витель нашъ Своимъ вер-
ти росказалъ? Такую [ли]
перные хрестияне межы
али (Деян. 4), «которыхъ
серце и едина душа» [1]?
естъ правдивая милость,
Феес. 4) «*о*динъ Господь,
едино крещение, единъ
ъ вс*и*хъ» [2]? Смотры тежъ,
ь светый кажетъ «поздра-
тыхъ, которые насъ милу-
» [3], (а) не тыхъ, которые
ь поверъхне и телесне, а
брыдятъся (, яко поганъ-

kliśmy y poganom, (Tatarom,) ktorych w państwie pana naszego ‖(180—Ʒiij) pełno, okazować? Y pewnie, że iest dobra y potrzebna miedzy obywatelmi iednego państwa, ktorzy iednakich praw y wolności zażywaią, y dla pokoiu wnętrznego, y dla obrony od nieprzyiaciela postronnego. Ale nie to iest miłość doskonała! Bo taką miłością y Tatarow Litewskich oni miłuią, a przedsię ich za pogany maią; tąsz miłością y was heretykowie miłuią, a przedsię was za bałwochwalce rozumieią, wiarą waszą, ceremoniami, cerkwiami, iako y Tatarskimi meczytami, a boday nie więcey, brzydzą się, bo tesz y swoie szopy, na kształt meczytow Tatarskich, maią.

A takąsz to miłość Krystus Pan y Zbawiciel nasz Swoim wiernym sachować roskazał? Taką li miłość oni pierwszi krześcianie miedzy sobą zachowali, «ktorych było iedno serce y iedna dusza» (Acto. 4)? Aza nie to iest prawdziwa miłość, gdzie iest «vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus et Pater omnium» (Ephes. 4)? Patrzayże, iako y Paweł ś. każe «pozdrawiać tych, ktorzy nas miłuią w wierze» (Tit. 3), nie tych, ktorzy nas miłuią powierzchnie y cieleśnie, a wiarą się naszą brzydzą y za bałwochwalce nas maią.

32 [2] Ефес. IV, 5—6 [3] Тит. III, 15: «цѣлуй любящыя ны въ вѣрѣ»

скою,) и за балъвохвальцы насъ (у себе) маютъ.

Теперъ теды знову оборочаю речъ до обывателей Коруны Польское и великого князства Литовъского, (и) прошу всихъ правоверныхъ хрестиянъ, абы то у себе уважыли: чыя естъ прозьба слушнейшая—чы Ѳилялетова, чыли сее стороны? Не розумейтежъ насъ в. м. за такихъ, абысьмы незгоды, ростырковъ и замешанья въ речы посполитой жедали. И не тымъ есмо умысломъ до тое единости светое съ костеломъ Рымъскимъ прыступили, же бысьмы што на братью свою милую шкодъливого възволокли (не дай того, *Сыну* Божый!); але жебысмы, яко единого Бога люде, единое веры и вызнанъя Бога во Тройцы единого будучы, единыхъ сакраментовъ и церымоней церковныхъ зажы||(433)ваючы, кождый водлугъ звычаю (церъкви) своее стародавного, стоечы моцне пры вере правдивой апостольской и светыхъ (богоносныхъ) отецъ (обое церкви преданию) въ згоде и (въ) милости хрестиянъской,—едиными усты и единымъ серцемъ Пана Бога во Тройцы единого хвалили, а сцызму проклятую покинули. А ведъже и до того всего ни кого кгвалтомъ не тягнемо, толко наукою а словомъ Божымъ што (естъ) лепъшого указуемъ. Наконецъ, противниковъ своихъ напоминаемъ, просимъ, абы зъ нами мовили, нами ся не брыдили: а еслиже розумеютъ (о насъ), жесмы (зъ гостинца) въ чомъ зблудили,—абы намъ што лепшого указали, альбо ся тежъ отъ насъ, чого не ведаютъ, научыти хотели. Але и того у нихъ упросити не можемо. Нехъ же ся воля Божая деетъ!

Ачей одна годпна щасливая все то справити можетъ, чого килька летъ не

Teraz tedy znowu obracam r[illegible] obywatelow Korony Polskiey [illegible] x. L., proszę wszytkich prawow[illegible] krześcian, aby to vważyli v siebi[illegible] iest prozba słusznieysza—czy Phila[illegible] czyli owey strony? Nie rozumi[illegible] nas w. m. za takich, abyśmy ni[illegible] rostyrkow y zamieszania w r. p. p[illegible] Y nie tymeśmy vmysłem do tey i[illegible] ś. z kościołem Rzymskim przy[illegible] żebyśmy na bracią swoię miłą c[illegible] dliwego wewlekli (nie day tego[illegible] Boże!); ale żebyśmy, iako iedneg[illegible] ludzie, iedney wiary y wyznania w Troycy iedynego będąc, iedny[illegible] kramentow y ceremonij kościelny[illegible] żywaiąc, każdy wedle zwyczaiu starodawnego, stoiąc mocnie przy dziwey wierze apostolskiey y oy[illegible] w zgodzie y miłości,—iedynemi [illegible] iedynym sercem Pana Boga w [illegible] iedynego chwalili, a schyzmę p[illegible] porzucili. A wszakże y do tego kiego ni kogo gwałtem nie cią[illegible] tylko nauką a słowem Bożym co le[illegible] vka||(181)zuiemy. Nakoniec, adwer[illegible] swoich napominamy, prosimy, ab[illegible] mi mowili, (disputowali. do s[illegible] ności swey przypuszczali,) nami [illegible] brzydzili; a ieśliże rozumieią[illegible] zbłądzili w czym,—aby nam co le[illegible] vkazali, abo się tesz od nas, ieśli nie wiedzą, nauczyli. Ale y tego vprosić nie możemy. Niechże się Boża dzieie!

Tu autem, Domine [1] Iesu C[illegible] Dei viui, Qui in cruce [illegible]

[1] опечатка: Dom*n*ine

лько Пана Бога вси однако абы намъ далъ згоду и мито(434)рое наболей хрестиятреба. А затымъ буди имя благословено отъныне и до янь. [1]

по единственному старопечатмпляру, хранящемуся въ Мо- Архивѣ Министерства Ино- ъ Дѣлъ [2].

nes terræ expandisti, vt omnes mortales amplecteretis et in vnitate fidei coadunares, miserere filijs Tuis diu mortuis, denuo viuificatis et præcioso corpore ecclesiæ Tuæ dilectæ vnitis, quos in dolore non modico peperisti: vt qui Te moriente viximus, modo viuente non moriamur, quia Tu es Deus viuorum, non mortuorum, et Te decet honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Издано по старопечатному экземпляру, хранящемуся въ Императорской Публичной Библіотекѣ.

абзацъ совсѣмъ иного содержанія, сравнительно съ Польскимъ [2] здѣсь окан- Антиризисъ»; но въ старопечатныхъ изданіяхъ его, какъ Польскомъ, такъ и (сскомъ, приложены неимѣющіе къ «Антиризису» прямаго отношенія, два от- окумента, которые печатаются ниже, подъ своими заглавіями

ЛИСТЪ ИПАТІЯ ПОТЕЯ

КЪ КНЯЗЮ

КОНСТАНТИНУ КОНСТАНТИНОВИЧУ ОСТРОЖСКОМУ

3 іюня 1598 года [1].

Притóмъ, хрестиянскій бráте, здало ми ся за рéчъ потрéбную положы́ти тутъ на остáтку листъ одинъ, котóрый писáлъ до его княжéцкое милости пана воевóды Киевского епископъ Володи́мерскій отецъ Ипáтей, намавля́ючы его до тоѐ згóды. На котóрый листъ отписáлъ ему неякій клы́рыкъ Острозскій безъыменный, который и до друку естъ вы́данъ. Прото, абы хрестия́нскій чоловекъ вéдалъ, на якій листъ епископови Володимерскому тотъ-тамъ клы́рыкъ отписъ учынилъ, уписалемъ его тутъ слóво до слóва, жебы лю́де ведали и разсужáли оба листы: бо и то тежъ не меншый (435) фóртелъ—дáти вы́друковати откáзъ одное стороны̀, а нá што откáзано, тóе утайти. Але теперъ кождый бачный хрестия́нинъ, мáючы предъ очы́ма обóе писанье, лáтве осуди́ти правду и неправду мóжетъ. А то мáешъ листъ влады́ки Володимерского,

Przytym, krześciański bracie, zdało mi się za rzecz potrzebną wpisać tu na ostatku list ieden, ktory był pisany do iego młci xiążęcia (Konstantyna Ostro-skiego,) woiewody Kiowskiego, od xiędza władyki Włodzimierskiego oyca Hy-pacya, namawiaiąc go do tey iedności (y zgody ś.) Na ktory list odpisał m[illegible] nieiaki kleryk Ostrozski bezimienny. [illegible] isz ten list klerykow y do druku ies[t] wydany, przeto, aby krześciański człowiek wiedział, na iaki list władyce Włodzi-mierskiemu ten-tam kleryk odpisował, położyłem tu ten list władyczny słow[o] do słowa, a to żeby ludzie wiedzieli ta[k] o tym, iako y o onym (, y rozsądzal[i] prawdę od nieprawdy): bo y to tesz ni[e] mnieyszy fortel—wypuścić na świat re-spons iedney strony, a tego, na co re-spons vczyniono, zataić. Ale teraz kazdy baczny krześcianin, maiąc przed oczyma oboie pisanie, łatwie osądzić moze, [illegible]

[1] этотъ «Листъ» былъ ужѐ напечатанъ въ «Актахъ, относящихся къ исторіи [illegible] и Западной Россіи» (томъ I, № 224, стран. 280—289), по списку, доставленному [illegible] кимъ. Списокъ, вѣроятно, былъ плохой: не рѣдки искаженія, даже пропу[ски] абзацовъ; правописаніе все подправленное. Отвѣтъ клирика Острожскаго [illegible] помѣщенъ выше (см. стлбц. 377—432)

·andisti, vt omnes mortales
· et in vnitate fidei coadu-
·rere filijs Tuis diu mortuis.
·nificatis et præcioso corpore
Tuæ dilectæ vnitis, quos in
· non modico peperisti: vt qui Te
·lente viximus, modo viuente non mo-
··amur, quia Tu es Deus viuorum, non
mortuorum, et Te decet honor et gloria
in sæcula sæculorum. Amen.

·пп- | *Издано по старопечатному экзем-*
Мо- | *пляру, хранящемуся въ Императорской*
Ино- | *Публичной Библіотекѣ.*

ъ совсѣмъ иного содержанія, сравнительно съ Польскимъ ² здѣсь окан-ризисъ»; но въ старопечатныхъ изданіяхъ его, какъ Польскомъ, такъ и ѣ приложены неимѣющіе къ «Антиризису» прямаго отношенія, два от-торые печатаются ниже, подъ своими заглавіями

го **мира** (Иоанъ 12 [1]). Которые сло- ‖(437)ва, освецоное а милостивое княжа, явне оказують, нжъ, поки въ семъ дочасномъ и смертельномъ жытию нашомъ пребываемъ, повинъни есмо старатися и заслуговати собе благословение Божое. Понеже (и) въ пришломъ животе, хотяжъ праведнымъ и добрымъ, восияетъ (пресветлый и) неприкосновенъный светъ благословения оного, которое естъ Самъ Богъ, а грешныхъ зась тма кромешняя [2] осягнетъ; а ведьже, што належитъ до заслугованья делъ благочестивыхъ и достойныхъ заплаты вечное, однаково яко сие, такъ овые вже ставаютсе прожными [3] и непожыточными ку деланию: бо вже ни якимъ способомъ далей въ нихъ поступовати и делати не могутъ, понеже вже до конъца и кресу своего прышли. А такъ ходите, мовитъ, якобы рекучи: справуйте спасение ваше, поки светъ маете, то естъ: покуль вамъ часъ даный естъ позыскати небесная. И для тогожъ кождому талантъ неякий даный естъ. абы, *онымъ* ‖(438) яко наболей робечы, помнажалъ его; жебы, будучи праведнымъ и светобливымъ. тымъ большей *оправъдалъсе и осветилъсе*, постерегаючи. абы ся *оному* потомъ не придало услышати оное страшливое слово «лукавый рабе и ленивый», и далей «возмите убо отъ него талантъ». а еще што настрашливиого—«и неключимого раба воверъзите во тму кром*ешн*ую» [4].

A прото и я, многогрешный, преживши вже далеко большую часть кресу живота моего и милосердиемъ Божымъ носечи на собе повинъность и теготу враду пастырьского, (а) затымъ и самъ въ собе розмышляючи

świata (Ioan. 12). Ktore słowa, oświ[...] a miłościwe xiąże [5], iawnie pok[...] isz, poki w tym doczesnym a śm[...] nym żywocie naszym mieszka[...] powinniśmy się starać y zasłu[...] sobie błogosławieństwo Boże. Poni[...] w przyszłym żywocie, chociasz sp[...] dliwym y dobrym. wznidzie św[...] (ona) nieprzystępna błogosławie[...] onego, ktora iest Sam Bog, a grzes[...] lepak ciemności wieczne ogarn[...] wszakże, co należy do zasługo[...] vczynkow dobrych y godnych z[...] wieczney, iednako iusz iako (y) [...] y owi zstawaią się proźnemi y n[...] sobnemi ku czynieniu (ich): bo i[...] nich daley żadnym obyczaiem [...] pować y robić ‖(183) nie mogą, gdys[...] do końca y kresu swego przyszli. [...] chodźcie, powiada. iakoby y chciał[...] sprawuycie zbawienie wasze, poki [...] łość macie, to iest: poki wam [...] dany iest pozyskować niebieskie n[...] Y dla tegosz każdemu talent n[...] dany iest, aby *o nim* iako najpi[...] robiąc, pomnażał go: żeby, będąc spr[...] dliwym y świętobliwym. tym w[...] *sprawiedliwszym y świętobliwszym* *się*, postrzegaiąc, aby *mi* się potym przydało słyszeć one straszliwe [...] (Matt. 25): «zły y leniwy sługo[...] daley «weźmiciesz od niego talen[...] ieszcze co straszliwszego (iest)—«a[...] pożytecznego sługę wrzućcie do cie[...] ści zewnętrzney».

A przetosz y ia, wielegrzeszny, [...] żywszy iusz daleko większą częś[...] żywota mego a z miłosierdzia B[...] nosząc na sobie powinność y [...] vrzędu pasterskiego, zatym y [...] sobie rozmyślaiąc y przed [...]

[1] ошибка: *15*. Іоан. XII, 35 [2] ошибка: «кре*м*ешняя» [3] ошибка: «пр[illegible] XXV, 26, 28, 30 [5] опечатка: xiąż*ę* [6] опечатка: mi*ę*szkamy

предъ очима уставичне маючи оный ашливый маестатъ Божый, передъ орымъ всѣ ставитися и на праведо и неумоленъного вже Судью очивласными смотрети и судъ Его неенъный на собе по деломъ нашимъ ести мусимъ (а хотяжъ вижу часы іешние злостивые, которые горко акиваючи съ пророкомъ (Псал. 41), шне (439) речи могу: «быша слемоя мне хлебъ день и нощъ» [1], и токроть серце мое такъ естъ стино, ижъ ани мовити, ани писати возможно; а ведьже зъ любьви ку шамъ невинънымъ, кровию Хрыста га нашого искупенънымъ, за котоѣ, яко пастыръ, маючи ихъ въ поіенью своемъ, срокгую личбу дати ну),—не годило ми се того оставиабымъ, водлугъ силы моее, покуль емъ на семъ свете, повинъности ду моего досыть чынити не мелъ. го и в. м., будучи на тойже [дорозе] ісения постановленый, и въ такъ ститой старости и дозрелыхъ летахъ ;у своего, водлугъ таланъту, собе › Бога даного, абысь делати не заивалъ,—прошу (и молю), и для юсти Исусъ Христовы прилежно напинаю, а (еслибы ми ся годило смеl, зъ ласкою твоею, речи) ино и казую. Абовемъ можешъ ваша кнецкая милость воистинъно быти пеъ, иже-мъ не чимъ иньшимъ до тоодно серъдечною любовию (и вдяч-(440)стью) приведеный, зычачи тоеще большое славы и примноженья елякихъ добръ духовныхъ, писати і важилемъся. А хотяжъ вашу кнецъкую милость ведаю добре быти собе теперъ неласкавымъ и, безъ кое вины моее, ку мне ображенъ,—однакъ намней ся на то не

wicznie maiąc on straszliwy maiestat Boży, przed ktorym wszyscy stawić się y na sprawiedliwego y iusz nievbłaganego Sędziego oczyma własnemi patrzyć y dekret Iego nieodmienny na sobie odnieść musiemy (a chociasz widzę czasy teraźnieysze złośliwe, ktore gorzko opłakiwaiąc z prorokiem, słusznie rzeć mogę (Psal. 41): «miałem sobie łzy swoie za chleb we dnie y w nocy», y częstokroć serce moie iest tak ściśnione, isz ani mowić, ani pisać co mogę; wszakże z miłości ku duszam niewinnym, krwią Krystusa Boga naszego odkupionym, za ktore, iako pasterz, maiąc ich w poruczeniu swoim, srogą li*dz*bę dać muszę),—nie godziło mi się tego zaniechać, abym, według siły moiey, poki iestem na tym świecie, powinności vrzędu moiego dosyć vczynić nie miał. Co y w. m., będąc na teyże drodze zbawienia postanowiony, y w tak vczciwey starości y doyrzałych leciech wieku swoiego, według talentu, sobie od Boga danego, aby tesz robić nie zaniechiwał,—proszę, y dla miłości Iezusa Krystusa pilnie napominam, a (ieśli mi się godzi śmieley, z łaską twoią, mowić) bo y roskazuię. Bo zaprawdę możesz w. x. m. bydź pewien, żem nie czym inszym do tego, iedno serdeczną [2] miłością przywiedziony, życząc tobie ieszcze więtszey sławy y przymnożenia wszelakich (184—Ѧа) dobr duchownych, pisać (oto) to ważyłem się. Chociasz w. x. m. wiem dobrze bydź ku sobie teraz niełaskawszym y, bez wszey winy moiey, ku mnie obrażonym,—iednak namniey się na to nie oglądam, ale, patrząc na wielką łaskę y dobrodzieystwa twoie, ktoremiś mię wielce [3] ozdobił. zacnego imienia twego nigdy nie mogę zapomnieć, także y ono łaskawe oblicze y osobliwą obronę nade

[1] Псал. XLI, 4 [2] опечатка: serd*ec*ną [3] опечатка: welce

огледаю, але, смотречи на великую ласку и добродейства твое, которыми мене велице украсилъ еси, презацного (и славного) имени твоего николи не могу запаметати, также и оно ласкавое обличье и особливую оборону надо мною и иные розмаитые добродейства твое роспоминаючи, которые додаютъ ми доброе надеи и приводятъ мя до того, абы-мъ се о стародавъную ласку твою оную у тебе старалъ и пожеданъного покою прагнулъ,—а покою хотя́жъ бы и несправедливого, который далеко естъ лепшый, а нижли вражда и война справедливая межи побожными и хрестиянъскими людми. А прото, яко наболей быти можетъ, (441) вашое кнежацъкое милости прошу: то все, што въ семъ писанию моемъ мовити буду, зъ высоце мудрого баченья своего, которымъ тебе Богъ обдаровалъ, ласкаве принявши, абысь не на злую, але на добрую сторону то розумети и оборочати рачилъ, якобы слова оные местце мели (Притч. 9): «обличай премудра, и возлюбитъ тя» [1]; а затымъ абысь вм., водлугъ звыклое доброти и милостивое ласки своее, мне, слузе и богомольцеви своему, уха своего ласкавого наклонити не возбранялъся.

Благодатию Бога Вседержителя и презволениемъ Его светымъ, безъ Которого воли ничто чоловеку невозможно, сталосе соединение межи церковъю Греческою и Рымскою въ панстве его королевское милости пана нашого милостивого. Которое, по такъ долгомъ времени сцызмы проклятое, мало не полътораста летъ недбалостью старшыхъ церковныхъ по соборе Флорентейскомъ отлогомъ лежало, а теперъ, (442) часовъ нашихъ, одновено, постановено и утвержено естъ, то естъ: уды, кото-

mną y one rozmaite dobrodzie twoie przypominaiąc, ktore doda dobrey nadzieie y przywodzą m tego, abym się o starodawną twoię starał y pożądanego pokoi gnął,—a pokoiu chociaby z vbliże ktory daleko iest lepszy, a nisz przyiaźń y woyna sprawiedliwa pobożnemi y krześciańskimi ludi przetosz, iako nawięcey bydź w. x. m. proszę: to wszytko, co w tym pisaniu moim będzie n z wysoce mądrego baczenia s ktorym cię (Pan) Bog obdarzył, wie przyiąwszy, abyś to nie na : na dobrą stronę rozumieć y c raczył, iakoby słowa one mieysce (Prouer. 9): «gromi mądrego, a ciebie miłować»; a zatym abyś według zwykłey dobroci y miło łaski swoiey, mnie, słudze y bog cowi swoiemu, vcha swego ła go nakłonić nie wzbraniał się.

Za łaską Boga Wszechmocn przeyrzeniu Iego ś., bez Ktoreg człowiek nic nie może, stało się czenie miedzy kościołem Greckim y skim w państwie iego krol. m naszego m. Ktore, po tak długim schizmy przeklętey, mało nie p sta lat niedbałością starszych b nych po synodzie Florentskim odł leżało, a teraz, czasow naszych, od ne, postanowione y vtwierdzone to: isz członki, ktore pi[e]rwey sobą gorzką y straszliwą woy

[1] Притч. IX, 8

рвей промежку собе горкую и
авую войну и неприязнь мели
і се розрывали и разделяли
ачей, якобы розуму позбывши:
уку, албо нога ногу, и иные
члонковъ въ единомъ же теле
и мордовали, што не безъ осо-
чуда почитано быти можетъ),
зась знову поедналисе и до
успокоенія пришли. Члонки,
отлучившисе неколись одъ
ховного Хрыстова, яко гнилые
вые, ни якого живота въ собе
чи, ничого доброго делати не
знову соединившися и споени
моцные, живые и красные
. Постановили тедысмо тую
ь, то естъ: ни чого нового не
і есмо, але вси церемонии наши
вные церкви Восточное Грече-
кобы на вси пришлые веки моцне
иенне по старому держатисе и
е заховати могли, привилиемъ
(443)ского пастыра и епископа
ли есмо: которыхъ вже напо-
нхто въ жадную вонтпливость
ти, ани зъ неведомости гнуша-
ми не можетъ; которые яко
, такъ и Рымского набоженства
ъ въ почтивости великой мети
ани напотомъ по тотъ часъ, яко
Рымляниномъ, такъ и Рымля-
усиномъ гордити и сторонитисе и
ругому злоречити, ани на знакъ
въ стопы плевати не можетъ
эредъ тымъ и теперъ одъ неко-
незбожныхъ и безумныхъ людей
бывало), ани смети метъ напо-
коли Рымлянинъ, до церъкви
вшедши, молитвы свое одправо-
юдлугъ звычаю своего будетъ.
: «же церковъ ими посквернена».
и въ самой Грецыи, где рука

przyiaźń miały y samy się targały y rozdzielały (nie inaczey, iakoby rozumu postradawszy: ręka [2] rękę, albo noga nogę, y inne członki członkow w iednymże ciele biły [3] y mordowały, co nie bez osobliwego cudu poczytano bydź może), te oto zasię znowu poiednały się y do zgody a vspokoienia przyszły. Członki (mowię), ktore kiedyś odłączywszy się od ciała duchownego Krystusowe-(185)go, iako gniłe y martwe (y) żywota w sobie żadnego niemaiące, nic dobrego robić nie mogły; znowu ziednoczywszy się y spoieni będąc, mocne, żywe y cudne stały się. Postanowiliśmy tedy tę iedność, to iest: niceśmy nowego nie vczynili, ale wszytkie cerymonie nasze starodawne kościoła Oryentalnego Greckiego, iakoby na wszytkie przyszłe wieki mocne y nieodmienne po staremu dzierżeć się y spokoynie zachować się mogli, przywileiem powszechnego pasterza y biskupa ztwierdziliśmy: ktorych iusz napotym nikt w żadną wątpliwość przywodzić, ani z niewiadomości brzydźić się imi nie może; ktore iako Ruskiego, tak y Rzymskiego nabożeństwa katolik w poczciwości wielkiey mieć musi; ani napotym po ten czas, iako Rusin Rzymianinem, tak y Rzymianin Rusinem gardzić ani się stronić y ieden drugiemu złorzeczyć, ani na znak wzgardy w stopy plwać nie może (czego przed tym y teraz od niektorych niezbożnych y głupich ludzi siła bywało), ani będzie śmiał napotym, kiedy Rzymianin, do cerkwi naszey wszedszy, modlitwy swoie według zwyczaiu swego będzie odprawował, mowić: «że się cerkiew imi pomazała». Czego y w samey Grecij, gdzie ręka pogańska ieszcze nie opanowała, a zwyczaie są drugich Grekow polerownieysze,—*nie słychać.*

ечатка: «были» [2] опечатка: ręky [3] опечатка: byly

ielką, bądź tesz pogodę czasu
pogod, y innych wiela potrzeb.
. w dzień ś. Arsenia [1], biskupa
o miasta Korcyry, ktorego ciało
kościele Rzymskim katedralnym
kupstwa Korcyrskiego, tam za-
na święto iego wszyscy popi Grecy
pospolity schodzić się zwykli, y
mże kościele liturgią ś. po Grecku
ltarzu Rzymskim odprawuią. W tym-
esz kościele, w wigilią ś. apostołow
tra y Pawła, cisz Grekowie nieszpor
enniter służą.

ре- отъ ыхъ, и ся наши елами напо- рекове итъ, и зъ бы- оженъ-	Tesz wszytkie rzeczy, iako spolne Grekom y Rzymianom, pomienione od samychże Grekow, wiary godnych, iako za pewne wziąwszy, zdało mi się tu włożyć, a to dla tego, isz naszy pospolicie zwykli się brzydzić kościołami y cerymoniami Rzymski[e]mi: aby napotym wiedzieli, że y własni Grekowie tey brzydliwości nie czynią, y takowego zaiątrzenia, iako v nas bywa ku Rzymianom y ku nabożeństwu ich, nie maią.
речи	Wracam się tedy do słow y rzeczy własney.
Кото- альбо)) отъ и отъ утвер- йскомъ асные)	Skończyliśmy tę iedność. Ktorą iednością granic, od starszych naszych położonych y od świętych oycow vtwierdzonych, a na synodzie Floreńskim ponowionych (o czym pisma ich iawnie świadczą), namnieieśmy nie przestąpili; przywilcia panow naszych krolow Pol-

явне светчатъ), намней не преступили есмо; привилея господарей нашихъ королей Полскихъ, на вольности духовеньству и церквамъ нашимъ здавна наданые а недбалостью нашихъ же залеглые, черезъ тую единость утвердили, и (вольности, въ нихъ духовеньству нашому наданые,) одновили есмо; покой, черезъ такъ долъгий часъ занеханый, иле зъ насъ быти могло, церъквамъ светымъ прывернули есмо.

skich, na wolności duchowieństw kościołom naszym zdawna nadane a dbałością naszychże zaległe, przez iedność ś. vtwierdzili y odnowiliśmy; koy, przez tak czas długi zaniedb ile z nas bydź mogło, kościołom ś. p wrociliśmy.

О, презацное княжа! леторосли благочестивая великого Володымера, крестившого Рускую землю! Изали того жалуешъ, же ся хитрости диявольские открыли, и дела его проклятое сцызмы разорили и в-ни-во-што се обернули?! (Иосей, 1) Того ли жалуешъ, ижъ, по пророку Иосиеви, «собралисе сынове Июдины и сынове Израилевы вокуп(448)-пе и поставили собе власть едину» [1], а по божественъному Иоану, «сталася едина овчарня и единъ пастыръ» [2]?! Того ли ваша княжа*тс*кая милость жалуешъ, (Псал. 1) ижъ древа оного красн*а*го [3], насажденън*а*го надъ водами текущими, ветвие н*ѣ*когда отсеченное, теперъ знову вщепен*и* будучи, листвие зеленое и овощъ солодкий будетъ родити [4]?! А то—ижъ единоежъ и тоежъ церъкви часть немалая и презацнейшая по старому во едино тело соединиласе, и единое главы благочестивые уды истекающую благодать Божию вокупе прыймуютъ, и единое и тоежъ части наследници и достояния участницы сполу царствуютъ, единого пастыра здоровое науки стадо паствины уживаютъ, и тогожъ Небесного Отца дети милые, а промежку собе братия и приятеле истинъные, вторую стену церкви, уголь-

(187) O, przezacne xiąże! lato vczciwa wielkiego Włodzimierza, kt Ruską ziemię okrzcił! Izali tego żału że się chytrości dyabelskie odkryły sprawy iego przeklętey schyzmy ros szyły y w-niwecz obrociły?! Tego li łuiesz, isz, według proroka Oze (Ose. 1), «zgromadzili się synowie Ii wi y synowie Izraelscy pospołu y stanowili sobie sami głowę iedną» według ewangelisty [5] Iana ś., «stała iedna owczarnia y ieden paster (Psal. 1) Tego li w. x. m. żałuiesz, drzewa onego pięknego, szczepion przy ciekących wodach, liście kie odcięte, teraz znowu wszczepione bę liście zielone y owoc słodki będzie dziło?! A to—isz iedneyże y teyże cerk część niemała y zacna po starem iedno ciało ziednoczyła się, y ied głowy zacne członki ściekaiącą ła Bożą pospołu przyimuią, y iedney y te cząstki potomkowie, dziedzicy y w stnicy spolnie kroluią, iednego pasty zdrowey nauki stado pasze vżywaią tegosz Niebieskiego Oyca dziatki m a miedzy sobą bracia y przyiaciele p wdziwi, wtorą ścianę kościoła węgiel kamieniem Iezusem Krystusem. spo postanowili.

[1] Осія I, 11: «соберутся——поставятъ——» [2] Іоан. X, 16 [3] опечат
[4] Псал. I, 3 [5] опечатка: ewangelist*j*

ненемъ Исусъ Христомъ споени,
али) и постановили.
ь ли, пресветлое княжа, скор-
къ со [1] |(449) пророкомъ Давы-
ги можемъ: «се, (ныне) что
ли что красно, но еже жити
юкупе» [2]? А братии таковой,
зъ единогожъ семени Духа
порожени и единою банею Бо-
ного порожения окрещени бу-
вву отродилися, абы вже боль-
о промежку насъ расколу и
е найдовалосе; абы напотомъ
смелъ мовити: «азъ убо есмъ
а другий: азъ же Аполосовъ,
Кифинъ» [3], але, яко написано
ы было серъце и душа еди-
дучи братьею единою и маючи
Отца, Которого призываемъ на
ъже и на земли церковь едину,
ръ сполную, чтуще, и о еди-
сусъ Христе Збавителю нашомъ
я, о единой вере светой католи-
проповеданнемъ апостольскимъ
й (, насажденъной) и по всей
ей разъсеянъной, мученическою
тью и кровию напоенъной и
ьствованной, светыхъ отецъ
и и нау|(450)ками освещенъной
енъной, исповедниковъ незли-
итиемъ светымъ предивне укра-
абыхмо щире миловали, яко
оторымъ всѣ речи маютъ бы-
ные: души, мысли, воли, спол-
ъ, сполная побожности купля,
спасение, сполный подвигъ и
олная мзда и венецъ, где всѣ
о единъ чоловекъ, а одинъ не
во всихъ,—а огуломъ мовечи:
диномъ прекрасномъ теле крас-
сложены, моцные и живые

O to li się frasuiesz, oświecone xiąże [5], isz z prorokiem Dawidem zaspiewać możemy (Psal. 132): «o, iako iest dobra a iako wdzięczna rzecz mieszkać braciey społem»? A braciey takiey, ktorzy, z iednegosz nasienia Ducha Ś. porodzeni y iedyną kąpielą nowego rodzenia okrzczeni będąc, znowu się odrodzili, aby iusz więcey tey [6] miedzy nami schyzmy ani sporu nie naydowało się; aby napotym nikt nie śmiał mowić (1 Cor. 1): «iam iest Pawłow, a drugi: iam iest Apolosow, iam Cephasow», ale, iako napisano iest, «aby było serce y dusza iedyna», *iako* iedney braciey; y maiąc iednego Oyca, Ktorego wzywamy na niebie, także tesz y na ziemi cerkiew iedyną, iako matkę spolną, *maiąc w uczciwości*, y o iedynym Krystusie Zbawicielu naszym przechwalaiąc się, o iedney wierze ś. katolickiey, nauką apostolską vfundowaney y po wszytkim świecie rozsianey, męczeńską statecznością y krwią (ich) napoioney y wyświadczoney, świętych oycow naukami oświeconey y pomnożoney, konfessorow niezli-|(188—Aaiij)czonych żywotem świętym dziwnie ozdobioney; żebyśmy szczyrze *weselili się*, iako bracia, ktorym wszytkie rzeczy maią bydź spolne: dusze, myśli [7], wola, spolny Bog, spolna pobożności kupia, spolne zbawienie, spolna *czuyność* y praca, spolna zapłata y korona, gdzie wszyscy są, iako ieden człowiek, a ieden nie sam, ale we wszytkich,—a summatim mowiąc: iako w iednym vrodziwym ciele [8] nadobne członki spoione, mocne y żywe będąc, spolnie sobie pomagały, pod iedną głową Krystusem Panem,

низомъ 448-ой страницы стариннымъ почеркомъ замѣчено: «ахъ, проклятый в чили униѣте! якъ гладко заходишъ около благочестивого властелина!» [2] Псал. 1 [3] 1 Коринө. I, 12 [4] Дѣян. IV, 32 [5] опечатка: xiąźę [6] описка: tego [7] опе- li [8] опечатка: cicle

[illegible] Хри-
[illegible] такъ
[illegible] дати
[illegible] жливе
[illegible] церкви
[illegible] не въ
[illegible] мо-
[illegible] вѣчегъ
[illegible] свидѣтельства.
[illegible] Моисей, и
[illegible] отъ Сало-
[illegible] только
[illegible] хвалити
[illegible] кото-
[illegible] Притьчахъ
[illegible] не отрини
[illegible] —въ той
[illegible] а не где
[illegible] благосло-
[illegible]
[illegible] бия-
[illegible] расу-
[illegible] богомольцевъ [6]
[illegible] лучше
[illegible] радоватисе,
[illegible] великою
[illegible] покуль

mogły, (2 Cor. 2) [illegible]
wonią Krystusową Bogu», y t
rosą łaski niebieskiey pokropi
żywota wiecznego szczęśliwie
(Psal. 132) «abowiem tam
Pan (błogosławieństwo)», to i
kwi prawdziwey, a nie w m
ktorey iedyney Salomon w
imieniem Krystusowym mowi
«iedyna iest gołębica moia», l
figurowała archa Noego, y ie
bytek świadectwa, ktory był
zrobił, y iedyny kościoł S
zbudowany w Hieruzalem.
tylko samym, a nie gdzie ind
chwalić y ofiary przynosić g
o ktorym kościele Salomon
wieściach mowi (Prou. 1):
puszczay mimo się przykaza
twoiey»),—w tey tedy cerkw
wyszszey rzekło, «przykazał
sławieństwo y żywot asz na

O. Krysta miłuiące y ośw
że [7]! Izali się dla tych rzecz
y na nas sług y bogomodl
gniewasz? Czy nie słuszniey
ło radować się z tego, gdy
sam tego z wielką ochotą p
dałeś widzieć, poki by Pa

Іанъ Богъ очью твоихъ смертел-
ь не замкнулъ, видети (н дочека-
чого «многие цары и господары
вне жедали видети, а не огледали» [1]?
чогожъ радъшей не веселишсе съ
, и Пану Богу за то не дякуешъ,
же за твоимъ началомъ и поводомъ
дело зачалосе и скончило? Абовемъ
итель ми естъ Богъ Вседержитель:
скоро на тотъ станъ * духовный *
ькопский * Божи[е]ю благодатию и
съ * старанъемъ * вступиломъ, ни
кого иного такъ вельми напоминанъ
имушонъ до того дела не быломъ,
одъ вашое княжатское милости,
ыйсь на онъ часъ тое доброе дело
тобливое въ умысле своемъ ува-
есь. Чого посветчаетъ листъ ва-
княжатское милости, власною ру-
юдписаный и до мене черезъ пана
іия, старосту Суражского, посла-
въ которомъ мя ваша княжатская
ть у|(453)поминаешъ, побужаешъ
(аешъ, и именемъ Божнимъ праве
скаешъ. Естъ артикулы и конъ-
и руки власное вашое княжат-
милости написаные: чого бы ся
ляти и што бы варовати у папежа,
вечы тую единость, потреба? А
ъ не вемъ, яко ваша княжатская
ть того всего препомнети рачилъ
і тому всему противникомъ сро-
, быти показуешся, и листы мое
орые, до вашое княжатское мило-
ъ той справе писаные, которые
і ку помочи противной стороне
ся быти, до друку подати еси
ъ? Яко быхмо только зъ помы-
ія и зъ словъ нашихъ Пану Богу
чинити были повинъни, а съ
ья вже ничого; але (то) на сто-

twoich śmiertelnych nie zawarł, czego
«wiele krolow y panow wielkich żąda-
ło widzieć, a nie widzieli»? Dla czego
radszey nie weselisz się z tego, y Panu
Bogu za to nie dzię|(189)kuiesz, gdysz
za twoim początkiem y powodem ta
sprawa zaczęła się y skończyła się?
Abowiem świadek mi iest Pan Bog:
iako skoro na ten stan duchowny bi-
skupi za łaską Bożą y za staraniem
twoim wstąpiłem, ni od kogo innego
tak barzo napominan y przymuszan do
tey sprawy nie byłem, iako od w. x.
m., ktoryś na on czas to dzieło dobre
y świętobliwe w vmysle swoim vważał.
Czego poświadcza list w. x. m., własną
ręką podpisany y do mnie przez pana
Wasila, starostę Surażskiego, posłany, w
ktorym mnie w. x. m. vpominasz, po-
budzasz y żądasz, y imieniem Bożym
prawie przyciszkasz. Są artykuły y kon-
dycye własney ręki w. x. m. napisane:
czego by się (trzymać y) domawiać y co
by warować v papieża potrzeba, stano-
wiąc tę iedność? A teraz nie wiem, iako
w. x. m. tego wszytkiego [2] przepomnie-
cieś raczył, y temu wszytkiemu srogim
przeciwnikiem bydź pokazuiesz się, y
listy moie niektore, do w. x. m. w tey
sprawie pisane, ktore iakoby ku pomocy
przeciwney stronie bydź zdadzą się, do
druku podać raczyłeś? Iako bychmy tyl-
ko z pomyszlenia y z słow naszych
Panu Bogu lidzbę czynić byli powinni,
a z pisania iusz nic (nie powinni); ale
teraz na stronę opuszczam, gdysz nie
czas, ani mieysce temu to wszytko przy-
pominać. Bo ieśli bym chciał wzaiem
oddać, nalazło by się y v mnie listow
nie mało w. x. m., godnych [do] druku,
ktore by iawnie pokazały niewinność

ук. X, 24 * эти пять словъ въ старопечатномъ экземплярѣ подчеркнуты и внизу страницы на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «ледва проклятый врагъ ядъ вынурилъ, же одъ его сіе виклятое дѣло — княжце учинецъ» [2] опечатка: wszitkiego

рону теперъ опущаю, кгдыжъ не часъ, ани местце тому то все (теперъ) припоминати. Бо если бы-мъ хотелъ възаемъ одъдати, нашло бы ся и у мене листовъ не мало вашое кн*ежатс*кое милости, годныхъ до друку, ко‖(454)-торые бы явне показали невинъность мою. И еслиже то слушне виною названо быти маетъ, же-мъ такъ доброе дело учинилъ, не вемъ, яко и тотъ передъ людми правъ быти можетъ, который мя до того побудилъ и поважностью своею праве якобы примусилъ. Што не словы, але писмомъ показатисе можетъ. А ведъже будучи еще неякое надеи о побожнейшомъ умысле вашое кн*ежатс*кое милости ку той справе, далемъ тому покой (теперъ).

Але речешъ ваша кн*ежатс*кая милость: нжъ потреба было первей сыноду, нижли-смы до Рыму ехали, и ку тому абы то зъ волею вс*ѣ*хъ деялосе. Прызнаваю то: и самъ в. м., и сам-емъ того сыноду зъ великою пожадливостю прагнулъ, и вашой княжецкой милости руководанъемъ моимъ то приобецалемъ былъ, и подобно по болшой части учинилемъ былъ обетницы своей досыть, кгдыжъ и сынодъ за стараньемъ моимъ былъ позволенъ. Але яко скоро взяли есмо ведомость отъ когось звиръхнейшого, ‖(455) нжъ ваша княжацкая милость снать до Торуня на сынодъ геретический послати рачилъ, взываючи иноверъцовъ на тотъ сподеваный соборъ противъ насъ и противъ тое зачатое справы (што мне все на писме зъ двору его королевское милости было послано, чого и теперъ копию въ себе маю, въ которой—што естъ съ подивеньемъ—и то написано, якобы наши церымонии Греческие болшей зъ Еванъгелицъкими, а нижъ зъ Рымляны, зга-

moię. Y ieśliże to słusznie win... zwano bydź może, żem tak dobre ... vczynił, nie wiem, iako y ten ... ludźmi praw bydź może, ktory się ... tego pobudził y autoritate sua pr... iakoby przymusił. Co nie słowy, pismem pokazać się może. A wszakże będąc ieszcze nieiakiey nadzieie o ... bożnym vmysle w. x. m. ku tey sp... wie, dałem temu pokoy.

Ale rzeczesz w. x. m.: isz potr... było pierwey synodu, niżliśmy do ... mu iachali, y ktemu aby to z ... wszytkich działo się. Przyznawam ... sam w. x. m., y samem tego syn... wielką pożądliwością pragnął, y ... mei rękądaniem moim to przyobiec[1] był, y podobno po więtszey części ... niłem był obietnicy swey dosyć. ... y synod za staraniem mo‖(190)i... pozwolon. Ale iako skoro wzi... wiadomość od kogoś zwierzchniey... isz w. x. m. snać do Torunia na ... heretycki posłacieś raczył, wz... inowiercow na ten spodziewany ... przeciw nas y przeciw tey z... sprawie (co mnie wszytko na pi... dworu iego kro. m. było posłano ... y teraz kopią mam v siebie, w kt... co iest z podziwieniem—y to na... iakoby nasze ceremonie Greckie ... z Ewangelickimi, a nisz z Rzym... zgadzać się miały: właśnie tak si... dzaią, iako starożytność z nowin..., y opoka z lekkomyślnością y ...

[1] опечатка: przjobiecałem

еля: (ино) власне такъ се [1], якобы коли старожитное ю, утвержение и камень (не-) зъ легкомысльностью и тро-широта съ теснотою, плод-неплодиемъ, светобливость этиемъ, добрый порадокъ съ емъ, родоста зъ маковымъ иро благоуханъное зъ грязью, съ темностию, Христосъ зъ ь, и много иныхъ речей),—о ю есмо услышели, почали-смы му дивовати, и што далей съ б) чинити—не ведали есмо. его королевская милость, о ъ достаточную справу взявъ-ронилъ намъ того сыноду, зволеного: кгдыжъ бы то не ые якоесь замешанье быти сли бы иноверъцы мели зъ овый сынодъ отправовати. вно свежый прикладъ у Бе-оказалъсе: ижъ по большой етикове, зъ нашими апоста-неприятельми хрестиянски-упившися и учинивши собе иное, противъ правиломъ ъ выклинати и зъ столицъ скидати! Што—смеле речи веков не слыхано, абы ские геретические то коли таръшимъ аръхиепископу и ъ учинити мели, а ку тому—ыхъ, безъ позву, безъ суду, а, [безъ] судьи власного и

szyrokość z ciasnością, płodność cum sterilitate, świątobliwość z anafemą, dobry porządek z konfuzyą, rożany kwiat z makowym kwiatem, oleiek wonny z błotem, światłość z ciemnościami, Krystus z Belialem, y wiele innych rzeczy),—o czym skorośmy vsłyszeli, poczęliśmy się temu wszyscy dziwować, y co daley z tym czynić—nie wiedzieliśmy. Poniewasz iego kro. m., o tym wszytkim dostateczną sprawę wziąwszy, zabronił nam tego synodu, pierwey pozwolonego: gdysz by to nie synod, ale iakieś zamieszanie bydź musiało, ieśliby inowiercy mieli z nami takowy synod odprawować. Czego niedawno świeży przykład w Brześciu pokazał się: isz po więtszey części heretykowie, z naszymi apostatami y z nieprzyiacielmi krześciańskimi złączywszy się y vczyniwszy sobie zborzysko insze, przeciw kanonom śmieli nas wyklinać y z mieysc naszych degradować! Co—beśpiecznie rzeć mogę—od wieku nie słychano, aby ludzie świeccy heretycy to kiedy swoim starszym archiepiskopu y episkopom vczynić mieli, a ktemu—nie pozwanych, bez pozwu, bez sądu, bez prawa y bez sędziego własnego y głownego!

еба прото дивоватися тому, вый сынодъ передъ дорогою занехалъсе.

Nie potrzeba tedy dziwować się temu, isz taki synod przed drogą Rzymską (naszą) zaniechał się.

А если тежъ ваша княжацкая для якое особливое ненависти е кольвекъ особе (а можетъ

A ieśli tesz w. x. m., dla iakiey osobliwey nienawiści ku iakieyżekolwiek osobie (a może bydź, że się y sprawie-

[1] ъ этого мѣста на полѣ старинным почеркомъ замѣчено: «о, проклятый епи-смѣешъ писати!»

быти, же ся и справедливе чимъ обра-жаешъ), на тую единость позволяти не рачишъ,—нехайже таковая особа и тая ненависть на сторону будетъ отложона отъ таковаго светобливого и хвалебного дела, а не [1] мешаймо людъскихъ справъ зъ Бозъскими, миръскихъ зъ духовными, земныхъ зъ небесными, дочасныхъ зъ вечными: бо не естъ речъ справедливая, абыхмо, для чоловека, Бозъскую справу откидали, и Богомъ самымъ горъдили! Рачъже то ваша княжацъкая милость съ пильностью уважити, кгдыжъ естесь [2] такъ великое у всихъ поважности, ижъ вся немаль Русь наша на тебе огледаютсе! Якъ великая съ того шкода будетъ, если, смотречи на тебе, жесь той справе есть противный, такъ великое множство людей въ томъ панъстве до тое единости не прыстанутъ, и якъ срокгую личбу о такъ великой шкоде душъ людъ(458)скихъ ваша княжацкая милость повиненъ будешъ Пану Богу дати! Бо не иначей, якобы ваша княжацкая милость вже перъвосоединение (sic) розорвалъ! «Виделъ еси (мовитъ Авкгусътинъ светый) убогого, а не накормилъ, забилесь его!» Могучи теды злучити уды Хрыстовы, а не злучылесь, *ино* (разделилъ и) розорвалъ еси! Яко и Хрыстосъ Збавитель мовитъ: (Ма[т]-ѳей, 12) «иже не естъ со Мною, на Мя естъ» [3].

dliwie czym obrażasz), na tę ied[...] pozwalać nie raczysz,—niechayże ta[...] osoba y ta nienawiść na stronę od[...] będzie od takiey (191) świętey y d[...] lebney sprawy, a nie mieszaymy lud[...] spraw z Boskimi, świeckich z duc[...] nemi, ziemnych z niebieskimi, do[...] nych z wiecznemi: bo nie iest r[...] sprawiedliwa, abyśmy, dla człowi[...] Boską sprawę odrzucać mieli, y Bo[...] samym gardzili! Raczże to w. x. [...] pilnością vważyć, gdysz iesteś tak [...] kiey v wszytkich poważności, isz w[...] ka Ruś niemal nasza na ciebie ogląda! Iako wielka z tego sz[...] będzie, ieśli, patrząc na ciebie, żeś sprawie iest przeciwnym, tak wi[...] mnostwo ludzi w tym państwie do iedności nie przystąpią, y iako s[...] lidzbę o tak wielkiey vtracie ludzkich w. x. m. powinien będ[...] dać Panu Bogu! Bo nie inaczey, iak w. x. m. iusz ziednoczone roze[...] «Widziałeś (mowi Augustyn ś.) vbog[...] a nie nakarmiłeś, zabiłeś go!» M[...] tedy ziednoczyć członki Krystusow[...] nie złączyłeś, *prawie* (iakobyś) rozerwał! Iako Krystus (Pan y) [...] wiciel (nasz) mowi: (Matth. 12) [...] nie iest ze Mną, przeciw Mnie iest[...]

А прото упереди собѣ тую славу предъ инъшыми наследники твоими, которая тебе предивне * украситъ *! Светелъ * еси зацностью, богатествы, можностью, величествомъ, достойност[ь]ю и поважностью,—(все) то добре ведаю, вижу и величаю тебе надъ многими; а ведьже сия вся суть тобе общая

A przeto vgoń sobie tę sławę [...] innemi potomkami twoimi, ktora c[...] dziwnie ozdobi! Świecisz zacnością [...] gactwami, możnością wielką, pow[...] ścią y dostoynością,—wiem to d[...] y widzę y wychwalam cię nad [...] a wszakże te wszytkie rzeczy są [...] spolne z innemi śmiertelnymi (lud[...]

[1] въ старопечатномъ эк-рѣ: «ани» [2] ibid.: «сетъ» [3] Матѳ. XII, 30 * зн[...] въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ старинным почерком «прожне, проклятe, зънстилъ на вину (sic)»

многими смерьтельными. Але въ самомъ и себе, и иныхъ превышъ-ъ. и певне што-сь особливого и лавного справишъ, если такъ ве- дело успокоишъ и соверъшишъ, рое тебе во вси веки несмертель- учинити можетъ: што ||(459) тобе ей и снадне ку выконанью, але ъ трудно и неприступно (есть). о вси на тебе только единого рать: што ты учинишъ, и иные ять,—кгдыжъ еще часъ погодный плынулъ, абысь ваша княжацькая сть того учинити не могъ, бо вся такъ се въ собе маетъ, же ваша ацькая милость, водлугъ воли своее, учинити можешъ.

ешъ ваша милость найвышъшого ъского * епископа * собе ласка-, который твоее славы вельце жеда- Домовляйсе, чого хочешъ! пиши, се тобе видитъ и подобаетъ! А в. м. маешъ до всякое послуги, ежъ и зъ уймою здоровья моего ой старости моей, готового: бо яко адъ быхъ ни кому уступилъ, коли о нарушенье ѳалы Божое, такъ тежъ не хотелъ ни кому дати редъ, коли идетъ речъ о помно- е ее! Трактуй же в. м. зъ светей- ** отцемъ ** папежомъ ** черезъ свое, чого-ть ||(460) не доста- въ той справе! Албо радъшей до него едь, а тамъ за одно и преславныхъ и верховныхъ апосто- Христовыхъ наведишъ, абысь тымъ бомъ большую ласку Божию собе жилъ, и то очима своими огледалъ, многие господари и княжата бра- твое жедаютъ видети, а видевши ое коханье съ того маютъ. А я, ся тобе подобаетъ, буду проводи-

Ale w tym samym y siebie, y innych przewyszszysz, y pewnie coś osobliwego y sławnego sprawisz, ieśli tak wielkie dzieło vspokoisz y skończysz, ktore ciebie na wszytkie wieki nieśmiertelnym vczynić może: co tobie łatwiey y snadniey ku wykonaniu, ale inszym trudno y nieprzystępno.

Oto wszyscy na ciebie tylko samego poglądaią: co ty vczynisz, y inni vczynią,—gdysz ieszcze czas pogodny nie vpłynął, abyś w. x. m. tego vczynić nie mogł, bo wszytka sprawa tak się ma w sobie, że w. x. m., według woli swey, wszytko vczynić możesz.

Masz w. m. nawyszszego y powszechnego biskupa sobie łaskawego, ktory twey sławy wielce żąda! Domawiay się, czego chcesz! pisz, co się tobie widzi y podoba (potrzebnego)! A mnie masz w. m. do wszelakiey posługi, by tesz y z vbliżeniem zdrowia mego ||(192—Вb) w tey starości moiey, gotowego: bo iako nie rad bym ni komu vstąpił, kiedy idzie o naruszenie chwały Bożey, tak bych tesz nie chciał ni komu dać naprzod, kiedy rzecz [idzie] o pomnożenie iey! Traktuyże w. x. m. z naświętszym oycem papieżem przez posły swoie, czegoć (ieszcze) nie dostaie w tey sprawie! Abo radszey sam (, iakoś miał wolą,) iedź do niego, a tam za iedno y ciała przezacnych y (świętych) nawyszszych apostołow Krystusowych nawiedzisz, abyś tym sposobem więtszą łaskę Bożą sobie zasłużył, y to oczyma swoimi oglądał, czego mnodzy (możni) panowie y xiążęta bracia twoi żądaią widzieć, y widziawszy wielkie kochanie z tego maią. A ia, ieśli się tobie podoba, będę

и два слова подчеркнуты и на полѣ замѣчено: «до папы злодѣй побужаетъ!»
три слова подчеркнуты и на полѣ замѣчено: «чортомъ видимымъ»

комъ [1] и слугою. Наконецъ такъ в. м. повольности и послугъ моихъ рачъ уживати, яко того, который зъ великою охотою прагнетъ во всемъ догодити и служити вашой княжацкой милости.

Для милого Бога, прошу: и якъже долго тое неприязни заживати будемъ, которая въ короткомъ часе смертию конецъ взяти можетъ? и якъже долъго неприятелемъ сполнымъ причины додавати будемъ, абы о насъ мели што противного мовити и свекготати? Изали ся не лепей поеднати и ру(461)ки собе дати а [о] успокоене зъ обеюхъ сторонъ таковое въражды старатисе, яко хрыстияномъ (правдивымъ) належитъ, хочемъ ли заплату, отъ Хрыста миротворцемъ обецаную, заслужити? Бо изали то не великая шкода была—такъ долгий часъ въ неприязни быти, а далеко больш*ей* еще упадокъ—проволоку въ ней чинити? Мною ничого не замешкается, жебы ся апосътолскому повеленню досыть стало, который насъ упоминаетъ (Ееес. 4): «с*ло*нце да не зайдетъ во гневе вашомъ» [2]; кгдыжемъ естъ готовъ все выполънити, бы тежъ и противъ достойности стану моего, быле бы што светой вере и единости не было противно.

Але речешъ ваша кнежачая милость: прагнуломъ я единости и старалемся о нее; одножъ не таковое, якая теперъ сталасе, але инакшое, то естъ: жебы [зъ] болшимъ пожиткомъ и зъ болшою славою было: абы не одно тутошнее панство, але и Московское [3], а што (462) большого—и вси патриаръхове и Грекове посполу до тое едности приступили. Якожъ хотелесь ваша княжацкая милость и то по мне мети, абыхъ

przewodnikiem y sługą. Nakonie w. m. powolności y posług moich vżywać, iako tego, ktory z w ochotą pragnie we wszem dogod służyć w. x. m.

Dla miłego Boga, proszę: y iaki go tey nieprzyiaźni zażywać będ ktora w krotkim czasie śmiercią l wziąć może? y iakże długo nieprzy lom spolnym przyczyny dodawać b my, aby o nas mieli co przeciwneg wić y świegotać? Izali się nie l poiednać y ręce sobie dać a stara o vspokoienie tey nieprzyiaźni z stron, iako krześcianom należy. ch li zapłatę, od Krystusa pokoy czyni obiecaną, zasłużyć? Bo izali to nie ka szkoda była—tak długi czas w przyiaźni bydź, a daleko więtszy ie vpadek—przewłokę w niey czynić? się nic nie omieszka, żeby się ap skiemu roskazaniu dosyć zstało, l nas vpomina (, mowiąc) (Eph. 4): « ce niech nie zachodzi w gniewie was gdyżem iest gotow wszytko wypełni tesz y przeciw dostoyności stanu m byle by świętey wierze y iedności było przeciwnego.

Ale rzeczesz (li) w. x. m.: pragn ia iedności y starałem się o nię; ie nie takiey, iaka się teraz zstała inakszey, to iest: żeby z więtszym żytkiem y z więtszą sławą było: ab iedno tuteysze państw*a*, ale y Mos skie, a co więtszego—y wszyscy p archowie y Grekowie pospołu d iedności przystąpili. Iakosz chciał x. m. y to po mnie mieć, abych z tym do Mosk*iewskiego* iachał

[1] это слово подчеркнуто и на полѣ замѣчено: «ахъ, ун*я*те проклятий!» [2] [illegible]
[2] въ старопечатномъ эк-рѣ это слово подчеркнуто и на полѣ старинными за-мѣчено: «зри»

...ымъ до Москвы ехалъ [1]. Але ижесмы, не дочекавши, съ тымъ поспеши...—ображатисе в. м. тымъ рачишъ. ...тожъ бы тому не радъ, жебы то ...ь Панъ Богъ зъ милосердя Своего ...ого дати рачылъ, жебы се были и ...ся на то згодили? Заисте великое ...лы годно было таковое уваженье ...мыслъ в. м.; але только надеею, а ...скутъкомъ могли быхъмо ся были ...ити! Бо и хтожъ не ведаетъ, яко ...кое грубиянство, упоръ и забобоны ... въ народе Московъскомъ?! И хтожъ ...знаетъ гнюсного и взъгаржоного а ...цызме (праве) заматрелого народу ...еского, и боязни непожиточное, ...рые не смеютъ ничого доброго и ...ы достойного ани помыслити! Не ..., яко продкове ихъ передъ тымъ ...семъ были славни; але сие волятъ ...шей животъ спросный въ сро|(463)-неволи безъчестне провадити, а ...ь смеръти честное зъ славою своею ...ти! Бо такъ суть обычае ихъ ...ованые, ижъ самижъ собе и своимъ ...кей верити не хотятъ; але только ...лавия, пыхи и надутости полни, ...ебылицы змышляючи, баламутнею ...авятъ; а если што правдивого уве...тъ, заразъ одинъ другого яко на ... выдаютъ. Трудно ся имъ чого ...ити: бо тогожъ часу у Турчина ...мию будетъ, а затымъ невиннъымъ ...тъ готовая. Смерть опятъ страхъ ...етъ, а страхъ зась ни[к]чемныхъ, ...жныхъ, ленивыхъ и гнюсныхъ чы...ь. А протожъ коли о единости хре...ньской имъ хто мовитъ, за речь ...добную и трудную то у себе по...ютъ. Але *нехай* хотя бы на то и ...арьхове позволили,—изали не за..., взгоръдивши ими, инъшихъ на ихъ

iżeśmy, tego nie doczekawszy, z tym się pospieszyli,—obrażać się w. m. tym raczysz. Y ktosz by temu nie rad, żeby to był Pan Bog z miłosierdzia Swego świętego dać raczył, żeby się byli y ci wszyscy na to zgodzili? Zaiste wielkiey pochwały godne było takowe vważenie y zamysł w. x. m.; ale tylko nadzieią, a nie skutkiem mogli byśmy się byli karmić! Bo y ktosz nie wie, iako wielkie grubiaństwo, vpor y zabobony są w narodzie [2] Moskiewskim?! Y ktosz nie zna gnuśnego y wzgardzonego a w schizmie zastarzałego narodu Greckiego y boiaźni (ich) niepożyteczney, ktorzy (y) nie śmieią nic dobrego y sławy godnego ani pomyślić! Nie tak, iako przodkowie ich przed tym we wszytkim byli sławni; ale teraźnieyszy wolą radszey żywot sprosny w srogiey niewoli nieyczciwie prowadzić, a nisz śmierci vczciwey z sławą swoią żądać! Bo tak są obyczaie ich zepsowane, isz samisz sobie y swoim namniey wierzyć nie chcą; ale tylko prożney pychy y nadętości pełni, a niebylice zmyślaiąc [3], bałamutnią się bawią: a ieśli się czego prawdziwego dowiedzą, zarazem ieden drugiego iako na rzeź [4] wydaią. Trudno się im czego zwierzyć: bo teyże godziny v Turka *wiadomość* będzie, a zatym (y) niewinnym śmierć gotowa. Śmierć zasię strach rodzi, a strach zaś ni[k]czemnych, prożnych (y) leniwych y gnuśnych czyni. A przetosz kiedy o iedności krześciańskiey im kto (co) mowi, za rzecz niepodobną y trudną to v siebie poczytaią. Ale *day to* chocia by na to y patryarchowie pozwolili,—izali nie zaraz, wzgardziwszy imi, inszych na mieysce ich postawią ichże własni władykowie y narod Grecki?! Bowiem taka iest teraźnieyszych Grekow mizerna kon-

[1] ...ротивъ этого мѣста на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «читай, якъ Поляки ... народъ блажать!» [2] опечатка: norodzie [3] опечатка: zmiślaiąc [4] опечатка: rześ

местце поставятъ ихъже власные енископове и народъ Греческий?! Бовемъ тая естъ теперешнихъ Гре‖(464)ковъ мизерная кондыция: хотя бы и хотели што доброго и преславного сами патриаръхове [и] старшие ихъ учинити (якожъ оный зацный и великий светобливый мужъ Еремия о то се кусилъ), ино не могутъ и не смеютъ, боячися народу своегожъ власного! *Бо ни кому* ихъ до того прыстигнути! Поневажъ светъская власть завжды духовной въ таковыхъ справахъ перво помагала, яко то были цесарове хрестиянъские. А теперъ у нихъ не пастыри овцами, але овъцы пастырми большей справуютъ.

А мало не тоежъ ся теперъ и въ Руси деетъ. Бо якобы дедичнымъ (*ни*якимъ) правомъ взяли и научилися того отъ Грековъ—не слухати своихъ старъшихъ! Але *дай то*, жебы и народъ Греческий тому увесь не былъ противенъ и на то позволилъ,—изали бы того Турчинъ не боронилъ? А еслибы и тотъ на то презъ спары смотрелъ (о чомъ не розумею: бо его отчизное набоженъство того съ пильностью стеречи кажетъ), альбо бы тежъ ‖(465) о томъ и не ведалъ (што неподобная),—ино певне мусело бы то часъ великий взяти! Снадне то кождый видети можетъ: изажъ бы то не великая шкода была—очекивати того такъ долго, а смерть за *плечима* уставичне? Тое теды насъ до того наболей привело, жесмы ся съ тымъ поспешили, а звлаща остерегаючися, абы они и иные многие того зачатого светобливого дела намъ не розоръвали, альбо народу писаньемъ своимъ и листы (што вже не разъ одъ нихъ деялося) не замешали. Але мы теперъ*, постановивъши* речи* наши* статечне

dycya: chocia by y chcieli co d
y sławnego sami patryarchowie y
szy ich vczynić (iakosz on zacny y
ki pobożny mąż Hieremiasz o t
kusił), tedy nie mogą y nie śmieią
się narodu [1] swegosz własnego! A
niemasz ktoby ich do tego przy
Poniewasz świecka władza zawżd
chowney w takowych sprawach p
pomagała, iako to byli cesarzowi
ściańscy. A teraz v nich nie p
owcami, ale owce pastyrzmi
sprawuią.

A ma‖(194—B)bij)ło nie tosz się
y w Rusi dzieie. Bo iakoby dziedz
prawem wzięli to y nauczyli si
od Grekow—nie słuchać swoich
szych! Ale *niechay* chociaby y
Grecki wszytek temu nie był prz
y na to pozwolił,—izali by teg
czyn nie bronił? A ieśliby y ten
przez spary patrzał (o czym nie
bo y nabożeństwo iego oyczyste
pilnością strzedź każe), albo żeb
tym y nie wiedział (co nie podo
tedy pewnie musiało by to czas
wziąć! Snadnie to każdy widzie
izasz by to nie wielka szkoda była-
tego tak długo, a śmierć za *pasem*
cznie? To tedy nas do tego na
przywiodło, żeśmy się z tym pos
a zwłaszcza postrzegaiąc, aby o
nych wiele tey zaczętey y święt
sprawy nam nie rozerwali, albo
pisaniem swoim y listy (co iusz
od nich działo się) nie zamiesz
my teraz, postanowiwszy rzecz
statecznie, według apostoła (Bo
«wątłego w wierze vtwierdzić»)

* эти четыре слова въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на і почеркомъ замѣчено: «постановили, но не зъ нами» [1] опечатка: пол

г (Рим. 14): «изнемагающия 'вердити» [1] и завжды имъ ратовати можемъ. А вашой милости и овшемъ, яко паельможному и пресветлому таковыхъ речахъ и напомяти завжды безпечно и ъ.

: ваша кнежацкая милость ость гордишъ для того, ижъ своемъ о ней ||(466) иначей ачишъ, и розумеючи то бысумненъю своему, до нее не хочешъ, упатруючи самыхъ Грекахъ быти церъ правдивую,—тоежъ * и ме- * привело *, ижъ до Рымли прилепиломся, поневажъ е мое власное посветчаетъ равдивую: бо естли бымъ вы мовилъ, кламалъ быхъ, умысломъ не иначей, але ю.

еды ваша кнежацъкая миого, яко се рекло, розуменья гъ, отступивши оного перу своего около постановеня ымляны, и розумеешъ быти теперъ вже непотребную, о бы-мъ верити могъ; бо не церковъ Греческая челетъ тыхъ прошлыхъ свеи лепшая быти и въ покихъ помножитися мела, але тымъ горей ||(467) нищиетъ и неумеетности и грубиянъцитъ: где межи старшими и церкви ни чого иного ство, лакомство, светокупъавда. ненависть, потвары, ка (и) надутость и иные

im pomagać y ratować możemy. A waszey x. m. y owszem, iako panu tak wielmożnemu y xiążęciowi zacnemu, o takowych rzeczach y napotym zawżdy beśpieczno y wolno będzie.

A ieśliże w. x. m. taką iedynością gardzisz przeto, isz na sumnieniu swoim inaczey o niey rozumiesz y trzymać raczysz, żeby to miało bydź przeciw sumnieniu, y dla tego do niey przystąpić nie chcesz, vpatruiąc tylko przy samych Grekach bydź cerkiew Bożą prawdziwą.—toszci y mnie do tego przywiodło, żem się do Rzymskiego kościoła przyłączył, poniewasz mi sumnienie moie własne poświadcza ten kościoł bydź prawdziwy: bo ieśli bym inaczey słowy mowił, kłamał bym, poniewasz vmysłem nie inaczey, ale tak rozumiem.

Ieślisz tedy w. x. m. takowego, iako się rzekło, rozumienia bydź raczysz, odstąpiwszy onego pierwszego vmysłu swego około postanowienia zgody z Rzymiany, y rozumiesz bydź tę zgodę teraz iusz nie potrzebną, o czym ledwie bym wierzyć mogł; bo nie baczę, żeby cerkiew Grecka przez tę kilka lat przeszłych świątobliwsza y lepsza bydź y w postępkach iakich **(świętych)** po||**(195)**-mnożyć się miała, ale co daley, to gorzey niszczeie y do wielkiey nieumieiętności y grubiaństwa przychodzi: gdzie miedzy starszemi y dozorcami kościelnymi nic innego iedno piiaństwo, łakomstwo, świętokupstwo, nieprawda, nienawiść, potwarzy, vpor, pycha, nadętość y inne złości panuią tak barzo, że tesz

IV, 1: «изнемогающаго же въ вѣрѣ пріемлите» * эти четыре слова въ ста- эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «собака! свою позволилъ, а ввесь вѣкъ свой провадилъ въ Руской цѣлой вѣрѣ!»

... и вшемъ ка-
... собе почы-
... неумеетность
... могли бы стены
... свидетчи-
... патриархъ
... вашое
... Божие про-
... мовчкомъ
...

... не пытай:
...

... немецкого.
... грозы
... безъ
... бегають.
... месту
... бачити
... ского
... ва-
...

... обszem kazania za ...
sobie poczytaią, **pokrywaią**
umieiętność y grubiaństwo!
by (samy) ściany cerkw...
katedralney poświadczyć. (
Antyocheński patryarcha (...
był, y kiedy prezbiter w...
Boże chciał przepowiadać
katedry milczkiem zstąpić (
zabronił, nazywaiąc kaza...
papieską)!

O ślacheckim stanie ani...
Turczyn wszytko wygubił!

Podźmysz do stanu ...
ani posłuszeństwa, ani ...
niemasz! Bo iako wszek...
starszych swoich po ...
kaiąc sytszey strawy, ...
rzadko posiedzą! Każ...
może, isz tego ś...
Bazylia Wielkiego ...
tytuł albo cień ...
sama ogułem prz...
nich, z klasztorów ...ka...
szy się biegunami ... pi...
mutnemi powieś... ...ier...
czą y na ludzi... ...dzai...
sami miedzy so... ...ch bi...
...ugiego oszr... Co n...
...estych, ale ... więt...
... pamiątkę

...къ онъ светые
...ие и великие,
...еликое розгре-
...ереднее по пол-
...о шести грошей.
...звисте у Берести
...лемъ. Не вспоми-
...гь, которыхъ было
...отомъ и въ самомъ
...ость всего народу
...у светителского, по-
...яко марне, вернувъ-
...ихъ островов̂ъ, зги-
...азнь Божию за свое
...[Што] не толко Влоши,
...огие у Венецыи того
...гъ. Коротко мовечи:
...тень неякий оного
...иноческого перъвого
...ану въ теперешнихъ
...гъ, а речи самое огу-
...орою [1] поставою толко
...ъ зводятъ, власне яко
...ые на словахъ убия-
...ься (2 Кор. 3), а духа
...идаютъ, не паметаючи,
...(470)витъ: «писмя убо
живитъ» [2]. И дивуюсе
...лу, ижъ люди бачные
...могутъ того до нихъ
...ая Греция! о которой
...ити можетъ ся словы
...я (Плачъ Ерем. 4):
...лато, изменися сребро
...лпася [3] камы́цы светы-
...«потемне паче сажъ
...познани быша во исхо-
...ласне [ото тая] горкая
...доброго тебе злупила и
...понизила, спустошила,
...ла, зъгасила и праве зъ

targiem przedawał: wielkie rozgrzeszenia po taleru, śrzednie po pułtalera, a mnieysze po sześci groszy (szynkował). Na co wszytko samem oczywiście w Brześciu patrzył. Nie wspominam inszych zbytkow, ktorych było pełno, y iako się po-(196—)biij)tym y w samym Rzymie, na zelżywość wszytkiego narodu Greckiego y stanu archiereyskiego, popisał, a potym iako marnie, zwrociwszy się do insuł Greckich, zginął y iawną kaźń Bożą za swoie zbytki odniosł. Co nie tylko Włoszy, ale y (sami) Grekowie mnodzy w Wenecij tego poświadczyć mogą. Krotko mowiąc: tylko postawa a cień nieiaki onego archiereyskiego y mniszego pier[w]szego świętobliwego stanu w teraźnieyszych Grekach został, a rzeczy samey ogułem pusto. Ktorą postawą tylko ludzi niewiadomych zwodzą, właśnie iako y Żydowie, ktorzy na literze zabiiaiącey zasadzaią się, a ducha ożywiaiącego odrzucaią, nie pamiętaiąc, co Paweł ś. mowi (2. Cor. 3): «litera occidit, spiritus viuificat». Y dziwuię się temu nie po mału, isz ludzie baczni y pobożni nie mogą tego do nich widzieć! O, biedna Grecya! o ktorey bespiecznie mowi[ć] się może słowy proroka Hieremiasza (Plan. Hie. 4): «iako się zaćmiło złoto, odmieniła się barwa naylepsza, rozmiotane są kamienie świątnice»; y daley: «poczerniało barziey niszli węgle oblicze ich, a nie poznali ich na vlicach». Tak właśnie oto ta gorzka niewola ze wszytkiego dobrego ciebie złupiła y wszytko opanowała, ponizyła, spustoszyła, vmaliła, rozproszyła, zgasiła y prawie z gruntu wywrociła! Ona ozdoba twoia pier[w]sza wszytka zginęła! Pierwey byłaś Grecyą, a dzisia możesz się

...а въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ старинньмъ почер...ри клятвенного унѣята!» [1] опечатка: «которую» [2] 2 Коринө. III, 6: ...ъ» [3] опечатка: «разъсыпашеся» [4] Плачъ Іереміи IV, 1, 8

кгрунъту изъгладила! Оная краса (и светлость) твоя первая вся *сшезла*! Первей была еси Греция, нынеже Турция зватися мусишъ! Што все вашей княжацъкой милости не естъ тайно, яко пану вельможному, которому ведоми суть справы и жытие теперешнихъ Грековъ, подъ неволею Турецкою работающихъ. А для чого тую казнь Божию на собе относятъ—ведомо то людямъ добре! А ‖(471) хто не ведаетъ, нехайже чытаетъ остатнее упоминанье ихъже власного Грека Весариона, митрополита Никейского, што имъ пророковалъ на соборе Өлоренътейскомъ, колькось летъ передъ тоею ихъ неволею, въ которую упали, и за што въ нее упасти мели. Але тому теперъ дамъ покой.

Наконецъ, еслись бы ваша княжацкая милость о томъ всемъ еще иначей розумети рачилъ, и пры теперешнихъ Грекахъ предъся правдивую церковъ католическую быти *розумелъ* (чого и самъ о вашой милости, яко о высоце мудромъ пане, не держу, поневажъ ведаешъ справы и поступки ихъ теперешние), а ку тому гдебысь ваша княжацкая милость еще што противныхъ вонтъпливостей въ той справе упатровалъ (што се вже поменило),—ино для того розъмова и гаданье: абы тымъ лепей правда оказаласе, которое мы не бегаемъ, и овшемъ съ кождымъ мовити и гадательствовати хочемо, опрочъ герети‖(472)ковъ, которыхъ не прото сторонимъся, же быемы *ся* ихъ *боятu* мели, але ижъ до нихъ не належитъ тая справа, а ку тому—и правила намъ того боронятъ, яко отъ церкви вже давно поконаныхъ и осужденыхъ; але зъ своими католиками, яко зъ братьею милою, ради мовити; хочемъ: абы таковая сторона, которая бы на доводехъ своихъ устала, боль-

nazwać Turcyą! Co wszytko w. x nie iest tayno, iako panu wielk ktoremu wiadome są sprawy y teraźnieyszych Grekow, pod n Turecką służących. A dla czego kaźń Bożą na sobie odnoszą—wi to ludziom dobrze! A kto nie wie chayże (sobie) przeczyta ostatnie minanie ichże własnego Greczyn saryona, mitropolita Niceńskiego, prorokował na synodzie Floreń kilka lat przed tą ich niewolą, w wpadli, y za co w nię vpaść miel temu teraz dam pokoy.

Nakoniec, ieślibyś w. x. m. wszytkim ieszcze inaczey rozumi przy teraźnieyszych Grekach p prawdziwy kościoł katolicki bydź *dził* (czego y sam o w. x. m., i wysoce mądrym panie, nie trz poniewasz wiesz sprawy y ‖(197 stępki ich teraźnieysze), a ktemu byś w. x. m. ieszcze co wątpl przeciwności w tey sprawie vpa (co się iusz pomieniło),—więc dl rozmowa y disputacya: aby tym prawda okazała się, ktorey m biegamy, y owszem z każdym y disputować chcemy, wyiąwszy tykow, ktorych nie przeto stronin żebyśmy im *podołać* nie mieli, (przy prawdzie,) ale isz do nich n leży ta sprawa,—a ktemu y k nam tego bronią, iako iusz od c dawno pokonanych y potępionych (śmy z nimi żadney sprawy nie ale z swoimi katolikami, iako z miłą, (chociasz nam przeciwn mowić; chcemy: aby ta st na dowodziech swoich

того ани передъ Богомъ, ани пе- людми ни якое вымовки не мела. которую розмову, часъ, местце, рачъ ваша кнежацкая милость обрати: во всемъ готови и по- ни вашей княжацъкой милости хочемъ.

есляже, ваша кнежацъкая милость, ковая диспутация не видитъсе быти ная, и не хочешъ ее мети,—нно, ая ли речъ, прошу: рачъ ме, ваша ацъкая милость, до особное роз- зъ собою ласкаве прыпустити, ъмо, яко правдивымъ хрестияномъ китъ, въ духу крото(473)сти все вили и, о всихъ речахъ пильне вивъши, до пожеданого и щасли- конъца все привели.

къ ли бы тежъ—чого, Боже, не —будь то за намовою некоторыхъ ятелей церкви светое католиче- (которые болшей своихъ пожитковъ, жъ славы вашей княжацкой ми- въ той мере постерегаютъ, бо явными неприятелми Креста Го- ая, за которыхъ Хрыстосъ Го- дармо умеръ), если теды, на таковыхъ переставаючи, ваша ацкая милость и того збранятися тъ, албо ли умыслъ свой побож- который завжды до помноженья Божое былъ хутливый, отме- и, теперъ и на то позволити не итъ, и прозбою а чоломбитемъ слушнымъ и напоминаньемъ [1] церкви Божое и богомолца своего го взгордишъ,—

едчаюсе Богомъ Вседержителемъ, Гройцы единымъ, и нехай будетъ о всимъ людемъ веку теперешнего потомъ будучимъ: нижъ то н[е]) зъ моее причины станется, если овъ Божая, могучи прийти до успо-

go ani przed Bogiem, ani przed ludźmi żadney wymowki nie miała. Na ktorą rozmowę czas, mieysce, osoby racz w. x. m. sobie obrać: we wszytkim gotowi y posłuszni w. x. m. bydź chcemy.

A ieśliże, w. x. m., y takowa disputacya nie zda się bydź słuszna, y nie chcesz iey mieć,—więc, można li rzecz, proszę: racz mię, w. x. m., do osobney rozmowy z sobą łaskawie przypuścić, abyśmy, iako prawdziwym krześcianom należy, w duchu cichości wszytko sprawili y, o wszytkich rzeczach pilnie rozmowiwszy, do pożądanego y szczęśliwego końca wszystko przywiedli.

A ieśliby tesz—czego, (Panie) Boże, nie day!—bądź to za namową niektorych nieprzyiacioł kościoła świętego katolickiego (ktorzy więcey swoich pożytkow, a nisz sławy w. x. m. w tey mierze postrzegaią, bo są iawnemi nieprzyiacielmi Krzyża Pańskiego, za ktorych Krystus Pan darmo vmarł), ieśli tedy, na radzie takowych przestawaiąc, w. x. m. y tego zbraniać się będziesz raczył, abo li vmysł swoy pobożny, ktory zawżdy do pomnożenia chwały Bożey był chętliwy, (iusz) odmieniwszy, teraz y na to pozwolić nie raczysz, y prozbą a czołembiciem moim słusznym y napominaniem sługi Bożego a bogomodlca swego wiernego wzgardzisz,—

oświadczam się Bogiem Wszechmogącym, w Troycy iedynym, y niechay będzie wiadomo wszytkim ludziom wieku tera(198)źnieyszego y napotym będącym: isz to nie z mey przyczyny zstanie się, ieśli cerkiew Boża, mogąc

[1] печатка: «напаминаньемъ»

коенья и поеднанья братерского и до милости сполечное (и) хрестиянское, а не прийдеть ли. Которую милость Хрыстосъ Збавитель нашъ такъ залецилъ. ижъ ее власною кровию Своею нового и вечного завета умираючи запечатовалъ, и тотъ напреднейший знакъ верному дедицству Своему, по чомъ бы отъ другихъ неверныхъ познаватися мели, зоставилъ, мовечи (Иоанъ, 13): «о семъ розумеютъ вси, яко Мое ученици есте, аще любовъ имаете между собою» [1].

Наконецъ, завираючи тое писанье мое до вашое кнежацъкое милости, а бодай—не остаточное, тое еще прыдаю. Страшливая речъ естъ зъ Богомъ жартовати: а ижъ идетъ не о дочасные речи, але о смерть вечную, альбо о животъ вечный, который и всими скарбы сегосветънымп ошацованъ быти не можетъ,—прото оного Судью Превечнаго, Которому тайны вси суть открываны, Бога, во Тройцы еди(475)наго, Отца и Сына и Духа Светого, Которого частокротъ въ той справе, яко Его власной, незгодою нашою оскоръбляли есмо, и вси благословеные, незличоные, чистые оные умные силы и лики небесные—нарыцаю, (сиречъ апелюю,) да разъсудятъ промежку насъ!

Кгдыже-мъ въ той мере ни чого иного не прагнулъ такъ *велце*, яко того, жебы стадо Хрыстово, честною кровию Господа нашого Исусъ Христа искупенное, охолодитися и оживити въ томъ утрапенью могло,—а тотъ, который, могучи то зъ вечною славою и [зъ] спасениемъ своимъ уделати, а не учинитъ (ли), дас[тъ] [2] ответъ Нелицемърному Судьи на страшъномъ суде Его!

przyść do vspokoienia y poiednania bra terskiego y do miłości społeczney krześciańskiey, a nie przyidzie li. Ktorą miłość Krystus Zbawiciel nasz tak zalecał, isz ią własną krwią Swoią nowego y wiecznego testamentu vmieraiąc zapieczętował, y ten naprzednieyszy znak wiernemu dziedzictwu Swemu, po czym by od drugich niewiernych poznawać się mieli, zostawił, mowiąc (Ioan. 13): «po tym ci poznaią wszyscy, że vczniami Moimi, ieślisz miłość mieć dziecie ieden ku drugiemu».

Nakoniec, zawieraiąc to pisanie moie do w. x. m., a boday—(iusz) nie ostateczne, to ieszcze przydam. Straszliwa rzecz iest z Bogiem żartować: a idzie nie o doczesne rzeczy, ale o śmierć wieczną, albo o żywot wieczny, ktory wszytkiemi skarby tego świata oszacowan bydź nie może,—przeto onego Sędziego Wiecznego, Ktoremu taiemnice wszytkie są odkryte, Boga, w Troycy iedynego, Oyca y Syna y Ducha Ś., Ktoregośmy częstokroć w tey sprawie, iako Iego własney, niezgodą naszą gniewali, y wszytkie błogosławione y niezliczone, czyste one niebieskie moce stwa y trony—apello, aby rozsądzili miedzy nami!

Gdyżem w tey mierze nic innego nie pragnął tak *dalece*, iako tego, żeby trzoda Krystusowa, krwią Pana naszego Iezusa Krystusa odkupiona, ochłodzić się y ożywić w tym vtrapieniu mogła,—a ten, ktory, mogąc to z wieczną sławą y z zbawieniem swym vdziałać, a nie vczynił, da liczbę Nielicemiernemu Sędziemu na straszliwym sądzie Iego (za to)!

[1] Іоан. XIII, 35 [2] въ старопечатномъ эк-рѣ выпало изъ набора [3] ...

ьже я маю еще надею въ ми-
ю Божомъ, ижъ умыслъ вашое
ое милости видечи ку ѳале
вливый, до таковогo дела добро-
нти рачитъ, абысь тежъ тое
ечи учасникомъ былъ, а зъ
і несмертельною славою своею
кой пожеданый церъкви Божой
іи, и на семъ свете въ чес[т]-
ститой старости долго поживъ-
ютомъ въ ономъ пришломъ
царствия небеснаго венецъ не-
ій вечное заплаты одъ Христа
и Бога своего одеръжалъ. Чо-
е тобе, господару моему мило-
зычу и уставичне день и
слезами моими Бога премило-
молю, яко многогрешный и
ный слуга Его и богомолецъ
ісанъ въ Рожанце. Лета Бо-
ироженья 1598, месяца июня

A wszakże mam ia ieszcze nadzieię w miłosierdziu Bożym, isz, vmysł w. x. m. widząc ku chwale Swey rzewliwy [1], do takowego dzieła dobrego skłonić raczy, abyś tesz tey ś. rzeczy vczestnikiem był, a z wieczną y nieśmiertelną sławą swoią pokoy pożądany kościołowi Bożemu sprawiwszy y na tym świecie w vczciwey y dozrzałey starości długo pożywszy, a potym w onym przyszłym żywocie krolestwa niebieskiego koronę niezwiędłą wieczney zapłaty od Krystusa Pana y Boga swoiego otrzy(199)mał. Czego wiernie tobie, panu moiemu miłościwemu, życzę, y vstawicznie we dnie y w nocy ze łzami Pana Boga miłosier[d]nego proszę, iako wielegrzeszny y niegodny sługa Iego y twoy bogomodlec. Pisan w Rożance. Roku Pańskiego 1598, iunij 3 die.

гъ листъ отца епископа Воло-
ского его милость панъ воевода
ій ни чого ани отписати, ани
и не рачилъ. Але ниякий
Острозъский безъименъный
а то владыце учынилъ. Кото-
исъ ижъ (вже) естъ писмомъ
и въ друку, которого собе
(477) хто ведати похочетъ,
остати можетъ,—прото-мъ его
ъ тые книжки не виисовалъ.
длуженья речи. (Ино,) на тое
клирыково повторе его милость
ископъ Володимеръский тако-
ъ отписалъ, которого-мъ пре-
тутъ положылъ.

Na ten list oyca władyki Włodzimierskiego i. m. pan woiewoda Kiowski nic ani odpisać, ani wskazać (słownie) nie raczył. Ale kleryk nieiaki bezimienny (supresso nomine) odpis [2] na to władyce (Włodzimierskiemu) vczynił (y pod herbem xiążęcia samego onemu posłał). Ktory odpis isz iest pismem Ruskim y w druku, każdy go sobie, kto będzie chciał o nim wiedzieć, snadnie dostanie,—a przetosz ia w te książki nie wpisałem go, dla przedłużenia rzeczy. Na ktore pisanie klerykowe co iego m. ociec władyka Włodzimierski zasię odpisał znowu—zdało mi się (za rzecz potrzebną, dla wiadomości ludzkiey,) ten list iego tu tesz wpisać.

гка: rzcwliwcy [2] въ старопечатномъ эк-рѣ ошибка: odpisał

А ижъ оный клирыкъ пры одъписе своемъ на остатку вписалъ тежъ якуюсь баламутню неслыханую о соборе Ѳлорентейскомъ (называючы его листрыкейскимъ соборомъ и поведаючи речы якиесь дивные и николи неслыханые, кламства и потвары полные, чого у жадного гисторыка, а наветъ и *въ* геретического, которые суть непрыятелми головными церкви Рымской, и [зъ] свечкою не найдешъ! И дивная речъ! Яко тотъ клирыкъ не встыдался такъ явное потвары на светъ выдати, о которой нигде ани въ Греческомъ, ани въ Латинскомъ писме ни якое зменки нетъ?! Бо еслибы то такъ было, яко онъ тамъ *набредилъ*, а якобы такъ великое ‖(478) и всему свету явное речы (гисторыкове написати не мели, а звлаща) геретикове, которые бы на папежа и на церковъ Рымскую и *съ* пекла самого потвары ради выдрали, чымъ бы людямъ веру Рымскую и папежа огидити могли?!), а ижъ въ томъ одъписе владыки Володимерского будетъ зменка и о томъ соборе Ѳлорентейскомъ,—для того хотелемъ ти ознаймити, чытелнику милый, абысь ведалъ и о той баламутни новой, а еслит[ь] ся трафитъ чытати тотъ-тамъ соборъ его змышленый, абысь добре уважылъ у себе таковую небылицу неслыханую. А ижъ тотъ соборъ Ѳлорентейский правдивый есть и въ Латинскомъ друку, далей *а нижъ* одъ летъ петидесятъ выданый, такъже и въ Греческомъ езыку, одъ летъ килканадцати выдрукованый,—стосуйже ихъ собе, яко тотъ правдивый, такъ и тотъ теперъ недавно змышленый, а обачышъ явне, же есть щырая баламутня и ѳалшъ таковый и неподобный, же тежъ и рукъ бла‖(479)гочестивыхъ хрестиянъ

A isz tenże kleryk przy odpisie s im na końcu wpisał tesz iakąś bała nią niesłychaną o synodzie Floreńt (nazywaiąc go listrykiyskim synode powiadaiąc rzeczy iakieś dziwne y n niesłychane, kłamstwa y potwarzy p czego v żadnego historyka [1], a nawet heretyckiego, ktorzy są nieprzyiaci głownemi kościołowi Rzymskiemu, świecą nie naydziesz! Y dziwna r Iako ten kleryk nie wstydał się iawney potwarzy na świat wypusz o ktorey nigdziey ani w Greckim, w Lacińskim pismie żadney zmi niemasz?! Bo ieśliby to tak było, on tam *naplotł*, a iakoby tak wiel y wszemu światu iawney rzeczy her kowie nie napisali, ktorzy by na pap y na kościoł Rzymski y z piekła sa go potwarzy radzi wydrali, czym ludziom wiarę Rzymską y papieża dzić mogli?!), a isz w tym odpisie dyki Włodzimierskiego będzie zmia y o tym synodzie Floreńtskim,—dla go oznaymiłem ci (tu), czytelniku abyś wiedział y o tey bałamutni no a ieslić się trafi czytać ten-tam sy zmy*sz*lony, abyś dobrze vważył v s taką niebylicę niesłychaną. A gdysz synod Floreńtski prawdziwy iest y Łacińskim druku, daley *iusz* od piącidziesiąt wydany, także y ‖(200—Cc) Greckim ięzyku. od lat kanaście wydrukowany,—stosuyże sobie, iako ten prawdziwy, tak y teraźnieyszy niedawno zmyślony, a czysz iawnie, że iest szczyra bałam y fałsz taki y niepodobny, że tes ręku vczciwych ludzi krześciańskich godny. A przedsię widzisz, iako h niewstydliwi y Boga się nie boią, y dzi nie wstydaią—z takim fałsz świat popisować się, o ktorym

[1] опечатка: histori*k*a

есть годный. А предся видишъ, яко
де невстыдливы и Бога не боятся,
подей не встыдаються—съ таковымъ
шомъ на светъ показоватися, о ко-
юмъ жаденъ зъ благочестивыхъ хре-
минъ подобно николи не слыхалъ,
рочъ баламутовъ некоторыхъ Грековъ,
торые, не маючы иншое слушъней-
е вымовки оторванья своего одъ
мечности церковное (которую были
соборе Өлорентейскомъ учынили,
юмъ не толко гисторикове, але ото
короли хрестиянские, якось высшей
шалъ, прывильями своими далей
къ одъ полтораста летъ сведецтво
отъ), отожъ Грекове (тую) тако-
о баламутню свою змыслили и до
цей неведомыхъ за речъ певную
потъ.

krześcian pobożnych nigdy nie słychał, oprocz bałamutow niektorych Grekow, ktorzy, nie maiąc inszey słusznieyszey wymowki oderwania swego od społeczności kościelney (ktorą byli na synodzie Floreńtskim vczynili, o czym nie tylko historykowie, ale oto y krolowie krześciańscy, iakoś wyszszey czytał, przywileiami swoimi daley a nisz od lat pułtorustu świadectwo daią), przetosz Grekowie (, albo tesz Ruś vporna,) taką bałamutnią swoię vtworzyli y do ludzi niewiadomych za rzecz (iakoby) pewną vdaią.

Чого, яко бачу, и наша милая Русь
рдити не встыдается, кгдыжъ, ку
денью иншихъ, и до друку выдати
съ ясную потваръ не соромелися. На
торую такъ ся сподевамъ, же вры-
ı шыршый отказъ ме(480)ти ачей
цетъ. Бо милосердный естъ Панъ
гъ: не допуститъ Своимъ вернымъ
таковый блудъ упасти, абы мели
лшъ за истинъную правду прыняти,
влаща што ся дотыкаетъ веры и
шенья. Але найдетъся на таковый
илый и өальшивый узолъ таковая [1]
айца, которая тотъ узолъ розвяжетъ
покажетъ явный өальшъ того ихъ
стрикейского собору, которымъ людей
винныхъ и неведомыхъ звести усн-
отъ. Ачей, дастъ Богъ, вси авторове
баламутни явное, поганъбени и
срамочени зоставши, сами тое непо-
ебное працы и *кламъства* (своего)
ювати будутъ.

Czego, iako baczę, y nasza miła Ruś śmie twierdzić, poniewasz, ku zwiedzeniu inszych, y do druku wydać tak iasney potwarzy nie wstydzili się. Na ktorą spodziewam się, że wrychle dostateczniejszy respons mieć azali będą. Bowiem miłosierdny iest Pan Bog: nie dopuści Swoim wiernym w takowy błąd vpaść, aby mieli fałsz za istotną prawdę przyiąć, a zwłaszcza co się dotycze wiary y sumnienia. Azali naydzie się taki, co ten zawiły y fałszywy węzeł taką szwaycą rozwiąże, isz pokaże iawny fałsz tego ich listrykyiskiego synodu, ktorym ludzi niewinnych y niewiadomych (prostaczkow) zwieść vsiłuią. Azali, da Bog, wszyscy autorowie tey bałamutnie iawney, pohańbieni y posromoceni zostawszy, sami tey niepotrzebney pracy [2] y *kosztu* (, co na tę bałamutnią drukuiąc nałożyli,) żałować będą.

А такъ теперъ давши покой той
амутни, о которой и нижей троха

A tak teraz dawszy pokoy tey (ich) bałamutni, o ktorey y niżey szyrsza

[1] опечатка: «тиковая» [2] опечатка: pracey

шырей услышишъ, прыступую до отпису владыки Володымеръского на листъ клирыка Острозъского безъименънаго.

sprawa będzie, przystępuię do odpis[illegible] dyki Włodzimierskiego na list k[illegible] Ostrozskiego bezimiennego (, po [illegible] wydrukowany, na ktory także po[illegible] respons ociec władyka Włodzi[illegible] vczynił, a iam go z Ruskiego [illegible] skie przełożył, y tu dla wiad[illegible] wszytkim pobożnym krześcianom wpisał; poniewasz y w tym fortel mały strona przeciwna vczyniła, isz swoy odpis wydrukować dała, co odpisowała, tego vtaiła; a teraz iąc to oboie w druku, łatwie się [illegible] prawdy domacać może).

Издано по старопечатному экземпляру, хранящемуся въ Московскомъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ.

Издано по старопечатному э[illegible] пляру, хранящемуся въ Императо[illegible] Публичной Библіотекѣ.

ОТВѢТЪ ИПАТІЯ ПОТЕЯ

КЛИРИКУ ОСТРОЖСКОМУ

[1598—99 года].

81) ОТПИ́СЪ

[Я́КОГО КЛИРИКА ОСТРОЗЪСКОГО
ГО, КОТО́РЫЙ ПИСА́ЛЪ ДО ВЛА-
ІМЕРСКОГО И БЕРЕСТЕЙСКОГО [1].

Псал. 108:

сноди, сотворылъ еси я.)
тии, и ты благословиши;
на мя постыдятсе» [2].

ом. 11 на посла́ніе до Ефесі́евъ [3]:

такъ Пана Бога ку гневови
гъ, яко розоръванье цер-
хотя быхмо незличоные
чынили, не убежимъ ка-
яко оные, которые тело
, если быхъмо зупольность
эръковъную розорвали».

ODPIS

NA LIST NIEIAKIEGO KLERYKA OSTROZSKIEGO

BEZIMIENNEGO, KTORY PISAŁ DO WŁADYKI WŁODZIMIERSKIEGO Y BRZESKIEGO (NA KTORY LIST IEGO SAM MU IEGO MOŚĆ OCIEC WŁADYKA ODPISUIE).

Psal. 108:

«Oni będą złorzeczyć, à ty dobrorzeczesz; ktorzy na mię powstaią, niech będą pohańbieni (, a sługa Twoy będzie się weselił)».

Chryzostom ś. Hom. 11 na list do Ephezow:

«Nic tak Pana Boga ku gniewowi nie pobudza, iako rozerwanie kościoła Iego. Bo chocia byśmy niezliczone vczynki dobre działali, nie vydziem karania, iako y oni, ktorzy ciało Iego targali, ieśli byśmy zupełność y całość kościelną rozerwali».

зіс набрано крупнымъ чернымъ шрифтомъ, съ удареніями [2] Псал. CVIII,
-ю— —да постыдятся, рабъ же Твой возвеселится» [3] этотъ заголовокъ
ымъ крупнымъ шрифтомъ, съ удареніями

И далий тотъже мовитъ:

«Скажи ми, прошу тебе: для чого мученичество |(482) прыймуешъ? не славы ли ради Хрыстовы? И якъ же за Христа жывотъ покладаешъ, а церковъ, для которое Христосъ умеръ, розрываешъ?»

Предмóва

до клйрика Острóзъского безъимéнъного отъ епйскопа Володымерского и Берестейскогó Іпатія [1].

Слыши, чоловече добрый хтожъколь-векъ! (Бо ижесь машкарою лице свое закрылъ, трудно тебе познати.) И еслись умыслне для того имя свое затаилъ, жебысь тымъ смелой лаялъ, и непытаный будучи, отповедалъ,—знать, ижесь Катона не читалъ. И видишъ ми се подобенъ быти онымъ комедейнымъ жакомъ, которые, (въ комедияхъ) убравшися въ коштовную одежу, носетъ на собе особу |(483) царъскую, альбо кнежати якого зацного (, ступаютъ поважне, и готуютъся, якобы што великого и мудрого мовити хотели; а коли се забудутъ, алижъ ти зъ оное поставы поважное смеху и шидеръства полно зъ себе начинять, бо не то што потреба, але што ся навинетъ до губы бредятъ); а коли зъ нихъ зволокутъ царъскую одежу, по старому, яко жакове, по подъоконью (зъ горщъками) старую пѣснь поючи Павъперибусъ, бегаютъ. Власне и ты таковъ ми ся быти видишъ: бо хотяжъ прыоблекълесься особою княжати вельможного, предся тотъ же и таковъ же еси, чымъ и первей былесь; подънялесься речи

Y daley mowi:

«Powiedź mi, proszę cię: dla c męczeństwo przyimuiesz? azali nie sławy Krystusowey? A iakosz za l stusa żywoth swoy pokładasz, a ścioł Iego, dla ktorego Krystus u rozrywasz?»

|(202—Ccij) Przedmowa

do kleryka Ostrożskiego bezim nego od episkopa Włodzimiersk y Brzeskiego Hipacya.

Słuchay, człowiecze dobry, ktos wiek (iesteś)! (Bo iżeś maszkarą swoię zasłonił, trudno mi cię po Y ieśliżeś vmyślnie dla tego imię zataił, żebyś tym śmieley łaiał, y pytany będąc odpowiadał,—znać, Katona nie czytał. A barzoś pod owym żakom komedyinym, kt vbrawszy się w kosztowne odz reprezentuią osobę krolewską, iakiego zacnego xiążęcia; a kie nich ono odzienie pozbieraią, po sta iako żakowie, od okna do okna bieg starą piosnkę Pauperibus w Otosz y ty właśnie takim ieste chociasz przyoblokłeś się osobą xia zacnego y wielkiego, przedsię czymeś był pierwey, iesteś; po się rzeczy wielkiey y poważne xiążęcia iego m., pana swego, do odprawować, ale, iako baczę, ob dosyć nie vdziałał: ani xiążęciu ie panu swemu, co y sam w przedm (swoiey,) do czytelnika (napis wyznawasz, a mnie pogotowiu, rego, nie pytany będąc, od podobno rozumieiąc mię być

[1] этотъ заголовокъ набранъ крупнымъ шрифтомъ, съ удареніями

[illegible] княжати его [illegible] до мене отпра- [illegible], обема еси до- [illegible] ани княжати пану [illegible] ль (на себе) въ пред- [illegible] ника вызнаваешъ, а мне [illegible] тову, до которого [1], непы- [illegible] гли, отписуешъ, подобно роз- [illegible] (484) быти негодного отпису [illegible] своего. Але еслиже его королев- [illegible] милость помазанецъ Божый и иные [illegible] ьможные и) зацные панове сенато- [illegible], духовные и свецкие, не всты- [illegible] тсе до мене писати, певне и твой [illegible], до которого-мъ я писалъ, не зе- [illegible] ілъ бы былъ тымъ стану своего кня- [illegible] кого, гдебы былъ самъ до мене [illegible] салъ. Бо не розумею того о натуре добротливой, жебы такъ гордымъ [illegible] мелъ. А *подобно* его десятокъ [illegible] были бы мудрейшие и у мене [illegible] *ейшие*, а нижъ тая твоя Библия, [illegible] лькораномъ помешаная, которое-мъ [illegible] тебе не потребовалъ. Ведаешъ и [illegible], же патриархъ Иаковъ не за [illegible] але за Рахелю такъ долго служилъ [illegible] рудилъся; такъ же и я—не для [illegible] Острозъского, але для кнежати [illegible] го Острозъского працоваломъ. Але [illegible] ли тебе Богъ ли, хто ли иный [illegible] дилъ, жесь такъ смелый и без- [illegible] ый,—паметайже на оные слова [illegible] зацного Гомеруса, еслись ихъ [illegible] (485)талъ: «якою слово речешъ, [illegible] акъ и услышишъ». Не мейже [illegible] зле, если што несмачного най- [illegible] бо то посполитая таковому при- [illegible] коли хто непытаный вырывается [illegible] ваеть кому (на то), о што [illegible] росять.

[illegible] есь, вижу, не зле сперву. [illegible] вемъ: до кого тые слова [illegible] стосуешъ; але подобно до

odpisu pana swego. Ale ieśliże iego kro. m. pomazaniec Boży y inni zacni panowie senatorowie, duchowni y świeccy, nie wstydzą się do mnie pisać (y nie maią tego sobie za zelżywość), pewnie y twoy pan, do ktorego-m ia pisał, (namniey) by nie zelżył był stanu swego xiążęcego, gdzieby był sam do mnie (na moie pisanie) odpisał. Bo nie rozumiem tego o (cney y) dobrotliwey naturze iego, żeby tak miał bydź hardym. A *wierz mi, żeby* dziesięc słow iego były by mędrsze y v mnie *ważnieysze*, a niszli ta twoia Biblia, z Alkoranem pomieszana, ktoreiem od ciebie nie potrzebował. Gdysz (203) wiesz podobno, że y Iakob patryarcha nie za Elię, ale za Rachelę tak długo służył y pracował; także y ia—nie dla żaka (niedouczonego) Ostrozskiego, ale dla samego xiążęcia Ostrozskiego pracowałem. Ale gdysz mi cię Bog li, albo kto inny nagodził, żeś tak śmiały y bezstuży,—pamiętayże na one słowa [2] zacnego poety Homeryusa, ieśliś ich kiedy czytał: «quale verbum dixeris, tale audies». Nie mieyże mi za złe, ieśli co niesmacznego naydziesz, bo to pospolita (, że) się takiemu przydaie, kto nie pytany wyrywa się y odpowiada temu, o co go nie proszą.

Zacząłeś, widzę, nie zle spierwu. Iednosz nie wiem: do kogo te słowa Ewangelij ś. stosuiesz; ale podobno do

[illegible] [2] опечатка: slaowa

И далий тотъже мовитъ:

«Скажи ми, прошу тебе: для чого
мученичество ||(482) прыймуешъ?
славы ли ради Хрыстовы? И якъ же
Христа жывотъ покладаешъ, а церко
для которое Христосъ умеръ, розр
ваешъ?»

Предмо́ва

до клйрика Остро́зъского
имéнъного отъ епи́скопа Вол
мерского и Берестейского Іпа

Слыши, чоловече добрый хтож
векъ! (Бо ижесь машкарою лиц
закрылъ, трудно тебе позна
еслись умыслье для того им
затаилъ, жебысь тымъ смелей
непытаный будучи, отповедалъ,
ижесь Катона не читалъ. И
ми се подобенъ быти онымъ
нымъ жакомъ, которые, (въ ко
убравшися въ копътовную оде
на собе особу ||(483) царъск
кнежати якого зацного (, сту
важне, и готуютъся, якобы
кого и мудрого мовити хоте
се забудутъ, алижъ ти зъ о
поважное смеху и шидер
зъ себе начинять, бо н
треба, але што ся навин
бредятъ); а коли зъ ни
царъскую одежу, по стар
кове, по подъоконью (
старую пѣснь поючи П
бегаютъ. Власне и ты
быти видишъ: бо хотя
лесься особою княжати
предся тотъ же и тако
и первей былесь; под

¹ этотъ заголовокъ наб

.dliwego, a starego szalonego».
-się, miły kleryku, żebyś y
z pocztu onych: bo hardzie
Boże sądzisz, a na słowa
nie pamiętasz, ktory mowi
«nie sądźcie przed czasem,
przyszedł, Ktory tesz oświeci
ciemności y obiawi rady serc.
chwała będzie każdemu od

-zytayże bez gniewu to pisanie
-k, iako-m y ia twoie czytał, cho-
tobie na nie nie zarobił. Ale iżeś
naskoczył, przyimisz wdzięcznie,
co y *nie gmyśli swey* naydziesz.
-eśliś baczny—rozumiem, że na one
a pamiętać będziesz (Prouer. 9):
-mi mądrego, a będzie ciebie miło-
-,—a przez to day mi pokoy: bo
z takowemi maszkarnikami (, co się
kryią,) nie zwykłem sprawy miewać.
iako sam iaśnie postępuię y nie
-stydam się imienia swego przed żad-
-ym na świecie, takiesz y ty, ieśli się
-ego godnym bydź czuiesz, odkryy [5]
oblicze swoie, zdeymi tę *maszkarę*.
Wszak to nie w łątki grać—pismem
Bożym szermować! A zechcesz li ieszcze
czego więcey ode mnie,—nie daleko
Ostrog od Włodzimi[e]rza: możemy
ieszcze, oycze Abramie, przyść do
siebie,—(gdysz) ieszcze nie vtwierdzona
odchłań miedzy nami, dla ktorey byśmy
do siebie przyść nie mogli! Wszak nie
pod obłoki latasz, ale po (teyże) ziemi, *po
ktorey* y ia, pełzasz! Y także w drodze
iesteś, oba bieżemy do kresu (naznaczo-
nego); ednosz nie wiemy, gdzie się przy-
idzie poczywać, bo to nie w naszey

...на моя——убога гордa, и богата
...печатка: «которые» [3] 1 Корине.
...пріидеть Господь, Иже во свѣтѣ
...огда похвала будеть комуждо

кресу; одножъ не ведаемъ, где прыйдется отпочивати, бо то не въ нашой моцы, але у Того, Который воздастъ комуждо по деломъ его. Не загледайже ты въ мою манътыку! смотри своее *сукни*, што въ ней несешъ! Бо яко ты моего бремени не понесешъ, такъ ани я твоего. Не мовъ же пышно, бы на зло не вышло. Пану Богу тя поручаю, хотя тебе не знаю.

(489) ОТПИСЪ

КЛИРЫКОВИ ОСТРÓЗЪКОМУ [1].

Яко жекгляръ коли неумелый, пустившися на широкое море, не умеетъ до поръту трафити, але товкучися по мору то сюды, то туды, заледве наконецъ [2] до якого *пристанища*, и то *благого*, приблукается,—такъже власне и ты, по многихъ прикладахъ, и то мало зъ собою згодныхъ, збегавши, ледве еси до конца, и то *непевного*, прибилсе. Поднялесьсе, бачу, не своего дела—писмомъ ширмовати; и штурмуешъ на тую нашу единость и згоду церковную. Але вижу, (же) твое * гороховые * кули * зъ соломеныхъ * делъ *, яко отъ скалы недвижимое, отлетаютъ. Остерегаешъ людей, жебы ся отъ тое единости удаляли, жебы въ ней чого злого не было, и не мало писма назбиралъ еси. Але даремная твоя праца: не потреба было такъ много прыкладовъ збирати; (альбо) подобно (490) боялесьсе, жебысь тыхъ книжокъ своихъ не умалилъ: такесь много въ нихъ доводовъ наклалъ! *Але не хочу тому верити!* Подобно, (жесь) зъ якого ка-

mocy, ale w Tego, Ktory każdemu [illegible] płaci według vczynkow iego. Nie zagl[illegible] dayże ty w mantykę moię (, a [illegible] twoię)! Patrz swoiey *biesagi*, co w [illegible] niesiesz! Bo iako ty moiego, tak [illegible] twego brzemienia nie poniesiem. [illegible] mowże pyszno, być na złe nie wys[illegible] Panu Bogu cię poruczam, chocia cię [illegible] znam.

RESPONS

KLERYKOWI OSTROZSKIEMU (BE[illegible] IMIENNEMU).

(205) Iako kiedy marynarz nieś[illegible] domy, puściwszy się na szerokie mo[illegible] a nie vmieiąc do portu trafić, tłucz[illegible] to-sam, to-tam, (tosz potym) zaled[illegible] nakoniec do *brzegu*, y to *ladaiaki*[illegible] przybłąka się,—tak właśnie y ty, (m[illegible] kleryku,) po wielu argumentach, y[illegible] mało z sobą zgodnych, zbiegawszy, [illegible] wieś do końca, y to *słabego*, tra[illegible] Podiąłeś się, baczę, nie swego rzem[illegible] sła—pismem szyrmować; y szturmu[illegible] na tę naszę iedność y zgodę kościel[illegible] Ale (, iako) baczę, twoie grochowe [illegible] le z dział słomianych odlataią, iako (mocney y) nieporuszoney skały. Ostr[illegible] gasz ludzi, żeby się tey iedności [illegible] strzegali (y) żeby w niey czego zł[illegible] nie było, y nazbierałeś nie mało pis[illegible] (przeciwko niey)! Ale daremna tw[illegible] praca: nie potrzeba było tak wiele pr[illegible] kładow zbierać; podobnoś się bał te[illegible] żebyś tych książek swoich nie zm[illegible] takeś w nich wiele dowodow nakła[illegible] *boday bym nie zgadł*! Podobno—z[illegible] kiego (heretyckiego) kazania nie[illegible]

[1] этотъ заголовокъ напечатанъ чернымъ крупнымъ, не курсивнымъ, шрифтомъ [illegible] реніемъ [2] опечатка: «на конецъ» * эти пять словъ въ старопечатномъ [illegible] нуты и на полѣ стариннымъ почеркомъ замѣчено: «смотри блазенского [illegible]

недоученого, (альбо) чужимъ роз-
справуючися и позычаючи у лю-
чого *во лбе* не доставало, такъ
ю обору збудовалъ еси, ижъ
е *докончилъ еси* тое вежи Бабе-
кое, и то ледаяко!

, яко-мъ съ писанья твоего зроз-
, бачу, ижесь естъ учень ака-
Острозъское; и еслике тая год-
твоя зъ нее вышла, не леда на-
молодости (sic) твоее (, ку доброму
енную,) вижу; и сподевалъ быхъ
бы што годного съ тебе напотомъ
могло, але жебы тою буйностью
эсилилосе, и таковый (врожоный)
шъ в-ни-во-што се не обернулъ.
о,) жалуючи (тебе и) молодости
мушу тебе напоменути: абысь
ыхъ прикладовъ, коли што пи-
, што-наскромней уживалъ, а не
много, ажъ снать и до брыд-
кости людемъ учонымъ.

едаютъ о зацномъ поете Грече-
Пиндарусе, ижъ, написавши
некиесь, невесте велце учоной,
рю звали Саоо, ооеровалъ, въ
ыхъ полно было прикладовъ и
енъствъ розмаитыхъ. Отъ которое
сы, вместо подякованья, былъ
ованъ за то, мовечи: ижъ тако-
прыкладовъ потреба людемъ учо-
уживати, якобы присмачковъ
, альбо яко соли, жебы не на-
пересоливати.

такъ вже теперъ припатримъся
ъ аръкгуменътомъ (альбо дово-
и конклюзиямъ: если то правда,
ы мовишъ? то естъ: абы въ той
і зверъху оцукрованой потраве не
трутизны?

у, ижъ ти словъ доставаетъ:
мовишъ, але мало пробуешъ. Бо
ъ кгрунтъ твоего всего доводу, яко

nego, cudzym rozumem sprawniąc się a pożyczaiąc v ludzi, czegoś *doma* nie miał, (napisał, y) tak wielką oborę zbudowałeś, że zaledw[i]e tey Babilońskiey wieże ladaiako *odbiegłeś*!

Ale iako-m z pisania twego zrozumiał, widzę, żeś student akademiey (sławney) Ostrozskiey; y ieśliże ta godność twoia z niey wyszła, nie lada ingenium młodości twey bydź widzę; y mogło by co godnego bydź z ciebie napotym (, gdzieby lepsze *cz*wiczenie przystąpiło, bowiem buyna rola dobrego nasienia potrzebuie); ale żeby ta buyność nie przesiliła się, y takowy dowcip wniwecz się nie obrocił. Użaliwszy się młodości twoiey, muszę cię napomnieć: abyś takowych przykładow, kiedy co piszesz, (w miarę y) co-naskromniey vżywał, a nie tak wiele, asz ad nauzeam ludziom vczonym.

Powiadaią o zacnym poecie Greckim Pindarusie, isz, napisawszy wiersze iakieś, niewieście wielce vczoney, ktorą zwano Sapho, ofiarował, w ktorych barzo wiele było przykładow rozmaitych y podobieństw (niezliczonych [1]). Od ktorey białey głowy, miasto podziękowania, był więcey stro(206)fowan za to, mowiąc: isz takowych przykładow potrzeba ludziom vczonym vżywać, iakoby przysmaczkow iakich, albo iako soli, żeby nie nazbyt przesalać.

A tak iusz teraz przypatrzym się twoim argumentom y konkluzyam: ieśliże to prawda, co ty mowisz? to iest: aby w tey naszey zwierzchu ocukrowaney potrawie nie było trucizny?

Widzę, isz ci słow dostaie [2]: (bo) wiele mowisz, ale mało probuiesz. Bo to iest grunt twego wszytkiego dowodu,

ечатка: niezliczon*y*ch [2] опечатка: d*u*staie

бачу (поведаешъ): нижъ тая еди(492)ность наша не згажаетъся зъ волею Божею. Альбо-сь ты порадъцею у Бога былъ, нижъ хочешъ ведати умъ Господень? И припоминаешъ напервей слова зъ листу моего, яко бымъ *ся* тамъ мелъ написати: нижъ лепьшая естъ найгоръшая згода, анижъ найлепшая незгода.

Заправду, човече добрый, видитъ ми ся, иле паметати могу, не тые суть слова мое и вырозумене ихъ: абыхъ мелъ згоду злую и незгоду добрую написати. И не до того, яко ты керуешъ, стегаютсе оные слова мои, але ку тому конъцеви, ижъ я прагнулемъ поедананья и ласки оное первое, которую панъ твой не одно хрестияномъ, але и геретикомъ звыкъ показовати; и хрестияне иногды, безъ обрáзы сумненья своего, съ Туръками покою не бегаютъ. поготову межи самыми хрестияны покой, хотя бы тежъ съ кривдою которое стороны учиненъ былъ, далеко естъ лепъшый, анижъ незгода и война справедливая. Бо вой(493)на завжды не бываетъ безъ пролитья крови (хрестиянское). А хтожъ такъ безумный будетъ, жебы мелъ такъ злую и непожиточную речъ хвалити?! Але покой хотя подъ часъ и съ кривдою альбо зъ ущирбъкомъ маетности и не по воли другого бываетъ, предся лепшый естъ, а нижъ война крывавая, насправедлившая, а што еще болшого—внутрняя, межи домовниками, и въ единомъ панстве, которое жаденъ на свѣте, не только хрестиянинъ, але и поганинъ бачный, не хвалитъ. Опрочъ подобно тебе единого, который прагнешъ крове хрестиянское, а то нижъ большей залецаешъ незгоду, анижли згоду и милость межи хрестияны. Отожъ и я тымъ взъглядомъ

iako baczę: isz (powiadasz) (że) ta[...] ność nasza nie zgadza się z wolą [...] Alboś ty poradnikiem v Boga był[...] chcesz wiedzieć vmysł Pański? Y [...] pominasz napierwey słowa z listu mo[...] iako bym *ia* tam miał napisać: isz le[...] iest naygorsza zgoda, a nisz nal[...] niezgoda.

Zaprawdę, człowiecze dobry, wid[...] się, ile pamiętać mogę, nie te są [...] moie y wyrozumienie[1] ich: abych [...] zgodę złą y niezgodę dobrą napisa[...] nie do tego, iako ty kieruiesz, ści[...] się one słowa moie, ale ku temu [...] cowi, isz ia pragnąłem poiednani[...] łaski oney pierwszey, ktorą pan [...] nie iedno krześcianom, ale y heret[...] zwykł pokazować; y krześcianie nieki[...] bez obrazy sumnienia swego, z Tur[...] pokoiu nie biegaią, pogotowiu mi[...] samymi krześciańmi pokoy, chocia[...] tesz (y) z krzywdą ktorey strony [...] vczyniony, daleko iest lepszy, a [...] niezgoda y woyna sprawiedliwa. Bo [...] na nigdy nie bywa bez rozlania kr[...] A ktosz tak szalonym będzie, żeby [...] tak złą y niepożyteczną rzecz chw[...] Ale pokoy chocia pod czas y z krzy[...] abo z vszczerbkiem maiętności y nie [...] woli drugiego bywa, przedsię lepszy [...] nisz woyna krwawa, naysprawiedliw[...] a co ieszcze więtszego—wnętrzna, [...] dzy domownikami, y w iednym państ[...] ktorey żaden na świecie, nie tylko [...] ścianin, ale y poganin baczny, nie ch[...] Oprocz podobno ciebie iednego, k[...] pragniesz krwie krześciańskiey, a [...] więcey zalecasz niezgodę, a niszli [...] y miłość miedzy krześciańmi. Otosz [...] tym względem napisałem te słowa [...] z dokładem dalszym w liście swo[...] chocia by z vszczyrbkiem y [...]

[1] опечатка: wyr*u*zumienie

вписалемъ тые слова мое зъ докладомъ вашимъ въ листе своемъ, ижъ хотя и зъ ущирбкомъ и достойности моее, тылько бы вере и единости не было противно, просилемъ и прагнулемъ такового покою. Але ты подобнось на тъ часъ окуляровъ не мелъ, колись ие слова мои чи(494)талъ. жесь ихъ недобре зрозумелъ.

Научисяжъ теперъ а ведай, ижъ таковый покой въ кождой речи посполитой есть лепший далеко, анижъ война внутръная, которая посполите и панства зъ кгрунту выворочаетъ. Маешъ ясный прикладъ зъ самыхъ Рымляновъ, еслижесь коли давные гисторіи и справы Рымские читалъ.

Научися и отъ Самого Хрыста Спаса нашего, Цара мирнаго, Который мовитъ (Мат. 5, Лука 6): «еслибы тобе хто далъ поличокъ, наставъ ему и другий; и хто тобе хочетъ отняти сукню, отдай ему и плащъ» [1]. Скажижъ ми, што се тобе тутъ видитъ, мужу добрый? чи не съ кривдою *тутъ* одное стороны? А предъся Хрыстосъ кажетъ, не отдаваючи зла за зло, въ покою заховатисе.

Научисяжъ еще и зъ Давыдомъ мовити (Псал. 119): «*со* ненавидящими мира бѣхъ миренъ» [2]. Отожъ и ты: гдебысь слова мое такъ выкладалъ, албо ихъ лепей (495) зрозумелъ, не склопоталъ бысь такъ головы, албо не стравилъ бысь, не мовлю—елею, яко оный зацный Демостенъ красомовца, але радшей пива альбо меду, такъ много посиляючися надъ тоею працею, надъ которою подобно килка ночей стравилъ, збираючи тые доводы, которыхъ и мы не примо и овшемъ признаваемо, але з-ынакшимъ вырозуменьемъ, а не съ такимъ, яко ты ими керуешъ.

moiey, tylko by wierze y iedności nie było (207) przeciwno, prosiłem y pragnąłem takowego pokoiu. Ale ty podobno na on czas nie miałeś okularow, kiedyś te słowa moie czytał. żeś ich nie dobrze zrozumiał.

Nauczże się teraz a wiedź, isz takowy pokoy w każdey r. p. iest lepszy daleko, a niszli woyna wnętrzna, ktora pospolicie y państwa z gruntu wywraca. Masz iasny przykład z samych Rzymian, ieśliżeś kiedy dawne historye y sprawy Rzymskie czytał.

Nauczże się y od Samego Krystusa Zbawiciela naszego, Krola spokoynego, Ktory mowi (Matt. 5. Luc. 6): «ieślibyć kto dał policzek. nastaw mu y drugi: a ktoć będzie chciał wziąć suknią, oddayże mu y płaszcz». Powiedźże mi, co się tu tobie widzi, człowiecze dobry? czy nie z krzywdą li *to* iedney strony? A przedsię Krystus (Pan) nie każe oddawać zła za złe, ale zachować się w pokoiu.

Nauczże się ieszcze y z Dawidem mowić: «z tymi, ktorzy pokoiu nie nayrzeli, spokoynie-m się zachował». Otosz y ty: gdzie byś słowa moie tak wykładał, abo ich lepiey zrozumiał, nie zkłopotał byś tak głowy, abo nie strawił byś, nie mowię—oleiu, iako on zacny Demostenes krasomowca, ale radszey piwa abo miodu, tak wiele posilaiąc się nad tą pracą, nad ktorąś podobno z kilka nocy zstrawił, zbieraiąc te dowody, ktorych y my nie przemy y owszem przyznawamy, ale z inakszym wyrozumieniem, a nie z takim, iako ty imi kieruiesz.

[1] Матѳ. V, 39--40. Лук. VI, 29: «біющему тя въ ланиту, подаждь и другую: и отъ вземлющаго ти ризу, и срачицу не возбрани» [2] Псал. CXIX, 6

Але поступимъ далей до твоихъ ламентовъ, где нарекаешъ, мовечи до мене: «чомужъ, отче владыка, такъ смеле и безпечне замыдляешъ очи, и на ножки выставити всему свету свою несхвалную оцукровати усилуешъ згоду? Поглядижъ теперъ окомъ и послухай слухомъ» [1].

Вижу, же ся ажъ назбытъ запалилъ зъ мудрое мовы и ростегаешъ, яко бачу, жаклги красомовъства своего. Толко еще не доставаетъ, жебысь по десператску на небо и на землю (не) нарекалъ зъ великого зажа‖(496)ренья. Але и того полно, што мовишъ: «учинили есте», «звели есте», «зкгвалтили есте», «преступилисте» [2], «посквернили», «нарушили», «погребли светыхъ таланты» и далей.

Неправду мовишъ, бо того всего не доведешъ! Бо и его королевская милость есть въ покою зъ своими подъдаными, ни кому кгвалту не чинитъ, и овшемъ болшей терпитъ своволникомъ вашимъ; а еслиже помагаетъ вере католической, и поки живъ помагати и помножати ее хочетъ, -достоинъ есть лепшого отъ васъ пошанованъя, и певне не естъ меншимъ въ той мере одъ оного Великого Костентина и иныхъ побожныхъ царей, вечное намети годныхъ, которые геретиковъ и сцызматыковъ безъзаконныхъ, яко сыновъ противныхъ и непослушныхъ церкви светое, слушне карали и до послушенства светого приводили. Бо такъже власне, яко и вы теперъ, оные Арияновe несправедливе на господарей хрестиянскихъ нарекали, мнемаючи, ижъ за ¦(497) православную веру утиски терпели; а вы не только жебысьте кривды якие терпети мели, але еще сами ихъ намъ чините и на почтиво-

Ale podźmy daley do twoich l[…] tow, gdzie narzekasz, mowiąc do […] «czemusz, oycze władyka, tak śmi[…] beśpiecznie. zamydlasz oczy, y na […] wystawić wszemu światu swoię niesc[…] ną ocukrować vsiłuiesz zgodę? Spatr[…] teraz okiem y posłuchay słuchem»

Widzę, żeś się asz nazbyt zap[…] mądrey mowy y rosciągasz, iako […] praporce [3] krasomowstwa swego. T[…] ieszcze nie dostawa tego, żeby […] desperatsku na niebo y na ziemi[…] rzekał z wielkiego z zażarzenia. […] tego siła, co mowisz: «vczynili[…] «zwiedliście», «zgwałciliście», «pr[…] piliście», «pomazaliście», «naruszyli[…] «pogrzebliście świętych talenty» et[…]

Nieprawdę mowisz, bo tego wszyt[…] nie dowiedziesz! ¦(208—[…]d) Bowi[…] iego kro. m. iest w pokoiu z podd[…] swoimi, ni komu gwałtu nie czy[…] owszem więcey cierzpi swowoln[…] waszym; a ieśliże pomaga wierze ka[…] kiey, y poki żyw pomagać y pom[…] iey chce,—(zaprawdę) godzien ies[…] was lepszego poszanowania. y p[…] (że) nie iest mnieyszym w tey m[…] od onego Wielkiego Konstanty[…] innych pobożnych cesarzow, wie[…] pamięci godnych. ktorzy heretyko[…] schizmatykow bezzakonnych, iako s[…] przeciwnych y nieposłusznych cerkw[…] słusznie karali y do posłuszeń[…] świętego przywodzili. Bo także wła[…] iako y wy teraz, oni Arryanowie […] sprawiedliwie na cesarzow krześ[…] skich narzekali, mniemaiąc. isz za […] wosławną wiarę vciski cierzpieli; […] wy nie tylko żebyście krzywdy […] cierzpieć mieli, ale ieszcze sami ich […] czynicie y na poczciwości nasze […]

[1] см. выше, стлбц. 404 [2] опечатка: «приступилисте» [3] опечатка: proporce

наше торгаетеся, чого и самъ го-царъ не делаетъ.

[апежъ Рымъский, яко тежъ ты ідаешъ, не естъ отъ насъ ошуканъ, зведенъ,—кривду намъ чинишъ,—обре ведаетъ о вашомъ упоре и не-гушенъстве. И владыкове ваши апо-ове, которыхъ боронишъ, коли ся тъ сумненья своего, подобно и сами печатей и (до) подъписовъ своихъ знаютсе. Бо и самъ господаръ ве-ъ [и] сенаторове многие, которымъ баламутня ведома, яко сами зъ ими мовляли и о то просили, абы отъ патриаръховъ вызволено,—чо-е теперъ невстыдливе запираютъ.

ани тежъ оная зацная, отъ которое куратором чинишъся, слушне ан-са съ церъкви позбыла: бо не она тамъ положила, але тотъ, кото|(498)-то въ своей владзы маетъ и тымъ уетъ. А того не ведаешъ, нижъ, стою будучи, презвитерови до цер-соборное ходити [и] недели на своей ю (въ соборе) служити (, яко былъ шенъ,) заказывала; ктому и въ [1] й церкви попови не въ свое время, ажъ коли сама захотела, молитвы ения отправовати казала, большей агуючи вчасови своему, анижъ по-ъкови церковному и времени на все валенному. Церкви тежъ, ани две-ъ, ни якии кгвалтъ не сталъсе: бо престолъ мурованый целъ, и все въ юсти зостало, опрочъ анътимиса; и ъ съ прыстойною [2] учтивостью, яко храму Божого вшедши, коли ся рня отправовала, взятъ естъ,—што ъ презвитеръ тое церкви сознаетъ.

амешанья и буръды Виленъское ижъ сцызматиковe, а што горъ-—жонъки, которые оною церъковью вуютъ, были причиною, нижъ не

się, czego y sam pan zwierzchny nie czyni.

Papiesz Rzymski, iako tesz ty powiadasz, nie iest od nas oszukany, ani zwiedziony,—krzywdę nam czynisz,—bo wie dobrze o waszym vporze y nieposłuszeństwie. Y władykowie waszy (a) apostatowie (naszy), ktorych bronisz, kiedy się tkną sumnienia swego, podobno y sami do pieczęci y podpisow swoich przyznaią się. Bo y sam iego kro. m. wie y senatorowie mnodzy (wiedzą), ktorym ich bałamutnia świadoma, iako sami z drugimi mawiali y o to prosili, aby ich od patryarchow wyzwolono,—czego się teraz niewstydliwie zapieraią.

Pani tesz ona zacna, od ktorey prokuratorem vczyniłeś się, słusznie antymisa (to iest portatylem) z cerkwi pozbyła: bo nie ona go tam położyła, ale ten, ktory to w swey władzy ma y tym szafuie. A tego nie wiesz, isz, niewiastą będąc, prezbiterowi do cerkwie katedralney przychodzić y niedziele na swey kolei służyć (, iako był powinien,) zakazowała; ktemu y w swey cerkwi popowi nie w zwykłe czasy, ale asz kiedy sama zachciała, modlitwy et officia odprawować kazała, więcey folguiąc wczasom swoim, a nisz porządkowi kościelnemu y czasowi na wszytko vstanowionemu. Cerkwi tesz, ani drzwiam, żaden się gwałt nie|(209) zstał: bo y ołtarz murowany cały, y wszytko w całości zostało, oprocz antymisa; y ten z przystoyną vczciwością, iako do domu Bożego wszedszy, gdy się nieszpor odprawował, iest wzięty,—co y sam prezbiter tey cerkwie zeznawa.

Zamieszania y burdy Wileńskiey waszysz schizmatykowie, a co gorsza — żonki, ktore oną cerkwią sprawuią, były przyczyną, isz nie mało ludzi

[1] опечатка: «вы» [2] опечатка: «прыстойностью»

мало людей невиннъныхъ побито, поранено. ‖(499) А ты предъся смеешъ то намъ причитати, што вашижъ наброили! Але ачей панъ помъститъся кривды своее, нжъ таковые свовольникове [в]озмутъ заплату свою. А того чи запаметалъ еси: хто митрополита злупилъ зъ его власныхъ добръ аръхиепископъскихъ? Але, дастъ Богъ, не долго того ждати: вернете зъ лихвою!

Светыхъ отецъ Грецескихъ, яко и Латинъскихъ, которыхъ однако и заровно въ почтивости маемъ и славимъ—Өеанасия, Василия Великого, Григориевъ обудвухъ, Златоустого, Кириловъ обеюхъ, Епиөания, Амъбросия, Авъкгустина, Геронима, Григория, Леонътия Великого и иныхъ—наследуючи науки ихъ, пределовъ не преступили есмо: бо намъ ничого противного зъ нихъ не покажешъ, ани доведешъ, только яко ворона—одножъ да одно кракаешъ.

А што припоминаешъ соборъ Никейский—якобы его Латинъникове посквернили придаткомъ онымъ ‖(500)—похоженьемъ Духа Светого «и отъ Сына»,—спросне на томъ мылишъсе. Абовемъ еще передъ Латинъниками соборъ вселенъский перъший Костенътинопольский много речей соборови Никейскому первому унялъ, много придалъ. Чи вжежъ тымъ соборъ Никейский оные отцы светые посквернили? Ижъ то, што правда была, придали. Тымъ же способомъ и тотъ придатокъ въ симъволе естъ правдивый. А хто того не веритъ, Арияиинъ естъ и геретикъ спросный, чинечи Сына Отцеви въ существе неровного, и задаетъ кламъство Сынови Божому, Который мовитъ: «вся елика маетъ Отецъ, Моя сутъ; сего ради рехъ (вамъ), яко отъ Мене приіметъ»[1].

niewinnych pobito y poraniono. A przedsię śmiesz to nam przyczytać, waszysz nabroili! Ale azali pan po się krzywdy swoiey, isz takowi wolnikowie wezmą zapłatę swoię tegoś czy zapamiętał: kto mitro złupił z iego własnych dobr mitrop Ale, (aza) da Bog, nie długo tego cz (że) wrocicie z lichwą!

Świętych oycow Greckich, ia Łacińskich, ktorych iednako y za w poczciwości mamy y wychwala Atanazyusza, Bazylia Wielkiego, gorzow obudwu, Chryzostoma, Cy obu, Epiphaniusza, Ambrozya, Aug na, Hieronima, Grzegorza, Leona kiego y innych—naśladuiąc ich granic nie przestąpiliśmy: bo nam nic przeciwnego nie pokażesz, dowiedziesz, tylko iako wrona—ie a iedno krac[z]esz.

A co przypominasz koncylium N skie- iakoby go Łacinnikowie po przydatkiem onym o pochodzeniu D S. «y od Syna»—mylisz się na tym nie. Bo ieszcze przed Łacinnikami nod powszechny pier[w]szy Konstan polski wiele rzeczy soborowi Nice mu pier[w]szemu viął, wiele (y) dał. Izali iusz tym synod Niceński oycowie ś. pomazali? (A to:) isz t prawda była, przydali. Tymże spos y ten przydatek w symbole iest p dziwy. A kto tego nie wierzy, Ar nem iest y heretykiem sprosnym, nią[c] Syna Bożego Oycowi w ist nierownym, y zadaie kłamstwo Sy Bożemu, Ktory mowi (Ioan. 16): «w ko, cokolwiek ma Ociec[2], Moie ies tegożem powiedział, że z Mego we A te[3] słowa mowi o Duchu Ś.

[1] Іоан. XVI, 15 [2] опечатка: Ocėec [3] опечатка: *ale*

ѣ мовитъ (такъ) о Духу
торый артыкулъ и Еванъ-
которыми ся противъ насъ
ъ за геритиковъ маютъ,
новъ, которымъ праве у
есте, ку пониженью бозъ-
ожого.

ыхъ всихъ непожиткахъ,
) выличаешъ, якобы съ
урости мели, и по тисечъ
меле) задати могу, же ся
правдою, и «сия глаголяй,
эшъ» [2]. Бо не зъ насъ,
самыхъ тое замешанье
ради быхмо покоеви. Чи
икахъ шляхту бунтуемо?
еймы позываемъ [васъ]?
эля и пановъ радъ [чи мы]
справами речи посполитое
хочешъ ли лепей позна-
ощи тое светое единости,
:ей (тотъже) листъ мой,
го милости писаный, въ
пожитки, хотяжъ вкратце,
азали ся зъ нихъ чого
шъ.

отычетъ справъ Корцыр-
орыхъ смешки строишъ,
за кгрунтъ всего добра
почитаемъ, але въ догма-
тое полегаемъ, на поваж-
ветого и светыхъ (бого-
ецъ и соборовъ ‖(502)
А если-мъ о томъ зменку
исте своемъ, ино для тое
азуючи то, же и межи
ами лешшая милость пока-
ымляномъ, анижъ межи
тому: ижъ еще неякие
перъвое единости межи
не такъ яко тутъ все
евне—ижъ то не поне-

ry artykuł y Ewangelikowie, z ktorymi się przeciw nas bratacie, was za heretyki maią, oprocz (samych) Arryanow, ktorym ‖(210—Ddij) prawie w notę dogodziliście, ku poniżeniu bostwa Syna Bożego.

A tak o tych wszytkich niepożytkach, ktore wyliczasz, iakoby z tey [iedności] vrość mieli, y po tysiąc kroć [3] tobie zadać mogę, że się mylisz [4] z prawdą, y «to mowiąc, sam siebie potępiasz». Bo nie z nas, ale z was samych to zamieszanie dzieie się; a my radzi byśmy pokoiowi (swemu). Czy my na seymikach ślachtę buntuiemy? czy my na seymy pozywamy was? krola iego m. y panow rad czy my turbuiemy y sprawami rzecz po. mieszamy? Ale chcesz li lepiey poznać dobre owoce tey iedynośći ś., czytayże pilnie list moy, do xiążęcia iego m. pisany, w ktorym te pożytki, chociasz na krotce, są opisane: azali się z nich czego dobrego nauczysz.

A co się dotycze spraw Korcyrskich, z ktorych śmieszki [5] stroisz, tedyć y my nie to za grunt wszytkiego dobrego tey iedności poczytamy, ale w naukach wiary ś. polegamy, na poważności pisma ś. y świętych oycow y na koncyliach powszechnych. A ieśliże-m o tym zmiankę vczynił w liście moim, tedy-m to dla tey przyczyny (vdziałał): pokazuiąc to, że y miedzy własnymi Grekami lepsza miłość pokazuie się ku Rzymianom, a nisz miedzy wami; y to: że ieszcze ni[e]iakie znaki oney pier[w]szey iedności miedzy nimi zostały, nie tak iako tu wszytko zgasło. A pewnie—isz to nie poniewolnie (działaią), iako ty śmiesz

чяешъ» [2] Лук. XI, 45 [3] опечатка: korć [4] правильнѣе и
ieszki

вольне, яко ты смеешъ удавати, не бывши тамъ, але зъ доброе воли своее, знаючи то, нжъ една церковъ была передъ тымъ Греческая зъ Рымъскою,— сведоми добре вси, которые въ тамътыхъ краяхъ бываютъ и оныхъ Грековъ знаютъ, не Костентинополскихъ грубияновъ и неволниковъ Турецкихъ, не ихъ грубые и спросные, съ Турецкими помешаные, обычае, але оныхъ Грековъ зацьныхъ, шляхту старожитную, волную, которые маютъ [1] сполкованье зъ Латинъниками, и обычае ихъ далеко учтившие, нижли вашихъ Турко-Грековъ. Не дивуюсе прото, ижъ ты [2], яко неведомый, иначей то ‖(503) выкладаешъ, бось тамъ не бывалъ.

Кретеньчикове, о которыхъ ты баешъ, якобы мечемъ отъ Венетовъ зголдовани [3] быти мели, нжъ на сесь часъ не меломъ при собе гисториковъ, не хочу за певную твердити. Але, если добре наметаю, читалемъ, нжъ цесаръ Греческий Крету даровалъ былъ неякому [4] Бонифацыеви, *маръхионови* зъ Монтеѳарату, который потомъ за малую суму пенезей продалъ то Венетомъ. А ведже не идетъ то за тымъ, жебы цесаръ и маркграбя съ Кретою и волности шляхетские мели продати,—чого учинити не могли. Але якожъ колвекъ естъ, атоли и теперъ Венетове вшелякими вольностями речъ посполитую Кретенскую дарують, окрашаютъ и велце ихъ у себе важатъ и на дыкгънитарства прекладаютъ.

Западнсяжъ * ты * зъ онымъ * твоимъ * байрамомъ * Татарскимъ! до которого прировнываешъ справы и звычае Корцырскихъ и Кретеньскихъ Грековъ! ‖(504) Бо хтожъ бы кольвекъ

vdawać, nie bywszy tam, ale z d
woli swey, znaiąc to, isz iedyna ce
była przed tym Grecka z Rzym
świadomi dobrze wszyscy, ktorzy w
tych kraiach bywaią y onych G
znaią, nie Konstantynopolskich g
now y niewolnikow Tureckich, a
grube y sprosne, z Tureckimi pom
ne, obyczaie, ale onych (, mowię,)
kow zacnych, szlachtę starożytną, w
ktorzy maią [5] społkowanie z Łaci
mi, y obyczaie ich daleko vczciws
niszli waszych Turko-Grekow. I
nie dziwuię się (temu), isz ty,
niewiadomy, inaczey to wykładas
tam nie bywał.

Kreteńczykowie (tesz), o ktory
baiesz, iakoby mieczem od We
zhołdowani bydź mieli, isz na te
nie miałem przy sobie historykow
chcę za pewną twierdzić. Ale, ieśl
‖(211)brze pamiętam, *co-m* czytał
cesarz Grecki Kretę darował był nie
mu Bonifacyuszowi, *margrabi* z M
feratu, ktory potym za małą sumę
niędzy przedał ią Wenetom. A ws
nie idzie to za tym, żeby cesarz (, t
y margrabia, z Kretą y wolności
checkie mieli przedawać,—czego w
nie mogli. Ale iakosz kolwiek iest,
y teraz Wenetowie wszelakimi w
ściami rzecz pospolitą Kreteńską na
ozdobiaią y wielce ich v siebie p
żaią y na dygnitarstwa przekładaią

Zapadnisięsz ty z onym twoim
ramem Tatarskim! do ktorego przy
nywasz sprawy y zwyczaie Korcyr
y Kreteńskich Grekow! Bo kto
kolwiek był taki, chocia Rzym

[1] опечатка: «маючи» [2] опечатка: «тыс» [3] опечатка: «зголдивани» [4] опечатка: «…коку» * эти пять словъ въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ почеркомъ замѣчено: «зри» [5] опечатка: maiąc

ь такий, хоть Рымлянинъ, Грекъ Русинъ ли, албо Полякъ, который тыхъ церемоний Татаръскихъ, хотя по неволи, наследовалъ! Баръзо ь о его спасенню вонтъпилъ, понеь Самъ Христосъ Збавитель нашъ тъ (Мат. 10): «всякъ убо иже вастъ Мя предъ чоловеки, испоь его и Азъ предъ Отцемъ Моимъ, на небесехъ» [1]. Хиба если только ъ твоими новыми теолокгами такъ мудеръ, жебысь ихъ мелъ объмо-, ижъ въ томъ греха не маютъ, то по неволи делаютъ! Але всимъ мъ быти у беса и зъ обмовою тво-таковою!

Grek li, Rusin li, albo Polak, ktory by tych cerymoniy Tatarskich, chocia po niewoli, (zażywał y) naśladował! Barzo bym o iego zbawieniu wątpił, poniewasz Sam (Pan) Krystus Zbawiciel nasz mowi (Matt. 10): «wszelki, ktory by Mię wyznał przed ludźmi, wyznam go y Ia tesz przed Oycem Moim, Ktory iest w niebiesiech». Chyba ieśli tylko ty z swoimi nowymi teologami takeś mądry, żebyś ich miał obmowić, isz w tym nie grzeszą, że to po niewoli czynią! Ale wszytkim takim bydź v dyabła y z obmową twoią taką!

ижъ ми зычишъ побывати у Оръде ужою стравою, подобно за овакою, Татарове, тутъ приехавши, у лы- отселя до Оръды хрестиянъ про- тъ,—ино если же для байраму, кого не ганишъ, пристойней тобе, икови, тамъ ехати [и] въ таковомъ нью [2] ходити (бо часомъ и тутъ 505) шкатулы чужие, хто ихъ лу- ъ, такъ на рыцерство пасуютъ), къ епископови цнотливому, поки- ши свою параею. А еслиже роз- шъ, же тамъ не добре, ино яко я зъ милости хрестиянское того не , такъ же и ты мне не маешъ зычити, паметаючи [3] на оные слова: о бысь не хотелъ, абы тобе иный чынилъ, стережи, абысь того коли ому не делалъ» [4], а по старосвецъку чи: «што тобе не мило, того дру- не зычъ».

A isz mi życzysz pobywać w Ordzie za cudzą strawą, podobno za owaką. kiedy Tatarowie, tu przyiachawszy, potym ztąd w łykach krześcian do Ordy prowadzą,—tedy ieśliże dla bayramu (Tatarskiego), ktorego nie ganisz, przystoyniey tobie, klerykowi, tam iachać y w takich pasaniach chodzić (bo czasem y tu za szkatuły cudze, kto ich łupa [5], tak na rycerstwo pasuią), a nisz (mnie,) biskupowi cnotliwemu, porzuciwszy swoię dyocezyą. A ieśliże rozumiesz, że tam nie dobrze, więc iako ia tobie z miłości krześciańskiey tego nie życzę, także y ty mnie nie masz czego życzyć, pamiętaiąc na one słowa (Tob. 4): «czego byś nie chciał, aby tobie inszy nie czynił, waruy, byś tego kiedy drugiemu nie działał», a po staremu mowiąc: «co tobie nie miło, tego drugiemu nie życz».

о инъшихъ, которые часомъ бы- гъ въ церъквахъ католическихъ и атруются церемониямъ и службе ой,—а хто такъ спросне, яко ты, ти ихъ будетъ? Хиба если бысь

A o inszych, ktorzy czasem bywaią w kościelech katolic(212—Э)kich y przypatruią się ceremoniam y służbie Bożey, — a kto tak sprosnie, iako ty, posądzać ich będzie? Chyba ieśli byś

[1] Матѳ. X, 32 [2] опечатка: «писанью» [3] опечатка: «пометаючи» [4] Товит. IV, 15: ке ненавидиши, да ни комуже твориши» [5] опечатка: lupa

хотелъ самъ пана своего власного о то штроѳовати, который не разъ, проводечи его королевъскую милость до костела Рымъского, въ немъ бывалъ и шапку (зъ головы) зыймовалъ зъ учтивостью.

А што поведаешъ, ижъ его княжацкая милость (506) панъ твой по Коръцырахъ не бывалъ и молодости летъ своихъ на марнотравстве и роспустахъ по бруку не тратилъ,—певне и панъ воевода Троцкий, зацное княжа, не вспоминаючи иныхъ (многихъ), яко аръцибискупа и канъцлера Коронъного и иныхъ многихъ зацъныхъ и вельце ученыхъ *людей*, если што ведаютъ и умеютъ, (наболей) ве Влошехъ того научилисе. Якожъ панъ воевода Троцкий, который въ оныхъ краяхъ и въ многихъ иныхъ бывалъ,—не зосталъ для того жебракомъ, ани за марнотра*в*ство то ему почитается. И твоему кнежати не прибыло тымъ скарбовъ, ижъ тамъ не бывалъ. Знаемъ многихъ людей зацныхъ и велможныхъ, которые, дома седячи, зъ великихъ пановъ сталися калеками. И зась многие суть, которые ве Влошехъ и в-ынъшихъ краинахъ далекихъ перекгрыновали, уходечи обжиръства домового, которое не только до сытости и до пиянъства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати,—а предъся то(507)ю перекгрынацыею отчизны не потер*али*. Такъже и его княжацькая милость панъ твой безъ марнотра*тъ*ства могъ бы то учинити: не нарушилъ бы тымъ панъства своего! А такъ не мелесь, брате, слушное причины тыхъ ганити, которые ездятъ по свету видети то, што естъ годного ку виденью, и доведатися того, што есть пожиточно ведати: бо того тутъ ани въ Поль*ще*, ани въ Литве, пого-

chciał sam pana swego własnego
strofować, ktory nie raz, prow
iego kro. m. do kościoła Rzym
w nim bywał y z vczciwością (
czapkę zeymował.

A co powiadasz, isz iego xiążęc
pan twoy po Korcyrach nie by
młodości lat swoich na marnotra[w
y rospustach po bruku nie tr
pewnie y pan woiewoda Trocki,
xiążę, nie wspominaiąc inszych
arcybiskupa (Lwowskiego) y kan
Koronnego y innych mnogich za
y wielce vczonych *panow*, ieśli
wiedzą abo vmieią, (pewnie nie
ale) we Włoszech tego się vczyli.
(y iego m.) pan woiewoda Trock
ry w onych krainach y w inszych
bywał,—nie został dla tego żebr
ani za marnotractwo to iemu poczy
Y twemu xiążęciu nie przybyło[1]
skarbow, isz tam nie bywał. Z
wiele ludzi zacnych y wielmo
(stanow), ktorzy, doma siedząc, z
kich panow zostali kalekami. Y
wiele takich iest, ktorzy we Wł
y w inszych krainach dalekich pe
nowali, vchodząc obżerstwa domo
ktore nie tylko do sytości y do
stwa, ale tesz czasem et ad vo
zwykło bywać,—a przedsię tą pe
nacyą oyczyzny nie stracili. Także
x. m. pan twoy bez marnotractwa
by to vczynić: nie naruszył by
państwa swego! A tak nie miałeś
cie, słuszney przyczyny tych (
ktorzy ieżdżą po świątu widzieć t
iest godnego ku widzeniu, y dowi
się tego, co iest pożytecznego ku
domości: bo tego tu ani w Polsce
w Litwie, a pogotowiu ani na W
swoim nie naydziesz, chyba być

[1] опечатка: przybiło

ию ани на своемъ Волыню (, ани въ уси) не знайдешъ, хиба бысь хотелъ рехвалный свой Колеюмъ Острозъкий такъ зацный мети, до которого и наукъ зо всего света подобно люде в каждый день стекаются!

Поведаешъ далей, нжъ его княжацкая милость чужими пстротинами веры юее не помазалъ, якобы иные вси, которые перекгрынацнями бавилися, веру свою посквернили. Хиба еслиже розумеешъ о геретикахъ, которые ся до католиковъ наворочаютъ, (508) же не веру свою помазали, тымъ обычаемъ и ты горъший еси надъ геретиковъ оныхъ, которые отъ ереси своее, в Влошехъ побывавъши, наворочаются до католическоѐ веры! А католикове правые, якими тамъ ездятъ, такимижъ до дому ворочаются.

А затымъ радъ быхъ тебе спыталъ: которые то суть отци старъшие, которыхъ веры [панъ твой] не посквернилъ? Бо еслиже розумеешъ о светыхъ отцахъ Греческихъ, ино далеко ся съ правдою мияешъ. Абовемъ светые* отци* Греческие* ясне научаютъ, нжъ Духъ Светый походитъ «и отъ Сына», чистецъ признаваютъ, и маютъ въ учтивости старейшенъство Петрово, и найвышъшого епископа, ку тому—верятъ, нжъ души светыхъ видятъ облицье Божое, и инъшые тымъ подобные артыкулы вызнаваютъ, чого всего вы бестыдливе противъ науки ихъ власне запираетеся. А если бысь того хотелъ прети и што противного задати хотелъ, стережи, абыхъ (509) тебе ихъ сведецътвы по горъло не натъкалъ, и явне тебе ими поконалъ. Але если розумеешъ прародителей (, то есть дедовъ) его милости, правъду мо-

przechwalne swoie Ostrozski[e] Kolegium tak zacnym mieć, do ktorego dla nauk ze wszytkiego świata podobno ludzie na każdy dzień zieżdżaią się!

Powiadasz daley, isz iego x. m. cudzemi pstrocinami wiary swey nie pomazał, iakoby inni wszyscy, ktorzy peregrinacyami się bawili, wiarę swoię pomazali. Chyba ieśliże rozumiesz o heretykach, ktorzy się do katolikow nawracaią, że ci wiarę swo(213)ię pomazali, tym kształtem y ty gorszyś nad heretykow onych, ktorzy od herezij swoiey, we Włoszech pobywawszy, nawracaią się do katolickiey wiary! A katolikowie prawdziwi, iakimi tam ieżdżą, takimisz y do domu wracaią się.

A zatym rad bym cię zpytał: ktorzy to są oycowie starszy, ktorych wiary pan twoy nie pomazał? Bo ieśliże rozumiesz o oycach śś. Greckich, tedy daleko się z prawdą miiasz. Abowiem święci oycowie Greccy iaśnie nauczaią, isz Duch Ś. pochodzi «y od Syna», y czyściec przyznawaią, y starszeństwo Piotrowe maią w poczciwości, y nawyszszego biskupa (Rzymskiego), ktemu—wierzą, isz dusze świętych widzą oblicze Boże, y insze artykuły tym podobne wyznawaią, czego wszytkiego wy niewstydliwie przeciw nauki ich własney przycie. A ieśli byś chciał tego przeć y co przeciwnego temu zadać, strzeż, abych ciebie ich świadectwy po gardło nie natkał, y iawnie cię imi pokonał! Ale ieśliże to rozumiesz o rodzicach iego x. m., prawdę mowisz. Ale iakobyś tesz mowił: iaką wiarę (z vrodzenia) przyiął, takąsz y zachował, bo y oni schizmaty-

* эти три слова въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ старинным почеръ замѣчено: «лжешъ на отцовъ светыхъ!»

вишъ. Але якобысь тежъ мовилъ: якую веру принялъ, такуюжъ и задеръжалъ, бо и они спызъматыками были [1],—не я ихъ въ томъ штроѳую, але власные писма светыхъ отецъ.

А на оные слова, нжъ его княжацкая милость до Рыму ани самъ ехати, ани (тамъ) слати не хотелъ,—не дивуюсе тому! Старая приповесть Латинъская: «не всимъ дано естъ доступити Коринту»! Иоан. 6: «ани хто можетъ прийти до Сына, аще не Отецъ привлечетъ его» [2]. Але мы, которые добре дорогу ведаемъ, и если того потреба будетъ, опять тамъ, дастъ Богъ, поедемъ, и благословения отцовского и апостолского, яко наместника Хрыстова, просити не встыдаемося (абовемъ и Хрыстосъ мовитъ (Лука, 10): «хто васъ слухаетъ, Мене слухаетъ; а хто вами гордитъ, Мною (510) гордитъ» [3]), и ноги * его * пречесные * целовати * не брыдимся *. Поневажъ многихъ товаришовъ тое покоры, зацнейшихъ надъ себе, маемо, яко: цесаровъ, королей, монарховъ великихъ хрестиянскихъ, абы ся пророчество Исаино, о Хрысте реченое, въ наместнику Его исполнило (Исай. 49): «и будутъ царие доители твое, и княгини кормители твое, и до земля ницый поклонятъ ти ся, и прахъ ногу твоею оближутъ» [4]. Покажижъ ми, где тое пророчество въ царехъ сегосветнихъ за часовъ Хрыстовыхъ исполнилосе, ажъ по вознесению Хрыстовомъ? Которые [5] не взглядомъ чоловека тленънаго, чимъ естъ и папежъ, але взглядомъ достоинства и враду его, который маетъ въ церкви Божой, нжъ естъ наместьникомъ Хрыстовымъ,

kami byli,—nie ia ich w tym stro[...] ale własne pisania oycow ś.

A na one słowa, isz iego x. m[...] Rzymu ani sam iachać, ani słać chciał,—nie dziwuię się temu! Stara [...] powieść Łacińska: «non omnibus d[...] est adire Corintum»! Ioan. 6: «ani może przyść do Syna, ieśliże go ([...] Ociec nie przyciągnie». Ale my, k[...] dobrze drogę wiemy, y ieśli tego pot[...] będzie, zasię tam, da Bog, poiedz[...] y błogosławieństwa oycowskiego y [...] stolskiego, iako namiestnika Krys[...] wego, prosić nie wstydamy się (abo[...] y Krystus (Pan nasz) mowi (Luce [6] «kto was słucha, Mnie słucha; a [...] wami gardzi, Mną gardzi»), y nogi [...] zacne całować nie brzydziemy się. P[...] wasz wielu towarzyszow tey pokory [...] zacnieyszych nad siebie, mamy. [...] cesarzow, krolow (y) monarchow [...] kich krześciańskich, aby się proro[...] Izaiaszowe, o Krystusie rzeczone [...] namiestniku iego wypełniło (Isaiæ [7] «y będą krolowie piastunowie two[...] krolowe piastunkami twoimi, twa[...] ziemię spuści(214)wszy, będą tobie [...] czynić, a proch z nog twoich lizać b[...] Pokaszże mi, [gdzie] to proroctw[...] krolach tego świata za czasow Krys[...] wych spełniło się, asz po wstąpi[...] Iego na niebo? Ktor[z]y nie wzglę[...] człowieka śmiertelnego, iakim iest [...] piesz, ale względem dostoyności y u[...] iego, ktory ma w kościele Bożym, [...] to) isz iest namiestnikiem (Pana) [...] stusowym, to radzi czynią. Y my w[...]

[1] послѣ этого слова, въ оригиналѣ 1/2 строки оставлены пустыми [2] Ioan. VI, 44 [...] X, 16: «— —отметаяйся васъ, Мене отметается» * эти пять словъ въ старопе[...] эк-рѣ подчеркнуты и сверху страницы стариннымъ почеркомъ замѣчено: [4] Исаія, XLIX, 23: «— —кормителіе— —кормилицы— —до лица земли—» [6] опечатка: Luce [7] опечатка: Isaie

...мъ, ...нько ...акъ ...ьмо...ають, ... всимъ ...ою тво-

... у Оръде ...а овакою, ...ши, у лы...тиянъ про... байраму, ко...тойней тобе, ...] въ таковомъ часомъ и тутъ ...не, хто ихъ лу...ерство пасують), ...нотливому, поки...ю. А еслиже роз... добре, ино яко я ...рестиянское того не ... ты мне не маешъ ...таючи [3] на оные слова: ...отелъ, абы тобе иный ...ережи, абысь того коли ...алъ» [4], а по старосвецъку ...тобе не мило, того дру-

...ъ, которые часомъ бы...квахъ католическихъ и церемониямъ и служобе такъ спросне, яко ты, ...ть? Хиба если бысь

...k li, Rusin li, albo Polak, ktory by ...ch cerymoniy Tatarskich, chocia po ...iewoli, (zażywał y) naśladował! Barzo ...ym o iego zbawieniu wątpił, poniewasz Sam (Pan) Krystus Zbawiciel nasz mowi (Matt. 10): «wszelki, ktory by Mię wyznał przed ludźmi, wyznam go y Ia tesz przed Oycem Moim, Ktory iest w niebiesiech». Chyba ieśli tylko ty z swoimi nowymi teologami takeś mądry, żebyś ich miał obmowić, isz w tym nie grzeszą, że to po niewoli czynią! Ale wszytkim takim bydź v dyabła y z obmową twoią taką!

A isz mi życzysz pobywać w Ordzie za cudzą strawą, podobno za owaką. kiedy Tatarowie, tu przyiachawszy, potym ztąd w łykach krześcian do Ordy prowadzą,—tedy ieśliże dla bayramu (Tatarskiego), ktorego nie ganisz, przystoyniey tobie, klerykowi, tam iachać y w takich pasaniach chodzić (bo czasem y tu za szkatuły cudze, kto ich łupa [5], tak na rycerstwo pasuią), a nisz (mnie,) biskupowi cnotliwemu, porzuciwszy swoię dyoecezyą. A ieśliże rozumiesz, że tam nie dobrze, więc iako ia tobie z miłości krześciańskiey tego nie życzę, także y ty mnie nie masz czego życzyć, pamiętaiąc na one słowa (Tob. 4): «czego byś nie chciał, aby tobie inszy nie czynił, waruy, byś tego kiedy drugiemu nie działał», a po staremu mowiąc: «co tobie nie miło, tego drugiemu nie życz».

A o inszych, ktorzy czasem bywaią w kościelech katolic(212—Ddiij)kich y przypatruią się ceremoniam y służbie Bożey, — a kto tak sprosnie, iako ty, posądzać ich będzie? Chyba ieśli byś

...атка: «писанью» [3] опечатка: «пометаючи» [4] Товит. IV, 15: ...комуже твориши» [5] опечатка: lupa

выносишъ теперъ,—а для чогожъ патриаръху тамошнего Ерусалимъского не почитаешъ передъ Костенътинополскимъ? Але хотя бысте и хотели, не допустятъ вамъ того патриаръхове иные, яко Костентинополский, Алексанъдрейский и Анътиохейский! Певне бы на васъ кракали! Але што мовлю—тые три?! И четверътый, новотный, который естъ на Москве, колибы тое услышалъ, певне бы вамъ того не стерънелъ! А речешъ ли, ижъ не естъ старъшимъ; а вшакъ его Еремия самъ постановилъ (тамъ). Але мелъ ли тую владзу,--кождый то бачити можетъ. *Якъ* же и Мо-(513)сква тымъ се теперъ хлюбятъ, *жебы* у нихъ власный патриаръха Костенътинопольский мелъ быти! Але--ворочаючися до речи—и за часовъ светого Геронима, коли еще единость была церъковная и правила Никейские цело захованые моцно дерьжалися, тотъ вашъ такъ великий и славный патриаръха Ерусолимъский изали не былъ подъ властию аръхиепископа Неокесарейского? До чогожъ однакъ, такъ много доводовъ съ писма приводечи, спираетеся и поведаете быти церъковь правдивую въ Сионе,—чи для того, ижъ «законъ вышолъ отъ Сиону и слово Господне изъ Ерусалима» [1], и Христосъ (Спасъ нашъ) тамъ оундаментъ заложилъ? А зажъ и мы о томъ не ведаемъ? И добре то розумеемъ, ижъ спасение наше зъ Сиону вышло, поневажъ тамъ напервей заложона естъ церковъ, и Христосъ Богъ нашъ зъ народу *Еврейского* пошолъ по плоти, и апостолове Его Жидове были, которые однакъ не зостали въ Жидовстве. але по всему свету розбеглисе проповеда-(514)ти веру Христову. Отожъ где первей не было веры правдивое, тамъ

tryarchę tameczneg [2] Hierozolims (za starszego) nie poczytasz przed stantynopolskim? Ale chocia byś chceli, nie dopuszczą wam tego patryarchowie, iako Konstantynoj Alexandryiski y (215) Antyoch Pewnie by na was krakali! Ale c wię—ci (starszy) trzey?! Y czi nowotny, ktory iest w Moskwie, to vsłyszał, pewnie by wam tę cierpiał! A rzeczesz li, isz nie iest szym; a wszak go Hieremiasz sa stanowił. Ale miał li tę władzą, żdy to baczyć może. *A* teraz snać skwa tym się chłubią, *iakoby* v własny Konstantynopolski patr miał bydź (y tam stolicę prze Ale wracam się do rzeczy. A za Hieronima ś., kiedy ieszcze ie była kościelna y kanony Niceńskie były zachowane y mocno się trzy ten wasz ta*m* wielki y sławny pa cha Hierozolimski izali nie był władzą arcybiskupa Neocezareys Do czegosz iednak, tak wiele do z pisma przywodząc, spiracie się wiadacie bydź [3] cerkiew prawdzi Syonie,—czy dla tego, isz «zakon szedł z Syonu y słowo Pańskie z ruzalem», y Pan Krystus (isz) tan dament założył? Azasz y my o ty wiemy? Y dobrze rozumiemy t zbawienie nasze z Syonu wyszło, wasz tam napierwey założona iest kiew, y Krystus Bog nasz z n *Żydowskiego* wedle ciała wysze apostołowie lego Żydowie byli, iednak nie zostali [4] w Żydo[w] ale, po wszytkim świecie rozszedł przepow*ie*dali wiarę Pana Kryst Otosz gdzie pi[e]rwey nie było prawdziwey, tam ią szczepili; a zprzodku była wiara, zwłasz

[1] Исаія II, 3 [2] опечатка: tameszneg [3] опечатка: bзdź [4] опечатка: zostali

щепили: а где первей была вера, шла въ *Июдии*, на многихъ местъцъ теперъ устала. Што и Христосъ Спасъ нашъ Самъ проповедалъ ми словы (Мат. 21): «сего ради глаю вамъ, яко отыймется отъ васъ рствие Божие и дастся языку творащему плоды его» [1]. А ижъ Христосъ сподь слушне мелъ отпустити Жиовство, ижъ Его убили, и благодать го Бозъская мела се пренести до поновъ; а поганомъ на онъ часъ мало всимъ пановали Рымляне; для тоъ и Петръ светый, верховный апостолъ *Христовъ*, по многихъ пельгрымъствахъ своихъ и по утверженю ркви на многихъ местцахъ, на остаъ пришолъ до Рыму, и тамъ катедру ою поставилъ, и мученичество прыъ, абы, яко мовитъ Леонътей свей, папа Рымский, и Максимъ свей, епископъ: «где первей была гоа всего панътства балъвоовальства и нихъ блудовъ, (515) жебы тамъ же на голова всякое светобливости и вдивое веры». Якожъ и соборъ сей тогожъ посведъчаетъ, похваляючи тъ Анъдрияна папежа до Тарасия, хиепископа Костентинопольского, въ оромъ такъ пишетъ (Деян. Собор. 2): я столица, деръжачи по всему свету ложенство, светится и всихъ церй Божиихъ естъ головою». Штожъ то речешъ, пане клирику? Чы мое вымыслы? Певне не мое, але слова го великого Леонътия папежа, свео, правдивого наместника Петрова, орого не только соборъ четвертый ленський Халькидоньский выхваетъ, але и вы сами за светого его ти прызнаваете и въ светцахъ своь почитаете. Ото слышишъ, што

Żydo[w]stwie, teraz na wielu mieyscach vstała. Co y (Pan) Krystus Zbawiciel nasz Sam prorokował, mowiąc (Matt. 21): «przetosz powiadam wam. isz będzie odięte od was krolestwo Boże y będzie dane narodowi czyniącemu owoce iego». A isz Krystus Pan słusznie miał opuścić Żydowstwo, isz Go zabili, a łaska Iego Boska miała się przenieść do poganow; a poganom na on czas mało nie we wszytkim panowali Rzymianie; dla tegosz y Piotr ś.. (iako) przednieyszy apostoł *Pański*, po mnogich peregrynacyach swoich y po vtwierdzeniu (y fundowaniu) na wielu mieyscach kościołow. naostatek przyszedł do Rzymu, y tam stolicę swoię postanowił, y męczeństwo podiął. a iako ś. Maximus biskup y Leo Wielki (, papiesz Rzymski,) mowią, aby «gdzie pi[e]rwey była gło(216—Ce)wa wszytkiego państwa (pogańskiego y) bałwochwalstwa y wszelakich błędow, żeby tamże była głowa wszelakiey świątobliwości y prawdziwey wiary». Iakosz y koncylium siodme [tegoż poświadcza], pochwalaiąc list Adryana papieża do Tarazya, Konstantynopolskiego biskupa. pisany, w ktorym są te słowa: «ta stolica, dzierżąc po wszytkim świecie przełożeństwo, świeci się y wszytkich kościołow Bożych iest głową». Cosz na to rzeczesz, panie kleryku? Czy moie to wymysły [2]? Widzisz. oto troie razem świadectwo: pier[w]sze Maxyma ś. biskupa, potym Leona ś. papieża, ktorego koncylium czwarte Chalcedońskie dziwnie wychwala, y wy sami za świętego macie go, y w kalendarzu swym [3] święcicie: potym oto Adryana papieża y koncylium siodme vniwersalne: nigdzie indziey, iedno w Rzymie. głowę kościołow Bożych wszytkich bydź powiadaią [4].

[1] Матѳ. XXI, 43 [2] опечатка: wimysly [3] опечатка: swim [4] эта «точка», сравнительно Западно-Русскимъ текстомъ, значительно передѣлана

мове*т*ъ: ижъ «где была первей голова всего панства поганьского, тамъ теперъ естъ голова всякое святобливости и веры правдивое».

Еще мовишъ, ижъ Христосъ Панъ нашъ поднялъ (516) муку въ Ерусалиме. А хто зъ насъ притъ того? Сознаваемъ и тое. Але тежъ и то добре ведаемъ, ижъ зоставилъ Петра светого наместникомъ не только Ерусалимъскимъ, але и всего света, поневажъ реклъ ему: «паси овц*а* Моя, паси агнъц*а* Моя». Овцы тутъ значатъ вс*ѣ*хъ верныхъ, бо и тые слова «паси, паси, паси» не до всихъ мовилъ, одно до Симона, сына Іонина, то есть до Петра, который и по трикроть Его запрелся, и такъже по трикроть былъ пытаный у любве, и поставилъ его найвышъшимъ пастыромъ. Зачимъ вольно было Петрови намес*т*ника по собе съ тоеюжъ властию зупольною, где хотечи—хотя въ Ерусалиме, хотя во Алексанъдрии, хотя во Анътиохии—зоставити. А ижъ нигде инъдей, але въ Рыме зоставилъ—причину того, яко вышей слышалъ, светый Леонтей (папежъ) означилъ.

А што доводишъ съ Киприяна и Еронима светого, же и иные [1] апостолове [2] были ровной чести, (и до (517) стойни,)—а я еще и то придамъ [3] (до того), ижъ тежъ постановяли пастырей

Ieszcze powiadasz, isz Krystus P nasz podiął mękę w Hieruzalem. A kt rysz z nas nie przyznawa tego? Zezn wamy y to. Ale tesz y to dobrze wie isz zostawił Piotra świętego namiest kiem nie tylko Hierozolimskim, ale wszytkiego świata, poniewasz mu rz «paś owce Moie, paś baranki Moi Owce tu znaczą wszytkich wiernych, baranki wszytkich przełożonych kość nych,) poniewasz y to słowo (po t kroć) «paś, paś, paś» nie do wszytk (apostołow) mowił, iedno do Symo syna Ionasowego, to iest do Pio ktory się Go tesz po trzy kroć zaprzał, y dla tegosz po trzy razy pyta iesliby Pana miłował, y postawił naywyszszym pastyrzem. Zaczym wo było Piotrowi namiestnika po sobie takąsz zupełną władzą, gdzie chcie chocia w Hieruzalem, chocia w Alex dryi [4], chocia w Antyochij - zostawić isz nigdziey indziey, ale w Rzymie stawił—przyczynę tego, iakoś wysz słyszał, ś. Leo (y ś. Maximus episcop opisali. (O czym y Optatus Milewit ski pisze (w księgach 2, Contra Do tistas), mowiąc: «iedna tedy stolica i na ktorey pierwey Piotr siedział; nim nastąpił Linus, po Linie Klem po Klemensie Anakletus», y wylicza do Syrycyusza, ktory na stolicy Rz skiey za iego wieku siedział.)

(217) A co dowodzisz z Cypryan z Hieronima ś., że y inszy apostoło byli rowni (Piotrowi), - a ia iesz to przydam, isz tesz stanowili pasterz w kościele, iako y Paweł wszy

[1] опечатка: «*о*ные» [2] опечатка: «апостолов*и*» [3] опечатка: «придамъ»
[4] Alexandyi

церквахъ, яко и Павелъ учинилъ Крыте и въ Атенахъ и индей; :е и светый Иоанъ въ Ееесе и во Азии, и Андрей (апостолъ) въ ıнтии.

ıе то есть нашъ наболший доводъ, который вы слушного отказу, быся спукали, николи учинити не :те. И есликже ми што еще на то зовати всхочешъ, смотрижъ, абысь го не замовчалъ, якось въ многихъ :ъ речахъ уделалъ, и на што было ıней потреба отказу, того не учи-

•

ıухайже.

ıаемъ, ижъ вси апостолове были очес[т]ни и собе ровни, а звлаща— ся дотычетъ власти еундованья вей, становенья пастырей, пропо-нья Евангелии и становенья писма дивого — не иначей, одно якобы › вси были цари, ровною владзою онованн, яко Давыдъ (царъ и про-) мовитъ (Псал. 44) о нихъ: «уста-ı ихъ князя (518) по всей земли» [1]. ıа онъ часъ самая причина указо-, коли яко сперву потреба было по у свету еундовати церковъ, протожъ ıго была потреба, абы кождый зъ › незамероную владзу мелъ, и не галъ одинъ на другомъ, якожъ и ıлъ апостолъ, сосудъ избранный ıй, мовитъ (2 Кор., 11): «уста-:е мое на кождый день staranье о ъ церквахъ» [2]. Которые слова и : вси апостолове могли выборне о мовити. А ведьже не одинъ зъ ›, хотяжъ и ставили пастырей и коповъ. таковое власти зуполное и ıехное не могли зоставити по собе гъ такъ, яко Петръ, иле [3] до [в]ра-ıсее церкви (належало), могъ зо-

Krecie y w Atenach y indziey; także y Ian ś. w Ephezie y we wszytkiey Azyi, y Andrzey w Bizancyi.

Ale to iest nasz dowod naywiętszy, na ktory wy, byście się *spadali*, nigdy słusznego responsu dać nie możecie. A ieśliże mi co ieszcze na to odpowiadać będziesz chciał, patrzayże, abyś y tego nie zamilczał, iakoś w wielu innych rzeczach vdziałał, a na co było napilniey odkazu potrzeba, toś *połknął*.

[Słuchayże.]

Znamy to, isz wszyscy apostołowie byli iednakiey vczciwości y sobie rowni, a zwłaszcza—co się dotycze władzy fundowania kościołow, stanowienia pas-t*y*rzow, przepowiadania Ewangelij y stanowienia pisma prawdziwego — nie inaczey, iedno iakoby tesz wszyscy byli krolami, rowną władzą vkoronowani, iako y Dawid mowi o nich (Psal. 44): «postanowiłeś ich xiążęty [4] po wszytkiey ziemi». Bo na on czas sama przyczyna potrzebowała (tego), kiedy iako na początku potrzeba było po wszytkim świecie kościoł*y* fundować, przetosz y tego była potrzeba, aby każdy z nich miał niezamierzoną władzą, et non penderet alius ab alio, iakosz y Paweł apostoł, ono naczynie wybrane Boże, mowi (2 Cor. 11): «vstawicznie moie na każdy [5] dzień staranie o wszytkich kościołach». Ktore słowa y inni wszyscy apostołowie mogli wybornie o sobie mowić. A wszakże ni ieden z nich, chociasz y stanowili past*y*rzow y bisku-pow, takiey władzy zupełney y po-wszechney nie mogli zostawić po sobie innym tak, iako Piotr, ile do rządu

[1] Псал. XLIV, 17: «поставиши я князи — —» [2] 2 Корино. XI, 28 [3] опечатка: «*але*» [4] опечатка: xsiążęty [5] опечатка: k*o*żdy

ставити. Отожъ иныхъ апостоловъ владза была дочасная, але Петрова—уставичная, а то естъ—власное старейшенство Петрово. А хотяжъ апостолове иные были ровные во всемъ Петрови, але въ томъ не были ровни: бо владза ихъ зъ ними заразомъ уставала, але Петрова владза трывала завъжды въ наме-(519)стникахъ его, хотяжъ подчасъ и (въ) негодныхъ, и не устанетъ николи, ажъ до скончення свѣта сего. А ку тому то естъ знакъ и доводъ наостатечнѣйший, нижъ не маемъ теперъ дванадцати (первопрестолниковъ альбо) патриарховъ, яко было дванадцатъ апостоловъ Хрыстовыхъ, а съ Павломъ тринадцатъ ихъ. Бо если бы были могли по собе инымъ такъ зуполную и досконалую власть оставити, певне бы были (ее) зоставили; але нижъ не зоставили, значится, нижъ того не могли учинити. А для тогожъ то самъ Петръ учинилъ, бо и патриарховъ самыхъ нихто инъший не постановилъ, одно Петръ.

А што припоминаешъ [1] Иякова, брата Господьня. [якобы мелъ] отъ Христа Самого быти постановленымъ епископомъ въ Ерусалиме. знать, нижъ не читалъ еси гистории церъковное, ани светыхъ отецъ. Слухайже, што мовитъ Златоустый въ «Гомилии остатней (на Иоана светого)», на слова тые «ты гряди по Мне»: «еслибы ме хто спыталъ, яко (520) Нияковъ престолъ Иерусолимский прынялъ, отказалъ быхъ, нижъ его Петръ, всего света учытель, постановилъ». Прочитайже еще (Климентътия (книги 6) «Ипотипосеонъ» и) Евсевия (книги 2, главу первую). а тамъ обачишъ, нижъ не Христосъ, але Петръ, Иоанъ и зъ Яковомъ другимъ постановили его. А нижъ тутъ трохъ прыпоминаетъ, (которые Иякова

wszytkiego kościoła. mogł zost... Przetosz in[n]ych apostołow władza doczesna, ale Piotrowa—vstawiczn... to iest—własne starszeństwo Piotr... A chociasz apostołowie inni byli r... we wszytkim Piotrowi. ale w tym... byli rowni: bo władza ich z nimi ... vstawała, ale Piotrowa władza tr... zawżdy w namiestnikach iego, cho... podczas y niegodnych. y nie vs... nigdy. asz do skończenia [2] świata... A ku temu to iest znak y d... naostateczniejszy, isz nie mamy ... dwunastu (218—Ccij) patryarchow, ... było dwanaście apostołow Krystuso... a z Pawłem trzynaście ich. Bo ie... byli mogli po sobie inszym tak zu... y doskonałą władzą zostawić, pe... by byli zostawili; ale isz nie zost... znaczy się, isz tego vczy[ni]ć nie m... Przetosz sam to (tylko) Piotr vcz... bo y patryarchow samych nikt i... nie postanowił, iedno (sam) Piotr.

A co przypominasz Iakuba ś. b... Pańskiego, iakoby od Krystusa Sa... miał bydź postawiony biskupem ... Hierozolimie, znać, isz nie czytasz hi... ryi kościelnych, ani świętych oy... Słuchayże, co mowi Chryzostom ś... «Homilij ostatniey» na słowa one ... ś. (, ktore Pan do Piotra mowil.) idź za Mną»: «ieśliby mię kto (po... da) spytał, iako Iakub stolicę Hie... limską przyiął, odpowiedział bych... Piotr, mistrz wszytkiego świata, p... nowił go». Patrzayże ieszcze, co ... Euzebiusz ((w «Kościelney histor... w księgach 2, cap. 1), a tam obac... isz nie Krystus, ale tenże Piotr y ... y z drugim Iakubem postanowił... (biskupem w Hieruzalem). A ... trzech przypomina. tedy się to e...

[1] опечатка: «припомонаешъ» [2] опечатка: słończenia [3] опечатка: ...

...do[w]stwie, teraz na wielu mieyscach Co y (Pan) Krystus Zbawiciel ...orokował, mowiąc (Matt. 21): ...iadam wam. isz będzie ...krolestwo Boże y będzie ... czyniącemu owoce iego». ... Pan słusznie miał opuścić ... isz Go zabili, a łaska Iego ...ała się przenieść do poganow; ...ciom na on czas mało nie we ...kim panowali Rzymianie; dla te... y Piotr ś.. (iako) przednieyszy apostoł *Pański*, po mnogich peregrynacyach swoich y po vtwierdzeniu (y fundowaniu) na wielu mieyscach kościołow. naostatek przyszedł do Rzymu, y tam stolicę swoię postanowił, y męczeństwo podiął, a iako ś. Maximus biskup y Leo Wielki (, papiesz Rzymski,) mowią, aby «gdzie pi[e]rwey była gło|(216—Ѥс)wa wszytkiego państwa (pogańskiego y) bałwochwalstwa y wszelakich błędow, żeby tamże była głowa wszelakiey świątobliwości y prawdziwey wiary». Iakosz y koncylium siodme [tegoż poświadcza]. pochwalaiąc list Adryana papieża do Tarazya, Konstantynopolskiego biskupa. pisany, w ktorym są te słowa: «ta stolica, dzierżąc po wszytkim świecie przełożeństwo, świeci się y wszytkich kościołow Bożych iest głową». Cosz na to rzeczesz, panie kleryku? Czy moie to wymysły [2]? Widzisz, oto troie razem świadectwo: pier[w]sze Maxyma ś. biskupa, potym Leona ś. papieża, ktorego koncylium czwarte Chalcedońskie dziwnie wychwala, y wy sami za świętego macie go, y w kalendarzu swym [3] święcicie; potym oto Adryana papieża y koncylium siodme vniwersalne: nigdzie indziey, iedno w Rzymie. głowę kościołow Bożych wszytkich bydź powiadaią [4].

...ле... ...ению ...а оста... ...катедру ...чество пры... ...Леонътей све... ...Максимъ све... ...первей была го... ...за балъвоеальства и ... (515) жебы тамъ же всякое светобливости и ...еры». Якожъ и соборъ се...жь посведъчаетъ, похваляючи ...Адрияна папежа до Тарасия, ...епископа Костентинопольского, въ ...такъ пишетъ (Деян. Собор. 2): ...ица, деръжачи по всему свету ...ство, светится и всихъ цер...кихъ есть головою». Штожъ ...ченъ, пане клирику? Чы мое ...лы? Певне не мое, але слова ...кого Леонътия папежа, све...вдивого наместника Петрова, не только соборъ четвертый ...ий Халькидоньский выхва... и вы сами за светого его ...знаваете и въ светцахъ сво...таете. Ото слышишъ, што

[2] ...ка: wjmysly [3] опечатка: swim [4] эта «точка», сравнительно ...ъ, значительно передѣлана

всимъ! жебы вси были головами, и вси члонками. А то будетъ (власне) по геретическу: которые ижъ головы видомое не маютъ, прото тежъ вси радити въ церкви Божой хочутъ и таковыхъ же доводовъ, яко и вы, заживаютъ.

komu! (A to będzie przeciw [illegible] Ewangelij). Abo tesz (iako więc [illegible] cie): wszytkim! żeby wszyscy byli [illegible]wami, y cisz członkami. A to będ[illegible] heretycku: ktorzy isz głowy wid[illegible] nie maią, przetosz tesz wszyscy r[illegible] w kościele Bożym chcą y takow[illegible] dowodow, iako y wy, zażywaią.

А то зась чи не подобно *смехови*—змышляете сами неякогось смока велеглавъного, и намъ его приписуете?! А того не бачите, ижъ сами себе *оружиемъ* своимъ *поражаете*, поведаючи быти патриарховъ найвышшими пастырми и ровными папежови, такъ яко и апостоловъ иныхъ Петрови? А якъже не встыдаетеся того мовити, чого и светые отци ваши Греческие не мовили? Бо слухай, што одинъ мовитъ о Петре Грегорей Богословъ: «видишъ (поведа), яко и межи учениками Хрыстовыми, которые вси были высоци и обраня годни, тотъ каменемъ названъ естъ, и основание церковное звереное своей вере маетъ, а другие упослеженъе свое скромнымъ серцемъ зносятъ».

A to zaś czy nie podobno *szaleńst[illegible]* zmyślacie sami iakiego smoka [illegible] głownego, y nam go przypisuiec[illegible] tego nie baczycie, że się sami [illegible] *siekierą podcinacie*, powiadaiąc patryarchow naywyszszymi pastyr[illegible] rownymi papieżowi, tak iako y ap[illegible]łow inszych Piotrowi? A iakosz się nie wstydacie—mowić to, czego y [illegible] wie ś. Greccy waszy nie mowili[illegible] słuchay, co ieden (z nich) Gr[illegible] Nazyanzeński mowi o Pietrze: «wi[illegible] (powiada), iako y miedzy ucz[illegible] Krystusowemi, ktorzy wszyscy byli [illegible]socy y obrania godni, ten (tylko) [illegible]ką nazwan iest, y fundamenta kośc[illegible] zwierzone wierze swoiey ma, a dr[illegible] vpośledzenie swoie skromnie se[illegible] znoszą».

Але если (523) се годитъ такъ аркгументовати, яко вы аркгументуете, мовечи: ижъ не потреба головы видомое церкви, бо Хрыстосъ Самъ естъ головою церкви Своее,—тогды и то можете мовити: «поневажъ Хрыстосъ естъ епископомъ нашимъ, не потреба епископовъ; ку тому естъ паномъ и царемъ *неба и земли*, ино и царей на семъ свѣте не потреба, абы тежъ и тое земное царство не было *чудомъ* о двухъ головахъ»! Смотритежъ, до якого блазенства таковые аркгумента ваши приходятъ! Але речете: «царство земное и видомое потребуетъ цар*а* видомого». Правда! Тоежъ мы и о церкви

Ale ieśli się godzi tak argument[illegible] iako wy argumentuiecie, mowiąc[1]: nie potrzeba głowy widomey w koś[illegible] bo Sam (Pan) Krystus iest głową [illegible]domą) kościoła Swego,—tedyć y to [illegible]żecie mowić: «isz Krystus (Pan) (tesz y) biskupem naszym, (przetos[illegible]) biskupow nie potrzeba; ktemu iest [illegible]nem y krolem *naszym*, tedyć y kr[illegible] na tym świecie nie potrzeba, aby y to ziemskie krolestwo nie było [illegible] *downe* o dwu głowach»! Patrzay[illegible] do iakiego błazeństwa takowe [illegible] argumenta przychodzą! Ale r[illegible] (isz) «krolestwo ziemskie y wid[illegible] [illegible]me potrzebuie krola

[1] въ старопечатномъ эк-рѣ это слово, по ошибкѣ, дважды повторено

[в]идомой, которая естъ тутъ на зем[ли], розумеемъ, ижъ потребуетъ видо[мо]е головы. Албо мовте радшей, яко [не]которые безумники ваши, новые тео[ло]ги а старые куколники, не встыда[ли]ся и до друку выдати, абы ихъ бла[зен]ство всимъ было явное, твердечи то: [ижъ] Хрыстосъ естъ видомою головою [въ] церкви Своей. Ино есллже о оной (524) небесной трнумъѳующой [церкви], [гд]е видомымъ теломъ седитъ одесную [Бо]га Отца, [мовите],—верую. Але если [о] сей земной церкви еще воюющой [р]озумеете],—неправду мовите [1]. Бо [его][2] очи телесные не видятъ, але ду[ше]вные только верою утвержаються. [Н]е не дивъ! Якое имя, таковая и ѳи[ло]соѳия [3]! Куколь стался другимъ Сте[ф]аномъ: часъ бы его каменьемъ побити, [бо] «видилъ небеса отвороные [4] и Госпо[да] Исуса стоящего одесную Бога» [5]; [п]ротожъ вже не потребуетъ видомого [па]стыра и головы въ церкви Божой, [к]оторая естъ на земли видомая.

О, незмероное глупство ваше! же ся [об]ачити не можете, и неподобную речь [бы]ти розумеете! (Азажъ то) не тылько [по]добная, але и призвоитая речь и [вел]ще потребная естъ церкви видомой [м]ети голову, албо старшого видомого? [Я]ко и въ царестве якомъ великомъ и [ш]ирокомъ бываетъ король, бываетъ и [н]аместникъ его,—яко далеко болшей въ [ц]еркви Божой и въ такъ широкомъ [ц]арестве того пилная по(525)треба, бы [н]е для чого иного, толко для того, [а]бы надъ иншою братиею своею стар[ши]ми церковными, съ которыхъ поспо-

Prawda! Tosz my y o kościele widomym, ktory tu iest na ziemi, rozumiemy, isz potrzebuie widomey głowy (y starszego). Albo radszey mowcie, iako niektorzy z waszych bezumnikow, nowi (y kozacscy) theologowie a starzy kąkolnikowie, nie wstydali się y do druku wydać, aby ich błazeństwo (tym lepiey) wszem było iawne, twierdząc to: isz Krystus (Pan) iest widomą głową w kościele Swoim. Co ieśliże o onym niebieskim (iusz) tryumfuiącym kościele, gdzie widomym ciałem, siedząc na prawicy Boga Oyca (Swego, kroluie), mowicie,—wierzymy (temu). Ale ieśli o tym ziemskim woiuiącym kościele rozumiecie, — nieprawdę powiadacie. Bo go oczy cielesne nie widzą, ale tylko duszne wiarą vtwierdzaią się. Nie dziwuię się przeto (tey bredni waszey)! (Bo) iakie imię, taka y (wasza) philozophia! Kąkol zstał się drugim Stephanem: bo «widział niebiosa otworzone, y Pana Iezusa stoiącego [6] na prawicy Bożey», więc by go y vkamionować potrzeba; bo nie potrzebuie więcey widomego pastyrza y głowy w kościele Bożym widomym.

O, niezmierne głupstwo wasze! że się (w tak rzeczy iasney) obaczyć nie możecie, y (za) niepodobną (to) rzecz (y niesłuszną v siebie) bydź rozumiecie (, isz mogą bydź dwie głowie)! (Ale słuchay, błaznie, iakie!) Nie tylko (nie) podobna, ale y przyzwoita rzecz y wielce potrzebna iest kościołowi Bożemu mieć widomą głowę albo starszego w kościele widomym. Iako y w krolestwie iakim wielkim y szyrokim bywa krol, bywa tesz vicerex,—iako daleko więcey w kościele Bożym y w tak szerokim krolestwie tego pilniey potrzeba, (cho-

[1] опечатка: «мовитъ» [2] опечатка: «его» [3] опечатка: «ѳилисоѳия» [4] опечатка: «отвороные» [5] Дѣян. VII, 56 [6] опечатка: stoiącega

лите ереси звыкли повъставати, былъ головою, на которого бы ся вси оглєдати мели!

Не естъ то теды чудо, коли поведаемъ быти две голове. Але якие? Слухайже ушима: невидомая и видомая! Бо великая естъ розность межи принцыпаломъ вечнымъ а межи наместникомъ дочаснымъ: Хрыстосъ, яко прынцыпалъ, не толко естъ головою надъ тою видомою церковью на земли, але и надъ небесною, и надъ прошлыми, нынешними и еще которые будутъ; а старший церковный—надъ тою церковью толко видомою, которая на земли естъ. Бо церъкви видомой треба тежъ пастыра и старшого видомого. Хрыстосъ—вечная и неодъменъная голова; а старший на земли—толко до часу и до смерти своее, албо поколь врадъ его трываетъ. Хрыстосъ въ церъкви Своей естъ панъ и дедичъ; а старший въ церкви не (526) своей, але Хрыстовой, естъ яко слуга и наместникъ дочасный. Хрыстосъ въ церъкви Своей можетъ ставити право, якое [1] хочетъ, и сакрамента можетъ отменити, и безъ сакраментовъ давати (ласку и) спасение вечъное; а старший [2] всего того не можетъ учинити, бо не свое, але пана своего, отъ которого естъ, право выконываетъ. Хрыстосъ не маетъ потомка въ уряде Своемъ, бо Самъ естъ вечною головою, Богомъ и Царемъ церкви Своее; а старшие н[а]следники маютъ, одинъ по другомъ въ намесництво Хрыстово входятъ. Хрыстосъ невидимо научаетъ и Духомъ Светымъ невидимо [3] церковъ Свою справуетъ: а старший видоме и до уха въ послухъ

ciasz) by nie dla czego innego, te[illegible] dla tego (samego), aby nad inszą bra[illegible] swoią starszymi kościelnymi, z ktory[illegible] pospolicie herezye zwykły powsta[illegible] był głową (y starszym), na ktorego [illegible] się wszyscy oglądać mieli!

Nie iest to tedy cudo, kiedy powi[illegible] damy bydź dwie głowie. Ale iaki[illegible] Słuchayże (dopiero) vszyma: niewido[illegible] y widoma! Bo wielka iest rozność mi[illegible] dzy pryncypałem wiecznym a mied[illegible] namiestnikiem doczesnym: (Pan) Kr[illegible] stus, iako pryncypał, nie tylko i[illegible] głową nad tym widomym kościołem [illegible] ziemi, ale y nad niebieskim, y [illegible] przeszłymi y teraźnieyszymi (221) ieszcze ktorzy potym będą (ludźmi); starszy kościelny—nad tym [4] tylko k[illegible] ściołem widomym, ktory iest na zie[illegible] Bo kościołowi widomemu trzeba te[illegible] pastyrza widomego. (Pan) Krystus ie[illegible] wieczna y nieodmienna głowa; a stars[illegible] na ziemi—tylko do czasu y do śmier[illegible] swey, albo poki trwa vrząd iego. (Pa[illegible] Krystus w kościele Swoim (własnym[illegible] iest pan y dziedzic; a starszy (kościel[illegible] ny) nie w swoim kościele, ale ([illegible] Krystusowym, iest iako sługą y namiest[illegible] nikiem doczesnym. (Pan) Krystus [illegible] kościele Swoim może stawić prawo, ia[illegible] kie chce, y sakramenta może odmieni[illegible] y bez sakramentow dać duszne zbawie[illegible] nie; a starszy wszytkiego tego nie mo[illegible] vczynić, bo nie swoie, ale pana swego[illegible] od ktorego iest, prawo exeqwuie. (Pa[illegible] Krystus nie ma potomka w vrzędz[illegible] Swoim, bo Sam iest wieczną głow[illegible] Bogiem y Krolem kościoła Swego; [illegible] starszy maią succes[s]orow. (y) ieden [illegible] dr[illegible]gim w namiesnictwo Krystuso[illegible] wchodzą. (Pan) Krystus niewid[illegible] naucza y Duchem Świętym niew[illegible] kościoł Swoy sprawuie; a st[illegible]

[1] опечатка: «якие» [2] опечатка: «стерший» [3] опечатка: «невидиме»

...учаетъ, и порадку престерегаетъ. ...гожъ не суть собе противни тые две ...лове; але голова видомая полегаетъ ...а невидомой голове. Не естъ прето ...ивда Христови, кгды Его наместникъ ...зываеться головою церькви Его. (Мат. 5) Бо и Самъ Христосъ, будучи ...етъ миру, называетъ |(527) апостолы ...вое «светомъ миру» [1]; Самъ будучи ...лованиемъ *альбо* оунъдаменътомъ (Еоез. 2. Еоез. 4. Деян. 20. Псал. 81 [2]) ...еркви, апост[ол]ы называетъ черезъ ...авла светого «основаниемъ» [3]; Самъ ...удучи пастыремъ и епископомъ душъ ...ашихъ, и иныхъ Духъ Светый тыминжъ ...итулы называетъ; Самъ будучи Бо...мъ, и людей «богами» зоветъ [4],—але ...ышимъ способомъ (и розуменьемъ). ...ещежъ на томъ мало маешъ?! Прото ...вуюся тому не помалу, ижъ въ цер...и Божой, на семъ свете видимой, ...хочете мети головы альбо старъшого ...домого, а то для того, абы и церковъ была чудовная, на подобенъство ...ока, которого собе змышляете о мно...къ головахъ.

domie y w słuch do vcha naucza. y porządku (kościelnego) dogląda (— ow per inspirationem, a ten zasię przepowiadaniem słowa Bożego). A tak nie są sobie przeciwne te dwie głowie; poniewasz głowa widoma polega na głowie niewidomey. Y nie iest tu (żadna) krzywda (Panu) Krystusowi, gdy się Iego namiestnik nazywa (starszym y) głową kościoła Iego. Bo y Sam (Pan) Krystus, będąc (prawdziwą) światłością świata, nazywa tesz y apostoły Swoie «światłością świata» (Matt. 5); Sam będąc opoką *y* fundamentem kościoła (Swego), y apostoły tesz nazywa przez Pawła świętego «fundamentami» (Ephe. 2; Ephe. 4. Acto. 20); Sam będąc pasterzem y biskupem dusz naszych, y inszych tymisz tytuły nazywa Duch S.; (Psal. 81) Sam będąc Bogiem (prawdziwym), y ludzi «bogami» zowie,—ale inakszym sposobem. Y ieszczesz na tym mało masz?! Przetosz dziwnię się temu nie pomału, isz (wy) w kościele Bożym, na tym świecie widomym, (woiniącym,) nie chcecie mieć głowy albo starszego widomego, a to dla tego (tylko). aby kościoł nie był iako monstrum iakie, na podobieństwo smoka, ktorego sobie zmyślacie o wielu głowach (, y kościoł Boży tym potwarzacie).

Еще поведаете: «а чогожъ не до...ваетъ церкви Восточной?» А я зась ...влю: «всего што-напотребнейшого!» ...где суть учители и казнодеи, которые ...народъ научали на добрые дела ...вычае, (которые бы) коръмили хле...мъ духовнымъ алчныхъ? Где науки? (228) (Малах. 2) Где «уста оные, ко...рые бы стерегли закону Господнего, ...и слушне анъгельми Господа Все...ръжителя названи быти могли» [5],

|(222) Powiadacie ieszcze (daley): «a czegosz nie dostaie kościołowi Oryentalnemu?» A ia zaś mowię: «wszytkiego co-naypotrzebnieyszego!» A gdzie są vczyciele [y] kaznodzieie, ktorzy by ludzi nauczali, (y) na dobre vczynki y obyczaie vczciwe (przywodzili), a chlebem duchownym głodnych karmili? (Gdzie ćwiczenia?) Gdzie nauki? Gdzie «vsta one, ktore by strzegły zakonu Pańskiego, aby słusznie mogli być nazywani aniołmi

[1] Матө. V, 14 [2] эта ссылка не на мѣстѣ; нужно ниже [3] Дѣян. XX, 32. Ефес. II, 20; ...12 [4] Псал. LXXXI, 6 [5] Малах. II, 7: «понеже устнѣ іереовы сохранять разумъ, и ...она взыщутъ отъ устъ его: яко Ангелъ Господа Вседержителя есть»

которые бы оповедали людямъ волю Божию? Або довнимаете, ижъ Греческие епископове и презвитерове тутъ приеждчають учити поповъ и епископовъ вашихъ? (Дозналисте того не разъ, и теперъ дознаваете.) Але не хочу ся долгимъ выличаньемъ бавити. Коротъко мовечи: яко много доброго имъ не доставаетъ, а злого засъ (у нихъ) избываетъ. Въ перъшомъ листе моемъ выличиломъ, што все *ижъ* тобе подобно съ памети вышло,—читайже его знову, ачей дочтешъся!

Ку тому смеешъ еще ихъ вымовляти съ казни Божое, которую слушне на собе поносятъ, для проклятое сцызмы, и будутъ въ ней, поки ся не покаютъ. А мовишъ: «кого Богъ милуетъ, того караетъ». (Але коротко) пытаю тебе: если то естъ милость Божая, коли Туръчинъ беретъ ихъ дети што-навы-(529)борнейшие, и отвернувши ихъ отъ отеческое веры и набоженъства, до своее поганское и кламливое секты прыворочаетъ, а потомъ ими противъ хрестиянъ воюетъ, якожъ то естъ напотужнейшая оборона и сила Турецкого войска зъ оныхъ, которыхъ зовутъ яничарми? Што на то, добрый мужу, отказуешъ? Чыли еще милостию Божиею таковую казнь смети-мешъ называти? Изали то таковый знакъ естъ церкви Божое правдивое? (Изали радшей срокгимъ гневомъ Божинмъ слушней ся то назвати можетъ.) Бо маемъ значные приклады оное *первое* церкви, которая черезъ триста летъ утискъ и гоненье терпела отъ тирановъ, (а не ровнаючи до теперешнихъ Грековъ,) коли незличоные тисечи мучениковъ светыхъ квитнули, коли церковъ Божая на онъ часъ набольшей съ преслядованья ши-

(Malach. 2) (albo posłami) Pana [...] pow», ktorzy by opowiadali ludziom [...] lą Iego? Abo mniemacie, isz Gre[...] biskupowie y prezbiterowie tu dla [...] przyieżdżaią, aby nauczali popow władyk waszych? (Pewnie, isz nie [...] tego wizytuią kraie nasze, ale [...] wyrywkow.) Ale nie chcę się dłu[...] wyliczani[e]m bawić. Krotko mo[...] iako im wiele dobrego nie dostaie złego zaś (asz nazbyt) zbywa. W pierw[...] szym liście moim wyliczyłem, co wszy[...] *y* tobie z pamięci podobno wyszło czytayże go znowu, azali się doczyta[...]

Ktemu śmiesz ich ieszcze obmaw[...] z (tey) kaźni Bożey, ktorą słusznie sobie odnoszą, dla schizmy przeklętej nie będą z niey wolni, asz się vpam[...] taią. A mowisz: «kogo (Pan) [...] miłuie, tego y karze». Pytamże [...] miłość li to Boża (y łaska Iego), ki[...] Turczyn, biorąc ich dzieci co-naywyb[...] nieysze, odwraca ich od wiary y na[...] żeństwa oycowskiego a do swoiey [...] gańskiey [1], kłamliwey y plugawey wi[...] przymusza, a potym imi przeciw [...] ścian walczy, iakosz to iest napo[...] nieysza obrona y moc Turecka z ony[...] (poturnakow), ktorych ianczarami na[...] waią? Co (mi) na to, dobry mę[...] odpowiesz? Czyli ieszcze y to miło[...] Bożą nazywać będziesz (, co ia śmi[...] kaźnią Bożą y gniewem Iego spraw[...] dliwym mianować mogę)? Izali t[...] znak iest kościoła Bożego prawdziwe[...] (, gdzie krześciany w Turki obracaią[...] Wszak mamy znaczne przykłady [...] kościoła *prawdziwego*, ktory przez t[...] sta [2] lat vcisk y prześladowanie [...] piał od tyrannow, kiedy niezli[...] tysiące męc[z]ennikow ś. kwitnęły, [...] kościoł Boży na on czas z prześl[...] nia nawięcey (rosł y) szerzył [...]

[1] опечатка: pogańsk*ie*y [2] опечатка: prze*d* trzyst*ą*

асе; а што дивнейшого—же мучени-
за мучителей самыхъ звитежъство
триумфъ одъносили; (а наконецъ
есть наболшо(530)го)—ижъ съ
ановъ становилисе незличоные полъ-
хрестияновъ, а не съ хрестиянъ—
ане, яко теперъ въ Кгрецыи. Бо
овымъ способомъ (и тыми доводами,
вытегаете,) и злодееве, которыхъ
лаютъ, могутъ тежъ собе и своему
анью латве прывлащити, ижъ ихъ
аютъ и вешаютъ для того, же ихъ
ъ милуетъ. Чого и сами не позво-
е.

Еще поведаешъ: «азали въ церкви
ческой нетъ сакраментовъ светыхъ?»
аю, же есть. Але и Жидове маютъ
мо светое; але ихъ то не вспома-
тъ, и овшемъ ихъ осуждаетъ и
оплиетъ. Бо и лекаръство найко-
вненйшее одному (хорому) даетъ здо-
ье, а другому, который ся до прый-
анья оного лекаръства коштовного
добре приправилъ, смерть приноситъ.
ведьже ми: азали то не великая
ада и переказа до одеръжанья ду-
вного здоровья—сцизма альбо ото-
анье которого члонъка отъ тела?
и лекаръство мней справуетъ, где
ая натура ни якое (531) силы при-
оное не маетъ; а протожъ и мер-
ихъ жадное лекаръство уздоровити
можетъ, бо въ таковомъ теле нетъ
якое силы. Такъже власне и они,
еважъ силы духовное не маютъ,
учившися отъ тела Хрыстова ду-
вного,—ничого имъ не помагаютъ
раментъта, а звлаща не только
изматикомъ, але вже теперъ (и) ге-
тикомъ. Бо што передъ соборомъ
оренътейскимъ (которого ради-не-ради
ленъскимъ звати мусите) было сциз-
въ тыхъ, которые блудили, то по-
ъ тоежъ сталося ересью тымъ, ко-

dziwnieyszego że męczennicy *nad* tyrannami swoimi (, cierpiąc męki,) zwycięstwo odnosili y tryumphowali; kiedy się z poganow niezliczo(223)nych krześciańmi stawili, (na męki, iako na wesele iakie, dobrowolnie biegli, nie tak,) iako teraz w Grecij z krześcian stawaią się Turkowie (y nieprzyiaciele Krzyża Ś. A więc to ty nazywasz łaską y miłością Bożą, mowiąc: kogo Pan karze, tego y miłuie),—toć takim sposobem y o złodzieiach, ktorych wieszszaią, możecie tosz mowić, isz ich karaią y wieszszaią dla tego, że ich (Pan) Bog miłuie. Czego (, wiem, że) y sami nie pozwolicie.

Ieszcze powiadasz: «azali w cerkwi Greckiey niemasz sakramentow ś.?» Wiemy, że są. Ale y Żydowie maią pismo ś.; iednosz ich to nie wspomaga, y owszem ich osądza y potępia. Bo y lekarstwo naykosztownieysze iednemu daie zdrowię, a drugiemu, ktory się do przyięcia onego kosztownego lekarstwa nie dobrze przyprawił, śmierć (czasem) przynosi. Powiedźże mi: aza to nie wielka zawada y przekaza do odzierżenia dusznego zdrowia — schizma albo oderwanie ktorego członka od ciała? Bo y lekarstwo mniey sprawuie, gdzie sama natura nie ma żadney mocy przyrodzoney; a przetosz y martwych żadne lekarstwo ożywić nie może, gdysz w takim ciele żadney mocy niemasz. Także właśnie y oni, poniewasz siły duchowney nie maią, oderwawszy się od ciała (Pana) Krystusowego duchownego,—nic im sakramenta nie pomagaią, a zwłaszcza nie tylko schizmatykom, ale iusz teraz heretykom. Bo co przed synodem Floreńtskim (ktorego radzi-nie-radzi powszechnym zwać musicie) było schizmą w tych, ktorzy błądzili, to potym tosz stało się herezyą tym, ktorzy nie wierzą, według postanowienia y kanonow synodu onego.

торые не верать, водлугъ постановенья и каноновъ собору оного.

А ижесь ми тежъ задалъ причину нешто написати о соборе Θлорентейскомъ (о которомъ зменъку вчинилесь въ писанью своемъ, и послалъ есь ми Гисторию собору оного, што одъ тебе вдячне принявши, (дякую тобе,) не взглядомъ тое змышленое баламутни, которое препись и я у себе маю, але (532) взглядомъ хути твоее ку мне),— а ведже и тотъ вашъ «Соборъ» въ короткомъ часе особливый (свой) отказъ мети будетъ, где ся покажеть щирая баламутня его.

A iżeś mi tesz zadał przyczynę n napisać o tym synodzie Floreńtski ktorym zmiankę vczyniłeś w pis swoim, y posłałeś mi Historyą sy onego (, chcąc abym go czytał,) c ciebie wdzięcznie przyimuię, nie w dem tey zmyśloney bałamutni, kt przepis y ia mam v siebie [2], ale w dem chęci twoiey ku mnie),—a wsz y ten wasz «Synod» w krotkim c będzie miał osobliwy respons, gdzie pokaże szczyra bałamutnia iego.

Мы иншого собору (Θлорентейского) не знаемъ, одно тотъ, который былъ отправованъ болшей а нижъли одъ *ста и шестидесять* летъ, которого признаваеть вся земля Влоская, Θранцузская, Гишпанская, Немецкая, Полская. А есლиже не досыть маешъ на томъ, ино придамъ—и Греческая, абыхъмо безпечне могли мовити (слова Мойсеевы) (5 Мой[с]. 32 (пѣснь Мой[с].)), же и «неприятели наши суть судьями» [1]. А тотъ вашъ змышленый и неслыханый соборъ, который ни якого сведецтва ани доводу по собе не маеть, (але) есть щирая ложъ, которое и самъ Марько Ефеский не смелъ писати, (албо змышляти небылицы таковое,) якожъ и не *писалъ*. Бо было не мало очевистыхъ светковъ, которые на томъ соборе были, и баламутню таковую штроооватн бы не занехали, (533) и не розуме*ли* насъ за таковыхъ *безумниковъ*, жебыхмо о томъ ведати не мели. Бо якъже то за правду почитано быти можеть, поневажъ жаденъ гисторикъ о такъ страшливыхъ и злыхъ справахъ и зменки ни якое не учинилъ? Бо и самые

My inszego synodu nie znamy, k ten, ktory był odprawowan daley od lat *pultorustu*, ktorego przyzna (224—*ff*) wszytk*ie* (krainy y) zie Włoska, Francuska, Hiszpańska, miecka, Polska. A ieśliże nie d masz na ty*ch*, więc przydam y Gre abyśmy beśpiecznie rzeć mogli (De 32), że y «nieprzyiaciele nasz sędziami». A ten wasz zmyślony y słychany synod, ktory żadnego św ctwa ani dowodu po sobie nie ma łesz szczyra, ktorey y sam M Ep[h]ezski [3] nie śmiał pisać, iako nie *było czego*. Bo było nie mało o wistych świadkow, ktorzy na tym nodzie byli, y (pewnie) by bałam takowey stro*ph*ować nie zaniechali. rozumie*yże* nas za takich *prostak* żebyśmy o tym wiedzieć nie mieli. B iako to za prawdę poczytano bydź że, poniewasz żaden historyk o straszliwych y złych sprawach y zmi żadney nie vczynił? Bo y sami Wł wszytkie sprawy papieskie y ni niektorych opisować nie bali się. Al day to, isz Włoszy tego zamilc

[1] подходящаго текста въ указанной главѣ Второзаконія нѣтъ [2] опечат
[3] напечатано: E*per*ski

пы вси деймена папежские и блуды
злые справы) некоторыхъ не боя-
описовати. Але—дай то, ижъ
пи того замолчали (и) кгволи сво-
папежомъ! Ино Θранцузове, (ино)
цы, *ино* Грекове, ино геретикове,
іе неприятеле папежские, которые
и съ пекла ради на папежа што
вого выдрали! Однакъ бы который
екъ съ тыхъ помененыхъ могъ
о томъ написати и до ведомости
'кое подати? Покажижъ ми хотя
го таковего, который бы хотя слов-
якое о томъ написалъ и таковое
мутни посветчилъ! Хиба быстe собе
у якого *Филялета* змыслили, але
і тежъ окажемъ не одного Еленхо-
да, которые его выткнутъ и по-
і)кажутъ быти *Филопсевдомъ*!

li swoim papieżom! Więc Francuzowie, Niemcy, *abo* Grekowie, więc heretykowie, iawni nieprzyiaciele papiescy, ktorzy by y z piekła radzi co takiego na papieżow wydrali! Iednak by ktory kolwiek z tych pomienionych mogł co o tym napisać y do wiadomości ludzskiey podać? Pokaszże mi chocia iednego takiego, ktory by chocia słowo iakie o tym napisał y takowey bałamutni poświadczył! Chyba byście sobie znowu iakiego Philaleta zmyślili, ale y my tesz okażemy nie iednego Elenchopseuda, ktorzy go wytkną y pokażą bydź Philopseudem!

што поведаешъ о соборе Θлорен-
комъ, который за часовъ Григория
иадцетого папежа былъ по Греческу
уковaнъ, ино и то тобе не вспо-
этъ. Бовемъ и Плятоновы и Ари-
элевы писма, а мало [1] не всихъ
софовъ старыхъ, которые (большей
іжъ) *передъ* тисечма летъ писма
выдали, за вековъ теперъ нашихъ
уковaны суть. Блазенъ бы то ко-
й [2] таковый быти муселъ, если бы
того, ижъ недавно выдруковано, о
добре ведомой мелъ вонтъпити!
библия ваша Острозъская недавно
руку вышла,—чи для тогожъ ей
ти не маемъ?! А такъ ку показанью
ды того, а не иншого, собору есть
ъ старыхъ, писаныхъ по островахъ
ескихъ, на многихъ местцахъ полъ
есть; и въ библеотекахъ зацныхъ,
у Ватыкзаньской и въ Споръцияньской
въ Рыме; есть и въ друку по Ла-
, еще передъ Григориемъ Третимъ-
цать (папежомъ), (535) въ Кольне

A co powiadasz o synodzie Floreńckim, ktory za czasow Grzegorza Trzynastego papieża był po Grecku wydrukowany, tedy y to cię nie wspomoże. Bo y Platonowe y Arystotelesowe pisma, a niemal wszytkich philozophow starych, ktorzy *od* tysiąca lat pisma swoie wydawali, za wiekow teraz naszych są wydrukowane. Błazen by to każdy taki bydź musiał, ieśliby dla tego, isz niedawno wydrukowano, o rzeczy dobrze wiadomey miał wątpić! Y Biblia wasza Ostrozska niedawno z druku wyszła,—czy dla tegosz iey wierzyć nie mamy?! A tak ku pokazaniu prawdy tego, a nie inszego, synodu (Floreńtskiego) iest ksiąg starych, pisanych po insułach Greckich, na wielu mieyscach pełno iest; y w bibliotekach zacnych, iako (225) w Watykańskiey y w S*p*orcyańskiey w Rzymie; iest y w druku po Łacinie, ieszcze przed Grzegorzem Trzynastym, w Kolnie wydrukowany mało nie od pięcidziesiąt lat. Ktemu sama phrazys,

[1] печатка: «мал» [2] опечатка: «каждый»

выдрукованые мало не отъ петидесятъ летъ. Ку тому самая (мова и) ѳразисъ, которое жаденъ зъ Латинъниковъ теперъ не могъ бы потраѳити, въ Греческомъ екъземпляру правду высведъчитъ.

Надъто показуетъся, ижъ Грекове не латве Латиньникомъ позволили, але достаточне и моцне спиралися зъ ними, ажъ наконецъ доводами светыхъ отецъ Греческихъ, сами Грекове межи собою спираючися, отъ Латинъниковъ (достаточне) были поконани. И то тежъ не меньшимъ знакомъ правды показуется, ижъ Грекове все на онъ часъ, што хотели, отъ папежа одеръжали, то естъ: абы по старому исповедание веры въ церъквахъ своихъ *мевали*, не придаваючи оное частки «и отъ Сына», а ведьже абы добре розумели (яко) сами, (такъ) и другихъ научали, чого и намъ такъже позволено отъ папежа, и такъ мовимъ; ку тому (и) зъ ст[о]роны розводовъ малъженъскихъ, и о выбранье своего патриаръхи по смеръти Иосиоовой, о ‖(536) што ихъ папежъ упоминалъ, и яко не хотели ажъ въ Костенътинополи обирати, и моцне ся о то застановили,—самый тотъ упоръ ихъ, которого въ томъ соборе не замовчано, правду высведъчаетъ.

На остатокъ—привилия Владислава, короля Полского и Венкгерского, отъ полторусту летъ выданые, Александровъ болшей анижъ отъ деветидесять—на волности церквамъ и духовенству Рускому въ тутошнихъ панствахъ, за прозбою самыхъ же владыковъ Рускихъ наданые—посведчаютъ тотъ * соборъ * (нашъ *) Флорентейский * бытн власный и правдивый. Бо еслибы такъ было, яко вы зъ своимъ соборомъ поведаете,—

ktorey żaden z Łacinnikow teraz mogł by potrafić, w Greckim exempl[...] prawdę wyświadczy.

Nad to pokazuie się, isz Grek[...] nie łatwie Łacinnikom pozwolili, dostatecznie y mocnie spirali się [...]mi, asz nakoniec dowodami oyc[...] Greckich, sami Grekowie spierai[...] miedzy sobą, (potym) byli od La[...]kow pokonani. Y to tesz nie mnie[...] znakiem prawdy bydź musi, isz G[...]wie na on czas wszytko, co chcie[...] papieża otrzymali, to iest: aby p[...]remu symbolum fidei w cerkwiach s[...] *mowili*, nie przydawaiąc parti[...] («et Filio»), a wszakże aby dobrz[...] umieli (y) sami, y drugich na[...] czego y nam także pozwolono o[...]pieża, y tak mowiemy; ktemu z s[...] rozwodow małżeńskich, y o wy[...] swego patryarchy po śmierci Io[...]wey, o co ich papiesz vpominał, [...] nie chcieli asz w Konstanty[...] obierać, y mocnie się o to zastaw[...] samy [1] ten vpor ich, ktorego w [...] synodzie nie zamilczano, prawdę [...]świadcza.

Na ostatek—przywileia (krolow [...]łych:) Władysławow, krola Węgiers[...] y Polskiego, od lat pułtorustu wy[...] Alexandrow daley a nisz od (lat) [...]wiącidziesiąt—na wolności cerkwi[...] duchowieństwu Ruskiemu w tutey[...] państwach, za prożbą samychże w[...]kow Ruskich nadane—poświadczai[...] synod Floreński (, ktory my t[...]my,) bydź własny y prawdziw[...] ieśliby tak było, iako wy z swo[...]

* эти четыре слова въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты, и на полѣ [...] большая старинная рукописная замѣтка, которую невозможно разобра[...]

ыбы смели такъ великие и хрести-
ие господари неправду за правду
ковое безъзаконние, яко вы пове-
што ся тамъ деяло, пооалятн и
дей иначей удавати?

неважъ, яко поведаете, же то тамъ
но деялося, протожъ и вы жесьте
ивого собору первей не чытали,
[(537) теперъ такъ многихъ
съ и побожныхъ отецъ потварати
ити, а зъ своимъ змышленымъ
гды неслыханымъ соборомъ на
выежъдчати. О которомъ не
инаючи, ового, што есть знакомъ
имъ неправды, нжъ имени того,
о написалъ, пусто; самые только
и, которые сперву (въ нихъ) по-
ы, суть Арыанъские, которыми
ове звыкли штурмовати на бо-
Сына Божого,—а отъ васъ
приводеться о похоженью Духа
о, якобы отъ Сына не мелъ
ти. А то ижъ писмо мовитъ
61): «Духъ Господень на Мне,
ради помаза Мя, (благовестить
ъ посла Мя» [1],) и иные тымъ
ые, которые стегаютьсе не до
ва, але до ч[о]ловечества Хрысто-
которыхъ *словахъ* Грекомъ на онъ
ани снилося. Бо не были такъ
и простаками, жебы таковыми
ми подъпирали речи своее, кгдыжъ
лько смеху зъ себе самыхъ [(538)
начинили. Отожъ ясне ся то
етъ: нжъ хто тотъ вашъ *соборъ*
лъ, муселъ быти геретикъ. Не
наю словъ инших, которые такъ
и стегаютьсе; але (и) на тые
ушный отказъ найдешъ въ Ла-
омъ и въ Греческомъ соборе
вомъ.

nodem powiadacie,—a iakoby śmieli tak wielcy y krześciańscy krolowie fałsz za prawdę vdawać y zalecać, iako w tych przywileiach ten synod zalecaią, ieśliby się takie niezbożne rzeczy na nim działy? [2]

Poniewasz, iako powiadacie, że się to tam iawnie działo, przetosz y wy żeście (podobno) prawdziwego synodu pierwey nie czytali, śmiecie teraz tak mnogich świętych y pobożnych oycow potwarzać y ganić, a z swoim zmyślonym y nigdy niesłychanym synodem na plac wyieżdżać. O ktorym nie wspominaiąc, owego, co iest znakiem wielkim nieprawdy, że (własnego) [(226—ſfij) imienia tego, kto go napisał, pusto; same tylko dowody, ktore zpierwu położone, są Aryańskie, ktoremi Arryanowie zwykli szturmować przeciw bostwu Syna Bożego, — a od was *tesz* przywodzą się o pochodzeniu Ducha Ś., iakoby od Syna nie miał pochodzić. A to isz pismo mowi (Isai. 61): «Duch Pański nade Mną, a dla tegosz pomazał Mię», y inne tym podobne, ktore się ściągaią nie do bostwa, ale do człowieczeństwa (Pana) Krystusowego. O ktorych *dowodach* Grekom na on czas ani się sniło. Bo nie byli takimi grubiańmi y prostakami, żeby takowemi dowody podpierali rzeczy swoiey, gdysz by tylko śmiechu z siebie samych naczynili (y) innym. Otosz iaśnie się to pokazuie: isz kto tę waszę *bałamutnią* zmyślił, musiał być heretyk. Nie wspominam słow inszych, ktore ta*m* do rzeczy ściągaią się; ale na te wszytkie słuszny respons naydziesz w Łacińskim y w Greckim synodzie prawdziwym.

ія LXI, 1 [2] эта «точка» въ Польскомъ значительно передѣлана

И то (тежъ еще) якая правда, што о Родискомъ опате * баютъ *, ижъ зъ двема * тисечми * войска * въехалъ потаемне въ ночи до Ѳлоренцыи? Подобъно мнимаете, же Ѳлоренъцыя * естъ * вашимъ * Острогомъ *, жебы такъ всимъ отворомъ стояла; албо и ово, ижъ нихто не слышалъ, яко потаемне въехалъ. (або) подобно попившися, яко у насъ звыкли. всѣ спали, до папежа пришолъ, ѳукалъ и примусилъ папежа, ижъ постановенье свое и всихъ иныхъ отменити муселъ; а затымъ назавтрей тиранства, морды, везенья, примушенья до подъписовъ надъ Греками деялися; цесар*а* (самого) предаровано, патриарху удавлено! И хтожъ такъ шаленый будетъ, жебы (539) таковымъ вашимъ баснямъ верити мелъ?! Знать, ижъ тотъ, который нерозмыслне тую *байку* зложилъ, николи папежа, ани оного опата (, а по нашому архимандрыта) не виделъ! Подобно бы о поважности папежской, и о такъ многихъ зацныхъ кардыналехъ, и о иншихъ хрестиянскихъ господарехъ и кнежатахъ, которые на ономъ соборе были, учтивеи (бы) и скромнеи писалъ! А еслижъ то твердишъ, покажижъ ми гисториковъ (правдивыхъ), которые бы о томъ писали? Але подобно ихъ и зъ свечкою не найдешъ. А мы противную покажемъ: ижъ то естъ правъдивый соборъ, которого мы *поведаемъ*. Бо и Плятына гисторикъ, выписуючы жывотъ Евгения папежа Четвертого, и Генадей Шхолярей, и Грегорей Протосинкгелъ **, вашп ** власные ** патриархове, и книги, «Турко-Грецыя» названые, въ которыхъ зменку чинечи о соборе Ѳлоренътейскомъ, намнеи не вспоминаютъ [1] о таковыхъ кгвалътехъ и мордахъ.

(Abo) y to iaka prawda. co o dyiskim opacie baią. isz z dwi tysięcy woyska potaiemnie wiech nocy do Florencij? Podobno mniem że Florencya iest waszym Ostrog żeby tak wszytkim otworem stała; y owo, isz nikt nie słyszał, iako taiemnie wiachał, podobno popiwszy (gorzałki), iako v nas zwykli. wszy spali, (więc) do papieża (nocą) przysz fukał y przymusił papieża, isz posta wienie swoie y wszytkich innych (oyc odmienić musiał; a zatym nazaiutrz rańśtwo, mordy, więzienia [2], przymus nia do podpisow nad Grekami [dzi się]; cesarza przedarowano, patryar vdawiono! (O, łesz, iakosz się nie w wisz!) Y ktosz tak szalony będzie, że takowym baśniam waszym (y szcze bałamutni) miał wierzyć?! Znać. isz t ktory nierozmyślnie tę *bałamutnią* z żył, nigdy papieża, ani onego opata widział! Podobno by o powaźności p pieskiey, y o tak wielu zacnych kard nalech, y o inszych krześciańskich niech y xiążętach, ktorzy na onym s nodzie byli, vczciwiey y skromni pisał! A ieśliże to (vporem) twierdz pokaszże mi ktorego kolwiek historyi (by tesz y heretyka,) kto o tym pis (Mianuy go!) Ale podobno y z świe go nie naydziesz. A my przeciwną p każemy: isz to iest prawdziwy syn ktorego my *trzymamy*. Bo y (227) Pl tyna historyk, wypisuiąc żywot Eug niusza Czwartego papieża. y Henadyu Scolaryus, y Grzegorz [3] Protosyng waszy własni patryarchowie, y kni «Turko-Graecya» nazwane. ktorzy, zmia kę czyniąc o synodzie Florenckim, mniey nie wspominaią o takowych gw

* эти девять словъ въ старопечатномъ эк-рѣ подчеркнуты и на полѣ старымъ почеркомъ замѣчено: «еретикъ унѣятъ тлъгъ правду!» ** эти три слова подчеркнуты и на полѣ замѣчено: «а ты........враже!» [1] опечатка: «вспоминаетъ» [2] więzignia [3] опечатка: Grzegorsz

иншихъ гисторыковъ, кото(540)-
справы и вси дее оного веку
али [1], ни чого таковаго не вспо-
гъ. До которыхъ придамъ еще
юна, митрополита Никейского,—
ыю» названую «Догматыка» [2] и
ки, которые писалъ до Алексея
а, филянътропина, зацъного чо-
.

то, ижъ того такъ великого и
го митрополита у себе легце
ете, не противимъся вашому упо-
ю слепый трудно маетъ судити,
рно а што бело. Досыть намъ на
ке немаль увесь светъ и Грекове
которые суть ученьшие, того
ацного мужа и вельце учоного и
маютъ [3] у почтивости. Такъже
зъ ними видимо то ясне, ижъ
его такими баламутнями и ни-
ми безълепицами не поскверъни-
Але хто ся имъ припатритъ,
обачитъ, ижъ суть ученые и
мудрые и статечъные, въ кото-
олно науки и доводовъ светыхъ
отецъ, ясныхъ, поважныхъ и
оныхъ и велце оздобною мовою
ныхъ (,найдется); которыхъ чи-
кождый бачный чоловекъ вельце
шити и утвердити ими можетъ.
речешъ: ижъ за то кардыналь-
держалъ, же своихъ Грековъ
илъ. А о Генадию и Грегорию
инъкгелю, которые были отъ ва-
же Грековъ патриарърхами Ко-
нопольскими обрани, што мовити
Але подобно и тыми гордите и
ете ихъ? А наветъ и самыхъ
ь отецъ Греческихъ, коли ихъ
окажемо, ижъ противъ васъ и
вашому писали, и тыхъ подобно

ciech y mordach. Nusz inszych history-
kow, ktorzy sprawy y wszytkie dzieie
onego wieku (, pod ktorym się odpra-
wował synod Floreńcski,) opisowali, nic
takowego (y temu podobnego) nie wspo-
minaią. Do ktorych przydam ieszcze
Besaryona, mitropolitę Niceńskiego,—
«Obacyą» nazwaną «Dogmatyka» y
ksiąszki, ktore pisał do Alexia Laskara,
philantropina, zacnego człowieka.

A o to, isz tego tak wielkiego y
zacnego mitropolita v siebie lekce po-
ważacie, nie przeciwiemy się waszemu
vporowi: bo cæcus [5] *de coloribus* trudno
ma rozsądzać. Dosyć nam na tym, że
niemal wszytek świat y Grekowie sami,
ktorzy są vczeńszy, tego tak zacnego
męża y wielce vczonego y godnego
(człowieka) maią w poczciwości. Także
y my z nimi widziemy to iaśnie, isz pis-
ma iego takimi bałamutniami y nikczem-
nymi plotkami nie pomazały się. Ale
kto się im (pilnie) przypatrzy, obaczy
na oko, isz są vczone, stateczne y wiel-
ce mądre, w ktorych pełno nauki y
dowodow oycow ś., iasnych, poważnych y
doświadczonych a wielce ozdobną mową
vkraszonych; ktorych czytaiąc, każdy [6]
baczny człowiek wielce się vcieszyć y
onemi ztwierdzić może.

Ale rzeczesz: isz za to otrzymał
kardynalstwo [7], że swoich Grekow od-
stąpił. A o Genadyuszu y Grzegorzu
Protosyngelu, ktorzy byli od waszych że
Grekow patryarchami Konstantynopol-
ski[e]mi obrani, co rzeczesz? Ale podobno
y tymi gardzicie y odrzucacie ich (, że
wam nie pochlebuią)? (Ale co mowię—
tych nowotnych?) nawet y samych
oycow ś. (starych) Greckich, kiedy ich
wam pokazuiemy y przeciw vporowi

чатка: «отписовали» [2] опечатка: «Дагматыка» [3] опечатка: «мастъ» [4] опечатка: ъвилася» [5] опечатка: cecus [6] опечатка: kożdy [7] опечатка: kardynalskwo

взгордите и откинете, кгдыжъ васъ до таковаго безумия неупаметаного не што иньшого, только упоръ и зайзрость, которую маете противъ Латинъниковъ, (ослепъ) привела.

О соборе Берестейскомъ прошломъ ничого не мовлю, поневажъ (и ты) одъсылаешъ мя до Филяле|(542)говыхъ книжокъ, «Апокрисысъ» названыхъ. И я тебе отсылаю до отказу неякого побожного мужа Ѳилотия и до книжокъ, названыхъ «Антирызисъ», которые писалъ противъ вашого Ѳилялета, показуючи его быти Ѳиляпсевдомъ, а не Филялетомъ, а то нжъ такъ много часу надъ неправдою стравилъ, которая всему свету явна. Але не дивъ геретику (бо естъ!), которого добре знаемъ; болшей ся *благочестию вашему* дивуемъ: нжесте опустили Бога Израилского, а утеклистеся до Велзеула Акаронского, якобы межи вами не было презвитеровъ (учоныхъ и) побожныхъ [и] хрыстиянъ правдивыхъ, милуючихъ церковъ светую Восточьную (которой и мы не естесмо неприятелми, видитъ Богъ!), а то—жесте за себе допустили отказывати геретикови значному, которого хотя бысте вы невемъ яко таили, не утаитъся шило въ меху, але врыхле натечетъ съ ковъшомъ на брагу!

|(543) Што ся дотычет[ъ] [м]естца [1] въ раде, же насъ омылили, где ся зъ насъ насмеваешъ, и подъ покрывкою титулы собачие приписуешъ, и зъ робятами за печью местце указуешъ, и што горъшого еще (напотомъ) пророкуешъ,—не противлюся твоей молодости: бо-сь жакъ, и по жаковску пишешъ! И если ся того въ школе Острозской научи[лъ] людямъ учтивымъ примовля-

waszemu przywodziemy, y tym wierzycie, ale imi gardzicie y odrzuca gdysz was do takowego nievpamięta szaleństwa nie co innego przywio iedno vpor a zazdrość, ktorą (z nawiścią) ku Łacinnikom (iakoby vrodzonego) macie.

|(228—ſfiij) O synodzie Brz przes[z]łym nic nie mowię, ponie mię odsyłasz do ksiąžek Philaleto «Apokryzys» nazwanych. Y ia ciebie odsyłam do responsu nieia pobożnego męža Philoteia y do k ktorym tytuł «Antirrhesis», kto sał przeciw waszego Philaleta, zuiąc go bydź Philopseudem, Philaletem [2], a to isz tak wiele nad nieprawdą strawił, ktora świata iawna. Ale nie dziw, heretykiem, ktorego dobrze więcey się *wam* dziwuiemy: opuściwszy Boga Izraelskiego, vci się do Belzebuba Akarońskiego, miedzy wami nie było prezbite bożnych y krześcian praw[d] miłuiących cerkiew ś. Oryentala rey, widzi (Pan) Bog, y my ni śmy nieprzyiacielmi), a to—że siebie dopuścili responsu czyni tykowi iawnemu, ktorego chocia wy niewiem iako kryli, nie szydło w worze, ale wrychle s kuszem na brahu!

Co się tycze mieysca w rad nas omyleły, gdzie się (tesz) naśmiewasz, y pod pokrywk tytuły (y obyczaie) przypisuie chłopięty za piecem mieysce w y co gorszego (, że nas ma ieszcze prorokuiesz,—nie przeciw twey młodości: boś żak, y po piszesz! Y ieśliżeś się tego Ostrozskiey nauczył ludzi

[1] возстановленныя буквы выгнили въ подлинникѣ [2] опечатка: P

цвичене (и годность) тое
јется! Але подобно рыхлей
ічме за горилкою [1] научи-
диялектыки! Умелъ быхъ
го отказати; але, паметаю-
оные «не отвещай безум-
јмию его, да не подобенъ
» [2], не отдаю тобе зла
э-ть отпусти тотъ грехъ!
ъ што *мовишъ*—а не только
ь, але и противъ кнежати
і), пана своего, которого
:ою одъ летъ пети тотъ
ежи иными артикулы, до
потребными, есть напи-
ійся пана Ва(544)силия
которы[й съ т]ымъ [3] до
дчалъ, скоро на вступе
моего. Сознаетъ то и самъ
ая милость, и то, кгды ся
о местце и о вотумъ зъ
) княземъ бискупомъ Луц-
ыку Луцкого на соймику.

іу, брате милый, можешъ
карати. Бо-мъ седелъ въ
й часъ немалый, а исте
йшомъ местцу, але мало
ку всее лавицы сенаторское,
я ни хто иншийи, але твой-
волею Божею, рушилъ, и
своемъ усилънымъ—Богъ
надъ волю мою на той
скопской посадилъ, на ко-
, частей проплакиваю, смо-
перешние часы и на злость
юдъский. Отожъ и теперъ
Серъцавидецъ) естъ светъ-
ья моего, ижъ того (яко)
такъ) о то ни кому до-
ду, хотяжъ обетницу госпо-

przymawiać, nie lada ćwiczenie tey szkoły pokazuie się! Ale podobno rychley w karczmie za gorzałką nauczyłeś się tey philozophij! Vmiał bych y ia tobie na to odkaz vczynić (, a szkatułę wyłupaną (wspomni iedno sobie!) na pamięć przywieść, y vice pro vice oddać); ale, pamiętaiąc na słowa one (Pro. 26): «nie odpowiaday głupiemu według głupości iego, abyś się mu nie zstał podobien», nie oddaięć zła za złe. Bożeć odpuść ten grzech! Bo nie wiesz, co *czynisz* - a nie tylko przeciw nas, ale y przeciw xiążęcia, pana swego, ktorego własney ręki od lat piąci ten artykuł, miedzy innemi artykułami, do tey iedności potrzebnymi, iest napisan. Pytayże się pana Wasila Suraskiego. ktory z tym do mnie przyieżdżał, skoro na wstępie biskupstwa mego. Zezna to y sam iego x. m., y to (ktemu), gdy się był wział o mieysce y o wotum z iego m. xię(229)dzem biskupem Łuckim o władykę Łuckiego na seymiku (powiatowym).

Mnie iednemu, bracie miły, możesz nie przymawiać. Bo-m siedział w radzie pańskiey czas niemały, a iście nie *za piecem*, ale mało nie w pośrzodku wszytkiey ławice senatorskiey, z ktorey mię nikt inszy, ale twoyże pan, za wolą Bożą, ruszył, y vsiłowani[e]m swoim—Bog widzi!—y nad wolą moię na tey stolicy biskupiey posadził, na ktorey teraz częściey przepłakiwam. patrząc na teraźnieysze czasy y na złość a vpor *swoieyże miłey Rusi*. Otosz y teraz Bog iest świadkiem sumnienia mego, isz tego nie pragnę y ni s kim o tym nie mowię, chociasz obietnicę iego k. m. y innych wiela senatorow katolickich (na to) mamy.

[1] «горюлкою» [2] Притч. XXVI, 4 [3] возстановленныя буквы въ подлинникѣ

дарьскую и иныхъ многихъ сенаторовъ католическихъ маемо.

(545) Съ тылу тежъ, чер[езъ лю]-дей [1], яко оны, до кухни заглядать (на люде,)—не моя речъ: бо-мъ ся въ такъ зацъномъ и старожитномъ дому шляхетъскомъ, хотяжъ небогатомъ, такъ добре уродилъ, же-мъ кождому пану и наболышому сенаторови ровенъ.

Ни чимъ ми тежъ, зъ ласки Божое, нихто ока въ житью моемъ цнотливомъ запорошити не можетъ, хиба если бысь съ тою униею на пляцъ хотелъ выехати. Ино досыть (и) на то отказалося въ книжъкахъ оныхъ, которымъ титулъ «Оборона собору Берестейского». Бо еслиже масте прычину якую на насъ нарекати о то, нарекайтежъ и на тыхъ, которые насъ до того привели. А еслиже розумеете съ тамътое стороны, нжъ по ревности ку фале Божой то чинили, и о насъ тоеж розумети можете. Бо вера есть даръ Божый. А потомъ Самъ Богъ окажетъ, якось того и въ предъмове своей доложилъ, если хто што по воли Его чинитъ. Я ни кого не обмовляю, себе (только) (546) самого смотру.

На о[статъ]ку [2] хлюбитеся, нжъ единости и згоды хрестиянское не бегаете, и вылпчаешъ, якая бы мела быти. Але подобно такое на семъ свете не дочекаешъ, коли ся такъ о нее, яко теперь, старати будете. Для Бога, не хлюбтесяжъ назбытъ! Вшакъ видимъ, яко ее прагнете: нжъ горей на своихъ (власныхъ), а нижъ на геретиковъ штурмуете, бо насъ ани до справы.

Z tyłu tesz, przez ludzie, iako do kuchnie zaglądać—nie moia n bo-m się w tak zacnym y starożyt domu ślacheckim, chociasz nie bog tak dobrze vrodził, (w ktorym dziw były tytuły senatorskie,) że (t każdemu y nawiętszemu panu y sen rowi (cnotą) mogę bydź rowien. (trzay ty vrodzenia swego y kond ieślisz tego godzien przymawiać śla cowi, nie będąc onym!)

Ni czym mi tesz, z łaski Bożey, den oka zaproszyć w poczciwym ż moim nie może, chyba ieśliby tyl tą vnią (ś.) na plac chciał wyia Wszakże dosyć na to odpowiedziało w ksiąszkach onych, ktorym napis « rona synodu Brzeskiego». Bo ieśliże cie przyczynę iaką na nas narzek (słuszną, czego nie dzierżę), narzel ciesz y na tych, ktorzy nas do przywiedli. A ieśliże rozumiecie z t tey (waszey) strony, isz to ex bono y dla chwały Bożey czynili, y o na rozumieć możecie (, bo to nam, i pasterzom, słuszniey należało [3]). A kt wiara iest dar Boży. A potym Sam (P Bog okaże, iakoś tego y w przedm swoiey dołożył, ieśli kto co po Iego czyni. Ia ni kogo nie obmawi siebie samego patrzę.

Na ostatku chłubicie się (tym), iedności y zgody krześciańskiey nie gacie, y wyliczasz (kondycye), iak miała bydź. Ale podobno takiey na świecie nie doczekasz, kiedy się (230) o nię, iako teraz, starać będzie Dla Boga, nie chłubcie się nad Wszak widziemy, iako iey pragni isz gorzey na swoich, a niżl heretykow szturmuiecie, bo nas a

[1] возстановленныя буквы въ оригинале выгнили [2] idem [3] опечатк

і до розмовы зъ собою припустити хочете! *Лепшие* у васъ Торунские [1] оры геретицкие, лепшие Ариянове белские, которыхъ до себе на соборъ іваете, лепшие секты иные, съ кото- ии набоженства заживаете, дети ихъ крещения приносите, зъ геретиками ылкуете, ихъ справы и набоженства ецаете, бороните, за нихъ болшей, іхъ за своихъ заставляетеся, противъ оликовъ зъ ними списуетеся, — ко- ко мовечи: сами (што колвекъ одно ште,) все противъ яснымъ канономъ уставамъ светыхъ богоносныхъ отецъ ите, а на насъ [(547) (указуете и) вину ск[ладае]те [2], и правила тивъ насъ ростегаете, а себе самыхъ поступковъ вашихъ не бачите, «ко- ла цедите, а вельблюда полыкаете» [3]!

sprawy, ani do rozmowy z sobą przy- puścić nie chcecie! *Ważnieysze* v was Toruńskie heretyckie synody, lepsze Arryańskie Lubelskie sekty, ktorych do siebie na synody wzywacie, lepsze inszych heretykow przyiaźni, z ktoremi nabożeństwa zażywacie y dzieci ich do krztu (heretyckiego) przynosicie, z he- retykami społkuiecie, ich sprawy (, wia- rę) y nabożeństwo (pismem) zaleca- cie, bronicie, za nich więcey, anisz za swoich zastawuiecie się, przeciw katoli- kow z nimi spisuiecie się,—krotko mo- wiąć: sami*sz* wszytko (y przeciw Bogu. y przeciw wierze swey własney, y) prze- ciw [6] kanonow kościelnych, y przeciw naukam oycow ś. Greckich broicie, a na nas wszytkę winę składacie, nie tylko do prawa, ale y do gwałtu porywacie się, a siebie y swoich nie widzicie, «komara [7] cedzicie, a wielbłąda [8] połykacie»!

Боже Вседеръжителю, Творче неба емли! (отпустижъ вамъ) а дай вамъ иетанье, абысте хотя половицу тое юсти ку католикомъ, которую ку етикомъ маете, обернули: азали бысте ей всее правды доведалися. Але и насъ (до себе) до розмовы припу- ти не хочете, мы тежъ до васъ, ечи вашу *вражду*, не можемъ, по- но тому николи [4] | [5] конца не еть. А затымъ Самъ Богъ | пока- ъ, хто якимъ умысломъ о | хвалу Бозъскую заста|вуется. Которому ай | будетъ честь и хвала | (и по- ненне) на ве|ки вечъные. | Аминь.

(O, Panie) Boże Wszechmogący, Stworzycielu nieba y ziemie! dayże wam vpamiętanie, abyście chocia połowicę tey miłości ku katolikom, ktorą ku heretykom macie, obrocili: azali byście (do lepszego vznania przyść y) wszytkiego lepiey do- wiedzieć się mogli. Ale ieśli nas do (spolney) rozmowy nie przypuszczacie, my tesz do was, widząc wasze *zaślepione zaiątrzenie*, nie możemy, podobno temu nigdy końca nie będzie. A zatym Sam (Pan) Bog pokaże, kto iakim vmy- słem (, ieśliże o swoię, czyli) o chwałę Bożą zastawuie się. Ktoremu niechay będzie wieczna cześć y chwała. Amen.

Издано по старопечатному экземпля- хранящемуся въ Московскомъ Архивѣ инистерства Иностранныхъ Дѣлъ.

Издано по старопечатному экзем- пляру, хранящемуся въ Император- ской Публичной Библіотекѣ.

---

[1] опечатка: «Торунское» [2] возстановленныя буквы въ оригиналѣ выгнили [3] Матѳ. XXIII, 24: «вожди слѣпіи, оцѣждающіи комары, велблуды же пожирающе» [4] опечатка: коли» [5] послѣднія восемь строкъ идутъ въ видѣ съуживающагося треугольника [6] опе- чатка: przíciw [7] опечатка: komora [8] опечатка: wieldląda

дарьскую и ...
католическихъ ...
(545) Съ т...
дей [1], яко оны
люде,)—не м...
зацъномъ и
хетъскомъ,
добре уроди
набольшому

ПОСЛАНІЕ ДО ЛАТИНЪ

ИЗЪ ИХЪ ЖЕ КНИГЪ

1582 года [1].

Ни ч...

...ание до Латынъ ...же книгъ [2].

...пишется вселенъскимъ, ...намѣстникомъ Хрістовымъ, и ...Божиихъ; а съ тыхъ ти... ...одного не маетъ, водле [3] ...вселенскихъ и светыхъ отець.

...стово смиреніе.

...Христосъ смирилъ и уни... ...на то потреба [4] писма ...пришелъ бо отъ Отца на ...для панованя земного и не ...ся Ему, но да послужитъ ...также ученикомъ и потом... ...ихъ ...ыти повелѣлъ: «хотяй быти первый межи вами, да будетъ меншій» [6].

Гледижъ: есть ли тому папа ...тивенъ?

Пишется папа по Латыни, съ покоры Хрістовы: Сервусъ ...ворумъ [Ден] [7], то есть «слуга ...Божиихъ». А чомужъ, якъ ... ходилъ, тако не ходитъ, но ... его носятъ? Крестъ Хрістосъ ...чахъ носилъ, а онъ на нозѣ ... подносячися у помпе, яко ... небо, егоже Богъ скинулъ во ... Съ которого его титулу, яко ...шетъ «слуга слугъ Божиихъ», ... оказуетъ, ижъ панъ надъ паны ...ветъ. А онъ не яко (13) слу... ...ветъ, але яко надъ паны пан...

[1] ...есть печатается по сохранившемуся отрывку изъ одного Западно-Русск... ...сборника (см. первую книгу «Памятниковъ полемической литератур... ...стран. 2), а разночтенія приводятся по другому полемическому сборн... ...принадлежащему Кіево-Михайловскому Златоверхому монастырю, № 1656 (разночт... ...сборника отмѣчаются буквами КМ) [2] NB. это заглавіе и нижеслѣдующія, ...отдѣльныя буквы, набранныя чернымъ («жирнымъ») шрифтомъ, писаны въ под... ...киноварью [3] передъ этимъ словомъ въ КМ добавлено: «по правде причитаю... ...въ КМ сперва было написано «потреба», затѣмъ «по» вытерто, и осталось ...Матѳ. XX, 28; Марк. X, 45 [6] Марк. IX, 35 [7] взято изъ КМ

лей. Бо, святый отче, изали оные **книги** Декриталесъ, Секстыни, Климентыни и Евъстравакганти[1] не **мо ли мовятъ противъ насъ, же Римскій папа не маетъ моцы бынамнѣй причиняти** ку науце Хрістове и апостольской и святыхъ отецъ?! Где такъ **мовитъ (капитула** 3, станферунтъ[2]): **противнаютъ** (поведа) Римяне правду у **панство, же** учать мимо Хріста и **надъ науку** апостольскую и святыхъ **отецъ».** Якожъ такъ есть: межи нами **Римляны ни** одного нѣтъ, штобы не **отступилъ** тое науки! **И** на другомъ **местцу** въ тыхже книгахъ (канонъ 5, **капитула** 1) мовитъ ясно, абы папа **противъ** святыхъ седми соборовъ ни**чого не** смѣлъ причиняти, ани отменя**ти.** [(19) Што потомъ Зосима и Лео **папежи** потвердили: абы тȍ, штȍ свя**тые** соборы застановили, моцно дер**жано.** Якожъ—поведа[й], святый от**че,—мы** можемъ костеломъ Грецкимъ **геретикомъ** отмовити, которые о насъ **во давно**[3] слово святого Давида (у **псалме пятомъ**) мовятъ: «немашъ прав**ды во** устехъ ихъ»[4]?! Кгдыжъ книги **тые,** о которыхъ мовимо, не могутъ **отъ насъ** укрыти, которыхъ по всѣхъ **местцахъ** есть досыть, и не помалу **противниковъ нашихъ** спомагають и **ратунокъ имъ** подають, и насъ тлумятъ. **Которыхъ же вжо** есмо давно отступи**ли: видится** намъ, якобы геретицкие **суть!** А протожъ, святый отче, жебы **столица** вашое святости и кролевства **Римского** не была понижона, стара**йтеся,** причиняючи уставъ новыхъ на**шихъ** моцно, также и зъ оныхъ книгъ старыхъ о нѣкоторыхъ артыкуловъ вынищене».

Слышали ль есте, православныи хрестияне, что на себе выводятъ Римяне: [(об. 19) и неправду свою открыли на своего папежа, и сами ся промежъ себе обличають? Отожъ, машъ Римскую повшехность и голову церковную! Протожъ [боюся][5] абы тая голова папежъ не предтечею антихристовымъ былъ, кгдыжъ много въ немъ таковыхъ знаковъ (о которой Даниилъ у семой главѣ, 11, и апостолъ во второмъ послании глава 2, Апокалипсий 17, 18)! Напродъ Хрістосъ апостоломъ сродзе заказалъ, абы ся о продседане мѣста промежъ себе не сварили, и обычаемъ княжатъ свѣта сего не пановали[6] (Лука, глава 22, Марко 20 (sic)). А папежъ самъ себе головою и отцемъ всее церкви зоветъ; а королей и княжатъ, подъ моць свою подбивъши, землю и мѣста ихъ опановалъ. Естлиже мовятъ Римяне, же антихрістъ мелъ толко оденъ быти, и то не болшъ, одно пол*че*ерта[7] року жити, а папежи пакъ оденъ по другомъ уже пануютъ полтораста лѣтъ, и далей[8]. О чомъ зъ Люторы не[9] держачи, которые за властного [(20) антихріста папежа кладутъ, [вон[т]плю, абы папежъ предтечею антихристовымъ не былъ][10]. Понеже много въ немъ скутковъ облудныхъ и правовѣрию противныхъ открылося, што докончить часу своего антихрістъ, которому зъ Римской блудницы писмо значитъ, а, Боже, уборони! абы не съ папежихи[11] второе родитися. Толкуй толко сие слово Апокалипсии (глава 13).

[1] **см.** Примѣчанія подъ словомъ: Гратіанъ [2] transferunt [3] въ КМ спутано: «которые **отъ насъ вжо давно** отступили» [4] Псал. V, 10 [5] взято изъ КМ [6] Лук. XXII, 26—27 [7] **КМ:** «полтретя» [8] въ КМ послѣ сего добавлено: «И на то малый отказъ чинячи, **смѣло смеле,** пжъ тое папежово панованe не зъ стороны одное особы, але зъ стороны **иного зъ Риму** по многымъ сторонамъ панованя значится» [9] этого отрицанія въ КМ **нѣтъ** [10] взято изъ КМ [11] КМ: «папежовое»

гдѣ мовитъ: «Здѣ есть мудрость. Иже имать умъ, да почтетъ число зверино: понеже число есть человѣче, число бо его есть шестсотъ шестдесятъ шесть» [1]. Котороежъ число зовутъ подлугъ толковниковъ Греческимъ языкомъ: Венедиктос, Латеинос и Лампетес, то есть по-Руску: «Латинникъ», а по-Жидовский «Ромнитъ» албо «Римлянинъ». А прото съ тыхъ причинъ [по неволи вонтплю] [2] што бы не предтеча антихристовъ [былъ] [2], папа, коли и писмо въ томъ напоминаетъ и явно упевъняетъ [3], же зъ Риму ся и зъ Римянки блудницы маетъ антихристъ народити, и ктому безмала не съ папежихи, яко ||(об. 20) того знакъ уже былъ о Яне Осмомъ папежи, року осмъ сотъ шестдесятъ по Хрісте.

Хрістосъ апостоломъ Своимъ казалъ учити словомъ: «и аще (речетъ) не приймутъ васъ, идѣте во другое мѣсто» [4]. Но и Самъ Хрістосъ не противился, егда Самаряне не прияша Его. А папежъ своихъ уставъ учитъ моцью, огнемъ и мечемъ. Павелъ светый пишетъ мовячи (къ Селун. [во] второмъ посланю, глава 2): «нехай васъ нихто не зводитъ, якобы вже мелъ быти день Господень борздо: бо первей муситъ прийти отступленис, и объявится сынъ погибели» [5]. И хтожъ сынъ погибели? Толко тотъ, которымъ соблазнъ приходитъ, и позволяетъ людемъ грешити, яко папежъ. Христосъ бо мечь Петру возбрани, и за ланиту вдарившему другую вдати повелѣ: а папежъ и самъ забиваетъ, и другимъ велитъ, и за то наперодъ еще разрешаетъ. И хто спротивникъ Богу, по апостолу? Толко тотъ, хто крестъ носитъ на ногахъ, а Хрістосъ С[illegible] на раменю носилъ. И хто выно[illegible] надъ все глаголемое ||(21) Богъ? [6] Т[illegible] тотъ, который силою кажетъ на[illegible] предъ собою и у пяты себе цело[illegible] И хтожъ седитъ на местцу светом[illegible] Толко тотъ, хто одному собѣ по[illegible] ность привлащаетъ. И хтожъ от[illegible] жертвы Хрістовы, ведле Даниила? [7] [illegible] папежъ, который свои у-въ опл[illegible] уставилъ зъ Аполинариемъ герети[illegible] Геласиемъ [8]. Которыхъ, яко хлѣбъ [illegible] стосъ ламалъ, не ламлютъ: нѣя[illegible] ихъ про тонкость и крепкость [9] [illegible] сную и доткнутися, и тыми пр[illegible] щаютъ, кождого особнымъ опла[illegible] не якъ апостолъ учитъ: «отъ ед[illegible] хлѣба причащаемся вси» (Корин[illegible] первомъ посланю, глава 10 [10]). Б[illegible] пакъ ни споминай. Тое ихъ прич[illegible] ние не толко народовъ чужими чи[illegible] Богу, але и сами ихъ плебани [illegible] причащаются, соборомъ служачи: о[illegible] старший, все потребивши, и дру[illegible] поцелуетъ, и тымъ нхъ якобы пр[illegible] щанемъ отбываетъ [12]. Што усе у Ри[illegible] скомъ костеле не мѣло бы быть, [illegible] панство Римское мело встати, ||(об. [illegible] якожъ ся и стало такъ. Бо по Хр[illegible] у семсотъ лѣтъ и далей, коли сто[illegible] праве цесарская и вся моць отъ [illegible] отпала, тогды уросъ а оказался и[illegible] Ромулюсъ, то естъ папежъ, и ро[illegible] рилъ въ тотъ часъ свое панство, [illegible] Пипинусъ [13], король Французский, [illegible] теживши Царъгородъ и Лонкгобе[illegible] Италию даровалъ папежу. О чомъ [illegible] шей естъ поменено въ килку мѣсты[illegible]

[1] Апокалипс. XIII, 18 [2] взято изъ КМ [3] въ подлинникѣ описка: «у[illegible] [4] Матѳ. X, 23 [5] 2 Солун. II 2—3 [6] 2 Солун. II, 4 [7] ibid. [8] это слово [illegible] строками [9] въ подлинникѣ: «крегкость» [10] въ подлинникѣ вытерта цифра. 1 Кор[illegible] [11] въ КМ это отрицаніе опущено [12] послѣ сего въ КМ добавлено: «запра[illegible] за наше, не пѣнезьми властными, але бразкомъ (sic) ихъ намъ платятъ» [illegible] никѣ: «Папимусъ»

Пойдѣможъ до постовъ. Яко ся въ ...хъ помешали: Великого посту укоро... ...ли, и иншихъ вилиями, суботствомъ ...монидскимъ затлумили!

А штожъ пакъ малженства, или чи... ...ты плебанское дотычетъ, церковъ ...рістову нарадили замтузомъ, ижъ ме... ...их духовеньства не знати, кое ...й отецъ, кое чий сынъ? Зъ чого то ...шло, толко съ папежа Яна, нерад... ...цы жонки. Читай кройнику: широко ...вей злости и плюгавости найдешъ, ...о, тою дьяволскою головою будучи, ...стелъ Рим[скій] [1] п[оск]вернила, иду... ...до Тибра [2] реки воды крестити, (22) ...нкарта породила на обличение свое ...теперешнихъ Римянъ, и сама тутъ ...здохла. Для того и по сесь часъ ...ое памятки крещения Господня, яко... ...причинцы тому обличению ихъ, ни... ...ли не обходятъ, да вомѣсто того ...рехъ Кролей въ тотъ день светятъ [3]. ...папежа пакъ обираючи, и теперь ...розь кресло дырявое за стервъ [4] его ...упають, и волають въ костеле: габетъ ...па екстесъ! Деосъ кратия [5]! Такъ ли ...подобаетъ светителей обирати? Чого ...съ, Господи, избави! Не дай, Боже, ...ыхати въ насъ!

А Светому Духу рабъскую или служ...ою особу, зъ Македонιемъ геретикомъ ...хоборцомъ, кладутъ. Рекомо то [6] го...здо о Тройцы Святѣи держатъ [7]. Ано ...но ся значитъ, што Светому Духу ...а початки Отца и Сына вносятъ. ...омъ первей сего ширей у-в-ыншихъ ...гахъ писано съ приводомъ. А па...ъ свои уставы новые съ клятвою держати грозитъ. Найдешъ у Латинскихъ книгахъ, которые зовутъ: дис. 19: сыкъ омнесъ [8]. Которое намъ клятвы (об. 22) лѣпшей не боятися, да души пагубы не учинимъ [9].

А еже Римяне мовяютъ: «хотяжъ папежи и бискупи будучи у костеле зле поступуютъ, але пакъ [намъ] [10], водле слова Хрістова, не годится отступовати: «што (мовитъ Матфей, 23) на столцу Моисеовомъ будутъ седѣти научени, и роскажутъ вамъ чинити, чинѣте, але водлугъ справъ ихъ не чинѣте» [11]. О, заправду! хотя бы сами не чинили, колижъ бы одно науки Хрістовы и апостольское и святыхъ отецъ насъ научали, винни есмо слухати! Але бо Хрістосъ рече: «стережитеся фалшивыхъ пророкъ» [12]. «И аще соблазнитъ единаго отъ вѣрныхъ Моихъ, лѣпшей бы ему, да обѣсится камень жорновый на шии его, и потонетъ у волнахъ морскихъ» [13] и далей. И апостолъ заповедаетъ стеречися отъ таковыхъ учителей, ижъ учатъ по составленню мира, а не по Хрісте. И паки тожъ апостолъ глаголетъ: «блюдитеся, да нехто васъ лестию водя хитростною крадоуча» [14]. **А** они, якосте вышей слышали, ижъ не толко за гордостию своею злою, але про(23)тивъ науки Хрістовы и апостольское учатъ и ходятъ, и еще огнемъ и мечемъ боронятъ!

Отожъ, для тыхъ безчинствъ и иныхъ, которыхъ сездѣ еще не всѣхъ поменилъ,—церкви Греческая Римскую отринула. О чомъ найдешъ, Римянине, у своихъ книгахъ (Виде Концылѣ. томъ

[1] дописано слѣва на полѣ [2] въ подлинникѣ: «Тигра» [3] КМ: «святкуютъ» [4] КМ: ...ерво» [5] КМ: «габетъ папа ентесь! Део кратилсъ». По-Латыни: habet papa gentilia! ...tias Deo! [6] КМ: «томъ» [7] КМ: «державъ» [8] Правила Гратіана, distinctio ...X, cap. 2: sic omnes [9] въ КМ послѣ сего добавлено: «И коли быхъ короткости ...сави не фолкговалъ, и за колко лѣтъ безчинства Римскаго не выписалъ!» [10] взято ...ъ КМ [11] Матѳ. XXIII, 2—3 [12] Матѳ. VII, 15: «внемлите же отъ лживыхъ— —» ...Матѳ. XVIII, 6. Марк. IX, 42. Лук. XVII, 2 [14] Колос. II, 8

во вторыхъ, либер. 2) [1]. **И** въ мѣсто папежово, скоро потомъ по его отлученю, просветилася земля Болгарская святымъ крещеннемъ. И тамо въ той земли проявилъ Хрістосъ мужа свята, светого Семиона, которого церкв*и* Греческая, то есть чотыри патриярхи, за пятого приняли. И донынѣ церкв*и* вселенская въ суполности стоитъ. Бо и псаломъ мовитъ не объ одномъ патриярху, но о множайшихъ поведуетъ: «во отецъ твоихъ мѣсто быша сынове твои» [2] (Псаломъ 44), а не «сынъ твой»—папежъ! И «поставиши ихъ (рече) князями по всей земли» [3], а не «одного князя» въ Риме—папежа, но «по всей земли князи», еже есть—вмѣсто апостолъ патриярхи. А папежъ не есть по всей земли князь, або отецъ, **(об. 23)** но у-въ одномъ толко Риме.

Повѣмъ еще о досконалости человѣченъства нашего: ижъ каждый человѣкъ въ тѣле своемъ маетъ перв*ие* [4] старшие члонки, [то естъ: зрение, слухъ, обоняние, мовене, осезане, а потомъ—иншие многые члонки] [5]. Также и Хрістосъ Богъ и человѣкъ правдивый, кроме греха, имѣлъ въ тѣле Своемъ вси члонки тые; котороежъ тѣло поручилъ церкви Своей пятма [6] члонкомъ, яко старшимъ, а то есть: пятми патриярхи оградилъ, яко пятми чувствы, а потомъ епископы и прочими учителми, яко иными многими члонки, содержатся главою Хрістомъ, а не папежомъ (Ефес. 1 лист.) [7]. Яко и Самъ Хрістосъ мовитъ: «не называйтеся учителми: единъ бо есть учитель Хрістосъ, вы же братия есте. **И** отца не называйте собѣ на земли: единъ бо отецъ есть ва[...] Иже на небесехъ. Ниже нарицайте наставники: единъ бо есть наставни[...] вашъ Хрістосъ» [8]. И Павелъ: «Хрісто[...] естъ глава тѣлу церкви, Иже есть [...]чатокъ перворođенъ изъ мертвыхъ, (К[...]лос. [9] глава 1) яко да будетъ Той [...] всѣхъ первенъствуя» [10], а не папе[...] Тотъ же апостолъ мовитъ (Ефес. гл[...]ва 1): **(24)** «вся покори подъ ноз[...] Того дастъ главу выше всѣхъ церк[...] яже естъ тѣло Его» [11]. И засе мови[...] «мужъ естъ глава женѣ, якоже ес[...] Хрістосъ глава церкви» [12], а не папе[...]

И естлибы Хрістосъ одно въ Ри[...] назначилъ повшехность, чомужъ [...] съ початку и по сесь часъ ни Гре[...]ские церкви, ни Московъские [13], ни Р[...]ские, ани тежъ часу святого Ав[...]штына, доктора Латинского, и Афр[...]кие церкви не были и теперь не с[...] послушни папежа? А наболей еще [...] початку Петръ апостолъ наместниц[...] або столицу свою не въ Риме за[...]жилъ, але у Жидовстве и Антиох[...] Иерусалиме. Якожъ светый Пет[...] смиряючися, а не выносячися, яко [...]пежъ, мовитъ: «молю васъ, брат[...] Бога ради старшихъ (соборное посл[...]ние, зач[ало] 62 [14]) пасите стадо Бож[...] не примушеннемъ, но волею, [...] Бозѣ» [15] и далей. А папежъ проти[...] пасетъ—мечемъ и огнемъ, и ктому [...]наемъ лупячи, люди благословяетъ мужобойство и чужоложъство. Читай томъ книги Латинские: тран **(об. 24)** сферунтъ, розделъ 24 [16].

Успоманувши оное, што Скарга [...] книжкахъ своихъ [17] пишетъ, ижъ [...]

[1] vide Concili. tom II. liber 2 [2] Псал. XLIV, 17 [3] ibid. [4] КМ: «первые» [5] [...] изъ КМ [6] КМ: «пятима» [7] Ефес. I, 22—23 [8] Матѳ. XXIII, 8—10 [9] въ подли[...] также и въ КМ, ошибка: «Галатомъ» [10] Колос. I, 18 [11] Ефес. I, 22—23 [12] Ефес[...] [13] въ КМ послѣ сего вставлено: «ни Немецкие» [14] ошибка: 1 [15] I Петр. V, 1[...] становленія Гратіана, causa 24, cap. 33: Transferunt [17] «О единствѣ Цер[...] книгу «Памятниковъ полемич. литературы», стлбц. 347—350; 415—442)

соборе Флоренскомъ Грекове дали лушенство папежу, о чомъ у ихже гахъ пишеть: ижъ одинъ патриярхъ ригородский Езофъ то былъ учинилъ, тупивши всѣхъ Грековъ. А штожъ омъ было, и чимъ того приплатилъ? омъ дня у Флоренти[и], скоро до юды приехалъ, нагле здохъ. А Гре е, которые были на тотъ соборъ зо ся, заразъ до своихъ домовъ отъ ли страшливе, ни пожегнавши па а. Але у Марка Ефеского тому ся равили Греки, ижъ на тое послу ство не призволяли. Бо тотъ Ио ъ самъ изъ себе то чинилъ, кромъ и ихъ, и не маючи порученя отъ тиохейского и Ерусалимъского и ександрѣйского патриярховъ. О чомъ рей около того пишеть у ихъ кни ъ [о] Флоренскомъ соборе. И копею стного рукописания того Иосифа шли у коморе его, што онъ уми очи писалъ, каючися того призво‖(25)-я, и отступаючи засе отъ Латинъ, держачи съ ними [1]. И не одному ежу судъ уверенъ есть, яко Самъ істосъ мовитъ: «идѣже будутъ два і три собрани во имя Мое, ту Самъ ъ посреди ихъ» [2] (Матфей, глава), и «при устехъ двою или трехъ ѣтковъ станетъ всякъ глаголъ» [3]. А і толко межи пятми патриярхи еди ими и святыхъ седми вселенскими юры—не два або три были, але іхъ отцевъ светыхъ было на тыхъ юрехъ двѣ тисечи. Яко тымъ та къ многимъ значнымъ вселенскимъ тымъ отцемъ и учителемъ не вѣри-?! Да папежомъ вѣрити однымъ (яко сами свѣтчатъ, рада папежова, которые къ нему писали, о чомъ вышей помянено), [которые повстали недавно] [4] по семи соборехъ [и] [5] смѣли превратити вселенские утверженые семи соборы?

Еще мовяютъ Римяне: «молилъ бо ся Хрістосъ за Петра, дабы не устала вѣра его [6]: то дей значно, ижъ ему одному, а по немъ намѣстникомъ его, церковное преложенство злецылъ» [7]. Ино и на томъ ся мылятъ. За всѣхъ бо, иже на семъ свѣте есть люди, Хрістосъ молилъся [8]. ‖(об. 25) То вже для того усѣ маемо головами быти?! А гдѣжъ будутъ уже члонки и тѣло? И чому съ першое столицы, яко вышей ся рекло,—Антиохийское, Жидовское, Иерусалимское, гдѣ першую свою столицу Петръ основалъ, съ тыхъ мѣстъ не выносятся? но во смирении и у згоде тамошнии учители пребываютъ, намѣстницы Петровы. Одно толко оденъ папежъ изъ послѣднее столицы [вырвасомъ сталъ, и] [9] дмется помпою своею!

Еще мовятъ Римяне: «трикротъ (поведа) пыталъ Хрістосъ Петра: чи милуешъ Мя, Симоне? и трикротъ мовячи «паси баранки Мои», злецылъ дей ему церковъ вселенскую и чреду Свою» [10]. То и тутъ по своему разуму толкуютъ, а не по святыхъ отецъ. Мовитъ бо Златоустъ: «трикротнымъ пытаниемъ трикротное отвержение Хрістосъ лечилъ». Тымъ же обычаемъ и Кирилъ святый толкуетъ у Латинскихъ книгахъ: «дыксытъ автемъ «пасце агносъ Меосъ», апостолитусъ ре-

[1] въ КМ добавлено послѣ сего: «о оплаткахъ, и Духа Святого признаЛъ отъ одного а исходяща, а не [и] отъ Сына, и крещение и посты неотменно зъ Греки дрыжати, е зъ Латинсю» [2] Матө. XVIII, 20 [3] Матө. XVIII, 16 [4] взято изъ КМ [5] idem [6] Лук. XXII, 32 [7] Скарга «О единствѣ Церкви» (см. вторую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 280—281) [8] Іоан. XVII, 20 [9] взято изъ КМ [10] Скарга «О единствѣ Церкви» (см. вторую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 280—281)

ноуавъсъ дыкгнитатемъ, [не проптеръ] [1] некгантиомнемъ лябефактата видеретуръ» [2]. Читай собѣ свои книги, яко мовять! ‖(26) Естлибы Петръ надъ всими церквами и апостолы видимую звирхность отъ Господа взялъ, чомужъ ему святый Павелъ, хотя Хріста у-въ очи не видалъ, коли тое злеценье Петръ бралъ, обачивши, его науку, въ которой люди блудили, не самъ на самъ, але предъ всѣми во Антиохеи нафукалъ [3] ему, и науку его переучилъ? Читай о томъ листъ его (Галат. глава 2 [4]). Чомужъ ему Петръ не причиталъ: «гдѣ ты тогды былъ, коли Хрістосъ насъ навчалъ? чомужъ мене старшаго учишъ?» Але еще у своемъ листе второмъ (глава 3) мовитъ, выславуючи его: «внимайте, якожъ и возлюбленный братъ нашъ Павелъ по данней ему премудрости написа вамъ» [5] и далей. Отожъ маешъ, папежу, приkладъ [коли лихо учишъ съ Петромъ] [6]! Не диви, што тобѣ причитаемъ [съ Павломъ, але вернися ку науце апостольской и семи соборъ] [7]! Да такожъ о насъ держи, якъ святый Петръ о Павле, а не заслепляй своею гордостию церкви Хрістовы!

Такъже, панове Латино, прожне ся працуете [8], звирхность папежу приводячи зо оного слова евангельского, гдѣ мовитъ Хрістосъ (Матфей, 17): «Петре, улови рыбу, и выйми ‖(об. 26) зъ нее статиръ, и дай дань за Мене и за себе» [9], и мовишъ, нижъ не за всѣхъ апостоловъ, але толко за Петра казалъ дати, и якобы и за потомка его, папежа, за намѣстника своего далъ, и тымъ звирхность свою на немъ утвердилъ [10].

То не такъ толкуется тое слово, я[ко] вы [11], у Толковомъ Евангеліи (въ Ма[т]феи, зач[ало] 73) тако пишетъ: «о[тъ] сего (повѣда) нѣякую тайну навыка[ем], то есть: рыбу—прирожене наше, м[о]ре—глубину невѣръствия, златницу [въ] рыбе—слово Божие и вызнане вѣры, которая златница важитъ два цет[ы]ри, то есть Божество и челове[че]ство, которое Онъ выдалъ у дань О[т]цу черезъ муку Свою, яко златницу; еже за Себе и за Петра—то есть [за] Жиды и за погани, албо за праведни[ки] и за грѣшныя. Прото (повѣда) яко теперь кого видишъ слово маючого [в] устехъ его о злате и о сребре, то[го] разумѣй—рыбу у мори свѣта сего пл[а]вающу [12], которую треба учителемъ, я[ко] Петру, удою—наказаниемъ слова Б[о]жия—уловити, и выня‖(27)ти тую ц[ѣну] сребролюбия изъ устъ его, и дати е[е] за Хріста и Петра, то есть—на выхо[ва]ване нищимъ, у которыхъ [13] особе Хрістосъ ходитъ». А такъ не вадило б[ы] вамъ, панове Театиносъ, Павлиност[ъ], Езоитасъ, уду уковати и у Римско[е] море укинути, и рыбу—папежа уловити, а статиръ зъ него богатства выняти и у чрево нищимъ уложити!

У-въ остатныежъ дни Енохъ и Ил[ия] не до Римское церкви, але до Иерус[а]лимское будуть люди приводити, я[ко] у Покалипсии пишетъ (глава 11 [14]). тамъ и чуда будутъ дѣлати, и смерт[ь] приймутъ телесную, «идѣже (мовитъ) Господь ихъ распятъ» [15]. На Римско[е] пакъ царство Кирилъ святый пророкуетъ: «яко (поведа) Асирия разор[и]лася Вавилоняны, а Персяне—Македо[ня]няны, Римское разорится антихрістом[ъ]

[1] взято изъ КМ [2] dixit autem «pasce agnos Meos», apostolitus renovans digni[tat]e propter negationem labefactata videretur [3] КМ: «нахукалъ» [4] Галат. II, 1[1] [5] 2 Петр. III, 15—16 [6] взято изъ КМ [7] idem [8] КМ: «працуешъ» [9] Матф[ей] [10] Скарга «О единствѣ Церкви», ibid. [11] КМ: «*ты*» [12] въ подлинникѣ: [13] въ подлинникѣ: «котор*ого*» [14] въ подлинникѣ: «12» [15] Апокалипс. XI,

[illegible] чого [1] не велми нехай собѣ теперъ [illegible]ють у пановане свое Римские * ко[illegible]ы *, которое ся пагубою, яко слы[illegible]пъ [2], кончати [3] маетъ.

[illegible] о оплаткахъ |(об. 27) ихъ, кото[illegible] служать, евангелистъ Иоанъ об[illegible]ветъ, ижъ хлѣбъ, въ подливу омо[illegible], Хрістосъ далъ [4]. И Павелъ свя[illegible] (Корин. зач[ало] 149) хлѣбъ успо[illegible]ветъ, а не опреснокъ [5]. И Злато[illegible]ъ, даючи тому приклад, толкуючи [illegible]е: «у старомъ законе киотъ, здѣже [illegible]ица; тамо жезлъ, здѣже крестъ; тамо [illegible]анокъ, сездѣ Хрістосъ; тамъ опрес[illegible]ы, здѣже хлѣбъ». И што мовити? [illegible]же книги Латинские обличаютъ. Крой[illegible]а свѣтчитъ ихъ, иже по Хрісте у сту [illegible]этинадцати лѣтехъ, Александръ папа [illegible]атки уставилъ, а передъ тымъ дей [illegible]стымъ хлѣбомъ служано, по тому, [illegible]и теперь у Грековъ служать. Геро[illegible]ъ докторъ Латинскій (ин квкестъ [illegible]ьенъ [6], на слово евангелиста Мат[illegible] 26), мовитъ тако: «скоро фикгуру [illegible]рое великое ночи Хрістосъ выпол[illegible]ъ, въедши мясо баранковое зъ апо[illegible]ы Своими, взялъ хлѣбъ, который [illegible]ля [7] сердце человѣче, и поступилъ [illegible] правдивого правое великое ночи [illegible]раменту, |(28) абы такъ яко былъ у [illegible]туре Его Мелхиседекъ, капланъ Бо[illegible]найвышъшаго, учинилъ, оферуючи [illegible]бъ и вино». Чуешъ ли, Латиннику, [illegible] вашъ же докторъ мовитъ? Хлѣбъ, [illegible]же сердце укрѣпляетъ, бо опрѣснокъ [illegible] можетъ посилити сердца, понеже [illegible]и въ немъ нѣсть. Авкгуштынъ тежъ, [illegible]уючи надписъ псалъма 33 у кон[illegible]и 2, который успоминаетъ, «ижъ [illegible]адъ изменилъ лице свое предъ Ави[illegible]ехомъ, и хлѣбы предложеныя ялъ: тамъ дей была офера водлугъ порадку Аронового (1 Царствъ, 21 кап[итула]). А потомъ же Онъ Самъ оферу поставилъ зъ тѣла и крови Своей, подлугъ порадку Мелхиседекового: отменилъ (поведа) тварь Свою у капланствѣ, и опустилъ людъ Жидовский, и пришолъ до погановъ» и прочее. И на другомъ мѣстъцу тотъ же Авкгуштынъ явне описуетъ (либеръ 83, квкестъ. 14 [8]), мовячи: «Господь нашъ Исусъ Хрістосъ тотъ-ти есть капланомъ нашимъ во вѣки, подлугъ порадку Мелхи|(об. 28)-седекового, Который Самъ Себе оферу оферовалъ за грехи наши, и тое оферы подобенство на памятку муки Своей поручилъ обходитъ; ижъ то, што Мелхиседекъ Богу оферовалъ, теперъ вже видимъ, оферуютъ по всемъ свѣте». О чомъ ширей Иоанъ Дамаскинъ въ Латинскихъ книгахъ (Дам. либеръ 4, розделъ де орто. фиде, капитулъ 14 [9]) пишетъ: «хлѣбомъ и виномъ подънялъ Мелхиседекъ Авраама, который же столъ подыймованя оного знаменовалъ, сей духовный нашъ столъ Хрістовъ» и далей вельми о томъ много. Во хлѣбе бо, яко въ тѣлеси Хрістове, три животна, животъ дающа: духъ, кровь и вода, яко Евангелие глаголетъ: «сие три во едино суть» (Иоанъ, зач[ало] 74, въ посланю) [10]. Мука аки тѣло, кисль аки душа, соль аки умъ, вода яки духъ и животъ, огнь яки божество. Во оплатку же естли рекутъ—три рѣчи суть, подлугъ Тройцы—мука, вода и огнь,—таковии соблажняются, впадающе во богострастникъ ересь, кото|(29)рые мовятъ со плотию Божеству пострадати. Но не вкупѣ Троица воплотися, Отецъ и Сынъ и Святый Духъ, но единъ отъ

[illegible] КМ: «того» * этихъ двухъ словъ въ КМ нѣтъ [2] въ КМ: «слышитъ» [3] въ КМ: [illegible]ичати» [4] Іоан. XIII, 26 [5] 1 Коринѳ. XI, 23 [6] КМ: «инест» [7] КМ: «посиляетъ» [8] по-Латыни: liber 83, quæstio 14 [9] по-Латыни: Damascenus, liber 4, distinctio de ortho[illegible] fide, cap. 14 [10] 1 Іоан. V, 8

Троица Сынъ, Слово Божие, и пострада тѣломъ суполнымъ, а не Божествомъ; протожъ суполнымъ хлѣбомъ предалъ намъ ясти, тайну Свою живую. А такъ, каждый вѣрный хрестиянине! хочешъ ли быти избавленъ, держися не папежское, але святыхъ апостолъ и богоносныхъ отецъ церкви, семи соборы, не помес[т]ными Римскими, але вселенскими утверженое.

И Апокалипсия (глава 2) страшную фикгуру непокорства Римского до церкви Фиятирское пишетъ: «далъ есмъ ей часъ, абы покуту чинила; але не хочетъ покутовати за нерадности свои. И се азъ положу ее на одре [1], а тии, еже съ нею нечистоту плодятъ, имѣти имаютъ скорбъ великую [2]. А естли (пакъ мовитъ) не покаются, азъ чада ея избию смертию» [3]. **Такъ** тежъ и на богатство папежское страшный ортелъ выдаетъ, где мовитъ (Апокалипсии, глава 3): «изблевати тя имамъ отъ устъ моихъ. Бо поведаешъ, пжъ есмъ богатый, и маю всего досыть, а жадное рѣчи недостатку не терплю; ‖(об. 29) и не вѣдаешъ, жесъ есть еси ока[янный], и мизернымъ, и нищимъ, и с[лѣ]пымъ, и нагимъ» и далей [4]. «Вѣмъ у[чин]ки твоя, иже имашъ имя твое, [я]бысъ былъ живъ, ано ес[т]ъ умерлы[й]» [5].

Мы же, братие, ходяще просто [6] [до]рогою царскою [7], стережимъся пре[лести] папежское, отступимъ отъ учения Ри[м]ского костела, отпустимъ Римскую с[ти]поту, откинмо помпу дияволскую, [п]станмо оплатковъ мертвыхъ, прист[у]пимъ къ хлѣбу небесному живо[му], отступимъ отъ всякоя ереси, и да де[р]жимся православныя вѣры седми с[о]боровъ, оставъмо габетъ папа е[ты] Деус кратия, да подкланяемъ гл[авы] наша возложению рукъ патриар[ш]скихъ зъ оксиономъ [8] глаголю[щимъ] «достоинъ есть святителства» [9].

Выписано и изведено изъ книгъ Л[а]тинскихъ на Руский языкъ, року На[ро]женья Хрістова 1582, отъ Ад[а]ма 7090 [10].

Издано по отрывку (изъ рукописнаго сборника), приплетенному къ экз[ем]пляру старопечатной книги «Унія» и «Гармонія», принадлежащему Черт[ков]ской (нынѣ—Московской Городской) библіотекѣ.

---

[1] въ нашемъ подлинникѣ и въ КМ: «бедре» [2] послѣ сего въ КМ прибавлено: «а [illegible] тутъ великий знакъ милости Божией ожидаетъ ихъ навернения» [3] Апокалипс. II, [illegible] [4] Апокалипс. III, 16—17 [5] въ КМ послѣ сего добавлено: «то есть: же буде[шъ] [illegible]нанстве—имя живыя вѣры, але пакъ мертвъ есть злыми дѣлы». Апокал[ипс.] [illegible] [6] въ подлинникѣ «простою»; исправлено по КМ [7] въ подлинникѣ: «[illegible] [9] этотъ абвацъ въ КМ нѣсколько полнѣе; послѣ него въ КМ помѣщено [illegible] кладныи» [10] КМ: «1581-го, а отъ Адама 7089»

'ANTIГРАФН'

ПРАВОСЛАВНОЕ ПОЛЕМИЧЕСКОЕ СОЧИНЕНІЕ

1608 года.

|(1 нен.) 'ANTIГРАФН'

albo

ODPOWIEDŹ

ᴚIPT VSZCZYPLIWY, PRZECIWKO
ᴐM STAROŻYTNEY RELIGIEY
ᴋIEY OD APOSTATOW CERKWIE
ᴐDNIEY WYDANY, KTOREMU TI-
‹HERESIÆ, IGNORANCIÆ Y PO-
. POPOW Y MIESZCZAN BRACTWA
WILEŃSKIEGO»,

tak też

KSIĄŻKĘ, RYCHŁO POTYM KU
ᴎIENIU TEGOŻ SCRIPTU WYDA-
, NAZWISKIEM «HARMONIĄ».

IEDNEGO BRATA BRACTWA CER-
EGO WILEŃSKIEGO RELIGIEY
ŻYTNEY GRÆCKIEY W PORYWCZĄ
DANA.

W WILNIE

ROKU 1608 [1].

||(об. 1 нен.) Na herb iaśnie oświeconych książąt ich mości Ostroskich.

(помѣщенъ рисунокъ герба князей Острожскихъ)

||(2 нен.) EPIGRAMMA.

Co to za gwiazdę widzę, ktora swey iasności
Promieńmi Phœbusowey rowna się światłości,
Powiedźcie, wdzięczne Muzy? Gwiazda tak świecąca
Iest Ostroskich przezacnych xiążąt głośnobrzmiąca
Sława, ktora z chwalebnych postępkow się rodzi,
Y iako cień za ciałem, tak za cnotą chodzi.
Ta zdawna mieysce sobie w ich domu obrała,
Y po śmierci żadnemu z nich vmrzeć nie dała.
Nie vmarła pamiątka ich przesławney cnoty,
Ktorey świadkiem są y te w ich herbie kleynoty.
Świadkiem męstwa iest Rycerz z mieczem w boiu mężny,

---

[1] ...это заглавіе вставлено въ довольно красивую рамку. Вверху и внизу заглавія ...ныя отмѣтки: ‹Schismaticus liber. Inscriptus›

Nadto srogiego smoka zwyciężca potężny.
Świętey zasię a dziwney oney pobożności,
Y wiary dotrzymaney w przystoyney całości
Znakiem iest Krzyż, oręże nieprzewyciężone,
Ktore od nieprzyiacioł skuteczną obronę
Tak dusznych, iak cielesnych onym podawało
Y mieysce w paradyzie ślicznym zgotowało,
Gdzie dusze Bogu miłe w szczęściu opływaią,
A dnia wieczney zapłaty z weselem czekaią.
Y ty, o, zacne książe, torem przodkow swoich
Postępuiąc, w pobożnych trway zamysłach twoich.
Oyczyste nabożeństwo niech cię ma patrona,
W nagrodzie sławy wieczney niezwiędła korona!

||(об. 2 нен.) Iaśnie oświeconemu panu, iego mości panu Ianuszowi Constantinowiczowi, książęciu Ostrozskiemu, kasztellanowi Krakowskiemu, staroście Kaniewskiemu, Czerkaskiemu, Białocerkiewskiemu, etc. etc. etc., panu nam miłościwemu.

Natura, ktora iest pewnym żywota y postępkow ludzkich wodzem, oświecone miłościwe książe, pobudza y ciągnie ku temu każdego człowieka, aby się do tych w potrzebach swoich vciekał, tym żal, dolegliwość y krzywdę swoię przekładaiąc, o pomoc y ratunek żądał,— ktorzy et voluntatem et facultatem benefaciendi habent,—tym, mowię, ktorzy, na gorze zwierzchności y przełożeństwa od Boga będąc postanowieni, y powinność swoię tę być vpatruiąc, żeby darami od Niego sobie powierzonemi godnie a przystoynie szafowali, o to się vprzeymie staraią, aby strożami sprawiedliwości, pomocą vkrzywdzonym, ratunkiem vtrapionym y słupami św[...] y pokoiu pospolitego nazwani być m[...]

Przeto y my, wierni poddani krol. m. naszego m. pana, a na[...] słudzy w. x. m., puszczaiąc na św[...] tę naszę małą książeczkę, ktorą n[...] przyczyny barzo słuszne (niżey w p[...] mowie do czytelnika wyrażone) wyd[...] ły, myśliliśmy—komu by ią przypis[...] pod czyim podać miedzy ludzie [...] titułem mogli? W czym chocia [...] rożnych, do tego służyć zdadzących śrzodkow na pamięć przychodziło, iednak nasłusznieyszy y naypożytecz[...] szy się nam być zdał, żebyśmy i[...] x. m. naszemu miłościwemu panu d[...] kować, y onę pod zasłoną zacnego i[...] nia w. x. m., iako pod nieiaką tar[...] na świat puścić mogli. Ku czemu pobudziły y niewątpliwey pomocy y [...]tunku nadzieie dodały przyczyny y [...] iectury te, ktore—nie wiemy by [...] komu—nie za słuszne y pewne [...] Pierwsza, że przyzwoitą być w. x. (z pewney experientiey) wiemy ch[...] życzliwość ku postrzeżeniu y w [...] swą wprawieniu praw y swobod (a[...] to wolności w sumnieniu) starożytn[...] narodu naszego Rosiyskiego[1]. Ktor[...] chęć y miłościwa łaska w. x. m. i[...] tylko nie vstawać, ale ieszcze im[...] ley, tym barziey w dobrotliwym [...] śle w. x. m. krzewić się będzie—pe[...] a niewątpliwą w tym (za pomocą [...]żą) nadzieię mamy. Bo ieśli o ony[...] krolu y proroku Dawidzie czytamy, dla iednego tylko (z ktorym moc[...] miłości y przyiaźni zwiąskiem był [...]czony) Ionathana, wszystkiemu S[...] wemu potomstwu miłosierdzie y [...] swą krolewską okazać był vmyślił,—[...] mamy rozumieć o w. x. m., kto[...] nie ieden, ani dwa, ale wszyscy [...] sławni y wieczney chwały[2]

[1] опечатка: Rosiyskiego [2] опечатка: chwałj

dni przodkowie — iako bieg doczesne- na tym świecie żywota swego w fitym szczęściu y hoynym błogosła- eństwie Bożym do lat zupełnie doy- (. 3 нен.)źrzałych prowadząc, w tey erze ś. religiey naszey starożytney eckiey mocno, statecznie y święto- iwie trwali, tak y na ono mieysce koia y prawdziwey roskoszy w teyże erze ś. z niewątpliwą wiecznego zba- ienia nadzieią odeszli?!

Nie wspominaiąc bowiem teraz onych wnych przodkow w. x. m., ktorym cnotę, męstwo, mądrość y wiarę ezwiędły nieśmiertelna sława wieczney amiątki wieniec ywiła, y ktorych chwa- bnych a znamienitych spraw y po- ępkow, dla doczesney y wieczney yczyzny podiętych, wszystkie history- w księgi są pełne,—sam on, nie dawno więtobliwie zeszły iego x. m. pan ociec . x. m., nasz m. pan (ktorego wszyscy ralow tych obywatele, iako niekiedy itusa cesarza Rzymianie, kochaniem y ciechą rodzaiu ludzkiego nazywali),— a. iako w innych znamienitych y więtobliwych sprawach y postępkach woich, tak osobliwie w oney wielkiey dziwney gorliwości (ktorą ku spra- om, potrzebam y ratunkowi w te opła- ane czasy cerkwi ś. Wschodniey, atki swey, aż do ostatniego terminu ogu miłego żywota swego pokazował) nym wszystkim wieku swego ludziom acznym przykładem y wizerunkiem był? Aza hoyney za to (ieszcze na n świecie żyiąc) zapłaty, aza obfitego gosławieństwa Bożego nie dostąpił? a imienia swego nieśmiertelney tu ziemi sławie y pamiątce nie poświę- ? Aza y niezwiędłey oney wiekuistego vota korony |(4 нен.) (ktorą mu odda rawiedliwy Sędzia w dzień chwalebnego na obłokach niebieskich przyiścia Swego) sobie nie ziednał y nie zasłużył [1]? Aza (nakoniec) bieg ten doczesnego żywota swego szczęśliwie kończąc, y na ono naznaczone sobie mieysce vciechy y pokoiu, pełen lat, pełen dobrey sławy, pełen zasług y nagrod, za nię od Boga wiecznie trwałych, odchodząc, wszystkiego tego (o vleczeniu ninieyszych vrazow praw y swobod starożytney religiey naszey) starania w. x. m., od Boga danemu successorowi swemu, nie zlecił? Aza tak wielu cerkwi, szkoł, monasterzow, ku czci y chwale Boga Wszechmogącego wystawionych, y osob, przy nich y w nich będących, w dozor, opiekę y miłościwą obronę w. x. m. nie podał y nie poruczył?

Po ktorym y my sobie (iako z przyczyn pomienionych, tak y z doznaney nie po iedenkroć miłościwey łaski y pomocy w. x. m. w sprawach y potrzebach, starożytną religią naszę zachodzących) nieodmienną przychylność y obronę obiecuiąc, te małe książeczki, przez iednego brata naszego napisane, ktorych iest cel — okazanie niewinności naszey, z prawdą złączoney, a przeciwnych temu postępkow authora, ktoremu się tu odpisuie, — w. x. m. vmyśliliśmy dedikować y miedzy ludzie puścić pod zasłoną zacnego imienia w. x. m., iako tego, ktory sam po więtszey części świadomy być raczysz, iak obfitemi z dawnych wiekow wolnościami narod nasz Rosiyski opływał, iakie zasię teraz vciski, angarie |(об. 4 нен.) y oppressią w sumnieniu cierpi,—y iako tego, ktory, hoynemi od Boga mądrości y wszelakich cnot darami znamienicie będąc ozdobiony, y na tak wysokim (za wolą Bożą) stolcu, to iest, nabliżey boku pańskiego w radzie świetskiey siedząc, y powinność

[1] опечатка: zasłużjł

praw, samego nakoniec wiary wy-
.nia iey chce obalić?! Ten się cer-
ie Wschodniey synem być mianuie.
ry, miasto oney ś. Damascena piosn-
«Raduy się, Sionie ś., matko cerkwiam.
skie mieszkanie», — płaczu, łkania
lamentow iey przyczyną się stawa.
iece lichtarza iey gasi, świątnice pu-
szy, ołtarz burzy, pieśń zagłusza.
ę pochodzącego stamtąd na wszystek
at błogosławieństwa przewraca! Ten
pokoiu y zgody drogę torować się
wiada, ktory pokoy on złoty, wiecz-
ni zobopolney mi (6 нен.—miłości
ocniony warunkami y wcale, niena-
zenie od sześciu set lat w tym kraiu
howany, wzrusza!

To się, mowię, wszy[s]tko, iż samo
ez się z tych wyższey mianowanych
ony nam przeciwney scriptow słońca
niey pokazuie, nie chcieliśmy, rze-
y tak barzo iawney obiaśniaiąc, tym.
rzy słoneczney światłości pochodnie
laią, podobnemi być, widząc zwła-
za, iż te wszystkie tak zawołane scrip
ich w iednę prawie vderzaią stronę.
nic w nich zgoła takiego niemasz,
go by nie było w ich dawnieyszych
zeciwko nam dołożono ediciach, na
ore tak dobrze y dostatecznie, za po-
cą Bożą, od strony naszey się odpi-
ło, iż każdy, kto, te obiedwie rzeczy
bie przeciwne na iedno mieysce znio-
y, tak tym, iako y owym argumen-
m przypatrzyć się y one na tym Ły-
yskim prawdy ś. kamieniu sprobować
dzie chciał, przyzna to bez pochyby.
te ich wszystkie, z wosku lekkomyśl-
go vporu wątłemi ściankami zlepio-
, dowody ogniem żywego pisma Bo-
żego rostopione, pożarte y wniwecz ob-
rocone są,—tak iż na niektore z nich
y odporu przez pismo żadnego ci wie-
lebni świata tego mędrkowie dać nie
mogli.

Wiem, że na Philaletha kusił się
ktoś odpisować. Ale iako mu dosyć
vczynił? Tak, iako sam ten zawołany
scriptor w przedmowie swoiey napisał,
iż nie na wszystkie te książki, ale na
niektore tylko z nich mieysca odpisuie [1].
A zaż kto takie kiedy odpisowanie
słyszał? A zaż cię, moy miły pisarzu,
Philaleth w przedmowie swey o to nie
prosił, «abyś (ieśliby mu co na to
chciał odpisować) nie (об. 6 нен.) iedno
miiał, a drugie zwiiał, co-miększe tylko
kąski przeżuwaiąc, a kostek, ktoremi
byś się mogł vdawić, zaniechywaiąc» [2].
Obacz sam — proszę cię — ieśli się to
iego proroctwo w tym twoim responsie,
daleko za samą obiektią mnieyszym,
nie wypełniło? Ale niech to twoie v
twoich przedsięwzięcie będzie pochwalo-
ne, że chociaś temu dosyć vczynić nie
mogł, kusiłeś się iednak z motyką na
słońce miotać, onę Łacińską (in magnis
voluisse sat est) przypowieść na dobrey
pamięci maiąc. A gdzież — proszę cię—
na drugie cztery z Ostroga, a trzy z
Wilna, iuż nie na samy tylko synod
Brzeski, ale na wszystkie, niemal grun-
townieysze a do zbawienia dusznego
należące, artykuły y ceremonie, przez
naśladowce starożytney religiey naszey
na świat z druku wydane księgi, od
ciebie y od twoiey, ktorą trzymasz,
strony respons iest vdziałany? Twarde
to barzo na ciebie potrawy! niewybłądzo-
ny to na wszystko twoie towarzystwo

[1] См. выше «Антірризисъ», стлбц. 490

[2] См. вторую книгу «Памятниковъ полемич. лит.», стлбц. 1019—1022: «абы гдѣ бы зась хотѣлъ намъ отписати, звычаемъ другихъ ...ихъ цеховыхъ братьи, одного не міавъ, другого не звіавъ, што-мякшіи куски жуючи, костей, которыми бы ся могъ удавити, занехиваючи; схочетъ ли отповѣдати, нехайже все отповѣдаетъ: обачимо, якъ съ того выбрнетъ.»

mnie było, iż od śmierci ią, tuż przed rzyma lataiącey, niespodziewanie wybawszy y w doł oney zgotowany samych radliwych potwarcow wepchnąwszy, wieść tę dawnych mędrcow: iż ciśniony niewinnego potwarzy y złorzeczeństwa mień na ciskaiącego głowę się obra-[1], a zelżywość y wszelaka wina przy n, ktory niesłusznie co na kogo wznozostaie, — prawdziwą być okazało. cz, z drugiey strony, obawiaiąc się, y to iego, acz nieprawdziwe, vdanie— niewiadomym wątpliwości, y życzliwym tu, y niechętnym iakiego kolwiek spiciey po(8 нен.)dobieństwa — nie syniosło, gdybyśmy to, iako powieść odną, milczenia prochem zasypali, a tym okazyią do tryumphowania przed rycięstwem adwersarzowi naszemu li,—wiedząc zwłaszcza y to, iż, ieśli kie indziey, tedy pogotowiu w tey wolsy Rzeczypospolitey naszey, nie tylko litemu płakać, vkrzywdzonemu narzekać, winionemu sprawę o sobie dawać wolo zawsze bywa, ale też y ten, ktory a to, co mu drudzy acz w niewinści iego (to iednak, przeciwko czemu ilczeć się nie godzi)[2] zadaią, nic nie powiada, za nagany godnego y w zciwey niekorzyszczącego sławie częokroć poczytany bywa.

Coż—proszę—może być większego, co straśliwszego, co dobrey a z łaski nskiey niepodeyzrzaney sławie naszey tkliwszego nad to, co tu nam adrsarz w niewinności naszey zadaie? daie tu nam wykroczenie z granic kaźni Bożey, zadaie nieuszanowanie y posłuszeństwo zwierzchności naszey chowney y świeckiey, zadaie bunty, daie excessy, zadaie y innych nieło, podziwienia barziey, niż wiary godnych, rzeczy! Coż tedy tu nam czynić przysłuszało? Milczeć? Lecz tego nie tylko pomienione przyczyny, ale sam rozum y sama słuszność broniła. Odpowiadać? Ale odpowiadanie potrzebowało by ostrego y wzaiem vszczypliwego a od przyzwoitey nam skromności trochę oddalonego responsu. Ktorego acz wiemy, żeby nikt sprawiedliwym ganić rozsądkiem nie mogł (wiedząc, że malus morbus amara pharmaca requirit, y nie tylko co się dzieie, ale y z iakiey się co przyczyny albo okazyiey dzieie vpatro(об. 8 нен.)wać, a za vpatrowaniem nie przy tym, ktory by, klin klinem wybiiaiąc, na złorzeczeństwa wzaiem nieuszanowanym responsem płacił, ale przy tym, ktory by niewstydliwym w pokoiu kochaiącego się człowieka przenagabaniem do surowszey, niż trzeba, odpowiedzi przyczynę dawał, winę tę zostawować przysłuszało by było), iednakże, vważaiąc przystoyność naszę, a niechcąc głupiemu odpowiedać wedla głupstwa iego[3], takieieśmy w tey odpowiedzi moderaciey zażyli: iż nic zgoła takowego, czym by się nie tylko kto inny, ale y sam ten bezimienny scriptor obrazić mogł, naleść się w niey nie będzie mogło. Gdyż za to, iż mu nie wszystko, co nam zadaie, przyznamy, a za nieprzyznaniem, iż też niektorych, z pocztu iego cechowych braci, temi, od niego nam niesłusznie przypisowanemi, przymiotami obdarzonych być okażemy,— nie ma się o co na nas, prawdę mowiących, gniewać. Bo tego sam po nas, abyśmy się mu w tym sprawili, potrzebował, a ieszcze z tak wielkim cnoty, wiary y sumnienia obowiąskiem potrzebował. Odpowiedź lepak y danie o sobie sprawy—iż bez tego, aby się prawda

[1] Сирах. XXVII, 28: «вергаяй камень на высоту на главу свою вергаетъ» [2] въ подлинникѣ скобка эта, по ошибкѣ, поставлена послѣ слова: zadaią [3] Притч. XXVI, 4: «не отвѣщай безумному по безумію его, да не подобенъ ему будеши»

tylko słusznego, ale y słabego dodu y świadectwa niemaiącemi słowy wstydliwie nam zadaiesz, — to iawna zystkich ludzi wiadomość et quotiana experientia twoiey cechowey ci, pospołu z tobą samym przyczytać y ypisować musi. W czym że niektoh, acz nie własnemi imiony, podoństwy iednak takimi, z ktorych każdy by, o ktorych się to mowi, poznać dnie może, ocerklować muszę,—nie ie, ale tobie za złe niech maią. Bo iebyś ty naszey religiey duchownych świetskich osob nie szkalował, pewnie śmy też twoich namnieyszym słowkiem wspomnieli; ale że naszy od ciebie ośnie są, a ktemu niewinnie, iako pokaże, szkalowani, — nie miey za że się też twoim (wezwawszy cię z ą w towarzystwo) tym pilniey przytrować będziemy.

Powiedzże mi teraz: czy nie iawnie tacy miedzy waszą odstępną sektą ydnią duchowni, ktorzy, iuż po poiąceniu na stan prezbiterski, żonę ślubną wziąwszy, y dla tego mieysce prawowiernych vtraciwszy, v was tylko mniemane kapłaństwo przy mym waszym starszym (ktorego nieisznie mianuiecie metropolitem) (2) prawnią, ale ieszcze y przełożonemi chownemi, a nawet vicariami iego są stanowieni? Aza y drudzy temu pobni (opuściwszy dalsze y grubsze aie) w samym stołecznym mieście ileńskim nie nayduią się waszyż odpni popowie, ktorzy, przeciwko iawm apostolskim y generalnych concim canonom, z wtoremi żonami od dobnych sobie apostatow, za dozwolem starszego swego, śluby biorą, a iąwszy, po staremu sprawy rzkomo chowne bez żadney przekazy odprawuią? A co gorsza—złoczyńcy iawni y dekretami sądow głownych trybunalskich przekonani—aza v was mieysca nie maią? aza tak, iako y drudzy popi, v ołtarza cerkiewnego, przy tymże waszym starszym, nie ministruią? Nuż one częste, na rzeczy niesłuszne y prawu duchownemu, a drugdy y świetskiemu przeciwne, pozwalania y benedictie; nuż osob we krwi sobie bliskich, za daniem nieskąpego datku, w stany małżeńskie złączania; nuż owe (ktorych y wy sami negować nie mogąc, w swoiey tey «Harmoniey» [1] wspomnieliście) diuortia albo rozwody stanow małżeńskich; nuż inne exorbitancie, swowoleństwa y excessy od tych odstępnych popow na rożnych mieyscach, rożnych też popełnione czasow—kto wyliczyć może?!

A nie dziw! Bo ta to iest węda, ktorą nawięcey ryb vstawicznie z ieziora cerkwie Chrystusowey ci od(об. 2)stępni pastyrze wyciągaią, iż każdemu wszystko, co się podoba (byle by ony za starsze swoie miał y posłuszeństwo im w sprawach duchownych oddawał), czynić dopuszczaią. Aby każdy, widząc to, że żadnego tak wielkiego występku, tak srogiego excessu, tak brzydkiego Bogu y ludziom grzechu niemasz, ktory by, tym dziurawym posłuszeństwa ich płaszczykiem pokryty, v nich być nie mogł,—do tey wszystko pozwalaiącey zwierzchności (po zbroieniu zwłaszcza czego kolwiek y zasłużeniu godnego za to karania) prawie oślep się vdawał.

Czego ia tu, iako rzeczy wszystkim iawney, exaggerować nie chcąc, do drugich twoich, ieśli są prawdziwe, artykułow vważania przystępuię. A naprzod do tego, w ktorym vdawać to śmiesz niewstydliwie: «iakoby popowi brackiemu trucizną episkopa swego zgła-

[1] см. вторую книгу «Памятниковъ полемической литературы», стлбц. 211—213

dzić y człowieka nożem skłoć wolno być miało».

Wielki to barzo exces a prawie głownego karania godny—y ia być przyznawam! Ale tego przyznać tobie nigdy nie mogę, żeby się taki, nie tylko miedzy duchownemi, ale y świe*t*skimi, do bractwa cerkiewnego wpisanemi, ludźmi, naleść kiedy kolwiek miał. Ieśli iest,—czemu go nie mianuiesz? Czemu o tym nie tylko naszey Græckiey, ale y inszych religiy ludzie nie wiedzą, ani o tym kiedy kolwiek słychali? Y owszem wszyscy tobie w oczy, byś był nie zakrył maszkarą twarzy, mowić by to śmieli, że w tey mierze krzywdę, a krzywdę ‖(3) prawie niewypowiedzianą, duchownym naszym, namnieyszey, z łaski Bożey, podeyrzenia makuły na sobie niemaiącym, tą swoią iawnie kłamliwą powieścią czynisz. Ieśli też kiedy kolwiek był—vtaić by się to nigdy nie mogło: wiedzieli by o tym nie tylko wszyscy, tu w mieście mieszkaiący, ale y postronni ludzie; nie cierpiało by tego nigdy prawo [1] duchowne; nie cierpiało by prawo świe*t*skie; nie cierpiało by y prawo przyrodzone. A ieśli namnieyszey ku turbowaniu, ku powlekaniu, ku niszczeniu nas na maiętnościach naszych ci odstępni past*y*rze y fautorowie ich szukaiąc przyczyny, a naleść nigdy, za pomocą Bożą, nie mogąc,—o to tylko samo pozwy, o to vniuersały, o to klątwy, o to banniciie, o to listy zaręczne na duchownych y świe*t*skich osob wynosili, że past*y*rzow, sobie nienależących a od zwykłey duchowney zwierzchności odstępnych y degradowanych, posłusznymi w sprawach duchownych być nie chcieli! Powiedzże mi teraz: gdzie by się tak wielki a Bogu y ludziom brzydki exces miedzy duchownemi naszemi nalazł,—a by obiema (iako mowią) rękoma z tak pożądaney sobie ku turbowaniu na okaziey ci z strony wiary adwersarze naszy nie vchwycili? Ale iż się to nigd nie pokazało,—przeto też ani w prote staciey żadney, od adwersarzow religiey naszey z vszczypliwemi nader przymow kami wnoszoney, ani w controuersiey ‖(об. 3) tey, ktorą przed sądem głow nym trybunalskim w roku niedawno przeszłym [3] duchowni y świe*t*scy religiey naszey ludzie z niesłusznie mianuiącym się być metropolitem Kiiowskim mieli,— ani w processach, ktoremi [4] on te dekreta w wątpliwość przywieść vsiłował,—ani w samych na-ostatek listach bannicyi, na duchownych naszych za powodem tych odstępnych pasterzow o nieposłuszeństwo rzkomo ich wynoszonych, tych, ktore ty przypominasz,—excessow na oczy im nie wyrzucano, y namnieyszym słowkiem wspomniano nigdy nie było.

Vważże to sam v siebie, czy będzie iaka kolwiek powieść tak ku vwierzeniu podobna, w ktorey by tobie napotym tak nieprawdziwych powieści rozsiewaczu, bez wątpliwości wierzyć kto mogł,—zwłaszcza gdy się y dalszym twoim nader [5] płonnym, w mianowaney «Politice» wyrażonym, powieściom przypatrzy, gdzie piszesz: «O zwierzchności rzkomo świeckich w bractwie osob nad duchownymi, o władaniu cerkwiami y ich apparatami, o strzyżeniu wąsow, o odprawieniu niesłusznym popow y diakonow, o przysięgach przy spowiedzi, o śpiewaniu białychgłow w cerkwi, o nieczynieniu rewerenciey sakramentowi naświętszemu, o tym—na-ostatek— iakoby za to, iesliby ktory prezbiter ślubu komu dać z cudzą żoną nie chciał

[1] въ подлинникѣ, при переносѣ, сдѣлана ошибка: pra-prawo [2] опечатка: **adwer**
[3] на полѣ: w roku 1605 [4] опечатка: ktorem*y* [5] въ подлинникѣ: nad*d*er

czać go od ołtarza Bożego ludzie łcy mieli».
ia ktore to wszy[s]tkie rzeczy nie takci ce odpowiadać, iako dziwować się u cum stupore potrzeba: skąd tak lkie a prawie niesłychane głupstwo twoię mądrą ||(4—C) głowę przyło, że tak marnych, tak płonnych y grubie kłamliwych rzeczy, a prawie r własnych, ktorych by się leda basnać y w karczmie powiadać nie iło, światu publikować nie zawstyś się?! Ia tu zaprawdę—nie inszą twego postępku przyczynę vpatruię, o tę, ktora się nayduie w słowach toła, mowiącego: «wydał ie Bog w ł przewrotny, aby czynili te rzeczy, e nie przystoią» [1]. Co iesliże się samym teraz skutkiem na tobie łniło,—sam to v siebie vważ! Czy miałeś, że nie ludziom rozumem od ı obdarzonym, ale niemym bydlętom, raczey pniom y bałwanom, twoie arne scripta dostać się ku czytaniu y, aby temu, coś ty tam, właśnie na gorączkę chory, nadrwił, cale a ątpliwie wierzyć mogli? Spodziewałeś tym ohydę nam iaką, a sobie y ey odstępney sekcie zalecenie y ę v ludzi ziednać! Ale y w tym, żeś adziei haniebnie miał być oszukavważyć tobie się było godziło. Co ę skutkiem częścią wypełniło, częścią ełniać y napotym będzie,—ktoż tego widzi? Bo y swoięś z głupstwem szaną lekkość (ktora ieszcze nie emu była wiadoma) tak marnych aniem rzeczy wszystkiemu prawie tu oświadczył, y miasto zacmienia, ieieś tym swoim scriptem światłość dziwey wiary naszey obiaśnił. Okaį to |(об. 4) bowiem wprzod, iakoś ɔ w pewne y gruntowne przeciwko nam dowody niedostateczny, że do tak płochych a prawie dziecinnych powieści vdacieś się (iako zaiąc przed chartami ślad gubiąc) musiał.

Ku temu ten z czytania tych twoich artykułow każdy baczny pożytek odniesie: iż, iawne a niewstydliwe kłamstwo w nich obaczywszy a z mnieyszych rzeczy y o więtszych coniecturę biorąc, nie wszystkiemu y napotym, co lub ty sam, lub twoi cechowi bracia na świat wypuszczą, wierzyć będzie. A to vczynią częścią ci, ktorzy iako obrzędow y ceremoniey cerkwie Bożey, tu y po inszych stronach będącey, tak też wszystkich spraw y postępkow tych, niesłusznie od ciebie oszkalowanych, ludzi są dobrze świadomi; częścią y ci, ktorzy, nie tak dalece tego świadomi będąc, pewnym a oczewistym doświadczeniem tego, ieśli się ta twoia by namniey z prawdą powieść zgadza, sprobować będą chcieli. Co vczyniwszy, obaczą prawie iako we zwierciedle, że nic się zgoła, za łaską Pańską, w bractwie cerkiewnym z brzegow boiaźni Bożey y powinności chrześciańskiey nie wylewa; nic się tam przeciwnego prawu, przeciwnego słuszności nie dzieie; vmie się tam stan świetski swoią piędzią mierzyć; vmie cerkiew Bożą, vmie naczynia cerkiewne w wielkiey powadze y vczciwości mieć; vmie osob ||(5—Cij) duchownych, iako sług Bożych y szafarzow taiemnic Iego, szanować; vmie od wścibiania się w rzeczy, nie świetskiey, ale duchowney condiciey należące (na Dathana, Abirona y Oziasza pamiętaiąc), pilno strzedz y warować; vmie z porządku, w nieporuszonych na wieki granicach Ducha S. vstawą dawno zawartego, namnieyszym krokiem nie występować; vmie przystoyną vczciwość, a po waszemu—reuerentią, sakramentowi

[1] На полѣ: Rom. I [ст. 28: «предаде нхъ Богъ въ неискусенъ умъ, творити неподобная»]

[illegible]szemu y chwalebnemu imienia [illegible]skiego wzywaniu czynić; vmie nie [illegible] dzwonkach, nie w papierze, nie w [illegible]ch, ale w niepodeyźrzaney do Boga wierze y rodzących się z niey po[illegible]ch vczynkow owocach prawdziwe [illegible]stwo pokładać; vmie, na naukę [illegible] apostoła Pawła dobrze pamiętaiąc [1]: białymgłowom nie tylko śpiewania w cerkwi y nauczania ludzi tam ze[illegible]ch (ktore ty niesłusznie y niewstydliwe, tak iako y rzeczy drugie, im przypisuiesz), ale y stania na mieyscach im nieprzyzwoitych (co v was wolno) nie dopuszczać; vmie tak w dawaniu ślubow, iako y innych ceremoniy odprawowaniu, ewanielskiey, apostolskiey y siedmiu generalnych conciliow nauki się trzymać!

Daley postępuiąc, ty, tak omylney prawdy powiadaczu, temi słowy mowisz: «Boga się nie bać, krola za nic nie mieć, zwierzchności y vrzędu swego mieyskiego nie słuchać, będąc mieszczaninem, wolno to, freyher [(об. 5) braciszek!»

Na tym mieyscu co ia mam słuszniey, iako one, z psalmu Dawida ś. wyięte, słowa przytoczyć [2]: «Cały dzień niesprawiedliwość ięzyk twoy rozmyślał: iako brzytwa naostrzona czyniłeś zdradę. Miłowałeś złość więcey, niżli dobrotliwość, więcey nieprawość, niżli mowić sprawiedliwość; miłowałeś wszystkie słowa wywrotne zdradliwym ięzykiem. Przeto skaźi cię Bog do końca, wywroci cię, v wyniesie cię z przybytku twego y korzeń twoy z ziemie żywiących». Ktorych bowiem ratiy, ktorych obron, ktorych wywodow, nad te wspom[illegible] proroka Bożego słowa, w teraźniey[illegible] materiey słuszniey y przystoyniey [illegible]wać możemy?! Gdyż ieślibyś sobie [illegible] niewstydliwy ożuwco, nie zakrywa[illegible] maszkarą twarzy,—kto, y dla czego nam zadaiesz,—oznaymił,—inakszego to pisanie nasze discursu, inaksz[illegible] wywodow, inakszego nakoniec pop[illegible]cia y postępku prawnego potrze[illegible]wało! Wiedział by każdy człow[illegible] vczciwy, od ciebie tu, acz głu[illegible] sprośnie, iednak nader [3] w niewinn[illegible] swey oszkalowany, iako z tobą mo[illegible] o ten nieznośny żal swoy a haniel[illegible] exces twoy, o swoy wielki despekt niezmierną krzywdę a żywą potw[illegible] niewstydliwe pomowisko y wszetec[illegible] złorzeczeństwo twoie, ktorymeś ludzi [illegible] winnych, ludzi prawem nieprzekonany ludzi namnieyszey (z łaski Bożey) [illegible]dey(6)źrzenia makuły niemaiących, vczciwey z cnotliwych nabytey postęp[illegible] sławie ich niebacznie y niewstydli[illegible] szczypać y cnoty, wiary, poczciwości mey, nakoniec boiaźni Bożey odsąd[illegible] niewstydliwie ważyłeś się!

Ale iżeś oczu na świat przy[illegible] fałszywym dekrecie swym vkazać chciał,—co innego czynić mamy, ie[illegible] na tę gołą, płonną, vszczypliwą y [illegible]szywą powieść twoię vciec się z pro[illegible] do Tego Samego, Ktory, Sam będ[illegible] prawdą, niewinności z prawdą złąc[illegible]ney pomaga, a wargam kłamliwym ięzyku przewrotnemu srogim (bez [illegible] chyby) karaniem grozi: aby On S[illegible] możną prawicą Swoią od złośliwey niezbożney twoiey potwarzy prawi[illegible]

[1] 1 Корине. XI, 5; XIV, 34—35 [2] на полѣ: Psal. 51 [ст. 3—7: « — — весь день [illegible]правду умысли языкъ твой: яко бритву изъощрену сотворилъ еси лесть. Возлюбилъ [illegible] злобу паче благостыни, неправду, неже глаголати правду: возлюбилъ еси вся [illegible] потопныя, языкъ льстивъ. Сего ради Богъ разрушитъ тя до конца, восторгнетъ [illegible] преселитъ тя отъ селенія твоего и корень твой отъ земли живыхъ»] [3] въ [illegible] nad:ier

h chwalcow Swoich bronić y wściekłą
owściągliwego ięzyka twego śmia-
, iakimi Sam wie sposoby, zahamo-
raczył, Ktorego sprawiedliwa, wedla
omnionych Dawidowych słow, po-
a (ieśli się nie vpamiętasz) chybić
pewnie nie może?
. my interim co mamy czynić? Cie-
się Bogiem, cieszyć się niewinnością
ią, ktora nie tylko przeciwney cnocie
'wary, ale y podeyźrzenia na sobie
iego nigdy (za pomocą Bożą) nie
osiła. Vmiemy bowiem, z łaski Pań-
y, dobry y pilny na to zawsze mieć
ląd, czego Bog, czego prawo, czego
yzna, czego vrodzenie, czego przy-
ly vczciwych ‖(об. 6) przodkow na-
h po nas potrzebuią. To—mowię—
ystko vmiemy dobrze, za pomocą
ą, vważyć. A vważaiąc, vmiemy też
anic oboiey powinności naszey, du-
(mowię) y ciału należącey, namniey-
n krokiem niewystępować: vmiemy
co iest «Bożego Bogu, a co cesar-
go cesarzowi» [1] (bez żadnego wyro-
' pańskich y porządkow polities na-
enia) oddawać; vmiemy—mowię—
naruszenie oddawać krolowi iego
ci panu naszemu mościwemu (*sic*) y
elakiey od Boga daney zwierzchno-
cnotę, wierność, posłuszeństwo, ze
ystkimi ku temu należącemi przy-
tami. Vmiemy też dusze, sumnienia
abożeństwa nasze (ktore Krol nad
lmi y Pan nad pany w Swoicy mocy
tawić raczył) Onemu Samemu całe y
podeyźrzane zachowywać.

Ale ty (iż cię tak dobrym nazwać
mieniem mogę), przeraźliwszy nad
cz ięzyku! w czym nam nieboiaźń
ą, w czym nievszanowanie maiesta-
t. i. m. y nieposłuszeństwo zwierzch-
ci naszey duchowney y świe*t*skiey
zadaiesz? Ieśli dla tych, ktore są wyż-
szey od ciebie fałszywie mianowane, a
ode mnie prawdziwie refutowane, przy-
czyn,—tedyć tego żaden baczny twoiey-
że religiey człowiek chwalić y approbo-
wać nie będzie. Ieśli też dla tego, że
władykow odstępnych posłusznymi w
sprawach duchownych ‖(7) nie ieste-
śmy,—tedy my to nie według twego
wichrowatego mozgu, ale według prawa
Bożego y prawa świe*t*skiego, tak pis-
mem, iako y starowiecznym w tey r. p.
zwyczaiem vtwierdzonego, roztrząsaiąc,
tym pewnieyszy ztąd znak boiaźni Bo-
żey y tym więtsze zwierzchności naszey
duchowney y świe*t*skiey, a osobliwie
naiaśnieyszego k. i. m. maiestatu vsza-
nowanie, być widzimy.

Co się bowiem dotycze boiaźni Bożey,
pytam cię: w czym ona zawisła? Aza
nie w pilnym obseruouaniu y przystoy-
nym wykonaniu świętobliwych wyrokow
Pańskich, ktore ieden pewny y niepo-
ruszony vkazuią nam cerkwi prawdzi-
wey fundament—Chrystusa Zbawiciela
naszego, oprocz Ktorego (woła Paweł)
«fundamentu nikt żadnego założyć nie
może» [2]? Na tym to fundamencie budo-
wali budowanie zbawienney nauki apo-
stołowie, budowali prorocy, budowali
oycowie ś., a osobliwie na siedm gene-
ralnych synodow Duchem Ś. zebrani.
My tedy iż się tey ich zbawienney na-
uki, tego nieodmiennego, pod wiecznym
na przestępcow przeklęctwem vchwa-
lonego, postanowienia statecznie y
prawdziwie trzymamy, iż na tym nie-
poruszonym fundamencie, na tym wę-
gielnym, w Sionie położonym, kamie-
niu mocno stoimy, iż prawdziwey y
nigdy nievmieraiącey głowy naszey—
Chrystusa Zbawiciela ‖(об. 7) odstąpić
nie chcemy,—y dla tegoż ty nam wy-

[1] на полѣ: Mat. 22 [ст. 21. Марк. XII, 17. Лук. XX, 25] [2] на полѣ: 1 Cor. 3 [ст. 11]

naświętszemu y chwalebnemu i-
Pańskiego wzywaniu czynić; w-
we dzwonkach, nie w papierze
przysięgach, ale w niepodeyź-
Boga wierze y rodzących się
bożnych vczynkow owocach
chrześciańtswo pokładać:
ś. apostoła Pawła dobrze
białymgłowom nie tyl-
cerkwi y nauczania
branych (ktore ty
wstydliwe, tak iako
przypisuiesz), ale
im nieprzyzwoit-
nie dopuszczac
ślubow, iako y
wowaniu,
siedmiu
trzymać!
Daley
praw
Boga

tego ieszcze czasu
ścią przedtym bałwochwal
czym kraie światłość wiel
mieyscach y do poznania praw
powiedz Boga od pogańskiey nat
(ktorego się wiedzione były, ——
cerkwi polit Ruski, imieniem
granice — aza stantinopolskiego patriar
waszym odstęp- w stolecznym (pierwsz
Aza bo- Ruskich monarchy chrz
zone? dzimirza) mieście Kiio
nego nie wzięło metropolij, ktora się
pierwszego Ni- zowie, będąc posadzo
Carthagińskiego y iako y każdy aż do
du prawo y canony. naszych successor iego
dego z patriarchow on, tribem na ten me
Rzymskiego biskupa następniący, od tegoż Con
duchowney zwierzch- go patriarchy y następc
iest ograniczona: y błogosławieństwo biorą
drugiego eparchią pastyrza swego znał y
to warowano; a mu w sprawach duchow
z kraiow Graeckich stkimi podległymi sob
papieża (8—D) zabro- zawsze oddawał? Czego
nad podległymi Rzy- wać żadną miarą nie m
duchowną władzą y własni, nie tylko Polsc
namniey się nad Grae- historykowie wyraźnie
nie wynosił.—roska- swych (Polskie. Lit
wiedzieć, gdzie to iest na- dzieie w sobie zamyk
ci ato y mieysca wyższey Rzeczesz iednak.
według ktorych należeć to be- Florentskiey sklecer
tylko w naszych Grae- set lat potym odmie
waszych Łacińskich. z

Niceni canon 6. C... thag. canon 6. C
unum papam ... własnem

...ak.
Epist.

ieść fałszywą być okazuią wszystkie
ła historykow księgi. Z ktorych
nieyszym, iako Długoszu, Cromeru
nym pokoy dawszy, zdało mi się
citować świadectwo świeżego Litew-
go kroynikarza Strykouiusa, kano-
a Żmoydzkiego, ktory, szyroką (o
ownym do wiary ś. Græckiey powo-
in od Boga pomienionego Włodzi-
za iedynowłaуce Ruskiego) wypisuiąc
torią, miedzy innemi te właśnie słowa
karcie 141 napisał [1]: «A tak od tego
su (to iest od okrzczenia Włodimiro-
go) wszystkie Ruskie, Białey, Czarney,
schodniey, Pułnocney y na Południe
ącey Rusi narody w wierze chrze-
ańskiey, według [2] (9—Dij) obrzę-
w y ceremoniy Græckich, pod zwierzch-
scią patryarchy Constantinopolskie-
stale y statecznie trwaią». Coż mi
az na to tak iasne waszeyże religiey
owieka świadectwo odpowiesz, zwła-
za, gdy każde z tych pomienionych
wko dobrze y przystoynie v siebie
ażysz? Widzisz, że tam o wszystkich
dnego nie wyimuiąc) metropolitach
skich to twierdzi, iż pod miano-
nym Carogrodskiego patryarchy posłu-
ństwem (na Florentskiego, o ktorym
baiesz, synodu vniią namniey nie
iąc) bez żadney zgoła przekazy albo
edimentu trwali. A trwali, począwszy
roku (iako tam pisze) 980, aż do
ku tego to kronikarza Stricouiusa,
ry żył około roku Pańskiego 1580.
zego też świadkiem iest y dwoiakie
polite prawo: iedno—niepisane, ktore
położone w zwyczaiu, nieprzerwanego
ządku y samey pamięci ludzkiey
nicami określonym; a drugie—pisane,
ktore częścią w statuciech y constituci-
iach seymowych, częścią w liściech y
przywileiach krolow ich mości panow
naszych iest zamknione. Ktorego teraz
(iako też y prawa duchownego, wyższey
krociuchno wspomnionego) roztrząsać
dostatecznie (gdyż się o tym w pierw-
szych naszych o teyże materiey ediciach
dosyć znacznie y szeroko traktowało)
niechcąc,—trzy tu tylko z mianowanych
(об. 9) przywileiow wspomnię. Ktore
iż słowo od słowa do książek «Odpowiedzi na synod Brzeski» imieniem
naszym wydanych [3] są wpisane, ia, tu
ich repetować bezpotrzebnie niechcąc,
niektore tylko z tych listow wyięte do
tey materiey pilno potrzebne słowa
przytoczę.

Naprzod tedy w liście krola iego
mości ś. pamięci Stephana, w roku 1584 [4]
z Grodna danym, te właśnie słowa się
nayduią: «Iżeśmy kalendarz nowopopra-
wiony w państwach naszych przyiąć
kazali,—vczyniliśmy to z wielkich a
ważnych przyczyn. W czym nie idzie
nam o to, abyśmy obchodow y świąt
Græckich, albo iakich inszych w nabo-
żeństwie zakazować mieli, o czymeśmy
ani myślili». Y trochę niżey: «Gdyż ludzie
Græckiego zakonu do tey reformaciey
kalendarza nowego, bez przyzwolenia
starszego patryarchi swego, gwałtem
przymuszani być nie maią» [5].

Tenże krol i. m. ś. pamięci Stephan
w drugim swoim po Łacinie pisanym [6]
przywileiu o teyże materyey tymi słowy
mowi: «Significamus hisce literis nostris,
quorum interest, vniuersis et singulis.
Quemadmodum superioribus annis calen-
darium, à sacrosancta Romana et apo-

[1] на полѣ: Stricouius, lib. 4 [2] опечатка: wedłu*k* [3] на полѣ: w roku 1598. Здѣсь подъ ...немъ «Odpowiedzi» разумѣется «Апокрисисъ», воспроизведенный въ двухъ текстахъ, ...ьскомъ и Западно-Русскомъ, во второй книгѣ «Памятниковъ полемической литерату-...въ Западной Руси», стлбц. 1003—1820 [4] на полѣ: dnia 21 styczni[a] [5] ibid., стлбц. ..., 1103 [6] на полѣ: z Niepolomic roku 1585 maia 18

wego Græckiego, wszystkie sprawy
wne, duchowieństwu iego m. z
ch czasow w państwach naszych [1]
;e, odprawować; wszystkich du-
ych zakonu Græckiego, od na-
go aż do naniższego stanu, w
y posłuszeństwie swym mieć.
rządzić, sprawować, y występnego
o, wedle duchowieństwa swego y
ł ś. oycow, karać» [2].

patrzże się pilno, czytelniku ła-
tym wszystkim, ktore się tu
:zyły, słowom, y każde z nich
vważay, a vważywszy, obacz
nader [3] tego scriptora nie-
ść, z niewstydliwością zmieszaną,
mo tak iasne, pewne y iawne
:twa, śmie to iednak niewsty-
twierdzić: iż pastyrza swego, to
tropolita Kiiowskiego, posłusznymi
wach duchownych nie iesteśmy y
iako klątwę, tak y rozgrzeszanie
y nie dbamy.

atoś się mogł y z tych (ktore
krociuchno wspomniały) dowodow
resoluować, że ten, ktorego on
e być metropolitem, słusznie y
edliwie sobie tego titułu przywła-
nie może. Pokazało się to bowiem
iaśniey, że żadnego od sześciu
y daley me(об. 11)tropolita Kiiow-
nie było, ktory by od Oriental-
Constantinopolskiego patriarchy
mieć y onemu w sprawach du-
ych posłusznym być nie miał.
śliże w czym kolwiek prawom,
am y porządkowi tey rzeczypo-
y naszey przeszkadzało, y ieśliże
e za iakie vbliżenie zwierzchności
ami swey krolowie ich mość
y wielcy xiążęta Litewscy, pano-
szy, poczytali,—snadnie to każdy
z samych wyższey pomienionych słow
ich y tych wszy[s]tkich (ktore się
tu acz krotko, prawdziwie iednak przy-
toczyli) świadectw zrozumieć może.

Aza nie w obfitym w ten czas szczęściu,
aza nie w hoynym błogosławieństwie
Bożym, aza nie w vstawicznych złotego
pokoiu vciechach wszystko to sławne z
Koroną Polską Księstwo kwitnęło, gdy
ieszcze metropolia Kiiowska y podległe
iey episkopiie od zwykłych sobie pas-
tyrzow, patriarchow Orientalnych, du-
chowney władzy y iurisdictii oddalone
nie były? A z tey zasię wielebney
(ktorą naszy odstępni pastyrze z kościo-
łem Rzymskim klecić poczęli) vniiey
iakie się vrodzili, y co-dzień rodzą
owoce,—ktoż tego nie widzi? Aza, miasto
przyczynienia (tey, ktorą się niesłusznie
chłubią) zgody y miłości chrześciiańskiey,
wielkiey kłotnie, turbaciy y zamieszania
(z naruszeniem starożytnego zobopolney
przyia(12—Œ)źni związku) wielu na
rożnych mieyscach państwa tego oby-
watelow nie nabawili? Aza nie tylko
swoim y trzody im powierzoney sumnie-
niem, ale y samym pospolitym pokoiem
srodze y haniebnie nie zawichrzyli? Aza
mało bowiem vciskow, gwałtow, na-
iazdow, trapienia więzieniem, biciem y
innemi okrucieństwa sposoby ludzi ni
w czym niewinnych—z tego źrzodła
wyniknęło y po dziś dzień wynika?

Co ty (iako widzę), wszystko swoiey
iednomyślney braci pochwalaiąc, tych,
ktorzy to od was w niewinności swey
cierpią, swowolnikami, buntownikami y
wzruszycielmi pokoiu pospolitego być
mianuiesz. Ale to twoie niewstydliwe
vdanie za fałszywe poczytać będzie ten
każdy, ktory wiadomy iest dobrze przy-
czyn tego vtrapienia, wiadomy wszystkich

[1] ...чатка: naszych [2] см. вторую книгу «Пам. полем. лит.», стлбц. 1117, 1119 [3] въ ...никѣ: nadder

spraw y postępkow tych niewinnie vciśnionych osob, wiadomy nakoniec wielkiey skromności y cierpliwości wszystkich nas starożytney religiey Græckiey ludzi. Ktora w nas to sprawowała y sprawuie, że, chocia tak wielkie a prawie niesłychane præiudicia od tych odstępnych pastyrzow ponosząc, choć o iawnym ich od cerkwie Wschodniey oderwaniu y przystoyney za to z stanow ich (władzą duchowną patryarchow Wschodnich, ktorą y sami pomazańcowie Boży w przytoczonych wyższey liściech zdawna zwy|(об. 12)kłą być w tych kraiach wyświadczaią) degradaciy wiedząc, choć y w dekretach głownych tribunalskich [1] obiaśnienie tey degradaciy y vznanie tego, że mianuiący się być metropolitem Kiiowskim słusznie sobie tego vrzędu przywłaszczać nie może, maiąc,—niceśmy iednak przykrego, nic obraźliwego im nie wyrządzali, mocą im tych beneficiy (ktore nie im, ale prawdziwemu metropolicie y prawdziwym władykom należą) nie odeymowali, nie naieżdżali im (iako oni drugim czynić zwykli) gwałtem na te dobra y maiętności, przez przodki nasze względem dobrego tych vrzędow duchownych sprawowania im nadane. Ale co? Postępowaliśmy zawsze porządkiem prawa pospolitego, czekaliśmy tego cierpliwie y domagali się wszelakimi słusznymi sposoby, a zwłaszcza prośbami do krola iego m. y stanow rzeczyposp. na seymach walnych przez ich mść panow posłow ziemskich oboiego narodu, y teraz pokornie y z płaczem domagamy się: aby ci odstępni pastyrze (ieśli im vniia z kościołem Rzymskim zasmakowała) względem prywatnych osob swoich, a nie względem metropoliey y władyctw to vczynić mogli, a nas do tegoż o[...] stwa prætextem duchowney (kto[...] vtracili) władzy y iurisdikciey ab[...] przywodzili y nie przymuszali; ab[...] wyższenia (ktorego się im [...] chciało) dostoieństw y przymnoże[...] gactw nie z naszych, ktorych od[...] ale z tych, do ktorych przystali, [...] maiętności sobie nabywali; a [...] beneficiam cerkwi Græckich, kto[...] dziom Græckiey, a nie Rzymskiey [...] giey należą, aby dali pokoy, aby [...] nich nie cieszyli; ale aby się [...] nimi, co niekiedy nad biskupem [...] skim, od kościoła Rzymskiego odstę[...] wykonało; aby, mowię, k. i. m., wey[...] szy w zwyczaie dawne, weyźrz[...] w prawa, przywileia y swobody [...] naszego, te odstępne y degradowa[...] tyrze od chleba im nienależąceg[...] beneficiy, mowię, y dobr cerkie[...] oddaliwszy, one inszym (ktorzy b[...] dług zwykłego pomienionego ce[...] Wschodniey porządku, na te [...] duchowne nastąpili) metropolicie y [...] dykom dać raczył.

Ponieważ [2] tedy te wszystkie wy[...] mianowane, na nas od aduersar[...] niewinności naszey wznoszone, [...] wiska y złorzeczeństwa nie tylko [...] rzeczy istota y krociuchno tu wspom[...] racie, ale sam rozum y sama p[...] wszy[s]tkich ludzi wiadomość y [...] wieczna experientia niesłuszne, nie[...] dziwe y niewstydliwie zmyślone [...] okazuie,—przeto nie przy nas, ale [...] authorze swym zostać (a zatym [...] iako w słuszne przeciwko nam [...] omylney prawdy podpory niedosta[...] iest wyświadczać) muszą [3].

---

[1] на полѣ: w roku 1605 [2] на полѣ: Conclu[z]ia tego rozdziału [3] [...] чертою три маленькія типографскія украшенія. На оборотѣ 13-го л[...] срединѣ одно только типографское украшеніе

(14) Rozdział II.

odzeniu Ducha Świętego.

iąwszy wprzod impedimenta, vawszy się, na kształt nieiakiey ey, przeciwko tym (iako się , niesłusznie, nieprawdziwie y wie na nas od aduersarza vleczonym, pomowiskam y złorom, godzi mi się teraz y inne, samym położone są tego scripku, do wyznania wiary nalekuły vważyć y—ieśli ie słusziami aduersarz nasz nazywa—iey vtworzonemi głowy, ale z ywego pisma ś. wziętymi prooświadczyć y examinować.

y za pierwszą y głownieyszą v się być powiada, iż Ducha Ś., Samego pochodzącego (nie onego iuż po siodmym, iako że, powszechnym zborze od w do wyznania wiary przydaka «y od Syna»), być wyznaNa co krotki chcąc a prawdziomocą Bożą) dać respons—to wszystkiey w tey mierze ioiey pokładam, że to nasze nie na słabym, ale barzo undamencie, to iest, na (об. 14) nauce nie żadnego z ludzi ch, ale Samego Stworzyciela naszego vfundowane, pismem m, wykładem doktorow śś. y eneralnych synodow canonami śnione. Bo co się Samego ela naszego słow y nauki słuchay, co o tym, iako na vielu Ewanielij ś. mieyscach, wie v Iana ś. [2], mowić raczy: idzie Pocieszyciel, Ktorego Ia wam poślę od Oyca, Ducha prawdy [3], Ktory od Oyca pochodzi, Ten świadczy o Mnie».

Ktore to słowa Zbawicielowe dwoiaką w teraźnieyszey quæstiey naukę nam podaią: Pierwsza [4]. Vkazuią nam ieden być w Bostwie początek albo causę y źrzodło, to iest, Boga Oyca, od Ktorego Samego Syn się rodzi y Duch Ś. pochodzi (a tu iako przedwieczne narodzenie, tak y przedwieczne pochodzenie rozumieć się ma). Druga [5]. Iawną y znaczną czynią distinctią miedzy onym (iako się rzekło) przedwiecznym pochodzeniem, y teraźnieyszym pod czasem na apostoły zesłaniem Ducha Ś.

A na tych dwu ieszcze się y drugie dwie consideraciie buduią: Pierwsza [6]. Iż Duch Ś. iako z Oycem, tak y z Synem iest iedney istności y społwiecznego Bostwa, y tak Oycowskim, iako y Synowskim Duchem się nazywa. Druga [7]. Iż własności Person Boskich nie są pomieszane, ale insza iest Persona Oy-(15)cowska, insza Synowska a insza Ducha Ś.

Ktore to wszystkie consideraciie tak Græckich, iako y Łacińskich doktorow ś. wykładem y świadectwy krociuchno obiaśniwszy, iż to wszystko ten kościoła Rzymskiego («y od Syna») przydatek wywraca, pokazywać, a przy tym pokazywaniu niektore, od przeciwney nam strony zadane, argumenta refutować, y świadectwa doktorow ś., od nich przytoczone (ieśli są prawdziwe), examinować, y niektore Łacińskie mieysca z authentikami Græckiego pisma znosić, y ktorego czasu a przez ktore osoby ten do wyznania wiary przydatek się stał—przypatrować się, za pomocą Bożą, będziemy.

ка: wyznawany [2] на полѣ: Іан 15 [ст. 26] [3] опечатка: prawdy [4] на полѣ: 1 2 [6] на полѣ: 3 [7] на полѣ: 4.

[illegible] kazania [illegible] zdania [illegible] Dionysiusa [2], [illegible] słowy [illegible] wszystkiey [illegible]. Słuchay [illegible] ktory mowi: [illegible] maiący [illegible]. korzeń [illegible] Ducha». Słuchay [illegible] [3], ktorego te [illegible] bez początku, [illegible]—syn iest, y nie [illegible] bowiem. A ieśli [illegible] albo czasu, tedy [illegible] początku, tak iako y [illegible] bowiem iest wszystkich [illegible] (16. 15) Sam nie iest pod- [illegible] czasowi: nie iest też [illegible] czasowi y Duch Ś., [illegible] Duch, pochodzący od [illegible] Syn przez narodze- [illegible] przez pochodzenie». Słuchay [illegible] [4], ktory mowi: [illegible] iest, od Kto- [illegible] y Duch Ś. pochodzi». [illegible] Alexandriyskiego [7], [illegible] trzech bowiem [illegible] wszelkim sposo- [illegible] nazywa się, ktora [illegible]. Syn y Duch [illegible] acz nie iednym [illegible] Syn się rodzi, a [illegible]. Słuchay Maxima [illegible] czternastym ksiąg [illegible] słowy mowi: [illegible] iedinego Syna rodzą-cy, y Duchowi Świętemu źrzodło». Słuc[hay] na-ostatek swego Rzymskiego dok[tora] Augustyna ś., ktory na wielu mieysc[ach] a osobliwie w księgach «De fide [et] symbolo», z ktorych niżey niektore znaczne świadectwa przytoczą, począt[ek] wszystkiego Bostwa Samego Oyca [mia]nuie, a dwu w Bostwie począt[kow] wyznawać broni.

Rozsądźże się tu, Harmoniogra[fie], ieśli ci, ktorzy pochodzenie Ducho[wi] tak od Oyca, iako y od Syna być [przy]znawaią, tym wszystkim doktorow sententiam nie są przeciwni? Aza bow[iem] tym samym wy(16—ℱ)znaniem — caus y dwu początkow Duchowi Ś. czynią? Odpowiesz li, że nie czynią, tedy cię z tey odpowiedzi potężnie [wyra]żą one ś. Theophylakta, nie tylk[o w] naszych Græckich, ale y w wasz[ych] Łacińskich exemplarzach nayduiące słowa [9]: «Dicit Apostolus: Spiritum [Fi]lij Sui in corda vestra misit, clamant[em] Abba Pater [10]. Et iterum: si autem [quis] Spiritum Christi non habuerit, hic [non] est Eius [11]. Sane Latini, male hæc e[xpo]nentes et minus recte intelligentes, [di]cunt, quod Spiritus etiam ex Filio [pro]cedat. Nos autem hoc quidem prin[cipio] dicimus ad eos, quod aliud sit esse quopiam, et aliud esse cuiusdam. Sp[i]ritus est quidem Spiritus Filij abs[que] dubio, et ab omni scriptura approbat[ur]; cæterum esse ex Filio nulla script[ura] testatur, vt ne duo principia Spir[itus] introducamus, Patrem et Filium. Prof[erunt] inquiunt, nam et inspirauit discipulis

[illegible] [2] на полѣ: Dionysy «O Bostwie», kap. 2 [3] на полѣ: Basily [illegible] Sabellianowi [4] въ курсивныхъ выдержкахъ, по недостатку буквы [illegible] [illegible] буквами: j, i, ij; чтобы не пестрить текста сносками, [illegible] [illegible] исправляться, безъ подстрочныхъ оговорокъ [5] на полѣ: Grzeg[orz] [illegible] Kazaniu na święto Epiphaniey [6] на полѣ: Iustyn «O wierze», [illegible] [7] на полѣ: Cyrillus «O Troycy Ś.» [8] на полѣ: Maximus, cap. 14 [9] на полѣ: Theophilact [illegible] 3 Ioannis, Volum. 1 edito Basileæ. Ex officina Hervagiana, anno [illegible] [10] Галат. IV, 6 [11] Римлян. VIII, 9

it: accipite Spiritum Sanctum [1]. O, ipientia! Si tunc dedit discipulis Spim, quando insufflauit, quomodo postea it eis: accipietis virtutem superuenien- Spiritus Sancti super vos [2], non post ltos hos dies [3]? Vel quomodo in itecoste credimus factum descensum iritus, siquidem in vespera diei rerectionis dedit Illum (tunc enim inrauit). At hæc quidem valde ridicula. nifestum enim, quod tunc illis Spiria Sanctum non dederit, sed donum (об. 16)num Spiritus Sancti, remissio- n scilicet peccati, statim enim subdit: rum remiseritis peccata [4]. Habet em Spiritum Filius substantialiter, consubstantialem Sibi, non ą quo opeionem recipiat, sicut prophetæ. Dici- autem Spiritus esse Filij, secundum d veritas (*sic*) est Filius et veritas sapientia, Spiritus autem Sanctus et itatis et fortitudinis et sapientiæ Spius, ab Esaia describitur [5]. Et aliter, a per Filium datur, propterea Filij itur. Crede igitur tu Spiritum a Patre dem proficisci, per Filium autem dari aturæ, — atque hic sit tibi canon hodoxæ fidei».

Ktore to słowa na Polski przekłaąc ięzyk, tak się w sobie maią: «Mo- Apostoł: Ducha Syna Swego posłał serca wasze, wołaiącego: Abba Oycze. na drugim mieyscu: ieśli kto Ducha ystusowego nie ma, ten nie iest One- Więc Łacinnicy, źle to wykładaiąc nie dobrze rozumieiąc, powiadaią, oby Duch Ś. miał pochodzić y od na. Ale my to wprzod do nich mony, że insza iest być od kogo, a insza czyim, iako to Duch Ś. iest Duchem nowskim bez wątpienia, y od wszyikiego pisma to approbowano; ale y miał być od Syna, żadne pismo nie świadczy, abyśmy dwu początkow Duchowi Ś. nie wprowadzili, Oyca y Syna. Zaiste powiadaią, abowiem y tchnął na apostoły mowiąc: przyimicie (17—ꝭij) Ducha Ś. O, szaleństwo! Ieśli w ten czas dał zwolennikom Ducha, gdy tchnął, iakoż potym rzekł onym: weźmiecie moc Ducha Ś. przychodzącego na was, nie po wielu tych dni? Albo iako wierzymy, że w dzień Pięćdziesiątny stało się zeyście Ś. Ducha na apostoły, gdyby w wieczor dnia tego, ktorego zmartwychwstał, miał dać Onego? Lecz to iest barzo śmieszna! Iawno bowiem, że w ten czas nie dał im Ducha Ś., ale tylko dar ieden Ducha Ś., to iest, odpuszczenie grzechow, zarazem bowiem dokłada: komu odpuścicie grzechy etc. Ma tedy Syn Ducha według istności, iako tego, ktory iest iedney z Nim istności, a nie żeby miał tak, iako prorocy, sprawowanie od Ducha przyimować. A nazywa się Duch być Synowskim, według tego, że iest Syn y prawda y mądrość, Duch zasię Ś. y męstwa y prawdy y mądrości Duch od Ezaiasza opisuie się. Ku temu, iż przez Syna dawany bywa, dla tego Synowskim się nazywa. Wierz tedy ty, że Duch Ś. od Oyca pochodzi, a przez Syna dawany bywa stworzeniu,—y to niech ci będzie reguła albo prawidło prawowierney wiary».

Widzisz, że tu Theophilactus to samo («y od Syna») przydanie czynieniem dwu w Bostwie początkow mianuie. Na ktorym ieśli ty, iako mało v twego mozgu ważnym, świadectwie polegać (об. 17) nie będziesz chciał, tedyć ieszcze twoichże własnych Łacińskich doktorow trochę niżey na świadectwo przywiodę. Ale y z tego, ktore się tu podało, radbym wiedział, iako mi się wykręcisz?

[1] Іоан. XX, 22 [2] Дѣян. I, 8 [3] Дѣян. I, 5 [4] Іоан. XX, 23 [5] Исаія XI, 2

Bo tu koniecznie iednę ze dwu vczynić rzecz musisz: że abo sobie samemu, abo Theophylaktowi błąd w tey mierze y hærezyą przyczytać będziesz. Co ieśliże słusznie vczynisz, puszczam to na rozsądek twegoż Rzymskiego kościoła pisarzow, ktorzy Theophilakta nie za żadnego hæretyka, ale za znamienitego kościelnego doktora poczytaią, a nawet y tituł «beatissimi patris nostri» radzinie-radzi mu przywłaszczaią.

Co [1] się zaś dotycze drugiey rzeczy, to iest, distinctiey albo rożności miedzy pochodzeniem a posyłaniem Ducha Ś., wiem, że panowie Rzymianie to oboie confuse y za iedno kładąc, takim przeciwko nam sposobem argumentuią: «Chrystus Pan nie na iednym w Ewangelij ś. mieyscu mowić raczy: poślę wam Ducha prawdy. Ieśli tedy posyła Chrystus Ducha Ś., to y od Niego pochodzi».

Na co nam odpowiadaiąc, godzi się zażyć mianowaney distinctiey, iż insze iest posyłanie, a insze pochodzenie. my tak wierzymy, że posyła Chrystus Pan Ducha Ś., ale z tym dodem, że od Oyca. Przyznawamy to, że dawan bywa Duch Ś. w... przez Chrystusa Pana; ale nie id... za tym, żeby miał pochodzić y od... Nie moia to iest distinctia... nauczył mię iey Sam Zbaw... naświętszey Ewanieliey, takż... łowie y doktorowie śś. w sw... gach. Chrystus mię nauczył... ctiey tym sposobem: gdy mow... na apostoły Ducha Ś., tak... y Sobie to posłanie przyw... na iednym mieyscu mo... wam od Oyca» [2], a na... «Ociec pośle w imię...

przyszło do po... szcza go iuż So... Oycowi: «poślę... szyciela, Ducha... pochodzi» [4]. M... Słuchayże y... (mowi Piotr... obietnicę D... Oyca, wyla... krotkich... tych ob... distinkti... obietni... zesłani... szy o... onym... me... Sł... wy... O...

...co my odp... ...ś. dowody, ...owemi słowy ...aprzod powiadam ...21 –Gij) ma swo... ...sami w ... ...y Pneum... ...rownośc...

[1] на полѣ: 2 [2] Іоан... Ducya [6] на полѣ: w ... [8] на полѣ: Græ gorius ...

rzez Tegoż y z Tymże Synem, zod niżliby iakie prożne słowa, albo prożnego rozum ludzki poymować t, zarazem y Ducha Ś. wespoł miemy, nie iżby miał być poślednieyod Syna, według bytności, iż po u, według porządku, wspominany a, aby się nie rozumiało, żeby kiemiał byc Syn bez Ducha Ś.,—dla się mowi: przez Syna»: nie iżby być od Syna, ale żeby wespoł z m od Oyca był rozumiany. Tenże gorz ś. przydaie mowiąc: «Ale iż z nieśmiertelnego y Sam Duch Swobytności przyczynę ma, od Ktorego y rodzona światłość iest, y przez dziwą światłość rozświecił się y nił, Ktory ani ro|(19)żnością natury, rozłączeniem od Oyca y iednorodzo- Syna nie bywa oddalony, to będąc zewsząd społeczny y iedney ści».

a tedy y z tych słow Grzegorza ś. może się zrozumieć, iż insza iest nym być Duchowi S. przez Syna, sza—pochodzić od Syna: dał bowiem n doktor ś. dostateczną naukę, dla o Ducha Ś. przez Syna dawanym wierzymy y Duchem tak Oycowskim, y Synowskim [1] nazywamy, to iest, żeby miał pochodzić od obudwu, ale est iednego Bostwa y iedney istności giem Oycem y iednorodzonym Sy- Iego. Od tey sententiey nie oddlił się też y Augustin ś. [2], ktorego te słowa: «Satis est christiano rerum tarum causam, siue cœlestium, siue estrium, siue visibilium, siue inuisim, non nisi bonitatem credere Creas, Qui vnus et verus est Deus; amque esse naturam, quæ non aut sit, aut ab Ipso; Eumque esse Trinitatem, Patrem scilicet, et Filium a Patre genitum, et Spiritum Sanctum ab Eodem Patre procedentem, sed vnum eundemque Spiritum et Patris et Filij». To iest: «Dosyć iest chrześcianinowi rzeczy stworzonych przyczynę, bądź niebieskich, bądź ziemskich, bądź widomych, bądź niewidomych, nic innego iedno dobroć wierzyć Stworzycielową, y iż żadnego niemasz przyrodzenia, co |(об. 19) by albo nie Sam był, albo nie od Niego; y iż On iest Troyca, to iest, Ociec y Syn, od Oyca rodzony, y Duch Święty, od Tegoż Oyca pochodzący, ale ieden y tenże Duch y Synowski, y Oycowski».

Ktore to Augustinowe y Grægoriusowe świadectwo ieszcze barziey obiaśniaią one znamienite ś. Damascæna słowa, ktore nie tylko w Græckiey prawdzie, ale y [w] Łacińskich ediciach takim właśnie sposobem napisane się nayduią [3]: «Spiritum vero Sanctum ex Patre, et Spiritum Patris nominamus. Ex Filio autem Spiritum Sanctum non dicimus, sed Spiritum Filij nominamus. Si quis enim Spiritum Christi non habet, non est Eius, diuinus inquit apostolus,—et per Filium apparuisse, et nobis traditum confitemur». To iest: «Ducha Ś. od Oyca y Duchem Oycowskim mianuiemy. A od Syna Ducha Ś. nie mowimy, ale Duchem Synowskim mianuiemy. Ieśli kto bowiem Ducha Chrystusowego nie ma, ten nie iest Iego, mowi ś. apostoł, —Ktory iż się też przez Syna okazał y nam dany iest, wyznawamy».

Widzisz, iako tu expresse vkazuie Damascæn ś., iż insza iest rzecz być Duchem Synowskim, a insza—pochodzić od Syna. Czego poświadczaią y one ś. Basiliusza Wielkiego słowa: «Abowiem ia (prawi) znam z Oycem Ducha, a nie

[1] на полѣ: 3. Dla czego Duchem Synowskim nazywamy [2] на полѣ: Augustinus in Enchi-, cap. 9 [3] на полѣ: Damascænus «Orthodoxæ fidei» libr. I, ca[p]. 11. Basileæ

[illegible] Synem ś. przyimuię, [illegible] (21—Ɛ) Go Synem. [illegible] iego, ktorą ma do [illegible] ponieważ od Oyca [illegible] przyrodzonego Synowi, [illegible] Ducha Chry- [illegible] iest Iego,— [illegible] właśnie Chry- [illegible] na Ducha Chrystuso- [illegible]

[illegible] dostatecznie, iż Duch [illegible] pochodzi, y iż iest [illegible] Iego, dla tego iż iest [illegible] z Synem, y iż wespoł z [illegible] iako z społecznego [illegible]. Co też iawnie y [illegible] y wyznawa wasz [illegible] Augustin ś. [1], ktorego [illegible] słowa: «Filius Patri debet [illegible] etiam vtique debens Patri, [illegible] Patri æqualis aut par est. [illegible] Sancto autem nondum tam [illegible] diligenter disputatum est a [illegible] diuinarum scripturarum [illegible] vt intelligi facile possit et [illegible] quo proprio fit, vt Eum [illegible] Filium, neque Patrem dicere [illegible] sed tantum Spiritum Sanctum». Y trochę niżey ś: «Seruant tamen, [illegible] Spiritum Sanctum tan- [illegible] de Patre prædicent, vnicus [illegible] est Christus, neque de Filio [illegible] nepotem Summi Patris; nec [illegible] quod est, nulli debere, sed [illegible] omnia, ne duo constitua- [illegible] sine principio. Quod falsis- [illegible] et absurdissimum, et non [illegible] (об. 20) sed quorundam [illegible] errori proprium». Ktore to [illegible] Polski tłumacząc ięzyk, tak [illegible] maią: «Syn Oycowi powinien iż iest, za to też iednak pow[illegible] Oycow[illegible]. Tenże Oycowi rowny. A o Duchu Ś. ieszcze tak [illegible]tecznie y pilnie nie iest disputowa[illegible] [illegible] uczonych y wielkich pisma ś. wy[illegible]czow, aby się łacno zrozumieć [illegible] Iego własność, ktorą własnością [illegible] się, że ni Synem ani Oycem, ani nazywać nie możemy, ale tylko D[illegible] Ś.». Y trochę niżey: «Prze[illegible] wszakże, aby nie rodzonego [illegible] iako Syna od Oyca wyznawali [illegible] bowiem iest Chrystus, ani od [illegible] iakoby wnuka Naywyższego Oyc[illegible] też za to iż iest, aby ni komu [illegible] powinien, ale Oycowi, od K[illegible] wszystko, abyśmy nie postanowi[illegible] początkow bez początku [3]. Co ies[illegible] fałszywa y niesłuszna, y nie kath[illegible] wiary, ale niektorych hæretykow [illegible] błąd».

To są własne Augustina ś. słowa [illegible] iako wyższey pomienione Damasc[illegible] y Basiliuszowe świadectwo oba[illegible] tak y [4] respons czynią dostateczny [illegible] Rzymskiego kościoła przeciwko [illegible] argument: «co ma Ociec, to ma [illegible] ale [5] Ociec ma to, że od Niego p[illegible] Duch Ś., przeto y Syn toż [illegible] ma».

Na co my odpowiedź, iako z [illegible] pisma ś. dowody, tak y z tymi [illegible]stinowemi słowy zgodną, czynią[illegible] naprzod powiadamy: że ten arg[illegible] (21—Ɛij) ma swoie pewne granic[illegible] my go sami w disputaciey przec[illegible] Arrianom y Pneumatomachom używ[illegible] dowodząc rowności y społwiecznego[illegible]stwa, iako Syna Bożego, tak y Du[illegible] Ś. z Bogiem Oycem. Zaczym y pa[illegible] Rzymianom barzo to radzi przyzna[illegible]

[1] [illegible] Augustinus «De Fide et Symbolo» cap. 9. Anno 1571. Parisijs [2] [illegible] [3] [illegible] Szukay pilno, co mowi Augustin [4] опечатка: i [5] въ старопечатн[illegible]

wszystko, co ma Ociec, ma Syn, Duch Ś. względem iedności y ci wszystkich trzech Person, to dnego Bostwa, iedney chwały, mocy, iedney woli y iedney Oyca y Syna y Ducha Ś. eż y to zarazem przydaiemy, że me Boskie Persony, tak y proptes albo własności tych Person mieszać nie godzi się. Bo iako st (według Athanasiusza) Persoowska, insza Synowska, a insza Ś., tak też y insza iest własność Oycowskiey, y insza Synowy insza Ducha Ś. Własność iest Persony Oycowskiey, że rodzony, ale że od Niego naroiest Syn, y pochodzi Duch Ś. ść zasię Persony Synowskiey, że dzony od Boga Oyca. A własność Ś., że też pochodzi od Samego

tore to własności ieśliby kto nie maiąc, chciał popierać miago argumentu,—dwoie by stąd um y dwie wielkie hæresiæ się musiały. Pierwsza. Szło by iż Ociec ni od kogo nie iest y, że (об. 21) też nie iest vro Syn; i że Ociec ni od kogo nie zi, że też nie pochodzi y Duch iż iest wielkie absurdum,—ktoż e widzi? Iako tedy nie vymie się ocy y rowności Ducha Ś. z Oycem em, że od Niego nie pochodzi aka Persona, tak y Syna Bożego y Bostwu bynamniey tym (iako esłusznie pomawiasz) nie vwłaiż Ducha Ś., od Oyca Samego ącego, być wyznawamy. Ale y wszystkich trzech Person tym em rowność zachowuie się: iż iako iednę w Troycy Ś. istność, tak y iedno tey istności źrzodło y causę [2], to iest Samego Oyca, być mianuiemy. Przeciwko czemu, iż ci, ktorzy Ducha Ś. y od Syna pochodzić twierdzą, iawnie wykraczaią—z tych samych wyższey przytoczonych Augustina ś. słow łacno to każdy obaczyć może. Aza bowiem wyraźnie tam Augustin ś. tego nie dołożył, iż dla tego Ducha Ś. od Oyca Samego być wyznawa, aby dwu w Bostwie początkow nie postanowił? Ieśli mi tedy to (czego inaczey vczynić nie możesz) przyznasz, że «id quod est debere Patri, et esse a Patre» (co z pochodzeniem zarowno się kładzie) iest iedno, — tedy y to zatym przyznać musisz, iż ci, ktorzy Duchowi Świętemu pochodzenie tak od Oyca, iako y od Syna wyznawaią, dwa w Bostwie początki czynią. Ktorych po Basili(22)uszu Augustin też za hæretyki osądził. Y to [3] iest wtore absurdum y wtora hæresia, w ktorą wpadaią ci, ktorzy, własności Person Boskich mieszaiąc, Sabelliuszowi hæretykowi podobnemi się stawaią.

A iż od tey przymowki wolnymi być nie mogą ci, ktorzy tak od Oyca, iako y od Syna Ducha Ś. pochodzenie wyznawaią, każdy to snadnie obaczy, kto z pilnością w mianowane Person Boskich własności weyźrzy. Iż bowiem wszyscy tak Græccy, iako y Łacińscy doktorowie, nawet y sam potężny kościoła Rzymskiego defensor Piotr Lombardus to twierdzi, iż własność iest Persony Oycowskiey—«gignere Filium et producere Spiritum», to iest, przyczyną być vrodzenia Synowskiego y pochodzenia Ducha Ś. Własności lepak Person Boskich, iako wedla przyczyn pomienionych, tak y wedla słow wielkiego doktora y theolo-

...олѣ: 4. Własności Person Boskich nie maią być mieszane [2] въ старопечатномъ ...рѣ: cause [3] ibid.: to *to*

ktorych to, iż insza iest iedney isu
być z Synem y nazywać się Du
Synowskim, a insza—pochodzić od
barzo iaśnie y dostatecznie się wywi
Pokazało się też y to, iż iako iedn
Bostwie istności rozdzie(23)lać,
własności Person Boskich miesza
godzi się.

Lecz posłuchay ieszcze wykład
to ewanielskie mieysce waszego
skiego doktora Augustina ś., ktory
słowy mowi [5]: «De Meo accipiet
nunciabit vobis — catholicis audite
bus, catholicis percipite mentibus!
enim propterea (sicut quidam ha
putauerunt) minor est Filio Sp
Sanctus: quasi Filius accipiat a
et Spiritus Sanctus a Filio quib
gradibus naturarum! Absit hoc cr
absit hoc dicere, absit a christianis
dibus cogitare! Denique continuo
Ipse questionem, et cur hoc di
explanauit. Omnia, inquit, quæc
habet Pater, Mea sunt; propterea
quia de Meo accipiet et annunciab
bis. Quid vultis amplius? Ergo a
accipit Spiritus Sanctus, vnde a
Filius; quia in hac Trinitate de
natus est Filius, et de Patre pr
Spiritus Sanctus; Qui autem de
natus est, de nullo procedat. Pate
lus est». Ktore słowa Polskim ięzy
tak się właśnie maią: «Z Mego w
y opowie wam—katholickimi słuch
vszyma, katholickimi przyimuycie
słami! Nie iest bowiem dla tego,
niektorzy rozumieli hæreticy, mniey
za Syna Duch Ś.: iakoby Syn
przyimować od Oyca, a Duch Ś. od
na nieiakimi stopniami natur albo p
rodzenia! Nie day, Boże, tego

... Hieronymus, in «Expositione fidei Ca... 16 kap. [cr. 14] [4] на полѣ: Chrisostom... [5] на полѣ: Augustinus [in] «Expositione in E...

23)rzyć! nie day, Boże, tego mo-
nie day, Boże, tego w chrześciań-
h sercach myślić! Na-ostatek zara-
. Sam rozwiązał tę quæstią, y dla
;o to rzekł—obiaśnił. Wszystko, mo-
cokolwiek ma Ociec, Moie iest; dla
) rzekłem: że z Mego weźmie y opo-
wam. Czego chcecie więcey? Przeto
Oyca bierze Duch Ś., skąd bierze y
; abowiem w tey Troycy Ś. od Oyca
łzony iest Syn, y od Oyca pochodzi
h Ś.; a Ten, Ktory ni od kogo nie
vrodzony y ni od kogo nie pochodzi,
ı Ociec iest». Poty Augustyn ś.
'oż mi tedy, panie Harmoniographe,
tak iasne swoich własnych dokto-
świadectwo odpowiesz? Czy ich, dla
), że się w tym o pochodzeniu Ducha
artykule nie z twoim, ale [z] naszym
wowiernym wyznaniem zgadzaią, hæ-
'kami y schismatykami nazowiesz? Ale
w tym nie tylko z prawdą y słusz-
cią, ale też y z własnym kościołem
im (ktory ich za wielkich świętych
namienitych pisma [ś.] doktorow po-
ła) nie zgodzisz! Czyli to, że się te
ch scriptach świadectwa nie nayduią,
ziesz vdawał? Ale ato-m ci y mieysca
ie ktorego z nich masz szukać)
naczył.
Rzeczesz przedsię: że się drugie prze-
ne temu v doktorow śś. świadectwa
yduią? Ale tę twoię gołą powieść my
gołym, ale tak ważnymi, ktore się
ytoczyły y przytoczą, dowodą (24—ᵬ)-
wspartym responsem znieść możemy.
coś ty tylko tak in genere, że się
ktorowie Græccy, a mianowicie Basi-
, Grzegorz Nazyański, Athanasius
ielki, Chrisostom etc. z wami w tym
znaniu zgadzali, powiedział, a tego,
by ktory z nich pisał, y na ktorym mieyscu pisał, namnieyszym słowkiem nie wspomniałeś,—to my in specie ich własnemi y authenticznemi świadectwy, że taka miedzy ich a waszym wyznaniem, iaka miedzy niebem a ziemią, rożność iest, vkazaliśmy, y ieszcze, da Bog, vkażemy. Bo co się Basiliusza y inszych naszych Græckich doktorow świadectwa dotycze, iuż się wyższey niektore ich o tym zdania produkowali, y teraz drugie tym podobne produkować by się mogły, ale ie, dla krotkości czasu, opuszczaiąc, do ksiąg przed tym w tey materiey od strony naszey wydanych czytelnika odsyłam. Co się zaś tknie Chrisostoma ś. y Athanasiusza Wielkiego, tedy ia y tych dwu śś. oycow (przydawszy ieszcze do nich Łacińskiego doktora ś. Ambrosiusza) świadectwo przytoczę.

Mowi tedy Chrisostom ś. [1]: «Syn Ducha Ś. wodą żywą nazywa. A Ociec mowi: Mnie opuścili źrzodło wody żywey. Źrzodło bowiem Duchowi Ś. Ociec, przetoż y od Oyca pochodzi. Nazywa się bowiem Duch Boży y Duch, Ktory od Boga Oyca, y Duch, Ktory od Oyca pochodzi». Y na (об. 24) drugim mieyscu [2]: «Zbawiciel (prawi) obiaśnia: gdy przyidzie Paraklet, Duch prawdy, Ktory od Oyca pochodzi. Pismo mowi indzie: od Boga, a tu: od Oyca. Tak bowiem y Sam o Sobie mowił: Ia-m od Oyca wyszedł. Toż y o Ś. Duchu mowi, Ktory od Oyca pochodzi». Z ktoremi to Chryzostomowemi słowy zgadzaiąc się, też y ś. Athanasius temi słowy mowi [3]: «Niewypowiedziana iest taiemnica Ś. Troyce! A nie mow, dla iakiey przyczyny; ponieważ przewyższa wszelaką przyczynę. Y nie mow, iakim sposobem; ponieważ przewyższa wszelki sposob. Y

[1] на полѣ: Chrisostom w «Homiliey na kap. 7 Ewanielii Iana ś.» [2] на полѣ: Tenże [w] Kazaniu o Duchu Ś.» [3] на полѣ: Athanasius [in] «Quæstione prima ad Antiochum»

nie mow, iakim kształtem; ponieważ przewyższa wszelki kształt. Ale wierz w Oyca, nic nie badaiąc się o rzeczy; ale chwal Syna, a nie dwornie się pytay o Iego rodzaiu; pieśńmi wychwalay Ducha Ś., a nie baday się o taiemnicy Naświętszey Troyce! Przydź do Iordanu a obacz rzeczą iawną moc Ś. Troyce, w iedney istności będącey: Oyca z wysokości świadczącego, Syna na ziemi krzczącego się y Ducha Ś. w kształcie gołębice zchodzącego». Y na drugim mieyscu [1]: «Wprzod Oyca y Syna y Ś. Ducha nikt nie był, ale od Oyca Syn się narodził y Duch Ś. pochodzi». Co się zaś dotycze ś. Ambrosiusa, tedy y tego od drugich tu przytoczonych zdanie się by namniey nie odstrzeliło. Tak bowiem o tym mowi [2]: «Dominus in Euangelio dixit: cum venerit Paracle-|(25—ȿij)tus, Quem Ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, Qui a Patre procedit, Ille testimonium perhibebit de Me. Ergo et a Patre procedit Spiritus Sanctus, et testificatur de Filio, testificatur etiam de Patre, testis et fidelis et verus». To iest: «Pan w Ewanieliey mowi: gdy przyidzie Pocieszyciel, Ktorego Ia wam poślę od Oyca, Ducha prawdy, Ktory od Oyca pochodzi, Ten świadczy o Mnie. Przeto y od Oyca pochodzi Duch Ś., y świadczy o Synu, świadczy też y o Oycu, świadek wierny y prawdziwy». Y na drugim mieyscu [3]: «cum nominas Spiritum S., et Patrem, a Quo procedit Spiritus Sanctus, et Filium, quia Filij est quoque Spiritus, nuncupasti». To iest: «gdy mianuiesz Ducha Ś., mianuiesz y Oyca, od Ktorego pochodzi Duch Ś., mianuiesz y Syna, ponieważ iest też Duchem Synowskim».

Widzisz tedy, Harmoniographe, żaden z doktorow śś. w tak wielki niedoścignioney y w samey tylko ska- nicy mądrości Bożey zawartey taiem- cy bespiecznie szperać y oney swe rozumowi podkładać nie chciał; tylko to, czego się z vst naświętsz Samego Zbawiciela swego nauczył, wszelakiey odmiany y przydatku w dził y wyznawał. Iakoż y na sied powszechnych synodach żaden z oy śś. tego wyroku Pana y Zbawic swego naruszać, żaden odmieniać chciał—świadczą o |(об. 25) tym s wasze Łacińskie canony, iż na wto powszechnym synodzie ten o Duch artykuł tak, a nie inaczey, iako my y po dziś vżywamy w wyznaniu wi iest napisany [4]: «Credo in Spiri Sanctum, Dominum viuificantem, a P procedentem, cum Patre et Filio ado dum et conglorificandum». To i «Wierzę w Ducha Ś., Pana ożywiai go, Ktory od Oyca pochodzi, Kto Oycem y z Synem społwielbiony chwalony iest». Ktory to skład wia potym na wszy[s]tkich inszych gene nych synodach iest potwierdzony potwierdzony nie prosto, ale pod wy sieniem wieczney na takowych klą ktorzy by cokolwiek do wyznania t przydawać, lub odeymować mieli.

Ktoż tedy to tak mocne na sam Zbawiciela naszego słowach vfundo prawo naruszył, y tak srogiemu wi nego przeklęctwa obowiązkowi za naruszenie podległ? Aza nie ten, kto ty ze wszy[s]tkich miar nad Wscho cerkiew zacnieyszym wystawić vsił Rzymski kościoł? Świadkiem tego księgi «Żywotow ś.», przez wasz

[1] на полѣ: Tenże w księgach «O wierze» [2] на полѣ: Ambrosius, lib. I «De Spiritu Sancto» [3] на полѣ: Idem, cap. 3 «De Spiritu Sancto» [4] на полѣ: Tomo I Con Synodo Constantinopolitana, cap. 7, in Symbolo fidei

riptora y kaznodzieię Piotra Skargę z ruku wydane, gdzie w pierwszych rzech ediciach, w «OBROKU DUCHOWNYM», rzy żywocie Damasa papieża pisanym, właśnie słowa się nayduią: «Wszakże wyznania onego 150 biskupow w onstantinopolu przy|(26)dał kościoł aciński y ono słowko «y od Syna». cz potym z drugich iego teraz świeżo druku wydanych ksiąg ten wszystek OBROK» iest wyrzucony, nie wiem dla kich przyczyn; dochodzę iednak tego wnemi coniecturami, iż nie dla czego innego vczynił, iedno że tę, ktorą on nogi chciał wystawić y pięknemi nkrować słowy, omylną prawdę swoię, m barziey ią wszystkiemu prawie iatu za niepewną y podeyźrzaną powieść ał. Pisze tam abowiem, że to mianoane do wyznania wiary przydanie za asow Damasa papieża się zstało, a tey oiey powieści żadnym inszym dowom nie podpiera, iedno tylko świadewem, y to głucho wspomnionym, nieiaegoś Pontaci Burdegalensis, na ktorym , iako mało pewnym, świadectwie y m ten pan Skarga nie przestaiąc, ugich o tym bezimiennych świadkow wieść produkował, że to przydanie e za wieku Damasowego, ale dobrze iego śmierci, to iest, około roku ańskiego 600 stało się.

Lecz iż te obiedwie powieści fundaentu prawdy nie maią, łacno to każdy, eyźrzawszy w Historie Kościelne, Canny Conciliyne y [w] same Rzymskich arzow scripta, osądzi. Co się bowiem tycze Damasa papieża, ten iż, na hwale synodu Constantinopolskiego legaiąc, żadnego do wyznania wiary zydawania czy|(об. 26)nić nie chciał, iadkiem są one iego w liście do Paulina in «TOMIS CONCILIORUM» [1] nayduiące się słowa: «Si quis non dixerit Spiritum Sanctum a Patre esse vere et proprie, sicut et Filium a Diuina essentia, et Deum Dei verbum, anathema sit». To iest: «Kto by kolwiek nie rzekł, że Duch Ś. od Oyca iest właśnie y prawdziwie, tak iako y Syn z Boskiey istności, y Bog Boże słowo, niech będzie przeklęty». Iż też ani w sześć set lat to do wyznania wiary przydanie się stało, świadczą o tym Kościelne Historie, iż wszyscy, ktorzy byli przed siodmym powszechnym synodem papieżowie Rzymscy, przy wstępowaniu na tę papiestwa stolicę, wyznanie wiary swoiey według zwyczaiu starożytnego (iako to y mianowany Piotr Skarga w żywocie Grzegorza Wielkiego, papieża, przyznawa) do wszystkich [2] czterech patriarchow posyłaiąc, z tym się zawsze pod wielkim sumnienia obowiąskiem deklarowali, iż to wszystko, cokolwiek na ś. generalnych synodach vchwalono y zawarto było, a osobliwie artykuły do wyznania wiary należące, wcale, nienaruszenie y bez żadnego vięcia albo przydania trzymać y zachowywać mieli.

Ktorą to obietnicę swoię iż y samym każdy z nich skutkiem wypełniał, potwierdza to on znamienity Leona Trzeciego, papieża, postępek, za ktorego czasow, to iest |(27) około roku Pańskiego 814, iuż po siodmym powszechnym synodzie, szerzyć się w Rzymie to do wyznania wiary przydawanie poczęło. Zabiegaiąc tedy temu [3], pomieniony Leo papież, aby ta za czasow iego do kościoła hæresia wprowadzona nie była, nalazszy w skarbnicy swey dwie śrebrne tablice, na ktorych był wyrysowany Græckim ięzykiem skład wiary na Niceńskim y Constantinopol-

[1] на нолѣ: Damasus in «Epistola ad Paulinum», tomo I Conciliorum, pagina 382 [2] опечатка: wszysrkich [3] на нолѣ: Kronika Grecka w dzieiach Leona papieża

n synodzie vchwalony, gdzie ten o
:hu Ś. artykuł tak, iako nasza Wschod-
ı cerkiew w kredzie wyznawa, to iest,
e przydaiąc tego słowka «y od Syna»,
ył napisany,—te tedy dwie tablice
nianowany Leo papież w kościele ka-
thedralnym za ołtarzem postawić y według nich Symbolum fidei Græckim
ięzykiem przy odprawowaniu mszey czytać roskazał. O czym nie tylko scripta
historykow świadectwo wydaią, ale y
sam mianowany kościoła Rzymskiego
defensor Piotr Lombardus, ktory nawet
y to przyznawa: iż do składu wiary, na
tych tablicach wyrysowanego, y to było
przydano, żeby każdy, kto`by kolwiek
inaczey vczyć miał, anathemie, to iest,
wiecznemu przeklęctwu podlegał. Acz
potym od tey anathemy pomieniony
Lombardus subtylnymi a wykrętnymi
(ktore mu nie poydą) discursami kościoł
Rzymski (ktory iuż po Leonie do tego
składu ono «y od Syna» |(об. 27) słowko przydał) wolnym okazać vsiłuie.

Za tak czułym tedy tego ś. Leona
postrzeżeniem, trwała ta odłogiem hæresia aż do czasow Formosa I, ktory
18[-m] w liczbie od Leona był papieżem. Ktory to Formosus, znowu tę od
Leona potłumioną hæresią wznowiwszy,
a przytym vżywanie w prasnym chlebie
sakramentu y inne nowo zmyślone
rzeczy do kościoła wprowadziwszy, do
żałosnego cerkwie Græckiey z Rzymskim kościołem rozerwania wielką d...
y znaczną przyczynę.

A co ty, Cyrilla Alexandryiskie
(ktorego-m ia wyższey świadectwo pr...
toczył) za naypotężnieyszy przeciw
nam dowod biorąc, iego tylko ie...
drugich głucho pusciwszy, rzk...
malia verba napisał, lecz iż ...
mniey ciebie nie ratuie—ka...

[1] на полѣ: Przestroga

mei
my,
«pr
żon
obie
dos
pok
żeś
deci
dry
mie
hys
to
iede
wsi
ciw
o
iaw
ko
pon
w l
tym
Ś.
wzi
w
p

), ktore dla lepszey wiary y pewności ɩciñskim ięzykiem (bo się też tylko ı Łacinie napisane nayduią) położyć nyśliłem. Tak tedy mowi on wielki ıktor Hieronym ś. [1]: «Cum in Babyue versarer, et purpuratæ meretricis sem colo(об. 28)nus, et iure quiritum uerem, volui garrire aliquid de Spiritu ıncto, et cœptum opusculum eiusdem bis pontifici dedicare. Et ecce olla ı, quæ in Hieremia post baculum certur, a facie aquilonis cœpit ardere, et ariseorum conclamauit senatus» etc. lico [2] ego velut post liminio Hierosolyım sum reuersus,—et, post Romuli cam et ludorum lupercalia, diuersorium ıriæ et Saluatoris speluncam aspexi. ıque, mi Pauliniane frater, quia supra ıtus pontifex Damasus, qui me ad hoc us primus impulerat, iam dormit in ıristo,—tam tuo, quam venerabilium ihi ancillarum Christi Paulæ et Eustoij nunc adiutus oratu, canticum, quod ntare non potui in terra aliena, hic vobis in Iudæa prouocatus immurmu-, augustiorem multo locum existimans, ıi Saluatorem mundi, quam qui fratris ıuit parricidam. Et vt authorem titufatear, malui alieni operis interpres istere, quam (vt quidam faciunt) formis cornicula alienis me coloribus lornare. Legi dudum cuiusdam libellos ı Spiritu Sancto, et iuxta comici ntentiam ex Græcis bonis Latina vidi a bona: nihil ibi dialecticum, nihil rile atque districtum, quod lectorem l ingratis in assensum trahat, sed ton flaccidum, molle, nitidum atque mosum, et exquisitis hinc inde odori-ı pigmentatum» etc. Y trochę niżey: ırte [3] qui hunc legerit, Latinorum (29—ƺij) furta cognoscet, et contemnet riuulos, cum cœperit haurire de fontibus». Co Polskim ięzykiem tak się ma: «Gdy-m mieszkał w Babilonie, y szarłatney nierządnice byłem obywatelem [4], y prawa Rzymskiego zażywałem, chciałem nieco przemowić o Duchu Ś., y zaczętą książkę miasta onego papieżowi przypisać. Alić oto garniec ten, ktorego Hieremiasz widział, od wiatru pułnocnego począł gorzeć, y phariseyska spiknęła się rada. Natychmiast ia, iakoby dostępuiąc znowu vtraconego prawa swego, do Hieruzalem wrociłem się,—y, po Romulusowey chyży a igrzyskach nagich lupercow, przybytek Błogosławioney Panny Mariey y iaskinią tę, w ktorey się narodził Zbawiciel, obaczyłem. Przeto, moy Paulinianie bracie, ponieważ wyższey mianowany papież Damasus, ktory mię napierwey do tego dzieła pobudził, iuż vsnął w Panu, tak twoią, iako y czci godnych mnie dziewek Chrystusowych Paulæ y Eustochij wspomożony będąc prośbą, piosnkę tę, ktorę-iem [5] nie mogł spiewać na ziemi cudzey, tu w Żydo[w]stwie od was wyzwany spiewam, zacnieysze daleko rozumieiąc mieysce to [6], gdzie się narodził Zbawiciel świata, a niżeli ono, ktore bratniego zaboycę [7] vrodziło. Y abym authora napisowi przyznał, wolałem cudzey roboty tłumaczem być, a niżli (iako drudzy czynią) tak, iako ona szpe(об. 29)tna wrona, cudzemi się pioreczkami vpstrzyć. Czytałem dawno księgi o Duchu Ś. nieiakiego człowieka, y wedla zdania comikowego [8] z dobrych rzeczy Greckich Łacińskie widziałem niedobre: nic tam niemasz sprawnego, nic osobliwego, wszy[s]tkie rzeczy słabe, vgładzone, to stąd, to zowąd zebranymi

[1] на полѣ: Hieronymus [in] præfatione in librum Didymi, tom. 7, fol. 397 [2] на полѣ: em [3] на полѣ: Eadem præfatione [4] на полѣ: Rzym Babilonem nazywa Hieronym ечатка: ktore-iem [6] на полѣ: Zacnieysze być powiada Hieruzalem y Bethlehem, a Rzym [7] на полѣ: Romulus [8] срвн. выше, стлбц. 455

farbiczkami przyozdobione». Y trochę niżey: «Zaiste kto to mieysce czytać będzie, kradziesz [1] Łacinnikow vzna, y wzgardzi strumieńmi, gdy pocznie czerpać z samego źrzodła». Poty są słowa Hieronyma ś., ktorym się też podobne nayduią w scriptach drugiego Łacińskiego doktora Ambroziusza ś., ktory tak o tym we wtorych «O Duchu Ś.» księgach pisze [2]: «Ieśli się kto (prawi) o rożne czytanie ksiąg Łacińskich spiera, z ktorych niektore przewrotni ludzie zfałszowali, niechay w Græckie księgi weyźrzy». Y zaś tenże tak mowi [3]: «W Græckich księgach nayduiemy, ktorych poważność większa iest». Na tenże sens mowi y Augustin ś. [4]: «Łacińskiego ięzyka ludzie dwu inszych ięzykow do wiadomości pism ś. potrzebuią, to iest: Żydowskiego y Græckiego, ieśliby wątpliwość iaką przyniosła tłumaczow Łacińskich rożność nieskończona».

To są własne Łacińskich doktorow słowa, ktorym kto się iedno dobrze przypatrzy, snadnie się w tym resolwować może, iako ma bespiecznie Łacińskim, a (30) zwłaszcza świeżo druk wydanym, księgam wiary dod... Bo ieśli się to w Łacińskim prz... vitium ieszcze za czasow onych d... kościelnych doktorow pokazało, ... umiesz o teraźnieyszym ... wieku, w ktory to Græckich ... wych textow odmienianie, ... wyszpocanie tak barzo się ... wało, że iuż doktorskie pism... wydaiąc, opakować, wywr... wać nie tylko za grzech ... wstyd sobie poczytaią?! ... za przykre nie było, ... twierdząc: że dla tego ... iakie kacerstwo nie wy...

dali się bowiem przy... ś., w Weneciey druk... szey karcie napisać ... szy te rzeczy, kto... wprowadzić mog... sposobem nawąt... wstydali się ... ś., w roku 1... niana po Gr... nych, Symb... Athanazius... nić, gdyż ... Græckie... łożyli! ... właśni... arty... "Αγι... οὔτε ... ἐν... ...

[1] na ноль: Kradzie... cap. 6 [3] na ноль: Se... Ciuitate Dei», lib. 15, ...

sobie

ię
ю-
ı. a
ię, a
a dzię-
mie się,
opowieda
pomstę. A
z co modlić
4)wiedź przy-
stary zakon,
Eliasza proroka:
a Bog proroka.)
rorok, mowiąc: żar-
Pana Boga Wszech-
opuścili synowie Iz-
woie roskopali, proroki
zostałem ia ieden, y
». To nie była
pytanie y od-
e było. A iako?
nowi [6]: «Albo-
ech, co mowi
na Izraela?»
wiadanie nie
rokowi, ktory
iałość. Ponie-

«O wcieleniu
Тимоѳ. II, 1
[ст. 2]

wić to stworzenie, y wszelakimi pobożnemi vczynkami koronuie go y wchodzi w pośrzodek, ziednoczenie czyniąc Boga z człowiekiem. Przyszedł, obiecuiąc temu światu, że się ma ponowić vpadły obraz, y dzwignion iest y zbawion. A nie mogł by tego obiecać, ieśliby nie był pośrzednikiem: iako gdy mąż zacny obieca co mnieyszemu, nie śmie obietnice prosić mnieyszy, ieśli niema pośrzednika. A ponieważ niewidomy był Bog, a świat ten widomy—daie pośrzednika wiernego. Pośrzednik abowiem Boga y ludzi — człowiek Chrystus. ‖(об. 32) Pośrzednik zaś, ktory nie ma spowinowacenia, nie może być pośrzednikiem. A ponieważ ziednoczeniem Bogu y ludziom Pan Chrystus, przystało Mu okazać się rodzonemu być Bogu y rodzonemu ludziom, y być iakoby przemyślawanie śrzednie, z Bogiem w kupie wedle Bostwa, a z ludźmi ziednoczywszy się wedle człowieczeństwa. Y co czyni? Pierwey czyni y vczy, a potym odnawia, y zstaie się pośrzednik y rękoymia, y powiada Boskie ludziom, a ludzkie Bogu. Ponieważ bowiem nieprzyiacielem był ludzki narod Bogu dla występku, nie wierzył ani człowiek Bogu, ani Bog człowiekowi, aby się miał ziednać vpadły bez pośrzednika. Przetoż mowił do ludzi: wierzcie, że będzie zmartwychwstanie, Ia temu rękoymia, weźmę od was ciało y oddam go śmierci, a ieśli go nie wskrzeszę, nie wierzcie Mi. Y zaręcza ludziom Boga, a Bogu ludzi. Y iakoby mowił: ode Mnie człowieka przyimiesz; Ia go odnowię, Ia go vczynię, że się odrzuci zdrady y pozna prawdę; przyimi Mię rękoymią za ludzie, aby y oni przyięli Mię za rękoymią Twey mocy».

Y trochę niżey:

«A iż iest rękoymią Pan Chry[illegible] Paweł ś. mowi [1]: «Ty iesteś kapła[illegible] na wieki wedle porządku Melchis[illegible] kowego». Y dołożył: «a dziś lep[illegible] dostąpiliśmy służby», «ponieważ y [illegible] szego testamentu rę‖(33—)kij)koymią Pan Chrystus» [2]. Y oto zaręcza [illegible] ludziom, y zaręcza lud Bogu: y [illegible] rzekł odnowić nas, y odnawia; y po[illegible] nas nieśmiertelnością, y poczyta[illegible] wiem gdy tworzył Adama, nie [illegible] zaręki, ani obietnice; a gdy go [illegible] dźwiga, y co nie obiecał, to mu dał, to: niebo, ziemię, ray y inne. A [illegible] zaręką obiecał, azali nie dał? Iako Ewanielią, to iest, Nowy Testa[illegible] ktorego dać koniecznie przez pr[illegible] Swoie obiecał, o czym Ieremiasz mo[illegible] «y będzie w ostatnie dni, mowi [illegible] vczynię testament nowy». Y Sam [illegible] wiciel, daiąc taiemnicę, mowi [4]: «to krew Moia nowego testamentu». Y [illegible] weł ś. mowi [5]: «przystąpiliście do Syon, y wielu tysięcy aniołow, [illegible] cerkwie pierworodnych, y do pośrzed[illegible] nowego testamentu Iezusowego». Po[illegible] Chrizostom.

Otoż masz w tych apostolskic[illegible] Chrizostomowych słowiech dostate[illegible] wyrażone wyznanie y naukę cer[illegible] Wschodniey o pośrzednictwie Syna [illegible] żego, od ktorego to wyznania y [illegible] namniey się (mym zdaniem) y Ste[illegible] Zizania nie odstrzelił: nie negule bowiem tego, ale y owszem iawnie znawa, iż Chrystus Pan stał się p[illegible] dziwym pośrzednikiem y rękoymią szym, to iest tym, ktory miedzy Bo[illegible] y człowiekiem przymierze sprawił, doczesne, ale wieczne, ‖(об. 33) nie w[illegible] we, ale pewne y doskonałe, nie [illegible]

[1] на полѣ: Do Żydow [kap.] 7 [ст. 17] [2] Евр. VII, 19, 22 [3] на п[illegible] 31, 32, 33 [4] на полѣ: Mat. [kap.] 26 [ст. 28] [5] на полѣ: Do Żydow [kap.]

ć przynosząc ofiary, iako inni kaali[1], ale to Sam Sobą ieden raz a ecznie vczynił. To, mowię, wszy[s]tko phan Zizania iawnie y expresse wyiwa. Ale wiem—czego nie przyznawa: o, żeby się Syn Boży miał y teraz llić za nami (iako inni śś.) do Oyca, remu iest we wszystkim rowny, to , iedney chwały, iedney mocy y iedney ości. A to swoie zdanie nie na ły (iako ty vdaiesz) powieści zasa-, ale ie podparł wielkimi a ważnymi na ś. dowodami, ktorych ia tu (dla tniego przedłużenia) repetować nie ęc, iedno tylko zacnego doktora Chriomа ś. nayznacznieysze o tym świa-wo y naydostatecznieyszy discurs y kę przytoczywszy, temu trzeciemu lziałowi, za pomocą Bożą, koniec nię. Tak tedy mowi on wielki y ły doktor[2]:

O, mizerny y vłomny!—gdyć rzeknie ystus onego dnia—że Ia ciało twoie kie vczynił, a ty Moy Duch w naturę orzenia stargnąłeś: widziałeś martwe, no wskrzesło; widziałeś ali toż wet iest na maiestacie; widziałeś, że szey wszelakiey monarchiey y pańa y władzy! Iakoż się tedy nie wstyć? Nasze poczyta Bog, a my Bożego poczytamy! Ale wiem złość heretycką, ra przeciw prawdzie walczy. Wiemy, ią, ciało to wzniosło się na ||(34) iosa, lecz nie tak dalece, aby potano y wielbiono było, ale abyśmy ocnika mieli, ktory się za nas Bogu lli. Przetoż niewstydliwe ięzyki nietaraney dusze mowią y na rynku, mocąc świętych, nie wiem—iako; abom samey rozmowy bluźnierstwa nie ę mowić, ale rozum opowiem: ty, wią, modl się za nami do Boga y przymawiay się dla nas. Y biorą sobie słowo od apostoła, rozumu nie vznawszy. Azali nie mowi apostoł[3]: «Chrystus vmarł y z martwych powstał, Ktory iest na prawicy Bożey, Ktory się y opowiada o nas»? Czyli my, mowią, to wymyślili, czyli my Boskie sprawy obełgali? Paweł mowi Chrystusa opowiadaiącego się o nas, to iest, modlącego się,—nie rozumieiąc, co iest opowiadanie. Abowiem wielka iest rożność miedzy modłą y opowiedaniem. Ieśliby toż było modlić się y opowiadać się, nie rzekł by o modlitwie Paweł: «chcę, abyście czynili modlitwy, modlenia, modły y dzięki»[4]. Abowiem modlenie rozumie się, gdy się kto Bogu modli o iakiey rzeczy, a modła zaś—gdy kto wychwala Boga, a modlitwa—gdy w czym obiecuie się, a dzięki—gdy kto za dobrodzieystwa dziękuie Bogu, a opowiedanie rozumie się, gdy kto na vkrzywdzaiących opowieda się Bogu, przyzywaiąc Go na pomstę. A iż opowiadanie nie iest toż co modlić się, ale pytać y odpo||(об. 34)wiedź przyimować, świadczy o tym stary zakon, mowiąc[5]: «rzekł Bog do Eliasza proroka: co ty tu, Eliaszu? (pyta Bog proroka.) Y odpowiada Bogu prorok, mowiąc: żarciem żarłem się dla Pana Boga Wszechmogącego, że Cię opuścili synowie Izraelscy, ołtarze Twoie roskopali, proroki Twoie pobili, y zostałem ia ieden, y szukaią wziąć duszę moię». To nie była modła, ani modlitwa, ale pytanie y odpowiadanie, y opowiadanie było. A iako? Posłuchay Pawła, ktory mowi[6]: «Alboście nie czytali w prorocech. co mowi pismo: iako opowiada Bogu na Izraela?» Przetoż rozumiey, że opowiadanie nie iest modlenie, ale gwałt prorokowi, ktory opowiada Bogu takową śmiałość. Ponie-

[1] на полѣ: Do Żydow [kap.] 7 [ст. 27] [2] на полѣ: Chrisostom w kazaniu «O wcieleniu Bożego», w księgach «Margaritarion» [3] на полѣ: Rzym. 8 [ст. 34] [4] 1 Тимоѳ. II, 1 [ст. 13—14] [5] на полѣ: 3 Krol. 19 (въ подл. ошибка: 16) [6] на полѣ: Rzym. 11 [ст. 2]

waż apostoli, w pogaństwie przepowiadaiąc, biady podeymowali, od książąt y panow włoczenia, y od Żydow przenásladowania, — vczył ich wszystkiego zaniedbywać (wygnanie, frasunki y śmierć), y ciesząc ie, mowi: «Ieśli y wy nic nie będziecie mowić na tych, ktorzy was krzywdzą, iest Kto o was opowiada, Ktory od nas ciało przyiął. Kto kładzie pozwy na wybranych Bożych? Bog ich vsprawiedliwił, ktoż ich może potępić? Chrystus vmarł, nadto y z martwych wstał, y iest na prawicy Boga, Ktory y opowiada o nas» [1]. Ieśliby się modlił, iakoby siedział? Azali nie stoią, ktorzy się modlą? Azali widziałeś ‖(35) kogo iako sługę opowiadaiąc się siedzącego na prawicy książęcia? A przeto pokazuie stan, mowiąc: «Ktory iest na prawicy Boga, Ktory opowiada o nas», iakoby mowił: nie staraycie się wynić o tym, co was potyka, tylko pilnuycie vczyć, y dobrze czynić nie przestaycie, y nie mowcie: Panie, iako cierpimy! gonią nas! nienawidzą nas! Masz tam, Ktory za cię mowi, Ktory opowiada. A opowiada Syn Oycu, nie mnieyszy stanem, ale iako Syn z Oycem rozmawiaiąc o wszystkim, co się dzieie. Azali mnieyszy Syn, według mniemania twego, że opowiada Oycowi? A gdy vsłyszysz Boga, Ktory się opowiada człowieku na niewiernych, czym Go vczynisz? Słuchay, co mowi Pan do Ieremiasza: «Widzisz, co Mi vczyniła nierozumna corka Iudska, ostawiła Mię y poszła śladem bogow cudzych». Niech by to człowiek opowiadał Bogu,—dla czegoż Bog opowiada człowiekowi? A indzie mowi [2]: «Y dziś ty, człowiecze Iudski, ktory mieszkasz w Ieruzalem, rozsądź miedzy Mną y miedzy winnicą Moią, co mi przystało vczynić, a nie vczyniłem?» Także y Pan [...] stus [3], poki w ciele przeyźrzenie [...] wypełniał, kapłan był, modły cz[...] modlił się Oycu cielesnym obmy[...] niem; a od tego czasu, iako wsz[...] niebo, tylko siedzi vwielbiony, [...] modli, ani opowiada. A ieśli opo[...] wiada, iak Syn Oycu, ponieważ [...] prorokowi okazuie się opowiadaiąc. [...] toż Paweł mowi, aby vkazał, że [...] stus nie iako kapłan stoi, ku [...] podnosząc modlitwy za siebie y za [...] ale siedzi. Mowi bowiem: «Takie[...] przystało mieć arcybiskupa, Ktor[...] na prawicy maiestatu vwielbien[...] wysokościach, wyższey wszelakie[...] cząthu y władzy, Ktory nie ma [...] muszenia, aby na każdy dzień, [...] arcybiskup, przynosił ofiarę za s[...] za ludzkie niewiadomości, to b[...] vczynił ieden raz, Siebie przyni[...] Dla czegoż tedy szaleiąc, rzucaią [...] dobrą vczciwość, ponieważ nie ma [...] a ty go musem wiedziesz, ktor[...] wyższey wszelakiego przemuszeni[...] ieszcze przywodzi Paweł [5]: «Abo[...] Chrystus nie wszedł do świętego [...] bytku, ręką vczynionego, ktory b[...] zerunkiem prawdziwemu, ale w [...] niebo—okazać się oblicznośći Boże[...] nas». Y nie mowi: okazywać się, [...] bowiem raz okazał się, a nie wiele[...] ani też aby miał na każdy czas S[...] przynosić, iako arcybiskup, wchodz[...] święte świętych na każdy rok. A [...] Chrystus, dla odrzucenia grzechu, i[...] raz ofiarą Swoią okazał się, a [...] kapłani na każdy dzień stoiąc [...] także y ofiary wielekroć przynos[...] Chrystus ieden raz za grzechy [...] (36—ℒ)niosł ofiarę, zawżdy si[...] prawicy Boga, czekaiąc, aż po[...]

[1] на полѣ: Rzym. 8 [ст. 33—34] [2] на полѣ: Izaiasz 5 [ст. 3—4] [3] на [...] się ieszcze Syn, ale iuż wszy[s]tko vczynił [4] Евр. VII, 26—27 [5] на по[...]

ędą nieprzyiaciele Iego pod nogi . A gdy się opowiada, siedzi,—a dla ci vymuiesz czci dobrodzieystwu?» ty są własne Chrisostoma ś. o ednictwie y opowiadaniu Syna Bosłowa, ktory też w Homiliach h na listy ś. apostoła Pawła, a owicie na 8 do Rzymianow, 7 do sow y 2 do Ephæsow rozdział, ad czyniąc, także na wielu innych cach szeroko o tey materiey pisze ktnie.

chžeć to nie będzie w podziwieniu, niku łaskawy, iż, nie vciekaiąc o żadnych innych discursow y nie c świadectw na to drugich doktoś., samemi tylko niemal Chrisosto- . słowy ten trzeci rozdział napełni- Widzisz bowiem y sam, iak wielkie małey ksiąszki volumen vrość by ło, ieśli bym, na krotkie oney cie baczenia nie maiąc, rzeczom ktore same przez się słońca iaśniey- są, y o ktorych iuż żaden by y szego rozumu człowiek namnieyszey rcu swoim wątpliwości mieć nie , tym więtszey ieszcze światłości kimi inszymi discursami chciał do- ć. Iakich bowiem ważnieyszych ra- akich iaśnieyszych dowodow, iakich ych y vczeńszych w tey materiey sow nad te znamienite Chri||(об. 36)- na ś. słowa potrzeba?! Ktorych-em go tak wiele położył, abyś, czy- u łaskawy, obaczyć snadnie mogł ą nader [1] tego scriptora niezbożność rstydliwością złączoną, iż dla tych ych słow, ktore się w przytoczo- tu (z tak wielkimi y ważnymi do- tego zacnego doktora świadectwach ią, Stephanu Zizaniemu y nam kim błąd sprosnego hæretyctwa przypisować! Odpowiesz, że to Chrisostom pisał, potłumiaiąc przeklętą hæresią Arriiańską y pokazuiąc to, że iest iedney mocy, władzy y istności Chrystus Zbawiciel z Bogiem Oycem Swoim? Wiedzże to, że y Stephan Zizania albo y każdy z nas nie inakszym, ale tymże właśnie vmysłem y przedsięwzięciem to pisał y twierdził, aby wyświadczył, iż cerkiew ś. Wschodnia wierzy y wyznawa iedney być władzy, iedney mocy, iedney woli y iednego a społwiecznego Bostwa Chrysta Pana z Bogiem Oycem y z Duchem Ś., Ktoremu niechay będzie cześć y chwała na wieki wieczne. Amen [2].

||(37—Ꝭij) Rozdział IV,

w ktorym się zamyka odpowiedź na obiectie abo zadania z strony niektorych obrzędow y ceremoniy cerkwie Greckiey y Rzymskiego kościoła.

Trzeci zasię w wierze błąd zadaie nam z tey miary, iakobyśmy Łacinnikow albo Rzymian znowu krzcić roskazowali, czego dowodzi księgami Rytuałow cerkiewnych, iakoby przez Bałabana, episkopa Lwowskiego, z druku wydanemi. O czym ia tu szeroko nie diskuruiąc, odsyłam cię, czytelniku łaskawy, do samych tych ksiąg ediciey Bałabanowey, wiedząc pewnie, iż chocia tam cæremonia ta (iako od Rzymskiego przychodzących kościoła do cerkwie Græckiey przyimować należy) iest napisana, tego iednak żadną miarą naleść tam nie będziesz mogł, aby krzest ten, ktory od kogokolwiek (by y człowieka stanu świetskiego) w imię iednego w trzech Personach Boga wedła vstawy

[1] подл.: nadder [2] въ концѣ страницы небольшое типографское украшеніе

a kościołem waszym roze-
ie było. Ieśli też (co inaczey
oże) dobrym ten porządek być
to koniecznie tym swoim
m kościoł Rzymski za wyszpo-
skaźcę dobrych starożytnych
Chrystusowey porządkow być
chocia mu to (acz Græckiey
złowiekiem obłudnie się mia-
zyznawasz w tey swoiey «HAR-
iż w wierze y w nauce daleko
rkiew Græcką doskonalszy.
może to na rozsądek y vznanie
zdrowy maiącego rozum, czło-
śli tym samym słowkiem ten
scriptor nie zganił, nie po-
niwecz nie obrocił wszystkich
aw, ceremoniy y porządku
ania w cerkwi ś. Wschodniey
oga Wszechmogącego? W czym
lney nie vczynili odmiany, ale
owili vniią cerkwi Græckiey
im kościołem, na Florentskim
vczynioną, tym się omylnie
ludziom, a zwłaszcza prostym,
ze zamydlaią. Ale teraz iawnie
ilk, owczym odzieniem pokryty
y namnieyszy poznać sna(39)-
), odkrył y okazał to światu,
szystkiemu [1], iż nie dla tego
religiey nazwiska płaszczykiem
ział, aby mu się prawdziwie
obrzędy iey podobać miały, ale
ze więcey ludzi w wierze nie
ych tym zmyślonym wiary
nazwiskiem do tey swoiey
y vniiey przyłudzić mogł.
mu wiara, nauka y ceremo-
kiego kościoła barziey, niż
Græckiey (iako się tu sam
...ły,—a czemuż się iawnie
kościoła (porzuciwszy wiarę y wszystkie cerkwie Græckiey obrzędy) nie vdał? czemy tey, ktorą tak barzo szkaluie, matki synem niewstydliwie się mianiue? czemu tych, wedla swego mozgu, podleyszych ceremoniy rzkomo się trzyma y trzymać (acz obłudnie) obiecuie? Azaż kto takie na synodzie Florentskim przez ichże Łaciński (*sic*) spisanym o artykułach wiary y ceremoniach Orientalney cerkwie od naśladowcow Græckiey religiey wyznanie słyszał? Aza się samiż przed tym Rzymskiego kościoła doktorowie, sami nawet oni dawni śś. papieżowie o wierze y ceremoniach Wschodniey cerkwie z tego nowowyniкłego doktora zdaniem się zgadzali? Aza w scriptach śś. Hieronyma, Augustina, Eusebiusza y innych— Grækom same źrzodła, a Łacinnikom tylko po(об. 39)toczki z nich wychodzące nie są przypisane? Aza w liście Damasa, papieża Rzymskiego, do tegoż Hieronyma, w Græciey na ten czas będącego, pisanym te własne słowa się nie nayduią?

«Peto [2] etiam tuam charitatem, vt sicut a rectore tuo Alexandro episcopo nostro didicisti, Græcorum psallentiam ad nos dirigere fraternitas tua delectetur: quia tantæ apud nos simplicitatis indago est, vt tantum in die Dominica Apostoli epistola vna recitetur et Euangelij capitulum vnum dicatur, et nec psallentium mos tenetur, nec hymni decus in ore nostro cognoscitur. Peto ergo per fratrem et compresbyterum nostrum Bonifacium, vt lubeat fraternitas tua rei huius aperire nobis vestigia». To iest: «Proszę też vprzeymości twoiey, aby tak, iakoś wziął informacią albo naukę od rektora swego Alexandra, biskupa naszego, sposob śpiewania, w

...ae ad Hieronymum epistola 2. Tomo I

bywa wykonany, powt…
iał! Wiem pewnie, że y s…
anych artykułow scriptor…
mienionym, przez Bałab…
ale y w żadnym …
7)ckim y Słowieńskim …
i tego nie może, y …
a iawi, ale we śnie o …
orego nam niesłusznie…
lliwie przywłaszcza) …
się przydało.
szczam tu y drugi, …
, w «Ignoranciach» …
tku napisany artykuł…
im ². A dla tego opus…
go nie będę, iż sam…
va vważywszy, każdy …
to rymuie) snadnie …
sze wprzod, że go nie …
e poświącali, y nie …
załach swoich; a …
o, że władyka Lw…
wszystkę ceremonią … stanowie-
ieśli wydał, to … tego za
tuale swoim, bo … nie po-
wyzsał, ani w … soboty y
ty twierdzić … ale że w
w waszym … dni sobot-
Breuiarzu, ale … y zniewa-
Słowieńskim … vchwały,
lazł. … zadywacie.
Co się … ś. dobra
dzıatek … powiadam: nie
tedy … gdy się z
Rzymski … zgadza.
(bo … by y barzo
leciech, … by się nie
cerkwi … dziać
zachow… wielki ob-
ceremo… tak oso-
… znamie-
… stwo,

… przyznać żadną miarą nie …
… ich nowotna authoritas …
… iż apostołow ś., być miało …
… przypisać by się im mus…
… swymi dekretami one …
… apostolskie y generalnych conciliow …
kreta kassować (iako wy twierdzi…)
wolno było.

Co się dotycze Augustina ś., odpi…
mi, że-m tey o sobotnim poście …
ciey w tym, ktory ty cituiesz, 87 lis…
nie nalazł. A choć by się dobrze …
świadectwo y nalazło, azaby tym …
mym, w Weneckiey ediciey na pocz…
ku przydanym, napomnieniem (o …
rzuceniu nieiakich z niego, wa…
wyznaniu przeciwnych, rzeczy, o czy…
się wyższey wspomniało) znieść się …
nie mogło?

Z strony zasię świadectwa ś. Ka…
Kassyńskiego, na pierwszym …
weyźrzeniu wątpliwość, y nie mał…
tym, żeby to prawdziwe Nilowe sło…
być miały, w sercu się mym …
A to z tych miar. Pierwsza: że …
sca, na ktorym tego Nilowego świad…
ctwa szukać było potrzeba, nie cituie…
daiąc przez to samo znać, że abo się …
sło(об. 43)wa w żadnych tego ś. …
tach nie nayduią; abo ieśli się gdzie …
nalazły, tedy pewnie nie w exempla…
authentycznym, ale od kogo innego …
titułem iego napisanym. Druga: …
ś. Nilus barzo wielkim był oppugn…
rem tych wszystkich, w ktorych …

ściół Rzymski z cerkwią Orientalną ie zgadza, artykułow, y nie mało przewko nim, barzo szerokich y głębokich riptow iego się nayduie, a zwłaszcza— O pochodzeniu Ducha Ś.», «O czyścu», O prześniku», «O starszeństwie Rzymiego papieża» y innych wielu rzeczach, iedzy ktoremi nie przepomniał też y go, o ktorym tu mowimy, postu sotniego seuere barzo strofować. Co iż k iest, słuszniec to, miasto conclusiey, dać mogę: że iako to Nilowe świactwo, tak y wszystkie inne (na ktoć się tu w tym rozdziale krotka dała powiedź) obiectie niesłusznie, nieprzyoynie y niesprawiedliwie od ciebie nam zadane [1].

(44—M) Rozdział V.

tym, iż niesłusznie Rzymski ściół w przasnym chlebie sakraent przy[i]mować roskazuie, y iesłusznie kielich Nowego Testaentu ludziom świetskim odeymuie.

W czwartym «O Hæresiach» artykule ni słowy ten niepewny scriptor pisze: ie wierzą, aby ofiara służby Bożey, dlitwy y iałmużny miały być pomocne dziom zmarłym, a przedsię modlą się nimi».

Ktore to iego słowa acz daleko (iako pokaże) od prawdy rożne, iż na ndamencie zmyślonego przez nie czyścu zasadzone, przeto do przyszłego (de rgatorio) rozdziału porządne, da Bog, ich roztrząsanie odkładamy. A teraz, okazią przypomnienia przezeń ofiary wozakonney—ieśli ią Rzymski kościoł ma, y może li w przasnym chlebie być odprawowana?—vważyć się godzi.

Twierdzą Rzymskiego nauczyciele kościoła, lecz nie oni dawni, ktorzy ieszcze przed schismą albo rozerwaniem byli, ale teraźnieyszy: «iż Pan Chrystus taiemną wieczerzą Swoię przasnym, a nie kwaszonym chlebem odprawował, ergo: y nasz kościoł lepiey daleko, niż Græcka cerkiew, (об. 44) czyni, iż sakrament w przasnym przyimować chlebie roskazuie». Ktore to ich argumentowanie y ten nasz miły Harmoniograph potwierdzaiąc niektoremi rzkomo z pisma dowodami, podeprzeć vsiłuie. W czym mu barzo niesporo: bo iako sam fundament nazbyt słaby, tak y budowanie na nim z piasku płonnych ratiy iest sklecone, tak iż skoro się go żywa pisma ś. woda dotknie, natychmiast rospłynąć się y wniwecz obrocić musi. To tedy iest summa wszystkich iego w tey mierze raciy y dowodow: «Christus Pan we czwartek paschę starozakonną albo pożywanie baranka wielkonocnego z prześnikami y bez kwasu odprawował: bo nie dla naruszenia y zgwałcenia, ale dla wypełnienia (iako Sam świadczy) zakonu przyszedł. Przeto y sakrament nie w inszym, ale w tymże przasnym chlebie łamiąc, zwolennikom Swoim dawać raczył. Ku temu, iako to podobna: żeby kwaszony chleb przy taiemney Chrystusowey wieczerzy miał być, ponieważ to w ten się iuż prawie czas działo, gdy wszyscy w Hieruzalem święto wielkonocne z pożywaniem prześnikow celebrować byli poczęli, a kwas we wszystkim zgoła Izraelu iuż się nie naydował?»

To, mowię, summa iest wszystkich Harmoniographowych ratiy y dowodow. Ktorey iż są dwie części, tedy onę

въ концѣ страницы помѣщено небольшое типографское украшеніе

apostołow postanowionego, po[illegible] weyźrzysz. Bo ieśli dla żałości [illegible] miętywania niewinney męk[illegible] podiętey pościć nam te dwa [illegible] pomocą zano, iakoż dla tak wielk[illegible] o tey mownego wesela, ktore [illegible] godzi: lebne P. Narodzenie, Z[illegible] ten czas, y Zesłanie Ducha Naś[illegible] nasz na-lego zstało, nie godzi [illegible] Swoiey taiem-postu na stronę [illegible] raczył, gdy to, iako sam [illegible] kwas się nie nowienia y tradic[illegible] ieść Żydowie maiąc, na[(об. 42) [illegible]li? Pytam cię nemu apostolskie[illegible] przaśnikow—wimy, bo tam [illegible] paschi y iedze-się żadney zgo[illegible]nocnego, czyli z śrzody y piąt[illegible] się? Odpowiesz owszem [illegible] baranka,—tedy prawa [illegible] wtore Moyżeszowe dzimy, iż [illegible] ta ceremonia dosta-względem [illegible] opisana) potężnie zrażą, spolitego [illegible] to (czego inaczey albo [illegible]), że to oboie pospołu [illegible] Bożego odprawować się [illegible] — tedy tym przyznaniem onę [illegible] swoię za piec odesłać czyli[illegible]!

[illegible] o bowiem ia tobie słońca [illegible] tylko z doktorow śś., ale y [illegible] naświętszey Ewanieliey, iż [illegible] Pan iako paschę zakonną, tak [illegible] wieczerzą Swoię całym dniem [illegible] Żydowie święto wielko-[illegible] obchodzić y baranka z przaśnika-[illegible] poczęli) odprawić raczył. Co [illegible] ewanielistowie trochę zakryciey, [illegible] dosyć iawnie y znacznie wy-[illegible] Matthaeusz bowiem, Marek y Łu-[illegible] ewanielistowie, dniem prza-[illegible] mianuią dzień on, w ktory apo-[illegible] pytali Zbawiciela naszego: na [illegible] by mieyscu zgotować sobie pa-

[(об. 45)]schę roskazał? A iż [illegible] przaśnicznemi nie tylko one dni 7, [illegible] ktore przasnego w iedzeniu chleba [illegible] wano, ale y te 4, w ktore gotować [illegible] baranka zakon roskazował, nazyw[illegible] były—nie tylko doktorowie y inni [illegible] ścielni scriptorowie, ale y same [illegible] Moyżeszowe księgi [1] dostateczną [illegible] każdemu sprawę y pewną wiado[illegible] dadzą. Wypisuie tam bowiem [illegible] że za czterzy dni przed świętem wi[illegible] nocnym, to iest, 10 marca, powi[illegible] był każdy Izraelita baranka iedno[illegible] niego, niepokalanego, do domu sw[illegible] wziąwszy, aże do 14 tegoż miesiąca [illegible] chować. Ktore to dni 4 iż sposob [illegible] gotowania do pożywania paschy w [illegible] bie zamykali, z tey miary przaśni[illegible] mi dniami ie nazywano, a nie z[illegible] żeby w nie przaśniki ieść miano: [illegible] przaśnikow nie wolno było, iedn[illegible] pospołu z barankiem począć poży[illegible] to iest, 15 marca z wieczora, gdy [illegible] tego czasu dzień się, wedle t[illegible] Moyżeszowych ksiąg, zaczyna. [illegible] wieczorem abowiem, to iest, na sch[illegible] 14 dnia marca, zabiiać tego bar[illegible] zakon stary roskazował. W ktory [illegible] czas Sam On prawdziwy, starego z[illegible] nu cieniem figurowany, Baranek [illegible] Chrystus Zbawiciel śmierć wedle [illegible] na krzyżu dla odkupienia naszego po[illegible] raczył, to iest w piątek o dzie[illegible] tey od wschodu słońca godzinie, w[illegible] czerzą (iako się [(46)] rzekło) taie[illegible] przedtym we czwartek odprawiwszy.

Co abyś tym lepiey mogł zrozu[illegible] czytay sobie 13 Iana ś. ewanielisty [illegible] pitułę, gdzie mowi [2]: «Przede d[illegible] świętym wielkonocnym, wiedząc [illegible] iż przyszła godzina Iego, aby [illegible] tego świata do Oyca», (etc.) «wstał [illegible]

[1] на полѣ: 2 księgi Moyżesz. kap. 12 [illegible] 29]

[2] на полѣ: Ian, kap. 13 [ст. 1, 4, [illegible]

у у położył odzienie Swoie», potym [1] rozmoczywszy chleb, poıszowi» (etc.) «y rzekł do niego: sz, czyń co-rychley. A tego żaıch, co siedzieli, nie wiedział, k y to mowił. Bo niektorzy mnie- Iudasz miał worki, żeby mu zus: nakup tego, czego nam ıa dzień święty, albo żeby co ostatecznym».

tedy tego nie widzi, że się to nie w samy dzień wielkonocny ten czas bowiem ani kupować, dawać wolno.

posłuchay, co ieszcze daley sta ś. mowi [2]: «Żydowie, prawi, k rano) przywiodszy Iezusa do ıa, nie weszli na ratusz, aby się splugawili, a to żeby pożywali wielkonocnego». Widzisz tedy, vanie tey starozakonney paschy Zbawiciel nasz vstanowieniem ciała y krwie Swoiey naświęt- stamentu (iako-m pierwey rzekł) t! Co ieszcze barziey na drugim tenże Ian ś. obiaśniaiąc, mowi [3]: e (prawi), iż był dzień gotowania, ‖(об. 46) zostały na krzyżu sobotę, bo był to dzień wielki prosili Piłata, aby były połamaości, a potym ie zięto».

awszy wszystkim inszym raciiam am pokoy, pytam cię, Harmonio- apostołowie y pierwszy ich owie w przasnym, czyli w kwa- chlebie sakramentu vżywali? przyznasz (to, co prawda iest), waszonym, tedy y to przyznać usisz, że też Zbawiciel nasz pod leba, a nie przaśnika, naświęt- Swoie na taiemney wieczerzy dawać raczył. Bo a ktoż mogł lepszą y pewnieyszą o tym mieć wiadomość nad apostołow śś., ktorzy, oczywistemi tey taiemnice świadkami będąc, ni w czym onego Zbawicielowego postanowienia naruszyć, ni w czym odmienić nie chcieli. Ale co przyięli od Pana, to właśnie y drugim (iako świadczy Paweł ś.) podali [4].

Ieśli byś też to vpornie twierdzić chciał, że apostołowie przaśnika w sakramencie vżywali, tedy to twoie twierdzenie, iako wszystkim apostołow śś. scriptom, tak y wszystkim kościelnym historykom przeciwne będzie, a nawet y samemu Rzymskiego dwora pisarzowi Platinie, ktory przyznawa to, że nie tylko z apostołow, ale y z papieżow Rzymskich żaden, przed Alexandrem, przasnego w sakramencie chleba nie vżywał. Tak bowiem w żywocie tego-to Alexandra ‖(47) papieża, o tym pisząc, mowi: «Oblationem quoque ex azymo, non autem ex fermentato (vt antea), fieri instituit». To iest: «Postanowił też, aby w przynoszeniu ofiary sakramentowey przasnego, a nie kwaszonego, iako przedtym, chleba vżywano» [5].

Coż mi tedy, Harmoniographe, na te tak iawne y znaczne dowody y probacie odpowiesz? Czy przedsię z niepewnym swego zmyślonego (iako się w przyszłym, da Bog, rozdziale pokaże) Gennadiusza świadectwem na plac będziesz wyieżdżał? Ale ktoż się tak niebaczny z-miedzy nas naydzie, żeby mu lepiey, niżli samey naświęt[szey] Ewanieliey wierzyć miał? Czyli ieszcze, ku podporze błędnego zdania swego, onego słomianego Leona 9, papieża [6], argumentu vżyiesz? «Chrystus Pan strzedz się od kwasu tak w Ewanieliey, iako y przez apostoła Pawła

[1] ...лѣ: ibidem [2] на полѣ: Ian, kap. 18 [ст. 28] [3] на полѣ: Ian, kap. 19 [ст. 31] [4] ...: 1 Korin. kap. 11 [ст. 1—2] [5] на полѣ: Platina in «Vita Alexandri papæ», [6] на полѣ: Leo 9 w liście do patriarchy Carogrodskiego, ktory to list iest też v książki x. Piotra Skargi, w roku 1577 wydane, na kar. 247

roskazał; przeto sakramen:
chlebie ma być ofiarowa-
twoie dziecinne argumento
barziey, niż wiary godn
osądzi! Aza bowiem iawne
lista [1] declaraciey nie czy
o kwasie Zbawiciel na-
mowić raczył, ale o przekl-
skiey nauce? Iako też y
o zastarzałym złych vcz
to pisze,—nie tylko z w
mieysce doktorow śś., al-
tych słow sensu zrozumieć
Powiadasz, że (об. 47)
w piśmie ś. grzech znaczy
nie wszędzie; ale y owsz
dobrych y zbawiennych
assimilowany. A zaś nie
Zbawicielowego słowa [3]:
krolestwo niebieskie kwa-
Lecz prożno ia o tym
diszkurować,—gdyżeś y
to swoie omylne twierdzeni
go godnemi vważenia, sło
y wniwecz obrocił, w kt
wasz to (acz nie chcąc
ckiey: «iż nie tylko nam.
grzeszy, że kwaszonym
świętszy chlebem ofiaru
przyczyn barzo słuszny
mianowicie—na znak teg
Pan prawdziwie przyiął c
nasze; a ku temu—dl
heresiey Apollinariuszow
ciało Chrystusowe było
miasto dusze Bostwo mie
wal». A ieśli ten, co
sakramencie chleba vżyw
przeklętą haereziią,—to k
ciwnym sposobem ten,
prześnikow, mnoży ią y
Widzisz, iakoś się barzo
mi słowy vwikłał!

[1] на полѣ: Mat. kap. 16 [
Matthe. kap. 13 [ст. 33] [4] н

dzień ostateczny, w ktory śmierć
rzyżu dla zbawienia naszego podiąć
ył, wszystkiego tego, co w zakonie
ym o nim było præfigurowano, do-
ł». A ieśli wszystkiego dokonał, to
y pożywanie prz aśnikow (ktore chle-
rapienia pismo [1] nazywa) koniec swoy
ło. Y nie godzi się iuż ich więcey
ż tego y nomocanony apostolskie [2]
ze zakazuią) chrześcianom, od iarzma
zakonnego wyzwolonym, pożywać.
a bowiem, niema iuż teraz v nich
sca—iako pożywanie baranka wiel-
cnego, tak y iedzenie przaśnikow,
to oboie poty tylko trwało, poki
eszcze sama rzecz istotna, ktorą ono
ionowało, nie była wypełniła. Dla
y chleby (ktore ty wspominasz)
starozakonnych, przy Abiatharze w
iele poświęcone, day to że byli prza-
i—nas iednak przywieść do tego tym
m przykładem nie możesz, abyśmy,
kawszy iuż samey istoty, za cieniem
nieli vganiać. «Gdyż mamy ołtarz,
rego (iako ś. apostoł Paweł mowi [3])
naią władzy pożywać ci, co starego
u cieniowi vsługuią».
rzucony bowiem iest, iako niedo-
ły y vsprawiedliwienia dać skutecz-
nie mogący, zakon stary, gdy no-
łaski słońce promieńmi swemi
tek świat oświeciło. Vstało zabicie
-ij) y ofiarowanie barankowe,
am Siebie Chrystus Zbawiciel ofiarę
roższą y nawdzięcznieyszą Bogu
raz y na wieki ofiarować raczył.
o kapłaństwo Aaronowe, gdy kapłan
elki z wiekuistem (wedla porządku
isedekowego) kapłaństwem nastą-
Vstały też y przaśniki, pokarm on
brzydki y Egypską niewolą znaczący [4],
gdy z wieczney dusznego tyranna nie-
woli potężną prawdziwego Messiasza
naszego ręką wybawieni y od przeklę-
ctwa zakonnego naydroższą krwią Iego
wykupieni iesteśmy.

O czym Grzegorz ś. Nazianzenus tymi
słowy mowi [5]: «Iuż teraz nie baranka,
nie gorczycę, nie przaśnikow pożywamy»
etc. Tenże Grzegorz y w tymże Kaza-
niu przaśnik zgniłym Egipskim ciastem,
a chleb kwasny—ożywiaiącym nazywa.
Chryzostom też ś., wykład czyniąc na
one Pawła ś. słowa: «stare rzeczy mi-
nęły, a wszystko nowe nadeszło» [6], temi
słowy mowi: «Tam skrzynia, a tu Boga-
rodzica; tam łaska Aaronowa, a tu
krzyż; tam przaśniki, a tu chleb; tam
baranek, a tu Chrystus». Widzisz, że tu
Chrizostom ś. distinctią miedzy chlebem
a przaśnikiem czyni, a distinctią barzo
wielką, taką (videlicet), iaka się miedzy
starym a nowym zakonem y starą a
nową (od Malachiasza [7] przepowiedzianą)
ofiarą nayduie. A chcesz li wiedzieć,
iaka to miała (об. 49) być ofiara, przy-
patrzże się wprzod Authorowi albo wy-
nalezcy oney, Ktorego prorockie y apo-
stolskie głosy [8] mianuią być «Kapłanem
wiecznym, wedla porządku (iako się
rzekło) Melchisedekowego». A to dla
tego, iż iako Melchisedek nie żaden
przaśnik, ale chleb y wino, pod czas
Abrahamowego z porażki krolow zwro-
cenia się, Bogu ofiarował, tak y Ten
nowy a wieczny Kapłan, pod osobą też
chleba y wina, naświęt. ciała y krwie
Swoiey świątość pożywać wszystkim na
zbawienie roskazał.

A dla tego-m rzekł «wszystkim», że

a полѣ: 5 Może. księgi, kap. 16 [ст. 3: «хлѣбъ озлобленія»] [2] на полѣ: Tomo I Con-
im. in Canon. Apostolorum, cap. 69 [3] на полѣ: do Hæbreow kap. 13 [ст. 10] [4] на
5 Moyżesz. kap. 16 [5] на полѣ: Grzegorz Nazianzenus w Kazaniu 2 na Paschę [6] 2 Ko-
V, 17 [7] на полѣ: Malachiasz, kap. 3 [8] на полѣ: Psal. 109 [ст. 4]. Heb. cap. 7 [ст. 17].
. capit. 14 [ст. 18]

się y druga z tey pomienioney o przaśniku w kościele waszym vrodziła hæresia [1]. A to w tym: że osobę wina, to iest, kielich Nowego Testamentu odrzuciwszy, niepotrzebnym go być do pożywania ludziom świe*ts*kiego stanu powiadacie. Na co wy respons czyniąc, mowicie: «że samym tylko kapłanom, to iest, apostołom pod obiema te naświęt[sze] świątości osobami od Chrysta Pana na taiemney wieczerzy są podane».

Lecz ieśliby, za tą waszą racią, pod osobą wina krwie Chrystusowey ludziom prostey condiciey dawać nie należało, tedy by y od pożywania pod osobą chleba naświęt[szego] ciała Iego oddaleni być mieli. Ale ponieważ y wy sami tego, że się te słowa w osobie apostołow do wszystkich ściągały, negować nie możecie, tedy, iż y o kielichu toż właśnie rozumieć się ma, przyznać musicie, zwłaszcza za owym znacznym warun|**(50)**-kiem y iawną Zbawiciela naszego przestrogą, ktorą snać nie bez przyczyny, ale wiedząc pewnie (iako Bog), że się naleść potym wzgardziciele tey nadroższey świątości mieli, przydać raczył, mowiąc [2]: «piycie z tego kielicha wszyscy». A ktorzy*sz* to wszyscy? Ci, za ktorych (iako tamże dokłada) wylana być ona naświęt[sza] krew miała. O czym y na drugim mieyscu mowić raczy [3]: «Zaprawdę, zaprawdę powiadam wam: ieśli byście nie pożywali ciała Syna Człowieczego a nie pili krwie Iego, nie będziecie mieli żywota w sobie. Kto pożywa ciała Mego a piie krew Moię, ma żywot wieczny, a Ia go wzbudzę w ostateczny dzień. Abowiem ciało Moie prawdziwy iest pokarm, a krew Moia prawdziwy iest napoy».

Widzisz, że tu nie samym tylko kapłanom, ale **generaliter** wszystkim iako naświęt[szego] ciała Swego pożywać, tak y nadroższą krew Swoię pić Zbawiciel roskazuie! A roskazuie nie prosto, ale pod zbawieniem dusze y dostąpieniem wiecznego (ktorego wszyscy pragniemy) żywota. Gdyż iako w zakonie starym [4]—kto iedno kolwiek progow domu swego krwią barankową z roskazania Bożego nie pomazał, takowy każdy pierworodne w domu swoim zamordowane przez anioła nalazł; tak y tu—kto iedno kolwiek tego prawdziwego raz y na wieki za nas ofiarowanego Baranka krwią nadroż|**(об. 50)**szą progow vst domu swego nie pomaże, w takowym każdym dusza iego pierworodna żywa być nie może. Bo ieśli starego testamentu krew bydlęca, cieleśnie od grzechow oczyszczaiąca, tak ważna v ludu Izraelskiego była, iż, kto by ią kolwiek wzgardzić y zneważyć miał, bez miłosierdzia na dwu albo trzech świadkow zabiiany był,—«iako daleko (mowi Paweł ś. [5]) cięższą kaźń zasługuie ten, ktory Syna Bożego potłoczył y krew testamentową pokalaną być sobie rozumiał, przez ktorą poświęcon iest»?

Co wszystko na dobrym maiąc baczeniu, cerkiew ś. nie tylko Græcka, ale y Rzymska, iednym (przed tym) miłości Chrystusowey związkiem spoiona, przez kilkanaście set lat nigdy y ni w czym tey vstawy Pana a Stworzyciela swego gwałcić y kielicha zbawienia ludziom świe*ts*kim odeymować nie ważyła się.

Świadkiem tego iest Hieronym ś. [6], w ktorego scriptach nie na iednym mieyscu te słowa się nayduią: «sacerdotes, qui eucharistiæ seruiunt et sanguinem Domini populis Eius diuidunt». To iest

[1] на полѣ: O odrzuceniu kielicha Nowego Testamentu [2] на полѣ: Matth. kap. 26 [3] на полѣ: Ian kap. 6 [ст. 53—55] [4] на полѣ: Księgi 2 Moyżesz. kap. 12 [5] на [illegible] Hebreow, kap. 10 [ст. 28—29] [6] на полѣ: Hieronymus in Sophoniam, cap. 3

пріani, ktorzy naświęt[szemu] sakramentowi vsługuią y krew Pańska ludzi rozdaią» etc.

Świadkiem tego iest y Cyprian ś., ry w liście do Korneliusza papieża ni słowy mowi [1]: «Nam quomodo emus aut prouocamus eos in confesne nominis (Christi) sanguinem suum dere, |(51) si eis militaturis Christi guinem denegamus? Aut quomodo ad rtirij palmam idoneos facimus, si non ad bibendum prius in ecclesia pocu Domini iure communicaturos admitus?» To iest: «Abowiem iako mamy czać albo pobudzać ich ku wylewa (przy wyznaniu imienia Chrystusogo) krwie swoiey, ieśli onym do lki duchowney [2] gotuiącym się Chrysowey krwie dawać nie chcemy? Albo o do otrzymania męczeńskiey korony lnemi onych czynimy, ieśli ich wprzod kościele do napoiu kielicha Pańego nie przypuszczamy?» Toż się kazuie y z drugich tego ś. doktora [3] w, ktore na inszym mieyscu («O ynku iednego diakona, w vsta dziewki chcącey krew Pańską wlewaiącego») pisane się nayduią.

Świadkiem tego iest y Ambrozius ktorego te własne do cesarza Theolusza słowa się nayduią [4]: «Quomodo nus extendes, de quibus adhuc sans stillat iniustus? Quomodo suscipies ctum Domini corpus? Qua temeritate tuo poculum sanguinis preciosi peres? Quando furore verborum tuorum tus iniuste sanguis est effusus!» To [5]: «Iako podniesiesz ręce, z ktorych cze krew niesprawiedliwa kapie? Iako przyimiesz ciało Pańskie? Iaką krnąbrnością vstami swemi kielicha naydroższey krwie się dotkniesz? Po|(об. 51)nieważ wściekłą popędliwością słow twoich tak wiele się krwie niewinney wylało!»

Świadkiem tego iest y Augustyn ś. [6], ktory o tey naświęt[szey] świątości tymi słowy mowi: «Cum frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam Dominici corporis in cruce immolatio, Eiusque sanguinis de latere effusio, designatur?» To iest: «Gdy bywa łamana ofiara, gdy krew (Pańska) z kielicha w vsta wiernych bywa wlewana, co innego, iedno ciała Pańskiego na krzyżu przybicie y Onego krwie z boku wylanie, znaczy się?»

Świadkiem tego iest y wasz własny papież Gelazuis [7], ktorego te własne słowa w waszych Łacińskich księgach się nayduią: «Comperimus autem, quod quidam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacri cruoris abstineant, qui proculdubio (quoniam nescio, qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur, quia diuisio vnius eiusdemque misterij sine grandi sacrilegio non potest peruenire». To iest: «Dowiedzieliśmy się tego, iż niektorzy, przyiąwszy tylko cząstkę ciała Pańskiego, kielicha krwie ś. przyimować nie chcą, ktorzy bez pochyby (poniewaz nie [wiem,] iakimi zabobonami vczą się obowięzywać) albo niechay zupełny sakrament przyimuią, albo od zupełnego niech będą oddaleni, ponieważ roz|(52—Ꝥ)dzielenie iedney y teyże taiemnice bez wielkiego świętokradźstwa być nie może».

[1] на полѣ: Cyprianus in Epistola ad Cornel. papam de Cœna Domini [2] послѣ сего а въ оригиналѣ надписане поставленъ союзъ *y* [3] на полѣ: Idem, Sermone de lapsis [4] на полѣ: Tripartita Historia, lib. 9, cap. 10 [5] на полѣ: Slowa Ambroziuszowe do Theodosiusza cesarza, ktory w Thesalonice 7000 ludu kazal pozabiiać [6] на полѣ: De Confessione, dist. 2, cap. Cum frangitur. Verba Augustini [7] на полѣ: De Confessi[one], dist. 2, Comperimus. Verba Gelasii papæ

Na ktore to Gelasiuszowe słowa takim sposobem taż Łacińska glossa pisze: «Nec superflue sumitur sub vtraque specie, nam species quidem panis ad carnem et species vini ad animam refertur: cum vinum sit sacramentum sanguinis, in quo est sedes animæ. Ideoque sumitur sub vtraque specie, vt significetur, quod vtrumque Christus, et carnem assumpsit, et animam; et quod tam animæ, quam corporis participatio valeat. Vnde si sub vna tantum sumeretur, ad tuitionem alterius tantum valere significaretur». To iest: «A nie bez przyczyny przyimowany bywa (sakrament) pod obiema osobami, abowiem osoba chleba do ciała, a osoba wina do dusze się ściąga: ponieważ wino iest sakrament krwie, w ktorey stolec iest dusze. Y dla tego przyimowany bywa (sakrament) pod obiema osobami, żeby się znaczyło, iż Chrystus oboie, to iest, y ciało y duszę przyiął; y iż tak ciała, iako y dusze vczęśnictwo ważne iest. Dla czego ieśliby pod iedną tylko osobą sakrament był przyimowany, że do zachowania iedney tylko z tych dwu rzeczy iest ważny, znaczyło by się».

Ktore to słowa tym trudniey od ciebie ganione y refutowane być mogą, iż się y w scriptach wielkiego a zacnego doktora Ambroziusza barzo tym podobne słowa się nayduią, ‖**(об. 52)** ktore Łacińskim ięzykiem tak się w sobie maią [1]: «Quia enim morte Domini liberati sumus, huius rei memores in edendo et potando carnem et sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, significamus nouum testamentum in his consecuti, quæ est noua lex, quæ obedientem sibi tradit cœlestibus regnis. Nam et Moyses, accepto sanguine vituli, in patres aspersit filios Israel, dicens: hoc est testamentu quod disposuit Deus ad vos. Hoc figu fuit testamenti, quod Deus nouum a pellauit per prophetas, vt illud ve sit, quod Moyses tradidit. Testament ergo sanguine constitutum est, quia b neficij Diuini sanguis testis est, in cu typum nos calicem mysticum sangui ad tuitionem corporis et animæ nos percipimus, quia sanguis Domini san nem nostrum redemit, idem totum minem saluum fecit. Caro enim Salu ris pro salute corporis, sanguis vero anima nostra effusus est, sicut p præfiguratum fuerat a Moyse, sic e ait: caro (inquit) pro corpore ve offertur, sanguis vero pro anima. Ideo non manducandum?» To iest: «Ponie bowiem śmiercią Pańską wybaw iesteśmy, tey rzeczy pamiątkę obchod w pożywaniu ciała y krwie, ktore o za nas iest ofiarowane, że w tym n otrzymaliśmy testament, znamionuie a ten iest nowy zakon, ktory posł nych sobie prowa‖**(53—Pij)**dzi do bieskiego krolestwa. Abowiem y M żesz, wziąwszy krew bydlęcą, pokr oycow naszych synow Izraelskich, wiąc: to iest testament, ktory wam sporządził. To była figura testam tego, ktory Bog nowym nazwał p proroka: ten bowiem stary był, kto Moyżesz podawał. Testament tedy p krew vstanowiony iest, gdyż dobrod stwa Boskiego krew świadkiem ies znak czego, my teraz kielich taie krwie Pańskiey ku zachowaniu y c nie ciała y dusze naszey przyimu Ponieważ krew Pańska naszę krew kupiła, taż y wszystkiego człowieka wionym vczyniła. Ciało bowiem Zb cielowe za zbawienie naszego ciał

[1] на полѣ: Ambrosius, tomo 5, fo. 276, super illa Apostoli verba: Ego e Domino, quod et tradidi vobis. I Corinth. cap. 11

w za zbawienie dusze naszey wylana
, iako to przedtym præfigurował
yżesz, tak bowiem mowi: ciało (po-
da) za ciało wasze ofiaruie się, a
w za duszę. Dla czegoż tedy iey nie
my pożywać?»

Pytamże cię, Harmoniographe: ieśli z
ni tak iawnemi y znacznemi onego
wnego Rzymskiego kościoła doktorow
świadectwy y nauką zgadzaią się one
wa, ktore w Actach synodu niedawno,
iest w roku 1415, przez Rzymiany
Constantiey odprawowanego, takim
łaśnie sposobem napisane się nayduią [1]?
Mandatur authoritate huius sacri conci-
, pœna excommunicationis, vt effec-
aliter (об. 53) puniant eos contra
oc decretum excedentes, qui communi-
ando populum sub vtraque specie pa-
is et vini exhortati fuerint, et sic fa-
iendum esse docuerint. Et si ad pœni-
entiam redierint, ad gremium ecclesiæ
ecipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ
œnitentia salutari. Qui vero ex illis
d pœnitentiam redire non curauerint,
nimo indurato per censuras ecclesiasti-
as, per eos vt hæretici sunt coercendi,
nuocato etiam ad hoc (si opus fuerit)
uxilio brachij sæcularis». To iest:
Roskazuiemy mocą y powagą tego ś.
ynodu, pod karaniem wyklęcia, aby
kutecznie byli karani ci, ktorzy, się
emu dekretowi sprzeciwiaiąc, sakrament
udziom świetskim pod obiema osobami,
o iest, pod osobą chleba y wina przy-
mować dopuszczaią y tego vczą. Za co
eżeli się kaiać będą, mogą być znowu
rzyięci na łono kościelne, zadawszy
dnak im za tę winę pokutę zbawienną.
ieśli ktorzy, nie oglądaiąc się na
trofowanie kościelne, vpornie tego
ynić nie przestaną, niechay będą od
go iako hæretycy powściągnieni, vżywszy ieszcze do tego (ieśli potrzeba okaże) pomocy z ramienia władzy świetskiey».

A tegoż to ty, panie Harmoniographe, kościoła vstawy y naukę tak barzo zalecaiąc, nad Græckiey obrzędy cerkwie lepszymi być powiadasz, ktory (*sic*) tę tak zbawienną, na słowiech Samego Zbawiciela nasze(54)go vfundowaną y przez tak wiele set lat wcale y nienaruszenie w cerkwi Bożey zachowaną, ceremonią nie tylko abrogować, ale ieszcze y tak niewstydliwie ganić y potępiać się ważył! A iakoż się to zgadza y z tym, coś ty w tey swoiey «Harmoniey» napisał: «iż Rzymski kościoł żadnych Greckiey cerkwie obrzędow y ceremoniy nie gani»? Weźże, proszę cię, na oczy okulary a przypatrz się dobrze temu generalnemu Rzymskiego kościoła postanowieniu, ktorym nie tylko gani, ale y potępia tę tak zbawienną ceremoniią!

A zatym ieśliże y wszystkich onych śś. oycow, doktorow, męczennikow samych, na-ostatek onych dawnych papieżow swoich, ktorzy o oddaleniu ludzi świetskich od przyimowania krwie Pańskiey by namniey nie myślili, ta nowa vtworzona tego waszego kościelnego synodu vchwała nie potępia y heretykami nie nazywa—puszczam to na rozsądek y vznanie każdego bacznego człowieka! Pod ktorego to synodu vchwały y wyście się, mili oderwańcy, poddali y naśladować ich, skoro wam ten wasz naywyższy pasterz roskaże, radzi-nie-radzi musicie.

Nie zamydlaycie tedy (dla Boga was proszę) ludziom, a zwłaszcza prostym, oczu tą swoią iawnie omylną powieścią, iako byście nic do cerkwie nowego nie wprowadzili! Gdyż się to iako ze wszystkich waszych spraw y postępkow słoń-

[1] на полѣ: Tomo 2 Concil. in Actis Concil. Constantiensis, sessione 13, pag. 1063

nie, tak y ludziom ku pożywaniu ucharistiey nie daie. Ale też y to zem przydawam, że słusznie, przynie [1] y świętobliwie to czyni, iż nie iego z ludzi stworzonych (iako waszy d tym niektorzy Iezuitowie za szczyto prawdę ludziom nieświadomym wać y twierdzić śmieli, iakoby cerkiew a Wschodnia, miasto sakramentu nięt. ciała Pańskiego, cząstki na pakę śś. oycow, to iest Mikołaia, sostoma y innych, wyięte ludziom tskim ku pożywaniu dawać miała), Samego Stworzyciela y Odkupiciela ego Iezusa Chrystusa naświętszym im y naydroższą krwią na odpuznie grzechow y wiecznego dostąie żywota prawdziwych dziatek ich karmi. A o cząstkach na pakę śś. Bożych — dla czego się przy komidiey pokładaią, y dla czego za y naświęt. sakrament poczytane być —(0) nie maią — szerokie obiaśniey dostateczna nauka y informaciia ana y wyrażona iest w Proskomir tey, ktorą z szczyrego textu y wdziwego Græckiego originału przeiwszy, ś. pamięci Ieremiasz, patriarcha stantinopolski, będąc (iako się wyższey zało) za wolą y wiadomością krola a. w tych kraiach naszych y dogląc, iako pastyrz, rządu owieczek oich, podał na pismie y wedla oney zachowywać roskazał wszystkim stalytney religiey naszey prezbiterom, rzy chocia tęż właśnie, a nie inszą emonią, iednakże nie z tak znaczną dostateczną nauką y obiaśnieniem eli y przed tym w Ritualach swoich. ora to Proskomidia iż iest de verbo verbum w księgi o służbie Bożey, druku Lwowskiego nakładem godney nięci oyca Bałabana, episkopa Lwowskiego, wydane, wpisana, — tedy, do zasiągnienia z czytania tych ksiąg pewnieyszey o tym wiadomości y informaciey każdego, komu by to należało wiedzieć, odesławszy, tak ten o eucharistiey rozdział concluduię:

Ponieważ pożywanie w sakramencie chleba przasnego y communikowanie ludzi świetskich pod iedną osobą ani w mandatach y vstawach Chrysta Pana, w Ewanieliey wyrażonych, ani w podaniu y nauce apostolskiey, (об. 56) ani w pismie y interpretaciach doktorow śś., ani w vchwale y canoniech synodow powszechnych — nie tylko fundamentu nie ma, ale y barzo temu wszystkiemu iest przeciwne, — przeto nie słusznie ten pan Harmoniograph, te obiedwie Rzymskiego kościoła tradiciy wychwalaiąc, że obrzędom y ceremoniam Orientalney cerkwie nie są przeciwne, vdawać to y twierdzić śmie [2].

(57—Oij) Rozdział VI.

Ktory w pierwszey części traktuie o duszach z tego świata zeszłych: ieśli iuż doskonałą przyięli zapłatę, albo nie; w drugiey zasię części odpowiada na niektore dowody o zmyślonym czyścowym ogniu.

Szosty zasię w wierze błąd ten niepewny scriptor zadaie nam z tey miary: iż o duszach sprawiedliwych ludzi y grzesznych taką trzymamy sententią, że doskonałey za vczynki swe zapłaty, to iest, iako niebieskiego krolestwa, tak y piekielnych mąk ieszcze nie przyięli; ale sprawiedliwych dusze na mieyscach wesołych (ktore — «ziemią żywiących»,

[1] опечатка: przjstoynie [2] внизу страницы небольшое типографское украшеніе

ca |(об. 54) iaśniey pokazuie, tak y z tey samey, od was teraz wydaney «HARMONIEY», w ktorey—iż ci iuż więcey raciy y dowodow (na pokazanie tego, że słusznie Rzymski kościoł ludziom świetskim kielich zbawienia odiął) nie stało—vciekłeś się do twierdzenia y vdawania tego za szczyrą prawdę: iakoby y cerkiew Orientalna ludziom chorym pod iedną tylko sakrament naświętszy osobą dawać miała! Czego (wiedz pewnie) ze wszystką swoią ordą nie dowiedziesz. Bo owa sophistiyska albo (iż tak rzekę) wykrętarska twoia racia v żadnego [illegible] nego y pobożnego człowieka mie[illegible] mieć nie może. Ktorey dla tego [illegible] mianuę, iż mniey vważnie y [illegible] o tak wielkich y strasznych świę[illegible] y taiemnicach diszkuruię, nie [illegible] starego zakonu przykład (50000 [illegible]) dla nieuważnego w arkę [illegible] poyźrzenia nagłą skaranych [illegible] nie oglądaiąc.

A ieśli tak ważny był [illegible] umiesz o samey istocie? [illegible] mowię, tych, ktorym [illegible] aniołowie vsługuią? [illegible] kiew Boża Wschodnia [illegible] Ducha Ś. taką (ktory [illegible] tam będzie śmieiąc, sami [illegible] na ten czas chcecie) vchwałę [illegible] się Isnąć iako niła: iż nie [illegible] Ojca ich. Kto ma zgromadzonym [illegible] A zaż tu ołtarzowym [illegible] słowa nie vkaofiarę |(55) [illegible] onego ostateczniey każdego [illegible] być, a na ten tę (iż [illegible] grzesznym y spra- Zbawiciel[illegible] O czym y ś. nice [illegible] mowi [4]: «Wszymaią) [illegible] okazać się przed nica [illegible] aby każdy [illegible]

należy [illegible] zgorszeni[illegible] nieprzy[illegible] A [illegible] niło) [illegible]

[illegible] y [illegible] za ty [illegible] aby w ten [illegible] zapłatę, atowiem [illegible] przybędziemy, obiecał [illegible] że też nie miał im da[illegible] Iako oćiec łaskawy mowi [illegible] synom, y ktorzy roboty iuż że nie da im obiadu, aż p[illegible] bracia. A ty za złe masz, [illegible] ieszcze nie wziął. A coż vczy[illegible] ktory wprzod za wszystkich [illegible] y siedzi niekoronowany? Co [illegible] tym, ktorzy za onych byli [illegible] ciebie y tych, ktorzy po t[illegible] czekaią? Widzisz, że mamy [illegible] nich, y lepsza iest nasza, a [illegible] conditia. O nas, mowi, co[illegible] przeyźrzał Bog: aby się im ni[illegible] lepszey są za nas condiciie [illegible] wprzod koronowani byli, [illegible] wszystkim ieden czas |(об. 58 [illegible] ciey, aby y ten, ktory przez [illegible]

[illegible] 41, 46] [2] на [illegible] 13 (въ подлинн. [illegible] на поля: 2 Коryn. [illegible] 10] [3] на пол[illegible] Chryzostom w [illegible] na kap. 11 [illegible]

wprzod przed tobą otrzymał zwy-
twо, z tobą pospołu przyiął koronę.
lzisz Boską pieczą y opatrzność: nie
ł, żeby nie bez nas koronowani
, ale żeby nie bez nas doskonałość
wzięli. Przeto też w ten czas okażą
doskonałemi. Vprzedzili w walce,
nie vprzedzili w koronach, oni bo-
n braci czekaią. Abowiem ieśli
yscy iesteśmy iedno ciało, staie się
sza temu ciału roskosz, gdy pospołu
nowane bywa, a nie poiedynkiem».
oty są słowa Chryzostoma ś., nad
e nie wiem by iakiego znacznieyszego
zeba by było dowodu, ku pokazaniu
, iż dusza sama bez ciała doskona-
za vczynki swe zapłaty dostąpić nie
e.

a co ty takim w tey swoiey «HAR-
EY» sposobem odpowiadasz: «Iż się
ozumie o zapłacie oney, ktorą y ciało
szą ma przyiąć po zmartwychwsta-
generalnym, ale teraz względem
: iuż maią doskonałą w niebie za-
ę» etc.

a co tobie pewną y dostateczną
i odpowiedź tenże Chryzostom ś., a
tylko sam ieden, ale y z drugiemi,
iedno naszymi Græckimi, ale y
zymi Łacińskimi doktory, ktorych
dectwa, dla lepszey wiary y pew-
i, tak iako się w samych Łaciń-
h, przez Rzymski kościoł approbo-
ych, exemplarzach maią, Łacińskim
wać pismem vmyśliłem. Słuchay tedy,
mowi o tym Chryzostom ś. w 39 na
do Korin](59)thow pierwszy Homiliey:
oniam si maneat anima et millies sit
ortalis, sicut est reuera, absque
e non accipiet bona illa ineffabilia,
neque punietur: omnia enim manife-
suntur ante tribunal Christi, vt acci-
piat vnusquisque, quæ per corpus gessit,
siue bona, siue mala». Y trochę niżey:
«Si enim non resurgit corpus, incoro-
nata manet anima, extra illam beatitu-
dinem, quæ est in cœlis». To iest:
«Ponieważ ieśliby trwała dusza y ty-
siąc kroć była nieśmiertelna, iako iest
zaiste, oprocz ciała nie przyimie dobr
onych niewymownych, iako też ani ka-
rana będzie: wszystkim się bowiem oka-
zać przysłusza przed sądem Chrystuso-
wym, aby każdy wziął to, co vczynił
przez ciało, lub dobre, lub złe». Y tro-
chę niżey: «Bo ieśli nie powstanie ciało,
niekoronowana trwa dusza, bez przyięcia
onych niebieskich szczęśliwości».

To są własne Chryzostoma ś. słowa,
z ktorymi się też zgadzaiąc, ś. Ambro-
sius tymi o tym słowy mowi [1]: «Coronæ
dies expectatur ab omnibus, vt intra
eum victi erubescant, victores palmam
adipiscantur victoriæ» etc. «Ergo [2] dum
expectatur plenitudo temporis, expectant
animæ remunerationem debitam, alias
manet pœna, alias gloria». To iest:
«Dnia koronaciey czekaią wszyscy, aby
w tym czasie zwyciężeni wstydzili się,
a zwyciężce palmy zwycięstwa dostępo-
wali. Przeto poki oczekawane by](об. 59)-
wa wypełnienie czasu, czekaią dusze
słuszney zapłaty, iednych czeka karanie,
a drugich chwała».

To iest o duszach stąd odchodzących
zdanie Ambroziuszowe, od ktorego się
też by namniey nie odstrzelił y Iustinus
ś., męczennik, ktory na onę quæstią—
co by zboycy vkrzyżowanemu to pomogło,
że wszedł do raiu, gdyż przed zmar-
twychwstaniem korony żaden otrzymać
nie może—temi właśnie słowy odpowia-
da [3]: «Vtilitas latroni, quod paradisum
sit ingressus, hæc fuit, quod fidei

[1] на полѣ: Ambro. De bono mortis, cap. 10 [2] на полѣ: Ibidem, cap. 12 [3] на полѣ: ...inus Mart. quæ. 76

commodum re ipsa percepit, per quod dignus reputatus est, qui sanctorum cætui adiungeretur, in quo ad diem resurrectionis et remunerationis reseruatur». To iest: «Pożytek zboycy, iż do raiu wszedł, ten iest, że owocu wiary rzeczą samą doznał, przez co godnym się stał, aby był przyłączony do zebrania ś., w ktorym do dnia zmartwychwstania y przyięcia nagrody zachowywany bywa». Tenże na drugim mieyscu: «Ante resurrectionem vitæ cuique peractæ retributio non contingit». To iest: «Przed zmartwychwstaniem żadnemu za vczynki przeszłego żywota zapłaty przyiąć się nie zdarzyło». Poty Iustyn.

Ktorego sententiey podobnego też nieco napisał y on stary doktor Ireneus [1]: «Manifestum est (inquit), quia discipulorum Eius, propter quos et hæc operatus est Dominus, animæ [2] abibunt in inuisibilem locum, a ||**(60—Ꙋ)** Deo illis definitum, et ibi vsque resurrectionem commorabuntur, sustinentes resurrectionem, post recipientes corpora et perfecte resurgentes, quemadmodum et Dominus resurrexit, sed venient ad conspectum Dei». To iest: «Iawna iest (mowi), iż vczniow Iego, dla ktorych to sprawował Pan, dusze odeydą na niewidome mieysce, od Boga im naznaczone, w ktorym aż do zmartwychwstania trwać będą, czekaiąc zmartwychwstania. Potym przyimą ciała y doskonale powstaną, iako y Pan zmartwychwstał, a przyidą do oblicza Bożego».

Ale ieszcze znaczniey o tym pisze drugi stary doktor Tertullianus tymi słowy [3]: «Sinus Abrahæ regio est destinata ijs, qui in fide defunguntur, etsi non cœlestis, sublimior tamen inferis, interim refrigerium præbitura anim iustorum, donec consummatio r resurrectionem omnium plenitudine cedis expungat». Item [4]: «Nulli cœlum, terra adhuc salua, ne dixer clausa, cum transactione enim i reserata erunt regna cœlorum» iest: «Łono Abrahamowe mieysc naznaczone tym, ktorzy w wie tego świata zchodzą, acz nie niebi wyższe iednak za one niskie cien ktore w tym czasie ochłodzenie dawało duszam sprawiedliwych nim przez zmartwychwstanie y prz zupełney zapłaty wszystkich [...] się rzeczy doskonałość okaże». «Żadnemu nie stoi otworem niebo ieszcze ziemia iest cała, iż nie rz zamkniona, pospołu bowiem z sk niem świata otworzone będzie krol niebieskie».

W teyże sententiey trwaią An nus, Theophilactus, Oecumenius y na-ostatek Bernhardus ś., ktorych stkich zdanie y nauka iż się nie z mozgiem, ale z naszey ś. cerkwie wowiernym wyznaniem zgadza, a przeto w wierze błądzącemi y h kami nazowiesz? Ale nie tuszę, się na tak iawnie niezbożną nie dliwość zebrać mogł.

A na one apostolskie słowa: być rozwiązany z ciałem a być z Chr sem» [5], tak też y na wszystkie kwie naszey hymny, ku pochwal wybranych Bożych vtworzone, taki nakrotce respons daie: że y my cz y honoru tego, ktorym ich Bog y oblubienica Iego cerkiew ś. n y przyozdobiła, namniey im nie czamy. Y owszem przyznawamy

[1] на полѣ: Irenæus libro 5, sub finem (послѣ сего старинным почерком: «с. 31») [2] опечатка: anime [3] на полѣ: Tertullian. lib. 4 aduersus Marc., cap. Idem, De anima, cap. 55 [5] Филиппис. I, 23: «желаніе имый разрѣшитися быти»

i w ciele ieszcze będąc śmiertel-
vstawiczne z Chrystusem Panem
.nie y mocne złączenie mieli, tedy
wiu teraz, gdy (iako Grzegorz ś.
zenus mowi) z tego doczesnego
, iako z srogiego więzienia będąc
bodzeni y pęta cielesnych okow,
i skrzydła dusze y vmysłu obcią-
ıyły, przerwawszy, a w stronie
ych, kto(61—Ⅱij)rą nawiedza
ść oblicza Pańskiego, z anioły po-
hwałę Mu daiąc y przyszłych zgo-
ch sobie radości pewnym oczeki-
n [1] y nieiaką imaginatią iuż
.iąc [2], iako do obcowania z Chry-
, tak y modlenia się za nami są
nieyszemi. Y przyięli, iako Chry-
mowi [3], wszystko to, cokolwiek
ıo iest o zmartwychwstaniu y o
wie niebieskim. Ale iakimże spo-
przyięli? Takim, iako tamże do-
Chryzostom ś.: «sola (inquit) fide
de ijs concœperunt fiduciam».
ey tamże: «Vides, quod illud
:unt, est expectare et de ijs con-
» Poty Chryzostom ś. Grzegorz
Nazianzenus, w kazaniu swym,
ochwałę Cæsariusza pisanym, o
h ludzi sprawiedliwych, z tego
zeszłych, temi właśnie słowy
[4]: «Sapient[i]um verbis adducor,
dam generosam omnem Deoque
ı animam, posteaquam corporis
s soluta hinc excesserit, protinus
, quod eam manet, persentien-
t contemplantem, mirabili qua-
oluptate affici et exultare, atque
ta, velut graui quodam ergastulo
relicta, excussisque compedibus,
animi penna deprimi solebat,
n ad Dominum suum conuolare
ıdinemque reconditam imaginatione
quadam iam percipere». To iest: «Mądrych ludzi powieściami do tego będąc przywiedziony, wierzę, że (об. 61) każda wspaniała y Bogu miła dusza, gdy z związkow cielesnych rozwiązana stąd odeydzie, na-tych-miast dobro ono, ktore iey czeka, w sobie czuiąc y vważaiąc, dziwney iakieyś roskoszy y wesela zażywa, y żywot ten iako cięszkie nieiakie więzienie opuściwszy, y okowy, ktorymi skrzydła vmysłu ociążane bywać zwykły, z siebie zrzuciwszy, z weselem do Pana swego leci, y szczęśliwości tey, ktora iest iey zachowana, imaginatią, to iest rozmyślaniem nieiakim, iuż zażywa».

Z ktorych to słow, iako też y z wyższey przytoczonych doktorow ś. świadectw, snadnie się każdy resoluować w tym może: iakim sposobem wybrani Boży iuż zapłatę wzięli, to iest, pewnym oczekiwaniem y nieiaką (iako się wyższey rzekło) imaginatią smaku przyszłych zgotowanych sobie roskoszy zażywaiąc.

Odpowiesz mi na to: «Ergo, niemasz żadney miedzy nimi y nami rożności, gdyż y my, mieszkaiąc tu ieszcze na tym świecie, możemy przez wiarę y nadzieią onych niepoiętych, wybranym Bożym zgotowanych, radości zażywać!»

Na co ia tobie odpowiadam: że wielka, y barzo wielka, miedzy ich a naszym oczekiwaniem iest rożność! Inaczey bowiem czeka łaski krolewskiey ten, ktory siedzi w więzieniu; a inaczey ten, ktory wezwany iest od niego na obiad. Nasza, iako Augustin ś. mowi, «via est in periculo, vita in exilio et finis in dubio» («droga w niebespieczeństwie, żywot w wywołaniu y koniec w wątpli(62)wości»). Onych zasię wybawiona iest dusza od śmierci, oczy od łez y nogi od pośliźnienia. My na tym burz-

[1] подлин.: oczekawaniem [2] опечатка: zażywaiąc [3] на полѣ: Chrysostomus in epistolam ...r. Homil. 73 [4] на полѣ: Nazianzenus in laudem Cæsarij

liwym y straszliwych nawałności pełnym morzu z pracą, płaczem y niebespieczeństwem wielkim żegluiemy; a oni iuż do spokoynego y bespiecznego portu z niewymowną radością przypłynęli, iuż przywroceni są z wywołania do oyczyzny, iuż wyswobodzeni są z ciemnice y wezwani na gody Krola Niebieskiego, gdzie iednak naznaczoney obiadu godziny, to iest niezwiędłey oney w krolestwie niebieskim korony, z weselem oczekiwaią.

A to nie moie są słowa, ale onego wielkiego y zacnego doktora Athanasiusza ś. Ktory iż o tey wszystkiey materiey barzo iawną y znaczną daie nam naukę, zdało mi się to wszystko, co ten ś. doktor na pytanie Antiocha książęcia— gdzieby dusze sprawiedliwych y grzesznych ludzi były—odpowiada, de verbo ad verbum w te moie książszki wpisać, a wpisać ięzykiem Łacińskim dla tego, iż się y w Rzymskich (z inszey miary podeyźrzanych) exemplarzach tak, a nie inaczey nayduią [1]:

«Quæstio 19. At vbinam dicere volumus, quod futuræ sint prius receptæ hominum animæ? Resp. Aliena est et horribilis quæstio et hominibus abscondita. Non enim permisit Deus redire quenquam inde, qui annunciaret, vbi aut quomodo sint illæ a nobis profectæ animæ. Tamen ex scripturis di‖(об. 62)scimus, quod peccatorum animæ inferius omni terra et mari existant. Vt inquit psalmus: in tenebris et in vmbra mortis et in lacu infimo. Atque in Iob scriptum est: in terram tenebrosam et opertam mortis caligine, in terram tenebrarum æternarum, vbi non est videre neque lumen, neque vitam hominibus. Iustorum autem animæ post Christi aduentum et mortem (id quod de latrone in cru[illegible] didicimus) in paradyso sunt. Non e[illegible] propter solam latronis animam Christ[illegible] Deus noster paradysum aperuit, [illegible] etiam ob reliquas omnes sanctorum [illegible]mas. Qvæstio XX. Nunquid igitur [illegible]ceperunt iusti bona sua, et peccato[illegible] pænam? Resp. Nequaquam. Atta[illegible] gaudium nactæ sunt sanctorum ani[illegible] et ista est fruitio earum particula[illegible] sicut et tristitia, quam peccatores [illegible]bent, est particulare supplicium. Quo[illegible]do enim accersit rex amicos suos, [illegible] secum prandeant; sic et damnatos, [illegible] puniantur. Illi autem, qui ad prandi[illegible] sunt vocati, gaudent et lætantur cor[illegible] rege in palatio vsque ad horam pr[illegible]dij; damnati autem in carcere clausi [illegible]nent, in mœrore et tristitia, vsque d[illegible] veniat iudex. Ita tandem intelligere op[illegible]tet etiam de animabus, quæ istuc a[illegible]bis migrauerunt. Qvæstio XXI. Q[illegible] igitur, quando nemo (secundum ea, q[illegible] locutus es) neque in regnum, neque [illegible] gehennam introiuit, quomodo de di[illegible] contra La‖(63)zarum audimus, quod [illegible] igne et tormentis existens ad Abra[illegible] loquitur? Respon. Dominus omni[illegible] Lazaro et diuite parabolice locutus e[illegible] sicut et de decem virginibus, et a[illegible] parabolis. Non enim res gesta La[illegible] exemplum. Ideoque non vident pecca[illegible]res in gehenna existentes iustos, q[illegible] cum Abraham in regno sunt, nec vi[illegible]sim cognoscit aliquis proximum su[illegible] illic in tenebris habitans».

Ktore to słowa Polskim ięzykiem t[illegible] się w sobie maią: «Pytanie 19. A [illegible] gdzie wżdy teraz są dusze ludzi z t[illegible] świata zeszłych? Odpowiedź. Tru[illegible] y straszliwe to iest badanie a od [illegible] zakryte. Abowiem nie dopuścił Bog[illegible]

[1] на полѣ: Athanasius in quæstionibus ad Antiochum. Tomo 2, pag. 28[illegible] Commeliniana, anno 1601

emu zwrocić się ztamtąd, ktory by naymił, gdzie a iako mieszkaią odete od nas dusze. Iednakże z pisma się nczamy, iż grzesznych dusze w niżym za wszystką ziemią y za morzem ieyscu trwaią. Iako mowi Psalmista: ciemności y cieniu śmierci y dolinie nygłębszey [1]. Y w księgach Iobowych ipisano: do ziemie ciemney y okrytey rokiem śmierci, do ziemie ciemności iecznych, gdzie nie może żaden człowiek idzieć ani światłości, ani żywota [2]. prawiedliwych zasię dusze po przyściu śmierci Chrystusowey (czego się z storiey zboyce vkrzyżowanego nauczyć ożemy) w raiu są. Abowiem nie dla mey tylko onego zboyce dusze Chrystus Bog (об. 63) nasz ray otworzył, y dla innych wszystkich świętych z. Pytanie XX. Izali tedy przyięli sprawiedliwi zapłatę swoię, a grzeszkaranie? Odpowiedź. Żadną miarą. iednak wesela zażywaią sprawiedlich dusze, a zażywaią od części tylko, o też y grzeszni od części tylko sunku zażywaią. Iako bowiem wzywa l przyiacioł swoich do siebie na obiad, y potępionych na karanie. Ci tedy, rzy są wezwani na obiad, raduią się weselą przed krolem, aż do godziny adu; a potępieni zamknieni w ciemnitrwaią w troskach y frasunku, aż i przyidzie sędzia. Tak tedy mamy umieć y o duszach, ktore ztąd oddzą. Pytanie XXI. Coż tedy ponie, wedla tych słow, ktoreś wyrzekł, en nie wszedł ani do krolestwa, ani piekła? iakoż mamy rozumieć o tym, my słyszeli o Łazarzu y o bogaczu, będąc w ogniu y w mękach, z Abranem rozmawiał? Odpowiedź. Pan zystko o bogaczu y o Łazarzu mowił l przypowieścią, iako y o dziesiąci pannach y innych przypowieściach, nie może się bowiem przykład Łazarzow poczytać za rzecz tę, ktora się iuż stała. Y dla tegoż nie mogą grzeszni, w piekle męczący się, widzieć sprawiedliwych, z Abrahamem w krolestwie będących, ani też pozna tam kto bliźniego swego, w ciemno(64—S)ściach przemieszkiwaiąc».

Przypatrzże się dobrze, panie Harmoniographe, iaką ten wielki doktor o duszach sprawiedliwych y grzesznych stąd odchodzących ludzi trzyma sententią! Aza nie iawnie y znacznie to twierdzi, że iako dobrzy niebieskiego krolestwa, tak y źli piekielnych mąk ieszcze nie dostąpili; ale ci pod strażą wiecznych ciemności, a owi w rayskich przemieszkiwaią roskoszach, a iż ray z krolestwem niebieskim za iedno rozumiany być nie ma?

Tenże ś. Athanazius, y w tychże do Antiocha quæstiach, temi o tym słowy mowi: «Qvæstio 47. Vbinam locorum paradisum putamus esse? quidam enim Hierosolymis, quidam in cœlis eum statuunt. Responsio. Nullus horum verus est. Et quod Hierosolimæ non sit, testatur Adam, qui in Caluariæ monte iacet, constat autem illum non in paradiso sepultum, sed eiectum. Quod autem in cœlo non sit paradisus, testatur scriptura inquiens: plantauit Deus paradisum in Eden ad orientem. Docet igitur nos, quod ex oriente omnis terræ sit paradisus. Vnde perhibent exquisitiores historici, quod huius rei gratia omnia aromata suauissimi odoris circa orientaliora loca, seu Indiæ fines proueniunt, vtpote quæ sunt vicina paradiso». To iest: «Pytanie 47. Na ktorym mieyscu ray być rozumiemy? iedni go bowiem w Hieruzalem, a drudzy na

[1] Псал. LXXXVII, 7 [2] Іов. X, 21—22

niebie być (об. 64) powiadaią. **Odpowiedź.** Żadne z tych mieysce nie iest prawdziwe. Bo iż w Hieruzalem nie iest, świadczy Adam, ktory na gorze Caluariey pogrzebiony leży, a pewnie wiemy, że go nie w raiu pochowano, ale wygnano ztamtąd. A iż też ani na niebie iest ray, świadczy pismo mowiąc: wszczepił Pan ray w Eden na wschodzie słońca. Naucza tedy nas, iż ze wschodu wszystkiey ziemie iest ray. Skąd świadczą celnieyszy historicy, iż dla tego wszystkie zioła naywdzięcznieyszego zapachu około wschodnich krain się rodzą, że tam te mieysca nie daleko są od raiu».

To iest o raiu zdanie ś. Athanasiusza, z ktorym się zgadzaiąc, y ś. Chrisostom, pisząc na ono Chrystusowe słowo, do zboyce rzeczone: «dziś będziesz ze Mną w raiu», iawnie to twierdzi, że ray nie iest onym niebieskim krolestwem, ktorego oko nie widziało y vcho nie słyszało.

A z strony czynienia [1] za vmarł... modlitw, iałmużny y ofiarowania ... świętszey ciała y krwie Zbawiciela ... szego ofiary,—nie pomawiay nas ... żebyśmy ie nie pomocnemi być du... z tego świata zeszłym, rozumieli; ... owszem dla tego ie czynimy, żeby... mogli przed dekretem vbłagać ... wiedliwego Sędziego. O czym ... tenże Athanasius ś. y w tychże ... tiocha quæstiach rozsądek czyni... stio 36. Quid ergo, num sent... (65—Sij)qua beneficia etiam ... animæ, cum super illis fiunt ... et peractiones bonorum oper... tionum? **Respon.** Si non ... ficio participarent ex illo ... in cura et exequijs fieret ...

At sicut vi...
et odorem ...
reclusum, sic...
ita intelligi...
ticipare ali...
immolation...
facta, sic...
Qui viuor...
gerit, De...
aza do...
stwa y ...
waią ...
wowan...
nieni...
byli ...

[1] на полѣ: Dla czego za ... na Ewanielią ś. Mattheusz...

tąpił, aby łaskawego Sędziego na-
ł».
Mogło by się y innych barzo wiele
to mieysce dowodow z pisma ś.
rać; lecz dogadzaiąc krotkości czasu
naiąc za to, że y na tych, ktore się
ytoczyły, doktorow ś. świadectwach
telnik dosyć będzie miał,—do wtorey
o rozdziału części przystępuię.

Siodmy [1] tedy w wierze błąd zadaie
n ten niepewny scriptor z tey miary,
nie wierzymy y [2] nie wyznawamy,
y był czyściec, to iest, ogień mate-
lny, w ktorym by się dusze po śmierci
ścić miały. Co mu ia barzo rad po-
alam, że takiego, o iakim tu on pisze
'ścu, cerkiew nasza nie wierzy y nie
znawa. Ale też y to zarazem przyda-
m, że to czyni non temere, ale dla
właśnie przyczyny, iż żadnego w pis-
ɜ ś. tego to czyścowego ognia funda-
ntu nie widzi, y ow|(66)szem barzo
ile przeciwnych onemu mieysc vpa-
ie. Za ktorym to vpatrowaniem y oy-
vie śś., na piąte powszechne conci-
m zebrani, tę o czyścu opinią, pod ti-
em Origenesowey heresiey, potępili.
ory to Origenes twierdził to y wy-
iwał, iakoby męki miały być doczesne,
nie wieczne, skłaniaiąc się nieco do
nia o tym dawnych pogańskich phi-
ophow, a osobliwie Platona. Ktory
ko o tym świadczy Euzebiusz) trzy
ny ludzi, z tego świata zeszłych, być
wiadał: ieden iakoby tych, ktorzy,
czciwie y sprawiedliwie bieg żywota
ego na tym świecie prowadziwszy, w
lach Eliziyskich y czystych niebieskich
łacach; niezbożni zasię w mękach pie-
elnych wieczne mieszkanie mieć; ci
ak, ktorzy nie tak barzo y sprośnie
grzeszyli, do czasu tylko w tychże mę-
kach piekielnych za grzechy swe po-
kutować y czyścić się mieli.

To było zdanie onego pogańskiego
philosopha Platona, od ktorego ieśli się
teraźnieysza papieska o czyścu opinia
daleko odstrzeliła — na vważenie to
każdego puszczam. A iż to swoie o
ogniu czyścowym zdanie w pomienioney
«Harmoniey» temi trzema raciami pode-
przeć vsiłuie,—pierwsza—słowem apo-
stolskim, ktory mowi [3]: «A ieśli kto
buduie na tym gruncie złoto, srebro,
drwa, siano, słomę, każdego zbudowa-
nie iawne będzie, abowiem dzień Pański
vkaże, bo |(об. 66) w ogniu będzie
obiawion; a zbudowanie każdego, iakie
będzie, ogień sprobuie. Zostanie li czyie
budowanie, ktore na gruncie zbudował,
ten zapłatę weźmie; ieśli czyie zbudo-
wanie zgore, szkodę podeymie, a sam
będzie zbawiony, wszakże tak iakoby
przez ogień». Druga—słowem Chrystusa
Pana, Ktory mowi [4]: «Zgadzay się z
przeciwnikiem twoim prędko, pokiś iest
w drodze, by cię przeciwnik nie podał
sędziemu, a sędzia cię wyda słudze, y
do ciemnice wsadzony będziesz; zaprawdę
powiadam tobie, nie wynidziesz stamtąd,
aż się wypłacisz do namnieyszego qua-
dranta albo pieniązka». Trzecia—czy-
nieniem za vmarłe modlitw, dawaniem
iałmużny y odprawowaniem innych ce-
remoniy y dobrodzieystw duchownych,
ktorych cerkiew nasza Wschodnia na
pamiątkę zeszłych z tego świata ludzi
zażywać zwykła,—

tedy mu ia to słońca, da Bog, iaśniey
pokażę, że te wszystkie, ktore on za
sobą ciągnie racie, nie tylko namnieyszey
temu ich o czyścu zdaniu podpory nie
czynią, ale y z gruntu prawie go wywra-

[1] на полѣ: O Czyścu [2] этотъ союзъ, вслѣдствіе опечатки, повторенъ [3] на полѣ: 1 Kor.
p. 3 [ст. 12—15] [4] на полѣ: Matt. 5 [ст. 25]

caią. Bo co się dotycze słowa apostolskiego, to iż nie tylko by namniey temu ich zmyślonemu czyścowemu ogniu nie pomocne, ale y iawnie przeciwne iest—iaśnie to vkazuią wykłady na to mieysce doktorow ś. Iedni bowiem z nich przez ten ogień rozumieią vciski y dolegliwości, ktory|(67)mi wierni Boży na tym świecie polerowani bywaią,—ktorą sententią mianowicie trzyma Augustynus y Gregorius. Drudzy zasię, iako Ambrozius y Theodoretus, ogień on, ktory w dzień on ostateczny sądu generalnego wszystek świat ogarnąć ma, rozumieią, a okazyią tego biorą z słow ś. apostoła Piotra [1], ktory pisze o zatopieniu w dzień sądny wszystkiego świata ognistym potopem, y słow Daniela proroka, ktory mowi [2]: «widziałem, gdy Starodawny siadł na maiestacie, a rzeka ognista płynęła przed sądem Iego».

Tak tedy pisze o tym Theodoretus et Oecumenius [3]: «In die aduentus Domini erit acris et vehemens examinatio, et eos quidem, qui recte vixerunt, tanquam aurum et argentum reddet ignis splendidiores; eos autem, qui iniquitatem fecerint, instar ligni et fœni et stipulæ comburet. Doctor autem, qui quæ oportet docuerit, non luet pænas, sed salute dignus habebitur». To iest: «W dzień przyiścia Pańskiego będzie ostre y silne doświadczenie, y tych, co dobrze na tym świecie żyli, iako złoto y srebro ogień iaśnieyszych okaże; onych zasię, ktorzy złości płodzili, na kształt drzewa, siana y słomy popali. A nauczyciel, ktory tego co przystoi vczył, nie będzie karany, ale zbawienia godnym się być pokaże». Poty Theodoretus y Œcumenius.

Z ktoremi się też właśnie zgadzaiąc y Ambrosius, tak o tym w wy|(об. 67)kładzie na psalm 36 pisząc, mowi [4]: «Post consummationem sæculi hoc futurum est baptisma, quando per caminum ignis iniquitas exuretur, ut in regno Dei fulgeant iusti sicut sol in regno Patris sui. Et si aliquis vt Petrus sit, vt Ioannes, baptisabitur hoc igni». To iest: «Po skończeniu tego świata to będzie krzczenie, gdy przez komin ognisty złość będzie wypalona, aby sprawiedliwi lśnęli się iako słońce w krolestwie Oyca ich. Y ieśli by kto był, lub Piotr, lub Ian, będzie się krzcił tym ogniem». Poty Ambrozius. Ktory ieśli w tych swoich słowiech namnieyszą o czyścu wzmiankę [5] czyni—każdy, kto te iego wszystkie słowa dobrze v siebie vważy, obaczyć snadnie może.

P.p. bowiem Rzymianie to twierdzą: «Że teraz przede dniem sądnym dusze same bez ciała iedne się w piekle męczą, drugie w czyścu poleruią, trzecie w niebie kroluią». A ci aż po dokończeniu świata iako okazanie się mianowanego ognia, tak y przyięcie za zasługi zapłaty vkazuią. Ku temu p.p. Rzymianie powiadaią to: «Że się do tego ich czyścowego ognia dostaią tylko ci, ktorzy ani nieba, ani piekła nie zasłużyli». Ci zasię piszą, że wszyscy przez tę ognistą rzekę, tak grzeszni, iako y sprawiedliwi, ci na potępienie, a owi na vwielbienie prowadzeni być maią.

O ktorey to quæstiey ia tu na ten czas, dla ciasnego placu, szeroko nie disz*kuruiąc, dwa tu tylko znaczne na to pomienione apostol|(68—2)skie słowo wielkich kościelnych doktorow wykłady

[1] на полѣ: 2 Petr. cap. 3 [ст. 5—7] [2] на полѣ: Daniel, kap. 7 [ст. 9—10] [3] [на полѣ]: Theodoret. et Oecumenius 1 ad Cori. cap. 3 [4] на полѣ: Ambrosius in Psal. [36] [5] [...]чатка: wzmiankę

rzytoczę, a mianowicie Chryzostoma y Hieronyma ś. Z ktorych pierwszy taki na to apostolskie mieysce wykład czyni, mowiąc [1]:

«Est autem id quod dicitur: si quis habet malam vitam cum fide recta, non defendet eum fides, quo minus puniatur ardente opere, illud autem arserit, hoc est—non tulerit ignis impetum». Y trochę niżey: «Ille autem saluus erit, sic tamen, quasi per ignem. Hoc est autem quod dicit: non ipse quoque ita peribit, vt opera, redactus ad nihilum, sed manebit in igne; salutem itaque rem vocat, propterea adiecit—quasi per ignem. Nam nos quoque solemus dicere: saluum est igne—de ijs, quæ non comburuntur, nec statim in cinerem rediguntur. Ne enim quoniam ignem audiuisti, existimes eos, qui vruntur eo, redigi, vt non consistant. Si autem supplicium quoque salutem vocet, ne mireris: solet enim ipse in ijs, quæ male sonant, vti pulchris nominibus, et in bonis contrarijs». To iest: «Ieśli kto ma dobrą wiarę a zły żywot, nie obroni go wiara, żeby nie miał być karany w ten czas, gdy vczynki gorzeć będą, nie mogąc znieść nawałności ognia». Y trochę niżey: «A on sam zbawiony będzie, tak iednak, iakoby przez ogień. To się ma tak rozumieć: iż sam nie tak zginie, iako vczynki, żeby się miał wniwecz obrocić; ale będzie trwał w ogniu, ktorą to rzecz zba(об. 68)wieniem nazywa, dla tego dołożył—iakoby przez ogień. Abowiem y myśmy zwykli mowić: zbawiono iest ogniem—o tych rzeczach, ktore nie mogą zgorzeć y zaraz się w popioł obrocić. Abowiem iżeś słyszał ogień, abyś nie rozumiał, żeby ci, ktorzy tym ogniem paleni będą, wniwecz się mieli obrocić. A ieśli karanie zbawieniem nazywa, nie dziwuy się: zwykł bowiem on w rzeczach tych, ktore niedobrze brzmią, nadobnych titułow vżywać, a w tych, ktore są dobre, przeciwnych».

Hieronym zasię ś., z tymże Chryzostomowym zdaniem się zgadzaiąc, temi o tym słowy mowi [2]: «Deus ignis consumens est, vt lignum, fœnum, stipulam, arsura in die iudicij». To iest: «Bog ogień pożyraiący iest, iako drwa, siano, słomę, ktore będą gorzeć w dzień sądny». Tenże na drugim mieyscu [3]: «Si quis igitur habeat in conscientia sua zizania, quæ inimicus homo dormiente patrefamilias superseminauit, hæc ignis exuret, hæc vorabit incendium, et omnium sanctorum oculis eorum supplicia monstrabuntur, qui pro auro, argento et lapide precioso ædificauerunt super fundamentum Domini fœnum, ligna, stipulam, pabulum ignis sempiterni». To iest: «Ieśli tedy kto będzie miał na sumnieniu swym kąkol albo plewy, ktore nieprzyiacielski człowiek śpiącemu gospodarzowi nasiał, to ogień spali, to pożrze on (69—Cij) wielki pożar, y wszystkich świętych oczom onych męki okazane będą, ktorzy miasto złota, srebra y kamienia drogiego budowali na fundamencie Pańskim siano, drwa, słomę, pokarm ognia wiekuistego».

Widzisz tedy, iako się barzo ten doktorow ś. wykład z waszą o czyścu opinią nie zgadza! Co bowiem wy twierdzicie, że to o doczesnym czyścowym ogniu apostoł mowi, to oni iawnie wyznawaią, że to o wieczney piekielney męce rozumieć się ma! Co wy vdaiecie, że się to teraz przed sądem wykonywa, to oni, przeciwne temu barzo zdanie trzymaiąc, twierdzą, że to aż po skończeniu świata y onym

[1] на полѣ: Chrisosto. in epist. 1 ad Cor. Homilia 9, ca. 3 [2] на полѣ: Hieronym. in Daniel. cap. 7 [3] на полѣ: Idem in Esaiam cap. 66

generalnym Naywyższego Sędziego dekrecie wykonano być ma!

Przystępuię do wtorego o czyścu Harmoniographowego argumentu, ktory sklecić vsiłuie z słow Chrystusa Pana, Ktory napomina [1], aby każdy, poki iest na drodze, zgadzał się z przeciwnikiem swoim, by go przeciwnik nie podał sędziemu, a sędzia słudze, a tak by go wsadzono do ciemnice, skąd nie wynidzie, aż się wypłaci do namnieyszego quadranta albo pieniąszka. Tedy y to, iż tey waszey o czyścu opiniey nie tylko by namniey nie pomocne, ale y przeciwne iest—łatwiuchno się tego każdy z wykładu też na to mieysce doktorow ś. nauczyć może. Bo przez to więzienie nie rozumie żaden z nich czyśca, ale wieczne męki piekiel||(об. 69)ne, a przez słowko donec abo «aż poki»—nie doczesność, ale wiekuistość męki każdy z nich na tym mieyscu rozumie.

Dawszy tedy pokoy Græckim, twoich czterech własnych Łacińskich doktorow na świadectwo przywiodę. Tak tedy na to mieysce pisze ś. Ambrosius [2]: «Hunc magistratum tibi et iudicem monstrat, quem monstrauit et accusatorem, et ostendit, quando sit reuelandus: in die, inquit, qua iudicabit Deus occulta hominum, secundum euangelium meum, per Iesum Christum Dominum nostrum. Hic igitur est iudex Iesus Christus, per Quem occulta redarguuntur, et impij operis pœna mandatur. Vis scire Christum esse iudicem, qui exactori tradit et in carcerem mittit? Ipsum interroga, immo Ipsum lege in Euangelio dicentem: tollite hunc et mittite in tenebras exteriores. Exactores quoque Suos Ipse monstrauit, alio loco dicens: sic erit in consummatione sæculi, exibunt angeli et segreg bunt malos de medio iustorum et m tent eos in caminum ignis, hic erit f tus et stridor dentium». To iest: «Te tobie vkazuie sędziego, ktorego vkaz oskarzyciela, y daie znać, kiedy się obiawić: w dzień, mowi apostoł, w kt będzie Bog sądził skrytości ludzkie, dług ewanieliey moiey, przez Ie Chrystusa Pana naszego. Ten tedy sędzia Iezus Chrystus, przez Kto skryte rzeczy obiawione będą, y zbożne vczyn||(70)ki karanie podey Chcesz wiedzieć, że Chrystus iest sęd ktory słudze oddaie y do więzienia syła? Onego pytay, albo raczey On czytay, w Ewanieliey mowiącego: we tego y wrzućcie go do ciemności wi nych. Sługi też Swoie On Sam vka gdy mowi: tak będzie na skończ wieku, wynidą aniołowie y odłączą zł z pośrzodku dobrych y wrzucą ie pieca ognistego, tam będzie płacz zgrzytanie zębow».

Tertullianus zasię, o tymże w Ewa liey wspomnionym więzieniu pisząc, wi [3]: «Non dimitteris, nisi modico quo delicto mora resurrectionis expenso». iest: «Nie będziesz wypuszczony, namnieyszy grzech w czas zmartw wstania będzie vważony». Tenże drugim mieyscu [4]: «Ne inferos expe tur vsque ad nouissimum quadran exacturos». To iest: «Aby nie do piekła, ktore by na nim aż do namn szego kwartnika wypłacenia potrz wało».

Augustin zasię ś., na to Ewanielie mieysce pisząc, temi słowy mowi [5]: « illa Domini sententia—non exies donec reddes nouissimum quadrant

[1] на полѣ: Matt. 5 [ст. 25—26] [2] на полѣ: Ambrosius in cap. 12 Lucæ, [3] на полѣ: Tertullian. De anima, cap. 35 [4] на полѣ: Idem, De Resurrect. carnis [5] на полѣ: Augustinus, De octo quæstionibus ad Dulcitium, tomo 4, foli. 153

spondere mihi necesse non fuit, cum iam ipse quæstionem similem ex angelij lectione soluisti, vbi scriptum : non cognouit eam, donec peperit um suum primogenitum». To iest: tey Pańskiey sentenciey—nie wyniesz stamtąd, aż się wypłacisz do (s. 70) namnieyszego kwartnika—powiadać mi nie była potrzeba, gdyżeś iuż podobną z ewanielskiego textu estią rozwiązał, gdzie napisano iest: poznał iey, aż porodziła syna swego pworodnego».

Dyonisius zasię Carthusianus tymi o słowy mowi [1]: «In carcerem, id in lacum inferni mitteris, in tenebras eriores, donec reddas nouissimum drantem, hoc est, nunquam redimeris, in inferno nulla est satisfactio». iest: «Do więzienia, to iest, do doliny kielney wrzucony będziesz, do ciemci zewnętrznych, aż oddasz ostateczny artnik, to iest, nigdy się nie będziesz gł odkupić, ponieważ w piekle nie sz żadnego dosyć vczynienia».

Co się dotycze trzeciey waszey raciey, iest czynienia za vmarłe modlitw y quowania innych pobożnych vczynkow, y iż w pierwszey tego rozdziału ści przystoynyć na to respons iuż iest yniony, tego ia tu repetować bezpobnie nie chcąc, takim ten szosty dział sposobem concluduię:

Z tych wszystkich, ktore się tu przytyły, dowodow y świadectw pisma ętego pokazuie się to słońca iaśniey: iako potępionych dusze doskonałey ki, tak y sprawiedliwych doskonałey płaty y poiedynkowey koronaciey sze nie przyięli, ale się to oboie (71) po onym generalnym ostatecznym ywyższego Sędziego dekrecie wykonać y exekwować ma. Pokazuie się też y to, iż żadnego czyścowego ognia niemasz, w ktorym by się teraz dusze same bez ciała czyścić y polerować miały. «Ale tu się na tym świecie», iako Grzegorz święty Nazianzenus mowi, «poleruiemy vciskami y kłopotami, abowiem tam mękam, a nie czyszczeniu, czas iest» [2].

(об. 71) Rozdział VII.

W ktorym się zamyka odpowiedź na słowa rzkomo Gennadiusza, patryarchy Constantinopolskiego, ktoremi przemożenie bram piekielnych przeciwko cerkwi Orientalney z odmiany doczesnego szczęścia miarkuie.

Wywiodszy to rzkomo ten pan Harmoniograph, iż się w artykulech, do wyznania wiary należących, y innych obrzędach y ceremoniach Grecka cerkiew z Rzymskim kościołem zgadza, z tym się teraz, acz niechcąc, wynurzył, iż nie dla tego to czynił, aby miał tego tym obudwu religiam życzyć, żeby iako ta, tak y owa, z praw, wolności y swobod swoich się weseląc, wcale y nienaruszenie zostawać y w spokoynym nabożeństwa vżywaniu iedna drugiey rowna być miała; ale dla tego, żeby, nic w Greckiey cerkwi takiego, co by nad Rzymski kościoł w sobie miała, być nie vkazawszy, a zatym z drugiey strony naganę, acz niesłuszną (iako się, da Bog, pokaże) iey dawszy, tym snadniey nas wszystkich od niey oderwać a do Rzymskiego, ktorego tak barzo zaleca, kościoła przywabić mogł. Czego gdzie by przyznać

[1] на полѣ: Dyonisius Carthusianus in Matthæ. cap. 5, art. 10 [2] въ концѣ страницы помѣщено небольшое типографское украшеніе

szym punkcie nie odstępuie, nic na-ostatek do nich nie przydaiąc, nic nie odeymuiąc, iako słońce iednakim zawsze prawdy (об. 74) promieniem świeci? Czyli waszemu Rzymskiemu kościołowi, ktory co-rok, to wiarę odmienia, comiesiąc, to iey poprawuie, iedne dekreta stanowi, drugie kasuie, zabronione na pierwszych synodach rzeczy roskazuie, a pozwolone przeklęctwu oddaie, albo w cudzych swoie, albo w swoich cudze nauki potępia?

Zadasz mi to podobno: że byli pod czas niektorzy patriarchowie Wschodni hæretykami? Przyznawam. Ale y ty też przyznać mi to musisz, że ich nigdy na tych stolicach nie cierpiano, ale skoro, iedno ta szkodliwa hæresiey iskierka przez kogo kolwiek, bądź to świeckiego, bądź przełożonego wzniecać się poczęła, na-tych-miast od oczu wnętrznych, łaską Ducha Ś. oświeconych, obaczona, na-tych-miast wodą prawdziwey pisma ś. nauki zalana, zagaszona y wniwecz obrocona była, na-tych-miast author iey, ieśli się vpamiętać nie chciał, iako członek zgniły, od żywego y zdrowego cerkwie Chrystusowey ciała mieczem duchownym odcięty, a na iego mieysce drugi prawdziwy y niepodeyźrzany pastyrz był subrogowany. A zaż tu tedy cerkiew Wschodnia nagany iakiey godna? Aza nie więtszą od Boga y ludzi chwałę stąd odniosła, że nic w pośrzodku siebie złego, nic smrodliwego, nic zdrowe członki zarażaiącego cierpieć nie chcąc, precz od siebie wyrzucała, zwłaszcza iż to mieysce dobrym y pra(75)wowiernym sukcessorem bywało zawsze napełnione?

Aza nie o tey to cerkwi y Augustin ś. mowi [1]: «Ipsa est ecclesia sancta, ecclesia vna, ecclesia vera, ecclesia catholica, contra omnes hæreses pugnans, p[...] re potest, expugnari tamen non p[...] Hæreses omnes de illa exierunt, [...] quam sarmenta inutilia de vite pr[...] ipsa autem manet in radice su[...] vite sua, in charitate sua, portæ [...] rorum non vincent eam». To iest [...] iest cerkiew święta, cerkiew [...] cerkiew prawdziwa, cerkiew powsz[...] przeciwko wszystkim kacerstwom [...] cząca, walczyć może, ale zwa[...] być nie może. Hæresiæ albo kac[...] wszystkie od niey wyszły, y [...] gałązki niepotrzebne od winney [...] są oderznione; a ona trwa w ko[...] swoim, w winney macicy swoi[...] miłości swoiey, bramy piekieln[...] zwalczą iey».

Aza tedy nie możesz tego y [...] Augustinowych słow zrozumieć, [...] ta iest Chrystusowey łodki przyzw[...] żeby żadnemi przeciwnemi nawałno[...] oppugnowana nie była, ale ta, że [...] przez nie pogrążona być nie miał[...] ten ma cerkiew Boża przywiley, [...] żadne na nię kacerskich hufow n[...] nie szturmowały, ale ten, że iey [...] nie tylko przemoc, zwyciężyć, [...] zaszkodzić by namniey nie m[...] Nie zaszkodziły bowiem zaprawdę [...] za(об. 75)szkodziły cerkwi Boże[...] kacerskie szturmy, ale ieszcze b[...] dopomogły. Bo iako w rzeczach ś[...] skich nie ten sławy y pochwały d[...] puie, ktory, w pokoiu zawżdy się [...] żadnego od nieprzyiacioł szwanku [...] podeymuie; ale ten, ktory, mężn[...] placu z nieprzyiacielem się potk[...] y śmiałym sercem a potężną ręką [...] onego przebiiaiąc, z całym zdrow[...] poczesnym tryumphem do oycz[...] gniazda się wraca. Tak y cerkiew [...] stusowa: w ten czas, gdy nay[...]

[1] на полѣ: Augustinus—De Symbolo ad catechumenos, lib. 1, cap. 5

æretyckich naiazdow hufy na nię nowały, naybarziey się z odniesie- :hwalebnego z nich zwycięstwa y phu vwielbiła; tym się naywięcey prawdy Bożey płomień rozżarzył, aywiętsze przeciwko iemu wiatry tawały; y tym iaśnieysze to cerkwie y złoto się okazało, gdy tym iado- n przeciwności ogniem doświadczo- sprobowane było. Przeto y w wieniu Iana ś. [1] nie dla tego Ephe- cerkiew Duch Ś. zaleca y pochwa- e żaden się tam hæretyk, żaden ywy prorok nie pokazał; ale «iż wszystkich mianuiących się apo- mi, a w rzeczy samey kłamcami ych, doświadczyła, sprobowała y ieć nie chciała». Widzisz tedy, że y patriarchij stolica herezyią ze- ona nie była, bo chocia się ktory iey heretyk pokazał, na-tych-miast ięt(76 — ɪ)szym prawdy Bożey mieniem był od niey oddalony; a zystą y niepokalaną została.

niech to tak będzie, iako ty nie- nie twierdzisz: że ta stolica, na y się patriarcha hæretyk okazał, hæreziey pokalana była. Tedy się nie idzie to za tym, aby wszy- nasza cerkiew Wschodnia przemo- paszczek kacerskich z tey miary obie odnosić miała. A to dla tey zyny: że nie mamy iednego nay- zego na tym świecie pastyrza, na m byśmy fundament wiary y zba- ia naszego zasadzać y onego po- chną kościoła głową (iako wy czyni- nianować mieli. Ale mamy czterech rzchnieyszych w religiey naszey rzow, z ktorych nigdy y ni w czym nad drugiego więtszey sobie wła- y iurisdikciey nie przypisuiąc, bra- kiey miedzy sobą miłości y Christusowey pokory zażywaią. A tych nie za głowę powszechną, ale za przednieysze w cerkwi Chrystusowey członki poczytamy: tak iż chocia by ieden z nich nie tylko sam w głęboką kacerstwa dolinę wpadł, ale y wszystkę rządzeniu stolice iego podległą trzodę do teyże przepaści zatargnął, nie mogło by to iednak generalnemu cerkwie Wschodniey nazwiskowi by namniey szkodzić. Bo by trzey ieszcze, iemu we wszem rowni, pastyrze, od tey hæretyctwa zmazy wolni, pod prawdziwą y nieśmiertelną cer(об. 76)kwie ś. Głową Chrystusem Zbawicielem naszym zostali. Ale w waszym Rzymskim kościele iż iest ieden naywyższy pastyrz, iedna widoma głowa y widomy wiary waszey fundament, tedy gdzie by ta głowa poczęła falować, musiało by y wszystko ciało ten szwank na sobie odnosić; gdzie by ten fundament iakokolwiek był naruszony, musiało by się y wszystko budowanie obalić; gdzie by ten ieden naywyższy pastyrz z drogi zbawienney zbłądził, musiała by się y wszystka iego trzoda po lesiech rozmaitych błędow y niedowiarstwa błąkać!

Widzisz, do czego się tu rzeczy zanoszą, Harmoniographe! Widzisz, że swoim własnym orężem nie za długo, da Bog, pokonany będziesz! Bo skoro się pokaże to, że ktoryż kolwiek stolice Rzymskiey papież lub to hæresią, lub podobnym iey strony wiary (a mogę rzec— y obyczaiow) błędem był vwikłany; tedy to za tym, według twego samego wyższey mianowanego argumentowania, koniecznie iść musi, iż tym wszystkim hæresiam, błędom y defektom, ktore ten wasz naywyższy pastyrz a widoma głowa w sobie miała, y wszystkie kościoła waszego członki koniecz-

[1] на полѣ: Apocalyp. cap. 2 [ст. 2]

.emych zwierząt. Mo-
)ry raz vmarł, y w
' żadną miarą z mar-
:nie». Na ktorym to
przeciwko temu Ia-
ıko przeciw herety-
cudzołożnikowi, roz-
kościelnych etc., iest
ıym wspomnieć y one-
że Łaciński doktor ś.
słowy mowi: «Bestia
, cui est datum os
ıt bellum gerere cum
ram occupat, tanquam
dam». To iest: «Be-
ział Ian ś. w Obia-
e były wargi mowić
:zyć z świętemi, na
siadła, iako lew go-
Mogł bym y innych
iczby, ktorzy przez
ızdy, przez trucizny,
e, na tę nayświętszą
nozgu) stolicę wstę-
vszy nie tylko by
ılepszali, ale y gor-
: stawali.
)rzyzwoitey przedłu-
ąc za to, że y na
czyło, iuż y nazbyt
ystko na stronę te-
vszy, do drugiey tego
stępuię [3], w ktoreiem
żą, pokazać obiecał,
rawdziwey do Boga
ıodniey nie zwoiował.
się wydziwić wielkie-
niographe, niebacze-
y a prawie nikczem-
ılędney opiniey swey
e wiedziałeś bowiem
ıigdy, co iest wiara?

Ieśli iest rzecz niewidoma, nie vmieraiąca y od Pana Nieśmiertelnego darowana,— iakoż ią oręże widome człowieka śmiertelnego odiąć y zwyciężyć może? Ieśli rzeczesz przedsię vporem, że może, tedyć prożne będzie ono słowo y vpewnienie Chrystusowe: «nie boycie się zabiiaiących ciało, a dusze nie mogących zabić» [4]. Prożna nawet będzie wiara, prożna wszystka nadzieia nasza, a nie tylko nasza, ale y wszystkich od wieku wybranych Bożych, onych, mowię, oycow, confessorow y męczennikow śś., ktorych chocia srogie tegoświetnych mocarzow oręże, mękami rozmaitemi trapiąc y po członkach rozbieraiąc, żywot ten doczesny im odięło, prawdziwey iednak do Boga wiary, w serdecznych kryiącey [5] się wnętrznościach, żadną miarą zwyciężyć, a pogotowiu odiąć nie mogło.

Lecz ty przedsię teyże piosneczki śpiewać nie przestaniesz, powiadaiąc, iż za tym, że Turek Greciią o‖**(79)**siadł, y wiara tam będąca iest zwoiowana. Ale obacz się iedno, że im daley, tym w większe, za tym swym argumentowaniem, absurda wpadasz! Bo ieśli zatym bramy piekielne, iako ty powiadasz, przeciwko cerkwi Wschodniey przemogli, iż, wodze świeckiey zwierzchności poganiec wziąwszy, chrześcian, tam będących, pod iarzmem cielesney niewoli trzyma,—tedy, takim sposobem, y za czasow apostolskich prawdziwey na świecie cerkwie nie było, gdyż nie tylko niewolą, ale y wielkie a okrutne od onych srogich tyrannow prześladowanie prawdziwi chwalcy Boży ponosili; a nie tylko w ten czas, ale y napotym, aż do Wielkiego Constantina, żadnego chrześciańskiego cerkiew Boża monarchy nie maiąc, w cięszkiey niewoli

: 12, 1065 pag. [2] на полѣ: Epist. 125, cap. 316 [3] на полѣ: Druga tt. cap. 10 [ст. 28] [5] опечатка: kraiącey

y srogim od okrutnikow prześladowaniu, iako roża w pośrzodku ciernia kwitnęła, ktorey pewnie, ieśli tego swego argumentu popierać będziesz chciał, przyznanie dać musisz. A nawet naganiony od ciebie będzie y ten, ktorego ty successorem swego naywyższego pasterza czynisz, s. apostoł Piotr, gdyż nie tylko [illegible] [illegible]

[illegible] zynią, [illegible] modli- [illegible] nie [illegible] zynią. [illegible] abysmy [illegible] za [illegible] wszystki w [illegible] y

spokoyny żywot wiedli, we wsze[illegible] żeństwie y stateczności». Ktore [illegible] stolskie słowa Chrysostom [4] ś. [illegible] tuiąc, powiada: że się to nie [illegible] chrześciańskich, ale y o [5] pog[illegible] krolach y cesarzach rozumieć [illegible] [illegible] dochodzi, iż w ten cz[illegible] [illegible] apostoł pisał, y długo potym [illegible] [illegible] (80—Ꙟ) chrześciański[illegible] [illegible]

[illegible] strony drugiey twoiey, [illegible]. obiectiey: «iakoby sta[illegible] [illegible] od Turka brać patriar[illegible] [illegible]»—coć mam odpowiedzieć [illegible] iedno to, iż iakoś ty [illegible]szego y niepewnego vdania [illegible] dowodem nie podparł, ta[illegible] [illegible] przeciwną—że tego nig[illegible] [illegible]—twierdzić śmiele mogę, zwł[illegible] [illegible] sam przyrodzony rozum barz[illegible] [illegible] temu pugnuie, y podobień[illegible] [illegible] żadnego niemasz! Czy podo[illegible] [illegible]wiem iest rzecz, aby patryar[illegible] [illegible], tak złą y przeklętą pers[illegible] [illegible] władzy vrzędow ducho[illegible] [illegible]zumieiąc, to, czego on dać nie [illegible] [illegible] iest, iurisdikciią pasterską v[illegible] kupować mieli?! Ale ieśli co k[illegible] [illegible]daią, tedy to czynią za cons[illegible] wszystkich, nie względem kupo[illegible] v niego mianowanych świątości [illegible] względem kupowania pokoiu y w[illegible] zażywania nabożeństwa swego. [illegible] tego-m rzekł—«wolnego vżywania [illegible]bożeństwa»—żeby każdy, Boga y pr[illegible] [illegible]lego miluiący, na oko mogł oba[illegible] iakoś y te, niżey pomienione, s[illegible] prawdziwie y z dobrym sumnie[illegible] napisał: «Iakoby w Greciiey będą[illegible] chrześcianom ani nabożeństwa s[illegible] według potrzeby zażywać, ani ofiar[illegible]

[illegible] [2] этотъ союзъ по ошибкѣ поставленъ [illegible] [illegible] Timoth. cap. 2 [ст. 1—2] [4] въ подлинникѣ [illegible] [illegible] опечатки: Chrystusem [5] опечатка: о y [illegible]

›cznie odprawować, ani z innych
ego zbawienia pociech cieszyć się
› być nie miało»?
› mogę się wydziwić, co cię ku
aniu za szczyrą prawdę tak nie-
ych rzeczy pobudziło? Czy roz-
eś, aby kto tey twoiey omylney
(об. 80)wdzie vwierzył? Alec to
› było vważyć, żeś się o niepodobną
rzecz pokusił. Bo iako to podob-
u vwierzeniu rzecz iest, abyśmy
twoim, gołym y dowodu żadnego
iącym, słowom więcey wierzyli, a
temu, co pewnie y bez pochyby
y, co od wiary godnych ludzi, a
czas y iawnych aduersarzow na-
co-dzień słychamy, co y sami
orzy z nas, w tamtych kraiach
, oczyma swemi oglądali: iż trzoda
ych owieczek Chrystusowych, w
ch kraiach mieszkaiących, chocia
ną y pozwierzchowną od cielesnego
pozwierzchownego nieprzyiaciela
lą cierpi, ale wiarę y sumnienia
czyste y niepokalane Krolowi nad
ii krolmi zachowywa?! Nic bo-
Turecki tyran do wiary, nic do
eństwa ich niema! Y przestawszy
na trybucie od samych osob pie-
rm, namnieyszym się sposobem
raw duchownych y obrzędow cer-
ych nie wścibia! Za czym nie
wszystkie, do zbawienia należące.
artykuły, ale y starowieczny
erkwiach odprawowania chwały
sposob, nawet wolna osob
wnych elekciia y porządne ich
duchowieństwa stopnie, od pra-
rych y żadną hereziey notą nie-
anych pasterzow ich ordinowanie,
itko to wcale y nienaruszenie,
żadney odmiany y namnieyszego
erbku (w granicach, postanowie-
oycow naszych zdawna ocerklo-
ch,) (81—Vij) trwa y trwać (mamy nadzieię) do skończenia świata
będzie.

A żebyś tym lepiey, czytelniku ła-
skawy, w tey mierze się resoluować y
statum cerkwie Bożey, w Greciey bę-
dącey, iako we zwierciedle mogł oba-
czyć, przytoczęć tu niektore słowa z
listu ś. pamięci Meleciusza, patryarchy
Alexandryiskiego, do kraiow naszych w
roku 1597 pisanego. Ktory takową de
statu moderno cerkwie Bożey, w
Greciey będącey, wiadomość daie: «Aza
nie mieliście się temu dziwować, że na
Wschodzie choć państwo iest wywroco-
ne, wszakże wiara prawosławna, za wo-
lą Bożą, została, y trwać będzie nie-
poruszona?! A wierzymy, że Bog miło-
sierny nigdy Swoich wiernych nie
opuści, y tym więcey świetnieyszą y
iaśnieyszą stawa się religia chrześciiań-
ska, im barzey skuszona przez państwa
szerzy się. Gdy łaska Boża doskonale
panuie w naszych niedużościach, wiara
Chrystusowa panuie w pośrzodku niezboż-
nych okrutnikow, a na kształt liliey
kwitnie miedzy cierniem, mocy dosta-
waiąc nie ludzką vmieiętnością (iako
wykrętacze twierdzą), nie bogactwy, nie
możnością obwarowana, ale Samą ręką
Bożą obroniona. Więc to nie wielka
rzecz, nie godna podziwienia zda się
wam?!»

Poty są słowa Meleciusa patriarchy.
Ktore-m dla tego tu położył, abyś, wier-
ny krześcianinie, obaczył, z iakim vmy-
słem, z iaką pokorą, z iakim dziękczy-
nieniem ten krzyż cielesney niewoli
prawdziwi (об. 81) chwalcy Boży, w
Greciey będący, na ramionach dzwi-
gaią! Iako przyczynę tego swego do-
czesnego vtrapienia na niedoścignioną
sądow Bożych głębokość referuiąc, nie-
wymowney to łasce, opatrzności y miło-
sierdziu Iego przyczytaią, iż takiey nad
nimi, iako nad Iosephem, w srogiey

żywe przykłady vkazują. I
iako wszemu światu wi
wylezaniem się nie bawiąc,
Harmoniographe, nie
temi swemi bezracij
nie odeymuy wzgl
trapienia małey tr
tytułu prawdziwey

Ian ś. w Obiawie
wizerunk prawdziw
cerkwie wykonterfet
życia, tak y koniec ob
wystawił. Widział bo
daleko od siebie r
— oblubienicą Bara
— nierządnicą Babilo
Barankowa oblubienica ż
prowadziła, kłopotow y bo
wszeteczmica, w szarłat y b
kamieńmi drogimi vpstr
opływaiąca [3], nad rzel
mieszkała, ktorey krol
służyli. Dziw
na to patrząc, y k
czekał. Alić obaczył
wszystkiego swego vb
82)ną przeciwko k
tribunału w
wysławiała y rosko
dayete iey męki y żal
oblubienicą (ktor
Ierużalem » nazywał) co
ią z woru y włosie
naykosztownieysze od
koroną niezwiędłą kor
krolestwa wieczn

tak błogosławiony
y kłopoty, dla Chryst
podięte, koniec ot

et 21 [3] опоясана
позлащено, только дадите

...ndo». To iest: «Powszechna
... ktora się po wszystkim
... w samey głowie
iest—zełżywości
się, y nay-
przeciwiaiąc
...nie». On też
Nazianzenus
teraźnieyszey
...riptach swoich
«Ubi sunt, qui
...probrant, qui di-
...qui ecclesiam multi-
...et paruum gregem
... iest: «Gdzie są owi,
...two na oczy wyrzucaią,
...actwy swemi chełpią,
...ł z (об. 83) wielkości
...łą owczarnią gardzą?»
..., proszę cię, moy miły Har-
...ie, czemu ia tu lepiey mam
...zy temu, coś trochę wyższey
...ślonym swego Gennadiusza ty-
...o zwoiowaniu Greciey napisał;
...emu, co poważni, przez ciebież
...m samego citowani, doktorowie—
...wość wiary nie w możności y potę-
...e tego świata, ale w znoszeniu krzyżu,
...ciskow y prześladowania pokładaiąc—
napisali? Widzisz, iakoś, y niechcąc,
temi na końcu przytoczonemi dok-
torow śś. świadectwy swoie pierwsze
epikurskie o doczesney szczęśliwości
zdanie confundował, skaził y wniwecz
obrocił?

Na czym ia iuż maiąc dosyć, takową
temu ostatecznemu rozdziałowi conclusią
czynię:

Z tych wszystkich, ktore się tu wspo-
mniały, consideraciy pokazało się to, że
tych na cerkiew świętą Orientalną zło-
rzeczeństw, od tego pana Harmoniographa

...h ...ra ...rze- ...a się ...doktor ...Catho- ...n orbem ...so capite ...lias crucis ...nere, magis ...on resistendo,

raphie [3] на полѣ: Chrisosto. 23 quæst., 3 cap. [3] на полѣ:
sanct. [4] на полѣ: Greg. Nazian. Serm. contra Arrianos

będącym niewoli, opatrzności zażywaiąc, w pośrzod iawnych imienia swego nieprzyiacioł, iako Daniela w pośrzodku lwow, bez żadney sumnienia obrazy y bez namnieyszego w prawdziwey wierze odniesienia szwanku, dziwnym nader [1] przeyźrzeniem Swoim zachowywa!

Nie widzę tu żadney tego być potrzeby, abym podrobnu rozbierał insze iego, do teyże rzkomo materiey służące, śmiechu barziey, niż odpowiedzi godne, słowa, ktoremi «vcisk, vbostwo, vtrapienie, vrąganie y prześladowanie, od przeciwnikow podięte, wiernym chwalcom Bożym, w Greciey będącym, za haniebną zełżywość y sromotę na oczy wyrzucaiąc, z tey miary prawdziwey cerkwie tituł im odeymuie; a swoię zaś Rzymską religią z tey miary nayprawdziwszą y Bogu naymilszą być miarkuie, iż w pokoiu, w bogactwie, w roskoszach, w możności tego świata nad inne prawie narody opływa, iż krolom y cesarzom możnym roskazuie, iż miasta, kościoły y collegia, dosyć ozdobnie y kosztownie budow[a]ne, ma».

Obaczże tu, łaskawy czytelniku, czy nie iawnie to Harmoniographowe zdanie y rozumienie z epikurskiey sekty zdaniem y rozumieniem się zgadza?! Ktorzy «in dolore summum malum, in voluptate vero summum bonum» (w boleści naywiętsze złe, w roskoszy zasię (82) doczesney naywyższe dobro) y naywiętsz... błogosławieństwo Boże pokładaiąc, wie... tey swoiey błędney opiniey sektator... mieli y po dziś maią. Ale nam inak... szczęśliwości naszey cel y inaksz... dostąpieniu iey drogę głowy n... cierniem vkoronowaney, y członk... przez miecz y ogień doświad...

słowa y żywe
rych ia, iako
mych, wyliczan
szę cię, miły
mydlay nam t...
raciami oczu,
vciskow y vt...
Chrystusowey
kwie Bożey!

Wszak nam
dosyć znacznie
nieprawdziwey
y iako sposob ...
przed oczy w...
dwie niewiasty
z ktorych ied...
wą, a drug...
nazywał. B...
na puszczy ...
pełny; a ...
obleczona.
w roskos...
y źrzodł...
y ksią...
się bar...
tey tr...
rządr...
zew...
ten
w...
w...

[1] въ подлинн.: nadder [2] на по... waiąca [4] Апокалипс. XVIII, 7: «... и рыданій»

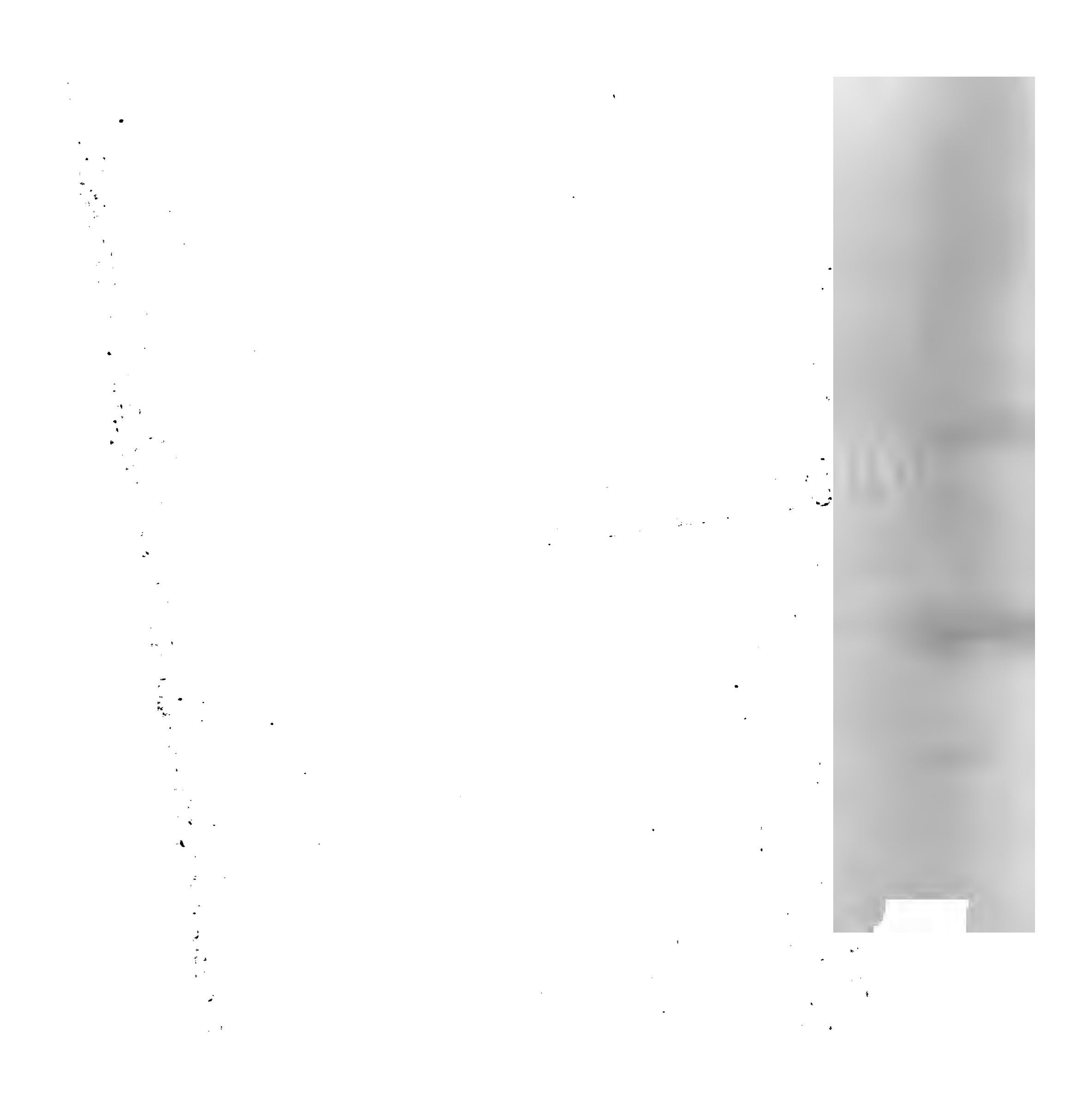
podpisowanych nigdy Giennadiusz, patriarcha Constantinopolski, nie pisał. A chociaż byśmy też za prawdziwe Giennadiuszowe słowa (czego uczynić nie możemy) przyjęli, żadney by jednak przeciwko nam wagi mieć nie mogły. Bo nie tylko prawu [illegible] Bożey y pismu świętemu [illegible] ale też słuszności wszelakiey, iemu koniec samemu przeciwne, a zgoła śmiechu godne się być okazały.

KONIEC.

Chwała Bogu w Troycy jedynemu

[illegible] Παύλου [illegible]
[illegible]

ДОПОЛНЕНІЕ.

ДОПОЛНЕНІЕ

къ

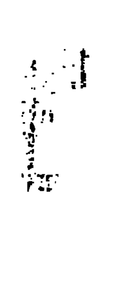
ПАНІЮ ДО ЛАТИНЪ ИЗЪ ИХЖЕ КНИГЪ.

(въ концѣ 169) Вѣрши прикладныи.

Зъ якою пилностью бчела медъ збираетъ,
Же у борти ледво ся затворяетъ,
Съ такоюжъ въ тые книжки наношено
(об. 169) Съ писма Римскихъ докторовъ
Противъ фалшови отпоровъ.
Буди же того вдячонъ кождый,
А проси Бога о оборону завжды,
И писара тыхъ книжокъ не забывай [1],
Абы его долже Богъ ховалъ
И за працу ему животъ вѣчный даровалъ.

[1] ‹бывай›

УКАЗАТЕЛЬ.

ЛИЦА И МѢСТА *.

А.

ъ (Aaron), Аронъ, первосвящен-
, Моисеевъ, 93, 115, 121, 390,
46, 1241, 1242.

Даніилъ (Daniel Abdula), панъ,
Кіевскаго воеводства на Бере-
соборѣ 1596 года, 357.

см. Авиронъ.

ичъ, Антонъ (Antoszko Abramo-
, отъ жителей Львовскаго пред-
rzedmieszczan Lwowskich) на Бе-
соборѣ 1596 года, 358.

царь Эдесскій, 63.

инъ (Авкгустинъ, Авкгуштынъ,
urelius Augustinus), Иппонійскій
тецъ Церкви, «докторъ Латин-
ski doktor» (род. 354, † 430).

X. О безстыдствѣ еретическомъ
itia hæreticorum), 479. «Листъ
27. О первенствѣ Петровомъ,
, убогомъ, 1011. Ипатій Потей
етъ на то, что Августинъ поль-
одинаковою «почтивостью» съ
ыми Отцами Церкви, 1063.
II. Retractationes, liber 1, cap. 21,—
er de verbo Domini evan. secund.
ser. 13, 10,—1126, 1127. Во вре-
вгустина, какъ и послѣ него,
Греческая, Московская, Русская
падно-Русская) и Африканская
инялись Римскому папѣ, 1140.
чи надписъ псалма 33, у кон-
»,—1145. Liber 83, quæstio 14,—
De fide et symbolo», 1188. In
«Enchiridio», cap. 9,—1193, 1194. «De fide et symbolo», cap. 9. Anno 1571. Parisiis, — 1195, 1196, 1198. In «Expositione in Euangelium Ioannis», tractatus 100. Basileæ, — 1200, 1201. «De ciuitate Dei», lib. 15, cap. 13,—1211. О подлогѣ, сдѣланномъ «Латинниками» на 1-мъ листѣ «w księgach Augustina ś., w Weneciey drukowanych», 1212, 1226. «List 87, w Weneckiey ediciey», 1232. «De Confessione», dist. 2, cap. Cum frangitur. Verba Augustini, 1246. О лонѣ Авраамовомъ, 1260. Объ умершихъ, 1262. О чистилищѣ, 1271. De octo quæstionibus ad Dulcitium, tomo 4, fol. 153,—1276, 1277. De Symbolo ad catechumenos, lib. 1, cap. 5,—1283, 1284. Serm. de omn. sanct., 1297, 1298.

[12] Августъ, Римскій императоръ, «поганскый цесаръ». Онъ и его предмѣстникъ «Юлıушъ месецамъ названиска на свое имена премениди», 771.

[1] Авель (Abel), сынъ Адама, 139, 141, 170, 1256.

Авимелехъ, первосвященникъ Іудейскій, 1145.

[12] Авиронъ (Абиронъ, Авѣронъ, Abiron), возставшій противъ Моисея и Аарона, вмѣстѣ съ братомъ своимъ Даѳаномъ и левитомъ Кореемъ, 115, 308, 1170.

[2] Авіаѳаръ (Abiathar), первосвященникъ временъ царя Давида, 1241.

Авраамій (Аврамій), епископъ Суздальскій. Его отзывъ о митрополитѣ Исидорѣ: «видимо волка въ постатѣ пастыря, овчымъ одѣньемъ прикрытого», 440.

: подъ нѣкоторыми лицами иногда дѣлятся на абзацы и отмѣчаются тою, или
кою цифрою изъ первыхъ XII-ти. Эти цифры соотвѣтствуютъ XII-ти сочиненіямъ,
ъ составъ третьей книги «Памятниковъ полемической литературы въ Западной
главленіе) и поставлены для вящшей наглядности, чтобы сразу видѣть, къ какимъ
тносятся приводимыя въ Указателѣ ссылки: православнымъ (II, III, V—VII, XI,
имъ (VIII—X), католическимъ (I, IV).
стоящія предъ именемъ или вообще словомъ, показываютъ, что это имя (слово)
въ предыдущихъ книгахъ: или въ первой ([1]), или во второй ([2]), или въ обѣихъ ([12]).

По Строеву, упоминается въ 1436—49 годахъ.

[12] **Авраамъ** (Abraham), патріархъ, 110, 137—138, 141, 172, 175, 397, 1146, 1242, 1255, 1256, 1259, 1260, 1264, 1265, 1266.

‹Авраамe Островкий› (Abramie Ostrozski)—такъ, въ насмѣшку, называетъ Ипатій Потей противника своего, клирика Острожскаго, 1047, 1049.

[3] **Авреліанъ** ‹неякій› (Aurelian nieiaki), упомин. въ письмѣ св. Кипріана, 831.

[12] **Агапитъ** (Agapitus), св., Римскій папа (535—536). Память: 17 апрѣля. Вступилъ послѣ Іоанна II, былъ папою 11 мѣсяцевъ, скончался въ Цареградѣ. Свидѣтельство о немъ Петра Скарги, 264.

Агатонскій (Акгатоньскій, Agateński synod) соборъ.

Правило (kanon) 32,—829, 830.

Аггей, пророкъ, упомин., по ошибкѣ, вмѣсто пророка Захаріи, 71.

Адамантовичь (Adamantowicz). См. Оригенъ.

[12] **Адамъ**, праотецъ, первый человѣкъ, 77, 90, 169, 170, 171, 172, 386, 429, 484, 1214, 1216, 1266, 1267.

Адрино́поле = Адріанополь, городъ, 466.

[12] **Адріанъ** (Андриянъ, Adryan) Первый, папа Римскій (772—795). Въ его время былъ созванъ 7-й вселенскій соборъ (Никейскій вторый), 268. Письмо его къ Тарасію, архіепископу Константинопольскому, 1081.

[12] **Адріанъ** (Андриянъ, Adryan) Вторый, папа Римскій (867—872), созываетъ осьмый соборъ въ Цареградѣ, свергаетъ патріарха Фотія и на его мѣсто сажаетъ Игнатія, 270.

[12] **Азія** (Азыя), страна, 262, 391, 393, 415, 1085.

Аквилейская патріархія, 689.

Акилинійскій (‹еже есть Венетіа›, Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας) ‹престольникъ›. См. Домникъ.

Акилинская (Ἀκυλίας, Ἀκυληΐας) церковь, 1.

Акилійскій ‹престольникъ›. См. Домникъ.

Акилія (‹Грандейскій, еже есть Акилия›, Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας) = Венеція, городъ, 9, 10.

Аккаронскій ‹велзеулъ› (Belzebub), 490, 1115.

Аккаронъ — Филистимскій городъ, въ немъ ‹Ваалъ, скверный богъ Аккаронскъ› (4 Царств. гл. 1, ст. 2, 3, 6).

Александрійскій ‹архіерей›, ‹епископъ› (вообще)—‹папа нарицается›, 13; е… ва, 366; — ‹патріархъ› (вообще), 43… 823, 1079, 1141;—‹престолъ патріар… лица›, 373, 513;—‹права̀ и вольности… ‹церковь›, 335, 340, 342, 366.

[12] **Александрія**, городъ, 13, 365, … 1083, 1089, 1128.

Александръ, епископъ (IV в.), … раго папа Дамасъ I желалъ получи… Греческой церковной службы, так… Римской церкви по этой части въ… водворились большая ‹простота› и… 1226—1227.

Александръ Первый, папа Римс… 116); наслѣдовалъ Евaресту и зан… скій престолъ 8 лѣтъ и 5 мѣся… Хрісте у сту и петинадцати лѣт… ксандръ папа оплатки уставилъ, … тымъ дей простымъ хлѣбомъ с… тому, яко и теперь у Грековъ … 1145. О немъ пишетъ Платина: ‹… quoque ex azymo, non autem ex f… (ut antea), fieri instituit›, 1238.

[1] **Александръ**, король Польскій … 1492—1506). Упоминается его гра… года, подтверждающая Владиславо… лей, 959, 963, 965, 1107.

[2] **Алексѣй** (II Комненъ), сынъ … ‹цесаръ Царогородскій, велми … костелъ Рымский чтилъ, и въ Лат… велъми се заховалъ (въ Польс… Скарги: zakochal). Року зась 118… то ему ганечи, оного пана своего за…

Алексѣй (Alexiy) Ласкаръ см. …

Алимбъ см. Олимпъ.

Алляцій (Allatius), ученый (… † 1669), 12.

Алононъ. См. ниже въ Пред… Рѣченіяхъ.

[1] **Альбрехтъ** (Олбрыхтъ) II, … Германскій (род. 1397, 1438—1… немъ состоялся Флорентійскій со…

Альфонсъ см. де-Кастро.

[1] **Амаликъ** (внукъ Исава)=на… ликитяне, 97.

Амалфиновъ монастырь на А…

Амасійскій митрополитъ (бе… замученный на Флорентійскомъ с…

[12] **Амвросій** св. (Амбросій, … Ambroży, Ambrosiusz, Ambrosius), … (374—397) Медіоланскій, Отецъ I…

VIII—X. Листъ 78 къ Θео… О первенствѣ Петровомъ, 905. … и Греки, 1063.

I. Lib. I «De Spiritu Sancto», 1202— «De Spiritu S.», lib. II, cap. 6,— Sermo «De incarnatione Dom.», cap. 1211. Приводятся его слова въ artita Historia» (соч. Кассіодора) IX, cap. 10,—1245. Tom. V, fol. 276, Корнне., гл. XI,—1247. «De bono is», cap. 10,—1258. О чистилищѣ, In psal. 36,—1272. In cap. XII , lib. 7,—1275, 1276.

нъ Марцеллинъ («Аммианусъ Мар-, «старый Римскій историкъ» IV о строгій отзывъ о папахъ, 1130.

итское «капище або костелъ», 389.

итяне (Аммонитянка, Аммониты, скіи сыны), народъ, 389, 396.

еи (Аммореи), народъ, 388.

ъ, сынъ и наслѣдникъ Манассіи, **ейскій** (644—642 до Р. Х.). Ошиванъ «Амосомъ», какъ здѣсь (418), ь Первой Книгѣ (835).

ъ, пророкъ. Ссылка на него оши-—74.

см. Амонъ.

кій, episzkop Mukacki, patryarszeu Konstantynopolskiego. За него, казанію, росписался подъ опреь Берестейскаго собора 1596 года — **ритъ Матеей**, 373.

новъ см. Іонадавовъ.

клетъ I, папа Римскій (79—91),

тасій I (Anastazyusz, род. 431), кій императоръ (491—518). Письмо отъ Римскаго папы Геласія I, 985.

тасій I, Римскій папа (398—401), Photynem hæretykiem przestawal, go od duchowieństwa swego byl у», 428, 1287.

ьскія (Angielskie) — Англійскія и», 681, 945.

скій (Angielski)—Англійскій ко-.

ія, страна, 667, 945.

евичъ Иванъ (Iwan Andreiowicz), ъ Виленскаго церковнаго братства **тейскомъ соборѣ** 1596 года, 358.

евичъ (Andrzeiowicz) Иванъ см.

рей, св., Апостолъ, 1085.

й (Ięndrzey, Andrzey), пресвитеръ) Львовскій (а на 374 ст. точнѣе: **скій** Львовскій, т. е. настоятель **ской ц.** во Львовѣ), соборный нотагу synodowy) на Берестейскомъ со-6 года, 336, 338, 339, 374.

Андрей Троицкій (Andrzey Troiecki, т. е. настоятель Троицкой церкви), Константиновскій протопопъ, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 374.

Срвн. «Арх. Ю.-З. Рос.» ч. 1-я, т. I, 529.

Андрей, намѣстникъ Самборскій (Andrzey, namiestnik Samborski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

Андріянъ см. Адріанъ.

Андроникъ см. Палеологъ Андроникъ.

Анели каструмъ—за́мокъ св. Ангела въ Римѣ, 462.

[3] **Анзельмъ** (Анзельмусъ, Anzelmus), архіепископъ Кентербюрійскій (Кантуаренскій, Kantuaryeński, род. 1033, 1093—1109), «Латинскій зацный докторъ», 274.

Аніанскій (Aniański) митрополитъ, 497, 500. См. Матеей. Во второй книгѣ онъ названъ Іоаницкимъ.

Анна, дочь Фануилова, пророчица, 161.

[1] **Анна** (Annasz), первосвященникъ, 1297.

Антимій см. Анеимъ.

Антіохійская «церковь», 1, 423; — «незгода», 400;—«посланіе», 45;—«столица, престолъ», 352, 365, 366, 513, 1142.

[12] **Антіохійскій** (Антиохейскій, Antyoski) помѣстный соборъ, правило 4-ое и 5-ое, 266. О календарѣ, 775, 777, 779.

Антіохійскій «нареченъ бысть патріархъ слышати и зватися», 13. Вообще, безъ имени: 436, 1079, 1141.

[12] **Антіохія** (Антіохія Великая), городъ и страна, 1, 9, 13, 63, 143, 366, 400, 415, 422, 455, 1083, 1089, 1140, 1143.

[1] **Антіохъ** (Епифанъ), Сирійскій царь «прелютый», при которомъ пострадали Маккавеи, 391.

[3] **Антіохъ**, князь. Вопросы и отвѣты къ нему Аѳанасія Александрійскаго, 424, 1263—1268. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[1] **Антоній Великій**, св., 151.

[12] **Анеимъ** (Антимий, Антимъ, Антымъ, Anthym, Antym, Antemiy), Константинопольскій патріархъ (VI в.), 264, 873.

[3] **Аполлинаріева** ересь. «Иже опресноку причащаются, во Аполинаріеву ересь впадають», 39. Сущность ереси, 1239.

Аполлинарій, еретикъ. Его «оплатки», 1136.

[3] **Аполлосъ**, Іудей изъ Александріи, одинъ изъ семидесяти учениковъ Іисуса Христа, 915, 1001.

По Строев...
годахъ.

Авраамъ ...
137—138, 141, 17...
1256, 1259, 1260.

«**Авраамe Ос**...
ski)—такъ, въ ...
Потей противн...
скаго, 1047, 10...

Авреліанъ...
упомин. въ ...

Агапитъ
(535—536). ...
послѣ Іоанн...
скончался в...
немъ Петра ...

Агатонск...
nod) соборъ...
Пра...

Аггей,
вмѣсто пр...

Адаман...
генъ.

Ада...
77, 90, ...
1216, 12...

Адри...

Ад...
папа ...
созва...
вторы...
епис...

Б.

ль=вежа (башня) Вавилонская,

нскій см. Вавилонскій.

лійскій (Bazyliyski) помѣстный синодъ, зъездъ»), считаемый Ла- «вселенскимъ семнадцатымъ» 38). См. ниже: Флоренцскій соборъ.

ирикъ Острожскій уподобляетъ ъ «вежѣ» (башнѣ, крѣпости), изъ ой дѣлались вылазки, нападенія Православную Церковь, 427, 462. cret. Concil. Basiliensis, 1287. Con- asilien. in epistola synodi, 1287.

ія (нынѣ Базель), городъ въ и, 462.

банъ, Гедеонъ (Болобанъ, Balaban), Львовскій», «епископъ Львовскій» Lwowski, episkop Lwowski), Галиц- аменецкій, экзархъ Константино- 1576—1607). См. Примѣчанія.

(Ссылки Скарги): 193, 196, 203, 19, 820.
Ссылки Эктезиса): 335, 373.
I (Ссылки И. Потея): 522, 523, 546, 547, 587, 588, 591, 592, 617, 705, 706, 837, 838, 843, 844, 879,

. О «Требникѣ», въ изданіи Бала- омъ, 1222, 1223, 1253, 1254.

нъ, Григорій (pan Hrehory Bala- лъ отъ Руси (z Rosi) на Бере- соборѣ 1596 года, 357.

въ I-мъ томѣ первой части «Ар- Юго-Западной Россія».

а, «преможный панъ, который Михаила, сына Теофилова, всимъ впослѣдствіи Византійскій импе- 42 г.), былъ проклятъ и отлученъ и Игнатіемъ, Цареградскимъ па- , 269—270.

, Варлаамусъ см. Варлаамъ.

, городъ. Съѣздъ въ немъ Грековъ ковъ въ 1088 году, 274.

t см. Стефанъ.

ecus), [Іоаннъ], патріархъ Констан- ій (1274—1283), по опредѣленію елми великий тое едности мило- орый зъ серца о нее се старалъ», См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой

рминъ, Римскій ученый и карди- 1542, †1621). См. Примѣчанія.

ги 1 Белярминовы, 819—822, 00.

Берестейская (Brzeska) епископія, 605; —каменица (каменный домъ частный), въ которой, по выраженію Скарги, была «схажка» православныхъ, 322;—кашталянія, 575;—школа, 859.

[12] **Берестейскій** помѣстный соборъ (partykularny, to iest, pomiastny, «съборъ Рускій», synod Brzeski, w Brześciu Litewskim) 1596 года. См. Примѣчанія.

IV (Сочиненіе Скарги): вообще, 183—328, и въ частности: 183, 185, 186, 228, 318.
V (Эктезисъ): вообще, 329—376, и въ частности: 329, 333 (prywatny).
VI. Клирикъ Острожскій указываетъ на сходство Берестейскаго собора, уніатскаго, съ Флорентійскимъ, 412.
VIII—X (Ссылки Ип. Потея): 477, 482, 483, 487, 491, 492, 497, 500, 503, 504, 521, 522, 535, 536, 559, 560, 603, 604, 707, 708, 765, 766, 782, 786, 788, 807, 808, 811, 812, 822, 823, 839, 840, 845, 846, 863, 864, 873, 875, 876, 895, 896, 911, 912, 923, 924, 1115, 1116, 1119, 1120.
XII (Ἀντιγραφή): 1158, 1178, 1213.

Берестейскій и Володимерскій епископъ, владыка, см. Ипатій Потей.

Берестейскій староста см. Димитрій Халецкій.

[12] **Берестейское братство**, 375, 593, 935.

[12] **Берестье, Берестей Литовскій** (Brześć Litewski), городъ, 185, 188, 195, 220, 318, 328, 329, 331, 333, 343, 344, 358, 491, 502, 519, 521, 523, 526, 527, 535, 575, 593, 605, 617, 619, 629, 705, 707, 811, 823, 825, 831, 835, 879, 1009, 1025.

[12] **Бернардъ** (Бернатъ, Bernat, Bernhardus), Французскій аббатъ и знаменитѣйшій учитель Римской церкви XII вѣка (род. 1091, †1153), 1260. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Листъ (epist.) 126,—276. Epist. 125, cap. 316 (sic),—1289.

Бернатъ (Bernat, Bernard) см. Мацѣев- скій.

Витинія (Виѳинія), страна, 415.

Влеммидей (Blemmidas) см. Влеммидъ.

Воговитинъ, Адамъ (pan Adam Bohowitin), подкоморій (podkomorzy), посолъ отъ Волыни (z Wolynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

См. «Архивъ Юго-Зап. Россіи», ч. 1-ая, т. I, 234; ч. 5-ая, т. I, 105, 106.

Воговитинъ, Андрей (pan Andrzey Bohowitin), стольникъ (stolnik), посолъ отъ

Волыни (z Wolynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

См. «Арх. Юго-З. Р.» ч. 1, т. I: 516, 528. Ч. 2, т. I: 81, 83, 84.

Вогородица, Пречистая Дѣва, Приснодѣва, 39, 41, 49, 94, 97.

Вогородица Пречистая. Ея изображеніе, икона, 51, 53, 55, 65, 67, 69, 71, 73, 75. Церковь Ея имени «у Лиде Деосполи», 63. «Костелъ Латинскій Рымскій Панны Маріи» въ Берестьѣ, 225, 226.

Болгарская страна, земля, Булгарскіе край, 15, 470, 1139.

Болгарскіе «княжята», 434.

Болгарскій языкъ, 274.

[12] **Болгары** (Булькгары, Bulgary), народъ, 271—274.

[3] **Бонифатій** (Винфантий, Винфантей, Нифанцыосъ) Третій, Римскій папа (607 года), 1125, 1132.

[4] **Бонифацій**, пресвитеръ, посолъ отъ папы Дамаса I, 1226—1227.

Бордосскій (Burdegalensis) Понтакъ см. Понтакъ Бордосскій, 1205.

Боровикъ, Евстафій Максимовичь, радца (Ostafiy Maxymowicz Borowik, rayca), посолъ отъ Виленскихъ мѣщанъ (z Wileńskiego miasta od mieszczan) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. «Арх. Юго-Зап. Р.» ч. 1, т. I: 517, 529.

Боярскій, Лука (pan Łukasz Boiarski), посолъ отъ Перемышльской земли (z Przemyślskiey ziemie) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Браславская «пани кашталяновая». См. Збаражская, княжна.

Браславскій «кашталянъ», см. Загоровскій Василій.

Браславскій «хоружій», см. Шашкевичь Николай.

Браславское (Brasławskie) воеводство. Послы отъ него на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Браславъ (Brasław), городъ, 358.

[12] **Братства**:

См. Берестейское.
— Виленское.
— Львовское.

[12] **Бриксинскій** (Брыксейский, Bryxyсński, Bryxiński) помѣстный соборъ. Ип. Потей увѣряетъ, что такого собора не было, 819—822. Авторъ «Антиграфи» приводитъ ссылку на этотъ соборъ: in Decret. Cau Basiliensis,—1287.

Британскій епископъ, см. Викентій Ј рандусъ.

Брудный, Андрей (Andrzey Brudny), посолъ отъ жителей Львовскаго предмѣстья (od przedmieszczan Lwowskich) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Бугградусъ Егардусь, епископъ Өессаникскій, или Солунскій (Тесалоньскій), 11

[4] **Будынъ** (Buda), городъ, 963.

Burdegalensis см. **Бордосскій** (Be —Burde(i)gala).

Бутовичь, Яцко (pan Jacko Butowi Кіевскій хоружій (chorąży Kijowski), посолъ отъ Кіевскаго воеводства (z Kijowskie woiewodztwa) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

См. «Арх. Юго-Зап. Р». ч. 1-ая, т. 268, 453, 529. Ч. 3-я, т. I: 24. Ч. 5-ая, т. 78, 79. Ч. 6-ая, т. I: 204, 207.

Бѣлая Русь (Biała Ruś), 651, 1177.

Бѣльское «мѣсто» (Bielskie miasto). Послы отъ города Бѣльска на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Бѣсаріонъ см. Виссаріонъ. Такъ называетъ Клирикъ Острожскій извѣстнаго отступника отъ Православія, митрополита Никейскаго, примѣнительно къ Латинско-Польскому правописанію этого имени и перемѣною *е* на *ѣ*, и производя, такимъ образомъ, это имя отъ «бѣса».

В.

Вавилонія великая (Βαβυλὼν ἡ μεγάλη) страна, 15.

Вавилонскій (Бабилонскій): блудница (nierządnica Babilońska), 1296;—вежа (башня Бабилонская, Babilońska), 387, 403, (Кабилонская), 1053;—плѣненіе, 418.

[12] **Вавилонъ**, городъ, 105, 405, 429.

Вавилонъ=**Римъ**, 1209, 1210. «Rzym Babilonem nazywa Hieronym».

Вавилоняне, народъ, 1144.

[3] **Валенсъ** (Valens), «бискупъ Всхо... ѣздилъ, по увѣренію Скарги, къ папѣ D... съ повинною, 251—2.

[12] **Валентиніанъ** III (Валентиніанъ Walentynian) или **Валентіанъ** (Валентіанъ Римскій императоръ (425—455), 563—4, ...

Въ Западно-Русскомъ текстѣ «... рисиса» (стлбц. 563) онъ ... званъ «Греческимъ цесаремъ».

а
См.

llowicz),
братства
ractwa cer-
соборѣ 1596

св., Отецъ Церкви,
архіепископъ Кесаріи
около 329; 370 — 379).
ахъ ко 2-ой книгѣ.

кононочитаніи, 55—56. Объ
125—126.
во о суде Божомъ» (Sermo
Dei), 246. «Епист. 52 въ
Атанасьюша» (Epist. 52 w
thanazyusza), 253—254.
О волѣ Божеей, 389. Вообще,
пістѣ до брата своего Діони-
«На Арія и на Евномія», 450.
ія», 450.
«Въ листе 52 до Ѳеанасия
Армиеіскомъ (Arymmiskim)»,
О причащеніи, 749. Sermo de
...—804. О монашескомъ
... Вообще, 1063—1064.
и Савеллія, 1187.
ѣ, 1194, 1196,

Василія св. «Кіевского» церковь, 440.

Василій I Македонянинъ (Мацедонъ, ...don), императоръ Византійскій (866—...870. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой

...архимандритъ Дубенскій (Bazyli, Dubeński), участникъ Бере... 1596 года, 338, 374.

...староста и намѣстникъ ...l, Wasiley, starosta, ...ski), слуга князя ...ча Острожскаго, ...письмомъ къ Ипа... 590, 629, 630, 1005,

...никъ Троицкой церкви ...ва (Bazyli Troiecki, brat... ...zbiter), участникъ Берестей... 1596 года, 375.

... (Bazyli) Троицкій см. Троицкій.

...й Евхимовичь см. Евхимовичь.

...лій Загоровскій см. Загоровскій.

...силій (Bazyli) Левкевичь см. Левкевичь.

Василій Семашко см. Семашко.

Василій (Wasily) **Серпевичь** см. Серпевичь.

Васильевичь (Wasilowicz) **Иванъ** см. Мѣдянка.

Ватопедъ, монастырь на Аѳонѣ, 470.

Венацкій, Венетійскій архіепископъ см. Домникъ.

Венацѣя см. Венетіа.

Венг(кг)ерскій (Węgierski) и Польскій король Владиславъ Яг(кг)еиловичь, 287, 288, 462, 679, 958, 959, 961, 962, 965, 966, 1107, 1108.

Венг(кг)ерское кролевство (regnum Hungariæ), 961, 962.

Венедиктос(ъ)—число звѣриное, 1135.

Венедиктъ, святый, 127.

Венедиктъ, папа (безъ обозначенія), 819, 820.

Венедиктъ, архидіаконъ, «Римскои столици хвалца», бывшій «у великомъ коханью у Исідора» (митрополита отступника), «задалъ ему въ потравѣ трутизну», когда убѣдился, что Исидоръ сталъ раскаяваться въ своемъ отступничествѣ, 469.

Венедійскій (Ἀκυλίας, ἤτοι Βενετίας), **Венетійскій** архіепископъ, см. Домникъ.

[1] **Венетіа** (Βενετία, Венацѣя, срвн. Акилія, Грандейскій) — Венеція, городъ, 13, 1025, 1212.

олыни (z Wolynia) на Берестейскомъ со-
орѣ 1596 года, 357.

См. «Арх. Юго-З. Р.» ч. 1, т. I: 516, 528. Ч. 2, т. I: 81, 83, 84.

Богородица, Пречистая Дѣва, Приснодѣва, 39, 41, 49, 94, 97.

Богородица Пречистая. Ея изображеніе, икона, 51, 53, 55, 65, 67, 69, 71, 73, 75. Церковь Ея имени «у Лиде Деосполи», 63. «Костелъ Латинскій Рымскій Панны Маріи» въ Берестьѣ, 225, 226.

Болгарская страна, земля, Булга́рскіе краѣ, 15, 470, 1139.

Бо́лгарскіе «княжята», 434.

Болгарскій языкъ, 274.

Болгары (Булькгары, Bulgary), народъ, 271—274.

Бонифатій (Внифантий, Внифантей, Нифанцыосъ) Третій, Римскій папа (607 года), 1125, 1132.

Бонифацій, пресвитеръ, посолъ отъ папы Дамаса I, 1226—1227.

Бордосскій (Burdegalensis) Понтакъ см. Понтакъ Бордосскій, 1205.

Боровикъ, Евстафій Максимовичъ, радца (Ostafiy Maxymowicz Borowik, rayca), посолъ отъ Виленскихъ мѣщанъ (z Wileńskiego miasta od mieszczan) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. «Арх. Юго-Зап. Р.» ч. 1, т. I: 517, 529.

Боярскій, Лука (pan Łukasz Boiarski), посолъ отъ Перемышльской земли (z Przemyślskiey ziemie) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Браславская «пани каштелляновая». См. Збаражская, княжна.

Браславскій «кашталянъ», см. Загоровскій Василій.

Браславскій «хоружій», см. Шашкевичъ Николай.

Браславское (Braslawskie) воеводство. Послы отъ него на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Браславъ (Braslaw), городъ, 358.

Братства:

См. Берестейское.
— Виленское.
— Львовское.

Бриксинскій (Брыксейскій, Bryxye... ski, Bryxiński) помѣстный соборъ. Ип. П... тей увѣряетъ, что такого собора не б... 819—822. Авторъ «Антиграфи» прив...

ссылку на этотъ соборъ: in D... Basiliensis,—1287.

Бритенскій епископъ, ... рандусъ.

Брудный, Андрей (Andr... солъ отъ жителей Льво... (od przedmieszczan Lwo... стейскомъ соборѣ 1596 ...

Бугградусъ Егардус... никскій, или Солунскій ...

Будзынъ (Buda), ...

Burdegalensis см. ...—Burde(i)gala).

Бутовичъ, Яцко... Кіевскій хоружій (c... отъ Кіевскаго во... woiewodztwa) на ... 1596 года, 357.

См. «Арх... 268, 453, 52... 78, 79. Ч. ...

Бѣлая Рус...

Бѣльское ... слы отъ гор... соборѣ 1596...

Бѣсаріо... ваетъ Кли... ступника... Никейска... Польско... перемѣ... образо...

Волохи, Волохове (Wołochy, Wołochowie)=**Валахія**, Валахи, страна и народъ, 197, 198, 319, 320, 543, 544, 587, 588, 741, 742, 823, 824.

Волынская земля, 651, 985; — шляхта, 198, 200.

Волынь (Wołyń), область, 357, 1072, 1073.
«Волынь» имя сущ. мужескаго рода, какъ это можно заключить изъ слѣдующаго выраженія: «на своемъ Волыню» (na Wołyniu swoim), 1072—3.

Воскресенскій Леонтій см. Леонтій Воскресенскій.

Воскресенскій Петръ см. Петръ Воскресенскій.

Востокъ=Восточныя стрáны, 421, 430, 31, 469, 474. См. Всходъ.

Восточная Церковь (Kościoł Wschodny), 12, 222, 224, 244, 379, 405, 413, 414, 417, 18, 421, 425, 435, 439, 519, 577, 585, 589, 9, 695, 697, 699, 739, 741, 743, 751, 757, 7, 911, 955, 959, 961, 993, 1115, 1126. См. сходная, Оріентальная Церковь.

Восточникъ (Wschodnik)—послѣдователь осточной Церкви, 441, 442, 445, 446, 447, 8, 454, 456, 458, 629, 915.
Срвн. Заходникъ.

Восточное послушенство, 439.

Восточные епископы, 440, 867, 871;—хіепископы, 464;—Отцы, 447, 467, 464;—боры, 460;—учители, 208;—братія (Orienta- fratres), 777, 778.

Восточный Костелъ (Церковь), 456, 707, 0.

Восточныя стрáны, 252, 551;—границы, 3, 435. См. Востокъ, Всходъ.

Всходная Русь (Ruś Wschodna)=Восточ- я, 1177.

Всходная (Wschodna) Церковь, 230, 302, 4, 336, 341, 342, 343, 344, 346, 347, 348, 0, 352, 355, 356, 359, 362, 367, 370, 371, 2, 622, 1149, 1153, 1156, 1157, 1160, 1183, 4, 1204, 1207, 1213, 1216, 1222, 1223, 1224, 5, 1226, 1228, 1251, 1252, 1253, 1270, 1280, 2, 1283, 1285, 1286, 1289, 1290. См. Восная, Оріентальная Церковь.

Всходные (Wschodne) патріархи, 1175, 3, 1283;—епископы, 256, 268;—костелы, ;—стрáны, 252, 276.

Всходъ (Wschod) = Востокъ, 1294. См. стокъ.

Выдубицкій (Wydubicki) Кіевскій монастырь, 374.

Вышенскій см. Вишенскій.

Г.

Г(Кг)абрелевичь или **Гавриловичь** Өеодоръ, «діакъ» церкви св. Василія Кіевскаго, а потомъ «діакъ» церкви Рождества Христова въ Кіевѣ. Ему принадлежалъ экземпляръ книги «Отписа», 405, 439—440. Стихи, писанные его рукою, 476.

Гаврилей, патріархъ Ахрыдоньскій» (Gabryel Achrydoński). Ипатій Потей свидѣтельствуетъ, какъ очевидецъ, что патріархъ Гавріилъ пріѣзжалъ въ Берестье и торговалъ розгрешеньми»: «великое розгрешенье по талеру, середнее по пол-талера, а меншое по шести грошей», 1023—1026.

Гавриловичь см. Габрелевичь.

Гавріилъ Гостскій см. Гостскій.

Гавріилъ Дашковичь см. Дашковичь.

Газскій архіепископъ см. Софроній.

Гаій Македонянинъ, товарищъ Павловъ, 403.

Галаты. Посланіе ап. Павла къ нимъ, 123.

Галицкій (Halicki) митрополитъ, см. Михаилъ Рагоза;—епископъ, см. Гедеонъ.

Галичь (Halicz), городъ. Послы отъ города на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Гангрскій (Кгангренскій, Gangreński) помѣстный соборъ.
Правило 6,—531, 877.

Гармоніографъ (Harmoniograph). Тáкъ называетъ авторъ «Антиграфи» автора «Гармоніи» 1188, 1201, 1204, 1213, 1224, 1229, 1234, 1237, 1238, 1249, 1250, 1254, 1266, 1275, 1278, 1280, 1282, 1286, 1289, 1295, 1296, 1297, 1298.

Гедеонъ, владыка Львовскій, Галицкій и Каменецкій См. Балабанъ.

Геласій I (Еласій, Gelazyusz, Gelazius), Римскій папа (492—496). Слова его къ Анастасію I, Византійскому императору, 985—986. Неосновательно укоряется за «уставленіе оплатковъ» по ученію еретика Аполлинарія, 1136. Приводится выдержка: De confessione, dist. 2, cap. Comperimus, въ качествѣ verba Gelasii papæ, что самъ онъ стоялъ за причащеніе подъ обоими видами, 1246, 1247. См Примѣчанія.

Геллеспонтъ = Дарданельскій проливъ, 466.

Геннадій, патріархъ Константинопольскій. См. Схоларій.

Геннадій (Henadyusz), архимандритъ Дер-

манскій (Dermański), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 336, 345, 374.

Герасимъ=Іеронимъ. «Отповѣдáемъ въ онымъ вашимъ Ерóнимомъ, а по нашему Герасимомъ» — говоритъ Клирикъ Острожскій Ипатію Потею, 419.

Герасимъ (Herazym, Harasym) Рождественскій (Rożestweński, по имени церкви) протопопъ (на ст. 345), намѣстникъ (на ст. 375) Скальскій (Skalski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 375.

[13] **Германъ**, св., патріархъ Константинопольскій (715—727). Разсказъ о борьбѣ его съ иконоборчествомъ, 65—67.

Германъ (German), владыка Полоцкій, участникъ Берестейскаго собора 1596 года. Тáкъ названъ въ «Ектезисѣ», 371. См. Гермогенъ.

[3] **Гермогенъ** (Hermohen, Hermogen, срвн. Германъ), архіепископъ Полоцкій и Витебскій, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 185, 186, 217, 220, 371, 865.

Геронимъ см. Іеронимъ.

Гиларіушъ = Ларіонъ. «Ларіонъ, а по вашему Гиларіушъ», 426. См. Иларій.

[13] **Гильдебрандусъ**, **Гильдебрандъ**, **Гильдебрандинъ** (Hildebrandus, Hildebrandin) см. папа Римскій Григорій VII.

Гишпанскій (Hiszpański) см. Испанскій.

[3] **Г(Кг)ликасъ** (Glicas), «Грецкий писаръ», писавшій о Царегрaдскомъ патріархѣ Бекѣ, 278. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Гнезненскій (Gnieźnieński) арцыбискупъ (не названъ), который «въ Ловичу папежа выклиналъ», 867—870.

Гнезненскій (Gnieźnieński) арцыбискупъ, примасъ. См. Станиславъ Карнковскій.

[3] **Гоголь** Іона (ошибочно: Jan Hohol), владыка, епископъ Пинскій и Туровскій († 1602), членъ Берестейскаго собора 1596 года, 186; единомысленникъ Кіевскаго митрополита Рагозы, 371, 523, 524; Антиризисъ упоминаетъ о немъ, какъ о «змерломъ», 591, 592. Іона подписываетъ постановленіе 24 іюня 1591 года, 620. Упоминается, 865.

[3] **Гомеръ**. Его слова, «повѣсть (sentencya)»: «якое слово прорчешъ, таковое и услышишъ» (quale verbum dixeris, tale audies), 789 790, 925, 950, 1045.

Гомогиръ, «еже есть Хорасанъ» (Ῥωμάγυρις, Ῥωμόγυρις, Ромогиръ), страна, 15.

[3] **Г(Кг)омолинскій** Станиславъ, Римскій епископъ Хе(о)лмскій (Gomoliński Stanisław, biskup Chełmski), посолъ папы Климента VIII на Берестейскомъ соборѣ 1596 го 187, 188, 225, 226, 337.

Впослѣдствіи былъ бискупомъ Л кимъ (1600—1604).

[13] **Гонорій** (Онорій) I, Римскій п (625—638), монофелитъ, еретикъ, осужден на шестомъ вселенскомъ соборѣ въ 680 го 428, 460, 819, 1288.

[13] **Городна** (Grodno), городъ, 1178.

Гостскій Гавріилъ (pan Gabryel Hostl посолъ отъ Волыни (z Wołynia) на Бе стейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

См. о немъ въ IV томѣ «Памятник Кіев. Ком.» и въ первыхъ томахъ стей 1-й, 2-й, 3-й, 5-й и 6-ой «Арх Ю.-З. Россіи».

Готскій (Godski) король (dziedziczny krol упоминается въ титулѣ Сигизмунда III, 3

Грабковичъ Мартинъ, панъ (Mar Hrabkowicz pan), слуга князя Острожска посланный съ письмомъ отъ князя, 653, 6 655, 656.

Граденскій (τῆς Γραδένσης, Γραδέσης) п тріархъ. См. Доминикъ.

Грандейскій, «иже есть Акилия» (Γρα σης, ἤτοι Ἀκυλίας), архіепископъ. См. До никъ.

[13] **Гратіанъ**, Римскій канонистъ (XII в ка). Его Постановленія: dist. 40, cap. 6, 1126; dist. 93, cap. 24,—1128; cap. 3 tran runt,—1133; dist. 19, cap. 2 sic omnes,—11 causa 24, cap. 33 transferunt,—1140. См. Пр мѣчанія.

[12] **Грегорасъ** (въ 1-й и 2-й книгахъ: Гр горасъ), Никифоръ (Ницефоръ), «Грекъ», «Г чинъ», «Грецкій писаръ», «гисторыкъ», «неп ятель Латинниковъ», ученый богословъ и и торикъ Византійскій XIV вѣка († около 13 года). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой кни

Книги 5 (lib. 5), 277, 278, 279, 280; Chronica, кн. 14,—816, 817; кн. 17, 16,—873, 874; кн. 13, гл. 34,—262, 26

[12] **Греки**, народъ, 109, 194, 196, 200, 2 (св. Отцы, старые Греки), 216 («отщепенц 230, 250, 256, 258, 262, 268, 270, 272, 2 276, 278, 280, 282, 284, 286, 290, 292, 2 296, 298, 306, 308, 312, 314, 328, 407, 4 412, 413, 427, 428, 439, 440, 455, 459, 4 467, 480, 490, 493, 495, 497, 509, 511, 5 575, 643, 673, 689, 709, 715, 717, 72 730, 735, 747, 759, 795, 823, 825, [illegible] 853, 871, 873, 913, 915, 953, 969, 997, 1015, 1019, 1021, 1025, 1027, 1 1067 (Корцирскіе, Критскіе), 106

09, 1111, 1113, 1141, 1145, 1226. См. ;, Турко-Греки.
'ерминъ этотъ употребляется двояко: смыслѣ народа, и въ смыслѣ «праславныхъ», въ отличіе отъ Латинянъ.
еція (Кгреция), страна, 185, 272, 1, 543, 553, 741, 993, 1025, 1027, 1101, 227, 1281, 1290, 1292, 1294, 1295, 1297,
м. Турція=Турко-Греція.
кій (Кгрецкий, Grecki)—«аргументы», ра (религія), 193, 477, 483, 484, 491, докторове» (учители), 252, 254, 262;—ъ, писатель, 262, 264, 272 (Никифоръ, тъ, Хоніатъ), 278, 286 (Геннадій); — текстъ, зводъ, оригиналы), 454, 456;—а, 468; —Костелъ (=Церковь), 185, 483, , 1132, 1133;— народъ, 296, 458;— 187;—отщепенство, 280;—панство, ;—«прироженье», 461;—«упоръ», 428, ерковь, 302, 314;—цесарь, 282, 284, , 440;—школа, 381 (Острожская).
еской (эта форма попадается чаще, 'рецкій)—«баламутня», 797; — вѣра wiara), 190, 196, 236, 517, 659, 691, 1, 895, 969, 1177, 1225, 1281;—«гисто-244; «по-Греческу», 493, 915, 997, докторове», 244, 246, 252, 1186, 1198, 202, 1257, 1275; — духовенство, 563, 9; — Евхологій, 973; епископъ, 997, законъ, 1180, 1181;—земля (край), 175; — книги, 1211, 1287; — Костелъ овь), 212, 493, 561, 707, 949;—«Kroni-;—литургія, 755;—мнихи, 469;—набо-, 210, 575, 672, 691, 845, 959, 961, 0;—народъ, 1017, 1019, 1025;—обрядъ, 2, 1177, 1179, 1180; — «оригиналъ», строва, 995, 1025, 1105;—Отцы, 232, 3, 553, 691, 695, 699, 719, 723, 728, , 761, 771, 897, 905, 955, 971, 1063, 091, 1107, 1113; — патріархи, 969, писары», 246;—«писма» (pisma, сочи-222, 1085;—«писмо» (языкъ), 1186, 7;—послушенство, 440, 1180;—«поэтъ» усъ), 1053;—«попы», 739;—«правда» слѣ подлинника), 1194;—«пресвитеръ» нникъ»), 697, 997, 1099; — «пыха», елия», 212, 214, 218, 517, 661, 689, 3, 818, 825, 857, 1149, 1155, 1156, 1167, 3, 1184, 1225, 1230;—«Rituale», 1223;— 204;—слово, 643;—«Соборы» (изданіе хъ постановленій), 1109;—«сцептра», 'екстъ», 1208, 1211, 1212, 1253;—учи-12, 242, 244, 246;—Церковь, 216, 224, 509, 519, 561, 691, 695, 697, 699, 711, 723, 749, 753, 757, 761, 763, 869, 953, 957, 965, 991, 993, 1021, 1067, 1101, 1138, 1139, 1140, 1184, 1207, 1222, 1223, 1225, 1226, 1227, 1230, 1234, 1244, 1250, 1278, 1279, 1281, 1282; «церымонеи», 689, 691, 721, 761, 1007, 1177;— цесарство, 507; — цесари, 515, 563, 1067;— «экземпляръ» (списокъ), 1107, 1175, 1188, 1208, 1223;—языкъ, 440, 797, 1035, 1135, 1206, 1207, 1208, 1211, 1212.

Гречинъ Грегорасъ см. Грегорасъ Гречинъ.

Гречинъ, Никифоръ Влеммидій. См. Никифоръ Влеммидій.

Гречинъ = Грекъ, 198, 200, 202, 290, 915.

Григорасъ см. Грегорасъ.

Григорій (Gregoryus, Gregoriusz), участникъ и нотарій (notary, notariy) Берестейскаго собора 1596 года, 336, 345.

> Кіевскіе издатели «Апокрисиса» высказываютъ догадку, что этотъ Григорій перешелъ на сторону уніи, за что сдѣланъ былъ архіепископомъ Полоцкимъ.

Григорій Балабанъ см. Балабанъ Григорій.

Григорій Васил̈евичъ см. Васил̈евичъ Григорій.

Григорій Здановичъ см. Здановичъ.

Григорій «нѣякійсь Римянинъ». Разсказъ о томъ, какъ этого Григорія послалъ папа Евгеній IV въ Константинополь на патріаршій престолъ послѣ Іосифа, и какъ его встрѣтили Греки и «отпровадили до Риму», 467—468.

Григорій Протосингелъ, патріархъ Константинопольскій. Ссылка на него Ипатія Потея, 1111, 1113.

Григорій, Иверскій епископъ, «утекшій съ Флорентійскаго собора», 464.

Григорій мнихъ, одинъ изъ составителей Русскаго Временника, 68, 74.

" **Григорій** «Θаматургосъ або Чудотворецъ» Неокессарійскій († около 270 года). Приводятся его слова о Св. Троицѣ, 452, 453. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Григоріи, учители Церкви, 290.

Григорія «оба-два» (Богословъ и Нисскій), 1063.

" **Григорій Богословъ**, Назіанзскій, вселенскій учитель и святитель (329—390). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

> Oratio 42,—43.
> О св. Аθанасіи Александрійскомъ, 112.

манскій (Dermański), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 336, 345, 374.

Герасимъ = Іеронимъ. «Отповѣда́емъ зъ онымъ вашимъ Еро́нимомъ, а по нашему Герасимомъ» — говоритъ Клирикъ Острожскій Ипатію Потею, 419.

Герасимъ (Herazym, Harasym) Рождественскій (Rożestweński, по имени церкви) протопопъ (на ст. 345), намѣстникъ (на ст. 375) Скальскій (Skalski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 375.

[12] **Германъ,** св., патріархъ Константинопольскій (715—727). Разсказъ о борьбѣ его съ иконоборчествомъ, 65—67.

Германъ (German), владыка Полоцкій, участникъ Берестейскаго собора 1596 года. Та́къ названъ въ «Ектезисѣ», 371. См. Гермогенъ.

[2] **Гермогенъ** (Hermohen, Hermogen, срвн. Германъ), архіепископъ Полоцкій и Витебскій, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 185, 186, 217, 220, 371, 865.

Геронимъ см. Іеронимъ.

Гиларіушъ = Ларіонъ. «Ларіонъ, а по вашему Гиларі́ушъ», 426. См. Иларій.

[12] **Гильдебрандусъ, Гильдебрандъ, Гильдебрандинъ** (Hildebrandus, Hildebrandin) см. папа Римскій Григорій VII.

Гишпанскій (Hiszpański) см. Испанскій.

[2] **Г(Кг)ликасъ** (Glicas), «Грецкий писаръ», писавшій о Цареградскомъ патріархѣ Бекѣ, 278. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Гнезненскій (Gnieźnieński) арцыбискупъ (не названъ), который «въ Ловичу папежа выклиналъ», 867—870.

Гнезненскій (Gnieźnieński) арцыбискупъ, примасъ. См. Станиславъ Карнковскій.

[2] **Гоголь** Іона (ошибочно: Jan Hohol), владыка, епископъ Пинскій и Туровскій (†1602), членъ Берестейскаго собора 1596 года, 186; единомысленникъ Кіевскаго митрополита Раговы, 371, 523, 524; Антирризисъ упоминаетъ о немъ, какъ о «змерломъ», 591, 592. Іона подписываетъ постановленіе 24 іюня 1591 года, 620. Упоминается, 865.

[2] **Гомеръ.** Его слова, «повѣсть (sentencya)» «якое слово прорчешъ, таковое и услышишъ» (quale verbum dixeris, tale audies), 789 [illegible] 925, 950, 1045.

Гомогиръ, «еже есть Хорасанъ» ([illegible]γυρις, Ῥωμόγυρις, Ромогиръ), страна, 16[illegible]

[2] **Г(Кг)омолинскій** Станиславъ, [illegible] епископъ Хе(о)лмскій (Gomoliński Stan[illegible] biskup Chelmski), посолъ папы [illegible]

VIII на Берестейском[illegible] 187, 188, 225, 226, 337.

Впослѣдствіи б[illegible] кимъ (1600—1604).

[12] **Гонорій** (Онорі[illegible] (625—638), монофелитъ, [illegible] на шестомъ вселенско[illegible] 428, 460, 819, 1288.

[12] **Городна** (Grod[illegible]

Гостскій Гаврі[illegible] посолъ отъ Волын[illegible] стейскомъ соборѣ [illegible]

См. о немъ [illegible] Кіев. Ком.» [illegible] стей 1-й, 2-й, [illegible] Ю.-З. Росс[illegible]

Готскій (God[illegible] упоминается [illegible]

Грабкович[illegible] Hrabkowicz [illegible] посланный [illegible] 655, 656.

Граден[illegible] тріархъ. [illegible]

Гранд[illegible] [illegible] никъ.

[12] **Гр**[illegible] ка). [illegible] 1126; [illegible]

іилъ, пророкъ, 380, 1126, 1136

лъ Лэнчицкій см. Лэнчицкій.
ович Гавріилъ (Gabryel Daszko-ковъ отъ церковнаго братства Ви-на Берестейскомъ соборѣ 1596 года.

танъ (Датанъ), Израильтянинъ, 115,).
осѳенъ, Греческій ораторъ, 1057.
нъ Гулевичь см. Гулевичь.
нскій архимандритъ см. Геннадій.
имъ Грекъ (род. 308, † 395). См. ѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
ниги его: «О Святомъ Духу» (O Duchu Отзывъ о нихъ св. Іеронима въ письмѣ Павлину Римлянину, 455, 1208.
съ. Та́къ дважды названъ Римскій масъ I въ старопечатной брошюрѣ,

грій Красовскій см. Красовскій.
грій Соликовскій см. Соликовскій.
грій (Деметрый) Халецкій см. Ха-

грій Яловицкій см. Яловицкій.
лоѳоръ. Та́къ величаетъ автора иса — Христофора Филалета — его къ Ипатій Потей: «ktorego (т. е. ора Филалета) właśniey każdy na-że Diawołofor y Philosopseudis (sic), hristum ferens et amator veritatis»,

клетіанъ (Деоклетиянъ, Dioklecyan), императоръ (род. 245; 284—313),

тринскій митрополитъ (безъ имени), ый на Флорентійскомъ соборѣ, 464.
нисій Ареопагитъ, священному-первый Аѳинскій епископъ, ученикъ а († 95), 55, 121, 156, 433, 448, 449, въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
нига «Таемной Богословіи», 449.
Bostwie cap. 2. 1187.
сій, братъ Василія Великаго. Пись-му отъ брата, 450.
нисій (Деонисей) Збирозскій (Dioni-ski), владыка Холмскій и Бель-86—1604, Chełmski y Bełski), участ-рестейскаго собора 1596 года, 188, 615, 620, 865. См. Примѣчанія.
сій Картузіанскій (Dyonisius Car-s).
Matthae. cap., art. 105, 1277.

Діонисій Слободскій см. Слободскій.
[12] **Діоскоръ**, патріархъ Александрійскій (444—454), 264, 326, 563, 867, 871, 873, 875.
Діосполь (Деосполь)—Римское прозваніе древняго города Лидды, 63, 64.
[1] **Длугошъ** (Długosz), dawnieyszy historyk. 1177.
Добренскій Николай (Mikołay Dobreński), посолъ отъ братства Львовскаго «мѣста» на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.
Доминикъ (Доменикъ, Dominik), основатель Доминиканскаго монашескаго ордена, 304.
[2] **Домитіанъ** (Доментиянъ царь, Δομετιανός), императоръ Римскій (81—96), 37.
Домиціановы термы (бани). Concilium Romanum, ktore było za czasu Sylwestra papieża y Konstantyna Wielkiego intra termas Domitianas, 784.
[1] **Домникъ** (Δομίνικος), архіепископъ «Венетийскій» («арцибискупъ Венацкій», πατριάρχης Βενετίας), Граденскій и Акилинскія церкви (τῆς Γραδένσης καὶ Ἀκυλίας ἐκκλησίας). Посланіе его (около половины XI вѣка), 1. Отписаніе къ нему Петра Антіохійскаго, 9, 45.
Дорогобужскій (Dorohobuski) архимандритъ см. Тимоѳей.
Дорогобужскій (Dorohobuski) владыка, «дикій», «неслыханый» — та́къ аттестуетъ Ип. Потей православнаго епископа, не называя его, 861—862.
Дракгажасъ (Dragases) см. Константинъ XV.
[12] **Древинскій** Лавринъ, панъ (pan Ławryn Drywiński), 198. См. Примѣчанія.
[2] **Друцкій-Горскій**, князь Юрій (iego mość kniaź Jury Drucki-Horski), посолъ отъ Браславскаго (Brasławskiego) воеводства на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, 357.
Дубенскій архимандритъ (archimendryta Dubeński), 338, 374. См. Василій.
Дубенскій протопопъ (protopopa Dubeński), 345, 375. См. Константинъ Остропольскій.
Дунаевъ, мѣстечко въ Галичинѣ, одна изъ резиденцій Львовскаго арцибискупа Д. Соликовскаго, 617.
[2] **Дурандусъ** (Durandus) Вильгельмъ, ученый монахъ († 1330), 278.
Дурандусъ Викентій, епископъ Бритенскій, 1132.

Е.

[12] **Евагрій** (Евагрей, въ Польск. перепутано: Euang.) Схоластикъ (род. 536). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Кн. 4, гл. 4,—816, 817.

[2] **Евангелики,** «еретики», 51, 717, 913.

Евангелицкая вѣра, 863;—«церымоніи», 1007.

Евангелицкій «сыподъ» въ Торунѣ, въ 1599 году, 641.

[12] **Евва,** праматерь, 386.

[1] **Евводій** (Euwodyusz), патріархъ Антіохійскій, 1089.

[12] **Евгеній IV,** Римскій папа (1431—1447), при немъ состоялся Флорентійскій соборъ и такъ-называемая унія: 282, 290, 434, 436, 437, 440, 448, 458, 459, 460, 462, 464, 467, 797, 961, 1111, 1287.

[12] **Евдоксія** (Овдосия, Eudoxya), «жона Аркадыуша цесаря» († 404), преслѣдовавшая Іоанна Златоустаго, 262.

[2] **Евіонъ** (Ебіонъ, Ebion), еретикъ, 759. См. Примѣчанія.

Евноміане (Евдоміяне), «ересники», 51.

Евноміанская «правда», 428.

[12] **Евномій,** еретикъ. Сочиненіе противъ него Василія Великаго, 450.

[12] **Евреи** (Ἑβραῖοι), народъ, 25, 27, 37, 43. См. Жиды, Іудеи.

Еврейскій «съборъ або божница», 442;—(Żydowski) народъ, 1079 1080. См. Жидовскій, Іудейскій.

Евринскій митрополитъ (безъ имени) замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

[1] **Европа,** 467.

[12] **Евсевій Памфилъ,** епископъ Кесарійскій, церковный писатель и историкъ (род. около 270, † 340), 1226, 1269. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Книга VII,—64.
Въ книгахъ пятыхъ гистор. гл. 24,—262.
Въ книгахъ третихъ О животе Костентиновомъ, 555.
Книга вторая, гл. первая, 1087.

Евстаѳій (Ostafiy) Максимовичь Боровикъ см. Боровикъ.

Евстаѳій (Ostafiy) Малинскій см. Малинскій.

Евстаѳій (Іевстаѳій), священноинокъ, архидіаконъ Супрасльскаго монастыря (въ концѣ XVI вѣка), 182.

[2] **Евстохія,** дочь Павлы, благочестивой Римлянки, ученицы св. Іеронима, 1209. 1210.

[12] **Евтихій,** еретикъ (V вѣка), 759.

Евтропій, могущественный министръ при дворѣ императора Византійскаго Аркадія См. Примѣчанія.

«Златоустъ на Евтропія», 424.

Евхимовичъ Василій (Wasiły Ewchimowicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска (z Bielskiego miasta od mieszczan) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Евѳимій см. Зигавенъ.

Егардусъ Бугзрадусъ, епископъ Тесалонскій (Ѳессалоникскій, Солунскій), 1132.

Егдыюсъ Фалцетъ см. Егида Сосафалцетъ.

Егида Сосафалцетъ (Егдыюсъ Фалцетъ епископъ Капруланскій, 1132.

Египетскій (Egipski)—«избѣжаніе Египтомъ» (ἐξ Αἰγύπτου φυγή), 25, 26;—люди, 13 138;—панства, 301;—(або фараонское) жестоковыйство, 404;—епископы, 675;—церк 777;—неволя, 1242;—тѣсто (Hrzegorz z Nazianzenus nazywa przasnik zgniłym Egipskim ciastem), 1242.

[12] **Египетъ,** страна, 19, 92, 135, 136, 39 391, 392, 393, 1128.

Едемъ (Edem). Plantauit Deus paradisum in Eden ad orientem: wszczepił Pan raj w Eden na wschodzie słońca, 1266—1267.

Езаѳатъ см. Іосафатъ.

[1] **Езекія** (Иезекея), царь Іудейскій, 5 110, 111.

Езоитасъ, Езоиты см. Іезуиты.

[1] **Езопъ,** его оселъ, 480.

Езофъ, патріархъ Константинопольскій 1141. См. Іосифъ.

Еласій см. Геласій.

[1] **Елена** (Олена), царица, мать Константина Великаго, 72.

Еленхопсевдъ (Elenchopseud=Ἔλεγχε τὸ ψεῦδος=обличитель лжи). Обозвавши автора «Апокрисиса» Христофора Филалета-Діаволофоромъ и Филопсевдомъ. Ипатій Потей увѣряетъ, что ему, Ипатію, слѣдует именоваться Филалетомъ и Еленхопсевдомъ 490. Потей грозитъ православнымъ: «збыете собе знову якого Филялета змисли але мы (т. е. уніаты) тежъ окажемъ не о ного Еленхопсевда, которые его викр и покажутъ быти Филопсевдомъ», 1105.

[13] **Елеонъ,** гора, 153, 425. См. Олив

Елибертынскіе вежи, 427.

[12] **Елисей,** пророкъ Израильскій, 10 152.

Елисей, архимандритъ Пинскій (archimendryta Piński), участник ского собора 1596 года, 338,

Ессейскій (Осійскій) чинъ, 181.

Есѳирь (Асфиръ), Іудеянка, 162.

Етолія, область, 466.

Еуспасіянъ см. Веспасіанъ.

Ефесскій—«згода», 403;—епископъ, 286; —митрополитъ, 436;—церковь, 1227, 1285.

[12] **Ефесскій** соборъ, третій вселенскій, въ 431-мъ году, 262, 300, 326, 435, 795, 815.

[12] **Ефесъ**, городъ, 420, 421, 435, 464, 1085.

[2] **Ефесяне**, 801.

Еѳаіа см. Іефѳай.

Ж.

Жебровскій Щасный (Szczęsny Żebrowski), «учень», «младенецъ» (student, młodzieniec) Виленской іезуитской академіи, авторъ полемическаго противъ Яна Лятоса сочиненія «Пробы минуцей Лятосовыхъ» (Proby minucij Latosowych), 773. См. Примѣчанія.

Жеславскій (Żesławski), князь [Янушъ Янушовичъ], воевода Подляскій (Podlaski), принимавшій участіе въ сближеніи Ипатія Потея съ кн. К. И. Острожскимъ, 633. См. Примѣчанія.

Жиг(кг)имонтъ см. Сигизмундъ.

Жи(ы)дачовскій (Żydaczowski) намѣстникъ см. Петръ Воскресенскій.

Жидачовъ—городъ въ Галиціи.

Жидичинскій архимандритъ, 859;—«архимандрытія», 859;—монастыри, 429.

Жидовскій царь Озія, 68;—«кроль» Озія, 386;—людъ, 80, 386, 1146;—домы, пороги, 91;—церковь, 105;—разумъ, 173;—телецъ, 388; —судія и «вожъ» Іефѳай, 396;—божница, 531; —школа, 677;—рабины, школники, 678, 679; —пасха, 784, 786;—языкъ, 1211;—столица, 1142; «по-Жидовски», 1135.

Жидовство (Жыдовство, Іюдія, Iudæa, Żydostwo), вѣра, обрядъ, страна, 167, 665, 1079, 1081, 1140, 1210.

[12] **Жиды** (Жйдове, Жидовà), 43 (соборъ Жидовъ въ Римѣ), 57, 67 (Жидовà), 91, 109 (Жидовà), 117, 119, 141, 143, 167, 170, 182, 246, 262, 276, 298, 388, 489, 685, 721, 753, 775, 777, 784, 786, 877, 1025, 1079, 1101, 1144, 1219, 1235, 1237. См. Евреи, Іудеи.

Жиды—Мадіаниты, 276.

Жмудскій (Żmodzki) князь, 331. См. Сигизмундъ III.

Жмудскій (Żmoydzki) канониκъ, 1177. См. Стрыйковскій.

Е.

[12] **Евагрій** (Евагрей, въ Польск. перепутано: Euang.) Схоластикъ (род. 536). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Кн. 4, гл. 4,—816, 817.

[2] **Евангелики,** «ересники». 51, 717, 913.

Евангелицкая вѣра, 863;—«церымоніи», 1007.

Евангелицкій «сыныдъ» въ Торунѣ, въ 1599 году, 641.

[12] **Евва,** праматерь, 386.

[1] **Евводій** (Euwodyusz), патріархъ Антіохійскій, 1089.

[12] **Евгеній IV,** Римскій папа (1431—1447) при немъ состоялся Флорентійскій [illegible] и такъ-называемая унія: 282, 290, [illegible] 437, 440, 448, 458, 459, 460, 462, [illegible] 797, 961, 1111, 1287.

[12] **Евдоксія** (Овдосия, Eudoxya) [illegible] Аркадыуша цесаря» († 404), [illegible] шая Іоанна Златоустаго, 262.

[2] **Евіонъ** (Ебионъ, Ebion) [illegible] См. Примѣчанія.

Евноміане (Евдомиане), [illegible] 480,

Евноміанская «правда», [illegible]

[12] **Евномій,** еретикъ. [illegible] него Василія Великаго, [illegible]

[12] **Евреи** ('Εβραῖοι), [illegible] См. Жиды, Іудеи.

Еврейскій «съборъ» [illegible] (Żydowski) народъ, [illegible] 983, 1061. скій, Іудейскій.

Еврипскій [illegible] замученный на Флор[illegible] (†1455),

[1] **Европа,** [illegible]

[12] **Евсевій** [illegible] скій, церковный [illegible] съ Флорен[illegible] около 270, [illegible] см. Діонисій чаніяхъ ко [illegible]

[illegible] Zdanowicz), [illegible] братства [illegible] года, 358. [illegible] Берестейскій [illegible] Россіи», [illegible] помянуть Гри[illegible] отъ города [illegible]

Евтропій, [illegible] дворѣ [illegible] См. Примѣч[illegible]

Евхи[illegible] wicz), [illegible]

1202.

Homil. 2 de p[illegible] о терпенію Иев[illegible]

Гомил. 11 в[illegible] —1041.

Гомил. остат[illegible] —1087.

Бесѣда 43 на [illegible]

Exposit. in ca[illegible]

Homilia na ka[illegible] —1202.

Kazanie o wc[illegible] 1215, 1216.

O wcieleniu S[illegible] «Margaritarion»,

W homiliach n[illegible] Hebræow y 2 d[illegible]

W homiliey 2[illegible] —1256, 1257.

W homiliey 3[illegible] rinthow,—1257,

In epistolam [illegible]

W homiliey [illegible] theusza,—1268,

In epist. 1 a[illegible] —1273, 1274.

23 quæst., 3[illegible]

Змирская см. [illegible]

[1] **Зографскій** [illegible] на Аѳонѣ, 471.

Зозиминъ см. [illegible]

[12] **Зо**[illegible] Виза[illegible] При[illegible]

З.

Заблудовскій протопопъ. См. Несторъ.

Загоровскій Василій (Wasil Zahorowski), «кашталянъ» Браславскій, 933, 934. См. Примѣчанія.

Закхей, мытарь, 97.

[12] **Замостье** (Zamość), нынѣ уѣздный г. Люблинской г., 481.

За́падніа стра́ны, 551.

Заходникъ — послѣдователь [illegible] Церкви, 440, 441, 446, 447, 455, 458, [illegible] Срвн. Восточникъ. См. Латинникъ, [illegible]лянинъ.

[3] **Заходный** костелъ, 346, 356, [illegible] 367, 368, 369, 370, 377, 379, 441, [illegible] —церковь, 230, 294, 302, 697, 751; [illegible] 445, 447, 448, 454, 463, 464;—[illegible] —епископы, бискупы, 268, 440, [illegible] 440, 463;—короли, 434;—[illegible] 464;—панства, 433, 435;—[illegible] 276, 435, 437.

Заходъ—Западъ, [illegible] 431, 435, 469.

[2] **Зацинтъ** (Зацынтъ, [illegible]) 407, 408, 995, 1279.

[2] **Збаражская** [illegible] Марина Николаевна, [illegible] Браславская, первая [illegible] вича Загоровскаго, [illegible] См. Примѣчанія.

[12] **Збигнѣвъ** [illegible] кардиналъ и [illegible] оказывавшій [illegible] Исидору, по [illegible] тійскаго собора [illegible]

[2] **Збировскій** [illegible] Збировскій.

Здановичъ [illegible] посолъ отъ [illegible] на Берест[illegible]

См. Пр[illegible] ніяхъ [illegible]

[illegible]

[illegible], 1083;—патріархъ, [illegible] 19, 264, 302, 365, 436, [illegible] 1141, 1142;—храмъ, [illegible] Церковь, 99—100, [illegible] 1126, 1144.

[illegible] **Іерусалимъ** (Ерусолимъ, Ierozolim[illegible]), городъ, 13, 25, 43, 72, 89, 105, [illegible] 143, 182, 278, 349, 389, 392, [illegible] 411, 413, 414, 415, 416, 425, [illegible] 1087, 1140, 1209, 1210, 1219, [illegible] 1282. «Горній» (gorny), [illegible]

[illegible] см. Ессеи.

Іефѳай (Иевѳай, Іеѳтай, Іефтая, [illegible]) [illegible] и вожъ Жидовскій», 141, 142, 170, [illegible]

[illegible] (Исусъ) Навинъ, вождь [illegible], 175, 388.

[illegible] сынъ Сираховъ, написавшій [illegible] Премудрость, 115, 116, 121.

[illegible], патріархъ Антіохійскій ([illegible] XVI в.), 1023.

[illegible] см. Іонадавъ.

[illegible] (Ионикий) Великій, св. ([illegible]) [illegible] (Олимпской) горѣ [illegible]

[illegible] Предтеча и Креститель [illegible] (Jan Krzciciel), 116, 119, 152, 521, [illegible]

[illegible] **Богословъ**, апостолъ и [illegible] (Jan ś., Ewangelista), писатель [illegible], трехъ соборныхъ посланій и [illegible] († около 101 года), 23, 27, 33, [illegible] 261, 306, 445, 453 (толкованіе [illegible]), 909, 1085, 1087 (толкованіе [illegible]), 1129, 1145, 1227, 1235, 1236, [illegible] 1288, 1296.

[illegible] Дамаскинъ см. Дамаскинъ.

[illegible] Златоустъ см. Златоустъ.

[illegible] Палеологъ см. Палеологъ.

[illegible] III, папа Римскій [illegible] противъ [illegible] продка своего, [illegible] жаденъ епископъ [illegible] и писати [illegible]

[illegible] VIII (Янъ, Jan), Римскій [illegible] 468 [illegible]

[12] **Зосима**, родомъ Грекъ, Римскій папа (417—418), 1127, 1133.

И.

Ивановичъ Левонъ (Lewon Iwanowicz), посолъ отъ Виленскаго церковнаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.
Иванъ Андреевичъ см. Андреевичъ.
Иванъ Василёвичъ см. Василёвичъ.
Иванъ Карповичъ см. Карповичъ.
Иванъ Корчовскій см. Корчовскій.
Иванъ Васильевичъ см. Мѣдянка.
Иванъ и Юрій см. Рогатинцы.
Иванъ Хрѣнецкій см. Хрѣнецкій.
[1] **Иверская** лавра на Аѳонѣ, 470.
Иверскій епископъ см. Григорій.
[12] **Игнатій** (въ мірѣ Никита, сынъ царя Михаила Рагкавея), св., Цареградскій патріархъ (род. 790, † 878), соперникъ Фотія, впослѣдствіи съ нимъ примирившійся, 268, 270, 272.

На стран. 268 текста Западно-Русскаго (въ Польскомъ совсѣмъ этого нѣтъ) книги Скарги «Берестейскій соборъ и оборона его» Игнатій названъ «папою Римскимъ», конечно, по ошибкѣ.

Игнатій, пресвитеръ Острожскій, проповѣдникъ, примикирій надъ соборными нотаріями (Ignacyus, Ihnaty, prezwiter Ostrozski, kaznodzieia, prymikyry nad notaryami synodowymi), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 334, 336, 337, 339, 340, 374. См. Примѣчанія.
Игнатій Подселецкій см. Подселецкій.
Изозминъ см. Созоменъ.
Израелитъ (Izraelita) = Израильтянинъ, 301, 1236.
Израелчикъ = Израильтянинъ. См. Озія.
[12] **Израиль** (Исраиль: Израелевъ, Израильскій Богъ, домъ, народъ, люди, сыны, старцы, Израильтяне), 37, 49, 51, 73, 91, 110, 112, 119, 135, 136, 144, 347, 388, 389, 391, 490, 1115, 1218, 1235, 1244, 1248.
Израиль «новый» = Христіане, 54.
[1] **Икуменій** (Œcumenius), епископъ, Отецъ Церкви X вѣка, 1260. См. Примѣчанія.

1 ad Cori. cap. 3,—1271.

[12] **Иларій** («Ларіонъ, а по вашему—Гиларіушъ»), епископъ Поатьерскій, св., Отецъ Церкви († 368). Приводится его отзывъ о нестроеніяхъ въ Западной Церкви, 426. См. Примѣчанія.
Иларіонъ, Супрасльскій архимандритъ (Ilaryon, archimendryta Supraski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 338, 339, 374.
[12] **Илія**, пророкъ Израильскій, 49, 152, 1144, 1248.
[1] **Индія**, страна, 184.
[12] **Иннокентій I** (Инноценцый, Инноценцыушъ, Innocencyusz, Innocentius), Римскій папа (402—417). Отношенія его къ св. Іоанну Златоусту, 256, 258, 262.
[12] **Иннокентій II** (Инноцентыушъ, Innocencyus), Римскій папа (1130—1143), 276.
[12] **Ипатій Потей** (Ипатей, Hipacyus), прототроній, владыка Володимірскій и Берестейскій (род. 1541, ум. 1613), 186, 190, 224, 356, 371, 377, 379, 381, 428, 480, 481, 535, 549, 565, 569, 573, 575, 581, 587, 589, 591, 593, 595, 597, 599, 601, 615, 621, 623, 631, 633, 635, 637, 639, 641, 661, 663, 701, 761, 859, 865, 881, 883, 885, 927, 929, 933, 935, 983, 985, 1003, 1033, 1035, 1039, 1041, 1043, 1280. См. Примѣчанія.
[2] **Ираклійскій** митрополитъ, участникъ Флорентійскаго собора, 436.
[12] **Ирина**, царица, супруга Льва IV, мать Константина VIII (род. 769, † 803), 57.
[12] **Ириней** (Иренеушъ), св., мученикъ, епископъ Ліонскій (род. 140; 178—202), 262. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Lib. 3, cap. 3,—252.
Lib. 5, cap. 31,—1259.

Иродъ «сатурноватый», Ироды «суровые», 474.
Исаакій, архимандритъ Степанскій (Isakij, archimendryta Stepański), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 374.
[12] **Исаакъ**, сынъ Авраама и Сарры, патріархъ, 97, 110, 175, 397.
[1] **Исавъ**, первенецъ Исаака, 438.
[12] **Исаія**, пророкъ, 442.
Исакъ (Izak) Кононовичъ см. Кононовичъ.
[12] **Исидоръ** (Исіодоръ, Isydorus, «нѣякійсь человѣкъ, и́менемъ Иси́доръ, Слова́къ, отъ краевъ За́ходныхъ», 437), митрополитъ Кіевскій и всея (wszey, wszystkiey) Руси, извѣстный отступникъ († 1463), 222, 288, 311 (только въ Польскомъ текстѣ, а въ Русскомъ нѣтъ). Разсказъ о томъ, «якимъ способомъ на столици (Кіевской) усѣлъ», 436—438. Умыслъ его и поѣздка на Флорентійскій соборъ, 439—440. Остальныя свѣдѣнія о немъ, 465, 468, 469. Na synodzie Florentskim uniey nie podleyszym był forytarzem, 1280.

[12] **Испанія** (Ишпанія), 409.

Испанскій (Гишпанскій, Hiszpański)—король, 507;—земля, 1103.

Италійскіе бискупы, 460.

[12] **Италія** (Ἰταλία), страна, 3, 5, 43, 1136.

Ифлянтскій (Iflandski) князь, 331; см. король Сигизмундъ III.

Ишпанія см. Испанія.

I.

[2] **Іаковиты** (Якобиты, Iakobity)—последователи монофизита Якова Занзалуса, 284.

[12] **Іаковъ** (Иляковъ, Iakob), ветхозавѣтный патріархъ, 97, 135—136, 137—138, 176, 442, 443, 1045.

[12] **Іаковъ** (Иляковъ, Iakub, brat Pański), братъ Господень, апостолъ, первый Іерусалимскій епископъ († 63), писатель соборнаго посланія, 143, 158, 175, 400, 416, 423, 1087.

> Въ богословской литературѣ существуютъ мнѣнія, не различающія Іакова брата Господня отъ Іакова Алфеева. На этомъ основаніи, въ Указателѣ и Примѣчаніяхъ ко 2-й кн. Пам. полем. литер. при писателѣ соборнаго посланія было поставлено происхожденіе его отъ Алфея.

Іаковъ (Iakob) Спасскій см. Спасскій.

Іезуиты (Езоиты, Езоитасъ, Iezuitowie), 1132, 1144, 1253.

[12] **Іеремія** (Еремияшъ, Еремея, Еремий, Hieremiasz), пророкъ, 248, 429, 903, 1025, 1209, 1210, 1219.

[12] **Іеремія II** (Еремей, Еремея, Еремия, Еремияшъ, Иеремияшъ, Ieremia, Ieremias, Ieremiasz, Hieremias), Константинопольскій патріархъ (1572—1594), 185, 206, 310, 324, 341, 355, 497, 502, 505, 543, 669, 825, 829, 859, 1019, 1079, 1180, 1252. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[1] **Іерихонъ** (Ерихонъ), городъ, 73;—стѣны, 472.

[2] **Іеровоамъ**, царь Израильскій, 395.

[12] **Іеронимъ** (Еронимъ, а по нашему Герасимъ, Геронимъ, Hieronym, Hieronymus) Стридонскій, св., «докторъ» (330—419), 419 («а по нашему Герасимъ»), 907, 1063, 1079, 1083, 1128, 1226. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

> Листъ до Павлина Римянина о книзѣ Дидима Грека о Святомъ Духу,—454, 455, 1208—1211.
>
> Слово на Евангелиста Матѳея 26,—1145.
>
> Expositio fidei Catholicæ et Nicæni consilij,—1199.
>
> In Sophoniam, cap. 3,—1244.
>
> In Daniel, cap. 7,—1273, 1274.
>
> In Esaiam, cap. 66,—1274.

Іеронъ (Іронъ), философъ IV вѣка. Къ нему писалъ св. Григорій Великій, 451.

Іерусалимскій (Ерозолимскій, Ерусалимскій, Ierozolimski) король, 507;—намѣстникъ Христовъ, 1083;—патріархъ, патріаршій престолъ, 13, 264, 352, 365, 436, 507, 513, 1079, 1087, 1141, 1142;—храмъ, 1003;—христіанская Церковь, 99—100, 105, 120, 416, 423, 647, 1126, 1144.

[12] **Іерусалимъ** (Ерусолимъ, Ierozolim, Hieruzalem), городъ, 13, 25, 43, 72, 89, 105, 110, 137—138, 143, 182, 278, 349, 389, 392, 398, 398, 410, 411, 413, 414, 415, 416, 425, 839, 1077, 1083, 1087, 1140, 1209, 1210, 1219, 1234, 1235, 1266, 1282. «Горній» (gorny), 1296.

Іессеи см. Ессеи.

Іефѳай (Иевѳай, Іеѳтай, Іефтая, Esaia), «судіа и вожъ Жидовскій», 141, 142, 170, 396.

[12] **Іисусъ** (Исусъ) Навинъ, вождь Израильскій, 175, 388.

Іисусъ сынъ Сираховъ, написавшій книгу Премудрость, 115, 116, 121.

[1] **Іоакимъ**, патріархъ Антіохійскій (въ концѣ XVI в.), 1023.

Іоанадавъ см. Іонадавъ.

Іоанникій (Ионикий) Великій, св. (IX в.), «во Алимбской (Олимпской) горѣ просиявшій», 134.

[12] **Іоаннъ Предтеча** и Креститель Господень (Jan Krzciciel), 116, 119, 152, 521, 575.

[12] **Іоаннъ Богословъ**, апостолъ и Евангелистъ (Jan ś., Ewangelista), писатель Евангелія, трехъ соборныхъ посланій и Апокалипсиса († около 101 года), 23, 27, 33, 35, 37, 63, 109, 161, 306, 445, 453 (толкованіе Ѳеофилакта), 609, 1085, 1087 (толкованіе Златоуста), 1129, 1145, 1227, 1235, 1236, 1237, 1285, 1289, 1296.

Іоаннъ Дамаскинъ см. Дамаскинъ.

Іоаннъ Златоустъ см. Златоустъ.

Іоаннъ Палеологъ см. Палеологъ.

Іоаннъ III, папа Римскій (560—573), «писалъ противъ продка своего, [illegible] папежа, абы жаденъ епископъ Римскій не смѣлъ зватися и писати предн[illegible] [illegible]пишие», 1127.

[12] **Іоаннъ VIII** (Янъ, Jan), Римскій [illegible] (872—882), 428, 468 («папежиха» [illegible] («папежиха»), 1137 («нерадиш[illegible] 1288.

нинъ (Янъ) **XII**, Римскій папа (956—
8.

нъ (Янъ, Jan) **XIII**, Римскій папа
2), 1130—1131 («о неволи цесарской
ежа»).

нинъ (Jan) **XXIII**, Римскій папа
419), осужденный на Констанцскомъ
1288—1289.
ъ старопечатной брошюрѣ дважды
торена ошибка на стлбц. 1288:
I и 13, вмѣсто XXIII и 23.

нъ Пречистскій (по имени церкви во
чистыя, Ioan Preczyski), намѣстникъ
скій (Rohatyński), участникъ Бере-
го собора 1596 года, 374.

нъ (Ioan), Щирецкій протопопъ (pro-
Szczyrecki), участникъ Берестейскаго
1596 года, 336.

нъ (Ioanas), Ярославскій протопопъ
ра Iarosławski), участникъ Берестей-
обора 1596 года, 338, 376.

, сынъ Іоахаза, царь Израильскій,

ъ (Иевъ), многострадальный, 420.

см. Озія.

см. Осія.

(Янъ) Гоголь см. Гоголь.

а, епископъ Рязанскій, избранный
олъ «Руской митрополіи» (въ Кіевѣ),

адавъ (Иоанадавъ), сынъ Рахавль,
ины Іонадавовы» (Анадановы).

анъ (Ionathan), старшій сынъ Саула,
авидовъ, 1152.

нъ сынъ Симонъ=ап. Петръ, 1083.

я, древнѣйшій городъ Финикійскій,
зываемый Яффа, 415.

данъ (Iordan), рѣка, 425, 1203.

атъ (Езафатъ, Iozaphat), сынъ Асы,
тивый царь Іудейскій (914—889 до
238.

ифъ (Ioseph), сынъ патріарха ветхо-
о Іакова, 98, 135—136, 137—138,

ифъ, св., праведный, Обручникъ, 94.

ифъ Матѳеевъ (Матѳаевъ), «Жидъ»
), «пишетъ о сихъ Иесеохъ», 150,
См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

ифъ (Езофъ, Есифъ, Ioseph), патрі-
Константинопольскій («патрыярха
одскій») (1416—1439), 222, 284, 436,
440, 464, 467, 1107, 1141. См. въ
ніяхъ ко 2-ой книгѣ.

см. Ессеи.

[1] **Іуда Маккавей** (Іюда), «похвалный судія во Ісраили бысть», 119—120.

Іуда (Іюда), прозываемый Варсава, одинъ изъ 70-ти, 423.

[12] **Іуда, Симоновъ Искаріотъ** (Іюда, Iudasz Skaryotski), предатель, 27, 31, 35, 386, 399, 831, 1237, 1251.

[12] **Іудеи** (Іюдеи, Ἑβραῖοι), народъ, 19, 29, 31, 39, 143, 167, 168, 176, 775. См. Евреи, Жиды.

Іудейскій человѣкъ, 1219 (człowiek Judski); — земля, 349 (ziemia Judzka); — трапеза (τράπεζα Ἰουδαϊκή), 21.

Іудея (Іюдія, Judæa, Żydostwo), страна, 1081, 1209.

Іудиѳь «вдовица», 162.

Іудовъ (Іюдовъ) домъ (и Израилевъ), 144.

[2] **Іустинъ** (Устинъ, Iustinus, Iustyn), мученикъ и философъ (род. ок. 105, † 166).

«О вѣрѣ и вызнанью», гл. 1, 2, 14,—452.

«O wierze», cap. 1,—1187.

Quæ. 76,—1258, 1259.

Іюда см. Іуда.

Іюдеи см. Іудеи.

К.

Кабилонскіе вежи, 427.

[1] **Каинъ**, сынъ Адама, 139, 140, 170.

[12] **Каіафа** (Каияфа, Kaiphasz), первосвященникъ Іудейскій, 29, 1237.

[1] **Калабрія** (Колябрыя, Kalabryia), страна, 280.

Калконондылъ (Calcocondila) см. Халкондила.

Калліополь «въ Херсонѣ», 466.

Кальварія (Caluaria) = гора Голгоѳа, 1266—1277.

Каменецкій епископъ см. Гедеонъ Балабанъ.

Каменецкій (епископскій) намѣстникъ см. Климентій Троицкій.

Каменецкій панъ (безъ имени), 659.

Каменецкій протопопъ см. Клементій и Климъ.

Каменецъ Подольскій (Kamieniec Podolski), городъ. Послы отъ него (безъ переименованія) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[1] **Кандидіанъ** (Кандидиянъ, Kandydyan), посолъ Византійскаго императора Ѳеодосія

II «Малаго» на соборѣ Ефесскомъ: наставленіе ему отъ императора, 547, 795.

Кандійскіе «Грѣкове зневолены есть отъ Влоховъ або отъ Венетовъ презъ мѣчъ», 408.

Каневскій (Kaniewski) староста см. Янушъ Константиновичь Острожскій.

Кантуаренскій (Kantuaryeński) = Кентербюрійскій бискупъ см. Анзельмъ.

Капитоліумъ=Капитолій въ Римѣ, 462.

[1] **Каппадокія**, самая восточная область Малой Азіи, 415.

Капрулянскій епископъ см. Егида Сосафалцетъ.

Карикисъ (Карыкъ, Karyk) «некій», хотѣлъ захватить, послѣ Іереміи II, Константинопольскій патріаршій престолъ, «але ему (говоритъ авторъ Антірриса) своежъ Грекове послужили и струли его», 497. См. Примѣчанія.

Карлъ VII, «кроль Францийскій» (род. 1403; 1422—1461), помогаетъ Евгенію IV въ достиженіи папскаго престола, 462.

[2] **Карнковскій** (Karnkowski) Станиславъ, «арцыбискупъ» Гнѣзненскій, примасъ (род. 1525, † 1603). Скарга говоритъ, что Берестейскій соборъ 1596 года состоялся «за ведомостю и позволенемъ его милости», «яко прымаса въ томъ королестве и навысшого въ духовенстве преложоного», 188, 230. См. Примѣчанія.

Карповичь Иванъ (Iwan Karpowicz), посолъ отъ Виленскаго церковнаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Картузіанскій см. Діонисій Карт.

Карыкъ (Karyk) см. Карикисъ.

[12] **Карѳагенскій помѣстный соборъ**, 455, 553 и 555 (отцы), 557, 559, 1127. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Правило 6,—1175.
Правило 71,—531.
Правило 83,—943.
Роздѣлъ 138,—266.
Второго (въ Польск. trzeciego) собора правило 10 (а по Книгѣ Правилъ: 12), —545.
Третего (trzeciego) собора правило 9,—827.
Третего (trzeciego) собора правило 10,—839.
Четвертого (czwartego) собора правило 30,—547.

Кассинскій (Kaszyński) см. Нилъ.

[12] **де-Кастро** Альфонсъ, Łaciński pisarz († 1558). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Contra hæres. lib. I, cap. 4,—1287.

Катонъ (Katon), Римлянинъ, 1043.

Келесирія см. Килисирія.

[12] **Келестинъ I** (Келестинъ, Цел[естынъ], Целястинъ, Celestinus, Celestyn), Римскій папа (422—432), 262, 266, 300, 45[...], 553, 815, 1175.

Epistola ad Cœlestinum papam,—117[...]

[2] **Кельнъ** (Кольнъ, Koln), городъ, 110[...]

Керинѳъ (Херынтъ, Церинтъ, Cherynt), еретикъ (I-го вѣка), 610, 611, 769.

Кесарій (Cæsariusz), св., братъ Григорі[я] Богослова, жилъ въ IV вѣкѣ, 121, 1261.

Надгробное слово св. Григорія свое[й] матери, 121—124.
Въ похвалу Кесарію (in laudem Cæsarij) 1261—1262.

Кесарія Филиппова (Кесарѣя, Καισάρει[α] ἡ Φιλίππου)—городъ Сѣверной Палестин[ы] у подошвы Ермона, называвшійся въ древ[]ности Панеасъ: «у граде Панеаде, то ест[ь] у граде Кесарѣя Ѳилиппове», 62.

Кесарія—Палестинскій городъ на восточ[]номъ берегу Средиземнаго моря, къ сѣвер[у] отъ Іоппіи или Яффы, 415.

Кеѳалонія (Цеѳалонiя, Cefalonia), остров[ъ], 995.

[2] **Кивицкій** митрополитъ, участни[къ] Флорентійскаго собора, 436.

[1] **Килисирія** (Κοίλη Συρία, Cœlesyria, Нижняя Сирія), область въ Малой Азіи, 393

[12] **Кипріанъ** (Киприянъ, Кипрыянъ, Ци[]приянъ, Cyprian), священномученикъ († 25[8]), епископъ Карѳагенскій, Отецъ Церкви, 41[6], 831, 901, 1083, 1127.

De unitate Ecclesiæ («О единост[и] церковной»),—905.
Lib. 2 De Baptism. cap. 1 («О креще[]ніи»),—905.
In epistola ad Cornelium papam d[e] Cœna Domini,—1245.
Sermo de lapsis,—1245.

Кипріанъ, іеродіаконъ, переводчикъ (Cy[]pryan ierodyakon, tłumacz), участникъ Бере[]стейскаго собора 1596 года, переводитъ рѣч[ь] съ Русскаго на Греческій, 335, 354.

Кипрскій (Cyprski) король, 507.

Кирилла «оба» (т. е. Александрійскій и Іерусалимскій), «зацные» учители Церк[ви], 290, 969, 1063.

[12] **Кириллъ**, **Іерусалимскій** архіе[пи]скопъ, Отецъ Церкви (род. 315, † 386), 1[...] См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Слово 4,—95.
Catech. 2 («въ Катехизисѣ» [...])
Catech. 12 («Катех. 2», [...])

[12] **Кириллъ**, **Александрій[скій]** епископъ, Отецъ Церкви († [...]

3, 555, 557, 559, 815, 901, 903, 1142, 1207,
м. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
In Ioan. cap. 64 («Въ Толковани
этого Яна»),—248.
In Thesauris («Въ Скарбе»),—254.
O Troycy S.,—1187.
Exposit. in cap. 16 Ioannis,—1199.
ириллъ (Кирылъ) († 869) и братъ его
й, «епископы Словеньскии», обратив-
лгаръ въ христіанство, 274.
ириллъ (Кирылей, Cyryllus), прото-
ь и намѣстникъ, архимандритъ Але-
йскій, впослѣдствіи Константино-
й патріархъ Кириллъ Лукарисъ
1638), 333, 335, 340, 342, 360, 361,
3, 823, 919. См. Примѣчанія.
иллъ Козмичъ см. Козмичъ.
иллъ Спасскій см. Спасскій.
иллъ Терлецкій см. Терлецкій.
ий см. Хина.
ифа (Cepha)=Петръ апостолъ, 915,

скій (Kiiowski) архимандритъ (Кіево-
кій) см. Никифоръ Туръ;—архиман-
Кіево-Печерская), 859;—бискупъ Рим-
до Евангелицкое вѣры присталъ»:
этотъ, сообщенный Филалетомъ,
рждаетъ Ипатій Потей, 863, 1184;
да см. кн. Острожскій;—воеводство,
язь, 331 (король Сигизмундъ III);
и земли, 651;—митрополія, 437, 438,
228;—митрополитъ: мнѣніе Ип. Потея
ношеніяхъ Кіевскаго митрополита
ѣ и Константинопольскому патрі-
епископовъ къ Кіевскому митропо-
05, 506; см. Фотій, Исидоръ, Рагоза,
тей;—монастырь (Выдубицкій), 374;
кій см. Яцко Бутовичъ.
овъ (Kijow), столичный городъ, 358
отъ него на Берестейскомъ соборѣ
да), 469, 1176.
е (Кияне)=Кіевляне, 469.
анскій (Klewański) протопопъ см.
Левкевичъ.
левань—мѣстечко Волынской г., Ро-
скаго у.
ентій (Klementy), протопопъ Каме-
См. Климъ, протопопъ Каменецкій.
ентій (Klimenty) Троицкій см.
й.
иментъ I, Римскій папа, священ-
икъ, апостольскій ученикъ и мужъ
), 1084, 1229.
иментъ VIII (Климентий, Кле-
Клементъ, Klemens, Clemens), Рим-
скій папа (1592—1605). Послы отъ него на Берестейскомъ соборѣ 1596 года (арцыбискупъ Львовскій Соликовскій, бискупъ Луцкій Мацѣевскій, бискупъ Хелмскій Гомолинскій), 188 и 226. Послы къ нему: Ип. Потей и К. Терлецкій, 224. Разрѣшеніе отъ него на Берестейскій соборъ, 230.

[12] **Климентъ** (Климентий), Александрійскій пресвитеръ († 217). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Книга 6 «Ипотипосеонъ»,—1087.

Климъ (Klim, Клементій, Klementy), Каменецкій протопопъ, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 338, 345.

Клирикъ Острожскій см. Острожскій клирикъ.

Клявиушъ (Klawiusz, Clavius), ученый математикъ XVI вѣка, 773. См. Примѣчанія.

Козмичъ Кириллъ (Kyryl Koźmicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[1] **Козьма** (Cosmas), св., епископъ Маюмскій, canonum scriptor, VIII-го вѣка. См. Примѣчанія.

W Synaxare albo Kazaniu na Wielki Czwartek,—1240.

Колуяновичъ см. Іоаннъ Палеологъ.

Кольнъ (Koln) см. Кельнъ.

Колябрыя см. Калабрія.

Кононовичъ Исакъ (Izak Kononowicz), посолъ отъ Виленскаго церковнаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Константиновскій протопопъ см. Андрей Троицкій.

Константиновъ—городъ Волынск. г.

[12] **Константинополь** (Коста(е)нтинополь(е), Konstantynopol), городъ, 344, 364, 365, 435 (соборы въ немъ), 437, 438, 461, 466, 467 (е), 468, 493, 1089, 1107, 1205. См. Новый Римъ, Цареградъ.

[12] **Константинопольскій** (Костентинопольскій, Konstantynopolski) архіепископъ (Тарасій), 1081;—Греки «грубіяны», 1067;—патріархъ, патріаршій престолъ, тронъ, патріаршая столица: 332, 333, 334, 336, 338, 348, 352, 353, 355, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 372, 373, 435, 436, 440, 464, 495, 497, 499, 500, 502, 505, 507, 513, 543, 617, 669, 825, 873, 911, 915, 917, 1079, 1113, 1176, 1177, 1180, 1181, 1253, 1278, 1279, 1281, 1299; см. Геннадій, Іеремія, Іосифъ, Мина;—«симболъ» (symbolum), 757;—церковь, 365, 366;—«цесарство», 365;—цесарь, 434, 435, 795; см.

Іоаннъ Палеологъ. См. также: Царегродскій.

[12] **Константинопольскій** (1-ый)—вторый вселенскій соборъ (381 года), 759, 815, 1063, 1127, 1205, 1206.

Правило 2,—364.

[12] **Константинопольскій** шестый вселенскій соборъ, иначе—«Трульскій», «пятошестый» (681 года), 365, 370, 745, 879.

Рѣчь «опата Родиского»—«о поймованью жонъ капланомъ и діакономъ и о суботнемъ постѣ»,—460.
Справа 18 въ книгахъ вторыхъ Соборовыхъ, карта чотыриста третяя (403), —793.
Concil. 6 Constantinopol. act. 13, pag. 373 и 379,—1288.
Правило 8,—369.
Правило 55,—369.

[12] **Константинопольскій** помѣстный соборъ (868 года), именуемый Латинянами восьмымъ вселенскимъ, 270.

[12] **Константинъ I Великій** (Косте(я)нтинъ, Konstantyn), св., императоръ (род. 274, †337), сынъ Константина Хлора и Елены, 71, 72, 81, 82, 547, 549, 553, 555, 671, 784, 789, 791, 793, 1059, 1290.

[12] **Константинъ VIII** (Костянтинъ), сынъ Льва IV и Ирины (род. 770), Византійскій императоръ, 57, 60.

[2] **Константинъ XV** (Костентый Дракгажасъ, Constantinus Dragases), родной братъ Іоанна Палеолога, послѣдній Византійскій императоръ (1449—1453), 294.

Константинъ Острожскій см. Острожскій.

Константинъ Острапольскій см. Острапольскій.

[12] **Констанцій** (Костянтій, Констанцыушъ, Constancyus), Византійскій императоръ, сынъ Константина Великаго, 81, 204.

Констанцъ (Constantia), городъ, въ которомъ въ 1415 году происходилъ соборъ, 1249.

[12] **Констанцскій** помѣстный (1415 года, а по мнѣнію и счету Латинянъ — шестнадцатый вселенскій) соборъ. См. Примѣчанія.

Tomo 2 Concil. in Actis Concil. Constantiensis, sessione 13, pag. 1063,—1249.
Concilium Constantiense, sessione 11, pag. 1060,—1288, 1289.
Ibid., sessione 12, pag. 1065,—1289.

Константинъ (Костянтинъ) **градъ**=Константинополь, 3—4, 13, 17, 66, 134.

[12] **Копыстенскій** Захарія, 549. См. Примѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

[12] **Копы(и)сте(н)нскій Михаилъ** (Michal Kopysty(e)ński), **владыка Перемышльскій** (Премыслский, Премыский, Przemyslki, Przemyski, Przemyślski) и **Самборскій**, 193, 196, 204, 320, 337, 373, 525, 591, 615, 617, 699, 705, 837, 839, 843, 865, 867, 869, 885.

[12] **Корей** (Хоре, Chore), **Израильтянинъ**, 308.

Коринеъ (Коринтъ, Corintum), **городъ**. «Старая приповесть Латинская: non omnibus datum est adire Corintum (не всимъ дано естъ доступити Коринту)», 1075.

[2] **Коринеяне**, 123, 124, 164.

Корнелій см. **Вилъ**.

[2] **Корнилій**, Римскій сотникъ, обращенный ко Христу ап. Петромъ, 1129.

[2] **Корнилій** (Korneliusz), Римскій папа (251—252).

Листъ къ нему св. Киприана, 1245.

[12] **Корона** (Коруна, Korona) **Польская** =Польша, 202, 332, 350, 645, 647.

Коронный (Корунный) **канцлеръ**, 1071; —непріятель, 202;—непорядокъ (nieporządek), 779;—обыватели, 949;—сеймъ, 200.

[4] **Корцира** (Корцыра), островъ и городъ, 407, 408, 995, 997, 1071.

Корцирскій—«арцыбискупство», 997;—Греки, 1067;—«справы», 1065.

Корчовскій Иванъ (pan Iwan Korczowski), панъ, посолъ отъ Кіевскаго воеводства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

Косовскій Симеонъ (Simeon Kosowski), Пересопницкій архимандритъ, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 374.

Коста(е)нтинополь см. Константинополь.

Костентинопольскій см. Константинопольскій.

Косте(я)нтинъ, Костентый см. Константинъ.

Костянтинъ Градъ см. Константинъ Градъ.

Котелерій (Iohannis Baptista Cotelerius), ученый издатель, жившій во второй половинѣ XVII вѣка (его трудъ «Ecclesiæ Græcæ Monumenta), 1, 8, 26, 46.

Краковскій «бискупъ» (Збигнѣвъ), [illegible]; —«докторъ» (т. е. ученый) см. Лятоссъ;— «каштелянъ» (Янушъ Островскій), [illegible]; —«новины», 601, 605, 607, 611, 613;—[illegible] 651, 959.

[12] **Краковъ**, городъ, 329, 545, [illegible] 635, 637, 639, 641, 773, 965.

Красовскій Димитрій (Dim[illegible]

противополагается «владыкѣ», епископу Русскому (см. Терлецкій); — **судья земскій** см. Ѳедоръ Чапличъ;—**«владычество»** (władyctwo, епископія), 1228.

[1] **Луцкъ**, городъ, 358. Въ Эктезисѣ упоминается, что послы были и изъ этого города на Берестейскомъ соборѣ 1596 года.

Лушковскій, панъ, служебникъ князя Константина Острожскаго (pan Łuszkowski), 641, 657.

Львовскій (т. е. города Львова) см. Андрей Вознесенскій, а также Андрей Львовскій.

Львовскій «князь арцыбискупъ» (см. Янъ Димитръ Соликовскій), 188, 226, 228, 337, 523, 617, 705;—братство, 358, 593, 617, 705; **«владыка»**, епископъ (см. Гедеонъ Балабанъ), 193, 196, 335, 373, 522, 523, 525, 545, 547, 587, 591, 615, 620, 699, 703, 705 («апостата», по словамъ И. Потея), 765, 835, 839, 843, 861, 865, 867, 879, 885, 1222, 1223, 1253; — **«друкъ»** (druk, печать), 1253;—**«зе́мли»**, 651;— **«мѣсто»** (городъ), 358; — **«przedmieszczanie»** (жители предмѣстья), 358; — **«пресвитеръ»** (prezbiter), **«нотарій соборный»** (notary synodowy) см. Андрей Вознесенскій Львовскій, 336, 338, 339.

Львовяне (Lwowianie) — жители города Львова, 617.

Лянчицкій Даніилъ (Lanczycki), «друкарь» (типографъ), 477. См. Примѣчанія.

Любельскіе (т. е. Люблинскіе) Аріане (Arryańskie Lubelskie sekty), 1121.

[12] **Люблинъ**, городъ, 575, 585, 631, 633, 637, 639.

Люкгдунъ (Lugdun) см. Лугдунъ.

[12] **Лютеране** (Люторы, Люторіяне, «ересники», Лютеранове), 47, 48, 51, 53, 57, 59, 69, 71, 72, 77, 83, 89, 95, 99—100, 109, 114, 141, 147, 174, 717, 755, 913, 1134.

[2] **Лютеръ Мартинъ** (род. 1483, † 1546), 755, 1131.

Люторскій «ротмистръ и жолнеръ», 174.

Лядскій см. Ляшскій.

Лаодикейскій (Laodiceński) см. Лаодикійскій.

Лаоникъ (Laonik) см. Лаоникъ.

[12] **Лятосъ** (Latos), «докторъ Краковскій» (род. 1539, ум. въ нач. XVII в.), 771, 773, 779. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[2] **Ляхи** (Ляхове)=Поляки, Римляне, т. е. католики, 89, 391, 793, 921.

Ляшскій (Лядскій)=Польскій костелъ, 62.

М.

М., панъ, сторонникъ князя К. Острожскаго; князь просилъ короля, «абы кроль его милость владыцтво Пиньское дати рачылъ пану М.», 655. См. Малинскій Е.

[12] **Маврикій** (Маврикей), царь Константинопольскій (род. 539, 582 — 602), убитый Фокою, 1125.

[2] **Магометъ** (Магметъ, Махометъ, Machomet), «псевдопрофетъ» (род. 571, † 632), 433, 875, 971.

[1] **Магометъ** (Махометъ, Machomet), Турецкій султанъ (род. 1430, 1451—1481), взявшій Константинополь въ 1453 году, 296, 302, 467.

Мадіаниты—Жиды, 376.

Мазовецкій князь—король Сигизмундъ III.

Макарій, св., 125.

Макарій, архимандритъ монастыря Симона Петра на Святой Горѣ, участвовавшій въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 373.

Македоніанская ересь, 447.

[12] **Македоній** (Macedoniusz), Константинопольскій патріархъ (341 — 360), еретикъ, 759, 815, 1137.

Македонія, страна, 416.

[2] **Македоняне**, покорившіе Персовъ, 1144;—Гай и Аристархъ, 403.

Македонянинъ Василій см. Василій Македонянинъ.

Маккавей см. Іуда.

[12] **Максимъ**, св., Исповѣдникъ, Отецъ Церкви, епископъ († 662), 1081, 1084. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

3 sermo de Apost.,—905.
Maximus, cap. XIV,—1187.

Малинскій Евстафій, панъ (pan Ostafiy Maliński), посолъ отъ Волынской земли (z Wołynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357. См. Примѣчанія. См. также выше **М.**

[2] **Малинскій** Матвѣй (Матей, Maciey), панъ, представитель Волынской шляхты, 190, 198, 200.

[1] **Манассія**, царь Іудейскій, 418.

Манихійскыи=по-Манихейски, подобно Манихеямъ, 146.

Это —нарѣчіе.

Марія (Марыя, Marya), Пречистая Дѣва, Богородица («Панна», «Дѣвица», Panna Błogosławiona), 172, 609, 1210. Костелъ Ея имени въ Берестьѣ Литовскомъ «Латинскій, Рымскій» (Łacińskiego obrzędu), 226.

Маркевичъ. Его «Исторія Малороссіи»,—575, 601, 623.

[12] **Маркелинъ** (Марцелинъ, Marcellin), Римскій папа (296—304), 428, 815, 817, 819, 1287.

[2] **Маркіаниты** (Маркіониты), «ересники», 51. См. Примѣчанія.

[2] **Маркіанъ** (Маркіянъ, Marcion, Marcyan), Византійскій императоръ (405—457). Листъ къ нему отъ Халкидонскаго вселенскаго собора, 563, 871.

[12] **Маркъ** (Марко), апостолъ (одинъ изъ 70-ти) и Евангелистъ, «патріархъ» Александрійскій († 68), 3, 11, 31, 1089.

[12] **Маркъ**, Ефесскій митрополитъ, «мужъ не то́лко въ богосло́віи, въ нау́кахъ фило-со́фскихъ бѣглый, але и побо́жностью живо-тѣ и справъ святобли́выхъ доскона́лый и досвѣтчо́ный» († около 1450), 286, 288, 292, 294, 324, 436, 440, 441, 442, 448, 461, 464, 1141.

[2] **Маркъ**, папа Римскій, вступившій послѣ Сильвестра I и пробывшій на папскомъ престолѣ только 8 мѣсяцевъ въ 336 году, 553.

Мартинъ Грабковичъ см. Грабковичъ.

Мартинъ Лютеръ см. Лютеръ.

[2] **Мартинъ**, епископъ Туронскій (= Турскій, 371—400), 827. См. Примѣчанія.

Марцелинъ см. Амміанъ.

Марцелинъ см. Маркелинъ.

Мареа, сестра Лазаря, 160.

Матвѣй Малинскій см. Малинскій.

Матеевскій (въ двухъ случаяхъ: 188, 226) см. Мацѣевскій.

Матышконскій (Matyszkoński) помѣстный соборъ.

Правило (kanon) 8,—827.

Матееевъ (Матеаевъ) Іосифъ см. Іосифъ Флавій.

[12] **Матеей**, апостолъ и Евангелистъ, 35, 63, 248, 831, 839.

[2] **Матеей**, Аніанскій (Aniański, во 2-ой кн. Іоанницкій, Ioanicki) митрополитъ, 497, 500.

Матеей (Mateusz), архимандритъ монастыря св. Пантелеймона на Аеонѣ, принималъ участіе въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 373.

Махометъ см. Магометъ.

[2] **Мацѣевскій** Бернатъ (Матеевскій, Bernat, Bernard Macieiowski), бискупъ Луцкій (род. 1548, † 1607), 188, 226, 337. См. Примѣчанія.

Мелентей (въ трехъ случаяхъ: 497, 557, 917) см. Мелетій.

[12] **Мелетій** (Мелентей, Meleciusz) Пига или Пигасъ, патріархъ Александрійскій, управлявшій также и Константинопольскою патріархіею, 497, 500, 557, 917, 1294. См. Примѣчанія. А также см. въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

[12] **Мелхиседекъ**, священникъ Бога вышняго, царь Салимскій, 935, 1145, 1146, 1216, 1241, 1242.

Менна см. Мина.

[1] **Мерра**—горькій источникъ въ пустынѣ Суръ, на восточномъ берегу Черинаго моря, 97.

[2] **Метафрастъ** «Греческій» († около 940). 304. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«Животъ светого Ницеты»,—240.

[12] **Мееодій** (Методей) († 885) и братъ его Кириллъ, «епископы Словеньскии», обратившіе Болгаръ въ христіанство, 274.

[1] **Мееодій** (Мееодей), св., патріархъ Константинопольскій († 847), 68, 131, 133. См. Примѣчанія.

Мико́ла, Миколай см. Николай.

[12] **Милевитанскій** (Milewitański) помѣстный соборъ въ Африкѣ.

Правило (kanon) 13,—827.

Милевитанскій Оптатъ см. Оптатъ.

[2] **Милитъ** (Μίλητος, Miletus)—Милетъ, городъ въ Малой Азіи, на берегу Эгейскаго моря, 420.

Миличицы (Miliczyce), мѣстность, 376.

[2] **Мина** (Менна), патріархъ Константинопольскій (VI-го вѣка), 264, 867, 873, 875.

[1] **Минскъ**, городъ. Упоминается, что были отъ города Минска послы на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[12] **Митилена** (Митылена, Mitylena), островъ, 270.

[12] **Михаилъ III**, Византійскій императоръ (842—867), «образоборца», 258, 270.

[2] **Михаилъ VIII** Палеологъ, Византійскій императоръ (1260—1282), 278, 493.

[12] **Михаилъ** (Михалъ, Michal) Керуларій, патріархъ Константинопольскій (1043—1059), по словамъ Скарги, «нещасливый и надъ иные ядовитьшый и шаленьшій», 272, 274.

Михаилъ, владыка Перемышльскій, см. Копыстенскій.

Михаилъ, митрополитъ Кіевскій, Руській. См. Рагоза.

Михаилъ (Michal), архимандритъ [illegible]шовскій (Ławryszowski), прини[illegible]

Берестейскомъ соборѣ 1596 года,

...илъ Левковичъ см. Левковичъ.
...илъ Литинскій см. Литинскій.
...илъ Тимошовичъ см. Тимошовичъ.
...итскій «костелъ або капище» въ ...имѣ, 389.
...йтянка, одна изъ женъ Соломона,

...левскій староста (capitaneus) Левъ ... 478.
...нцскіе (Могутынскіе) «вежи» въ ... соборовъ. Здѣсь намекается на Мо...й, т. е. Майнцскій, соборъ, 427.
...онсей, пророкъ, 21, 23, 37, 43, 47, ...50, 55, 77, 89, 91, 93, 97, 105, 114, ..., 135, 136, 141, 143, 144, 146, 161, ..., 288, 380, 404, 1003, 1247, 1248, 1249.
...даване, народъ, 481.
...давія, страна, 481.
...стыри и лавры:

...м. Амалфиновъ на Аѳонѣ.
- Аѳанасія св. на Аѳонѣ.
- Ватопедъ на Аѳонѣ.
- Выдубицкій въ Кіевской г.
- Зимненскій на Волыни.
- [1] Зографскій на Аѳонѣ.
- [1] Иверская на Аѳонѣ.
- [1] Ксеропотамъ на Аѳонѣ.
- Лавришовскій въ Минской г.
- Пантелеимона на Аѳонѣ.
- Пересопницкій на Волыни.
- Петра св. на Аѳонѣ.
- Печерскій въ Кіевѣ.
- Смольницкій въ Галичинѣ.
- Супрасльскій въ Гродненск. г.

...оновасійскій митрополитъ, участ...лорентійскаго собора, 436.
...опсуэскій (Mopsuski) Ѳеодоръ см. ...ъ.
...осква (Moskwa)—страна, народъ, ... 282, 288, 408, 587, 589, 741, 775, ...079.
...ковскій князь, 581;—народъ, 1017;— ..., 1015; — патріархъ, 587; — церковь,

...ацкій (Mukacki) епископъ см. Амфи...

...льтане=Молдаване, 481. См. При...я.
...ьтанская (=Молдавская) земля, 322.
...рины (Murzyny), народъ, 284.
...анка Иванъ Васильевичъ (Iwan ...wicz Miedzianka), посолъ отъ мѣщанъ ... Пинска на Берестейскомъ соборѣ ...ода, 358.

[12] **Мѣ(е)ховита** (Miechowita), хроникаръ (род. 1456, † 1523), 288. См. въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

Н.

Навинъ см. Іисусъ Навинъ.
[12] **Навуходоносоръ,** царь Вавилонскій, 99—100.
Назаретъ, городъ, 425, 443.
Назіанзскій Григорій см. Григорій Богословъ.
Нахоросъ см. Алононъ.
Наѳанаилъ, апостолъ (изъ 12-ти), 109.
Нееманъ (Неаманъ, Неоманъ), Сирійскій военачальникъ, 103, 104, 110.
Немвродъ (Немротъ), основатель Вавилонскаго царства, устроитель башни («вежи») Вавилонской. «Дума Немротова» — мысль Немврода (объ устроеніи башни), 427.
Неокесарійскій архіепископъ (вообще), 1079.
[12] **Неполомицы** (Niepolomice), мѣстечко въ Западной Галиціи на р. Вислѣ.
Нерестрійскій (Нерестрыйскій, Eterianus abo Heterianus) см. Гуго.
Неронъ, Римскій императоръ, 681.
[1] **Несвижъ** (Nieśwież), городъ, 188, 226.
[12] **Несторій,** патріархъ Константинопольскій (427—431), еретикъ, 262, 759, 815.
Несторъ, пресвитеръ, протопопъ Заблудовскій, соборный примикирій (Nestor, prezbiter, protopopa Zabludowski, prymikiry synodowy), участвовавшій въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 334, 374. Примикиріевъ на соборѣ было два: Несторъ и Игнатій; первый былъ избранъ «dla porządku w kole duchownym, aby vskramial wszelaki rozruch y porządek czynil w synodzie». См. Примѣчанія.
Никейскій митрополитъ см. Виссаріонъ.
Никейскій символъ, 757, 871.
[12] **Никейскій первый** вселенскій соборъ (325 года), 427, 455, 553, 555, 557, 559, 671, 759, 775, 777, 789, 791, 793, 799, 995, 1063, 1079, 1089, 1206.

Правило 1, — 775.
Правило 6, — 366, 1175.
Предмова Собору Никейского первого въ Книгахъ первыхъ соборовыхъ, карта 235 (Præfacya Niceni Concilij Tomo Conciliorum I, folio 235),—547, 548.

[12] **Никейскій вторый**—седьмый вселенскій (783—787 года) соборъ, 268.

Никентій, изъ рода князей Греческихъ, 468.

[12] **Никея**, городъ въ Малой Азіи въ Виѳинской области, 435, 793.

Никита (Ницета, Nicetas), священномученикъ, пострадалъ въ IX вѣкѣ, въ царствованіе Льва Армянина, отъ иконоборцевъ. Память 20 марта. Упоминается составленный Метафрастомъ «Животъ светого Ницеты (Żywot ś. Nicety), о обрáзы умучоного», 239, 240.

Никифоръ Грегорасъ см. Грегорасъ.

[12] **Никифоръ** Влеммидъ (Блеммидей, Blemmidas), «вельми учоный и светый Кгречинъ, который противъ своимъ Кгрекомъ вельми учоные книги выдалъ, боронечы папежское звирхности и цалости светое веры» —такъ аттестуетъ Влеммида П. Скарга, 278. Влеммидъ былъ Константинопольскимъ патріархомъ. О немъ см. въ Примѣчаніяхъ ко второй книгѣ.

Никифоръ Туръ (Niceforus, Nikifor Tur), архимандритъ Кіево-Печерскій (archimendryta Kijowski, Pieczerski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года: 336, 340, 345, 346, 354—360 (рѣчь его на Берестейскомъ соборѣ), 373, 535, 536, 537, 859.

См. въ Арх. Юго-Зап. Рос. ч. 1-я, т. I: 375, 388—90, 447, 516, 528, 531. Самовидецъ, 367.

[12] **Никифоръ** (Nikifor, Nicephor), великій протосингелъ Константинопольскаго патріаршаго престола, участникъ и «проедра» Берестейскаго собора 1596 года, 204, 320, 322, 333, 336, 338, 340, 341—342 (листъ его отъ 13 сентября къ Кіевскому митрополиту М. Рагозѣ), 342—344 (листъ отъ 5 октября къ тому же), 344—345 (рѣчь его), 346—354 (большая рѣчь), 353, 360—361 (рѣчь на соборѣ), 371, 373, 497, 502, 543, 788, 811, 821, 823, 877, 885, 889, 891, 893, 923. См. Примѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[12] **Николай** (Никóла, Микóла, Мыколай, Mikołay), св. чудотворецъ, святитель Мирликійскій (род. около 280, † 343), 1253. Церкви его имени: въ Берестьѣ Литовскомъ, 218, 220, 228, 328, 521, 527, 879; въ Вильнѣ, 855.

[12] **Николай I** (Миколай Першій), папа Римскій (858—870), 264, 270, 274, 467, 493.

[2] **Николай V** (Миколай Пятый), папа Римскій (1447—1455), 294, 296.

Николай Добренскій см. Добренскій.

Н(М)иколай Криштофъ Радивилъ см. Радивилъ.

Николай Шашкевичь см. Шашкевичь.

Никольскій (по имени церкви св. Николая въ Слуцкѣ) Емельянъ, протопопъ Слуцкій (Emellan Nikolski, protopopa Słucki), участвовавшій въ Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 374.

См. Арх. Юго-Зап. Рос. ч. 1-ая, т. I, 529.

Никомидійскій митрополитъ (безъ имени), замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

Никонъ, старецъ (starzec) Кіевскаго Выдубицкаго монастыря, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 374.

См. Арх. Юго-Зап. Рос. ч. 1-ая, т. I, 526.

[12] **Нилъ** Касинскій (Kaszyński), 1232—1233. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Ниневійскій (Ниневгитскій, Ниневвитскій) «родъ», 161;—«мѣсто», 175.

Нифанцыосъ см. Бонифацій.

Ницета (Nicetas) см. Никита.

Новгородскій (Nowogrodski) повѣтъ, 977;—воеводство. 214.

Новгородокъ=Новогрудокъ.

Новое Мѣсто (Nowe Miasto), мѣстность неподалеку отъ Кракова, 641.

[2] **Новокрещенцы** (Новокрщенцы, Новохрщенцы, nowochrzczeńcy)—секта, 218, 320, 324, 717.

Ново-Римскій = Константинопольскій (Konstantynopolski Nowo-Rzymski) патріаршій престолъ, 372;—церковь, 365;—имперія, 365.

Новый Римъ см. Римъ Новый.

[12] **Ной**, патріархъ, 137, 138, 141, 1016, 1256.

[2] **Нѣмецкій** языкъ, 755;—земля, 465, 1103;—граница, 439;—церкви, 1126, 1140.

[12] **Нѣмцы**, народъ, 185, 408, 713, 755, 1105.

О.

Обѣтованная (Обѣцаная) земля, 388.

Обѣцаная см. Обѣтованная.

Овдосія см. Евдоксія.

Ова (Озанъ, Озія, Oziasz), «Израел[illegible]», «сынъ Аминадавль», сопровож[illegible] времена Давида колесницу съ [illegible] Завѣта, пораженный Богомъ за [illegible] веніе къ ковчегу, 117, 389, 390,

› см. Оза.
:м. Оза.
: (Іозія), сынъ Амасіи, царь Іудей-
роль Жидовскій»), извѣстный тѣмъ,
елъ въ святилище храма и хотѣлъ
ь, за что отъ Бога былъ пораженъ
о, 115, 386.
ихтъ см. Альбрехтъ.
ь см. Елена.
вная=Масличная=Елеонская гора
русалима, 389. См. Елеонъ.
мпъ (Алимбская гора), 134.
эрнъ, «воевода Асирскій», 162.
ыка (Olyka), мѣстечко Дубенскаго у.
юй г., 188, 226.
нсифоръ Петровичь (Onisiforus)
, митрополитъ Кіевскій (1578—1589).
мѣчанія.
ій см. Гонорій.
гатъ (Оптатусъ, Optatus Milewitań-
скопъ, Отецъ Церкви IV вѣка. См.
анія.
ротивъ Парменіана, кн. 2 (Contra
menianum, lib. 2)—905.
ontra Donatistas, lib. 2,—1084.
(Orda)=Татары (Татарове, Tataro-
59.
энова (Origenesowa) ересь, осу-
: на пятомъ вселенскомъ соборѣ,

агенъ (Орыенесъ, Orygenes Adaman-
церковный писатель (род. 185, † 254).
мѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ
книгѣ.
)рыенесъ на 5 (sic) главу листу Пав-
:ветого до Рымлянъ» (in caput 6 ad
ianos), 246.
чистилищномъ огнѣ, 368.
гальный = Восточный, 484, 875,
81, 1182, 1224, 1226, 1232, 1251, 1254,
79, 1298. См. Восточный, Всходный.
не см. Армяне.
см. Ессеи.
жій см. Ессейскій.
(Іозія), послѣдній царь Израильскій,
58.
рогъ, городъ Волынской г., 381, 773,
юминается, безъ перечисленія, что
грожской печатни вышло четыре
авныхъ полемическихъ сочиненія,
і. Примѣчанія.
эжскій (Острозскій, Ostrozski) влады-
:копъ, экзархъ (см. Терлецкій);—Би-
едавно зъ друку вышла»), 1105;—Ака-
демія, 1053;—«Колеюмъ» (Kolegium), 1073;—
«школа Кгрецкая», 381, 1115; — клирикъ,
377, 433, 983, 1033, 1039, 1041 — 1042, 1043,
1047, 1049, 1051;—пресвитеръ (см. Игна-
тій);—соборная (katedralna) церковь, 1023.

Острожскіе князья (вообще). Ихъ гербъ и эпиграмма на оный, 1150—1151.

Острожскій, князь Александръ Константиновичь, 360, 361.

[12] **Острожскій**, князь Константинъ (сперва до 1543 г. назывался Василіемъ) Константиновичь, воевода Кіевскій, маршалокъ земли Волынской, староста Владимірскій (род. 1527, † 1608), 360, 361, 377, 379, 557, 565, 571, 575, 585, 591, 593, 599, 601, 621, 623, 631, 633, 635, 637, 639, 641, 653, 655, 859, 983, 985, 1045. См. Примѣчанія.

[2] **Острожскій**, князь Янушъ Константиновичь (†1620), каштелянъ Краковскій, староста Каневскій, Черкасскій, Бѣлоцерковскій, 1151.

Остропольскій (т. е. изъ мѣстечка Острополя Новоградволынскаго у.) протопопъ Кириллъ Спасскій (по имени церкви Св. Спаса) (Cyryl Spaski, protopopa Ostropolski), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

См. Арх. Юго-Зап. Рос., ч. 1-ая, т. I, 529.

Остропольскій (по имени мѣстечка Острополя), Константинъ, Дубенскій протопопъ (Konstantyn Ostropolski, protopopa Dubieński), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 345, 375.

См. Арх. Юго-Зап. Рос., ч. 1-ая, т. I, 516, 528.

[2] **Отоманскій** (Otomański) домъ, 276.

[4] **Оттонъ I**, императоръ (936--973), 1130.

Охридскій см. Ахрыдоньскій.

Очаковъ, городъ, 408.

П.

[12] **Павелъ**, апостолъ, 5, 19, 21, 23, 25, 41, 55, 61, 81, 99--100, 109, 114, 143, 145, 146, 147, 149, 150, 152, 154, 158, 160, 161, 167, 169, 170, 176, 240, 242, 248, 252, 330, 352, 400, 403, 410, 420, 423, 448, 732, 737, 741, 753, 799, 801, 897, 915, 977, 997, 1001, 1003, 1025, 1077, 1085, 1087, 1097, 1125, 1126, 1127, 1131, 1135, 1140, 1143, 1145, 1171

1174, 1187, 1192, 1216, 1218, 1220, 1238, 1241, 1242, 1244, 1255, 1256, 1291. См. Савлъ.

Павелъ (Павлинъ, Paulin), епископъ «Селуньскій». Къ нему писалъ папа Дамасъ I, 452, 1205—1206.

Павелъ, пресвитеръ (Paweł prezwiter), посолъ отъ Берестейскаго братства на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, 375.

[2] **Павла**, благочестивая Римлянка († 404), ученица св. Іеронима, 1209, 1210. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Павлиніанъ (Paulinian) см. Павлинъ.

Павлиносъ см. Паулины.

[2] **Павлинъ** (Paulinus, Paulin, Paulinian) «Римянинъ», св., Нольскій епископъ (род. 354, † 431). Письмо къ нему св. Іеронима, 455, 1208—1210. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Павлинъ см. Павелъ «Селуньскій».

Паисій, епископъ Венацкій (Paysy, episzkop Wenacki), вслѣдствіе затруднительности путешествія, не могъ быть на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, и потому поручилъ Макарію, архимандриту монастыря Симона Петра на Аѳонѣ, быть представителемъ на этомъ соборѣ, 373.

[12] **Палеологъ**, Андроникъ III «Меншій» (Mnieyszy), Византійскій императоръ (род. 1295, † 1341), сынъ Михаила, Андроникова сына, внукъ Андроника II, 278.

Палеологъ Михаилъ см. Михаилъ VIII.

[12] **Палеологъ**, Іоаннъ (Янъ, Jan) «Колуяновичь», Византійскій императоръ (1425—1448), 222, 284, 289—292 (рѣчь его на Флорентійскомъ соборѣ, по разсказу П. Скарги), 434, 435, 436, 437, 440, 461, 463, 466, 795, 1279.

Панеада, «градъ». См. Кесарія Филиппова.

Пантелеймона св. монастырь на Аѳонѣ, 373.

Парижанинъ Янъ, «философъ и рыторъ, такъ въ Латинскомъ, яко и въ Греческомъ языкахъ велми учоный, и великій красомовца». Онъ былъ представителемъ «Заходниковъ» на Флорентійскомъ соборѣ, а «Восточники» имѣли Марка Ефесскаго, 440, 441, 445, 463. См. Примѣчанія.

[12] **Пасхалій I** (Пасхалей, Paschal), сотый Римскій папа (817—824). Письмо къ нему Ѳеодора Студита, 258.

[12] **Патмосъ** (Патомъ, Патемъ, Πάτμος), островъ, 37, 38, 161.

Паулины (Паулиносъ, Павлиносъ), монашескій орденъ пустынниковъ св. Павла, основанный въ 1215 году, 1132, 1144. См. Примѣчанія.

[12] **Пахимеръ**, Византійскій историкъ (1242—1310). Исторіи его кн. 5, — 278. См. Примѣчанія.

[1] **Пахомій**, св., подвижникъ (род. 292, † 348), 151. См. Примѣчанія.

Пелагій (Пелагей) I, Римскій папа (555—560). Преемникъ его, папа Іоаннъ III, писалъ противъ Пелагія, «абы жаденъ епископъ Римский не смѣлъ зватися и писати преднѣйшимъ надъ инше», 1127.

Пентаполійскія (Пентаполейскія, Pentapolitskie) церкви, 777.

[12] **Пентаполь** (Pentapolija)=Пятиградіе, область, 366. См. Примѣчанія.

Пергамская церковь, 421, 1227.

Перекопъ, городъ въ Крыму, 408.

Перемышльскій (Премыслскій, Премыскій, Przemyslki, Przemyski, Przemyślski) владыка, епископъ (см. Копыстенскій Михаилъ), 193, 196, 337, 373, 525, 591, 615, 617, 699, 705 («апостата», по словамъ Антіриса), 765, 835, 839, 843, 865, 867, 869, 885;—земли, 357, 651;—протопопъ (см. Петръ), 375.

Перемышль—село нынѣ Заславскаго у. Волынской г.

Пересопницкій архимандритъ (см. Симеонъ Косовскій), 345, 374.

Пересопница—деревня нынѣ Ровенскаго у. Волынской г.

[12] **Персидская** (Перьская) земля, 71.

[12] **Персы** (Перси, Персяне), 73 («у Персехъ»), 1144.

Петрарка (Петрарха), «славный писарь» Итальянскій (род. 1304, † 1374). Приводится выдержка изъ его сочиненій («Петрарха въ книгахъ листовъ»), 426.

Петроковскій (Петрыковскій, Piotrkowski) сеймъ (соймъ) въ царствованіе короля Александра, 1504 года, 959.

Петроковъ (Петриковъ, Piotrkow), городъ, нынѣ—губ. въ Ц. Польскомъ, 965.

Петра Симона апостола монастырь на Св. Горѣ (Аѳонѣ), 373.

[12] **Петръ Симонъ**, сынъ Іонинъ, апостолъ, († 66), 3, 5, 11, 33, 35, 41, 63, 113, 161, 169, 171, 176, 185, 208, 209, 212, 220, 222, [illegible] 238, 244, 246, 248, 250, 252, 254, 258, [illegible] 266, 276, 284, 286, 302, 304, 306, 314, [illegible] 321, 324, 328, 373, 398, 399, 400, 401, [illegible] 415, 416, 421, 423, 424, 443, 444, [illegible] 549, 551, 553, 620, 681, 732, 737, [illegible] 897, 901, 903, 905, 907, 997, 1078, [illegible]

онинъ), 1085, 1087, 1089, 1091, 1126, 129, 1135, 1140, 1142, 1143, 1144, 271, 1272, 1289, 1291.

тръ, патріархъ Антіохійскій (XI в.). іе къ нему Венеціанскаго архіепи- Доминика объ опрѣснокахъ, 1—8. віе его Доминику, 9—46. На столбцѣ и 264-мъ П. Скарга, вмѣсто Павла скаго, называетъ Петра Антіохій- о семъ см. 82-ое прим. ко 2-й книгѣ).

ъ Ломбардъ см. Ломбардъ.

ъ Воскресенскій (Piotr Woskrzesień- анъ по имени церкви во имя Воскресе- ѣстникъ Жидачовскій (Żydaczowski), къ Берестейскаго собора 1596 года, 374.

ъ, протопопъ Перемышльскій (Pre- участникъ Берестейскаго собора да, 375.

ъ Скарга см. Скарга.

рскіе монастыри, 429.

рскій архимандритъ см. Никифоръ

атъ Понтійскій, правитель Іудеи,

аръ (Пиндарусъ, Pindarus), «зацный 'реческий», «вместо подякованья» есенные имъ Сафо стихи, «былъ анъ» ею «за пересолъ», 1053.

кій архимандритъ (см. Елисей), ;—владыка (см. Іона Гоголь), 186, 591, 620;—«владычьство» (władyctwo, , 653, 655, 659, 1228;—«мѣсто» городъ), 358;—повѣтъ, 358.

нъ (Пипинусъ) Короткій, король скій (752—768), 1136.

ѣ II (Пиюсъ Вторый, Pius Wtory, Сильвіусъ, Eneasz Siluius), Римскій 57—1464), 797. См. Примѣчанія, а м. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

тина (Плятына, Platyna, Platina), къ», «Rzymskiego dwora pisarz» 1, † 1481). См. въ Примѣчаніяхъ книгѣ.

Хывотъ Евгения папежа Четвер- », 1111.

ı Vita Alexandri papæ», pagina 1238.

атонъ, Греческій философъ, 1105,

вматомахи (pneumatomachowie), 1196.

йцы (Podhajce), городъ въ Гали- сцы отъ него (безъ поименованія) стейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Подляскій (Podlaski) воевода (см. князь Жеславскій), 633;—зéмли, 651.

Подольскій Каменецъ см. Каменецъ П.

Подольскія зéмли (terræ Podoliæ), 963, 964.

Подселецкій Игнатій (Ihnacyusz Podseleсki), крылошанинъ Зимненскаго монастыря (kryłoszanin manastyra Zimna), участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 376.

Полночный (Pulnocny)=Сѣверный край, 276;—сторона (у Скарги въ Польскомъ Puldniowy, а въ Русскомъ—Полночный), 276;—князья, 436;—Русь, 1177.

Полоцкій (Polocki) владыка, архіепископъ (см. Германъ, Гермогенъ), 185, 186, 217, 220, 371, 865;—«владычество» (władyctwo, епархія), 1228.

Полуденная (Puldniowa=na Południe leżąca=Южная) Русь, 1177.

Польска (Polskie kraie)—Польша, 274.

[12] Польская Корона (Коруна, Korona Rzeska (646), Korona Polska)=Польша, 332 645, 647, 705, 779, 979, 1182.

Польскій (Polski) Апокалипсисъ («Покалипса Польская»), 53;—Библія, 391;—дѣянія, dzieie, 1176;—зéмли, 651, 1103;—королевство, 343, 705, 961, 963;—король, 188, 198, 222, 224, 288, 331, 343, 350, 435, 462, 679, 691, 728, 733, 845, 957, 959, 965, 999, 1107, 1181;—хроника («у кройнику Полскомъ»), 64;—письмо, 482;—языкъ, 483, 728, 732, 986, 1179, 1200, 1210, 1264.

[12] Польша (Polska, Polonia), страна, 728, 739 («въ Польще», w Polszcze), 927 (id.), 962, 964, 1071 («въ Польще»), 1131 («у Полщи»).

[12] Поляки (Поляцы, Polacy), народъ, 274, 408, 713, 739, 1017, 1069.

Понтакъ Бордосскій (Pontacus Burdegalensis), nieiakiś, на свидѣтельство котораго глухо ссылается Петръ Скарга въ своемъ «Оброкѣ», 1205.

[2] Понтъ—сѣверовосточная область Малой Азіи при Черномъ морѣ (ὁ εὔξεινος или εὔξεινος (іон.) πόντος—благопріимный, гостепріимный, а прежде—ἄξενος или ἄξεινος, враждебный, негостепріимный, дикій), 415.

Поповъ Андр. Н. Его рукопись и изданія, 47—48, 70, 76, 79—80, 82, 90, 99—100, 102, 108, 118, 120, 130, 136, 141, 329.

[12] Поссевинъ (Пасевинъ) Антоній, «велебный отецъ» (род. 1534, † 1611), 198, 579. См. Примѣчанія.

Потей Ипатій см. Ипатій Потей.

Предтеча см. Іоаннъ Предтеча.

Премыслскій, Премыскій см. Персмышльскій.

Пречистая Дѣва см. Богородица.

Пречистскій (Preczyski) см. Іоаннъ.

Приснодѣва см. Богородица.

Прокопъ (Prokop) Стрылюдовичь см. Стрылюдовичь.

Прокопъ Литинскій см. Литинскій.

[12] **Просперъ** Аквитанскій († 455), учитель Церкви, горячій защитникъ св. Августина, 817.

Въ «Кройницѣ» (въ Польскомъ текстѣ нѣтъ).

Прупинъ, философъ и жрецъ Персидскій, увидѣвшій изъ своей кумирни звѣзду, «по которой оные цари шли на поклоненіе Хрісту», 73.

Прусскій князь (король Сигизмундъ III), 331.

Птоломей Филопаторъ, царь Египетскій (222—204 до Р. Х.), 391, 393.

Р.

Раавъ «блудная», 175.

Рабъ Юстъ (Rab Iustus), товарищъ Петра Скарги, іезуитъ, ксендзъ, богословъ и проповѣдникъ (род. 1545, † 1662), 215. См. Примѣчанія.

[12] **Рагоза** Михаилъ (Michal Rahoza), митрополитъ Кіевскій, Галицкій и всея Руси († 1599), 186, 331, 332, 333, 335, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 346, 354, 355, 357, 371, 565, 728, 730, 731, 735. См. Примѣчанія.

[2] **Радивилъ**, князь Николай Христофоръ, называемый Сиротка (род. 1549, † 1616), «княжа на Олыце и Несвижу, воевода Троцкій», сынъ Николая Радивила Чернаго, королевскій посолъ на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 188, 226, 1071. См. Примѣчанія, а также въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[2] **Радивилъ**, князь Юрій, сынъ Николая Чернаго и братъ Сиротки, кардиналъ, бискупъ Краковскій (род. 1156, † 1600). О письмѣ къ нему Ипатія Потея, 761—766. См. Примѣчанія.

Радивилъ, князь Николай, по прозванію Черный («Чорный»), воевода Виленскій (род. 1515, † 1565). Ипатій Потей говоритъ: «за короля Августа церковъ мурованую светого Мыколы у Вильни отдано было пану воеводе Виленскому Радивилови Чорному, съ которой хотелъ шопу геретическую учынити, ажъ заледве бискупъ Виленскій Валериянъ оборонилъ ее», 855. См. Примѣчанія.

Радомскій панъ, 653. См. Примѣчанія.

[12] **Ракускіе князья**, 435.

Рама, городъ въ Палестинѣ, 405.

Рахавъ, Рахавль см. Рихавъ, Рихавль.

Рахиль (Рахеля, Rachel), вторая жена патріарха Іакова, 405 (сій уподобляется Восточная Церковь), 1045.

[2] **Ренатъ** (Ренатей, Renatus), «капланъ» Римскій. Письмо къ нему отъ блаж. Θеодорита, 256.

[12] **Римляне** (Рымляне, Рымяне, Rzymianie, Łacinnicy), 127, 182, 189, 192, 246, 278 (Łac.), 290, 407, 462, 472, 476, 488, 494, 511, 529, 533, 559, 561, 574, 575, 579, 585, 589, 617, 637, 643, 651, 667, 685, 997, 715, 717, 721, 728, 755, 773, 777, 786, 825, 833, 853, 855, 871, 873, 891, 893, 939, 947, 953, 955, 973, 975, 993, 995, 997, 1001, 1007, 1021, 1057, 1065, 1069, 1081, 1131, 1133, 1134, 1135, 1137, 1138, 1142, 1153, 1191, 1199, 1212, 1229, 1249, 1272.

Терминъ этотъ употребляется двояко: въ смыслѣ народа (очень рѣдко), и въ смыслѣ вѣроисповѣдномъ (Римско-католики, Латинники), въ отличіе отъ «Русиновъ» и «Грековъ». См. также въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Римлянка (Римянка) «блудница», «палежиха», отъ которой «ся маеть антихристъ народити, яко того знакъ уже былъ о Яне Осмомъ папежи, року осмъ сотъ шестдесятъ по Хрісте», 1135.

Римскіе помѣстные соборы (вообще), 3, 11, 15, 1147.

Римскій помѣстный соборъ: concilium Romanum, ktore było za czasu Sylwestra papieża y Konstantyna Wielkiego intra termas Domitianas, 784.

Римскій помѣстный соборъ при папѣ Николаѣ I, 270.

Римскій помѣстный соборъ, осудившій папу Маркелина, 815, 817.

Римскій (Рымскій, Rzymski)—«безчинство», 1138;—«блудница», 1134;—«выкладъ», 1128;—вѣра (религія, набоженство, нородненін), 190, 324, 416, 486, 495, 523, 623, 659, [illegible] 689, 691, 695, 739, 755, 855, 895, 940, 946, [illegible] 997, 1008, 1035, 1132, 1184, 1287, 12[illegible] —градъ, 513;—«докторъ», 1188, 11[illegible] 1306;—дорога (путешествіе), 545

овные (духовенство), 661, 679, 681, 683, 85, 755, 769, 863, 959;—**историки** (писатели), 130, 1205;—**католики**, 316;—**капланы**, 328, 41, 511, 695, 697, 739;—**костелъ** (церковь), , 3, 5, 17, 67, 185, 222, 226, 228, 236, 252, 54, 272, 274, 276, 284, 288, 327, 369, 370, 17, 421, 427, 459, 460, 479, 483, 485, 486, 91, 492, 495, 509, 511, 513, 527, 551, 561, 65, 575, 587, 621, 629, 679, 691, 707, 709, 11, 713, 719, 721, 723, 728, 730, 731, 733, 35, 777, 853, 855, 869, 883, 889, 911, 913, 49, 951, 953, 959, 961, 969, 973, 979, 991, 021, 1035, 1067, 1071, 1130, 1132, 1136, 137, 1138, 1144, 1145, 1148, 1160, 1163, 1182, 183, 1184, 1191, 1196, 1198, 1204, 1207, 1208, 213, 1222, 1223, 1224, 1225, 1226, 1233, 1234, 244, 1249, 1250, 1254, 1257, 1278, 1279, 1281, 283, 1286;—**море**, 1144;—«**непокорство**», 1147; -**отцы**, 1232;—**паны**, 643, 976;—**папа** (архірей, епископъ, бискупъ), 13, 125, 127, 184, 88, 198, 208, 220, 222, 224, 226, 230, 238, 50, 252, 254, 256, 258, 260, 262, 264, 266, 68, 270, 272, 274, 276, 278, 282, 284, 290, 94, 300, 337, 366, 428, 434, 436, 437, 440, 52, 455, 459, 460, 464, 470, 471, 476, 492, 3, 507, 511, 513, 515, 545, 549, 557, 563, 79, 591, 620, 622, 673, 691, 715, 717, 771, 15, 837, 871, 875, 895, 897, 907, 909, 986, 061, 1081, 1089, 1123, 1127, 1175, 1206. 213, 1226, 1233, 1238, 1288;—**пасха**, 786; -**плебаны**, 314;—«**попы**», 713;—«**послушенство**», 1176;—**право**, 1210;—**рать**, 181;—«**свято праздникъ**», 995;—«**слѣпота**», 1148;—**столиця (престолъ)**, 222, 223, 256, 260, 300, 312, 09, 507, 509, 620, 622, 897, 1084, 1126, 178, 1179, 1229, 1286;—**царство** (панство, королевство), 507, 1133, 1136, 1144; —«**экземпляры**» (списки), 1263.

[12] **Римъ** (Рымъ, Rzym), городъ, 13, 15, 43, 5, 68, 127, 184, 198, 252, 258, 264, 266, 270 (соборъ), 274, 276, 411, 413, 414, 415, 416, 21, 424, 437, 455, 462, 468, 470, 493, 551, 53, 637, 639, 641, 663, 689, 695, 705, 732, 37, 739, 761, 763, 765, 773, 797, 811, 839, 05, 919, 927, 1007, 1025, 1075, 1081, 1083, 105, 1126, 1128, 1129, 1130, 1134, 1135, 136, 1139, 1140, 1206, 1210;—**Новый**=Константинополь, 284, 332, 365, 437;—**Старый**, 58, 260, 286, 332, 356, 365, 366, 372.

Ри(ѳ)хавъ (Рахавъ), отецъ Іонадава. Потомки Іонадава называются сыновьями Ри(ѳ)хавими (Рахавіи) и приводятся въ примѣръ, какъ неизмѣнные хранители и исполнители завѣщаннаго предками, 150.

Ровоамъ, сынъ и преемникъ Соломона, царь (первый) Іудейскій, 418.

Рогатинскій (Rohatyński) намѣстникъ см. Іоаннъ.

Рогатинъ—городъ въ Галиціи.

Рогатинцы Юрій и Иванъ [Козмичи] (Iury y Iwan Rohatińcy), послы отъ Львовскаго братства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. въ III-мъ томѣ «Памятниковъ» Кіевской Коммиссіи объ Иванѣ: въ 1-мъ изд. (1846) отд. I: 92; во 2-мъ изд. (1898) стр. 45, 59; объ Юріи: въ 1-мъ изд. отд. I: 57, 90; во 2-мъ изд. стр. 26, 39, 43, 46, 59.

[1] **Родосскій** («Родискій», «Родысскій», Rodyski) аббатъ («опатъ»), о его злой дѣятельности на Флорентійскомъ соборѣ, 458, 459, 463, 469. Авторъ Антирисиса не соглашается съ разсказомъ православныхъ авторовъ о Родосскомъ аббатѣ, 715, 1111.

[2] **Родосъ** («Родисъ»), «мѣсто великое», 458.

Рожанка, село надъ рѣкою Бугомъ (въ Люблинской г.), отчина Потеевъ (Адамъ Ипатій здѣсь родился въ 1541). Отсюда послалъ И. Потей два письма князю Острожскому (16 іюня 1595 и 3 іюня 1598) и тогда же огласилъ ихъ печатно, 623—632, 983—1040.

Рождественскій (Rożestweński, по имени церкви) см. Герасимъ Скальскій.

[2] **Розванъ** (Rożwan), сообщникъ протосинкела Никифора, 198, 200, 320, 322.

Ромнитъ «албо Римлянинъ» — одно изъ звѣриныхъ чиселъ, знаменующихъ антихриста, 1135.

Ромогиръ см. Гомогиръ.

[1] **Ромулъ** (Ромулюсъ, Romulus), основатель Рима, 435, 1209, 1210. «Ромулюсъ новый, то есть папежъ», 1136.

[1] **Россійскій**—«narod nasz Rosiyski», 899 («Россійскій», Ruski), 1152, 1154, 1228.

Рось (Roś), воеводство, см. Русь.

Рудецкій Ѳедоръ, панъ, чашникъ (pan Fiodor Rudecki, czasznik), одинъ изъ пословъ отъ Волыни (z Wolynia) на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.

[2] **Русинъ** (Rusin)—Русскій, православный, 485, 490, 492, 667, 695, 747, 761, 767, 773, 851, 901, 993, 1069.

Русскій Апокалипсисъ («Покалипса»), 53;—«баламутни», 797;—бурмистры, 326;—владыки (владычества, władyctwa), 661, 835, 1107;—«Временникъ», 64;—вѣра (религія,

набоженство), 194, 324, 490, 667, 833, 940, 941, 949, 959, 961, 963, 993, 1021;—духовенство (духовные), 681, 685, 765, 967, 1107; —дѣлнія, 1176; — «единовладца», 1177 (Владиміръ св.); — епископы (епархія), 226, 312, 356, 363, 465, 721, 728, 730, 731, 733, 735;—земля (зе́мли), 348, 436, 438, 439, 963, 999;—«книжки» («письма», сочиненія), 208, 503, 1163 («książka Rusko-Polska, nazwiskiem Harmonia»);—князь (князья), 331, 434;—край (страна), 209, 222, 224, 288, 1176;—митрополитъ (митрополія), 331, 332, 371, 438, 439, 465, 468, 1176, 1177, 1280;—народъ (народы), 298, 306, 331, 332, 333, 342, 347, 355, 357, 437, 479, 480, 483, 491, 581, 675, 728 (populus nationis Rutenæ sev Russiæ), 730, 731, 733, 855, 857, 899, 951, 1017, 1177; — обрядъ, 188;—пасхалія, 773, 775;—«письмо» (шрифтъ, буквы), 482, 1033;—«плащъ» (płaszcz), 482;—«попы», 326, 679, 739, 741, 743;—правà, 327; —Правила отцовъ святыхъ, 264, 266, 268, 557; — «профессія», 767;—соборъ («синодъ»), 482, 641 (см. Берестейскій соборъ);—столица, 437;—церковь, 728, 853, 957, 959, 965, 973, 1140; — языкъ («по-Руски»), 335, 340, 354, 483, 899 («переложити на Рускoe»), 901, 959, 971, 986, 1135, 1148, 1228.

[12] **Русь** (Ruś), народъ, страна, православные, 186, 222, 224, 274, 282, 288, 312, 327, 408, 438, 469, 477, 488, 490, 492, 493, 509, 511, 529, 561, 574, 575, 659, 667, 679, 721, 728, 735, 769, 773, 784, 833, 835, 849, 855, 899, 913, 939, 963, 975, 1011, 1019, 1037, 1073, 1118, 1177 (Бѣлая, Черная, Всходная, Полночная, Полуденная, Biała, Czarna, Wschodna, Północna, na Południe leżąca).

Русь (Рось, Roś)=воеводство Русское = Русь Червонная, нынѣ Восточная Галиція, 357. См. Примѣчанія.

[12] **Руфинъ** (Rufinus), церковный «историкъ» († 410). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Въ книгахъ 10, главы 6, -554, 555.

Руѳь, Моавитянка, 162.

Рязанскій (Резанскій) епископъ см. Іона.

С.

Саваоѳъ (Саваотъ, Sabaot) — одно изъ именъ Божіихъ: Господь Богъ Саваоѳъ, 69, 99—100, 349.

Савековъ садъ, 95, 96. Это взято изъ книги Бытія (гл. 22, ст. 13): «и воззрѣвъ Авраамъ очима своима видѣ, и се ов[енъ] единъ держимый рогама въ садѣ Саве[ковѣ]». Въ Русскомъ переводѣ нѣтъ этого сл[ова] (Савекъ): «и возвелъ Авраамъ очи с[вои] и увидѣлъ: и вотъ назади овенъ, запут[ав]шійся въ чащѣ рогами своими».

Савеллій (Sabelliusz), еретикъ, живші[й въ] половинѣ III-го вѣка, основатель Савелі[ан]ской ереси, возставшей противъ Св. Трои[цы], 1198.

[1] **Савлъ** (Саулъ), 143, 161, 423. См. П[а]велъ апостолъ.

Саддукеи (Садукеи), секта Іудейск[ая] «иже глаголютъ не быти воскресені[я]» (Матѳ. 22, 23), 177, 182 («воскресеніе и[...] твымъ не поведають»), 428.

[12] **Самарія**, страна и городъ (въ середи[нѣ] Палестины), 415.

Самаряне, 57, 1135, 1307—1308 (Са[ма]рянинъ милосердый).

Самборскій епископъ, 373 (см. Ко[н]степскій Михаилъ); — намѣстникъ, 375 ([...] Андрей).

[1] **Сампсонъ**, судія Израильскій, «ло[...]женный», 386.

[2] **Сапега Левъ** (Leo Sapiha) (1557-16[..]) канцлеръ великаго княжества Литовск[аго], староста Слонимскій, Могилевскій и [...] королевскій посолъ на Берестейскомъ [со]борѣ 1596 года, 188, 226, 478.

[12] **Сарацины** (Сарацыни, Сарац[...] Saraceenowie), «псевдопрофета Маг[омета] хвалци», 278, 433, 436, 461.

[12] **Сардикійскій** (Сардыцынскій, Сар[ди]кейскій, Sardyceński) помѣстный соб[оръ] «трохсотъ трыдцати епископовъ» (347 го[да]).

Въ четвертомъ канонѣ,—266.
Правило (kanon) четвертое и пято[е], 549.
Въ Правилахъ Рускихъ,—557, 559.

Сардикійская (Сардійская, Sardy[...]) церковь.

Въ «Апокалипсіи»,—421, 1227.
Сардика, Сардисъ, Сарды—городъ области Лидіи (въ Малой Азіи).

Сарра, жена Авраама, 1297.

[1] **Саси** (въ 1-ой кн. Сасове), «ересі[...]» 57.

[1] **Саулъ**, первый царь Израильскій, [...] 1152, 1231.

Сафо (Саѳо, Sapho), «невеста [...] ная». Ея строгій отзывъ о подне[...] Пиндаромъ стихахъ, 1063.

Свидригайло (Швитри[...]

былъ о. Герасимъ (см.), онъ же и намѣстникомъ Скальскимъ, 358.

Скальскій (Skalski, отъ мѣстности Скала, въ которой была церковь во имя Рождества) протопопъ (ст. 345), намѣстникъ (ст. 375), см. Герасимъ Рождественскій.

[12] **Скарга**, Петръ (Piotr Skarga) (род. 1532, † 1612), 216, 360, 487, 1140, 1142, 1143, 1205, 1206, 1224, 1238. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Скевовы «сыны» — сыновья Іудейскаго первосвященника Скевы (Дѣян. 19, 14), 99—100.

Славянскіе (Словеньскые, Słowieńskie) епископы «Кирилъ и Методей», 272, 274.

Славянскій (Словенскій) — книги, 553, 1287;—письмена, 220; — Правила, 266, 549, 553;—Требникъ (Ritual), 1223;—«экземпляръ» (т. е. списокъ), 1223;—языкъ, 274, 755.

Слободскій Діонисій, панъ (pan Dionizy Słobodski), посолъ отъ Пинскаго повѣта на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос.», часть первая, т. I: 517, 529.

[12] **Словакъ**, «отъ краевъ Заходныхъ» —«пѣякійсь Исидоръ», впослѣдствіи митрополитъ, 437.

Словенскій см. Славянскій.

Слово Божіе (ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ)=Сынъ Божій, второе Лице Св. Троицы, 39.

Слонимскій староста (capitaneus) Левъ Сапѣга, 478.

Слуцкій (Slucki) протопопъ см. Никольскій Емельянъ.

[1] **Слуцкъ**, городъ Минской г. Въ Эктезисѣ упоминается (безъ перечисленія), что и отъ этого города были послы на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Смирнская (Змирская) церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421. Въ первой книгѣ: Змѣрна.

[1] **Смоленскъ**, городъ, 468.

Смольницкій (Smolnicki) игуменъ см. Сергій.

Смольница—монастырь въ Перемышльскомъ епископствѣ, нынѣ—село въ Галичинѣ, при р. Яблонкѣ, къ юговостоку отъ Самбора. См. въ «Арх. Юго-Зап. Рос.», часть вторая, т. I: 210, 372.

Соборы (см. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ):

см. [12] Апостольскій, въ Іерусалимѣ.

Вселенскіе:

см. [12] Константинопольскій второй (5-й всел.).

— [12] Константинопольскій пято-шестый всел. (Трульскій).

— [12] Никейскій первый (1-й в

— [12] Никейскій второй (7-й в

— [12] Трульскій (6-й всел.).

Помѣстные:

см. Агатонскій.

— [2] Ариминскій.

— [12] Базилійскій.

— [12] Берестейскій 1596.

— [12] Бриксинскій.

— [12] Гангрскій.

— [12] Ефесскій.

— [12] Кареагенскій.

— Константинопольскій 868 го

— [12] Констанцскій.

— [12] Лаодикійскій.

— [2] Латеранскій 2-й.

— [2] Латеранскій 4-й.

— [12] Лугдунскій.

— Матышконскій.

— [11] Милевитанскій.

— Могунцскій.

— Римскіе (три собора).

— [12] Сардикейскій.

— Толетанскій (Толедскій).

— [12] Тридентскій.

— [2] Феррарскій.

— [12] Флоренцскій.

Совна (Sowna) см. Сомнанъ.

[12] **Созоменъ** (Зозиминъ, Изозаминъ, ...men), церковный историкъ (V-го ... См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Кн. 3, глава 7,—262.
Кн. 3, глава 9,—871.
Кн. 5, глава 21,—64.

[1] **Сокаль**, мѣстечко въ Галичинѣ, ... Бугомъ. Съѣздъ въ 1595 году въ ... трехъ православныхъ владыкъ: Пере... скаго, Львовскаго и Холмскаго; «арти... подписанные на этомъ съѣздѣ, 61... съѣздъ происходилъ въ православн... кальской церкви, 707.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос». ... первая, томъ I, 454.

[12] **Соликовскій** (Янъ Димитръ ... трей Со(у)ликовскій, Jan Dymitr (D... Solikowski), «архіепископъ» («арцыби... Львовскій (род. 1539, † 1603), 188, 226, 3...

[12] **Соломонъ**, царь Израильскій, ... 105, 111, 112, 139, 149, 352, 388, 3... 435, 1003.

Солунскій (Селуньскій) еписко... Павелъ, 452.

Солуняне. Отзывъ св. апостола ... о нихъ, 416.

Сомнанъ, начальникъ дворца п... Езекіи (Исаія 22, 15)—тáкъ онъ ... въ Славянскомъ текстѣ; въ Русск... переводѣ — Севна, 348.

(Sącz), иначе—Сандечь, городъ нѣ. Въ этомъ городѣ отступникъ итрополитъ служилъ литургію въ ъ костелѣ и былъ привѣтствованъ имъ бискупомъ Збигнѣвомъ, 288.
ьлцетъ Егида (разночт. Егьдыюсь , Капрулянскій епископъ, 1132.
св. церковь въ Константинополѣ,

ній, епископъ Газскій, бѣжавшій лія Родосскаго аббата съ Флоренсобора, 464.
кій Іаковъ (Iakob Spaski), протоілковыйскій (Wolkowyiski), участрестейскаго собора 1596 года, 374.
кій Кириллъ, 375. См. Острупольскій ъ.
идоній (Спиридонъ, Спирыдоній, іу) (Тримифунтскій, † 335), святый которого тело и до сихъ часовъ Корцыре есть, который былъ тежъ ыми триста и осмънадъцатми свеецъ на соборе Никейскомъ». Раз: о семъ Ип. Потея, 995, 997. Отэто клирика Острожскаго, 407—

иславъ Гомолинскій см. Гомолин-

иславъ Гродицкій см. Гродицкій.
иславъ Карнковскій см. Карнков-

ій Римъ см. Римъ Старый.
ыскій (Stepański) архимандритъ акій.
нь, нынѣ мѣстечко Ровенскаго у. кой г. Отсюда кн. К. К. Острожскій а 1595, написалъ письмо Ип. Потею 0.
ефанъ, архидіаконъ, первомученикъ ı, 474, 1093.
ефанъ (Stephan) Баторій, король й (род. 1533, 1576—1586), 589. Выизъ двухъ королевскихъ грамотъ о рѣ, 1178—1180.
анъ Зизаній см. Зизаній.
ыйковскій (Stry(i)kowski) Матвѣй, Litewski kroynikarz, kanonik Żmoydz. 1547, † около 1582). См. Примѣчанія. ib. IV (karta 141),—1177.
людовичь Прокопій (Prokop owicz), посолъ отъ Виленскаго цербратства на Берестейскомъ соборѣ а, 358.
удитъ Ѳеодоръ (Студейскій, Studyta, Studites), «старый, великій и светый», преподобный, исповѣдникъ (IX вѣка). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Въ Житіи своемъ, 60.
Письмо къ папѣ Пасхалису, 258.
Письмо къ Михаилу VIII Образоборцу, 258.

Суждаль (т. е. Суздаль), городъ («Суждальское мѣсто»), 440.

Суздальскій епископъ см. Авраамій.

[3] **Сульпицій** (Сулпицыушъ, Sulpicyusz), Северъ, церковный писатель и историкъ († 420), біографъ Мартина Туронскаго, авторъ Разговоровъ о Востокѣ и многихъ писемъ (Opera, Лейпцигъ, 1709; Верона, 2 тома, 1741 и 1745).

Въ книгахъ вторыхъ «О гисторыи светой» (O historij świętey), 827.

Супрасльскій (Супрясльскій) монастырь. Въ этомъ монастырѣ священноинокомъ Евстафіемъ архидіакономъ въ 1580-мъ году составлено «Списаніе противъ люторовъ», напечатанное въ этой книгѣ, столбцы 47—182,—182. См. Примѣчанія.

Супрасльскій Благовѣщенскій мужской монастырь находится близъ мѣстечка Супрасля—Бѣлостокскаго у.

Супрасльскій (Supraski) архимандритъ см. Иларіонъ.

Суражскій староста и намѣстникъ см. Василій, панъ.

Сусанна (Zuzanna), Іудеянка, od złośliwych starcow pomowiona, 1160—1161.

[12] **Схоларій** Геннадій (Геннадей Схоларый, Схоляріушъ, Шхолярей, Scholarius, Scolaryus), патріархъ Константинопольскій (1453—1459, въ мірѣ — Георгій), 306, 308, 428—429, 1111, 1112, 1278, 1279, 1280, 1, 1297, 1298, 1299. См. въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой и 2-ой книгамъ.

Петръ Скарга отвелъ въ своемъ сочиненіи два «роздѣла» (9-й и 10-й, ст. 291—304) объ участіи Схоларія въ Флорентійскомъ соборѣ и приверженности его къ уніи. Авторъ Ἀντιγραφή посвящаетъ цѣлый отдѣлъ (7-й, ст. 1278—1300) защитѣ Схоларія отъ навѣтовъ Петра Скарги и другихъ.

«О старѣйшинстве (старшенстве)» (De primatu), глава 2,—248.
Глава 12,—254.
Глава 7,—256.
Глава 8,—260.
«Книги о Духу Светомъ» (De Spiritu Sancto) кн. 1, гл. 1,—286.
Книга 5, розд. 14,—294—298.

Книга 5, глава 15,—260, 298.
Розд. 17,—300, 302.
Розд. 12,—302.
Розд. 19,—304.

Сѣверскіе князья, на ряду съ Сербскими, Болгарскими, Русскими, были приглашаемы Византійскимъ императоромъ Іоанномъ VI Палеологомъ на съѣздъ о соборѣ, 434.

Т.

[12] **Тарасій, св. Отецъ, патріархъ** Константинопольскій (784—806). Письмо къ нему отъ Римскаго папы Адріана I, 1081. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Тарнавскій (Tarnawski) **митрополитъ** (безъ имени), 825.

Татарскій байрамъ, 408, 1067, 1069; — земля, 166;—мечети, 677, 977; мясопусть (месопусть, mięsopust), 639; — «церемонии» (обряды), 1069.

[12] **Татары** (Татарове, Tatarowie), народъ, 109, 167, 408, 881, 1069; — Литовскіе, 977, 1181.

Театины (Тыатыносъ, Театиносъ), монашескій орденъ, основанный въ 1524 году Петромъ Караффою, бискупомъ Theate или Chiati (впослѣдствіи—папа Павелъ IV), 1132, 1144. См. Примѣчанія.

Теофилъ см. Өеофилъ.

[12] **Терлецкій, Кириллъ, экзархъ,** владыка Луцкій и Острожскій († около 1607 или 1608 года), 186, 188, 224, 226, 337, 356, 371, 545, 591, 595, 615, 620, 622, 661, 701, 703, 865, 885, 887, 925, 1117, 1280. См. Примѣчанія.

[12] **Тертулліанъ** (Tertullianus), церковный писатель (род. около 160, † около 240). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Lib. 4 aduersus Marc., cap. 34, -1259—1260.
De anima, cap. 55,—1260.
De anima, cap. 35,—1276.
De resurrect. carnis, cap. 42,—1276.

Тесалоники см. Өессалоники.

Тесалонскій (Өессалоникскій, Солунскій) епископъ Егардусъ Бугзрадусъ, 1132.

[12] **Тибръ** (Тиверъ, Тивиръ, Тигръ), рѣка въ Римѣ, 65, 1130, 1137.

Тимошовичь Михаилъ (Michal Timoszowicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[12] **Тимоөей,** св., учени[...] апостола Павла, 41, 330, [...]

Тимоөей (Tymoteusz), [...] рогобужскій (Dorohobuski[...] стейскаго собора 1596 го[...]

[12] **Тиръ,** знаменитый Ф[...] на берегу Средиземнаго [...] Азіи, 464.

[1] **Титъ** (Титусъ, Titus), [...] скій (род. 40, 79—81), «ko[...] dzaiu ludzkiego» (amor [...] humani), 181, 182, 1153.

Толетанскіе (=Толед[...] соборы (вообще), 427 («ве[...]

Толетумъ=Toletum= [...] Испаніи, 1125 («мѣсто во [...]

Томашовы (Өомы Акви[...] липомéны», 429.

Торунскій (Toruński) [...] кій», «евангелицкій» (159[...]

[1] **Торунь** (Toruń), гор[...] Пруссіи, на Вислѣ.

Торчинъ (Торчынъ, Т[...] имѣніе бискуповъ Луцкихъ[...] Луцкаго у. Волынской г., [...]

[2] **Трапезонтскій** митр[...] никъ Флорентійскаго соб[...] и былъ замученъ, 436, 46[...]

Трація см. Өракія.

[2] **Траянъ** (Троянъ), Р[...] (98—117), 127.

[12] **Тридентскій** (Трыд[...] скій, Trydeński) помѣс[...] 1545—1551—1562), 753, [...] скіе каноны»), 759. С[...]

Троицкій Андрей [...] протопопъ Константи[...]

Троицкій (Troieck[...] Василій (Bazyli), Ви[...] свитеръ (bratski prez[...] стейскаго собора 15[...]

Троицкій (Troie[...] Климентій (Klime[...] скопскій) намѣстн[...] скаго собора 1596[...]

[1] **Троки,** город[...]

Троцкій (Troc[...] (см. Радивилъ С[...]

[12] **Трула** «пол[...] cesarskim) — мѣс[...]

[12] **Трульскій** [...] шестый вселенс[...]

Турецкій (Т[...] ско, 1099;—зем[...]

[1] **Филипписеи**. Посланіе ап. Павла къ нимъ, 123.

Филипписійскій митрополитъ (безъ имени), замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

[12] **Филиппъ**, апостолъ, 107.

Филиппъ Лимонтъ см. Лимонтъ.

Филиппъ (Filip), протопопъ Волковыйскаго (Wolkowyiskiego) повѣта, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

[1] **Филистимляне**, народъ, 117.

Филопаторъ Птоломей см. Птоломей Ф.

Филопсевдъ (Ѳиляпсевдъ, Philopseudis). Такъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 484, 490, 491, 1105, 1115.

Филотей (Ѳилотий, Philotey), «неякій побожный мужъ». Такъ прозываетъ Ип. Потей автора (т. е. себя) «Антиррисиса», 1115.

Финикійскіе (Феницкіе) народы, 391.

[1] **Финикія**, область въ Малой Азіи, прилегающая къ Средиземному морю, 393—394.

[2] **Флавіанъ** (Ѳлявиaнъ, Flawian), Антіохійскій патріархъ († 444), 264.

[12] **Флавіанъ** (Ѳлявианъ, Flawian), Цареградскій патріархъ (446—449), 326.

[12] **Флоренція** (Ѳлеренцыя, Florencya), городъ, 284, 286, 441, 955, 1111, 1141.

Флоренцская (Флоренская, Флорентійская) унія, 411, 412, 428, 468, 1176.

[12] **Флоренцскій** (Ѳлорентійскій, Ѳлерентейскій) помѣстный соборъ 1438 года, 198, 222, 280, 282, 288, 290, 292, 377 — 378 (упоминается о старопечатной брошюрѣ), 411, 412, 427 («вежи»), 433—476 (текстъ старопечатной брошюры о соборѣ), 697, 707, 709, 715, 719, 747, 751, 797, 913, 915, 965, 967, 991, 997, 1027, 1035, 1037, 1101, 1103, 1105, 1107, 1111, 1141, 1177, 1213, 1225, 1226, 1279, 1280. См. Примѣчанія.

Фока, Византійскій императоръ (602—610). Его сношенія съ папою Бонифаціемъ III, 1125, 1132.

[12] **Формосъ**, Римскій папа (891—896), 1130, 1207. См. Примѣчанія.

[2] **Фотинъ** (Photynus), еретикъ († 376), 428, 1287.

[12] **Фотій** (Ѳоцыушъ, Фотей, Phocyus, Photius), патріархъ Константинопольскій (857—886), 270, 272, 1089. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О семи соборахъ»,—817.

[1] **Фотій** (Phocyus), митрополитъ Кіевскій (1408—† 1431), 436, 1176.

Франкфуртскій (Франкфорскій)— (въ смыслѣ соборовъ), 427.

Францискъ Ассизскій (Ѳранц Franciszek), основатель Францискa монашескаго ордена (род. 1182, † 122

Францискъ (Франтишекъ), внукъ Евгенія IV, 462.

Францiйскій король см. Французс

Франція, страна, 409.

Французскій (Францiйскій) корол 507, 1136;—земля, 1103.

[1] **Французы**, 1105.

[2] **Фридрихъ II**, «цесарь» (изъ дом генштауфеновъ, род. 1194, † 1250), отка держать стремя папѣ, 1131.

Х.

[2] **Халецкій**, Димитрій (Деметрый, D Chalecki), земскій подскарбій вел. кн товскаго, Берестейскій староста († королевскій посолъ на Берестейском борѣ 1596 года, 188, 226. См. Примѣ

Халкидонскій митрополитъ (безъ и замученный на Флорентійскомъ собор

[12] **Халкидонскій** (Халцедонскій, Х донскій, Chalcedoński) четвертый всел (451 года) соборъ, 300, 563, 871, 1081.

Правило 9,—266, 364.
Правило 17,—364.
Правило 28,—364.
Правило 3 («а по нашому п тое девятое»),—829.

[12] **Халкидонъ** (Kalcedon), городъ,

[12] **Халкондилъ** Лаоникъ (Лявоник конондылъ, Laonicus Calcocondila), тійскій историкъ XV вѣка. См. въ П чаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О справахъ Турецкихъ», кн. rebus Turcicis, lib. 1),—290.

[1] **Ханаанская** (Ханаонская) земля, 136, 137—138.

Хананеи—племя: потомки Ханаа на Хамова, 388.

Хелкія, отецъ Еліакима, 349.

[1] **Херсонъ**, городъ, 466.

Херынтъ (Cherynt) см. Керпновъ.

Хеттеи (Хетфеи)—народъ Ханаанск родоначальника Хета, сына Ханаано

Хина=Китай, 184.

Холмскій (Chelmski) «бискупъ» (Ри 869;—владыка, епископъ (см. Діониcі розскій), 188, 226, 337, 371, 591, 61

адычество» (епископія, władyctwo),

ь, городъ (Люблинской г.), 853, 855.
іатъ, Никита Акоминатъ (Кунна-
ііятъ, Choniatas), «старий писаръ,
ій гисторикъ» (род. 1155, † 1216), 276.
Іримѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
іига 6, глава 5,—272, 282.
анъ (Хоросанъ, Χοροσάν)=Гомогиръ,
15.
см. Корей.
цкій (Chocimski) замокъ, 200.
гъ, городъ (Бессарабской г.), 322.
эцкій, панъ Иванъ (pan Iwan
ki), подсудокъ (podsędek) земскій
посолъ отъ Волыни на Берестей-
оборѣ 1596 года, 357.
тофоръ Филалетъ см. Филалетъ Х.
эсаэемъ, «Сирскій кроль», 388.

Ц.

градскій (Царигородскій, Царо-
й, Carogrodzki) — «мѣсто» (городъ),
інство» (государство), 292;—патріар-
222, 467;—патріархъ, 185, 196, 206,
224, 234, 248, 250, 256, 260, 262,
ʟ, 270, 272, 276, 284, 286, 292,
308, 312, 326, 428, 434, 492, 1089,
11, 1177, 1279;—протосинкелъ, 467;—
236, 270, 278, 873, 1125;—«цесарь»,
276, 278, 294, 495.
эградъ (Цариградъ, Царогородъ,
эдъ, Царьгородъ, Carogrod) — Кон-
іполь, 66, 67, 254, 258, 260, 264, 270,
276, 278, 280, 290, 296, 310, 322,
1128, 1136. См. Константинополь.
ій (Cæsariusz) см. Кесарій.
тинъ (Целестымъ, Целястинъ) см.
гъ.
о (Церикгъ, Cergyg, древн. Цитера)—
островъ Іоническаго архипелага,

тъ (Херынтъ, Cherynt) см. Керинеъ.
и:

въ Вильнѣ:
Воскресенская, 374.
Троицкая, 375.
Юрія св., 374.
въ Дубнѣ:
Воскресенская, 345, 375.

въ Жидачовѣ:
см. Воскресенская (св. Петръ).
въ Кіевѣ:
см. Василія св., 440.
въ Константиновѣ:
см. Троицкая, 374.
во Львовѣ:
см. Вознесенская, 374.
въ Острополѣ (Волынск. г.):
см. Спасская, 375.
въ Слуцкѣ:
см. Никольская.
въ Цареградѣ:
см. Софіи св.

Цефалонія (Cefalonia) см. Кеѳалонія.
Цивинскій Симонъ, панъ (pan Szymon Ciwiński), войскій Волковыйскій, посолъ отъ депутатовъ Литовскаго Трибунала на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Цыприянъ см. Кипріанъ.

Ч.

Чапличъ Ѳедоръ, панъ (pan Fiodor Czaplicz), судья земскій Луцкій, посолъ отъ Волыни на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Черкасскій (Czerkaski) староста, 1151. См. кн. Ян. Конст. Острожскій.
Черкасы—городъ Кіевской г., на Днѣпрѣ.
[1] Черная (Czarna) Русь, 1177. См. Примѣчанія.
[1] Черное (Чорное) море, 433.
Чорный Радивилъ см. Радивилъ Ч.

Ш.

Шашкевичъ Николай, панъ (pan Mikolay Szaszkiewicz), Браславскій хоружій, посолъ отъ Браславскаго воеводства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Шведскій — королевство, 645; — король, 187 (въ Польскомъ текстѣ, а въ Русскомъ: «Литовскій»), 331, 728, 733, см. Сигизмундъ III;—«коронацыя», 659; —«панство» (государство), 859.
[12] Швеція, королевство, 645, 728, 857.
Швитригайло см. Свидригайло.

былъ о. Герасимъ (см.), онъ же и намѣстникомъ Скальскимъ, 358.

Скальскій (Skalski, отъ мѣстности Скала, въ которой была церковь во имя Рождества) протопопъ (ст. 345), намѣстникъ (ст. 375), см. Герасимъ Рождественскій.

[12] **Скарга**, Петръ (Piotr Skarga) (род. 1532, † 1612), 216, 360, 487, 1140, 1142, 1143, 1205, 1206, 1224, 1238. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Скевовы «сыны» — сыновья Іудейскаго первосвященника Скевы (Дѣян. 19, 14), 99—100.

Славянскіе (Словеньскіе, Słowieńskie) епископы «Кирылъ и Методей», 272, 274.

Славянскій (Словенскій) — книги, 553, 1287;—письмена, 220; — Правила, 266, 549, 553;—Требникъ (Ritual), 1223;—«экземпляръ» (т. е. списокъ), 1223;—языкъ, 274, 755.

Слободскій Діонисій, панъ (pan Dionizy Słobodski), посолъ отъ Пинскаго повѣта на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос.», часть первая, т. I: 517, 529.

[12] **Словакъ**, «отъ краевъ Зáходныхъ» —«пѣякійсь Исидоръ», впослѣдствіи митрополитъ, 437.

Словенскій см. Славянскій.

Слово Божіе (ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ)=Сынъ Божій, второе Лице Св. Троицы, 39.

Слонимскій староста (capitaneus) Левъ Сапѣга, 478.

Слуцкій (Słucki) протопопъ см. Никольскій Емельянъ.

[1] **Слуцкъ**, городъ Минской г. Въ Эктезисѣ упоминается (безъ перечисленія), что и отъ этого города были послы на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

Смирнская (Змирская) церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421. Въ первой книгѣ: Змѣрна.

[1] **Смоленскъ**, городъ, 468.

Смольницкій (Smolnicki) игуменъ см. Сергій.

Смольница—монастырь въ Перемышльскомъ епископствѣ, нынѣ—село въ Галичинѣ, при р. Яблонкѣ, къ юговостоку отъ Самбора. См. въ «Арх. Юго-Зап. Рос.», часть вторая, т. I: 210, 372.

Соборы (см. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ):

см. [12] Апостольскій, въ Іерусалимѣ.

Вселенскіе:

см. [12] Константинопольскій второй (5-й всел.).

— [12] Константинопольскій третій пято-шестый всел. (Трульскій).

— [12] Никейскій первый (1-й всел.).

— [12] Никейскій второй (7-й всел.).

— [12] Трульскій (6-й всел.).

Помѣстные:

см. Агатонскій.

— [2] Ариминскій.

— [12] Базилійскій.

— [12] Берестейскій 1596.

— [12] Бриксинскій.

— [12] Гангрскій.

— [12] Ефесскій.

— [12] Карѳагенскій.

— Константинопольскій 868 года.

— [12] Констанцскій.

— [12] Лаодикійскій.

— [2] Латеранскій 2-й.

— [2] Латеранскій 4-й.

— [12] Лугдунскій.

— Матышконскій.

— [11] Милевитанскій.

— Могунцскій.

— Римскіе (три собора).

— [12] Сардикскій.

— Толетанскій (Толедскій).

— [12] Тридентскій.

— [2] Феррарскій.

— [12] Флоренцскій.

Совна (Sowna) см. Сомнанъ.

[12] **Созоменъ** (Зозиминъ, Изозаминъ, S... men), церковный историкъ (V-го в... См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Кн. 3, глава 7,—262.
Кн. 3, глава 9,—871.
Кн. 5, глава 21,—64.

[1] **Сокаль**, мѣстечко въ Галичинѣ, ... Бугомъ. Съѣздъ въ 1595 году въ Со... трехъ православныхъ владыкъ: Перем... скаго, Львовскаго и Холмскаго; «артик... подписанные на этомъ съѣздѣ, 615, ... съѣздъ происходилъ въ православной ... кальской церкви, 707.

См. въ «Архивѣ Юго-Зап. Рос.»... первая, томъ I, 454.

[12] **Соликовскій** (Янъ Димитръ (... трей Со(у)ликовскій, Jan Dymitr (Dem... Solikowski), «архіепископъ» («арцыбис... Львовскій (род. 1539, † 1603), 188, 226, 33...

[12] **Соломонъ**, царь Израильскій, ... 105, 111, 112, 139, 149, 352, 388, 391 ... 435, 1003.

Солунскій (Солуньскій) епиcontainsкоп... Павелъ, 452.

Солуняне. Отзывъ св. апостола ... о нихъ, 416.

Сомнанъ, начальникъ дворца ... Езекіи (Исаія 22, 15)—такъ ... въ Славянскомъ текстѣ; въ ... переводѣ — Севна, 348.

, (Sącz), иначе—Сандечь, городъ ...нѣ. Въ этомъ городѣ отступникъ ...итрополитъ служилъ литургію въ ...ъ костелѣ и былъ привѣтствованъ ...имъ бискупомъ Збпгнѣвомъ, 288.

...ляцетъ Егида (разночт. Егьдыюсъ Капрулaнскій епископъ, 1132.

...св. церковь въ Константинополѣ,

...ій, епископъ Газскій, бѣжавшій ...ія Родосскаго аббата съ Флорен-...обора, 464.

...ій Іаковъ (Iakob Spaski), прото-...ковыйскій (Wolkowyiski), участ-...естейскаго собора 1596 года, 374.

...ій Кириллъ, 375. См. Острепольскій ...ь.

...оній (Спиридонъ, Спирыдоній, ...) (Тримифунтскій, † 335), святый ...которого тело и до сихъ часовъ ...Корцыре естъ, который былъ тежъ ...ми триста и осмънадъцатми све-...цъ на соборе Никейскомъ». Раз-...о семъ Ип. Потея, 995, 997. От-...это клирика Острожскаго, 407—

...лавъ Гомолинскій см. Гомолин-

...лавъ Гродицкій см. Гродицкій.

...лавъ Карнковскій см. Карнков-

...й Римъ см. Римъ Старый.

...скій (Stepański) архимандритъ ...ій.

...ь, нынѣ мѣстечко Ровенскаго у. ...й г. Отсюда кн. К. К. Острожскій 1595, написалъ письмо Ип. Потею

...фанъ, архидіаконъ, первомученикъ 474, 1093.

...фанъ (Stephan) Баторій, король (род. 1533, 1576—1586), 589. Вы-...зъ двухъ королевскихъ грамотъ о ...ѣ, 1178—1180.

...нъ Зизаній см. Зизаній.

...йковскій (Stry(i)kowski) Матвѣй, ...itewski kroynikarz, kanonik Żmoydz-...1547, † около 1582). См. Примѣчапія. ...э. IV (karta 141),—1177.

...юдовичъ Прокопій (Prokop ...wicz), посолъ отъ Виленскаго цер-...братства на Берестейскомъ соборѣ ...ъ, 358.

...дитъ Θеодоръ (Студейскій, Studyta, Studites), «старый, великій и светый», преподобный, исповѣдникъ (IX вѣка). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Въ Житіи своемъ, 60.
Письмо къ папѣ Пасхалису, 258.
Письмо къ Михаилу VIII Образоборцу, 258.

Суждаль (т. е. Суздаль), городъ («Суждальское мѣсто»), 440.

Суздальскій епископъ см. Авраамій.

[1] **Сульпицій** (Сулпицыушъ, Sulpicyusz), Северъ, церковный писатель и историкъ († 420), біографъ Мартина Туронскаго, авторъ Разговоровъ о Востокѣ и многихъ писемъ (Opera, Лейпцигъ, 1709; Верона, 2 тома, 1741 и 1745).

Въ книгахъ вторыхъ «О гисторыи светой» (O historij świętey), 827.

Супрасльскій (Супрясльскій) монастырь. Въ этомъ монастырѣ священноинокомъ Евстафіемъ архидіакономъ въ 1580-мъ году составлено «Списаніе противъ люторовъ», напечатанное въ этой книгѣ, столбцы 47—182,—182. См. Примѣчапія.

Супрасльскій Благовѣщенскій мужской монастырь находится близъ мѣстечка Супрасля—Бѣлостокскаго у.

Супраській (Supraski) архимандритъ см. Иларіонъ.

Суражскій староста и намѣстникъ см. Василій, панъ.

Сусанна (Zuzanna), Іудеянка, od złośliwych starcow pomowiona, 1160—1161.

[12] **Схоларій** Геннадій (Геннадей Схолярый, Схоляріушъ, Шхолярей, Scholarius, Scolaryus), патріархъ Константинопольскій (1453—1459, въ мірѣ — Георгій), 306, 308, 428—429, 1111, 1112, 1278, 1279, 1280, 1..., 1297, 1298, 1299. См. въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой и 2-ой книгамъ.

Петръ Скарга отвелъ въ своемъ сочиненіи два «роздѣла» (9-й и 10-й, ст. 291—304) объ участіи Схоларія въ Флорентійскомъ соборѣ и приверженности его къ уніи. Авторъ Ἀντιγραφή посвящаетъ цѣлый отдѣлъ (7-й, ст. 1278—1300) защитѣ Схоларія отъ навѣтовъ Петра Скарги и другихъ.

«О старейшинстве (старшенстве)» (De primatu), глава 2,—248.
Глава 12,—254.
Глава 7,—256.
Глава 8,—260.
«Книги о Духу Светомъ» (De Spiritu Sancto) кн. 1, гл. 1,—286.
Книга 5, розд. 14,—294—298.

Книга 5, глава 15,—280, 298.
Розд. 17,—300, 302.
Розд. 12,—302.
Розд. 19,—304.

Сѣверскіе князья, на ряду съ Сербскими, Болгарскими, Русскими, были приглашаемы Византійскимъ императоромъ Іоанномъ VI Палеологомъ на съѣздъ о соборѣ, 434.

Т.

[12] **Тарасій**, св. Отецъ, патріархъ Константинопольскій (784—806). Письмо къ нему отъ Римскаго папы Адріана I, 1081. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Тарнавскій (Tarnawski) митрополитъ (безъ имени), 825.

Татарскій байрамъ, 408, 1067, 1069; — земля, 166; — мечети, 677, 977; мясопустъ (месопустъ, mięsopust), 639; — «церемоніи» (обряды), 1069.

[12] **Татары** (Татарове, Tatarowie), народъ, 109, 167, 408, 881, 1069; — Литовскіе, 977, 1181.

Театины (Тыатыносъ, Театиносъ), монашескій орденъ, основанный въ 1524 году Петромъ Караффою, бискупомъ Theate или Chiati (впослѣдствіи—папа Павелъ IV), 1132, 1144. См. Примѣчанія.

Теофилъ см. Ѳеофилъ.

[12] **Терлецкій**, Кириллъ, экзархъ, владыка Луцкій и Острожскій († около 1607 или 1608 года), 186, 188, 224, 226, 337, 356, 371, 545, 591, 595, 615, 620, 622, 661, 701, 703, 865, 885, 887, 925, 1117, 1280. См. Примѣчанія.

[12] **Тертулліанъ** (Tertullianus), церковный писатель (род. около 160, † около 240). См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

Lib. 4 aduersus Marc., cap. 34, -1259 - 1260.
De anima, cap. 55, -1260.
De anima, cap. 35, 1276.
De resurrect. carnis, cap. 42,—1276.

Тесалбники см. Ѳессалоники.

Тесалонскій (Ѳессалоникскій, Солунскій) епископъ Егардусъ Бугарадусъ, 1132.

[12] **Тибръ** (Тиверъ, Тивиръ, Тигръ), рѣка въ Римѣ. 65, 1130, 1137.

Тимошовичь Михаилъ (Michał Timoszowicz), посолъ отъ мѣщанъ города Бѣльска на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 358.

[12] **Тимоѳей**, св., ученикъ и сработн апостола Павла, 41, 330, 1131.

Тимоѳей (Tymoteusz), архимандритъ рогобужскій (Dorohobuski), участникъ Б стейскаго собора 1596 года, 374.

[12] **Тиръ**, знаменитый Финикійскій гор на берегу Средиземнаго моря въ Ма Азіи, 464.

[1] **Титъ** (Титусъ, Titus), императоръ Р скій (род. 40, 79—81). «kochanie y vciecha dzaiu ludzkiego» (amor ac deliciæ gen humani), 181, 182, 1153.

Толетанскіе (=Толедскіе) помѣстн соборы (вообще), 427 («вежи»), 1232.

Толетумъ=Toletum = Толедо, городъ Испаніи, 1125 («мѣсто во Влошехъ»).

Томашовы (Ѳомы Аквинатскаго?) «на липомéны», 429.

Торунскій (Toruński) «соборъ герет кій», «евангелицкій» (1595 года), 641, 11

[1] **Торунь** (Toruń), городъ въ восточ Пруссіи, на Вислѣ.

Торчинъ (Торчынъ, Torczyn), встар имѣніе бискуповъ Луцкихъ, нынѣ—мѣсте Луцкаго у. Волынской г., 591.

[2] **Трапезонтскій** митрополитъ, уча никъ Флорентійскаго собора, на которо и былъ замученъ, 436, 464.

Трація см. Ѳракія.

[2] **Траянъ** (Троянъ), Римскій императо (98—117), 127.

[12] **Тридентскій** (Трыдентейскій, Трыде скій, Trydeński) помѣстный соборъ (154 1545—1551—1562), 753, 755, 757 («Трыде скіе каноны»), 759. См. Примѣчанія.

Троицкій Андрей см. Андрей Троицкі протопопъ Константиновскій.

Троицкій (Troiecki, по имени церк Василій (Bazyli), Виленскій братскій пр свитеръ (bratski prezbiter), участникъ Бер стейскаго собора 1596 года, 375.

Троицкій (Troiecki, по имени церк Климентій (Klimenty), Каменецкій (еп скопскій) намѣстникъ, участникъ Берестей скаго собора 1596 года, 375.

[1] **Троки**, городъ (Виленской г.), 435.

Троцкій (Trocki) воевода, 188, 226, [illegible] (см. Радивилъ Сиротка).

[12] **Трула** «полатная» (in Trulo, na pa[illegible] cesarskim) — мѣсто Трульскаго собор[illegible]

[12] **Трульскій** см. Константинопольскій шестый вселенскій соборъ. См. [illegible]

Турецкій (Turecki) байра[illegible] ско, 1099; — земля, 166, 985;

2, 1289; — «моцъ» (власть), 216, ольники, 1067; — неволя, 208, 314, 1027; — обычаи, 969; — «справы» 90; — «спросность» Махометова во, непотребство), 971; — тиранъ, царь, 875.

ки (Turcy, встрѣчается ед. ч. Ту. rek), народъ, 167, 200, 202, 208 у Турка), 236, 276, 278, 306, 308, 433, 435, 461, 462, 466, 467, 469, 1 (Turek), 1290 (Turek), 1292 (od рвн. ниже: Турчинъ.

-Греки=Византiйскiе Греки, 699, (Turko-Grekow).

Польскомъ текстѣ Антиррисиса терминъ совсѣмъ не употребленъ, рѣчается только однажды (ст. 1068) ольскомъ текстѣ «Отвѣта».

кiй епископъ см. Гоголь Iона.

ь, городъ (Минской г.), 595.

скiй (Турскiй) епископъ см. Мар-

рекремата (Турекримата, Ture- Iоаннъ, Испанецъ, духовный писа- 468), 288.

цiя. «Первей была еси Греция, Турция зватися мусишъ», 1027.

1-ой книгѣ: Турко-Грецiя.

нъ (Турчынъ, Turczyn), 497, 1017, 3, 1077, 1099.

см. Никифоръ Туръ.

скiй (Tyrius) см. Вильгельмъ.

У.

. Гуго.

лiй (Węgierski) король, 222 (см. ъ).

нные (Vkrainne) старосты. Листъ лiй (1595, 28 iюля) къ нимъ, напе- въ Апокрисисѣ, 935.

грамоту см. также въ «Актахъ дной Россiи», т. IV, № 75, стр. 106.

, кардиналъ, см. Юлiанъ.

анъ II, папа Римскiй (1088—1099),

цiй (Урсацысъ, Vrsacyus). Поѣзд- ъ Валенсомъ къ Римскому папѣ, Примѣчанiя.

ь, см. Iустинъ.

Ф.

Факонниль, Еллинъ, освобожденный отъ муки по молитвѣ первомученицы Ѳеклы, 125.

Фалцетъ см. Егдыюсъ.

[12] **Фарисеи**, секта Iудейская, 176, 182.

[2] **Феликсъ** I (Ѳиликсъ, Fœlix), Римскiй папа (269—274), отлучаетъ Павла Самосатскаго (у Скарги: Петра Антiохiйскаго), 264.

[2] **Феликсъ** II, Римскiй папа († 355). Письмо къ нему св. Аѳанасiя Александрiйскаго, 252.

Ферезеи, племя, принадлежавшее къ древнимъ обитателямъ Ханаанской земли, 388.

[12] **Феррара**, городъ, 284, 436, 440, 441.

[2] **Феррарскiй** (Ферарскiй або Флоренскiй, Ferarski y Florentski) соборъ. Упоминается о старопечатной брошюрѣ, 377—378; 427 («вежи»). «Исторiа о листрикiйскомъ, тó есть, о разбóйническомъ, Ферáрскомъ áбо Флорéнскомъ синóдѣ, вкóротцѣ правдúве спúсаная», 433—476; 795, 1232.

Филадельфiйская (Филадельфская) церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421.

[12] **Филалетъ** Христофоръ (Krzysztof Philalet, Christophorus Philaletes), писатель, авторъ полемическаго сочиненiя «Апокрисисъ», противъ котораго написано сочиненiе «Антúррисисъ», 477—488, 490, 491, 493, 495, 500, 502—507, 515—520, 523, 524, 533, 534, 539—542, 545, 546, 559, 560, 565—574, 593—602, 611—619, 637—642, 663—678, 681, 687—714, 721—726, 737—748, 752—754, 757, 758, 761—780, 782, 784, 786, 788—814, 817—826, 829—844, 847—850, 852—858, 861—870, 873—904, 907—912, 915—922, 925—952, 965, 966, 979, 980, 1105, 1106, 1115, 1116, 1158. См. Дiаволофоръ, Филаплетка, Филаплетъ, Филопсевдъ.

Филаплетка (Филяплетка, Philaplotka) — тáкъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 820, 842, 897, 898.

Филаплетъ (Филяплетъ, Philalet, Philaplot) — тáкъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 757, 782, 836, 841, 856, 927, 935, 937, 939, 947, 949.

Филиксъ см. Феликсъ I.

Филиксъ, епископъ, присутствуетъ на Карѳагенскомъ соборѣ, 545.

[1] **Филипписеи**. Посланіе ап. Павла къ нимъ, 123.

Филипписійскій митрополитъ (безъ имени), замученный на Флорентійскомъ соборѣ, 464.

[12] **Филиппъ**, апостолъ, 107.

Филиппъ Лимонтъ см. Лимонтъ.

Филиппъ (Filip), протопопъ Волковыйскаго (Wolkowyiskiego) повѣта, участникъ Берестейскаго собора 1596 года, 375.

[1] **Филистимляне**, народъ, 117.

Филопаторъ Птоломей см. Птоломей Ф.

Филопсевдъ (Өиляпсевдъ, Philopseudis). Тáкъ прозываетъ Ип. Потей Филалета, 484, 490, 491, 1105, 1115.

Филотей (Өилотий, Philotey), «неякій побожный мужъ». Тáкъ прозываетъ Ип. Потей автора (т. е. себя) «Антирриси́са», 1115.

Финикійскіе (Феницкіе) народы, 391.

[1] **Финикія**, область въ Малой Азіи, прилегающая къ Средиземному морю, 393—394.

[2] **Флавіанъ** (Өлявиавъ, Flawian), Антіохійскій патріархъ († 444), 264.

[12] **Флавіанъ** (Өлявианъ, Flawian), Цареградскій патріархъ (446—449), 326.

[12] **Флоренція** (Өлеренцыя, Florencya), городъ, 284, 286, 441, 955, 1111, 1141.

Флоренцская (Флоренская, Флорентійская) унія, 411, 412, 428, 468, 1176.

[12] **Флоренцскій** (Өлорентійскій, Өлерентейскій) помѣстный соборъ 1438 года, 198, 222, 280, 282, 288, 290, 292, 377—378 (упоминается о старопечатной брошюрѣ), 411, 412, 427 («вежи»), 433—476 (текстъ старопечатной брошюры о соборѣ), 697, 707, 709, 715, 719, 747, 751, 797, 913, 915, 965, 967, 991, 997, 1027, 1035, 1037, 1101, 1103, 1105, 1107, 1111, 1141, 1177, 1213, 1225, 1226, 1279, 1280. См. Примѣчанія.

Фока, Византійскій императоръ (602—610). Его сношенія съ папою Бонифаціемъ III, 1125, 1132.

[12] **Формосъ**, Римскій папа (891—896), 1130, 1207. См. Примѣчанія.

[2] **Фотинъ** (Photynus), еретикъ († 376), 428, 1287.

[12] **Фотій** (Өоцыушъ, Фотей, Phocyus, Photius), патріархъ Константинопольскій (857—886), 270, 272, 1089. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О семи соборахъ»,—817.

[1] **Фотій** (Phocyus), митрополитъ Кіевскій (1408—† 1431), 436, 1176.

Франкфуртскій (Франкфорскій)—(въ смыслѣ соборовъ), 427.

Францискъ Ассизскій (Өранц Franciszek), основатель Францискa монашескаго ордена (род. 1182, † 1226

Францискъ (Франтишекъ), внукъ Евгенія IV, 462.

Францiйскій король см. Французск

Франція, страна, 409.

Французскій (Францiйскій) король 507, 1136;—земля, 1103.

[1] **Французы**, 1105.

[2] **Фридрихъ II**, «цесаръ» (изъ дом генштауфеновъ, род. 1194, † 1250), отка держать стремя папѣ, 1131.

Х.

[2] **Халецкій**, Димитрій (Деметрый, I Chalecki), земскій подскарбій вел. к товскаго, Берестейскій староста († королевскій посолъ на Берестейском борѣ 1596 года, 188, 226. См. Примѣ

Халкидонскій митрополитъ (безъ и замученный на Флорентійскомъ собор

[12] **Халкидонскій** (Халцедовскій, Х донскій, Chalcedoński) четвертый всел (451 года) соборъ, 300, 563, 871, 1081

Правило 9,—266, 364.
Правило 17,—364.
Правило 28,—364.
Правило 3 («а по нашому п тое девятое»),—829.

[12] **Халкидонъ** (Kalcedon), городъ,

[12] **Халкондилъ** Лаоникъ (Лявник конондылъ, Laonicus Calcocondila), тійскій историкъ XV вѣка. См. въ I чаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«О справахъ Турецкихъ», кн. rebus Turcicis, lib. 1),—290.

[1] **Ханаанская** (Ханаонская) земл 136, 137—138.

Хананеи—племя: потомки Ханаан на Хамова, 388.

Хелкія, отецъ Еліакима, 349.

[1] **Херсонъ**, городъ, 466.

Херынтъ (Cherynt) см. Керинеъ.

Хеттеи (Хетфеи)—народъ Ханаанск родоначальника Хета, сына Ханаано

Хина=Китай, 184.

Холмскій (Chełmski) «бискупъ» (Р 869;—владыка, епископъ (см. Діонисі розскій), 188, 226, 337, 371, 591, 61

:чество» (епископія, władyctwo),

›родъ (Люблинской г.), 853, 855.
ь, Никита Акоминатъ (Куниа-
ъ, Choniatas), «старий писаръ,
історикъ» (род. 1155, † 1216), 276.
ıѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.
6, глава 5,—272, 282.
› (Хоросанъ, Χοροσάν) = Гомогиръ,

Корей.
й (Chocimski) зáмокъ, 200.
городъ (Бессарабской г.), 322.
.й, панъ Иванъ (pan Iwan
"подсудокъ (podsędek) земскій
олъ отъ Волыни на Берестей-
ѣ 1596 года, 357.
оръ Филалетъ см. Филалетъ Х.
юмъ, «Сирскій кроль», 388.

Ц.

:скій (Царигородский, Царо-
Carogrodzki) — «мѣсто» (городъ),
во» (государство), 292;—патріар-
:, 467;—патріархъ, 185, 196, 206,
ı, 234, 248, 250, 256, 260, 262,
!70, 272, 276, 284, 286, 292,
;, 312, 326, 428, 434, 492, 1089,
177, 1279;—протосинкелъ, 467;—
, 270, 278, 873, 1125;—«цесарь»,
;, 278, 294, 495.
›адъ (Цариградъ, Царогородъ,
Царьгородъ, Carogrod) — Кон-
ь, 66, 67, 254, 258, 260, 264, 270,
;, 278, 280, 290, 296, 310, 322,
28, 1136. См. Константинополь.
Cæsarius) см. Кесарій.
ıъ (Целестымъ, Целястинъ) см.

Церигъ, Cerygo, древн. Цитера) —
ровъ Іонического архипелага,

(Херынтъ, Cherynt) см. Керинѳъ.

въ Вильнѣ:
оскресенская, 374.
ицкая, 375.
я св., 374.
въ Дубнѣ:
оскресенская, 345, 375.

въ Жидачовѣ:
см. Воскресенская (св. Петръ).
въ Кіевѣ:
см. Василія св., 440.
въ Константиновѣ:
см. Троицкая, 374.
во Львовѣ:
см. Вознесенская, 374.
въ Острополѣ (Волынск. г.):
см. Спасская, 375.
въ Слуцкѣ:
см. Никольская.
въ Цареградѣ:
см. Софіи св.

Цефалонія (Cefalonia) см. Кеѳалонія.
Цивинскій Симонъ, панъ (pan Szymon Ciwiński), войскій Волковыйскій, посолъ отъ депутатовъ Литовскаго Трибунала на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Цыприянъ см. Кипріанъ.

Ч.

Чапличъ Ѳедоръ, панъ (pan Fiodor Czaplicz), судья земскій Луцкій, посолъ отъ Волыни на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Черкасскій (Czerkaski) староста, 1151. См. кн. Ян. Конст. Острожскій.
Черкасы — городъ Кіевской г., на Днѣпрѣ.
[1] **Черная** (Czarna) **Русь**, 1177. См. Примѣчанія.
[1] **Чѳрное** (Чорное) море, 433.
Чорный Радивилъ см. Радивилъ Ч.

Ш.

Шашкевичъ Николай, панъ (pan Mikolay Szaszkiewicz), Браславскій хоружій, посолъ отъ Браславскаго воеводства на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 357.
Шведскій — королевство, 645; — король, 187 (въ Польскомъ текстѣ, а въ Русскомъ: «Литовскій»), 331, 728, 733, см. Сигизмундъ III; —«коронацыя», 659; —«панство» (государство), 859.
[12] **Швеція**, королевство, 645, 728, 857.
Швитригайло см. Свидригайло.

Щ.

Щасный Жебровскій см. Жебровскій.

Щирецкій (Szczyrecki) протопопъ см. Іоаннъ.

Щирецъ — городъ въ Галичинѣ, къ юго-западу отъ Львова.

Ю.

[12] **Ювеналій**, патріархъ Іерусалимскій, 264.

[12] **Юліанъ** (Иулиянъ, Юлиянъ) «апостата» (отступникъ), Римскій императоръ (361—363), 61, 65, 611, 681.

[12] **Юліанъ** (Уліанъ), кардиналъ временъ папы Евгенія IV, 463.

[3] **Юлій** (Юлиушъ), Римскій императоръ, «поганскій цесаръ». Онъ и его преемникъ Августъ «месецамъ назвиска на свое имена пременили», 771.

[12] **Юлій** I (Юлиушъ, Июлий, Июлиушъ, Iuliusz, Iulius), Римскій папа (337 — 352), 252, 262, 867, 869.

Юрій Друцкій-Горскій см. Друцкій-Горскій.

Юрій и Иванъ Рогатинцы см. Рогатинцы.

Юрьевскій (по имени церкви св. Юрія въ Вильнѣ) Емельянъ (Emelian Iurewski), пресвитеръ и посолъ отъ всего клира Виленскаго (od wszytkiego kryłosu Wileńskiego) на соборѣ Берестейскомъ 1596 года, 374. См. Примѣчанія.

[12] **Юстиніанъ** I (Юстиниянъ, Юстинианусъ, Iustinianus), «цесаръ» Византійскій (527—565), 260, 264.

Письмо его къ патріарху Константинопольскому Епифанію, 260.

Юстъ (Iustus) см. Рабъ.

Я.

Ягайловичъ Владиславъ см. Владиславъ Я.

Якобиты см. Іаковиты.

Яловицкій Димитрій, панъ (pan Dym[illegible] Iałowicki), посолъ отъ Волыни на Берест[illegible]скомъ соборѣ 1596 года, 357.

Янъ см. Іоаннъ.

Янъ Парижанинъ см. Парижанинъ.

Янъ Дим. Соликовскій см. Соликовс[illegible] Янъ Д.

Японія (Японъ), страна, 184.

Ярославскій (Iarosławski) протопопъ Іоаннъ.

Ярославъ — городъ въ Галичинѣ, западъ отъ Львова.

Яцко Бутовичъ см. Бутовичъ.

Ѳ.

[12] **Ѳаворъ** (Ѳаоръ), гора, 425.

Ѳедоръ Рудецкій см. Рудецкій.

Ѳедоръ Чапличъ см. Чапличъ.

Ѳ(Ф)екла, «первомученица», 125.

[4] **Ѳеодора**, «цесаровая» (VI вѣка), су[illegible]га императора Юстиніана I, 873.

[4] **Ѳеодора**, царица (IX вѣка), суп[illegible] императора Ѳеофила, возстановитель[illegible] иконопочитанія по смерти мужа, 65, 131, 133.

[12] **Ѳеодоритъ** (Theodoretus), еписк[illegible] Кирскій, церковный писатель и истор[illegible] (род. 386, † 457), 1271. См. въ Примѣчані[illegible] ко 2-ой книгѣ.

Посланіе къ папѣ Льву, —256.
Посланіе къ капелану Ренату, —25[illegible]
Книга 5 Истор. глава 23, —264.
«Церковная Кройника» кн. 1, 9, —777.
Истор. кн. 5, гл. 9, —815.

[4] **Ѳеодоръ**, Мопсуестскій (Мопсуте[illegible] Mopsuski) епископъ, еретикъ († 427), См. Примѣчанія.

Ѳеодоръ Студитъ см. Студитъ Ѳ.

Ѳеодоръ Габрелевичъ или Гаврил[illegible] см. Габрелевичъ.

[12] **Ѳеодосій** I Великій (Ѳеодосей, T[illegible]dozy Wielki, Theodozyusz), Визант[illegible] императоръ (род. 345; 379 — 395), [illegible] słowa Ambroziuszowe do Theod[illegible]rza, ktory w Thesalonice 7000 pozabiiać, 1245—1246.

Ѳеодосій (Ѳеодосей,

алый» (Mnieyszy, Maly), Византійскій мператоръ (вступилъ на престолъ семи ь отъ рожденія, 408—450), сынъ Арка-, внукъ Өеодосія I, 547, 795.

Өеодосій (Өеодосей, Feodozij), «владыка юдымерский» (1566—1572), «небожчыкъ, докъ теперешнего владыки» (Ип. Потея), ...

Өеофилактъ, «митрополитъ» Болгарі, блаженный, Отецъ Церкви (XI в.), 454, 456, 1190, 1191, 1192, 1260. См. въ имѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

«Толкованіе у еvангеліи Матөеве»,—64.
На 22 главу Луки,—248.
На 3 главу отъ Іоанна,—453, 1188.

[12] Өеофилъ (Теоөилъ), архіепископъ Александрійскій, Учитель Церкви († 412), 256, 262, 827. См. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

[12] Өеофилъ (Теоөилъ), Византійскій императоръ (829—842), иконоборецъ, «еретикъ», 65, 68, 131, 133, 136, 269, 270.

[1] Өессалоники (Тесалоники), городъ, 466, 1245.

Өессалоникскій (Тесалоньскій) епископъ см. Егардусъ.

Өіатирская церковь, упоминаемая въ Апокалипсисѣ, 421, 1147.

[1] Өома, апостолъ, 71, 72, 108, 109.

[12] Өракія (Трація), страна, 466.

анія, 248. См. въ
й книгѣ.
нъ», 266.
ı, Польская, 87,

t respons na książ-
ieniem ludzi staro-
Ип. Потей свидѣ-
а недавно напеча-
emney drukarni, и
етъ автора, 483—
1115, 1178, 1213,

богъ, 51.
тупничество, 701,

вѣроотступникъ,

оломъ óбразный»,

i—ἀποστολικός, 1, 2.
-рѣшеніе) to iest

ić) — представлять
выводить заключе-

водъ»—доказатель-
86.
авникъ» — аренда-

— вооруженіе, 525,

языческая боги-

атокъ», 442, 443,

0.
й Мин. Ин. Дѣлъ,

ашому») — опатъ,

зыческая Сидон-

енстъ, 324, 519,

ако, 625, 639, 1067.
9.
ть можетъ, 979,

е взирая, не смо-

Б.

[1] **байка** (balamutnia)—басня, вымыселъ, небылица, ложь, вздоръ, 1111.

Байрамъ Татарскій — Магометанскій постъ и праздникъ, 1067, 1069.

баламутити — легкомысленно думать и поступать; смущать, 753.

[2] **баламутня** — враки, вздоръ, глупость, 663, 705.

[2] **баламутъ**—пустой человѣкъ; смутьянъ, 805.

баламуты. «На баламуты звонити», 933.

балванница—идольское капище. «А ваши церкви балъванъницами называютъ (еретикове)», говоритъ Ипатій Потей, обращаясь къ православнымъ, 977.

балванъ—идолъ, «вы́тесаный у Нѣмцевъ послушенства па́пезского, вмѣсто креста Господня», 440. См. ниже: **болванъ.**

балвохвалская церковь = «идолская», 103, 104.

[1] **балвохвалство** (балвофалство)—идолопоклонство, 204, 418, 1081.

[12] **балвохвальца,** 939.

банкетъ -пиръ, 599.

[1] **баннитъ**—изгнанникъ, 859, 941.

bannicie—изгнанія, 1167.

баня—«омытье», 444.

барва—краска; ливрея; въ перен. смыслѣ: знакъ, признакъ. «Жадное барвы моцы духовное не маючи», 206.

[12] **бачене**—вниманіе; уваженіе; разборчивость, 194, 230.

бачити—видѣть, 79, 80.

[2] **бачный** — внимательный, разсудительный, осторожный, 503.

[1] **башта** «або пиргъ»—башня, 471.

баяти (bajać, powiadać)—сказывать выдумку, говорить, пустословить, 687, 829, 1067, 1111.

[1] *бдѣти*—«не спати», 300.

Безженные капланы, 739.

Безженство, 456.

[1] *беззаконіе*—«пререканіе», 158.

[2] **безлепица** (plotka) «никчемная»—нелѣпость, вздоръ, выдумка, 1113.

безмозкгій—безмозглый, 923.

[12] **безпе́чне** (беспечне)—смѣло, беззаботно, спокойно, 404, 1021, 1103. «Беспечне речи», 759.

bezraciyny - безпричинный, безосновательный. «Bezraciyne racie», 1296.

безстужий—безстыжій, 1045.

безуміе—«злоба», 947;— «шаленство», 392.

безумникъ (prostak), 1093, 1103.

безчестіе—«крывда», 244.

безъязычный (Моисей)--косноязычный, 380.

бенкартъ (bękart, bastardus)--незаконный сынъ, 1137.

[1] **бествитися** «або шалѣти»--взбѣситься, 389.

[2] **бестія**-- звѣрь, 394.

бесурманитисе басурманиться: переходить въ магометанство. Петръ Скарга увѣряетъ, что въ Константинопольской «патрыярхии чернъцы, игуменове уставичне се туръчать и бесурманятъ», 209—210, 310.

[1] **бесѣда** -пиръ, 99, 941.

Бесѣда «Божия, спречь молитва», 160.

Бесѣдовникъ «Двоесловъ», «егоже Римляне зовутъ Розмовцою», 125, 126, 128.

«Бесѣды Евангельскія», 95, 96.

Библіотеки, доставившія матеріалы для третьей книги «Памятниковъ полемической литературы въ Западной Руси»:

Императорская Публичная, 7, 45, 47, 182, 376, 475--476, 477, 669, 982, 1040, 1122, 1299, 1300.
Виленская Публичная, 183, 326.
Кіевскаго Михайловскаго Златоверхаго монастыря, 1123—1124, 1307—1308.
Московская городская (б. Чертковская), 1, 9, 47, 1147—1148.

Библіотека «Ватыкганьская» въ Римѣ, 1105.

Библіотека «Сфоръцианъская» въ Римѣ 1105.

Би(ы)блия, «въ Алъкораномъ помешаная» 1045.

«Библия Островская», 1105.

бити въ минуту—«полчокъ дати», 1057.

благоволити--«любовати», 417.

благоговѣніе --εὐλαβεία, 1, 2.

благоговѣяніе—εὐλαβεία, 3, 4.

благовѣстникъ--«евангелистъ», 801.

[12] *благодать*—«ласка», 444.

благоплеменитъ--λαμπρότατος, 43, 44.

благорумянство -- отмѣнно - румяный, свѣжій цвѣтъ тѣла. «Дебелство плоти и благорумянство», 160.

Исходъ, IV, 7: «и бысть пакы въ румянствѣ плоти своея».

благословеніе «або сакра», 437.

благоутробіе--καλοκἀγαθία 3, 4.

блаженствіе—μακαριότης, 45, 46.

блазенс
1051.
[2] **блазе**
глупость,
[1] **блазе**
блазно
вать, 935-
блазня
687—688.
блезки
отъ види
нашъ ко
ближній
близкая
тею велик
близко
сейчасъ н
блукан
блюжн
богохульс
блювне
[2] **блюз**
318.
[1] **блюзв**
511, 609.
[1] **блюз**
[12] *бо*--«
богдай
873, 919,
боговоз
Богомъ
9, 10.
боголю
Богачо
богатомъ
Богоно
скій пис
владыка,
богонóсца
Петра Ск
Богоотр
вять со
1146.
бодай,
[2] **Божн**
бокъ. «
ку прысая
болван
119. См. в
борадо,
276, 278,
брага
меху, але
брагу», 11

. «Не пѣнезьми властными, але
ихъ намъ платать», 1135—1136.

Польскомъ есть слово brzask,
g, съ двумя значеніями: 1) раз-
ь (брезжаніе), появленіе утренней
2) терпкость, горечь, кислова-
ь.

ати «або грумѣчати» — недоста-
.

ты—ворота, 306, 471.
юкe—братски, 649.
юкое (поеднанье)—братское, 1031.
ство—братство, 406.
ики—братчики, 935.
юбезно=«братолюбно», 121, 122.
юбие (разночт. «братолюбство»)—
41, 42.
юбно=«братолюбезно», 121, 122.
юбство (разночт. «братолюбие»)—
41, 42.
икъ—братчикъ, 831, 935.
но—«нокармъ», 472.
и (twierdzić, bredzić, szaleć)—бре-
ить, пустое молоть, 809, 835, 869,

(plotka)—бредъ, бредни, вздоръ,
клевета, 771, 889.
ги—дѣлать зло, мошенничать; про-
умѣть, шалить, 326, 675, 861.
-мостовая; улица (въ перен. см.),

-брюхо. «Ножами въ брухъ отъ
згоды приводать», 409.
итися — гнушаться, чувствовать
, отвращеніе, 441, 709, 853.
й—отвратительный, гнусный, мерз-
224.
кость—*мерзость*, 949;—гнусность,
іе, 1053.
заніе—*созиданіе*, 801.
нный—строенный, 99, 101, 102.
тися—строиться, 153.
ничий (старшиій)—строитель, зод-

мъ—*зиждемый*, 411.
ть (bujność)—плодовитость. Ива-
укоряетъ клирика Острожскаго
приводимыхъ имъ примѣровъ, со-
ользоваться ими «не такъ много»,
может вызвать въ читателѣ от-
«Сподевалъ быхъ ся, жебы што
ъ тебе напотомъ быти могло, але
буйностью не пресилилосе», 1053.
никъ—бунтовщикъ, 939.

бунтъ (sedycya), 210.
[2] бурда (Виленская)—замѣшательство,
несогласіе; ссора, споръ, 1061.
[12] бури(ы)ти, 557.
буркъ то же что: брукъ, 408.
бурмистръ, 879.
бурячее «дѣло» (burzące działo)—осадное
орудіе, 759.
бýта—спѣсь, кичливость, высокомѣріе,
406, 419.
бы=чтобы, 416, 813, 1061.
[2] быле (byle)—если бы, ежели только,
1015.
[1] бынамнѣй—отнюдь, ни мало, никакъ,
1133.
бытный (przytomny)—присущій, здѣсь на-
ходящійся, 453, 457, 733.
бѣ(е)гуны. «Многие въ нихъ, въ манасты-
рей поутекавши, а ставшисе бегунами, толко
гроши баламутными повестьми собира-
ютъ», 1023.
[12] бѣ(е)гъ (небесный и земной)—теченіе,
движеніе, обращеніе, ходъ, 649.
бѣдень—«мизеренъ», 1148.
[1] бѣ(е)съ (dyabel), 1069.

В.

[2] Ваалъ, языческій богъ, идолъ, 50.
[2] вабити—манить, приманивать, 921.
вага—вѣсы, 673.
вадити—препятствовать, мѣшать, 210.
вадитися—спорить, ссориться, сутяжни-
чать, 1130.
важити (за фрашку)—стоить, значить,
921.
[2] важи(ы)тися(е) «або дерзнути» — отва-
житься, дерзнуть; смѣть, осмѣлиться, 378,
579.
[1] валчити—воевать, сражаться, драться,
бороться, 965.
[2] валька—война, 462.
[12] вальный (соймъ)—всеобщій, главный,
генеральный, 200, 965.
вара! (wara!)—берегись! прочь! «Коли
левъ дремлетъ, кроликове играютъ; але
кгды ся тежъ левъ очутитъ, вара, панс кро-
лику!» 841.
wargi—губы, 1172.
[12] вароватн, 100, 585.
[12] варстатъ—званіе, состояніе, родъ жиз-
ни, 651.

[2] васнь—гнѣвъ, непріязнь, ссора, несогласіе, 310, 509.
[2] *вводяй*=«povoda», 153.
вдовствовати (wakować)—быть пустымъ, не занятымъ, 655, 669.
в-другое=«у-другое», 89, 90.
вдячне—признательно, благодарно, 67, 75, 76, 157.
вебранний—избранный, 687—688.
вежа—башня, 387;—Вавилонская, 403.
ведже см. вѣдже.
[12] Веелфегоръ (Ельфеорь, Елъфеогоръ), Моавитскій идолъ, 49, 50.
везене—темница, тюрьма, 131, 132, 200.
вельбену быти—быть хвалиму, славиму, величаему, 138.
[1] велбити—хвалить, славить, величать, 76, 105, 106.
велеглавный (смокъ) — многоголовый, 1091.
велеможне—великолѣпно, пышно, 135.
велеславный, 393.
Велзевулъ (Belzebub) Акаронскій, идолъ, 490, 1115.
Великая пятница, 965.
Великдень=Пасха, 262.
велико. «Не заходячи у велико»—не ходя далеко, 427.
Веліаръ (Евр. «непотребный, ненаказанный»)—одно изъ наименованій діавола, 813, 1009.
веля. «Зъ веля (z wiela) иншихъ мѣръ», 657.
весполъ—*вкупь*, 411;—вмѣстѣ, 407.
[2] вечéра—*вечеря*, 35.
[2] *вечеря*—«вечéра», 35.
вечерня (nieszpor), 931.
вжды (=ужды)—по крайней мѣрѣ, вѣдь, однако, впрочемъ; когда, 70, 202, 208, 407.
вжигати—«запаляти», 643.
вжо—уже, 144.
вволочи (wewlec) — вовлечь, втянуть, втащить, наложить, 979.
[12] взгарда—неуваженіе, презрѣніе, пренебреженіе, 537, 861. См. ниже: взгорда.
[1] взгаржоный (народъ Московскій), 1017.
[2] взглядомъ (względem)—относительно, 705.
взгорда, 383, 460. То же что: взгарда.
взгоршенье (wzgorszenie)—соблазнъ, 541. То же что: згоршенье.
взимати=«возимати», 177.
взъмътрыти (wziątrzyć)—подъустить, разжечь, 951.
взнакъ=«узнакъ»—навзничь, 65, 66.
взоръ—«образъ», 50, 51, 52, 416.
[2] взрóкъ—зрѣніе, 424.
[1] взыскати=«возыскати», 143.
взыти—«возлещи», 101, 102;—«ступовати 410.
взычати — помогать, вспомоществоват давать. «А еретики яко славѣ святыхъ и видятъ, такъ и мертвымъ ласки Божей и взычають», 121, 122.
взяти=«озяти», 61, 62, 65, 66, 87, 88.
видъ—«особа», 1047.
видѣніе—«мечтаніе або привидѣніе», 8 90.
видьніе—«пойзренье», 386.
видьти—«оглядати», 1005.
Викарий Хрістовъ=папа Римскій, 112
виклáти (до того ярма)—впутывать, вяр гать, привязывать, 410.
[1] вилія (vigilia)—навечеріе, канунъ, пре празднество, 456, 1137.
вина «або поводъ»—«aitía» (αἰτία),[1] 4 446, 453.
[1] ви́нница—виноградникъ, 471.
[2] виновати—винить, 707.
вирши, 1053; виршикъ (wierszyk), 9
Vitia y defekty, въ которыхъ обвиня Римляне православныхъ. Возраженіе эти обвиненія, 1164—1184.
Vitium въ книгахъ Латинскихъ отно тельно Filioque, 1208—1211.
ви́хоръ—вихрь, 49, 50.
вихроватый (wichrowaty)—бурливый, б ный; неспокойный, мятежный, 461 («лоб 1174 (mozg).
вкинути—*воврещи*, 401.
[12] *вкупь*—«весполъ», 411.
[1] влагалище—*ковчежецъ*, 35.
[2] владаръ—*властелинъ*, 107, 108.
Владыка «дворный», 547;—«дикій»,
влазити—*прелазити*, 304.
властелинъ—«владаръ», 107, 108.
βλασφημεῖν—«облогати» (вм. «обо ти»), 17, 18.
włodarstwo—управительство, 12
вложытисе (хутливе до того)—при близко къ сердцу, озаботиться, 581.
вмовити (wmowić) тò во всихъ—угов увѣрить, 951.
вмѣсто=«вомѣсто», 1137.
вмѣти=умѣть, 174.
[1] внивечъ—ни во что, въ нич
внивошто (wniwecz), 567, 1
967, 973, 975, 999, 1059.

ти—«стеречися», 1138.
за», 404.
627.
ецъ—вообще, вмѣстѣ, 837.
к=вводяй, 153.
ый—«вкинути», 401.
никъ (т. е. воинъ) міра сего. Его примѣты, 160.
нити—«забороняти», 121, 122.
ѣстити—совѣстити(ukazować), 238.
інье вѣвиру, 431.
женіе—праздникъ (14 сентября),

ржливо жить, 176.
ати=«взимати», 177.
цй—взяти, 101, 102.
женный «або офярованный», 99,

женье «або офярованье», 73, 74.
обленникъ Богомъ—θεοφιλέστατος,

кати—взыскати, 143, 149, 157.
ь Христовъ. Его внѣшнія примѣты,

ю=вскую, 165, 167.
ый—званный, позванный, 457.
ати—звать, кричать, 957.
ючій—кричащій, зовущій, вопію-

ти—хотѣть, желать, 158.
чы (wleć)—влечь, тащить силою; здливо относить, приписывать, 891.
men, 1221.
о—лить, 853.
ъ (vomitus)—рвота, 1071.
то, 1137.
пити—сомнѣваться, 1069.
нтпливость—сомнительность, со- 238, 719.
аженіе—образъ, икона, 63, 64, 65, онное», 69.
ити—«запытати», 380.
ающій—«пытаючій», 379.
жка (wroszka)—ворожба, 773, 775.
та—дверь, 304.
тъ=вспять—опять, 180.
чникъ=Гречынъ, 915.
тити—«похватити», 403.
ѣти—«жедати», 1005.
анье—подача голоса, мнѣнія, 202.
ъ—голосъ, мнѣніе, 1117.
авити (udać, wprawić)—напра- гнать, ввергнуть, 951.
менникъ», «Руская книга», 68,74.

временный—«дочасный», 393.
[2] время—«часъ», 771, 925, 1049;—«або часъ», 132; «не къ симъ времянъ мовено», 166.
вробити=«уробити», 55, 61, 62.
вробленъ=«уробленъ»—сдѣланъ, 56.
[12] врыхле—вскорѣ, скоро, 1037, 1115.
врядникъ—должностное лице, чиновникъ, 961.
[1] врядъ—должность, мѣсто, званіе, 178.
Врядъ (vrząd) «печатарскій»—должность канцлерская (хранителя печати), 923.
в'скокъ. «Бѣгли в'скокъ до цесара», 463.
вскорѣ—«што-нарыхлѣй», 392.
вскую=«воскую», 165, 167.
вспанялость—великолѣпіе, пышность, величественность, 417.
[1] вспанялый, 415.
вставятисе (за кѣмъ)—вступиться, ходатайствовать, предстательствовать, 264.
[2] встеклый—неистовый, бѣшеный, ярый, лютый, 771, 867.
вступуючій—грядущій, 444.
[1] вступъ, 1117.
[1] встыдъ, 969.
wścibiać się—вмѣшиваться, ввязываться, 1175, 1293.
wścibianiesię—вмѣшательство, ввязываніе, 1170.
втещй=«утещй», 100.
втонулый—утонувшій, 128.
вторжка—вторженье, 466.
[1] втѣленіе (wcielenie)—соединеніе, присоединеніе; воплощеніе, вочеловѣченіе, 737.
втѣляти (wcielać)—присоединять, 733.
[2] входы «до соборное церкви», 929, 931.
вцѣле (wcale)—совсѣмъ, совершенно, 214.
[1] вчасъ (wczasy)—выгода, удобство, досугъ, 1061.
вчинити—сотворити, 47, 48, 49, 50.
вшакъ—бо, 917.
вшакъ—вѣдь, однакожь, 1049, 1119; вшакесте (wszakeście=вшакъ+есте), 521.
[12] вшелякій, 196.
[1] вшетечёнство—блудъ, распутство, 384.
вшетечная (wszeteczna, przeklęta) губа—блудныя, распутныя уста, 875, 891, 941; «вшетечные губы», 921, 923.
вшетечне—блудно, распутно, развратно, 921.
вшехмоцность—всемогущество, 186, 877.
вшывый=«ушывый» (коцъ), 857.
[2] выбаданье—выпытываніе, распрашиваніе; наслѣдованіе, 256.
[12] выбраный—избранный, 403.

выбрнути—вывернуться, выкарабкаться; спастись, выпутаться, избѣжать, освободиться, 426.

выволанецъ—изгнанникъ, 320, 535.

выволаный — вызванный, призванный; пришлый, 190, 202.

выврацати (wykręcać)—извращать; переиначивать, перетолковывать, 1077.

вывѣтрѣлый—вывѣтрившійся; выдохшійся; позабытый, 837, 841.

вывѣтрѣти—быть позабыту, исчезнуть, 669, 833.

вы́гладити—изгладить, исключить, 422.

выгризти (wygryść)—выгрызть, 557.

[2] **выдирати** (зъ моцы)—вырывать, отнимать, отбирать, похищать, 835.

выдрукованье—отпечатаніе, 737.

[2] **выжебраный** — нищенски выпрошенный, 308.

[12] **вызнанье вѣры** «або складъ»—исповѣданіе, символъ вѣры, 302.

выкинути—*отложити*, 947.

[2] **выкладати**—объяснять, толковать, 113. «Не выкладаютъ бо ся отнюдъ человѣческымъ разумомъ божественная писанія, аще не быша святіи отцы отъ Духа Святаго навыкше сказали намъ разумъ ветхаго и новаго завѣта», 147.

[1] **выкладачъ**, 909.

[12] **выкладъ**, 98.

выконатель «альбо екзекуторъ» (executor)—исполнитель, 769, 793, 803, 841.

Во 2-ой книгѣ: выко́нывачъ.

[1] **выконатисе** — совершиться, исполниться, 198.

wykonterfetować—собрать вмѣстѣ, сравнить, сличить, сопоставить, 1296.

[12] **выконывати** — исполнять, совершать, 1095.

[1] **выкрочыти**—переступать, перешагнуть; погрѣшить, провиниться, 515, 545, 651, 779, 825.

[2] **выкрутачъ** (wykrętarz, wykrętacz)—крючкотворецъ, изворотливый обманщикъ, 495, 907.

[1] **выкрутный** — хитрый, лукавый, изворотливый, крючкотворный, 701.

[2] **выкручати** — изворачивать, выворачивать, 713.

выличанье — исчисленіе, перечисленье, 1099.

выличити—«счести», 83, 84.

[2] **вылужати**—выманивать, 1023.

[12] **вылучати**—отдѣлять, исключать, 869.

вымовеный—отказавшійся. «Нехъ ми ем милость маетъ за вымовеного», 589.

[2] **вымовка**—отговорка, извиненіе; выго воръ, упрекъ, 945.

[2] **вымовляти** (obmawiać) — извинять оправдывать; выговаривать, упрекать, 1099.

вы́мовный—краснорѣчивый, 378.

вымыкатися—высовываться, выдаваться вылѣзать, 424.

вымѣ(е)ря(а)нье (wymierzanie) – цѣль направленіе, 515.

[2] **вымѣ(е)рятися** (wymierzać się)—изви няться, оправдываться, 597.

вынеслый («въ думѣ»)—высокомѣрный спѣсивый, 461;—«мудрованье», 383.

[12] **вы́неслость** — самомнѣніе, спѣсивост 377, 919.

[2] **вынищене**—истребленіе, уничтоженіе разореніе, 1134.

[1] **вынишити** — уничтожить, истребить разорить, 426.

[2] **выносити**—превозносить, 811, 1079.

[12] **выноситися**—превозноситься, гордить ся, надмеваться, 404, 1129.

вы(и)нурити (=вынырнуть) — показать обнаружить, 715—716, 1005.

выображенье—*образъ*, 947.

вы́патровати—разглядѣть, разсмотрѣть 385.

выповедати—исповѣдать, объявить; от казать, отречься, 533.

[2] **выполнятися**—*совершатися*, 380, 390

выпыхати (psować)—спихивать, сбрасы вать; истреблять, 733.

вырвасъ—выскочка, 1142.

вырекатися—отрекаться, 791.

вы́ростокъ—подростокъ, отрокъ, 380.

вы́росченье «або плодъ», 449.

вырыватися—выскакивать, 380.

вырыгнути (wylać)—изрыгнуть, [illegible] 895, 943.

[1] **вырытый** («златникъ») — вырѣзанный выкованный, 59, 60.

высмажити (wysmażyć)—выжарить, [illegible] тянуть, 705, 801.

высспа—островъ, 270, 407.

вытачати — отводить, отдалять. «Вы[illegible] чаючи насъ отъ Христа», 649.

[1] **вытκнути**—выставлять, обнаружи[illegible] обличать, 737, 803, 1105.

вы́трывати — выдержать, [illegible] терпѣть, 462.

вытятье (wycięcie) — выруб[illegible] каніе, убиваніе, 296, 308.

ти—посѣчь, порубить; убить. «Вы-
асъ», 296.
тати—перечислять, 86.
э)джe (ведьже, wszakże)—вѣдь, одна-
, 631, 873, 1081, 1103.
кость—*слухъ*, 176.
а (wiarka). Ипатій Потей подсмѣи-
надъ Филалетомъ: «Ѳилялетъ хотелъ
бы——што-день новую собе верку
:и», 721.
»ши прикладныѣ», 1148.
ти — полагаться, основываться.
вахъ его и обетницахъ вешаючи», 294.
ь—узникъ, плѣнникъ, 543.

Г.

ье (disputacya)—разговоръ, бесѣда,
о 2-ой книгѣ: гадка.
ельствовати (disputować) — разго-
ь, бесѣдовать, 1027. Во 2-ой книгѣ:

ти см. ганити.
ѵкъ, 881.
ъ—крюкъ, багоръ, 1130.
овати — сдерживать, удерживать,

ватися — удерживаться, воздержи-
укрощать, обуздывать себя, 927,

небный — позорный, 60;—«роспу-
», 57, 58.
ити (разночт. **гадити**)—ψέγειν, 3, 4;
стить, позорить, 195, 665.
ьба — безчестіе, позоръ; поруганіе,
іе, 83, 84, 399, 459.
ибаръ — кожевникъ, сыромятникъ,

ıMONIA ALBO CONCORDANTIA
sakramentow y ceremoniy cerkwi
ney z kościołem Rzymskim»—старо-
я полемическая брошюра, воспро-
ная во 2-ой книгѣ «Пам. полем.
тлбц. 169—222). На нее возражаетъ
«Антиграфи» вообще, и въ част-
.149, 1163, 1166, 1225, 1229, 1250,
!57, 1270, 1291.
оли (кволи, кгволи, къ воли) — по
желанію; для, по причинѣ, 137, 198
ı его милости»), 389, 458, 917, 927,

[1] **г(кг)ды** — *егда*, 444; — «егда» — если, когда, ежели, 117, 118.

гѐлити. «Не мо́вить «ро́дится», бо чого̀ не писано, не годится мудре гѐлити», 451.

[2] **гдекольвекъ** — гдѣ-либо, гдѣ-нибудь, 961.

Гербы, 419.

герева—ересь. «Для герезы», 264.

«HEREZIÆ, IGNORANCIÆ Y POLITIKA popow y mieszczan bractwa Wileńskiego» —полемическая брошюра, доселѣ еще не открытая, на которую возражаетъ авторъ «Антиграфи», 1149, 1164, 1168, 1223, 1227, 1228, 1233.

Гермесъ (Ермий, Ермѣй), языческій богъ, 51, 52.

[1] **гетманъ** «або судія», 119.

[2] **гидити**—возбуждать отвращеніе, омерзѣніе, 607, 613, 945.

hipomnimata (τὸ ὑπόμνημα)—памятныя книги, 333.

«О гисторыи светой» Сульпиція, 827.

глава «паршивая», 1126.

глаголанная—«мовенье», 79.

[12] *глаголати*—«научати», 242.

гладкий. «Нехай где на гладкихъ станетъ» (niech się zcydzie), 705.

[2] **glossa**, 1247.

глубей (głębiey), 931.

[12] **глупство**, 158.

г(кг)лянсъ—сіяніе, блескъ, свѣтъ. «Цвѣту и кгля́нсу вѣры пра́родителной своей чужи́ми пстроти́нами не пома́залъ», 408.

гматвати (gmatwać)—смѣшивать, спутывать, мѣшать, 801.

[12] **г(кг)мырати**—грызть, скребсти, рыться; ломать голову, мудрствовать, мудрить, 451.

gmyśli (=kmyśli)—по чьему-нибудь желанію, по волѣ. «Nie gmyśli swey naydziesz (несмачного знайдешъ)», 1049. Срвн. гволи (gwoli).

гнюсность—лѣнь, лѣность, нерадивость, безпечность. «До́лгій покой у жолнѣрахъ чи́нитъ гнюсность», 419.

[2] **гнюсный** (gnuśny) («народъ Московский»)—лѣнивый, праздный; отвратительный, 1017.

говѣніе—εὐλαβεία, 1, 2.

годность—достоинство, санъ, чинъ, должность, 1053.

gody — праздникъ, пиршество, веселіе. «Wezwani na gody Krola Niebieskiego», 1263.

[12] **гойне**—богато, щедро, таровато, роскошно, 316.

гойность—щедрость, тароватость, 312.

гойные («слезы»)—обильныя, 228.

голити (szalbierzać)—брить; надувать, обманывать (въ переп. см.), 1023.

голосный—громкій, во весь голосъ, 220 («мова»).

[12] **голый**—бѣдный, убогій; пустой, порожній. «Если бымъ ся въ чомъ, яко писмà неумѣетный, поткнýлъ, самъ недостатокъ мой исполняй, або мене, гóлого слóвы и розумомъ неузбрóеного, самъ заступивши, отповѣдáй», 381;—«словà», 693;—«повесть», 887.

«Гомилия остатняя» Златоустаго, 1087.

гомонъ (wrzask)—гамъ, шумъ; ссора, распря, несогласіе, 188.

горавдъ (dobrze)—хорошо, основательно. «Вѣмы все велми горавдъ», 296.

горде (hardzie), 1049.

гордитъ хто—*отметаяйся*, 1075.

[1] *гордый*—«пышный», 1047.

горилка, 1117.

горливость—ревность, рвеніе, ретивость; прилежаніе, усердіе, 383.

горливый (zelatus), 961.

горло. «По горло», 1073. Въ переносн. смыслѣ значитъ: жизнь. «Навыкъ припужати людей—подъ горломъ (т. е. подъ страхомъ казни, лишенія жизни) собѣ кланятися», 1129.

[1] **горнути**—загребать, забирать, присвоивать, захватывать, 853.

[2] **горнутися**—стремиться, приближаться, подходить, 617.

гороховые «кули», 1051.

[2] **горѣ(е)й** (gorzey)—хуже, горьше, 202, 426, 1119.

[12] **господа**—гостинница, подворье, постоялый домъ, 166 (=«макелія»), 190, 194, 204, 288, 879 («простая»), 1141.

[1] *Господь*—«Панъ», 1049.

гостинецъ—большая дорога, 979; gościniec krolewski—царскій путь, 1282.

гостинный «домъ», 166 («макелія»), 179 («дворецъ»).

[2] *градъ*—«мѣсто», 404.

грамотикий. «Можетъ бо истенное слово просветити и умудрити во благихъ правымъ сердцемъ безъ грамотикия и риторикия», 174.

Грамоты, акты и прочіе документы, помѣщенные въ текстѣ третьей книги «Памятниковъ полемической литературы въ Западной Руси»:

1443. Привилей короля Владислава, 959—966.

1504. Подтвержденіе королемъ Александромъ привилея Владиславова, 963—965.

1543. Подтвержденіе королемъ Сигизмундомъ I привилея Владиславова, подтвержденнаго королемъ Александромъ, 965.

1589, 15 іюля, Вильна. Грамота короля Сигизмунда III Константинопольскому патріарху Іереміи. Упоминается, 669. (Грамота сперва была напечатана въ Вильнѣ на отдѣльномъ листѣ въ 1589: 1 экз. хранится въ Импер. Публ. Библіотекѣ, а другой въ Св. Синодѣ въ архивѣ Греко-Унитскихъ митрополитовъ. Филалетъ воспроизвелъ ее въ своемъ Апокрисисѣ. Потомъ она напечатана въ «Акт. Зап. Рос.» т. IV, № 16, стр. 19—21, и во 2-й кн. Пам. полем. лит. (вмѣстѣ съ Апокрисисомъ) стлбц. 1118—1122).

1591, 24 іюня. Берестейское постановленіе четырехъ епископовъ (Луцкаго, Львовскаго, Пинскаго и Холмскаго), 620—622.

1593, 21 іюня, изъ Люблина. «Листъ першый» князя К. К. Острожскаго къ Ипатію Потею, 575—588. (Напеч. въ 1842 году Маркевичемъ въ «Исторіи Малороссіи», т. III, стр. 3—9; въ 1851 году въ «Актахъ Западной Россіи», т. IV, № 45, стран. 63—66).

1596. Инструкцыя пану Лушковскому до Торуня на сынодъ евангелицкій, который мастъ быти августа 21 дня, 641—654.

1595, 9 марта, изъ Турова. Письмо кн. К. К. Острожскаго къ Ипатію Потею. Выдержка изъ письма, 595.

1595, 17 марта, изъ Владиміра. Письмо Ипатія Потея къ кн. К. К. Острожскому. Приводится выдержка, 593—595.

1595, марта 21, изъ Степаня. «Листъ другий» кн. К. К. Острожскаго къ Ипатію Потею. Приводятся двѣ выдержки, 597—600.

1595, 25 марта, изъ Владиміра. «Листъ другій» Ипатія Потея къ кн. К. К. Острожскому, 601—614. (Напеч. Маркевичемъ въ «Исторіи Малороссіи», т. III, стр. 9—14, а потомъ въ «Актахъ Западной Россіи», т. IV, № 63, стр. 88—90).

1595, іюня 16, изъ Рожанки. Листъ Ипатія Потея къ кн. К. К. Острожскому, 623—632. (Напеч. Маркевичемъ въ «Исторіи Малороссіи», т. III, стран. 14—19, а потомъ въ «Актахъ Западной Россіи», т. IV, № 70, стран. 97—99).

около 1596. Копія листу единого сенатора до его милости пана воеводы Кіевского (кн. К. К. Острожскаго), 655—664.

1596, октября, въ пятницу. «Речь пословъ его королевской милости» (Namowa posłow krola i m. do oddzielonych w Brześciu, ktorzy synod ś. rozrywać chcieli), 195—216.

1596, октября. «Листъ уніи святое» (...vniey świętey), 219—226.

1596, 5 октября, индикта 10. Послы

этосингела Никифора и протосин-ександрійской Церкви Кирилла къ му митрополиту Михаилу Раговѣ, 1.

3 іюня. Листъ Ипатія Потея къ князю строжскому, 983—1040 (Сперва былъ анъ въ «Акт. Южн. и Зап. Россіи», 224, стран. 280—289).

99. Универсалъ короля Сигизмунда отлученіи и низверженіи еписко-пыстенскаго и Болобана. Выдержка,

22 марта. Листъ короля Сигизмунда епископамъ Копыстенскому и Бо-845—848.

)речы—кстати, прилично, 759.

ьда «албо коло»—собраніе, 194, 232, 1-ой книгѣ: громадка.

а(я)нство—грубость, невѣжество, тво, 587, 1017.

й простакъ (grubian y prostak)—, невоспитанный, 1109.

ѣчати «або браковати», 166.

унтовне—основательно, правильно, 186.

кнути—стать извѣстнымъ, 463.

и—*снѣсти*, 379.

ущій—«вступуючій», 444.

-уста, 753, 1043;—«вшетечная», 875, 1, 923, 941;—«невыпареная», 891, —«щекарская», 927;—«губу отерети»,

вый (Моисей), 380.

и—играть на гудкѣ. «Самъ гуду, и плешу», 811.

(huk)—гулъ, шумъ, 188.

см. алононъ.

я—рубище, 475.

—куча, толпа, гурьба. «Гурмами до прыйдуть», 511.

слы («дѣмонскіе»)—чародѣйство, тво, 1130.

Д.

-«абы» (aby), 240;—«нехай», 242.

о (niechay)—пусть; допустимъ, 1019,

мный—напрасный, тщетный, безплод-;—«праца», 1051

ати (nadać) кого, что—одарять. ве 'вшелякими вольностями речъ ую Кретенскую даруютъ», 1067.

полничокъ—*бити въ ланиту*, 1057.

ати—заботиться, имѣть попеченіе, я, радѣть, 70, 103, 104, 105, 106, 109, 931.

двай (владыкове); 701, 707, 803, 805, 839, «двохъ» (dwu) 815.

дверь—«ворота», 304.

Двоесловъ или «Бесѣдовникъ», «егоже Римляне зовутъ Розмовцою», 125, 126.

двоинка—двоица, 807.

дворецъ гостиный, 179.

dwornie—учтиво, вѣжливо, ласково; искусно, мастерски, ловко, лукаво. «Chwal Syna, a nie dwornie się pytay o Iego rodzaiu», 1203.

дворничка—коровница, 799.

Дворный владыка «альбо наместникъ митрополитовъ», 547.

дебелство—толстота, тучность, 160.

«Декреталіи» (Декриталесъ), книги, 1133. См. Примѣчанія, подъ словомъ Гратіанъ.

dekret см. apofasis.

декретъ «паршывый», 769.

де́лфинъ (дофинъ)—наслѣдникъ, 462.

демонскіе «кгуслы», 1130.

день. Род. пад. мн. ч. «дневъ», 438.

депутовати—послать депутатомъ. «Абы нхъ милость съ посродку себе депутовати рачили его милость пана Радомского», 653.

держава—деревня, взятая въ аренду, или на откупъ, 963.

дернути «або важитисе», 579.

[1] *десни́ца*—«правица», 421, 444.

по-десператску—отчаянно, 1059.

[1] Десятеро Приказань=десять заповѣдей. «О десятеромъ приказаню», 141. «Ни одинъ отъ нихъ десятерого приказанія не научи», 143. «Десятерымъ приказаніе(я)мъ старымъ учатъ», 167.

Десяторожный «смокъ», 474—5.

[2] Диялектыка (philozophia). «Але подобно рыхлей где въ корчме за горилкою научилесь ся тое диялектыки!» 1117.

[12] дивный (dziwny)—дикій, безумный, сумасбродный, 809.

[12] дивъ—диво, чудо; удивительно, чудно, 428, 725, 763, 853, 911, 923.

[12] ди(ы)кгнитарство — государственный санъ, достоинство, должность, 849.

[12] дикгнитаръ—сановникъ, знатный чиновникъ, 559, 961.

[1] дидаскалъ (didaskal), 353.

дикій (dziki)—лютый, свирѣпый, 861 («владыка Дорогобужскій»).

дисейшій — «теперешній» — нынѣшній, настоящій, 56, 57, 135, 168.

Diawolofor -діаволоносецъ. Такъ глумится надъ именемъ Христофора (=Христоносца) Филалета Ипатій Потей: «Ktorego właśniey każdy nazwać może Diawolofor, aniszli Christum ferens», 484; «słusznie go ia nazwać mogę Diawolophoron», 490.

Divortia albo rozwody, 1166.

Дій (Дий, Дѣй)=Зевсъ, древнегреческій богъ, 51.

для того=«прото», 87, 88.

дмитися—кичиться, гордиться, надмеваться, много о себѣ думать, 165, 1142.

дмухати (dmuchać)—дуть, 721.

дни—«живот», 101.

добрехатися (doszczekać się), 943.

[2] **добротливость**—*человѣколюбіе*, 444.

[1] **добротливый**, 653.

добытіе—взятіе, 73, 74.

не довлети—«не досытъ мѣти», 57, 58.

[2] **довнимати** (mniemać) — догадываться, предполагать, думать, 87, 88, 557, 699, 945, 1099.

доводный — очевидный, обстоятельный, ясный, подробный, 234 («справа»).

доводъ «альбо аркгументъ», 1053.

[1] **довтипъ** (dowcip) — разумъ, понятіе, проницательность, 629, 1053. Срвн. **ниже**: достипный.

на догадъ (na dohad)—на обумъ, 701.

[1] **догажати** («у поту»)—угождать, удовлетворить, исполнить, 717.

догледанье (doyzrzenie)—смотрѣніе, надзоръ, присмотръ, 310 («догледанье ря(а)ду»).

«Догматика» Виссаріона митрополита Никейскаго, 913, 915, 1113.

доворца — надзиратель, смотритель, досмотрщикъ, 1021.

дойзралость (лѣтъ)—зрѣлость, 410.

доколя, 380.

доконане—окончаніе, свершеніе, исполненіе, 601, 637.

долегати—налегать, жать, тѣснить, 649.

[12] **долеглость** -страданіе; душевное безпокойство, 649.

долыгати. «Сперву лгати почалъ, и остатка долыгаетъ», 819.

домавяньесе—договариванье, условливаніе; требованіе, просьба, 194.

домовникъ—домочадецъ, 1055.

[1] **домовый**—домашній, 1071 («обжирство»).

домъ «гостинный», 166;—«спросный», 803; «шыньковный», 204.

[12] *дондеже*—«ажъ бы», 925, 1049.

donec=aż poki, 1275.

[12] **дорóга**—*путь*, 382.

дорогимъ быть (drogim być)—дорож[illegible]ся, упираться, не соглашаться. «Корол[illegible] милость не былъ бы дорогъ», 659.

[2] **дорочный** — ежегодный, годовый. Агнецъ дорочный.

досвѣтчити—*искусити*, 421.

доселя (dotąd), 683, 963.

[1] **досконалей**—совершеннѣе, обстоят[illegible]нѣе, 87, 88, 763.

[2] **досконалость**—совершенство, пре[illegible]ходство, 240.

[12] **досконалый**—*совершенъ*, 443.

достипный—остроумный, проницат[illegible]ный, прозорливый, 1132. Срвн. вы[illegible] довтипъ.

[1] **достойность** («поповская») — досто[illegible]ство, званіе, санъ, чинъ, 114.

[1] *достояніе*—«дѣдицство», 472.

не досытъ мѣти—«не довлети», 57, [illegible]

[12] **досытъ**—«не мало»—довольно, до[illegible]точно, 49, 50. «Досытъ в(у)чинити», 87,

дотирати—тѣснить, прижимать, угнет[illegible] 427, 433.

доткливе—оскорбительно, обидно, 50[illegible]

[2] **дотуль** (dotąd), 857.

[1] **дотыкатися**—касаться, 819.

Доходы «поповскіе», 116.

[12] **дочасный**—*временный*, 393;—мірс[illegible]земный, 987 («жытіе»);—теперешній, наст[illegible]щій, 733 («держава»).

дочитатися. «Дочтешъся», 1099.

дочка—*дщерь*, 387, 401.

дощупатися. «Тамъ бы ся ваша [illegible]лость правды рыхло дощупалъ», 413.

драбантъ, 1129.

[12] **драпѣжный**—хищный, грабительск[illegible] 435.

дратва, 937.

дратися(leźć)—продираться, лѣзть. «Пре[illegible] ся бслепъ до нихъ деретеся, въ нихъ бр[illegible]таетеся», 975.

drugdy—иногда, 1239.

другъ—«товарищъ», 403.

дружній—*ближній*, 165.

[1] **друкарня**, 607.

друковать, 661.

[12] **друкъ**—печать, 186, 412, 913, [illegible] 1007, 1033, 1093.

[1] **дýжо**—сильно, крѣпко, очень, [illegible]

дужшый, (duższy) — силь[illegible] дужъшый, тотъ лепъшый» [illegible]

[2] **дýрный** (głupi)—глуп[illegible]

дусити (dusić)—ду[illegible]

ги—уповать, надѣяться, довѣрять,

юбецъ Богъ, 127, 128.
«милый». Ироническое обращеніе
отея къ Филалету, 757.
«дочка», 387, 401.
старство см. дикгиитарство.
вати—фланировать, шататься безъ
8.
льскомъ dynda—все что качается,
колоколу; dyndać—качаться.
(pisarz)—секретарь, 228.
)вичестве» (De virginitate) Гри-
скаго, 745.
щество—*достояніе*, 472;—наслѣдіе,

)дичный («неприятель»)—наслѣд-
, старинный, 945.
ичное («право»)—наслѣдственное,

ичь—наслѣдникъ, вотчинникъ, по-
095.
(dzieie)—дѣла, дѣянія, 1113.
нсъ—дѣеписатель,историкъ805,807.
мена (sprawy)—дѣйствія, дѣянія,
1-ой книгѣ въ ед. числѣ: дѣйно.
вати—«справовати», 382.
-«учинокъ», 382, 444.
урячее» (dzialo burzące)—осадное
9.
—пушка, орудіе, 1051.
=«ради», 131, 132;—для, 127, 128.
ади=«для», 119, 120.
40.
-«учынокъ», 947.

Е.

нгеліе Учителное», 75, 76,

листъ—*благовѣстникъ*, 801.
гия. «И то не певная евангелия»,

гельскія Бесѣды», 95, 96.
εία—«говѣніе» 1, «благоговѣніе»
овѣяніе» 3.
олои» Греческіе, 973.
-«кгды», 117, 118, 444.
ый («поставъ»)—шелковый, 408.
овладство «або монархія», 244,

мство = «единоименство», 101,

сдинородна—«одиначка», 397.
единость (iedność, iedyność)—унія, 268, 306, 701, 703, 713, 721, 733.
[2] единоцтво—единство, единость, единомысліе, 601.
единочыти (iednoczyć)—соединять, совокуплять, приводить въ согласіе, 733.
[1] единочитисе—соединяться, соглашаться, 192.
единствовати — уединяться. «Егда отречется человѣкъ мира и особъ единствуетъ», 151.
еднати («ласку отъ него») — снискать, пріобрѣсть, 409.
[2] е(о)дностайне—единообразно, одинаково, 402, 403.
екзарха (exarcha)—экзархъ, 186.
[12] екзекуторъ «альбо выконатель», 841.
[1] екзекуцыя, 841, 865.
[1] **exemplarz**, 1176, 1188, 1208, 1223, 1257, 1263.
Exorbitancie od odstępnych popow, 1166.
Experientia quotidiana cechowey braci, 1165, 1184.
«Екстравагантьі» (Евътравакганти), книги, 1133. См. Примѣчанія, подъ словомъ Гратіанъ.
[12] «Ектезисъ» (ἔκθεσις, выставленіе, изложеніе, объясненіе) — православное полемическое сочиненіе 1597 года. Текстъ его, 329—376. Упоминается 495.
ex iure hæreditario — по праву наслѣдственному, 1228.
[12] *елей*—«олѣйко», 444; — «албо масло», 973.
[1] електъ, 835, 837.
[2] елементъ, 749, 773. Срвн. жывелъ.
Elenchopseud (ἐλεγχοψεῦδος, обличитель лжи). Ипатій Потей находитъ, что это прозвище приличествуетъ ему, Ипатію; а своему противнику Филалету даетъ прозвище Филопсевда, т. е. любителя лжи, 490.
[2] *елижды*—«елици», 19.
елинство=Еллины, 166.
елици—*елижды*, 19.
Ельфеоръ, Ельфеогоръ см. Веелфегоръ.
ἐνεγχεῖν—«навести» (разночт. «нахилити») 43, 44.
по-епикурску, 531.
епикурчыкъ—епикуреецъ, 895.
ересникъ (heretyk) — еретикъ, 51, 326.
ермо (iarzmo)—ярмо, 735.
Ермий, Ермѣй см. Гермесъ.

еродіе—«птахъ», 155.
ἐρυθριᾶν—«срамлятися», 11, 12.

Ж.

жабракъ, 379, 400. См. ниже: жебракъ.
[1] **жаг(кг)ли** (prароrсе)—паруса. «Жакгли красомовства (рrароrсе krasomowstwa)», 1059.
[1] **жада́ти**—желать, хотѣть, 384. См. ниже: **жедати.**
[2] **жаденъ**=«ни одный», 61, 62; ни одинъ, никто, 69, 70.
[12] **жадный**—ни какой, ни одинъ. «Жаднымъ обычаемъ»—ни какимъ образомъ, 146. «Жадного ста летъ (ни одного столѣтія) не было», 280.
по жаковску, 1115.
[2] **жакъ**—ученикъ; уличный мальчишка, 1043, 1115. «Жакъ комедейный», 1043;—«Острозский», 1045.
жа́лосный—*рыдателенъ*, 393.
жалосный, жалостивый(żałościwy)—унылый, плачевный, 657.
жартовати—шутить, 1031.
жартовня—шутка, насмѣшка, 775—776.
жебракъ (жабракъ)—нищій, 379, 400, 1071.
[1] **жебрати**—побираться, просить милостыню; униженно просить, молить, 687.
[1] **жег(кг)ляръ** (marynarz)—мореходецъ, мореплаватель, 1051.
жедати—*восхотѣти*, 1005;—желать, хотѣть, 635. См. выше: жадати.
[2] **жерело** (źrzodło)—источникъ, 210, 905. См. ниже: жродло, зродло.
жерцовый «то есть капланскій», 238.
[2] *жестоковыйный* — «твердое крщицы», 1077.
живелъ (жывелъ, żywioł, element)—стихія, 651, 749. Срвн. выше: елементъ.
живити—*животворити*, 1025.
животворити—«живити», 1025.
[1] **животъ**—*дни*, 101.
[12] *жилище*—«мешканье», 414.
жити—«пребывати», 174.
жолнерскіе («люди»)—воинскіе, военные, 198.
[12] **Жолнѣръ** («Люторскій»), 174.
жолодковати (żołądkować) — гнѣваться, «Нехай ся о томъ не жолодъкуютъ», 703.
Жонки, «которые православною Церковью справуютъ», по увѣренію Ипатія Потея, 1061.
Жоны поповскія, 739.
жрецъ «то естъ капланъ». «До жерца», 23
жрътва—«офера», 49, 50.
[12] **жродло** «або источникъ», 430, 444, 44
См. выше: жерело, и ниже: зродло.
жывелъ (element), 749. См. выше: живел
Żywoty świętych», trzecia edicia Piotr Skargi, 1224.
Жыдъ. «Въ его канонехъ не одинъ Жид крыетъ», 753.

З.

за—*внѣ*, 404;—при, въ: «за единоцтва т. е. во время единства (единенія), 699.
забавца (zabawca) «альбо упражнител («около помноженья фалы Божее»)—задерж ватель, 577.
[12] **забобо́ны**—суевѣріе, 459, 1017.
[2] **забобонская** («сынакгокга»)—суевѣрн 302. Во 2-ой книгѣ: забобонный.
забороняти—*возбранити*, 121, 122.
забрнути—увязнуть, погрязнуть, за таться, вплестись, 426.
[1] **забѣга́ти**—искать, домогаться, до ваться; предупреждать, 75, 76, 224, 581, 8
забѣ(е)чи—предупредить, помочь, 1 755.
[12] **завада**—препятствіе, препона, помѣ 1101.
[2] **завадити**—препятствовать, мѣшать; в дить, 685.
[2] **завартый**—заключенный, запертый. 7
завдячне—въ знакъ благодарности, 9
заведенье (zawiedzenie) — обольщен обманъ, 899.
завезка (zawiązka, konkluzya)—заключен 757, 759, 761.
завести «сумненье»—брать что на вѣсть, обременять совѣсть, 623, 701.
завести «правомъ»—ввести во влад заложить, продать, 933.
[12] **завжды** (zawżdy, zawsze)—всегда, всегда, во всякое время, 89, 90, 177, 907. См. ниже: **завше.**
[1] **завзяти**—покорить; прельстить, о нить. «Напоминаетъ, да росуд своимъ абы слабого не завязлъ», 164,
завилый (zawiły, wykrętny)— закрученный; сбивчивый, нея темный, 923, 1037 («узолъ»

)ати (zawierać) — заключать; со-
іъ себѣ, 440, 1031.
hrzyć—возмутить, взволновать;
тишину, покой, 1182.
ѣть—обманывать, 202.
-скорый бѣгъ, прыть. «Хрóмому
вдорóвого на вáводъ», 379.
ный — позванный, призванный,
іный, 941.
:ды (zawżdy), 256, 460, 461.
е, 643. См. выше: завжды.
-*наказаніе*, 1003.
)вати — уничтожать, истреблять,
.ть. «Дорóгу правдúвую загла́-
)4.
;а (zagroda)—преграда. «Загорода
ь ересямъ», 721.
іати, **задати** («кламство», «не-
zadać nieprawdę)—укорять, упре-
інять, 913, 917, 1063.
ати, **задерживати** («веру»,
zatrzymawać) — держать, сохра-
1075.
«Яко заеца выткнулъ», 737.
нье (zażarzenie). «Толко еще не
ь, жебысь по десператску на небо
ію нарекалъ въ великого зажа-
59.
:и—пользоваться, употреблять, 228.
—упрекать, осуждать, охуждать,

е—воистину, подлинно, такъ, 1017.
)сть (zazdrość)—зависть, ревность,

ый—запрещенный, 192.
ати, **заказовати** — воспретить,
•, 49, 50, 77, 1061.
запретъ. «И яко заказу нѣтъ,
и росказаня», 69, 70.
)не—(въ перен. см.) порча, 441.
:и (zarzucić) — упрекнуть, обви-
:ерен. см.), 693.
(zakon)—*повелѣніе*, 240.
ая—*тайная*, 925.
:ися — начаться. «Закурилася

и—захватить, схватить, 412.
й—залежалый, позабытый, 999.
іе—едва, 669, 855, 1051.
:и («на чемъ»)—состоять, заклю-
чемъ). «На чемъ залежитъ ду-
авеніе», 175.
ынье — одобреніе, рекомендація;
, приказъ, 377, 379.

[2] **заложитися**—биться о закладъ, 927.
[1] **заложоный**—*лежащій*, 413.
заматерелый (zastarzały) — застарѣлый, закоренѣлый, 573 («сцызма»); 1017 («народъ Московскій»).
замовчану быти—быть пройдену молчаніемъ, 1107.
[12] **замовчати** (zamilczeć) — пройти молчаніемъ, оставить безъ вниманія, 853, 913, 1105.
[2] **замордовати** — замучить: мучительски убить, 919.
замтузъ—непотребный домъ, 1137.
замыдляти «очи»—обмануть, обольстить, 404, 887, 1059.
занедбавати—*нерадити*, 380.
[2] **занедбати**—пренебрегать, пренебречь; позабыть, упустить, 973.
занехане—оставленіе, прекращеніе, 222.
[2] **занеханый** — пренебреженный, оставленный, покинутый, 999.
[12] **занехати**—оставлять, покидать, перестать, 244, 653.
запаленье («мúлости») — жаръ, горячность, 419.
запалитися — возгорѣться, вспыхнуть, зажечься, 1059.
запаляти—*вжигати*, 643.
[2] **запаметалый** — безразсудный, безумный; бѣшеный, неистовый, 625, 703.
запаметати — запамятовать, забыть, 175.
запастися—пропасть, провалиться. «Западисяжъ ты съ онымъ твоимъ байрамомъ», 1067.
[12] **запевне**—вѣрно, вѣроятно, кажется; точно, подлинно, истинно, 637.
запиратися (przeć)—отрекаться, не соглашаться, спорить, 1073.
[12] «**Заплата** (воздаяніе) душъ справедливыхъ скоро по смерти», 715.
[12] *заповѣдь*—«росказане» (roskazanie), 240.
[2] **запóмни(ѣ)ти**—забыть, 300, 415.
[12] **запрѣтися**—отрицаться, отвергать, противиться, 109.
запытати—*вопросити*, 380.
за-разомъ, 117, 118, 134. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ: зараазъ.
[12] **заровно**—наравнѣ, одинаково, равно, 51, 52.
засажатися—основываться, утверждаться, опираться, 1025.
[12] **засе** (зась)—опять, вновь, 56, 268.
заслугованье, 987.

[1] **заслыхнути**—послышать, извѣститься о чемъ, 615.

zasmakować—полюбить что, найти себѣ по вкусу, по нраву, 1183.

заставникъ имѣетъ два значенія: 1) заимодавецъ (къ этому значенію подходитъ слово арендаръ); 2) должникъ, 687.

засѣдáчь—членъ, засѣдатель, 455.

затвореный (zawarty)—заключенный, 589.

заткати («уппью», zatkać)—затыкать, 735.

[12] **затлумити, затлумляти**—заглушать, уничтожать, 857, 1137.

затрясенье—потрясеніе, 405.

[2] **затуляти**—закрывать, 298.

[2] **захвиценe**—восхищеніе, восторгъ, восторженное состояніе, 133, 134.

[12] **захoвати**—*соблюсти*, 417.

захoвыватися—стеречься, беречься. «Заховываючися Іосифа», 137.

[12] **зацность**—достоинство, благородство, знаменитость, превосходство, 867.

зaюшитися — остервениться, разсвирѣпѣть, стать кровожаднымъ, 462.

заятренье—ярость, свирѣпость, раздраженіе, 406, 579, 917, 997.

[2] **заятреный** (zaiątrzony)—разъяренный, разсвирѣпѣвшій, 881 («умыслъ»).

[1] **збавенный**—спасительный, 236.

зборище («каменечное», zborzyszcze kamieniczne)—сборище, соборецъ. Такъ уничижительно именуетъ Петръ Скарга православный Берестейскій соборъ 1596 года, 322.

[1] **збродня** — преступленіе, злодѣйство, беззаконіе, 563, 823.

[1] **збройный**—вооруженный, 188.

[12] **збудовати**—*создати*, 435.

[1] **збурити**—разорить, разрушить; произвести смятеніе, 99, 470.

збытне—излишне, чрезмѣрно, 392, 462.

[12] **збытокъ**—излишество, своеволіе. «Не вспоминаю иныхъ збытковъ», 1025.

збыточенъ—своевольный, подверженный излишествамъ. «Если попъ збыточенъ, не твой то судъ», 120.

[2] **збѣ(е)гъ** (zbieg)—бѣглецъ, 320, 322, 545, 769, 821, 911.

зваышій—*призвавшій*, 21.

[12] **звада**—ссора, споръ, брань, несогласіе, 202.

званый—«позванный», 417.

звасненубыти—быть озлоблену, 272.

звасниться—озлобиться, 661.

зведенье—прельщеніе, 458.

[2] **зверхній** — внѣшній, поверхностн[...] наружный, 975.

[12] **звирхность**—власть, начальство, [...] 208. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ: зверхность.

зви(ѣ)рховный — внѣшній, наруж[...] 437, 462.

[12] **звитязство** (звитежство)—побѣда, о[...] лѣніе, 391, 1101.

[2] **зводъ** «або текстъ», 454, 455.

зволочи—*совлещи*, 947.

звонтпити—усомниться, отчаяться, 2[...] 645.

зврещи (deponować)—низложить, 839.

[2] **звыклость**—обыкновеніе, навыкъ, п[...] вычка, 435.

звычайный—обычный, 188.

звѣровидный «опатъ», 469.

згидити—опорочить, обнести, охаять, [...] срамить, сдѣлать ненавистнымъ, 759.

[12] **згода**—согласіе, единомысліе, м[...] 387 («колотливая»), 1059 («несхвалная»).

згодити - примирить, помирить, 909.

[2] **згожатися** — соглашаться, сходит[...] примиряться, 91, 92, 109, 401 (=«[...] тися»).

[12] **згола**—совсѣмъ, вовсе, совершен[...] словомъ, 58, 146, 161, 763.

[12] **зголдованый**—покоренный, завоев[...] ный, 1067.

[1] **зголдовати**—завоевать, завладѣть, [...] 667.

згоняне—изгнаніе, ссылка. «Идучи згоняне», 134.

[1] **згоршитисе**—соблазниться, 583.

zgrzytanie—*скрежеть*, 1255, 1276.

[1] **згуба**—пагуба, погибель, 185, 306.

[12] **зданье**—мнѣніе, 399, 1113;—«ко[...] 455, 1209—1210.

здебела—толсто, грубо, 62.

[1] **здóбити**—украшать, убирать, нар[...] «Здобячи» 447.

здоймовати — снимать. «Здойм[...] Въ 1-ой книгѣ: здыймовати. См. [...] здыймовати.

[2] **здорожный** (zdrożny) — невоз[...] странный, посторонній, чуждый; [...] ный, неприличный, нелѣпый, 823.

здохнути—умереть, 65.

[1] **здрада**—измѣна, 599, 889, [...] ниже: зрада.

[12] **здрадца, здрайца**—[...] датель; доносчикъ, хитре[...] 310, 322, 891. См. ниже: [...]

здыбати—встрѣтить, [...]

:овати—снимать, 468. См. выше:
і.
ый — опозоренный, поруганный,
і, 226.
ти—позорить, поносить, срамить,
15.
:н(ы)вость—стыдъ, позоръ, поно-
, 615, 1025.
Косвенные падежи: «зерпети»,
83, 84.
«тихій», 431.
«съ того свѣта»—кончина, смерть,

ный—«будуемь», 411.
—стужа, холодъ; студéно, холодно,

этворомъ» (stać otworem) — быть
стежь, 883.
ъ—волотая монета, 59, 60.
еніе—слова и поученія св. Іоанна
«Услышимъ же и прочего зла-
123, 124.
ти—поручить, ввѣрить, 436.
лость»,. 947.
езуміе, 947.
—*тать*, 304;—воръ, похититель,

вый (złośliwy)—злой, худой, нехо-
жу часы нынешние злостивые»

—*злоба*, 947.
авъ—парча, злотканная мате-
э 2-ой книгѣ: золотоглавъ.
и—грабить, похищать, обдирать,

асмѣвца» (naśmiewca), 244.
:ся—испугаться, 470.
-пятно, грѣховная скверна, 389.
—воспоминаніе, намекъ, 517.
—умершій, 1047.
:ся—ошибиться, 773.
«Змѣряете и дотирáете и штур-

пкати—*пребыти*, 410.
—нечаянно, неожиданно, вдругъ;
, 409, 457.
гь—*разумъ*, 947.
ебесные, 651.
ый—видный, примѣтный, явный,
аменитый, 220 («мова»), 391, 919
), 1113 (zacny), 1115 (iawny, «ге-
141.
нье—упадокъ, разрушеніе, истре-
чтоженіе, 234, 951.

[12] **зобопольный** — взаимный, обоюдный, 953.

[12] **зодноченье** (зъедноченье)—соединеніе, единство, увія, 184, 186.

золотаръ—золотыхъ дѣлъ мастеръ, 209—210.

зопритися (zeprzeć się) — состязаться, спорить, 647.

[12] **зопсованье**—порча, развращеніе, уничтоженіе, 186.

[12] **зрада** (zdrada)—измѣна, 763. См. выше: здрада.

зрадца (zdrayca)—измѣнникъ, 533, 811, 823, 877, 885, 889, 1125. См. выше: здрадца, здрайца.

зракъ—«образъ», 50.

[2] **зрítелный**—очевидный, видимый. «Подавали ясный а праве зрítелный' довóдъ», 443. Во 2-ой книгѣ: зретéльный (źrzetelny).

зродло—источникъ, 196. См. выше: жерело, жродло.

зстародавна, 1089.

[1] **зуполность** (zupełność)—цѣлость, полнота, совершенство, 1041.

[2] **зуфале**—дерзко, нахально, нагло, 135. Во 2-ой книгѣ: зухвално.

[12] **зухвалство**—дерзость, нахальство, наглость, 204.

зыймовати («шапку зъ головы»), 1069.

[12] **зыстити** (зъистити) исполнить, увѣрить, оправдать, 637, 765, 873, 943, 1011.

[12] **зычити**—желать, 79.

[1] **зычливый**—доброжелательный, благосклонный, 460.

зьло—нáзбыть, 473.

И.

идолникъ—идолопоклонникъ, 51.

идолопоклонница — капище идольское 63, 64.

идолская (церковь) = «балвохвалская» 103, 104.

изажъ (izali)—развѣ, 296.

[12] **изали**—развѣ, 691, 791.

изба, 194.

избава—избавленіе, 91, 129, 130.

[12] *избрáнный*—«вы́браный», 403.

избывати (nazbyt zbywać)—избыточествовать, изобиловать. «Много доброго имъ не доставаеть, а злого васъ у нихъ избываеть» 1099.

[2] *изво́лити*—«уподобати», 414.

измоляти («отъ мукъ») — умолять, просить избавленія, 129, 130.

[1] *измѣна*—«отмѣна», 625.

Исповѣдь, 113—115.

[2] **исполняти** (napełniać)—наполнять, 877.

[1] **исправитися**—«направити», 43.

испытникъ—вопроситель, 158.

испытно читать, 179.

исте (iście)—вѣрно, конечно, 661.

[1] *истина*—«правда», 733.

[2] **йстность**—существо, сущность, 447.

«Исторія собора Флоренского», «за Григоріа недавно выданая, по зависти противъ Грековъ списаная», 412. См. Примѣчанія.

«Историйка о Флоренскомъ соборѣ», «вкротцѣ дáвно списаная», изданная Клирикомъ Острожскимъ, 412.

«Исторія Флорентійскаго собора», на Латинскомъ и Греческомъ языкѣ «выдрукованая», 797.

«Исторія о соборѣ Флорентейскомъ», «по Латине одъ летъ пятидесятъ, и по Греческу теперъ недавно выдрукована», 915.

источникъ «або жродло», 430, 444, 449.

І.

«О і(и)крействѣ» Златоустаго, 907.

ἰσάγγελος—«равноангелный», 9, 10.

К.

Кадилница. «Сказаніе разума о кадилници: кадилница есть человѣчество Хрістово, а огнь въ ней—Божество, дымъ же кадилный—Святый Духъ, благоуханое веселие», 140.

кадило «або ладанъ», 137, 138; – «або оиміанъ», 390. Во 2-ой книгѣ: кандило.

кадити «або курити», 140.

«Казанье» ксендза Станислава Гродицкаго 1587 года, 771. См. въ Примѣчаніяхъ подъ словомъ: Гродицкій.

[2] **казиродство**—кровосмѣшеніе, 270.

[12] **казнодѣя** (kaznodzieia)—проповѣдникъ, 100, 168, 216, 240, 1097.

κακοδόξος—«неправославный», 17, 18.

калека (kaleka)—«убогій», 893, 1047.

Календаръ «новый», 631, 649, 651, 765, 771.

καλοκάγαθία—«благоутробіе», 3, 4.

каменечное «зборище»—собраніе, происходящее въ «каменицѣ», 322.

каменица—каменный домъ, 322, 811.

камень «проберскій»—пробирн
локъ, 925;—Лидійскій, 1157.

Канонъ на Воздвиженіе, 98.

капица «мнишая»—клобукъ, 462

капище—«офѣровникъ», 391.

Капитульный «або преднѣйшій
737.

Капланы безженные, 739.

капланскій «то есть жерцовый»,

капланъ «то есть жрецъ», 238.

[1] **карати**—*обличати*, 242.

(хто) **кáретъ**—*обличаяй*, 244.

[1] **каркь**—затылокъ, зашеекъ, задня
шеи, 404.

[12] **карность**—наставленіе, урокъ;
вленіе, наказаніе, 57, 58.

картелюшъ «безъименъный»—ка
вызовное на поединокъ письмо; до
между двумя непріятелями, 535, 537.

[1] **касовати**—уничтожить, отмѣнит

кáструмъ—зáмокъ, 462.

«Катехизмъ», «Катихисисъ
techismus) Кирилла Іерусалимскаго, 2

Катихисисъ Люторскій, 57, 58, 6
172, 173.

катъ—палачь, 921.

[2] **качерство** (kacerstwo)—ересь, 3

кашталяновая—жена кашталяна,

кашталянъ—староста, начальникъ
933.

Квасный хлѣбъ, 697. См. ниже: к

квитнучій—цвѣтущій; украшенни

кволи см. **гволи**.

кг . . . . см. г. . . . .

керовати—обращать, направлять;
править; стараться, помогать, посо
покровительствовать, заботиться, 571,
895, 901, 909, 1055, 1057.

кійсь. «О кимси»=«о комъ таковом

килька=«колько», 61, 62. «А то ся
предъ тою единостью килькемъ лѣт
«Съ килькемъ владыкъ», 561. «Передъ
кемъ десятъ летъ», 665. «На кильк
стцахъ», 817. См. ниже: колько.

килькадесятъ—нѣсколько десятков

Кислый (kwasny) **хлѣбъ**, 717. См.
квасный.

кисль—кислость, квасность, 1146.

[1] **кламати**—лгать, 294.

[2] **кламливый**—*лживый*, 949, 1047;
вый, ложный, несправедливый, 378.

[12] **кламство** (kłamstwo, niepra
ложь, обманъ, неправда, 280, 917,
«задавати», «задати», 917, 1063.

«Презъ спары смотрети» 1019.
«Weźże, proszę cię, na oczy okulary», 1250.
«За печъ ткати», 681.
«За печью усести», 687.
«Za piec odesłać», 1235.
«Чыстая милость!» 681.
«Чыстая нагорода и подякованье», 955.
«Чыстое поровнанье» (piękna komparacya), 865.
«Чыстый росудокъ пана Филялета!» 641, 673.
«Чистый росудокъ Филялетовъ», 823.
«Czysta skromność! osobliwa powściągliwość!» 487.
«Попови толко навезка шляхецкая, але не идетъ то за тымъ, абы мелъ быти шляхтичомъ», 685.
«Што попъ, то простый хлопъ», 685.
«Чтырей кролеве малеваные (namalowani) по столу зъ вами гарцують», 685.
«Воротà до всей Европы отворили», 467.
«Дорогу отворыти», 967.
«Дорога знаменитая естъ услана» (droga znamienita iest usłana), 697.
«Дорога се отвораетъ», 847.
«У геретиковъ што день—то новина, што чоловекъ—то инъшая вера», 699.
«Нехай ся о то не жолодкують (żołądkują)», 703.
«Гра идетъ», 705.
«Стены церкви Сокальское будутъ на нихъ светчыти, где то ковали», 707.
«Жебы пташокъ не уполошылъ» (upłoszył), 711.
«У ноту догажати», 717.
«Праве у ноту», 1065.
«Береотъ чортазъ дьяволомъ», 717—718.
«Опарывшися на молоце, и на воду дмухаеть», 721.
«И то не певная евангелія», 739.
«Што ядовита слина до губы прынесла», 753.
«Co ślina sprosna do gęby wszeteczney przyniosła», 788.
«Што ядовитая слинка до устъ прынесла», 923.
«Губу отворити», 767.
«Губу отерети», 941.
«Gęby zawierać», 1159.
«На шротъ губу пустивши», 867.
«О, вшетечная (przeklęta) губо, не ведаешъ, што мовишъ»! 875.
«О, вшетечная и невыпареная губо», 891.
«Невыпареною губою своею, што слина до нее принесла, щекаетъ», 921.
«Колютъ у-въ очи», 759.
«Який судья, такое тежъ росказанье», 324.
«Який судья, таковый и декретъ его», 769.
«Який врядъ (vrząd), таковая и владза», 813.
«Яко коса на камень», 773.
«Cæcus de coloribus rozsądzać nie może», 786.
«Слепый трудно маетъ судити, што чорно а што бело» (cæcus de coloribus trudno ma rozsądzać), 1113.
«Mowi, dawszy pioru lecącemu wolą», 788.
«Якое слово прорчешъ, таковоежъ и услышишъ»(quale verbum dixeris, tale audies)—повесть Гомерусовая, 789.
Слова Гомеровы: «якое слово прочешъ, таковоежъ и услышишъ», 925.
«Яково слово речешъ, таковоежъ и услышишъ» (quale verbum dixeris, tale audies), 1045.
«Якось заробилъ, таковый тежъ и ответъ маешъ», 949.
«Самъ себе своимъ козикомъ пилаетъ (rzeże)», 805.
«Осудисежъ самъ своимъ декретомъ», 805.
«Въ бровъ» (w brew), 805, 821, 891, 923.
«Фрашка надъ фрашками», 807.
«Самъ гуду, самъ же и плешу» (sam sobie gędę, sam wesoł będę), 811.
«Въ очы не видали», 811.
«Обачите то на око», 969.
«Obaczyć na oko», 1114.
«У-въ очи не видати», 1143.
«Смеле и безъ сорому зъ неправдою пописуеться» Филялетъ, 819.
«Ся не учешъ (czuiesz), што бредишъ», 823.
«Стойже ми тутъ, а не хвейся», 833.
«Коли левъ дремлетъ (spi), кроликове играютъ. Але кгды ся тежъ левъ очутитъ, вара, пане кролику!» 841.
«Дверы (wrota) отворыти», 841.
«Смѣху годно», 847.
«Подобно смехови» (szaleństwu), 1091.
«Смеху зъ себе самыхъ инымъ начинили», 1109.
«Smiechu godno», 1239, 1300.
«Ради-не-ради» (radzi-nie-radzi), 849, 1101.
«Radzi-nie-radzi», 1191, 1250.
«Своя воля (swawola) то, а не вольность», 853.
«Годенесь коца ушывого», 857.
«Своею пядию (т. е. на свой аршинъ) мерыти», 857.
«Swoią piędzią mierzyć», 1170.
«Сами бьете, сами жалуете, саминжъ бывши и плакати не даете», 861.
«Бившы—и плакати не велятъ», 953.
«Поскребчется у голову», 861.
«Речь розводити» (розвевшы, rozwiodszy), 863.
«Яко вswiteклый мечется», 867.
«Баба на торгъ гневалася, а торгъ о семъ ани ведалъ», 869.
«Не ведаетъ, што бредитъ» (nie wiesz, co pleciesz), 869.
«Своимъ силомъ, штось на иншихъ наставилъ, удавишъ», 869.
«Самъ своею власною сокиркою подтялся», 875.
«Не местце людей, але люди местце посвещаютъ», 877.

«Яко мухи, подавити» (podławić), 881.
«Ано и мухи бедное не задавлено», 919.
«Чоловекъ невинный увезде маеть ясное око и не боится суду», 887.
«Приводечы на штыхъ» (na sztych), 909.
«Ставечи на штыхъ», 913.
«Азась тутъ не заслужилъ ового ручника, которымъ таковые вшетечные губы посполите отираютъ катове, што плюща по нашому называютъ?» 921.
«Посполите съ пустого корча (krza) альбо сова, албо пугачъ вылетаетъ», 923.
«Яко песъ—съ тылу кусаючи», 925.
«Лепей у свою мантыку смотрелъ, што въ ней носитъ, а въ чужую не загледалъ», 925.
«Не загледай же ты въ мою мантыку! смотри своее сукни (biesagi), што въ ней несешъ! Бо яко ты моего бремени не понесешъ, такъ ани я твоего», 1051.
«Дворъ пустый, ветромъ горожонъ», 929.
«Зазвонити въ такий (owaki) колоколъ (dzwonek), што на баламуты звонятъ», 933.
«Пусти только ушы на торгъ, зоставъ другое ухо стороне, доведаешся и большей того», 941.
«Лжы, вшакъ се тымъ не удавишъ», 943.
«Яко ягодку, полкнешъ», 943.
«Снадне вырыгнути, але трудно зась полкнути», 943.
«Вымовка: конфедерацыя! не рушъ!» 945.
«Набрехавшыся (naszczekawszy się), азали охрапеешъ», 947.
«Срокги-сь велми, але не дужъ!» 947.
«Прыказка: собака брешетъ, а ветръ несеть», 947.
«Только словъ сила, але правды бы намней», 951.
«А для милого Бога!» 969.
«Для милого Бога, прошу», 1015.
«Не далеко ищучы» (chodząc), 975.
«Въ стопы плевати», 993.
«Але только надеею, а не скуткомъ могли быхмо ся были кормити», 1017.
«Смерть за плечима (za pasem) уставичне», 1019.
«Яко опареные бевъ воли старшихъ своихъ по свету бегаютъ, ищучи сытшое стравы», 1023.
«Зъ свечкою не найдешъ», 1035, 1111.
«Духомъ, братие, потреба быти убогимъ, не маетностью (nie suknią), хочемъ ли ся достати до царствия небесного», 1047.
«Не у куклы то играти» (to nie w łątki grać), 1049.
«Ведь не по небу (nie pod obloki) летаешъ, але по земли ползаешъ», 1049.
«Не мовъ же пышно, бы на зло не вышло», 1051.
«Пану Богу тя поручаю, х[illegible] не знаю», 1051.
«Твое гороховые кули зъ со[illegible] делъ, яко отъ скалы нед[illegible] отлетаютъ», 1051.
«Позычаючи у людей, чого (doma) не доставало», 1053.
«Пересоливати» (przesalać), 1[illegible]
«Много мовишъ, але мало пр[illegible] 1053.
«Погляди жъ теперь окомъ и [illegible] слухомъ», 1059.
«Яко ворона—одножъ да о[illegible] каешъ», 1063.
«Смешки строити», 1065.
«Быти у беса» (bydź v dyabl[illegible]
«Што тобе не мило, того [illegible] не вычъ», 1069.
«Далеко ся съ правдою мин[illegible]
«Не всимъ дано есть до[illegible] Коринту», 1075.
«Не-весть где» (nie wiedząc [illegible] 1089.
«Сами себе оружиемъ свои[illegible] жаете» (swoią siekirą podcinacie[illegible]
«Новые теологи (nowi y [illegible] theologowie) а старые куколники [illegible]nikowie)», 1093.
«Якое имя, таковая и [illegible] 1093.
«Много доброго имъ не дост[illegible] а злого зась у нихъ набываеть[illegible]
«Дай то» (day to), 1105.
«Бо-сь жакъ, и по жаков[illegible] шешъ», 1115.
«Ока запорошити», 1119.
«До кухни загледать», 1119.
«Самъ на самъ»=съ глазу на гла[illegible]
«Zdrowe oko», 1155.
«Słońca iaśniey», 1208, 1221. 1250—1, 1270, 1277, 1287.
«Z motyką na słońce miotać», 1[illegible]
«In magnis voluisse sat est», 1[illegible]
«Malus morbus amara ph[illegible] requirit», 1162.
«Klin klinem wybiiać», 1162.
«Namnieyszey makuły nie[illegible] 1167, 1172.
«Obiema rękoma vchwycić», 11[illegible]
«Namnieysze słowko», 1168.
«Mądra głowa», 1169.
«Się leda babie snać y w [illegible] powiadać nie godziło», 1169.
«Z brzegow nie wylewa», 1170.
«Namnieyszym krokiem», 1170.
«Nowowynikły doktor», 1226.
«Wedla swego mozgu», 1226.
«Nie na iawi, ale we śnie», 12[illegible]
«Barzo niesporo», 1234.
«Dla ciasnego placu», 1272.
«Nożem prawdy», 1280.
«Oyczyste gniazdo», 1284.

Въ заключеніе предла[illegible] торыя мнѣнія:

«Если попъ [illegible] судъ. Ты овца, [illegible]

гъ долгу можешь человѣка судомъ
ати, а понъ долгъ греховный име-
Господинимъ прощаеть», 119—120.
ѣйшая естъ нáгоршая згода, нижли
шая незгода» (т. е. худой миръ
е доброй ссоры), 386 (это выводъ
Потея).

ешшая естъ найгоршая згода, авижъ
ешшая незгода», 1055.

дóброе—не добрò, кгды не по воли
ей бываетъ», 389 (въ противность
отею).

огу далеко приемнѣйшая часомъ бы-
незгода, нижли згода» (въ про-
ость Потею), 396.

Ітò, по воли Божіей бываемое, хотя
быти здаеться, надъ всѣ речи
нáлѣпше. А штò—черезъ Его волю
угодно Оному, хотя і навыбор-
е быти вѝдится, надъ всѣ речи
нáгорше» (слова І. Златоуста изъ
гарита»), 398.

ый покой, добрую незгоду по-
вши, чинитъ недобрый покой; але
здѣ згода добрà, кгдыжъ часомъ
збойницы згожаются» (слова Зла-
аго), 403.

ода, которая кровью ся святыхъ
аетъ, которая вѣрныхъ Божихъ
ѣдуетъ, которая дорогу правди-
заглажуетъ, котораа покорою Хри-
ю гордитъ, которая выносится
стью, пыхою надъ увесь свѣтъ»
ктеристика уніи), 404.

бы то чудъ былъ и не малый!
мъ тò естъ призвоита двѣ гóловѣ
» (говорится по поводу того, что
овь имѣетъ Единую Главу—Іисуса
та), 425.

е потреба въ рóзумами вылетати,
акъ вѣриги, яко написано, а вышше
и надъ писмо не кгмырати», 451.
рудно и глупого речъ естъ—голою
о на острое железо наступовать
gać)!» 302.

арга вложилъ въ уста патріарха
адія слѣдующія изрѣченія: «Хто
слухаетъ, Господа Исуса Христа
етъ; а хто папы не слухаетъ, Го-
Исуса Христа не слухаетъ. Тотъ,
рый папе подданый не естъ, ни-
збавенъ быть не можетъ», 300.

ихто своего спротивника до рады
ереть; а лепей упорного минуть,
и его противъ собе острытъ», 244.

ова православныхъ, записанныя П.
тою, на Берестейскомъ соборѣ
уніи: «великие суть речи и глубо-
а у нихъ головы сутъ мѣлъки:
тсе въ нихъ не хочутъ (wielkie są
y a glębokie, a v nich glowy są
ie: wdawać się w niwecz nie chcą).
нся, дей, о то великие королеве,
ести не могли, и мы тому досыть
инимъ», 216, 218.

коже бо мира сего военника де-
во плоти и благорумянство изъ-
являетъ, сице и Хрістова воина сухость,
иже отъ воздержанія цвѣтущая блѣ-
дость показуетъ его, яко страдалца за-
поведей Хрістовыхъ», 160.

«Доводъ такъ бы былъ моцный, жè бы
нань и умéрлый отпóру не дáлъ, и нѣ-
мый бы слóвка не рекъ», 429.

«Южъ начинево зъ васъ (уніатовъ)
много смѣховъ: южъ одинъ зъ васъ въ
радѣ за пѣчью зъ робяты усѣвши, яко
голодный овый ѝстый до кухни нá лю-
ди съ тылу загледáлъ», 429.

«Яко заецъ предъ собаками тропилъ,
следъ тераючи» (przede psy tropił, ślad
tracąc), 637. Это отзывъ И. Потея о
Филалетѣ. По этому поводу старинный
православный читатель на полѣ ядовито
замѣтилъ: «такожъ овъ, неборакъ, пе-
редъ собаками, а не Римляны!»

«Не такъ верышъ, яко пишешъ; ани
такъ пишешъ, яко видишъ и чытаешъ,
але што лепъшого минаешъ», 761.

«Нерядомъ стоимо»(nierządem stoimy),
779. Потей защищаетъ или оправды-
ваетъ это изрѣченіе, говоря: Patrzże!
Co więc ludzie, na nieporządek Koronny
czasem narzekaiąc, żartem mowią, to
Philalet za potężny dowod plotek swoich
bierze, właśnie iakoby tesz mowił: «v in-
szych ludzi dobry iest porządek, a v nas
(nie day go, Boże!) bo nierządem lepiey
stoiemy!»

По поводу мнѣнія, что «церымонии
Греческие болшей зъ Евангелицкими,
а нижъ зъ Рымляны, згажаютсе», Ипа-
тій Потей говоритъ: «Ино власне такъ
се згажаютъ, якобы коли старожитное
зъ новотою, утвержение и камень не-
движимый зъ легкомысльностью и тро-
стиною, широта съ теснотою, плод-
ность зъ неплодиемъ, светобливость съ
проклятиемъ, добрый порадокъ съ поме-
шаньемъ, родоста зъ маковымъ цве-
томъ, миро благоуханное съ грязью,
свѣтлость съ темностию, Христосъ съ
Велиаромъ, и много иныхъ речей», 1009.

иконное «воображеніе», 69.

иконы «або образы», 53.

[12] **иле** (ile)—сколько, 216, 411, 455, 691, 999, 1055.

[12] **имъ.....тымъ**—чѣмъ.....тѣмъ, 426, 430.

инакшей—иначе, 80, 109.

[1] **инсти(ы)кгаторъ** «альбо прокураторъ», 847, 927.

[12] **инстикговати**—преслѣдовать судомъ; подущать, подстрекать, 817, 893, 927.

инфулы «або митри», 218.

[1] «Ипотипосконъ» (ὑποτύπωσις—очеркъ), твореніе Климента Александрійскаго, 1087.

ирье—гнѣздо, 773, 775.

исконати—«скончати», 131, 132.

[12] *искусити*—«досвѣтчити», 421.

Исповѣдь, 113—115.

[2] **исполняти** (napełniać)—наполнять, 877.

[1] **исправитися**—«направити», 43.

испытникъ—вопроситель, 158.

испытно читать, 179.

исте (iscie)—вѣрно, конечно, 661.

[1] *истина*—«правда», 733.

[2] **йстность**—существо, сущность, 447.

«Исторія собора Флоренского», «за Григоріа недавно выданая, по зависти противъ Грековъ списаная», 412. См. Примѣчанія.

«Исторійка о Флоренскомъ соборѣ», «вкоротцѣ дáвно списаная», изданная Клирикомъ Острожскимъ, 412.

«Исторія Флорентійскаго собора», на Латинскомъ и Греческомъ языкѣ «выдрукованая», 797.

«Исторія о соборѣ Флорентейскомъ», «по Латине одъ летъ пятидесятъ, и по Греческу теперъ недавно выдрукована», 915.

источникъ «або жродло», 430, 444, 449.

I.

«О і(и)ерействе» Златоустаго, 907.

ἰσάγγελος—«равноангелный», 9, 10.

К.

Кадилница. «Сказаніе разума о кадилници: кадилница есть человѣчество Хрістово, а огнь въ ней—Божество, дымъ же кадилный—Святый Духъ, благоуханое веселие», 140.

кадило «або ладанъ», 137, 138; — «або оиміанъ», 390. Во 2-ой книгѣ: кандило.

кадити «або курити», 140.

«Казанье» ксендза Станислава Гродицкаго 1587 года, 771. См. въ Примѣчаніяхъ подъ словомъ: Гродицкій.

[2] **казиродство**—кровосмѣшеніе, 270.

[12] **казнодѣя** (kaznodzieia)—проповѣдникъ, 100, 168, 216, 240, 1097.

κακόδοξος—«неправославный», 17, 18.

калека (kaleka)—«убогій», 893, 1047.

Календаръ «новый», 631, 649, 651, 765, 771.

καλοκἀγαθία—«благоутробіе», 3, 4.

каменечное «зборище»—собраніе, происходящее въ «каменицѣ», 322.

каменица—каменный домъ, 322, 811.

камень «проберскій»—пробирный, ос локъ, 925;—Лидійскій, 1157.

Канонъ на Воздвиженіе, 98.

капица «мнишая»—клобукъ, 462.

капище—«офѣровникъ», 391.

Капитульный «або преднѣйшій писарь 737.

Капланы безженные, 739.

капланскій «то естъ жерцовый», 238.

капланъ «то естъ жрецъ», 238.

[1] **карати**—*обличати*, 242.

(хто) **кáретъ**—*обличаяй*, 244.

[1] **каркъ**—затылокъ, зашеекъ, задняя час шеи, 404.

[12] **карность**—наставленіе, урокъ; испр вленіе, наказаніе, 57, 58.

картелюшъ «безъименъный»—карте вызовное на поединокъ письмо; догово между двумя непріятелями, 535, 537.

[1] **касовати**—уничтожить, отмѣнить, 6

кáструмъ—зáмокъ, 462.

«Катехизмъ», «Катихисисъ» (К techismus) Кирилла Іерусалимскаго, 248, 7

Катихисисъ Люторскій, 57, 58, 60, 1 172, 173.

катъ—палачь, 921.

[2] **качерство** (kacerstwo)—ересь, 302.

кашталяновая—жена кашталяна, 927.

кашталянъ—староста, начальникъ зáм 933.

Квасный хлѣбъ, 697. См. ниже: кисл

квитнучій—цвѣтущій; украшенный, 4

кволи см. гволи.

кг . . . . см. г. . . . .

кероватн—обращать, направлять: води править; стараться, помогать, пособля покровительствовать, заботиться, 571, 7 895, 901, 909, 1055, 1057.

кійсь. «О кимси»=«о комъ таковомъ», 7

килька=«колько», 61, 62. «А то ся де предъ тою единостью килькемъ лѣтъ», 5 «Съ килькемъ владыкъ», 561. «Передъ ки кемъ десятъ летъ», 665. «На кильку і стцахъ», 817. См. ниже: колько.

килькадесятъ—нѣсколько десятковъ, 7

Кислый (kwasny) **хлѣбъ**, 717. См. ни квасный.

кисль—кислость, квасность, 1146.

[1] **кламати**—лгать, 294.

[2] **кламливый**—*лживый*, 949, 10 вый, ложный, несправедливый, 378

[12] **кламство** (klamstwo, ложь, обманъ, неправда, 280 «задавати», «задати», 917, 9

ща—*ложный*, 421.
ноты—драгоцѣнности, 424.
ментины» (Климентыни), книги,
. Примѣчанія, подъ словомъ Гра-

грыкъ «Островскій, никакій, безъ-
», 1033, 1035, 1039, 1041, 1043.
ыковъ малженство», 755.
потъ—хлопоты, заботы, безпокой-
ь.
ба (kloba)—(въ переносн. см.) гра-
едѣлъ, мѣра, 426, 765.
ь «пасхалный», 773.
нный—проклятый, 1025.
чая милость, 1015. См. ниже: кня-

Постная, 67, 68.
Іоанна Дамаскинова — «О по-
» святыхъ иконъ», 75, 76.
«местские», 941.
чки, «которые писалъ (Виссаріонъ
й) до Алексея Ласкара, ѳилянъ-
зацъного чоловека», 1113.
ка(е)д(то)кая милость, 983, 985,
995, 999, 1005, 1007, 1009, 1011,
21, 1023, 1027, 1029, 1031, 1033,
3, 1075, 1077. См. выше: кнежачая.
мира—«князь смиренія», 107, 108.
смиренія—*князь міра*, 107, 108.
жецъ—«влагалище», 35.
(kusz). «Але врыхле натечетъ съ
ь на брагу», 1115.
жка (garbarz) — кожевникъ, сыро-
677.
(kozik)—большой ножъ (у мясни-
амъ себе своимъ козикомъ пилаеть
swoim kozikiem rzeże)» 805.
мъ (Kolegium) «Островскій», 1073.
(kiedy, gdy)—когда, если, 575, 813,
837, 839, 849, 853.
ъ (kiedyś)—нѣкогда, 725, 827, 1057.
«албо громада»—собраніе, сходка,
196, 216.
ивая «згода» — сварливая, задор-
7.
нѣ—ссора, брань, вражда, раздоръ,
поръ, 395. «Колотню строити», 773.
—нибудь, 139, 140.
= «килька» — нѣсколько, 61, 62.
колку особъ (obrali niektore pany)»,
редъ колкомъ недель (przed kilą
198. См. выше: килька.
—сколько. «Подобно и Ѳилялетъ
се умеетъ, колько и я», 773.

[1] колконадцать (kilanaście)—за десять, слишкомъ десять, 286. «Передъ колкунадцать лѣтъ (przed kiląnaście lat)», 198.
колькось—сколько-то, нѣсколько, 1027.
комедейный «жакъ»—комедіантъ, шутъ. Ипатій Потей уподобляетъ клирика Острожскаго «комедейному жаку», 1043.
комедия, 1043.
комиковое «здане». «Ведле зданя комикового», 455. «Iuxta comici sententiam (wedla zdania comikowego)», 1209—1210.
конечне—совершенно, 409.
конечный (doskonaly) — совершенный, настоящій, 577.
[12] конклюзия, 1053.
королеванье (krolewanie), 224.
королевая (krolowa)—королева, 296.
корчемное («слово»)—грубое, простонародное, 867.
корчъ—пень. «Съ пустого корча альбо сова, альбо пугачъ вылетаетъ (z pustego krza albo sowa, albo puhacz wylcci)», 923.
котча—коляска, 168.
коцъ (koc) — полость, подстилка, попона. «Годенесь коца ушывого», 857.
коштовно—богато, дорого, 137.
[1] коштовный «уберъ», 1128.
кравецъ—портной, 829.
[12] крадоводя—*прельщая*, 174. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ неопред. форма.
крадоучити—*прельщати*, 1138.
кракати—каркать, 1063, 1079.
крамарчыкъ—лавочникъ, 679.
[3] крамъ—лавка, 1023.
красно—«оздобно», 386.
[3] красомовство—краснорѣчіе, 458, 1059.
красомовца—ораторъ, 440, 1057.
[3] кревный—кровный, родный, родственникъ, 59, 60.
[12] кресъ—цѣль, конецъ, предѣлъ, край, граница, 425, 987.
крещикъ—крестникъ, 619.
[1] кри(ы)вда—*безчестіе*, 244.
кривило противопол. «правилу», 148.
[1] кри(ы)воприсяжца — клятвопреступникъ, 321, 765.
«Крижмо великое, то есть мекга хризма», 973.
крижъ—крестъ, 62. «На-крижъ», 92. См. ниже: крыжъ.
«Кройника» Проспера, 817.
Кройникъ Польскій, 68.
Кройникъ Рускій, 74.
Кролевны «Ангельскія», 681, 945.

kromia, 353.
кропля—капля, 474, 1047.
кроткость—краткость, 905.
крщи(ы)цы твердое — *жестоковыйный*, 1077.
крыв . . . . см. **крив**. . . . .
крые(о)мкомъ (kryiomkiem) — скрытно, 601, 649. Въ 1-ой книгѣ: kriemo.
[1] **крыжакъ**—крестоносецъ, 469, 472.
крыжикъ—крестикъ, 705.
на-**крыжъ**—на-крестъ, 97, 98. См. выше: крижъ.
ксендзъ—ксендзъ, 645.
куколникъ (kąkolnik) — плевелосѣятель. «Новые теологи, а старые куколники», 1093.
[2] **куколь** — плевелы, сорная, негодная трава. «Куколь стался другимъ Стеѳаномъ»— Ипатій Потей намекаетъ Острожскому князю на Стефана Зизанія, 1093.
[12] **кули** «гороховые», 1051.
купа «людей», 647.
купецство «чинити»—торговать, 108.
кýпка—община, паства небольшая, 428.
курити «або кадити», 140.
курцианъ. «Будучы не только свецъкимъ курьцияномъ (kurcianem)», 937.
куситель—искуситель, 1129.
[12] **куситисе**—покушаться, пытаться, стараться, 186.
кусый (kęsy)—куцый, 599.
[1] **кутъ**—уголъ, закоулокъ, 310.
кухарка. «Тогды бы не почтомъ людей, але только кукаръками своими могли бы пересегнути насъ», 647, 649. «Кухаръки въспоминать», 661.
[12] **кшталтъ**—образъ, 400.

Л.

[1] **лава**—скамья. «Быти подъ лавою»— быть въ неизвѣстности, унижену, осмѣяну. «Хвала Богу, ижъ перьшые его судьи отъ негожъ самого вже подъ лавою», 831.
Лавица панская (senatorska) — сенаторская палата, должность, 687. Въ 1-ой книгѣ: Лавица ратушная.
[1] **лáгодное** «слóвко»—мягкое, нѣжное, 437.
ladaiaki—какой-нибудь 1052.
ладанъ «або кадило», 137, 138.
[1] **лакнучій**—алчущій, голодный, 385.
[12] **лáкомство**—прожорливость; корыстолюбіе, сребролюбіе; жадность, скупость, 23[illegible] 419, 687, 1021.
ламентъ—жалоба, 1059.
Лампетесъ, число звѣриное, 1135.
λαμπρότατος—«благоплеменитъ», 43, 4[illegible]
въ ланиту бити—«поличокъ дати», 105[illegible]
[12] **ланцухъ**—цѣпь; кандалы, оковы, 39[illegible]
[12] **ласка**—*благодать*, 444. «Ласку еднат[illegible] отъ кого», 409.
[1] **латве**—легко, удобно, 813.
Латеиносъ, звѣриное число, 1135.
лацней — *удобнѣе*, 1131;—удобнѣе, легч[illegible] 244, 1131.
лаяти (кому)—бранить, ругать, поноси[illegible] 659, 709, 753.
лбина сухая = «сухій лобъ» — черен[illegible] 125, 126.
[1] **лгарь**—лгунъ, лжецъ; пустословъ, 66[illegible]
[2] **легкій**—неосновательный, легкомыслен[illegible]ный, 406 («уважене»), 653 («особа»).
легце — легкомысленно, неосновательн[illegible] безразсудно, 661 («шацовати»), 1113 («[illegible]важати»).
[2] **леда** (lada)—всякій, каждый, кто [illegible] есть; худой, плохой, 310, 347, 711, 763, 76[illegible] 823, 857 (czysta), 877, 1053, 1117.
ледаяко (ladaiako)—худо, плохо, нех[illegible]рошо, негодно, 721, 1053.
[12] **ледве**—едва, 100. Въ 1-ой книгѣ: лед[illegible] во 2-ой: ледва.
лежати «отлогомъ» (odlogiem leżać)- (въ переносн. см.) лежать въ сторонѣ, бе[illegible] употребленія, вниманія, находиться въ пр[illegible]небреженіи, 411, 991.
лежащій—«заложоный», 413.
лепакъ (lepak) — напротивъ, однако[illegible] же, 865.
лживый—«кламливый», 949, 1047.
листри(ы)кі(е)йскій «тó есть разбой[illegible]ческій», 411—412 («соборъ», «сонмище» 433, 715 («синодъ»), 747, 965, 967, 1035—10[illegible] («соборъ Флорентейскій»).
Листы «свѣдечные», «свѣдоцкие», 4[illegible] 438;—«причинные», «свѣдительствова[illegible]» 436, 437, 438;—«позволеный», 669;—«[illegible]мстный», 829.
лúсъ «хитрый»—(въ переносн. см.) хитр[illegible] лукавый человѣкъ, 380.
литовати (żalować)—жалѣть, 581.
литоргія «або обедня», 208.
лúхо (zlo)—зло, 625.
лихо («учити»)—плохо, худо, [illegible]
лихтаръ—*свѣщникъ*, 643.
въ лице—«обличне», 400.

іба—число, 188;—«помоспая», 805,

ба—слово—отчетъ, 300.
анъ «скомороскій» (maszkara)—ма-
19.
«насохшій»—черепъ, 125, 126.
ій—«кламца», 421.
юе—«раздробляемо», 19.
ти—«раздроблятн», 21.
ити (ludzić, klamać) — обманы-
Только Богомъ лудимо (Bogiem kla-
просечы о соединение вѣры» 603.
то не люди, але Богомъ лудили»
только светомъ лудить, удаючися
на» 767.
ный—лукъ, 89, 90.
-«лукавый», 89, 90.
ти (łupać)—колоть, разламывать, 1069.
кца—грабитель, разбойникъ, 605.
—веревки изъ лыка. «Татарове, тутъ
ши, у лыкахъ отселя до Орьды
нъ провадять» 1069.
шій—лучшій, 175.
твичникъ», 402.
ыя памяти=«роковыя памяти», 123,

-«вольно», 853.
вати—*благоволити*, 417.
вне—съ любовію, 141, 142.
вникъ («фалы Божее») — любитель,
, 577.
овь. Ея опредѣленіе, сдѣланное кли-
Острожскимъ, 430—431.
ь—«пожадливость», 420.
тство—«нера(я)дность», 1147.
ляти—«нечистоту плодити», 1147.
і—«милующій», 977.
нъ «простый», 138.
кий («опустъ») — простонародный,

кая «почтивость», 921.
скость — человѣчество; человѣко-
острадание; гостепріимство, хлѣбо-
, 398.
иеръ, 687—688.

M.

и—*порочна сотворити*, 244.
отръ «або опать», 458.
ριότης—«блаженствіе», 45, 46.
ція—*торжище*, 165.

макелія—«по нашему гостинный домъ, госпо́да», 166.
[2] **малеваный** («православникъ»)—крашенный; писанный, изображенный красками; мнимый, кажущійся. «Где, коли о то православникове наши малеваные мовили?» 679.
[1] **ма(о)леваніе** «або писаніе», 82.
малевати—рисовать, 49, 50, 53, 54.
[1] **малженскій** — супружескій, брачный: «розводы», 963, 1107.
[1] **малже(о)нство**—супружество, 296, 441, 1137. «Малженство клирыковъ», 765.
мало—мало, немного, почти. «Протожъ мало на томъ (otosz nic na tym)» 555;—чуть. «Мало не пять», 711. «Мало не большей», 805. «Не мало»=«досыть», 49, 50. «Мало што» (mało co), 280.
[2] **мамрам(н)ъ** (mambran)—бланкетъ, 607, 613, 885.
мантыка—верхнее одѣяніе, мантія. «Абы лепей у свою манътыку (mantikę) смотрелъ, што въ ней носить» 925. «Не загледай же ты въ мою манътыку (mantykę)! смотри своее сукни, што въ ней несешъ!» 1051.
мантырыти (mentiri)—лгать. «Яко Ѳилялетъ мантырытъ (iako ty, Philalecie, mentiris) 931.
[12] «Маргаритъ» Іоанна Златоуста, 398.
маркграбя—маркграфъ, 1067.
марне—несчастливо, безразсудно, 1025.
марнотравство—мотовство, расточительность, 408, 1071.
мархионъ (margrabia). См. маркграбя, 1067.
маршалокъ («соборыща», marszałek abo regent)—предводитель, 190, 815.
Масло «або, по нашему, олей или пакъ олива», 130;=«миро» 131, 132;—«албо елей» 973.
маслокъ (maślok)—сгущенный сокъ изъ растеній, весьма хмѣльный, 947.
[12] **машкара**—маска, 573, 1043.
машкарникъ — носящій маску. «Я съ таковыми машкарьниками безъименьными не звыкъ справы мевати», говоритъ Ипатій Потей безъименному клирику Острожскому, 1049.
ме (mię)=мене—меня, 1029.
Мекга «хри(ы)зма, то есть великое крижмо (миро)», 973.
менити—мнить, думать, почитать, считать, 72, 144, 145.
[2] *мерзость*—«брыдкость», 949.
мечтаніе «або привидѣніе» — «видѣніе», 89, 90.

Мечыты Татарскіе, 677. «Мечытъ Татарскій» (им. пад. ед. ч.), 977.

[2] **миверенъ**—*бѣденъ*, 1148;—бѣдный, несчастный, убогій, 212 («миверные попове»), 687 («свѣтъ»), 1019 («кондыцыя теперешнихъ Грековъ»).

[1] **милосникъ** (милостникъ)—любовникъ, любимецъ; любитель, охотникъ, приверженецъ, покровитель. «Милосникъ едности», 278; — «людъский» — человѣколюбецъ (Богъ), 306;—«або ревнитель», 389, 390; —«правды», 737.

милосничокъ—лжелюбитель, лжепокровитель. «О, мое милые верьные милосьничкове духовенства вашого (т. е. православнаго)!»—глумится Ипатій Потей надъ Христофоромъ Филалетомъ, 685.

[2] **милующій** — *любяй*, 977. Во 2-ой книгѣ: милуючій.

[2] **милый** «милосничокъ», 685;—«душко», 757;—«сумненье», 929.

[2] **минати**, 899.

министеръ (minister)—пасторъ, служитель Слова Божія (у протестантовъ), 645.

мира князь—«князь смиренія», 107, 108.

миритися=«згожатися», 401.

Миро «или масло светое», «или олий святый», 131, 132.

Миро великое «то естъ хрызма», 973.

мированіе—покой, миръ, 401—402.

мистръ — учитель, наставникъ, 174, 212, 801.

[2] **мняти**, 1073.

младенецъ—«немовятко», 380.

[1] **младенецъ** (młodzienec)—юноша, молодый человѣкъ, парень, 773. Въ 1-ой книгѣ: млоденецъ.

[1]**мниманый**—мнимый, воображаемый, 749.

[12] **мни(е)манье**—мнѣніе, сужденіе, мысль, намѣреніе, догадка, 383, 571, 951.

[12] **мнимати** «або розумѣти»—*мнити*, 401; мнить, думать, чаять, уповать, 169, 1059.

мнити—«розумѣти» або «мнимати», 401.

[1] **мнѣ(е)й**—менѣе, 707.

[12] **мова**—слова, языкъ. «Чыталъ голосною и значною мовою», 220. «Самая мова и фразисъ», 1107.

мовенье—*глаголанная*, 79.

[1] **мовене**. «По ихъ мовеню» (словамъ), 57, 70.

мовчкомъ (milczkiem), 1023.

[12] **мовя́ти**—говорить. «Мовяете», 77. «Мовяють», 1138, 1142.

могутство—могущество, 459.

[12] **можность**—сила, 459, 1011.

mozg (wichrowaty)—(въ переносн. см.) голова, умъ, разумъ, 1174.

Молебенъ, 113—114.

молитва «сиречь бесѣда Божия», 160.

молити—«упоминати», 242.

монархія «або единовладство», 244, 250 895.

[12] **морды**—мученія, насилія, 1111.

[2] **морды́рьство**—звѣрство, лютость, жестокость; убійство, 405. Во 2-ой книгѣ: мордерство.

мотлохъ (motłoch)—сволочь, сбродъ, шшера, чернь. «Лацно то попомъ, и бурьмистромъ Рускимъ, и ремесникомъ, и нестамъ и иному мотлоху удавать», 326.

[12] **моцъ**—*сила*, 377, 380, 390.

мотитися («кому наѣздками»)—отищ 162.

му́деръ (mądry), 1069.

[1] **мужный**—мужественный, 431.

мужчи(ы)зна — мужчина, человѣкъ, 4 833.

[2] **му́ры**—каменныя зданія, палаты, 4 Во 2-ой книгѣ: муръ (стѣна каменная).

[12] **му́сити**—долженствовать, 75, 76, 138 8

[12] **мусъ**—*ну́жда*, 391;—«або ну́жда», 408; припужденіе, 645.

мутацыя—измѣнчивость, нетвердость, 6

[12] **мша**, 753.

[2] **мылитися**—обманываться, ошибаты заблуждаться, 1063.

мышца—«раме», 1132.

[12] **мѣсто**—*градъ*, 404.

мѣсто где жити—«мѣ(е)шканне», 101, 1

«**Мѣ(е)стские** книги»—городскія акто книги, 941.

мѣти «не досытъ»—«не довлети», 57,

мѣти (mieć). «Мено» (miano), 919. «Ме се добре»—быть здоровымъ, благополучн 186.

мѣ(е)хъ (wor)—мѣшокъ, 1115.

[12] **мѣ(е)шканецъ**—житель, жилецъ, о ватель, 473.

мѣ(е)шкание=«мѣсто где жити», «са ба», 101, 102.

[12] **мѣ(е)шканье**—*жилище*, 414;—«су ское», 377.

[1] **мѣ(е)шкаючій**—проживающій, вающій, 185.

мяртвотворецъ—νεκροποιός, 39, 4

Мя(е)сопустъ Татарскій, 6

Мясоѣдникъ. «Тепере радость Июдеомъ и Елли

Божіи и вѣрнымъ хрістяномъ мя-
›уганіе, поносы, досады наносятъ»,

дное яденіе, 167.

Н.

ротпвъ», 401.
мнитися—нахулиться, набогохуль-
назлорѣчить, 769, 949.
женство—богослуженіе, 117, 118.
дити (nabredzić, naplešć) — набре-
рать, наплести,нагородить, 869,1035.
хатися (naszczekać się)—налаяться,
ся, 947.
ити — надѣлать много неприлич-
хорошаго, 404, 405, 861, 893, 1063.
э)ганье — нашествіе, нападеніе;
ное требованіе, просьба, 859.
альность—нападеніе, напасть, 248.
ка—штрафъ. «Попови толко на-
пляхецькая», 685.
ти (разночт. «нахилити»)—ἐνεγκεῖν,

этъ—даже, 391, 689.
гутися (=навиться)—попасться, по-
, насунуться, встрѣтиться. «Але што
ветъ до губы бредятъ», 1043.
ючи (nawleć) — наволочь, навлечь;
ъ. «Не могъ такъ великого долгу
ги Турчынови и иныхъ, который
аволокъ на церъковъ панъ Ники-
197.
юроченье—обращеніе, 184. Во 2-ой
завроцене.
вѣ(е)женье (nawiedzenie)—посѣще-

ченье—порицаніе, охужденіе, выго-
рекъ, 400. Въ 1-ой и во 2-ой кни-
гана.
›—скоро, нечаянно, внезапно, 466,
1.
атвати (nagmatwać, nakłašć) — на-
навалить въ кучу, безъ разбора,
.
дити (nagodzić)—(въ переносн. см.)
, навести. «Але колижъ ми тебе
, хто ли иный нагодилъ», 1045.
города «чыстая», 955.
убей (nagrubiey), 194.
кей за чотыри недели (nadaley nic-
terech), 637.

надменый плотію разумъ, 165.
на́дорожшій—наидражайшій, 416.
надсѣстися (spukać się)—надсаживаться, надрываться, 1077.
[2] **надутость**—надменность, 383, 406.
[12] **надъ**—*паче*, 413, 444.
надъ—сверхъ, вопреки. «Надъ обетницу свою, надъ росказанье короля его милости и надъ прозбу свою», 190. «Надъ себе», 807.
на́збыть—*зѣло*, 473.
[12] **назбыть**—слишкомъ, 234, 466, 1053, 1059, 1119.
[1] **наѣздъ**, 385. См. ниже: паѣздка.
[2] *наказаніе*—«завѣтъ», 1003.
[1] **наковати** (nauczać)—*научати*, 238.
наказуяй—«(хто) научаетъ», 244.
накеровати—направить, устремить, 433, 461.
[1] **накладъ** «або утрата»—расходъ, иждивеніе, 135, 136.
налаятися «до воли митрополита и владыковъ»—вдоволь наругавшись надъ митрополитомъ и владыками, 769.
[12] **налогъ**—привычка, навыкъ. «И Жидове, водле налогу своего», 57.
налупити—награбить, 462.
нама(о)леванъ см. предвannисанъ.
намалеваный=«начертаный», 75, 76.
намалевати—нарисовать, 65, 66.
[12] **намнѣй**—отнюдь, ни мало, никакъ, 425, 649, 989.
напа́сти—припасти, 33.
напевнейшій («цель»)—наивѣрнѣйшій, надежнѣйшій, несомнѣннѣйшій, 579.
[1] **напотомъ**, 725.
напотужнейшій — наимогущественнѣйшій, 1099.
[12] **направа**—*совершеніе*, 801; исправленіе; поправа, починка, 629.
направити—«исправитися», 43.
напреднейшій («знакъ»)—наиглавнѣйшій, первостепеннѣйшій, 1031.
[2] **нарабляти** (narabiać)—надѣлать, наработать, наготовить, 557, 771. Во 2-ой книгѣ: наробяти.
нареканье (inwectywa)—рыданіе, плачь, стенаніе; сѣтованіе, жалоба; брань, ругательство, 951.
нарыхтовати—навести, направить; нацѣлить, намѣтить, 895.
насадитися—упорно на кого или на что насѣсть, преслѣдовать, добиваться. «Противъ вамъ не допустилъ и местца светого геретиками и кровъю невинъною, на

которую-сте ся были насадили, помазати», 881.

[12] **насмѣвиско**—насмѣшка, шутка, 294.

[1] **насмѣвца** (naśmiewca)—*злый*, 244.

на́солодшій—наисладчайшій, 448.

наспроснейшиѣ — наибезстыднѣйшій, наискверпѣйшій, 939.

наставникъ—«преложоный», 300.

[12] **насѣнье**—сѣмя, 430;—«спросное», 230.

натечи (nabieżać) — натечь, набѣжать. «Не утаиться шило въ меху, але врыхле натечетъ съ ковъшомъ на брагу», 1115.

[12] **натирати**—неотступно требовать, докучать; нападать, 975.

наткати—натыкать, напихать, начинить, наполнить. «Абыхъ тебе ихъ сведецътвы по горъло не натъкалъ», 1073.

наторгнути — повредить, нарушить; соблазнить. «Да своею дерзостию и суфалностью ядеиіа другаго сумненія не наторгнетъ», 167.

[12] **на-тыхъ-мѣстъ** — тотчасъ, сейчасъ, скоро, вскорѣ, 117, 118, 385, 389, 394. Во 2-ой книгѣ: на-то-мѣстъ.

натяжей (naciężey)—наитягостнѣе, наидосаднѣе, 194.

научати—*глаголати*, 242.

научати—«наказати» (nauczać), 238.

(хто) **научаетъ**—*наказуяй*, 244.

нафукати (нахукати, т. е. нагукати)—накричать, побранить. «Нафукалъ ему», 1143.

нахилити (разночт. «навести»)—ἐνεγκεῖν, наклонить, склонить; исправить, 43, 44.

нахилитися, противополаг.: «уклякати». «Не уклякалъ предъ Богомъ, яко Ляхове и Люторы, але нахилился до земли», 89, 90.

[1] **нахоженье** («кгвалтовъ»)—нападеніе, 405.

начертаный=«намалеваный», 75, 76.

[12] **начинье**—*сосудъ*, 403;—«церковное» =«потреба» (церковная), 55, 56, 72;—сосудъ, снарядъ, 382.

наѣздка — нападеніе, 162. См. выше: наиздъ.

[2] **небезпечность**—опасность, бѣда. «Для небезпечности отъ драпѣжныхъ Турковъ», 435.

«Н е в е с а», книга Іоанна Дамаскина, 106, 107.

неблагословеніе «або покута», 128.

[2] **небога** (небоже, небожата)—бѣдняга, бѣдняжка, 314, 667, 809, 949 («страдный»).

[2] **неборакъ**—бѣднякъ, бѣдняга, 637.

небылый. «Ижъ ихъ яко за небылы почытаетъ», 823.

небытный (nie przytomny)=«небылый» небывшій, 733.

невстыдъ — безстыдство, наглость, 31 725.

невыветрелый — невывѣтрившійся, и позабытый, 669 («владза»).

невыпареная «губа»—сквернослов, 89 921, 923. «Выпареная губа» — говору болтунъ.

невѣста—«невѣстка», 401.

[1] **невеста** (niewiasta)—жена, женщи 405, 833, 1061. «Невеста Саео», 1053.

невѣстка—*невѣста*, 401.

[2] **нег(х)ли**—можетъ быть, 100.

недбане—нерадѣніе, безпечность, опло ность, 383.

[12] **недбалость**, 209—210, 777, 835, 855, 9

[2] **недбалство**, 385, 419.

[12] **недбалый**, 583.

недостатокъ—*немощь*, 380, 390.

[2] **недошлый** («ремесникъ»)—(въ ве восн. см.) недозрѣвшій, недоучившійся, 8

недѣ(е)льный—воскресный, 556.

недѣ(е)ля (niedziela)—воскресенье, 2 262.

нежели—«нижъ», 43.

невамѣ(е)рный («часъ») — неопредѣл ный, неограниченный; вѣчный, 985.

невбожный—*нечестивый*, 244.

невбожоный (nie zbożony), «правди прироженый, неучиненый Богъ», 607.

[1] **невдорожный** — непрегрѣшителы истинный, 409.

невычливый («обрѣтъ») — неблагоскл ный, неблагожелательный, 433.

Некрешчоные люди. «У тыхъ, што и зовемо некрешчоными людми: Арьяна новокрщенцами, геретиками», 599.

νεκροποιός—«мартвотворецъ», 39,

[2] **неледа̀**—непростый, необыкновен 401.

[1] **нелитостивый**—безжалостный, нем косердый, безчеловѣчный, 387, 473.

немовятко—*младенецъ*, 380.

[1] *немощь*—«недостатокъ», 380, 390.

необѣтный (разночт. «неотвѣтенъ»)- ἀναντίῤῥητος, 33, 34.

неомылно — неложно, непогрѣши 67, 68.

неотволочный—неотлагатель дленный, 395.

неотвѣтенъ см. **необѣтный**.

— озябшій; холодный, 185

. ги, 61, 62, 65, 66, 87, 88, 147

ное». «Чоловекъ невинъный уве-
. ясное око и не боитъся суду», 887.
лица—околотокъ, страна. «Вокючи
. », 1130.

мгненье—мгновеніе ока, мигъ, 49, 50.
окравокъ «альбо утинокъ»—отрѣзокъ,
зокъ, лоскутокъ, 639.

окраса—украшеніе, 472.

окресленый — очерченный, отмѣченный, 601.

Окрестныя (kolateralne) церкви, 929, 933. См. Примѣчанія.

окрутенство — лютость, жестокость. свирѣпость, насиліе, притѣсненіе, 276, 470.

окрутникъ—насильникъ, 462.

окрутный—жестокій, безчеловѣчный, лютый. 394, 461.

октенія. 471.

окуляры—очки, 1057.

Олеѣй, олива, олий. 130, 132, 135, 136. См. масло, миро.

олѣйко—елей, 430, 444.

омоусіосъ (ὁμοούσιος)—«одной естъ йстности», 447.

Омоф(е)оръ=«палиюшъ», 513.

омыльный—ошибочный, погрѣшительный, 230.

омытье—баня, 444.

оная «двадцать» (св. отцевъ). 559; «оная недель чотыри», 641.

ѡни (oni)—оные. 977.

онъ (on)—оный, тотъ. 965.

опареный (wściekly)—(въ перен. см.) бѣшеный, угорѣлый. 1023.

опарытися (oparzyć się) — обвариться, ожечься. 721.

опатрене—попеченіе, присмотръ, надзоръ. 250.

опатрити (опатровати, —осматривать, заботиться: снабжать, надѣлять. 192. 192.

опатъ «а по нашому архимандритъ». 1111. — «або маистръ». 458. Опатъ Родыскій (opat Rodyski), «жалѣровидный»—468. 715. 1111.

опачне—превратно. 369.

опилство—пьянство. 599.

Оплатки — опрѣсноки Римско-католическіе. 1136. 1141-2. 1145. 1146. 1148.

оплюскатися—оплескаться. «покурямъ «и я оплюскалъ въ крови христіанской». 462

оплока. 1123. 1126.

. 01,
. , шел-
е мѣсто.
отдаленія.
находиться
же: отлогомъ.
. 771.
68, 969, 971, 1140.
и триумфъ»—одер-
образно, одинаково.
отщепенецъ; отторжен-
35—935. См. ниже: оторва-
. — кроха, крупица, куски.
зати—отдалять, отстранять. не-
887.
неный—отдаленный, отстранен-
ый — присужденный, осужден-
—отсѣчь, 541.
нное, 462.
—клеветникъ, навѣтникъ, 1172.
а—украшеніе, убранство. краса.
нарядно, украшенно, красиво.
рено, 286.
77.
ніе», 1241.

О.

[1] **обавятися** (обавлятися) — опасаться, страшиться, беречься, бояться, остерегаться, 410, 681.

обаченьеся — прихожденіе въ разумъ: образумленіе, 845.

[12] **обачити**—смотрѣть, видѣть, усмотрѣть, увидѣть, 63, 64, 70, 135.

[1] **обварованый** — снабженный, снаряженный, укрѣпленный, предохраненный, обезпеченный, 653.

[2] **обваровати**—обезпечить, оградить, обезопасить, 851.

обволати—провозгласить, объявить, 457.

обейстье «церковное»—праздникъ, торжество, 677, 683.

[2] **обелженье**—посрамленіе, безславіе, позоръ, безчестье, 405.

обилно—«обфито», 445.

облазнити—соблазнить, 163.

облапятисе (oblapiać się)—обниматься, 226.

облéстный—льстивый, ласкательный, 437.

[1] *обличати*—«карати», 242.

[2] *обмичаяй*—«(хто) кáретъ», 244.

[2] **обличне**—*въ лице*, 400.

[12] **обличе** (обличье)—лице, 573, 1073.

облогати (вм. **оболгати**)—βλασφημεῖν, 17, 18.

облудникъ—лицемѣръ, льстецъ, ханжа, обманщикъ, 715—716.

[2] **облудный**—лицемѣрный, притворный, лукавый, 1134 («скутокъ»).

[2] **обма(о)вляти** (обмовити)—оклеветать, оговорить, очернить, 943.

обмовца—оговорщикъ, клеветникъ, поноситель, 228.

[1] **обмышляванье**—дума, забота, 625.

обоғязокъ — обязанность, долгъ, 505.

оболгати см. облогати.

óболочокъ—облачко, 384.

[2] **обора** — хлѣвъ, скотный дворъ, 667, 1053.

«Оборона совору Берестейского» 1119.

[12] **оборонца**, 707.

обоятный (ambigue) — двусмысленный, 721.

оброжати («Бога»)—оскорблять, 294.

[1] **оброжатися**—сердиться, гнѣваться,

[1] **образо(е)ный**—[illegible] ванный, 657, 989.

[12] **обрáза**—обида, [illegible]

óбразецъ—образо[illegible]

образúти—оскорби[illegible] 611.

обрáзливый — [illegible] («письмо»).

óбразный апос[illegible]

[12] *образъ*—«изобра[illegible]

[12] **образъ**—«[illegible]» «Óбразы або иконы»,

[1] **оброкъ** («Божий» [illegible] ственная наука, [illegible]

[12] «Оввок [illegible] 1205, 1223—4.

[2] «Оввона [illegible] go, w roku 1596 [illegible] свидѣтельству И. двухъ [illegible] Потей очень [illegible] не [illegible]

обрóки [illegible] солнца, 433.

[2] **обрыдлив**[illegible] мерзость, от[illegible] обрыдлость.

обрядокъ [illegible] «Вси светы[illegible]

обтина[illegible] бать, 615.

[2] **обтя**[illegible] обрѣза[illegible]

обф[illegible]

обф[illegible]

об[illegible]

[illegible]

ъ—*плодъ*, 308, 404. Но встрѣчается
ъ, 999.
іемъ—совсѣмъ, весьма; конечно,
, **такъ**, 298, 408, 643, 1021.
інный, другій, 759.
іну быти — быть пріяту, взяту,

да—позоръ, стыдъ; отвращеніе,
, 186, 523, 569, 611, 663, 937.
ж (ohydzić)—очернить, опорочить,
13, 913, 927, 1035.
іати—*видѣти*, 1005.
эсити—огласить, объявить, 93, 94.
тися (okrzosać się) — обтесаться,
«А ты, пане Ѳилялете, пжесь ся
галъ (się już okrzosał), не боишъся
, ани людей», 943.
гъ (ogulem, summatim), 741, 1001,
5.
пка—одноцвѣтная, травчатая, шел-
ань, 162.
ка—*единородна*, 397.
, — отдаленіе; отдаленное мѣсто.
ъ лежати»—быть въ отдаленіи,
нѣ, безъ употребленія; находиться
бреженіи, 665. См. ниже: отлогомъ.
)**нити**—*премѣнити*, 771.
) (iedno)—только, 238, 969, 971, 1140.
ати «звитежство и триумфъ»—одер-
ѣду, 1101.
стайне—единообразно, одинаково,

рванецъ—отщепенецъ; отторжен-
гупникъ, 933—935. См. ниже: оторва-

юбина — кроха, крупица, куски,
320.
рыхати—отдалять, отстранять, не-
ъ, 887.
ыхненый—отдаленный, отстранен-
.
юный — присужденный, осужден-
).
ти—отсѣчь, 541.
е овчее, 462.
гса—клеветникъ, навѣтникъ, 1172.
оба—украшеніе, убранство, краса,
3.
не—нарядно, украшенно, красиво,

но—*красно*, 386.
ный—*превосходный*, 377.
юбный, 1113 («мова»).
еніе хлѣбъ—«chlebeutrapienia», 1241.

[2] **озяблый** — озябшій; холодный, 185 («край»), 431.
озяти=взяти, 61, 62, 65, 66, 87, 88, 147 («оземъ»).
Око «ясное». «Чоловекъ невинъный увезде маетъ ясное око и не боитъся суду», 887.
[2] **околица**—околотокъ, страна. «Воюючи околицу», 1130.
окомгненье—мгновеніе ока, мигъ, 49, 50.
[2] **окравокъ** «альбо утинокъ»—отрѣзокъ, обрѣзокъ, лоскутокъ, 639.
[1] **окраса**—украшеніе, 472.
окресленый — очерченный, отмѣченный, 601.
Окрестныя (kolateralne) церкви, 929, 933. См. Примѣчанія.
[1] **окрутенство** — лютость, жестокость, свирѣпость, насиліе, притѣсненіе, 276, 470.
окрутникъ—насильникъ, 462.
[12] **окрутный**—жестокій, безчеловѣчный, лютый, 394, 461.
октенія, 471.
окуляры—очки, 1057.
[12] **Оле(ѣ)й, олива, олий**, 130, 132, 135, 136. См. масло, миро.
олѣйко—*елей*, 430, 444.
омоусіосъ (ὁμοούσιος)—«одной естъ йстности», 447.
Омоф(е)оръ=«палиюшъ», 513.
[2] **омыльный**—ошибочный, погрѣшительный, 230.
омытье—*баня*, 444.
оная «двадцать» (св. отцевъ), 559; «оная недель чотыри», 641.
они (oni)—оные, 977.
онъ (on)—оный, тотъ, 965.
опареный (wściekły)—(въ перен. см.) бѣшеный, угорѣлый, 1023.
опарытися (oparzyć się) — обвариться, ожечься, 721.
[2] **опатрене**—попеченіе, присмотръ, надзоръ, 250.
[1] **опатрити** (опатровати)—осматривать, заботиться; снабжать, надѣлять, 188, 192.
[1]**опатъ**, «а по нашому архимандрытъ», 1111. — «або маистръ», 458. **Опатъ Родыский** (opat Rodyski), «звѣровидный»—469, 715, 1111.
[12] **опачне**—превратно, 569.
опилство—пьянство, 599.
[1] **Оплатки** — опрѣсноки Римско-католическіе, 1136, 1141—2, 1145, 1146, 1148.
оплюскатися—оплескаться, покупаться. «Ся оплюскалъ въ крóви христіанской», 462.
[1] **опока**, 1123, 1126.

ополокатися — ополоскаться, омыться, облиться, искупаться. «Ся вже не разъ и кровью людъскою ополокали», 681.

[2] **опоноватися**—противостать, противиться, сопротивляться. «Моцно ся при немъ опоновали», 461. «Коли се въ той речи добре опонуемо и зопремо», 647. «На сеймехъ о то устне опоноватисе хочутъ», 651.

опорожнитися (т. е. отказаться) «отъ всѣхъ мирьскихъ вещей», 158.

опочистый=Петръ, 1126, 1127.

[1] *оправданіе*—«церемонія»(ceremonia), 240.

[12] **опресия** («тиранская»)—притѣсненіе, 955.

опрычный—особый, 523 («соборище»).

[2] **Опрѣсноки**, 464, 623.

опустити—простить, 115, 116.

«О р а ц і я» Виссаріона Никейскаго,1113.

Ординаціи (Постановленія) апостольскія, 733.

оріиналъ см. авѳтендикъ.

ортелъ—приговоръ, 1147.

Orthodoxum świętey wiary, 361.

[12] **оршакъ** — свита, толпа, множество, сонмъ, собраніе, 647.

освѣтити—*во свѣтъ привести*, 925.

осе́лка — осело́къ, точильный брусъ. «Устало мученичество, осе́лка вѣры», 419.

И въ Польскомъ языкѣ также женская форма: osła, osełka.

осквернитися—*растлѣтися*, 387.

оскудный. «Мало таковыхъ и оскудни суть, и Богу единому точію вѣдомы», 85.

[2] **о́слепъ** (oślep)—слѣпо, наобумъ, безразсудно, 559, 667, 813, 975, 1115.

[12] *основаніе*—«фудаментъ», 413.

[2] **особа**—*видъ*, 1047.

[1] **оспалый**—сонливый, лѣнивый, нерадивый, праздналюбный, 583.

оспальство—сонливость, дремо́та, нерадивость, празднолюбіе, 583.

остатка «справоватися» — въ остальномъ давать отчетъ, 889.

[12] **остоятися** — остаться, устоять, удержаться, 711.

[1] **остро** («строфати»)—строго, сильно, жестоко, 185.

острыть (ostrzyć)—(въ перен. см.) возбуждать, вызывать, раздражать, сердить. «Лепей упорьного минуть, нижли его противъ собе острыть», 244.

[1] **отволока**—отсрочка, замедленіе, 294.

отволыватьсе—отзываться,ссылаться,266.

отворомъ «зняти», «бывати», «стояти» (otworem stać)—быть, стоять отворен[…] открытымъ, незапертымъ. «А што ся […] четъ, же церкви затворены стояли,— хотели есте, абы отворомъ зняли, жеб[…] псомъ до нихъ вольно было входити?! […] не ведаете, ижъ церкви наши таковог[…] чаю, яко Рымские, не маютъ?! А ве[…] коли ся хвала Божая отправовала, […] отворомъ бывали»—это говоритъ Ип[…] Потей, придравшись къ Христофор[…] Фи[…]лету, 883, 1111.

О т в о р о м ъ—нарѣчіе.

отворысте (publice)—открыто, 567.

отерети (zawrzeć, запереть) «губ[…] отереть уста: заставить замолчать. «Ч[…] векъ побожный, тогожъ набоженьства Р[…] кого родичъ, знявши зъ ноги п[…]нтоф[…] губу тому предотечы шылскому отеръ!» 9[…]

отечествіе—«отчызна», 685.

отинати—осѣкать, 567, 569.

отирати (ucierać) «вшетечные губ[…] отирать, утирать уста: заставить замолч[…] Ипатій Потей обращается къ Христоф[…] Филалету: «Азась тутъ не заслужилъ о[…] ручника, которымъ таковые вшетечные […] бы посполите отирають катове, што м[…] по нашому называютъ?» 921.

отказати—отвѣтить, 57, 58.

[2] **откоᴧя**, 385, 410.

[2] **откуль** (skąd, gdzie), 204, 284, 693, 7[…]

[2] **откуль инудъ** (skąd inąd)—извнѣ, 7[…]

[2] **откуль-инуль**, 207—208.

Откупи́тель—Искупитель, 103, 417.

[1] **отлогомъ лежати** (odłogiem leżać), 4[…] 991. См. выше: одлогомъ.

отложити—«выкинути», 947.

отметаяйся—«хто гордитъ», 1075.

[1] **отмѣна**—*измѣна*, 625.

ото (oto)—вотъ, 759, 831.

[1] **оторванецъ**, 753. См. выше: одорванец[…]

оторванье «альбо сцизма»—расколъ, […]ступничество, 1101.

отбчоный—окруженный, 469.

отпустити (opuścić) («Жидовство»)—ос[…]вить, бросить, 1081.

отроженье—*пакибытіе*, 444;—возрож[…]ніе, 425.

отселя (ztąd), 455, 1069.

[12] **отстрашить**—устрашить, страхомъ […]вратить, 202.

«О о т с т у п е н ь ю Г р е к о в ъ» […] 1590 выдано, 427.

[12] **оттамтоль**, 411.

оттамтуле (stamtąd), 274.

...тися—отсѣкаться, 402.
...ія, 385, 455.
...ъ (stamtąd, odtąd), 234, 254, 657.
...ти—отрубить, отсѣчь, 1130.
...ца—тугое, тяжкое обстоятельство. ...тая столица въ тые часы въ тыхъ ...ъ заковала», 497.
...рти (odumrzeć)—умереть, 851.
...ха—надежда, упованіе, 194.
...на—*отечествіе*, 685.
...ъ (ojczyc)—отчичь; туземецъ, природный житель страны, 683.
...чепенство, 196.
...етити—«ущирбокъ учинити», 625.
...ра—«жрътва», 49, 50, 137, 138.
...ровати—приносить жертву, 122.
...ванье «або возложенье»—жертвоніе, 73, 74.
...ванный «або возложенный», 99, 100.
...ровникъ—*капище*, 391.
...дожность — опрятность, чистота, ...ность, убранство, 118.
...ати (zwiiać)—миновать, минуть, избѣгать, 899.
...ети (ochrapieć)—охрипнуть, осип... абрехавшыся, азали охрапеешь», 947.
...ованая («потрава»)—подсахарен... слащенная, 1053.
...кровати, 404, 1059.
...ати—«цѣдити», 1121.
...ніе, 129, 130.
...исто, 67, 68.
...тися—очнуться, 841.
...ованy быти—быть оцѣнену, 1031.
...аный—обольщенный, прельщенный,

...уканье—прельщеніе, 298, 458.
...кати — прельщать, обманывать,

...ватися—обманываться, прельщать-

...гъ—обманщикъ, обольститель, плуть, ...юдъскій», 871.

П.

...ъ—долина, юдоль, 432, 433.
...итіе—«отроженье», 444.
...ь—опять, же, 56, 605, 1029 (ieśli),

...ющъ (pallium), а по нашому омо... 3.

паметатися (pomnieć na się)—опомниться, одуматься. «Не плети, отче Аврааме! Самъ паметайсе (sam na się pomni)!» 1047.
Памяти «лѣтныя» или «роковыя», 123, 124.
[2] **паненка**—дѣвушка. Родит. пад. мн. ч.: паненекъ, 405.
панская лавица. См. лавица.
панство въ смыслѣ «рыцерство», 1071.
пантофель—туфля, 941.
[1] **Панъ**—*Господь*, 1049.
папежиха=«папежовая», 1134, 1135.
«Паралипомены» Томашовы, 429.
[2] **парамья**—паримія, 93.
Парачагностики (paranagnostyk, paranagnosticum) (три), которыми отступные владыки призывались на собраніе православныхъ въ Берестьѣ. Первый 336—337; вторый 338—339; третій 345.
паратися (parać się)—заниматься чѣмъ, мѣшаться во что. «Не хотели бы тыми речами паратися», 651.
[2] **парае(хв)ия** (dyocezya)—приходъ, 861, 1069.
парафияне—прихожане, 925.
парсуна—персона, особа, лице, 59, 60.
паршивый «глава», 1126;—«декретъ», 769; -«розсудокъ», 711, 759, 779, 805;—«розумъ», 757.
пасанье—поясаніе, препоясаніе, 1069.
пасовати «на рыцерство» — опоясать рыцарскимъ поясомъ, 1069.
Пасока=пасха, 749.
паствина (pasza) — пастбище, кормъ. «Паствины уживати»—пользоваться пастбищемъ, 999.
па́ствиско—пастбище, 431.
Пасхалный ключь, 773.
Пасхалья Руская, 773.
патрыяршеньская (patryarchalna) церковь, 310.
патрыяршыцы «новыя», 681.
паче—«надъ», 413, 444;—«раднѣй», 393.
[2] **певне**—конечно, подлинно, по истинѣ, 186.
певнити — свидѣтельствовать, подтверждать, 1129.
[12] **певный**—вѣрный, несомнѣнный, надежный, извѣстный, 71, 72, 133, 134.
пелькгрымство — паломничество, путешествіе, 1081. См. ниже: перекгрынація.
[1] **пелкгримъ**—паломникъ, путешественникъ, 473.
[1] **пелюхи**—пеленки, 474.

перевести—первенствовать, пересилить, перевѣсить. «І еще имъ датися надъ собою перевести», 460.

[1] **перекгрынация**, 1073. См. выше: пелькгрымство.

перекгрыновати—паломничать, путешествовать, 1071.

передъ часомъ—*прежде времене*, 1049.

перекажати (переказити) — препятствовать, 641, 679.

[12] **переказа** — препятствіе, 733, 743, 1101.

переломити. «Упору и предсявзятя своего переломити не хотячи», 439.

[1] **перемочы** (przekonać). «Але упору людъского трудно перемочы хто можетъ», 813.

перепрашати (перепросити, przeprasząć, przeprosić)—просить извиненія, прощенія; примиряться, 869, 943.

пересегнути (przesiąć) — пересягнуть, превзойти. «Тогды не почтомъ людей, але только кухаръками своими могли бы пересегнути васъ», 649.

перескáковати. «Ни въ чомъ границъ полóженыхъ не перескáкуючи», 439.

пересоливати (przesalać). «Жебы не назбытъ пересоливати», 1053.

[2] **переставати** (перестати, przestawać)—довольствоваться, не требовать болѣе, 238, 250, 645.

[1] **пересторога** — предостереженіе, предупрежденіе; угроза, 318. См. ниже: престрога.

перечыти (przeczać), 909.

перешкажати — препятствовать, мѣшать, 847. См. ниже: прекажати.

[12] **перешкода** (przeszkoda)—препятствіе, 216, 242.

пестовати. «И зъ Лазаромъ своимъ, которого на лони своемъ пестуешъ (masz)», 1047.

пестрóта — пестроватость, разноцвѣтность, 162.

петно (piątno)—знакъ, клеймо, 953.

Печатарский (pieczętarski) врядъ—канцлерская должность, 923.

Печатаръ—канцлеръ, хранитель печат[illegible]
651.

печь. «За печу», 879.

пикгі (πηγή)—«источникъ або жрод[illegible]
444, 449.

пилати (вм. пиловати, rzezać) — пи[illegible]
«Самъ себе своимъ козикомъ пилаетъ»[illegible]

[12] **пилне(о)** — тщательно, старате[illegible]
прилежно, 77, 78, 186, 691.

[12] **пилновати** — стере[illegible]
бодрствовать, 240, 929, [illegible]

пильнѣ(е)йшый — [illegible]
тельнѣйшій, старательн[illegible]

пилованье—пиленіе, [illegible]

[1] **пиргъ** «або башта[illegible]
гомъ», 470, 471.

Писаніе (не названо[illegible]
«выдруковавши въ лю[illegible]
миру вчинили», 175—[illegible]

писаніе «або мо[illegible]

[2] **пйсаръ**—писат[illegible]

Писаръ «пред[illegible]
737.

плаские (т. [illegible]
рубли.

[12] **плащикъ** [illegible]
видъ, личина, [illegible]

плащъ—[illegible]

плести (pl[illegible]
рить, писать [illegible]
теперешни[illegible]
дати такъ [illegible]
913. «Не [illegible]

[12] **плѣт**[illegible]

плоди[illegible]

[12] *плод*[illegible]
449.

плут[illegible]

пл[illegible]

пл[illegible]

п[illegible]
руч[illegible]
губ[illegible]
пл[illegible]

ити—поссорить. «Повасили ро-ъ дѣтмй», 405.
:льніе — «законъ» (zakon), 240;—ване», 242.
жне—внѣшне, наружно, 977.
ржний—внѣшній, наружный, 975.
инный — *южикъ* — родственникъ, , родичь, 414.
ватися—«послушну быти», 300.
ъ «або вина»—«aitia» (*αἰτία*), 443,

анный—*званый*, 417.
воланье — званіе, призваніе, 400,

ьность—готовность къ услугамъ, ость. «Повольности и послугъ мо-ь уживати», 1015.
въ (powroz)—верь, веревка, 803, 1-ой книгѣ: поворовокъ.
ягливый (powściągliwy) — воздерж-ѣренный, 743.
егнутисе (powściągnąć się)--воз-ся, 743.
ручати—вывернуть, свихнуть, 725.
ѣсти (powiedzieć)—сказать, повѣ-ѣъ чомъ не будешъ могль повести»,

(е)сть (sentencia) («Гомерусовая»)—, преданіе, мнѣніе, слово, 789;—837.
е)товые соймики, 879, 893.
ати—связаться, соединиться; при-, присоединиться. «Не тыкаю тутъ **шляхты**, если которые въ тое брацъ-**ались**», 829.
нбенье—безчестіе, позоръ, стыдъ, ніе, 1128.
гáньбити — опорочить, осрамить, ить, 406.
инъ, 965, 1055.
алтити — нарушить, преступить; ить. «Речи Божскіе и людскіе окгвалтили», 467.
да—благопріятное, удобное время; **ятныя** обстоятельства. «Рымляне, погоды не опущаючы, посылали овъ», 290.
ный «часъ»—благопріятное время, льство, 1013.
ржати (pogardzać)—*пренебидьти*,

оршенье—*соблазнъ*, 399, 407, 511,

рѣлиско—пожарище, 473.

[12] **поготову** (поготовью)—тѣмъ болѣе, тѣмъ паче, 463, 643, 835, 1045, 1071.
погудити—порицать. «Что жь апостолъ не погудилъ ихъ за то, но еще назвалъ: художанши вы, рече, зрю», 61. «Что жо апостолъ не погудилъ ихъ за то, но назвалъ ихъ: художайша вы, рече, зрю», 62.
[2] **подбури(я)ти** (obiątrzyć)—подстрекать, подущать, 272, 667.
подвизатися=«працоватися», «тщатися», 131, 132.
подводе. «У подводу ездити» (w podwodę ieździć), 679.
[12] **подвыш(сш)енье**—возвышеніе, возвеличеніе, прославленіе, 422, 733.
подейзраный—подозрительный, сомнительный, 669.
[1] **подзорный** (podeyrzany)—подозрительный, сомнительный, 625, 797.
[1] **подканцлерый**—вицеканцлеръ, 651.
подкидати (podrzucać)—подкинуть, подбросить, 715.
подлегати--*покарятися*, 300.
подлива. «Хлѣбъ, въ подливу омочивши, Хрістосъ далъ», 1145.
[12] **подлый** (podły) — низкій, простый, 248, 310.
[12] **подлѣйшій**, 435, 583, 1117 («местцо»= za piecem), 1280.
[1] **подметный** (podrzucony)—подложный, обманный: «листъ»,829;—«синодъ», «соборъ», 715, 913, 965.
поднесене — возвышеніе. «Лацна имъ была пыха, и подънесене, и непослушенъство», 314.
поднестися—возвыситься, 56, 57.
подносити—возносить, 431.
подноситися—возноситься, 1124, 1125.
[2] (хто) **подобаетъ**—*пріятенъ*, 947.
[12] **подобенство** — образъ, изображеніе, подобіе; описаніе, начертаніе; картина, образъ, 77, 78, 1053.
подобіе, 56.
[2] **подобно**—вѣроятно, кажется, 739, 1057, 1091 («подобно (т. е. достойно) смехови»).
подобнѣ(е)й—вѣроятнѣе, 739.
подъоконье, 1043.
Подстаростій, 941.
подступца – предатель, 923. Въ 1-ой книгѣ: подступникъ.
подсѣ(е)вачь (podsiewacz) — подсѣватель, 230.
подтятися—обрѣзаться, поранить себя, 875.

подхопити—*придержати*, 390.
подчасъ (podczas)—иногда, порою, временемъ, 1087.
[12] **поединковый**—единственный, особый, самостоятельный, отдѣльный, 747.
[1] **поединанье** («братерское»)—примиренie, 1031.
поета («Греческий»)—поэтъ, творецъ, 1053.
[2] **пожадливость**—*любовь*, 420.
[1] **пожегнати**—благословлять, проститься, 1141.
[2] **пожеданый** (pożądany)—желанный, 1033.
пожирати—«полыкати», 1121.
[1] **пожите** — пользованie, средства къ жизни, пропитанie, 751.
[12] **пожитокъ**—*польза*, 382, 625.
пожитки—польза, 1065.
пожывенье—пропитанie, пища, кормъ, содержанie, 963.
пожыточно—*на пользу*, 853.
позбыти («антиминсъ») — сбыть, продать, 1061.
Позволеный листъ, 669.
поздравляти—*цѣловати*, 977.
[2] **поздровене**—привѣтствie, 110.
позананье—*разумъ*, 733.
[1] **Позовъ** «або апеляцыя», 266.
[12] **позыскати**—*прiобрѣсти*, 625.
пойзрѣнье—*видѣнie*, 386.
покармъ—*брашно*, 472;—«снѣдь», 386;—пища, 384.
покарятися—«подлегати», 300.
покаятися—«покутовати», 1147.
[1] **поки** (poki), 857.
«**О поклоненiю святыхъ иконъ**—книга Iоанна Дамаскинова», 75, 76.
поколотити (pokłócić) «светомъ и людми»—поссорить, посѣять вражду, 707.
[2] **поколь** (poki), 1095.
поконаный—осиленный, покоренный, побѣжденный, 815, 1027.
[1] **поконати**—осилить, одолѣть, побѣдить, покончить, 469, 1073. Въ 1-ой книгѣ: поконывати.
[12] **покора**—смиренie, кротость, 118.
покраса («церковная»)—украшенie, 57, 58.
покрывка—покрывало; личина, 1115.
[2] **покуль** (poki)—пока, 234.
[12] **покуса**—искушенie, прельщенie, 385, 467.
[1] **покута**—покаянie, раскаянie; эпитимiя; таинство покаянiя, 113, 128 («або неблагословенie»).
[1] **покутне** (pokątnie)—тайно, скрытно, 137, 937. «Не явно, але покутне», 288.
[1] **покутный** (pokątny)—потаенный, та[иный], скрытный, 669.
покутовати—*покаятися*, 248, 1147.
полгати, (połgać) — обмануть, налга[ть]. «Тые, што Богомъ и паномъ зверъхнимъ, братьею и всимъ праве светомъ полъгали», 543.
полеровнейший (polerowniejszy)—обр[а]зованнѣйшiй, просвѣщеннѣйшiй, 995.
пол[ж]ити—обезчестить, обезславить, оср[а]мить, 459.
[1] **поличкованье**—заушенie, 425.
поличокъ дати—*въ ланиту бити*, 10[5...]
полкненый (pożarty)—проглоченный, 30[...]
[2] **полкнути** (pożarć)—поглотить, пожра[ть], 296, 553, 613, 759, 943.
полность—«суполность»—полнота, 49, 5[...]
полова (plewy)—плевелы, мякина, 673.
полтораста. «Отъ летъ полторусту (p[ół]torustu), 957.
[2] *польза*—«пожитокъ», 382, 625.
на пользу—«пожыточно», 853.
полыкати (połykać)—*пожирати*, 1121.
полѣ(е)пшенье—исправленie, 583.
помазаный—оскверненный, 296(«олтарь[...]
помáзати—осквернить, 406, 923.
[1] **помазатися**—оскверниться, замараты[ся], 851.
померкованье — умиренie, укрощен[ie], обузданie, 579, 917.
пометлевати (pometlować)—перепута[ть], перемѣшать. «Которые и тою и сею сто[ро]ною пометлевали», 877.
помкнене (odwłoka) «часу»—отсроч[ка], 198.
помордовати — замучить, убить, ум[ер]твить, 326.
помпа—пышность, 1124, 1130.
[12] **пóмста**—мщенie, отмщенie, 99, 296, 4[...]
[1] **помстúтися**—отмстить, 460, 1063.
Помѣстный (partikularny) **соборъ**, 6[...] 879.
[2] *понеже*—«яко», 238.
понова (ponowa)—новшество. «Не чи[...]чы жадныхъ поновъ», 859.
[1] **поносити**—«причитати», 50.
поносъ—поношенie, 83, 84, 105, 10[...]
поношенie—«пóсмѣхъ», 473.
попáсовати — пребывать, побыть. [...] тамъ и тотъ не много попáсовалъ», [...]
попелъ—пепелъ, 123, 124, 162.
[1] **пописатися(е)**, **попис[о]ватися(е)**—отличаться, хвалит[ься], оказываться, 701, 797, 819.

…ie
…09,
…кie—
…потому;
…407, 807.
…намѣреніе,
…анъ»—*пред-*
…1049.
…99.

…8, 407, 408, 409

…вать, мѣшать, 963.

…pediment — препят-

…изобличену, 813.
…*рѣніе*, 21.
…очной торговецъ, 1023.
…одити», 383.
…ити», 304.
…*витати*, 154.
…—*наставникъ*, 300.
…—«сопсовати», 43.
…—«крадоучити», 1138.
…крадоводя», 174.
…й—«шаленый», 1049.
…й (przemożny)—сильный, могу-
…, 270 («панъ»).
…*ти*—«одменити», 771.
…*ти*—«погоржати» (pogardzać), 242.
…ъ см. авеТендикъ.
…*ніе*—«прекословіе», 21.
…**каніе**—*беззаконіе*, 158.
…**личный** — прекрасный, прелестный,

…**престолъ** (ołtarz), 931.
…**естрога** (przestroga)—предостереженіе,
… См. выше: перестторога.
пресхвалный (przezchwalny) — хвалё-
…ый, прославленный, препрославленный.
«Тоее вашее пресхвалной згоды овоцы и
пожитки», 406.

[1] **прето** (tedy, przeto)—потому, 571, 911.

претыканіе—«тяжкость», 397.

преходити—*прелагати*, 383.

[1] **приблукатися** — прибрести, пристать, скитаясь прибыть, 1051.

прибрáно (нарѣч.)—убранно, 137.

привести во свѣтъ—«объяснити», 1049;—«освѣтити», 925.

привидѣніе «або мечтаніе»—«видѣніе», 89, 90.

привитáнье—привѣтствіе, 474.

придержати—«подхопити», 390.

приединитися. «Тщащеся всяко смиреннымъ житіемъ приединитися Богу», 151.

призвавшій—«звавшій», 21.

[2] **призвоитость** — свойственность, сообразность, пристойность, приличіе, 450.

[2] **призвоитый**—свойственный, сообразный, пристойный, приличный, 1093.

[1] **при(о)зволеніе**—соизволеніе, согласіе. «Водле прозволеиния своего», 166.

[12] **поткати**—встрѣтить, 158.

поткнутися—согрѣшить, 163, 164.

потомный — будущій, послѣдующій, 963 («потомные часы»—будущія времена).

потороча (poczwara) — харя, чудовище, уродъ. «Здивитися тому не могу: што то за потороча той Өилиплетъ!» 935.

[2] **потôчекъ**=«струмень»—ручей, 455.

[4] **потрава**—кушанье, ѣство, 469;—«оцукрованая», 1053.

потреба (церковная)—«начине» церковное, 55, 56.

[2] **потроше** — понемногу, 627. Во 2-ой книгѣ: потросѣ, потроху.

[2] **потря(е)сати** — трясти, грозить; хвастаться, бахвалиться. «А затымъ потресаючы и внутрною войною», 949.

потужне (potężnie) — сильно, могущественно, 849.

[2] **потужней**—сильнѣе, могущественнѣе, 855.

[2] **потуль** (poty), 216, 288.

[4] **потурбовати** — обезпокоить, встревожить, 405.

poturnak—отступникъ, ренегатъ, потурчившійся христіанинъ. «To iest napotężnieysza obrona y moc Turecka z onych poturnakow, ktorych ianczarami nazywaią», 1100.

[2] **потыкати**—*срѣтити*, 392;—встрѣчать, 117, 118.

[2] **Потѣшитель**—Утѣшитель, 443.

[2] **потя(е)гати**—позывать, тянуть въ судъ. «Не потеза ихъ за то», 150.

потягнути—двинуться, отправиться. «Потягнулъ въ дорогу свою», 440.

потя(е)затель—допрашиватель, 158.

поучитель (kaznodzicia)—проповѣдникъ, 304.

пофала (pochwała), 1017.

пофаляемъ—*похваляемъ*, 111.

пофаляти, 1109.

похваляемъ—«пофаляемъ», 111.

похватити—*восхитити*, 403.

[4] **похлѣ(е)бовати**—льстить, ласкательствовать, подлипать, 769, 893 («не похлебуючи»). Въ 1-ой книгѣ: похлѣбствовати.

[12] **похлѣ(е)бство**—лесть, 627.

похованье тѣла—похороны, 137.

поховати—похоронить, 135, 136.

похужену быти—быть осуждаему, 138.

[2] **початокъ** см. архѝ.

пôчестка—почесть, 468.

[12] **пôчетъ**—число; свита; отрядъ войска, 200 («пѣшій», «ѣздный»), 647, 881.

почтивость — почтительность, почт[…] ность, благопристойность; честность, 75, […] 118, 136, 137, 867, 921 («людская»).

[2] **почтивый**, 135.

почувати — понимать, думать, чувст[…] вать, 651, 973.

[4] **почуватися**—чувствовать, пони[…] догадываться, замѣчать, смекать, 849, 9[…]

почути—послышать, услышать, 168.

почутися—замѣтить, догадаться, сооб[…] зить, 679.

[12] **пошанованье**—почитаніе, почеть, 5[…] 683.

пошкалевати—обругать, оклеветать, 9[…]

пошосная (poszosna, шестерикова[…]) […] ба (то естъ митрополитъ съ пятью влады[…] z piącią władyk), 805, 807.

поятрити—разъярить, раздражить, [р…] дражить. «Поятрили брата въ братохъ», 4[…]

пра см. **пря**.

[4] **правда**—*истина*, 733.

prawda—подлинникъ. «Słowa, ktore […] tylko w Græckiey prawdzie, ale y w Łac[…] skich ediciach takim właśnie sposobem na[…] sane się nayduią», 1194.

[12] **правдивый** (prawdziwy) — истин[…] 915 («Богъ», «церковь»).

правдичь (prawdzic)—правдивый, прав[…] любецъ. «Имя вмыслилъ, которое прав[…] чомъ, а не лъгаромъ, служытъ», 667.

[2] *праведный*—«правый», 112.

праведенъ—«справедливый», 382.

[4] «Правила Апостольскія». ([…] Апостольскій соборъ.

«Правила»—«преданіе словное, уст[…] и писаное», 149.

[2] «Правила Рускиа», 264, 266, 27[…]

[12] «Правила Словенские», 553.

«Правила», 1089.

[11] **правити** (prawić)—говорить, повѣст[…] вать; болтать вздоръ, 206.

[4] **правѝца**—*десница*, 421, 444.

[4] **правный** (sprawiedliwy) — судебн[…] законный, 549 («декретъ»).

[4] **Право** «дедичное» — наслѣдствен[…] 1019.

правомъ «завести»—отдать, передать[…] основаніи права, закона, 933.

prawosławie. «Nie odrzucamy pra[…] sławia», 358.

[4] **православіе** (prawosławie), […] 685.

православникъ (prawosław[…] («малеваный»), 719.

ввничокъ (prawosławnik), 853.
-праведный, 112.
эннье—жажда, стремленіе, 430,

ути—жаждать, желать, просить, 186, 392, 429.
учій, 258.
ати—*пребывати*, 160.
ка (praktyka)—(во мн. ч.) про-
и. «Скоро о тыхъ пракътекахъ доведалъ», 651.
—*трудъ*, 420; — подвигъ, дѣло, 54, 1001, 1051.
ніе, 126.
тися—«подвизатися», «тщатися»,

ти—*жити*, 174.
ти—«празновати», 160.
—«змешкати», 410.
бный (przewielebny) — преосвя-
38.
ти—«прелетати», 154.
ный—«оздобный», 377.
тникъ—отступникъ, измѣнникъ,

отный — превратный; отступ-

тность—превратность, измѣнчи-

е—«ученіе», 174.
вати — подкупить подарками.
много предаровано», 1111.
санъ—«преженаписанъ» або «на-
82.
шій (т. е. главный) «або капи-
саръ», 737.
женье — затяжка, продолжитель-
я предлуженья»—во избѣжаніе
родолжительности, 691, 797, 809,
См. ниже: продолженье.
ieszczanowie Львовскіе—
дмѣстья Львовскаго, 358.
ча «шылскій», 941.
я(е) (przedsię)—оттого, потому; однакожъ, 101, 102, 276, 407, 807.
евзяте—предпріятіе, намѣреніе, 79.
писанъ «або намолеванъ»—*пред-*
32.
ремене—«передъ часомъ», 1049.
ый—знаменитый, славный, 999.
ѣ(е)йшій, 999.
итеръ, 931.
—**чрезъ**, 49, 61, 62, 65, 66, 133, 134, 137, 139, 140, 163, 178, 407, 408, 409 434.
прекажати—препятствовать, мѣшать, 963. См. выше: перешкажати.
przekaza albo impediment — препятствіе, 1177.
преконатися—быть изобличену, 813.
прекословіе—*препрѣніе*, 21.
прекупникъ—мелочной торговецъ, 1023.
прелазити—«преходити», 383.
прелазити—«влазити», 304.
прелетати—*превитати*, 154.
[1] **преложоный**—*наставникъ*, 300.
преломитися—«сопсовати», 43.
[12] *прельщати*—«крадоучити», 1138.
прельщая—«крадоводя», 174.
[2] *прелюбодѣй*—«шаленый», 1049.
преможный (przemożny)—сильный, могущественный, 270 («панъ»).
премѣнити—«одменити», 771.
преобидѣти—«погоржати» (pogardzać), 242.
прéписъ см. авотендикъ.
преирѣніе—«прекословіе», 21.
пререканіе—*беззаконіе*, 158.
преличный — прекрасный, прелестный, 296.
[12] **престолъ** (ołtarz), 931.
престрога (przestroga)—предостереженіе, 721. См. выше: пересторога.
пресхвалный (przezchwalny) — хвалёный, прославленный, препрославленный. «Тóее вáшее пресхвáлной згóды óвоцы и пожитки», 406.
[1] **прето** (tedy, przeto)—потому, 571, 911.
претыканіе—«тяжкость», 397.
преходити—*прелазити*, 383.
[1] **приблукатися** — прибрести, пристать, скитаясь прибыть, 1051.
прибрáно (нарѣч.)—убранно, 137.
привести во свѣтъ—«объяснити», 1049;— «освѣтити», 925.
привидѣніе «або мечтаніе»—«видѣніе», 89, 90.
привитáнье—привѣтствіе, 474.
придержати—«подхопити», 390.
приединитися. «Тщащеся всяко смиреннымъ житиемъ приединитися Богу», 151.
призвавшій—«звавшій», 21.
[2] **призвоитость** — свойственность, сообразность, пристойность, приличіе, 450.
[2] **призвоитый** свойственный, сообразный, пристойный, приличный, 1093.
[1] **при(о)зволеніе**—соизволеніе, согласіе. «Водле прозволенния своего», 166.

[1] **призволяти**—соизволять, соглашаться, 165. Въ 1-ой книгѣ: призвалити.

призволяющій — соизволяющій, соглашающійся, 163.

[12] **приказане**—заповѣдь, 141.

[2] **прикладне(о)**—примѣрно, 48, 94.

[12] **при(ы)кладный**, 316, 1305—1306.

прикладн(ѣ)ей—примѣрнѣе, назидательнѣе. «То колми есть прикладней», 80.

[1] **прикладъ**—примѣръ, 61, 62.

прилужаючійся — приманивающій, 380.

прилўжовати—приманивать, 407.

Примикирій (prymikyry, Латино-Греч. слово)—старшій, наблюдающій за порядкомъ, выбранный между священниками на Берестейскомъ соборѣ 1596 года, 334, 336.

[1] **примовляти, примовяти** (przymawiać) —язвить, бранить, укорять, упрекать, 456, 1115.

примусити — принудить, приневолить, 1111.

Приносы въ церковь за живыхъ и умершихъ, 113—114.

[2] *прiобрѣсти*—«позыскати», 625.

[1] **приобецати**—обѣщать, увѣрять, дать слово, 1007.

[1] **приоздобити**—украсить, убрать, 407.

припа́сти—*напа́сти*, 33.

[1] **припатроватися** (прыпатрытися)—присматриваться, присмотрѣться, 639, 1069.

[2] **при(ы)повесть** -- притча, иносказаніе, пословица, изрѣченіе, поговорка, 779, 1075.

припущати—допускать, признавать. «Хто верытъ Евангелии, а слепоты геретыцкое не припущаетъ», 244.

[2] **прироженіе**—природа, естество, 154; «людское», 384.

при(ы)смакъ, присмачокъ — приправа, пряность, 611, 1053.

при(ы)сти(е?)гнути (przycisnąć)—приневолить, заставить, 1019.

при(ы)сяглый—присяжный, 525, 545, 857.

притискати — притискивать, прижимать, угнетать, докучать. «Именемъ Божнимъ праве притискаешъ», 1005.

при(ы)тися—спорить, отвергать, опровергать, 707.

[12] **притомный**—на лице находящійся, очевидецъ, свидѣтель, 226.

[1] **при(ы)хилитися** — снисходить, соглашаться, сближаться, 621.

[1] **при(ы)хильный**—благосклонный, снисходительный, доброжелательный, 645.

[1] *причастникъ*—«участникъ», 444.

[1] **при́четъ церковный**, 438.

[1] **при(ы)чина—ходатайство.** «О прич... просити», 75, 76;—«цесарская», 437, 637.

[1] **Причинные** (съ ходатайствомъ, про... бою, рекомендаціею) **листы**, 436, 437, 43...

[2] **причинца**—виновникъ, 1125.

[2] **при(ы)чиняти**—прибавлять, 899, 11... 1133. Во 2-ой книгѣ: причинити.

причынитися — содѣйствовать, спос... ствовать; просить, ходатайствовать, 4... «Прычинатися за кимъ», 653, 893.

[2] **причитати**—приписывать, вмѣнять, «поноситн», 137, 182, 204.

припивати—присоединять, 415.

[12] **при(ы)шлый** (przyszły)—будущій, ... 721. «Прышлый близко», 861.

прiятенъ—«(хто) подобаетъ», 949.

про—ради, для, за. «Про далекость доро... 437. «Про забийство», 1125.

пробача́ти (przebaczać)—забыть, 378, 5...

проберскій (probierski) — пробирн... 925 («камень»).

«**Пробы минуцій Лятосовых...**» (Proby minucij Latosowych) Щасного Д... бровскаго, 773.

проволо́ка (przewłoka)—волокита, 10...

[12] **продковати**—первенствовать, 735.

продолженье—затяжка, продолжите... ность. «Для продолженья, опущается», 3... См. выше: предлуженье.

прокураторъ «альбо инстыкгаторъ», 9...

[1] **прокураторъ** — повѣренный, ходат... попечитель, опекунъ, 1061.

промежку (miedzy), 1031.

[12] **промень**—лучъ, 430.

промина́ти—миновать, опускать, ос... влять безъ вниманія. «Тое писмо прo... наетъ», 451.

[1] **про́пасть** (odchłań), 1049.

[1] **простакъ** — человѣкъ изъ просто... родья, 117, 118, 863, 1109 («грубый»).

простачокъ (prostaczek), 939.

простиря—простыня, 162.

просхура(я)—просфира, 127, 128.

проти́въ—*на*, 401.

«**Противъ ересей**» (Contra haere... св. Епифанія, 743.

[2] **прото**—«для того»—потому, 87, 88...

протопопа(ъ), 679, 931.

протосингелъ (protosyngiel), 36...

Слово это сложное: ... (cella—келья). Синкелъ— Протосинкелъ — старшій ... никовъ, сообитателей ...

тій «або старшій монастыра», 470.
е: протъ.
троній (prototron), 186.
гъ—старшій, первый, 470. См. выше: t.
эсыя (прыреченье, profesia)—испо-, 505 («Рымская»), 767 («Руская»).
(е)есоръ школьный, 605.
ывати—неоднократно просить, 567.
ѣ(е)ждка (przeieždka)—поѣздка, 927.
гдко—скоро, 639.
пий (przędszy) — скорѣйшій, бы-й, 230.
вара (przywara)—недостатокъ, не-нство, худой навыкъ, 813, 1173.
скръный — равный, одинаковый, й. «Украшатися повелеваемъ пры-ми нашого синъклита одеждами»,
зака (przypowieść)—присловье, из-947.
иерей (primiierey) «то есть стар-эзбитеръ», 895.
имовка — нарѣченіе; напоминаніе, порицаніе, упрекъ, 769, 823, 891.
ушати—принуждать, 587.
намней—по крайней мѣрѣ, 829.
дцыпалный трыбуналистъ, 823.
цыпалъ (przednieyszi autor), 543.
каценье—потеря, 659 («здоровья»).
эручоный (zaręczony)—взятый на 322.
экати (przysięgać)—присягать, 955.
еченье (професыя, professia)- ис-іе, 505.
олодити — подсластить, 643 («по-
ютися — подсѣсть, присосѣдиться. іеръ до когось старшого прыселься»,
ый хлѣбъ, 697.
orza)—**тяжба**, судбище. «Епископъ эпомъ еслибы мелъ пру», 266.
гмиста—псалмопѣвецъ, 444.
ч—«ганити» (разночт. «гадити») 3, 4.
вати—портить, истреблять 224, 737.
тися — пестрить, испещрять, укра-прикрываться, прикрашиваться. «А пвшій пстрится зверхними окра-оженства», 408.
ютина (pstrocina)—пестрота, 408,
къ—*птица*, 154. «Птахъ зовемый 155.

[1] *птица*—«птахъ», 154.
пугачъ—филинъ, 923.
пудло—ящикъ. «Пудло твое безъмозкгое», 923.
[2] **пуйналъ**—кинжалъ, 409.
пу́катися — лопнуть, треснуть, разорваться. «Яко побожное и чистое сердце не маетъ ся пукати?!» 405.
пустынножитель (pustelnik) «то есть анахорытъ», 749.
[12] *путь*—«доро́га», 382.
[1] **пытане** (pytanie)—*распря*, 240.
пытанеся—вопрошеніе, 521.
пытаючій—*вопрошающій*, 379.
[12] **пыха́** спѣсь, чванство, надменность, гордость, высокомѣріе, 314, 419, 919, 1089.
пышно («мовити») - гордо, кичливо, надменно, 1051.
[2] **пышный**—*гордый*, 1047.
пѣснь Павперибусъ (piosnka Pauperibus), 1043.
пѣшій по́четъ, 200. См. **по́четъ**.
Пятница Великая, 965.

Р.

Рабины «и школьники Жыдовъскии» 679.
[2] **работа** «горкая» (niewola pogańska.—рабство, неволя, 1023.
рабская «или служняя особа»—Св. Духъ, 1137.
равноангелный—ἰσάγγελος, 9, 10.
[1] **рада** -*совѣтъ*, 925, 1049.
«О радѣ костелномъ (O iedno ści kościelney), «книжки по Польску писаные», 264.
[1] **радити** («па́лицею желѣзною»)—совѣтовать; править, управлять, 93, 94.
[12] **раднѣй**—*паче*, 393;—охотнѣе, скорѣе, лучше, 459, 473.
[2] **радшей**- лучше, паче, 635, 653, 685, 707, 893, 1005, 1057, 1093.
[1] **разбойническій** «то есть листрикійскій», 433.
развергати—*раздирати*, 389.
раздирати—«развергати», 389.
раздробляемо—*ломимое*, 19.
раздробляти—*ломити*, 21.
разсудити—«указовати» (ukazować), 240.
разсуженіе—*судъ*, 238.
разумъ—«знаемость», 947;—«познанье»,733.
ра́ити—предлагать, рекомендовать, 410, 411.

[12] **раме**—*мышца*, 1132;—плечо, 186 («зъ рамене»), 232 («зъ рамени короля»).

ра(о)сколникъ, 167, 168.

раскол̂ъ (schisma), 202.

[2] *распря*—«пытане» (pytanie), 240.

растлити—«сплюгавити», 387.

растлитися—«осквернятися», 387.

[12] **ратунокъ**—помощь, спасеніе, 380, 1133.

[12] **рачей**—паче, лучше, 236. См. выше: раднѣй, радшей.

[1] **рачыти**—соизволить, благоволить, удостоить, 184, 186.

reuerentia = uczciwość — цѣломудріе, честность, непорочность, 1170.

[1] **ревидовать** — посѣщать, осматривать, 254.

ревливый (rzewliwy)—горькій, горестный, 1033.

ревнитель «або милосникъ», 389, 390.

рéвно («плакати»)—горько, 473.

[2] **рекомо** (rzkomo)—будто, 821. См. ниже: ркомо.

[2] **ремесло**, 937.

ремесникъ—ремесленникъ, 326, 899.

[1] **речы̂**—сказать, молвить, 759.

речь—предметъ, вещь, дѣло, 49, 71, 72, 79 и 80 («речь слушная»—дѣло доброе, хорошее), 183 и 186 («много рéчы есть»).

риза—«сукня», 1057.

ризы—«шаты», 397.

риторикий. «Можетъ бо истенное слово просветити и умудрити во благихъ безъ грамотикия и риторикия», 174.

рихлей. См. ниже: рыхлей.

[12] **ркомо**—будто бы, 465, 627. См. выше: рекомо.

робята (chłopięta), 1115.

ровень (rowny) — равный, одинаковый. «Бо се жаденъ ровень имъ въ науце не нашолъ», 280.

ровесникъ (rowiennik), 278.

родителка—родительница, 475.

родити—«сплодити», 77, 78.

[1] **рóдичи**—родители. «Повáснили ро... човъ зъ дѣтми», 405.

rodoumny. «A co się tycze orthod... świętey wiary, ktora niechwieiąca się ... vmocniona w smyślney y **rodoumney** ... iaśnieoświeconych xiążąt Ostrozskich».

родоста (rożany kwiat), растеніе...

[1] **рожай**—родъ, 458.

розважати — разсматривать, обд... 117, 118, 136, 577.

Розводы «малженские», 963, 1107...

Rozwody albo ...

розгрешити — ... грѣхи, 224.

розъявити очи (... раскрыть, 745.

[1] **розмаитый**—раз...

Розмовца см. Бе... 127.

розознати. «И Со... Хрістова оголосилъ ...

[2] **розрухъ** — ... волненіе, тревога; 326, 935.

розсудокъ «...» 805;—«чистый», ...

розсѣвачъ—с... тель, сплетникъ

розумъ «цар...

[2] **розумѣти**

розщѣрные... ный, 480.

тися—кляться, 179.
іистръ «Люторскый», 174.
ли «плаские», 861. См. Примѣчанія.
никъ (ręcznik)—утиральникъ, поло-
921.
телень—«жалосный», 393.
TUAŁOWIE CERKIEWNE» изданія
па, 1222, 1223, 1253. Подъ этимъ раз-
я «Требникъ».
ихло—скоро, 413, 1089.
(и)хлей—скорѣе, 43, 687, 739, 829,

ерство, 1069.
ать (ryczeć)—ревѣть. «Плакать и ве-
і рычать только на то вспомпевъши,
296.
)дкій (rzadki). «О которыхъ редкий
маетъ ведомость», 901.
зь (rzeź)—рѣзня; убійство, смерть,

дитель (regent) — распорядитель,
5.
(rząd)—порядокъ, устройство; пра-
тво, правленіе, 250.

С.

кра «або благословеніе»—папское
деніе на епископство, 437.
осанкта. Отъ sacrosanctus—непару-
, неприкосновенный, священный,

тный (sam) Отецъ—самъ-одинъ, 715.
рноватый. «Подъ бструю кбсу сатур-
го Ирода посѣала и выростила», 474.
оля (swawola)—своевольство; необ-
ость. распутство. «До великое свое-
(do wielkiey sweywoli) 665. «Не на
олю» (nie na swowoleństwo) 945.
готати (świegotać)—чирикать, щебе-
олтать, пустословить, суесловить, 1015.
дьніе—«свѣдочство», 80.
юволенство — своеволіе; необуздан-
распутство, 59, 60.
олникъ—своевольникъ, 1059, 1063.
юбъ—зудъ, чесотка, 61, 62.
ительствованные листы, 436—438.
оцные, свѣдечные листы, 437, 438.
ѣдочтво—свидьніе, 80.
очтво—свидѣтельство, 79.
ѣ(е)жо (świeżo)—педавно, 262.
ѣтло (światło)—свѣтъ, 573.
во свѣтъ привести—«объяснити», 1049;—
«освѣтити», 925.
Свѣ(е)ча. «Подобно хотя бы и свечъ до
боку прысажоно», 893.
свѣшникъ—«лихтаръ», 643.
святéцъ—святый, 426, 428.
" свя(е)токупца — святокупецъ, симо-
ніакъ, 209—210.
свя(е)тцы (kalendarz), 1081.
святшей—святѣе, 114.
свя(е)щенникъ, 218, 232.
Священное Писаніе. Встрѣчающіяся
въ третьей книгѣ «Памятниковъ полемиче-
ской литературы въ Западной Руси» ссылки
и указанія на библейскій текстъ приво-
дятся ниже въ порядкѣ главъ и стиховъ, по
книгамъ, расположеннымъ въ алфавитномъ
порядкѣ. При этомъ слѣдуетъ предупредить,
что ссылки на глáвы и стихи (взятыя осо-
бенно изъ католическихъ источниковъ) мо-
гутъ не сойтись съ Русскою или Славян-
скою Библіею, такъ какъ дѣленіе па глáвы
и стихи въ Западныхъ Библіяхъ (особенно—
въ Псалмахъ, гдѣ иногда нужно убавлять
на единицу) не всегда одинаково.
Аггей:
гл. 2, ст. 9, -73.
Апокалипсисъ:
вообще,—1289.
гл. 2, ст. 1—2,—422.
гл. 2, ст. 2,—1285.
гл. 2, ст. 21—23,—1147.
гл. 3, ст. 1, 16—17,- 1148.
гл. 7 и 8,—1227.
гл. 11, ст. 8,—1144.
гл. 12, ст. 1,—145.
гл. 12, ст. 12,—457.
гл. 13, ст. 15, 16- 17,—54.
гл. 13, ст. 16,—87.
гл. 13, ст. 18,—1134, 1135.
гл. 17 и 18,—1134.
гл. 18, ст. 7,—1296.
гл. 18, ст. 16—17,—1129.
гл. 20, ст. 7,—457.
гл. 21,—137.
гл. 22, ст. 8—9,—1129.
гл. 22, ст. 18—19,—426.
гл. 12, 17, 18 и 21,—1296.
Бытія книга:
гл. 1, ст. 26—27,—78.
гл. 2, ст. 2, 3, 6, 7, 11—12,—387.
гл. 2, ст. 9, 17,—386.
гл. 3, ст. 14—15,—170.
гл. 5, ст. 3,—77.
гл. 11, ст. 4,—387.
гл. 14, ст. 18,—1242.
гл. 22, ст. 17,—397.
Варухъ:
гл. 3, ст. 38,—108.

Второзаконіе:

гл. 5, ст. 8,—47 (48).
гл. 16,—1242.
гл. 16, ст. 3,—1241.
гл. 17, ст. 8—13,—237, 238.
гл. 18, ст. 9,—386.
гл. 32,—49, 115, 1103.
гл. 32, ст. 7,—380.
гл. 32, ст. 16,—386.

къ Галатамъ посланіе:

толкованіе Іоанна Златоуста,—123.
гл. 1, ст. 8,—409.
гл. 1, ст. 18,—410, 1077.
гл. 2, ст. 11—12,—400.
гл. 2, ст. 11—16,—1143.
гл. 2, ст. 21,—143.
гл. 3, ст. 1,—81.
гл. 3, ст. 2, 5,—176.
гл. 3, ст. 16,—172.
гл. 4, ст. 6,—1188.
гл. 4, ст. 14—15,—316.
гл. 5, ст. 1, 4,—143.
гл. 5, ст. 2—5,—25.
гл. 5, ст. 8,—21.
гл. 5, ст. 22—26,—148.
гл. 6, ст. 1,—114.
гл. 6, ст. 2,—381.
гл. 6, ст. 14,—151.
гл. 6, ст. 16,—148.

Даніилъ:

гл. 1 и 5,—99—100, 104.
гл. 3, ст. 34—35,—110.
гл. 5, ст. 21,—73.
гл. 6, ст. 10,—105.
гл. 7, ст. 11,—1126, 1134.
гл. 7, ст. 25,—769, 771.
гл. 10, ст. 3,— 162.

Дѣянія Апостольскія:

вообще,—43, 801, 831, 839.
начало 17,—49.
гл. 1, ст. 5, 8,—1189.
гл. 2, ст. 32—33,—444.
гл. 2, ст. 33,—1192.
гл. 4, ст. 11—12,—414.
гл. 4, ст. 32,—977, 1001.
гл. 7, ст. 33,—106.
гл. 7, ст. 51,—1077.
гл. 7, ст. 56,—1093.
гл. 7, ст. 57—59,—404.
гл. 8, ст. 47—49,—105.
гл. 10, ст. 9—10,—161.
гл. 10, ст. 25—26,—1129.
гл. 10, ст. 38,—443.
гл. 10, ст. 41,—54.
гл. 12, ст. 5,—113.
гл. 13, ст. 1—3,—423.
гл. 13, ст. 3,—161.
гл. 15, ст. 2,—143.
гл. 15, ст. 22—23,—789.
гл. 15, ст. 22—24,—423.
гл. 15, ст. 28—29,—143.
гл. 17, ст. 22—23,—61.
гл. 19, — 99—100.
гл. 19, ст. 15,—99—100.
гл. 19, ст. 29,—403.
гл. 20, ст. 17—18,—420.
гл. 20, ст. 28,—232, 420, 789.
гл. 20, ст. 32,—1097.
гл. 23,—403.

къ Евреямъ посланіе:

гл. 1, ст. 9,—444.
гл. 5, ст. 1,—114.
гл. 5, ст. 4,—939.
гл. 7, ст. 17,—1242.
гл. 7, ст. 17, 19, 22,—1216.
гл. 7, ст. 18—19,—144.
гл. 7, ст. 26—27,—1220.
гл. 7, ст. 27,—1217.
гл. 8, ст. 5,—114.
гл. 8, ст. 7,—143.
гл. 8, ст. 8—9,—144.
гл. 8, ст. 13,—144.
гл. 9, ст. 24,—1220.
гл. 10, ст. 28—29,—1244.
гл. 11, ст. 4,—170.
гл. 11, ст. 25,—393.
гл. 11, ст. 32,—170.
гл. 11, ст. 37—38,—85.
гл. 11, ст. 38,—154.
гл. 11, ст. 39—40,—1256.
гл. 12, ст. 22,—415.
гл. 12, ст. 22—24,—1216.
гл. 13, ст. 7,—240, 242.
гл. 13, ст. 9,—174.
гл. 13, ст. 10,—1241.
гл. 13, ст. 13—14,—157.
гл. 13, ст. 17,—300.

Екклесіастъ:

гл. 3, ст. 7,—1159.
гл. 4, ст. 9,—39.

къ Ефесеямъ посланіе:

гл. 1, ст. 22—23,—1139, 1140.
гл. 2, ст. 14—18,—1214.
гл. 2, ст. 20,—1097.
гл. 3, ст. 3, 5,—171.
гл. 3, ст. 9,—171.
гл. 3, ст. 10—11,—172.
гл. 3, ст. 14—16,—444.
гл. 4, ст. 5—6,—977.
гл. 4, ст. 11—12,—799, 801.
гл. 4, ст. 12,—1097.
гл. 4, ст. 15,—1126.
гл. 4, ст. 26,—1015.
гл. 5, ст. 23,—1126, 1140.
гл. 6, ст. 12,—157.
гл. 6, ст. 18—19,—114.

Захарія:

гл. 6, ст. 12,—410.
гл. 11, ст. 17,—1132.
гл. 14, ст. 20,—71.

Исаія:

гл. 1, ст. 19—20,—280.
гл. 1, ст. 26,—414.
гл. 2, ст. 3,—414, 1079.
гл. 5, ст. 3—4,—1219

399.

.143.
.1138.
-407, 779.
6, 20,—1141.
20,—39, 153, 417.
.. 12,—152.
ст. 11—12,—152.
. ст. 21,—87.
.9, ст. 24,—1131.
19, ст. 26,—577.
.. 20, ст. 27, 1127.
. 20, ст. 28,—1123.
гл. 21, ст. 16,—380.
гл. 21, ст. 43, 1081.
гл. 22, ст. 14,—417.
гл. 22, ст. 21,—1173.
гл. 23, ст. 2—3,—120, 1138.
гл. 23, ст. 8—10,—1140.
гл. 23, ст. 24,—1121.
гл. 23, ст. 27,—609.
гл. 24, ст. 13,—418.
гл. 24, ст. 30,—81.
гл. 25, ст. 26, 28, 30,—987.
гл. 25, ст. 34, 41, 46,—1255.
гл. 26, ст. 17, 35.
гл. 26, ст. 24,—399.
гл. 26, ст. 26, 29.
гл. 26, ст. 27,—1243.
гл. 26, ст. 28,—1216.

Осія:

гл. 1, ст. 11,—999.
гл. 4, ст. 8,—121.

Паралипоменонъ II книга:

гл. 19, ст. 10,—237, 240.
гл. 26, ст. 16—19,—115.

Петръ Апостолъ:

I Соборное посланіе:

гл. 1, 414.
гл. 1, ст. 18—20,—171.
гл. 2, ст. 6,—414.

.47.
..5.
138.

гл. 12, ст. 22,—498.
Іуды соборное посланіе:
гл. 1, ст. 3—4, 18—19,—329, 330.
къ Колоссаямъ посланіе:
гл. 1, ст. 18,—1140.
гл. 1, ст. 26,—171.
гл. 2, ст. 8,—1138.
гл. 2, ст. 8—9,—174.
гл. 3, ст. 8—10,—947.
гл. 4, ст. 3,—114.
къ Коринѳянамъ посланіе:
Первое:
гл. 1, ст. 12,—1001.
гл. 1, ст. 13,—753.
гл. 1, ст. 18,—81.
гл. 2, ст. 1, 5,—377.
гл. 2, ст. 7—8,—171.
гл. 2, ст. 13,—174.
гл. 3, ст. 11,—413, 1127, 1174.
гл. 3, ст. 12—15,—1270.
гл. 3, ст. 19,—173.
гл. 4, ст. 5, —925. 1049.
гл. 4, ст. 6—7,—169.
гл. 4, ст. 16,—168.
гл. 4, ст. 20,—173.
гл. 5, ст. 6,—384.
гл. 5, ст. 7—8,—1239.
гл. 6, ст. 9—10,—176.
гл. 6, ст. 12,—853.
гл. 6, ст. 12—13,—165.
гл. 7, ст. 5,—161.
гл. 7, ст. 14,—195.
гл. 7, ст. 16,—133.
гл. 7, ст. 20, 24,—413, 697.
гл. 7, ст. 25,—151.
гл. 7, ст. 32—34,—153.
гл. 8, ст. 1,—165.
гл. 8, ст. 9—13,—164.
гл. 8, ст. 10—12,—164.
гл. 9, ст. 13, —114.
гл. 9, ст. 19—22,—168.
гл. 9, ст. 22,—169.
гл. 9, ст. 27,—84.
гл. 10, ст. 5,—417.
гл. 10, ст. 11,—398.
гл. 10, ст. 16—17,—21.
гл. 10, ст. 17,—1136.
гл. 10, ст. 23,—165, 853.
гл. 10, ст. 24,—165.
гл. 10, ст. 25,—166.
гл. 10, ст. 27,—166.
гл. 10, ст. 29,—165.
гл. 10, ст. 32,—167.
гл. 10, ст. 33,—167.
гл. 11,—1247.
гл. 11, ст. 1,—168.
гл. 11, ст. 1—2,—1238.
гл. 11, ст. 5,—1171.
гл. 11, ст. 23,—1145.
гл. 11, ст. 23—24,—19.
гл. 11, ст. 26,—21.
гл. 12,—1125, 1126.
гл. 12, ст. 6—7,—382.
гл. 12, ст. 8—11,—382.
гл. 12, ст. 28,—240.
гл. 13, ст. 1—3,—314.
гл. 13, ст. 9,—147.
гл. 14, ст. 19,—448.
гл. 14, ст. 34—35,—1171.
гл. 15, ст. 22,—90.
гл. 15, ст. 33,—352.
гл. 15, ст. 41,—137, 138.
гл. 15, ст. 58,—411.
Второе:
зач. 174,—404.
гл. 2, ст. 15,—1003.
гл. 3, ст. 6,—145, 1025.
гл. 3, ст. 7,—145.
гл. 3, ст. 14—15,—146.
гл. 4, ст. 2—4,—146.
гл. 5, ст. 10,—1255.
гл. 5, ст. 13,—159.
гл. 5, ст. 17,—23, 144, 1242.
гл. 5, ст. 20,—45.
гл. 7, ст. 10,—158.
гл. 11, ст. 23,—83.
гл. 11, ст. 27,—161.
гл. 11, ст. 27—28,—83.
гл. 11, ст. 28,—1085.
гл. 12, ст. 1—4,—86.
гл. 12, ст. 9,—155, 380, 390, 577.
Левитъ:
гл. 16,—390.
Лука Евангелистъ:
толкованіе на него,—248.
гл. 1, ст. 2,—19.
гл. 1, ст. 48,—75.
гл. 2, ст. 36—37,—161.
гл. 4, ст. 9,—174.
гл. 4, ст. 18,—107.
гл. 6, ст. 20,—152.
гл. 6, ст. 21,—418.
гл. 6, ст. 25,—160.
гл. 6, ст. 29,—1057.
гл. 6, ст. 44,—404.
гл. 8, ст. 17,—498, 607, 917.
гл. 9, ст. 22,—399.
гл. 9, ст. 35,—146.
гл. 9, ст. 54—55,—57.
гл. 10, ст. 3,—418.
гл. 10, ст. 16,—300, 486, 1075.
гл. 10, ст. 24,—1005.
гл. 11, ст. 32,—175.
гл. 11, ст. 34,—383.
гл. 11, ст. 42,—79.
гл. 12, ст. 2,—498, 607, 917.
гл. 12, ст. 32,—153, 417.
гл. 14, ст. 24,—417.
гл. 14, ст. 26, 27, 33,—157.
гл. 16, ст. 13,—87.
гл. 16, ст. 25,—382, 1047.
гл. 17, ст. 2,—1138.
гл. 18, ст. 27,—577.
гл. 20, ст. 25,—1173.
гл. 21, ст. 34,—160.
гл. 21, ст. 37,—153.
гл. 22,—248.
гл. 22, ст. 7—8,—35—36.
гл. 22, ст. 15,—39.

, ст. 19,—31—32.
, ст. 22,—399.
, ст. 26,—1127.
, ст. 26—27,—1134.
, ст. 32,—1142.
, ст. 44,—89.

йскія книги:

Вторая:

,—119.

Третья:

3 и 4,—391—392.
ст. 9—16, 18,—393.
ст. 1, 2,—393.
ст. 1,—394.
ст. 17—21,—394.

ст. 11,—105, 116, 137.
ст. 7,—237, 238, 1097.
—1242.

вангелистъ:

ст. 22,—498, 607.
ст. 4,—685.
ст. 31, 33,—399.
ст. 33,—1127.
ст. 29,—160.
ст. 35,—1124, 1127.
ст. 42,—1138.
, ст. 27,—577.
, ст. 44,—1127.
, ст. 45,—1123.
, ст. 17,—1173.
, ст. 27,—112.
, ст. 21,—399.
, ст. 22,—31.

Евангелистъ:

2,—63.
ст. 18,—405.
ст. 16,—444.
ст. 6,—174.
ст. 3,—152, 1047.
ст. 4,—155.
ст. 8,—84.
ст. 3—12,—143.
ст. 11—12,—809.
ст. 14,—1097.
ст. 14—15,—643.
ст. 20,—143.
ст. 25,—1270.
ст. 25—26,—1275.
ст. 39—40,—1057.
ст. 48,—78.
ст. 7,—448.
ст. 22,—383.
ст. 24,—87.
ст. 1—2,—1047.
ст. 2,—925.
ст. 14,—153.
ст. 15,—1138.
ст. 16, 20,—404.
ст. 21,—157.
ст. 29,—176.
, ст. 16,—418.

гл. 10, ст. 23,—1135.
гл. 10, ст. 26,—498, 607, 813, 917.
гл. 10, ст. 28,—1290.
гл. 10, ст. 32,—1069.
гл. 10, ст. 34—36,—401.
гл. 10, ст. 37,—157.
гл. 11, ст. 12,—153, 418.
гл. 12, ст. 23,—404.
гл. 12, ст. 30,—1011.
гл. 12, ст. 41,—175.
гл. 13, ст. 11,—156.
гл. 13, ст. 22,—1131.
гл. 13, ст. 30,—1255.
гл. 13, ст. 33,—1239.
гл. 13, ст. 39—43,—1255.
гл. 13, ст. 57,—685.
гл. 16, ст. 6, 12,—1239.
гл. 16, ст. 18,—416.
гл. 16, ст. 18—9,—399.
гл. 16, ст. 21, 22, 23,—399.
гл. 16, ст. 23,—1127.
гл. 16, ст. 26,—625.
гл. 17, ст. 5,—146.
гл. 17, ст. 27,—1143.
гл. 18, ст. 6,—1138.
гл. 18, ст. 7,—407, 779.
гл. 18, ст. 16, 20,—1141.
гл. 18, ст. 20,—39, 153, 417.
гл. 19, ст. 12,—152.
гл. 19, ст. 11—12,—152.
гл. 19, ст. 21,—87.
гл. 19, ст. 24,—1131.
гл. 19, ст. 26,—577.
гл. 20, ст. 27,—1127.
гл. 20, ст. 28,—1123.
гл. 21, ст. 16,—380.
гл. 21, ст. 43,—1081.
гл. 22, ст. 14,—417.
гл. 22, ст. 21,—1173.
гл. 23, ст. 2—3,—120, 1138.
гл. 23, ст. 8—10,—1140.
гл. 23, ст. 24,—1121.
гл. 23, ст. 27,—609.
гл. 24, ст. 13,—418.
гл. 24, ст. 30,—81.
гл. 25, ст. 26, 28, 30,—987.
гл. 25, ст. 34, 41, 46,—1255.
гл. 26, ст. 17,—35.
гл. 26, ст. 24,—399.
гл. 26, ст. 26,—29.
гл. 26, ст. 27,—1243.
гл. 26, ст. 28,—1216.

Осія:

гл. 1, ст. 11,—999.
гл. 4, ст. 8,—121.

Паралипоменонъ II книга:

гл. 19, ст. 10,—237, 240.
гл. 26, ст. 16—19,—115.

Петръ Апостолъ:

I Соборное посланіе:

гл. 1,—414.
гл. 1, ст. 18—20,—171.
гл. 2, ст. 6,—414.

гл. 2, ст. 9,—350.
гл. 3, ст. 15,—379.
гл. 5, ст. 1—2,—1140.
гл. 5, ст. 2,—799.

II Соборное посланіе:

гл. 1, ст. 5,—176.
гл. 2, ст. 9,—394.
гл. 2, ст. 19,—408.
гл. 3, ст. 5—7,—1271.
гл. 3, ст. 14—16,—169.
гл. 3, ст. 15—16,—147, 1143.

Премудрости Соломоновой книга:

гл. 3, ст. 1, 4, 5, 6, 8—9,—111.
гл. 4, ст. 1, 14,—112.
гл. 5, ст. 15,—112.

Притчи Соломоновы:

гл. 1, ст. 8,—1003.
гл. 3, ст. 12,—418.
гл. 3, ст. 18,—93.
гл. 9, ст. 1,—149, 435.
гл. 9, ст. 7, 8—9,—244.
гл. 9, ст. 8,—991, 1049.
гл. 9, ст. 9,—43.
гл. 10, ст. 6, 7,—112.
гл. 11, ст. 11,—112.
гл. 12, ст. 22,—949.
гл. 14, ст. 15,—140.
гл. 22, ст. 28,—329, 331, 359, 383.
гл. 26, ст. 4,—947, 1117, 1162.
гл. 26, ст. 27, 28,—949.
гл. 29, ст. 2,—111.

Псалтирь:

псалм. 1, ст. 3,—299.
псалм. 4, ст. 7,—89.
псалм. 5, ст. 8,—101.
псалм. 5, ст. 10,—1133.
псалм. 6, ст. 7,—162.
псалм. 8, ст. 3,—380.
псалм. 10, ст. 1,—154.
псалм. 11,—427, 435.
псалм. 15, ст. 3,—112.
псалм. 22, ст. 9,—93.
псалм. 24, ст. 8,—148.
псалм. 25, ст. 5,—103.
псалм. 25, ст. 8,—59, 103.
псалм. 26, ст. 4,—103, 157.
псалм. 27, ст. 2,—103.
псалм. 28, ст. 2,—101.
псалм. 31, ст. 5,—116.
псалм. 32, ст. 1,—112.
псалм. 34, ст. 13,—162.
псалм. 39, ст. 10,—380.
псалм. 41, ст. 4,—989.
псалм. 42, ст. 1,—533.
псалм. 44, ст. 8,—107, 444.
псалм. 44, ст. 13,—69.
псалм. 44, ст. 17,—1085, 1139.
псалм. 45, ст. 11,—159.
псалм. 49, ст. 5,—149.
псалм. 50, ст. 19,—408.
псалм. 51, ст. 3—7,—1171.
псалм. 54, ст. 7,—169.
псалм. 54, ст. 8, 10—12,—154.
псалм. 54, ст. 11,—158.
псалм. 54, ст. 22,—173.
псалм. 57, ст. 4,—173.
псалм. 59, ст. 6,—89.
псалм. 63, ст. 7,—158.
псалм. 64, ст. 2,—105.
псалм. 67, ст. 36,—112.
псалм. 68, ст. 10,—379.
псалм. 68, ст. 11—12,—162.
псалм. 72, ст. 4—7,—420.
псалм. 72, ст. 9,—57.
псалм. 73, ст. 12,—89, 1077.
псалм. 78, ст. 1—3,—472.
псалм. 78, ст. 4—9, 13,—473.
псалм. 80, ст. 10,—49.
псалм. 81, ст. 1,—791.
псалм. 81, ст. 6,—1097.
псалм. 83, ст. 1—2,—158.
псалм. 83, ст. 3,—101.
псалм. 83, ст. 5,—158.
псалм. 83, ст. 11,—158.
псалм. 86, ст. 5,—414.
псалм. 87, ст. 7,—1265.
псалм. 88, ст. 6,—148.
псалм. 88, ст. 8,—148, 149.
псалм. 93, ст. 12,—174.
псалм. 98, ст. 5,—89.
псалм. 98, ст. 9,—101.
псалм. 101, ст. 10,—162.
псалм. 106,—174.
псалм. 108, ст. 24,—162.
псалм. 108, ст. 27—28,—1041.
псалм. 109, ст. 2,—93.
псалм. 109, ст. 4,—1242.
псалм. 110, ст. 1—2,—149.
псалм. 113, ст. 12—14,—51.
псалм. 118, ст. 105,—148.
псалм. 118, ст. 165,—148.
псалм. 119, ст. 6,—1057.
псалм. 120, ст. 2,—174.
псалм. 127, ст. 6,—414.
псалм. 128, ст. 5,—414.
псалм. 130,—174.
псалм. 131, ст. 3—5,—101.
псалм. 131, ст. 7,—89, 410, 877.
псалм. 131, ст. 13—14,—414.
псалм. 132, ст. 1,—386, 583, 1001
псалм. 132, ст. 3,—414, 1003.
псалм. 133, ст. 1—2,—103.
псалм. 133, ст. 3,—414.
псалм. 134, ст. 21,—415.
псалм. 138, ст. 21—22,—103.
псалм. 144, ст. 13,—382.
псалм. 144, ст. 17,—382.
псалм. 145, ст. 8,—380.
псалм. 150, ст. 1,—112.

Пѣснь Пѣсней:

гл. 6, ст. 8,—1003.

къ Римлянамъ посланіе

зач. 102,—414.
зач. 112,—163.
гл. 1, ст. 28,—1169.
гл. 5, ст. 1—2,—144.
гл. 6, ст. 15,—23.
гл. 6, ст. 16,—408.
гл. 7, ст. 4—6,—144.

:т. 12,—158.
:т. 25,—158.
:т. 2,—144.
:т. 9,—1188.
:т. 33—34,—422, 1219.
:т. 34,—1218.
:т. 38—39,—418.
ст. 2—3,—383.
ст. 15,—939.
ст. 17,—176.
ст. 2,—1218.
ст. 25,—383.
ст. 33,—398.
ст. 34,—383.
ст. 2, 3,—383.
ст. 16,—383.
ст. 2,—504.
ст. 1,—1021.
ст. 2,—163.
ст. 3—6,—163.
ст. 10, 12—13, 15,—163.
ст. 15,—164.
ст. 21—22,—164.
ст. 1,—381.
ст. 30,—114.

·115, 116, 121.
·115, 116.
ст. 21,—477, 479.
ст. 6,—1159.
ст. 21,—382.
ст. 3—4,—1049.
ст. 28,—1161.
—121.

янамъ посланіе:

Первое:

:т. 7—8,—416.
:т. 12,—114.
:т. 12—13,—1307—1308.

Второе:

·1134.
:т. 2—3,—1135.
:т. 3—11,—1126.
:т. 4,—99, 100, 1136.
:т. 15,—149.

ига:

:т. 5—6,—388.
:т. 8,—388.
ст. 30—31,—397.
ст. 34, 35,—397.
ст. 38—39,—397.

кю посланіе:

Первое:

т. 9,—148.
:т. 1,—1218.
т. 1—2,—113, 1291.
т. 4,—733.
т. 5—6,—1214.
т. 9,—1291.
т. 2, 12,—741.
т. 16,—55, 101, 109.

гл. 4, ст. 1—2,—331.
гл. 4, ст. 12,—380.
гл. 5, ст. 6,—160.
гл. 5, ст. 17,—114.
гл. 6, ст. 9,—1132.

Второе:

гл. 2, ст. 8,—172.
гл. 2, ст. 9,—418.

къ Титу посланіе:

гл. 1, ст. 16,—741.
гл. 2, ст. 15,—242.
гл. 3, ст. 4—6,—445, 1192.
гл. 3, ст. 15,—977.

Товитъ:

гл. 4,—121.
гл. 4, ст. 15,—1069.

къ Филипписеямъ посланіе:

гл. 1, ст. 23,—1260.
гл. 2, ст. 7,—77.
гл. 2, ст. 10,—79.
гл. 3, ст. 6—9,—145.
гл. 3, ст. 18, 19,—160.

Царствъ I книга:

гл. 21,—1146.

Царствъ II книга:

гл. 6,—117.
гл. 6, ст. 7,—389, 390.

Царствъ III книга:

гл. 11, ст. 11,—389.
гл. 11, ст. 12,—111.
гл. 13, ст. 20—24,—395.
гл. 19, ст. 13—14,—1218.
гл. 20, ст. 35—37, —396.

Царствъ IV книга:

гл. 5,—103.
гл. 12, ст. 4—5,—79, 80.
гл. 13,—111.
гл. 19, ст. 34,—111.

Числъ книга:

гл. 3,—390.
гл. 5, ст. 6—7,—116.
гл. 6,—150.
гл. 16,—115, 308, 390.

священствіе—σεβασμιότης, 45, 46.

σεβασμιότης—«священствіе», 45, 46.

' **сегосветній** (tego świata)—нынѣшняго, теперешняго вѣка, мірскій, грѣховный, 625, 1047, 1075.

седыцыя (отъ Лат. seditio)—раздоръ, ссора, распря; бунтъ, мятежъ, возмущеніе, 657, 661.

сее «писанье», 1049.

сезволенье (zezwolenie)—соизволеніе, 715. Во 2-ой книгѣ: зезволене.

сезволитися (zezwolić się) — согласиться, 731.

[2] **сездѣ**—здѣсь, 67, 68, 71, 72, 73, 74, 130, 131, 136, 807 (owdzie), 1138.

сеймикъ, 202, 1065. См. ниже: соймикъ.

сеймъ «або соборъ», 149, 1065. См. ниже: соймъ.

«Секстины» (Секстыни), книги, 1133. См. Примѣчанія, подъ словомъ Гратіанъ.

селитьба=«мешканне», 101, 102.

«О семи соборахъ» Фотія, 817.

семоголовный «смокъ», 474, 475.

[12] **сось** «часъ», 809.

сѣвизна—сѣдина, 473.

сие (owi), 689.

[12] *сила*—«моцъ», 377, 380, 390.

[2] **сила** – много, множество. «Ихъ тамъ сила было», 895.

сидло (sidlo)—сѣть, 869. Во 2-ой книгѣ: сидло.

си(ы)мониякусъ, 209–210. Въ 1-ой книгѣ: симоніакъ; во 2-ой: симоніанинъ.

синагога (сынакгокга) «дьявольская», 921;—«забобонская», 302.

«Синаксарь albo Kazanie na Wielki Czwartek», 1240.

синг(кг)елъ, 464. См. выше: протосингелъ.

синодъ «подметный», 715.

сказати «за нимъ»—оправдать, признать невиннымъ, правымъ; рѣшить дѣло въ пользу кого. «Тамъ за се милостью не скажутъ», 927.

сказителный – подверженный порчѣ, тлѣнію; бренный, 903.

сказити –уничтожить. «Еретики.... доходы ихъ (поповские) сказили», 114.

[1] **скарбница** («царева»)—сокровищница, 74. Въ 1-ой книгѣ—съ значеніемъ: ризница.

«Скарбъ» (Thesaur.) Кирилла Александрійскаго, 254.

[12] **скарбъ** («царевъ») сокровище, богатство, 71.

скаржытися—жаловаться, 945.

скаровати (skarać)– покарать. «Каноны церъковные таковаго не оборбнять, и овъшемъ рыхлей его скарують (skarzą)», 675.

[2] **сквапливе**—торопливо, скоро, спѣшно, стремительно, 857.

сквапливость — поспѣшность, торопливость, стремительность, 262.

скваплятися (сквапятися)—торопиться, спѣшить, 655, 929.

[12] **скваръ** -зной, жара; пламень, огонь, 137, 138, 140, 141, 473. Во 2-ой книгѣ: сквара.

скидати (degradować)—лишать чего либо, низводить, низвергать, 693, 835. Скинут 829.

складати «зъ урядовъ» (degradować), 49 Срвн. выше: скидати.

складъ «або вызнанье вѣры», 302.

склопотати—обезпокоить, потревожи «Не склопоталъ бысь такъ головы», 1057.

скол(ь)конадцать (kilkanaście)—за десять десять съ лишкомъ. «Маючи зъ собою скол надьцать поповъ» (Y przyszli obadwa z kil naście popow), 196. Есть и еще форма, вы (въ своемъ мѣстѣ) не помѣщенная: «кил надцать»: «одъ летъ килканадцати выдрув ваный», 1035. Въ 1-ой книгѣ: колконадцат

скомороский «личманъ» (maszkara)–в ска, 1049.

сконанье—кончина, смерть, 284, 288.

скончати—«исконати», 131, 132.

скрежетъ—«zgrzytanie», 1255, 1276.

скропитися (skropić się). «Тые, што і раде седять, ради бы некоторые часомъ скропилися того (radzi by się czasem ni ktorzy tego skropili), а спокоемъ дома с дели», 687.

> Быть можетъ, здѣсь было бы луч прочесть: «искропилися»; но въ обоих случаяхъ значеніе глагола (судя по ко тексту) будетъ одно и то же: лишитьс потерять.

скрутыниумъ (scrutinium) — розыск слѣдствіе, 270.

[12] **скруха**—сокрушеніе, сѣтованіе, 118.

скрыдло—крыло, 474.

скрылье (skrzydla)—крылья, 314.

[12] **скры(и)ня** — ларецъ, ящикъ, сундук 117, 118, 131, 132.

скрыня «перемѣря» = скинія свидѣні 389.

скрытые речи—*тайная*, 1049.

скупитьсе –собраться вмѣстѣ, 320.

[12] **скутэчне** – успѣшно, удачно; готов совершенно; дѣятельно, 765.

[12] **скутокъ**—дѣйствіе, послѣдствіе, успѣх дѣло, дѣяніе, 186, 1023, 1134 («облудный»)

[1] *слава*—«фала», 609.

слава–хвала, доброе имя: «учтивая», 56 571.

сладость—«роскошъ», 393.

слизкій—*непокровенъ*, 949.

слина (ślina)—слюна, 296, 753, 921, 9 Во 2-ой книгѣ: слинка.

сличный—прекрасный, красивы

слова «голые», 693.

[2] **слòвко** «лáгодное», 437.

…духъ,

…льный,
…«речь»,

…предъковъ

…ымъ, пріят-
…ъ писанью

…іе, пріятность,

…ый, 1013.
…607.
…)—растеніе,
…ность оплетать, об-

…*мира*, 107, 108.
…баснословный змій,
…главный», 1091; «семо-
…рожный», 474—475.
…мрадвый, отвратительный
…ическомъ, но и въ духовно-
…ъ отношеніи). «Турчинъ пре-
…родливый», 1077.
…«геретыцкие». «Столица Рим-
…а завсегды отъ смродовъ гере-
…жна», 256.
…—печальный, плачевный, 389.

…ь—смущеніе, печаль, скорбь,

…мешъ. «Чыли еще милостию
…овую казнь смети-мешъ?» 1099.
…—*стяжати*, 789.
…—легко, удобно, 691.
…—удобнѣе, лучше, 403.
…шій—удобнѣйшій, 751.
…карикъ», 386.
…гряшти», 379; «я(ѣ)сти», 121,

…1115.
…407.

…уничи-

…жительную форму прилагаетъ Ипатій Потей къ Берестейскому православному собору 1596 года, 523, 531, 707, 823, 863, 877, 883, 891, 893, 895, 1009.

соборная (katedralna) церковь, 929, 931, 973, 1023, 1061.

«Соборникъ», книга, 73, 74.

соборова́ти—засѣдать въ соборѣ, принимать въ немъ участіе, 441, 448. Срвн. ниже: соймовати.

«Сокоровыя книги» (Tomi Conciliorum), 819, 1206.

t. I, act. 3,—564, 565.
книга 1, карта 187,—817.
t. I, fol. 249,—793.
t. I in Synodo Constantinopolitana, cap. 7, Symbolum fidei,—1204.
t. I, pag. 24, «O poście Sobotnim»,—1229.
t. I in Canon. Apostolor., cap. 69,—1241.
t. I, fol. 976, editionis Coloniensis,—985. 986.
t. II, lib. 2,—1139.
t. II, in Actis Concil. Constantiensis, sessione 13, pag. 1063,—1249.

«Сокоръ Ф(Θ)лорентвйскнй», «въ Латинскомъ друку далей анижъ одъ летъ петидесятъ выданый, также и въ Греческомъ сзыку одъ летъ килканадцати выдрукованый», 1035 (также: 797, 915). «За часовъ Григория Тринадцетого папежа былъ по Греческу выдрукованъ», 1105, 1109. «Есть и въ друку по Латине, еще передъ Григориемъ Третимънадьцать папежомъ въ Кольне выдруковапые мало не отъ петидесятъ летъ», 1105, 1107, 1109. Текстъ «Исторіи о разбойничьемъ Флорентійскомъ соборѣ», въ Западно-Русской редакціи, 433—476. Ипатій Потей, говоря вкратцѣ (1035—1038, 1101—1112) объ этой редакціи Флорентійскаго собора, обѣщаетъ дать «врыхле шырпый отказъ», 1037; повторяетъ это обѣщаніе: «тоть вашъ «Соборъ» въ короткомъ часе особливый свой отказъ мети будетъ, где ся покажетъ щирая баламутня его», 1103. Срвн. выше, въ Указателѣ, подъ словами: Исторія, Исторійка.

Можно допустить, что «шырпый отказъ», о которомъ упоминаетъ Ипатій Потей, есть книга въ 4-ку, въ 416 страницъ, вышедшая въ Краковѣ въ 1608, 1609 годахъ (два изданія), предлагающая переводъ съ Греческаго на Польскій Флорентійскаго собора. По обычаю полемистовъ того времени былъ вѣроятно и Западно-Русскій переводъ, доселѣ еще не открытый.

соборъ «або сеймъ», 149;—«листрыкей-

[illegible] «подметный», 913, [illegible]

[illegible] зорка альбо сова, альбо [illegible], 923.

[illegible] «выполнятися», 380, 390.

[illegible] 801.

[illegible] «доскональный», 443.

[illegible] щедро, 643.

[illegible], 947

[illegible] 238.

[illegible] «рада», 925. 1049.

[illegible] «справити», 1077.

[illegible] «обудовати», 435.

[illegible] «будованie», 801.

[illegible] 102. 587. 957. 1117;— [illegible] 279. 293. См. выше: сеймикъ.

[illegible] засѣдать [illegible] 279. Срвн. выше: соборовати.

[illegible] 557;— [illegible] 210. 265. См. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Такъ Клиракъ [illegible] Флорентійскій со-[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 47, 48, 49, 50.

[illegible] 244.

[illegible]

[illegible] 1019.

[illegible] spierać się)— [illegible] 246.

[illegible]

[illegible] составлять за-[illegible]

[illegible] się)—сво-[illegible] заговоръ. [illegible] 701, 955.

[illegible] согласіе. [illegible]

сплодити—*родити*, 77, 78.

[2] **сплюгавити**—*растлити*, 387; splugawić—осквернить, обезчестить, 1237.

[2] **сповѣ(е)дь** (confessia), 707.

[2] **сподѣватися**—надѣяться, 194, 216, 46[illegible]

[1] **споенье**—спаянье; сплоченie, соедин[illegible]ние, 707.

споивати (spaiać)—спаивать; сплоч[illegible]вать, соединять, 206, 733.

споймовати (spoymować) «жону»—[illegible] жену, жениться, 389, 755.

спокоемъ «лежати» (z pokoiem leżać) 571;—«сѣ(е)дѣ(е)ти» (spokoiem siedzieć), 68[illegible]

спокоемъ (spokoynie), 725.

[12] **сполечность**—общество, общежитi[illegible] общенie, 655.

сполкованье — соучастie, сообществ[illegible] 1067.

[12] **сполковати** — соучаствовать, [illegible] связь, 843, 1121.

сполокъ сообщество, общенie. «Сполметь», 200, 234, 837.

[1] **спбро**—много; скоро; удачно, счастли[illegible] успѣшно, 466.

спотвароный — оклеветанный, обезч[illegible]вленный, оболганный, 274.

[2] **справа**—дѣло, 234 («доводная», «ст[illegible]течная»).

«Справедливое описанье по[illegible]ступку и справы синоду Бер[illegible]стейского» (Sprawiedliwe opisanie postę[illegible]ku y sprawy synodu Brzeskiego). Ип. Поте[illegible] свидѣтельствуетъ, что эта книжка на Ру[illegible]скомъ яз. вышла въ Вильнѣ въ 1597, [illegible] на нее Филалетъ не отвѣчаетъ, что про[illegible]тивники жгутъ ее, 503.

[1] **справедливый**—*праведенъ*, 382.

справити—*содѣлати*, 1077

справней (sprawiedliwie)—точнѣе, спра[illegible]ведливѣе, 1089.

справовати—*дѣйствовати*, 382.

справоватися — вести себя; управля[illegible] 178. Остатка справоватися»—въ остатьно[illegible] давать отчетъ: Подобно вже теперъ и [illegible]редъ Богомъ остатка справуеться», 889.

спречатися (zprzeczać się) — спор[illegible] прекословить, противорѣчить, 773, 799, [illegible]

спросне — безстыдно, скверно; [illegible] ужасно, 202, 721, 1063, 1069.

[2] **спросность** безстыдство, распутн[illegible] скверность, грубость, 971.

[12] **спросный** безстыдный, [illegible] распутный, 318, 517;—«домъ» (de[illegible]fanus), 803;—«насѣ(е)нье», 280.

... 2-ой

... стенать,

...не, сообразке-

...вать, прилажи-
..., 819, 1045. Срвн.

...rować się) сообра-

...заньe: «сытшал», 1023.
...лить, употребить, 1057.
...ну) потерянный, пропа-
...

...е «иночеекое», 151.
...и «санъ» -должность конюха.
...раторъский санъ на ся вонь-
...раады коня его дерьжаще», 551.
...ливый—боязливый, трусливый.
... мужными чинитъ страшливыхъ»,

...

...

...же:

...енен-

...чный:
...справа»,

...429.
...ный удъ. «А
...теперь скрозь
... его щупають,
...ть папа екстесъ!
...bet papa gentilia
...os Deo!)» 1137.
...—стеречь, смотрѣть.
... не хотелъ, абы тобе
...режи (waruy), абысь
... делалъ. а по старо-
...го тобе не мило, того
1069.

...ъ ... текста
1... иши,

...трофовати—обличать, дѣлать выго-
..., бранить: «остро», 185.

струдна (ztrudna)—трудно, 765.

стру́мень—ручей, потокъ, 447.

[1] **струти** (struć)—отравить, 497.

студница—студенецъ, колодезь, 448. Въ 1-ой книгѣ: студня.

[2] **стужати**—докучать, досаждать, быть въ тягость, 133, 134.

ступовати—*взыти*, 410.

[12] **стя(е)гатися(е)**—относиться, принадлежать, 250, 753.

[2] *стяжати*—«снабдѣти», 789.

стятый (ścięty)—казненный (чрезъ отсѣченіе головы), обезглавленный, 276.

Суботній «постъ», 441.

Суботство «Симонидское», 1137.

судба—«усправедливене» (usprawiedliwienie), 240.

[1] **судія** «або гетманъ», 119.

[2] *судъ*—«разсуженіе», 238.

Суды «поповскне», 963.

суетіе «свѣта сего», 152.

суетная—płonne rzeczy, 347.

сукня—*риза*, 1057.

[12] **сукня** (biesaga)—платье, 687, 1051.

[12] **сумнѣ(е)нье**—совѣсть, 167, 224, 407; «милое», 929.

суполность—«полность»—цѣлость, полнота, совершенство, 49, 50, 1139. См. выше: **зуполность**.

сусѣ(е)дское «мешканье», 977.

сусѣ(е)дство, 266.

суфалность—дерзость, нахальство, наглость, 167. См. выше: зухвалство.

сухая(-ій) «лбина» (лобъ)—черепъ, 125, 126.

сфалшовати (zfalszować)—поддѣлать, испортить, 701.

[2] **сфолькговати** (folgować) — смягчить, облегчить; умѣрить, простить, пощадить, 713.

[1] **схажка** (schadzka)—сходка, собраніе, 192, 202, 204, 322, 519.

схилити—склонить, наклонить, 581.

[1] **сцептрумъ**—скипетръ, царскій жезлъ, жезлъ правленія; царство, царское достоинство; сила, власть, право, 1125.

сцизма (schizma) «альбо оторванье», 1101.

счести—«вылічити», 83, 84.

[1] **съ-тыхъ-мѣръ**—потому, оттого, 379.

сыньній—сыновній, 453, 454.

сытость—пресыщеніе. «Уходечи обжиръства домового, которое не только до сытости и до пиянъства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати», 1071.

сытшая—болѣе сытная: «страва», 1023.

συνήχθεια—«обыченіе» (разночт. «обычаніе»), 5, 6.

сяя (owa) «сторона», 859.

Т.

«Таемная Богословія» Діонисія Ареопагита (Ареопагиты), 449.

тайная «закрытья», 925; «скрытые речи», 1049.

[12] **тамъ-тотъ, тамъ-та, тамъ-то, тамъ-тые** (tamten, tamta, tamto, tamte)—вотъ этотъ, именно этотъ; тамошній. «Тамътые королеве» (Индійскіе, Японскіе, Китайскіе), 184. «Съ которыхъ тамътые (tamte) владычные уросли», 573. «До тамътыхъ (tamtych) краинъ», 579. «Тамътые (tamte) сымболы», 759. «Тамъ-тотъ (tamten) соборъ», 871. «Тамътые (tamte) суды», 875. «Въ тамътыхъ (tamtych) краяхъ», 1067. «Съ тамтое (tamtey) стороны», 1119.

[1] **тарча**—щитъ. «Не за тарчою, але явне», 573.

[1] *тать*—злодѣй, 304.

твердое крщыцы—*жестоковыйный*, 1
Во 2-ой книгѣ: «твердого карку».

[1] **твéржа**—твердыня, крѣпость, 427,

> На столбцѣ 427-мъ Клирикъ Остр
> скій называетъ «твéржами» семь
> ленскихъ соборовъ, а имъ проти
> ставляетъ послѣдующіе Латино-Рим
> соборы, называя ихъ «вéжами».

те (się)—тебя, 310.

текстъ «або зводъ», 454, 455, 1211.

[12] **темность**—*тма*, 925, 1049.

теологъ, 1093.

теперешній—«дисейшій», 56, 57.

«О терпенію Іевовомъ» (De
tientia Iob) Златоустаго, 743.

[2] **тиснутися**—пробраться, протѣснит
869.

[1] **титулъ** «або слово»—названіе, 75, 76,
1023 («альбо тень якийсь»), 1115 («собачі

[2] **тихость**—смиреніе, 763, 963 («поб
ная»).

[12] **ткати**—совать, запихивать. «А тен
ихъ за печь ткаете», 681.

ткнувшися—*убодаяй*, 382.

ткнути—приткнуть, привязать, присое
нить. «Ткнулъ до него и оного Озию ц
Жидовского», 68.

тлумити — давить, подавлять (мно
ствомъ, силою). «И не помалу супроти
ковъ нашихъ спомогаютъ и ратунокъ
подаютъ, и насъ тлумятъ», 1133.

[1] *тма*—«темность», 925, 1049.

[12] **то-ть** (toć)—итакъ; именно, потому
745, 823, 893.

[2] **то-самъ, то-тамъ** (to-sam, to-tam)
вездѣ, 725.

то сюды, то туды (to-sam, to-tam), 10
1089.

товкатися (tłuć się)—толкаться, таск
ся, скитаться, 1051, 1089.

товáришка—товарка, 397.

товарищъ—*другъ*, 403.

товаръ (kupia). «Крамарчыкове надъ
варомъ (nad kupią) седятъ», 679.

товарышитися (towarzyszyć się)—
житься, вступать въ сообщество, въ со
659.

товарышъ—товарищъ; подмастерье. «
го цеху естъ товарышомъ?» 869.

«Толковое Евангеліе», 1144.

«Толковое Евангеліе» (
ческое), 402.

[12] **торгати**—разрывать, наруш
костельную торъгаютъ», 244.

ітися, торгатьсе (targać się)—ри-броситься, посягать, возставать, по-:я, 206, 675, 921, 1061.
іутися—броситься, ринуться, 427.
ь—торгъ, рынокъ, базаръ. «Баба на неважася, а торгъ о семъ ани ведалъ», усти только ушы на торгъ», 941.
гише—«макелія», 165.
гъ (tor)—путь, дорога; стезя, слѣдъ, 51. Torować drogę—прокладывать, іть дорогу, 1157. Отсюда: торный.
ъ-тамъ (ten-tam)—этотъ именно. :амъ клирыкъ», 983.
·ти. «Господь нашъ Исусъ Хрістосъ есть капланомъ нашимъ на веки»,
гити (tęsknić) «за ними»—тосковать, ь, кручиниться, скучать. «До чогожъ з за ними, а што за пожытокъ ду-зъ нихъ маете?» 312.
іти «часъ» (trawić czas)—терять, уби-емя. «Не хотечи часу травити» (nie czasu trawić), 525.
езница—столовая, 178.
ипити—мучить, томить; безпокоить, ь, досаждать, 412 («везеньемъ»), 893 емъ»).
унокъ—случай, случайность, при-е, 438.
яти (potrafiać)—пособлять, находить о, способъ къ чему, прилаживать, іть. «Купне и сдьпостайне зъ нами, му забегали и въ то траеяли, жебы.....»,
вати—быть, существовать, продол- 220. См. ниже: трывати.
ревники», 973. См. Евхологи.
губый=«троистый», 1128.
(trzey)—три. «Не два, ани трей, надцать епископовъ», 839.
PARTITA HISTORIA»:
b. IX, cap. 10,—1245.
мфъ «односити» (tryumfować)—тор-іать, 1101.
:ýмфы. «Впровáжено (въ костелъ триумфы», 419.
царство — тройное царство, 1128 е, небесное, пекелное»).
стый = «трегубый». «Троистая на коруна, по выкладе Римскомъ, зна-:я троецарство, то естъ: земное, не-пекелное», 1128.
(troj)—трояків. «Трой бо чинъ есть ій во Июдеехъ: единому имя фарисеи, а второму садукеи, а третему Есіи, ижъ есть чистей обою тою», 176—177.
тройженецъ, 741.
тропити (tropić)—слѣдить, искать по слѣ-ду, по тропѣ, 637, 725.
въ-трóпы—вслѣдъ, 440.
[1] тростина (trzcina)—тростникъ, камышъ; трость, тростника. «Утверженне и камень недвижимый зъ легкомысльностью и трости-ною», 1009.
[2] троха—немного. «За троху (za trochę) золота купятъ», 234. Кромѣ того: 436, 455.
труднити—затруднять, безпокоить, пре-пятствовать. «Але и иныхъ труднишъ», 845.
трудность—тяжесть, болѣзнь, страданіе. «Карность и трудность приняли», 57, 58.
трудъ=«праца», 420.
[12] трутизна—отрава, 469, 1053.
трыбуналистъ, 651, 823 («прынцыпал-ный»), 837 («Виленские»).
трывати—быть, существовать, продол-жаться, 907. См. выше: трвати.
[1] туждь (разночт. чуждь)—ἀλλότριος, 5, 6, 17, 18. Въ 1-ой книгѣ: туждый.
[1] тумультъ—шумъ, крикъ; толпа, сборище, 326.
[1] «Турко-Грецыя», сочиненіе Марти-на Крузія, 1111.
тýрчитисе — обасурманиться, принять магометанство, 209—210, 310.
тутошны(и)й (tuteyszy, ten), 843, 857, 951, 955, 1015, 1107.
тщатель (miłośnik)—старатель, подвиж-никъ, 581.
[3] тщатися=«подвизатися», «працовати-ся», 131, 132.
тщеславуяся—тщеславясь, 165.
[1] тыкати—укорять, выговаривать, 829.
[2] тыкатися—касаться, относиться, 917.
тылъ (tył)—задъ. «Съ тылу тежъ, до кухни загледать», 1119.
тысуща, 111.
[12] тѣло (разночт. тѣсто)—φύραμα, 39, 40.
[1] тѣ(е)нь(ъ) (cień, муж. р.)—тѣнь, сѣнь; покровительство, милость; крыло, покровъ, 419 и 420 («нѣакій»), 913, 1023 («якийсь»), 1025.
тѣсто см. тѣло.
тягнути «въ дорóзѣ»—ѣхать, путешество-вать. «Тягнучи въ дорóзѣ», 439.
тяюта—«тяжаръ», 381.
[12] тяжаръ—тяюта, 381.
тяжкость—претыканіе, 397.

сусѣ(е)дское «мешканье», 977.

сусѣ(е)дство, 266.

суфалность—дерзость, нахальство, наглость, 167. См. выше: зухвалство.

сухая(-ій) «лбина» (лобъ)—черепъ, 125, 126.

сфалшовати (zfałszować)—поддѣлать, испортить, 701.

[2] **сфольговати** (folgować) — смягчить, облегчить; умѣрить, простить, пощадить, 713.

[1] **схажка** (schadzka)—сходка, собраніе, 192, 202, 204, 322, 519.

схилити—склонить, наклонить, 581.

[1] **сцептрумъ—скипетръ**, царскій жезлъ, жезлъ правленія; царство, царское достоинство; сила, власть, право, 1125.

сцизма (schizma) «альбо оторванье», 1101.

счести—«вылічити», 83, 84.

[1] **съ-тыхъ-мѣръ—потому**, оттого, 379.

сыньній—сыновній, 453, 454.

сытость—пресыщеніе. «Уходечи обжирьства домового, которое не только до сытости и до пиянъства, але тежъ часомъ и до вомиту звыкло бывати», 1071.

сытшая—болѣе сытная: «страва», 1023.

συνήχθεια—**«обыченіе»** (разночт. «обычаніе»), 5, 6.

сяя (owa) **«сторона»**, 859.

Т.

«Таемная Богословія» Діонисія Ареопагита (Ареопагиты), 449.

тайная—«закрытья», 925; «скрытые речи», 1049.

[12] **тамъ-тотъ, тамъ-та, тамъ-то**, тамъ-тые (tamten, tamta, tamto, tamte)—вотъ этотъ, именно этотъ; тамошній. «Тамътые короле» (Индійскіе, Японскіе, Китайскіе), ... «Съ которыхъ тамътые (tamte) владыки уросли», 573. «До тамътыхъ (tamtych) ... инъ», 579. «Тамътые (tamte) символы ... «Тамъ-тотъ (tamten) соборъ», 871. «... тые (tamte) суды», 875. «Въ тамътыхъ (tamtych) краяхъ», 1067. «Съ тамтое (...) стороны», 1119.

[1] **тарча**—щитъ. «Не за тарчою», 573.

[1] *тать*—злодѣй, 304.

твердое крщыць...
Во 2-ой книгѣ: «тве...

[1] **твёржа**—тверды...

На столбцѣ 4...
скій называетъ
ленскихъ собор...
ставляетъ послѣ...
соборы, называя...

те (się)—тебя, 31...

текстъ «або зво...

[12] **темность**—...

теологъ, 1093.

теперешній—...

«О терпени... tientia Iob) Зла...

[2] **тиснутися**— ... 869.

[1] **титулъ** ... 1023 («альбо ...

[2] **тихость**— ... ная»).

[12] **ткати** ... ихъ за ...

ткнув...

ткнут... нить. ... Жидов...

...лый — упавшій, ослабленный, уны... Любовъ подноситъ упадлыхъ», 431.
...адокъ—*нестроеніе*, 949.
...атровати—усмотрѣть, замѣтить, 577,
...певненье—удостовѣреніе, увѣреніе,
...неный — убѣжденный, удостовѣ..., 655.
...пыти — вспинать, упинать; останоиять, препятствовать. «Каждого чоотъ злости не упинышъ», 476.
...одобати—*изволити*, 414.
...опыти (vpłoszyć)—всполошить, спугугая прогнать. «Жебы пташокъ не ылъ», 711.
...оминати—*молити*, 242. Во 2-ой это слово со значеніемъ: увѣщавать.
...оминокъ—подарокъ, 186.
...оръ—упорство, упрямство; непресть, непоколебимость, 1017.
...леженье (vpośledzenie) — постанона послѣднее мѣсто: униженіе, уни... «А другие упосleженье свое ымъ серцемъ зносятъ», 905, 1091.
...правити (wprawić, udać)—напраогнать, ввергнуть, 951.
...знитель «альбо забавца»—упраздни...держиватель, 577.
...цованый—утрудившійся, наработавтомившійся, уставшій, измучившійся. ...бѣгай же въ старости ее, утисками ...заной», 474.
...рейме—искренно, 318.
...реймый—искренній, радушный, 318.
...ивильеваный—снабженный приви..., 831.
...вильеванье — снабженіе привилеарованіе преимуществъ, 422.
...ити—урядить, постановить, 63, 64.
...ь (urząd)—званіе, должность. «Хрые маетъ потомка въ уряде Своемъ, ...ъ естъ вечною головою, Богомъ и церкви Своее», 1095.
...—ударъ, ушибъ, язва, 411, 420. Въ 2-ой книгахъ—«ураза», съ инымъ ...мъ.
...ити=«вробити»—сдѣлать, обдѣлать. ...или собѣ болвана», 61, 62.
...ство—*юродство*, 81, 82.
...енье (vrodzenie)—родъ, происхожде...ода; благородство, 867.
...дъ—званіе, должность, 202 («маркий»).
усе (wszytko)—все, 314.
ускаржатися—жаловаться, 426.
укладати (=вскладати)—возлагать, надѣвать, 177.
услугованье (vsługowanie)—совершеніе: «сакраментовъ», 707.
услышати—«чюяти», 52.
[1] усправедливене (usprawiedliwienie)—*оправданіе*, 240.
[12] уставати (устати)—переставать, прекращаться, кончиться, 59, 60, 95, 96, 779, 1027.
[12] уставичне—безпрестанно, всегда, постоянно, 125 («обычне»), 126, 136, 1019.
[2] уставичный—всегдашній, постоянный, 623.
уступити=вступить, войти, 97, 98. Въ 1-ой книгѣ—съ противоположнымъ значеніемъ.
[2] *утвердити*—«умоцнити», 435.
утвержденіе—«умоцненье», 420.
утекати=«втекати» — убѣжать. «Ледве нагы втекли», 100.
[2] утекатися—притекать, прибѣгать, 827.
утинати—отсѣкать, отрѣзывать, 465, 899.
[2] утинокъ «альбо окравокъ»—отрѣзокъ, отрывокъ, 639.
у́тлити (wątlić)—дѣлать (представлять) утлымъ: гнилымъ, дырявымъ, слабымъ, безсильнымъ. «Утлечы (wątląc) и в-ни-во-што оборочаючы монархию альбо единовладство папежовъ Рымскихъ», 895.
vtorowany—протоpенный, протоптанный, проложенный, 1280.
[12] утрапеный—утѣсняемый, угнетаемый; бѣдный, несчастный, 184.
[2] утрата «або накладъ»—расходъ, иждивеніе, 135, 136.
утщоный (vczczony)—почтённый, удостоенный чести, почтенія. «Преложоные ваши при католикахъ лепей будутъ утщоны», 314. См. ниже: учтеный.
утяженье (vciążenie)—отягощеніе, обремененіе; утѣсненіе, угнетеніе, 605.
[12] уфати—уповать, надѣяться, 1145.
[1] ухвала—постановленіе, опредѣленіе; уставъ, уложеніе, 511.
[1] уцтившій—почтенный, честный; непорочный, чистый, 425. Въ 1-ой книгѣ: учтившій.
уцтивый—добрый, честный; порядочный, благопристойный, 649 («детки»). См. ниже учтивый.
[1] участникъ—*причастникъ*, 444.
[2] ученіе—*преданіе*, 174.

У.

у-въ—вздвоенный, по требованію эвфоники, **предлогъ. «У-въ** опеку и въ оборону» **(w opekę y obronę),** 611. **«У-въ** одной речи» **(w iedney rzeczy), 649.** «У-въ обудвухъ особахъ», **747. «У-въ** особе вина» **(pod osobą wina), 751. «У-въ** очы» (w oczy), 759, 925, **1143. «У-въ огиду»** (w ohidę), 937. **«У-въ островахъ» (w insulach),** 995. «У-въ ушью будетъ» **(wiadomość będzie),** 1017. **«У-въ** оплаткахъ», **1136. «У-въ** остатныежъ дни», 1144. **См. Примѣчанія.**

у-другое=«в-другое»—въ другой разъ, **89, 90.**

[2] **убе(ѣ)ръ**—убранство, нарядъ, одѣяніе: «коштовный», 1128;—«святителскій», 468.

[1] **уближати** (derogować) — оскорблять; вредить; устранять, удалять, лишать, 559, 560.

[2] **уближенье** — оскорбленіе, униженіе, **192, 509, 931.**

[2] **ублйжити**—оскорбить, обидѣть, 675.

убодаяй—«ткнувшися», 382.

[2] **уважене** —сужденіе, 406 («легкое»).

[1] **увикланый** (vwichlany)—опутанный: **«въ грѣхахъ», 214.** Uwiklać się—опутаться, быть опутану: «sweimi własnemi słowy», 1239.

увлачати—оговаривать, злословить, порицать, 567, 823.

уволочати (vwłaczać)—оговаривать, злословить, порицать, 943.

увѣре́нье—ввѣреніе. «Ключо́въ увѣре́нье», 400. Въ 1-ой и 2-ой книгахъ съ инымъ значеніемъ.

угляжовати (vpatrować)—предвидѣть, 577.

углянути=«разсудити», 51, 52.

удаванье—притворство, лицемѣріе, 230 («омыльное»).

[2] **удаватися**—выдавать себя за кого либо, называться, притворяться, прикидываться, 761 («за Русина»).

ударованье—одареніе, надѣленіе, 422.

удержати—*умерщвляти*, 83, 84.

удобъ—«рихлей», 43.

удобѣе—«лацней», 1131. Во 2-ой книгѣ: удобно.

ужды=«вжды»—по крайней мѣрѣ, вѣдь, однако, впрочемъ; когда, 70. См. выше: вжды.

[12] **уживати**—употреблять, пользоваться, 581, 999 («паствины»).

узбѣшеніе=взбѣшеніе, 65, 66.

уздравити=«помощи», 61. Въ 1-ой книгѣ: уздоровити.

узнакъ=«взнакъ»—навзничь, 65, 66.

узнатися (oba…
образумиться, исп…
самъ узнавъшыся;
волности, але и с…
потужного, предъ
прашалъ съ плачо…

узолъ (węzel), …
фальшивый»).

узорповати (v…
завладѣть, похити…
напежницы, като…
которого слова н…
маютъ, титулъ на…
Греческое узявъ…
узоръповавъши, с…
католиками ся на…

[2] **уймовати**—у…

указовати (uk…

[2] **укаменовати**…

укладность — …
вѣжливость, учтив…
творство, лицемѣрі…
укладностью до б…
жаючогося», 380.

укля(е)кати—…
«Моисей . . .
Богомъ, яко Л…
до земли», 89, 9…

уковати (uk…
649.

улапити — …
словце», 747.

улацненье …
чаніе, рѣшен…

улекнути…
устрашиться…

умаляющ…

умерщвля…

умоцнен…

[2] **умоцн**…

умысль…

[1] **умѣ(е**…
зить. «Ш…
то Богъ п…
ковати.

уника…
«Яко в…
887. В…
ніемъ, …

Уні…
ваема…
ея, с…
404—…

[12] …

)орытовати — споспѣшествовать, .овать. «И тую светую згоду ѳоры- 633.
ѕисъ (съ Греч. ἡ φράσις, sama phra- ь; оборотъ рѣчи; выраженіе, фра-

ıасоватися—печалиться, безпоко- евожиться, 1003.
унокъ—печаль, скорбь, горесть,

ıашка - беадѣлица, малость, вздоръ, 80., 805, 807, 921, 939.
.ег. «Boga się nie bać, krola za nic zwierzchności y urzędu swego miey- ie sluchać, będąc mieszczaninem, freyher braciszek!» 1171.
удаментъ—*основаніе*, 413.
ати—бранить, ругать, кричать, сер- 111.
ъ (fuk)—брань, ругательство, 533.
ı а—«тѣло» (разночт.«тѣсто»), 39, 40.

Х.

осъ, Моавитскій идолъ, 49.
:теристика Православія и Право- , сдѣланная клирикомъ Острож- 13.
ухъ—фартукъ, 178.
ка—минутка. «По хвильце» (паро- .. Срвн. выше: филя.
ятися (chwiać się) — колебаться, ı, трястись, 833, 959.
онния (cherytonia), «то есть листъ цане»--хиротонія, 505.
а—развѣ, ежели, если, 1069, 1073,

стная «лесть», 1138.
юсть—*філософія*, 174.
. «простой, не шляхтичь», 859;— і», 933;—«шаленый», 947.
. (chluba)—хвастовство, похвальба, .е, самохвальство, 687.
:тися (chlubić się)—хвастаться, по- я; гордиться, хвалиться, 499. См. ıюбитися.
ръ—хлѣбникъ, 178.
эevtrapienia—*хлѣбъ озлобленія*,

ь «прѣсный и квасный», 697;—«кис- vasny), 717.
битися—хвастаться, похваляться; :я, хвалиться, 685 («православиемъ»), , 1079, 1119. См. выше: хлубитися.

хмара—туча; мракъ, темнота; множество, большое число. «Ма́лый хма́ры ббо́лочокъ», 384. См. въ 1-ой книгѣ: хмура.
хмарный—тучевый. «По такъ великой мглѣ хмарныхъ и темныхъ ббо́локовъ», 430. Въ 1-ой книгѣ: хмурный.
[2] **хороба**—болѣзнь, немощь, недугъ, 61, 62.
[1] **хорый**—хворый, больный, 129, 130.
хотливе—охотно, 142. См. ниже: хутливе.
хрызма «то есть миро великое», 973;— «мекга то естъ великое крижмо», 973.
хуленіе—«блюзнерство», 947. Во 2-ой книгѣ: хула.
[2] **хутливе**—охотно, 581. См. выше: хотливе.
[2] **хутливый**—охотный, 1029.
[12] **хуть** (chęć)—охота, желаніе, страсть, стремленіе, 419, 919, 975, 1103.
хухнане—ропотъ; насмѣшка, 168.

Древнее Славянское слово (см. Словарь Миклошича).

Ц.

цалкомъ (całkiem)—цѣликомъ, совсѣмъ, совершенно, 569.
[12] **цвиченье** (ćwiczenie)—ученіе, наука, упражненіе, 587, 1023, 1117. Въ 1-ой книгѣ: цвѣченье.
[1] **цвичити** (ćwiczyć)—упражнять, учить, изощрять, обучать; наказывать, 773. Въ 1-ой книгѣ: цвѣчити.
цедула (cedula)—письмо, записка, 535, 537.
цель—цѣль, намѣреніе, 579 («непевнейшый»).
[12]**церемонія** (ceremonia)—обрядъ, 240, 631.
«Церковная Исторія» Евсевія, 1087, 1088.
«Церковная Кройника» Ѳеодорита, 777.
цехъ—общество ремесленниковъ, занимающихся извѣстнымъ ремесломъ; сотоварищество, сообщество, 651, 759, 771, 869.
циприсъ — кипарисъ. «И яко приплѣтается называемое зѣлье смилаксъ до ципрису, такъ привязуется злость до доброти», 384.
[12] **цнота**—добродѣтель, 921 («неподзорная»).
[1] **цорка**—дочь, 476.
[1] **цудне**—удивительно, чудесно; отмѣнно-хорошо, прекрасно, 138.
цудъ (cud)—чудо, диво. «То есть цудъ надъ цуды», 296.

Ч.

... разстрой»... 365 («поровнанье»), 95 ... припода...

Во всех трех случаях Ипатій Потей придает слову «чистый» ироническо-унизительное значение.

... — щень. 91. 92.

... — подобитье. просьба, 1029.

... видимый» — папа Римскій. Ипатій Потей въ письмѣ къ князю Острожскому подаетъ ему совѣтъ: «Трактуй же ... святейшимъ отцемъ папежомъ». ... старинный (конца XVI или начала ...) читатель, подчеркнувъ вышеприведенныя послѣднія три слова, на полѣ написалъ: чортомъ видимымъ».

чтити (czcić) — чтить, почитать, 276. Въ ... книгахъ: чтити.

чутати (czudzić). Князь Острожскій проситъ Ипатія Потея сообщить ему, князю, о ... Терлецкомъ, уѣхавшемъ въ Краковъ, что тамъ (Терлецкій) будетъ чудить. ...

Въ Польскомъ языкѣ есть глаголъ ... но значеніе его мало подходяще.

чужль см. чуждь.

чути — чувствовать, ощущать. «Чу... ...».

чутися (czuć się) — помнить, бодрствовать. ... «За престрогу дякую, и чуюсь ... въ помыслѣ», 601.

чувати — чувствовать, ощущать; обонять. ... чуять. 48. 107. 164. См. ниже ...

чуватися — чувствовать, сознавать себя. ... «... хрестіянъскій брате... не чуетъ, и самъ себе ... чиниаетъ?» 805.

...оати — ... 52. 80. См. выше ...

Ш.

шалоеръ — ... бездѣльникъ. ...

шаленство — безуміе, 392. — безумство, ... глупость. 276. 565.

шаленый — ..., 1049. — сумасшедшій, 647 («хлопъ»), 1111. ... ный, 272.

шалѣти (... «беситися») — взбѣситься, ... глупости, 389, 898.

шемрание — ропотъ, роптаніе, ... 8.

шановати — уважать, почитать, 917

анцоватися — удаватьси, счастли-
429.
рпати—терзать, раздирать, рвать во
роны, 422, 468.
рпнути—растерзать, разорвать, 427.
ты—ризы, 397;—платье, одежда, 162,
истые»).
афаръ (szafarz)—управитель, раздa-
220 («оброковъ Божихъ»).
афованье—управленіе, распоряже-
і.
овати — распоряжаться; раздавать;
ть. «Церьковь наша Восточъная
сакраменъта светые шаѳуетъ», 589.
о тобе належытъ почтивостью людъ-
шаѳовати?» 921. «То въ своей
маетъ и тымъ шаѳуетъ», 1061.
фунокъ—распоряженіе, управленіе,
, 857.
цовати—цѣнить, оцѣнивать: судить,
ъ, 109, 159, 661 («легце»).
ца (szwayca)—шило. «Але найдетъся
овый завилый и ѳальшивый узолъ
швайца, которая тотъ узолъ роз-
», 1037.
ковати (съ Нѣм. schwanken)—коле-
быть неустойчивымъ, 819.
къ (szwank) — колебаніе, шатаніе;
вредъ; ударъ, ушибъ, рана, 699.
цъ (szewc) — сапожникъ, башмач-
А тутъ бы хлопи простые, шевцы,
мели митрополита судити и кара-
.
икъ (szewczyk)—ученикъ сапожнаго
9, 941.
mierstwo—фехтованіе: примѣр-
, поединокъ, 1214.
ень—насѣкомое, въ родѣ осы, 601.
никъ—висѣльникъ: достойный ви-
великій негодяй, 773—774.
ерство—насмѣшка, издѣвка, 1043.
книгѣ: шидарство.
ло (szydło). «Покинувшы некоторые
дратву, ремесло свое власное, сло-
е, не будучы на то послани, про-
», 987. «Не утаитъся шило въ
115.
ій—принадлежащій къ сапож-
Разсказъ о «шылскомъ предо-
себя Христомъ, при-
Петей, 941.
904.

ши(ы)рокий—обширный, 917 («листъ»).
ши(ы)ршый—обширнѣйшій, подробнѣй-
шій, 1037 («отказъ»).
ши(ы)ти (szyć)—(переносн. зн.) бѣгать,
сновать. «Не кожъдый въ сейму до своего
власного дому траѳить, рыхлей до арендара,
албо до заставъника, а часомъ мимо ворота
своего власного дому якъ шыетъ», 687, 689.

Въ Словарѣ Даля: «шить взадъ и впередъ—сновать, бѣгать, суетиться».

[12] шкалеванье—поношеніе, порицаніе, 661.
[1] шкалевати (hańbić)—поносить, пори-
цать, 909, 947.
[12] шкарадый (въ Пол. szkaradny)—мерз-
кій, гнусный, 405. Во 2-ой книгѣ: шкаредный.
[12] шкода—потеря, убытокъ, порча, 145.
шкодникъ—вредный человѣкъ, вредитель,
пакостникъ, 543, 823, 877.
[1] Школа Берестейская, 605.
школьникъ «Жидовский»—учитель, 679.
школьный «проѳесоръ» въ Берестьѣ, 605.
[12] шкрыптъ—писаніе, письмо, 515.
шлюбная—законная: «жона», 649.
шлюбовати—давать обѣтъ, дать обѣ-
щаніе. «Шлюбовалъ былъ Богу Вышнему»,
396. «За насъ шлюбуючи и присягаючи»,
410. «Застановятися шлюбовалъ», 439.
«Шлюбую ему почтивымъ словомъ», 573.
[1] шлюбъ—бракъ, 741;—обѣтъ, обѣ-
щаніе: «А было тыхъ шлюбъ (tego krzy-
woprzysięstwa) по чотырикроть», 943.
шляхецкая «навезка», 685.
шматокъ, шматъ — кусокъ, обрѣзокъ,
обрывокъ, отрѣзокъ, 395, 515.
шнышка—колкость, колкое, язвительное
слово, 949.
[3] шопа—сарай, навѣсъ: «геретическая»,
851, 855, 881, 883, 975.
[2] шпе(ѣ)кгъ (szpieg)—шпіонъ, соглядатай,
лазутчикъ, 175, 310. Во 2-ой книгѣ: шпикгъ.
szpera—рыться, копаться, шарить,
искать, 1204.
[1] шранки—поединокъ, битва, бой. «Въ
шранки вступити, вступовати», 569, 661.
шротъ — дробь; грубосмолотая, непро-
сѣянная мука. «На шротъ губу пустити»—
разнуздать языкъ, дать волю языку, бол-
тать вздоръ, нести ахинею, 867.
[12] што-день (co-dzień)—каждый день,
ежедневно, 296, 425, 721.
[2] штоколвекъ (cokolwiek) — что-нибудь,
262, 739.
штò-мѣсяцъ—каждый мѣсяцъ, ежемѣ-
сячно, 426.

што-навыборнейший — наиотличнѣйшій, 1099.

што-напотребнейший — наинужнѣйшій, 1097.

[2] **што-нарыхлѣй**—*вскорь*, 392.

што-наскромней—наи-воздержнѣе, наитише, 1053.

[12] **што-переднѣйший**—главнѣйшій, 462.

[12] **што-разъ**—каждый разъ, всегда, 711.

[2] **штò-рокъ**—каждый годъ, 426.

штò-синодъ — ежесинодно: въ каждый синодъ, 426.

[2] **штрофовати**—выговаривать, бранить, 559, 665, 1053.

штурмовати—нападать, 1051.

штучка—маленькая хитрость, лукавство, обманъ, 615, 637.

штыхъ—столкновеніе; опасное положеніе. «Не прыводечи одного противъ другому на штыхъ», 909. «Ставечи на штыхъ», 913.

Щ.

[4] **щедробливость**—*щедрота*, 473. См. ниже: щодробливость.

щедрота—«щедробливость», 473.

щекарская «губа», 927.

[2] **щекаръ** (szczekarz)—брехунъ, брехатель; клеветникъ, хулитель, поноситель, 811.

[4] **щекати** (szczekać)—лаять, брехать; поносить, злословить, клеветать, 565, 867, 921, 943.

[2] **щепити**—прививать, основывать, распространять, 97, 98, 1081.

[12] **щире**—искренно, чистосердечно, 412, 1001.

щи(ы)рость — искренность, чистосердечіе, 579.

[4] **щи(ы)титися**—защищаться; хвалиться, величаться, 847.

щодробливый—щедрый, 855 («рука»).

[4] **щодробливость**—*человѣколюбіе*, 391. См. выше: щедробливость.

Ѣ. Ю.

ѣздный—конный, 200 («пòчетъ»).

-юв-. «Позволювати», 1540.

юдейство=Іудеи, 166.

южикъ—«повинный», 414.

[2] *юродство*—«уродство», 81, 82.

юрысдикція, юрысдыцыя—вѣдомст область; судъ, судебная власть. «Не ю бы тутъ ни якое владзы и юрисдик своее ростегати», 669. «Перешкажаешъ ст скопомъ и иньшимъ ихъ юрысдикціам 847.

юсъ патронатусъ (jus patronatus)—пр во покровительства. «Вцале заховую юсъ патронатусъ паномъ своимъ», 683.

Я.

я—*азъ*, 304.

явно. «На явно выехати» (na iaw wyniść), 571.

явность. «На явность (na iawię) і шли», 569.

ядение «мясоѣдное», 167.

ядовитшій—ядовитѣйшій, 272.

[4] **явва** «або плякга», 425.

языЧный—языческій, 53, 54 («идолъ»

якись, якийсь—какой-то, 807 («опуст 949.

[12] *яко*—«абы», 401.

[12] **яко**—*понеже*, 238.

[12] **ялмужна**—милостыня, подаяніе, 31

яничаръ. По увѣренію Ипатія По

янычары—потурчившіеся Греки, 1099.

ярмо см. ермо.

[2] *ярость*—«нехуть», 947; «попудливос 388.

[4] **яскиня**—пещера, разбойничій верт 471, 475.

ясное «око». «Чоловекъ невинъный у маетъ ясное око и не боиться суду».

я(ѣ)сти—*снѣсти*, 121, 122. «Яжъ»— 163.

ящорчій — ящеричій; неблагодар злобный, ехидный. «Съ тымъ превротн ящорчимъ народомъ Спрскимъ обцован сполечность росторгнули», 495.

Ѳ.

ѳавматургъгосъ «або чудотворецъ»,

θεοφιλέστατος — «Богомъ возлюб никъ» 9, 10.

θεοφιλία—«боговозлюбленіе», 9, 10 44; «боголюбіе», 11, 12.

[4] **ѳиміанъ** «або кадило», 390.

ПРИМѢЧАНІЯ

1.—Балабанъ Гедеонъ (и его три книги: Служебникъ, ебникъ, Учительное Евангеліе). Родъ Балабановъ—родъ по преиму-ству военный: почти всѣ члены его начинали военною службою, участвовали походахъ и сраженіяхъ; затѣмъ переходили на военно-административную служ-на должности старостъ, мечниковъ и т. п., или на общественно-политическую, званіи пословъ на сеймы и соборы, основателей и членовъ православныхъ гствъ; а нѣкоторые вступали въ духовное званіе, достигая при этомъ даже гительскаго сана. Военная закваска сказалась въ Балабанахъ: настойчивость, кость, раздражительность, склонность къ нападеніямъ и захватамъ, спорамъ сорамъ сопутствовали имъ въ ихъ дѣятельности даже въ качествѣ духов-ъ лицъ. Яркимъ примѣромъ служитъ знаменитый Гедеонъ Балабанъ. Отецъ его ькъ, будучи уже совсѣмъ старымъ, промѣнялъ мечъ военный на мечъ духов-t и, послѣ смерти Макарія Тучапскаго, занялъ каѳедру Львовскаго право-зного владыки, подъ именемъ Арсенія, въ 1549 году. Положеніе Западно-ской Церкви тогда было печальное: духовныя мѣста покупались и прода-ись ради наживы и стяжанія, и иногда на одно мѣсто являлось двое и болѣе ѣрниковъ и искателей. Такимъ у Арсенія оказался Иванъ Лопатка Осталов-t. Борьба съ Иваномъ Лопаткою, съ православными Львовскими монасты-:и, а также и съ городомъ Львовомъ заняла у Арсенія все время. Въ 6 году онъ передалъ свое мѣсто старшему сыну своему Григорію, также шему военному, и умеръ спустя три года. Но сынъ не сразу занялъ это то, а лишь по смерти соперника отцовскаго Ивана Лопатки, въ 1576 году, о тѣхъ поръ жилъ въ Галичѣ. Возвратившись снова во Львовъ, онъ при-ъ имя Гедеона, владыки Львовскаго, Галичскаго и Каменца Подольскаго, разу вступилъ въ борьбу со Львовскимъ арцибискупомъ Я. Д. Соликов-мъ и съ мѣстнымъ православнымъ братствомъ. Управленіе Жидичинскимъ астыремъ Гедеонъ передалъ своему «сыновцу» (т. е. сыну своего род-о брата) или иначе—родному племяннику Григорію, съ которымъ его не ко смѣшиваютъ, и тѣмъ болѣе, что этотъ Григорій былъ посвященъ сво-» дядею-епископомъ въ санъ архимандрита, съ именемъ Гедеона же. Пыл-раздражительный, все время боровшійся со своими противниками, къ у же—страстный охотникъ-звѣроловъ, епископъ Гедеонъ былъ неразбор-ъ на средства, до того неразборчивъ, что, въ порывѣ раздраженія, сгоряча далъ свое согласіе на унію; но вскорѣ опомнился и загладилъ свой грѣхъ, ствуя всѣми своими силами и употребляя всѣ способы и мѣры противъ и. Дѣятельность Львовскаго владыки Гедеона Балабана рѣзко дѣлится на ѣ половины: до Берестейскаго собора (1596 года), и послѣ онаго; на пер-о половину приходится около двадцати лѣтъ, а на вторую—десять. О пер-

вой половинѣ извѣстный церковный историкъ преосв. Макарій (Булгаковъ) отзывается: «онъ (Гедеонъ) былъ не лучше другихъ тогдашнихъ владыкъ, а нѣкоторыхъ даже хуже». Но не за эту дѣятельность поносятъ Гедеона полемисты-католики и первые прозелиты-уніаты, а за тотъ второй періодъ его дѣятельности, когда Гедеонъ «прозрѣлъ» и испугался глубины своего нравственнаго и духовнаго паденія. Раскаяніе его было искреннее. Гедеонъ очистился отъ своего прошлаго, совершенно переродился и, по словамъ названнаго церковнаго историка, оказалъ Западно-Русской православной Церкви «незабвенныя услуги». Послѣ Берестейскаго собора и вплоть до своей кончины (около 10 февраля 1607), онъ былъ экзархомъ Константинопольскаго патріарха и, въ семъ званіи, замѣнялъ для православныхъ Западно-Руссовъ митрополита, боролся съ уніатскими митрополитами Рагозою и Потеемъ, оспаривалъ незаконныя относительно православныхъ распоряженія королевской власти и проявлялъ свою власть, какъ экзархъ, въ епархіяхъ чуждыхъ, гдѣ были православные, освящая храмы и отлучая владыкъ, отступившихъ отъ православія. Онъ примирился съ братствомъ Львовскимъ, которое (до Берестейскаго собора) и само было не безъ грѣха по отношенію къ Гедеону: будучи ставропигіальнымъ, т. е. самостоятельнымъ и независимымъ, братство не только не хотѣло знать архипастыря, но тайно наблюдало за нимъ, за каждымъ его шагомъ, и доносило вселенскому патріарху. Гедеонъ, видя «паденіе» Западно-Русской православной Церкви и побуждаемый перепискою своею съ патріархомъ Мелетіемъ, основалъ училище, двѣ типографіи и занялся издательскою дѣятельностью.

Заслуги Гедеона Балабана въ этой послѣдней области еще не достаточно оцѣнены *, почему является необходимымъ представить здѣсь подробное описаніе изданныхъ имъ книгъ **. Къ сему побуждаетъ еще и то обстоятельство, что лучшія изъ существующихъ описаній старопечатныхъ книгъ, Строева, Сахарова и др., удовлетворительныя для своего времени и для своей цѣли, не лишнія и теперь для первой потребности, оставили не мало сторонъ и подробностей въ описываемыхъ ими книгахъ безъ разсмотрѣнія и объясненія.

I.

Первая книга, изданная Гедеономъ Балабаномъ, есть Служебникъ, напечатанный въ Стрятинѣ въ 1604 году, въ 4-ку, въ типографіи Гедеонова родственника Ѳедора Юрьевича Балабана. Въ то же время, Служебникъ былъ первенцемъ Стрятинской типографіи; а вторая и послѣдняя Стрятинская книга относится къ 1606 году—Требникъ, о которомъ рѣчь впереди.

Въ старопечатной литературѣ это не первый Служебникъ. До Балабана извѣстны теперь восемь Служебниковъ: 1) Литургіаріонъ, напечатанный въ 1519 году въ Венеціи повелѣніемъ воеводы Божидара Вуковича и послужившій образцомъ для послѣдующихъ, Венеціанскихъ же, изданій Литургіаріона 1554 и 1570 годовъ; 2) Литургіаріонъ. Венеція, 1527: 3) id. et ib. 1554; 4) [illegible] et ib. 1554; 5 и 6) id. et ib. около 1570 (хотя годъ стоитъ и 1554); 7) id. [illegible]

* Попытка показать отношеніе Балабановскаго Требника къ Требнику Петра [illegible] сдѣлана покойнымъ Е. М. Крыжановскимъ (Собраніе сочиненій, т. I, стр. 67—87).

** Мы пользуемся экземплярами Императорской Публичной Библіотеки.

583, тип. Мамонича; 8) id. Москва, 1602. Экземпляры всѣхъ этихъ Служеб-
иковъ (исключая № 4) имѣются въ Императорской Публичной Библіотекѣ.

За ними идетъ Балабановъ Служебникъ. Начинаемъ со шрифта: онъ—
рупный (примѣрно—12 пунктовъ на «очкѡ») такъ-называемый «евангельскій»,
Московскаго, слегка вогнутаго влѣво, типа, но съ характеромъ, строго выдер-
анныымъ, древнѣйшаго (судя по рисунку нѣкоторыхъ буквъ: м, ѵ, ꙁ, ф, ц, ж)
тава. Интересно сокращеніе тр, скопированное съ Греческаго. Этимъ круп-
ымъ шрифтомъ набранъ весь текстъ Служебника (страницы 1—567 второй
агинаціи). Помѣщаемъ снимокъ съ первыхъ шести строкъ 67-ой страницы:

Проскомидїи: ѯз

шестѣи, седмѣи, иосмѣи,

въ ѕі разлꙋчаетъ ѕвѣескаа ꙋкра

шенїа. всѧ нбнаа сщеннона

чалїа, всеблагочиннѣ имѣти

бѫдетъ подобїе :~

Мелкимъ (примѣрно 8 пунктовъ на «очкѡ») шрифтомъ набраны одинна-
цать страницъ первой пагинаціи и послѣднія три второй. Наборъ полной
раницы крупнаго шрифта 12 строкъ, мелкаго—16 строкъ, помимо колон-
тула. Ширина страницы набора (или длина строки) $2^1/_4$ вершка, длина
ли высота) страницы безъ колон-титула $3^1|_8$ в., а съ нимъ $3^1|_2$ вершка.
иновари много (всѣ заглавія, начальныя буквы въ абзацахъ, рисуночныя
квы, уставныя поясненія и колон-титулъ во второй пагинаціи). Кустодій
ѣтъ. Дефисовъ или переносныхъ черточекъ нѣтъ, кромѣ двухъ случайныхъ
ъ послѣсловіи) на 569-ой страницѣ.

Пагинація по-страничная на верху въ углу (то въ правомъ, то въ
вомъ) и, кромѣ того, внизу (по срединѣ) по-тетрадная. По-страничныхъ паги-
цій двѣ: на первой (1—11) помѣщено предисловіе Гедеона Балабана, слово
. Василія Великаго и два наставленія о Св. Агнцѣ; на второй (1—570)—
кстъ Служебника, послѣсловіе и важнѣйшія опечатки. Въ первой пагинаціи
мѣчены (внизу по срединѣ) также и полулисты: ҂в҃, ҂г҃, ҂д҃; три послѣднихъ
лулиста безъ помѣты, а также и первый полулистъ (съ предполагаемымъ ҂а҃),
входящій въ общій счетъ, какъ заглавный. Во второй пагинаціи по-тетрадная
двустраничныхъ полулистовъ въ тетради) помѣта идетъ внизу по срединѣ:
ав҃, а''', а'''', а''''' и три пустыхъ; но со 2-ой тетради и до конца бук-
нная отмѣтка такая: в, вв҃, вг҃, вд҃, вє҃ и три пустыхъ. Тетради перемѣ-

страничною осьмушкою, не входящею въ пагинацію. На лицевой страницѣ помѣщено заглавіе, заключенное въ рамку. Приводимъ цинкографическій снимокъ первой страницы Служебника:

Божестве
нныя лїтургїа

Иже въ стыхъ ѿць нашихъ.
Іѡанна златоустаго.
Василїа великаго: и
Прежеосщенная.

ВСТРѦТІНѢ,
Лѣта Гнѧ ахд.

Заглавіе Служебника, состоящее изъ восьми строкъ, заключено въ фигурную рамку изъ двухъ колоннъ со сводомъ, въ срединѣ котораго Св. Духъ,

а въ центрѣ нижняго основанія рамки—щитъ съ тремя рѣками изъ герба Балабанова, съ единорогами по бокамъ. Первая строка, самая крупная (примѣрно 72 пункта на «очкѣ»), изображена вязью; вторая (около 28 на «очкѣ») и седьмая (около 18 на «очкѣ») значительно мелче, а остальныя представляютъ шрифтъ обыкновенный (около 8 на «очкѣ»); кромѣ того, строки 1, 3, 5 и 7 отпечатаны киноварью. Высота рамки внутри—2³/₄ вершка, ширина внутри—безъ ¹/₁₆ 2 вершка.

На оборотѣ заглавной страницы помѣщенъ гербъ рода Балабановъ. По описанію Нѣсецкаго, примѣты герба Корчакъ, къ которому принадлежитъ родъ Балабановъ, таковы: въ щитѣ поле красное, на немъ три рѣки—бѣлыя: верхняя большая, средняя поменьше, а нижняя еще меньше. На шлемѣ, поверхъ короны, золотая чаша, изъ которой выглядываетъ верхняя половина туловища лягавой собаки (wyżła), какъ бы стоящей на заднихъ лапахъ, съ поднятыми передними лапами и головою, обращенными въ лѣвую сторону щита, т. е. съ запада на востокъ (въ гербѣ, помѣщенномъ въ Служебникѣ, здѣсь—различіе, а именно: переднихъ лапъ не видно, онѣ опущены, а морда пса, украшенная усами, обращена въ правую сторону щита, т. е. съ востока на западъ). У Куропатницкаго сказано короче: trzy rzeki poprzek, naywyższa dłuższa, niższe coraz krótsze; na helmie czasza, z którey pół psa widać. Этимъ гербомъ пользуются, не рѣдко съ большими видоизмѣненіями, 119 фамилій (Нѣсецкій, Herbarz, т. V, стр. 223—227); существенное измѣненіе состоитъ въ замѣнѣ лягавой собаки тремя страусовыми перьями, а иногда—въ перемѣщеніи ея на щитъ, а трехъ рѣкъ—надъ короною.

Надъ гербомъ слѣдующія двѣ строки обыкновеннаго (примѣрно 8 на «очкѣ») шрифта:

Гедіѡнъ Болобанъ єп҃пъ Лвовскій
Галицкый и Каменца подолскаго.

Внутри герба на верху, по бокамъ чаши со псомъ, четыре буквы:

Г Б
Є Л

т. е. Г[едеонъ] Б[алабанъ] Е[пископъ] Л[вовскій]. Подъ гербомъ еще двѣ строки:

Ѥзархъ вселенскаго великаго
ѳрону Константінополского

Первая страница первой пагинаціи открывается заставкою, въ срединѣ которой помѣщенъ изъ герба рода Балабановъ щитъ съ тремя рѣками. Далѣе слѣдуетъ:

||(1) ПРЕДОСЛОВІЄ *.

Ст҃ым восточным каѳолицкім и | ап҃лкым црк҃ве, свщ҃еннодѣйствія пра|вославнымъ въслѣдователемъ, съ|слоужителемъ же смѣренія нашего | о г҃ѣ

* Считаемъ нужнымъ предупредить, что въ приводимыхъ церковно-славянскихъ выдержкахъ дыханія и ударенія строго выдержаны: иногда они необычны, а иногда и вовсе ихъ нѣтъ.

левной вечерни и утрьни (стр. 493—498).
ѣ есть особое заглавіе: «О утрьни» (стр. 495).
да подобаеть глаголати, е҃, Боже, ущедри ны: и когда за
оцъ нашихъ (стр. 498—500).
овъседневныя (стр. 501—505).
а праздникы Владычня и Пресвятыя Богородица и въ память
стр. 506—518).
адъ коливомъ святому (стр. 518—521).
зрыпивый словомъ Твоимъ, Господи.....»
итва и молитва надъ коливомъ усопшимъ (стр. 521—526).
ъ и въсякоя плъти, съмрьть поправъ и діавола упраз-

вечернѣя (стр. 527—542).
иаа. Боже щедрый и милостивый, дълготрьпѣливе и много-
втораа. Господи, не яростію Твоею обличи насъ: ни гнѣвомъ
ъ..... Молитва третіа. Господи Боже нашъ, помяни насъ
гойныхъ рабъ Твоихъ..... Молитва 4. Иже немлъчными
нными славословенми..... Молитва пятаа. Благословенъ
Въседръжителю..... Молитва 6. Господи, Господи, Иже
преемляй въсячьскаа..... Молитва 7. Боже великый и дивный,
благостію..... Молитва осмаа. Боже великый и дивный,
ртіе.....»
трьнѣя (стр. 543—567).
ваа. Благодаримъ Тя, Господи Боже нашъ, въздвигшаго
ь..... Молитва 2. Отъ нощи утрьнюеть духъ мой къ Тебѣ,
Отъ нощи утрьнюеть духъ нашъ къ Тебѣ, Боже...... Мо-
дыко Боже святый и непостижимый, рекый пс тьмы свѣту
». Благихъ скровище, источниче приснотекѫщій..... Молитва
, Тя, Господи, Боже спасеній нашихъ..... Молитва седмаа.
нашего Іу Хріста, въставивый насъ отъ съна.... Молитва 8.
Иже соннаго унынія отложивъ насъ...... Молитва девятаа.
Иже покааніа ради оставленіе человѣкомъ даровавъ.....
же, Боже нашъ, Иже умныя и словесныя представивый
Молитва пръвааналесять. Хвалимъ и поемъ, благословимъ
же отецъ нашихъ......»
ропа Балабана оканчивается слѣдующимъ послѣсловіемъ
ему важнѣйшими опечатками:

блг҃ти хв҃ѣй начало | сътворше, о сей поспѣшест|вꙋющей.
щмъ изъображеніа книги сеѧ, | ꙗкоже преди положихѡ,
Азъ смѣренный гедеѡнъ | болобанъ еп҃пъ лвовскый:
пр҃тла. Съ изрѧднымъ | рачителе благорѡднѣйшимъ
болобаномъ. ѿ немже | полꙋченіи, сицева начинаніа,
блг҃ти бж҃іей исповѣдоусмъ. на преднѧѧ постꙋпающе|
зѣлныи въ | насъ оусрѧдіемъ: еже блгодарнымъ | вамъ

1) Иже въ святыхъ отца нашего Василіа Великаго, архіепископа Кесаріа Каппадокіискыя, поученіе къ іереомъ (стран. 5—8). *Нач.* Вънемли себѣ, о, іерею. *Конецъ*: и себе само́го спасеши, и послушающихъ тебе.

Это прекрасное поученіе—«како досто́итъ священнику со діакономъ служити»—встарину обязательно прочитывавшееся «предъ Божественною святою службою», исчезло со страницъ теперешняго Служебника и уцѣлѣло только въ Единовѣрческомъ, перепечатывающемся съ Іосифовскаго Служебника 1646 года.

2) О святѣмъ агньци, иже въ святый великый четврътокъ закалается (стран. 8—10).

3) О еже како и когда потребляется святый агнецъ (стран. 10—11).

4) Уставъ Божествъныя службы, въ нейже и діаконства (стран. 1—59). *Нач.* Хотя іерей Божествьное съвръшати таинство. *Конецъ*: и всѣхъ святыхъ помилуетъ и спасетъ насъ.

Въ колон-титулѣ надъ этою статьею: «Просфомиссіа или Проскомидіа лптургіамъ». Проскомидія въ Балабановомъ Служебникѣ отличается существеннымъ дополненіемъ, какого нѣтъ въ современномъ Служебникѣ, именно: послѣ отпуста, совершаемаго въ алтарѣ, слѣдуетъ всенародный отпустъ, съ отверзеніемъ царскихъ вратъ, выходомъ діакона, пѣніемъ лика. Обрядъ омовенія и «обрысанія» (abstersio, «обрысати», abstergere) рукъ діакономъ положенъ особо.

5) Истлъкованіе въкратцѣ о святѣй просфомидіи, и еже каа есть десная страна святаго хлѣба, на нейже полагати обыкохомъ святый потиръ и часть Пресвятѣй Богородици и прочія святыхъ девять частій; и чесо ради девять, а не множае, ниже менше полагаемъ (стран. 59—67). *Нач.* Неизреченное въ истинну и непостижимое. *Конецъ*: Конецъ проскомидіи и Истолкованію яже о ней.

6) Божественныя литургіа иже въ святыхъ отца нашего Іоанна Златоустаго (стр. 69—219).

7) Уставъ Божествъныя службы иже во святыхъ отца нашего Василіа Великаго, архіепископа Кесаріа Каппадокіискыя (стр. 220—235).

8) Божественныя литургіа иже въ святыхъ отца нашего Василіа Великаго, архіепископа Кесаріа Каппадокіискыя (стр. 237—350).

9) О закланіи святаго агнца, съ нимъже творится святаа литургіа преждесвященнаа (стр. 351—354).

10) Уставъ Божествъныя службы преждесвященныя иже въ святыхъ отца нашего Григоріа Двоеслова, папы Римскаго (стр. 356—423).

11) Чинъ благословити вино (стр. 424—428). *Нач.* Попъ пріемъ епитрахиль на ся и веземъ кадилницу..... Въ концѣ отпустъ. Въ срединѣ двѣ молитвы: а) «Господи Іисусе Христе Боже нашъ, прѣложивый воду въ вино....»; б) «Господи благий человѣколюбче, призри на вино сіе и на причящающихся отъ него....»

12) Послѣдованіе бываемое на велицѣй вечерни и на бденіихъ (стр. 429—466).

13) Сія молитва глаголется въ недѣлю по канонѣ троичнѣмъ, и на въсякъ день по въсякой павечерници и полунощници (стр. 467—475).

Собственно это не молитва, а ектенія, которой въ Единовѣрческомъ Служебникѣ соотвѣтствуетъ глава 8-я: «Ектенія о державныхъ на полунощници и на павечерняхъ».

14) Послѣдованіе бываемое на утрени (стран. 476—492).

15) О повъседневной вечерни и у́тръни (стр. 493—498).

Въ этой статьѣ есть особое заглавіе: «О утръни» (стр. 495).

16) О еже когда подобаетъ глаголати, с҃, Боже, ущедри́ ны: и когда за молитвъ святыхъ отецъ нашихъ (стр. 498—500).

17) Отпу́сты повъседневныя (стр. 501—505).

18) Отпу́сты на празники Владычня и Пресвятыя Богородица и въ память святымъ великымъ (стр. 506—518).

19) Молитва надъ ко́ливомъ святому (стр. 518—521).

«Иже въся съвръшивый словомъ Твоимъ, Господи.....»

20) Сія діаконства и молитва надъ ко́ливомъ усопшимъ (стр. 521—526).

«Боже ду́ховомъ и въсякоя плъти, съмрьть попра́въ и діавола упра́зднивый....»

21) Молитвы вечернѣя (стр. 527—542).

«Молитва пръваа. Боже щедрый и милостивый, длъготрьпе́ливе и многомилостиве.... Молитва втораа. Господи, не яростію Твоею обличи насъ: ни гнѣвомъ Твоимъ покажи насъ..... Молитва третіа. Господи Боже нашъ, помяни насъ грѣшныхъ и недостойныхъ рабъ Твоихъ..... Молитва 4. Иже немлъчными пѣсньми и непрестанными славословенми..... Молитва пятаа. Благословенъ еси, Господи Боже Въседръжителю..... Молитва 6. Господи, Господи, Иже пречистою Ти силою преемляй въсячьскаа..... Молитва 7. Боже великый и дивный, Иже неизреченною благостію..... Молитва о́смаа. Боже великый и дивный, единъ имѣяй бесъмертіе.....»

22) Молитвы утрьнѣя (стр. 543—567).

«Молитва пръваа. Благодаримъ Тя, Господи Боже нашъ, въздвигшаго ны отъ ложь нашихъ..... Молитва 2. Отъ нощи утрьнюетъ духъ мой къ Тебѣ, Боже...... Молитва 3. Отъ нощи утрьнюетъ духъ нашъ къ Тебѣ, Боже...... Молитва четврътаа. Владыко Боже святый и непостижимый, ре́кый нс тьмы свѣту въсіати..... Молитва 5. Благихъ скровище, источниче приснотекѫщій..... Молитва ше́стаа. Благодаримъ Тя, Господи, Боже спасеній нашихъ..... Молитва се́дмаа. Боже, Отче Господа нашего Іѵ Хріста, въставивый насъ отъ съна.... Молитва 8. Господи Боже нашъ, Иже сонна̀го уныніа отложивъ насъ...... Молитва девятаа. Господи Боже нашъ, Иже покааніа ради оставленіе человѣкомъ даровавъ..... Молитва десятаа. Боже, Боже нашъ, Иже умныя и словесныя представи́вый силы Своею волею..... Молитва пръвааnáдесять. Хвалимъ и поемъ, благослови́мъ и благодари́мъ Тя, Боже отецъ нашихъ......»

Служебникъ Гедеона Балабана оканчивается слѣдующимъ послѣсловіемъ и приложенными къ нему важнѣйшими опечатками:

(568) Ѿ не́йже бл҃гти хв҃ѣй нача́ло | сътво́рше, ѡ҆ се́й поспѣшест|вꙋ́ющей. и҆ въ коне́цъ дости|го́хѡмъ и҆зъѡ҆браже́ніа кни́ги се́ѧ, | ꙗ҆́коже пре́ди положи́хѡ, притѣка́ю|ще къ не́й. А҆зъ смѣре́нныи гедеѡ́нъ | боло́банъ є҆ппъ лво́вскый: е҆за́рхъ | въселе́нского пр҇тла. Съ и҆зра́днымъ | рачи́телє бл҃горѡ҇днѣйшимъ гп҃номъ | ѳеѡ́доромъ боло́баномъ. ѡ҆ не́мже | полꙋче́ніи, сице́ва начина́ніа, бл҃гть | ꙗ҆́ко велича́йшоу, бл҃гти бж҃іей и҆́спо|вѣдоу́емъ. на пре́днѧѧ постꙋпа́юще| ѿ не́ѧ възмага́еми, съ ѕѣлным въ | на́съ оу҆сръ́діемъ: є҆́же бл҃года́рымъ | ва́мъ

ѿ сицевѣхъ ꙗвлѧющимсѧ. |(569) Тѣмже аще въ чемъ погрѣшилъ є | исправитеѧ сщенныѧ сеѧ книги. или | и тvпографъ не преблюде кое мѣста.| млимсѧ прощенію спобламйте братї, | обычє бо нѣчто сицево бывати въ| таковѣхъ, пачеже въ началѣ. не оу | разсмотривший сє ꙗкоже подобаєт:ꝏ |

Изобразижесѧ въ ѿечествѣмъ до-|моу нашемъ Стрѧтинѣ. въ ново сѡоржженой Тvпографіи выше рече-|нного Гпдна Ѳеѡдора Болобана:ꝏ|

Въ лѣто ѿ създаніа мироу. ҂з р ві. | а ѿ въплъщеніа га наше іѵ ха. ҂ахд. | Мца Іаноуаріа, двадесѧ втораго: ꝏ

|(об. 569) Погрѣшеніѧ.

Въ листѣ ро. блгоговѣнїємъ въхѡ|дѧщих вънь. ты чъти. блгоговѣ|нїємъ и страхомъ бжїимъ въходѧ|щихъ вънь. в листѣ узѳ. И еже ѡ|дъжити дъждъ блгъ. тыже чъти. | И ѡ еже ѡдъждити землѧ дъждъ | блгъ. Проча оудобнѣ расмотрелив | читатель исправитъ.

Какъ видно изъ послѣсловія, Гедеонъ Балабанъ ужѐ прямо называетъ себя «исправителемъ священныя сея книги», а родственника своего Ѳ. Ю. Балабана только «типографомъ». Въ «Погрѣшеніяхъ» Стрятинскою типографіею допущены двѣ опечатки: въ строкѣ 5-ой, вмѣсто узѳ, напечатано vзѳ; въ строкѣ 6-ой, вмѣсто дъжити, напечатано дъжити. Прочія, мелкія, опечатки Гедеонъ Балабанъ предоставляетъ исправить внимательному читателю. Перестановку буквъ, въ родѣ іеерю вм. іерею, конечно легко замѣтить; но замѣна и чрезъ і (чінъ, сподобі и т. п.), выпускъ буквъ и поставленіе титлъ (вкы) вызывается тѣснотою набора въ строкѣ, а гдѣ свободно—стоитъ чинъ, сподоби, вѣкы, а потому эти случаи не могутъ быть сочтены ни за ошибку, ни за особенность правописанія. Ударенія, дѣйствительно, смущаютъ иногда своею неожиданностью, необычностью; но послѣдовательность ихъ въ цѣломъ рядѣ однородныхъ случаевъ заставляетъ не спѣшить съ обвиненіемъ въ типографскомъ недосмотрѣ. Здѣсь слѣдуетъ вообще замѣтить, что ударенія въ церковно-славянской письменности и печати, старой и современной, ждутъ своего наблюдателя и изслѣдователя: только тогда могутъ открыться непослѣдовательность и ошибочность въ иныхъ случаяхъ.

II.

Вторая книга, изданная Гедеономъ Балабаномъ, есть Требникъ, напечатанный въ Стрятинѣ въ 1606 году, въ 4-ку. Въ полемической Западно-Русской литературѣ это излюбленная книга, на которую ссылаются и свои, и чужіе.

Въ Славянской старопечати это не первый Требникъ. Насколько до теперь извѣстно, Балабановскому Требнику предшествовали пять болѣе раннихъ Требниковъ: 1) Молитвенникъ или Требникъ. Гораждъ, 1531; 2) idem. въ Валахіи, 1534—36; 3) id. Венеція, 1538—40; 4) id. Милешево, Венеція, 1570 (перепечатка Венеціанскаго изданія 1538—40 года).

ники—въ 4-ку и, ужѐ по одному своему внѣшнему объему, уступаютъ Балабановскому Требнику вдвое съ лишкомъ. Три изъ нихъ (№№ 1, 3, 5) имѣются въ Императорской Публичной Библіотекѣ.

Основной *шрифтъ* Требника (1—632) одинаковъ со шрифтомъ предисловія и послѣсловія въ Служебникѣ (т. е. «очко̀» около 8 пунктовъ). Въ Требникѣ есть также и другой шрифтъ, мало отличный отъ основнаго: «очко̀» у него одинаковое (8 пунктовъ), но онъ «свѣтлѣе», т. е. тоньше; имъ набраны: послѣднія пять строкъ на заглавномъ листѣ, подписи къ гербу, предисловіе все (за исключеніемъ 3-ьей строки снизу на 1-ой страницѣ) и съ 633-ьей страницы текста и вплоть до конца. Есть еще и третья разновидность шрифта (болѣе мелкій и узкій), встрѣчается въ двухъ-трехъ мѣстахъ (наприм. об. 145 и 180). Полная страница набора того и другаго шрифта—16 строкъ. Длина строки $2^1|_4$ вершка. Страницы набора обведены линейками: снизу, сверху и къ корешку—одною, къ полю—двумя. Колон-титулъ—между двумя линейками; надъ предисловіемъ печатанъ черною краскою, надъ текстомъ—красною; надъ послѣсловіемъ колон-титула нѣтъ, хотя мѣсто (въ линейкахъ) оставлено для него. *Киновари* много (всѣ заглавія, начальныя буквы въ абзацахъ, узорныя и рисуночныя буквы, уставныя поясненія и колон-титулы въ текстѣ). Въ Требникѣ введены *дефисы* или переносныя черточки. Въ обширной книгѣ всего только одна *кустодія*: подъ чертою послѣдней страницы предисловія стои́тъ: Бо́у не дающꙋ, и затѣмъ прямо начинается текстъ Требника: та́къ во всѣхъ экземплярахъ этой книги, имѣющихся въ Императорской Публичной Библіотекѣ, а также въ экземплярѣ Московскаго Румянцевскаго Музея (по справкѣ С. О. Долгова). Во всякомъ случаѣ, кустодія эта даетъ основаніе для утвержденія, что было продолженіе (между предисловіемъ и текстомъ), начинающееся словами: «Богу не дающу.....» А затѣмъ можно предполагать разное: или видѣнные нами Петербургскіе экземпляры не полны, или упомянутое продолженіе по чему-либо было изъято Гедеономъ Балабаномъ, а кустодія осталась.

Пагинація двоякая: а) не по страницамъ, какъ въ Служебникѣ, а по *осьмушкамъ* въ верхнемъ правомъ углу; всѣхъ нумерованныхъ осьмушекъ 681 или 1362 страницы; ненумерованныхъ осьмушекъ (въ оглавленіи—6, въ послѣсловіи—1, въ заглавіи и предисловіи—8) 15 или 30 страницъ; а во всемъ Требникѣ 696 осьмушекъ или 1392 страницы; б) по *тетрадямъ* внизу по срединѣ; каждая тетрадь состоитъ изъ 8-ми осьмушекъ или 16-ти страницъ; въ каждой тетради помѣчаются первыя пять осьмушекъ такимъ образомъ: а, а҃в, а҃г, а҃д, а҃є, а послѣднія три осьмушки безъ помѣты; всѣхъ тетрадей въ Требникѣ 87 полныхъ (т. е. каждая въ 8 осьмушекъ). Онѣ перемѣчены буквами: А (въ 1-ой, вступительной, ненум. заглавная осьмушка и семь ненум. осьмушекъ предисловія), а (со 2-ой, обозначенной строчною буквою а, идутъ нумерованныя осьмушки текста Требника), б, в, г, д, є, ж, ѕ, з, и, і, к, л, м, н, о, п, р, с, т, ѵ (sic: вмѣсто ꙋ стои́тъ ѵ), ф, х, ѡ, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ь, ѣ, ю, ѫ, ѧ, ѳ, ѯ, ѱ, аа, бб, вв, гг, дд, єє, жж, ѕѕ, зз, ии, іі, кк, лл, мм, нн, оо, пп, рр, сс, тт, ѵѵ (sic), фф, хх, ѡѡ, цц, чч, шш, щщ, ъъ, ыы, ьь, ѣѣ, юю, ѫѫ, ѧѧ, ѳѳ, ѯѯ, ѱѱ, ааа, ббб, ввв, ггг, ддд, єєє, жжж, ѕѕѕ, ззз, иии (послѣднія семь осьмушекъ этой тетради не имѣютъ пагинаціи въ верхнемъ правомъ углу; на шести изъ нихъ—оглавленіе, а на

послѣдней—послѣсловіе). Изъ особенностей пагинаціи по осьмушкамъ (кстати: по провѣркѣ она оказалась безошибочною) нужно отмѣтить: начиная съ 169-ой страницы, кромѣ титла, начинаетъ встрѣчаться острое удареніе, по образцу Греческому: ρ҃ѯ҃ѳ́, т҃ѓі, т҃ќ, т҃ка́ и т. д.; обороты нѣкоторыхъ осьмушекъ оставлены пустыми (безъ набора): 52, 77, 122, 154, 271, 451, 496. Въ главномъ экземплярѣ Требника, принадлежащемъ Императорской Публичной Библіотекѣ, осьмушки 50 и́ 51, относящіяся къ «Чину како подобаетъ пріимати приходящихъ отъ Латинъ», вырѣзаны книжнымъ татемъ, о чемъ рукою Аѳанасія Ѳедоровича Бычкова отмѣчено на фордечномъ переплетномъ листѣ: «вырѣзаны читателемъ листы 50 и 51». По счастью, эти осьмушки имѣются въ дублетномъ экземплярѣ того же Требника, принадлежащемъ той же Библіотекѣ.

Для изученія тогдашняго искусства, Требникъ даетъ разнообразный матеріалъ: 1) Рамка, окружающая заглавіе Требника, такая же, какъ и въ Служебникѣ. 2) Гербъ рода Балабановъ взятъ изъ Служебника, но съ опущеніемъ четырехъ буквъ внутри герба (см. выше, въ описаніи Служебника). 3) Оттуда же взяты только три рисуночныя буквы: Ꙗ (140, 173, 178), О (об. 39, об. 208) и Т (об. 382). 4) Узорная строка со словомъ: «Чинъ» (об. 49, об. 139, 207, 213, 272, 288, 492), «Молитвы» (497), первая и третья строки въ заглавіи: «Молитвъникъ», «Требникъ». 5) Вязь: въ заглавіи, 1, 15, об. 23, 38, 53, об. 58, об. 73, 78, 123, 155, 229, 277, об. 292, 307, 337, 362, 380, 398, об. 422, 452, 478, об. 566, об. 620, 633. 6) Заставки и заставицы: 1 ненум., 1, 10, 15, об. 23 (съ рисункомъ: «крещеніе отрочатъ»), 38 (съ вырѣзкою для шрифта), 43 (id.), об. 46, об. 49 (съ вырѣзкою для шрифта), 53 (съ боковыми подставками для шрифта), об. 58 (съ вырѣзкою для шрифта и рисункомъ вѣнчанія), об. 72, об. 73 (съ вырѣз.), 78 (съ вырѣз. и рисункомъ: «помазаніе елеомъ»), 123 (съ рисункомъ распятія), об. 139 (съ вырѣз.), 155 (id.), об. 200, 207 (съ вырѣз.), 213 (id.), об. 226, об. 227 (не заставка, а въ родѣ украшенія), 228, 229 (съ вырѣз.), об. 265, 266 (съ боковыми подставками для шрифта), 270 (съ вырѣз.), 272 (id.), 277, 288 (съ вырѣз.), об. 292 (id.), 307 (id.), 336, 337 (съ вырѣз.), 362 (id.), 380 (id.), 398 (съ рисункомъ возстанія Спасителя изъ гроба), об. 422 (съ вырѣз.), 452 (съ вырѣз. и рисункомъ Сошествія Св. Духа), 478 (съ изображеніемъ благословляющаго Спасителя), 495 (съ рисункомъ: «спасенія животъ»), 97 (съ вырѣз.), об. 541, об. 555, об. 566 (съ вырѣз.), об. 611, об. 615, об. 617 (съ рисункомъ: «спасенія животъ»), об. 620 (съ вырѣз.), об. 623 (съ изображеніемъ благословляющаго Спасителя), 626 (не заставка, а въ родѣ украшенія), 628 (съ вырѣз. и рисункомъ Преображенія), послѣ об. 681 надъ Оглавленіемъ. Нѣкоторыя изъ выше-перечисленныхъ заставокъ повторяются, нѣкоторыя взяты изъ Служебника, одна со щитомъ изъ герба Балабановъ. 7) Заключительныя украшенія: ненум. 16 (въ концѣ предисловія), об. 14, 23, об. 37, об. 42, об. 45, 46, 52, 58, об. 71, 73, 77, 122, 154, 200, об. 212, 265, об. 269, 271, об. 276, об. 287, 292, об. 306, 335, об. 336, об. 361, об. 379, об. 397, 451, об. 477, об. 491, 555, 611, 626, об. 632, въ самомъ концѣ (на оборотѣ послѣдней ненум. осьмушки). Нѣкоторыя изъ этихъ украшеній повторяются, и большинство ихъ взято изъ Служебника. 8) Отъ рисуночныхъ буквъ, представляющихъ въ миніатюрномъ видѣ какое-либо изображеніе или рисунокъ, отличаются буквы узорныя, остовъ которыхъ окруженъ какимъ-либо узоромъ или орнаментомъ. Въ Требникѣ встрѣчаются

…гисѧ, сирѣчь како прій-
…ческій и а҃птоль-
…достаточна и
… нѣцін
…
…
… ѿ
…уже и
…аптсолми
…ѡци: їаже
…вели-|кій васи-
…ихъ не-|брещи:
…мъ. и | Бж҃твеный
… писаніемъ а҃птсоли
… ѡна и сиѧ достовѣрна
…лмѣнѧемъ: преданіе е҃стъ,
…нужныхъ цр҃ковныхъ потре-
…хъ | книгахъ, сирѣчь ѱалтырѧхъ,
…карнѣ моее крилоское. оустре-
…де речей-|ный бл҃городный Ѳеѡдѡръ
…огими испра-|вленми цвнтый, бл҃гоче-
…редіаній ѕѣло |(нен. 7) теплый рачитель.
…дѣлом ѡтчкое бл҃гочтіе непо-|рочно хранѧ.
…миѡгихъ бывающе, рекоу въ и-|таліи, соуе-
…ии прелыщающесѧ въ различныѧ е҃реси | впадаютъ,
…ѿ церкве ѿпадаютъ. сейже миѡго | времѧ въ
… бл҃го-|чтіа не повреди. и ниже мало ѿ преда-|ній
…лонисѧ: но | їакоже посредѣ ѡгнѧ сый пребысть не ѡ-|па-
…посредѣ морскихъ | волненій истопленіа не подѧтъ. сего|
исправленіа ради, до-|бродѣтели похвалихъ: е҃моуже вьсе
…аніе и попеченіе ѡ семъ бяше, е҃же | книги цр҃кви потребныи
…дати: ѿ нихже по слоужебникахъ сей | Требникъ з Дроукарнѣ
…ни-|ское съ совѣтомъ и бл҃веніемъ смиреніа | нашого коштомъ и
… своим | изъѡбразити потщасѧ. събравши | на сіе дѣло людей
…хъ в хоудо-|жествѣ томъ. иже не дошедши е҃ще | книзѣ сей пре-
вѣрный рабъ Гд҃а | своего Ѳеѡдѡръ Юрьевичъ рокоу по ро-|жествѣ
…ѧщно шестьсѡтно | шестаго. мц҃а маіа двадесѧтъ | четвертаго дн҃ѧ.
…ченіе книги сеѧ по верстахъ чл҃чкаго възраста. ѿнелѣже
…въ нареченіе имене въспріемлетъ, и | ст҃ое кр҃щеніе, съ

блгочи́ннѣ наврѣ-|ша́ютъ, и҆ съгласꙋ́ютсѧ въ ꙗ҆́же къ
ни҆́хже на събо́рѣ съраcмо-‖(об. нен. 3)трѣвше, и҆ смире́н
Львовскомꙋ порꙋчи́шѧ всѧ́ко тща́ніе, и҆ | попече́ніе
книги | тоѧ̀ рече́ннаго Тре́бника. и҆ ма́ло что̀ | по
полѝтъ съ нѣ-|кими є҆пⷭ҇пы ѿ стꙑ́ѧ въсто́чныѧ
въселе́нскаго патрїа́рха | па́стырство ѿри́нꙋвше, по
поутемъ непоко́рства ѿ-|идо́шѧ. А҆зъ же ѡ҆ба́че и҆
доу́ѧ неѿстоу́пнѣ, и҆ порꙋче́-|нное мнѣ дѣ́ло в̾
гиѧ тре́бники є҆ли́ка и҆ ѿ здѣ́шнихъ | предѣлъ,
моултанское, и҆ се́рбъское: въ ни́хже | є҆гда̀
се́мъ ‖(нен. 4—А҃д) ѕѣло̀ скорбѧ́хъ: печа́ли
ра́ди къ блаженѣй-|шомꙋ мелетїю Па́пѣ
премѫ́дрости, и҆ на́-|шего блгоро́днаго нашемъ |
номоу кръмчїю кора-|блѧ̀ хрⷭ҇та, съдер
констаитинопо́льскаго, | възвѣща́ѧ
книгъ на́шихъ слове́нскихъ: | а҆́ще
ра́ди ко́ихъ ви́нъ. въкоу́пѣ же |
и҆звѣстїа цр҃кѡвныхъ въслѣдѡва́ній
не | презрѣвъ моле́нїа моего, но̀
книгоу Тре́бникъ | до́брѣ и҆спра
є҆гоже и҆ роукою сво-|е́ю поди
ѡ҆бщоую по́лзоу великоим-|мен
на дѣ́ло сїе спосиѣшника
бана сн҃а бра́та моего, съ
Дроука́рию съста́вльше, в̾
нники пре́жде поноужде́нїе
шимъ | мелетїемъ: та́же
да̀ не ‖ (нен. 5—А҃є) кто̀
ѡ҆ нѣкихъ ве́щехъ, |
ди́скосѣ полага́емыхъ
никами: да̀ вѣсть
положи́хомъ. но̀
і҆ере́мїи патрїа́рха
и҆ бла-|женѣйшаго
слове́нскїѧ |
жи́хѡмъ.
потре́боу цр҃к
детъ, повелѣ
ныхъ,

...чертою единстве...
...сказано выше.
...данныя. Вначалѣ
...исправленія
...(«папы») Александ...
...вопросъ этотъ былъ по...
...вѣроятно—1590 го...
...не былъ отступникомъ. ...
...о великомъ разногласіи
...поручили Гедеону Балабан...
...книги тоя, реченнаго Т...
...за дѣло: онъ собралъ
...Западной Руси, такъ и въ...
...разногласіе», которое онъ ...
...указаніемъ и вообще за...
...патріарху Мелетію, «возвѣ...
...Словенскихъ, неискусн...
...отнесся съ большимъ в...
...владыки: онъ ...
...съ древними Греческими
...», окрѣпленные его со...
...къ Гедеону Балабану, «...
...пользу великоименному Р...
...языка, которые, подъ руко...
..., даровитаго и энергическа...
...Греческихъ Служебника и
...во вниманіе и...
...когда, ...
...ступалъ от...

…ость Служеб-
…обора
…вати».
…ъ «ста-
…ия ерети-
…рыми дру-
…збудило оже-
…дениковъ велъ
…ия даже о «твор-
…у членами собора
…о Гедеонъ Балабанъ
…къ Требнику и утѣ-
…ахъ», съ приведеніемъ
Іоанна Златоуста. Когда
…еонъ сдалъ его на попеченіе
…го время открылъ собственную
…ительнаго Евангелія и приго-
…е суждено было увидѣть свѣтъ.
…и преданный сынъ Православной
…за границей, онъ, вопреки своимъ
…ъ, «не прельстился суемудріемъ внѣ-
…ъ и отъ преданій Восточной Церкви не
…и денежными затратами были имъ изданы
…ая эту послѣднюю книгу, Өедоръ Юрьевичъ
1606). Теплое слово сказалъ дядя о своемъ
…словія. Единственная во всей книгѣ кустодія
…и въ самомъ концѣ 16-ой ненум. страницы (на
…словіе и завершается полная тетрадь А), не ука-
…тельную къ сей тетради осьмушку, на которой были
…и» на кончину Ѳ. Ю. Балабана, или посвященіе книги
…? Эту догадку присоединяемъ къ сказанному нѣсколько
…той кустодіи.
…словія идетъ текстъ Требника, состоящій изъ слѣдующихъ

… на обновленіе отрочате (1—об. 9).
…олитва знаменáти отрочà, имя ему нарещи. Господи Боже нашь,
…я молимъ и Тебѣ ся мѝли дѣемъ..... Молитва бабѣ по пріятіи мла-
…а. Господи Іисусе Хрісте Боже нашь, рождейся прежде вѣкъ отъ
…а безъ матере...... Чинъ въ третій день женѣ по рожденіи отрочате.
…литва 1. Господи Боже нашь, Иже отъ пръсти създавый человѣка.....
…литва 2 томужъ. Къ Тебѣ, Богу и Съдѣтелю всякой твари.... Молитва
…томужъ и женáмъ прилучившимся на рожденіи томъ. Владыко Господи
…исусе Хрісте, Слово Божіе и Отчее..... Въ четырдесятный день. Молитва.
…оспoди Боже нашь, Тебѣ ся молимъ, и Тебе просимъ, и мили ся дѣемъ....
…тву сію тай. Господи Боже нашь, пришедый въ миръ на спасеніе
…кому.... Молитва. Господи Боже нашь, Иже въ четырде-
…енецъ законному храму принесеся..... Иногда, вмѣсто
…бляется форма: «младо», «младѧ».

ıа-|шихъ тре́бникахъ ста́рыхъ слове́нских҄ | ѻ҆брѣта́етсѧ, сирѣчь ка́ко пріи҆ма́ти | ѿ различныхъ є҆́ресей приходѧщихъ къ | ст҃ѣй каѳоли́честѣй и҆ а҆п҃тольстѣй це́р҄-|кви. ѻ҆сщ҃е́ніе великаго мѵ҆́ра. и҆ про́чаѧ. | да́же не недоста́точна и҆ въ се́мъ книга | бꙋ҆́детъ, повелѣхѡмъ и҆ сіе приложи́ти. | А҆́ще ли сꙋ҆тъ нѣціи приража́ющесѧ силѝ, | ꙗ҆́ко невѣдѣти Тво́рцѡвъ въслѣдѡва́-|ніамъ всѣмъ: да̀ вѣдѧтъ такѡ́віи, ‖(нен. 6) ꙗ҆́кѡ и҆ про́чимъ въслѣдова́ніамъ ст҃ы́нь | цр҃кѡ́вныхъ, сирѣчь кр҃щ҃е́нію, масло-|сщ҃е́нію и҆ и҆́нымъ не вѣмы: вѣмы же | ѻ҆ба́че ѿ за́повѣдей ст҃ы́хъ а҆п҃тѡлъ, | ꙗ҆́ко ними̇̀ сиѧ съста́влена бы́шѧ. ѻ҆ | ни́хже и҆ ѿгнеѧзы́чный Діѻни́сіе А҆реѻ-|пагитъ въ кни́ѕѣ ѻ҆ сщ҃енноначѧ́ліи (ꙗ҆́ко | а҆п҃тѡлми сіѧ преда́на бы́шѧ) ꙗ҆вѣ свѣ-|дителствоу́етъ. прѡ́чаѧ же ст҃ы́ми | ѻ҆ц҃ы: ꙗ҆́же ѿ ѡ҆боихъ пріе́мше крѣпцѣ | съде́ржимъ. а҆́ще бо̀ ꙗ҆́коже гл҃етъ вели-|кій васи́ліе на́чнемъ неписаныхъ ѻ҆бы́-|чаевъ ꙗ҆́ко ма́лоу силоу и҆моу́щихъ не-|брещи̇̀: не оу҆блюде́мсѧ са́мѣми тѣми̇̀ | тъщетоу̀ творѧ́ще и҆ пи́санымъ. и҆ | Бж҃тве́ный Златооу́стъ. ѿсю́доу речѐ ‖(об. нен. 6) ꙗ҆вѣ ꙗ҆́ко не всѧ̀ писа́ніемъ а҆п҃тѡли пре-|даваху. но̀ мнѡ́га и҆ неписаннѣ. по-|до́бнѣ же и҆ ѡ҆́на и҆ сиѧ достовѣрна сꙋ҆́тъ. | тѣ́мже и҆ преда́ніе цр҃ко́вное достовѣрно | вмѣнѧ́емъ: преда́ніе є҆́стъ, ничто́же | мнѡ́жае и҆щи̇. Є҆гда̀ же а҆́зъ ѻ҆ и҆́нѣхъ | ноу́жныхъ цр҃ко́вныхъ потре́бахъ оу҆пра-|жнѧ́хсѧ, и҆ попече́ніе творѧ́хъ ѻ҆ и҆́ныхъ | книгахъ, сирѣчь ѱалты́рѧхъ, и҆ є҆ѵа-|нге́ліахъ оу҆чи́телныхъ и҆зда́ти ѕ҃ дроу-|ка́рнѣ мо́ее крилоское. оу҆стре-мѝсѧ оу҆-|се́рднѣ на дѣло книги сеѧ̀ пре́жде рече́н-|ный бл҃горо́дный Ѳеѡ́дѡръ Ю҆рьевичъ | Боло́банъ. мѫжъ и҆́же мнѡ́гими и҆спра-|вле́ньми цвиты́й, бл҃гоче-сти́выхъ дог҃-|ма́тъ, и҆ ѿте́ческихъ преда́ній ѕѣло̀ ‖(нен. 7) те́плый рачи́тель. и҆́же не сло́вомъ то́-|чію, но̀ и҆ дѣломъ ѿч҃кое бл҃гоч҃тіе непо-|ро́чно хранѧ̀. на́ипаче же и҆де́же мнѡ́-|ѕи ѿ мнѡ́гихъ быва́юще, рекоу̀ въ и҆-|та́ліи, соуе-моу́дріемъ внѣшнихъ оу҆че́-|ній прельща́ющесѧ въ различныѧ є҆́реси | в҆пада́ютъ, и҆ ѻ҆бнажи́вшесѧ бл҃гоч҃тіа | ѿ це́ркве ѿпада́ютъ. се́йже мнѡ́го | вре́мѧ въ ю҆́ности та́мо пожи́въ, бл҃го-|ч҃тіа не повреди̇̀. и҆ ни́же ма́ло ѿ преда́-|ній въсто́чныѧ цр҃кве оу҆клони́сѧ: но̀ | ꙗ҆́коже посре́дѣ ѻ҆гнѧ̀ сый пребы́сть не ѻ҆-|палимъ, и҆ли ꙗ҆́коже посре́дѣ мо́рскихъ | волне́ній и҆стопле́ніа не подѧ́тъ. сего̀ | оу҆́во похвали́хъ и҆справле́ніа ра́ди, до-|бродѣтели похвали́хъ: є҆моу́же всѐ ‖(об. нен. 7) тща́ніе и҆ попече́ніе ѻ҆ се́мъ бѧ́ше, є҆́же | книги цр҃кви потре́бныи на свѣтъ и҆зъ-|да́ти: ѿ ни́хже по слоуже́бникахъ се́й | Тре́бникъ ѕ҃ Дроука́рнѣ своее Стрѧтин-|ское съ совѣтомъ и҆ бл҃ве́ніемъ смире́ніа | на́шого ко́штомъ и҆ накла́домъ свои̇́мъ | и҆зъѻ҆бразити потъща̀сѧ. събра́вши | на сіе дѣло люде́й и҆скоу́сныхъ в҆ хоудо́-|жествѣ то́мъ. и҆́же не доше́дши є҆щѐ | кни́ѕѣ се́й пре-ста́висѧ вѣрный ра́бъ Гд҃а | своего Ѳеѡ́дѡръ Ю҆рьевичъ ро́коу по ро-|ждествѣ̀ х҃вѣ тысѧщно шестьсѡ́тно | ше́стаго. мц҃а ма́іа два́десѧтъ | четве́ртаго дн҃ѧ̀.

Є҆́стъ же съчине́ніе книги сеѧ̀ по ве́рстах҄ чл҃чкаго възраста. ѿне́лѣже одивъсѧ ‖(нен. 8) чл҃къ нарече́ніе и҆́мене въспріемлетъ, и҆ | ст҃ое кр҃щ҃е́ніе, съ

бл҃гочиннѣ наврь-|шаютъ, и҆ съгласоуютсѧ въ ꙗже къ Боу҃ | мѡлбахъ. ѡ҆ ниже на съборѣ сърасмо-|(об. нен. 3)трѣвше, и҆ смиреномоу мнѣ е҆пкопоу| Лвовскомꙋ порꙋчишѧ всѧко тщаніє, и҆ | попеченіє сътворити ѡ҆ исправленіи книги | тоѧ реченнаго Требнкка. и҆ мало что | по семъ михаилъ митрополитъ съ нѣ-|кими е҆ппы ѿ стыѧ въсточныѧ црькве | ѿстоупивше, и҆ въселенскаго патріарха | пастырство ѿриноувше, по начинанію | сердецъ своихъ поутемъ непокорства ѿ-|идошѧ. Азъ же ѡ҆баче и҆ пастырю сво-|емꙋ въслѣдоуѧ неѿстоупнѣ, и҆ порꙋче-|нное ми дѣло в памѧти и҆мый, събрахъ | многиѧ требники є҆лика и҆ ѿ здешнихъ | предѣлъ, є҆лика же ѿ землѧ волоское, моултанское, и҆ сербъское: въ нихже | є҆гда великое разногласіє видѧхъ, ѡ҆ семъ ||(нен. 4—Ад) ѕѣло скорбѧхъ: печали же лѣчбоу ѡ҆-|брѣтохъ посланіа ради къ блаженѣй-|шомꙋ мелетію Папѣ а҆лезандрійскомꙋ, | на край внѣшнѧѧ премѫдрости, и҆ на-|шого бл҃городнаго наказаніа достигшо-|моу, ꙗко и҆зрѧдномоу кръмчію кора-|блѧ хва, съдержащоу є҆моу тогда на-|мѣстіє прътола константинопольскаго, | възвѣщаѧ є҆моу ѡ҆ несъгласіи, и҆ неи-|справленіи книгъ нашихъ словенскихъ: | а҆ще неискоусныхъ ради писецъ, или и҆-|нѣхъ ради коихъ винъ. въкоупѣ же | молѧ и҆ да твръдаго ради и҆ съгласнаго и҆звѣстіа црькѡвныхъ въслѣдѡваній | послетъ намъ Греческій є҆ѵхологъ: и҆ не | презрѣвъ моленіа моего, но посла ми ||(об. нен. 4) слоужебникъ, и҆ сію книгоу Требникъ | добрѣ исправленыи по древнихъ Стыѧ | горы требникѡхъ. є҆гоже и҆ роукою сво-|єю подписавъ съ блвеніємъ пастырским | повелѣваѧ въ ѡ҆бщоую ползоу великои-|мениомꙋ російскомꙋ родꙋ и҆зѡбразити: | А понеже на дѣло сіє спноспѣшника и҆-|мый бл҃городнаго Ѳеѡдѡра Юрьевича | Болобана сна брата моего, съ нимже | въ ѿтчѣмъ домоу нашо Стрѧтинѣ Дроукарню съставльше, в лѣпотоу ꙗко | ноужиѣе тѵпарскими ѡ҆роудіи слоуже-|бники прежде поноужденіє и҆моущие на се | ꙗкоже варивъ рекохъ блаженѣйшимъ | мелетіемъ: таже требникъ сей и҆зѡ-|бразити непщевахѡмъ. в нихже да не || (нен. 5—Ае) кто порицаетъ намъ ѿ и҆же разномы-|слію радоующихсѧ ѡ҆ нѣкихъ вещехъ, | найпаче же ѡ҆ проскомидіи, и҆ ѡ҆ частехъ | хлѣба на дискосѣ полагаемыхъ несъ-|гласіа ради съ древними писаными слоу-|жебниками: да вѣсть кождо, ꙗко не | ѿ своего мнѣніа, или моудрованіа сице | положихомъ. но разоумъ и҆ разъписа-|ніє ѡ҆ семъ древле блаженныѧ памѧти іеремїи патріарха вселенского, и҆же и҆ здѣ | оу насъ странствовавшаго: таже и҆ бла-|женѣйшаго мелетіа с книгъ Греческихъ | намъ ѿ него посланыхъ на словенскіѧ | съ въсѧкимъ ѡ҆пасствомъ и҆стлъкова-|ти повелѣвше, сице положихѡмъ. Преложивше же и҆ сію книгоу Требникъ |(об. нен. 5) въ ѡ҆бщоую потребоу црквамъ и҆здати. | но да не и҆ ѡ҆ семъ мнѣніє различно кое[illegible] детъ, повелѣхѡмъ съборoу быти | свщенникѡвъ въ свщеннодѣйствіахъ [illegible] ныхъ, прозрѣти и҆ и҆зслѣдовати и҆. | Видѣхъ же потребно быти [illegible]

а-|шихъ требникахъ старыхъ словенских | обрѣтаетсѧ, сирѣчь како пріи-
ати | ѿ различныхъ ересей приходѧщихъ къ | стѣй каѳолическѣй и аптоль-
гѣй цер-|кви. осщеніе великаго мѵра. и прочаѧ. | даже не недостаточна и
в семъ книга | будетъ, повелѣхшмъ и сіе приложити. | Аще ли сꙋтъ нѣціи
рирожающесѧ сим, | ꙗко невѣдѣти Творцшвъ въслѣдшва-|ніамъ всѣмъ: да
бдѧтъ такшвіи, |(нен. 6) ꙗкш и прочимъ въслѣдованіамъ стынь | црковныхъ,
ірѣчь крщенію, масло-|сщенію и инымъ не вѣмы: вѣмы же | обаче ѿ
аповѣдей стыхъ аптолъ, | ꙗко ними сиѧ съставлена бышѧ. о | нихже и
гнеѧзычни Діонисіе Ареоп-|пагитъ въ книзѣ о сщенноначаліи (ꙗко | аптоли
іѧ предана бышѧ) ꙗвѣ свѣ-|дителствоуетъ. прошчаѧ же стыми | ѿци: ꙗже
ѿвоихъ пріемше крѣпцѣ | съдержимъ. аще бо ꙗкоже глетъ вели-|кій васи-
іе начнемъ неписаныхъ обы-|чаевъ ꙗко малоу силоу имоущихъ не-|брещи:
е оублюдемсѧ самѣми тѣми | тъщетоу творѧще и писанымъ. и | Бжтвеный
латооустъ. ѿсюдоу рече |(об. нен. 6) ꙗвѣ ꙗко не всѧ писаніемъ аптоли
е-|даваxоу. но мншга и неписаннѣ. по-|добнѣ же и шна и сиѧ достовѣрна
етъ. | тѣмже и преданіе црковное достовѣрно | вмѣнѧемъ: преданіе естъ,
чтоже | мншжае ищи. егда же азъ о инѣхъ | ноужныхъ црковныхъ потре-
іхъ оупра-|жнѧхсѧ, и попеченіе творѧхъ о иныхъ | книгахъ, сирѣчь ѱалтырѧхъ,
ева-|нгеліахъ оучителныхъ издати з дроу-|карнѣ моее крилоское. оустре-
исѧ оу-|сердне на дѣло книги сеѧ прежде речен-|ный блгородный Ѳеодоръ
Юрьевичъ | Болобанъ. мѫжъ иже мншгими испра-|вленми цвитый, блгоче-
тивыхъ дог-|матъ, и штеческихъ преданій ѕѣло |(нен. 7) теплый рачитель.
же не словомъ то-|чію, но и дѣломъ штчкое блгочтіе непо-|рочно хранѧ.
іипаче же идеже мнш-|ѕи ѿ мншгихъ бывающе, рекоу въ и-|таліи, соуе-
оудріемъ внѣшнихъ оуче-|ній прельщающесѧ въ различныѧ ереси | впадаютъ,
обнажившесѧ блгочтіа | ѿ церкве ѿпадаютъ. сейже мншго | времѧ въ
ности тамо поживъ, блго-|чтіа не повреди. и ниже мало ѿ преда-|ній
всточныѧ црквe оуклонисѧ: но | ꙗкоже посредѣ шгнѧ сый пребысть не о-|па-
имъ, или ꙗкоже посредѣ морскихъ | волненій истопленіа не подѧтъ. сего|
во похвалихъ исправленіа ради, до-|бродѣтели похвалихъ: емоуже всѐ
об. нен. 7) тщаніе и попеченіе о семъ бѧше, еже | книги церкви потребныи
а свѣтъ изъ-|дати: ѿ нихже по слоужебникахъ сей | Требникъ з Дроукарнѣ
воее Стрѧтин-|ское съ совѣтомъ и блвеніемъ смиреніа | нашого коштомъ и
накладомъ своимъ | изъобразити потщасѧ. събравши | на сіе дѣло людей
скоусныхъ в хоудо-|жествѣ томъ. иже не дошедши еще | книзѣ сей пре-
тавися вѣрный рабъ Гда | своего Ѳеодоръ Юрьевичъ рокоу по ро-|ждествѣ
ѣ тысѧщно шестьсштно | шестаго. мца маіа двадесѧтъ | четвертаго днѧ.

Естъ же съчиненіе книги сеѧ по верстаx члчкаго възраста. ѿнелѣже
одивсѧ |(нен. 8) члкъ нареченіе имене въспріемлетъ, и | стое крщеніе, съ

помазанїемъ великагѡ | мѵра. и прочаѧ свѧщеннаѧ по преданїю | церковномꙋ даже до скончанїа своегѡ. | не оставихомъ же и инѡческихъ въслѣ-дованїи. таже въслѣдованїа моле-|бна на различныѧ нꙋжныѧ потребы. | А понеже не ꙋ всѣхъ свѧщенникѡвъ пра-|вила ѡбрѣтаютсѧ. сегѡради нꙋж-|нѣйшаѧ ѿ апостолскихъ, и свѧтыхъ ѿцъ | заповѣдей избравше приложихѡмъ на | конци книги сеѧ. Юже вы благодарно | и любезно приемше чтѣте. потрꙋжде-|ннаѧ же и исправленнаѧ свѧщеннодѣйствїа | безъ всѧкогѡ прекословїа съгласно пра-|вѧще. подвигшихсѧ, и всѧко тщанїе |(об. нен. 8) въ дѣло се общаѧ ради вашеѧ пользы вне-|сшй. наипаче же скончавшагосѧ присно-|поминаемагѡ раба Бжїа Ѳеѡдѡра при | страшнѣй жертвы безкровныѧ наверше-|нїи, и прочихъ литиѧхъ и мѡльбахъ | оусердно въспоминайте: тако да и на | прочихъ дѣло книгъ благодарною любо-|вїю, и раченїемъ книгъ насъ поострите. здравствꙋйте за ны молѧщесѧ. | и здѣ, и по ѿшествїи нашемъ | ѿ плоти сеѧ любовїю къ | намъ привѧзꙋеми:∞

Послѣ сего заключительное украшеніе, а подъ чертою единственная во всемъ Требникѣ кустодія (Бꙋ не дающꙋ), о которой сказано выше.

Въ предисловіи этомъ содержатся важныя данныя. Вначалѣ Гедеонъ Балабанъ вновь подтверждаетъ, что на дѣло книжнаго исправленія былъ подвигнутъ письмами блаженнаго Мелетія, патріарха («папы») Александрійскаго. Но и прежде сего («мнѡжае десяти лѣтъ»), вопросъ этотъ былъ поставленъ на одномъ изъ первыхъ Берестейскихъ соборовъ, вѣроятно—1590 года, когда Кіевскій митрополитъ Михаилъ Рагоза еще не былъ отступникомъ. На этомъ соборѣ подробно «изыскивали и смотрѣли»—«о великомъ разногласіи дѣйствій церковныхъ», особенно — о Требникѣ, и поручили Гедеону Балабану «всякое попеченіе и тщаніе сотворити о исправленіи книги тоя, реченнаго Требника», а также и Служебника. Гедеонъ серьезно взялся за дѣло: онъ собралъ «многіе» Служебники и Требники какъ въ предѣлахъ Западной Руси, такъ и въ Валахіи, Молдавіи и Сербіи; его поразило «великое разногласіе», которое онъ встрѣтилъ въ массѣ собраныхъ имъ книгъ; за совѣтомъ, указаніемъ и вообще за помощью Балабанъ обратился къ Александрійскому патріарху Мелетію, «возвѣщая ему о несогласіи и неисправленіи книгъ нашихъ Словенскихъ, неискусныхъ ради писцовъ, или иныхъ ради винъ». Патріархъ отнесся съ большимъ вниманіемъ и любовью къ просьбѣ Львовскаго православнаго владыки: онъ тщательно сравнилъ Греческіе Служебникъ и Требникъ съ древними Греческими экземплярами «Святыя Горы», и «добрѣ исправленныи», скрѣпленные его собственноручною подписью и благословеніемъ, послалъ къ Гедеону Балабану, «повелѣвая изобразити (т. е. отпечатать) оные въ общую пользу великоименному Російскому роду». Были собраны знатоки Греческаго языка, которые, подъ руководствомъ Балабана, человѣка серьезно образованнаго, даровитаго и энергическаго, совершили «со всякимъ опаствомъ» переводъ Греческихъ Служебника и Требника на Славянскій языкъ, при чемъ конечно принимали во вниманіе и древне-Славянскій переводъ, какъ готовый, въ тѣхъ случаяхъ, когда Балабановскихъ справщиковъ и переводчиковъ, онъ не отступ-

15) О повседневной вечерни и утрьни (стр. 493—498).

Въ этой статьѣ есть особое заглавіе: «О утрьни» (стр. 495).

16) О еже когда подобаеть глаголати, с. Боже, ущедри ны и проч. за молитвъ святыхъ отецъ нашихъ (стр. 498—500).

17) Отпусты повседневныи (стр. 501—505).

18) Отпусты на праздники Владычни и Пресвятыя Богородица и въ память святыхъ великыхъ (стр. 506—518).

19) Молитва надъ болнымь святому (стр. 518—521).

«Иже вься съвръшивый словомь Твоимь, Господи.....»

20) Сія діаконства и молитва надъ болнымь усопшимь (стр. 521—528).

«Боже духовомь и вьсякоя плъти, съмрьть поправъ и діавола упраздънивый....»

21) Молитвы вечернія (стр. 527—542).

«Молитва прьваа. Боже щедрый и милостивый, длъготрьпеливе и многомилостиве.... Молитва втораа. Господи, не яростію Твоею обличи насъ ни гнѣвомь Твоимь покажи насъ..... Молитва третіа. Господи Боже нашь, помяни насъ грѣшныхъ и недостойныхъ рабъ Твоихъ..... Молитва 4. Иже немлъчными пѣсньми и непрестанными славословении..... Молитва пятаа. Благословенъ еси, Господи Боже Вьседръжителю..... Молитва 6. Господи, Господи, Иже пречистою Ти силою преемляй вьсячьская..... Молитва 7. Боже великый и дивный, Иже неизреченною благостію..... Молитва осмаа. Боже великый и дивный, единь имѣяй бесъмертіе.....»

22) Молитвы утрьнія (стр. 543—567).

«Молитва прьваа. Благодаримъ Тя, Господи Боже нашь, въздвигшаго ны отъ ложь нашихъ..... Молитва 2. Отъ нощи утрьнюеть духъ мой къ Тебѣ, Боже..... Молитва 3. Отъ нощи утрьнюеть духъ нашь къ Тебѣ, Боже..... Молитва четврьтаа. Владыко Боже святый и непостижимый, рекый из тьмы свѣту вьсіати..... Молитва 5. Благихъ скровище, источниче приснотекущій..... Молитва шестаа. Благодаримъ Тя, Господи, Боже спасеній нашихъ..... Молитва седмаа. Боже, Отче Господа нашего Іс Хріста, въставивый насъ отъ съна.... Молитва 8. Господи Боже нашь, Иже сонного уныніа отложивъ насъ..... Молитва девятаа. Господи Боже нашь, Иже покаанія ради оставленіе человѣкомъ даровавъ..... Молитва десятаа. Боже, Боже нашь, Иже умныя и словесныя представивый силы Своею волею..... Молитва прьваана́десять. Хвалимъ и поемъ, благословимъ и благодаримъ Тя, Боже отецъ нашихъ.....»

Служебникъ Гедеона Балабана оканчивается слѣдующимъ послѣсловіемъ и приложенными къ нему важнѣйшими опечатками:

(568) Ѿ нейже блгти хвей начало | сътворше, о сей поспѣшеств|вȢющей. и въ конецъ дости|гохѡмъ изъображенія книги сея, | якоже преди положихѡ, притѣкаю|ще къ ней. Азъ смѣренныи гедеѡнъ | болобанъ єппъ лвовскый: єѯархъ | вселенского пртла. Съ изрядным | рачителе блгорѡднѣйшимъ гдномъ | ѳеѡдоромъ болобаномъ. ѿ немже | полȢченіи, сицева начинанія, блгть | яко величайшоу, блгти бжїей испо|вѣдоуемъ. на преднея постȢпающе| ѿ нея възмагаеми, съ ѕѣлным въ | насъ оусрдіемъ: еже блгодарнымъ | вамъ

Молитвы эти «чтомы отъ архіерея, или отъ нужды отъ духовнаго отца, аще не будетъ архіерей», «на великомъ въходѣ»: «архіерей преклонь главу, възглашаетъ сія велегласно съ умиленіемъ и слезами». Первая молитва начинается такъ: «Господи Боже нашъ, Иже неизреченною Ти мудростію съдѣлавъ человѣка отъ прьсти, и сего въобразивъ въ видѣніе и доброту.......» Вторая молитва дала поводъ католикамъ и уніатамъ ссылаться на нее въ доказательство верховенства и старѣйшинства Апостола Петра (см. первую книгу «Памятниковъ полемич. лит. въ Зап. Руси», 169—170; кстати: у Льва Кревзы ошибка въ ссылкѣ на Требникъ: не 263 листъ, а об. 268). Вотъ ея первая половина, переведенная на польскій языкъ Львомъ Кревзою: «Владыко многомилостиве, Господи Іисусе Хрісте, Боже нашъ, Иже на връховнѣмъ Твоихъ ученикъ и апостолъ Петрѣ създавый церковъ Свою, и ключа ему давъ царствія небеснаго, и Твоею благодатію въсей ему датися въсхотѣвъ власти, даже связаннымъ быти и на небеси, елика отъ него связана суть, и раздрѣшенымъ быти такожде на небеси, елика отъ него на земли раздрѣшена суть, наслѣдники же насъ худыхъ и недостойныхъ неизреченнымъ Твоимъ человѣколюбіемъ данныя ему власти сподобивъ быти, дабы и намъ такожде вязати и рѣшити въ людехъ Твоихъ прилучающаяся.......»

28) О умръшихъ въ седмицу Свѣтлыя недѣли (270—271).

29) Чинъ провожденію младеньческому (272—об. 276).

30) Указъ како подобаетъ пѣти надъ кутіею усопшимъ отцемъ и братіямъ нашимъ и прочіимъ хрістіаномъ умершимъ (277—об. 287).

Въ колон-титулѣ: «Како пѣти парастасъ».

31) Чинъ бываемый на одѣаніе расы (288—292). См. современный Кіевскій Требникъ.

32) Послѣдованіе малаго образа, еже есть мантіа (об. 292 — об. ...). См. Кіевскій Требникъ.

33) Послѣдованіе великаго ангельскаго образа (307—335). См. Кіевскій Требникъ.

34) Молитва на снятіе кукуля (335—336). См. Кіевскій Требникъ.

35) Чинъ бываемый на разлученіе души отъ тѣла (336—об. 336).

Это Чинъ «инокомъ». Срвн. выше Чинъ «мирянomъ».

36) Послѣдованіе провода инокомъ (337—об. 361).

37) Въслѣдованіе малаго освященіа воды (362—об. 379).

Въ началѣ замѣчено: «Мѣсяца августа въ 1, и егда хощеши и потребу».

38) Въслѣдованіе великаго освященіа Святыхъ Богоявленій (... — об. 397).

39) Правило молебно къ Господу нашему Іисусу Хрісту, пѣваемо въ нуждіе и въ бездождіе, и [въ] неблагорастворенiе времень, и въ противленіе вѣтромъ, и въ нашествіе варваръское (398—422).

Послѣ общаго начала, «канонъ молебенъ къ Господу нашему Іисусу Хрісту, емуже краеграннесіе: общая молбы Твоихъ рабъ, Хрісте, пріими. Въ Богородичнахъ же [твореніе] куръ Филоѳеово». Въ концѣ молитвы «Тогожде куръ Филоѳеа молитва глаголема въ безъдождіе, и нерастворенiе времень, и въ противленіе вѣтромъ, и въ нашествіе варваръское. Владыко, Господи Боже нашъ, И[же] [...]ставнымъ и безначалнымъ Своимъ Словомъ и животворнымъ и един[...]ъ Духомъ отъ несущихъ въ еже быти [...]каа приведъ, положи[...] предѣлъ пѣсокъ и поставивый

Боже, Спасителю нашъ, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися и въ разумъ истинный пріити..... Таже молитва. Господи Боже нашъ, сподобивый съвръшена показати раба Твоего сего.....» Обѣ эти молитвы сходны съ молитвами, находящимися въ Чинѣ пріятія приходящихъ отъ еретиковъ, но въ нихъ сдѣланы соотвѣтственныя измѣненія.

9) Чинъ како подобаетъ пріимати приходящихъ отъ Латинъ къ нашей равославной вѣрѣ (об. 49—52).

Теперешній Чинъ изложенъ пространнѣе и подробнѣе. Но и въ Балабановомъ Требникѣ есть существенныя отличія. Послѣ обычнаго начала вопросъ: «Отрицаешилися вѣры Латинскыя, и суботъства ихъ, еже Петръ Гугнивый въ Римѣ уставилъ есть? ‖(50) Отрицаюся вѣры Латинскыя, и суботства ихъ, и въсего ученіа Латинскаго, и опрѣснока ихъ, и вѣрую въ Святую Единосущную Троицу по изволенію Божію». Далѣе Сvмволъ Вѣры и молитва: Боже, Спасителю нашъ, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися.... (см. въ Чинѣ како пріимати Армены). «И по молитвѣ дастъ ему воду священну, и омыетъ ѝ по лицу и по рукама, и мажетъ ему мvромъ святымъ, яко новокрещешнаго». Потомъ молитва: ‖(об. 50) Господи Боже нашъ, сподобивый съвръшена явити раба Своего..... «И по семъ приметъ заповѣдь не ясти мяса седмъ дній. Въ осмый же день да омыется на чистѣ мѣстѣ». Молитва: ‖(51) Иже избавленіе согрѣшеніемъ ради святаго крещенія рабу Твоему даровавъ...... ‖(об. 51)...... «И пріемъ священникъ воду теплу и гу́бу, омываетъ его, у́дуже помазася святымъ мvромъ, глаголя: крестился еси, просвѣтился еси, омылся еси, освятился еси». Молитва тай: Иже одѣавыйся въ Тя, Хріста Бога нашего, тебѣ преклонилъ есть съ нама свою главу...... Затѣмъ причащеніе и отпустъ.

10) Послѣдова́ніе бываемое обрученію (53—58).

Совершенно сходно съ теперешнимъ.

11) Послѣдова́ніе вѣнчанію (об. 58—об. 71).

Въ Балабановомъ Требникѣ опущены (предъ первою ектеніею) допросы о согласіи, и не было ли дано обѣщаніе иному или иной прежде. Въ остальномъ сходно.

12) Молитва на раздрѣшеніе вѣнцевъ въ о́смый день (об. 71—72). Сходно.

13) Гла́вы Никі́фора, патріарха Цари́градска, исповѣдника, о двобрачныхъ (об. 72—73).

Къ небольшому правилу патріарха Никифора прибавлено нѣсколько строкъ «Отъ отвѣщаній блаженаго Никіты, митрополита Ираклійскаго, о нихже въпрошенъ бысть отъ Костентіна епіскопа». Нѣтъ.

14) Послѣдова́ніе на двобрачныя (об. 73—77).

Сходно съ теперешнимъ. Здѣсь слѣдуетъ замѣтить, что въ Единовѣрческомъ Потребникѣ совсѣмъ нѣтъ статей 6—14 Балабанова Требника.

15) Послѣдова́ніе святаго масла пѣваемаго отъ седми поповъ (78—122).

Вполнѣ сходно съ Единовѣрческимъ, а также и съ теперешнимъ православнымъ Требникомъ, за исключеніемъ чтеній Апостольскихъ, начиная съ 4-го, и Евангельскихъ, начиная съ 5-го.

16) Чинъ бываемый егда кто хощетъ въ началѣ исповѣда́тися (123—139).

«Пръвѣе духо́вникъ поучи́тъ его, сице глаголя́: Чадо мое, хотящее обновитися честнымъ покаяніемъ и възыскати прѣваго отечьства.....» Послѣ входа въ церковь и обычнаго начала, послѣ псалмовъ 6, 31 и 50, Символа Вѣры и тропарей, молитва: Милосердый и милостивый Боже, испытаяй сердця и утробы..... И еще молитва: Сый превѣчный Владыко Господи, сътвори-

вый человѣка по образу Своему и подобію..... Далѣе: «Исповѣданіе къ отцу духовному инокомъ: Прости мя, отче святый, еже съгрѣшихъ отъ юности моеа даже и донынѣ...... Отъ духовнаго отца прощеніе: Владыко, Владыко вьсѣхъ, Зиждителю, Спасе душамъ нашимъ......» Нѣтъ.

17) Чинъ исповѣданію: како подобаетъ пріимати хотящаго покаятися и исповѣдати своя грѣхы (об. 139—154).

По обычномъ началѣ и послѣ псалмовъ 50 и 4, молитва: Господи Боже спасенія нашего, помилуй щедротами Си, Многомилостиве, раба Своего..... Послѣ псалма 6, молитва: Владыко Господи Боже нашъ, призывай праведникы въ святыню и грѣшникы въ обращеніе...... Послѣ псалма 12, молитва: Господи Боже Спасителю нашъ, Иже пророкомъ Твоимъ Наѳаномъ..... Затѣмъ слѣдуетъ исповѣдь, сравнительно съ теперешнимъ и Единовѣрческимъ Требниками, болѣе краткая и сжатая. Послѣ исповѣди молитва: Господи Боже нашъ, Иже Петрови и блудници слезами грѣхы оставивъ...... Далѣе чтеніе Апостольское къ Тимоѳею (Чадо Тимоѳее, вѣрно слово....), Евангельское отъ Матѳея (Во время оно, преходя Іисусъ видѣ человѣка сѣдяща на мытници.....), ектенія и отпустъ. Потомъ поученіе къ исповѣднику: Чадо, не буди ти тяжко каюштися (sic)..... Наконецъ двѣ разрѣшительныя молитвы: Богъ простивый Наѳаномъ Давида, своя исповѣдавша злаа..... Молитва другаа, подобнаа тойже: Благоутробне Господи, благій и человѣколюбивый.......... Отсюда видно, что въ этомъ Чинѣ отмѣны большія противъ нынѣшняго текста.

18) Послѣдованіе святаго причащенія (155—200).

По сравненіи съ теперешнимъ, есть отмѣны какъ въ порядкѣ, такъ и въ количествѣ текста. А именно: по обычномъ началѣ, читаются псалмы 15, 21, 22, 23 и 115, затѣмъ тропари, псаломъ 50 и канонъ причащенію. Далѣе идутъ молитвы, которыхъ въ теперешнемъ текстѣ 12 (изъ нихъ у Балабана нѣтъ трехъ: 9-ой, 10-ой и 11-ой: первыя двѣ составляютъ перифразъ 2-ой и 8-ой), а въ Балабановомъ Требникѣ слѣдующія 17-ть: 1 (и теперь 1) Великаго Василія: Владыко, Господи Іисусе Хрісте, Боже нашъ, Царь царствующимъ и Господь господствующимъ, источниче жизни и безсмертія...... 2 (нѣтъ) тогоже Василія Великаго: Владыко, Господи Боже нашъ, единородный Сыне и Слове живаго и безмертнаго Отца, давый Себе о насъ жрътву..... 3 (нѣтъ) тогоже Василія Великаго: Владыко святый, пречистый, нескврьный, Иже неунедостойвый за многую Ти милость, острастивъшееся естество наше отъ грѣха, безъ грѣха и безъ скврьны вьспріати....... 4 (теперь 2) Іоанна Златоустаго: Господи, вѣмъ, яко нѣсмь достоинъ, ниже доволенъ, да подъ кровъ вънидеши душа моея, занеже весь пустъ и палъся есть...... 5 (нѣтъ) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко человѣколюбче, Господи Іисусе Хрісте, Боже мой, на щедроты Твоя надѣяся, молю Тя, да не поставиши мене о шуюю Себе съ козлищи, прогнѣвавшими Тя.... 6 (теперь 5—Дамаскина) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко, Господи Іисусе Хрісте, Боже нашъ, единъ имѣяй власть оставляти грѣхы....... 7 (теперь 6—Василія Великаго) тогоже Іоанна Златоустаго: Вѣмъ, Господи, яко недостойнѣ причащаюся пречистаго Ти тѣла.... 8 (и теперь 8) тогоже Іоанна Златоустаго: Боже, ослаби, остави, ущедри, прости ми съгрѣшенія моя....... 9 (теперь 12) тогоже Іоанна Златоустаго: Вѣрую, Господи, и исповѣдую, яко Ты еси Хрістосъ, Сынъ Бога живаго, пришедый въ міръ грѣшникы спасти...... 10 (нѣтъ) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко, Господи человѣколюбче, да не въ осужденіе ми будетъ причащеніе святыхъ Ти тайнъ, но въ очищеніе и освященіе души же и тѣлу, и въ обрѣтеніе будущія ми жизни и царствія, яко благословенъ еси въ вѣкы, аминь. 11 (теперь 4—Симеона Метафраста) Іоанна Дама- скина: Яко на страшнѣмъ и нелицемѣрнѣмъ Твоемъ предстоя с

12 (нѣтъ) тогоже Іоанна Дама́скина: Уязве́нъ есмь сердцемъ азъ, и иста́а мя ревность Твоа, и измѣни мя любовь Твоа, Владыко...... 13 (нѣтъ) тогоже Іоанна Дама́скина: На множество щедротъ Твоихъ възирая и пучину человѣколюбіа Твоего, Хрісте Боже...... 14 (нѣтъ) тогоже Іоанна Дама́скина: Господи, даждъ милость ненавидящимъ мя........ 15 (теперь 3) Сvмеона Метафраста: Единъ чистый и нетлѣнный Господь, Иже за милосердіе человѣколюбіа неизреченнаго наше въспріемъ существо отъ чистыхъ и дѣвствéныхъ кро́вій....... 16 (нѣтъ) тогоже Сvмеона Метафраста: Отче и Сыне и Ду́ше, Троице святаа, благости неистощимаа въ всѣхъ текущи......... 17 (теперь 7) Сvмеона Новаго Богослова: Отъ скврьныхъ усте́нъ, отъ мръзкаго сердца, отъ нечистаго язы́ка....... Послѣ сего Символъ Вѣры и кондакъ: Вече́ри Твоей тайнѣй днесъ...... Апостолъ къ Коринѳомъ: Азъ пріахъ отъ Господа, еже и предахъ вамъ...... Евангеліе отъ Іоанна: Рече Господь къ пришедшимъ къ Нему Іудеомъ: Азъ есмъ хлѣбъ животный....... Въ самомъ концѣ: «Се приступаю..... Боготворящую кровь ужаснися.....»

19) Молитвы по святомъ причащеніи (об. 200—об. 206).

Теперь молитвъ послѣ причащенія 5, а у Балабана слѣдующія 9-ть: 1 (и теперь 1) Великаго Василія: Благодарю Тя, Господи Боже мой, яко не отринулъ мя еси грѣшнаго......... 2 (нѣтъ) Іоанна Златоустаго: Благодарю Тя, человѣколюбче Господи, яко, многія Ти ради благости, утрьпѣ причастника мя быти...... 3 (теперь 2) тогоже Іоанна Златоустаго: Владыко Хрісте Боже, Царю вѣкомъ и Сдѣтелю въсѣхъ...... 4 (нѣтъ) тогоже Іоанна Златоустаго: Пречистаго Ти тѣла и честныя Ти крове тайно сподоблься быти съпричастникъ, Хрісте Боже..... 5 (нѣтъ) Іоанна Дамаскина: Господи Боже мой, непостоа́нный и невидимый о́гню, Иже Ангелы Своя огнь палящъ сдѣловая........ 6 (теперь 4) Кvрілла Александрійскаго: Тѣло Твое святое, Господи Іисусе Хрісте, Боже мой, да будетъ ми въ животъ....... 7 (теперь 3) Сvмеона Метафраста: Давый пищу мнѣ плоть Свою волею....... 8 (теперь 5) къ Пресвятѣй Богородици: Пречистаа Владычице Богородице, свѣте помраченныя ми душа...... 9 (нѣтъ): О, Господи живый, благодарю Тя съ трепетомъ, естество бо яко огнь не опаляеши, но питаеши....... Затѣмъ обычный отпустъ.

20) Чинъ како подобаетъ бо́лному дати причастіе въ бо́рзѣ (207—б. 212).

Въ современномъ и Единовѣрческомъ Требникахъ есть отмѣны въ количествѣ и порядкѣ молитвъ.

21) Чинъ бываемый на разлученіе души отъ тѣла (213—226).

Это Чинъ «мирянομъ». Срвн. ниже Чинъ «инокомъ».

22) Молитва глаголемая на исходъ души (об. 226—227).

23) Молитва на исповѣда́ніе брату, яже дасться отъ отца духовнаго, въ бразъ отпуста хотящому умирати (об. 227).

24) Въслѣдова́ніе исходное отъ отвѣтовъ святѣйшаго патріархи (sic) осподина Ѳеодо́ра (228—об. 228).

25) Послѣдова́ніе погребенію (229—265).

Въ колоп-титулѣ: «Погребеніе ми́рское», «По́гребъ ми́рскій», «Про́водъ ми́рскій». Въ концѣ: «Конецъ исходнаго въслѣдова́нія мирянομъ».

26) Молитва пращалнаа по смерти (об. 265).

27) Молитвы пращалныи на въсяку клятву и отлученіе надъ умершимъ 266—об. 269).

Молитвы эти «чтомы отъ архіерея, или отъ нужды отъ духовнаго отца, аще не будетъ архіерей», «на великомъ входѣ»: «архіерей преклонь колѣнѣ, възглашаетъ сіа велегласно съ умиленіемъ и слезами». Первая молитва начинается такъ: «Господи Боже нашъ, Иже неизреченною Ти мудростію създѣлавъ человѣка отъ прьсти, и сего въобразивъ въ видѣніе и доброту.......» Вторая молитва дала поводъ католикамъ и уніатамъ ссылаться на нее въ доказательство верховенства и старѣйшинства Апостола Петра (см. первую книгу «Памятниковъ полемич. лит. въ Зап. Руси», 169—170; кстати: у Льва Кревзы ошибка въ ссылкѣ на Требникъ: не 263 листъ, а об. 268). Вотъ ея первая половина, переведенная на Польскій языкъ Львомъ Кревзою: «Владыко многомилостиве, Господи Іисусе Христе, Боже нашъ, Иже на връховнѣмъ Твоихъ ученикъ и апостолѣ Петрѣ създавый церковъ Свою, и ключа ему давъ царствіа небеснаго, и Твоею благодатію въсей ему датися въсхотѣвъ власти, даже связаннымъ быти и на небеси, елика отъ него связана суть, и раздрѣшеномъ быти такожде на небеси, елика отъ него на земли раздрѣшена суть, наслѣдникы же насъ худыхъ и недостойныхъ неизреченнымъ Твоимъ человѣколюбіемъ данныя ему власти сподобивъ быти, дабы и намъ такожде вязати и рѣшити въ людехъ Твоихъ прилучающаяся........»

28) О умръшихъ въ седмицу Свѣтлыя недѣли (270—271).

29) Чинъ провожденію младеньческому (272—об. 276).

30) Указъ како подобаетъ пѣти надъ кутіею усопшимъ отцемъ и братіямъ нашимъ и прочіимъ христіаномъ умершимъ (277—об. 287).

Въ колон-титулѣ: «Како пѣти парастасъ».

31) Чинъ бываемый на одѣаніе расы (288—292). См. современный Кіевскій Требникъ.

32) Послѣдованіе малаго образа, еже есть мантіа (об. 292 — об. 306). См. Кіевскій Требникъ.

33) Послѣдованіе великаго ангельскаго образа (307—335). См. Кіевскій Требникъ.

34) Молитва на снятіе кукуля (335—336). См. Кіевскій Требникъ.

35) Чинъ бываемый на разлученіе души отъ тѣла (336—об. 336).

Это Чинъ «инокомъ». Срви. выше Чинъ «миряномъ».

36) Послѣдованіе провода инокомъ (337—об. 361).

37) Въслѣдованіе малаго освященіа воды (362—об. 379).

Въ началѣ замѣчено: «Мѣсяца августа въ 1, и егда хощеши на всяку потребу».

38) Въслѣдованіе великаго освященіа Святыхъ Богоявленій (380—об. 397).

39) Правило молебно къ Господу нашему Іисусу Христу, пѣваемо въ общенуждіе и въ бездождіе, и [въ] неблагорастворение временъ, и въ противленіе вѣтромъ, и въ нашествіе варваръское (398—422).

После общаго начала, «канонъ молебенъ къ Господу нашему Іисусу Христу, емуже краегранесіе: общая мольбы Твоихъ рабъ, Христе, пріими, Въ Богородичнахъ же [твореніе] куръ Филоѳеово». Въ концѣ молитва: «Тогожде куръ Филоѳеа молитва глаголема въ безъдождіе, и [illegible]ніе временъ, и въ противленіе вѣтромъ, и въ нашествіе вар[illegible] Владыко, Господи Боже нашь, Иже съставнымъ и безначал[illegible] Словомъ и животворнымъ и единочестнымъ Духомъ отъ несу[illegible] быти всячѣскаа приведъ, положивъ морю предѣлъ [illegible]

го́ры и про́пасти правиломъ, Иже пядію измѣривый небо и горстію съдръжай землю........» «Молитва дру́гаа тогожде, глаголема въ напрасную и страшную смерть. Владыко, Господи Боже нашъ, Иже щедротъ неисчръпаемый источниче, чловеколюбіа неислѣдова́ннаа пучино, непроходимаа бездно длъготръпеніа и благости..........» «Молитва третіа тогожъ кvрь Филоѳеа, въ общенуждіе, о покааніи. Сългрѣшихомъ, безаконновахомъ, не оправдихомъ предъ Тобою, преблагый Владыко, преступихомъ спасныя Ти заповѣди и священныя обѣты наша.........» «Дру́гаа молитва томужъ (sic) въ бездождіе. Владыко, Господи Боже, Иже по Тебѣ ревнителя услышалъ еси Ілію Ѳезви́тянина, Иже на вре́мена землѝ посылаемый дождъ удръжати повелѣлъ еси.......» «Дру́гаа молитва тогожде въ бездождіе. Господи Боже Вседръжителю, возводяй облакы отъ послѣднихъ земли, и молнію въ дождъ сътвори.......» «Тогожде кvрь Филоѳеа молитва въ время труса. Царю святый, человѣколюбче Господи, Ца́рю длъготръпе́ливе Господи, Иже всякоя чювъственыя и умныя твари Сѫдѣтель.......» «Тогожъ святаго кvрь Филоѳеа молитва къ Пресвятѣй Богородици о нашествіи ратникъ и плѣненыхъ избавленіи. Дѣво, Владычице Богородице, Яже единороднаго Бога Слова, Иже въсякой видимѣй и умнѣй твари Творца и Владыку, единаго отъ Троица Господа, Бога же и человѣка паче естества и слова, рождыши........»

40) Въслѣдова́ніе быва́емо въ время безъдождіа (об. 422—451).

Послѣ обычнаго начала, «канонъ молебенъ за безъдождіе», отличный отъ указаннаго выше, въ «Правилѣ молебнѣмъ». Затѣмъ Апостольское чтеніе «отъ съборнаго посланіа Іаковля» (Братіе, повинѣтеся убо Богу.....) и два Евангельскихъ чтенія: отъ Луки (Въ время оно, дивляхуся народи о словесехъ благодати.....) и отъ Марка (Рече Господь Своимъ ученикомъ: имѣйте вѣру Божію....). Далѣе особыя «діаконства разъсудно глаголетъ діаконъ или священникъ». Въ заключеніе три молитвы: а) Владыко, Господи Боже нашъ, послушавый Ісаіа пророка ревнителя Своего, дожда ради временънаго, послати на́ землю..... б) Господи Въседръжителю, възводяй облакы отъ послѣднихъ земли, млънію въ дождъ сътвори, изводяй вѣтры отъ съкровищъ Своихъ, призываяй воды мо́рьскыя..... (въ дальнѣйшемъ составляетъ перифразъ молитвы, указанной выше, въ «Правилѣ молебнѣмъ»). в) Владыко, Господи Боже нашъ, высокій и славный человѣколюбче, въздая комуждо протѝву тру́домъ честь и славу, причастникы насъ творя Своего царствіа....... Отпустъ.

41) [Служба] въ недѣлю Святаго Духа, по литургіи (452—об. 477).

«Солнцу зъступившу съ полудне, клеплемъ вечерни по́скоро, службы ради колѣнънаго преклоненіа». По обычномъ началѣ, особой великой ектеніи и стихирахъ, три «колѣнопреклонныя» молитвы: 1) «Пречисте, нескврънне и неблазньне, безначалне, невидиме, непостижиме, неизъслѣдованъный, неизмѣнный, премногый, неисъче́тенъный, незлобиве Господи.......» 2) «Господи Боже нашь, Иже миръ Свой давый человѣкомъ, и пресвятаго Твоего Духа даръ въ житіи намъ сущимъ въ жрѣбіи неотъемлемъ вѣрнымъ присно подавая.........» 3) «Приснотсущій, кипящій, живый и просвѣтителный источникъ, съприсносущнаа Отцу сѫдѣтелнаа си́ло......» Къ концу этой молитвы приложено слѣдующее примѣчаніе: «Молитва, прилагаемаа по сихъ молитвахъ, особнаа Святому Духу, твореніе святѣйшаго патріарха Конъстантинграда кvрь Филоѳеа, глаголи по третей молитвѣ не преста́я: Царю небесный, Утѣшителю, Владыко събезначалный и съприсносущный и купносущный и единочестный Ду́ше Отцу и Сыну.......»

42) Честный параклисъ Пресвятѣй Богородици пѣваемый за всяко проеніе (478—об. 491).

Въ колон-титулѣ: «Молебенъ Пресвятѣй Богородици».

43) Чинъ на въздвиже́ніе Че́стнаго Креста (492—об. 494).

44) О ставропигіахъ (495—496).

«Ставропигіонъ бываетъ сице: възвѣщается патріарѣ о създаніи храма: и бываетъ писаніе повелителное, или къ ексарху его, или къ кому отъ архіерей, на основаніе его и освященіе и съвръшеніе храма, о ставропигію патріаршемъ. Повелѣваетъ же быти и кресту древяну, на немже пишють писцй патріаршіи». Указывается что нужно писать на обѣихъ сторонахъ. Получивъ этотъ крестъ, архіерей освящаетъ его, читаетъ особую молитву надъ нимъ (Господи Боже Вседръжителю, прежде изобразивый жезломъ Моѵсеовымъ честный и животворящій крестъ.....) и водружаетъ «създи святыя трапе́зы».

45) Молитвы на всяку потребу или (въ колон-титулѣ) Молитвы потребныи (497—об. 541).

1 (497) Молитва надъ ядущимъ скврьнаа мяса отъ поганъ: Владыко, Господи Боже нашь, живый на высокыхъ и на смиреннаа призирая, почиваяй въ святыхъ, похва́ла Іисраилева..... Сходно съ теперешнимъ.

2 (498) Молитва отро́чищу отврьгъшуся, испоганившу и каюшуся: Господи Боже Вседръжителю, Отче Господа нашего Іисуса Хріста, хотяй всѣмъ человѣкомъ спастися и въ познаніе истинъны пріити, Иже погыбшаго ради овчате...... Другая молитва: Приклонивый небеса и съшедъ на спасеніе рода человѣческаго...... И еще молитва: Господи Боже Вседръжителю, Иже посланіемъ пресвятаго Ти Духа благодатію испълнивъ Своя святыя ученикы........

3 (об. 500) Молитва егда хощеши огласити язычника: Благословенъ еси, Господи и Отче Господа нашего Іисуса Хріста, Иже отъ всѣхъ языкъ избирая Себѣ люди присносущныя..... Другая молитва: Ты, Владыко, на спасеніе миру послалъ еси Святаго Си Слова........

4 (об. 501) Молитва хрістіанину прельстившуся въ языческое прельщеніе и паки възвратившуся и Церкви Божіи прибѣгшу: Господи, Господи, вьсѣхъ Творче и Владыко, источниче благостыни......

5 (503) Молитва въсякому, аще впа́детъ что скврьно въ съсудъ, въ вино, или въ елей, или въ кладе́нецъ, или въ и́но что, и будетъ но́во не разгнилося: досто́итъ въпадшее извреци вонъ, и инъ съсудъ омывше чистъ, и внутръ и внѣуду: и потомъ іерей вземъ кадилницу и покадивъ внутрьюду и внѣюду, мо́лится сице: Святый Владыко, Господи Іисусе Христе, Боже нашь, Иже Твоимъ милосердіемъ и на́ землю пришествіемъ всяку нечистоту вражію раздруши́въ и расточивъ...... Сходно.

6 (505) Молитва надъ осквръншимся студе́нцемъ: Боже великый и дивный, Иже неизреченною благостію и богатымъ промысломъ строяй человѣческый животъ...... Сходно; но теперь двѣ молитвы.

7 (506) Молитва на всякообразнѣй немощи: Благословенъ Богъ, благій врачь ду́шамъ и тѣломъ нашимъ, Иже неду́гы наша и болѣзни несый...... Молитва 2, томужъ: Владыко Вседръжителю, вра́чю ду́шамъ и тѣломъ, смиряя и възнося, пока́зуя и паки исцѣляя....... Далѣе іерей, «егда крестъ творитъ надъ страстію не́дуга съ святымъ ко́піемъ», говоритъ три тропаря (см. Кіевскій Требникъ современный). Въ теперешнемъ текстѣ сохранилась одна только 2-я молитва, а три тропаря, какъ и въ Кіевскомъ, положены особо.

8 (об. 508) Молитва надъ бо́льнымъ и неспящимъ: Боже великый и хвалный, и непостижиме, и неисповѣдиме, създавый человѣка Твоею....... Сходно.

9 (об. 510) Въ святую пятидесятницу молитва надъ... Владыко Вседръжителю, Иже вься съвръшивъ словомъ С...

лѣвъ земли въсеснѣдныя прозябати плоды въ веселіе и пищу нашю........ Срвн. въ Кіевскомъ Требникѣ.

10 (об. 511) Молитва на Господскыя праздникы надъ коливомъ: Иже вься съвръшивый словомъ Своимъ, Господи, и повелѣвъ землй....... То же самое и теперь, съ нѣкоторымъ измѣненіемъ.

11 (512) Молитва глаголемаа надъ кутіею на памяти святыхъ: Иже вься съвръшивый словомъ Твоимъ, Господи........ То же самое, съ нѣкоторымъ измѣненіемъ.

12 (513) Благодареніе надъ коливомъ.—Эти благодаренія составлены на разные случаи: а) на трапезѣ, б) въ суботу, в) праздникомъ Господскымъ, г) праздникомъ Пречистыя Богородица: Благовѣщенію, Рождеству, Въведенію, Успенію, д) праздникомъ—великомученикомъ, или іерархомъ, или преподобнымъ отцемъ, е) епископу, или обще игумену, или брату коему любо.

13 (об. 514) Молитва на очищеніе церкви осквръненѣй отъ еретикъ: Владыко, Господи Боже нашь, молимъ Тя милостиваго и помощника о грѣсѣхъ нашихъ: аще каа скврьна была есть отъ еретикъ въ святѣмъ олтари........ Въ современномъ Кіевскомъ Требникѣ есть двѣ молитвы на этотъ случай, но—иныя, вѣроятно потому, что писаны «на отверзеніе».

14 (515) Молитва юже глаголетъ архіерей или духовникъ прощенну за грѣхы вся волныя и неволныя, и въсяку клятву, и заклинаніе, и за всякъ грѣхъ: Господи Іисусе Хрісте Боже нашь, Сыне и Слове Бога живаго, пастырю и агньче въземляй грѣхы миру........

15 (об. 518) Раздрѣшеніе преосвященнаго патріарха Константиня града, киръ Михаила, рекомаго Асхалона. Молитва исповѣданію: Брате, яко съкрушенно сердце много показалъ еси.......

16 (об. 519) Молитва надъ клѣнщимся дръзостію: Боже, съвѣдый немощь и удобь поплъзеніе роду человѣческому........ Срвн. ниже, въ Молитвахъ Потребныхъ, подъ № 44, а также въ Кіевскомъ Трэбникѣ.

17 (520) Молитва въ постъ входящимъ: Надѣаніе въсѣмъ концемъ земли и сущимъ въ мори далече, Боже, пронарекый дни сіа постныя....... Въ теперешнемъ текстѣ, кромѣ этой, есть и другая молитва.

18 (об. 520) Молитва на Рождество Хрістово дѣтемъ духовнымъ: Владыко Господи Вседръжителю, рождейся отъ Дѣвица Маріи въ Виѳлеомѣ Іудейстѣмъ....... Сходно съ теперешнимъ.

19 (об. 522) Молитва въ недѣлю Цвѣтную надъ вербою: Господи Боже Вседръжителю, сказавый ковчегомъ образъ церковный при праведницѣ и угодницѣ Твоемъ Нои....... Въ Кіевскомъ Требникѣ положена иная молитва.

20 (523) Иже во святыхъ отца нашего Іоанна, архіепископа Константинополя, Златоустаго слово утѣшително въ святый и Великій Четвертокъ: Возлюбленніи мои братіе и превъжделѣнніи............ Есть въ Кіевскомъ Требникѣ.

21 (об. 525) Молитва на Пасху дѣтемъ духовнымъ: Владыко Господи Боже нашь, сподобивый насъ прейти время честнаго и Божествънаго поста........ Есть въ Единовѣрческомъ Потребникѣ.

22 (527) Молитвы надъ благословеніемъ брашенъ мясъ въ святую и великую недѣлю Пасхи. а) Молитва 1: Призри, Господи Іисусе Хрісте, на брашна мясъ и освяти я......... б) Молитва въ тужде недѣлю надъ благословеніемъ сыра и яецъ: Владыко Господи Боже нашь, Създателю и Съдѣтелю всячеськыхъ, благослови млеко усыренное, съ нимиже и яица....... в) Молитва третіа надъ сыромъ и мясы и прочими брашны: Владыко Господи Боже нашь, сподобивый насъ прейти время честнаго и Божествѣнаго поста, Единородный Сыне Божій, показавый ученикомъ славу Своего Божества......... Въ современномъ текстѣ сохранились только первыя двѣ молитвы.

или виноградецъ, или врътоградъ». При этомъ читаются молитвы: а) «Господи Боже нашъ, Иже въ началѣ създѣтельства Твоего сътворивый небо и землю.......» Въ этой молитвѣ, противъ слова «лукавыхъ», Гедеонъ Балабанъ выставилъ на брезѣ разночтеніе: «пропырливыхъ». б) «Молитва повѣстна и заклинателна святаго мученика Трѵфона: Сущу ми въ Кампсадійской веси и гуси пасущу ми...... и самъ азъ клятвою сія связахъ, еже не ктому на мѣста призывающихъ мя приходити на сихъ жити, но на непроходимаа мѣста повелѣхъ». в) «Заклинаніе же сицево есть: Заклинаю васъ святыми многоочитыми херувимы........» г) «Владыко Господи Боже нашъ, Иже плотскымъ Твоимъ пришествіемъ благословивый Виѳлеемъ.......» Въ современныхъ Требникахъ Кіевскомъ и Московскомъ есть этотъ Чинъ и этотъ обрядъ, но съ пропускомъ Трифоновой повѣсти, съ нѣкоторыми измѣненіями въ текстѣ молитвъ и наименованій вредныхъ звѣрей, птицъ, гадовъ и насѣкомыхъ.

Молитвы потребныи (547—555):

(продолженіе)

36 (547) Молитва надъ гумномъ: Господи Боже нашъ, источниче благыхъ, повелѣвый земли износити плодъ....... Есть и въ современномъ текстѣ.

37 (об. 547) Молитва надъ благословеніемъ сѣтей: Господи Боже нашъ, Иже отъ пяти хлѣбовъ и двою рыбъ пять тысящь народа насыщь......... Есть.

38 (548) Молитва на съоруженіе корабля или лодьй: Господи Боже нашъ, Боже отецъ нашихъ, заповѣдавый Ною, слузѣ Своему...... Есть.

39 (об. 548) Молитва надъ солью: Боже Спасителю нашъ, пришедый въ Ерихонъ при Елисеѣ пророцѣ, и вредныя воды солію исцѣливъ........ Есть.

40 (549) Молитва надъ женою, егда изврьжетъ. Послѣ обычнаго начала и дневнаго тропаря: Владыко Господи Боже нашъ, рождейся отъ Святыя Богородица и Приснодѣвы Маріа...... Есть.

41 (об. 550) Молитва глаголемаа прежде сна и надъ съблазнившимся въ снѣ: Многопѣтый Господи, нетленный, нескврьный, едине безгрѣшне....... Есть въ теперешнемъ Кіевскомъ Требникѣ.

42 (551) а) Молитва надъ бранію блуда: Боже силъ, исцѣляя вьсякъ недугъ и вьсяку язю въ людехъ, милостивъ буди....... б) Молитва втораа томужде. Господи, Боже правды, крѣпости моя и помощь...... Есть въ Кіевскомъ Требникѣ.

43 (об. 552) Молитва отъ вьсякоя скврьны: Господи Боже нашъ, единъ благый человѣколюбецъ, единъ святъ и на святыхъ почиваяй, връховному Твоему апостолу Петру, явльшимся ему видѣніемъ, ничтоже скврьна или нечиста мнѣти........

44 (об. 553) а) Молитва раздрѣшити клепшагося дрьзостію: Боже страшный и человѣколюбивый, силный и милосердый........ б) Молитва втораа томужъ: Владыко Господи Боже Вседрьжителю, Иже спасенія ради роду человѣческому сънийде на землю и рекъ........ Срвн. выше, въ Молитвахъ Потребныхъ, № 16, а также въ Кіевскомъ Требникѣ.

(окончаніе Потребныхъ Молитвъ ниже)

47) Въслѣдованіе надъ іереомъ въ снѣ съблазнившимся (об. 555—об. 562). Есть и въ современномъ Кіевскомъ Требникѣ.

Молитвы потребныи (об. 562—566):

(окончаніе)

45 (об. 562) Молитва утѣшителнаа на всяку литію: Господи, едине въ милости богатый, Иже и утробами благости преклоняяся къ моленіямъ

насъ грѣшныхъ и недостойныхъ рабъ Твоихъ......... Есть въ Требникахъ Кіевскомъ и Московскомъ.

48) Въслѣдова́ніе въ нашествіе варваръ и нахожденіе языкъ (об. 566—об. 582).

Послѣ Апостола и Евангелія, «канонъ утѣшителный къ Пресвятѣй Богородици, въ чааніи брани, емуже краегра́несіе: Твоимъ, Пречистая, съпобори рабомъ, кѵръ Іоанна», и двѣ молитвы Макарія Филаделфійскаго «въ нашествіе языкъ». То же самое находимъ въ современномъ Кіевскомъ Требникѣ, съ присоединеніемъ сюда шести молитвъ патріарха Калиста «въ напасти людей», которыя въ Требникѣ Гедеона Балабана идутъ подъ особымъ заглавіемъ.

49) Молитвы святѣйшаго патріарха Калиста на злоключеніе людій (об. 582—593).

Всѣхъ шесть молитвъ, которыя также «чтутся и надъ губителною немощію». Пятая изъ нихъ озаглавлена: «за Хрістоименитыя люди», а шестая—«за царя и за воинство его». См. въ Кіевскомъ Требникѣ.

50) Канонъ къ святѣй единосущнѣй и животворящей и нераздѣлимѣй Троици и къ всѣмъ святымъ, въ препрѣніе моровыя болѣзни (593—611).

Тотъ же канонъ и тѣ же четыре молитвы см. въ Кіевскомъ Требникѣ (Канонъ въ прещеніе губительныя немощи).

51) О възношеніи панагіи, егда хощетъ кто на куплю отъити (об. 611—615).

То же въ Кіевскомъ Требникѣ (вм. «на куплю»—«на службу»): тотъ же Чинъ и тѣ же двѣ молитвы.

52) Въслѣдова́ніе надъ пещію (об. 615—617).

См. въ Кіевскомъ Требникѣ.

53) Въслѣдова́ніе надъ отроки отходящими учитися священнымъ писаніямъ (об. 617—620).

Въ колон-титулѣ: «Въслѣдова́ніе о́трокомъ хотящимъ учитися грамотѣ». Въ Кіевскомъ Требникѣ почти то же самое, тѣ же три молитвы, но Послѣдованіе изложено въ другомъ порядкѣ, снабжено нарочитою ектеніею, Евангельскимъ чтеніемъ (отъ Марка, гл. 10, зач. 44). Въ Кіевскомъ Требникѣ два Послѣдованія: а) егда приходитъ отроча́ учитися, и б) о о́троцѣхъ неудобоучащихся.

54) Въслѣдова́ніе о причащеніи святыя воды иже на Богоявленіе великаго освященіа (об. 620—623).

Въ колон-титулѣ: «о причащеніи гаіа́змы». Здѣсь рѣчь идетъ объ «агіазмѣ», т. е. о причащеніи Богоявленскою водою, «егда нѣсть лѣть причаститися животворящихъ, пречистыхъ Хрістовыхъ Таинъ плоти и крови».

55) Въслѣдова́ніе надъ раствореніемъ святаго великаго мѵра, бываемо въ святый Великій Четвертокъ (об. 623—626).

«Вънѐсеномъ бывшимъ святымъ да́ромъ въ святый о́лтарь и положеномъ на святѣй трапе́зѣ, въноситъ пръ̑вый отъ поповъ стькляницу съ мѵромъ и поставляетъ ю̑ близъ блюда на шюе́й странѣ, и по възглашеніи да будутъ милости Божіа, не бывающу двѐрному отверзенію, и діакону на амбонѣ молчащу, архидіакону же въ о́лтари глаголющу вънъмѣмъ, възсту́питъ архиерей на сте́пень, и прекрестивъ мѵро, изсту́питъ, и преклонся глаголетъ молитву сію: Господи Отче свѣтомъ, отъ Негоже въсяко дааніе благо.......... Святыи

молитву тай: Тебѣ, Богу въсѣхъ, Цареви выю сердечьную благодарствующе преклонихомъ.........»

56) Молитва на благословеніе а́ртуса (об. 626—627).

«Радостію и веселіемъ прославимъ воскресшаго Бога нашего.......» Нынѣ иная молитва.

57) Молитва на преломленіе а́ртуса (627—об. 627).

«Господи Боже нашъ, Иже въ пло́тскомъ смотреніи Твоемъ благословивъ пять хлѣбъ......» Нынѣ иная молитва.

58) Іоанна, святѣйшаго епископа Ки́тропьскаго, къ священнѣйшему епископу ...а́чьскому Кавасилѣ, о раздрѣшеніи брашенъ въ прѣда́нныхъ седми́цахъ, и ...торыи сіа (628—об. 632).

59) Отъ правилъ святыхъ Апостолъ и Богоносныхъ святыхъ Отецъ повѣди различны (633—об. 681).

О дѣланіихъ человѣческыхъ (633). О праздникахъ: Рождества Христова, Богоявленія, Благовѣщенія (634), праздникахъ Богородицы (об. 634) и прочихъ праздникахъ (635). О іереяхъ (об. 636). О приношеніи церковнѣмъ (об. 637). О святѣмъ причащеніи (об. 637). Паки ины заповѣди отъ законныхъ книгъ о сродствіихъ (639). О възбраненыхъ брацѣхъ (об. 640). О сте́пенехъ (641). А се о брачныхъ рожако́хъ (об. 643). О духовномъ отцѣ (648). Сте́пени сро́дствомъ, и о брацѣ законномъ, и иже безаконно посагающихъ, и о различіи съро́дства (649). О мръцинахъ ихже не досто́итъ ясти (об. 652). О па́мяти умръшимъ (об. 656). О женахъ (об. 664). О іереохъ заповѣди (об. 675). О въсхищающихъ на бракъ же́ны (679).

60) Оглавленіе въслѣдова́ній сущихъ въ настоящей сей книзѣ, скораго ...ди обрѣте́ніа потребнѣйшихъ ве́щей (нен. 1—об. нен. 6).

За этою послѣднею статьею, дающею нѣчто въ родѣ указателя, на ...слѣдней осьмушкѣ помѣщено слѣдующее послѣсловіе:

|(нен. 7) Бл҃говоле́ніемъ и̓ бл҃гостію Бг҃а въ тр҃ци | є̓диноси́лно слави́...аго. нача́тсѧ дрꙋ-|кова́ти кні́га сіа гл҃емаа Тре́бникъ вла́-|стнымъ ко́штѡ̑, и̓ ...кла́дѡ̑ бл҃горо́днаго | пн҃а Ѳеѡ́дѡра Ю̓рьевича Боло́бана. и̓ | съверши́сѧ по ...єставле́ніи є̓го. И̓зслѣ-|до́вана же и̓ испра́влена бысть тща́ніемъ | многогрѣ́шнаго Ѳеѡ́дѡра К.|

Молю̀ же всѣ̑ чтꙋщи́, и̓ли преписꙋющиⷯ | кні́гꙋ сію, слꙋчшаѧ погрѣше́ніа ...ѡ̑ кро́-|тости исправлѧ́юще бл҃вите а̑ не кле-|нѣте: да́же и̓ са́ми млⷭ҇ти ѿ ...і, и̓ про-|ще́ніа ѿ чл҃къ сподоби́тесѧ. |

Нача́тжесѧ Дрꙋкова́ти в҃ лѣто ѿ съ-|зда́ніа мі́роу ҂зр҃гі. А̓ ѿ спси́лнаго | въплоще́ніа сн҃а Бж҃іа ҂ах҃є. Мцⷭ҇а |(об. нен. 7) ію́лѧ кв. А̓ съвръ́шисѧ въ лѣто | ҂зр҃еі ѿ въчл҃ченіа же х҃ва ҂ах҃ѕ. | мцⷭ҇а се́птевріа ѳ҃і.|

в҃ стра́тникъ.

Это послѣсловіе содержитъ указаніе на одного изъ сотрудниковъ Гедеона ...лабана, на «многогрѣшнаго Ѳеодора К.» Не есть ли это Ѳеодоръ Кассаниди, ...даскалъ и игуменъ Львовскаго братства?

III.

Третья книга, изданная Гедеономъ Балабаномъ, есть Учительное Евангеліе, напечатанное въ Крилосѣ въ 1606 году, въ листъ. Въ Славянской старопечати извѣстно болѣе раннее (1569 года, и тоже въ листъ) Учительное Евангеліе, изданное на средства Григорія Александровича Ходкевича въ его имѣніи Заблудовьѣ знаменитыми выходцами изъ Москвы: діакономъ Иваномъ Өедоровымъ и Петромъ Тимоөеевымъ Мстиславцемъ. Шрифтъ въ Заблудовскомъ Евангеліи красивѣе и крупнѣе, чѣмъ въ Крилосскомъ. Но упоминанія о томъ, что это переводъ съ Греческаго подлинника Каллиста Ксанөопула, изображенія сего архіепископа, а также трехъ картинъ и заглавной страницы—въ Заблудовскомъ Евангеліи нѣтъ.

Шрифтъ въ Крилосскомъ Учительномъ Евангеліи весьма похожъ на шрифтъ Требника, но только чуть ýже («очко» то же самое—8), въ немъ буква ʒ древняго образца почти исчезла, встрѣчается рѣдко, большаго юса совсѣмъ нѣтъ. Попадается въ немъ и шрифтъ помельче и поýже, сходный съ третьею разновидностью шрифта Требника (см. выше): имъ набраны всѣ цитаты «на брезѣ», погрѣшенія и 9—13 и 16—17 строки заглавія. Полный наборъ страницы—28 строкъ, не считая колон-титула, по бокамъ котораго на каждой страницѣ поставлены украшенія. Длина строки—безъ $^{3}|_{16}$ 3 вершка. Переносныхъ черточекъ или дефисовъ, а также кустодій—нѣтъ. Киноварь встрѣчается въ заглавіяхъ (кромѣ одного на листѣ 348-мъ) поученій и предисловія, въ двухъ рисуночныхъ буквахъ (въ 1-мъ поученіи и въ послѣсловіи), въ заглавномъ листѣ, въ оглавленіи и въ погрѣшеніяхъ.

Экземпляръ Клиросскаго Учительнаго Евангелія, принадлежащій Императорской Публичной Библіотекѣ, сохранился вполнѣ. Предъ поступленіемъ въ Библіотеку отъ Каратаева, онъ былъ, какъ видно, вторично переплетенъ, при чемъ пострадали старинныя записи внизу страницы и многочисленныя замѣтки на поляхъ. Всѣхъ двустраничныхъ листовъ въ книгѣ 423 (изъ нихъ 419 нумерованныхъ) или 846 страницъ; но, вслѣдствіе значительной небрежности въ пагинаціи, послѣдняя цифра въ книгѣ—416, противъ дѣйствительности менѣе на три. Оборотъ 293-го листа пустой. Пагинація двоякая: а) по тетрадямъ. Всѣхъ тетрадей 71; изъ нихъ въ начальной (ненумерованной) четыре листа, изъ которыхъ на двухъ среднихъ въ правомъ нижнемъ углу стоитъ: а҃, в҃; на нумерованныхъ тетрадяхъ, состоящихъ изъ шести двустраничныхъ листовъ (кромѣ послѣдней въ пять листовъ), стоятъ внизу страницы по срединѣ слѣдующія буквы: а, б, в, г, д, є, ж, ѕ, з, і (sic: сперва десятиричное), и, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ѹ, ф, х, ѿ, ц, ч, ш, щ, ъ, ы, ь, ѣ, ю, ѫ, ѧ, ѡ, ѯ, ѱ, ѳ, ѵ, аа, бб, вв, гг, дд, єє, жж, ѕѕ, зз, іі (sic), ии, кк, лл, мм, нн, оо, пп, рр, сс, тт, уу, ѹѹ, фф, хх, ѿѿ, цц, чч, шш, щщ (эта тетрадь изъ пяти листовъ). Тетради нумеруются также а, а′, а‴ и три листа пустые. Противъ этого порядка допущены погрѣшности: [illegible] тетради ѕ на послѣднемъ листѣ поставлена буква ѕ; въ тетради [illegible] ѧ‴; въ тетради хх нѣтъ хх″, а повторено хх‴; въ тетради шш, [illegible] оставлено пустое мѣсто. б) Помѣта листовая стоитъ въ вер[illegible]

углу. Въ этой листовой пагинаціи допущена большая небрежность, начинающаяся послѣ к҃-го листа, за которымъ слѣдуютъ: опять к҃, к҃а, к҃д вмѣсто к҃а, к҃в, к҃г. Далѣе правильно. Но послѣ н҃д стоитъ ѕ҃ вмѣсто н҃є. Далѣе опять правильно. Послѣ о҃и слѣдуетъ о҃з вмѣсто о҃ѳ, и отсюда счетъ идетъ на два меньше противъ дѣйствительности; а послѣ с҃ов, дважды повтореннаго, разница становится ужѐ на три меньше противъ дѣйствительности. Но и въ этой ошибочной пагинаціи допущены новыя ошибки неоднократно: послѣ о҃ѳ идетъ о҃г, послѣ о҃г—п҃а, послѣ ч҃д—р҃, послѣ р҃—ч҃ѕ, р҃лв совсѣмъ нѣтъ, цифра р҃лд повторена, послѣ р҃чѳ—р҃; послѣ с҃мз—с҃мд, с҃ов повторено, въ с҃пи выпало и, на с҃ч заклеена цифра, послѣ с҃чг—с҃чв, послѣ т҃кз—т҃кг; у҃гі повгорено.

Съ художественной стороны, Крилосское Учительное Евангеліе дастъ слѣдующій матеріалъ: 1) Изображенія и картины: об. ненум. 4 (изображеніе св. Каллиста Ксанѳопула съ надписью: «Святый Калистъ, архіепископъ града Константиня»), 3 (Мытарь и фарисей), 8 (Блудный сынъ), об. 11 (Блудный сынъ). 2) Рамки: на заглавной страницѣ, на оборотѣ ея (кругомъ герба), двойная рамка кругомъ изображенія св. Каллиста Ксанѳопула. 3) Вязь: 1, 292 (точнѣе 294). 4) Заставки: 2 ненум., 1, об. 7, 16, об. 23, 30, об. 40, 47, 60 (точнѣе 55), 61, об. 66, об. 70, 75, 78, об. 79, об. 85, об. 90, об. 96, 105, об. 110, 115, об. 119, об. 127, об. 132, об. 136, об. 141, об. 147, 153, 160, об. 164, об. 168, 175, об. 180, об. 185, 190, об. 193, 198, 202, 206, об. 211, 216, об. 222, об. 226, об. 233, 241, 246, об. 250, об. 256, 262, 267, об. 272, об. 276, об. 282, 287, 292 (точнѣе 294), об. 298, 301, об. 303, 308, 312, об. 317, об. 321, об. 327, 327 (точнѣе 332), 337, 344, 348 (единственная заставка—не киноварная), об. 352, об. 356, об. 360, 366, об. 371, 375, 378, об. 383, об. 384, 390 (дважды), об. 395, об. 401, 407, 413. 5) Заключительныя украшенія: 4 ненум., об. 46, об. 60, об. 104, об. 114, об. 141, об. 159, об. 174, 185, об. 201, 211, 222, 226, 233, 246, 250, 282, 293, 317, об. 343, 360, 371, 383, 395, об. 406, об. 412, 416, об. 416, 6) Узорная буква: Є (1). 7) Рисуночныя буквы: А (366), Б (об. 7, об. 233, 267, 337, об. 360), В (2 ненум., об. 119, 160, 206, об. 211, 216, об. 250, 287, 292 (точнѣе 294), 312, об. 317, об. 327, об. 371, об. 384, об. 395), Г (об. 66, 105, 262, 390), Д (об. 70, об. 96, 327—точнѣе 332), Є (153, об. 168, 190, об. 222), З (об. 356), И (об. 147, об. 164, об. 180, 198, 202, 416), І (344), К (308, 375), Л (об. 256, 407), М (61, об. 90, 246, об. 272, 301, об. 352, об. 401), Н (об. 141, об. 185), О (об. 383), Ѡ (об. 79, 175), Ѿ (348), П (47, 60 (точнѣе 55), об. 110, 115, об. 132, об. 136), Р (75, 78, об. 127, об. 193, об. 303, об. 321, 378), С (16, 23, об. 40, об. 85. об. 282), Ч (30), Ш (об. 226, 241, об. 276, об. 298).

Для исторіи принадлежащаго Императорзкой Публичной Библіотекѣ экземпляра Крилосскаго Учительнаго Евангелія могутъ служить слѣдующія три (1616, 1665 и 1689 годовъ) записи, помѣщенныя внизу нумерованныхъ листовъ, подъ печатнымъ текстомъ: 1) Первая запись (листы 1—16): «Сию книгу Евангелие Учителное | купилъ рабъ Божий Максимъ | мелникъ Нараевский и далъ ея | съ благословениемъ отца ермонаха | Авраамия ученика митрополита Анастасия | архиепископа Сучави | и дало ѝ в новосозданый манастырь | *на обор. 7 л. другою рукою:* Бережанский стоячого (sic) врочище | Камень идеже

естъ храмъ Преображенье | Господа Бога и Спаса нашего Іисуса Христа | в лѣто по ҂з тисяпци | сто двадцять третего року | а еже по плоти Рождества Іисуса Христа | тисяща шесть сотного шестнадцятого. | Аще кто дерзнеть отдалити сию книгу | отъ святого храма того, да будеть проклять | анаѳема а маранаѳа сефѣе сефѣе сефѣе». 2) Подъ вышеприведенною записью начинается и идеть далѣе (листы 1—37) вторая запись, на нѣкоторыхъ листахъ пострадавшая отъ обрѣза при вторичномъ переплетѣ: «Сия | книга | гла|го........|.......| Пу|тивль|ца | Якова Мпки|ѳоро|ви[ча] |........| на | купле|[на] | подь | гора|дам | Гуся|ти|ны|мь | в ле|та | ҂зр҃а г҃ году | ию|ля | въ к҃ | въ к҃ | дня | Мария | Могда|ли|ны». 3) Третья запись (листы 38—62): «Сию книгу | Святое | Евангелие | толковое | дали | въ прикладъ | в Даніловъ | мнастырь | Болшаго | Успенского | собора | по пономарѣ | Савельеве Іванѣ | своихъ родителехъ | и поротчихъ (sic) | в помяновение|дѣ ти ево | Андрей | да Дмитрей | лѣта | ҂зрчз-го | мѣсяца | июлия | въ д҃ день». Кромѣ этихъ трехъ записей, поля экземпляра принадлежащаго Императорской Публичной Библіотекѣ Крилосскаго Учительнаго Евангелія покрыты многочисленными рукописными замѣтками (главнымъ образомъ на слѣдующихъ листахъ: 1—15, 46—70, об. 118, 141, об. 145, 146, 149, 153—185, 212—218, 224—233, 283—293, 312—327, 353, об. 370—380, 382, 390—394). Судя по встрѣчающимся въ этихъ замѣткахъ Греческимъ нѣкоторымъ буквамъ (γ, δ, μ) среди Славянскаго письма, можно предположить, что замѣтки эти принадлежатъ православному «дидаскалу» изъ Грековъ, быть можетъ—Ѳеодору Касаниди, о которомъ было упомянуто выше, при описаніи Стрятинскаго Требника. Чтобы обратить вниманіе читателя на то или другое мѣсто, авторъ замѣтокъ рисуетъ взмахомъ пера кисть руки съ выдвинутымъ указательнымъ перстомъ, иногда добавляя односложное «зри» и разнообразя слѣдующими выраженіями: «зри и вниμай», «зри и научайся», «зри пилно», «μолю вниμай», «тутъ сμотри пилне», «розсуδи», «хрістіанине сμотри», «отъ тутъ сие научи», «лѣпше вѣрь», «і такъ чіни, хочешь ли спастись», «δай, Боже», «все правδа». Квалификація содержанія выражается на Латинскомъ языкѣ: «exemplum», «exempla», «causa», однажды (л. 46) Латинское слово написано Русскими буквами съ одною Греческою: «сγземплюмъ». Не рѣдко замѣтки на поляхъ служатъ Западно-Русскимъ переводомъ нѣкоторыхъ церковно-Славянскихъ словъ и выраженій: «едпакъ» (л. 6, 185)—обачеже, «полμастности» (л. 5)—полъимѣнія, «надъ всѣ грѣхи» (л. 5)—всякаго грѣха болша есть, «на початку свѣта» (об. 8)—искони, «sécret»—тайна, «μоценъ»—силенъ, «щасливый»—блаженъ, «δосытъ» (л. 141)—доволно. Наконецъ, очень большое число замѣтокъ разбросано по полямъ въ такомъ родѣ: «отъ що на свѣтѣ γвалтовного служіти Богу завше, а μы то за подδѣліе μаеμо. О, горе души нашей и δѣδа намъ, еслись не обачіμо» (об. 6). «Кожδый на свѣтѣ хрістіянинъ не спасется, котрий тымъ гостинцемъ не йдетъ» (об. 48). «Сμѣлости не μѣлъ ж-жітя (отъ житія), тулко (sic) хуть» (об. 285). «Отъ тутъ вніμай, священниче, і кожδый δуховный» (об. 286). «Зволочѣмъ сукμану злыхъ учинковъ» (ibid.). «Тутъ сμотри пилно, μытнику» (об. 287). «δали Бугъ» (291). «Сμотри і δуйся (sic), ты теперь μаешъ μуцъ (sic), але надъ тобою Богъ» (об. 292).

Помѣщаемъ цинкографическій снимокъ первой страницы Крилосскаго Учительнаго Евангелія:

НАВСЇАКУ НЕДѢЛЮ: И НА ГДСКЇЯ
праздники, и нарочитыхъ стыхъ.
избрано ѿ стаго еѵлїа стѣйшимъ
калистомъ архїеппомъ констан
тина града.

Повелѣнїемже кѵ҃ гедеѡна болобана
еппа галицкаго, львовскаго, и каменца
подольскаго. ексархи великаго дрону
константинопольскаго. изслѣдована.
и намногихъ мѣстцахъ исправлена, ново
выдана.

ЗДРУКАРНѢ КРИЛОСКОЕ
Влѣто ѿсъзданїа мїру, ҂ѕ рѕі.
А ѿвъплощенїа ІС ХА СНА БЖЇА, ҂А Хѕ.
Мца Октоврїа, а дна.

Наборъ заглавной страницы окруженъ узорно-рисуночною рамкою, въ нижнемъ основаніи которой по срединѣ помѣщенъ щитъ изъ герба Балабановъ съ четырьмя буквами (Г Б Є Л), значеніе которыхъ объяснено выше. Первыя двѣ строки заглавія отдѣлены отъ слѣдующихъ украшеніемъ. Строки 1, 2, 3, 4, 8 и 14 отпечатаны киноварью. На оборотѣ заглавной страницы, въ узорной рамкѣ, помѣщенъ гербъ Балабановъ, описанный выше. Сверху герба слѣдующія двѣ строки:

Гедеѡ́нъ болѡ́банъ, Є҆ппъ Га́лицкій,
Лво́вскій и҆ ка́мѧнца подо́льскаго.

Подъ гербомъ слѣдующія двѣ строки:

Еза́рхъ [1] вселе́ньскаго вели́каго ѳро́нꙋ
Конста́нтинопольскаго.

Далѣе идетъ:

(1) ПРЕДИСЛО́ВІЕ ВЪ КНИ́ГУ СІ́Ю.

Всѧ́ко оу҆́бо писа́ніе бг҃одꙋхнове́но и҆ [2] | поле́зно є҆́стъ, къ наоу҆че́нію, къ и҆справле́нію, къ наказа́нію є҆́же въ | пра́вдꙋ, ꙗ҆́коже вели́кій бж҃твены | а҆п҃лъ гл҃етъ. найпачеже є҆лико нра́вы на́шѧ дш҃е|вныѧ и҆справлѧ́ютъ, и҆ ѿ лѣности къ добродѣ|телє̑ въставлѧ́ютъ, и҆ къ оу҆че́нію поѡ҆щрѧ́ю на̑. | ѿ ни́же и҆ сїѧ сщ҃енаѧ кни́га є҆ѵ҃лїе оу҆чи́телное. | и҆збра́ннаѧ ѿ ст҃аго є҆ѵ҃лїѧ и҆ и҆ны́хъ мнѡ́гихъ | бж҃тве́ныхъ писа́ній, блаженѣ́йшимъ ка́ли|стомъ ѯа̑ѳопꙋлѡ̑ а҆рхїе҆ппомъ константи́нѧ | гра́да. ꙗ҆́ко цвѣтникъ нѣкій бл҃говонный ра́й|скій, и҆ли ꙗ҆́коже ѡ҆́бщее съкро́вище цр҃кви бж҃їи | прело́жена и҆ въ ѡ҆́бщꙋю по́лзꙋ предана. нѣсть | бо ничто́же ѿ благи́хъ и҆́хъже къ и҆справле́нію | дш҃и не ѡ҆брѧ́щеши здѐ. оу҆твержда́ющи оу҆́бо | стоѧ́щихъ. не ѡ҆ставлѧ́ющи же ѿчаава́тисѧ | па́дшихъ. сла̑ка оу҆́бо є҆́стъ бл҃гочести́вымъ. | ѡ҆бличи́тельна же злочести́вы̑. стра́шна же | грѣшникѡ̑. наказа́телна же всѧ́комꙋ ро́дꙋ | и҆ въ́зрастꙋ всемꙋ̀, и҆ са́нꙋ. цр҃емъ, кн҃ѕемъ. | нача́льникѡмъ, и҆ нача̑ствꙋемы̑. вѡ́инѡ̑, | и҆ про́стымъ. бога́ты̑, и҆ оу҆бо́гимъ. и҆́нѡкѡ̑, | и҆ мі́рскі̑. мꙋжемъ, и҆ женамъ. ю҆́нымъ, и҆ пре|ста́рѣвшимсѧ. многоразли̑на бо̀ премꙋдрость ‖(об. 1) бж҃їа. а҆́ще бо̀ кто̀ ѡ҆ вѣрѣ неи҆спра́вленъ є҆́стъ, | ѿсю́дꙋ съ вънима́ніемъ чтый оу҆до́бъ и҆спра́ви̑сѧ, | и҆ оу҆крѣпи̑. блꙋдны̑ цѣломꙋ́дрію наоу҆ча́етсѧ. | бе́закѡ̑ный нака́зꙋетсѧ бл҃гозако́нію. ра́зꙋм̑ [3] | неразꙋмны̑. малодꙋшный веледш҃ествію. смѣ|ре́нію го́рдый. бога́тый дава́нію. бл҃годаре́|нію ни́щій. терпе́нію стра́ждꙋщій. мнѡ́гоѝ|мѣтелный бл҃гоимѣнію. бл҃госе́рдію неми|ло|се́рдый. похища́ѧй дрꙋгі̑, и҆ своѧ̀ до́брѣ раста|ка́ти наоу҆чаетсѧ. и҆ про́сто реі́щи̑, ꙗ҆́коже ѿ нѣ|коего и҆сто́чника всѧ́ческій ѡ҆бра̑ добродѣте̑ный | ѿсю́дꙋ възмо́жно є҆́стъ хотѧ́щи̑ почерпсти̑. | Тѣ́мъже и҆ послѣдова́нно за...

[1] Въ этомъ словѣ Е гражданскаго шрифта, и ниже (стр. 48) три буквы: Ц, В, Д.

[2] Противъ сего на полѣ: в҃ ти̑, г҃ | зч҃ ѕч҃з.

[3] Стоящее въ титлѣ ꙋ сдѣлано изъ х подчеркнутаго снизу.

ѣмъ | съставлена есть, и црькви предана. ꙗкоже оубо | вначалѣ еѵліѧ ꙗко
нованіе нѣкое всѣмъ за|повѣде, и оученіѡ свои, на съвершеніе добро-
телей възводѧщи насъ, смиреніе положилъ есть | гь глѧ [1]. блажени нищіи
>мъ, ꙗко тѣ есть | црство нбное. и паки [2]. наоучитесѧ ѿ мене, ꙗко | кро-
ѕъ есмь и смире срцемъ, и ѡбрѧщете поко | дшамъ ваши. и елика тако-
ь: снце и сіѧ | бгодꙋхновенаа книга. начинаетсѧ оубо ѿ прича | еже ѡ
итарѣ и фарисеи. наказꙋющи смире|нію, низлагающи же киченіе. и ꙗвлѧющи|
:ѣмъ елико повредно есть гръдынѧ, и | превъзношеніе. оучит же ѡ вели-
(ъ блго|дѣаніихъ бжіихъ въ ѡбразѣ блꙋднаго сна про|тивꙋ грѣшныхъ.
ѡ щедръ и млрдъ есть ‖(2) и готовѣ приемле истинно кающихсѧ, и ѿ |
ѵха ѡбращающи. Таже да не на млрьдіе | бжіе, и щедроты его оуповающе,
юстно | и нерадивѣ къ добродѣтеле прилежи, авіе ѡ | вторѣмъ пришествіи
ѣ, и страшнѣмъ | сꙋдѣ въспоминае. како пріиде съ славою сꙋді|ти всѣмъ
начала създанію, даже до сконча|ніѧ сꙋщи. и въздастъ комꙋждо по дѣлѡ
. | даже ꙗко вънезаапꙋ чающе страшнаго прише|ствіа его, прно бꙋде
'ови по реченномꙋ. | готовай [3] на исхо дѣла своѧ, и оуготовисѧ на | село.
паки [4]. прно бꙋдѣте готови. ꙗко вънь | же ча не мните снъ члчкіи
идетъ.|

Прелагаетъ же безчисльнаѧ блгодѣаніа хва и чю|деса, елика на бѣснꙋю-
мисѧ, и многораз|личными недꙋги ѡдръжимы показа, съ нраво|оученіами
ю полезными. пачеже всего оу|корѧющи немлрдіе, и злопомнѣніе. како|
точію бгꙋ, но и члкѡ мрьзко ест, и ѕѣло | ненавистно: ꙗвлѧѧ ꙗко иже
юдꙋ нестѧжа[5]|вши се, по ѿшествіи ꙗже ѿзде невъзможно | есть. оучитъ
и ѡ сребролюбіи. ѿводѧ насъ | и ѿ сего и ꙗвлѧѧ како ѕѣло вредително
ъ, | и пригвожденны семꙋ спптисѧ неоудобъ. еже | и бжтвеный аплъ корень
ѣмъ злы нарицае: | емꙋже [6] рече нѣціи желающе, заблꙋдивше прель|сти-
сѧ ѿ истинныѧ вѣры. и себе пригво[7]|здишѧ болѣзнемъ мнѡгимъ.

‖(об. 2) Празднико же гдкымъ, и бгородичины, и на|рочитымъ стымъ,
преданію црквномꙋ (sic),| съ толкованіемъ, и нравооученіемъ, ꙗкоже | нѣкое
ще недꙋго дшевны врачество на свои | мѣстехъ положена сꙋтъ.

Иже всѧ азъ смиренный гедіѡ болова еппъ | галицкій лвѡскии, и каме-
ій, езархъ ѳронꙋ | констатинопоского. видѣ црькви бжіи быти | ѕѣло по-
бна. видѧ же и инѣхъ блгочти|выхъ и хртолюбивы людей тщаніе тво-

[1] Противъ сего на полѣ: ма є| за і
[2] Противъ сего на полѣ: ма аі| за мг
[3] Противъ сего на полѣ: прі кд
[4] Противъ сего на полѣ: ма кд| за рг
[5] Въ подлинникѣ опечатка: нестѧжа
[6] Противъ сего на полѣ: а ти ѕ| за спз
[7] Въ подлинникѣ опечатка: призво

рѧщихъ | ѡ҆ сщ҃енныхъ книга́, въ҆ревнова́. и҆ ꙗ҆́коже на | про́чи́ дѣ́ло книгъ тѵпа́рскїй х҆ꙋдо́жествомъ | блг҃венїє и҆мый ст҃ѣйшаго мелетїѧ патрїа́рха | а҆лез-дрїйскаго, мꙋ́жа и҆̑же накрай внѣ́шнѧѧ |· мд҃рости, и҆ бл҃горо́днаго на́шего наказа́нїѧ дости|гшаго̀, ꙗ҆́ко и҆зрѧ́днаго кръмчїѧ кѫрабла̀ х҃ва. | сице и҆ ѡ҆ сей кни́зѣ попече́нїе и҆мѣ́хъ. събра́вши | на дѣ́ло се̑ людей и҆скꙋсны҄ в҆ х҆ꙋдо́жествѣ то́мъ, | повелѣ́хъ и҆̀зслѣдова́ти и҆ на мно́ги҄ мѣ́стѣхъ | и҆спра́вити е҆ѧ̀. прило-живши и҆ свѣди́телства́ | ѿ бж҃твѣ́ныхъ писаній. въ ѡ҆бщꙋю̀ (sic) по́льзꙋ велико|име-ни́томꙋ росі́йскомꙋ ро́дꙋ з дрꙋка́рьнѣ своее | крилоское вла́стнымъ ко́штомъ и҆ на́кладомъ | своимъ и҆зъда́ти потщахꙋсѧ.

Ю҆́же и҆̑ы бл҃года́рно и҆ любо́внѣ прїе́мше, съ всѧ́|кнмъ внима́нїемъ, и҆ стра́хомъ бж҃їимъ, и҆ | смире́ною мꙋ́дростїю а҆̑ не нерадиво, и҆ лѣ́ностно | чтѣте. въ похва́лꙋ величїѧ бж҃їѧ, въ по́льзꙋ же [(нен. 3) и҆ пꙋть пра́въ, своего и҆ и҆̑ны҄ мнѡ́ги҄ сп҃сенїѧ, и҆ | вѣ́чны҄ бл҃гъ въспрїѧтїѧ. са́мъ ѹ҆́бо г҃дь и҆̑же | є҆сть пꙋть и҆ и҆стинна, и҆ живо̑, не то́кмо про́|сто чести̇: но̑ и҆ и҆спытовати бж҃тве́наѧ писа́нїѧ | повелѣва́етъ гл҃ѧ. и҆спыта́йте писа́нїѧ, ꙗ҆́ко | и҆̑ы мните̇ в҆ ни҄ и҆мѣти живо́тъ вѣ́чный. ѡ҆ се̑ | и҆ скѵ̑птродержа́вный про́рокъ д҃ха ст҃го и҆спо́лнь | пре-варивъ мо́лисѧ гл҃ѧ. вразꙋми̇ мѧ̑ и҆ и҆спы|та́ю зако́нъ тво́й: не про́сто же, но и҆ съхраню̀ и҆̑ | всѣмъ ср҃цемъ моимъ. и҆ в наслажде́нїи си́хъ | бл҃ги́хъ бывъ гл҃етъ. ко́ль сла́дка горта́ни мо|е́мꙋ словеса̀ твоѧ̀; па́че ме́да ѹ҆стѡ̑ мои: и҆ въ|жделѣ́нна [1] па́че зла́та, и҆ ка́мене ч҃тна мнѡ́га. | и҆ сла́ждьша па́че ме́да и҆ со́та: вънегдаже рече̇ и҆ | съхрани́ти и҆̑, въ҆дамнїе мно́го. не зде̇ то́чїю, | но и҆ в҆ бꙋдꙋщемъ па́че. Є҆го́же всего̀ ва́мъ | чтꙋщі́й кни́гꙋ сїю ѹ҆се́рдно желаючи мл҃нѣ, да̀ и҆ на̑ | потрꙋждьшѝсѧ, и҆ всѧ́кїй по́двигъ и҆ попе|че́нїе въ дѣ́ло сїе въне́сшїй в҆ моли́тва̀ ст҃ы | въспомина́ете. да́же бл҃года́рною | любо́вїю ва́шею и҆ раче́нїемъ | книгъ и҆ на прѡ́чїихъ | дѣ́ло книгъ бг҃ꙋ | пособствꙋющꙋ | на́съ поо-стрите̇.

Изъ этого предисловія видно, что и Крилосское Учительное Евангеліе, подобно Стрятинскимъ Служебнику и Требнику, издано съ вѣдома и благословенія Антіохійскаго патріарха Мелетія Пигаса. Хотя Гедеонъ Балабанъ и не называетъ предшественника своего по этому изданію—Заблудовское Учительное Евангеліе 1569 года, но что онъ зналъ о немъ, можно заключить отчасти изъ слѣдующихъ словъ предисловія: «видя же и и́нѣхъ благочестивыхъ и христолюбивыхъ людей тщаніе творящихъ о священныхъ книгахъ, възревновахъ и — — сице и о сей книзѣ попеченіе имѣхъ». По словамъ Гедеона Балабана, изданіе Крилосскаго Учительнаго Евангелія не простое, а критическое: для изданія этой книги, онъ «собралъ искусныхъ людей и повелѣлъ» имъ — «изслѣдовати и на многихъ мѣстѣхъ исправити ея, приложивши и свѣдителства отъ божествѣныхъ писаній». Провѣрка этого показанія Гедеона Балабана не входитъ въ объемъ настоящихъ «Примѣчаній». Разсмотрѣніе отношенія

[1] Въ подлинникѣ буквы перепутаны: ждалѣ́нна

ι другой церковно-Славянской книги къ своимъ однороднымъ печатнымъ ;дшественницамъ, къ древне-Славянскимъ рукописнымъ текстамъ того же ;а, а гдѣ нужно—и къ Греческимъ оригиналамъ, есть дѣло большое и слож- ,—задача, предлежащая вниманію и разрѣшенію описателя и изслѣдователя ковно-Славянской старопечати.

Далѣе слѣдуетъ текстъ Учительнаго Евангелія, т. е. Поученія или Словà, дѣленныя на два отдѣла: а) «на всяку неделю», и б) «на Господьскія» (Вла- нѣя) праздники и нарочи́тыхъ (избра́нныхъ) святыхъ». Всѣхъ поученій изъ нихъ на первый отдѣлъ приходится 53.

А) Поученія изъбра́ньна отъ святаго Евангелія и отъ многихъ божествé- хъ писа́ній, глаголемая отъ архиерея изъустъ въ всякую недѣлю, на по- ніе христоименитымъ людемъ, или прочитаема, такожде и на господьскія здники:

1 (л. 1) Въ неделю о мытарѝ и фарисеи. *Нач.* Еже о мытарѝ и фарисеи притча и вина, яко поученіе нѣкое и подвижéніе, умы́шлено быть святыми отцы: и учинéно пѣти и прочитатися въ сію неделю. яко да направляемся и готовимся на духовныя подвиги по́ста. сегоради и провъзгласная неделя сія нарицается по греческому язы́ку. провъзвѣ- щающи, и проповѣда́ющи еже мало по семъ приходящее покаянія постное время.

2 (об. 7) Поученіе въ неделю блуднаго сына. *Нач.* Благъ убо естъ Богъ къ всѣмъ, и человѣколюбивъ и долготерпѣ́ливъ. изрядноже свою благостыню на съгрѣшающихъ пока́зуетъ. на праведныхъ убо вездѣ является яко тяжекъ: грѣшнымъ же скоръ помощникъ есть и милостивъ: и подвизаетъ сихъ благими обѣты.

3 (л. 16) Поученіе въ неделю мясопустную. О вто́ромъ пришествіи Христовѣ. *Нач.* Страшенъ естъ день онъ вто́раго пришествія Христова, и грядущаго суда братія моя.

4 (об. 21, точнѣе: 22) Поученіе въ неделю сырную (въ Оглавле- ніи: сыропустную). О оставленіи прегрешенія человѣкомъ, и о по́стѣ нелицемѣрнѣмъ. *Нач.* Се убо четвéродеся́тнаго по́ста позорище отвер- зается намъ братіе.

5 (л. 30) Поученіе въ неделю 1 святаго по́ста, православную. О православіи и о иконопоклонéніи. *Нач.* Четвéродеся́тный постъ сій братіе, яко лѣствица нѣкая предлéжитъ намъ.

6 (об. 40) Поученіе въ неделю 2-ю святаго по́ста. О расслаблéнѣмъ. *Нач.* Святаго четвéродеся́тнаго по́ста братіе время, къ всему времени всего лѣта сълагаемо. подобно есть пристанищу нѣкоему небурну, и безво́лнену и тиху, къ немуже прибѣгающе, тишины духовныя пріемлемъ.

7 (л. 47) Поученіе въ неделю 3-ю святаго по́ста, на поклоненіе честнаго креста. Еже отврещися себе. и послѣдовати Христу. *Нач.* Про- образуя и предъпи́суя божественый Моvсей животворящаго и боже- ствéнаго креста, жезломъ Чéрмное море пресѣчѐ, и Жи́довы немо́крено и нескорбно проведѐ.

8 (л. 60, точнѣе: 55) Поученіе въ неделю 4-ю святаго по́ста. О бѣснующемся отро́чищи на новъ мѣсяцъ. *Нач.* Преплывше братіе пучину въздержанія, и на прочее нудя́щеся потщимся молюся.

9 (л. 61) Поученіе въ неделю 5-ю святаго по́ста. О страсти Господни. и о сынѣхъ Зеведеовѣхъ. *Нач.* Мимо идѐ уже зима, пролѣтіе же вни́де. и зримъ тварь всю ботѣющу. яже суть са́ди цвѣтоносни. земля злакъ прозябающи, и птица въспѣвающа, и прочая вся обновляема.

10 (об. 66) Поученіе въ суботу святаго и праведнаго Лазаря (въ Оглавленіи: въ суботу 6 святаго поста). О въскресеніи святаго праведнаго Лазаря. *Нач.* Господу нашему Іисусу Христу по земли шествіо творящу спасенія ради рода нашего. тогда и праведный Лазарь любовію съвокупися ему, и въ присвоеніе приложися. не токможе той. но и обѣ сестрѣ его, Мареа, и Марія.

11 (об. 70) Поученіе въ неделю цвѣтную. О въеханіи Господни въ Іерусалимъ. *Нач.* Днесь убо намъ евангельскихъ ученій истачается источникъ. и воды изъобилныя, источникъ неоскуденъ. слико бо исчерпается. толика паче преизливаетъ быстрины. и изобильствуетъ изливаяся, и нескончаемъ всегда пребываетъ.

12 (л. 75) Поученіе (въ Оглавленіи прибавлено: душеполезно) въ святую великую неделю Пасхи. *Нач.* Радованія день, и веселія братіе. день веселія и спасенія. день просвѣщенія, и освященія. день мира, и смиренія, день паки бытія, и обновленіа душъ нашихъ. день въистину велій и дивенъ, и свѣтелъ. сій праздникъ есть праздникомъ, и торжество торжествомъ.

13 (л. 78) Поученіе въ понеделокъ (въ Оглавленіи: понеделникъ) свѣтлыа недели. О духовномъ празднованіи. *Нач.* Разлѣненіе наше подвизая, священный и божественый апостолъ глаголетъ. братіе радуитеся о господѣ всегда.

14 (об. 79, точнѣе 81, какъ поправлено въ Оглавленіи) Поученіе въ неделю антіпасхи (въ Оглавленіи: въ неделю Ѳомину). *Нач.* О свѣтоносной недели, и честномъ и святомъ дни въскресенія. и о спасителнѣмъ побѣжденіи Владыки нашего торжествовавше свѣтло. и съ гласомъ хваленія радостная пожерше, и побѣдныя пѣсни въспѣвше. и всѣмъ вездѣ вся простивше, другъ друга обымавше и лобызавше, якоже день единъ и праздникъ единъ неделю всю проводивше. днесь паки самое то въскресеніе обновляемъ.

15 (об. 85) Поученіе въ неделю святыхъ мироносицъ. О испрошеніи тѣлесе Господня. *Нач.* Сея убо днешняя недели святый день, поклонный есть, и дивный, и спасительный. въ сей убо Господа нашего Іс Христа божественыя страсти въспоминающе в себѣ, страстьми своими умиляемся, и духовно веселимся, и радостію исплъняемся.

16 (об. 90) Поученіе въ неделю о расслабленнѣмъ. О имущемъ 38 лѣтъ въ недузѣ. *Нач.* Многимъ и великимъ злымъ ходатай бываетъ грѣхъ, и душю повреждаетъ и погубляетъ зѣло. множицею и тѣлу касается. умножившися злоба грѣха, и изобилна бывши.

17 (об. 96) Поученіе въ неделю о Самарянынѣ. *Нач.* Днесь убо намъ евангельскихъ источникъ (на полѣ: ученій) истѣкается источникъ. и воды богатны источникъ нескончаваемъ. елико бо исчерпается, толико паче преизливаетъ быстрины. изъобилуетъ изливаемъ, и нескончеваемъ всегда пребываетъ, и неисчерпаемъ.

18 (л. 105) Поученіе въ неделю слѣпаго (въ Оглавленіи: о слѣпорожденѣмъ). *Нач.* Господу и Богу и Спасу нашему Іс Христу глаголющу ко Іудеомъ, и себе равна Богу и Отцу показующу. и прежде Аврааму не бывшу азъ есмъ глаголющу. и съ дерзновеніемъ фарисея обличающу, и книжники купно.

19 (об. 110) Кирила недостоинаго мниха слово на възнесеніе Господне въ четвертокъ. шестыя недѣля по пасцѣ, отъ пророческихъ указаній. и о въскресеніи всеродного Адама изъ ада. благослови отче. *Нач.* Пріиди нынѣ духомъ священный пророче Захаріе, начатокъ слову дай намъ своихъ прорицаній о възнесеніи на небеса Господа и Спаса нашего [illegible]

20 (л. 115) Поученіе въ неделю святыхъ 300 и 18 [illegible] отецъ. Отче прослави сына своего, да и сынъ твой просла[illegible]

праздницѣ преславнаго възнесенія Господа нашего Іс Христа, память празднуе́мъ въ сію неделю святыхъ и богоносныхъ отецъ нашихъ триста и осмьна́десять. иже при Константинѣ великомъ, и благовѣрномъ христіяньскомъ цари съшедшихся на злочестиваго Арія, бывшаго презвутера въ Алекса́ндріи.

21 (об. 119) Поученіе въ неделю святыя пятдесятницы. О ученіи Іисусовѣ, аще кто жаждетъ да грядетъ къ мнѣ. *Нач.* Въ послѣдній день великій праздника, стояше Іс и възопи глаголя. аще кто жаждетъ, да грядетъ къ мнѣ и піетъ.

22 (об. 127) Поученіе въ неделю (въ Оглавленіи добавлено: 1) всѣхъ святыхъ. О посланіи ученикъ въ миръ, научая ихъ быти мудрыхъ яко змія, и цѣлыхъ яко голуби. *Нач.* Рече Господь. всякъ иже исповѣсть мя предъ человѣки. исповѣмъ и азъ о немъ предъ отцемъ моимъ небеснымъ. Толкъ. На мученіе здѣ подвизаетъ ученики своя Христосъ, и сердця ихъ устраяетъ.

23 (об. 132) Поученіе въ неделю 2-ю. О позваніи Петра, и Андрея брата его. *Нач.* Понеже бо божестве́наго и перваго и блаженаго живота отлучихомся преступленія ради прадѣда, и све́ржени быхомъ въ безъчестное житіе, и смертію осужде́ни быхомъ, сластолюбіемъ и стра́стьми пло́тьскими врагу діаволу поработи́вшеся. сего ради въстребова́хомъ Богу въплотитися.

24 (об. 136) Поученіе въ неделю 3-ю. Свѣтилникъ тѣлу есть око, и [о] работающемъ 2-ма господинома. *Нач.* Паче сребролюбія ничтоже злѣйше нѣсть. и любоимѣнія ничтоже лютѣйши.

25 (об. 141) Поученіе въ неделю 4-ю. О со́тницѣ емуже отро́ка раслабле́на исцѣли. *Нач.* Ничтоже убо нѣсть паче несъмнѣныя и чистыя вѣры крѣпчайше, ни́же упованія еже къ Богу, и надежди еже къ нему.

26 (об. 147) Поученіе въ неделю 5-ю. О исцѣленіи дво́ю бѣснующихся. *Нач.* Источникъ духовный и спасенія обътѣкаетъ насъ братіе. еѵангельскихъ источникъ сладкія во́ды истѣкаютъ паки намъ.

27 (л. 153) Поученіе въ неделю 6-ю. О исцѣленіи раслабленна. *Нач.* Елици убо пчелно́му трудолюбію, и любостроенію боголюбно подобятся. якоже бо они по по́лемъ лѣтающе, отъ всякія травы и отъ всякаго цвѣта събираютъ прекрасная и полезная. тако и сіи сладостію божестве́ныхъ словесъ услаждающе душю, отъ всѣхъ подобная и полезная събираютъ.

28 (л. 160) Поученіе въ неделю 7-ю. О исцѣленіи дво́ю слѣпцу. *Нач.* Въ время оно. мимо ходящу Іисусу, послѣдова́ша ему два слѣпца, въпиюща и глаголюща. помилуй насъ сыну Давидовъ. Толкъ. Увѣдавше слѣпци о чюдесехъ яже сътвори Господь. и вѣровавше яко тьй есть ожидаемый Христосъ.

29 (об. 164) Поученіе въ неделю 8-ю. О пяти хлѣбахъ и дво́ю рыбу. *Нач.* Иже о нашемъ спасеніи попѣцаяйся, и промышляяй Господь. многія и различныя намъ, духовнаго поученія трапе́зы всегда предлагаетъ. и къ симъ всѣхъ съзываетъ еѵангельскій и божестве́ный гласъ. и хотящихъ призываетъ на пиршество.

30 (об. 168) Поученіе въ неделю 9-ю. О хожденіи Іисусовѣ по мору (т. е. морю), и о Петрѣ утопающемъ. *Нач.* Елици убо любимыхъ своихъ телесно напитати хотятъ, и чювьственую имъ предложити трапе́зу. не едінообразна брашна имутъ, но многообразна и различна. даже сихъ въжделѣніемъ на въкушеніе подвизаються. едінообразное бо брашно не сладко является множицею.

31 (л. 175) Поученіе въ неделю 10-ю. О исцѣленіи бѣснующагося на новъ мѣсяць. *Нач.* О вашемъ душевномъ спасеніи до́лжни есмы тщатися братіе, и на въжделѣніе се подвизати елико възможно.

32 (об. 180) Поученіе въ неделю 11. О должномъ тмою талантъ. *Нач.* Иногда убо явѣ глаголетъ въ еуангеліи Господь нашъ Іисусъ Христосъ. иногдаже притчами, иногдаже приказаніемъ, и повѣстьми учитъ.

33 (об. 185) Поученіе въ неделю 12. О въпрошшемъ богатемъ Іисуса о животѣ вѣчномъ. *Нач.* Ничтоже ино братіе тако можетъ смущати человѣческое помышленіе, якоже настоящимъ вседушьно прилѣплятися, и златолюбивымъ въждельніемъ съдержимомъ быти. отъ сего бо тысуща злая раждаются.

34 (л. 190) Поученіе въ неделю 13. Притча о виноградѣ. *Нач.* Еже отъ поученія ползу человѣкомъ притяжая Господь нашъ и Богъ. многообразно и многоразлично слово въ еуангеліи множицею творитъ. иногда убо явѣ глаголетъ. иногдаже притчами, иногдаже гаданьми, и приказаньми учитъ.

35 (об. 193) Поученіе въ неделю 14. О званыхъ на браки. *Нач.* Рече Господь притчю сію. уподобися царство небесное человѣку царю.

36 (л. 198) Поученіе въ неделю 15. О юноши въпросившемъ Іисуса о животѣ вѣчнѣмъ. *Нач.* Иже села человѣческая хранящеи дѣлатели, еликія въ нихъ цвѣты имутъ, красныя и благоуханныя. и по времянахъ събирающе своимъ владыкамъ, или гостемъ любовнымъ любовно приношающе. они же радостію пріемлюще, благодареніе дѣлателемъ въздаютъ.

37 (л. 202) Поученіе въ неделю 16. О пріемшихъ талантъ. *Нач.* Иже отъ поученія пользу человѣкомъ пристраяя Господь нашъ и Богъ, многовидно множицею, и различно слово творитъ въ еуангеліи. иногда убо явѣ бесѣдуетъ, иногдаже приказаніемь и притчами учитъ.

38 (л. 206) Поученіе въ неделю 17. О женѣ Хананеи, и о [и]сцѣленіи дщери ея. *Нач.* Веліе благо есть молитва, аще мыслію благодарною бываетъ. аще накажемъ себе не токмо пріемлюще, но и непріемлюще благодарити Бога. ибо иногда даетъ, иногдаже не дастъ, обоеже потребно.

39 (об. 211) Поученіе въ неделю 18. О ловитвѣ рыбъ и званіи апостолъ. *Нач.* Въ время оно стояше Іисусъ при езерѣ Геннисаретскомъ.

40 (л. 216) Поученіе въ неделю 19. О еже любити враги и злотворящихъ намъ. *Нач.* Всѣхъ добродѣтелій больши есть любовь, и вышнѣйша. и имѣяй любовь, съблюдаетъ заповѣди Господня.

41 (об. 222) Поученіе въ неделю 20. О въскресеніи сына вдовича. *Нач.* Еже въскресенія веліа тайны братіе, не толико словомъ, елико дѣлы отъ Спаса нашего и Бога учимся.

42 (об. 226) Поученіе въ неделю 21. Притча о сѣменехъ различныя плоды приносящихъ. *Нач.* Якоже бо рай другій есть многоцвѣтенъ, и благоуханенъ, божественыхъ словесъ прочитаніе. отъ сего убо спасеніе душамъ приобрѣтаемъ.

43 (об. 233) Поученіе въ неделю 22. О богатемъ, и о нищемъ Лазари. *Нач.* Блага убо суть всегда и полезна божественая словеса внимающимъ.

44 (л. 241) Поученіе въ неделю 23. О исцѣленіи бѣснующагося. имущего легіонъ. *Нач.* Якоже бо телеса наша временная. земленая плодоприношенія и частая и различная питанія укрѣпляютъ, и умащаютъ. тако и душъ нашихъ духовная словеса напитаваютъ, и веселіемъ и благодатію исполняютъ.

45 (л. 246) Поученіе въ неделю 24. О въскресеніи дщери архисинагоговѣ, и о кровоточивой женѣ. *Нач.* Множицею бо велія нужда, и злѣйша скорбь устраяти вѣсть, и призывати человѣки къ вѣрѣ, и ... Божіи. и подвизати, и поощряти невѣрныя, и непокоривыя на ... ніе и хотѣніе, творити благая и полезная. и напасти житія тѣсноты. и недузи лютіи, многія понуждаютъ.

46 (об. 250) Поученіе въ неделю 25. О искушающемъ законницѣ Іисуса. и о впадшемъ въ разбойники. *Нач.* Веліе воистинну добродѣтели поврежденіе гордыня, и превозношеніе. и удобь себе прельщаетъ, иже ничтоже нѣсть, и мнится что быти.

47 (об. 256) Поученіе въ неделю 26. О богатемъ емуже угобзися нива. *Нач.* Лихоимѣніе веліе зло есть человѣкомъ, и ничтоже имъ нѣсть лютѣйше сего.

48 (л. 262) Поученіе въ неделю 27. О исцѣленіи жены имущей духъ недуженъ лѣтъ 18. *Нач.* Господь нашъ Іисусъ Христосъ и Богъ изводя Жидовскія люди, и многообразно наказуя. яко множае сихъ паче иныхъ промышляя прежде.

49 (л. 267) Поученіе въ неделю 28. О званыхъ на вечерю. *Нач.* Блаженый еѵангелистъ Лука предлагаетъ намъ днесь притчею еѵангельскихъ словесъ поученіе. якоже святый Давидъ прорече яко отъ Христа глаголя. отверзу въ притчахъ уста моя, и вѣщаю гаданія испервa.

50 (об. 272) Поученіе въ неделю 29. О десяти прокаженыхъ. *Нач.* Многія и различныя нравы дарова намъ Богъ еже дѣлати спасеніе свое. единъ же нравъ первый, благодареніе. и ничтоже паче сего больше нѣсть, ни полезнѣйше. еликоже благодареніе полезно есть, толико неблагодареніе повредяно есть.

51 (об. 276) Поученіе въ неделю 30. О вопрошшемъ богатемъ Іисуса, о животѣ вѣчномъ. *Нач.* Якоже бо отъ многа яденія бываетъ распаленіе, отъ распаленія же раждается огница, таже отъ сего множицею смерть. тако и отъ имѣнія и богатества преумноженія, безуміе бываетъ. таже отъ безумія, множества въжделѣнія неподобнымъ въслѣдовати навыче.

52 (об. 282) Поученіе въ неделю 31. О исцѣленіи слѣпца. *Нач.* Солнце правдѣ есть Богъ якоже писано есть, всѣмъ просто сіяя луча благодати своея.

53 (л. 287) Поученіе въ неделю 32. О внитіи Іисусовѣ въ домъ Закхеовъ. *Нач.* Всяка убо неправда, и похищеніе, и лихоимѣніе зло, и паче злыхъ злѣйше, и ненависти достойно отъ боголюбецъ.

Поученія на владычнѣя праздники и на памяти святыхъ избранныхъ:

54 (л. 292, точнѣе: 294) Мѣсяца септеврія въ первый. Поученіе въ началѣ новаго лѣта. *Нач.* Всегда убо благимъ поучатися должни есмы братіе, даже лукавымъ не научаемся.

55 (об. 298) Въ той же день поученіе 2. Духъ Господень на мнѣ егоже ради помаза мя. *Нач.* Якоже бо въ кораблѣхъ спящіи, самопомавно вѣтромъ носими суть. аще бо и сами не разумѣваютъ шествія, обачеже теченіе ихъ къ концу приближается. такожде и мы, времени житія нашего преходящу.

56 (л. 301) Въ той же день поученіе третее. *Нач.* Многія и различныя нравы далъ есть намъ Богъ, еже промышляти и пещися и дѣлати спасеніе наше. единъ же первый нравъ, благодареніе.

57 (об. 303) Поученіе въ неделю предъ въздвиженіемъ честнаго и животворящаго креста. Никтоже взыйде на небо токмо съшедый съ небесе. *Нач.* Рече Господь. никтоже възыйди на небо, развѣ иже съ небесе съниде. сынъ человѣчь, сый на небеси.

58 (л. 308) Мѣсяца септевріа въ 14, поученіе на воздвиженіе честнаго креста. *Нач.* Красный день, и свѣтлый праздникъ, честнаго и животворящаго креста празднующе днесь, радостію радуемся, и веселіемъ веселимся.

59 (л. 312) Мѣсяца октевріа въ 26, поученіе на память святаго великомученика Димитрія. О любви и утѣшителя. *Нач.* Всѣхъ убо добродѣтелей болша есть и вышша любовь. и имѣяй любовь, съблюдаеть заповѣди Господня.

60 (об. 317) Мѣсяца ноебріа въ 1, поученіе на память святую безсребрьнику Козмы и Деміяна. О посланіи ученикъ къ овцямъ погибшимъ дому Іисраилева. *Нач.* Въ врѣмя оно, призва Іисусъ двоюнадесять ученикъ своихъ. дасть имъ власть на духи нечистыя, яко изгонити ихъ. и исцѣлити всякъ недугъ и язю. Толкованіе. Добраго пастыря есть еже милосердовати о своихъ овцахъ, и промышляти и пещися о нихъ. и съболѣзновати недужному овчати.

61 (об. 321) Мѣсяца ноебріа въ 13 поученіе на память иже въ святыхъ отца нашего Іоанна Златоустаго. О пастырю добромъ. *Нач.* Рече Господь ученикомъ своимъ, азъ есмь дверъ....... Въ концѣ молитва: «Обачеже, о, владыко Христе Боже нашъ, Божій Сыне, и Слово, и агньче.....»

62 (об. 327) Мѣсяца ноебріа въ 21 поученіе на въведеніе пресвятыя Богородица. О пришествіи Богородица въ домъ Захаріинъ, и о целованіи съ Елисаветою. *Нач.* Во время оно, въставши Марія иде въ горняя съ тщаніемъ, въ градъ Іудовъ.

63 (327, точнѣе: 332) Поученіе въ неделю святыхъ праотецъ. *Нач.* Древніи убо они, и прежде закона божественіи мужи, не писмены и словесы учими бяху. но чисто имуще сердце, духовнымъ осіяніемъ просвѣщахуся. (Взято изъ предисловія Ѳеофилакта Болгарскаго къ его Толковому Евангелію).

64 (л. 337) Поученіе въ неделю прежде Рождества Христова. О родословіи. *Нач.* Божественый апостолъ и еуангелистъ Матѳей первый. прежде другихъ еуангелистъ написа еуангеліе жидовскимъ глаголаніемъ. (Изъ Благовѣстника Ѳеофилакта Болгарскаго).

65 (л. 344) Мѣсяца декавріа въ 25 поученіе на Рождество Христово. О рождествѣ Господа Бога и Спаса нашего Іисуса Христа, и о влъсвѣхъ. *Нач.* Іисусу рождъшуся въ Виѳлеомѣ Іудеистѣмъ въ дни Ирода царя. (Изъ Благовѣстника).

66 (л. 348) Поученіе въ неделю по Рождествѣ Христовѣ. О избіенныхъ отрочищихъ. *Нач.* Отшедъшимъ убо волъхвомъ, се ангелъ Господень является въ снѣ Іосифу глаголя.

67 (об. 352) Мѣсяца генваря въ 1 на память иже въ святыхъ отца нашего Василія. Поученіе душеполезно, къ инокомъ. *Нач.* Мнози отъ человѣкъ, ови убо богатства и имѣнія хвалятъ, и удивляются о нихъ. иніи же блажать славу и силу. друзіи же пищу. иніи же сладость. отъ сихъ же ни едіно есть блажено, ниже достойно похваленію, или славѣ и удивленію.

68 (об. 356) Поученіе въ неделю предъ крещеніемъ (въ Оглавленіи добавлено: Господнимъ). О посланіи Іоанна, уготовати путь Господень. и о крещеніи его. *Нач.* Зачало еуангелія Іс Христова Сына Божія, якоже писано есть въ пророцѣхъ.

69 (об. 360) Мѣсяца генваря въ 6. Поученіе на крещеніе Господа Бога Спаса нашего Іс Христа (въ Оглавленіи: на богоявленіе Господне). *Нач.* Благаго и человѣколюбиваго Бога нашего еже насъ ради устроенія, възведеніе есть отъ перваго паденія, възвращеніе на присвоеніе самаго Бога, еже преслушанія ради бывшее оттужденіе.

70 (л. 366) Поученіе въ неделю по крещеніи (въ Оглавленіи влепо: Господни). О пришествіи Іисусовѣ въ Капернаумъ, и и[illegible] покаянія. *Нач.* Аще бо и праздникъ мимо идѐ насъ, обаче глаголати николиже не мимо идѐтъ.

71 (об. 371) Мѣсяца февраля 2 поученіе на срѣтеніе Господне. О Симеонѣ праведномъ. иже пріемъ Христа на́ руку свою. *Нач.* Всякій праздникъ владычній и торжество братіе, радости духовной воздѣла́ніе, душевной свѣтлости и красотѣ ходата́й.

72 (л. 375) Мѣсяца марта въ 25 поученіе на благовѣще́ніе пресвятыя владычица нашея Богородица приснодѣвы Марія. *Нач.* Краснаго дне, и свѣтлаго праздника, благовѣще́нія; (sic) празднующе началный и первый сей владычнихъ праздникъ, и главизну нашему спасенію. радостію радуемся, и веселіемъ веселимся.

73 (л. 378) Мѣсяца априліа въ 23 поученіе на память святаго великомученика Георгія. О добромъ исповѣда́ніи Христа предъ человѣки. *Нач.* Рече Господь, всякъ иже исповѣда́етъ о мнѣ предъ человѣки.

74 (об. 383) Мѣсяца маія въ 21 поученіе на память святаго равноапостоломъ царя Константина и матере его Елены. *Нач.* Ищи сего поученія мѣсяца ноебря, 13, на день святаго Іоанна Златоустаго. емуже начало: «Рече Господь своимъ ученикомъ. азъ есмъ дверь». И рци все поря́ду даже и се на конци: «И́ хвалимься паче о надежди будущихъ благъ даемыхъ намъ, яже бо и да́на будутъ непреложно безъ отвѣта, въ славу Божію суща». По семже вмѣсто молитвы еже на конци поученія сію молитву чти: «Молитва. Обачеже, о, владыко Христе Боже нашъ......»

75 (об. 384) Мѣсяца іюня въ 24 поученіе на рождество Іоанна крестителя. О посланіи дву ученикъ отъ Іоанна къ Іисусу. *Нач.* Въ праздники святыхъ, и съборѣхъ божествéныхъ, и всенóщныхъ бдѣніихъ, въ пѣснехъ и молитвахъ. ещеже и въ мóлбахъ и моленіихъ, и литоргіяхъ, въ нихже събираемся и твóримъ ихъ. купно молитися дóлжни есмы о всѣхъ человѣцѣхъ.

76 (л. 390) Мѣсяца іюня въ 29 святымъ апостоломъ Петру и Павлу. О званіи апостолъ. *Нач.* Слово похвално. ищи недѣлѣ 18: «Въ время оно, стоя́ Іисусъ при езерѣ Генисаретскомъ» (см. выше, № 39, об. 211).

77 (л. 390) Мѣсяца августа въ 1 поученіе. О еже не въздавати зла за зло. и любити враги своя. *Нач.* Господу нашему Іс Христу въ еvангеліи глаголющу. аще не излиха будетъ правда ваша мнóжае книжникъ и фарисей, не внити имате въ царство небесное.

78 (об. 395) Мѣсяца августа въ 6 поученіе на преображеніе Господа Бога и Спаса нашего Іс Христа. О преображеніи Господни. *Нач.* Вси убо владычніи праздници, и божествéная тóржества, та́инства пока́зують и являють, перваго плотьска́го пришествія. Господа и Спаса нашего Іс Христа. сирѣчь яко родился есть. и яко крестился есть. яко распя́лся есть. яко погребеся. яко въсталъ есть третіи день. яко вознесеся съ славою. преображенія же праздникъ, будущаго вѣка уставленіе написуетъ и пока́зуетъ. и втораго пришествія его страшнаго дне проповѣда́етъ, и являетъ я́сно и чи́сто.

79 (об. 401) Мѣсяца августа въ 15 поученіе на успеніе пресвятыя владычица нашея Богородица и приснодѣвы Марія. *Нач.* Мнóга и различна тóржества и праздници, человѣческое житіе украшаютъ, и просвѣщаютъ. вся же тóржества и праздници, ползы и приобрѣте́нія нѣ суть ра́вна и прилична. но измѣне́на и различна. ови убо праздници божествéни сутъ и духовни, ови же ми́рсти и плóтни. и толико убо отстóятъ духовніи праздници отъ ми́рскихъ, елико душа честнѣйши есть паче телесй. и елико небо паче земля болши есть.

80 (л. 407) Мѣсяца августа въ 29 поученіе на усѣкновеніе главы святаго Іоанна Предтеча. О усѣкновеніи Іоанна Предтечи. *Нач.* Лютъ убо въистинну братіе блудный грѣхъ. лю́та убо есть и тя́жка въистинну невоздержанія страсть, и плóтьскія нечистоты́ нéдугъ.

Этимъ заканчивается текстъ Учительнаго Евангелія. Далѣе (лл. 413—416) идетъ «Сказаніе извѣстно главамъ яже суть въ книзѣ сей», т. е. Оглавленіе поученій, съ прибавкою краткаго содержанія ихъ; эту прибавку мы внесли въ вышеприведенные заголовки поученій. Послѣ Оглавленія, на л. 416 Гедеонъ Балабанъ перечислилъ всѣ замѣченныя имъ въ Учительномъ Евангеліи—

ПОГРѢШЕНІА, ЙЛИ ПОМЫЛКИ, СЛУЧИВШАЯСЯ

въ книзѣ сей. Сице исправиши читателю ласкавый. |

Зри Листъ, ні. бгоглаый. тыже чти, бгогласный. | Листъ, ѳі. и раздѣзлятъ йхъ гь. тыже чти, раздѣ|лятъ йхъ гь. Листъ, мѕ. сегоради искушаетъ | йхъ напатьми. тыже чти. искушаетъ й напастьми. | Листъ, мв. гла ему гь, се зрдавъ бысть, тыже чти, | се здравъ бысть. Листъ, ѯз. архіерей кѵпрьскаго | града поставленъ бысть. тыже чти, китейскаго | града. Листъ, сзи. неможетъ послѣдовати | ниработи бгу. тыже чти, ниработати бгу. | Прочаяже оудобъ чителникъ ласкавый исправити може.

Въ самомъ концѣ (на оборотѣ 416-го листа) помѣщено слѣдующее послѣсловіе:

Йзволеніемъ отца, и споспѣшеніемъ | сна. и съвершеніемъ пресвтаго и живо|творящаго дха. Повеленіемъ же | и всякимъ тщаніемъ, бголюбезнаго кѵръ | гедеона болобана, еппа галицкаго, льво|скаго, и каменецкаго. Ѥзархи констатинопольскаго. Напечатана бысть бго|дхновенная сія книга, еѵліе оучителное, | В (sic) лѣто, ѿ създанія мірꙋ, ,зѕ, реі. | А (sic) ѿ спсителнаго въплощенія Іс ха сна | бжія, ,а хѕ. при столечной црькви еппіи | галицкой, оуспенія пречтыя влчца нашея | бца, и прно двы марія на крилосѣ. |

Молимже всѣхъ четоущихъ, йли преписꙋ|ющихъ книгꙋ сію. аще что обрящете въ | ней безмѣстно и неблгооугодно. вы тако|вая дхомъ кротости исправляюще. насъ | трꙋждавшихъся в тѵпарскомъ семъ | хꙋдожествѣ, простѣте, блгословѣте, а не кленѣте: яко | да и сами млти ѿ бга и | прощенія ѿ человѣкъ | сподобитеся.

Вотъ тѣ три книги (Служебникъ, Требникъ, Учительное Евангеліе), которыя узрѣли свѣтъ изъ числа задуманныхъ Гедеономъ Балабаномъ. Для нихъ нарочно были устроены двѣ типографіи—Стрятинская и Крилосская, изъ которыхъ вышли только эти три книги, и за тѣмъ типографіи эти, вслѣдъ за смертью своихъ владѣльцевъ и основателей, закрылись, а шрифты ихъ перешли, большею частью, въ Кіевъ. Въ виду исключительнаго значенія этихъ трехъ Балабановыхъ книгъ, а также по соображеніямъ, въ началѣ этого примѣчанія приведеннымъ, здѣсь и предложено подробное описаніе ихъ съ показаніемъ отношенія (въ Требникѣ) къ теперешнему тексту.

2. — Балабановскій Требникъ ...
эво-Печерской Успенской Лавры ...
ю замѣчено, что въ Балабановскомъ Требникѣ ...
тодія: «подъ чертою послѣдней страницы пр...
ρS, и затѣмъ прямо начинается текстъ Тр...
эмплярахъ этой книги, имѣющихся въ Императ...
ѣ, а также въ экземплярѣ Московскаго Румянцев...
О. Долгова). Во всякомъ случаѣ, кустодія эта даетъ ...
ѣнія, что было продолженіе (между предисловіемъ и текст...
вами: «Богу не дающу...» А затѣмъ можно предпола...
ѣнные нами Петербургскіе экземпляры не полны, или упо...
ніе по чему-либо было изъято Гедеономъ Балабаномъ, а кустод...

Эти строки случайно были прочтены библіотекаремъ Кіев...
іенской Лавры іеромонахомъ о. Димитріемъ, который сообщаетъ ...
ющее: «Высказанное Вами предположеніе, что между предисл...
стомъ было продолженіе, начинающееся словами «Богу не дающ...
іно вѣрно. Въ нашемъ Лаврскомъ экземплярѣ оно есть и предста...
ю всего только одну осьмушку, образецъ которой я представляю ...
імали при помощи кальки, поэтому размѣръ даю въ натуральную вели-
у, съ точнымъ расположеніемъ буквъ, фигуръ и т. под. Листокъ, какъ
ите, не имѣетъ ни сигнатурнаго значка, ни нумераціи постраничной. На
ой сторонѣ напечатано всего только 5 строкъ и 2 строчки на поляхъ.
мѣръ шрифта верхнихъ двухъ строкъ и двухъ на поляхъ такой же, какъ
кустодіи («Богу не дающу»), а нижнія три строки такого же шрифта,
ъ предисловіе (текстъ его)».

Первая страница новооткрытой въ Лаврскомъ экземплярѣ осьмушки
эдена линейками: по одной—къ корешку и снизу, и по двѣ—къ полю и
рху (для колон-титула). А что на ней находится, помѣщено на оборотѣ
. стран. 50).

На оборотѣ этой осьмушки помѣщенъ рисунокъ, рѣзанный по дереву,
низу, въ правомъ углу, поставлены иниціалы рѣзчика: М. Т. На рисункѣ
бражено Крещеніе Господне. Изъ воды выходитъ на берегъ Іисусъ Хри-
ъ, чресла Котораго повязаны; въ рукахъ держитъ одежды Свои, готовясь
ѣть оныя; на Него сходитъ Духъ Святый; небеса отверсты, и хоръ
еловъ славитъ событіе. Въ водѣ стоитъ Іоаннъ Креститель. По берегамъ
ны зрители. Вдали городъ.

Бо҃у не да́ющоу, троу́дъ ничтоже възмага́етъ.
па́ки же да́ющꙋ, за́вистъ ничто́же оу҆спѣва́етъ.

Бра́тіе сто́йте и҆ држи́те преда́нїѧ и҆̏мꙿ-
же наоучи́стесѧ, и҆ли сло́вомъ, и҆ли
посла́нїемъ на́шимъ.

в҃ солоу: г.
за: е҃і.

3. — Беллярминъ Робертъ (и его Русскіе переводч[illegible])
Беллярминъ, воспитанникъ іезуитовъ и впослѣдствіи ректоръ Римской іезу[illegible]
коллегіи, архіепископъ и кардиналъ, этотъ ревностный защитникъ папства [illegible]
стенъ какъ глубокій богословъ и экзегетъ, какъ авторъ многихъ духовно-[illegible]
тельныхъ, аскетическихъ сочиненій, равный по таланту и по искрен[illegible]
гіознаго одушевленія знаменитому Ѳомѣ Кемпійскому. Посл[illegible]
1605 году) папы Климента VIII, Беллярминъ былъ бы нав[illegible]

пы, если бы не воспротивился этому самъ, и если бы не помогъ ему въ этомъ о сопротивленіи кардиналъ Альдобрандини, доказывавшій, что совсѣмъ не-обно выбирать члена ордена іезуитовъ въ папы.

Главнѣйшее сочиненіе Беллярмина есть—«Disputationes de controversiis ristianæ fidei adversus hujus temporis hæreticos», вышедшее первымъ изда-емъ въ Римѣ въ 1581 году, въ трехъ томахъ, въ листъ. Конечно, на это о сочиненіе ссылается Ипатій Потей и приводитъ выдержки изъ онаго.

Прославился также Беллярминъ своимъ Катихизисомъ, написаннымъ по альянски и переведеннымъ на Латинскій («Christanæ doctrinæ explicatio»), съ этого языка почти на всѣ Европейскіе языки. Этотъ же Катихизисъ овь былъ переведенъ съ Итальянскаго на Латинскій и дважды (1605 и 06) изданъ въ Краковѣ Луцкимъ бискупомъ Мартиномъ Шишковскимъ олучившимъ образованіе и воспитаніе въ Италіи, среди іезуитовъ), для сына гизмунда III, королевича Владислава. Затѣмъ въ 1608 году этотъ Катихи-съ былъ переведенъ на Польскій языкъ и изданъ въ Краковѣ: «Summa-jusz nauki chrześcijańskiey», перепечатывавшійся потомъ несчетное количе-во разъ, подъ разными заглавіями и въ разныхъ городахъ, на пространствѣ ухъ съ половиною столѣтій.

Первое полное изданіе сочиненій Беллярмина появилось еще при жизни тора (Кельнъ, 1619), въ семи томахъ, въ листъ, и потомъ, черезъ сто лѣтъ слѣ его смерти (Венеція, 1721), въ пяти томахъ.

Въ концѣ XVIII вѣка, сочиненіями Роберта Беллярмина заинтересо-лись и въ Россіи. На протяженіи только четырехъ лѣтъ (1783—1786) илось четыре переводчика: префектъ Троицкой семинаріи іеромонахъ Мель-седекъ, Василій Бѣляевъ, коллежскій ассесоръ Тимоѳей Мальгинъ, іерей рода Осташкова Никита Суворовъ. Вскорѣ (въ 1791 и въ 1795) къ нимъ исоединился пятый переводчикъ—преосвященный Ириней. Сочиненія Ро-рта Беллярмина, переведенныя на Русскій языкъ, были слѣдующія (при-димъ ихъ по изданіямъ, отдѣльно напечатаннымъ, бывшимъ у насъ подъ ками и имѣющимся въ Императорской Публичной Библіотекѣ): 1) De ensione mentis in Deum per scalas rerum creatarum. Вѣна, 1744, 16°. 2) De e bene moriendi. Кёльнъ, 1626, 32°. Приложено изображеніе Беллярмина: ьшіе выразительные глаза, небольшая бородка и усы; въ кардинальской ждѣ и шапкѣ. 3) De æterne felicitate sanctorum. Кёльнъ, 1626, 32°. 4) Ex-natio in Psalmos, auctore Roberto Bellarmino ex Societate Iesu. Кёльнъ, 19, 4°. 5) De gemitu columbæ sive de bono lacrymarum. Антверпенъ, 1617, ı. 8°. 6) De septem verbis a Christo in cruce prolatis. Кёльнъ, 1626, 32°.

Мельхиседекъ Заболотскій († 1794), воспитанникъ и учитель Сергіевой минаріи, съ 1788 префектъ и потомъ ректоръ ея, а съ 1788 по 1791 рек-ръ Московской академіи, собственно не перевелъ (вѣроятнѣе всего—пере-дили воспитанники Троицкой семинаріи, а Мельхиседекъ, въ качествѣ ефекта, былъ редакторомъ перевода), а подписалъ посвященіе перевода иги Беллярмина митрополиту Платону. Заглавіе книги и перевода слѣ-ющее: «Руководство къ Богопознанію, по лѣствицѣ сотворенныхъ вещей. Сочи-ніе Роберта кардинала Беллармина. Переведено съ Латинскаго языка въ оицкой семинаріи. Иждивеніемъ Н. Новикова. Москва, въ университетской

типографіи, у Новикова, 1783, 8°». Эта книга такъ понравилась, что черезъ три года (1886) въ Петербургѣ появился новый ея переводчикъ и новый переводъ: «Лѣствица умственнаго восхожденія къ Богу по степенямъ созданныхъ вещей. Твореніе К. Б. Съ Латинскаго перевелъ Тимоѳей Мальгинъ, Коллежскій Ассесоръ. СПБ., въ Императорской типографіи, 1786, 8°». Изданіе это посвящено графу А. А. Безбородко. Черезъ много лѣтъ, именно въ 1845 году, переводъ Мальгина, съ исправленіями, былъ повторенъ въ Москвѣ, въ форматѣ 12°, въ типографіи И. Смирнова, но безъ посвященія.

Василій Бѣляевъ, воспитанникъ Московской духовной академіи, извѣстенъ своими переводами Анзельма, блаж. Августина и другихъ авторовъ. Ему принадлежитъ: «Наука благополучно умирать, основанная на правилахъ хорошія, Христіянскія, богоугодныя жизни. Сочиненіе Роберта кардинала Беллармина. Перевелъ съ Латинскаго Василій Бѣляевъ, 2 части. Иждивеніемъ Н. Новикова и Компаніи. Москва, 1783, 8° въ университетской типографіи, у Н. Новикова». Переводъ посвященъ Амвросію, епископу Крутицкому и Можайскому.

Личность четвертаго переводчика твореній Беллярминовыхъ, «Тверской епархіи города Осташкова церкви Воскресенія Христова іерея Никиты Суворова», примѣчательна, особенно по отношеніямъ къ своему архипастырю Иринею, тоже усердному переводчику Беллярмина. Никитѣ Суворову принадлежитъ переводъ: «О вѣчномъ блаженствѣ святыхъ. Пять книгъ, сочиненныя кардиналомъ Робертомъ Беллярминомъ. 2 части. СПБ. 1784, 8°. Съ дозволенія Св. Правительствующаго Сvнода. Иждивеніемъ Московскаго купца Тимоѳея Полежаева». Имя переводчика не выставлено. Оно объявлено въ предисловіи (стр. I) къ книгѣ «О воздыханіи голубицы».

Пятый переводчикъ—епископъ Тверскій и Кашинскій Ириней Клементьевскій, впослѣдствіи архіепископъ Псковскій (1798—1814, скончался на покоѣ въ 1818 году). Въ противоположность первымъ четыремъ переводчикамъ, не скрывшимъ имени автора, преосвященный Ириней въ двухъ переводахъ опустилъ названіе автора (Беллярминъ) и языка (Латинскій), а въ третьемъ (самомъ важномъ—Толкованіе на Псалтирь), выдержавшемъ на протяженіи ста лѣтъ съ лишкомъ (1791—1894) восемь изданій, даже не счелъ нужнымъ предупредить, что это—переводъ, буквальный, дословный. Вотъ эти два перевода: «О седми изрѣченіяхъ отъ Христа на крестѣ провѣщанныхъ. Двѣ книги. Преложены съ иностраннаго на Россійскій языкъ Сvнодальнымъ Членомъ Иринеемъ, Епископомъ Тверскимъ и Кашинскимъ. СПБ. Типографія Св. Сvнода. 1795, 8°» (два экземпляра этого года, находящіеся въ Императорской Публичной Библіотекѣ, представляютъ нѣкоторую между собою разницу). Изданіе второе, «вновь исправленное, съ присовокупленіемъ портрета» (чьего? въ экземплярѣ Императорской Публичной Библіотеки нѣтъ этого приложенія), вышло въ 1832 году, въ Москвѣ, изъ тамошней Сино-дальной Типографіи, 12°. Второй переводъ: «О воздыханіи голубицы, или о пользѣ слезъ. Три книги. Переведены Св. Правительствующаго Сvнода Чле-номъ Иринеемъ, Епископомъ Тверскимъ и Кашинскимъ. СПБ. Тип. [illegible] Сvнода, 1795, 8°». Второе изданіе вышло въ 1842 году въ Москвѣ [illegible] верситетской типографіи, 8°.

Главный же переводъ преосвященнаго Иринея, которымъ онъ прославился, есть «Толкованіе на Псалтирь»—Explanatio in Psalmos, auctore Roberto Bellarmino ex Societate Iesu. Всѣ восемь изданій напечатаны въ Москвѣ, въ тамошней Синодальной типографіи, первыя три Славянскими литерами, а остальныя—Русскими. Форматъ 1-го изданія—листъ, 2-го и 3-го—4°, остальныхъ—8°. Годы изданій: 1—1791, 2—1806, 3—1814, 4—1823, 5—1847, 6—1863, 7—1882, 8—1894. Первое вышло въ трехъ томахъ, остальныя—въ двухъ. Только къ одному 1-му изданію приложено предисловіе на Псалмы, переведенное изъ Беллярмина, остальныя изданія—безъ предисловія. Второе и третье изданіе посвящены Императору Александру I. Заглавіе 1-го изданія слѣдующее: «Толкованіе на Псалтирь, на три части раздѣленное. Первымъ тисненіемъ». И только: о переводѣ и авторѣ—ни слова. Заглавіе 2-го изданія: «Толкованіе на Псалтирь, на 2 части раздѣленное, противъ прежняго изданія сокращенное и тщательнѣйше исправленное». А на послѣдующихъ изданіяхъ появилось уже такое заглавіе: «Толкованіе на Псалтирь по тексту Еврейскому и Греческому, истолкованное тщаніемъ и трудами Иринея . . . . . .»

Приводимъ два образчика перевода (по 1-му изданію) и оригинала:

Предисловіе на псалмы.	Praefatio.
Прежде нежели приступимъ къ толкованію псалмовъ, надлежитъ кратко изъяснить, первое, о превосходствѣ псалмовъ: второе, о словахъ псалтири, псалма, и каѳісмы: третіе, о раздѣленіи и порядкѣ псалмовъ: четвертое, о творцѣ оныхъ.	Antequam ad explanationem singulorum Psalmorum veniamus, pauca quædam explicanda esse videntur. Primo de excellentia Psalmorum. Secundo de vocibus psalmi, et psalterij. Tertiò de diuisione, et ordine Psalmorum, Quartò de auctore.

Слѣдуетъ замѣтить, что Русскій переводъ предисловія нѣсколько измѣненъ и сокращенъ противъ Латинскаго оригинала.

Начало текста толкованія (приводимъ по 1-му изданію), сравнительно съ Беллярминомъ, гласитъ слѣдующее:

Первый псаломъ у евреевъ надписанія не имѣетъ: сего ради нѣцыи приписуютъ его Ездрѣ, приведшему псалмы въ порядокъ: вообще же приписуется онъ Давиду	Primus Psalmus titulo caret apud Hebræos, nec desunt, qui putent cum esse Esdræ, qui Psalmos in ordinem digessit, sed communiter tribuitur Davidi . . . . .

Въ позднѣйшихъ изданіяхъ устарѣлыя выраженія, какъ въ этомъ образчикѣ, такъ и во всемъ переводѣ исправлены, въ такомъ родѣ: вмѣсто: «сего ради нѣцыи приписуютъ» — «почему нѣкоторые приписываютъ», вмѣсто: «приведшему въ порядокъ»—«расположившему по порядку» и т. д.

У Беллярмина, передъ предисловіемъ, приложенъ Index Psalmorum Alphalbeticus, а у преосв. Иринея въ концѣ 3-ьей книги (1-го изданія); «Оглавленіе псалмовъ по алфавиту». Приводимъ выдержку изъ этого Алфавита: «57 Si vere utique iustitiam». У преосв. Иринея: «Аще воистинну убо правду глаголете 57». Въ самомъ концѣ книги у Беллярмина помѣщенъ Index rerum notabilium, въ переводѣ преосв. Иринея совсѣмъ опущенный.

Отсюда видно, что въ Западной Руси, вслѣдствіе напора Римскаго католичества и уніи на православіе, обращали первое вниманіе на полемическія произведенія Западныхъ богослововъ и вступали въ литературную борьбу съ ними; въ Восточной же Россіи, удаленной отъ арены религіозной борьбы, не отказывались отъ назидательнаго чтенія, предлагаемаго Западными полемистами, какъ напр. Робертъ Беллярминъ и Петръ Скарга (см. Примѣчанія ко 2-ой книгѣ), оба – іезуиты.

4.—Берестейскіе Соборы. Знаменитѣйшему въ исторіи Православной Церкви и въ политической жизни Литовско-Русскаго государства Берестейскому Собору 1596 года, предшествовали еще четыре Собора, собиравшіеся въ томъ же древнемъ Берестьѣ въ 1590, 1591, 1593 и 1594 годахъ. По признанію самихъ православныхъ владыкъ («Акты Зап. Рос.» т. IV, стр. 34), необходимость соборовъ «въ Берестьи Литовскомъ, въ кождомъ року мѣсяца іюня 24 дня водлугъ старого календару» вызвана великими гоненіями и преслѣдованіями, воздвигнутыми на Православную Церковь, а также великими нестроеніями въ самой Церкви и въ православномъ духовенствѣ и обществѣ.

I.

Владыки, входившіе въ составъ Берестейскаго собора 1590 года, были слѣдующіе: Кіевскій митрополитъ Михаилъ Рагоза, Володимерскій и Берестейскій Мелетій Хребтовичь, Луцкій и Острожскій Кириллъ Терлецкій, Пинскій и Туровскій Леонтій Пелчицкій, Холмскій и Белзскій Діонисій Збируйскій; Львовскій и Каменецкій Гедеонъ Болобанъ. Собрались эти владыки, какъ сказано въ соборной грамотѣ (см. ниже эту грамоту), «съ всѣми духовными, іереи священными; и его милость панъ Адамъ Патей, каштелянъ Берестейскій *, и многыи зацныи свѣцкыи станы». Не были: Полоцкій Аѳанасій Терлецкій и Перемышльскій Арсеній Брылинскій, оба старые и больные. Нѣкоторые участники перечислены у И. П. Новицкаго («Указатель» II, 58).

Подлинникъ Дѣянія Берестейскаго Собора 1590 года, съ шестью архіерейскими печатями, хранится въ архивѣ Львовскаго Ставропигіальнаго Института; Зубрицкій снялъ съ этого подлинника копію, по которой и напечатано Соборное Дѣяніе 1590 года въ IV-мъ томѣ «Актовъ Западной Россіи», № 25, стр. 34—36. Документъ этотъ содержитъ въ себѣ, между прочимъ, драгоцѣнное и пока единственное свидѣтельство о томъ, что въ 1590 году, передъ Берестейскимъ соборомъ, былъ предварительный соборъ въ Белзѣ, поста-

* За два года передъ этимъ, въ 1588 Адамъ Потей былъ еще Берестейскимъ судьею. Въ Іюнѣ этого года онъ велъ оживленныя бесѣды въ Берестьѣ съ Луцкимъ бискупомъ Бернардомъ Мацѣевскимъ и съ состоявшимъ при бискупѣ іезуитомъ. Сохранилось [illegible] свидѣтельство (Theiner, Vet. Monum. Polon. et Lithuan., т. III, № 46, стр. 41—42) о [illegible] что Потей уже въ то время былъ убѣжденнымъ проповѣдникомъ уніи. И теперь, въ 1590 [illegible] онъ, конечно, не дремалъ на соборѣ, а проводилъ свои идеи въ тайныхъ [illegible] нѣкоторыми владыками, какъ это справедливо предполагаетъ преосв. Макарій («[illegible] Церкви» IX, стр. 502).

овленія котораго были приняты Берестейскимъ соборомъ, но въ чемъ они аключались—пока остается неизвѣстнымъ. Вотъ это свидѣтельство: «А што оторое постановленіе (sic) учинили и списалися епископи нѣкоторые (sic) ъ насъ у Белзѣ въ року теперешнемъ тысяча пятьсотъ девятдесятомъ,— ое постановленье (sic) при зуполной моцы зоставуемъ и тымъ листомъ ашимъ ствержаемъ подъ тымъ способомъ: и тамошній нашъ зъѣздъ, штожъ ы ся мѣли зъѣзджати въ Белзѣ, тогды тотъ зъѣздъ прекладаемъ на тоежь ѣстце до Берестья Литовского; а во иншихъ во всѣхъ пунктѣхъ въ своей оци отъ всѣхъ насъ захованъ быти маетъ» («Акты» IV, стр. 35, по копіи убрицкаго, какъ извѣстно, признававшаго возможнымъ переправлять на овременный ладъ правописаніе подлинника). Другіе матеріалы, относящіеся ъ исторіи Берестейскаго Собора 1590 года, напечатаны въ томъ же томѣ Актовъ», подъ № 22, стр. 29—31, въ «Собраніи грамотъ Минской губерніи», 139, въ «Архивѣ Юго-Зап. Россіи», ч. I-ая, т. I, № 65, стр. 269—274, въ «Памятникахъ» Кіевской Археогр. Коммиссіи, №№ 7 и 8 (по 2 изд.).

Среди этого матеріала обращаютъ на себя особенное вниманіе, по своей резвычайной рѣдкости, два памятника тогдашней Славянской старопечати, ринадлежащіе оба Львовской типографіи и 1591 года.

А) Первый памятникъ имѣетъ видъ обыкновеннаго листа, въ которомъ, а развороте, на двухъ внутреннихъ страницахъ напечатаны двѣ грамоты:) Окружная — Константинопольскаго патріарха Іереміи (ноябрь 1589) Кіевкому митрополиту Михаилу, Литовско-Русскимъ епископамъ, духовенству и ірянамъ — объ уничтоженіи обычая приносить въ церковь мясо и пироги, ля освященія, въ праздники Рождества Христова и Св. Пасхи, а также свяить день Пятницы вмѣсто дня воскреснаго; б) Соборная—Кіевскаго митрополита Михаила (20 іюня 1590)—о томъ же.

Напечатаніе этихъ двухъ грамотъ совершилось та́къ.

Въ январѣ (17 числа) 1591 года митрополитъ Михаилъ Рагоза прибылъ о Львовъ, для устройства церковныхъ дѣлъ и для разбора жалобъ Львовскаго ратства на мѣстнаго епископа Болобана. Рагоза привезъ съ собою вышеоянутыя подлинныя грамоты и сдалъ ихъ для напечатанія въ Львовскую братскую друкарню», изъ которой они вышли чрезъ нѣсколько дней (а имено—23 января, какъ сказано въ «выходѣ»). Экземпляры этихъ грамотъ были аспространены по всей Львовской епархіи, въ которой были особенно разиты порицаемыя патріархомъ Іереміею и первымъ Берестейскимъ соборомъ ри отступленія, которыя негласно поддерживалъ мѣстный епископъ Гедеонъ. ъ Россіи извѣстенъ одинъ только экземпляръ этихъ грамотъ, хранящійся въ Императорской Публичной Библіотекѣ. Но онъ—не единственный. Въ «Опианіи» Каратаева, извѣстномъ своими пропусками и своею весьма слабою ибліографіею, пропущенъ экземпляръ библіотеки Зубрицкаго, съ котораго ыли воспроизведены эти двѣ грамоты въ IV-мъ томѣ «Актовъ Западной Россіи» (СПБ. 1851). На экземплярахъ Императорской Публичной Библіотеки сть слѣдующая надпись чернилами: «Ректора Семинаріи Архимандрита Павла —ва» (Доброхотова, впослѣдствіи епископа). Тою же рукою и чернилами дѣланы другія мелкія библіографическія отмѣтки.

Б) Второй рѣдчайшій старопечатный памятникъ, здѣсь воспроизведенный

(вслѣдъ за упомянутыми грамотами), есть Προσφώνημα, т.-е. Привѣтъ, вызванный пріѣздомъ во Львовъ митрополита Кіевскаго. Пріѣздъ этотъ былъ первый, а потому и не обычный, особенно для того времени, чрезвычайно грознаго по тогдашней великой церковной смутѣ. Объ этомъ пріѣздѣ знали, и къ нему готовились. Профессоры и студенты Львовской братской школы составили и разучили этотъ торжественный «Привѣтъ» своему іерарху. Первая часть его была исполнена въ церкви, 17 января 1591 года, а вторая—на другой день (18 января), при посѣщеніи митрополитомъ Михаиломъ Рагозою братской школы. Одушевленіе было громадное, жителямъ Львова извѣстно было, зачѣмъ пріѣхалъ къ нимъ ихъ митрополитъ, и потому «Просфонима», несмотря на свой панигирическій характеръ, какъ бисеромъ унизана разными политическими намеками, дѣлающими ее историческимъ документомъ, заслуживающимъ тщательнаго и вдумчиваго изученія, не взирая на внѣшнюю панигирическую форму. У Львовскаго братства и его школы шла большая вражда съ мѣстнымъ епископомъ Гедеономъ Балабаномъ, о чемъ мы уже имѣли случай замѣтить выше, въ началѣ 1-го Примѣчанія. Берестейскій соборъ 1590 года поручилъ митрополиту Рагозѣ разсмотрѣть подробно причины этой непріязни и постановить рѣшеніе. Вскорѣ (25 января) состоялся судъ надъ Гедеономъ: онъ былъ признанъ виновнымъ, и подъ угрозою лишенія сана, обязывался не угнетать братство.

Февраля 1-го 1591 года «Просфонима» была напечатана въ Львовской «братской друкарни». Отъ этого изданія остался единственный экземпляръ, нынѣ хранящійся въ Москвѣ въ Румянцевскомъ Музеѣ. Но и онъ не полный: въ немъ сохранилоось всего 6 листковъ. Мы пополнили его по рукописной копіи, находящейся въ Кіевской Лаврской Библіотекѣ, въ сборникѣ XVIII вѣка, по описи Петрова № 82 (104). Первое библіографическое сообщеніе о «Просфонимѣ» далъ А. Ѳ. Бычковъ въ «Библіографическихъ Запискахъ» (М. 1861, № 19, стлбц. 578—581). Подробная же статья объ этомъ любопытномъ старопечатномъ памятникѣ, вмѣстѣ съ его перепечаткою по Кіевской рукописи, помѣщена Ст. Тим. Голубевымъ въ «Кіевскихъ Епархіальныхъ Вѣдомостяхъ» 1874 года, №№ 5 и 6.

Ниже воспроизводится первый старопечатный памятникъ (двѣ грамоты), съ полнымъ соблюденіемъ правописанія; перпендикуляры, стоящіе въ текстѣ, указываютъ на размѣры строкъ старопечатнаго подлинника.

ΙΕΡΕΜΙΑΣ|

Ἐλέῳ θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνου πόλεως | νέας ῥώμης καὶ οἰκουμένικος Πατριάρχης.|

Іеремїа бо́жїею млⷭ҇тїю Архїепкпъ констанътинопола | нова́го рима и вселенскїй Патрїархъ.

Пресѡщенномꙋ Архїепкпꙋ Митрополитꙋ кїевскомꙋ и галицкомꙋ всеи россїи. и бголю-|бзенымъ епкпомъ. преславнѣйши кнѧзем. велможнымъ арострамъ. и прочїимъ зацнымъ паномъ, ѡбрѣ-|таемымъ вмѣстѣхъ, мѣстечкахъ, и селѣхъ. Архимандрытомъ, и блгочестикимъ протопопѡмъ, и блго-|говѣинымъ їеникомъ, и всѣмъ га нашего хрїстоименитымъ людемъ, снѡмъ по дꙋхꙋ възлю-|бленымъ | нашего смиренїѧ, блгть бꙋди вамъ миръ и млть ѿ ба. Смиренїе наше оувѣрисѧ ѿ | многихъ, ıако сопрочими безмѣстїи и г ѡбрѣ-|тохомъ всей епархїи еѱеже сꙋтъ сїѧ три. | Первое оубо паска. Второе, назавтрїе рождества хва празнꙋют пологъ бца, и при-|носѧтъ въ сѡнъ семидалїонъ мꙋкꙋ печенꙋ, что естъ велико нечестїе, понепре|стаѧ два роди, и паки двою пребысть неизреченно. и се гъ догматъ безбожныхъ | еретикъ, иже се сътвориша къ оуничинїю пречистыѧ бца. и возбранисѧ ѿ шеста|го вселенскаго собора, авило од. ıако безмѣстно и безаконно. Третее, ıако нѣцїи | ѿ тїанъ празнꙋютъ въ пѧтокъ, во стꙋюже нлю работаютъ. еже и сємъ зако-|нꙋ глющꙋ прокла всѧкъ дѣлаѧй ѿчаса сꙋботы девѧго, даже до годины понедѣлкꙋ | начинающꙋсѧ. понеже седмъ днїй ѕ сътвори, и шесть даде къ слꙋженїе члкомъ, | и единъ ѿлꙋчи себѣ славословїе. Сего ради подобаетъ намъ праздновати внлю, и въ|

влчнаѧ праздники невымовне. ѡ глемѣй же пасцѣ како и елико приносѧтъ въ цркви | раздѣлѧти нищим ꙗко хлѣбы просты, а не ꙗко сты, ꙗко же мнѧт члци. Сего ради сми-|реніе наше завѣщаетъ, и въ стомъ дꙋсѣ повелѣваетъ, ꙗко да ѿ нинѣ и въ прочаѧ, | имѣти се простый хлѣбъ, и немѣти ꙗко стаго. илибы приносити мꙋкꙋ зсы-ром ва|ренꙋ въ црквъ, назавтріе рождества хва мнѧще в честь бци, еже естъ велика ересь. | или безчествовати стꙋю нлю, и почитати пѧтницꙋ, да бꙋдетъ ѿлꙋченъ ѿ ѿца, | и сна, и стаго дха, и проклѧт и непрощенъ, и по смерти не разрѣшенъ. дондеже пре-|станꙋтъ творити сіѧ, и полꙋчатъ прощеніе. Под тыже тѧжким ѿлꙋченіемъ да | бꙋдꙋтъ исщенници аще кій дерзнетъ сътворити се. тако а не инако да бꙋдетъ. | и дабы блгть божіѧ и безчисленаѧ его млть и молитва и блгословеніе нашего смире-|ніѧ съ всѣми православными была. мца ноеврїѧ. индикта г. |

Ιερεμίας ἐλέῳ θεῦ Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνȣ πόλεως | νέας ῥώμης καὶ οἰκȣμένικος πατριάρχης. |

ВОлею божїею Михаилъ архіепископъ Митрополитъ Кіевскій.| и Галицкій и всеи россіи.

Бꙋдꙋчи нам на соборѣ нашем нинѣшнем берестійском, довѣдавшисѧ през многїи свѣдоцства | дꙋховных, и свѣцких людій православных хрїстїѧнъ вѣры нашеѧ. иже въ епископїѧх | митрополїи нашеи, най-дꙋютсѧ по мѣстѣхъ и селахъ многїи ѡбычаи и беззаконїѧ | противныи вѣрѣ, кадолическіѧ, сирѣчь соборныѧ великіѧ цркве нашеѧ. што и его | млть стѣйшій (sic) Кўръ Іеремеа Архїепп констаннтинополѧ новаго рима и вселен-|скій Патрїархъ, зверхнѣйшій пастырь нашъ, бытностю своею зде вземли гдрѧ Ко-|ролѧ его млти. многые безчинїѧ врꙋс

родѣ нашемъ оувѣдѣвъ. а межи многы|ми иными соблазнами, обрѣтеса нѣкаѧ соблазна вымышленнаѧ пасха, ѕлыхъ | еретическихъ наукъ, ꙗко в днь воскрнїѧ хва носѧтъ до црькви хлѣбы и маса посщати. | и взѧвши вдомы своѧ знабоженствомъ великимъ оуживаютъ, ꙗкобы нѣкую стость | законную, ругаючиса гду нашему іс ху истинной пасцѣ нашей, который за всѣхъ | вѣрныхъ себе далъ поживати тѣло и кровъ свою. а нетакъ ꙗкъ сіи оуподобившеса | невѣрнымъ жидомъ, паску себѣ ѿ хлѣба и маса сътавлѧютъ. И ты, назавтріе | рожества сва носѧтъ пирогы, мнѧтъ вчесть бци пологъ навѣжаючи, еже естъ великое не|честїе и наоука нечстивыхъ еретикъ. Дваѧже бца паче слова и разума нетлѣнно и не|сказанно роди. Такождеже, и пѧтницу нѣцїи празнуютъ безъ роботы. но подобаетъ | хртїѧномъ пѧтокъ постити, и дѣлати весь днь. а нлю празнуючи стити, и вси | празники господскїѧ, и оугодниковъ божїихъ, и все по оуставу црковному посты | сплъ | и стыхъ ѿцъ преданїю творити. Сего ради ꙗко же вселенскїй Патріархъ ѡ сихъ ересехъ | писанїемъ своимъ запрѣтилъ, везде небыти сему зрускомъ народѣ нашемъ хрїстиѧнскомъ. | Того ради и мы нинѣ съ всѣмъ соборомъ нашимъ ведле декрету вселенского патріархи, та-|ковую ересь ѿ црквей нашихъ изганѧемъ, и клатвѣ предаемъ. А ктобы смѣлъ сему | противитиса, или сщенникъ, или мирскїй. таковый да будетъ ѿлученъ ѿ ѿца и | сна и стого дха. и проклѧтъ и посмрти неразрѣшенъ, ꙗко преступникъ закона.|

И мы насоборѣ нашемъ нинѣшнемъ будучїи, Мелентїй епкпъ володимерскїй и бере-|стїйскїй и езархъ архимандрытъ кіевскїй печерскїй. Кирилъ епкпъ луцкїй и |острозскїй протодронїе и езархъ. Леѡнтїе епкпъ пинскїй и туровскїй. Дионисїе | епкпъ холмскїй и белзкїй. Гедїѡнъ болобанъ епкпъ Митрополїи галицкои лвовской | и каменца подолскаго. И съ всѣми духовными, іереи сщенными. И его мсть панъ | адамъ потей каштелѧнъ берестейскїй. и многыи зацныи свѣцкыи станы.|

Nа што мы сей листъ нашъ насоборѣ единомысльно будучи списавши и печати попри-|тискавши рукамисмы са власными подписали. и по епископїѧхъ своихъ розослали и пере-|писовати всѣмъ казали. писанъ вберестю на соборѣ нашемъ духовномъ. року

,а ф чго. | Мц҃а і́юна к. дн҃а. Ан҃нѣ ро́кꙋ ч а го. генꙋа́рія зı дн҃а. Мы смире́нный | Михаи́лъ а҆рхіеп҃кпъ митрополитъ кі́евскій и҆ га́лицкій и҆ всея россі́и, волво́вѣ на́мъ | на сей ча́съ бꙋдꙋчи, се́й листъ на́шъ дрꙋкова́тисмы росказа́ли, и҆ всѣмъ до вѣдомости | посла́ли, а҆бы ни є҆ді́ иначей не дерзнꙋ оу҆чинити по́клаткою вышше рече́нною непроще́нно.

Михаи́лъ а҆рхіеп҃пъ Митрополи́т кі́евскій | и҆ галицкій и҆ всеи россі́и, рꙋка̀ власнаѧ. |

Кѵри́лъ терле́цкій бо́жію млⷭ҇тію є҆за́рхъ, | є҆п҃кпъ лꙋцкій и҆ ѡстро́зкій вла́сною рꙋко́ю. |

Діѡни́сіє звирꙋскій є҆п҃кпъ хо́лмскій | и҆ бе́лзкій вла́сною рꙋко́ю.

Меле́нтіє хребто́вичъ є҆п҃кпъ володимерскій | а҆рхимандри́тъ кі́евскій рꙋко́ю вла́сною. |

Леѡ́нтіє полчи́цкій бо́жією млⷭ҇тію є҆п҃кпъ тꙋро́вскій и҆ | пи́ньскій а҆рхимандри́тъ лѣщинскій рꙋко́ю вла́сною. |

Гедеѡ́нъ боло́банъ є҆п҃кпъ лво́вскій и҆ ка́менца подо́лскаго вла́сною рꙋко́ю. |

ВО ЛВОВѢ,

Вдрꙋка́рни Бра́тской, ро́кꙋ ч а го. генꙋарія кг.

Ниже воспроизводится Προσφωνήμα, страница въ страницу, строка въ строку, съ полнымъ соблюденіемъ правописанія: сокращеній, удареній (иногда— отсутствія ихъ), знаковъ препинанія, слитнаго написанія нѣсколькихъ словъ— появленія въ Славянскомъ текстѣ Греческихъ прописныхъ (очевидно—вслѣдствіе недостатка Славянскихъ прописныхъ), причемъ, явныя опечатки стариннаго набора отмѣчаются. Προσφωνήμα воспроизводится съ единственнаго экземпляра, принадлежащаго Румянцевскому Музею (въ Москвѣ). Въ этомъ экземплярѣ сохранились всего 6 восьмушекъ или 12 страницъ. Не хватаетъ двухъ восьмушекъ, отвѣчающихъ страницамъ 9, 10 и 15 старопечатнаго текста. Онѣ дополнены изъ Кіевской рукописи XVII вѣка и въ предлагаемомъ ниже воспроизведеніи «Просфонимы» занимаютъ страницы: 69, 70 и 75.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

ПРИВѢТЪ

Пресѡсвѧще́нномꙋ Архїепи́скопꙋ Кѵ́р Миха́илꙋ,
Митрополи́тꙋ кїе́вскомꙋ и҆ га́лицкомꙋ и҆ всеѧ̀ рѡ́ссіи.

Вбра́тской шко́лѣ Лво́вской съставле́ный

Егда́же въ гра́дѣ лво́вѣ, пе́рвѣе посѣще́нномъ рꙋкоположе́ніи бѣ. Генꙋа́рїѧ ѕі. ро́кꙋ ҂а ф ч а.

Тогда̀ таково̀ приглаше́ніе, въ це́ркви прѐ наро́домъ ѿ дѣте́й прїемъ, пе́рвое.

Воꙋ́трїе жѐ въ шко́лꙋ любе́зно посѣща́юще прїи́де, и҆ та́мо ѿ нищебѣ́дных моле́ніе къ не́мꙋ бѣ, вто́рое.

ВО ЛВОВѢ.

Вдрꙋка́рни Бра́тской, фебрꙋа́рїѧ а.
Ро́кꙋ, ҂а ф ч а.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

Ге́рбъ тезоимени́таго Кня́ѕалва̀ гра́дъ се́й ма́етъ,
є҆го́же и҆мѧ̀ по все́й є҆вро́пїи рос̑сі́йскїй ро́дъ зна́етъ.
Вмитрополі́и Киевога́лицко́й сла́внѡ пребыва́етъ,
и҆ Митрополи́та своего́ че́стнѡ привѣча́етъ.

Гербъ
города
Львова.

Ле́въ ца́рствуетъ безслове́снымъ ѕвѣре́мъ вначáло,
слове́снымъжѐ ѡ҆́бразъ, ꙗ҆́ко ца́рство на́съ показа́ло.
Мужа́йся многоплеме́нный ро́с̑скїй наро́де,
да̀ Христо̀съ нача́ло крѣ́пости въ тебѣ̀ буде.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ

Ωσπερ γὰρ τὰ νεόφυτὰ, ῶ περιφανέστατα ἀρχιεπίσκοπε καὶ πανιερώ-
τατε κυρ Μηχαὴλ. διὰ τὴν αὐτῶν μικρότιτα, τοῖς βλέπησι με
γάλην ἡδονὴν ἐμποιουσιν, ἐξ ἐλπίδος μελλούσης πρὸς αὐτοῖς. οὕτως
καὶ ἡμεῖς ἐνθυμȣμεν τὰ μικρότατα ὄντες παιδάρια (καὶ νῦν πρῶτον ἀπ-
άρχᾶς ταῖς διὸς κȣραις μνημοσυναις ἀποφέροντες) πάσι ἐβελπησι
περὶ ἡμῖν καλὴν δόξαν ἐμβάλλειν. ἀλλ' ἀμυδροῖς οὖσι ἄλλοις βροτοῖς.
περι πάντων σε μόνον ἔχομεν τοιαύτον, ὃν μάλιστα πάντων περὶ ἡμῶν
ἐπιμέλλοντα νομίζομεν. Διὰ γάρ τὰσ (sic) πολὺ θαυμασίας σου ἀρετὰς,
πάντες σε ἥλιον φαεινὸν, τῆς εὐρώπης ἄστρον, μοῦνον ὀφθαλμὸν ῥωσ-
σίας πάντων ἐθνῶν αἱ φωναὶ ἠχέουσι. αἷς καὶ ἡμεῖς συνέχειν βούλο-
μεν, αλλ' οὐδυνάμενοι ὄντες τὴν λύραν συναρμόξειν αναξιμορμίγξιν
ὕμνοις. συ δὲ τοῦτο χάρισαι, τὰς γνῶμας καλλίμαχε ἐν φρέσι σῆσιν
βάλλων, ἀεὶ γὰρ τοῖς μικροῖς μικρὰ δίδωσιν ὁ θεὸς.

ПРЕДОСЛОВЪ Ѿ МАЛЫХЪ.

Ꙗко жѐ новосажде́нныѧ *. ѽ преподо́бне Архиепи́скопе, и пресѡсщенный
кѵ̑р Миха́иле, ма́лостїю и҆ зра́щи҃ ве́лїю сла́сть сътваря́ютъ, на-
де́жда и҆́хъ ра́ди хотѧ́щаа бы́ти ѿ ни҆́хъ. Та́ко и҆ мы оусе́рдно жела҃е
малы́ѧ сȣще дѣтища [и҆ нн҃ѣ пе́рвѣе и҆знача́ла Днєвы҃ ѻтроковицъ
въспомина́нїѧ предносѧ̂ще] всѣмъ бл҃гонаде́жны ѽ на́съ до́брȣ сла́
вȣ и҆зрещѝ. нò помраче́ны оу҃бо сȣщи҃ чл҃кѡ, па́че всѣ т҃а и҆́мамы си-
цева́го, е҆го́же ѕѣлнѣе всѣ ѽ на҃ прилежа́ща мнѝ. Мно́гочю́дны бò
ра́ди твои҆ добродѣтелей, вси т҃а сл҃нце свѣтлое, Евро́пїѧ ѕвѣздȣ
е҆динò ѻко ро́ссии всѣ ꙗ҆зы́къ гла́сы гласȣютъ. и҆́хже и҆ мы съдержа́-
ти хо́ще҃, но немо́щни сȣще ли́рȣ возѧ́ще ца́рскїѧ пѣсни сла́дцѣ съ
плѣта́ти ты҃ же сїе бл҃годарстве́нно прїимѝ, рече́ннаѧ доброповѣ́ни
че е҆по́мыслы своѧ̀ влага́й, при́сно бò малы҃ мала́ѧ дае́тъ бъ҃.

* Въ подлинникѣ въ этомъ словѣ опечатка: вмѣсто перваго н стоитъ и.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΧΟΡΟΥ.

Ιδοῦ δὴ ἀρχιερατικὴ παραγίνεται ψυχὴ, χαῖρε πόλις, προθύμως τὸν ποιμένα δεχομένη, κοσμίτορα βουλῆς, εὐγενεία μὲν σεμνὸν, σοφὸν δὲ λόγοις χαίρωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, ἀδελφοὶ, τὸν πατέρα ἡμῶν βλέποντες ἐπισκεψόμενον ἡμᾶς. Συγχαίρε δὲ καὶ σὺ ἱεραρχαπάτερ, ὁρῶν τὰ σαυτοῦ τέκνα εὐτάκτως προςτρεχοντά σοι.

НАЧАЛО ПЕРВАГО ЛИКА.

Сѐ оубо свѧтительскаѧ прибываетъ дша, радꙋйсѧ граде, оусердно пастырѧ̀ пріемлющи, оукрасителѧ жѐ совѣта. благородіе оубо чесна (sic), премꙋдра жѐ словесы. Радꙋимсѧ оубо и мы братіе ѿца нашего зрѧще посѣщающаго насъ. Да возрадꙋетжесѧ дша твоѧ ѿ сщеннона чалнѣйшій ѿче, зрѧй на чада своѧ̀ благочинно ктебѣ притѣкающа.

ВТОРЫЙ ОТРОК.

Εὖγε πάτερ, ὡς ἀμπνεύσας ἐσαγείρασθυμὸν,
καὶ ἦλθες ἐπ᾿ ἔργα ἱμερόεντα σπουδῆς.

Благо ѿче, слово бо̀ изреклъ есѝ единно̀,
и скоро съвраćѧ многъ народъ мысльно.
Ꙗко нераскаѧсѧ нынѣ оу насъ быти,
но̀ прииде всѧ благочиннѣ оустроити.

ТРЕТІЙ ОТРОК.

Οὐκ αἰεὶ σκότος ἠερόεν, καὶ νὺξ ἐρεβεννὴ
ἀλλὰ ποτ᾿ αὖ λαμπρῶ ἠελίοιο φάος.

Незавжды бываетъ тма накоздꙋсѣ мглистаѧ,
Анѣ трѫваетъ оуставичне ночъ чорноѡблачаѧ (sic).

ПРОСФОNИМА.

Алѐ и҆ слн҃чное гора́чее ко́ло про́менми блиста́етъ,
затм҃ы и҆ само́го ꙗ҆сносїа́ющаго свѣ́тъ быва́етъ.

ЧЕТВЕРТЫЙ ОТРОК.

Ὦ ἐπίστατ' ἀρετῆς ὅσσον πάρος ἦν ἐμὸν ἄλγος
εἵνεκα σοῦ, τόσσον μοι νῦν πάλι χάρμα πάρεστι.
Ѡ наста́вниче доброде́тели и҆ поко́ры вса́кои,
ꙗ҆космы пе́рше заживали жа́лости великои.
Такъ намъ нн҃ѣ вида́чи тѧ ра́дость настава́етъ,
вса́кого бо̀ нелестнаго дш҃а оу҆ми́льно вздыха́етъ.

ПІАТЫЙ ОТРОК.

Ὦ τί βλέπω, οἷον τόδε θαῦμ', ὡς ἡδὺ θέαμα,
πάγκαλος πομπή, ἔμ' ἔχει σέβας εἰσορόωντα.
И что́жъ нн҃ѣ ви́жꙋ чꙋ́до ба́рзо ди́вное,
виде́нїе жѐ сла́дкое и҆ всѣ̑ потѣшли́вое.
Всекра́сное похвале́нїе менѐ сдержи́тъ, вида́чи
доброче́сного (sic) по́честь ѿ всѣ́хъ прїимꙋючи.

АНКЪ ВТОРЫЙ.

Пра́гнꙋла тѧ дш҃а на́ша, пра́гнꙋли тѧ и҆ ко́сти мои́,
ꙗ҆къ землѧ̀ пра́гнетъ дожда̀ влѣ́тнїи зно́и.
Nѣ́еднинъ та́къ пока́рмъ тѣ́лꙋ несмакꙋетъ,
ꙗ҆къ оу҆прїи́мала дш҃а вида́чи тѧ роско́шꙋетъ.

ВТОРЫЙ ОТРОК.

Спѣва́ти ми ка́жетъ се́рце (sic) стите́леви моемꙋ.
и҆ ꙗ҆зы́къ срцꙋ послꙋ́шный зꙋпо́лномꙋ,
Ѿбира́етъ слова̀, и҆ новыи стихѝ содѣлова́етъ.
ле́двѣ та́къ прꙋ́дко пи́сарь писмо̀ вылива́етъ.

ПРОΣФΩΝΗΜΑ.

ТРЕТІИ ОТРОК.

Zдра́вꙋ вꙋ́ди ст҃лю, тебѐ а҃ сла́дкими,
не забꙋ́дꙋ нѣгды, стишка́ми моими.
И по́ки м҃и ѐдно̀ вспа́мѧти ро́дитсѧ мо́ва,
че́сныи (sic) вꙋдꙋтъ ѿ ме́не за́вжды ѽ тебѣ сло́ва.

ҮЕТВЕРТЫИ ОТРОК.

Возлюбилъ ѐсѝ ѿч҃е справедли́кость свѧтꙋю,
ма́ешъ ввена́вистѝ безбо́жность проклѧтꙋю.
Прото тебѐ бо́гъ тво́й зна́чною пр҃е ӥными
почтѝлъ пова́гою, ровѐсники твоими.

ПІАТЫИ ОТРОК.

Припоѧса̀нъ (sic) победр҃ѣ тво҃е (sic) мѐчъ б҃гослове҃е кова́нный
до́брый во́ине, мечъ ѿ всю́дꙋ насѡстре́нный.
Σла́вный ӥ непоро́чный, ст҃ымсѧ т҃ы рꙋ́шаешъ смѣле,
ӥ гро́мишъ нӥмъ б҃гопротѝвныхъ сна́дне ӥ оу҃мѣле.

ШЕΣТЫИ ОТРОК.

Пра́вда и ч҃ловю́біе тво́й во́зъ справꙋетъ,
а̀ справедли́вость вразда́ми шафꙋетъ.
Zа̀ ӥхъ пово́домъ ѽ ӥстинный пасты́рꙋ,
простꙋешъ н҃а гостинецъ ко н҃бномꙋ ца́рꙋ.

ΣЕΔМЫИ ОТРОК.

Ν҄еха́йже га́йвꙋ ѿнесꙋтъ, неха́йсѧ запала́ютъ,
ѽ ст҃ейнаѧ гла́во, котрыи (sic) оу҆па́дкꙋ церкви шꙋка́ютъ.
Ν҄еха́йсѧ вспача́тъ ӥхъ ра́ды, неха́йсѧ встыда́ютъ ꙗ҃вне,
котрыи зни́щенѧ на́ше ра́ди* ви́дѧтъ ма҃рне.

* Въ подлинникѣ здѣсь опечатка: вмѣсто и, н.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

ОΣМЫН ОТРОК.

Бода́й за̀ бо́жїю взго́рдꙋ всѣ поганбе́ни бы́ли,
которы́и оу̓па́док хва́лⷮ, мо́вѧчи та́кесмы хотѣ́ли.
А цнотли́вый бода́й дн҃їй до́брыхъ зажива́ли,
и̓ и̓́стинꙋ бо́жїю за́вжды смѣле вызнава́ли.

ТРЕТІН АНКЪ.

При́несѣте по́честь сщ҃енници пастыре́ки зверхнѣ́йшемꙋ,
принесѣте поко́рꙋ и̓ ми́рскїи, ꙗ̓́ко всѣхъ началнѣ́йшемꙋ.
Ѕєго̀ є̓дина́го на̀дъ є̓пк҃пы и̓ сщ҃енники и̓́мѧ вызнава́йте,
семꙋ̀ нн҃ѣ вдомꙋ бо́жїи и̓ зна́мисѧ поклонѧ́йте.

ВТОРЫН ОТРОК.

Ѕобо́рє бо́жїй оу̓миле́нно спѣва́й своє́мꙋ,
миха́йлꙋ митрополи́тꙋ, патрїархⷪ҇ посщ҃е́нномꙋ.
Оу̓чин҃ѣте є̓мꙋ че́сть пови́ннꙋю зовсе́и хо́ти,
нелицемѣ́рно всеѝ дш҃е́ю, є̓го ст҃и́телской ми́лости.

ТРЕТІН ОТРОК.

Бꙋ́демо тѧ̂ пре̑ всѣми ве́лбити и̓́стинный на́шъ пасты́рꙋ,
Nєто́лко насе́мъ є̓диномъ мѣ́сци,, но̀ и̓ повсѐмъ ми́рꙋ.
Абы̂сь на́съ впригодахъ на́шихъ нн҃ѣ и̓ все́гда ратова̀лъ,
и̓ ѿ проти́вности лю́дїй зловѣ́рныⷯ це́рковъ застꙋпа̀лъ.

ΥЕТВЕРТЫН ОТРОК.

Блаже́нъ оу̓бо господи́не, котрый (sic) лю́дїй оу̓па́лыⷯ ратꙋетъ,
бо́гъ тыⷤ є̓го̀ потре́бѣ надни́мсѧ злютꙋетъ.
Богъ є̓го вцѣлѣ заховаєтъ и̓здоро́вѧ набавитъ,
и̓ впанова́ню не ѿмѣнномъ зла́ски свое́и поста́витъ.

ПРОΣФΩNHMA.

ПІАТЫН*.

Плещѣмо рȣка́ми ра́дȣючисѧ всѣ̑ згодли́ве,
 всѣ̑ спѣва́ймо, пасты́рѧ вита́ючи богобоѧзни́ве.
То́тъ всемȣ̑ дȣхове́нствȣ въ все́й ро̑сѣ́и роска́зȣетъ,
 митрополі́єю кіє̑вскою и̑ га́лицкою ѡ̑блада́етъ.

МОЛИТВА.

Бо́гъ всеси́лный (че́сный нашъ ѿч҃е) бо́гъ правди́вый,
 Zастȣпникъ на́шъ пе́вный потѣшли́вый.
Онъ вдолегли́востѧхъ на́съ ратȣе,
 нехайже на́мъ бо́ѧзнь непанȣе.
Гȣча̑тъ свѣ̑та сего̀ мо́рѧ попȣдли́вый,
 біючѝ волна́ми вбе́реги крывы́и.
Гроѕѧ̑тъ оу̑па́дкомъ ѡ̑по́ки,
 вы́высившисѧ подте̑мныи ѿболоки.
Мѣ́сто котро́е (sic) бо́гъ ми́лȣетъ,
 и̑ прибы́ткомъ свои́мъ и̑менȣетъ.
Томȣ кгва̑лтъ и̑ грозна́ѧ збро́ѧ,
 немо́жетъ нѣ́гды зопсова́ти поко́ѧ.
Бо̀ та́мъ са́мъ бо́гъ пребыва́етъ,
 и̑ впотре́бахъ ратȣнокъ подава́етъ.
Бо́гъ котрый (sic) а҄гг҃лы влада́етъ,
 за́вжды на̑ сна̑не ѡ̑борнѧ́етъ (sic).
Богъ авраа́мовъ сна́ми ве́зде,
 и̑ то́тъ ва́лчити зана̑ бȣде.
Сюды̀ щожи́ко, сюды̀ бывайте,
 и̑ бо́жіи спра́вы познава́йте.

* Въ старопечатномъ подлинникѣ опечатка ПАІТЫН

ПРОΣФΩNHMA.

(750) Справы дивный и неслыханый,
перетымъ в Россіи небывалый,
Быстрость мовитъ Богъ самъ уйте,
а пилнося присмотруйте
И отъ Бгъ, народъ мѧ всякій
и Свѣтъ вызнаваетъ якъ є великій,
** О Бже который нѣмаешъ ничого ровного собѣ
прістойне отдаетъ Сіонъ Стый хвалу тобѣ,
Сіонъ цвѣтъ горъ высокій веселіє свѣта всего.
Боки восточный дворъ црѧ великаго,
Мѣсто Іерлимъ свѣдоцство дати може,
и ты нам оборона певная всесилный Бже,
Можный богатыреве твой силъ дознали,
прожнося на твой вѣрный лю звирали.

‖ (об. 750) ОТЪ СТАРѢЙШИХЪ ***

** Тако говѣем, преосщенный Архієпкпе всеа Россіи,
яко превыше єси нынѣ на радости всякой,
Аще и Авраамъ много радовася прієми Ба странствующа,
немнѣє и мы радуемся зряще тя, нисъ посѣщающа,
Таже и Лотъ в Содомѣ аггелы Бжія в домъ пріємшій,
Зѣло веселяся и радъ от пагубы избавленъ бывшій,
И Тріє отроци во огни суще, Аггла єгда оузрѣша,
По истиннѣ радостію и веселіемъ одржими быша,
Сниже навходоносора совѣтъ єго множествомъ,
Доблественнѣ побѣдиша Бжіимъ пособствомъ,
И пастиріє Аггловъ благовѣствующихъ слышаша пѣсни полунощныхъ,
Єгда невѣріа зима држаше Архієреовъ во Ієрлимѣ
Хрста зимы горкія губителя, имъ благовѣствовали,

* Отсюда вся осьмушка (стран. 9 и 10) по Кіевской рукописи. ** Эта описная буква писана киноварью. *** Весь этотъ заголовокъ киноварью.

ПΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

Дабы въ кѵфлеемъ ѿшеше новорожденнаго црѧ соглѧдали,
Да радꙋемсѧ и мы Стлѣвни пролѣтіе блговѣствꙋющемꙋ
Лютость же зимы съ тѧжкими болѣзни ѿгонѧющемꙋ,
Сіеже ѿ самѣхъ вещей кождо на подробнꙋ да познаетъ,
Егда ꙋбо по стꙋденой зимѣ тепла весна наставаетъ,
Тогда и землѧ невѣдно зеленꙋ травꙋ пꙋщаетъ,
И дꙋбъ почесанъ, головерхія холмы ꙋкрашаетъ,
И всѧ зеленовласіѧ древа, вновымсѧ різы ѡблачатъ,
Ѩко ветхаѧ ѿложивше всѧкомꙋ поновитисѧ значатъ.
И вѣтры тогда блгопрохладны лꙋчами просіаваеми,
И всѧко птиче стадо подъ нбсемъ поетъ сладкими пѣніами,
(751) Насъ наказꙋюще правовѣрно и бгоꙋгодно спѣвати,
И высѧщеесѧ бгопротивленіе дха ѿтинати.
Тогда иже въ горахъ волꙋи пастꙋси искꙋшихъ излѣзающе,
На широко пространный полѧ вѣтромъ лица простꙋжающе,
Птицъ сладкопѣсный гласъ слышавше дша наслаждаютъ,
Самиже многошꙋмна тростіа стеблію противꙋ ѿпѣваютъ,
Бесловесный ѡвецъ вразличіи травъ, наслаждающе чювства
Агньца согромажающе тихими стопами, некромѣ мꙋжства.
Тогда и косоръ вкꙋшій наѡстрыхъ ѿками вовіноградъ течетъ,
Ѿтреблѧюще долиѧѧ и плодъ нетворѧщіѧ нещадно сѣчетъ,
Тогда и морстіи плавци невꙋрно и тихо море видѣвше,
Древꙋ и водѣ, и вѣтрꙋ быстромꙋ дша своѧ врꙋчивше,
По морскимъ хребтомъ страхъ ѿложивше плаваютъ,
И непотлаченны стопами, широкій поѵтъ прорѣзꙋютъ,
И что воле не простирающе слово просто рещи имамъ
Всѧкомꙋ хꙋдожествꙋ пролѣтіе влгопоспѣшно естъ намъ,

ПРОСФѠNНМА.

* Nебо̀, ꙗ҆́кожѐ се̑ нн҃ѣ ти́хаѧ и҆ небе́снаѧ, наста̀ весна̀,
пастъ́ръ до́брый навл҃годѣла́нїе двнжа̀, ѿ грѣхо́внаго сна̀.
Nынѣ ꙋ҆́дъ, ми́лость, и҆ вѣ̑ра ва́щшїѧ свыше, поновла́йсѧ,
стропо́тнаѧ бо̀ и҆справлѧ́етъ, всѧ̑ко колѣно несрамлѧ́йсѧ
Ра́дꙋйтесѧ небеса̀ небе̑, кꙋпно и҆ всѧ̑ землѧ̀ съна́ми,
ра́дꙋйтесѧ и҆ а҆́гг҃ли бо́жїи, съ небе́сными си́лами.
Трехъбо̀ рече́нныхъ ра́ди, а҆́гг҃ли къ человѣ́кѡ́мъсѧ посыла́ютъ,
человѣ́цыжѐ сꙋ́да дѣлѧ нелицемѣ̑рна, бо́ѕи быва́ютъ.
Егда́бо наземлѝ беза́ко́нїе ѿ це́ркве сꙋ́домъ ѿсѣче́тсѧ,
тогда̀ лꙋ́чшемꙋ не́бо и҆ а҆́гг҃ли и҆ бо́гъ са́мъ съвокꙋпи̑тсѧ.
Тобо́ю ѹ҆́бо всѧ̑ сі́ѧ ѿ правосꙋде, ча́емъ полꙋчи́ти,
ꙗ҆́ко неда́си це́ркви христоненави́снымн (sic) попра́нѣй бы́ти.
Nѡ̀ свѧты́мъ подража́юще и҆́стинный бо́жїй да̀ бꙋ́деши,
трꙋ́да неѿбѣга́юще, да̀ сѧ сни́ми вѣ̑нца нелиши́ши.
Пособїемъ бо́жїѧ благода́ти, и҆ е҆го ѹ҆крѣпле́нїемъ,
и҆̑же е҆́стъ по́мощїю влаго́дѣла́ющимъ и҆ застꙋпле́нїемъ.
Емꙋ̑же че́сть подоба́етъ, ѿц҃ꙋ, и҆ сн҃ꙋ, съст҃ымъ дꙋ̑хомъ,
ꙗ҆́кожѐ бѣ̑ и҆знача́ла, и҆ нн҃ѣ и҆ при́снѡ, и҆ въ вѣкы вѣ́комъ.

АМИNЪ.

Украшеніе цвѣтокъ.

* Отсюда—слѣдующія двѣ осьмушки (страницы 11—14) по старопечат- экземпляру.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

ΣЕЖЕ ПРНВѢТЪ АРХІЕПНΣКОПОΥ
В ШКОЛѢ.

Ѕла́дко слыша́ніе, ѡ҆ прекра́снѣмъ ра́и пои́стиннѣ,
а҆ е҆́же вне́мъ пребыва́ти ѿче, ко́лми па́че сла́доснѣ (
Ра́достно жѐ ѹ҆́бо втемни́цахъ с̑ѹщимъ посѣще́ніе,
радоснѣе (sic) жѐ ѿ самы́а темни́ца (sic) свобожде́ніе.
Nѝ нѣ́сть ꙗ҆́коже нн҃ѣ на́мъ, ѡ҆ боголюбе́зниче,
твоѐ здѐ посѣще́ніе, пречѐсный (sic) на́шъ стра́нниче.
Ѕтра́нствѹеши вои́стиннѹ, тебѐ ра́ди стра́нствѹюща,
ꙗ҆́ко жѐ т҃а зрѹ впасты́рствѣ своемъ и҆сти́нствѹюща.
Прїи҆дѣте жѐ про́чее, безгрѣ́шныхъ дѣте́й ли́ци,
ѹ҆краси́вшеса стра́хомъ бо́жїимъ сѹще послѹшници.
Ра́дость досто́йнѹю, кѹпно сомно́ю сдѣла́йте,
и҆ съ весе́лїемъ привѣ́тныꙗ пѣ́сни воспѣва́йте.
Ѕего̀ до́брыхъ ꙗ҆вле́ннаѧ, всѣ́мъ и҆споведѹюще,
хотѧ́щаѧ жѐ посе́ быти, приле́жно в҆зыскѹюще
Прїи҆де бо̀ съ смѣре́нїе, неда̀ себѐ предъпочтѐтъ,
но̀ вса наша смѣреннომѹдрыѣ настро́й и҆зведѐтъ.
Ѕътецѣмжеса бра́тїе да̀ цѣлѹемъ свати́тела,
и҆ со ра́достїю въскликнѣ, похвалѧ́юще ѹ҆чи́тела.
Ра́дѹйса гра́дый, кра́снѣ но́ѕѣ твои свати́телю,
то́же рещи̂, вса ро́ссїи и҆зра́дный строи́толю *.
Ѕщенство прїѧлъ е҆сѝ и҆ жи́знь, це́рковный и҆сто́чникъ,
жажде́нїемъже и҆сти́ны, и҆лїи е҆сѝ подо́бникъ.
Иже ѿ пресо́шаго и҆сто́чника жа́жди ѹ҆стѹди́тиса,
на́мже е҆два̀ мало дышѹщим, ѡ҆животвори́тиса.
Оно́мѹ ѹ҆́бо подоба́ше сѣма и҆лѣки ѡ҆ставити,
тевѣже ѡ҆бидимаго ѿ ѡ҆бидѧщаго и҆збавити.

---

* Конечно, это опечатка: о во второмъ случаѣ **должно** на букву е.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

Воспоминаете ли нынѣ, ѿ дѣтстїи лици,
како неистови всегда наши супер̾ници.
Ne скорбѣте прочее ниже ужасни будѣте,
но весело ступающе, на вышнаѧ восходѣте.
Сево предсѣдитъ христовъ истинный дѣлателъ (sic),
судїаже праведный, и беззаконїю ѿмститель (sic).
Люто бо тогда ѿчє вѣ, люто воистину,
сего ради тако мню, яко никтоже воспомяну.
Еже тебѣ (многи невывший) дзевыти *,
и понасъ праведнымъ судо ѿмстити.
Nо пройдохомъ яко же сквозѣ огнь и воду,
чающе тобою известитися на свободу.
Нли жезломъ пастырства своего запрѣти,
или вся терпѣливнѣ подъяти помози.
Н всю жизнь нашу изведи на строенїе,
да тобою получимъ ѿ вѣдъ спасенїе.

ΜΟΛΕΝΙΕ ѾΤ ΝИЩИХЪ.

ПЕРВЫИ ОТРОК.

Подойми чесный (sic) ѿчє нашѣ долегливости,
а рачъ намъ помогати зъ ѿцевской (sic) милости.
Просвѣти насъ, абысьмо ѿ всѣхъ познани были,
и вницетѣ учачися, ѿ всѣхъ ласку мѣли.
Nехай всѣ парафѣи услышатъ твою святыню,
и сту подаютъ намъ просячимъ милосты[ню.]
Nехай намъ невборонатъ толчи в [своя пороги,]
алкчуще просити, п[оневажъ есмы убоги.] **

* Конечно, опечатка. Нужно: здѣвыти. ** Въ экземплярѣ Румянцевскаго Музея конецъ послѣднихъ трехъ строкъ какъ-бы отрѣзанъ. Возстановлено по рукописи Кіевской (л. 753).

ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

Nа́мъ бо̀ ма́ло, ѐсли што̀ злюбвѐ и̂ пода́дꙋтъ,
самѝ же ѿ бг҃а, вели́кая за то̀ воспрі́ймꙋтъ.
Котрый (sic) и̂ сѧ̑ доброво́лнѣ на́сꙁдѣла ни́щимъ бы́лъ,
и̂ на пꙋтѝ оу̂трꙋжда́сѧ, пи́ти ѿ женꙑ̀ проси́лъ.
Издо́мꙋ оу̂бо́гого древодѣ́лѣ (sic) ра́чилъсѧ народи́ти,
всѣ́хъ оу̂ча́чѝ, а̂бы̀ оу̂бо́гими не хотѣ́ли горди́ти.
И а̂по́столовъ ѿ оу̂бо́гихъ людíй себѣ̀ зобра́лъ.
всѣ́мъ поне́мъ и̂дꙋчѝ ѡ̂бразъ собо́ю показа́лъ.

ВТОРЫИ ОТРОК.

Едина́го тѧ ѿ а̂по́столъ че́тна (sic) и̂збра бо́гъ,
свѧти́телѧ ниціелюбе́зна да по́днесе́ши и̂хъ ро́гъ.
Тебѣ̀ ѡ̂ставле́нъ е̂стъ ни́щій, тебѣ̀ и̂ сирота̀,
ѡ̂нѝ стара́йсѧ ѡ̂ни́ бо ти ѿворѧтъ, не́бныи ворота̀.
И корола́ты пресвѣ́тлыѧ и̂ нетлѣ́ныѧ вове́дꙋтъ,
и̂де́же всѝ ниціелюбі́выи, съ ли́кы а̂́ггл҃ъ бꙋ́дꙋтъ.

Сі́ѧжѐ съ любо́вїю въсприїемъ бл҃же́ный а̂рхїепи́скопъ,
добо́лнѣ и̂ премꙋдрѣ̀ ѿвѣща̀, споꙋче́нїемъ и̂ бла-
гослове́нїемъ ѿпꙋстѝ наро́ды.

Украшеніе.

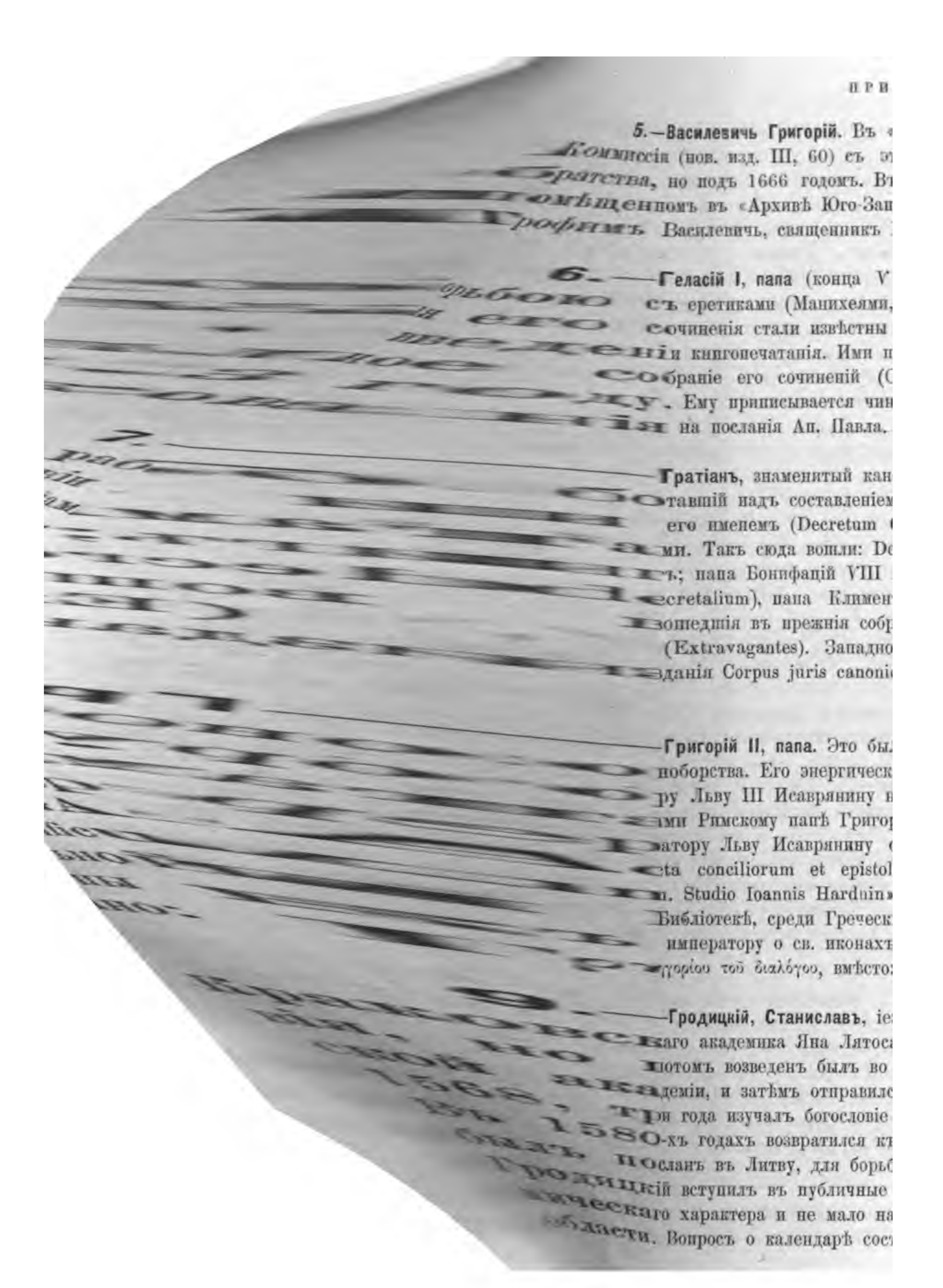
ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ.

* ‖ (об, 753) Ко всѣмъ обще **.

здѣ прійдѣте, охоименитый отроци,
о народа братїа охотнѣ на ровенницы,
бесного ученїа младечески возлюбите,
Бга Млнца бывшаго восхвалите,
та яко Агньци незлобивые наслѣдуте,
Пастыря на мѣстѣ злачнѣ прїходя чтте,
властители Слово Бжїе почтѣте,
цовъ незлобивы везвоне несубите,
наказанїе сотрахо яко Снове послушный,
сокрушитеся гнѣво яко сосуды скуденый,
(sic) Захарїю сщнка (sic) подражайте,
аго покаанїю проповѣнїка понавате,
о руки Гдня (sic) црковны бичь Бгокоченїцы
сѣчетъ ва губитены ые о Бгопротивнїцы,
злонравный, прїйдѣте законогонителї,
теся о Павла вселенѣ быти учители,
ѣте рече Хс прїходити дѣте не бранѣте,
гочинно коснутися и комнѣ прїводѣте,

іовъ цртка нбного научити,
ю неимѣющу гдѣ главы подклонити,
ская Аплкская Стая Цркви Кадолицы,
ый Сты Оцд ученїя наслѣднїцы,
прїхо близко чуйте,
вопросовъ отвѣты готуйте.

юслѣдней страницы нѣтъ въ старопечатномъ экземплярѣ. Взята рукописи. ** Это заглавіе писано киноварью. *** Эта прописана киноварью.

5.—**Василевичь Григорій.** Въ
Коммиссія (нов. изд. III, 60) съ
Братства, но подъ 1666 годомъ. Вт
помѣщенномъ въ «Архивѣ Юго-Зап
Трофимъ Василевичь, священникъ

6.—**Геласій I, папа** (конца V
съ еретиками (Манихеями,
сочиненія стали извѣстны
введенія книгопечатанія. Ими п
собраніе его сочиненій (С
году. Ему приписывается чин
на посланія Ап. Павла.

7.—**Гратіанъ,** знаменитый кан
ставшій надъ составленіем
его именемъ (Decretum
ми. Такъ сюда вошли: De
ъ; папа Бонифацій VIII
ecretalium), папа Климен
вошедшія въ прежнія собр
(Extravagantes). Западно
зданія Corpus juris canoni

—**Григорій II, папа.** Это бы
поборства. Его энергическ
ру Льву III Исаврянину в
ями Римскому папѣ Григор
ратору Льву Исаврянину
cta conciliorum et epistol
n. Studio Ioannis Harduin»
Библіотекѣ, среди Греческ
императору о св. иконахъ
γορίου τοῦ διαλόγου, вмѣсто

9.—**Гродицкій, Станиславъ,** іе
скаго академика Яна Лятос
потомъ возведенъ былъ во
академіи, и затѣмъ отправилс
три года изучалъ богословіе
въ 1580-хъ годахъ возвратился къ
посланъ въ Литву, для борьб
Гродицкій вступилъ въ публичные
ческаго характера и не мало на
области. Вопросъ о календарѣ сост

сочиненіе Гродицкаго было по этому вопросу. Ипатій Потей, въ своемъ «Антиризисѣ» (см. выше, столбецъ 771), пишетъ: «О чомъ читай собе казанье князя (xiędza) Станислава Кгродицкого (Grodzickiego), доктора и професора академии Виленское, въ року 1587 выданое». Точное названіе этого сочиненія въ старо-Польскомъ текстѣ слѣдующее: «O poprawie Kalendarza. Kazania dwoie x. Stanisława Grodzickiego, doktora y professora w akademii Wileńskiey Soc. Iesu, w roku Pańsk. 1587. Pierwsze w Poście w Białą, a drugie we wtórą po Wielkiey Nocy Niedzielę, w kościele u ś. Iana miane, w iedno zebrane, a teraz przez autora przeyrzane y potrzecie wydane» (Вильна 1587, in-4°; новое изданіе тамъ же, 1589). Не малый интересъ представляетъ полемика Гродицкаго съ Евангелическимъ ученіемъ: «Ewangelik x. d. Stanisława Grodzickiego, albo rozmowy Ewangelika z Ministrem (Вильна 1592; другое изданіе, Краковъ 1602). Не менѣе интересны разсужденія Гродицкаго о чистцѣ, страшномъ судѣ, и большая масса проповѣдей, также полемическаго характера.

10.—Гулевичь Демьянъ. О родѣ Гулевичей находятся указанія въ «Архивѣ Юго-Западной Россіи» (ч. 1-ая, т. I, 453, 516, 528, 532). Въ виду незаслуженныхъ обвиненій Демьяна Гулевича въ наклонности къ протестантству (см. выше, столбцы 189—192; обвиненіе это было брошено на Демьяна и на Берестейскомъ соборѣ 1596 года противною стороною: «Акты Зап. Россіи», IV, № 106), есть прямыя свидѣтельства («Архивъ Юго-Зап. Россіи», ч. 2-ая, т. I. стр. 486—7), что родъ Гулевичей долго оставался вѣрнымъ православію и терпѣлъ за это большія притѣсненія и обиды.

11.—Діонисій Збирозскій. О Діонисіи, епископѣ Холмскомъ и Бельзскомъ, помимо «Актовъ Западной Россіи», можно найти свѣдѣнія въ «Памятникахъ» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе) т. III, отдѣлъ 1 : 55, 59, 65; «Архивъ Юго-Зап. Россіи», часть 1-я, т. I: 243, 270, 273, 454; т. V, 2; также у Грабянки (24), Самовидца (367). Особенно картинна характеристика Діонисія у извѣстнаго полемиста Іоанна Вишенскаго («Акты Южн. и Зап. Россіи», т. II). и хотя Юліанъ Бартошевичь и старается нѣсколько обѣлить Збирозскаго (или Збируйскаго), но слѣдуетъ признать, на основаніи обнародованныхъ документовъ, что рядомъ съ Кирилломъ Терлецкимъ должны быть поставлены Леонтій Пелчицкій и Діонисій Збируйскій, какъ пастыри недостойные, соблазнявшіе своею жизнью духовенство и общество.

12.—Древинскій Лаврентій. Объ этомъ знаменитомъ поборникѣ православія, шляхтичѣ и панѣ Волынскомъ, находятся полныя интереса свѣдѣнія у В. Г. Васильевскаго, въ его «Очеркѣ исторіи города Вильны» («Памятники Русской старины въ Западныхъ губерніяхъ Имперіи», в. V, стр. 100; в. VI, стр. 22—42); «Памятники» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе), т. I, отд. 1: 2, 12, 133, 134, 181, 184; т. III, отд. 1: 91; «Архивъ Ю.-З. Р.» часть 1-ая, т. I: 321, 510, 516, часть 2-я, т. I: 38, 81, 99, 101, 104, 115, 132, 176, 183, 215, 264; часть 6-я, т. I: 290.

13.—Евіонъ или Евіониты (съ Еврейскаго: нищій, убогій). Такъ [illegible]лись еретики, отрицавшіе божество Іисуса Христа. Ересь эта [illegible]

I или II вѣкѣ эры Христіанской среди Евреевъ, признававшихъ изъ всего Ветхаго Завѣта одно лишь Пятикнижіе Моисеево, а изъ Новаго Завѣта—одно Евангеліе отъ Матѳея, но въ измѣненномъ видѣ.

14.—Евтропій, родомъ Армянинъ, евнухъ и министръ Византійскаго императора Аркадія, извѣстный своимъ всемогуществомъ и зазорнымъ поведеніемъ. Противъ него вспыхнулъ бунтъ, и онъ, ища спасенія, скрылся въ храмѣ, гдѣ совершалъ въ то время литургію Іоаннъ Златоустъ. Рѣчь, сказанная знаменитымъ святителемъ, спасла Евтропія отъ смерти.

15.—Жебровскій Щасный, іезуитъ, извѣстный полемистъ, соперникъ Лятоша. Его сочиненія противъ этого лица всѣ перечислены въ Примѣчаніяхъ ко второй книгѣ «Памятниковъ» (примѣчаніе 64-ое, стр. 220—221). Извѣстный протестантъ Чеховичъ издалъ (Раковъ, 1594) книжку: «Plastr na wydanie Nowego Testamentu Wujka». Отвѣтъ противной стороны былъ озаглавленъ (Раковъ, 1594, 4°; второе изданіе, тамъ же, 1597): «Recepta na plastr Czechowicza, ministra Nowokrzczeńskiego». Отвѣтъ этотъ приписанъ Жебровскому; но истиннымъ авторомъ считаютъ Мартина Лаща, извѣстнаго полемиста и проповѣдника, іезуита Мартина Лаща. Особенно же извѣстенъ Жебровскій своею полемикою со Стефаномъ Зизаніемъ. Въ Императорской Публичной Библіотекѣ имѣется относящаяся къ сему спору книга Жебровскаго, вышедшая въ Вильнѣ въ 1595 году. Заглавіе ея такое: «Kąkol ktory rozsiewa Stephanek Zizania w cerkwiach Ruskich w Wilnie. Przytym napomnienie krotkie do vniey kościoła Ruskiego z Łacińskim».

16.—Жеславскій, князь Янушъ Янушовичь. Это былъ одинъ изъ усердныхъ поборниковъ уніи, впослѣдствіи сдѣлавшійся Римскимъ католикомъ. Не мало документовъ о немъ разсѣяно въ «Актахъ Западной Россіи», въ «Архивѣ Юго-Зап. Р.» (въ первыхъ томахъ частей 1-ой, 2-ой, 3-ей и 6-ой), въ «Памятникахъ» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе) т. IV, отд. 1: 108, а также въ изслѣдованіи К. С. Студинскаго о Пересторогѣ.

17.—Загоровскій Василій. Былъ каштеляномъ Брацлавскимъ, маршалкомъ господарскимъ, городничимъ Владимірскимъ. Въ качествѣ королевскаго дворянина, посылался гонцомъ въ Москву въ 1566 году. Біографія Василія Петровича, его первой женитьбы на княжнѣ Марушѣ Николаевнѣ Збаражской, разводъ съ нею—заслуживаетъ особаго вниманія. Свѣдѣнія о немъ можно найти въ Кіевскомъ изданіи Курбскаго (въ обоихъ томахъ), въ «Архивѣ Ю.-З. Р.» (первые томы 1-ой и 6-ой части); о княжнѣ Марушѣ въ 1-мъ томѣ 1-ой части того же «Архива».

18.—Збаражская, княжна Маруша (или Марина) **Николаевна.** См. Примѣчаніе 17-ое. Въ Апокризисѣ и въ Антіризисѣ излагается ея дѣло съ Ипатіемъ Потеемъ.

19.—Зизаній Стефанъ. Объясненіе фамиліи «Зизаній» предложено въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ «Памятниковъ» (примѣчаніе 35-ое, стр. 209).

У него былъ братъ Лаврентій. Оба писатели, весьма извѣстные. Въ своихъ писаніяхъ они не рѣдко смѣшиваются, и первая попытка раздѣлить творенія братьевъ-авторовъ была сдѣлана Юліаномъ Бартошевичемъ. Въ Императорской Публичной Библіотекѣ, въ отдѣлѣ Rossica, есть экземпляръ изданія Стефана Зизанія (Вильна, 1596, 8°) «Kazanie ś. Cyrylla patryarchy Ierozolimskiego o Antychryście» (на Польскомъ и Русскомъ). Тамъ же и въ томъ же отдѣлѣ хранится полемическая противъ Стефана выходка: (Вильна, 1596, 4°) «Plewy Stephanka Zyzaniey heretyka, z cerkwie Ruskiey wyklętego».

20.—Зиморовичи, братья (четыре), писатели, Львовскіе уроженцы, происхожденія Армянскаго. Ихъ произведенія часто мѣшаютъ, приписываютъ то одному, то другому брату не принадлежащее ему. Августъ Бѣлёвскій въ обстоятельной статьѣ («Dwaj Zimorowicze»), помѣщенной въ Познанскомъ журналѣ («Tygodnik literacki» 1856), разобралъ эту путаницу и указалъ что̀ принадлежитъ одному, что̀ другому. Изъ сочиненій одного изъ Зиморовичей взята клирикомъ Острожскимъ пословица: «не скоръ есть Богъ, але лу́ченъ» (nie rychły Bóg, lecz łuczny).

21.—Игнатій пресвитеръ Острожскій. Въ «Архивѣ Юго-Западной Россіи» (часть 1-ая, т. I, стр. 529) въ числѣ членовъ Берестейскаго собора указанъ Игнатій священникъ Телецкій. Кіевскіе издатели «Апокрисиса» дѣлаютъ предположеніе относительно Игнатія пресвитера Острожскаго, примикирія надъ соборными Берестейскими нотаріями: не послѣдовалъ ли онъ за бывшимъ протонотаріемъ Григоріемъ, которому за предательство на сторону уніи дано архіепископство Полоцкое? Это предположеніе имѣетъ много основаній.

22.—Икуменій, отецъ Церкви X вѣка. Извѣстны толкованія его на всѣ посланія Апостола (книги Богослужебной) и на Апокалипсисъ. Лучшія изъ старыхъ изданій—Мореля (Парижъ 1831); но и оно не одобряется Крамеромъ, который составилъ «Catena» (Оксфордъ, 1840) къ этому изданію.

23.—Иларій, отецъ Церкви IV вѣка. Не всѣ творенія Иларія разысканы и изданы. Извѣстны его толкованія на Евангеліе отъ Матѳея, 12 книгъ о Св. Троицѣ, письмо его къ своей дочери Апрѣ и нѣкоторыя другія. Первое изданіе, сдѣланное Еразмомъ, относится къ 1523 году.

24.—Ипатій Потей. Родился Потей отъ православныхъ родителей въ 1541 году, и при крещеніи былъ названъ Адамомъ. Отецъ его Левъ занималъ видный постъ при дворѣ короля Сигизмунда I—главнаго надворнаго писаря и подскарбія. Адамъ обучался въ Краковской академія. По смерти отца (1550), онъ былъ взятъ ко двору, гдѣ въ то время протестантизмъ дѣлалъ большіе успѣхи и завоеванія среди православныхъ и католиковъ. Не уберегся отъ этого вліянія и Адамъ Потей, принявшій гельветское исповѣданіе, а затѣмъ перешедшій и въ другіе толки протестантскіе. Его свѣтская служебная дѣятельность прошла вся въ древнемъ Берестьѣ, гдѣ онъ малъ мѣста писаря, судьи и наконецъ—каштеляна. По смерти жен

вступилъ въ среду Базиліановъ, перемѣнилъ имя (Адамъ на Ипатій) и сдѣлался епископомъ Берестейскимъ и Володимерскимъ; уже въ качествѣ православнаго владыки, онъ былъ членомъ посольства въ Римъ къ папѣ Клименту VIII, которому чрезвычайно понравился, и былъ имъ весьма обласканъ. По смерти Рагозы, Потей вступилъ на Кіевскую митрополичью каѳедру, которую занималъ вплоть до своей кончины (въ 1613 году). Онъ много писалъ и издавалъ. Главный его трудъ—«Антиризисъ». Другія перечислены у Вишневскаго въ VIII-мъ томѣ его «Исторіи литературы». Потей былъ извѣстенъ какъ ораторъ и проповѣдникъ. Для знакомства съ этою стороною его дѣятельности, въ большинствѣ—полемическою, служатъ «Kazania i Homilije» (первое изданіе, Супрасль, 1674, въ листъ; второе тамъ же, 1714, съ приложеніемъ біографіи Потея; третье изданіе, Почаевъ, 1788, 4°).

25.—Карикисъ. Объ этомъ покусителѣ на узурпацію Константинопольскаго патріаршаго престола подробности см. въ сочиненіи Кіевскаго профессора Ив. Игн. Малышевскаго («Александрійскій патріархъ Мелетій Пигасъ и его участіе въ дѣлахъ Русской Церкви», т. I, стр. 416—419), а также въ извѣстномъ трудѣ епископа Порфирія (Успенскаго): «Востокъ Христіанскій».

26.—Карнковскій, Станиславъ, арцибискупъ Гнѣзненскій. О немъ см. въ «Архивѣ Юго-Западной Россіи» (часть 1-ая, т. I: 436, 439).

27.—Кириллъ Лукарисъ, сперва протосингелъ, впослѣдствіи патріархъ Константинопольскій, находился въ близкихъ сношеніяхъ съ княземъ Острожскимъ, былъ ректоромъ Острожскаго училища. О немъ см. въ «Памятникахъ» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе), томъ I, отд. 1-ое: 28, 30. 35, 36, 54, 56, 95, 254. См. также сочиненіе Ив. Игн. Малышевскаго: «Мелетій Пигасъ».

28.—Клявіушъ. Ипатій Потей, отвѣчая Филалету по вопросу о календарѣ Григоріанскомъ, касается извѣстнаго Краковскаго профессора Яна Лятоса, сильно критиковавшаго новый календарь и переѣхавшаго изъ Кракова въ Острогъ къ князю Острожскому, и говоритъ слѣдующее по адресу Лятоса: «А гдебы, еще не утекаючи съ Кракова до Острога, ехалъ до Рыму, зналолъ бы тамъ не одного Клявиуша, который бы его математики научилъ. Бо если ся маетъ за такъ мудрого, же постановенье пастыра повшехного и згоду немалъ всего хрестиянъства чельнейшего штрооуетъ, нехай жебы тамъ ехалъ тыхъ штрооовати, откуль тая поправа вышла» (столбецъ 773). Упоминаемый Потеемъ «Клявиушъ» (Христофоръ Clavius) дѣйствительно одинъ изъ ученѣйшихъ математиковъ XVI вѣка, іезуитъ, присланный своимъ орденомъ въ Римъ въ 1581 году и получившій отъ папы Григорія XIII порученіе заняться исправленіемъ календаря. Противниковъ, не соглашавшихся съ его вычисленіями, было не мало; между ними извѣстный ученый Скалигеръ, кардиналъ дю-Перронъ, а въ Западной Руси Краковскій ученый Янъ Лятосъ (подробности см. въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ). Христофоръ Клявіусъ далъ отчетъ о своемъ трудѣ надъ календаремъ, подъ заглавіемъ: «Calendarii Romani Gregoriani explicatio, jussu Clementis VIII» (Римъ, 1600). Это объясненіе приложено къ большому сочиненію Клявіуса: «Euclidis elementorum libri XVI».

29.—Козьма Маюмскій, совоспитанникъ и другъ Іоанна Дамаскина, принимавшій участіе въ составленіи «Осмогласника», Отецъ Церкви и Пѣснопѣвецъ. Ему несомнѣнно принадлежатъ каноны: на недѣлю Вайй, на Успеніе Богоматери, на Рождество Христово, на Воздвиженіе, на Срѣтеніе, на Крещеніе, на Преображеніе, на Пятидесятницу, на Великій Четвертокъ; трипѣсцы; на Великіе Понедѣльникъ, Вторникъ, Среду и Пятницу Страстной седмицы; четверопѣсцы на субботу Вайй и на Великую Субботу. Сочиненіе пѣсни Богоматери «Честнѣйшую херувимъ» приписывается Козьмѣ Маюмскому. Въ Московской Синодальной Библіотекѣ, среди Греческихъ рукописей (№ 210, на 167 листахъ, XV—XVI в.), находятся каноны на Господскіе праздники Козьмы Маюмскаго и Іоанна Дамаскина, съ толкованіемъ Ѳеодора Продрома.

30.—Констанцскій соборъ. Это—помѣстный соборъ Римской Церкви, а по счету и мнѣнію Римскому—шестнадцатый вселенскій! Онъ продолжался три съ половиною года (съ 1 ноября 1414 по 22 апрѣля 1418) и былъ вызванъ такъ-называемымъ великимъ расколомъ въ Западной Церкви (1378—1418), что̀ главнымъ образомъ и имѣетъ въ виду Мелетій Смотрицкій, ссылаясь въ своемъ сочиненіи (Ἀντιγραφή) на постановленія этого собора.

31.—Копыстенскій Захарія, авторъ «Палинодіи», превосходно разобравшій подложность «привилея царя Константина Великаго» («Памятники», первая книга, столбцы 323—326). О Копыстенскомъ см. также въ Примѣчаніяхъ къ 1-ой книгѣ.

32.—Лидійскій камень. Мелетій Смотрицкій въ «Ἀντιγραφή» пишетъ: «y owym argumentom przypatrzyć się y one na tym Lydiyskim prawdy ś. kamienu sprobować». Камень пробный (пробирный), которымъ славилась древняя Лидія, назывался по мѣсту его добычи Лидійскимъ. На немъ древніе Лидійцы испытывали золотую и серебряную монету.

33.—Ломбардъ Петръ, уроженецъ Ломбардіи, воспитанникъ Парижскаго университета, занимавшій въ немъ каѳедру богословія, ученикъ Абеляра, епископъ Парижскій (съ 1159 года, † 1164). Главнѣйшее его сочиненіе «Sententiarum libri IV», вызвавшее множество толкованій (между прочими, Ѳомы Аквинатскаго) и заслужившее Петру Ломбарду почетное прозвище magister sententiarum. Въ этомъ сочиненіи собраны мнѣнія всѣхъ Отцевъ Церкви, главнымъ образомъ—Августина. Также извѣстны его толкованія на Псалтирь, Пѣснь Пѣсней и посланія Ап. Павла. Въ первый разъ сочиненія Петра Ломбарда были изданы въ 1546 году, и вѣроятно это изданіе было подъ руками Мелетія Смотрицкаго.

34.—Лэнчицкій Даніилъ, типографъ, устроитель Радивиловскихъ типографій, сперва въ Несвижѣ, а потомъ (съ 1581) въ Вильнѣ. Для исторіи его пребыванія въ Вильнѣ, покупки тамъ и продажи домовъ, «Акты издаваемые Виленскою Археографическою Коммиссіею» представляютъ нѣкоторыя

ресъ (томъ VIII, № 3, стр. 6—8; № 121, стр. 260—1. Въ этихъ актахъ онъ именуется «мѣщаниномъ и друкаремъ мѣста Виленского». Томъ XX: № 38, стр. 7; здѣсь онъ названъ panem; № 70, стр. 94—96; этотъ совершенно одинъ и тотъ же съ № 3 изъ VIII-го тома; № 117, стр. 159—161; № 357, стр. 535—538 сходно съ № 38).

35.—Малинскій Евстафій, представитель стариннаго Волынскаго рода, имѣвшаго особое дополнительное прозвище: Ело. Въ царствованіе Стефана Баторія, онъ былъ военнымъ, потомъ городскимъ судьею Луцкимъ, и наконецъ каштеляномъ. Свѣдѣнія о немъ за это время имѣются: въ I т. (стр. 241) «Жизнь князя Курбскаго», въ «Архивѣ Юго-Зап. Россіи» въ 1-хъ томахъ частей 1-ой, 2-ой, 3-ей, 5-ой и 6-ой. Для него хлопоталъ у короля кн. Острожскій «владыцство Пинское». Но епископское мѣсто Евстафій Малинскій занялъ по смерти Терлецкаго, и занималъ оное 12 лѣтъ. Умеръ въ 1620 году. Какъ епископъ, онъ извѣстенъ подъ именемъ Евгенія, епископа Луцкаго («Арх. Ю.-З. Р.», ч. 1-ая, т. V, стр. 3). Новый епископъ сталъ большимъ пріятелемъ Ипатія Потея и горячимъ приверженцемъ уніи.

36.—Маркіониты, еретики, названы по имени своего основателя Маркіона (жилъ во 2-ой половинѣ II вѣка) и были почти до VI вѣка весьма сильною сектою. Маркіонъ составилъ свое Евангеліе и свой Апостолъ. Для Евангелія онъ взялъ повѣствованіе Луки и передѣлалъ его по-своему, а для Апостола десять Павловыхъ посланій, конечно со своими передѣлками, и съ добавленіемъ отъ себя посланія къ Лаодикійцамъ (вмѣсто посланія къ Ефесянамъ). Эти апокрифы изданы въ Лейпцигѣ.

37.—Мартинъ, епископъ Турскій. Жизнь этого благочестиваго и правдиваго епископа описалъ извѣстный историкъ и современникъ Мартина—Сульпицій Северъ, лично знавшій епископа и записывавшій его мнѣнія и сужденія.

38.—Мацѣевскій Бернардъ. Отецъ его назывался также Бернардомъ и былъ Люблинскимъ каштеляномъ. Молодой Бернардъ воспитывался подъ наблюденіемъ извѣстнаго полемиста Бенедикта Гербста. Послѣ посѣщенія чужихъ земель, вступилъ въ военную службу и сдѣлался Коронымъ хоружимъ и получилъ въ награду за военные подвиги Болеславское староство. Отдавши въ 1582 году все свое имущество Люблинскимъ іезуитамъ, онъ отправился въ Римъ, гдѣ вступилъ въ орденъ іезуитовъ. Впослѣдствіи былъ бискупомъ Луцкимъ, Краковскимъ и Гнѣзненскимъ и кардиналомъ. Умеръ въ 1608 году. Въ числѣ сочиненій и изданій его находится «Index librorum prohibitorum» (Краковъ, 1603, 12°). Кромѣ Римскаго реестра, Мацѣевскій помѣстилъ, въ видѣ дополненія, реестръ авторовъ и книгъ, печатанныхъ въ Польско-Литовскомъ государствѣ.

39.—Мелетій Пигасъ, патріархъ Александрійскій. Исторія этого знаменитаго Восточнаго святителя, принимавшаго такое близкое участіе въ судьбахъ

«Журналѣ Министерства Народнаго Просвѣщенія» (1849, май; 1852, январь), а также въ IX-мъ томѣ «Исторіи Русской Церкви» преосв. Макарія (Булгакова). Но митрополитъ Онисифоръ оставилъ по себѣ память не одною отрицательною стороною. «Благословеніемъ Онисифора, митрополита Кіевскаго», изданъ въ Вильнѣ, въ типографіи Мамоничей, въ 1583 году, «Служебникъ». Онъ же въ 1585 году добился отъ короля Стефана («Акты Зап. Россіи», III, №№ 144, 149) подтвержденія старинной грамоты, по которой Русскій митрополитъ и подчиненные ему епископы имѣютъ право безпрепятственно отправлять всѣ свои духовныя дѣла и суды, а всѣ князья и паны и люди всякаго званія, Римской вѣры и Греческой, никогда не должны вступаться въ ихъ церковныя дѣла, суды и доходы. Отъ короля Сигизмунда III митрополитъ Онисифоръ получилъ (отъ 23 апрѣля 1589: «Акты Зап. Росс.» IV, № 14, стр. 16—19) жалованную грамоту Литовско-Русскому православному духовенству—о неприкосновенности церковнаго имущества и правъ, предоставленныхъ духовному сословію, наравнѣ съ духовенствомъ Римско-католическимъ, а вмѣстѣ съ тѣмъ—и окружную королевскую грамоту о томъ же, съ подтвержденіемъ, чтобы свѣтскіе сановники, по смерти духовныхъ властей, не присвоивали себѣ права распоряжаться въ епископскихъ, монастырскихъ и духовныхъ имуществахъ. Эти заслуги митрополита Онисифора, хотя и низложеннаго патріархомъ Іеремією, не должны быть забываемы.

45.—Оптатъ Милевитанскій, Отецъ Церкви. Знаменитое его сочиненіе «De schismato Donatistorum» было написано въ 370 году, при папѣ Дамасѣ, и состояло изъ шести книгъ; седьмая книга написана черезъ четырнадцать лѣтъ при папѣ Сириціѣ (или Сирикіѣ). Августинъ и Іеронимъ съ великимъ уваженіемъ относились къ этому сочиненію Оптата. Сочиненіе это есть отвѣты Парменіану, послѣдователю Доната и преемнику его по Карѳагенской епископской каѳедрѣ. Произведеніе Парменіана не сохранилось.

46.—Оригенъ, знаменитѣйшій Отецъ Церкви III вѣка. Главный и великій трудъ-подвигъ Оригена—его Гекзаплы, въ которыхъ собраны шесть Греческихъ древнихъ переводовъ Библіи: Акилы, Симмаха, 70-ти, Ѳеодотіона и двухъ неизвѣстныхъ. «Hexapla Origenis» издавались Монфокономъ, Бардтомъ, Шлейснеромъ, Фильдомъ и другими, но издавались сохранившіяся части (quae supersunt), такъ какъ много изъ этого труда погибло въ Кессарійской библіотекѣ, во время погрома Сарацинами въ 653 году. Кромѣ того Оригену принадлежатъ толкованія на Священное Писаніе и много трудовъ характера апологетическаго, догматическаго и назидательнаго. См. объ Оригенѣ въ Примѣчаніяхъ ко 2-ой книгѣ.

47.—Острогъ. Въ этомъ городѣ, въ періодъ 1596—1608 годовъ, вышли слѣдующія полемическія сочиненія: 1) Отпись на листъ Потея 1598; 2) Десять посланій патріарха Мелетія къ неунитамъ 1598; 3) Посланіе патріарха Мелетія къ Ипатію Потею 1599; 4) Лѣкарство на оспалый умыслъ чловѣчій 1607.

55.—Поссевинъ. Въ исторіи іезуита Антонія Поссевина однимъ изъ выдающихся эпизодовъ представляются его сношенія и переговоры съ Москвою и ея царемъ Иваномъ Грознымъ. Документы о пріѣздѣ Поссевина въ Москву тщательно приведены въ порядокъ и недавно изданы, вмѣстѣ съ изслѣдованіемъ, Н. П. Лихачевымъ. Не менѣе интересны начинавшіеся у Поссевина переговоры съ кн. К. К. Острожскимъ объ уніи; но и они кончились неудачею, какъ свидѣтельствуетъ о семъ князь Константинъ Константиновичъ: «Богу же неизволившу, нашея ли ради польъзы и блага, или зла—не вемъ, и тако собысть се, яко годе Богу бѣ». Болѣе десятка сочиненій имѣющихъ прямое отношеніе къ исторіи Русской и Польской, написалъ Поссевинъ, и почти всѣ вышли въ свѣтъ еще при его жизни.

56.—Рабъ Юстъ, іезуитъ, товарищъ Петра Скарги. Между его сочиненіями выдѣляется одно—полемическое противъ Польскихъ Евангеликовъ, проживавшихъ въ Подоліи, приславшихъ ему полемическую «Діатрибу». Отвѣтъ его озаглавленъ такъ: «Anti-diatribe albo odprawa gońca Podolskiego, ktory iakąs diatriben, to iest porownanie evangelika z katolikiem od ministrow Podolskich przyniosł». Книжка эта напечатана въ Краковѣ въ 1610 году.

57.—Рагоза Михаилъ, изъ Русско-Литовской шляхты, выбранъ и посвященъ на митрополію Кіевскую 27 іюня 1589 года. Годъ смерти его извѣстенъ: 1599. Послѣдній его документъ относится къ 12 іюня, а первый документъ его преемника къ 24 сентября («Акты Западной Россіи», т. IV, №№ 139, 142).

58.—Радивилъ Николай Христофоръ (Сиротка). Въ дополненіе къ Примѣчаніямъ ко 2-ой книгѣ, см. «Жизнь Курбскаго». т. I, стр. 157; «Архивъ Юго-Западной Россіи», часть 1-ая, томъ I, стр. 41, 42, 44, 45, 47, 275; часть 5-ая, т. I, стр. 80.

59.—Радивилъ Юрій, братъ Сиротки, бискупъ Виленскій, потомъ Краковскій, кардиналъ. По смерти отца, усиліями Скарги былъ возвращенъ въ католичество и сдѣлался грознымъ преслѣдователемъ кальвинизма, всѣ изданія и книги кальвинскія предавалъ огню. Извѣстное письмо Ипатія Потея къ бискупу Юрію Радивилу (отъ 30 декабря 1595 года) о результатахъ посольства въ Римъ вызвало полемику на страницахъ «Апокрисиса» (книга 2-я, столбцы 1175—1182) и «Антиризиса» (книга 3-я 761—765), между Филалетомъ и Ипатіемъ Потеемъ. Отвѣтъ Ипатія очень слабъ, и совсѣмъ не можетъ быть названъ отвѣтомъ. О бискупѣ Юріѣ Радивилѣ см. «Архивъ Юго-Западной Россіи» часть 1-ая, стр. 41, 42, 44, 47, 276.

60.—Радивилъ Николай Янович (Черный), отецъ двухъ вышеприведенныхъ (Сиротки и бискупа Юрія), насадитель и покровитель протестантства въ Литовскомъ государствѣ, ярый противникъ соединенія Литвы съ Польшею, устроившій бракъ Варвары Радивиловны съ королемъ Сигизмундомъ II. Съ именемъ Радивила связана Библія на Польскомъ языкѣ, вышедшая въ 1563 году изъ его собственной типографіи въ древнемъ Берестьѣ. Польскій переводъ его

переписки съ папскимъ нунціемъ напечатанъ въ Берестьѣ, еще до выхода Библіи, въ 1559 году (4°): «Dwa listy na Polski ięzyk wyłożone, jeden A. Lippomana, papieskiego w Polsce posła, do księcia Mik. Radziwiłła, woiewody Wileńskiego; a drugi tegoż woiewody do A. Lippomana, z ktorych się snadnie każdy chrześciański człowiek sprawić może, iako się słusznie w swey poczciwey powinności zachować ma». См. также: «Памятники» Кіевской Коммиссіи (прежнее изданіе) т. II, отд. 2, стр. 200; т. IV, отд. 2, стр. 103, 105. «Жизнь Курбскаго», т. II, стр. 193. «Архивъ Юго-Западной Руси» часть 5-ая, т. I, стр. 23, 60, 61; часть 6-ая, т. I, стр. 168.

61.—Радомскій панъ Янъ, извѣстный переводчикъ на Польскій языкъ сочиненій евангелическаго исповѣданія. До нашего времени, изъ переводовъ и изданій Радомскаго дошло только три названія, да и тѣ представляютъ весьма большую рѣдкость. Радомскій умеръ въ 1580 году. Ипатій Потей коритъ князя К. К. Острожскаго за его связи и сношенія съ Радомскимъ. Князь откровенно объясняетъ, что на православныхъ находятъ времена трудныя и тяжелыя: откладывать и отгонять отъ себя, злорѣчить людей другихъ исповѣданій не приходится; нужно просить и молить Господа Бога, чтобы Онъ помогъ и имъ, вмѣстѣ съ православными, едиными устами славить Бога.

62.—Русь (Русское воеводство, Червонная Русь)—теперешняя Восточная Галиція. До раздѣла 1772 года, когда Русское воеводство отошло къ Австріи-оно состояло изъ пяти земель: Львовской, Перемышльской, Саноцкой, Галичской и Холмской. Впрочемъ, Червоногродскій повѣтъ (на югѣ Восточной Галичины) принадлежалъ Подольскому воеводству.

63.—Стрыйковскій Матвѣй (Яковлевичь) Осостовичь. Стрыйковскимъ названъ по мѣсту рожденія (Равскій повѣтъ, нынѣ въ Варшавской губерніи). Одно время Матвѣй находился въ военной службѣ, и войсковымъ его начальникомъ былъ Александръ Гвагнинъ. Оба любили заниматься исторіею, и это ихъ конечно сближало и дружило, но въ концѣ они разсорились. Въ 1578 Гвагнинъ выпустилъ въ свѣтъ «Sarmatiae Europeæ descriptio». Стрыйковскій поднялъ страшный шумъ и обозвалъ бывшаго своего капитана воромъ. Хроника Стрыйковскаго вышла четырьмя годами позже (1582); въ первой строкѣ титула демонстративно стояла слѣдующая строка: «Ktora (т. е. Хроника) przedtym nigdy światła nie widziała». Очень большое число ученыхъ разбирало и разсматривало дѣло Стрыйковскаго и Гвагнина и становилось на сторону перваго, но нѣкоторые изъ Польскихъ ученыхъ не раздѣляютъ этой предвзятости: не обѣляютъ Гвагнина, но и не осуждаютъ окончательно. Серьезное изученіе первыхъ изданій «Сарматіи» Гвагнина, съ ея старо-Польскими переводами, сравнительно съ изданіями «Хроники» Стрыйковскаго, можетъ помочь разъясненію этого вопроса.

64.—Супрасльскій монастырь. Описаніе его, сдѣланное архимандритомъ Николаемъ, издано недавно (1898). См. также «Археографическій Сборникъ» (особенно т. IX), «Памятники» Кіевской Коммиссіи (томъ III), «Архивъ Ю. Западной Россіи» (части I и II).

65.—Театины. Въ бытность свою епископомъ, будущій папа Павелъ IV основалъ новый монашескій орденъ Театиновъ въ 1524 году, въ честь Римскаго святаго Театина (въ просторѣчіи—Каетана). Въ исходѣ XVII вѣка Театины основались и въ Варшавѣ, вмѣстѣ съ коллегіею, и существовали здѣсь около 100 лѣтъ.

66.—Терлецкій Кириллъ Семеновичъ принадлежалъ къ тому ряду Западно-Русскихъ епископовъ, въ которомъ стояли Іона Борзобогатый, Ѳеодосій Лозовскій. На мѣсто Іоны, въ Луцкъ былъ перемѣщенъ Кириллъ изъ Пинска въ маѣ 1585 года. Это былъ сплошной процессъ епископа съ паствою, сплошное насиліе, стяжаніе, вплоть до грабежа и открытаго нападенія. Матеріалами для исторіи епископства Кирилла Терлецкаго переполнены изданія Кіевской Коммиссіи (особенно «Архивъ»); встрѣчаются документы о семъ лицѣ въ Петербургскихъ изданіяхъ, а также въ Виленскомъ «Археографическомъ Сборникѣ».

67.—Тридентскій помѣстный соборъ (по Римскому мнѣнію и счету—это девятнадцатый и послѣдній вселенскій соборъ) былъ назначенъ на 1 ноября 1542 года, но тогдашнее военное время затянуло открытіе собора до 13 декабря 1545. Въ мартѣ 1547, вслѣдствіе моровою повѣтрія, соборъ переселился въ Болонью, гдѣ былъ закрытъ въ 1549. Потомъ въ 1551 году былъ вновь открытъ и тянулся съ перерывами до конца 1563 года. Исторію Тридентскаго собора написалъ почти современникъ его, Итальянскій монахъ Паоло Сарпи, крайне не расположенный къ папству. Трудъ этотъ на Итальянскомъ языкѣ былъ переданъ авторомъ знаменитому «старокатолику» XVI вѣка, Сплѣтскому епископу Марку-Антонію Господнѣчичу (см. Примѣчанія къ 1-ой книгѣ). Господнѣчачь напечаталъ въ 1619 году въ Лондонѣ «Istoria del concilio Tridentino». Тогда же вышелъ переводъ на Латинскій языкъ.

68. — Трульскій соборъ (= Константинопольскій шестый вселенскій 681 года), — получившій это свое прозваніе отъ самой большой залы императорскаго дворца въ Цареградѣ (потолокъ въ этой залѣ былъ овальный, trullus, потому и зала носила названіе trulla).

69.—Урсацій епископъ. Филалетъ называетъ его епископомъ Бриксенскимъ, а его товарища Валенса Симфильскимъ. Но современникъ ихъ Епифаній называетъ ихъ епископами Паннонскими. Кіевскіе издатели «Апокрисиса» подробно останавливаются на этомъ фактѣ.

70.—Флорецкій соборъ. Клирикъ Острожскій напечаталъ православную редакцію «Исторіи Флорентейского собора». Отвѣчая ему, Ипатій Потей прибавляетъ: «тотъ вашъ «Соборъ» въ короткомъ часе особливый свой отказъ мети будетъ». И дѣйствительно. Въ 1609 году, въ Краковѣ, изъ типографіи Николая Лоба, вышла книжка (4°) въ 416 страницъ, со слѣдующимъ заглавіемъ: «Swięty a powszechny sobor we Florenciey odprawiony, abo z Grekami unia, spisany ode trzech z Kościoła Greckiego, na to od nich wysadzonych pisarzow,

ktory po łacinie iest trochę skrocony, a tu się z Greckiego na Polskie właśnie przekłada, na żądanie imc. x. biskupa Kuiawskiego, y nakładem iego wydaie się». Рѣдчайшій экземпляръ этой старопечатной книги хранится въ библіотекѣ Московскаго Главнаго Архива Министерства Иностранныхъ Дѣлъ.

71.—Формозъ (Formozus) **папа**—излюбленная тема въ Западно-Русской полемикѣ: одни не безъ основанія нападаютъ, другіе, во что ни стало, обѣляютъ. Папа Николай I послалъ его, еще въ качествѣ епископа, къ Болгарамъ. Папа Іоаннъ VIII проклялъ его за сопротивленіе Карлу Лысому. Папа Мартинъ II снялъ это проклятіе. Въ 891 году Формозъ выбранъ въ папы, и рядомъ съ нимъ анти-папа Сергій. Наслѣдникъ его папа Стефанъ V вырылъ трупъ Формоза, облачилъ, посадилъ на престолъ папскій, судилъ, проклялъ, отсѣкъ три благословляющіе пальца и бросилъ въ Тибръ. Папа Іоаннъ XIII старался прекратить это Римское кощунство.

72.—Халецкій Димитрій враждебно относился къ православной сторонѣ на соборѣ Берестейскомъ 1596 года и не хотѣлъ принять, въ качествѣ Берестейскаго старосты, для записи въ гродскія книги соборной протестаціи, предъявленной ему для этой цѣли вознымъ и двумя депутатами изъ дворянъ. См. «Архивъ Юго-Зап. Россіи» часть 1-ая, т. I, стр. 531, 532.

73.—Черная Русь противопоставляется Бѣлой, и различіе — въ цвѣтѣ шерсти, употребляемой на одежду. Это одно объясненіе. Другое—ссылается на темные и густые лѣса и боры. Къ сему же примыкаетъ и Полѣсье. Складывая всѣ эти три названія вмѣстѣ, чертятъ такую карту: Новгородское воеводство съ повѣтами Новгородскимъ, Слонимскимъ и Волковыйскимъ, княжество Слуцкое, повѣты Мозырскій и Рѣчицкій, входившіе въ составъ Минскаго воеводства.

74.—Юрьевская церковь въ Вильнѣ. На Росскомъ предмѣстьѣ къ юго-западу отъ Никодимовскаго переулка находилась деревянная Юрьевская церковь, построенная Виленскими мѣщанами въ 1532 году. Сгорѣла въ 1655 году, будучи уже уніатскою. Подробности см. въ 5-мъ выпускѣ «Памятниковъ Русской старины въ Западныхъ губерніяхъ Имперіи» и въ «Очеркѣ исторіи города Вильны» В. Г. Васильевскаго.

75.—Ѳеодоръ Мопсуестскій епископъ, вмѣстѣ съ Златоустомъ, слушалъ науки у Діодора и Картерія. Въ пылу спора, Ипатій Потей зачислилъ Ѳеодора въ еретики, хотя этотъ глубокій богословъ, писатель и толкователь IV-го вѣка строго слѣдовалъ буквѣ Писанія.

76.—«Эктезисъ». Въ дополненіе къ сказанному въ сноскѣ на столбцахъ 329—330, сообщаемъ о пагинаціи. Въ брошюркѣ 2 ненум. и 33 нумерованныхъ страницы. На нумерованныхъ страницахъ есть полистная помѣта: A_3, пуст., B, B_2, B_3, пуст., C, C_2, C_3, пуст., D, D_2, D_3, пуст., E, пуст.

77.—«Описанье Берестейского собора». Въ дополненіе къ сноскѣ, помѣщенной на столбцахъ 183 и 184, даемъ слѣдующія свѣдѣнія о пагинаціи, кустодіяхъ и колон-титулахъ. 3 полулиста ненумеров. и 59 нум. Нумерація внизу (а, аб, аг, пустая, б, бб, бг, пустая, в, вб, вг, пуст., г, гб, гг, пуст. и т. д.: *д*, *е*, *ж*, *г*, *з*, *и*, *к*, *л*, *м*, *н*, *о*, об, ог, пустая). Съ кустодіями, но безъ удареній; надъ гласными встрѣчаются точки, замѣняющія дыханія. Колон-титулы есть *предъмова* | *до чытелника. Соборъ* | *Берестейскій. Речъ пословъ* | *его королевское милости* (или: *короля его милости*). *Потулъ слова* | *ихъ млсти пановъ пословъ. Листъ* | *унии светое. Оброна* | *събору Берестейского* (съ дг и до конца).

78.—Къ столбцу 1125. Пасцетъ (pascet). Мѣсто это проф. Петровымъ прочтено (Труды К. Д. А. 1894. Мартъ, стр. 361) «пануетъ». Палеографическое изученіе почерка рукописи, написанія буквъ *ц* и *н* отдѣльно, а также и въ сочетаніи: *це*, *ну*, доказываетъ ошибочность чтенія: «пануетъ». Если бы дѣйствительно было «пануетъ», не потребовалась бы необходимость въ глоссѣ. *Паствити*, помимо кореннаго значенія, имѣетъ и переносное: неистовствовать, свирѣпствовать, немилосердо поступать,—furere.

КОНЕЦЪ ТРЕТЬЕЙ КНИГИ.

Складъ изданій: въ С.-Петербургѣ, въ помѣщеніи Императорской Археографической Коммиссіи (Надеждинская, 27), и въ Москвѣ, въ Главномъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ (на Воздвиженкѣ) и въ домѣ графа С. Д. Шереметева (Воздвиженка, 8).

Въ помѣщеніи Императорской Археографической Коммиссіи можно также получать всѣ изданія Коммиссіи Печатанія Государственныхъ Грамотъ и Договоровъ, состоящей при Московскомъ Главномъ Архивѣ Министерства Иностранныхъ Дѣлъ.

СОДЕРЖАНІЕ ТОМОВЪ

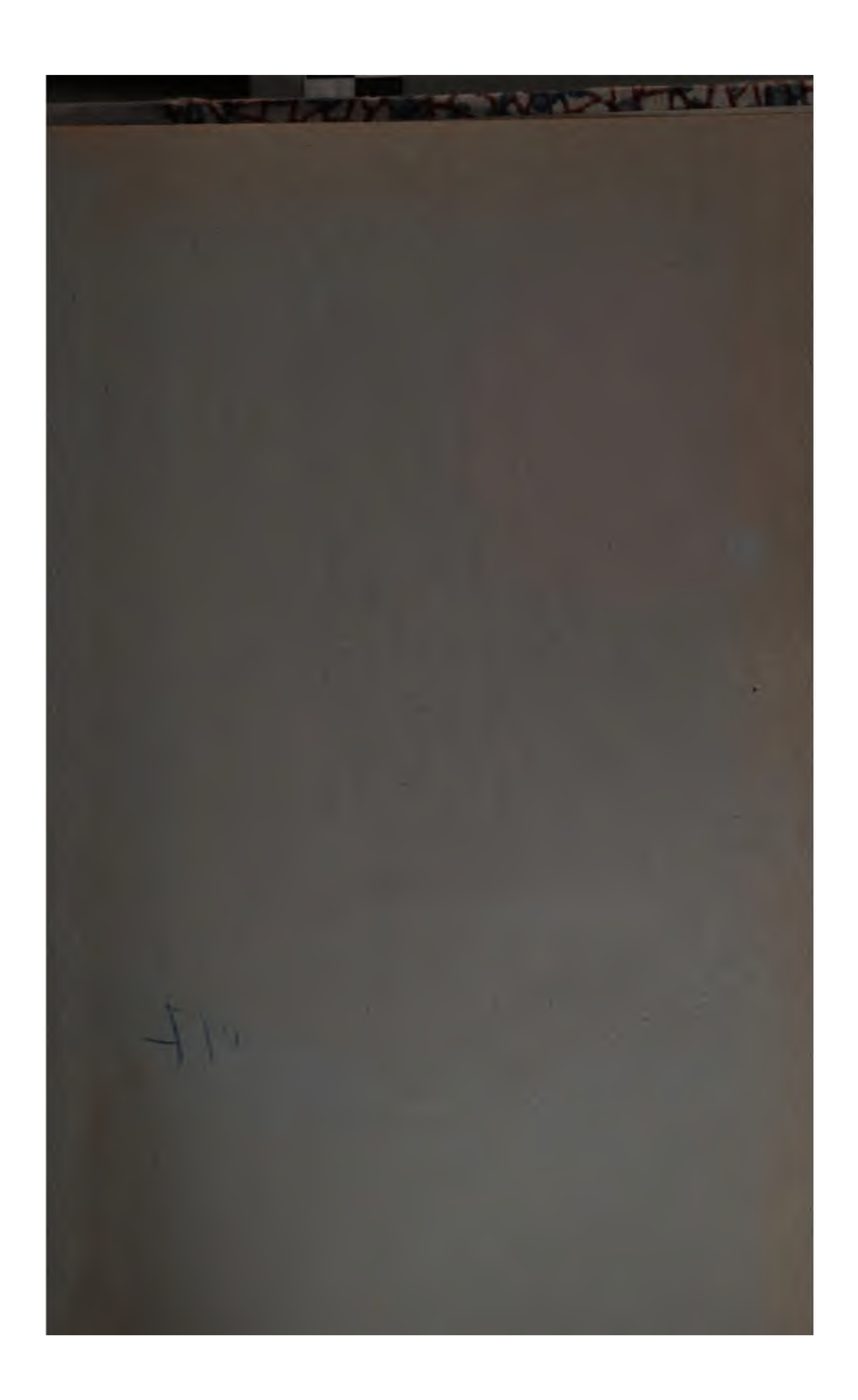
РУССКОЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ БИБЛІОТЕКИ:

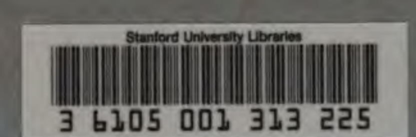
Т. I. Памятники, относящіеся къ Смутному времени. Ц. 2 р.
Т. II. (Сборный). Ц. 2 р.
Т. III. Уставъ церковныхъ обрядовъ Московскаго Успенскаго собора и Описи сего собора. Ц. 2 р.
Т. IV. Памятники полемической литературы въ Западной Руси. Кн. I. Ц. 3 р.
Т. V. Акты Иверскаго монастыря. Ц. 2 р.
Т. VI. Памятники каноническаго права. Кн. I. Ц. 3 р.
Т. VII. Памятники полемической литературы въ Западной Руси. Кн. II. Ц. 3 р.
Т. VIII. (Сборный). Ц. 2 р. 50 к.
Т. IX. Приходо-расходныя книги Казеннаго Приказа и Записныя книги Московскаго стола. Ц. 2 р. 50 к.
Т. X. Записныя книги Московскаго стола. Ц. 2 р.
Т. XI. Записныя книги Московскаго стола. Переписныя книги Ростова Великаго. Ц. 2 р. 50 к.
Т. XII. Акты Холмогорской и Устюжской епархій. Кн. I. Ц. 2 р.
Т. XIII. Памятники древней Русской письменности, относящіеся къ Смутному времени. Ц. 2 р.
Т. XIV. Акты Холмогорской и Устюжской епархій. Кн. II. Ц. 2 р.
Т. XV. (Сборный). Ц. 2 р. 50 к.
Т. XVI. Русскіе акты Копенгагенскаго Госуд. Архива. Ц. 2 р.
Т. XVII. (Сборный). Ц. 3 р.
Т. XVIII. Донскія дѣла. Кн. I. Ц. 2 р.
Т. XIX. Памятники полемической литературы въ Западной Руси. Кн. III. Ц. 3 р.
Т. XX. Литовская Метрика. Томъ I. Ц. 3 р.

Адресъ: Петербургъ, Надеждинская 27, въ Императорскую Археографическую Коммиссію. *Наложеннымъ платежемъ изданія Коммиссіи не высылаются ни лицамъ, ни учрежденіямъ.*

Тамъ же можно получить **Подробный каталогъ изданій Императорской Археографической Коммиссіи** (съ 1836 по 1903). Съ приложеніемъ списка изданій Коммиссіи печатанія Государственныхъ Грамотъ и Договоровъ. 4-е изд. Ц. 50 к.

Сенатская типографія.

Stanford University Libraries
3 6105 001 313 225

